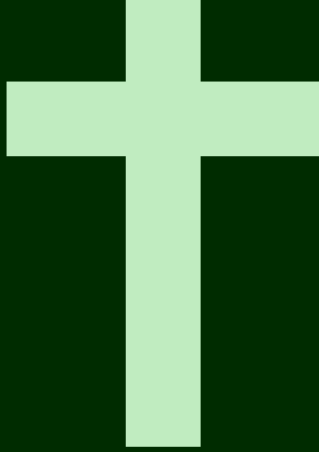

Tupã Je'ẽha

New Testament in Kaapor (BR:urb:Kaapor)

Tupã Je'êha

New Testament in Kaapor (BR:urb:Kaapor)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaapor

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kaapor

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
b46cc831-baa9-5b98-bd3d-1fb9f0357a11

Contents

MATÉU	1
MAK	82
RUK	128
JUÁ	210
AT	267
HOM	336
1 KORIN	374
2 KORIN	409
NGARA	433
ESE	447
SIRI	460
KORO	469
1 TESARON	478
2 TESARON	486
1 TIMO	490
2 TIMO	501
TIT	508
SIREMÕ	512
EMBERÉU	514
TIAN	542
1 PETU	552
2 PETU	562
1 JUÁ	569
2 JUÁ	578
3 JUÁ	580
JUN	582
AOKARIP	586

Jesu rehe har Matéu mupinim

Matéu kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhū pe Jesu ixo rahā, ma'e ke a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Matéu mupinim.

Jesu Kirisutu ramūi ta ke (Ruk 3.23-28)

¹ Ko Jesu Kirisutu ramūi ta rer ihē amupinim aī. Ihē Matéu. Kome'ë paper ihē amupinim aī. (“Kirisutu” aja ihē apandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am ame'ë ke a'e, aja amujekwa.) Jesu riki Ndawi rainō ke a'e. (Aja rahā, Ndawi aja kapitā keruhū a'e tī.) Ndawi Amarā rainō. Kuja riki Jesu ramūi ta rer.

² Amarā Isak ru. Isak Jako ru. Jako Junda ru. Imu ta heta. Jako ame'ë ta pái tī.

³ Junda Per ru. Sera ru a'e tī. Junda rakehar Tam. Per Erō ru. Erō Aran ru.

⁴ Aran Amina ru. Amina Nasō ru. Nasō Samō ru.

⁵ Samō Mboa ru. Hambe Samō rakehar. Mboa Ombe ru. Mboa rakehar Hut. Ombe Jese ru.

⁶ Jese Ndawi ru. Ndawi kapitā keruhū tī.

Ndawi Saromā ru. Saromā māi Uri ambyr rakehar.

Amarā rainō hetaha ke jande jamanga manga rahā, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Ndawi rehe mangaha uhyk.

⁷ Saromā Homoā ru. Homoā Ambi ru. Ambi Asa ru.

⁸ Asa Josapa ru. Josapa Jorā ru. Jorā Usi ru.

⁹ Usi Jotā ru. Jotā Aka ru. Aka Eseki ru.

¹⁰ Eseki Manase ru. Manase Amon ru. Amon Josi ru.

¹¹ Josi Jekoni ru. Imu ta ru tī.

Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ke kapitā keruhū raho. Mambiro ok ta pe har tama'e kapitā keruhū raho. Arahā Jekoni ra'yr ta u'ar.

A'erehe Ndawi rainō ta hetaha jamanga manga rahā, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Jekoni rehe uhyk. Arahā Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ke Mambiro ok ta pe har tama'e kapitā keruhū raho.

¹² Mambiro ok ta rehe jundéu awa ta ixo rahā, Jekoni ra'yr u'ar. A'e Sarati ru. Sarati Soromambe ru.

¹³ Soromambe Ambiu ru. Ambiu Eriakī ru. Eriakī Asor ru.

¹⁴ Asor Sando ru. Sando Akī ru. Akī Eriu ru.

¹⁵ Eriu Erea ru. Erea Matā ru. Matā Jako ru.

¹⁶ Pe, Jako Jose ru. Jose Mari ke pyhyk. Mari pusu ngi Jesu u'ar. Jesu mokōi her. “Kirisutu” amō her tī. (“Kirisutu” aja ihē apandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harō katu hū ixo ame'ë ke a'e.)

¹⁷ Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ixo. Arahā Jekoni ra'yr ta u'ar. Hainō ta hetaha jamanga manga rahā, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Jesu rehe mangaha uhyk.

Jesu Kirisutu u'ariha rehe har (Ruk 2.1-7)

¹⁸ Jesu Kirisutu u'ariha kuja riki. Mari Jesu māi wan ta. “Mari ke ihē apyhyk ta” aja Jose pandu katu. Pe, pyhyk ym rahā we, Mari pusu pe imembyr ihī, aja a'e ukwa. Tupā'āma'e pyrātāha ihī ehe. A'erehe ipusu pe imembyr ihī. (Awa ke mujā ym.) ¹⁹ “Mā! Imembyr” aja Jose ukwa rahā, Mari ke hījar ta tipe. Anī. Mari ke muhuxī tar ym. Ma'e katu ame'ë ke aja te'eha a'e ma'ema'e ixo ame'ë ke a'e. A'erehe Mari ke a'e muhuxī tar ym. A'erehe amō ta ukwa ym ha rupi Mari pe a'e pandu ta: “Nde ke ihē apyhyk ym ta apo 'y” aja. Aja a'e ukwa. ²⁰ Aja a'e ukwa ukwa ou rahā, Tupā je'ēha rahoha uhyk

uwyr ehe. Ixeraiha pe a'e mujekwa ipe:

—Jose! Nde riki Ndawi rainō. Mari pyhykiha ngi ekyje ym. Mari ke epyhyk katu. Tupā'āma'e pyrātāha ihī katu ehe, a'erehe Mari imembyr namō ixo. ²¹ Imembyr u'ar ta. Sawa'e ra'yr ta. “Jesu” aja her emoī ehe. Ma'e ka'u te'eha ke jundéu awa ta ma'ema'e. Ame'ē ke rehe Jesu muhepy ta. A'erehe jundéu awa ta ke Tupā muhā katu ta — aja Jose pe.

²²⁻²³ Upa aja rahā, ymanihar panduha ke uhyk. Yman Tupā je'ēha ke pandu ame'ē ta mupinim. Aja uhyk apo 'y. Kuja a'eta mupinim: “Kūjā ixo te'e ame'ē ke imembyr namō ixo. Imembyr u'ar ta. Sawa'e ra'yr ke.

‘Emanue’ aja her moī ta ehe.” [“Emanue” aja pandu rahā: “Jande namō Tupā ixo” aja ngā ukwa katu.]

²⁴ Pe, Jose upak rahā, Tupā je'ēha rahoha mujekwa ame'ē ke a'e ma'e. Mari ke pyhyk 'y. ²⁵ Imembyr u'ar ym rahā we, Jose pyta ym te ehe. Pe, imembyr u'ar. Sawa'e ra'yr riki. “Jesu” aja her ke Jose moī ehe.

2

Warahy uhemihā koty ngi uwyr ame'ē ta rehe har

¹ Merē ok ta pe Jesu u'ar. Jundéi ywy rehe Merē ok ta ihī. Arahā Ero jundéu awa tama'e kapitā. Arahā amō awa sawa'e ta Jerusarē ok ta pe uhyk uwyr. (Jundéu awa ym ame'ē ta ke a'eta.) Warahy uhemihā koty ngi uhyk uwyr. Jahy rata ta rehe har ukwa katu ame'ē ta ke a'eta. Usak usak hū jahy rata ta rehe tī. ² Pe, a'eta pandu:

—My riki u'ar ame'ē ke my? A'e riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū wan ta. Warahy uhemihā koty jande jaxo rahā, jahy rata weraha keruhū rehe jasad. (A'erehe amō kapitā keruhū u'ar ta aja jakwa.) A'erehe jande py'a jamoī

moī ta jajur ehe — aja Ero ta pe pandu.

³ Ame'ē ke rehe Ero hendu rahā: “Mā! Katu ym ihē pe” aja ju-pandu jupe. Inamō ixo ame'ē ta kapitā ta aja tī. “Katu ym” aja pandu pandu a'eta jupe. (Amō kapitā keruhū wan ta ame'ē ke jumai ta a'eta namō, aja Ero ta ukwaha naī.) A'erehe: “Mā! Katu ym” aja pandu pandu a'eta jupe. ⁴ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Ero mujy'ar. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ke mujy'ar tī. A'e pandu:

—My riki Kirisutu u'ar ta my? Tupā mu'am ame'ē ke a'e — aja pandu. (“Mu'am ame'ē ke” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am, aja mujekwa katu.)

⁵ —Merē ok ta pe u'ar ta, Jundéi ywy pe. Kuja Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim:

⁶ “Merē ok ta riki Jundéi ywy rehe ihī.

Ame'ē ok ta ngi kapitā keruhū uwyr ta. A'erehe ame'ē ok ta ke upa ngā ukwa katu.

Ame'ē kapitā keruhū jundéu awa tama'e ke.

A'e riki ma'e Tupā putar my, ame'ē ke a'e mujekwa ta. Jundéu awa ta pe mujekwa ta” aja Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim — aja pa'ihu ta pandu Ero pe.

⁷ Warahy uhemihā koty ngi uhyk ame'ē ta ke Ero mujy'ar. A'eta jō mujy'ar. Pe, a'eta namō Ero pandu pandu. Arahā kuja ukwa. Jahy rata keruhū uhem, ame'ē ngi myja hetaha jahy kanim apo my, ame'ē ke ukwa. ⁸ Upa ukwa rahā, Merē ok ta pe a'eta ke Ero mondo. Kuja ame'ē ta pe pandu:

—Kurumī ra'yr ke pekekar katu peho. Pemahem rahā, ihē pe pepandu pejur. Aja rahā, ihē py'a ke ihē amoī moī katu ta ehe tī — aja Ero pandu naī.

⁹⁻¹⁰ Pe, a'eta oho. Oho ixo rahā, jahy rata weraha keruhū rehe a'eta

usak tī. Warahy uhemihā koty ixo rahā, usak. Ame'ē ke rehe a'eta usak tī. A'erehe hury katu hū ixo. Hundutar koty ame'ē jahy rata weraha keruhū wata oho ixo. Pe, kurumī ra'yr ixo. Ame'ē ok 'ar pe jahy rata weraha pyta, ywa rehe. ¹¹ Hok pe a'eta ixo oho. Kurumī ra'yr rehe a'eta usak. Imāi namō ixo, Mari namō. Pe, a'eta pynarāi pe a'eta wapyk uī. Aja kurumī ra'yr rehe ipy'a ke a'eta moī moī. Pe, ma'e katu ame'ē ke a'eta me'ē me'ē ipe. Ko, itatawa ke. Ma'e pihe katu ame'ē ke me'ē ipe tī. Amō pihe katu ame'ē ke me'ē ipe tī. Her mi. ¹² Pe, a'eta ukwer rahā, a'eta ixerai riki. Ame'ē pe Tupā mujekwa:

—Ero pe pepandu ym peho — aja mujekwa.

A'erehe amō awa rape rupi hekoha pe jywyr oho.

Eji wywy pe Jose ta tyryk oho

¹³ Sawa'e ta ukwa katu te ame'ē ta upa jywyr oho rahā, Jose pe Tupā je'ēha rahoha mujekwa. Ixeraiha pe mujekwa:

—Epu'am. Kurumī ra'yr ke epyhyk. Eji wywy pe ekanim eho, imāi namō. Ero riki kurumī ra'yr ke kekar ta. Mahem rahā, jukwa ta, a'erehe pahar ejan eho sengi. Eji wywy pe epyta we rī. Ihē amujekwa rahā jō ejywy — aja ipe.

¹⁴ Pe, pahar Jose pu'am. Kurumī ra'yr ke pyhyk. Pe, ame'ē pytun rahā, Eji wywy pe oho, ta'yn māi namō, Mari namō. ¹⁵ A'ep a'eta pyta. Jundéi wywy rehe Ero ixo rahā, a'eta jywyr ym. Ero manō rahā, jywyr. Aja rahā, yman Tupā je'ēha pandu ame'ē mupinim, aja uhyk. Kujā.

“Ihē ra'yr Eji wywy ngi ihē amujywy' aja Tupā pandu” aja amō mupinim.

Ta'yn ta ke Ero jukwa

¹⁶ Warahy uhemihā koty ngi uwyr ame'ē ta Ero koty jywyr ym oho. “Mā! Ihē pe te'e” aja Ero

ukwa. A'erehe parahy riki. Pe, sonda ta pe a'e pandu:

—Pahar Merē ok ta pe peho. Upa katu te kurumī ra'yr ta ke pejukwa. Mokōi warahy 'ar ame'ē ta ke pejukwa. Upa mokōi warahy 'ar wyr koty ame'ē ta ke pejukwa tī. Merē ok ta rake rupi ixo ame'ē ta aja tī. Pejukwa tī — aja Ero pandu.

Aja riki warahy uhemihā koty ngi uwyr ame'ē ta mujekwa ipe. Jahy rata weraha keruhū uhem rahā, mokōi warahy 'ar aha oho. A'erehe: “Kurumī ra'yr ta mokōi warahy 'ar ame'ē ta ke pejukwa” aja Ero pandu. (Jesu ke Ero jukwa ta tipe. A'erehe upa kurumī ra'yr ta ke Ero jukwa.) ¹⁷ Aja rahā, yman Jeremi pandu ame'ē ke uhyk. A'e pandu:

¹⁸ “Hama ok ta pe jixi'uha rehe amō hendu.

Imembyr ta manō, a'erehe Hakéu jixi'u. Marā ka ym muputu'uha” aja riki.

“Hama ok ta” aja pandu rahā: “Merē ok ta” aja ngā ukwa. “Hakéu” aja pandu rahā: “Ame'ē ok ta pe har kūjā ta” aja ngā ukwa tī.)

Eji wywy ngi Jose ta jywyr

¹⁹ Ero manō rahā, Eji wywy pe Jose ixo we rī. Pe, Tupā je'ēha rahoha mujekwa ipe. Ixeraiha pe mujekwa ipe.

²⁰ —Kurumī ra'yr ke jukwa tar katu ame'ē ta upa manō. A'erehe jundéu awa tama'e wywy pe ejywy eho. Kurumī ra'yr ke eraho, imāi namō. Pejywy peho — aja Tupā je'ēha rahoha mujekwa.

²¹ A'erehe Jose pu'am. Pe, jundéu awa tama'e wywy pe jywyr oho. Kurumī ra'yr ke raho, imāi namō.

²² Ero manō rahā, henda ke pe Akeráu kapitā. Jundéi wywy pe har tama'e kapitā a'e. Ame'ē ke Jose ukwa rahā, ame'ē wywy pe a'e oho tar ym. Kyje ingi, a'erehe a'ep oho

tar ym. Pe, ixeraiha pe Tupā mujekwa:

—Ngariréi ywy pe eho — aja mujekwa.

A'erehe Ngariréi ywy pe a'e oho. ²³ Pe, Nasare ok ta pe uhyk oho. Nasare ok ta Ngariréi ywy rehe ihī. Pe, a'ep hok ke a'e mujā. Aja rahā, yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim, aja uhyk. “Nasare ok ta pe har ke a'e” aja Jesu rehe har ngā ukwa. Aja uhyk.

3

Juā mujahukiha panduha ke

(*Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18; Juā 1.19-28*)

¹ Nasare ok ta pe Jesu ixo rī. Arahā awa nixói te ame'ē pe Juā mujahukiha uwyr. Ame'ē awa nixói te ame'ē ke Jundéi ywy rehe ihī. (Ixoty heta ngā uhyk uwyr.)

² Ame'ē ta pe a'e pandu:

—Apandu pehē pe. “Tupā kotyhar ta aja pemuruwak.” Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. Ame'ē rehe pepyai. Pexoha pyahu ame'ē ke Tupā putar, aja pexo katu. Aja rahā: “Thē kotyhar ta ke pehē” aja pehē pe a'e pandu ta — aja ngā pe Juā pandu pandu.

³ Isai riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Kuja a'e mupinim: “Awa nixói te ame'ē pe amō pandu pandu. Kuja:

‘Jandema'e sawa'e te uwyr ta. A'erehe pe ke pemukatu. (Aja rahā, pexoha ke pemukatu.)

Pe ke pemutatambyk. Aja rahā, oho katu ta a'e' aja pandu” aja Isai mupinim. (Aja rahā ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngā hijar. Pe, Tupā koty ipy'a ke muruwak ta.) Aja Isai mupinim. (Yman ame'ē ke a'e mupinim rahā, Juā rehe har mupinim.)

⁴ Juāma'e mundeha awa rymba ra ke te'e mujā ame'ē ke. “Kame” aja ngā rymba rer. (Ymanihar

Erima'e mundeha, aja saka ame'ē mundeha. Aja rahā, Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Juā tī, aja mujekwa tī.) So'o pirer pe ixu'a rupi pukwar. Tukuxixik mixir ame'ē ke a'e u'u. Eir namō u'u tī. ⁵ Jerusarē ok ta ngi heta uhyk uwyr ixoty. Jundéi ywy ngi uhyk uwyr ixoty tī. Jondā y rake rupi ixo ame'ē ta uhyk uwyr ixoty tī. ⁶ Tupā pe kuja a'eta pandu:

—Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Jande py'a ngi ame'ē ke ejuhyk — aja a'eta ipe.

Aja pandu ame'ē ta ke Juā mujahuk. Jondā y pe mujahuk.

⁷ Parise ta Juā koty uhyk uwyr tī. Sanduse ta uhyk uwyr ehe tī. Ame'ē ta Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ke a'eta. Johu pandu ipe:

—Jande ke emujahuk. Tupā kotyhar ta aja jaxo tar katu tī — aja Juā pe.

Ame'ē ke Juā ukwa rahā, pandu a'eta pe:

—Kupixa amō hapy rahā, tata ngi mbói ujan oho. Aja mbói aja pehē tī. Aja Tupā mupyraraha ngi pehem tar katu. Ipy'a ym ehe ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē mupyraraha ngi pehem peho aja pehē pe amō pandu my. Anī. Pehem ym ta. ⁸ Mā peja ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar, aja ngā pe pemujekwa ta kŷ. Aja rahā jō, Tupā mupyraraha ngi pehem ta.

⁹ —“Amarā riki jande ramūi, a'erehe Tupā kotyhar ta ke jande. (A'erehe jande ke Tupā mupyrara ym ta)” aja pekwaha naī. Anī. Pehem ym ta tī. Pesarahā! Ko apandu pehē pe. Tupā putar rahā, peme'ē ita ta ngi Amarā rainō ta ke a'e muhem ta. Pehē ke ombor, pe, pehē renda ke pe amō ta ke muhem ta. (Aja rahā, kuja mujekwa. Tupā pyrātā te hū. A'e putar rahā, je'ēha rupi amō awa pyahu ame'ē ta ke a'e muhem ta. Hendu katu ehe, ame'ē

ta ke muhem ta, aja mujekwa katu.)

¹⁰ —Ma'eywa jaxer rahã, ame'ë i'y ke amõ mondok ta. Pe, ame'ë myra ke amõ hany. Pesarahã! Ji riki hapo rake ihĩ. (Aja rahã, mondok tate, aja mujekwa katu.) Aja ngã tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo rahã, ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta. (I'y mondok, ame'ëja saka.) Pesarahã! Ji pehĩ aja ngã ke a'e mupyrara tate tĩ. ¹¹ Y pe pehẽ ke ihẽ amujahuk. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja ihẽ amujekwa amõ ta pe. Pesarahã! Ihẽ raikwer rupi amõ uwyr ta. A'e riki pehẽ ke Tupã'ã namõ mujahuk ta. Tata namõ aja tĩ. Mujahuk ta pehẽ ke tĩ. Ihẽ 'ar koty te we ipy'a hãtã te ha a'e. Katu te ame'ë ke a'e, a'erehe ima'e miasu aja ihẽ axo rahã, ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ. ¹² Ahúí aja me'ë ngi ipirer ke amõ ombor rahã, urupen py'a pe mukatak. Ywate ombor. Aja ixurer ke ombor. Pe, ixurer matyr rahã, upa katu te tata pe ombor ta. Upa ukwái ta. Pe, ahúí aja me'ë ke matyriha renda pe matyr ta. Aja riki awa ta ke tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara tate. Tata keruhũ renda pe mupyrara hũ ta. (Ixurer ke ukwái ta, ame'ëja saka.) Tupã rehe ipy'a katu ame'ë ta jõ ixoty a'e mujy'ar ta. Inamõ ixo ta — aja Juã pandu. (“Tupã'ã namõ mujahuk ta” aja pandu rahã: “Tupã'ã ke muwyr ta” aja mujekwa. “Tata namõ mujahuk ta” aja pandu rahã: “Mupyrara ta” aja mujekwa.)

Jesu ke Juã mujahuk

(Mak 1.9-11; Ruk 3.21-22; Juã 1.31-34)

¹³ Jondã y rake Juã ixo rĩ. Arahã Jesu uhyk oho ehe. Ngariréi wyy ngi Jesu uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Ihẽ ke emujahuk — aja Juã pe.

¹⁴ —Anĩ. Ihẽ ke nde riki eremujahuk ta me'ë te'e. Nde ke ihẽ amujahuk, anĩ riki — aja Juã pandu.

¹⁵ Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Katu riki. Ihẽ ke emujahuk! Aja rahã, Tupã putar ame'ë ke jama'e ta — aja.

Juã pandu ipe:

—Hã — aja.

(Pe, Jesu ke mujahuk.) ¹⁶ Upa Juã mujahuk rahã, pahar y ngi Jesu uhem oho. Pe, ywa riki pirar, ame'ëja saka Juã usak. Tupã'ã wyy uwyr ehe ame'ë ke rehe a'e usak. Pykahuran aja saka Jesu rehe wyy uwyr. ¹⁷ Pe, ywa ngi panduha uwyr:

—Peme'ë ihẽ ra'yr. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Ihẽ ke a'e muhury katu — aja Jesu rehe har pandu.

4

Jesu ke Satana manga manga tipe (ãjã ramüi a'e)

(Mak 1.12-13; Ruk 4.1-13; Emberéu 2.18; Emberéu 4.15)

¹ Ajame'ë ke awa nixói te ame'ë pe Jesu ke Tupã'ã muhyk raho. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ë ke Satana putar tipe. (ãjã ramüi a'e.) Ame'ë ke a'e manga manga tipe. ² Mokõi awa pypa hetaha (40) wera rahã, ma'e ke Jesu u'u ym te. A'erehe myjahy te hũ. ³ Pe, Satana uhyk ehe. Pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Kome'ë ita ra'yr ta pe kuja epandu: “Mbeju wan ewak. A'u ta” aja ita ra'yr ta pe — aja Jesu pe.

⁴ Jesu pandu:

—Anĩ. Ita ke mbeju wan amuruwak ym ta. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Marã ka ym humi'u namõ jõ amõ ixo katuha.

Tupã pandu ame'ë ke namõ amõ ixo katu ta tĩ” aja riki panduha ihĩ — aja Satana pe.

⁵ A'engi Jerusarẽ ok ta pe Jesu ke Satana raho. Ok ta katu te ame'ë

ke aja ngā ukwa. A'ep uhyk rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū kupe 'ar pe raho. (Ame'ē renda kupe ipe katu.) Ywatehar te ame'ē pe raho. Ame'ē renda kupe rymy'y rehe muhyk raho. ⁶ Pe, pandu ipe:

—Tupā ra'yr nde. Sengi epor eho. Ywy rehe e'ar ekwa rahā, ahy ym ta nde pe. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Ima'e je'ēha rahoha ta pe Tupā pandu ta: 'Pepyhyk peho!' aja riki.

Aja rahā, nde po rehe a'eta pyhyk ta. Aja rahā, nde py ke ita rehe nde eretukwa ym ta. Nde eremahy ym ta tī.”

Aja panduha ihī. (A'erehe sengi nde erepor rahā, ahy ym ta nde pe) — aja Satana pandu ipe.

⁷ Pe, Jesu pandu:

—Anī. Apor ym ta. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Tupā riki jandema'e sawa'e te. Ima'e katuha ke mā peja te'e emanga ym” aja panduha ihī — aja Jesu.

⁸ A'engi ywy'ā keruhū 'ar pe Jesu ke Satana muhyk raho. Kome'ē ywy keruhū rupi heta te hū kapitā keruhū ta ixo. Amō amō ywy pe ixo. Upa katu te ame'ē ke pahar Jesu pe Satana mujesak. Usakrahā, katu te hū, aja ukwa. ⁹ Pe, a'e pandu:

—Ihē rehe nde py'a nde eremoī moī katu rahā, upa katu te jasak ramō ame'ē ke nde pe ihē amuwyr ta. Nde rehe upa ame'ē ta hendu katu ta — aja Jesu pe.

¹⁰ Pe, Jesu pandu:

—Anī. Aja ym ta ihē. (Nde rehe ihē py'a amoī moī ym te ta.) Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Tupā rehe jō nde py'a nde eremoī moī katu.

A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe jō ehendu katu” aja panduha ihī.

—A'erehe ihē ngi eho! Nde rehe ihē ahendu ym te ta — aja Satana pe.

¹¹ A'erehe Satana oho ingi. Pe, Tupā je'ēha rahoha ta wyjy uwyr ehe, Jesu rehe. Usak katu uwyr ehe.

Ngariréi ywy rupi Tupā je'ēha ke Jesu pandu pandu oho

(Mak 1.14-15; Ruk 4.14-15)

¹² Kyndaha pe Juā ke amō ta kynda raho. Arahā Ero kapitā a'e. (Ngariréi ywy pe har tama'e kapitā a'e.) Juā pandu ipe: “Nema'e ma'eha katu ym” aja ipe. A'erehe kyndaha pe Juā ke Ero kynda. “Juā ke kapitā kynda.” Ame'ē ke Jesu pe amō ta pandu oho. Ame'ē ke rehe hendu rahā, amō ywy pe Jesu oho. Ngariréi ywy pe oho. ¹³ Ame'ē ywy rehe Nasare ok ta ihī. A'ep Jesu pyta tar ym. A'erehe Kapana'ū ok ta pe a'e pyta oho. Ypa rake ame'ē ok ta ihī. Ypa rer Ngariréi. Ame'ē ok ta wajar Semurō ywy rake ihī. Wajar Natari ywy rake ihī tī. ¹⁴ Kapana'ū ok ta pe Jesu pyta rahā, yman Isai mupinim ame'ē ke uhyk. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Isai. Kuja a'e mupinim:

¹⁵⁻¹⁶ “Weraha keruhū rehe Semurō ywy pe har ta usak ta. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa ta.)

Natari ywy pe har ta aja tī. Weraha keruhū rehe usak ta tī. Ngariréi ywy pe har ta aja tī. Weraha keruhū rehe usak ta tī. (Aja rahā, ame'ē pe har ta Tupā rehe har ukwa ta tī.)

Jundéu awa aja ym ame'ē ta ixo a'ep. Tupā rehe har a'eta ukwa ta tī.

Y ruwái, Jondā ruwái koty ame'ē ywy ta ihī. Ame'ē rupi awa rape asa oho.

Y ramūi koty awa rape oho ixo. Upa ame'ē ywy pe har ta ukwa ym ma'e. Tupā rehe har ukwa ym te, aja ixo ame'ē ta ke a'eta.

Apo upa ame'ë ta pe Tupã rehe har amõ mujekwa ta. Ipy'a upak aja saka wera katu te hũ ta" aja Isai mupinim. (A'ep Tupã rehe har Jesu mu'e, a'erehe Tupã rehe har ukwa katu ta.)

¹⁷ Kapana'ũ ok ta pe oho. A'engi kuja Jesu pandu:

—Tupã mu'am ame'ë ke a'e muwyr. Kapitã keruhũ aja mu'am ame'ë ke. A'erehe peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Ixoty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã, ehe har pekwa katu ta — aja ngã pe Jesu pandu.

Pira pyhyk ame'ë ta ke Jesu muj'ar

(Mak 1.16-20; Ruk 5.1-11)

¹⁸ Ypa rymy'y rupi Jesu wata oho ixo, Ngariréi ypa rymy'y rupi. Mokõi sawa'e ta pira pyhyk ixo. Ame'ë ta rehe usak. Mokõi imu namõ ixo. Her Simã. ["Petu" aja amõ her tĩ.] Imu rer Andere. Kyhapari pe pira ke a'eta pyhyk ixo. ¹⁹ A'eta pe Jesu pandu:

—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehẽ ke ihẽ amu'e ta. A'erehe amõ ta py'a ke Tupã koty pemuruwak ta pexo kÿ. (Pira pepyhyk, ame'ëja saka.) A'erehe ihẽ namõ peho 'y — aja mokõi sawa'e ta pe.

²⁰ Pe, pahar jarusu keruhũ hijar oho. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

²¹ A'engi oho we rahã, amõ mokõi imu ta rehe Jesu usak. Tian rehe a'e usak, imu namõ. Imu rer Juã. Semende ra'yr ta ke ame'ë ta. Jarusu keruhũ pe ipái namõ kyhapari a'eta mukatu uĩ. Jesu pandu:

—Ihẽ namõ peho 'y — aja riki.

²² Pe, pahar jarusu keruhũ hijar oho. Ipái ke a'eta hijar oho tĩ. Pe, Jesu namõ mokõi imu ta oho.

Tupã rehe har Jesu mu'e
(Ruk 6.17-19)

²³ Upa Ngariréi ywy rupi Jesu wata oho. Inamõ ixo ame'ë ta

oho tĩ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e. Kuja myrandu katu ke a'e mu'e mu'e. "Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Tupã putar aja pexoha pyahu aja pexo katu. Aja rahã: 'Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ' aja a'e pandu ta" aja mu'e. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ë ta ke mukatu tĩ. ²⁴ Amõ ywy rupi Jesu rehe har ngã pandu pandu oho. Si ywy rupi pandu oho. A'erehe upa ma'e ahy ixo ame'ë ta ke ngã raho ipe. Upa ame'ë ta ke mukatu. Ko ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ta ke raho ipe. Manõ manõ ixo ame'ë ta ke raho ipe tĩ. Upa jupyrãtã rãtã ame'ë ta ke raho ipe tĩ. Upa katu te ame'ë ta ke mukatu. ²⁵ Heta ngã inamõ wata wata oho ixo. Heta ngariréi ywy pe har ta inamõ wata wata oho ixo tĩ. Jande popa ok ta ngi amõ ta wata wata oho ixo. Heta Jerusarẽ ok ta pe har ta inamõ wata wata oho ixo tĩ. Heta jundéi ywy pe har ta aja tĩ. Jondã y ruwái kotyhar ta aja tĩ. Inamõ wata wata oho ixo tĩ.

5

Ywy'ã rehe ihĩ rahã, Jesu mu'e ame'ë rehe har
(Ruk 6.20-23)

¹ Heta te hũ ngã rehe Jesu usak. A'erehe ywy'ã rehe jupir oho. A'ep wapyk. Ixotyhar ta juramã jy'ar tĩ.

² Pe, ame'ë ta ke a'e mu'e.

Myja me'ë rahã hury katu my
(Ruk 6.20-23)

³ Pe, kuja Jesu pandu:

—"Tupã rehe har jakwa ym jande" aja ukwa ame'ë ta mã peja hury katu ixo. Ixotyhar ta aja muruwak ta. Pe, inamõ ixo ta, a'erehe mã peja hury katu ixo.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e, a'erehe pyai ixo. Jixi'u tĩ. Ame'ë rehe har Tupã pe pandu. Aja rahã, Tupã ipy'a jywyr ta a'eta

rehe. A'erehe mā peja hury katu ixo.

⁵ “Jande katu te jande” aja ym pandu ame'ē ta mā peja hury katu ixo.

Ma'e ke Tupā pandu katu, ame'ē ke a'eta pe a'e muwyr ta. Katu ame'ē ke muwyr ta.

⁶ Amō myahy rahā, ma'e ke u'u ta. Jyngwéi rahā, y ke u'u ta tī. Aja Tupā putar ame'ē ke amō ma'e tar katu te rahā, ame'ē ta riki hury katu te ame'ē ta ke a'eta.

Upa ame'ē ta putar ame'ē ke Tupā muwyr katu ta.

⁷ Amō ta rehe amō ta pyrara usak rahā, ame'ē riki hury katu ame'ē ta ke a'eta.

Ame'ē ta rehe Tupā pyrara usak katu ta tī.

⁸ Ipy'a juhyk, aja ixo ame'ē ta riki hury katu ame'ē ta ke a'eta.

Tupā namō a'eta ixo ta.

⁹ Jumaiha ke mukatu ame'ē ta riki hury katu ame'ē ta ke a'eta.

Ame'ē ta pe Tupā pandu ta: “Pehē riki ihē ra'yr ta” aja riki. A'erehe ame'ē ta rehe a'e usak katu ta.

¹⁰ Tupā putar ame'ē ke amō ta ma'ema'e rahā, ame'ē ta ke amō ta mupyrara. Aja rahā, ame'ē ta riki hury katu ame'ē ta ke a'eta. Tupā kotyhar ta ke a'eta aja mujekwa. A'erehe ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ta a'eta pe.

¹¹⁻¹² —Ihē kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē rehe har amō ta juru ai. Mupyrara ta tī. Pehē rehe har te'e pandu tī. Upa aja rahā, pehē rury katu pexo. Ywa pe ma'e katu ame'ē ke pehē pe Tupā me'ē ta, a'erehe mā peja pehē rury katu pexo apo. Pesarahā! Yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke amō ta mupyrara hū tī. Se pehē nixói rahā, ame'ē ymanihar ta ke amō ta mupyrara hū. A'erehe ame'ē ymanihar ta aja pehē ke ngā

mupyrara ta apo tī. Ihē kotyhar ta ke pehē, a'erehe mupyrara ta pehē ke tī — aja Jesu pandu.

Jukyr aja saka pehē. Weraha aja saka tī.

(Mak 9.50; Ruk 14.34-35)

¹³ Jesu pandu tī:

—Jukyr riki ma'e ke muhe'ē katu. Pe, jukyr ngi he'ēha kanim rahā, marā ka ym he'ēha amō mujywywyr ehe. Jaxer riki. Ombor riki awa. Pe, amō pyrū ehe. A'erehe jukyr katu aja katu pexo. “Pehē katu” aja Tupā ukwa. Pe, katuha ke pehijar rahā, jaxer riki pehē. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pejumuruwak tī. Katu ym aja. ¹⁴ Tupā rehe har pemujekwa amō ta pe, a'erehe kome'ē ywy keruhū pe ma'e muweraha aja saka pehē.

—Ywy'ā keruhū 'ar pe ok ta ihī rahā, upa ngā usak katu ehe. Aja saka pehē. Tupā kotyhar ta ke pehē. A'erehe katu ame'ē ke pema'ema'e, ame'ē ke rehe upa amō ta usak katu.

¹⁵ —Araparin ke amō muwera rahā, kúi wyr pe jupyk ym. Ywate henda 'ar pe amō moī. Aja rahā, muwera katu, pe, usak katu ma'e ke amō. ¹⁶ Aja weraha aja saka pehē tī. Aja rahā, katu ame'ē ke jō pema'ema'e, ame'ē ke ngā pe pemujekwa. Ame'ē ke rehe a'eta usak rahā, jande pái keruhū pe a'eta pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. A'e riki ywatehar ke — aja Jesu pandu.

Moise je'ēha rehe har

¹⁷ Ngā pe Jesu pandu tī:

—Moise je'ēha ke ihē amukanim ajur, aja pekwaha naī. Anī. Amukanim ym ta. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mu'e ame'ē ke ihē amukanim ajur tī, aja pekwaha naī tī. Anī. Upa ame'ē ke amukanim ym ta tī. Upa ame'ē mu'e ame'ē ke ihē amuhyk katu te ta kŷ. ¹⁸ Moise je'ēha mu'e ame'ē ke mukanim ym te ta awa. Ywa pehī

rahã, marã ka ym amõ mukanĩha. Upa katu te ame'ẽ mu'e ame'ẽ ke amõ hendu katu ta me'ẽ te'e. Kome'ẽ ywy keruhũ kohĩ rahã, aja tĩ. Marã ka ym Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ke amõ mukanĩha. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, Moise je'ẽha upa ta. ¹⁹ Arahã Tupã namõ jaxo ta, a'erehe arahã Moise je'ẽha upa. A'erehe ihẽ apandu pehẽ pe. Amõ riki Moise je'ẽha rehe hendu katu. Ame'ẽ riki katu te ame'ẽ ke a'e. Amõ ta ke mu'e: "Pehendu katu ehe tĩ" aja. Ame'ẽ riki katu te tĩ. Tupã ixo ame'ẽ pe ixo ta rahã, a'e riki katu te aja Tupã mujekwa ta.

—Amõ ta anĩ. Upa katu te Moise je'ẽha rehe amõ hendu ym. Pe, amõ ta pe pandu: "Pehendu ym ehe tĩ" aja mu'e. Ame'ẽ riki Tupã renda rehe ta'yr te mi katu ame'ẽ ke a'e. ²⁰ Myja katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e my? Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mu'e. Ame'ẽ ke amõ ma'ema'e. Aja rahã: "Pehẽ katu" aja sawa'e ta pandu. Ame'ẽ ke a'eta putar. Parise ta aja tĩ. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e tĩ. Aja rahã: "Pehẽ katu" aja sawa'e ta pandu. Ame'ẽ ke putar katu tĩ.

—Pehẽ anĩ. Tupã putar aja katu ame'ẽ ke pema'ema'e rahã jõ, Tupã ixo ame'ẽ pe peho katu ta. Aja Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e rahã: "Pehẽ katu" aja Tupã pandu. Ame'ẽ ke peputar katu. A'erehe katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu — aja Jesu pandu.

Pahar ka'u te'eha ma'eha ke amõ mukatu ta me'ẽ te'e
(Ese 4.26; Tian 1.19-20; 1 Juã 2.11)

²¹ (Ma'e ke amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke amõ ma'e te, aja Jesu mujekwa.) A'erehe a'e pandu tĩ:

—Ymanihar panduha ke pekwa. Kuja riki. "Amõ ke ejukwa ym. Amõ ke jukwa rahã, ame'ẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ" aja riki. ²² Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ

pe ihẽ apandu: "Amõ rehe amõ parahy rahã, ame'ẽ ke a'e jukwa" ame'ẽja saka. Aja rahã, ame'ẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Pe, amõ pe amõ pandu: "Katu ym nde" aja. Aja pandu rahã, ame'ẽ ke kapitã ta mupyrara ta. Pe, amõ pe amõ pandu: "Jaxer ai te'e nde" aja. Aja rahã, ame'ẽ ke tata keruhũ renda pe Tupã mupyrara ta tĩ. ²³⁻²⁴ A'erehe kuja katu. Tupã rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ rahã, ma'e ke Tupã pe nde ereme'ẽ. Ame'ẽ ke jumu'eha renda keruhũma'e myrape 'ar pe nde erehapy ta. Upa ukwái ta. Ame'ẽ ke nde erehapy tate rahã, kuja nde erekwa ere'am: "Éi! Ihẽ rehe amõ parahy. Aharái riki" aja. Aja rahã, ame'ẽ ne rymba nde erehapy ame'ẽ ke ehijar py. Myrape ruwa koty emapyk, pe, parahy ame'ẽ koty eho. Pahar eho. Pe, emukatu. Upa rahã jõ jumu'eha renda keruhũ pe ejywyr eho. Pe, ma'e ke Tupã pe hany katu. Aja nde py'a emoĩ moĩ katu ehe, Tupã rehe. (Aja rahã jõ nde rehe Tupã ipy'a jywyr katu ta tĩ.)

²⁵ Nde pe amõ pandu: "Tamatarer ke ihẽ pe nde emujywyr ym. Kapitã pe nde ke ihẽ araho ta" aja. Aja nde pe pandu rahã, kapitã koty inamõ nde ereho erexo rahã, pahar inamõ pangariha ke emukatu. Kapitã rehe nde erehyk ym rahã we, pangariha ke emukatu. Tamatarer ke emujywyr ipe. Anĩ rahã, kapitã rehe nde erehyk rahã, kapitã pe nde ke ne ruwajan mondo ta. A'engi sonda ta pe nde ke kapitã mondo ta. A'engi kyndaha pe nde ke sonda ta kynda ta raho. ²⁶ Apandu katu nde pe. A'ep nde erepyta katu ta. Marã ka ym nde erehemihã ingi. Upa katu te tamatarer ke nde eremujoywyr ym rahã, marã ka ym nde erehemihã. A'erehe kapitã rehe uhyk ym rahã we, emukatu

— aja Jesu pandu.

(A'erehe amō ta namō katu aja pexo. Aja Tupā namō katu aja pexo tī. Aja rahā, mupyraraha renda pe peho ym ta tī. Kyndaha ngi uhem ym, ame'ēja saka ame'ē.)

*Amō rehe peka'u te'e ym pexo
(Matéu 18.8-9; Mak 9.43-48)*

²⁷ (Ma'e ke amō ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahā, ame'ē ke ma'e te, aja Jesu mujekwa tī.) A'erehe a'e pandu tī:

—Yman pandu ame'ē ke rehe pehendu. Kuja riki. “Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym. Amō kūjā rehe eka'u te'e ym tī” aja. ²⁸ Apo amō kotyhar. Apo pehē pe ihē apandu katu. Kūjā rehe amō usak, pe, ipy'a pe ka'u te'e ehe. Aja rahā, amō kūjā namō jumusarāi aja tī. Katu ym aja. ²⁹ A'erehe kūjā rehe nde eresak, pe, a'engi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahā, katu ym. Esak ym. Nde reha ejo'ok, pe, ame'ē ke embor, ame'ēja saka. Esak ym. Nde eresak, pe, nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, a'erehe mupyraraha renda pe nde ke Tupā ombor ta. Nde reha nde erembor, ame'ēja saka esak ym. Ema'e ym ma'e nde ereka'u te'eha ke. Ame'ē riki i'ar koty te we katuha.

³⁰ —Nde po pe te'e ma'e ke nde erema'e. Aja ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahā, nde po pe ema'e ym. Nde po emondok, pe, ame'ē ke embor, ame'ēja saka. Nde po pe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, a'erehe mupyraraha renda pe nde ke Tupā ombor ta rahā, katu ym. Nde po embor, ame'ēja saka exo. Ema'e ym ma'e nde ereka'u te'eha ke. Ame'ē riki i'ar koty te we katuha — aja Jesu pandu.

*Hakehar ke hijar ym ta me'ē te'e
(Matéu 19.9; Mak 10.11-12; Ruk 16.18)*

³¹ (Te'e hakehar ke sawa'e hijar rahā, katu ym. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe kuja a'e pandu:

—Yman kuja panduha ihī tī: “Hakehar ke sawa'e hijar rahā, paper rehe a'e mupinin: ‘Nde ke ihē aputar ym apo. Ahijar ta nde ke apo’ aja. Ame'ē ke hakehar pe me'ē. Pe, hijar” aja riki. ³² Apo amō kotyhar. Apo pehē pe ihē apandu katu. Hakehar riki ka'u te'e ym amō rehe. Ame'ē ke ixawa'e hijar rahā, katu ym ixawa'e ma'eha. Pe, ame'ē kūjā ke amō sawa'e pyhyk rahā, ixawa'e aja ym ame'ē namō kūjā jumusarāi. Katu ym aja. Pe, ame'ē sawa'e riki hakehar aja ym ame'ē namō jumusarāi tī. Katu ym aja. Ixawa'e py katu ym ame'ē ke ma'e — aja Jesu pandu.

*Ma'e ke pandu ame'ē ke ma'e ta
me'ē te'e
(Tian 5.12)*

³³ (Ma'e ke amō pandu rahā, ame'ē ke ma'e ta me'ē te'e. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe a'e pandu tī:

—Yman amō ta pe jande ramūi ta pandu ame'ē ke rehe pehendu. Kuja riki: “Tupā ruwa koty aja saka nde erexo. A'erehe ma'e ke nde erepandu ame'ē ke ema'e katu. Ame'ē panduha emukanim ym” aja pehendu. ³⁴ Apo amō kotyhar ihē apandu. “Ma'e ke nde erepandu ame'ē ke nde erema'e katu. Ame'ē jō. Ma'e ruwa koty aja saka nde erexo, aja ym ekwa exo.” Kuja pepandu ym tī.

“Ywa pehī aja pekwa katu, a'erehe jete har te japandu” aja pepandu ym.

—Pesarahā! Ywa riki Tupā renda ke. A'erehe: “Ywa pehī, jete har te japandu, aja pekwa” aja pepandu ym tī. ³⁵ Ywy keruhū rehe har aja tī. Kome'ē ywy keruhū Tupāma'e ke tī. Ipy moīha aja saka ipe. A'erehe:

“Kome'ë ywy keruhū kohī, a'erehe jete har te japandu” aja pepandu ym.

—Jerusarē ok ta aja tī. Sawa'e te renda ke ame'ë. A'erehe:

“Jerusarē ok ta kohī. A'erehe jete har te japandu, aja pekwa” aja pepandu ym tī.

³⁶—Nde pyahu rahā, marā ka ym nde ra nde eremutuwyriha. Marā ka ym nde eremutamūiha. Nde tamūi rahā, marā ka ym nde ra nde eremupihūha. Marā ka ym nde eremupyahuha. A'erehe kuja epandu ym:

“Ihē ākā kohī aja pekwa katu. A'erehe jete har te apandu, aja pekwa tī” aja epandu ym.

³⁷—Kuja jō epandu katu: “Jete har te ke apandu. Ihē ama'e katu ta” aja. Anī rahā: “Anī. Ihē ama'e ym ta” aja jō katu. Kuja amō we nde erepandu: “Jete har te ihē apandu ym rahā, ihē ke Tupā mupyrara ta” aja nde erepandu rahā, ame'ë riki Satana ngi uhem, ame'ëja saka. Katu ym aja. (A'erehe aja epandu ym. Satana riki te'e pandu ame'ë ke a'e. Ājā ramūi a'e. Aja te'eha te'e pandu ame'ë ke a'e) — aja Jesu pandu.

Mā peja mupyraraha pemujy-wyr ym

(Ruk 6.29-30)

³⁸A'e pandu tī:

—Yman pandu ame'ë ke rehe pehendū. Kuja riki. “Nde reha ke amō mupuk rahā, ima'e ke emupuk eho tī” aja. “Nde rāi ke amō mupen rahā, ima'e ke emupen eho tī” aja riki. ³⁹Apo amō kotyhar. Apo pehē pe ihē apandu katu. Nde ke amō mahy rahā, aja juja katu te nde emujywywr ym te ipe. Nde ruwa ke amō nupā rahā, aja emujywywr ym te ipe tī. Mā peja nde ruwa wajar ke a'e nupā tī. ⁴⁰Kapitā ruwa koty nde ke amō raho, pe, pandu: “Tamatarer mujywywr ym

kome'ë. Ima'e kamixa ihē aputar” aja ipe. Pe, kapitā pandu: “Ere. Ejo'ok!” A'erehe nema'e kamixa ke jo'ok nengi. Aja rahā, amō we eme'ë ipe. Nema'e xirur te'e me'ë ipe tī.

⁴¹—Pe, nde pe sonda pandu: “Ihēma'e sak ke eraho ihē pe” aja. Aja peteī kiro met nde ererahoha pandu rahā, amō we eraho. Mokōi kiro met eraho. ⁴²Ma'e ke nde pe amō pandu: “Ihē pe emuwyr” aja. Aja rahā, eme'ë ipe. Pe, amō pandu nde pe: “Kome'ë araho ta. Pahar ihē amujywywr ta” aja. Aja rahā, nde erepandu ipe: “Ere. Eraho” aja riki — aja Jesu pandu.

Nde ruwajan rehe nde erepy'a katu

(Ruk 6.27-28; Ruk 6.32-36; Ruk 23.24; At 7.60; Hom 12.14; Hom 12.17-21)

⁴³A'e pandu tī:

—Yman pandu ame'ë ke pekwa. Kuja riki. “Nde rehe katu ame'ë ta rehe nde erepy'a katu” aja. Amō we pehē ramūi ta je'ēha pekwa: “Ne ruwajan rehe eparahy exo” aja pehē ramūi ta pandu. ⁴⁴Apo amō kotyhar. Apo pehē pe ihē apandu katu. Pehē ruwajan ta rehe epy'a katu. Pehē ke mupyrara ame'ë ta rehe har Tupā namō pepandu pandu katu: “Mā peja a'eta rehe esak katu” aja pepandu Tupā namō. ⁴⁵Aja rahā, pehē riki jande pái keruhū ra'yr ta. A'e riki ywatehar ke a'e.

—Pesarahā! Katu ame'ë ta rehe warahy ke a'e muwera katu. Katu ym ame'ë ta rehe warahy ke a'e muwera katu tī. Juja katu te Tupā ma'eha. (Aja pehē tī. Upa katu te amō ta pe katu ame'ë ke pema'ema'e tī.) Katu ame'ë ke amō ma'ema'e ame'ë ta rehe aman ke a'e mungyr tī. A'erehe upa ma'eywa hury katu. Katu ym ame'ë ke amō ma'ema'e ame'ë ta rehe aman ke a'e mungyr tī. Juja katu te Tupā ma'eha. (Aja pehē tī.

A'erehe upa katu te amō ta pe katu ame'ē ke pema'ema'e tī.)

⁴⁶ —Pehē rehe ipy'a katu ame'ē ta rehe jō pepy'a katu rahā, pehē pe ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē ym ta. Pesarahā! Jaxer ame'ē ta aja ma'e riki. Kapitā rehe tamatarer matyr ame'ē ta riki aja tī. Ipy'a katu ehe ame'ē ta rehe jō a'eta ipy'a katu tī. Juja katu te mujywyr a'eta pe. ⁴⁷ Pehē rehe katu ame'ē ta namō jō pepandu rahā, marā ka ym pehē katuha. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja tī. Ipy'a katu ehe ame'ē ta namō a'eta pandu pandu katu tī. (A'erehe pehē ruwajan rehe pepy'a katu tī.) ⁴⁸ Jande pái keruhū riki katu te me'ē ke. Ywatehar ke a'e. A'e aja amō rehe pepy'a katu tī — aja Jesu pandu.

6

Ma'e ke me'ēha rehe har

¹ A'e pandu tī:

—Tupā rehe pehē py'a pemoī moīha ke rehe amō ta usak, aja peputar. A'erehe amō ta ruwa koty ma'e ke pema'e. Aja rahā: “Peme'ē katu” aja amō ta pandu ta naī. Mā peja aja ym pehē. Amō ta ruwa koty aja pema'e ym. Pema'e rahā, pehē pe ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ym ta. Ywatehar ke a'e.

² —A'erehe ima'e ym te ame'ē pe ma'e ke nde ereme'ē rahā, ma'e tyapu ym ha rupi eme'ē. (Amō ta ukwa ym ha rupi eme'ē.) Tyapu rahā, amō ta nde rehe usak ta, aja nde erekwa. Usak rahā: “Mā! Katu peme'ē sawa'e” aja nde rehe har pandu naī. Aja riki mokōi ukwaha ta ma'eha. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ima'e ym te ame'ē pe tamatarer me'ē. Ame'ē ke rehe amō ta usak, aja a'eta putar. (Usak rahā: “Mā! Peme'ē katu” aja pandu naī.) Aja mokōi ukwaha ta putar.

—Awa rape rupi wata ixo rahā, ma'e ke me'ē rahā, aja tī. A'eta rehe amō ta usak, aja putar. Usak rahā, amō ta pandu ta: “Mā! Sawa'e

katu” aja pandu naī. Ame'ē panduha jō riki ima'e ma'e katu ame'ē pyhykiha. Tupā anī. Ma'e ke ame'ē ta pe muwyr ym te. A'erehe mokōi nde erekwaha aja exo ym nde. ³ Ima'e ym te ame'ē pe ma'e ke nde ereme'ē rahā, amō ta ukwa ym ha rupi eme'ē. Nde rehe katu ame'ē ukwa ym tī. Aja rahā, katu. ⁴ Aja rahā, nde atu erekwa katu ta. Ima'e ym te ame'ē ukwa katu tī. Pehē mokōi jō ukwa katu. Amō ta ukwa ym ha rupi nde erema'eha ke rehe jande pái keruhū usak ta tī. Pe, a'e riki nde pe ma'e katu ame'ē ke muwyr ta — aja Jesu pandu.

Myja me'ē Tupā namō pandu pandu rahā, katu my

(Ruk 11.2-4)

⁵ A'e pandu tī:

—Mokōi ukwaha ta Tupā namō pandu pandu rahā, a'eta rehe amō ta usak, aja a'eta putar. A'erehe jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Tupā namō pandu pandu rahā, a'eta pu'am, pe Tupā namō pandu pandu. Awa rape rupi ixo rahā, Tupā namō pandu pandu tī. Aja rahā, a'eta rehe amō ta usak, aja ukwa. A'eta rehe amō ta usak rahā, pandu: “Mā! Sawa'e ta katu” aja naī. Ame'ē panduha jō riki ima'e ma'e katu ame'ē pyhykiha. A'eta pe Tupā riki muwyr ym te ta ma'e ke. A'erehe Tupā namō pepandu pandu rahā, mokōi pekwaha ym pehē.

⁶ —Tupā namō nde erepandu pandu rahā, kapy pe eho. Hukwen ke ekynda. Pe, jande pái keruhū namō epandu pandu katu. Nde rehe usak ym awa. Pe, amō ta ukwa ym ha rupi Tupā namō nde erepandu pandu rahā, nde rehe jande pái keruhū usak katu ta. Pe, ma'e katu ame'ē ke nde pe a'e muwyr ta. ⁷ Tupā namō pepandu pandu rahā, amō we amō we aja ym pepandu pandu inamō. Aja riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta

pandu pandu. Ima'e tupã namõ a'eta pandu pandu rahã, i'i pandu pandu. Aja rahã, tupã hendu ta aja ukwaha naĩ. ⁸ Ame'ẽ ta aja ym pehẽ. Tupã namõ pepandu ym rahã we, upa a'e ukwa katu. Ma'e ke pehẽma'e nixói te, ame'ẽ ke a'e ukwa katu. A'erehe ame'ẽ rehe har i'i ym inamõ pepandu. ⁹ Tupã namõ pepandu rahã, kuja pepandu:

Jande pái keruhũ! Ywa pe har ke nde. Nde rehe har amõ hendu rahã, mã peja pandu: "Mã katu te" aja.

¹⁰ Nema'e jetehar te ke rehe upa katu te awa ta hendu katu ta, ame'ẽ angaha ke rehe ihẽ aharõ hũ axo.

Nde ereputar ame'ẽ ke ywa pe har ta ma'ema'e katu. Aja mã peja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Ma'ema'e katu tĩ.

¹¹ Kome'ẽ wera rahã, jande mi'u ke ja'u ta, ame'ẽ ke jande pe emuwyr.

¹² Jande pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'e rahã, ame'ẽ ta rehe jande py'a jamujywyr ta. Aja jamujywyr jaxo rahã, jande rehe nde py'a emujywyr katu tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Jande rehe nde py'a emujywyr katu tĩ.

¹³ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ẽ ke jande py'a ngi emukanim. Aja rahã, jama'e ym ta.

Jande ke Satana manga tar katu rahã, a'e ke jande ngi emujan katu.

[Nde riki kapitã keruhũ te. Upa katu te ma'e ke nde eremuhendu katu nde juehe. A'erehe nde rehe hendu katu.

Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde. Katu te hũ ame'ẽ ke nde tĩ. Aja te'e ta nde erexo tĩ. Amen. A'e tỹ.]

—Upa aja Tupã namõ pepandu pandu katu. ¹⁴ Pehẽ pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, pehẽ py'a pemujywyr katu ehe. Aja rahã, pehẽ rehe ipy'a ke jande pái keruhũ mujywyr ta tĩ. Ywatehar ke a'e. ¹⁵ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Pe, amõ ta rehe pehẽ py'a pemujywyr ym rahã, pehẽ rehe ipy'a ke jande pái keruhũ mujywyr ym ta tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'e pe'uha ke pehijar rahã, amõ ta usak ame'ẽ ke peputar ym

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—Mokõi ukwaha ta ma'e u'uha ke hijar rahã, pyai te aja ame'ẽ ta rehe amõ ta usak. U'u ym, a'erehe myahy aja amõ ta usak. A'erehe amõ ta pandu: "Mã! Huwa xi'a. U'uha hijar my. A'erehe Tupã namõ pandu pandu ixo" aja amõ ta ukwa. Ame'ẽ ta rehe amõ ta usak rahã: "A'eta katu" aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ panduha jõ riki ima'e ma'e katu ame'ẽ pyhykiha. Tupã muwyrym te ta ma'e ke. (A'erehe mokõi pekwaha ym pehẽ.)

¹⁷ —Tupã namõ nde erepandu pandu tar katu, a'erehe ma'e nde ere'uha ke nde erehijar rahã, y pe nde ruwa ekutuk. Nde'a emutyro tĩ. ¹⁸ Aja rahã, nde ere'uha ke nde erehijar, aja amõ ta ukwa ym. Tupã namõ nde erepandu pandu aja amõ ta ukwa ym tĩ. Jande pái keruhũ jõ ukwa katu ta. Usak ym ehe awa ame'ẽ ke a'e. Pe, amõ ta ukwa ym ha rupi nde erema'e, ame'ẽ ke rehe jande pái keruhũ ukwa. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke nde pe a'e muwyrym ta — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ẽ ke ywa pe ihĩ
(Ruk 12.33-34; 2 Timo 4.8; Emberéu 10.34-39; 1 Petu 1.4-5; Apokarip 7.15)

¹⁹ A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe pexo rahã, heta ym pehẽma'e ke pe-matyr. Aja ima'ehũ ame'ẽ ta matyr.

A'eta ta aja ym pehē. Se tarawe mujaxer ta ma'e ke. Puxi hū tī. Pehē rok pe ma'e mukanīha ixē tī. Pe, upa mukanim raho. A'erehe heta ym pehēma'e ke pematyr. ²⁰ Kuja katu. Kome'ē wyw keruhū pe ma'e ke pema'e rahā, Tupāma'e ma'eha ke pema'ema'e katu. Ima'e je'ēha rehe pehendu katu. Aja rahā, ywa pe ma'e ke pematyr katu, ame'ēja saka. Ywa pe pehē rury katuha pematyr, ame'ēja saka. A'ep tarawe nixói te ta. (A'erehe ma'e ke mujaxer ym te ta.) Puxi nixói te ta tī. (A'erehe mujaxer ym te ta tī.) Mukanīha nixói te ta tī. (A'erehe raho ym te ta tī.) ²¹ Pehēma'e ke ihī. Ame'ē rehe har pehē py'a pe pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa pe pehēma'e ke ihī rahā, a'ep pehē py'a ihī ta tī, ame'ēja saka. Aja rahā, myja Tupā ke pemuhury katu ta my? Ame'ē rehe har pekwa pekwa ta pexo — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ē ke amō ma'e rahā, ma'e weraha katu, aja saka

(Ruk 11.34-36; Siri 4.6; 1 Petu 5.7)

²² A'e pandu tī:

—Awa reha riki ma'e muweraha aja saka. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa katu, a'erehe ixoha katu aja ixo ta. Ma'e katu ame'ē ke ma'e ta tī.) A'erehe pehē reha katu rahā, pehē rete rupi wera katu, ame'ēja saka. ²³ Pehē reha katu ym rahā, weraha nixói, ame'ēja saka. (Aja rahā, Tupā putar, aja ym pexo. Ma'e katu ame'ē ke pema'e ym ta tī.) Pe, weraha uwe rahā, pytun aja saka. Aja rahā, māte hū pytun. (Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Katu ym aja) — aja Jesu pandu.

Pehē rehe Tupā usak katu

(Ruk 16.13; Ruk 12.22-31)

²⁴ A'e pandu tī:

—Marā ka ym mokōi ijar pe te'e paraky ame'ē paraky katuha. Mokōi jar pe paraky rahā, petēihar rehe jō ipy'a katu ta. Amō rehe anī

ta. Peteihar jar je'ēha rehe hendu katu ta. Amō jar je'ēha rehe anī ta. Hendu ym ta ehe. (Aja saka Tupā rehe tī.) Tamatarer ke rehe jō ipy'a ke amō moī moī rahā, marā ka ym Tupā rehe ipy'a katuha. (Mokōi jar aja saka tī.) Upa pyrātāha namō tamatarer ke matyr tar katu te hū ixo. Aja rahā, marā ka ym Tupā putar ame'ē ke amō ma'eha tī. (Mokōi jar aja saka tī.)

²⁵ —Pehē mi'u rehe har pejumupyai ym pexo. “Ma'e ja'u ta my? Nixói ma'e. Jandema'e mundeha nixói. Awa me'ē ta jande pe my?” aja pejumupyai ym. Ixoha namō amō ixo rahā, ame'ē riki humi'u 'ar koty te we katuha. Awa rete aja tī. Awama'e mundeha 'ar koty te we katuha tī. A'erehe pehē mi'u rehe har pekwa pekwa ym pexo.

²⁶ —Ma'ewyra ta wewe ixo, ame'ē rehe pesarahā! Ma'e ra'ī ke ame'ē ta jyty ym. Ma'eywa matyr ym tī. Matyriha renda pe mupyta ym tī. Ame'ē ta rehe jande pái keruhū usak katu. Ame'ē ta rehe ipy'a katu tī.

—Pesarahā! Ma'ewyra ta 'ar koty te we pehē rehe jande pái keruhū ipy'a katuha. (A'erehe pehē rehe Tupā usak katu ta tī, aja mujekwa katu.) ²⁷ “Myja hetaha warahy 'ar rahā, ko pehē pexo ta my” aja pekwa pekwa pexo rahā, yman rahā pexo te we ta rī, aja pekwaha naī. Anī. Marā ka ym pexoha pemupyta te we ta rī.

²⁸ —“Ma'e jande jamunde ta my?” aja pejumupyai ym pexo tī. Ka'a rupi ma'eputyr ihī. Ame'ē rehe pesarahā! Paraky ym riki. Ima'e mundeha ke mujā ym tī. ²⁹ Katukwer aja amō usak. Ko ihē apandu pehē pe. Ymanihar Saromā riki ima'ehū namō ixo. Ima'e mundeha katukwer. Apandu pehē pe. Peme'ē ma'eputyr katu te ha riki Saromāma'e mundeha 'ar koty te

we katu te ha. ³⁰ Tupā riki kupi'i ke mujā. Katukwer aja mujā. Apo pehī. Koī tata renda pe amō hany. Kupi'i rehe Tupā usak katu. Ame'ē ta 'ar koty te we pehē rehe Tupā ipy'a katu. Aja rahā, i'ar koty te we pehēma'e mundeha ke pehē pe a'e muwyr ta. Mā! Tupā rehe pejurujar katu ta me'ē te'e. ³¹ A'erehe kuja ym pepandu: "Ma'e ihē a'u ta my? Myja me'ē ihēma'e mundeha ke ihē ajo'ok ta my?" Aja ym pekwa pekwa pexo. Ame'ē ke Tupā muwyr ta pehē pe. ³² Ame'ē rehe har jō Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa ukwa ixo. Aja te'eha ukwa ukwa ixo. Mā peja aja ym pehē. Upa pehēma'e ke nixói, ame'ē ke jandē pái keruhū ukwa katu. A'erehe pehē atu pekwa pekwa ym pexo. Pehē pe a'e muwyr ta. A'e riki ywatehar ke. ³³ Kuja katu pehē pe. Myja Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu ta my? Ame'ē rehe har pekwa pekwa py pexo. Myja ija katu ame'ē ke pema'ema'e ta my tī? Ame'ē rehe har pekwa pekwa py pexo tī. Aja rahā, upa pehēma'e ke nixói ame'ē ke a'e muwyr ta pehē pe. Pehēma'e mundeha rehe har aja tī. Pekwa pekwa ym tī. A'e muwyr ta. ³⁴ A'erehe koī har rehe har pekwa pekwa ym pexo. "Koī myja me'ē ta my?" aja pekwa pekwa ym pexo. Apo kome'ē weraha rehe jō pesak katu. Koī har rehe har anī. Ame'ē rehe har pekwa pekwa ym pexo — aja Jesu pandu.

7

Mā peja amō ta rehe pehē juru ai ym

(Ruk 6.37-38; Ruk 6.41-42; Hom 2.1; Hom 14.1; 1 Korin 4.5; Tian 4.11)

¹⁻² A'e pandu tī:

—Amō ta rehe har kuja ym pepandu: "Peme'ē ta katu ym" aja. Aja pepandu rahā, aja juja katu te pehē rehe har Tupā pandu ta

tī. A'erehe aja ym pepandu. Myja me'ē amō ta rehe har pepandu, aja juja katu te pehē rehe har Tupā pandu ta tī. Myja me'ē amō ta pe ma'e ke pema'e, aja juja katu te pehē pe Tupā ma'e ta tī — aja ngā pe.

³ (Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, ame'ē riki myra kurer aja saka, aja Jesu mujekwa.) A'erehe kuja a'e pandu:

—Ne mu reha ke myra kurer mupuk, ame'ē rehe nde eresak. (Aja rahā, ta'yr mi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, aja mujekwa.) Mā peja ame'ē rehe har ekwa ekwa ym exo. Nde reha rehe myra keruhū mupuk riki. (Aja rahā, mâte hū nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e, aja mujekwa.) Mā peja ame'ē rehe har ekwa ekwa py exo. ⁴ Nde reha rehe myra keruhū ihī, ame'ēja saka. A'erehe kuja ym nde mu pe epandu: "Nde reha ngi myra kurer ke ihē ajo'ok ta" aja epandu ym. (Aja rahā, kuja riki: "Ta'yr mi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Ame'ē ke mā peja ehijar" aja nde erepandu.) Mā! Nde eresak ym my? Nde reha rehe myra keruhū ihī. (Aja rahā, mâte hū ma'e nde ereka'u te'eha ke nde atu erema'ema'e, aja nde eremujekwa.) ⁵ Mā! Nde katu, aja nde erekwa nde jupe. Anī. Mokōi erekwaha namō erexo. Nde reha ngi myra keruhū ejujo'ok py nde jupe. (Aja rahā, mâte hū ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e, ame'ē ke nde erehijar katu py.) Aja rahā, upa ma'e ke nde eresak katu ta. Aja rahā, nde mu reha ngi myra kurer ta'yr mi nde erejo'ok katu ta. (Aja rahā, nde mu pe nde erepandu: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, ame'ē ke ehijar" aja nde erepandu katu) — aja Jesu pandu.

⁶ A'e pandu tī:

—Ihē amu'e ame'ē ke katu te me'ē ke. Ame'ē ke amō ta putar ym rahā, ame'ē ta pe pemujekwa ym.

Hendu tipe rahā, putar ym. Jawar jarō aja saka jumai mai ta. Je'ē je'ē hū ta.

—Ihē amu'e ame'ē ke katu te me'ē ke. Ame'ē ke amō ta jaxer, aja ukwa rahā, ame'ē ta pe pepandu ym tī. Kure aja saka riki. Jaxer aja ukwaha, a'erehe pyrū ehe aja saka ta. “Ihē amu'e ame'ē ke te'e” aja ame'ē ta ukwaha naī. Putar ym tī. (A'erehe ame'ē ta pe pepandu ym tī) — aja Jesu pandu.

Tupā namō pepandu pandu
(Ruk 11.9-13)

⁷ Tupā namō pandu pandu, ame'ē rehe har Jesu mu'e rahā, kuja pandu:

—Pehēma'e nixói te rahā, ame'ē rehe har Tupā namō pepandu pandu katu. Aja rahā, ame'ē ke a'e muwyr ta pehē pe. Tupā namō pepandu rahā, pekekar, ame'ēja saka. Pe, Tupā muwyr rahā, pemahem, ame'ēja saka. (Amō rok pe pexe tar katu rahā, pehē po penupā nupā. Pe, hukwen ke ijar pirar.) Tupā namō pepandu pandu rahā, hukwen pirar ame'ēja saka. Pirar rahā, pepandu ame'ē ke a'e muwyr ta pehē pe. ⁸ Upa inamō pandu ame'ē ta pe a'e muwyr ta. Amō kekar rahā, mahem ta. Ipo nupā nupā rahā, hukwen ke a'e pirar ta. Aja saka riki. ⁹ Ipái pe ta'yr pandu: “Papa! Mbeju ihē aputar. A'u ta” aja. Aja rahā, ta'yr pe ita ra'yr ke ipái me'ē my? Anī. Aja ym ta. Mbeju me'ē ta ipe. ¹⁰ Pe, ta'yr pandu: “Papa! Pira ka'ē ihē aputar. A'u ta” aja. Aja rahā, ta'yr pe mbói ke ipái me'ē ta my? Anī. Aja ym ta. Pira ka'ē me'ē ta ipe. ¹¹ Awa ta ke te'e pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ē ta ke pehē. Pe, pehē ra'yr ta pe ma'e katu ame'ē ke peme'ē katu. Aja rahā, pehē 'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke jande pái keruhū me'ē ta. Ma'e ke amō pandu ipe, ame'ē ke a'e muwyr ta. A'e riki ywatehar ke.

¹² —Ma'e katu ame'ē ke pehē pe amō ta ma'e, aja amō ta pe pema'e katu tī. Aja riki Moise je'ēha mu'e. Aja ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mu'e tī — aja Jesu pandu.

Tupā koty ohoha
(Ruk 13.24; Siri 3.19-20)

¹³⁻¹⁴ A'e pandu tī:

—Tupā ixo ame'ē pe ohoha riki hukwen rupi asa oho, ame'ēja saka. Asa oho rahā, uhā te hū aja ixo. Ame'ē hukwen riki ta'yr mi. Ame'ē hape aja tī. Ta'yr mi tī. Ame'ē hape ohoha riki janam, ame'ēja saka. Marā ka ym ohoha, ame'ēja saka. Heta ym ame'ē rupi oho ame'ē ta ke.

—Mupyraraha renda pe ohoha anī. Hukwen riki tiha. Hape riki aja tī. Tiha tī. Ame'ē rape ohoha riki sorok katu hū, ame'ēja saka. Pe, heta te hū ame'ē rupi wata oho ame'ē ta ke — aja riki.

Ma'eywa ame'ē rehe har
(Ruk 6.43-44; Juā 15.4; Tian 3.11-12)

¹⁵ A'e pandu tī:

—Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ran rehe har mā peja pekwa katu. Arapuharan ipy'a pitu te'e aja a'eta ixo tī. (Aja rahā, katu ame'ē ta aja pehē koty uwyr naī.) A'engi ma'e so'o jarō aja a'eta rehe har amō ukwa. Ma'e ke jukwa, ame'ēja saka. (Aja rahā, pehē pexoha ke mujaxer ta. Pe, pehēma'e ke te'e raho tar katu tī.) ¹⁶ Myja ame'ē ta rehe har pekwa ta my? Kuja. Ima'e ma'eha namō pekwa ta. Juruwe'y ngi akaju ke amō po'ok ym. Ju'y ngi ama'yrary po'ok ym tī. ¹⁷ Ma'eywa'y riki katu rahā, i'a katu. Aja amō katu rahā, ima'e ma'eha katu tī. Ma'eywa'y katu ym rahā, anī. I'a ym. Aja amō katu ym rahā, ima'e ma'eha katu ym tī. ¹⁸ Ma'eywa'y riki katu rahā, marā ka ym i'a ym ha. I'a katu ta. Ma'eywa'y katu ym rahā, marā ka ym i'a katuha. I'a ym ta. ¹⁹ Ma'eywa i'a ym te rahā, jaxer

rahã, ame'ë'y ke ijar mondok. Pe, myra ke hapy. Upa ukwái ta. Aja amõ jaxer rahã, Tupã mupyrara ta tĩ. (Myra ke hapy, ame'ëja saka tĩ.) ²⁰ Aja riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ran rehe har pekwa katu ta. Ma'eywa i'a ym aja a'eta tĩ. Aja rahã, a'eta ma'eha riki katu ym. A'erehe ame'ë ta rehe har pekwa katu ta. A'eta ma'eha namõ a'eta rehe har pekwa katu ta — aja Jesu mujekwa.

Tupã renda pe oho ame'ë ta ke
(Ruk 6.46-47; Ruk 13.25-27; 2 Korin 11.13-15; 2 Korin 13.5; 2 Petu 2.1; 1 Juã 2.3-6; 1 Juã 5.12)

²¹ A'e pandu tĩ:

—Amõ ta pandu: “Nde riki jan-dema'e sawa'e te” aja ihë pe pandu naĩ. Upa katu te ame'ë ta Tupã ixo ame'ë pe oho ym ta. Amõ amõ oho. Upa katu te anĩ. Ihë pái keruhũ putar ame'ë ke amõ ma'ema'e. Ame'ë ta jõ henda pe oho katu ta. Ihë pái riki ywa-tehar ke a'e. ²² Ngã ke Tupã mupyrara rahã, heta ihë pe pandu ta: “Sawa'e! Nde je'ëha rupi Tupã je'ëha ke japandu pandu riki. Nde je'ëha rupi ãjã ta ke amõ ta py'a ngi jamuhem jamondo riki. Nde je'ëha rupi marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke nema'e pyrãtãha namõ jama'ema'e katu riki” aja ihë pe. ²³ Pe, ame'ë ta pe ihë apandu ta: “Anĩ. Pehë rehe har ihë akwa ym te. Ihë kotyhar ta ym pehë. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ë ta ke pehë. Sengi peho. Ihë ngi peho” aja riki — aja Jesu pandu.

Ma'e ok mujã ame'ë ta ke
(Ruk 6.47-49)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Ihë je'ëha rehe amõ hendu katu. Pe, aja ma'ema'e rahã, ukwa katu ame'ë ke a'e. Kuja saka. Y rake ok ke a'e mujã. Ok pyter ke a'e jytyka katu te. Ok kangwer aja tĩ. Jytyka katu te tĩ. A'erehe katak ym te. ²⁵ Pe, aman ukyr hũ. Ywytu

keruhũ peju hũ tipe. Y tiha tĩ. Upa munde. Y ombor ym. Ywytu keruhũ ombor ym tĩ. Ok pyter ke jytyka katu te. Ok kangwer ke aja tĩ. Jytyka katu te tĩ. A'erehe u'ar ym ame'ë ok.

²⁶ —Pe, amõ riki ihë je'ëha rehe hendu tipe. Pe, aja a'e ma'ema'e ym rahã, ka'u te'e ame'ë ke a'e. Kuja saka. Y rake ok ke a'e mujã. Ywy ku'i 'ar pe mujã. ²⁷ Pe, aman ukyr hũ. Y tiha oho. Pe, ywytu keruhũ peju hũ ok rehe. Pahar ame'ë ok u'ar. Tũ! Aja riki — aja Jesu mu'e.

(Ok riki amõ ixoha aja saka. A'erehe Jesu je'ëha rehe amõ hendu katu ta me'ë te'e. Je'ëha mujekwa, aja ma'ema'e ta me'ë te'e tĩ.)

Jesu ukwa katu
(Mak 1.22)

²⁸ Upa aja me'ë Jesu pandu rahã, hendu ame'ë ta pandu:

—Mã! A'e mu'e katu! ²⁹ Moise je'ëha mu'e, ame'ë ta aja ym a'e. Anĩ. Jesu pandu rahã, a'e je'ëha te reko aja a'e mu'e — aja ukwa.

8

Ahy ixo ame'ë ke Jesu mukatu
(Mak 1.40-45; Ruk 5.12-16)

¹ Upa mu'e rahã, ywy'ã ngi Jesu wyjy uwyr. Arahã, heta ngã haikwer rupi wata. ² Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ë ke uhyk uwyr ehe. Jesu ruwa koty ipynarãi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahã, ihë ke nde eremukatu ta, aja akwa katu — aja Jesu pe.

³ Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke a'e mujar. Pandu ipe:

—Ere. Nde ke ihë amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ë ke pahar upa ka'ë oho ipe. ⁴ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ehendu katu. Nde ke ihē amukatu, ame'ē ke amō ta pe epandu ym we rī. Pahar jundēu awa tama'e pa'i koty eho. Emujesak nde juehe har ipe. Pe, Moise mupinim, aja ma'e ke pa'i pe eme'ē. Ame'ē ke pa'i hapy ta Tupā pe. Upa ukwāi ta. Aja rahā, upa nema'e pere ka'ē oho aja ngā pe a'e mujekwa ta — aja sawa'e pe.

Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu

(Ruk 7.1-10)

⁵⁻⁶ Kapana'ū ok ta pe Jesu uhyk oho rahā, homa awa usak ehe. Sonda tama'e kapitā ke a'e. Jesu pe a'e pandu:

—Sa'e! Ihēma'e miasu ixhya pe tūi. Ma'e ahy ipe. Wata ym tī. Emukatu ihē pe — aja ipe.

⁷ Jesu pandu:

—Hā! Nde rok pe ihē amukatu ta aho — aja ipe.

⁸ Kapitā pandu:

—Anī. Sa'e! Ihē rok pe nde erexe rahā, ihē ruxī riki. Jundēu awa ym ihē. A'erehe eho ym. Sengi epandu: “Epu'am!” Aja rahā, ihēma'e miasu katu ta oho. ⁹ Akwa katu ihē. Ihēma'e kapitā je'ēha rehe ihē ahendu katu tī. Pe, ihē je'ēha rehe amō sonda ta hendu katu tī. Kuja. Amō pe ihē apandu: “Eho!” Pe, pahar a'e oho. Amō pe ihē apandu: “Ejur sel!” Pe, pahar a'e uwyr tī. Ihēma'e miasu pe ihē apandu: “Ereparaky eho!” Pe, a'e paraky katu oho tī. Aja ihē je'ēha rehe hendu katu. A'erehe nde erepandu rahā, ihēma'e miasu katu ta, aja akwa katu — aja Jesu pe.

¹⁰ Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā: “Mā! Katu” aja a'e ukwa. Pe, haikwer rupi tur ame'ē ta pe a'e pandu:

—Mā! Sonda tama'e kapitā jurujar katu te ihē rehe. Ko apandu pehē pe. Aja jundēu awa ta jurujar ym ihē rehe. Aja me'ē jurujar katu ame'ē ke ihē amahem ym. ¹¹ Ihē

apandu. Tupā ixo ame'ē pe heta ngā oho ta tī. Warahy uhemihwa koty ngi heta oho ta. Jundēu awa aja ym ame'ē ta oho ta tī. Amarā namō hury katu ta ixo. Isak namō aja tī. Hury katu ta ixo tī. Jako namō aja tī. Hury katu ta ixo tī. Aja warahy u'ariha koty ngi heta oho ta tī. Jundēu awa aja ym ame'ē ta oho ta tī. ¹² Tupā ixo ame'ē pe Amarā namō jundēu awa ta ixo ta tipe. Jurujar ym riki. A'erehe oho ym. Anī. Mupyraraha renda pe a'eta ke Tupā ombor ta. A'ep ahy hū ta, a'erehe jixi'u hū ta. Tupā rehe parahy hū tī, a'erehe hāi ke su'u su'u hū — aja Jesu pandu.

¹³ Pe, kapitā pe a'e pandu:

—Nde jō nde rok pe ejywyr eho 'y! Ihē rehe nde erejurar katu, a'erehe nde ereputar ame'ē ke ihē ama'e ta kŷ. Ne miasu upa ihē amukatu riki — aja ipe.

Arahā pahar kapitāma'e miasu katu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu. Heta ahy ixo ame'ē ta ke mukatu tī.

(Mak 1.29-34; Ruk 4.38-41)

¹⁴ Petu rok pe Jesu uhyk oho rahā, Petu pen rehe a'e usak. Ixyha pe tūi. Haku a'e. ¹⁵ Ipo ke Jesu pyhyk. Pahar hakuha maha oho ipe. Pe, kūjā pu'am. Pe, a'eta mi'u ke Jesu ta pe a'e me'ē me'ē.

¹⁶ Ame'ē pytun ramō rahā, (jundēu awa tama'e putu'uha 'ar upa. A'erehe wata katu apo.) A'erehe ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ta ke ngā raho ipe. Heta te hū raho ipe. Ame'ē ta ke Jesu mukatu. A'e pandu.

—Ehem eho ingi! — aja.

Aja mukatu. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ē ta ke a'e mukatu tī. ¹⁷ Ngā ke a'e mukatu rahā, Isai pandu aja Jesu ma'ema'e. Isai riki ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Yman kuja a'e mupinim: “Jandema'e ahyha ke a'e joi'ok mondo. Jandema'e pyaiha

ke mukanim tĩ” aja
mupinim.
Ame'ë riki Jesu ma'ema'eha.

Jesu namō amō ta oho ta tipe
(Ruk 9.57-62)

¹⁸ Ixoty heta ngā jy'ar. Ame'ë rehe Jesu usak rahā, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Ypa ruwái koty jahorahā! — aja.

—Ere — aja jumu'eha ta.

¹⁹ Pe, oho Tate rahā, Moise je'ëha mu'e ame'ë ke Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Sa'e! Ngā mu'eha nde. Ko ihē axo. Ne namō ihē aho ta kŷ tĩ — aja Jesu pe.

²⁰ Jesu pandu ipe:

—Hokwar rupi ma'e so'o ukwer. Haity pe ma'ewyra ta ukwer tĩ. Ihē anī. Awa ihē tĩ. Tupā je'ëha rupi ajur. Ihē akeriha renda nixói — aja ipe. (Aja rahā, inamō oho rahā, ok nixói ta, aja mujekwa. Sawa'e jetehar te oho ta my, ame'ë ke Jesu manga, a'erehe aja pandu.)

²¹ Pe, amō jumu'eha pandu:

—Sa'e! Anī we rī. Ne namō aho ym we ta rī. Ihē rokpe ajywywyr we ta rī. Papa manō rahā, ihē riki ajytywyr ta. Upa rahā, ne namō ihē aho ta kŷ — aja Jesu pe.

²² A'e pandu ipe:

—Anī. Ihē namō eho apo 'y! Tupā rehe ipy'a ym ame'ë ta manō, ame'ëja saka. Ame'ë ta riki manō te ame'ë ta ke jytywyr ta. Nde anī. Ihē namō eho apo 'y — aja ipe.

Ywytu keruhū ke Jesu muputu'u
(Mak 4.35-41; Ruk 8.22-25)

²³ Jarusu keruhū pe Jesu opor oho. Jumu'eha ta inamō opor oho tĩ. ²⁴ Oho ixo rahā, pahar ywytu keruhū ypa rupi peju uwyr. Pe, jarusu keruhū pe y ke oho rāi. Amō ta kyje riki. Jesu anī. A'e ukwer ou. ²⁵ Pe, ixoty jumu'eha ta oho. Pe, mupak. A'eta pandu ipe:

—Sawa'e! Jande jamanō Tate riki. Emukatu, aja rahā, jamanō ym ta — aja ipe.

²⁶ Jesu pandu:

—Mā! Pekyje ym pe'am. Tupā rehe pejurujar katu ta me'ë te'e — aja.

Pe, a'e pu'am. Ywytu keruhū pe a'e pandu:

—Mā peja eputu'u katu ihē pe! — aja.

Pe, ywytu keruhū ke upa putu'u. Y kotok keruhū pe a'e pandu tĩ:

—Mā peja ewapyk katu! — aja.

Pe, y kotok keruhū ke wapyk katu. ²⁷ Jumu'eha ta jupandu a'eta jupe:

—Mā! Katu tiki! Pyrātā te ame'ë ke kohī. Je'ëha rehe ywytu keruhū hendu katu! Y kotok keruhū aja tĩ. Hendu katu tĩ. Mā! Myja me'ë sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

Amō ta py'a rehe ājā ihī ame'ë ta ke Jesu mukatu

(Mak 5.1-20; Ruk 8.26-39)

²⁸ Ypa ruwái rehe Jesu uhyk oho rahā, Jera ywy pe uhyk oho. Jarusu keruhū ngi uhem oho rahā, mokōi sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Kangwerupa rupi har ta ke ame'ë ta. Itakwar rupi ixo ame'ë ta ke. Ame'ë sawa'e ta py'a rehe ājā ta ihī. Parahy war ame'ë ta ke a'eta. A'erehe kangwerupa rape rupi wata ym awa. ²⁹ Jesu rehe ājā ta usak rahā, pahar hātā a'eta pandu:

—Jesu! Nde riki Tupā ra'yr! Jande pe ema'e ym ma'e ke. 'Ar rehe angaha uhyk ym we rī. A'erehe jande ke emupyrara ym we rī — aja Jesu pe pandu.

³⁰ Petete kure ta i'āi. Heta te hū i'āi. Kāpī u'u ixo. ³¹ A'erehe Jesu pe ājā ta pandu:

—Jande ke nde eremuhem eremondo rahā, kure ta koty jande ke emondo — aja pandu.

³² Ājā ta pe Jesu pandu:

—Peho! — aja.

A'erehe sawa'e ta ngi ājā ta uhem oho. Kure ta pe ixē oho. (Ka'u te'e hū uwak.) Pe, upa katu te kure ta ujan oho. Upen te'e hū ame'ē pe u'ar oho. Pe, ypa pe u'ar. Upa katu te y jukwa. ³³ Ame'ē ke kure usakiha ta usak rahā, ok ta pe ujan oho. Ok ta pe har ta pe upa pandu pandu. “Kure ta upa manō. Amō ta py'a rehe ājā ihī ame'ē ta ke amō sawa'e mukatu” aja riki pandu pandu. ³⁴ A'erehe upa ok ta pe har ta usak oho. Pe, Jesu rehe usak rahā, a'eta pandu:

—Jande ywy ngi eho! — aja Jesu pe.

(Pyrātā te hū ame'ē ke kohī, aja ukwa, a'erehe kyje ingi. Amō we a'etama'e kanim ta, aja a'eta putar ym tī. A'erehe: “Eho” aja Jesu pe a'eta pandu.)

9

Upa jupyrātā rātā ame'ē ke Jesu mukatu

(Mak 2.1-12; Ruk 5.17-26)

¹ Jarusu keruhū pe Jesu opor oho tī. Ypa aha oho tī. Hekoha pe a'e jywyr oho. Kapana'ū ok ta pe jywyr oho. ² Pe, upa jupyrātā rātā ame'ē ke sawa'e ta hupir werur. Kyha aja me'ē ke pe a'eta werur. Amō ke Jesu mukatu ame'ē rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ē ke Jesu ukwa rahā, upa jupyrātā rātā ame'ē pe a'e pandu:

—Sa'e! Nde rury katu eju. Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihē py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

³ Ame'ē ke Moise je'ēha mu'e ame'ē ta hendu rahā, jupandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Katu ym a'e pandu. Tupā jō riki amō ta pe pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr” aja. A'erehe peme'ē riki Tupā aja jupe my. Katu ym aja — aja jupandu pandu a'eta jupe.

⁴ Ame'ē ipy'a pe ukwa ukwa uī ame'ē ke Jesu ukwa rahā, pandu:

—Ma'e katu ym, aja pehē py'a pe pekwa pekwa ym peī. ⁵ Myja me'ē riki hātā ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja apandu rahā, hātā ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak ym awa.) Anī rahā, kuja my? “Epu'am! Ewata eho!” aja apandu rahā, hātā te ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak katu awa.) ⁶ Pesarahā! Tupā jō riki ahyha mukatu aja pekwaha. Tupā jō riki ipy'a mu-jywyr katu ngā rehe aja pekwaha tī. Apo ihē tī. Ihē riki Tupā mu'am ame'ē ke aja ihē amujekwa ta apo 'y. Ihē pe Tupā pandu tī: “Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ame'ē ta rehe nde py'a emujywyr katu” aja ihē pe. Pesarahā! Ame'ē ke pekwa ta apo — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrātā rātā ame'ē pe a'e pandu:

—Epu'am. Nde kyha aja me'ē ke emupu'a. Nde rok pe ejywyr eho — aja Jesu.

⁷ Sawa'e pu'am. Pe, hok pe jywyr oho. ⁸ (Jesu riki Tupā aja mujekwa sawa'e pe.) Ame'ē ke amō ta ukwa rahā, pandu: “Mā! Katu tiki!” aja. Pe, Tupā pe a'eta pandu tī:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Nde riki pyrātāha ke sawa'e ta pe nde eremuwyr katu — aja.

“Thē namō eho” aja Matéu pe Jesu pandu

(Mak 2.13-17; Ruk 5.27-32)

⁹ A'engi Jesu oho ixo rahā, Matéu rehe a'e usak. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer ke a'e matyr matyr uī. Matyriha renda kapy pe a'e wapyk uī. Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho 'y — aja.

Matéu pu'am. Upa hijar, pe, in-amō oho.

¹⁰ Pe, Matéu rok pe ma'e ke Jesu u'u uī rahā, amō heta kapitā

keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ta inamō wapyk uī tī. Inamō jumu'eha ta ma'e ke u'u uī tī. Amō ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta inamō wapyk uī tī. ¹¹ Ame'ē ke parise ta usak rahā, jumu'eha ta pe je'ē je'ē:

—Ma'ewā ame'ē sawa'e ta jaxer ame'ē ta namō Jesu u'u uī my? Tamatarer ke matyr ame'ē ta namō aja tī. U'u inamō tī. Katu ym aja — aja parise ta.

¹² A'eta pandu ame'ē ke rehe Jesu hendu. A'erehe a'e pandu:

—Ma'e ahy ixo rahā, mukatuha koty amō oho. Ahy ym rahā, mukatuha koty oho ym awa. (Aja saka apo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ihē rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ē ke a'eta putar, a'erehe ihē rehe uhyk. Katu jupe, anī. Ame'ē ta ihē rehe uhyk ym.)

¹³ Pesarahā! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Tupā pandu:

“Ihē rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, ma'e hymba ke ukwái, arapuharan ra'yr ke. Ame'ē ke ihē aputar ym.

Kuja katu te. Amō ta rehe awa pyrara usak, ame'ē ke ihē aputar katu” aja panduha ihī.

—Aja Tupā pandu ame'ē ke pekwa peho. (Tupā je'ēha rehe pesak peho.) Pesarahā! Sawa'e katu aja ukwa jupe, ame'ē ta pe kuja ym ihē apandu: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja apandu ym. Anī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta pe kuja ihē apandu katu: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja riki — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ma'e u'uha ke hijar, ame'ē rehe har
(Mak 2.18-22; Ruk 5.33-39)

¹⁴ Juā mujahukiha namō jumu'e ixo ame'ē ta Jesu pe pandu uwyr:

—Jande riki ma'e ja'uha ke jahijar hijar jaxo. Amō amō rahā, jahijar. (Aja japyaiha ke jamujekwa Tupā pe.) Tupā namō japandu pandu rahā aja tī. Ma'e ja'uha ke jahijar tī. Parise ta aja tī. Ma'e u'uha ke a'eta hijar hijar tī. Pe, ne namō jumu'e ixo ame'ē ta aja ym. Ma'e ke a'eta u'u katu. Ma'e u'uha ke hijar ym. Ma'erehe my? — aja Jesu pe.

¹⁵ A'e pandu:

—Sawa'e jumendar rahā, a'eta mi'u matyr. Huryha mujā. Pe, ame'ē pe oho ame'ē ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namō ixo rahā, ma'e u'uha ke hijar ym. Pyaiha mujekwa ym. (Ihē namō ihēma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym.) Yman rahā, ihē ke amō ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahā ihēma'e jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta.)

¹⁶ —Kamixa ymanihar sorok rahā, pan jupu'a ym ame'ē ke amō mujar ym ehe. Mujar ehe rahā, jupu'a we oho. Pe, kamixa ymanihar ke musak we ta. Sorok we ta oho. ¹⁷ Kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru ymanihar te pe awa purakar ym. Ame'ē pe purakar rahā, pupur we ixo rī. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, upa kawī jyhē ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tī. A'erehe kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru pyahu ame'ē pe awa purakar rahā, katu ta tiki. Aja rahā, kawī jyhē ym ta. Hyru ke upuk ym ta tī — aja Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta pe Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahā, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. A'erehe parise mu'e, aja ymanihar ixoha namō marā ka ym muparaha, aja Jesu mujekwa.)

“Ihē rajyr emukatu” aja Jái

pandu

(*Mak 5.21-24; Ruk 8.40-42*)

¹⁸ Jesu mu'e uī rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitā uhyk uwyr ehe. Huwa koty ipynarāi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu ipe:

—Ihē rajyr manō ramō. Ihē rok pe ehorahā! Nde po ke iākā rehe emujar! Aja rahā, kwera katu ta tī — aja Jesu pe.

¹⁹ —Hā! Aho ta kŷ — aja pandu ipe.

Pe, a'e pu'am. Inamō oho. Inamō jumu'e ixo ame'ē ta oho tī.

Jesuma'e mundeha ke pyhyk, ame'ē kūjā rehe har

(*Mak 5.25-34; Ruk 8.42-48*)

²⁰⁻²¹ Oho ixo rahā, Jesu raikwer rupi amō kūjā oho. Jai ha pupuriha namō ixo ame'ē ke a'e. Awa py mokōi warahy 'ar rahā, aja te'e a'e ixo. A'e jupandu jupe:

—Ima'e mundeha ke ihē apyhyk rahā jō, ihē katu ta aho — aja kūjā jupe.

A'erehe Jesuma'e mundeha apyr ke a'e pyhyk. ²² Aja rahā, ixoty Jesu uwak. Pe, usak ehe rahā, pandu ipe:

—Ēi kūjā! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ē rehe nde erejuru-jar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Nde rury katu eho apo 'y — aja kūjā pe.

Arahā kūjā katu oho.

Jai rajyr ke Jesu mukwera katu

(*Mak 5.35-43; Ruk 8.49-56*)

²³ Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitā rok pe Jesu ixo oho rahā, takwar ra'yr peju ame'ē ta rehe a'e usak. (Aja te'eha riki jundéu awa ta. Amō manō rahā, takwar ra'yr ke peju. Aja pyaiha ke mujekwa.) Amō ta mutyapu hū ixo tī. (Aja pyaiha ke mujekwa tī.) ²⁴ A'e pandu:

—Kar pe upa pehem peho! Kūjātāi manō ym riki. Ukwer te'e

ou riki — aja Jesu a'eta pe. (Kūjātāi manō te aja Jesu ukwa katu tī.)

A'eta puka puka hū ehe. Manō te, aja ukwa katu, a'erehe puka puka hū ehe. ²⁵ Kar pe upa a'eta ke a'e mondo rahā, kūjātāima'e kapy pe Jesu ixo oho. Ipo rehe pyhyk. Pe, kūjātāi kwera katu. Pe, pu'am. ²⁶ Ame'ē mukweraha rehe har amō ta pandu pandu oho. Ame'ē ywy rupi amō ta pandu pandu oho.

Mokōi sawa'e ta eha ym te ame'ē ta ke Jesu mukatu

²⁷ A'engi Jesu wata oho ixo rahā, mokōi sawa'e ta eha ym te ame'ē ta haikwer rupi oho. Hātā a'eta pandu:

—Sa'e! Ndawi rainō ke nde! Tupā mu'am ame'ē ke nde. Jande rehe epyrara esak. Nema'e pyrātāha namō jande ke emukatu — aja. (“Tupā mu'am me'ē ke” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am, aja mujekwa katu.)

²⁸ Ok pe Jesu ixo oho rahā, eha ym te ame'ē ta uhyk uwyr ehe. A'eta pe a'e pandu:

—Pehē ke ihē amukatu ame'ē ke ihē akwa katu. Ame'ē rehe pejuru-jar katu my? — aja Jesu.

—A'e tŷ. Jajuru-jar katu — aja a'eta pandu.

²⁹ Pe, a'eta reha rehe ipo ke a'e mujar. Pandu:

—Ma'e ahyha ihē amukatu, ame'ē rehe pejuru-jar katu. Aja mā peja uhyk apo 'y — aja mokōi sawa'e ta pe.

³⁰ Pe, upa ma'e ke rehe a'eta usak katu. Hātā Jesu pandu:

—Pehē ke ihē amukatu, ame'ē rehe har amō ta pe pepandu ym! — aja pandu tipe.

³¹ Anī. A'eta uhem oho rahā, Jesu rehe har upa ame'ē ywy rupi pandu pandu oho.

Sawa'e je'engai ame'ē ke Jesu mukatu

³² Sawa'e ta uhem oho ixo rahā, sawa'e je'engai ame'ē ke Jesu rehe

amō ta muhyk muwyr. Sawa'e py'a rehe ājā ihī, a'erehe je'engai ame'ē ke a'e. ³³ Ājā ke Jesu muhem mondo rahā, sawa'e rembe katak katu tī. Pandu pandu u'am tī. Pe, upa amō ta pandu:

—Mā! Katu tiki! Jundéu awa tama'e ywy rupi aja me'ē jasak ramō te — aja.

³⁴ Pe, parise ta pandu:

—Ājā tama'e kapitā riki pyrātāha ke muwyr ipe. A'erehe ājā ta ke a'e muhem mondo — aja pandu naī.

Heta ame'ē ta rehe Jesu pyrara usak

³⁵ Upa ok ta rupi Jesu ohoho. Upa ok ta hū rupi a'e oho tī. Amō amō rupi wata oho. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe mu'emu'e oho. Kuja myrandu katu ke a'e mu'emu'e. “Ma'e peka'u te'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak. Aja rahā: ‘Ihē kotyhar ta ke pehē’ aja a'e pandu ta” aja mu'e. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ē ta ke a'e mukatu tī. ³⁶ Heta ame'ē ta rehe a'e usak rahā, ame'ē ta rehe pyrara usak. Ame'ē ta ke amō ta mupyrara. Usakiha ta nixói tī. A'erehe ame'ē ta rehe Jesu pyrara usak. Ame'ē ta riki arapuharan ta aja saka. Usakiha ta nixói, ame'ēja saka. Katu ym aja. ³⁷ A'erehe inamō jumu'e ixo ame'ē ta pe a'e pandu:

—Ahúi aja me'ē itawa hū tipe. Pe, matyr ame'ē ta heta ym.

³⁸ Tupā riki ahúi aja me'ē jar aja saka. A'erehe ijar namō pepandu: “Kupixa pe matyr ame'ē ta ke emondo. Ahúi aja me'ē ke matyr ta” aja — aja Jesu pandu.

(Aja pandu rahā, heta ame'ē ta rehe har Jesu pandu. Tupā rehe har ukwa ym ame'ē ta heta hū ixo. Ahúi aja me'ē ta heta hū, ame'ēja saka. Ehe har pandu ame'ē ta heta ym tī. Matyr ame'ē ta heta ym tī. A'erehe Tupā namō pandu ta me'ē te'e: “Nde rehe har pandu pandu

ame'ē ta ke emondo” aja Tupā pe. Aja Jesu mujekwa.)

10

Jesu namō jumu'e ixo ame'ē ta ke (Mak 3.13-19; Ruk 6.12-16)

¹ Inamō jumu'e ixo ame'ē ta ke Jesu mujy'ar. Awa py mokōi sawa'e ta hetaha ke. A'e pandu:

—Pejur! Pesarahā! Ihē je'ēha rupi ājā ta ke pemuhem ta katu pemondo. Ihē je'ēha rupi upa katu te ma'e ahy ixo ame'ē ta ke pemukatu ta tī — aja awa py mokōi sawa'e ta pe.

² Pe, ame'ē ta ke a'e mondo. Awa py mokōi sawa'e ta ke Jesu mondo. Kuja riki sawa'e ta rer. Ko Simā. Petu aja amō her tī. Amō Andere tī. Simā mu a'e. Amō Tian tī. Semende ra'yr a'e. Imu amō tī. Her Juā. ³ Amō Siri tī. Amō Matoroméu tī. Amō Tome tī. Amō Matéu tī. Amukwehe homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. Amō Tian tī. Apéu ra'yr a'e. Amō Tandéu tī. ⁴ Amō Simā tī. Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem ame'ē ke a'e. Amō Jun Ikario amō tī. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur.

Awa py mokōi sawa'e ta pandu pandu oho

(Mak 6.7-13; Ruk 9.1-6)

⁵ Ame'ē awa py mokōi sawa'e ta ke Jesu mondo. Kuja a'eta pe a'e pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty peho ym. Samari ywy pe har tama'e ok ta pe peho ym tī. ⁶ Jundéu awa ta koty jō peho. Tupā rehe har mu'e ame'ē ta nixói ngā pe, a'erehe arapuharan ta kanim ame'ē ta aja saka a'eta. A'erehe ame'ē ta pe jō pepandu pandu peho. ⁷ Kuja pepandu peho: “Ixoty ipy'a ke ngā muruwak rahā, Tupā pandu ta: ‘Pehē rehe ihē rury katu. Ihēma'e ta ke pehē’ aja. A'erehe mā peja pehē py'a ke ixoty pemuruwak” aja

pepandu peho. ⁸ Pepandu pandu peho rahã, kuja pema'ema'e tĩ. Upa ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu. Manõ ame'ẽ ta ke pemukwera katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ta ke pemukatu tĩ. Ipy'a rehe ãjã ta ihĩ ame'ẽ ta py'a ngi ãjã ta ke pemuhem pemondo tĩ. Pehẽ pe pyrãtãha ke Tupã muwyr. A'erehe ame'ẽ pyrãtãha namõ amõ ta ke pemukatu tĩ. Mukatuha rehe pemuhepy ym.

⁹ —Tamatarer ke peraho ym. ¹⁰ Pehẽ kupe pe ma'e ryrur peraho ym tĩ. Mokõi kamixa peraho ym tĩ. Mokõi sapat peraho ym tĩ. Myra te'e pehẽ po pe peraho ym tĩ. (Myra rehe te'e wata ame'ẽ ke.) Pehẽ po te'e peho. Pesarahã! Ma'e nixói ame'ẽ ke parakyha pe ijar muwyr ta me'ẽ te'e. A'erehe ma'e ke peraho ym. Ma'e ke Tupã riki muwyr ta pehẽ pe. (Parakyha pe ijar muwyr ta, ame'ẽja saka.)

¹¹ —Amõ ok ta pe pehyk rahã, hok pe pehẽ ke muxe ame'ẽ ke pekekar. Mahem rahã, a'ep pepyta we rĩ. Ame'ẽ ok ta pe pexo rahã, ame'ẽ rok pe jõ pepyta. Amõ amõ ok ta pe peho rahã, aja pema'ema'e tĩ. ¹² Amõ ta rok pe pexe peho rahã, kuja pepandu: “Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu” aja. ¹³ Pe, ame'ẽ rok wyr pe har ta pandu: “Ko pejur katu” aja. Pehẽ po ke pyhyk katu pehẽ ngi rahã, ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu ta.

—Pe, ame'ẽ rok wyr pe har ta hok pe pehẽ ke muxe tar ym rahã, ame'ẽ ta rehe Tupã huru ym ta. ¹⁴ Hok pe amõ ta pehẽ ke muxe ym rahã, peho rahã, pehẽ py ngi ywy ku'i pejuhyk pembor. (Tupã ke putar ym ame'ẽ ta ke ko, aja pemujekwa ngã pe tĩ.) Ok ta pe har ta pehẽ ke putar ym rahã, aja pemujekwa tĩ. Pehẽ py ngi ywy ku'i pejuhyk pembor tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ ok ta pe har ta ke Tupã putar ym tĩ, aja pemujekwa ngã pe tĩ.)

¹⁵ —Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Yman rahã ngã ke Tupã mupyrara ta. Sondo ok ta pe har ta ke Tupã mupyrara ta. Ngomo ok ta pe har ta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Ame'ẽ ta 'ar koty te we pehẽ rehe hendu ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ymanihar ta 'ar koty te we pehẽ ke putar ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta tĩ — aja awa py mokõi sawa'e ta pe Jesu pandu.

Pehẽ ke amõ ta mupyrara ta

(*Matéu 24.9; Mak 13.9-13; Ruk 21.12-17; 1 Petu 4.12-16*)

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—Pehendurahã! Jundéu awa ta koty pehẽ ke ihẽ amondo axo. Amõ amõ ta Tupã je'ẽha putar ym tĩ. Parahy ta. So'o jarõ, ame'ẽja saka. A'erehe pesak katu peho. Mã peja pesak katu kÿ! Pehẽ riki peparahy ym tĩ. ¹⁷ Pesak katu kÿ. Pehẽ ke amõ ta pyhyk ta. Pe, kapitã ruwa koty pehẽ ke raho ta. Pehẽ rehe har je'ẽ je'ẽ hũ ta. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pehẽ ke raho ta tĩ. A'ep pehẽ rehe har je'ẽ je'ẽ hũ ta tĩ. So'o pিরer pu'i pe pehẽ ke pirok ta tĩ.

¹⁸ —Ihẽ rehe pejuruar katu, a'erehe kapitã keruhũ ruwa koty pehẽ ke amõ ta raho ta tĩ. Pehẽ rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ ta. Pe, mahy ta. Kapitã ruwa koty aja tĩ. Pehẽ ke mupyrara ta tĩ. Arahã myrandu katu ke pepandu ta a'eta pe. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe pepandu ta tĩ. ¹⁹ Kapitã ta ruwa koty pehẽ ke pyhyk raho rahã: “Ma'e ke jande japandu ta my? Myja me'ẽ jande japandu ta my?” aja pekwa pekwa ym pexo tĩ. Arahã ma'e pepandu ta ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã mujekwa ta. ²⁰ Arahã pepandu rahã, pehẽ je'ẽha aja ym ta. Anĩ. Tupã'ã muwyr ame'ẽ je'ẽha ke pepandu ta. Jande pái keruhũ I'ã ke muwyr ta pehẽ pe.

²¹ —Arahã amõ ke kapitã pe imu pandu ta: “Ko Jesu kotyhar ke.

Ejukwa” aja pandu ta. Ipái ta aja tĩ. Kapitã pe ta'yr ta ke raho ta tĩ. “Ko Jesu kotyhar ta ke. Ejukwa” aja ta tĩ. Ipái ta ke ta'yr ta raho ta tĩ. “Ko Jesu kotyhar ta ke. Ejukwa” aja ta tĩ. ²² Ihê rehe pejurujuar katu, a'erehe pehê rehe upa amõ ta parahy ta. Ihê rehe tapijar te'e we pejurujuar katu rahã, Tupã namõ pexo katu ta. ²³ Pehê ke ok ta pe har ta mupyrara rahã, amõ ok ta pe pejan peho. Apandu katu pehê pe. Upa katu te ok ta rupi peho. Ame'ẽ upa rahã, ihê ajoywyr ta. Ko awa ihê tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.

²⁴—Pesarahã! Jumu'eha 'ar koty te we mu'eha katuha. Te'e paraky ame'ẽ 'ar koty te we ijar katuha tĩ. ²⁵ A'erehe mu'eha aja jumu'eha ixo rahã, katu tiki tĩ. Ijar aja te'e paraky ame'ẽ ixo rahã, katu tiki tĩ. Pehê riki aja tĩ. (Ihê riki mu'eha aja. Pehê riki jumu'eha ta.) Ihê rehe har amõ ta pandu: “Nde riki Satana” aja naĩ. (Ãjã ramũi a'e.) Aja rahã, ihê 'ar koty te we pehê rehe har ma'e jaxer ai ame'ẽ ke amõ ta pandu ta — aja Jesu mujekwa. Awa py mokõi jumu'eha ta pe mujekwa.

Sawa'e ta ngi pekyje ym. Tupã ngi pekyje.

(Ruk 12.2-7)

²⁶⁻²⁸ Awa py mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu tĩ:

—Pehê ke amõ ta mupyrara ta. Anĩ. Sawa'e ta ngi pekyje ym. Pehê pe ihê apandu ame'ẽ ke amõ ta ukwa ym. Yman rahã upa ame'ẽ ke amõ ta pe pepandu pandu ta. Upa amõ ta ukwa ta. Ma'e ke rehe pehê jõ pehendu ame'ẽ ke amõ ta pe pemujekwa ta. Apo ma'e kanim aja ixo ame'ẽ ke upa mujekwa ta amõ ta pe. Amõ ta ukwa ym ha rupi pekwa ame'ẽ ke upa pemujekwa ta a'eta pe tĩ.

—Pesarahã! Sawa'e ta ngi pekyje ym. Pehê ke a'eta jukwa rahã, ame'ẽ jõ riki. Pehê'ã ke marã ka ym mahyha. Tupã anĩ. Pekiye ingi.

Pehê ke a'e jukwa rahã, amõ we tĩ. Mupyraraha renda pe pehê ke a'e mupyrara ta. A'erehe pekyje ingi.

²⁹⁻³¹ —Mokõi ma'ewyra ra'yr rehe amõ muhepy rahã, peteĩ tamatarer pu'a ra'yr muhepy. Pe, ame'ẽ ma'ewyra ra'yr rehe har Tupã usak katu. Jande pái keruhũ pandu ym rahã, ma'ewyra ra'yr manõ ym ta. (Aja rahã, kuja mujekwa katu. Ma'ewyra ra'yr 'ar koty te we pehê rehe jande pái keruhũ usak katu.) Pehê aja tĩ. Pehê ãkã rehe pehê'a ihĩ. Ame'ẽ hetaha ke a'e ukwa katu. (Ame'ẽ ke ukwa rahã, upa katu te pehê rehe har a'e ukwa katu tĩ, aja mujekwa katu. A'erehe pehê rehe Tupã usak katu te we ta, aja mujekwa katu tĩ) — aja Jesu pandu.

Kirisutu rehe har ukwa katu ame'ẽ ta rehe har

(Ruk 12.8-9; 2 Timo 1.8)

³² A'e pandu tĩ:

—Mupyrara ame'ẽ ta namõ amõ ixo rahã, kuja pandu: “Jesu kotyhar ke ihê” aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihê riki apandu ta tĩ: “Ihê kotyhar te ke a'e” aja ihê pái keruhũ pe ihê apandu ta. (Aja rahã, ame'ẽ ke ihê pái keruhũ putar katu tĩ.) Ywatehar ke a'e. ³³ Pe, mupyrara ame'ẽ ta namõ amõ ixo rahã, kuja pandu: “Ihê anĩ. Jesu ke ihê akwa ym. Ixotyhar ym ihê” aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihê apandu ta tĩ: “Peme'ẽ anĩ. Ihê akwa ym peme'ẽ. Ihê kotyhar aja ym a'e” aja ihê pái keruhũ pe ihê apandu ta. (Aja rahã, ame'ẽ ke ihê pái keruhũ putar ym tĩ.) Ywatehar ke a'e — aja Jesu pandu.

Ianam ta jumai ta ame'ẽ rehe har
(Ruk 12.51-53; Ruk 14.26-27)

³⁴ A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta jumai mai ixo. Ame'ẽ ke ihê amuputu'u ajur, aja pekwaha my? Anĩ. Aja ym ajur. Ihê ajur, a'erehe amõ amõ ta jumai mai ta. ³⁵ Ipái ta

ihē rehe jurujar katu, a'erehe ta'yr ta je'ē je'ē hū ta. (Huwajan ta aja saka ta.) Imāi ta ihē rehe jurujar katu, a'erehe imembyr kūjā ta je'ē je'ē hū ta tī. (Huwajan ta aja saka ta tī.) Ixawa'e māi ta ihē rehe jurujar katu, a'erehe imembyr reko ame'ē ta je'ē je'ē hū ta tī. (Huwajan ta aja saka ta tī.) ³⁶ Ihē rehe amō jurujar katu rahā, hok wyr pe har ta je'ē je'ē hū ta. (Huwajan ta aja saka tī.) Amō ruwajan 'ar koty te we katu ym ha.

³⁷ —Ipāi rehe amō ipy'a katu, ame'ē 'ar koty te we ihē rehe ipy'a katu. Aja jō rahā, ihē kotyhar te a'e. Imāi rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Pe, i'ar koty te we ihē rehe ipy'a katu. Aja jō rahā, ihē kotyhar te a'e tī. Ta'yr rehe aja tī. Tajyr rehe aja tī. Ame'ē ta 'ar koty te we ihē rehe ipy'a katu. Aja jō rahā, ihē kotyhar te a'e tī. ³⁸ Ihē kotyhar aja amō ixo rahā, ame'ē ke amō ta jukwa tar katu. Ame'ē ngi kyje ym rahā, ihē kotyhar aja ixo ta. ³⁹ Amō riki ihē kotyhar wan ta. A'erehe ame'ē ke amō ta jukwa tar katu. A'erehe ihē rehe jurujar tar ym. Hijar, a'erehe jukwaha ke amō muputu'u. A'erehe a'e ixo we tipe. Ame'ē ke Tupā putar ym. Inamō ixo ym ta. Aja ihē tī. Aputar ym tī. Amō riki ihē rehe jurujar katu, a'erehe a'e ke amō ta jukwa. Juru-jar katuha ke hijar ym. Aja rahā, Tupā namō a'e ixo katu ta. Uhā te hū aja a'e ixo ta — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ta

(*Matéu 25.34-40; Mak 9.41; Juā 13.20; Emberéu 13.1-3; 3 Juā 5-8*)

⁴⁰ A'e pandu tī:

—Ihē rehe har pepandu pandu peho. A'erehe pehē pe amō pandu: “Ihē rok pe pēpyta katu” aja. Aja pehē ke hok pe muxe katu rahā, ihē ke a'e muxe katu, ame'ēja saka tī. Tupā ke a'e muxe katu tī, ame'ēja saka tī. Ihē ke Tupā muwyr.

⁴¹ Tupā je'ēha pandu ame'ē ke ko, aja amō ukwa. A'erehe hok pe a'e muxe katu. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ta ipe. Tupā je'ēha pandu ame'ē pe ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ta ipe. Aja ok jar pe a'e muwyr ta tī. Juja katu te muwyrriha ke. “Ko sawa'e katu” aja amō ukwa. A'erehe hok pe ame'ē sawa'e ke muxe katu rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ta ipe tī. Sawa'e katu ame'ē pe ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ta ipe. Aja ma'e katu ame'ē ke ok jar pe Tupā muwyr ta tī. Juja katu te muwyrriha ke. ⁴² Pesarahā! Kuja pekwa katu pexo. “Ko Jesu kotyhar ke” aja amō ukwa. A'erehe jyngwéi rahā, kúi pe y rysā me'ē ipe. (Aja rahā ipy'a katu ehe aja mujekwa.) Aja rahā y me'ēha pe ma'e katu ame'ē ke Tupā riki muwyr ta tī — aja Jesu pandu.

11

Jesu koty sawa'e ta ke Juā mujahukiha mondo

(*Ruk 7.18-35*)

¹ Awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu upa pandu rahā, ame'ē ok ta ngi a'e oho. Hake rupi amō ok ta ihī. Ame'ē rupi a'e mu'e oho. ² Kyndaha pe Juā mujahukiha ixo. Upa ma'e Jesu ma'ema'e ame'ē rehe har hendu rahā, sawa'e ta ke a'e mondo, Jesu pe. Inamō jumu'e ixo ame'ē ta ke Juā mondo. ³ Ame'ē ta uhyk rahā, Jesu pe pandu:

—“Amō sawa'e uwyr ta” aja jande pe Juā pandu. Nde riki ame'ē sawa'e ke my? Ame'ē ym rahā, amō sawa'e rehe jaharō ta my? Emujekwa katu jande pe — aja Jesu pe sawa'e ta pandu.

⁴ Jesu pandu:

—Juā koty pejywyr peho. Pesak ramō ame'ē ke upa pepandu ipe. Pehendu ame'ē ke upa pepandu ipe tī. ⁵ Kuja. “Eha ym te ame'ē ke apo ma'e ke rehe usak katu tī.

Wata ym te ame'ë ke apo wata katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ë namõ ixo ame'ë ta ke apo upa ka'ë oho ipe tĩ. Ma'e hendu ym te ame'ë ta apo ma'e hendu katu tĩ. Manõ ame'ë ta kwera katu uhem tĩ. Pyrara ixo ame'ë ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu raho tĩ. ⁶Pe, ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym rahã, hury katu a'e ixo." Aja Juã pe pepandu peho — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Hã! Japandu ta jaho kÿ — aja sawa'e ta.

(Ahy ame'ë ta ke Jesu mukatu. Manõ ame'ë ta ke mukwera tĩ. Aja rahã, a'e riki Kirisutu. "Kapitã keruhũ" aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ë ke a'e aja mujekwa katu.)

⁷Juã muwyr ame'ë ta jywyr oho ixo rahã, Juã rehe har amõ ta pe Jesu pandu:

—Amukwehe awa nixói te ame'ë pe Juã rehe pesak peho rahã, ma'e pesak peho my? Sawa'e pitu te'e ame'ë rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym Juã. Pyrãtã a'e. Pahar amõ koty koty ukwaha ke mondo ym a'e. ⁸Ima'e mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo. Ame'ë sawa'e rehe pesak peho my? Anĩ. Pesarahã! Aja mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo ame'ë ta kapitã keruhũ rok rehe jõ ixo. (Juãma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te aja ym namõ ixo.) ⁹Ihẽ pe pepandurahã! Awa rehe pesak peho my? Tupã je'ëha pandu ame'ë ke rehe pesak peho my? A'e riki. Pesarahã! Ihẽ apandu pehẽ pe. Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta 'ar koty te we Juã katuha. (A'erehe Juã rehe pehendu katu ta me'ë te'e.) ¹⁰Juã rehe har kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja Ta'yr rehe har Tupã pandu:

"Ne ndutar koty myrandu raho ame'ë ke ko ihẽ amondo py.

Nde ereho Tate rahã, amõ ta py'a ke ihẽ koty a'e riki muruwak

ta mondo" aja panduha ihĩ. (Ame'ë mondo py ame'ë ke Juã.)

¹¹—Apandu pehẽ pe. Upa katu te sawa'e ta 'ar koty te we Juã katuha ke. Apo amõ ixo. Apo myrandu katu pandu oho ame'ë ta ixo. Myrandu katu ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu. Juã pandu ame'ë ke i'ar koty te we katuha. Apo anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta myrandu katu ke pandu. Ame'ë ta Juã 'ar koty te we katuha. Ihẽma'e jumu'eha ta ukwa ym ame'ë ta ke, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë ta katu te, aja Tupã pe. ¹²Myrandu ke Juã pandu pandu. "Ixoty pehẽ py'a ke pemuruwak rahã, Tupã pandu ta: 'Ihẽma'e ta ke pehẽ' aja Tupã pandu" aja Juã pandu. Pe, Tupã koty heta ipy'a ke muruwak. Apo ihẽ apandu ame'ë ke rehe amõ ta heta te hũ jurujar katu tĩ. Putar katu hũ tĩ. A'erehe Tupã koty ipy'a ke muruwak katu. ¹³Juã uwyr ym rahã we, upa Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu tĩ. Myja me'ë Tupã kotyhar aja muruwak ta my? Ame'ë rehe har pandu pandu. Aja Moise je'ëha mujekwa tĩ. ¹⁴Ame'ë ta je'ëha rehe pejurujar tar katu rahã, kuja pekwa ta. Juã riki Eri. Eri riki uwyr ta kÿ, aja yman amõ mupinim. Juã riki ame'ë Eri aja saka. ¹⁵Pekwa tar katu rahã, pehendu apo.

¹⁶—Ihẽ ke putar ym ame'ë ta riki kurumĩ ra'yr ta aja saka. Jumusaráiha ke a'eta mujã. Muhepyha renda pe wapyk. Pe, wajar ta pandu: ¹⁷"Jande rury katuha ke jajyngar tipe. Pepurahái ym. Japyaiha jajyngar tipe. Pejixi'u ym" aja wajar ta pe. ¹⁸Hury ym kurumĩ ra'yr ta. Aja riki ihẽ ke putar ym ame'ë ta tĩ. Juã uwyr rahã, amõ amõ rahã, ma'e u'uha ke a'e hijar. Kawĩ ke a'e u'u ym te tĩ. Pe, ehe har amõ ta pandu: "Ipy'a rehe ãjã ihĩ

ame'ě ke a'e. Katu ym a'e" aja naĩ. Tupã je'ěha pandu ame'ě ke a'e, aja a'eta putar ym. Jundėu awa ta hury ym ehe. (Jumusaraiha wajar saka.)

¹⁹—Ko awa ihě tĩ. Tupã je'ěha rupi ajur. Ko ihě ajur rahã, upa ma'e ke ihě a'u. Ma'e a'uha ahijar ym. Kawĩ ihě a'u tĩ. Pe, ihě rehe har amõ ta pandu: "Pesake eherahã! Ma'e u'u hũ ame'ě ke a'e. Kawĩ ngi ka'u ame'ě ke a'e" aja naĩ. Amõ we tĩ. "Ma'e jaxer ame'ě ta rehe katu ame'ě ke a'e. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ě ta rehe katu ame'ě ke a'e tĩ. Katu ym aja" aja riki naĩ. Tupã muwyr ame'ě ke ihě, aja a'eta putar ym. Jundėu awa ta hury ym ihě rehe. (Jumusaraiha wajar saka.)

—Pesarahã! Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã riki upa ma'e ke ukwa katu, aja amõ ukwa. Pe, ixotyhar aja a'e jumuruwak ta — aja Jesu pandu.

Jesu ke amõ amõ ok ta pe har ta putar ym

(Ruk 10.13-15)

²⁰ Amõ amõ ok ta pe marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ě ke Jesu ma'ema'e katu tipe. Heta hũ ma'ema'e tipe. A'ep pe har ta hijar ym ma'e ke. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ym. Tupã koty ipy'a ke muruwak ym. A'erehe a'ep pe har ta rehe har Jesu pandu:

²¹—Korasĩ ok ta pe har ta! Mãte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Mesái ok ta pe har ta aja tĩ! Mãte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ě ke heta te hũ pehẽ ruwa koty ihě ama'ema'e tipe. Pehẽ ruwa koty ihě ama'ema'e, ame'ě ke ymanihar Tir ok ta pe ihě ama'ema'e ta tipe rahã, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ke hijar ta tipe. Pan xuru aja me'ě ma'e mundeha ke munde ta tipe. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe.) Tatimbuk ke iãkã rehe ombor ta tipe tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ymanihar Sinõ ok ta pe har

ta aja tĩ. (Pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.)

²²—Ko ihě apandu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Tir ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. Mupyrara ta tĩ. Ame'ě ok ta pe har ta 'ar koty te we Korasĩ ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. (Ihě rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tĩ.) Aja Mesái ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ. (Ihě rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tĩ.)

²³—Kapana'ũ ok ta pe har ta tĩ. "Jande anĩ. Katu te jande" aja pekwaha naĩ. Upa pehẽma'e ok ta ke Tupã mumba ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ě ke pehẽ pyter pe ihě ama'ema'e katu tipe. Aja ymanihar Sondo ok ta pe ihě ama'ema'e ta tipe rahã, ame'ě ok ta apo ixo ta tipe tĩ. ²⁴ Pehẽ pe ihě apandu katu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Sondo ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ě 'ar koty te we Kapana'ũ ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. (Ihě rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tĩ) — aja Jesu pandu.

Pehẽ py'a ke ihě amuhury ta

(Ruk 10.21-22)

²⁵ Arahã Jesu pandu:

—Papa! Sawa'e te nde! Ywa ke nde eremujã. Kome'ě ywy keruhũ aja tĩ. Nde eremujã tĩ. Ihě amu'e ame'ě ke paper rehe jumu'e ym ame'ě ta pe nde eremujekwa katu. A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ě ke" aja apandu nde pe. "Jakwa katu jande" aja ukwa ame'ě ta pe anĩ. Nde eremujekwa ym tĩ. "Upa jande jajumu'e" aja ukwa ame'ě ta pe anĩ tĩ. Nde eremujekwa ym tĩ. ²⁶ Aja riki nde ereputar ame'ě ke uhyk riki. Papa! Katu aja — aja ipái keruhũ pe Jesu pandu.

²⁷ Jumu'eha ta pe Jesu pandu tĩ:

—Upa katu te ma'e ke ihě pe ihě pái keruhũ muwyr. Ta'yr ke ihě.

Ihë rehe har ukwa ym awa. Ihë pái jō ukwa katu. Aja ihë pái rehe har ukwa ym awa. Ihë jō akwa katu. Pe, ihë aputar ame'ë ta pe ehe har ihë amujekwa katu. Aja rahã, ame'ë ta ukwa katu ta ehe har tĩ.

²⁸ —Pehë ramũi ukwaha ke pehendu tipe. Hãtã riki ame'ë pema'eha. Pehë re'õ, ame'ëja saka tĩ. A'erehe ihë koty pejur. Pehë py'a ke ihë amuhury katu ta. ²⁹ Ihë apandu ame'ë ke pema'e. Hãtã ym ame'ë pema'ema'eha. A'erehe ihë namõ pejumu'e katu. Hãtã ihë aje'ë ym ta. Ihë katu. A'erehe ihë namõ pejumu'e katu. Aja rahã, pehë py'a ke ihë amuhury katu ta. ³⁰ Ihë apandu ame'ë ke pema'e rahã, hãtã ym riki ame'ë pema'eha. Ihë amu'e ame'ë ke pema'e rahã, ame'ë hãtã ym tĩ — aja Jesu pandu.

12

Jundéu awa tama'e putu'u 'ar rehe har

(Mak 2.23-28; Ruk 6.1-5)

¹ Heta ym ukwer rahã, ahúi aja me'ë ty rupi Jesu wata ixo. Jumu'eha ta namõ wata ixo. Arahã jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. Jumu'eha ta myahy riki. A'erehe ahúi aja me'ë ke a'eta po'ok. (Ame'ë ke ipo pe kamyrik. Aja pিরer ke ombor.) Pe, u'u ixo. ² Ame'ë rehe parise ta usak. Pe, Jesu pe pandu:

—Anĩ. Katu ym u'uha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym. (Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ëha rehe panduha ihĩ — aja parise ta pandu.

³ (Amõ rehe pyrara usak ta me'ë te'e, aja Jesu mujekwa tar katu) a'erehe pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. In-amõ ixo ame'ë ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ë ta ma'eha ke Tupã je'ëha rehe pesak riki. ⁴ Ma'e u'u ame'ë ke nixóí te rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta

ixe oho. Pe, mbeju a'ep ihĩ. Ame'ë ke u'u. Ame'ë mbeju Tupã ruwa koty pa'ihu moĩ, ame'ëja saka. Pa'i ta jō ame'ë ke u'u katu. Amõ ta u'u rahã, anĩ. Katu ym. A'erehe Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. (Ndawi ta pa'i ta ym. Aja Moise je'ëha rehe hendu ym.)

⁵ —Amõ we tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te pa'i ta paraky ixo. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe paraky ixo. Putu'uha 'ar rahã, paraky rahã, katu ym, aja Moise je'ëha rehe pesak. Pa'i ta paraky riki. Ame'ë katu pehë pe. A'erehe: “Mã peja pa'i ta paraky” aja pepandu.

⁶ —Ko amujekwa pehë pe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ riki katu. I'ar koty te we amõma'e katuha kohĩ. Ihë riki ame'ë. (A'erehe ihëma'e jumu'eha ta ma'eha katu.) ⁷ Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. (Tupã pandu:)

“Ihë rehe pehë py'a pemoĩ moĩ rahã, pehë rymba ke pehapy tipe. Upa ukwái tipe. Arapuharan ra'yr ke ame'ë. Ame'ë ke ihë aputar ym.

Kuja katu te. Amõ ta rehe pepyrara pesak. Ame'ë ke ihë aputar katu” aja panduha ihĩ.

—Ame'ë pinĩha ke pekwa rahã, ma'e katu ame'ë ke amõ ta ma'ema'e ta. Ame'ë ta pe: “Pehë katu ym” aja pepandu ym ta tipe. ⁸ Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur ame'ë ke ihë. A'erehe jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ë ke ihë riki apandu katu — aja Jesu.

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë ke Jesu mukatu

(Mak 3.1-6; Ruk 6.6-11)

⁹ A'engi a'e oho. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e ixo oho. ¹⁰ A'ep amõ sawa'e ihĩ. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë ke a'e. Amõ

sawa'e ta ihī tī. Jesu rehe a'eta usak katu uī. Jesu pe a'eta pandu:

—Putu'uha 'ar rahā, ma'e ahy ixo ame'ē ke amō mukatu rahā, katu ym, aja Moise je'ēha mujekwa my? — aja ipe.

11-12 Jesu pandu:

—Anī. Katu, aja mujekwa. Pesarahā! Pehē ngi har amō riki arapuharan namō ixo. Putu'uha 'ar rahā, ywykwar pe ame'ē u'ar rahā, ame'ē ke hykī ta muhem riki. (Ame'ē ke paraky te'e, aja pekwa.) Arapuharan riki katu. Sawa'e riki arapuharan 'ar koty te we katuha. A'erehe putu'uha 'ar rahā amō ta rehe amō pyrara usak rahā, katu te tiki, aja Moise je'ēha mujekwa — aja Jesu.

13 Pe, sawa'e pe a'e pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja ipe.

Ipo ke sawa'e pirar rahā, upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tī. Wajar aja katu oho. 14 A'engi parise ta uhem oho. Pe, a'eta jupandu pandu a'eta jupe:

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa ta — aja parise ta jupe.

Tupāma'e miasu ke

15 A'e ke amō ta jukwa tar katu, aja Jesu ukwa rahā, ame'ē renda ngi oho. Kapana'ū ok ta rake ngi oho. Heta ngā haikwer rupi oho tī. Upa ahy ixo ame'ē ta ke a'e mukatu.

16 Pe, ame'ē ta pe a'e pandu:

—Pehē ke ihē amukatu. Ihē Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē. Ame'ē ke ngā pe pepandu ym — aja Jesu.

17 Aja ahy ixo ame'ē ta ke mukatu rahā, yman Tupā pandu, ame'ē panduha uhyk. Je'ēha ke Isai mupinim. 18 Ta'yr rehe har Tupā pandu:

“Ko ihēma'e miasu ke. Ihē kotyhar aja ajo'ok. Ihē apy'a katu ehe. Ihē ke a'e muhury katu tī.

Ihē'ā ke ihē amuwyr ta ipe. Upa awa ta pe ihē rehe har a'e pandu ta.

19 Hātā a'e pandu ym ta ngā pe. Je'ē je'ē ym ta tī. Awa rape rupi hātā a'e je'ē je'ē ym tī.

20 Amō pitu te'e ame'ē ta pe wewe katu ma'e ke a'e ma'e ta.

Pyrātā ym ame'ē ta rehe a'e pyrara usak ta tī. Aja tapijar te'e we a'e ixo ta. Aja rahā, myrandu katu ke upa ngā ukwa katu ta.

21 Pe, ehe har amō ta mujekwa. A'erehe upa amō ta ukwa katu ta ehe har tī” aja Tupā pandu ame'ē ke Isai mupinim.

Jesu rehe har. Satana rehe har tī (ājā ramūi a'e).

(Mak 3.20-30; Ruk 11.14-23)

22 Ajame'ē ke eha ym te ame'ē ke amō ta werur ipe. Sawa'e py'a rehe ājā ihī, a'erehe eha ym te. Ame'ē je'engai tī. Pe, ame'ē ke Jesu mukatu rahā, ma'e ke sawa'e pandu katu tī. Upa ma'e ke rehe usak katu tī. 23 Ahy ixo ame'ē ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta pandu:

—Mā! Katu tiki! Pyrātā te ame'ē ke a'e! Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nahā my? Jaharō hū ehe ame'ē ke — aja amō ta pandu.

24 Ame'ē ke parise ta hendu rahā, pandu:

—Anī. Aja ym. Satana riki pyrātāha ke muwyr ipe, a'erehe ājā ta ke Jesu muhem katu mondo — aja riki nāi.

25 Ame'ē ta ipy'a pe ukwa ukwa uī, ame'ē ke Jesu ukwa katu, a'erehe a'eta pe pandu:

—Anī. Aja ym. Ihē pe pyrātāha ke Satana muwyr ym te. (Ājā ramūi a'e.) Pesarahā! Ihē amujekwa ta. Ywy pe har ta amō koty koty jy'ar. Pe, jumai mai ngā juehe rahā, pahar jumumba ta ngā juehe riki. (A'erehe jumai mai ym ta ngā juehe.) Ok ta pe har ta

aja tĩ. Ok wyr pe har ta aja tĩ. Amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.) ²⁶ Aja ãjã ta jumai mai a'eta juehe rahã, Satana koty har ta amõ koty koty ixo, aja mujekwa. Aja rahã, pahar jumumba ta a'eta juehe. (A'erehe ihẽ pe pyrãtãha ke Satana muwyr ym te.) ²⁷ ãjã ramũi riki ihẽ pe pyrãtãha ke muwyr, a'erehe ãjã ta ke ihẽ amuhem amondo, aja pepandu naĩ. Pesarahã! ãjã ta ke ihẽ amuhem amondo. Pehẽ kotyhar ta aja tĩ. ãjã ta ke muhem mondo tĩ. Aja rahã, awama'e pyrãtãha namõ muhem mondo my? Satanama'e pyrãtãha namõ my? Anĩ. Aja ym. Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ aja ym ihẽ tĩ. A'erehe pehẽ je'ẽha pejawy te'e aja pehẽ kotyhar ta mujekwa katu pehẽ pe. ²⁸ Pesarahã! Ihẽ pe Satana pyrãtãha ke muwyr ym te. Tupã'ã riki ihẽ pe pyrãtãha ke muwyr. A'erehe ãjã ta ke amuhem katu amondo. Aja rahã, ihẽ riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ aja pekwa katu ta me'ẽ te'e. Peharõ katu pexo ame'ẽ ke ihẽ.

²⁹—Sawa'e pyrãtã rok pe ma'e ke mukanim ym oho awa. Mukanim oho rahã, sawa'e pyrãtã ame'ẽ jywa ke a'e mujere ta pukwar py. A'engi sawa'ema'e ke upa mukanim ta raho. (Aja ihẽ riki tĩ. Satanama'e pyrãtãha ngi sawa'e ke ihẽ riki amuhem. Aja rahã, Satanama'e pyrãtãha ke ihẽ riki amuputu'u aja ihẽ amujekwa.)

³⁰—Ihẽ kotyhar aja amõ ixo ym rahã, ihẽ namõ jumai ame'ẽ ke a'e. Tupã koty ihẽ namõ ngã ke amõ mujy'ar ym rahã, ame'ẽ riki amõ koty ihẽ ngi muhãi mondo a'e. Tupã ruwajan koty mujy'ar mondo. ³¹ Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e.

Ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr katu. Juru ai ehe rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr katu tĩ. Tupã'ã rehe juru ai rahã, ame'ẽ rehe marã ka ym Tupã ipy'a jywryiha. ³² Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ rehe har katu ym amõ pandu rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Tupã'ã rehe har katu ym amõ pandu rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta. Apo jywyr ym te ta. Yman rahã, jywyr ym te ta tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'eywa rehe har
(Ruk 6.43-45)

³³ A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y riki hury katu rahã, i'a hũ ta. Ma'eywa'y hury ym rahã, i'a ym ta. A'erehe i'a hũ rahã, ma'eywa'y riki katu aja amõ ukwa katu. ³⁴ Parise ta! Mbói aja saka pehẽ! Katu ym ame'ẽ ta ke pehẽ, a'erehe mbói aja saka. Ma'eywa'y katu ym aja saka pehẽ. A'erehe katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ rehe har: “Mã! Katu tiki” aja pepandu ym te. Pehẽ py'a pe peka'u te'eha ke pekwa pekwa pexo. A'erehe ame'ẽ ke pepandu rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke pepandu. ³⁵ Sawa'e katu ame'ẽ ke ipy'a pe katu ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. A'erehe a'e pandu rahã, katu ame'ẽ ke pandu katu. Sawa'e katu ym ame'ẽ ke ipy'a pe ma'e jaxer ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. A'erehe a'e pandu rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke pandu. Pehẽ parise ta katu ym, a'erehe ma'e katu ym ame'ẽ ke pepandu. (Ma'eywa'y katu ym, ame'ẽja saka pehẽ.)

³⁶ —Yman rahã ngã ke Tupã mupyrara rahã, upa ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ pandu, ame'ẽ ke Tupã mujekwa ta. Pe, a'e mupyrara ta. Upa katu te amõ tama'e panduha ke a'e mujekwa ta. ³⁷ Ma'e pepandu ame'ẽ ke Tupã ukwa ta. Pe, mupyrara ta. “Nde katu ym” aja a'e pandu rahã, a'e mupyrara hũ ta. “Nde katu” aja

a'e pandu rahā, mupyrara ym ta. A'erehe myja me'ē pepandu apo, ame'ē ke pekwa pekwa katu pexo. (Katu ame'ē ke jō pepandu katu) — aja Jesu pandu.

Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ma'ema'e ame'ē ke rehe

*Amō ta usak tar katu
(Mak 8.11-12; Ruk 11.29-32)*

³⁸ Ajame'ē ke Moise je'ēha mu'e ame'ē ta uhyk uwyr. Parise ta uhyk uwyr tī. Upa ame'ē ta Jesu pe pandu:

—Sa'e! Ngā mu'eha nde. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ema'e apo. Jasak ta. (Aja rahā, nde ke Tupā muwyr, aja jakwa katu ta) — aja ipe.

³⁹ Jesu pandu:

—Anī. Pehē ruwa koty ama'e ym ta. Mā! Tupā rehe har pekwa ym te. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ē ta ke pehē tī. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ama'ema'e katu. Ame'ē ke rehe pesak tar katu. Anī ta. Pesarahā! Jon riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Yman pira keruhū pusu rehe Jon tūi. (Manō ym.) A'erehe uhem ingi rahā: “Ihē ke Tupā muwyr” aja Jon mujekwa ngā pe. Jon aja ihē tī. Aja jō ihē amujekwa ta pehē pe tī. Amanōha ngi akwera katu ahem rahā, ihē ke Tupā muwyr, aja amujekwa ta. (Pira keruhū pusu ngi Jon uhem, ame'ēja saka ihē tī.) ⁴⁰ Pira keruhū pusu pe Jon tūi. Mokōi ukwer rahā, a'ep tūi. Aja ihē amanō rahā, mokōi aker rahā, itakwar keruhū pe ihē rete pete'e tūi. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur.

⁴¹ —Yman rahā, ngā ke Tupā mupyrara ta. Arahā Nini ok ta pe har ta pu'am ta. Jon pandu ame'ē ke rehe a'eta hendu katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Tupā koty ipy'a muruwak mondo. A'erehe yman rahā, Tupā mupyrara rahā, kuja pandu ta: “Jesu je'ēha rehe pehendū ym.

Katu ym pehē” aja apo ihē ke putar ym ame'ē ta pe pandu ta. Jon pandu ame'ē ke rehe Nini ok ta pe har ta hendu katu. Pesarahā! Ko ihē axo. Jon 'ar koty te we ihē katuha. Anī. Ihē je'ēha rehe pehendū ym. (A'erehe pehē ke Tupā mupyrara hū ta.)

⁴² —Yman rahā, ngā ke Tupā mupyrara ta. Arahā amō kūjā pu'am ta. Kapitā keruhū kūjā ke a'e. Pepaite ngi Saromā mu'e ame'ē ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe yman rahā, Tupā mupyrara rahā, ame'ē kūjā pandu ta: “Jesu je'ēha rehe pehendū ym. Katu ym pehē” aja apo ihē ke putar ym ame'ē ta pe pandu ta. Pepaite ngi kūjā uwyr. Amō wata oho rahā, heta ukwer. Warahy jurukwā koty ngi uwyr. Iapyr koty ngi. Ukwa katuha namō ma'e Saromā mu'e ame'ē ke rehe kūjā hendu uwyr. Pesarahā! Ko ihē axo. Saromā 'ar koty te we ihē akwa katuha. Anī. Pehendū ym ihē je'ēha rehe. A'erehe pehē ke Tupā mupyrara hū ta — aja parise ta pe Jesu pandu.

*Ājā ta jywyr uwyr
(Ruk 11.24-26)*

⁴³ A'e pandu tī:

—Amō py'a ngi ājā uhem oho rahā, awa nixói te ame'ē rupi wata wata ixo. Putu'uha renda ke kekar tipe ixo. Mahem ym. ⁴⁴ A'erehe jupandu jupe: “Sawa'e py'a ngi ihē ahem ajur. Ame'ē pe ajywyr ta aho. Ihē rok aja saka ihē pe” aja jupandu jupe. Pe, jywyr oho. Pe, uhyk rahā, hok pe nixói amō. Upa peir katu amō. Upa mukatu. Aja saka ipy'a ke. ⁴⁵ Ame'ē ke rehe usak rahā, amō ājā ta rehe oho piam. Awa po wajar mokōi hetaha muhyk. Ame'ē ta riki i'ar koty te we jaxer ai ame'ē ta ke a'eta. Pe, muhyk rahā, sawa'e py'a rehe a'eta ixo oho tī. A'erehe ame'ē sawa'e mâte jaxer te apo 'y. Ājā pete'i ixo rahā, katu ym. Apo heta ihī,

a'erehe i'ar koty te we jaxeriha — aja parise ta pe Jesu pandu.

(Aja awa tĩ. Juehe ixoha jukumatu aja ixo tar katu. Anĩ. Tupã rehe jurujar ym. Nixói ma'e, ame'ēja saka. A'erehe i'i atu we rahã, ymanihar aja jywyr. Pe, jywyr rahã, i'ar koty te we jaxeriha aja ixo ta.)

Jesu mãi rehe har. Imu ta rehe har tĩ.

(Mak 3.31-35; Ruk 8.19-21; Embereú 2.11-13)

⁴⁶ Ngã pe Jesu pandu pandu uĩ rahã, imãi uhyk uwyr. Imu ta uhyk uwyr tĩ. Hukwen rake soroka pe a'eta pyta. Pe, amõ pe pandu:

—Jesu namõ japandu tar katu. Epandu eho — aja imãi ta.

⁴⁷ [A'erehe amõ pandu Jesu pe:
—Esarahã! Soroka pe ne mãi i'ãi. Ne mu ta i'ãi tĩ. Ne namõ pandu tar katu — aja riki.]

⁴⁸ Pe, Jesu pandu:
—Awa riki ihẽ mãi my? Awa riki ihẽ mu ta my tĩ? — aja a'eta pe pandu.

⁴⁹ Pe, jumu'eha ta koty iyywa ke mupuku. Pe, pandu:

—Pesarahã! Ko riki ihẽ mãi. Ko riki ihẽ mu ta tĩ. ⁵⁰ Ihẽ pái keruhũ riki ywa pe har ke. A'e putar ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ẽ riki ihẽ mu aja saka. Ihẽ rendyr aja saka tĩ. Ihẽ mãi aja saka tĩ — aja Jesu pandu.

13

Ma'e raĩ ke muhãi ame'ẽ rehe har

(Mak 4.1-9; Ruk 8.4-8)

¹ Ame'ẽ wera rahã, ame'ẽ ok ke Jesu hijar oho. Ypa rymy'y rehe uhyk oho. A'ep wapyk. Pe, ngã ke mu'e uĩ. ² Heta ngã juramã jy'ar ehe. Heta te hũ. A'erehe jarusu keruhũ pe opor oho. Ame'ẽ pe wapyk. Ypa rymy'y rehe ngã pu'am u'am. ³ Myja me'ẽ ma'e raĩ my, ame'ẽ ke ngã pe Jesu pandu uĩ. Kuja riki:

—Ma'e raĩ ke amõ sawa'e muhãi oho. ⁴ Kupixa pe ma'e raĩ muhãi rahã, awa rape rupi amõ ha'ĩ u'ar. Ame'ẽ ke ma'ewyra u'u uwyr. Upa u'u. ⁵ Amõ ma'e raĩ ita ty rupi u'ar. Ywy katu ame'ẽ ke ta'yr mi a'ep. Pe, ha'ĩ hywõi. Ywy heta ym a'ep, a'erehe pahar hywõi. ⁶ Pe, warahy haku rahã, i'y manõ. Hapo ipyp oho ym, a'erehe upa te'e manõ. ⁷ Amõ ma'e raĩ juruwe ty rupi u'ar. Juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e raĩ hywõi rahã, hury ym, a'erehe i'a ym. ⁸ Amõ ma'e raĩ ywy katu ame'ẽ rehe u'ar. Pe, hywõi rahã, hury katu oho. Tiha katu oho. I'a uhem, pe, tyarõ. Hymbo rehe heta i'a ihĩ. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta we hũ i'a ihĩ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Sẽ (100) aja hetaha — aja Jesu pandu.

⁹ Ame'ẽ upa rahã, a'e pandu:

—Pehẽ pekwa tar katu rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e — aja riki.

Myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu

(Mak 4.10-12; Ruk 8.9-10)

¹⁰ I'i we Jesu rehe jumu'eha ta uhyk rahã, pandu ipe:

—Ngã pe nde erepandu pandu rahã, myja me'ẽ ma'e ke my aja nde erepandu. Ma'erehe my? — aja ipe.

¹¹ Jesu pandu:

—Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke, ame'ēja saka. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak ame'ẽ ke a'e putar katu. “Ihẽma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ẽ ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupã pandu ihẽ pe. Amõ ta pe anĩ. Amujekwa ym ta. (A'erehe myja me'ẽ ma'e ke my aja apandu pandu.) ¹² Amõ ukwa wan rahã, amõ we ukwaha ke Tupã muwyr ta ipe. Aja rahã, upa a'e ukwa. (Ukwa tar katu, a'erehe muwyr ta ipe.) Ta'yr te mi amõ ukwa rahã,

ame'ě ta'yr te mi ukwaha ke Tupã mukanim ta ingi. (Ukwa tar ym, a'erehe mukanim ta ingi.)¹³ Myja me'ě ma'e ke my aja ngã pe ihě apandu. Ma'erehe my? Kuja riki. A'eta ma'ã tipe. Usak ym ma'e ke. A'eta hendu tipe. Ukwa ym riki.¹⁴ A'erehe yman Isai pandu aja uhyk. Kuja riki ame'ě:

“Peme'ě ta Tupã je'ěha rehe hendu hendu tipe. Ukwa ym riki. A'eta usak usak tipe. Ukwa ym ma'e ke.

¹⁵ Iãkã riki ianar rãi, a'erehe pyhyk ym. Ukwa ym.

Ipyakwar ke kynda, ame'ěja saka. Hendu tar ym.

Eha ke jupyk tĩ, ame'ěja saka tĩ. Usak tar ym.

Upa aja ym rahã, upa ma'e ke usak ta. Upa ma'e ke rehe hendu katu ta. Upa ma'e ke ukwa katu ta.

Aja rahã, Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak ta.

Aja rahã, ipy'a ke Tupã mujywyr ta a'eta rehe” aja Isai pandu.

¹⁶ —Pehě anĩ. (Pehě riki ihěma'e jumu'eha ta ke.) Upa ihě ama'ema'e ame'ě ke rehe pesak. Upa ihě apandu pandu ame'ě ke rehe pehendu tĩ. A'erehe jetehtar te ke pekwa katu riki. A'erehe pehě rury katu ame'ě ta ke pehě.¹⁷ Ko apandu pehě pe. Ihě rehe pesak. Aja ihě rehe heta ymanihar Tupã je'ěha pandu ame'ě ta usak tar katu te riki. A'eta usak ym. (Pesak, a'erehe pehě rury katu ame'ě ta ke pehě.) Ihě je'ěha rehe pehendu. Aja ihě je'ěha rehe heta ymanihar Tupã je'ěha pandu ame'ě ta hendu tar katu te tĩ. A'eta hendu ym. (Pehendu, a'erehe pehě rury katu ame'ě ta ke pehě) — aja Jesu pandu.

Ma'e raĩ jytym ame'ě rehe har Jesu mujekwa

(Mak 4.13-20; Ruk 8.11-15)

¹⁸ A'e pandu tĩ:

—Pehendu katu! Myja me'ě ma'e raĩ my aja ihě apandu ngã pe.

Ame'ě ke ihě amujekwa ta pehě pe.¹⁹ Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ě ke, ame'ěja saka. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak rahã, ame'ě ke a'e putar katu. “Ihěma'e a'e” aja a'e pandu. Ame'ě rehe har amõ hendu tipe. Ukwa ym. Ame'ě riki ma'e raĩ awa rape rupi u'ar, ame'ěja saka. Tupã je'ěha rehe hendu tipe. Pe, ãjã ramũi uhyk rahã, ame'ě ke a'e upa mukanim ingi. (Ma'ewyra u'u uwyr, ame'ěja saka.)

²⁰ —Ita ty rupi amõ ma'e raĩ u'ar. Ame'ě riki kuja saka. Tupã je'ěha rehe hendu rahã, hury katu tipe. (Pahar hywõi, ame'ěja saka.)

²¹ Ame'ě Tupã je'ěha ke ipy'a pe pyta ym. Hury wan riki. Tupã je'ěha rehe a'e jurujar katu, a'erehe ame'ě ke amõ ta mupyrara rahã, pahar jurujar katuha ke hijar. (Warahy upa jukwa, ame'ěja saka.)

²² —Juruwe ty rupi amõ ma'e raĩ u'ar. Ame'ě riki kuja saka. Tupã je'ěha rehe amõ hendu tipe. Imã'e ixoha rehe har a'e ukwa ukwa ixo. “Ma'e ihě a'u ta my? Ma'e ihě amunde ta my?” aja ukwa ukwa ixo. Tamatarer ke a'e matyr tar katu hũ tĩ. A'erehe upa Tupã je'ěha ke mukanim, ame'ěja saka. Upa harãi riki. (A'erehe ma'e i'a ym ame'ěja saka.) Aja rahã amõ we Tupã rehe har ukwa tar ym.

²³ —Ywy katu, ame'ě pe amõ ma'e raĩ u'ar. Ame'ě riki kuja saka. Tupã je'ěha rehe hendu. Pe, upa ukwa katu. Aja rahã, amõ hymbo rehe i'a katu. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Sě (100) aja hetaha. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe ma'e katu ame'ě ke ma'ema'e katu te hũ tĩ. Hymbo rehe i'a heta ihĩ, ame'ěja saka) — aja Jesu mujekwa jumu'eha ta pe.

Ahúi aja me'ě ran rehe har

24 Amō myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu:

—Apo apandu ta pehē pe. Yman rahā, upa katu te ngāma'e ma'ema'eha ke Tupā ukwa ta. Katu ame'ē ke ma'ema'e my? Jaxer ame'ē ke ma'ema'e my? Ame'ē ke ukwa ta. Ame'ē riki kuja saka. Kupixa pe ma'e ra'ī katu ame'ē ke sawa'e jyty, ahúí aja me'ē ra'ī ke. 25 Amō pytun rahā, amō ta ukwer rahā, kupixa pe sawa'e ruwajan uhyk oho. Pe, ahúí aja me'ē pyter pe ahúí aja me'ē ran ra'ī ke jyty. Pe, oho. 26 Ahúí aja me'ē tiha oho. Pe, hymbo uhem Tate rahā, ahúí aja me'ē ran tiha oho tī. 27 Ame'ē ke miasu ta usak rahā, ijar koty uhyk oho. Pandu ipe: “Sa'e! Nema'e kupixa pe ma'e ra'ī katu ame'ē ke jande jajyty. Myja me'ē ahúí aja me'ē ran uhem my?” aja ijar pe. 28 Miasu ta pe ijar pandu: “Ihē ruwajan riki jyty” aja ijar pandu. Miasu ta pandu: “Ahúí aja me'ē ran ke jande jahykí ta jaho my? Aja nde ereputar my?” aja. 29 “Anī. Ahúí aja me'ē ran ke pehykí pemuhem rahā, ahúí aja me'ē'y ke pehykí pemuhem ta my tī. Juja katu te saka. 30 A'erehe mā peja ihī. Ahúí aja me'ē namō ahúí aja me'ē ran pyta. Ahúí aja me'ē itawa ym rahā, mā peja ihī. Itawa rahā, parakyha ta pe ihē apandu ta: ‘Ahúí aja me'ē ran ke pemondok py. Pekakwar. Pe, upa hany. Upa rahā, ahúí aja me'ē ke pemondok tī. Pe, ame'ē ke matyriha renda pe pematyr’ ” aja ijar pandu — aja Jesu pandu.

Amō ma'e ra'ī rehe har (mosata ra'ī)

(Mak 4.30-32; Ruk 13.18-19)

31 Amō myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu tī:

—Kome'ē ywy keruhū pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē riki kuja saka. Kupixa pe ma'e ra'ī ta'yr te mi, ame'ē ke sawa'e jyty. Mosata

ra'ī ke. 32 Amō ma'e ra'ī wyr koty te we ta'yriha ame'ē. Ame'ē hywōi. I'y tiha te hū oho rahā, kupixa pyter pe tiha te ame'ē ke a'e. Myra aja tihaha, a'erehe ma'ewyra riki haity mujā ehe. Hākā rehe mujā — aja pandu.

(Aja rahā, Jesu pandu py rahā, Tupā kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ī ta'yr te mi, ame'ēja saka. I'i atu te rahā, ixotyhar ta heta te hū ta. I'y tiha te hū, ame'ēja saka, aja mujekwa.)

Ma'e mupururukiha rehe har (Ruk 13.20-21)

33 Amō myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu tī:

—Kome'ē ywy keruhū pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē riki kuja saka. Ahúí aja me'ē ku'i pe ma'e mupururukiha ke kūjā mupara. Rar tyryhem mupara. Upa rahā, upa ahúí aja me'ē ku'i pururuk hū — aja pandu.

(Aja rahā, Jesu pandu py rahā, Tupā kotyhar ta heta ym te. I'i atu te rahā, heta te hū, aja mujekwa.)

Myja me'ē ma'e ke my aja Jesu pandu. Ma'erehe my?

(Mak 4.33-34)

34 Ngā pe myja me'ē ma'e ke my aja jō Jesu pandu pandu. 35 Aja rahā, yman Tupā je'ēha rehe panduha ihī, aja me'ē uhyk. Kuja riki:

“Ngā pe ma'e ke ihē apandu pandu rahā, myja me'ē ma'e ke my aja ihē apandu ta.

Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā, ame'ē ngi har ma'e ke amō ukwa ym. Ame'ē ke ihē apandu pandu ta ngā pe” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē panduha uhyk apo 'y.

Ahúí aja me'ē ran rehe har Jesu mujekwa

36 Ngā ke Jesu hijar. Pe, hok pe ixo oho. Jumu'eha ta jō uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Ahúí aja me'ë ran rehe har nde erepandu. Ame'ë ke jande pe emujekwa katu — aja ipe.

³⁷ Jesu pandu:

—Ko awa ihë tí. Tupã je'ëha rupi ajur. Ma'e ra'í katu ame'ë ke sawa'e jytyim. Ihë riki ame'ë sawa'e ke. ³⁸ Kupixa riki kome'ë ywy keruhú aja saka. Ma'e ra'í katu ame'ë riki Tupã kotyhar ta aja saka. Ahúí aja me'ë ran riki Satana kotyhar ta aja saka. ³⁹ Ahúí aja me'ë ran ra'í ke sawa'e ruwajan jytyim. A'e riki Satana. (Ájá ramüi a'e.) Itawa rahã, ijar matyr. Ame'ë riki 'ar rehe angaha uhyk. Parakyha ta riki Tupã je'ëha rahoha ta ke. ⁴⁰ Ahúí aja me'ë ran ke parakyha ta kakwar. Pe, hapy. Aja riki 'ar rehe angaha uhyk ta rahã, (Satana kotyhar ta ke mujy'ar ta tí.) Kuja. ⁴¹ Awa ihë tí. Tupã je'ëha rupi ajur. Pesarahã! Tupã je'ëha rahoha ta ke ihë amondo ta. Parakyha ta aja amondo ta. Kome'ë ywy keruhú pe har ta ngi upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta ke Tupã je'ëha rahoha ta mujy'ar ta. Amõ ta pe ngã pandu: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'erahã!” aja. Aja pandu ame'ë ta ke Tupã je'ëha rahoha ta mujy'ar ta tí. ⁴² Pe, upa mujy'ar rahã, tata keruhú renda pe ombor ta. A'ep ahy te hũ ta, a'erehe jixi'u hũ ta. Ahy te hũ, a'erehe hã ke su'u su'u rã. ⁴³ Tupã kotyhar ta aní. Tupã je'ëha rahoha ta mujy'ar ta tí. Pe, jande pái keruhú koty hury katu te ta. Tupã ixo ame'ë pe hury katu te ta. Warahy hendy katu rahã, hury katu awa. Aja Tupã kotyhar ta hury katu te ta. Pehë pekwa tar katu rahã, ihë apandu ame'ë ke rehe pehendu katu ta me'ë te'e — aja Jesu pandu.

Kupixa pe ma'e katu ame'ë ke amõ mahem

⁴⁴ A'e pandu tí:

—Tupã ixo ame'ë pe amõ oho tar katu te hũ. Ame'ë riki kuja saka. Kome'ë ywy keruhú pe har kupixa pe tamatarer hũ ke amõ mukanim. Jytyim riki. Ame'ë ke amõ riki mahem. Pe, amõ renda pe mutyryk. Jytyim tí. Hury katu a'e. A'erehe upa ima'e ke a'e muhepy. Pe, ame'ë tamatarer pe kupixa ke ijar ngi a'e jo'ok oho. Muhepy. Aja putar katu aja mujekwa — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, Tupã ixo ame'ë pe oho tar katu te hũ, aja mujekwa. A'erehe upa ima'e ke hijar. Pe, ohoha pyhyk katu. Ame'ë riki tamatarer keruhú 'ar koty te we katuha, aja Jesu mujekwa katu.)

Pero rehe har

⁴⁵ Jesu pandu tí:

—Tupã ixo ame'ë pe amõ oho tar katu te hũ. Ame'ë riki kuja saka tí. Pu'yr aja ame'ë ke. Pero ke. Ituwyr ame'ë. Ma'e ra'í jupu'a. Ame'ë ke amõ sawa'e kekar. Kome'ë ywy keruhú muhepyha renda rupi kekar kekar ixo. Katu te ame'ë ke kekar. ⁴⁶ Pe, amõ katu te ame'ë ke sawa'e mahem rahã, upa katu te ima'e ma'e ke muhepy. Pe, ame'ë tamatarer pe ame'ë pero ke jo'ok oho. Muhepy. Aja putar katu aja mujekwa — aja Jesu.

(Aja rahã, Tupã ixo ame'ë pe oho tar katu te hũ, aja mujekwa. A'erehe upa ima'e ke hijar. Pe, ohoha pyhyk katu. Ame'ë riki pu'yr hepy te hũ 'ar koty te we katuha, aja Jesu mujekwa katu.)

Kyhapari rehe har

⁴⁷ A'e pandu tí:

—Yman rahã, ngã rehe har Tupã ukwa ta. Katu ame'ë ke ma'ema'e my? Ka'u te'eha ke ma'ema'e my? Ame'ë ke a'e ukwa ta. Ame'ë riki kuja saka tí. Kome'ë ywy keruhú pe har ypa pe kyhapari ke pira pyhykiha ta ombor ombor ixo. Upa ma'e pira ke a'eta pyhyk. ⁴⁸ Kyhapari tyryhem rahã, ypa rymy'y rehe hykýi raho. Pe, wapyk rahã, pira ke amõ koty koty matyr. Amõ u'u

katu ame'ë ke wasākā pe mou. U'u ym ame'ë ke ombor. ⁴⁹ 'Ar rehe angaha uhyk rahā, aja ta tī. Tupā je'ēha rahoha ta ohoho. Pe, awa ta pyter ngi katu ym ame'ë ta ke a'eta mujy'ar. Katu ame'ë ta Tupā koty pyta ta. ⁵⁰ Katu ym ame'ë ta anī. Tata keruhū renda pe ombor ta. (Ahy hū ta,) a'erehe jixi'u hū ta. (Ahy te hū ta,) a'erehe hāi ke su'u su'u riki — aja Jesu pandu.

Ma'e pyahu ame'ë ke. Ma'e kwehehar ame'ë ke tī.

⁵¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Upa ame'ë ihē apandu ame'ë ke pekwa katu my? — aja.

—Upa jakwa katu — aja Jesu pe.

⁵² Pe, a'e pandu:

—Aja rahā, kuja riki. Mu'eha ukwa katu ame'ë ke, aja saka. Moise je'ēha mu'e ame'ë ta Tupā kotyhar ta aja jumuruwak rahā, ok jar aja saka. Matyriha renda pe ima'ehū namō ixo. Pe, ame'ë ngi ma'e pyahu ame'ë ke muhem. Ma'e kwehehar ame'ë ke muhem tī. (Ame'ë riki ma'e ke mu'e, ame'ëja saka tī) — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, Jesu rehe har jete har te jumu'eha ta mu'e ta. Ame'ë riki ma'e pyahu, ame'ë ke muhem, ame'ëja saka. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ë ke jete har te mu'e ta tī. Kwehehar ame'ë ke muhem, ame'ëja saka tī. Aja Jesu mujekwa katu jumu'eha ta pe.)

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym

(Mak 6.1-6; Ruk 4.16-30)

⁵³ Myja me'ë ma'e ke my, ame'ë ke Jesu upa pandu rahā, ame'ë ok ngi oho. ⁵⁴ Hekoha pe a'e jywyr oho, Nasare ok ta pe. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e. Hendu ame'ë ta pandu:

—Mā! My riki ukwa katuha pyhyk my? Awa a'e ke mu'e my? (Jakwa ym jande.) Marā ka ym amō ma'eha, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu te. Mā! Jande aja awa te'e

a'e tī. Myja ame'ë ke ma'ema'e my? (Jakwa ym tī.) ⁵⁵ Myra rehe ma'eha ame'ë ra'y'r Jesu. Mari membyr a'e. Imu ta kohī tī, jande rekoha pe. Tian. Jose amō tī. Jun amō tī. Simā amō tī. ⁵⁶ Upa hendyr ta jande rekoha pe ixo tī. My ngi upa ima'e ukwa katuha ke a'e pyhyk my? (Jande jakwa ym) — aja Jesu rehe har pandu.

⁵⁷ A'erehe Jesu ke a'eta putar ym. (A'erehe a'eta pe Jesu pandu:)

—Tupā je'ēha pandu ame'ë ke upa amō ok ta pe har ta putar katu. Hekoha te pe har ta anī. Putar ym. Katu ym aja usak ehe. Ianam ta aja tī. Katu ym aja usak ehe tī. (Aja ihē ke ihē rekoha pe har ta putar ym tī) — aja Jesu.

⁵⁸ Awa te'e a'e, aja jō a'eta ukwaha naī. A'erehe a'ep pe har ta jurujar ym ehe. A'erehe marā ka ym amō ma'eha, ame'ë ke heta a'e ma'e ym. (Aja a'e ke kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ë ke a'e aja Jesu mujekwa tar ym a'ep pe har ta pe.)

14

Juā mujahukiha manō ame'ë rehe har

(Mak 6.14-29; Ruk 9.7-9)

¹ Jesu ke amō ta putar ym. Arahā Jesu ma'ema'eha rehe har Ero hendu. A'e riki ngariréi ywy pe har tama'e kapitam. ² Inamō ixo ame'ë ta pe a'e pandu:

—Jesu riki Juā mujahukiha ke. Juā ke manōha ngi Tupā mukwera katu muhem tī. A'erehe pyrātā te ha namō ma'e ke Jesu ma'ema'e katu. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e katu — aja Ero ukwaha naī.

³⁻⁴ Amukwehe te kuja ixo. Ero mu ixo. Her Siri. Siri rakehar rer Erondi. Ame'ë imu rakehar ke Ero jō'ok raho ingi. A'erehe Juā pandu ipe:

—Peja ym. Ne mu rakehar namō nde erexo rahā, katu ym tiki — aja Ero pe pandu.

Ame'ē panduha ke Erondi putar ym. A'erehe Ero pe kūjā pandu:

—Kyndaha pe Juā ke ekynda eraho — aja ixawa'e pe.

A'erehe sonda ta pe Ero pandu:

—Juā ke pepyhyk peho. Pepukwar, pe, kyndaha pe pekynda peraho — aja riki.

⁵ A'e ke Ero jukwa ta tipe. Juā riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke aja jundéu awa ta ukwa katu. Juā ke jukwa rahā, jundéu awa ta parahy ta. A'erehe Ero kyje. Jundéu awa ta ngi kyje. A'erehe jukwa ym we rī.

⁶ (Pe, jukwaha angaha rehe uhyk 'y.) Yman imāi pusu ngi Ero u'ar. Ame'ē u'ariha ke ukwa ukwa uī ngā. A'erehe huryha amō ta mujā. Arahā Erondi membyr riki purahái. Imembyr kūjā ke. Ame'ē rehe Ero usak rahā, hury katu. ⁷ (A'erehe kūjātāi pe a'e pandu:)

—Ma'e ke nde ereputar ame'ē ke nde pe ihē ame'ē ta. Jete katu te atu ihē apandu. Ihē ame'ē ta nde pe. Jete katu te atu ihē apandu ym rahā, mā peja Tupā ihē ke jukwarahā! — aja Ero pandu.

⁸ Pe, kūjātāi pe imāi pandu: “Juā ākā ke epandu ipe, Ero pe” aja. A'erehe kūjātāi pandu:

—Juā mujahukiha ākā ihē aputar. Ita paratu 'ar pe ihē pe erur apo — aja Ero pe.

⁹ Ame'ē ke rehe Ero hendu rahā, pyai riki. Juā ke jukwa tar ym, a'erehe pyai tipe. A'e pandu ramō: “Ma'e ke nde ereputar ame'ē ke ihē ame'ē ta nde pe” aja kūjātāi pe. Ame'ē ke rehe upa inamō ixo ame'ē ta hendu tī. Panduha aja ma'e ym rahā, huxī ta. A'erehe sonda ta pe pandu:

—Kūjātāi putar ame'ē ke pema'e peho — aja Ero.

¹⁰ A'erehe sonda ta ke kyndaha pe mondo. Pe, a'eta Juā ākā ke mondok ingi. ¹¹ Ita paratu 'ar pe

iākā ke sonda ta werur. Pe, kūjātāi pe me'ē. Ame'ē ke imāi pe kūjātāi raho. (A'erehe Juā manō te, aja Erondi ukwa katu 'y.) ¹² Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta kyndaha pe oho. Hete ke raho ingi. Pe, jytytm raho. Upa rahā, Jesu pe a'eta pandu oho. “Juā ke sonda ta jukwa” aja Jesu pe pandu oho.

5.000 hetaha ta pe ngā mi'u ke Jesu me'ē

(Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17; Juā 6.1-14)

¹³ “Juā ke amō ta jukwa” aja Jesu hendu rahā, jarusu keruhū pe opor oho. Y ruwái rehe oho. Awa nixói te ame'ē pe oho. Jesu oho ame'ē ke rehe ngā hendu. A'erehe ok ta ke hijar, pe, awa rape rupi wata oho. Jesu oho, a'ep a'eta oho tī. ¹⁴ Jarusu keruhū ngi uhem oho rahā, heta ngā rehe Jesu usak. Pyrara a'e usak ngā rehe. Pe, ahy ixo ame'ē ta ke mukatu. ¹⁵ Ka'aruk koty rahā, jumu'eha ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Ka'aruk te apo. Ko awa nixói te ame'ē ke ko. Ngā ke emondo sengi. Paite ok ta rupi imi'u ke a'eta jo'ok ta oho — aja Jesu pe.

¹⁶ A'e pandu:

—Anī. Ame'ē ke pehē atu peme'ē ngā pe. Aja rahā, a'eta oho ym ta — aja Jesu.

¹⁷ Jumu'eha ta pandu:

—Mbeju ke awa po wajar petēihar upa jō kohī. Pira ka'ē mokōi jō kohī tī. Marā ka ym ngā rehe uhykiha.

¹⁸ —Ame'ē ke ihē pe perur — aja Jesu.

¹⁹ Ngā pe Jesu pandu:

—Kāpī 'ar pe upa pewapyk — aja.

Pe, mbeju awa po wajar petēihar upa a'e pyhyk, mokōi pira ka'ē namō. Ywa rehe a'e ma'ā. Pe, pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Tupā pe.

Pe, mbeju ke a'e mopok. Ame'ë ke jumu'eha ta pe me'ë. Pandu:

—Ngã pe peme'ë me'ë peraho — aja Jesu.

²⁰ Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ë ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Wasãkã kuja, awa py mokõi hetaha a'eta matyr. ²¹ Upa ngã u'u. Sawa'e ta u'u. Kûjã ta u'u tî. Ta'yn ta u'u tî. Sawa'e ta jô hetaha manga rahã, 5.000 sawa'e ta hetaha.

Y'ar rupi Jesu wata te'e

(Mak 6.45-52; Juã 6.15-21)

²² Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Hok pe ngã ke ihë amujywyr ta amondo axo rahã, ypa ruwái rehe peho. Jarusu keruhû pe peho. I'i atu rahã we, ihë aho ta kÿ — aja riki.

²³ Jarusu keruhû pe jumu'eha ta opor oho. Pe, oho ingi. Pe, amõ ta pe pandu:

—Pehë rok pe pejywyr peho — aja ngã pe.

Upa ngã hijar oho rahã, ywy'ã 'ar pe jeje Jesu oho. Tupã namõ a'e pandu pandu oho. Pytun ramõ rahã, a'ep jeje a'e ihï. ²⁴ Arahã, ypa pyter pe jarusu keruhû ihï. Ywytuhu juwapi uwyr ehe. A'erehe y kotok nupã hû ehe.

²⁵ Sapukái je'ë tate rahã, Jesu uhyk uwyr ixo a'eta rehe. Y 'ar rupi a'e pyrû oho ixo. ²⁶ Ame'ë ke rehe jumu'eha ta usak rahã, mukahem hû ingi. Kuja pandu:

—Ãjã riki peme'ë — aja ukwaha naï.

Ahem hû tî. ²⁷ Pahar a'eta pe Jesu pandu:

—Anï. Ihë te'e ko. Pemukahem ym ihë ngi! Pehë py'ahu te'e — aja Jesu.

²⁸ Pe, Petu pandu:

—Sawa'e! Nde te rahã, ihë pe epandu: “Y 'ar rupi ihë koty ejur” aja epandu — aja Jesu pe.

²⁹ —Ejur! — aja Jesu ipe.

Pe, jarusu keruhû ngi Petu uhem oho. Pe, y 'ar rupi Jesu koty a'e

wata we oho tipe. ³⁰ Ywytu keruhû jupeju hû. Ame'ë ke a'e ukwa rahã, kyje a'e ingi. A'erehe y pe a'e jypypyk. Hâtã pandu:

—Sawa'e! Ihë ke epyhyk! — aja Jesu pe.

³¹ Pahar ipo ke Jesu pyhyk. Pandu ipe:

—Mã! Tapijar te'e we nde erejuru-rujar katu ta me'ë te'e. Ma'erehe ihë rehe nde erejuru-rujar ym my? Katu ym aja — aja Jesu pandu.

³² Jarusu keruhû pe a'eta mokõi opor oho. Pe, ywytuhu ke putu'u.

³³ Jarusu keruhû pe jumu'eha ta ihï. Jesu rehe a'eta py'a ke moï moï katu. A'eta pandu:

—Jetejar te riki. Tupã ra'yr nde — aja jumu'eha ta.

Jenesare ywy pe ahy ixo ame'ë ta ke Jesu mukatu

(Mak 6.53-56)

³⁴ Ypa ke a'eta aha oho rahã, Jen-nesare ywy pe uhyk oho. ³⁵ A'ep pe har ta usak ehe rahã, pandu:

—Ko Jesu uhyk uwyr — aja.

A'erehe ame'ë renda juramã rupi amõ ta pandu oho:

—Jesu pete'e ixo. Upa ahy ixo ame'ë ta ke peraho ipe — aja.

A'erehe Jesu pe ahy ixo ame'ë ta ke ngã werur. ³⁶ Jesu pe ngã pandu:

—Mã peja nema'e mundeha rehe ahy ixo ame'ë ta pyhyk. Mã peja mundeha apyr rehe jô pyhyk — aja riki.

Pe, ima'e mundeha ke pyhyk ame'ë ta upa katu te katu oho.

15

Jundéu ramüi je'ëha rehe har

(Mak 7.1-13)

¹ Ajame'ë ke parise ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tî. Uhyk uwyr ehe tî. Jerusarë ok ta ngi Jesu rehe uhyk uwyr. A'eta pandu ipe:

² —Ma'erehe jande ramüi mu'e ame'ë ke rehe nema'e jumu'eha ta hendu ym my? Ame'ë ta u'u rahã,

jande ramūi mu'e, aja ipo ke a'eta kutuk ym riki. Katu ym aja — aja Jesu pe.

³ Pe, parise ta pe Jesu pandu:

—Pehē tī. Tupā pandu ame'ē ke rehe pehendu ym tī. Pe, pehē atu pemu'e ame'ē ke rehe pehendu katu. Katu ym aja. ⁴ Tupā pandu:

“Nde pái rehe epy'a katu. Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu tī” aja riki.

—Amō we tī:

“Papa! Nde jaxer' aja amō pandu rahā, ame'ē ke jundéu awa ta jukwa ta me'ē te'e.

‘Māi! Nde jaxer' aja pandu rahā, aja tī. (Aja rahā, ipái ta rehe ipy'a ym, ame'ēja saka.) Ame'ē ke jukwa tī” aja Tupā pandu.

⁵ —Apo amō koty pemu'e. Ma'e ke pehī. Ame'ē namō ipái ta rehe usak katu ta me'ē te'e. Anī. “Ko Tupāma'e apo 'y. Tupā pe ihē ame'ē ta, ame'ēja saka. A'erehe pehē pe ihē ame'ē ym ta apo 'y” aja ipái ta pe. ⁶ Aja rahā, ame'ē namō ipái ta rehe usak ym ta apo 'y. Aja rahā, Tupā pandu ame'ē ke rehe pehendu ym. “Nde pái rehe epy'a katu” ame'ē rehe pehendu ym. Anī. Pehē pemu'e ame'ē ke rehe pehendu katu. Katu ym aja. ⁷ Parise ta! Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Mokōi pekwha pereko ame'ē ta ke pehē! Yman pehē rehe har Isai mujekwa. Ame'ē riki jetehar te ke. Kuja a'e mupinim. Tupā pandu:

⁸⁻⁹ “Peme'ē ta riki ihē pe pandu: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke' aja tipe. Anī. Hendu ym ihē je'ēha rehe. Ihē rehe ipy'a ke a'eta moī moī ym tī.

Hamūi ta je'ēha ke a'eta mu'e ixo. Kome'ē riki Tupā je'ēha aja a'eta mu'e naī” aja Tupā pandu. Aja Isai mupinim.

—Aja riki pehē tī. (Tupā je'ēha rehe pehendu ym tī) — aja parise

ta pe Jesu pandu. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe pandu tī.

Ma'e mujaxeriha rehe har
(Mak 7.14-23)

¹⁰ Ngā pe Jesu pandu:

—Se pehē pejur. Pehendurahā! Aja rahā, pekwa katu ta. Ipo kutuk-ihā rehe har amujekwa ta. ¹¹ Ma'e ke juru pe amō moī. Ipo pe moī. Ame'ē ke amō py'a ke mujaxer ym. Anī. Ma'e ke amō pandu ame'ē ke juru ngi uhem, ame'ēja saka. Ame'ē riki ipy'a jaxerihā ke mujekwa katu — aja ngā pe.

¹² Pe, jumu'eha ta jō uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Parise ta pe ymanihar Tupā je'ēha ke nde erepandu ramō. Arahā nde rehe a'eta parahy riki. Ame'ē ke nde erekwa my? — aja Jesu pe.

¹³ A'e pandu:

—A'e tīy. Akwa riki. Pesarahā! Ihē pái keruhū riki ywatehar a'e. Parise ta mu'e ame'ē ke ma'eywa'y aja saka. Ma'eywa'y ke ihē pái keruhū jyty ym rahā, ame'ē ke a'e hykíy muhem ta. (Aja rahā, parise ta mu'e naī, ame'ē ke upa a'e mukanim ta, aja mujekwa.)

¹⁴ Ame'ē parise ta rehe har pekwa pekwa ym pexo. Eha ym te ame'ē tama'e kapitā ta ke a'eta. Eha ym te, ame'ēja saka riki. Eha ym te ame'ē ke amō eha ym te ame'ē hykíy raho rahā, mokōi riki janāha pe oho ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹⁵ Amō py'a ke mujaxer, ame'ē rehe har Petu pandu:

—Ma'e amō u'u ame'ē ke rehe har nde erepandu. Ame'ē ke jande pe emujekwa katu. Jakwa ym — aja ipe.

¹⁶ Jesu pandu:

—Mā! Amō ta aja pekwa ym my tī. ¹⁷ Pekwa ta me'ē te'e. Amujekwa ta. Ma'e ke amō juru pe moī rahā, ame'ē ke u'u. Pe, pusu pe oho. A'engi ka'a rahā, uhem tī. ¹⁸ Pe, ma'e ke jurukwar ngi uhem rahā,

ame'ë riki ma'e pandu, ame'ëja saka. Aja rahã, ipy'a ngi muhem, ame'ëja saka. Ame'ë riki amõ ke jaxeriha mujekwa. ¹⁹ Ipy'a pe upa ma'e ka'u te'eha ke ukwa ukwa ixo. Pe, ukwa ukwa ixo ame'ë ke a'e ma'ema'e tĩ. Ko amõ ke jukwa tar katu. Amõ kũjã rehe ka'u te'e tĩ. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Amõ ka'u te'eha ma'ema'eha ke putar katu tĩ. Amõma'e ke mukanim tar katu tĩ. Te'e pandu tar katu tĩ. Amõ rehe juru ai tar katu tĩ. Upa aja ukwa ukwa ixo rahã, ame'ë ke ma'ema'e ta tĩ. Katu ym aja. ²⁰ Upa ame'ë riki amõ ke mujaxer ai. Ipy'a ke juhyk ym, aja ixo. Hamũi ta mu'e, aja ipo ke amõ kutuk ym ha namõ ma'e ke u'u rahã, ame'ë ke amõ py'a jaxeriha mujekwa ym — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Jundéu awa aja ym ame'ë jurujar katu ehe

(Mak 7.24-30)

²¹ A'engi Jesu oho, jumu'eha ta namõ. Pe, amõ wyy pe oho. Tir ok ta rake ame'ë pe oho. Sinõ ok ta rake ame'ë wyy tĩ. ²² Ame'ë wyy pe har uhyk uwyr ehe. Kũjã ke a'e. Jundéu awa aja ym ame'ë ke a'e. Hekoha te riki amõ wyy ke. Kanaã wyy ke. Jesu pe a'e pandu:

—Sa'e! Ndawi rainõ ke nde. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde. Pyrãtãha namõ nde eremukatu katu, aja akwa katu. A'erehe ihẽ rehe epyrara esak! Ihẽ membyr py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe mãte ixo — aja kũjã pandu.

²³ Jesu pandu ym te ipe. Jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Imembyr emukatu. Pe, emondo sengi. Jande raikwer rupi kũjã wata ixo. Mutyapu hũ riki. Jixi'u hũ riki — aja Jesu pe.

²⁴ A'e pandu:

—Jundéu awa ta pe jõ ihẽ ke Tupã mondo, a'erehe ihẽ amukatu tar ym. Jundéu awa aja ym kũjã.

Jundéu awa ta riki arapuharan ta kanim, ame'ëja saka riki. Tupã ke hijar oho, a'erehe kanim oho, ame'ëja saka — aja Jesu.

²⁵ Ame'ë ke rehe kũjã hendu rahã, uhyk uwyr ehe. Ipynarãi pe wapyk uĩ. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu ipe:

—Sa'e! Ihẽ rehe epyrara esak. Ihẽ membyr emukatu — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Ta'yn ta mi'u ke jawar ta pe ombor rahã, katu ym — aja kũjã pe. (Aja rahã, jundéu awa tama'e ke jundéu awa aja ym ame'ë ta pe me'ë rahã, katu ym, aja Jesu mujekwa.)

²⁷ Kũjã pandu:

—Sa'e! Ame'ë riki jete har te ke. Anĩ we rĩ. Ijarma'e myrape 'ar ngi u'ar ame'ë ke jawar ta u'u riki — aja ipe. (Aja rahã, jawar aja ma'e katu ame'ë ke rehe kũjã harõ ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Pe, kũjã pe Jesu pandu:

—Ihẽ rehe nde erejuru jar katu te. Ne membyr ke ihẽ amukatu ame'ë ke nde ereputar. Ame'ë ke ihẽ ama'e ta kũ — aja ipe.

Arahã imembyr upa katu oho 'y.

Heta ngã ke Jesu mukatu

²⁹ A'engi Jesu oho tĩ. Ypa rymy'y rake rupi wata ixo. Ngariréi ame'ë ypa ke. Pe, wyy'ã rehe jupir rahã, wapyk. ³⁰ Heta ngã uhyk uwyr ehe. Ahy ixo ame'ë ta ke a'eta werur. Wata katu ym ame'ë ta ke werur tĩ. Eha ym te ame'ë ta ke aja tĩ. Werur ipe tĩ. Ipy pyrãtã ame'ë ta ke aja tĩ. Je'engai ame'ë ta ke aja tĩ. Werur ipe tĩ. Heta ahy ixo ame'ë ta ke werur ipe. Jesu py rake mou. Pe, upa ame'ë ta ke a'e mukatu.

³¹ Je'engai ame'ë ta pandu pandu katu. Ipy pyrãtã ame'ë ta wata katu tĩ. Wata katu ym ame'ë ta wata katu tĩ. Eha ym te ame'ë ta upa ma'e ke rehe ma'ã katu tĩ. Ma'e ke

rehe usak katu tĭ. Upa aja ngā usak rahā, pandu:

—Mā! Katu te hū! — aja riki.

Pandu tĭ:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja Tupā pe.

Tupā rehe ipy'a ke jundēu awa ta moĭ moĭ. Ame'ē Tupā pe ngā pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja.

*4.000 hetaha ma'e ke u'u
(Mak 8.1-10)*

³² Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur pehē! Pesarahā! Peme'ē heta ame'ē ta ihē namō ixo. Mahapyr ukwer apo. Ngā mi'u nixói ngā pe. A'erehe ngā rehe apyrara ihē asak. Hok pe amujywy amondo rahā, myjahyha ixangwer ym. Ngā mi'u ke ihē ame'ē ym rahā, hok pe amujywy tar ym amondo — aja.

³³ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Se awa nixói te ame'ē pe jande jaxo. Myja me'ē heta ame'ē ta pe ngā mi'u ke jame'ē ta my? My ngi jajo'ok ta my? — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Myja hetaha mbeju namō pexo my? — aja.

A'eta pandu:

—Kuja, awa po wajar mokōi hetaha kohĭ. Pira ka'ē ta'yr mi kohĭ tĭ — aja.

³⁵ Pe, ngā pe Jesu pandu:

—Upa pewapyk! Ywy rehe pe-wapyk — aja.

³⁶ Pe, mbeju ke a'e pyhyk, pira ka'ē namō. Pe, Tupā pe a'e pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwy katu — aja Jesu pandu.

Mbeju a'e mopok. Pira ka'ē mupen tĭ. Ame'ē ke jumu'eha ta pe me'ē me'ē. Pandu:

—Ngā pe peme'ē me'ē peraho — aja.

Pe, jumu'eha ta me'ē me'ē raho.

³⁷ Pe, upa ngā u'u. Uhyk ngā u'u. Pyta we ame'ē ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasākā pe matyr.

Kuja wasākā, awa po wajar mokōi hetaha a'eta matyr. ³⁸ Sawa'e ta u'u. Kūjā ta u'u tĭ. Ta'yn ta u'u tĭ. Sawa'e ta hetaha ke jō amō manga rahā, kuja, 4.000 sawa'e ta hetaha. ³⁹ Pe, ngā ke Jesu mujywyr mondo, hok pe. Pe, jarusu keruhū pe a'e opor oho, jumu'eha ta namō. Pe, amō ywy pe oho, Mangandā ywy pe.

16

Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'e

*Ame'ē ke amō ta usak tar katu
(MatĚu 12.39; Mak 8.11-13; Ruk 12.54-56)*

¹ Amō parise ta uhyk uwyr ehe, Jesu rehe. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta uhyk uwyr ehe tĭ. Johu ngā pandu ipe:

—Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke mā peja ema'e. Ywa rehe ma'e ke ema'e. Nde erema'e rahā, nde ke Tupā muwyr aja jakwa katu ta — aja Jesu pe.

A'eta jurujar tar ym. Jesu jawy rahā, marā ka ym ma'eha rahā, a'e ke Tupā muwyr ym, aja ngā pe pandu ta tipe. A'erehe a'eta manga tipe. ² Jesu pandu:

—[Warahy wapyk tate rahā, pepandu: “Ywa riki pirā, a'erehe koĭ warahy katu ta” aja. ³ Pytuniwe pepandu: “Ywa riki pirā. (Aman pihun tĭ.) A'erehe apo aman ukyr ta” aja. Mā! Aman ukyr iha rehe har pekwa. Ywa rehe pesak rahā, pekwa. Ihē rehe har anĭ. Ihē ke Tupā muwyr ame'ē ke pekwa ym. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke pyrātāha namō ihē ama'ema'e. Ame'ē ke rehe pesak tipe. Anĭ. Ihē riki Tupā muwyr ame'ē ke ihē aja pekwa ym.] ⁴ Mā! Katu ym pehē. Tupā rehe har pekwa ym tĭ. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke pyrātāha namō ihē ama'ema'e. Ame'ē ke rehe pesak tar katu. Anĭ. Ihē amujesak ym ta pehē pe. Kuja jō ihē amujekwa ta pehē pe. Yman

Jon pira keruhũ pusu rehe ihĩ. Mokõi a'ep ukwer. Pe, katu jywyr tĩ. Aja rahã, a'e ke Tupã mondo, aja mujekwa ngã pe. Aja ihẽ tĩ — aja Jesu pandu.

(Jon aja Jesu tĩ. Jesu manõ te rahã, katu jywyr ta tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem tĩ. Aja rahã, Jesu ke Tupã muwyr, aja mujekwa katu tĩ.)

Upa pandu rahã, parise ta ke Jesu hijar oho. Amõ koty oho.

Parise tama'e mupururukiha rehe har

(Mak 8.14-21)

⁵ Jarusu keruhũ pe ypa ruwái koty jumu'eha ta oho rahã, mbeju ke raho ym. Harái riki. ⁶ Pe, Jesu pandu:

—Pesak katu pe'am! Mbeju mupururukiha ke pepyhyk ym, parise tama'e ke. Moise je'eha mu'e ame'ẽ tama'e ke aja tĩ. Pepyhyk ym tĩ — aja jumu'eha ta pe.

⁷ A'eta pandu pandu a'eta jupe:

—Mbeju ke jande jarur ym, a'erehe aja Jesu pandu — aja pandu a'eta jupe.

⁸ A'eta pandu pandu a'eta jupe, ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Mbeju ke peharái, ame'ẽ rehe har pepandu ym pexo. Mã! Pehẽ mi'u ke ihẽ riki ame'ẽ katu, ame'ẽ rehe pejuruar ym riki. Katu ym aja. ⁹ Pehẽ mi'u ke ihẽ ame'ẽ katu, pehẽ pe, ame'ẽ ke pekwa ta me'ẽ te'e. Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha pe mbeju awa po wajar peteihar upa ihẽ amopok. Pe, ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo. Pyta ame'ẽ ke heta wasãkã pemutyryhem. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. ¹⁰ Amõ we tĩ. Kuja, 4.000 sawa'e ta hetaha pe mbeju awa po wajar mokõi ihẽ amopok. Ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pyta ame'ẽ ke heta wasãkã pemutyryhem tĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa

pekwa pexo tĩ. ¹¹ Mbeju rehe har ihẽ apandu ym riki. Mã! Ame'ẽ ke pekwa ym. Parise tama'e mupururukiha rehe pesak te'e kÿ. Sanduse tama'e mupururukiha rehe aja tĩ. Pesak te'e kÿ tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹² Arahã jumu'eha ta ukwa katu. Mbeju ke mupururukiha amõ moĩ. Ame'ẽ rehe har Jesu pandu ym, aja a'eta ukwa. Parise ta mu'e ame'ẽ ke mbeju mupururukiha aja saka. Ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke rehe usak te'e kÿ. “Pejumu'e ym” aja mujekwa. Moise je'eha mu'e ame'ẽ ta ke rehe aja tĩ. “Pesak te'e kÿ. Pejumu'e ym tĩ” aja a'eta ukwa tĩ.

Jesu rehe har Petu pandu

(Mak 8.27-30; Ruk 9.18-21)

¹³ Sesaréi Siri ok ta rake amõ henda túi. A'ep Jesu oho. Arahã jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'eha rupi ajur. Ihẽ rehe har amõ pandu rahã, myja pandu my? — aja.

¹⁴ A'eta pandu:

—Kuja amõ ta: “Juã mujahukiha ke nde” aja je. Amõ ta: “Eri nde. Ymanihar Tupã je'eha pandu ame'ẽ ke” aja je. Amõ ta: “Jeremi nde” aja tĩ. Amõ ta: “Amõ Tupã je'eha pandu ame'ẽ ke nde” aja je — aja ipe.

¹⁵ Jesu pandu:

—Pehẽrahã! Myja me'ẽ ihẽ rehe har pekwa my? — aja.

¹⁶ Simã Petu pandu:

—Kirisutu nde. Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Tupã ra'yr ke nde. Tupã riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e — aja ipe. (“Tupã mu'am ame'ẽ ke” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja mu'am, aja mujekwa katu.)

¹⁷ —Katu tiki, Simã. Juã ra'yr nde. Ihẽ rehe har jetehar te nde erekwa. Ame'ẽ ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har mujekwa ym nde pe. Anĩ. Ihẽ pái keruhũ nde pe mujekwa. Ywa pe har a'e. ¹⁸ Petu! Ko apandu nde pe. Ita aja saka nde. Ihẽ rehe har nde erepandu, a'erehe amõ amõ we hũ ngã ke

ihĕ amu'e katu ta. (Aja rahā, ihĕ rehe a'eta jurujar katu ta.) Pe, a'eta manō tipe rahā, pyta ym ta. Yman rahā, kwera katu ta uhem tī. ¹⁹ Ihĕ je'ĕha ke nde pe ihĕ amondo. Pe, ihĕ je'ĕha rupi nde erepandu rahā, ihĕ rehe amō ta jurujar katu ta. Nde erepandu: "Peme'ĕ ema'e ym." Aja rahā, ame'ĕ ma'eha ke Tupā putar ym tī. Nde erepandu: "Ere. Peme'ĕ katu." Aja rahā, ame'ĕ ma'eha ke Tupā putar tī — aja Jesu pandu.

²⁰ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu: —Ihĕ riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ĕ ke ihĕ. Ame'ĕ rehe har amō ta pe pepandu ym — aja Jesu.

*Jesu ke amō ta mupyrara ta
(Mak 8.31-33; Ruk 9.22)*

²¹ Arahā har jumu'eha ta pe Jesu mujekwa katu:

—Jerusarĕ ok ta pe ihĕ aho ta me'ĕ te'e. Ihĕ ke jundĕu awa tamūi ta mupyrara hū ta. Jundĕu awa tama'e pa'ihu ta aja tī. Moise je'ĕha mu'e ame'ĕ ta aja tī. Mupyrara hū ta ihĕ ke tī. Pe, ihĕ ke jukwa ta. Mokōi aker rahā, mahapyrihar wera rahā, ihĕ ke Tupā mukwera katu ta muhem — aja riki.

²² Jumu'eha ta ngi Jesu ke Petu hykīy raho. Pe, pandu ipe:

—Anī. Sawa'e! Aja ym ta. Nde ke amō ta jukwa ym ta. Tupā putar ym aja — aja Jesu pe naī.

²³ Pe, Petu koty Jesu uwak. Pandu ipe:

—Mā! Nde riki Satana aja saka. (Ājā ramūi a'e.) Ihĕ ruwajan aja saka. Eho ihĕ ngi. Nde erekwa erekwa exo, ame'ĕ ke Tupā muwyr ym riki. Sawa'e ukwaha namō nde erepandu. A'erehe ihĕ ke nde eremupyta tar katu naī. Katu ym aja — aja ipe.

*Jesu kotyhar ta ke
(Mak 8.34-9.1; Ruk 9.23-27)*

²⁴ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihĕ namō amō ixo tar katu rahā, ima'e putariha ke hijar. Pe, Tupā putar ame'ĕ ke ma'ema'e ta me'ĕ te'e. Pe, ihĕ namō oho. ²⁵ Amō manō tar ym. A'erehe a'e pandu: "Anī. Jesu rehe ajurujar ym ihĕ" aja. Aja rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Ihĕ rehe amō jurujar katu, a'erehe a'e ke amō ta jukwa. Aja rahā, Tupā namō aja te'e ta a'e ixo. ²⁶ Upa katu te kome'ĕ ywy keruhū pe ma'e katu ame'ĕ ke ihĕ. Ame'ĕ ke amō jo'ok. Matyr hū tī. Pe, manō rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Aja rahā, marā ka ym katuha. Uhāha rehe marā ka ym ma'e ke muhepyha. Nixói te ma'e.

²⁷⁻²⁸ —Ywa ngi ihĕ ajywyr ta tī. Awa ihĕ tī. Tupā je'ĕha rupi ajur. Ihĕ pái keruhū katuha namō ajywyr ta. Tupā je'ĕha rahoha ta namō ajywyr ta. Arahā ma'e katu ame'ĕ ke ihĕ ame'ĕ me'ĕ ta. Katu ame'ĕ ke amō ma'ema'e katu rahā, ame'ĕ pe ihĕ ame'ĕ hū ta. Katu ame'ĕ ke amō ma'ema'e we mi rahā, ame'ĕ pe ihĕ ame'ĕ we mi ta tī. Aja myja me'ĕ amō ma'ema'e, aja ihĕ ame'ĕ ta ipe.

—Ko apandu katu pehĕ pe. Se amō ta ixo. Ihĕ riki kapitā keruhū, aja a'eta usak ta kŷ. Ame'ĕ ke usak ym rahā we, manō ym we ta rī — aja Jesu pandu.

17

*Amō koty Jesu uwak
(Mak 9.2-13; Ruk 9.28-36)*

¹ Awa po wajar peteī ukwer rahā, ywy'ā keruhū 'ar pe Jesu jupir oho. Petu ke a'e raho tī. Tian amō tī. Imu amō tī. Her Juā. A'eta jō oho. ² A'eta usak ixo ehe rahā, amō koty Jesu uwak. Warahy hendyha aja huwa ke hendy. Ima'e mundeha riki ituwyr te tī. Hendy hū. ³ Pe, Moise ta rehe mahapyr jumu'eha ta usak. Jesu namō Moise pandu pandu u'am. Eri amō tī. ⁴ Pe, Petu pandu:

—Sawa'e! Ko jande ja'am. Katu tiki. Nde ereputar rahā, xipa ihĕ

amujã ta. Mahapyr amujã ta. Nde pe amõ. Moise pe amõ tĩ. Eri pe amõ tĩ. (Aja rahã, pepyta we ta rĩ) — aja riki.

⁵ Ame'ẽ ke Petu pandu u'am rahã, ywa takãxĩha hendy ame'ẽ ke jupyk. Pe, ame'ẽ ngi panduha uwyr:

—Ko riki ihẽ ra'yr. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Ihẽ ke a'e muhury katu. A'e pandu ame'ẽ ke rehe pependu katu — aja.

⁶ Ame'ẽ ke rehe jumu'eha ta hendu rahã, mukahem riki. Pe, ywy rehe u'ar oup. Ywy koty huwa ke ihĩ. ⁷ Mahapyr sawa'e ta rehe Jesu uhyk uwyr. Ipo ke mujar Petu ta rehe. Pe, pandu:

—Pepu'am! Pekyje ym ingi! — aja.

⁸ A'erehe a'eta ma'ã tĩ. Nixói awa. Jesu rehe jõ a'eta usak. ⁹ Ywy'ã keruhũ ngi wyjy uwyr ixo rahã, Jesu pandu:

—Pesak ramõ ame'ẽ ke amõ ta pe pepandu ym te. Moise ta namõ ihẽ apandu ame'ẽ ke. Manõha ngi ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem. Arahã jõ pepandu katu — aja.

¹⁰ (Eri rehe Petu ta usak ramõ,) a'erehe Jesu pe pandu:

—Nde riki Kirisutu. Nde ndutar koty Eri riki uwyr py, aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta pandu. Ma'erehe aja pandu my? Eri uwyr ym rĩ — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Anĩ. Eri upa uwyr. Ihẽ Kirisutu. Ihẽ ndutar koty Eri riki uwyr py ixo. Ngã pe pandu pandu, aja rahã, ihẽ rehe ngã jurujar katu ta. Aja upa ma'e ke a'e mukatu ta. ¹² Ko pehẽ pe ihẽ apandu. Eri uwyr riki. Ngã ukwa ym ehe har. A'eta putar, aja a'e ke a'eta mupyrara. Jukwa riki. Aja ihẽ ke ngã mupyrara ta tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur — aja Jesu pandu.

¹³ Pe, jumu'eha ta ukwa katu. Eri te rehe har pandu ym. Anĩ. Eri

rehe har Jesu pandu rahã, Juã mujahukiha rehe har pandu. Juã riki Eri aja tĩ, aja jumu'eha ta ukwa.

*Kurumĩ ra'yr ke Jesu mukatu
(Mak 9.14-29; Ruk 9.37-43)*

¹⁴ Ywy'ã keruhũ ngi jywyr rahã, heta ame'ẽ ta koty Jesu ta jywyr oho. Uhyk rahã, amõ sawa'e uhyk ehe, Jesu rehe. Ipynarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) ¹⁵ Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Ihẽ ra'yr rehe epyrara esak. Manõ manõ a'e ixo. Aja rahã, tata pe a'e u'ar. Amõ rahã, y pe a'e u'ar. ¹⁶ Nema'e jumu'eha ta pe ihẽ ra'yr ke ihẽ arur tipe. Mukatu ym a'eta — aja sawa'e pandu.

¹⁷ Jesu pandu a'eta pe:

—Mã! Pejurujar ym! Katu ym pehẽ! Pehẽ namõ aja te'eha ihẽ axo ym ta. Aja te'eha pejurujar ym ha ihẽ aputar ym. Kurumĩ ihẽ pe erur — aja ipe.

¹⁸ ãjã pe Jesu hãtã pandu. Arahã ãjã uhem oho ingi. Pe, kurumĩ katu u'am. ¹⁹ Pe, Jesu pe jumu'eha ta jõ pandu oho. Heta ame'ẽ ta nixói rahã, pandu oho. Kuja:

—Ma'erehe ãjã ke jande jamuhem ym jamondo my? — aja Jesu pe.

²⁰ A'e pandu:

—Tupãma'e pyrãtãha rehe pejurujar katuha uhyk katu ym. Ko apandu pehẽ pe. Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, upa katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu ta. Ma'e raĩ riki ta'yr te mi, mosata raĩ ke. Ame'ẽ ta'yriha saka, ta'yr mi jurujar katu ehe rahã, peme'ẽ ywy'ã rehe pepandu: “Sengi paite etyryk eho!” aja. Aja rahã, tyryk ta. Aja upa ma'e ke pema'e ta. ²¹ [Peme'ẽ kurumĩ py'a rehe ãjã ihĩ. Ame'ẽ ke amõ muhem mondo rahã, Tupã namõ pandu pandu. Ma'e u'ha ke hijar hijar tĩ. Aja jõ rahã, ãjã ke pemuhem katu ta pemondo]

— aja Jesu pandu jumu'eha ta pe. (“Ywy'am” aja pandu rahā: “Upa ma'e hātā ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

“Thē amanō ta” aja Jesu pandu tī
(Mak 9.30-32; Ruk 9.43-45)

²² Ngarirēi ywy pe Jesu namō jumu'eha ta jy'ar uwyr. Arahā Jesu pandu:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē rehe sawa'e ta ke amō muhyk ta werur. ²³ Pe, ihē ke ame'ē sawa'e ta jukwa ta. Mokōi aker rahā, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe pandu.

Ame'ē ke rehe hendu rahā, a'eta pyai ixo.

Tupā rehe jumu'eha renda keruhūma'e tamatarer rehe har

²⁴ Kapana'ū ok ta pe jumu'eha ta namō Jesu uhyk uwyr rahā, Petu koty amō ta uhyk. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe tamatarer ke a'eta matyr. (Ame'ē tamatarer namō jundēu awa tama'e pa'i ta ma'ema'e ixo.) Matyr ame'ē ta Petu pe pandu:

—Nema'e mu'eha tamatarer me'ē my? Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe a'e me'ē my? — aja riki. (“Nema'e mu'eha” aja pandu rahā: “Jesu ke” aja ukwa.)

²⁵ —A'e tŷ. Me'ē katu a'e — aja Petu.

Ok pe Petu ixo oho. (Tamatarer ke rehe oho.) Arahā Jesu pandu py ipe:

—Simā! Myja me'ē nde erekwa my? Kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū pe awa riki tamatarer me'ē ipe my? Awa ngi a'e pyhyk my? Ta'yr ta ngi pyhyk my? Amō ta ngi pyhyk my? — aja Petu pe. (“Ta'yr ta” aja pandu rahā: “Ixotyhar ta ke” aja mujekwa.)

²⁶ A'e pandu:

—Amō ta ngi tamatarer ke a'e pyhyk — aja Jesu pe.

—Aja rahā, ta'yr ta kapitā keruhū pe tamatarer me'ē ym ta riki. Aja ihē tī. Tupā ra'yr ihē. A'erehe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē ame'ē ym ta me'ē te'e. ²⁷ Anī. Peme'ē tamatarer matyr ame'ē ta ke jamuparahy tar ym. A'erehe tamatarer jame'ē ta. A'erehe ypa pe eho. Pinda embor. Pira nde erepyhyk py, ame'ē jurukwar rehe esak katu. A'ep tamatarer nde eremahem ta. Ame'ē ejo'ok. Pe, tamatarer matyr ame'ē ta pe eme'ē. Ame'ē riki Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhūma'e ke. Uhyk katu ta. Nema'e ke rehe uhyk katu ta. Ihēma'e ke rehe aja tī. Uhyk katu ta tī — aja Petu pe Jesu pandu.

18

Amō 'ar koty te we katu ame'ē rehe har

(Mak 9.33-37; Ruk 9.46-48; Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu 5.5)

¹ Arahā, Jesu rehe jumu'eha ta uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Nde namō jande riki kapitā keruhū aja jaxo rahā, jande ngi har awa riki amō ta 'ar koty te we katu te me'ē ke my? — aja Jesu pe.

² Pe, ta'yn pe a'e pandu:

—Ejur — aja.

Pe, jumu'eha ta ruwa koty ta'yn ke a'e mupu'am. ³ Pandu:

—Ko apandu pehē pe. Pehē py'a pemuruwak, pe, ta'yn ta aja pehē. Aja ym pehē pexo rahā, ihē namō kapitā keruhū aja pexo ym ta tī.

⁴ Ihē namō kapitā keruhū aja amō ixo rahā: “Katu te ame'ē ke ihē” aja ym ixo. Ta'yn ta aja muruwak. Ame'ē riki amō ta 'ar koty te we katu ame'ē ke. ⁵ Kome'ēja ta'yn ke hok pe mupyta katu, ihē kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihē rok pe epyta katu” aja. Aja rahā, ihē ke hok pe mupyta katu tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu. (Aja rahā, upa Jesu kotyhar ta rehe amō hury katu rahā,

Jesu rehe hury katu tī, aja mujekwa katu.)

*“Tupā rehe nde erejuruja
katuha ke ehijar”*

*Aja mu'e ame'ē ke katu ym te
(Mak 9.42; Ruk 17.1-2)*

⁶ Jesu pandu tī:

—Ihē rehe amō amō ta'yn ta jurujar katu. Pe, amō pandu: “Mā! Jesu rehe pejurujar katuha ke ehijar” aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahā, mā peja pandu ame'ē jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namō a'e ke ypa pe ombor. Pe, y jukwa. (Aja rahā, ta'yn ta ke mu'e ym ta.) Aja manō rahā, Tupā mupyraraha 'ar koty te we katuha. Tupā mupyrara rahā, mupyrara te hū ta. ⁷ Mā! Kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'e ke rehe usak. Ma'e ke rehe hendu. A'erehe ihē rehe jurujar katuha ke hijar. Aja rahā, mā katu ym. Aja ihē rehe jurujar katuha ke hijar ame'ē ta ixo. Pe, amō pandu: “Tupā rehe nde erejuruja katuha ke ehijar” aja. A'erehe hijar. Aja rahā, māte hū pandu ame'ē ke Tupā mupyrara ta. “Ehijar” aja pandu ame'ē ke mā katu ym te — aja pandu.

*Ma'e ka'u te'eha ke ma'e tar katu
ame'ē rehe har*

(Mak 9.43-48)

⁸ Jesu pandu tī:

—Nde po pe amō amō ma'e ke nde erema'ema'e, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejuruja katuha ke nde erehijar. Aja rahā, ame'ē nde erema'eha ke ema'e ym. Nde erema'e ym rahā, nde po ke nde eremondok, ame'ēja saka. Nde po peteī nixói, aja Tupā koty nde ereho ta rahā, katu tiki. Mokōi nde po rahā, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki.

—Nde py aja tī. Amō amō ma'e renda pe nde erewata ereho, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejuruja katuha ke nde erehijar.

Aja rahā, eho ym. Nde ereho ym rahā, nde py nde eremondok, ame'ēja saka. Nde py peteī nixói, aja Tupā renda pe nde ereho ta rahā, katu tiki. Mokōi nde py rahā, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki.

⁹ —Amō amō ma'e ke rehe nde eresak, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejuruja katuha ke nde erehijar. Aja rahā ma'e ke rehe esak ym. Nde eresak ym rahā, nde reha nde erejo'ok, ame'ēja saka. Nde reha peteī nixói, aja Tupā renda pe nde ereho ta rahā, katu tiki. Mokōi nde reha rahā, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki — aja Jesu pandu.

*Arapuhanan kanim ame'ē rehe
har*

(Ruk 15.3-7)

¹⁰ A'e pandu tī:

—Kome'ē ta'yn riki jaxer, aja ym pekwa pexo. Ko apandu pehē pe. Ima'e Tupā je'ēha rahoha ta riki ihē pái namō ixo. A'erehe ta'yn ta rehe har ihē pái namō a'eta pandu pandu. Ihē pái riki ywa pe har a'e — aja Jesu. (“Ta'yn ta rehe har” Jesu pandu rahā: “Ixotyhar ta rehe har” a'e pandu.)

¹¹ [Jesu pandu tī:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, ame'ē ta ke ihē amuhā ajur. (Ame'ē ta riki kanim ame'ē ta aja saka.)]

¹² —Pesarahā! Heta arapuhanan ta namō amō ixo. Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteīhar kanim oho rahā, myja me'ē ijar ma'e ta my? Myja me'ē pekwa my? Kuja riki. Heta ame'ē ta ke ijar mupyta. Ywy'ā rehe kāpī u'u ixo. Aja mupyta. Pe, kanim ame'ē ke a'e kekar kekar oho. ¹³ Mahem rahā, hury katu a'e. Ko apandu pehē pe. Heta ame'ē ta kanim ym. Pe, ame'ē peteīhar kanim ame'ē ke rehe heta ame'ē ta

'ar koty te we huryha. ¹⁴ Aja riki pehē pái keruhū tī. Ywa pe har a'e. Kome'ē ta'yn ta riki kanim oho ame'ē ke aja a'e putar ym — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, amō ke mupyraraha renda pe oho, ame'ē ke Tupā putar ym, aja Jesu mujekwa katu.)

Imu riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e
(Ruk 17.3-4; Ngara 6.1; Tian 5.16; Tian 5.19-20)

¹⁵ A'e pandu tī:

—Nde rehe ma'e ka'u te'eha ke ne mu ma'e rahā, ixoty eho. Pe, a'e ma'eha ke emujekwa. “Mā peja ehijar” aja e pandu ipe. Pehē jō mokōi pe'am rahā, pepandu pehē jupe. Amō ta ukwa ym ha rupi pepandu pehē jupe. Nde rehe hendu katu rahā, nde rehe ne mu ipy'a jywyr ta. Katu ta. ¹⁶ Nde rehe a'e hendu ym rahā, amō mokōi sawa'e ta ne namō nde ereho. Mokōi nixói rahā, petei eraho. Aja rahā, ame'ē ta riki ne mu pe nde erepandu ame'ē ke rehe hendu ta tī. Pe, ame'ē ta pandu ta tī. “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja ta tī. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

“ ‘Katu ym nde erema'e' aja amō pe nde erepandu rahā, ame'ē ke amō mokōi hendu katu tī. Mokōi ym rahā, mahapyr hendu ta.

Pe, nde erepandu, ame'ē ke a'eta mujekwa katu ta tī” aja riki panduha ihī.

¹⁷ —Pe, ame'ē mokōi sawa'e ta juja katu te pandu ame'ē ke rehe ne mu hendu ym rahā, upa jumu'eha renda pe jy'ar, ame'ē ta pe nde erepandu tī. Upa ne mu rehe har e pandu. Pe, jumu'eha renda pe jy'ar ame'ē ta ne mu pe pandu ta tī. “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja ta tī. Ame'ē rehe ne mu hendu ym rahā, a'e riki jaxer ai ame'ē ke, aja pekwa ehe har. Tupā rehe ipy'a ym aja ixo ta, aja pekwa ehe har tī. Jaxer

ame'ē riki ne mu, aja pekwa ehe har tī — aja Jesu pandu. (“Amō imu rehe har” Jesu pandu rahā: “Ixotyhar rehe har” a'e pandu.)

Tupā kotyhar ta ixoha rehe har
(Matéu 16.19; Juā 20.23)

¹⁸ A'e pandu tī:

—Ko pehē pe ihē apandu. Kome'ē ywy keruhū pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē ta pe pepandu: “Pema'e ym” aja. Aja rahā, aja Tupā pandu ta tī. Pe, Tupā kotyhar ta pe pepandu: “Katu. Ma'e ke pema'e katu” aja. Aja rahā, aja Tupā pandu ta tī. ¹⁹ Ko amō we ihē apandu. Ma'e ke Tupā namō pepandu pandu. Pehē ngi har mokōi ame'ē ta juja katu te pandu rahā, ame'ē ma'e ke jande pái keruhū muwyr ta ame'ē ta pe. Ywa pe har a'e. ²⁰ Pe, ihē rehe ipy'a ke amō ta moī moī tar katu, a'erehe jy'ar uī. Pehē ngi har mahapyrihar jō jy'ar rahā, ame'ē ta namō ihē axo ta tī. Mahapyrihar nixói rahā, mokōihar jō jy'ar rahā, ame'ē ta namō ihē axo ta tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Amō rehe ipy'a ke mujywywr ym
(Matéu 6.14-15; Ruk 17.3-4; Ese 4.32; Koro 3.13)

²¹ Jesu pe Petu pandu uwyr:

—Sawa'e! Ma'e ka'u te'e ame'ē ke ihē pe ihē mu ma'e rahā, ihē py'a ihē amujywywr ehe. Myja hetaha ihē py'a amujywywr ta ehe my? Awa po wajar mokōi hetaha my? — aja ipe.

²² Jesu pandu:

—Anī. Awa po wajar mokōi jō aja ym. Heta te hū nde py'a emujywywr ehe. Marā ka ym nde eremangaha. Aja nde py'a emujywywr ehe. ²³ Amō ta rehe Tupā ipy'a jywyr katu. Ame'ē ke pehē pe ihē amu'e ta. Kuja riki. Yman amō ywyma'e kapitā keruhū ixo. Myja tamatarer hetaha ke miasu ta jo'ok ingi my? Ame'ē ke kapitā keruhū ukwa ta. ²⁴ A'erehe miasu ta ke

amō ta werur werur ipe. Kapitā keruhū ukwa ukwa uī ramō rahā, amō ke amō ta muhyk. Ame'ē riki tamatarer heta te hū kapitā keruhū ngi jo'ok. Mujoywyr ym riki.²⁵ Marā ka ym mujoywyr iha. Nixói te miasuma'e tamatarer. A'erehe kapitā keruhū pandu: “Kome'ē miasu ke emuhepy eho. Amōma'e wan ta. Amō pe te'e paraky ta. Nde eremuhepy rahā, tamatarer ihē pe erur. Hakehar ke emuhepy tī. Ta'yr ta aja tī. Tajyr ta aja tī. Upa ima'e ke aja tī. Emuhepy. Pe, tamatarer ihē pe erur. Muhepyha riki” aja kapitā keruhū pandu tī.²⁶ Pe, ipynarāi pe miasu wapyk. Kapitā keruhū ruwa koty wapyk. Pandu ipe: “Eharō we rī. Upa katu te tamatarer ke nde pe ihē amujwyr ta” aja miasu.²⁷ Kapitā keruhū pyrara usak ehe. A'erehe pandu ipe: “Katu. Upa ihē aharái apo 'y. Tamatarer ihē pe emujwyr ym ta me'ē te'e. Eho te'e 'y” aja.

²⁸ —Soroka pe ame'ē miasu oho ramō rahā, ianam ke rehe a'e usak, amō miasu ke rehe. Ta'yr te mi tamatarer ke ame'ē mujoywyr ym. Pe, ame'ē jurupy rupi miasu hātā pyhyk. Pandu ipe: “Ihē ngi tamatarer nde ererāho. Ame'ē ke emujwyr” aja.²⁹ Ipynarāi pe ame'ē ianam wapyk. Pe, pandu: “Eharō we rī. Pe, upa tamatarer nde pe ihē amujwyr ta” aja.³⁰ Miasu pandu: “Anī. Aharō ym ta” aja. Pe, ianam ke kyndaha pe kynda raho. Upa katu te tamatarer mujoywyr ym rahā, uhem ym ta riki.

³¹ —Ame'ē ke amō miasu ta ukwa rahā, parahy riki. Pe, upa katu te ijar pe a'eta pandu oho.³² A'erehe miasu ke ijar muhyk tī. Pandu ipe: “Mā! Jaxer ame'ē ke nde. Tamatarer heta te hū ihē pe nde eremujoywyr ym. Upa katu te ihē aharái riki. Nde erepandu ihē pe. 'Marā ka ym ihē amujwyr iha nde pe. A'erehe eharái katu' aja

riki. A'erehe upa katu te ihē aharái.³³ Nde rehe apyrara ihē asak, aja amō miasu rehe nde erepyrara eresak ta me'ē te'e” aja ijar.³⁴ Ame'ē miasu rehe kapitā keruhū parahy. Amō rehe ame'ē miasu pyrara ym usak, a'erehe parahy ehe. (Amō sawa'e pe pandu:) “Kyndaha pe peme'ē ekynda eraho. Tamatarer upa katu te ihē pe mujoywyr ym rahā, a'ep a'e ke nupā ta amō” aja kapitā keruhū pandu — aja Jesu pandu.

³⁵ A'e pandu tī:

—Ame'ē kapitā keruhū aja ihē pái keruhū tī. Pehē mu rehe pehē py'a pemujoywyr ym rahā, aja pehē ke ihē pái keruhū mupyrara ta tī. A'e riki ywa pe har a'e — aja Jesu pandu.

19

Hakehar ke hijar ame'ē rehe har (Matéu 5.31-32; Mak 10.1-12; Ruk 16.18; 1 Korin 7.10-11)

¹ Ipy'a jywyr iha rehe har upa pandu rahā, Ngariréi ywy ke Jesu hijar. Pe, Jundéi ywy rehe a'e oho. Jumu'eha ta oho tī. Oho rahā, Jondā y ruwái rehe oho.² Heta ngā haikwer rupi oho tī. Pe, ahy ixo ame'ē ta ke a'e mukatu a'ep.³ Amō parise ta uhyk uwyr ehe. Jesu panduha ke a'eta manga uwyr tipe. A'e jawy rahā, a'eta pandu ta tipe: “Jaxer ame'ē ke nde erepandu” aja. A'erehe kuja a'eta pandu:

—Upa ma'e amō putar rahā, hakehar ke a'e hijar katu my? Myja me'ē jundéu awa ta je'ēha mujekwa my? — aja Jesu pe.

⁴ A'e pandu:

—Tupā je'ēha rehe pesak riki. Kuja amō mupinim:

“Ma'e ke Tupā mujā py rahā, sawa'e ke a'e mujā. Kūjā ke mujā tī” aja riki.

⁵ —Amō we tī:

“Jumendar rahā, ipái ta ke sawa'e hijar, pe, hakehar namō ixo

katu. Ame'ë mokõihar riki peteihar aja ixo apo 'y' aja.

⁶ —A'erehe ame'ë ta riki mokõi ym. Peteihar aja ixo apo 'y'. A'erehe peteihar aja Tupã riki mujã. Ame'ë ke sawa'e mumokõi rahã, katu ym tiki — aja Jesu. (“Mumokõi” aja pandu rahã: “Hakehar ke ixawa'e hijar” aja mujekwa.)

⁷ Parise ta pandu ipe:

—Aja rahã, ma'erehe Moise pandu my: “Hakehar ke amõ hijar rahã, paper rehe mupinim: ‘Nde ihë rakehar ym apo 'y' aja. Pe, ipái ta koty hakehar ke mujywyr mondo, paper namõ” aja riki Moise — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Jundéu awa ta iãkã jumujanam ngã juehe. Tupã je'ëha rehe hendu tar ym, a'erehe Moise pandu: “Hakehar ke amõ hijar rahã, katu we” aja. Ma'e ke Tupã mujã py rahã, anĩ riki. Hakehar amõ hijar rahã, katu ym arahã.

⁹ A'erehe apandu pehë pe. Hakehar ipy'a wapyk katu tipe. Ame'ë ke ixawa'e hijar, pe, amõ kũjã ke pyhyk rahã, hakehar aja ym namõ jumusarái. Katu ym aja — aja Jesu.

¹⁰ Jumu'eha ta pandu:

—Aja rahã, amõ jumendar ym rahã, katu tiki — aja ipe.

¹¹ Jesu pandu:

—Aja upa sawa'e ma'e ym ta. Tupã mujekwa rahã, pe, sawa'e jumendar ym ta. ¹² Amõ koty koty ukwa, a'erehe amõ amõ sawa'e jumendar ym. Amõ ta marã ka ym jumendaraha. Imãi pusu ngi u'ar rahã ngi har aja riki. Marã ka ym jumendaraha. Ehe ihĩ ame'ë ke nixói. Aja te'eha u'ar. Amõ ta amõ koty. Ame'ë ta ngi ehe ihĩ ame'ë ke amõ ta mondok, a'erehe marã ka ym jumendaraha. Amõ ta Tupãma'e ma'eha ke ma'ema'e, a'erehe jumendar tar ym. Tupã rehe har pandu pandu oho. Ame'ë riki ima'e ma'eha. Ame'ë ke ma'ema'e,

a'erehe jumendar tar ym rahã, mã peja ixo te'e — aja Jesu pandu.

Ta'yn ta rehe har Jesu pandu katu

(Mak 10.13-16; Ruk 18.15-17)

¹³ Ta'yn ta ke amõ ta werur ipe. Ipo ke ta'yn ta ãkã rehe Jesu mujar ame'ë ke a'eta putar. (Ipo mujar rahã, Tupã usak katu a'eta rehe, aja mujekwa.) Ta'yn ta rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu, ame'ë ke a'eta putar tí. A'erehe werur ipe. Anĩ. Jumu'eha ta je'ë je'ë:

—Mã! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja riki.

¹⁴ Jesu pandu:

—Anĩ. Mã peja ta'yn ta ihë rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupã putar tí. Kome'ë ta'yn ta aja me'ë Tupã kotyhar wan ta tí — aja jumu'eha ta pe. (Ta'yn ta aja ixo rahã: “Katu te ame'ë ta ke jande” aja ym ukwa, a'erehe pahar Tupã koty ipy'a ke muruwak, aja mujekwa katu.)

¹⁵ Pe, ipo ke ta'yn ta ãkã rehe Jesu mujar mujar. Upa rahã, a'engi a'e oho.

Ima'ehũ namõ ixo, ame'ë rehe har

(Matéu 13.22; Mak 10.17-31; Ruk 18.18-30; 1 Timo 6.6-10; Tian 5.1-3)

¹⁶ Amõ rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Myja me'ë katu ame'ë ke ihë ama'ema'e rahã, ihë ke Tupã muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁷ A'e pandu:

—Katu ame'ë ke nde erema'ema'e, ame'ë rehe har mã peja ihë pe epandu ym. (Nde erekwa riki.) Katu te ame'ë ke peteihar jõ ixo. Tupã a'e. Nde ke Tupã muhã katu, ame'ë ke nde ereputar rahã, a'e pandu ame'ë ke ema'ema'e katu — aja sawa'e pe.

¹⁸ —Ma'e Tupã pandu my? — aja sawa'e pandu ipe.

Jesu pandu:

—Amō ke ejukwa ym. Amō kūjā rehe eka'u te'e ym. Amōma'e ke emukanim ym. Amō rehe har te'e epandu ym. ¹⁹ Nde pái rehe epy'a katu. Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu tī. Nde erepy'a katu nde juehe, aja ne namō ixo ame'ē ta rehe epy'a katu tī — aja ipe.

(“Ne namō ixo ame'ē ta” aja Jesu pandu rahā: “Upa amō ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e” aja mukewa katu.)

²⁰ Sawa'e pandu:

—Upa aja Tupā pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu katu. Myja amō we ihē ama'e rahā, ihē ke Tupā muhā katu ta my? — aja riki.

²¹ Jesu pandu ipe:

—Katu te aja nde erexo tar katu rahā, upa katu te nema'e ke emuhepy eho. Pe, tamatarer nde erepyhyk rahā, upa katu te ame'ē ke ima'e ym te ame'ē ta pe te'e eme'ē me'ē. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā koty nema'ehū ta. Pe, ihē namō eho — aja ipe.

²² Ame'ē ke rehe sawa'e hendu rahā, pyai riki. Ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. (Ame'ē ke te'e me'ē tar ym) a'erehe pyai oho ingi. (Ima'e ke muhepy tar ym tī.)

²³ Ame'ē ke rehe usak rahā, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ko apandu pehē pe. Tupā putar, aja amō ixo katu. Aja tamatarer rehe ipy'a moī moī ame'ē ta mā Tupā putar aja ixo tar ym te. ²⁴ Ko apandu tī. Awi jupiha kwar rupi marā ka ym amō rymba asa ohoha. Kame, ame'ē rymba asa ohoha ke. Pe, ima'ehū namō ixo ame'ē ta i'ar koty te we marā ka ym Tupā putar aja ixoha — aja Jesu pandu.

²⁵ Ame'ē ke jumu'eha ta hendu rahā, pandu:

—Māte hū puki! Aja rahā, awa ke Tupā muhā katu ta my? — aja Jesu pe.

²⁶ Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pe, pandu:

—Ame'ē ke sawa'e ta marā ka ym ma'eha. Tupā anī. Upa katu te a'e ma'e katu. Amō ke a'e riki muhā katu ta — aja Jesu.

²⁷ Pe, Petu pandu:

—Esarahā! Sawa'e pe nde erepandu, aja upa katu te jan-dema'e ke jahijar jajur. Pe, ne namō jaxo 'y. A'erehe ma'e jande pe Tupā muwyr ta my? — aja Jesu pe.

²⁸ A'e pandu:

—Hā! Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā je'eha rupi ajur. Ko apandu pehē pe. Upa ma'e ke Tupā mupyahu rahā, kapitā keruhū aja ihē axo ta. Ngā ke ihē amondo mondo ta axo. Arahā pehē riki kapitā wan ta tī. Pehē awa py mokōi sawa'e ta. Jundéu awa tama'e kapitā ta ke pehē tī. A'eta ke pemondo mondo ta tī.

²⁹ —Ihē rehe har amō pandu tar katu, a'erehe hok ke hijar oho. Imu ta ke hijar tī. Hendyr ta ke hijar tī. Ipái ke hijar tī. Imāi ke hijar tī. Ta'yn ta ke hijar tī. Kupixa ke hijar tī. Aja rahā, upa katu te aja ixo ame'ē ta pe ma'e heta te hū Tupā mujywyr ta. Pe, ame'ē ta ke a'e muhā katu ta.

³⁰ —Ixoty uhyk rahā, upa katu te uhyk ame'ē ta rehe juja katu te Tupā me'ē me'ē ta. Tupā kotyhar aja muruwak py, ame'ē ta rehe Tupā usak katu ta. Tupā kotyhar aja a'ejōhar muruwak, ame'ē ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

20

Kupixa rehe paraky ame'ē ta rehe har

¹ Jesu pandu tī:

—Yman rahā, ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē me'ē. (Juja katu te ngā rehe a'e usak katu ta.) Ame'ē ma'ema'eha kuja riki. Pytuniwe te rahā, parakya ta pe amō sawa'e pandu oho. Ame'ē ta rehe usak rahā, sawa'e pandu:

“Ihĕma'e kupixa pe peparaky peho. ² Peteĩ wera rahã, peparaky. Peteĩ wera rahã muhepyha, ame'ẽ tamatarer pehẽ pe ihẽ ame'ẽ ta” aja kupixa jar pandu. “Katu. Jaho ta kÿ” aja parakyha ta. A'erehe a'eta ke kupixa pe ijar mondo.

³ —Ywa ku'a rahã, ma'e muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Amõ sawa'e ta i'ãĩ rĩ. Te'e ixo. ⁴ Kupixa jar pandu: “Ihĕma'e kupixa pe peparaky peho tĩ. Ma'e katu ihẽ akwa, aja pehẽ pe ihẽ amuhepy ta” aja ijar. “Hã!” aja sawa'e ta. A'erehe ame'ẽ ta kupixa pe paraky oho tĩ.

⁵ —Warahy jandar rahã, aja tĩ. Muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Parakyha ta ke kupixa pe mondo tĩ.

—Warahy ywa ku'a ihon rahã, aja tĩ. Muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Amõ sawa'e ta rehe usak rahã, kupixa pe mondo tĩ.

⁶ —Ka'aruk koty rahã, muhepyha renda pe kupixa jar oho rahã, amõ sawa'e ta i'ãĩ rĩ. Ijar pandu: “Ma'erehe te'e pexo se my?” aja sawa'e ta pe. ⁷ Sawa'e ta pandu: “Peparaky peho. Amuhepy ta” aja jande pe pandu ym awa, aja kupixa jar pe. “Aja rahã, ihĕma'e kupixa pe peparaky peho apo” aja riki kupixa jar. A'erehe ame'ẽ ta paraky oho tĩ.

⁸ —Pytun ramõ rahã ima'e tamatarer usakiha ame'ẽ miasu pe kupixa jar pandu: “Parakyha ta ke emuj'ar. Tamatarer ke eme'ẽ me'ẽ. Kupixa pe a'ejõhar oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ py. Ka'aruk koty oho ame'ẽ ta pe tamatarer eme'ẽ py. A'engi warahy ywa ku'a ihon rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ. A'engi warahy jandar rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ. A'engi ywa ku'a rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ. Pe, a'ejõhar pytuniwe rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ” aja kupixa jar.

⁹ —Ka'aruk koty paraky oho ame'ẽ ta pe tamatarer ke miasu me'ẽ. Peteĩ wera rahã, wetep

muhepyha me'ẽ riki. ¹⁰ A'erehe amõ ta kuja: “Èi! Ame'ẽ ta 'ar koty te we japaraky, a'erehe ame'ẽ ta 'ar koty te we tamatarer japyhyk ta” aja pytuniwe rahã paraky oho ame'ẽ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Peteĩ wera rahã, wetep muhepyha a'eta pe miasu me'ẽ tĩ.

¹¹ —A'eta tamatarer ke pyhyk, pe, je'ẽ je'ẽ hũ u'am. Kupixa jar rehe har je'ẽ je'ẽ hũ. ¹² A'eta pandu: “A'ejõhar paraky oho ame'ẽ ta ta'yr te mi paraky, ma'e, ka'aruk koty oho ame'ẽ ta ke. Jande anĩ. Warahy haku rahã, japaraky hũ. Pytuniwe jaho. Warahy jere rahã jaho tĩ. Pe, ka'aruk koty japutu'u. Japaraky hũ. Jande aja a'eta pe juja katu te nde ereme'ẽ me'ẽ. Katu ym aja” aja kupixa jar pe.

¹³ —Je'ẽ je'ẽ hũ ame'ẽ ta ngi har peteĩhar pe kupixa jar pandu: “Sa'e! Ehendurahã! Nde pe upa ihẽ amuhepy riki. Te'e ym ihẽ. Nde ereparaky ereho rahã, peteĩ wera rahã, wetep muhepyha nde erepyhyk ta, aja nde erekwa. Aja japandu katu riki. ¹⁴ Nema'e tamatarer eraho. Nde rok pe ejy-wyr eho. Kome'ẽ a'ejõhar paraky oho ame'ẽ pe nde aja ihẽ ame'ẽ tar katu tĩ. ¹⁵ Ihĕma'e tamatarer namõ ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Amõ ta rehe ihẽ riki akyty'y ym. Pehẽ rehe anĩ, aja pekwaha naĩ, a'erehe nde ereje'ẽ je'ẽ hũ ihẽ rehe my. Katu ym aja” aja kupixa jar — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, a'e pandu tĩ:

—Kupixa jar aja Tupã tĩ. Ixotyhar aja a'ejõhar muruwak, ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu ta. Ixotyhar aja muruwak py, ame'ẽ ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja Jesu pandu.

“Thẽ ke amõ ta jukwa ta” aja Jesu pandu tĩ

“Thẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” aja pandu tĩ
(Mak 10.32-34; Ruk 18.31-34)

17 Jerusarē ok ta pe a'e oho ixo rahā, jumu'eha ta ke a'e raho. Heta ame'ē ta ngi har jumu'eha ta awa py mokōi jō mujy'ar. A'eta wata oho ixo rahā, kuja Jesu pandu:

18-19 —Pehendurahā! Jerusarē ok ta pe jaho jaxo. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta kotyhar ta ke ihē rehe amō muhyk ta werur. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta kotyhar ta aja tī. Ihē rehe muhyk ta werur tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Upa ame'ē ta ihē ke pyhyk ta. Pe, ihē pe a'eta pandu ta: “Katu ym nde. Nde eremanō ta me'ē te'e” aja riki. Pe, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe ihē ke ame'ē ta raho ta. Pe, ihē rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta puka puka hū ta. Ihē ke pirok ta tī. Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē ke jukwa ta. Mokōi aker rahā, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe pandu.

*Tian ta māi pandu Jesu pe
(Mak 10.35-45)*

20 Semende rakehar uhyk uwyr ehe. Mokōi imembyr werur. (Imembyr rer Tian. Juā amō tī.) Ipynarāi pe imāi wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ta ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Ma'e ke ihē apandu ta nde pe — aja Jesu pe.

21 A'e pandu:

—Ma'e nde pe? — aja ipe.

Tian māi pandu:

—Nde riki kapitā keruhū rahā, ko mokōi ihē membyr nde rake wapyk ta. Ame'ē ke emanga katu ihē pe apo. Nde jywa katu koty pe-tei wapyk ta. Nde jywa'i koty amō wapyk ta tī — aja Jesu pe. (Jesu rake wapyk rahā, amō ta 'ar koty te we je'ēha te reko, aja mujekwa.)

22 A'e pandu:

—Mā! Upa pepandu ame'ē ke pekwa katu ym. Ihē rake pewapyk tar katu rahā, amō we ta pehē pe tī. Kuja. Ihē apyrara hū ta axo. Ihē aja

pepyraraha ke pepyhyk ta katu my tī? — aja Jesu.

Tian ta pandu ipe:

—A'e tī. Japyhyk katu ta — aja.

23 Jesu pandu:

—A'e tī. Jete! Ihē kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē ke amō ta mupyrara hū ta. Ihē ke mupyrara hū aja ta pehē tī. Pesarahā! Ihē rake pewapyk, anī. Apandu ym ta ame'ē. “Se ihē jywa katu koty ewapyk. Se ihē jywa'i koty ewapyk” aja ihē apandu ym ta. Ame'ē ke ihē pái jō pandu katu. A'e riki ame'ē renda mukatu — aja Tian ta pe.

24 Ame'ē ke rehe jande popa jumu'eha ta hendu rahā, imu ta rehe parahy, Tian ta rehe. (A'eta jyty'ym Tian ta rehe, a'erehe parahy.) 25 A'erehe upa jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pe, pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ē tama'e kapitā keruhū ta mondo mondo hū ngā ke. Ima'e je'ēha rupi kapitā ta mondo mondo hū ngā ke tī. 26 Pehē anī. Aja kapitā ta aja pexo rahā, katu ym. Amō riki kapitā keruhū aja ixo tar katu rahā, amō ta namō ma'e ke ma'ema'e katu ixo. Te'e paraky ame'ē ta aja mā peja ixo. Aja rahā, katu tiki. 27 Pe, pehē ngi har petei riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ixo tar katu rahā, a'e riki pehē rehe te'e paraky aja mā peja ixo. Aja rahā, katu tiki. 28 A'e riki ihē aja ta tī. Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē namō ma'e ke amō ma'ema'e, a'erehe ihē ajur my? Anī. Aja ym. Amō ta namō ihē ama'ema'e. A'erehe ko ihē ajur. Ihē amanō ta, a'erehe ngāma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe amuhepy. A'erehe heta ngā ke Tupā muhā katu ta — aja Jesu.

Mokōi eha ym te ame'ē ta ke Jesu mukatu

(Mak 10.46-52; Ruk 18.35-43)

29 Jeriko ok ta ngi Jesu ta uhem oho ixo rahā, haikwer rupi heta

ngã oho tĩ. ³⁰ Awa rape rake mokõi eha ym te ame'ẽ ta wapyk uĩ. Jesu asa oho ixo, aja a'eta hendu. A'erehe hãtã a'eta pukái:

—Jesu! Ndawi rainõ ke nde! Jande rehe epyrara esak! — aja riki. (“Ndawi rainõ” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa.)

³¹ Mokõihar ta pe heta ame'ẽ ta pandu:

—Pepandu ym aja — aja tipe.

Eha ym te ame'ẽ ta i'ar koty te we hãtã pukáiha:

—Sawa'e! Ndawi rainõ ke nde! Jande rehe epyrara esak! — aja riki.

³² Jesu pyta. Pe, pandu:

—Pejur! Ma'e nde pe? Ma'e ihẽ ama'e ta pehẽ pe my? — aja.

³³ A'eta pandu:

—Sawa'e! Jande reha ym te. Jande reha ke emukatu. Jasak tar katu — aja.

³⁴ Pe, a'eta rehe Jesu pyrara usak. Eha rehe ipo ke a'e mujar. Pahar upa ma'e ke rehe a'eta usak usak. Pe, haikwer rupi a'eta oho tĩ.

21

Jerusarẽ ok ta pe jumen 'ar pe Jesu oho

(Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40; Juã 12.12-19)

¹ Jerusarẽ ok ta pe uhyk tate rahã, Metaje ok ta pe uhyk py oho. Ame'ẽ riki ywy'ã rake ihĩ. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'engi mokõi jumu'eha ta ke hundutar koty Jesu mondo. ² Mokõihar ta pe pandu:

—Jande ruwa koty ok ta ihĩ, Mbeta ok ta ke. A'ep pehẽ mokõi peho. Pehyk rahã, jumen rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ẽ rehe amõ pukwar. Imembyr namõ i'ãi. Ame'ẽ mokõi pejirar. Pe, se ihẽ pe pemuhyk perur. ³ “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja amõ pandu rahã, pepandu ipe: “Sawa'e riki putar apo” aja. “Hã!” aja a'e pandu

ta. Pahar pehẽ namõ jumen ta ke a'e mondo ta — aja Jesu pandu.

⁴ Aja rahã, yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke amõ mupinim, aja uhyk tĩ. Kuja riki:

⁵ “Siã ok ta pe har ta pe pepandu: ‘Pesarahã! Pehẽma'e kapitã keruhũ petur ixo apo 'y. A'erehe peta kÿ.

“Katu te me'ẽ ke ihẽ” aja ym ame'ẽ ke a'e.

Jumen 'ar pe a'e tur ixo. A'erehe kapitã keruhũ a'e, aja pekwa katu ta' aja.” (“Siã ok ta” aja pandu rahã: “Jerusarẽ ok ta ke” aja mujekwa.)

⁶ Upa Jesu pandu rahã, mokõi jumu'eha ta oho. Upa Jesu pandu, aja a'eta ma'ema'e. ⁷ Jumen ke Jesu pe werur. Imembyr ke werur tĩ. Jumen 'ar pe kamixa ke a'eta mou. Ame'ẽ 'ar pe Jesu wapyk uĩ. Pe, oho. (Kamixa mou rahã, a'e riki kapitã keruhũ aja a'eta ukwa.) ⁸ Awa rape rupi heta ngã kamixa ke mou mou tĩ. Amõ ta pindo ro aja me'ẽ mondok. Ame'ẽ ke awa rape rupi mou mou tĩ. (Aja rahã, kapitã keruhũ ko tur. Jumai ym ha aja uwy; aja mujekwa katu.) Ame'ẽ 'ar rupi jumen pyrũ oho. ⁹ Jesu ndutar koty heta ngã wata oho. Haikwer rupi aja tĩ. Heta wata oho tĩ. Upa ame'ẽ ta hãtã pandu pandu:

—Ko nde erejur katu! Ymanihar Ndawi aja kapitã keruhũ nde tĩ. Aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Sawa'e te je'ẽha rupi nde erejur ame'ẽ ke nde. Mã peja nde rehe Tupã usak katu. Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e — aja ngã pandu pandu.

¹⁰ Jerusarẽ ok ta pe Jesu ixo oho rahã, ngã mutyapu tyapu hũ. Amõ ta pandu:

—Awa ko my? — aja ngã.

¹¹ Amõ ta pandu:

—Ko Jesu. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Nasare ok ta pe har ke

a'e — aja. Nasare ok ta riki Ngariréi wyy rehe ihĩ.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho

(*Mak 11.15-19; Ruk 19.45-48; Juã 2.13-22*)

¹²Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu ixé oho. Pe, upa ma'e ke muhepy ame'ẽ ta ke a'e muhem mondo ingi. Ma'e ke muhepy jo'ok ame'ẽ ta ke muhem mondo ingi tĩ. Tamatarer muruwak ame'ẽ tama'e myrape ke mujere tĩ. Aja upa tamatarer ke muhã ombor. (Amõ wyy ngi amõ ta uwyr. Amõ koty tamatarer ke ame'ẽ ta werur. Ame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe har tama'e tamatarer ke pe muruwak. Ame'ẽ tama'e myrape ke Jesu mujere.) Pykahuran ke muhepy ame'ẽ tama'e myrape ke mujere tĩ. ¹³Upa ngã pe a'e pandu:

—Mã! Mukanĩha renda aja se pemuruwak. Sengi pehem peho. Tupã pandu ame'ẽ ke amõ mupinim. Kuja riki Tupã pandu: “Se ihẽma'e jumu'eha renda keruhũ ke.

Ihẽ namõ ngã pandu pandu, ame'ẽ renda ke se” aja Tupã pandu.

—Pehẽ anĩ. Ame'ẽ ke amõ koty pemuruwak. Ma'e ke mukanĩha renda aja pemuruwak — aja upa muhepyha ta pe Jesu pandu.

Pe, muhem mondo ingi. (Muhepyha ta muhepy rahã, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe mukanĩha aja ame'ẽ ta tĩ.)

¹⁴Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu i'ãi. A'ep eha ym te ame'ẽ ta uhyk ehe. Wata katu ym ame'ẽ ta uhyk ehe tĩ. Upa ame'ẽ ta ke a'e mukatu. ¹⁵Aja ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Ame'ẽ rehe parise ta usak rahã, parahy ehe riki. Moise je'eha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Parahy ehe tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kurumĩ ra'yr ta hãtã pandu pandu:

—Ko nde erejur katu! Kapitã keruhũ nde. Nde riki katu te me'ẽ ke — aja Jesu pe pandu. Kũjãtã ra'yr aja tĩ. Pandu pandu tĩ.

Ame'ẽ ke rehe parise ta hendu rahã, Jesu rehe parahy tĩ. Moise je'eha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Parahy ehe tĩ. ¹⁶A'erehe Jesu pe a'eta pandu:

—Kurumĩ ta pandu ame'ẽ ke rehe nde erehendu my? Katu ym jande pe — aja ipe.

—A'e tỹ. Ahendu katu. Tupã je'eha rehe amõ mupinim, ame'ẽ rehe pesak riki. Kuja: “Kurumĩ ra'yr ta ke nde eremu'e, a'erehe a'eta pandu katu: ‘Nde riki katu te me'ẽ ke.’ A'erehe ame'ẽ panduha aja a'eta pandu katu tĩ” — aja Jesu pandu. (Kurumĩ ra'yr ta Tupã rehe har pandu katu, aja Jesu mujekwa. Kũjãtã ra'yr aja tĩ.)

¹⁷Parise ta ke Jesu hijar oho. Pe, Mbeta ok ta pe oho. A'ep a'e ukwer.

Sik'y ke Jesu muxirik

(*Mak 11.12-14; Mak 11.20-24*)

¹⁸Ku'ẽ rahã, pytuniwe rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu jywyr oho ixo rahã, myahy a'e. ¹⁹Awa rape rake ma'eywa'y rehe a'e usak. Sik'y ke. A'erehe uhyk oho ehe tipe. U'u ta tipe. Mahem ym ma'eywa. Ho ke te'e i'ãi. A'erehe ma'eywa'y pe a'e pandu:

—Apo har ma'eywa nixói te ta — aja riki.

Pahar ame'ẽ sik'y xirik oho. ²⁰Ame'ẽ ke rehe jumu'eha ta usak rahã, a'eta pandu:

—Mãte hũ puki! Pahar sik'y xirik oho! Myja me'ẽ my? — aja.

²¹Jesu pandu:

—Ko apandu pehẽ pe. Ame'ẽ sik'y ke ihẽ amuxirik. Tupã rehe pejuruar katu rahã, aja pema'e ta tĩ. Pejuruar katuha ke pehijar ym. Aja rahã, ihẽ ama'eha aja pema'e katu ta tĩ. Ame'ẽ jõ ym. Kome'ẽ wyy'ã pe pepandu: “Eho! Ejumbor eho y ramũ pe!” aja. Tupã namõ

pepandu, pe, pejuruar katu ehe tĭ. “Mā! Opor ta nahā my? Akwa ym” aja ym pepandu. Aja rahā, ame'ē ywy'ā opor ta oho. ²² Pejuruar katu ehe rahā, ma'e ke pepandu pandu inamō, ame'ē ke pehē pe Tupā muwyr ta — aja Jesu. (“Ywy'ā keruhū” aja Jesu pandu rahā: “Ūpa ma'e hātā ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

Awa riki Jesu ke muwyr my, ame'ē ke amō ta ukwa tar katu (Mak 11.27-33; Ruk 20.1-8)

²³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu jwy'yr oho. A'e mu'e mu'e ixo rahā, jundēu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Jundēu awa tama'e kapitā ta uhyk uwyr ehe tĭ. A'eta pandu ipe:

—Sengi muhepyha ta ke nde eremuhem eremondo. Awa je'ēha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja ipe.

²⁴ Jesu pandu:

—Ihē aja tĭ. Pehē pe ihē apandu ta tĭ. Pe, ihē pe pepandu py rahā, awa je'ēha rupi ma'e ke ihē ama'ema'e, ame'ē ke ihē apandu ta pehē pe tĭ. ²⁵ Apo pepandu py ihē pe. Sawa'e je'ēha rupi Juā mujahuk ngā ke my? Awa Juā ke mondo my? A'e ke Tupā mondo my? Sawa'e mondo my? Pepandurahā! — aja Jesu.

Ame'ē ke rehe pa'ihu ta hendu rahā, se koty Jesu ngi oho. Pe, pandu pandu a'eta jupe. Jundēu awa tama'e kapitā ta namō pandu pandu ngā jupe. Kuja:

—Mā! Myja japandu ta ipe my? “Tupā je'ēha rupi Juā mujahuk” aja japandu ipe rahā, kuja jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahā, ma'erehe Juā pandu ame'ē ke rehe pejuruar ym my?” aja jande pe Jesu pandu ta. ²⁶ Anĭ. “Sawa'e je'ēha rupi Juā mujahuk” aja japandu rahā, jande rehe ngā parahy ta. Mahy ta jande ke tĭ. Juā riki Tupā je'ēha pandu

ame'ē ke a'e, aja ngā ukwa katu. Sawa'e mondo ym a'e aja ukwa katu. A'erehe jande rehe parahy ta. Mā! Myja japandu ta my? — aja pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe.

²⁷ A'erehe Jesu pe pa'ihu ta pandu:

—Juā rehe har japandu ym ta nde pe — aja.

A'eta pe Jesu pandu:

—Aja rahā, ihē aja tĭ. Awa je'ēha rupi ma'e ke ihē ama'ema'e, ame'ē ke pehē pe ihē apandu ym ta tĭ — aja pa'ihu ta pe. Kapitā ta pe pandu tĭ.

Mokōi ta'yr ta ame'ē rehe har

²⁸ Amō we pa'ihu ta pe Jesu pandu. Jundēu awa tama'e kapitā ta pe pandu tĭ:

—Myja pekwa my? Amō rahā, ipái namō mokōi ta'yr ta ixo. Pe, u'ar py, ame'ē pe ipái pandu oho: “Sa'e! Kupixa pe eparaky eho apo” aja. ²⁹ “Aho ym ta ihē” aja ipái pe. I'atu rahā ipy'a ke muruwak, pe, kupixa pe ta'yr paraky oho. ³⁰ Pe, amō ta'yr pe ipái pandu oho: “Sa'e! Kupixa pe eparaky eho apo” aja riki. Ta'yr pandu: “Aho ta kŷ” aja tipe. Anĭ. Oho ym riki. ³¹ Mokōi ta'yr ta ngi har awa riki ipái putar ame'ē ke ma'e my? — aja Jesu.

—U'ar py ame'ē ke — aja pa'ihu ta pandu.

A'erehe Jesu pandu a'eta pe tĭ:

—Ko apandu pehē pe. Ame'ē ta'yr ta rehe har amujekwa ta pehē pe. Amō ta jaxer ai te aja pekwaha. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ta ke. Kŷjā ka'u te'e ame'ē ta jaxer ai aja pekwaha tĭ. Ame'ē ta Tupā koty ipy'a ke muruwak, a'erehe Tupā kotyhar ta aja muruwak. (Ta'yr u'ar py, ame'ēja saka.) ³² Myja Tupā kotyhar aja amō muruwak my? Ame'ē rehe har Juā mujahuk-iha mujekwa uwyr pehē pe. A'e pandu ame'ē ke rehe pejuruar ym. Pehē pa'ihu ta. Pejuruar ym ehe tĭ.

Kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ta jurujar katu ehe. Kūjā ka'u te'e ame'ē ta aja tī. Jurujar katu ehe tī. Ame'ē ke rehe pesak tipe. Anī. Pehē py'a ke pemuruwak ym. (Ta'yr iapyr aja pehē tī.) Juā pandu ame'ē ke rehe pejurujar ym, a'erehe Tupā kotyhar ta aja pemuruwak ym tī — aja Jesu pandu.

*Ma'eywa ty usakiha ta rehe har
(Mak 12.1-12; Ruk 20.9-19)*

³³ Amō we pa'ihu ta pe Jesu pandu tī:

—Amō myja me'ē ma'e ke my aja ihē apandu ta. Pehendurahā! Amō sawa'e ixo. Kupixa ke a'e mondok. (Upa hapy.) Pe, ma'eywa'y rākā ra'yr ke a'e jytym. Uwa'y rākā ke. Kupixa rymy'y rupi a'e mukurar kurar. Pe, ma'eywa rykwer jo'okiha renda ke pykūi tī. Kupixa my'y pe myta mujā tī. (Ywate ame'ē ke mujā. Ame'ē ngi usakiha usak usak katu.) Upa mujā rahā, amō ta pe pandu: “Kupixa rehe pesak katu. I'a tyarō rahā, ko amō pehēma'e ta kŷ. Amō i'a ihēma'e ta kŷ” aja. “Ere” aja ame'ē ta pandu. Pe, pepaite kupixa jar usak te'e oho. (Paxia oho.)

³⁴ —I'a tyarō rahā, miasu ta ke kupixa jar mondo, ima'e kupixa pe. Kupixa usakiha ta ngi ma'eywa rykwer ke miasu ta jo'ok we ta tipe oho. ³⁵ Miasu ta ke usakiha ta pyhyk. Amō ke a'eta nupā riki. Amō ke jukwa. Amō rehe ita ke a'eta ombor. Mujan riki. Ijar pe me'ē ym te ma'e rykwer ke. ³⁶ Amō miasu ta ke kupixa jar mondo tī. Mondo py, ame'ē 'ar koty te we hetaha mondo tipe. Ame'ē ta ke usakiha ta juja katu te mahy. Amō ke nupā. Amō ta ke jukwa. Aja riki. Ijar pe me'ē ym te ma'eywa rykwer ke.

³⁷ —Pe, a'ejōhar ta'yr ke kupixa jar mondo. “Ihē ra'yr rehe a'eta hendu katu ta, aja ihē akwa” aja a'e jupe. A'erehe ta'yr ke mondo tipe. ³⁸ Ta'yr rehe usakiha ta usak

rahā, a'eta pandu pandu a'eta jupe: “Ko riki kupixa jar ra'yr. Ipái manō rahā, kupixa riki ima'e wan ta. Jajukwa ta peme'ē ke. Aja rahā, kupixa riki jandema'e wan ta” aja a'eta jupe. ³⁹ A'erehe a'eta pyhyk a'e ke. Pe, kupixa ngi hykŷi raho. Pe, jukwa. Ta'yr ke jukwa.

⁴⁰ —Apo kupixa jar uhyk uwyr rahā, usakiha ta pe myja me'ē a'e ma'e ta my? — aja Jesu.

⁴¹ —Ame'ē jaxer ame'ē ta ke kupixa jar jukwa ta. Pe, amō ta pe a'e pandu ta: “Ihēma'e kupixa rehe pesak katu” aja ta. Pe, i'a tyarō rahā, ame'ē ta riki ma'eywa rykwer ke mowok ta. Kupixa jar pe ima'e rykwer ke me'ē ta — aja a'eta pandu ipe.

⁴² A'eta pe Jesu pandu:

—Aja ta riki. Pesarahā! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha pesak katu riki. Kuja:

“Ita rehe har ita ok mujāha pandu: 'Jaxer te'e kome'ē ita ke' aja.

Anī. Tupā pandu: 'Peme'ē riki ok pyter wan mupu'am katu riki' aja.

Aja jandema'e sawa'e te ma'eha riki. Katu te aja jakwa katu” aja panduha ihī.

⁴³ —A'erehe pehē pe ihē apandu. Je'ēha pyahu ke Tupā muwyr. Aja Tupā kotyhar ta aja pemuruwak tar ym. Peputar ym, a'erehe pehē ke a'e putar ym tī. Pe, amō awa ta pe a'e pandu ta: “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Ame'ē ta putar katu ta. Pe, katu ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e ta. Tupā putar aja a'eta ma'ema'e ta. ⁴⁴ [Kome'ē ita rehe ipy ke amō tukwa rahā, ahy ta. Amō rehe ita u'ar rahā, mupe ta] — aja Jesu pandu.

“Ita rehe har” Jesu pandu rahā: “Juehe har” a'e pandu. “Ipy tukwa” aja pandu rahā: “Jesu ke amō ta putar ym” aja mujekwa. Amō rehe ita u'ar rahā, ame'ē ke Jesu

mupyrara hũ ta, aja a'e mujekwa katu.)

⁴⁵ Myja me'ẽ kupixa usakiha ta my, ame'ẽ ke Jesu pandu. Ame'ẽ rehe jundéu awa tama'e pa'ihu ta hendu rahã, a'eta rehe har Jesu pandu aja a'eta ukwa. Parise ta rehe har a'e pandu tĩ, aja a'eta ukwa tĩ. ⁴⁶ A'erehe a'eta parahy ehe, Jesu rehe. A'erehe Jesu ke a'eta pyhyk ta tipe. Heta ame'ẽ ta ngi a'eta kyje. Jesu riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e, aja heta ame'ẽ ta ukwa katu, a'erehe heta ame'ẽ ta ngi parise ta kyje. A'erehe Jesu ke pyhyk ym arahã.

22

Ta'yr riki jumendar ame'ẽ rehe har

(Ruk 14.15-24)

¹ Ngã pe pandu rahã, myja me'ẽ ma'e ke my aja Jesu pandu pandu. Kuja:

² —Tupã pandu: “Ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Ame'ẽ ke putar ame'ẽ ta kuja riki. Amõ rahã, sawa'e ixo. Kapitã keruhũ a'e. Ta'yr riki jumendar, a'erehe imi'u ke ipái matyr. Huryha mujã. ³ Pe, miasu ta pe kapitã keruhũ pandu. “Pepandu peho. Kwehe amõ ta pe ihẽ apandu: ‘Ihẽ mi'u ke pe'u pejur’ aja. Ame'ẽ ta pe pepandu peho: ‘Pe'u pejur apo’ aja.” A'erehe miasu ta pandu oho tipe. Uwyr tar ym ngã.

⁴ —A'erehe amõ miasu ta ke kapitã keruhũ mondo. Kwehe pandu: “Pejur” ame'ẽ ta pe miasu ta pandu we ta oho tĩ. Kuja pandu ta: “Kapitã keruhũ pandu: ‘Ihẽ mi'u ke upa amatyr hũ. Tapi'iruhu upa ihẽ ajukwa. Tapi'iruhu ra'yr ixa ame'ẽ ke ajukwa tĩ. Upa amuka'ẽ riki. Myrape 'ar pe ihĩ apo. Ihẽ ra'yr jumendaria rehe pesak pejur’ aja riki.” Aja miasu ta pandu tipe. ⁵ Ame'ẽ rehe ngã hendu ym tĩ. Pe, ima'e ma'ema'e oho. Amõ riki kupixa pe paraky

oho. Amõ riki ima'e muhepyha renda pe paraky oho. ⁶ Amõ ta riki miasu ta ke pyhyk. Pe, nupã hũ. Pe, jukwa. ⁷ Ame'ẽ ukwa rahã, kapitã keruhũ riki parahy. A'erehe sonda ta ke a'e mondo. Pe, miasu ke jukwa, ame'ẽ ta ke sonda ta jukwa tĩ. Ame'ẽ ta rekoha ke sonda ta hany tĩ. Upa ukwái.

⁸ —Pe, amõ miasu ta ke kapitã keruhũ mujy'ar. A'e pandu: “Jumendaria rehe ihẽ mi'u ke ihẽ amatyr. Kwehe ihẽ apandu: ‘Pejur’ ame'ẽ ta uwyr rahã, katu ym ta tipe. Uwyr tar ym, putar ym, a'erehe u'u rahã, katu ym. ⁹ Apo awa rape rupi peho. A'ep amõ ta ke pemahem rahã, pepandu: ‘Kapitã mi'u matyriha rehe pe'u pejur’ ” aja kapitã keruhũ pandu. ¹⁰ A'erehe miasu ta oho. Awa rape rupi oho. Pe, ame'ẽ rupi wata ame'ẽ ta mujy'ar. Katu ame'ẽ ta ke a'eta mujy'ar. Jaxer ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. Pe, jumendaria renda ke mutyryhem.

¹¹ —Uwyr ame'ẽ ta rehe kapitã keruhũ usak oho. Pe, amõ rehe usak. Ma'e mundeha nixói riki. (Jumendaria rehe amõ oho rahã, ma'e mundeha katu ame'ẽ ke ijar me'ẽ ngã pe.) Ame'ẽ ke pyhyk ym. Putar ym, a'erehe munde ym. ¹² Kapitã keruhũ pandu ipe: “Sa'e! Jumendaria rehe amõ oho rahã, ma'e mundeha katu ame'ẽ ke munde. (Ihẽ ame'ẽ, ame'ẽ ke nde eremunde ym.) Myja se nde erexe my?” aja ipe. Ame'ẽ sawa'e je'ẽ ym. ¹³ Pe, miasu ta pe kapitã keruhũ pandu: “Sawa'e po ke pepukwar. Ipyta ke pepukwar tĩ. Pe, soroka pe pembor. A'ep pytun. A'ep ahy ixo, a'erehe jixi'u hũ ta. Ahy hũ, a'erehe hãi ke su'u su'u rãi” aja kapitã keruhũ pandu — aja Jesu pandu.

(“Ta'yr jumendaria rehe oho” aja pandu rahã: “Tupã renda pe ohoha” aja mujekwa. “Ma'e mundeha katu ame'ẽ ke Tupã

me'ë" aja pandu rahã: "Ipy'a juhyk" aja mujekwa. Aja ym rahã, marã ka ym Tupã koty amõ ohoha.)

¹⁴ Pe, Jesu pandu tĩ:

—Heta te hũ ame'ë ta pe Tupã pandu: "Ihë renda pe pejur" aja. Anĩ. Heta te hũ ame'ë ta oho ym. Heta ym ame'ë ta rehe a'e katu usak. Ixotyhar ta jõ aja jo'ok riki — aja pandu.

Kapitã keruhũ pe tamatarer me'ë ame'ë rehe har
(Mak 12.13-17; Ruk 20.20-26)

¹⁵ Parise ta oho ingi. A'eta pandu pandu a'eta jupe. "Jesu pe ma'e ke japandu ta. Pe, je'ëha a'e jawy rahã, japyhyk ta" aja riki pandu pandu a'eta jupe. ¹⁶ A'erehe ima'e jumu'eha ta ke parise ta mondo. Jesu koty mondo. Ero kotyhar ta ke a'eta mondo tĩ. Ame'ë ta Jesu rehe uhyk. (Muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jete-har te ke nde erepandu, ame'ë ke jakwa katu. Myja me'ë amõ ixoha ke Tupã putar, ame'ë rehe har jete-har nde eremu'e. Amõ ngi nde erekyje ym ha rupi nde eremu'e katu. Upa awa ta rehe juja katu te nde eresak, a'erehe nde erekyje ym ha rupi nde eremu'e katu. ¹⁷ Apo jande pe epandu. Myja me'ë nde erekwa my? Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer jame'ë rahã, katu my? Anĩ rahã, katu ym my? Myja me'ë jundéu awa ta je'ëha mujekwa my? "Pehë peme'ë katu" aja mujekwa my? "Peme'ë ym" aja mujekwa my? Myja my? Epandu jande pe — aja Jesu pe.

¹⁸ A'eta riki katu ym ame'ë ke ma'e tar katu, aja Jesu ukwa. A'erehe kuja a'e pandu:

—Mã! Mokõi pekwaaha ta ke pehë! Ihë ke pemuka'u te'e tar katu. ¹⁹ Kapitã keruhũ pe tamatarer ke amõ me'ë. Ame'ë

tamatarer ke ihë pe pemujesak — aja parise tama'e jumu'eha ta pe.

Tamatarer ke a'eta werur ipe. ²⁰ Pe, Jesu pandu:

—Kome'ë tamatarer rehe awa'ã ihĩ my? Awa rer ngã mupinim ko my? — aja.

²¹ —Homa awa tama'e kapitã keruhũma'e ke! Sesama'e riki — aja a'eta pandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.)

A'erehe Jesu pandu:

—Aja rahã, kapitã keruhũma'e ke kapitã keruhũ pe peme'ë katu. Tupãma'e ke rahã, pehë py'a pemoĩ moĩ katu ehe tĩ. Ame'ë riki ma'e ke peme'ë, ame'ëja saka — aja pandu.

²² Ame'ë ke rehe a'eta hendu rahã, pandu:

—Mã! Ukwa katu a'e! — aja.

Pe, a'eta oho ingi, Jesu ngi.

Ngã ke Tupã mukwera katu muhem ame'ë rehe har

(Mak 12.18-27; Ruk 20.27-40)

²³ Jesu namõ parise tama'e jumu'eha ta pandu uwyr. Ame'ë wera rahã, sanduse ta uhyk ehe tĩ. Ame'ë ta manõha ngi amõ kwera ym te ta, aja ukwa ame'ë ta ke a'eta.

²⁴ A'eta pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde.

Yman kuja Moise mujekwa:

"Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe. Pe, manõ rahã, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe.

Ame'ë ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja saka ngã ukwa" aja Moise mujekwa.

²⁵ —Apo ehendurahã! Se awa po wajar mokõi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ë ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe. Pe, manõ. A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. ²⁶ Mokõihar aja tĩ. Sawa'e manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. A'erehe imu mahapyrihar kũjã ke pyhyk tipe tĩ. Ame'ë aja tĩ. Manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. Aja upa imu ta riki tĩ. Imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. Pe, manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. ²⁷ Upa awa po

wajar mokōi imu ta manō. Pe, kūjā manō tī. ²⁸ Apo epanurahā! Yman rahā, manō ame'ē ta kwera katu uhem rahā, kūjā riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahā, upa imu awa po wajar mokōi riki pyhyk — aja sanduse ta pandu.

(“Manō ame'ē ta kwera katu ta uhem” aja ukwa ame'ē ta ke muka'u te'e tar katu, a'erehe ame'ē panduha ke sanduse ta pandu.)
²⁹ Pe, Jesu pandu:

—Mā! Tupā je'ēha pekwa ym. Tupāma'e pyrātāha ke pekwa ym tī, a'erehe pehē je'ēha ke pejawy. ³⁰ Yman rahā, ngā kwera katu uhem rahā, jumendar ym te ta awa. Ywa pe Tupā je'ēha rahoha ta ixo. Ame'ē ta aja ngā ixo ta tī. Jumendar ym te ta tī. ³¹ Apo kweraha rehe har amujekwa ta. Tupā pandu ame'ē rehe har pekwa riki. Paper rehe pesak riki. Tupā pandu:

³² “Ihē rehe ipy'a ke Amarā moī moī katu. Isak aja tī. Jako aja tī. Ipy'a ke a'eta moī moī katu tī” aja Tupā.

—Pesarahā! Ixuwe ixo ame'ē ta jō Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu. Manō ame'ē ta anī. Aja rahā, Amarā ta'ā ixuwe katu aja te'e ta ixo 'y. Yman riki manō. I'ā ixuwe katu aja te'e ta ixo 'y. A'erehe tapijar te'e we ipy'a ke moī moī katu Tupā rehe. A'erehe manō ame'ē ta kwera katu ta kŷ, aja Tupā mujekwa katu — aja Jesu pandu.

³³ Ame'ē ke rehe sanduse ta hendu rahā, pandu:

—Mā! Mu'e katu a'e — aja Jesu rehe har.

Moise je'ēha katu te me'ē ke ame'ē rehe har

(Mak 12.28-34; Ruk 10.25-28; 1 Juā 5.3)

³⁴ Sanduse ta je'ēha ke Jesu mukanim, aja parise ta hendu. A'erehe a'eta jŷ'ar uwyr ehe.

³⁵ Ame'ē ta ngi har amō pandu ipe.

Jesu je'ēha ke a'e mujawy tar katu, a'erehe kuja pandu ipe:

³⁶ —Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Moise je'ēha ke jande jakwa jaxo. Ame'ē ngi har myja me'ē riki katu te me'ē ke my — aja Jesu pe.

³⁷ A'e pandu:

—Tupā rehe epy'a katu te. Aja te'eha ehe har ekwa ekwa katu exo. Nde py'a emoī moī katu ehe tī. Aja epy'a katu te ehe. ³⁸ Ame'ē riki Moise je'ēha katu te ame'ē ke. Amō 'ar koty te we katuha ame'ē. ³⁹ Mokōi katu te ame'ē ke ihē apandu py aja tī. Kuja. Ne namō ixo ame'ē ta rehe epy'a katu. Nde juehe nde erepy'a katu, aja amō ta rehe epy'a katu tī. ⁴⁰ Ame'ē mokōi riki katu te me'ē ke. Ame'ē mokōi rehe amō hendu katu te rahā, upa katu te Moise je'ēha rehe hendu katu, ame'ēja saka — aja Jesu pandu parise ta pe. (“Ne namō ixo ame'ē ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e” aja Jesu pandu rahā: “Upa amō ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e” aja mujekwa katu.)

Kirisutu rehe har Jesu pandu

(Mak 12.35-37; Ruk 20.41-44)

⁴¹ Amō parise ta jŷ'ar uwyr. Arahā kuja Jesu pandu ngā pe:

⁴² —Kirisutu rehe har, myja me'ē pekwa my? Awa rainō ke a'e my? Myja ehe har pekwa my?

—Ndawi rainō ke a'e, aja ehe har jakwa — aja parise ta pandu.

⁴³ Jesu pandu:

—A'e tŷ. Awa a'e tī. A'erehe Ndawi rainō ke a'e. Amō we tī. Tupā'a mujekwa ame'ē ke Ndawi pandu: “Ihēma'e sawa'e te” aja Kirisutu pe. (Aja rahā, Tupā a'e tī.) Kuja Ndawi pandu:

⁴⁴ “Ihēma'e sawa'e te pe sawa'e te pandu:

‘Se ihē rake ewapyk eī. (Aja rahā, katu te ame'ē ke nde, aja amujekwa.) Ne ruwajan ta ke ihē amuputu'u ta.

Ame'ē ym rahā we, se ewapyk eī.

Nde rehe a'eta hendu ym rahã we, se ewapyk eĩ tĩ ” aja Ndawi pandu.

⁴⁵ —“Ihẽma'e sawa'e te” aja Ndawi pandu. Aja rahã, Kirisutu riki ima'e sawa'e te aja mujekwa katu. (Aja rahã, a'e Tupã tĩ, aja Ndawi ukwa katu tĩ.) Aja jõ ym. A'e riki hainõ ke tĩ. (Aja rahã, awa a'e tĩ, aja mujekwa tĩ) — aja Jesu mujekwa.

⁴⁶ Jesu pe marã ka ym je'ẽha ke amõ mujywyriha. A'engi ma'e ke amõ ta pandu ym ipe.

23

Ma'e ke parise ta ma'ema'e, ame'ẽ rehe har
(Mak 12.38-39; Ruk 11.43; Ruk 11.46; Ruk 20.45-46)

¹ Heta ngã pe Jesu pandu. Jumu'eha ta pe pandu tĩ:

² —Moise mupininim, ame'ẽ ke Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta mujekwa ngã pe. Parise ta aja tĩ. Mujekwa ngã pe tĩ. ³ A'erehe a'eta mujekwa ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ta mu'e, aja pema'ema'e katu tĩ. Kuja jõ anĩ. Parise ta aja pema'ema'e ym. A'eta mujekwa, aja a'eta ma'ema'e ym. Mokõi ukwaha aja a'eta ixo.

⁴ A'eta mu'e ame'ẽ ke kuja pandu: “Mã peja jande jamu'e ame'ẽ ke pema'ema'e katu” aja riki. Ame'ẽ riki mã hãtã te hũ ma'eha. Ame'ẽ riki ma'e puhýi ame'ẽ ke xupe pe hupir raho, ame'ẽja saka. “Pehẽ namõ jama'e ta. Pehẽ rehe japy'a katu” aja pandu ym te parise ta. (Aja rahã: “Pehẽ namõ pehẽma'e puhýiha ke jahupir ta” aja pandu ym te ta. Katu ym aja.) ⁵ Ma'e ke parise ma'e ixo rahã, ame'ẽ ke rehe amõ ta usak. Ame'ẽ ke a'eta putar katu. Amõ ta usak rahã: “Mã! Pehẽ katu” aja amõ ta pandu naĩ. Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha ke paper rehe a'eta mupininim. Ame'ẽ ke mupu'a, pe, iyywa rehe pukwar. Ipykã pyter pe pukwar tĩ. Tiha ame'ẽ ke

pukwar. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu, aja ukwaha naĩ.) Kamixa apyr rehe iham pukwar tĩ. Puku ame'ẽ ke pukwar. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu, aja ukwaha naĩ.) ⁶ Ngã mi'u matyriha ke amõ mujã rahã, kapitã keruhũ rake jõ a'eta wapyk tar katu. Kapitã ta jupe. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe oho rahã, kapitã ta rake jõ a'eta wapyk tar katu tĩ. “Jande katu te ame'ẽ ke jande” aja mujekwa tar katu naĩ. ⁷ Muhepyha renda rupi wata ixo rahã: “Sa'e ta! Ko pexo. Katu pehẽ” aja amõ ta pandu. Ame'ẽ ke putar katu tĩ. A'eta pe amõ ta pandu: “Ngã mu'eha pehẽ” aja a'eta putar katu tĩ.

⁸ —Pehẽ anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta ke pehẽ. Pehẽ pe: “Ngã mu'eha pehẽ” aja mã peja amõ ta pandu ym ta me'ẽ te'e. Pehẽ riki pehẽ mu pehẽ juehe, a'erehe pehẽ pe: “Ngã mu'eha pehẽ” aja mã peja pandu ym. Peteĩ riki pehẽma'e mu'eha. (Ihẽ ame'ẽ.) ⁹ Kome'ẽ ywy keruhũ pe har pe: “Ihẽ pái keruhũ” aja pepandu ym ta me'ẽ te'e tĩ. Peteĩ riki pehẽ pái keruhũ. Ywa pe har jõ riki ame'ẽ, a'erehe ywy pe har pe pepandu ym: “Ihẽ pái keruhũ.” ¹⁰ Pehẽ pe: “Ihẽma'e jar keruhũ” aja mã peja amõ ta pandu ym ta me'ẽ te'e. Peteĩ riki pehẽma'e jar keruhũ. Kirisutu jõ riki pehẽma'e jar keruhũ. (Ihẽ ame'ẽ.) ¹¹ Pehẽ pyter ngi har peteĩ riki katu te ame'ẽ ke aja putar rahã, mã peja amõ ta rehe te'e paraky aja ixo. ¹² “Katu te” aja amõ ukwa jupe rahã: “A'e katu ym” aja Tupã ukwa. “Katu ym ihẽ” aja amõ ukwa jupe rahã: “A'e katu” aja Tupã ukwa — aja Jesu pandu.

Parise ta riki mokõi ukwaha reko ame'ẽ ta ke, aja Jesu pandu
(Mak 12.40; Ruk 11.39-42; Ruk 11.44; Ruk 11.52; Ruk 20.47)

¹³ A'e pandu tĩ:

—Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Mā pehē ke Tupā mupyrara ta. Parise ta! Pehē ke aja tī. Tupā mupyrara ta tī. Upa pehē riki mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē. “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja Tupā pandu. Parise ta! Pehē anī. Ame'ē ke peputar ym. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Pehē aja tī. Peputar ym tī. Amō ta anī. Putar katu. Ame'ē ta ke pemuka'u te'e, a'erehe Tupā kotyhar ta aja muruwak ym. Ame'ē ta pe: “Anī. Pemuruwak ym” aja pepandu. Katu ym aja. Mā pehē ke Tupā mupyrara ta.

¹⁴—[Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē! Te'e peje'ē, pe, ixawa'e manō ame'ē rok ke pejo'ok te'e ingi. A'engi te'e pejo'okiha ke amō ta ngi pemukanim tar katu, a'erehe i'i we Tupā namō pepandu pandu tipe. Aja rahā, katu ame'ē ta ke pehē aja amō ta ukwaha naī. Mā pehē ke Tupā mupyrara ta. Amō ta 'ar koty te we pehē ke mupyrara ta.]

¹⁵—Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā upa pehē riki mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē! Upa katu te ma'e ke pema'e, aja peteī jundēu awa ym ame'ē ke pehē kotyhar aja pemuruwak. Upa pemuruwak rahā, pehē 'ar koty te we a'e riki mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e. (Pehē 'ar koty te we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ke apo 'y. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e.) Mā pehē johu Tupā mupyrara ta.

¹⁶—Parise ta! Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Pehē johu riki eha ym te ame'ē ta aja pehē. Pe, amō ta ke pehykí peraho pexo. Kuja pemu'e: “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe itatawa ihī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihē apandu. A'erehe apandu ame'ē ke ihē ama'e ta” aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā, itatawa rehe har pandu. A'erehe ame'ē panduha ke a'e ma'e te ta, aja pekwa. Anī. Jumu'eha renda keruhū jō pepandu rahā, amō koty pemu'e. Itatawa pandu ym. Kuja amō pandu:

“Tupā rehe jumu'eha renda keruhū pehī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihē apandu. A'erehe apandu ame'ē ke ihē ama'e ta” aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā, itatawa rehe har pandu ym. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e ta nahā my? Ma'e ym ta nahā my? Ukwa ym awa, aja pekwa. Aja pemu'e. Mā katu ym pemu'eha. ¹⁷Mā! Eha ym te ame'ē ta aja pehē! Ma'e riki katu te my? Itatawa riki katu te my? Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū riki katu te my? Pesarahā! Jumu'eha renda keruhū riki katu te tiki. Ame'ē riki itatawa ke mukatuha, ame'ēja saka, a'erehe itatawa 'ar koty te we jumu'eha renda keruhū katuha. ¹⁸ Kuja pemu'e tī:

“Myrape 'ar pe ma'e hymba ke hany, Tupā pe. Ame'ē ke pekwa, a'erehe jete katu te atu apandu. Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta” aja pekwa katu.

—Aja pandu rahā, hymba rehe har pandu. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e te ta, aja pekwa. Aja pemu'e. Myrape jō pandu rahā, anī. Ma'e ym ta nahā my. Ukwa ym awa. Kuja amō pandu:

“Myrape 'ar pe ma'e ke hany. Ame'ē myrape pehī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu apandu. A'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta” aja pekwa katu tī.

—Aja pandu rahā, hymba rehe har pandu ym. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e ta nahā my? Ma'e ym ta nahā my? Ukwa ym

awa, aja pekwa. Aja pemu'e. Mā katu ym pemu'eha. ¹⁹ Mā! Eha ym te ame'ē ta aja pehē. Ma'e riki katu te ame'ē ke my? Tupā pe hymba ke hany ame'ē ke katu te my? Myrape riki katu te ame'ē ke my? Pesarahā! Myrape riki katu te. Ame'ē riki ma'e hymba ke mukatuha, ame'ēja saka. ²⁰ A'erehe:

“Myrape 'ar pe ma'e ke hany, ame'ē myrape pehī, aja pekwa, a'erehe jete katu te atu ihē apandu. Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta” aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā, upa myrape 'ar pe moī, ame'ē ke pandu. Myrape ke amō pandu tī. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e ta me'ē te'e. ²¹ Pe, amō pandu:

“Tupā rehe jumu'eha renda keruhū pehī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihē apandu. Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta” aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā: “Tupā pete'e ixo, aja pekwa” aja pandu, ame'ēja saka. Tupā riki jumu'eha renda keruhū pe ixo, ame'ēja saka. Pe, jumu'eha renda keruhū ke amō pandu tī. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e ta me'ē te'e tī. ²² Pe, amō pandu:

“Ywa pehī, aja pekwa, a'erehe jete katu te atu ihē apandu. A'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta” aja pekwa katu tī.

—Aja pandu rahā, ywa pe Tupā ihī, aja amō ukwa. Wapyka ngi je'ēha mondo mondo, aja ukwa tī. A'erehe aja pandu rahā, ame'ē panduha aja ma'e ta me'ē te'e.

²³ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā! Mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē! Pehēma'e kupixa ngi ta'yr mi ma'e ke Tupā pe peme'ē me'ē. Pehē mi'u muhembykiha ke peme'ē. Ky'in. Ma'ero muhe'ē ame'ē ke.

Aja peme'ē me'ē. Katu ame'ē. Amō we anī. Moise je'ēha katu te ame'ē ke rehe pehendū ym. Katu ame'ē ke amō ta pe pema'e ym. Amō ta rehe pepyrara ym pesak. Mā! Kuja riki katu te me'ē ke. Ma'e ke pepandu, aja pema'e ta me'ē te'e. Te'e peje'ē ym. Katu ame'ē ke amō ta pe pema'e ta me'ē te'e tī. Amō ta rehe pepyrara pesak ta me'ē te'e tī. Pehēma'e ta'yr mi Tupā pe pemu'jwyr ta me'ē te'e tī. Mā! Upa aja pema'e ym. A'erehe pehē ke Tupā mupyrara ta. ²⁴ Eha ym te ame'ē ta aja pehē. Pe, amō ta ke pehykī peraho aja saka. Pehē pekwaha ke pemu'e, a'erehe pehykī peraho aja saka. Moise je'ēha ta'yr te mi, ame'ē ke rehe pehendū katu. Moise je'ēha katu te ame'ē ke rehe pehendū ym. Katu ym aja.

²⁵ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā! Mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē. Kūi soroka ke pejuhyk katu. Ita rekūi ra'yr soroka aja tī. Soroka ke pejuhyk tī. Jywī pe anī. Upa ma'e ka'u te'eha pehī. Ame'ēja saka pehē. Pehē pejahuk riki. Soroka jō pekutuk katu. Pehē py'a pe upa ma'e peka'u te'eha pehī, ame'ēja saka. (Pehē py'a juhyk ym, aja pexo.) Amō tama'e ke pemukanim peraho. Ame'ē namō pexo. Katu ym aja. Amō ta rehe pekyty'ym tī. Mā! Pehē ke Tupā mupyrara ta. ²⁶ Parise ta! Eha ym te ame'ē ta aja pehē! Jywī ke pekutuk py, aja pexo. (Aja rahā, pehē py'a juhyk, aja pexo ta.) Aja rahā, soroka xi'a ym ta tī, aja pexo tī. Pehē py'a pe ma'e katu ame'ē ke pekwa pekwa pexo. Aja rahā, upa juhyk, ame'ē ta aja pexo ta tī.

²⁷ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā! Pehē ke Tupā mupyrara ta! Mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta aja pehē tī. Kangwerupa pe ita ke amō mupu'am. “Ko kangwerupa” aja

mujekwa. Ame'ě ke amō mutuwyř. Amō usak rahā, katu aja ukwa. Ywy jywī pe ixangwer heta ihī. Inēha pehī tī. ²⁸ Aja saka riki pehē. Pehē rehe amō usak rahā, katu, aja ukwaha naī. (Kangwerupa pe ita pehī, ame'ēja saka.) Pehē py'a riki upa peka'u te'eha ihī. (Ywy jywī pe ixangwer pehī, ame'ēja saka.) Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Mokōi pekwaha namō pexo ame'ě ta ke pehē — aja Jesu pandu.

Parise ta ke Tupā mupyrara ta, ame'ě rehe har
(Ruk 11.47-51)

²⁹ A'e pandu tī:

—Moise je'ēha mu'e me'ě ta! Parise ta! Pehē katu te aja pekwaha pehē jupe! Anī. Jaxer ame'ě ta ke pehē! Mā! Pehē ke Tupā mupyrara ta! Mokōi pekwaha namō pexo ame'ě ta ke pehē. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ě ta kangwer 'ar pe ngā ukwaha pemupu'am. Ita ke pemupu'am. Ymanihar katu ame'ě ta kangwer 'ar pe ngā ukwaha pemupu'am tī. Ngā harái ym, ame'ě ukwaha ke. Ame'ě ke pemukatu. Aja rahā, ngā pandu: “Mā! Katu te” aja. ³⁰ Pe, pepandu: “Jande ramūi namō jaxo ta tipe rahā, a'eta ma'e, aja jama'e ym ta tipe. Ymanihar ta aja Tupā je'ēha pandu ame'ě ta ke jajukwa ym ta tipe tī” aja pepandu. ³¹ Mā! Aja rahā, jukwaha ta rainō ta ke pehē, aja pepandu. Tupā je'ēha pandu ame'ě ta ke pehē ramūi ta jukwa. Ame'ě jukwaha ta rainō ta ke pehē. (Aja rahā, ame'ě ta aja pema'e ta tī, aja pepandu.) ³² Pehē ramūi ta aja tapijar te'e we ma'e peka'u te'eha ke pema'e apo tī. Mā peja pehē ramūi ma'eha ke pemumbarahā! Ihē riki Tupā je'ēha apandu, ame'ě ke ihē tī. Ihē ke pejukwa ta. Aja rahā, pehē ramūi ta ma'eha ke pemumba ta tī, aja ta tī.

³³ —Mbói aja pehē tī! Mbói ra'yr aja pehē tī! Amō ke mbói ahy su'u rahā, mahy, aja amō ta ixoha ke pemujaxer riki. Katu ym aja. Mupyraraha renda pe pehē ke Tupā mupyrara ta. Marā ka ym pehemiha.

³⁴ —Ko apandu pehē pe. Pehē koty Tupā je'ēha pandu ame'ě ta ke ihē amondo ta. Ukwa katu ame'ě ta ke ihē amondo ta tī. Tupā je'ēha mu'e ame'ě ta ke ihē amondo ta tī. Ame'ě ta ngi har amō amō ke pejukwa ta. Amō ta ke myra ngā mupia ame'ě ke rehe pejukwa ta tī. Amō ta ke jundēu awa tama'e jy'ariha renda pe pemupirok hū ta tī. Hok ngi amō ta ke pemujan ta pemondo. Amō amō ok ta rupi pemujan ta pemondo. ³⁵⁻³⁶ Aja rahā, pehē ke Tupā mupyrara ta. Yman katu ame'ě ta ke amō ta jukwa. Ame'ě ta ke Tupā mupyrara ta. Pehē riki upa katu te ame'ě mupyraraha ke pepyhyk ta. Ambéu riki katu ame'ě ke a'e. A'e ke amō jukwa. A'engi amō amō heta katu ame'ě ta ke pehē ramūi ta jukwa. Pe, a'ejōhar Sakari rehe uhyk. A'e ke pejukwa tī. Mbaraki ra'yr ke a'e. Aja upa katu te jukwa ame'ě ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ě mupyraraha ke pehē aja amō ta pyhyk ta tī. Pehē ke Tupā mupyrara ta. Ko jetehar te apandu pehē pe. Yman katu ame'ě ta ke amō ta jukwa. Upa katu te ame'ě jukwaha mupyraraha ke pehē aja ame'ě ta pyhyk ta tī — aja Moise je'ēha mu'e ame'ě ta pe Jesu pandu. Parise ta pe pandu tī.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe kapy katu te ame'ě ke ihī. Myrape ihī tī. Ame'ě mokōi pyter pe Sakari ke amō jukwa. Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, ame'ě myrape 'ar pe hymba ke hany. (A'ep ixo rahā, a'e ke jukwa ym ta me'ě te'e. Anī. Jukwa riki. Katu ym aja.)

Jerusarē ok ta pe har ta rehe Jesu

ipy'a katu

(*Ruk 13.34-35*)

³⁷ Jesu pandu tĩ:

—Mā! Jerusarē ok ta pe har ta! Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke pejukwa. Tupā muwyr ame'ē ta ke ita pe pejapi. Aja pejukwa. Pehē rehe ihē jywa ke ihē amaman tar katu tipe. Sapukái ra'yr ta ke ipypo wyr pe imāi moī. Aja saka pehē rehe ihē apy'a katu tipe. Anī. Peputar ym ihē ke. ³⁸ A'erehe pehēma'e Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke ngā hijar ta oho. (A'ep jy'ar ym te ta ngā tĩ.) ³⁹ Ko apandu pehē pe. Apo har ihē rehe pesak ym te ta. “Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi tur ame'ē rehe mā peja Tupā usak katu” aja pepandu rahā jō, ihē rehe pesak ta tĩ — aja Jesu pandu.

24

Tupā rehe jumu'eha renda keruhū ke amō ta mujaxer ta

(*Mak 13.1-2; Ruk 21.5-6*)

¹ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi Jesu uhem oho. Uhem ixo rahā, jumu'eha ta pandu ipe:

—Esarahā! Mā! Katu jumu'eha renda keruhū ke — aja ipe.

² Jesu pandu:

—A'e tỹ. Pesak katu ehe apo. Yman rahā nixói ta. Ko apandu pehē pe. Peme'ē ke amō ta upa mujaxer ta kỹ. Ita mokōi mokōi ihī ym te ta. Upa katu te ita ke amō ta ombor ta. Aja rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha keruhū muhāi ta — aja jumu'eha ta pe.

Ngā mupyrraha ame'ē rehe har
(*Mak 13.3-13; Ruk 21.7-19; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16*)

³ Jumu'eha renda keruhū ngi uhem rahā, ywy'ā 'ar pe jupir oho. Ywy'ā rer Oriwéi ty. A'ep Jesu wapyk uī. Pe, amō ta nixói rahā, jumu'eha ta jō pandu uwyr ipe. A'eta pandu:

—Myja rahā, ita mokōi mokōi ihī ym ta my? Emujekwa jande pe. Ma'e uhyk rahā, nde erejwyr ta, aja jakwa ta my? Ma'e uhyk rahā, 'ar rehe angaha uhyk ta, aja jakwa ta my tĩ? — aja Jesu pe.

⁴ A'e pandu:

—Pesak katu kỹ! Mā peja pehē ke amō ta muka'u te'e ym. ⁵ Heta uwyr ta. “Jesu je'ēha rupi ihē ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē” aja pandu te'e ta tĩ. Pe, heta ngā ke a'eta muka'u te'e ta. ⁶ Jumai ha tyapuha ke pehendu ta. “Paite amō ta jumai ixo” aja pehendu ta tĩ. Pemukahem ym ingi. Aja jumaiha uhyk ta. Uhyk rahā, 'ar rehe angaha uhyk ym we rī. ⁷ Amō amō ywy pe har ta jumai mai ta ngā juehe. Kapitā keruhū riki amō kapitā keruhū namō jumai mai ta. Amō amō ywy pe ngā mi'u nixói te ta. Amō amō ywy katak hū ta. ⁸ Upa aja riki ahy py, ame'ēja saka. Kūjā imembyr u'ar tate rahā, ahy py. Aja ahyha mangaha riki. I'i we rahā, ahy te ta. (Aja rahā, amō we mupyrraha uhyk ta, aja mujekwa katu.)

⁹ —'Ar rehe angaha uhyk ym rahā we pehē ke amō ta pyhyk ta. Sonda ta koty pehē ke mondo ta. Pehē ke a'eta mahy ta. Pehē ngi har amō amō ke a'eta jukwa ta tĩ. Ihē kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē rehe ngā parahy ta. Putar ym ta tĩ. ¹⁰ Arahā, ihē rehe jurujar katuha ke heta hijar ta. Pe, ame'ē ta sonda ta pe pandu ta: “Pehī. Peme'ē riki Jesu kotyhar ta ke tĩ. Pepyhyk peho” aja. Ame'ē ta parahy ta ngā juehe tĩ. ¹¹ Pe, heta Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ran uwyr ta. Heta hū ngā ke ame'ē ta muka'u te'e hū ta. A'erehe ihē rehe jurujar katuha ke hijar ta. ¹² Ma'e ka'u te'eha ke i'ar koty te we ohoha. Pe, Tupā rehe ipy'a katuha hijar hijar ta oho. ¹³ Pe, a'ejōhar rehe tapijar te'e we

ihê rehe jurujar katu rahã, ame'ê ta ke Tupã muhã katu ta. ¹⁴ Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak rahã, ame'ê pe: "Thê kotyhar ke nde" aja Tupã pandu ta. Ame'ê myrandu katu ke kome'ê ywy keruhũ rupi ihê kotyhar ta pandu pandu ta oho. Upa ngã hendu ta. Aja rahã jô 'ar rehe angaha uhyk ta — aja Jesu mujekwa.

*Ahyha keruhũ ngã rehe uhyk ta
(Mak 13.14-23; Ruk 21.20-24)*

¹⁵ 'Ar rehe angaha uhyk ta, ame'ê rehe har Jesu pandu tĩ:

—Ma'e jaxer ai te ame'ê rehe pesak ta tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo ta. Kapy katu te ame'ê pe ixo ta. Ame'ê rehe har Ndanie mupinim yman. A'e riki Tupã je'êha pandu ame'ê ke a'e tĩ. [Kome'ê paper rehe amõ usak rahã, mã peja ekwa katu exo.]

¹⁶ Ame'ê jaxer ai te ame'ê rehe ngã usak rahã, mã peja ywy'ã koty kanim ujan oho. Jundéi ywy pe har ta kanim ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁷ —Hok kupe 'ar pe amõ ixo rahã, mã peja hok wyr pe ima'e ke pyhyk ym oho. (I'i pyta ym.) Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁸ Kupixa pe amõ paraky ixo rahã, mã peja hok pe jywyr ym oho. Kamixa pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁹ —Ame'ê 'ar rahã, ipusu pe imembyr ixo, ame'ê ta pyrara ta ixo. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Imembyr pe kamby me'ê, ame'ê ta pyrara ta ixo tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha.) ²⁰ Tupã namõ pepandu katu: "Aman ndy'ar rahã anĩ. (Aman heta rahã, jande jajan tar ym)" aja. Kuja tĩ. "Jundéu awa tama'e putu'u 'ar rahã anĩ. (Arahã jundéu awa ta wata ym riki)" aja Tupã namõ pepandu. ²¹ Ame'ê jaxer ai te ha 'ar rahã, ngã pyrara te hũ ta. Arahã jô pyrara te hũ ta. Aja pyraraha ke amõ ukwa

ym riki. Kome'ê ywy keruhũ Tupã mujã ame'ê ngi har, aja pyrara te ha nixói. Pe, yman rahã, aja uhyk ym ta tĩ. Arahã jô pyrara te hũ ta ngã.

²² —Arahã jô aja ahyha keruhũ 'ar ke Tupã muheta ym. Aja ym rahã, nixói te ta awa. Upa manõ ta. Tupã kotyhar ta ixo. A'erehe ahyha keruhũ 'ar ke a'e muheta ym ta. ²³ Pe, pehẽ pe amõ pandu: "Pesarahã! Kirisutu kotete ixo" aja. Ame'ê rehe pejurujar ym. Amõ pandu: "Pesarahã! Kirisutu paite ixo" aja. Ame'ê rehe pejurujar ym tĩ. ²⁴ Kirisuturan uhyk ta. Tupã je'êha pandu ame'ê ta ran uhyk ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ê ke ame'ê ta ma'ema'e ta tĩ. Aja Tupã kotyhar ta ke muka'u te'e tar katu. ²⁵ Pehendu katu! Aja uhyk ym rahã we, pehẽ pe upa ihê apandu. Upa ihê amujekwa ko. ²⁶ Pe, amõ ta pandu ta pehẽ pe. "Pesarahã! Awa nixói te ame'ê pe a'e ixo" aja. Ame'ê rehe pejurujar ym. (A'ep peho ym.) Amõ pandu: "Pepaite a'e kanim ixo" aja. Ame'ê rehe pejurujar ym tĩ.

²⁷ —Awa ihê tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Yman rahã, ihê ajoywyr ajur rahã, upa ngã ukwa katu ta. Tupã pirãha muwera rahã, warahy uhemihã koty ixo ame'ê ta ukwa katu. Warahy u'ariha koty ixo ame'ê ta ukwa katu tĩ. Upa katu te awa ta ukwa katu. Aja ihê ajoywyr ajur rahã, upa katu te awa ta ukwa katu ta tĩ. ²⁸ Pesarahã! So'o inem ame'ê ke pehĩ rahã, pahar xumukape ukwa katu. (Pe, jy'ar oho ehe.) Aja ihê ajoywyr ajur rahã, upa katu te awa ta ukwa katu te ta tĩ — aja Jesu pandu.

Jesu jywyrilha rehe har

(Mak 13.24-27; Ruk 21.25-28; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7)

²⁹ A'e pandu tĩ:

—Ame'ë ahyha keruhû 'ar upa rahâ, amô we mâte ma'e uhyk ta. Warahy uwe ta. Jahy wera ym ta tî. Ywa ngi jahy rata u'ar u'ar ta tî. Ywa pe ihî ame'ë ke Tupã mukatak hû ta. ³⁰ Ame'ë upa rahâ, ihê ajywyriha ukwaha ke ywa pe ihê amoï ta. Awa ihê tî. Tupã je'ëha rupi ajur. Ywa takãxîha 'ar pe ihê ajywywyr ta ajur. Tupãma'e pyrâtâha namô ajur ta. A'e katu te ha namô ajur ta tî. Pe, ihê rehe kome'ë ywy keruhû pe har ta usak rahâ, jixi'u ta. ("Jande ke mupyrara ta apo" aja ukwa, a'erehe jixi'u ta.) ³¹ Tupãma'e jumi'a keruhû tyapu ta. Tupã riki ima'e je'ëha rahoha ta ke muwyr ta. Upa katu te kome'ë ywy keruhû rupi muwyr ta. Pe, upa katu te Tupã kotyhar ta ke a'eta mujy'ar ta — aja Jesu pandu.

Jesu jywyriha ke ma'eywa'y mujekwa ta ngã pe

(Mak 13.28-31; Ruk 21.29-33)

³² A'e pandu tî:

—Ihê ajywyriha ke ma'eywa'y mujekwa ta pehê pe. Sik'y ke. Hâkã rehe hokyr uhem rahâ, warahy haku tate, aja pekwa. ³³ Aja ihê ajywyriha riki. Ihê apandu ramô, ma'e warahy uwe. Ma'e jahy rata ta katak. Upa aja pesak rahâ, ihê riki ajywywyr tate, aja pekwa katu ta tî. (Hâkã rehe hokyr uhem, ame'ëja saka.) ³⁴ Pesarahâ! Apandu katu pehê pe. Amô ihê kotyhar ta pyrara hû ta ixo. Upa aja me'ë uhyk ta kÿ. Manô ym ta rî. Upa usak ta. (Anî. Tapijar te'e we ihê rehe jurujar katu ta rî.) ³⁵ Ywa upa kanim ta. Kome'ë ywy keruhû upa kanim ta tî. Ihê apandu ame'ë ke anî. Ame'ë ke kanim ym te ta. (Aja ihê je'ëha rehe jurujar katu ame'ë ta tapijar te'e we ixo ta kÿ.) Apandu, aja me'ë upa katu te uhyk ta kÿ — aja Jesu pandu.

Myja rahâ Jesu jywywyr ta my?

(Mak 13.32-37; Ruk 12.35-40; Ruk 17.26-30; Ruk 17.34-36; 1

Tesaron 5.2-3; 2 Petu 3.1-15)

³⁶ A'e pandu tî:

—Myja rahâ, ihê ajywywyr ta my? Ma'e wera rahâ, ajywywyr ta my? My warahy rahâ, ajywywyr ta my? Ame'ë ke ukwa ym awa. Ywa pe ixo Tupã je'ëha rahoha ta ukwa ym tî. Ihê riki akwa ym tî. Ihê pái jô ukwa katu. ³⁷ Awa ihê tî. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihê ajywyriha riki kuja. Yman Noe ixo. Arahâ aja saka tî. ³⁸ Y keruhû upa ngã ke jukwa. Kuja riki. Y keruhû uhyk tate rahâ, aja te'eha ngã ixo. Amô ta kekar oho. Pe, so'o ke jukwa rahâ, ame'ë ke u'u riki. Sawa'e ta kÿjã ta ke pyhyk. Kÿjã ta sawa'e ta ke pyhyk tî. Aja te'e ngã ixo. Jarusu keruhû pe Noe ixo ym rahâ we, aja te'e ngã ixo. ³⁹ Y keruhû uhyk ta, aja ngã harô ym. Pe, y keruhû uhyk rahâ, upa katu te y jukwa. Aja ihê ajywywyr rahâ, ngã harô ym rahâ, ihê ajywywyr ta. Awa ihê tî. Tupã je'ëha rupi ajur.

⁴⁰ —Ihê ajywywyr rahâ, kuja ta tî. Kupixa pe mokôi sawa'e ta paraky ixo. Peteï pyta ta a'ep. Amô ke Tupã je'ëha rahoha ta raho ta. ⁴¹ Paratu rok pe mokôi kÿjã ta paraky u'am. Peteï pyta ta a'ep. Amô ke Tupã je'ëha rahoha ta raho ta. ⁴² A'erehe pesak katu pexo. Peta kÿ. Ihê ajywyriha angaha ke pekwa ym. A'erehe pesak katu pexo. Ihê riki pehêma'e sawa'e te. ⁴³ Ma'e mukanîha uwyr ame'ë ke ok jar ukwa rahâ, ukwer ym ta tipe. Harô ta tipe. Hok pe mukanîha ixo tate rahâ, a'e ke ok jar mujan ta tipe mondo. ⁴⁴ A'erehe pesak katu pexo. Peta kÿ. Peharô ym pexo rahâ, ihê ajywywyr ta. Awa ihê tî. Tupã je'ëha rupi ajur — aja Jesu pandu.

Miasu katu me'ë ke. Katu ym ame'ë ke tî.

(Ruk 12.41-48)

⁴⁵ (Miasu katu ame'ë ta aja ixotyhar ta ixo ta me'ë te'e tî. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe a'e pandu:

—Myja me'ë miasu riki ukwa katu ame'ë ke my? Myja me'ë miasu riki ijar pandu ame'ë ke ma'ema'e katu my? Ko apandu ta. Amõ miasu pe ijar pandu: “Amõ miasu ta rehe esak esak katu exo, Myahy rahã, a'eta mi'u ke eme'ë me'ë katu a'eta pe” aja ijar. Pe, ijar paxia oho. ⁴⁶ Pe, ijar pandu, aja miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jywyr rahã, ame'ë ke rehe ijar usak. Aja rahã, ame'ë miasu hury katu ta. ⁴⁷ Pesarahã! Ihë apandu pehë pe. Ame'ë miasu pe kuja ijar pandu ta: “Katu ame'ë ke nde. Upa katu te ihëma'e ke rehe nde eresak eresak katu ta apo 'y” aja ta.

⁴⁸ —Aja ym rahã, katu ym. Miasu katu ym ame'ë ke rahã, kuja jupandu jupe: “Ihë jar pepaite oho. Yman rahã jywyr ta” aja jupe. ⁴⁹ Pe, amõ miasu ta ke a'e nupã nupã ta. Pe, jaxer ame'ë ta namõ ma'e ke a'e u'u hũ ta uĩ. Kawĩ ngi ka'u, ame'ë ta namõ u'u uĩ. Ka'u tĩ. ⁵⁰ Pe, ijar rehe harõ ym rahã, ame'ë wera rahã, ijar jywyr ta. “Apo jywyr ym we ta rĩ” aja pandu rahã, pahar ijar jywyr ta. ⁵¹ Ame'ë miasu jaxer ame'ë ke ijar pirok hũ te ta. Mokõi ukwaha ta ke amõ ta mupyrara hũ, aja ame'ë miasu ke ijar mupyrara hũ ta tĩ. (Ahy te hũ,) a'erehe jixi'u hũ ta. (Ahy te hũ,) a'erehe hã ke su'u su'u ta tĩ — aja Jesu pandu. (A'erehe miasu katu aja Jesu jywyrriha rehe ixotyhar ta harõ katu ta me'ë te'e tĩ.)

25

Jande popa kũjãtãi ta rehe har

¹ Jesu pandu tĩ:

—Ihë ajywyr rahã, kuja riki Tupã ma'eha. Awa riki inamõ ixo ta my? Awa riki inamõ ixo ym te ta my? Ame'ë ke amujekwa ta. Kuja. Amõ rahã, jande popa kũjãtãi ta ixo. Pytun rahã, araparin ke kũjãtãi ta raho. Sawa'e jumendar ame'ë rehe usak oho. ² Awa po wajar peteĩhar upa kũjãtãi ta ukwa

katu ame'ë ta ke. Amõ awa po wajar peteĩhar upa anĩ. Ukwa katu ym riki. ³⁻⁴ Awa po wajar peteĩhar upa kũjãtãi ta riki ukwa katu ame'ë ta ke a'eta. A'erehe araparin raho rahã, amõ hyru pe tykwer tyryhem raho. Amõ kũjãtãi ta anĩ. Ukwa katu ym ame'ë ta ke a'eta. A'erehe araparin raho rahã, amõ hyru pe tykwer raho ym. ⁵ Sawa'e jumendar ame'ë ke pyta we rĩ. Uhyk ym we rĩ. I'i hũ pyta. A'erehe kũjãtãi ta pyhĩ hũ. Pe, ukwer tĩ.

⁶ —Pytun pyter pe amõ pandu: “Petur. Sawa'e jumendar ta ame'ë ke petur. Peho. Pesak pehorahã!” aja riki. ⁷ Upa kũjãtãi ta upak. Pe, araparin hapy tĩ. ⁸ Pe, kũjãtãi ukwa katu ame'ë ta pe amõ ta pandu. Ukwa katu ym ame'ë ta pandu: “Jandema'e araparin uwe tate. Jande pe tykwer pemuwyr we mi” aja. ⁹ “Anĩ. Pehë pe jame'ë rahã, jandema'e uwe ta tĩ. Upa jande pe uhyk ym tykwer. Muhepyha renda pe pejo'ok peho” aja ukwa katu ame'ë ta pandu.

¹⁰ —A'erehe ukwa katu ym ame'ë ta jo'ok oho. A'eta nixói rahã, sawa'e jumendar ame'ë ke uhyk uwyr. Awa po wajar peteĩhar upa kũjãtãi riki araparin hapy, aja ixo. Pe, sawa'e namõ ixo oho. Ngã mi'u matyr ame'ë rehe ixo oho. Huryha rehe ixo katu. Upa ixo rahã, hukwen ke amõ kynda katu.

¹¹ —I'i rahã amõ kũjãtãi ta uhyk uwyr tĩ. “Sa'e! Hukwen epirar jande pe” aja riki. ¹² “Anĩ ta. Pehë ke ihë akwa ym” aja sawa'e jumendar ame'ë ke pandu — aja Jesu pandu.

¹³ A'e pandu tĩ:

—Aja riki ihë ajywyrriha. Myja rahã, ihë ajywyr ta my? Ame'ë ke pekwa ym. My warahy rahã, ihë ajywyr ta my? Ame'ë ke pekwa ym tĩ. A'erehe pesak katu kũ. Peharõ katu pexo — aja jumu'eha ta pe.

Mahapyr miasu ta ame'ë rehe har
(Ruk 19.11-27)

¹⁴ Jesu pandu tĩ:

—Ihë apandu ame'ë ke ihë ko-tyhar ta ma'ema'e katu rahã, ma'e katu ame'ë ke ihë ame'ë me'ë ta a'eta pe. Ame'ë rehe har amujekwa ta apo. Kuja riki. Amõ sawa'e ixo. Pepaite paxia tate rahã, miasu ta pe a'e pandu: “Upa ihëma'e ke rehe pesak” aja. ¹⁵ Pe, tamatarer ke a'e me'ë me'ë. Amõ miasu pe 5.000 itatuwyr tamatarer me'ë. Amõ pe 2.000 itatuwyr tamatarer a'e me'ë. Amõ pe 1.000 itatuwyr tamatarer a'e me'ë. Miasu ta ma'eha ukwa katuha, aja ijar me'ë me'ë. Upa me'ë rahã, pepaite paxia oho.

¹⁶ —Kuja, 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ë miasu pahar oho. Ame'ë tamatarer namõ muhepy hepy. Pe, muheta. Amõ 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk. (A'erehe 10.000 hetaha apo 'y.) ¹⁷ Aja amõ miasu tĩ. Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ë ke. Tamatarer namõ a'e muhepy hepy tĩ. Pe, muheta tĩ. Pe, amõ 2.000 itatuwyr tamatarer ke a'e pyhyk. (A'erehe 4.000 hetaha apo 'y.) ¹⁸ Amõ miasu anĩ. 1.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ë ke. Ywykwar ke a'e pykũi oho. Pe, ijarma'e tamatarer ke a'ep a'e mou. Jupyk tĩ.

¹⁹ —Yman rahã, miasu jar jywyr uwyr. Pe, miasu ta ma'ema'eha ke a'e ukwa ta. ²⁰ Kuja, 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ë miasu uhyk py. Ijar pe 5.000 itatuwyr tamatarer ke a'e mujy-wyr. A'e pandu: “Sawa'e! Kuja 5.000 itatuwyr tamatarer ihë pe nde ereme'ë. Esarahã! Ko amõ 5.000 itatuwyr tamatarer ke ihë apyhyk. Amuheta riki. A'erehe ko 10.000 hetaha kohĩ” aja ijar pe. ²¹ “Mã! Katu! Nde katu. Ihë apandu ame'ë ke nde erema'ema'e katu. Ta'yr mi tamatarer namõ nde

ereparaky. Apo heta ame'ë namõ nde ereparaky ta. Ejur. Ihë rury katu riki. Aja nde rury katu nde erexo tĩ” aja ijar ipe.

²² —Pe, amõ miasu uhyk uwyr tĩ. Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ë ke a'e. A'e pandu: “Sawa'e! Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer ihë pe nde eremuwyr. Ame'ë kohĩ. Esarahã! Amõ we 2.000 itatuwyr tamatarer ke ihë apyhyk. Amuheta riki. A'erehe ko 4.000 hetaha kohĩ” aja ijar pe. ²³ “Mã! Katu! Nde katu. Ihë apandu ame'ë ke nde erema'ema'e katu. Ta'yr mi tamatarer namõ nde ereparaky. Apo heta ame'ë namõ nde ereparaky ta. Ejur. Ihë rury katu riki. Aja nde rury katu nde erexo tĩ” aja ijar ipe.

²⁴ —Pe, kuja, 1.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ë miasu uhyk uwyr tĩ. Pandu: “Sawa'e! Amõ rehe nde erepyrara nde eresak ym ame'ë ke nde, aja akwa. Amõma'e kupixa ngi ma'e ke nde ere'u. Nde erejytym ym, ame'ë kupixa ngi. Amõma'e ke nde erematyr tĩ. Nde erejytym ym ame'ë ke, amõ riki jyty. (Aja rahã, amõ riki paraky ame'ë ke nde erepyhyk.) ²⁵ Nde ngi ihë akyje. A'erehe nema'e tamatarer ke ywykwar pe ihë amukanim araho. Esarahã! Ko 1.000 itatuwyr tamatarer nema'e ke” aja ijar pe. ²⁶ Ame'ë ke rehe hendu rahã, ijar pandu ipe: “Mã! Nde katu ym! Jyty'ym ame'ë ke nde. Ihë ajyty ym, ame'ë kupixa pe har ma'e ke ihë a'u. Ihë ajyty ym, amõ jyty ym ame'ë ke ihë amatyr, aja nde erekwa katu. Amõ paraky ame'ë ke ihë apyhyk, aja nde erekwa katu. ²⁷ Aja rahã, tamatarer renda pe ihëma'e tamatarer ke nde eremupyta ta me'ë te'e. Aja rahã, amõ ta riki ihëma'e tamatarer namõ paraky ta tipe. Aja muheta ta tipe. Aja rahã, ihë ajywywyr rahã, i'ar koty te we ihëma'e tamatarer

muheta ta tipe” aja ijar pandu.
 28 Pe, amō miasu pe ijar pandu tī: “Tamatarer ejo'ok ingi. Miasu katu ym ame'ē ke ngi ejo'ok. Pe, 10.000 hetaha namō ixo ame'ē pe eme'ē. 29 Ma'e ta'yr mi ame'ē namō amō ma'ema'e rahā, amō we hū amō me'ē ta ipe. Aja rahā, ima'ehū ta. Pe, ma'e ta'yr mi ame'ē namō amō ma'ema'e ym rahā, ame'ē ta'yr mi ame'ē ke amō jo'ok ta ingi. Aja rahā, nixói te ta ima'e ke. 30 Apo kome'ē miasu jaxer ame'ē ke embor eho, soroka pe. Pytuniha renda pe embor. A'ep ahy ta. A'erehe jixi'u ta. Ahy te ta, a'erehe hāi ke su'u su'u ta” aja ijar pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupā kotyhar ta ma'ema'e ta me'ē te'e tī. Ma'e ke Tupā me'ē, ame'ē namō ma'ema'e katu ta me'ē te'e tī.)

Ngā ke Jesu mupyrara ta, a'ejōhar ame'ē ke

(Apokarip 20.11-14)

31 Jesu pandu tī:

—Ko awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Kapitā keruhū aja ihē ajy-wyr rahā, Tupā je'ēha rahoha ta ihē namō uwyr ta tī. Arahā myrape katu te ame'ē pe ihē awapyk ta aī. 32 Pe, upa katu te kome'ē wyw keruhū pe har ta ke mujy'ar ta. Tupā je'ēha rahoha ta mujy'ar ta. Ihē ruwa koty mujy'ar ta. Pe, ngā ke ihē amondo mondo ta. Se koty amō ta ke ihē amondo ta. Amō ta amō koty. Arapuharan usak-ihā ta aja saka. Arapuhame ta ke arapuharan ta pyter ngi mondo mondo. Aja ngā ke ihē amondo mondo ta tī. 33 Katu ame'ē ta ke ihē jywa katu koty ihē amondo ta. Amō pyta ame'ē ta ihē jywa'i koty ihē amondo ta. 34 Ihē riki kapitā keruhū. Pe, ihē jywa katu koty i'āi, ame'ē ta pe kuja ihē apandu ta: “Pejur! Pehē riki ihē pái ke muhury katu ame'ē ta ke pehē. Ihē pái renda pe pexe peho. Ame'ē renda ke yman a'e mukatu. Kome'ē

ywy keruhū a'e mujā rahā, ame'ē renda ke a'e mujā pehē pe tī. Apo pexe peho a'ep. 35 Pesarahā! Ihē myahy rahā, ihē pe pehē mi'u peme'ē. Ihē hyngwéi rahā, y ke ihē pe peme'ē tī. Ihē rehe pesak ramō rahā, pehē rok pe ihē ke pemupyta katu tī. 36 Ihēma'e mundeha nixói rahā, pehēma'e mundeha ihē pe peme'ē tī. Ihē ahy axo rahā, ihē pe puhā peme'ē katu tī. Kyndaha pe ihē axo rahā, ihē rehe pesak pejur tī” aja ihē apandu ta.

37 —Aja rahā, ihē jywa katu koty i'āi ame'ē ta pandu ta. Katu ame'ē ta ke ame'ē ta. Kuja pandu ta: “Sawa'e! Myja rahā nde myahy, pe, jande mi'u nde pe jame'ē my? Jakwa ym. Myja rahā, nde nengwéi, pe, nde pe y jande jame'ē my tī? Jakwa ym tī. 38 Myja rahā, nde rehe jasak ramō, pe, jande rok pe nde ke jamupyta my? Jakwa ym tī. Myja rahā, nema'e mundeha nixói, pe, jandema'e mundeha ke jame'ē nde pe my tī? Jakwa ym tī. 39 Myja rahā, nde ahy nde erexo, pe, nde pe puhā jame'ē katu my? Jakwa ym tī. Myja rahā kyndaha pe nde erexo, pe, nde rehe jasak jaho my? Jakwa ym tī” aja ihē pe.

40 —Pe, ihē apandu ta. Ihē riki kapitā keruhū. Kuja apandu ta: “Ko apandu pehē pe. Ko ihē kotyhar ta ixo. Ihē mu ta aja riki. ‘Katu ym’ aja amō ta ukwaha naī. Ame'ē ta pe ma'e ke pema'ema'e rahā, ihē pe pema'ema'e katu, ame'ēja saka. A'erehe ihē pái renda pe pehē rury katuha namō pexe peho” aja ihē apandu ta.

41 —Pe, ihē jywa'i koty i'āi, ame'ē ta pe kuja ihē apandu ta: “Peho ihē ngi! Pehē riki Tupā mupyrara ta ame'ē ta ke pehē. Tata keruhū renda pe peho. Ame'ē tata uwe ym te ta. Ame'ē renda ke Tupā mujā. A'ep Satana ke mupyrara ta. (Ājā ramūi ke a'e.) Ame'ē renda ke tata keruhū renda. Satana koty-

har ta ke a'e mupyrara ta a'ep tĩ. Ame'ë renda pe peho. ⁴² Pesarahã! Ihê myahy rahã, pehê mi'u ihê pe peme'ë ym. Ihê hyngwéi rahã, y ke ihê pe peme'ë ym tĩ. ⁴³ Ihê rehe pesak ramõ rahã, pehê rok pe ihê ke pemupyta ym tĩ. Ihêma'e mundeha nixói rahã, pehêma'e mundeha ke ihê pe peme'ë ym tĩ. Ihê ahy rahã, ihê pe puhã peme'ë ym tĩ" aja ihê jywa'i koty i'ái ame'ë ta pe apandu ta.

⁴⁴ —Pe, a'eta pandu ta ihê pe: "Sawa'e! Myja rahã, nde myahy my? Pe, jande mi'u jame'ë ym nde pe my. Jakwa ym. Myja rahã, nde nengwéi my? Pe, y jame'ë ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nde rehe jasak ramõ my? Pe, jande rok pe nde ke jamupyta ym my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nema'e mundeha nixói my? Pe, jame'ë ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nde ahy my? Pe, puhã jame'ë ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, kyndaha pe nde erexo my? Pe, nde rehe jasak ym jaho my? Jakwa ym tĩ" aja ta.

⁴⁵ —Ihê riki kapitã keruhũ. Kuja ame'ë ta pe ihê apandu ta. "Ko apandu pehê pe. Ihê kotyhar ta kohĩ. 'Ame'ë ta katu ym' aja amõ ta ukwaha naĩ. Ame'ë ta pe ma'e ke pema'ema'e ym rahã, ihê pe ma'e ke pema'ema'e ym tĩ, ame'ëja saka" aja ihê apandu ta. ⁴⁶ Pe, ame'ë ta ke mupyraraha renda pe ihê pái mondo ta. A'ep ahyha upa ym te ta. Katu ame'ë ta anĩ. Ihê pái namõ aja te'e ta ixo. Uhã te hũ ta a'eta — aja Jesu pandu.

26

"Jesu ke japyhyk ta" aja pa'ihu ta pandu pandu

(Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2; Juã 11.45-53)

¹⁻² Jywyriha rehe har upa a'e mu'e rahã, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Mokõi jaker rahã, Pasuko 'ar rehe uhyk ta. Awa ihê tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Ihê ruwajan ta ke ihê rehe amõ muhyk ta werur. Pe, ame'ë ta ihê ke jukwa ta. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa ta — aja Jesu.

³ Pe, pa'ihu ta jy'ar oho. Jundéu awa tamüi ta namõ jy'ar oho. Kái rok keruhũ pe jy'ar. Kái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. ⁴ A'eta pandu pandu a'eta jupe: "Jesu ke jande japyhyk ta jaho. Ngã ukwa ym ha rupi japyhyk ta. Pe, a'e ke jande jajukwa ta. ⁵ Pasuko 'ar rahã, japyhyk ym we ta rĩ. Anĩ. Arahã japyhyk rahã, ngã parahy ta. Mutyapu tyapu hũ ta. Katu ym aja. A'erehe arahã japyhyk ym we ta rĩ" aja a'eta jupe.

Ma'e piheha ke Jesu ãkã rehe kũjã jyhê

(Mak 14.3-9; Juã 12.1-8)

⁶ Mbeta ok ta pe Jesu ihĩ. Simã rok pe ihĩ. Ame'ë Simã riki yman pere ma'e u'u hũ ame'ë namõ ixo. Apo anĩ. Upa ka'ë katu. ⁷ Ma'e ke Jesu u'u uĩ rahã, kũjã uhyk uwyr ehe. Ma'e piheha ke a'e werur. Ame'ë hepy hũ ame'ë ke. Hyru pe werur. Ame'ë hyru riki aramba ke te'e mujã ame'ë ke. Pe, kyndaha ke mopok rahã, tykwer ke Jesu ãkã rehe kũjã jyhê. ⁸⁻⁹ Ame'ë rehe jumu'eha ta usak rahã, parahy kũjã rehe. A'eta je'ë je'ë hũ:

—Mã! Tykwer upa kanim. Ame'ë tykwer ke amõ muhepy rahã, tamatarer hũ pyhyk ta tipe. Pe, ame'ë tamatarer ke ima'e ym te ame'ë ta pe amõ me'ë me'ë katu ta tipe — aja riki.

¹⁰ Jumu'eha ta panduha ke Jesu ukwa. A'erehe a'eta pe kuja a'e pandu:

—Kũjã rehe har aja ym peje'ë je'ë. Ma'e katu ame'ë ke ihê pe a'e ma'e. ¹¹ Ima'e ym te ame'ë ta pe ma'e ke peme'ë tar katu rahã, pete'e a'eta ixo. Aja te'eha a'eta

ixo koropi. Ihē anī. Aja te'eha pehē namō ihē axo ym ta. ¹² Kūjā putar aja a'e ma'e katu. Pesarahā! (Jundema awa manō rahā, hete ke amō ta mupihe te'e, aja te'eha a'eta ma'eha.) Aja ihē rehe tī. Ihē amanō ym rī. Ko ihē ke mouha rehe kūjā upa mupihe. (A'erehe ihē rehe pyaiha apo mujesak rahā, katu tiki.) ¹³ Pesarahā! Apo ihē apandu katu. Ihē rehe har myrandu katu ke amō ta pandu pandu raho. Kome'ē wyw keruhū rupi pandu pandu raho rahā, kome'ē kūjā ma'eha rehe har pandu ta tī. Kūjā ma'eha ke harái ym ta ngā — aja Jesu pandu.

Pa'ihu ta koty Jun oho

(Mak 14.10-11; Ruk 22.3-6)

¹⁴ Pe, jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty Jun oho. Jun amō her Ikario. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e. ¹⁵ A'e pandu:

—Jesu rehe pehē ke amuhyk araho rahā, myja tamatarer hetaha peme'ē ta ihē pe my? — aja pa'ihu ta pe.

—Jande pypa, amō jande popa hetaha (30) jame'ē ta nde pe — aja pa'ihu ta pandu.

Pe, itatuwyr tamatarer ke pa'ihu ta manga. Kuja, 30 hetaha me'ē Jun pe. ¹⁶ A'engi Jesu rehe pa'ihu ta ke muhyk ta raho ame'ē angaha ke rehe Jun harō ixo.

Pasuko 'ar ke Jesu ta ukwa ukwa uī

(Mak 14.12-21; Ruk 22.7-14; Ruk 22.21-23; Juā 13.21-30)

¹⁷ Pasuko 'ar rahā, jundéu awa ta arapuharan ra'yr ka'ē ke u'u. Arahā mbeju ke mupururukiha nixói ame'ē ke u'u py. Ame'ē 'ar rehe har Jesu pe jumu'eha ta pandu:

—Pasuko 'ar rahā, arapuharan ra'yr ka'ē ke nde ere'u ta. Ame'ē ke jamatyr, aja nde ereputar. My jamatyr ta my? — aja ipe.

¹⁸ Jesu pandu:

—Paite awa ok ta hū ihī, Jerusarē ok ta ke. A'ep peho. A'ep amō sawa'e ixo. Pepandu ipe: “Jandema'e mu'eha pandu: ‘Ihē ahoha angaha rehe uhyk. Ihēma'e jumu'eha ta namō arapuharan ra'yr ka'ē ke ihē a'u ta kŷ. Nde rok pe a'u ta kŷ' aja ipe” — aja jumu'eha ta pe pandu. (“Ohoha angaha” aja pandu rahā: “A'e manō ta” aja mujekwa.)

¹⁹ Jesu pandu ame'ē ke jumu'eha ta ma'e katu. Pasuko 'ar rahā, a'eta mi'u ke a'eta matyr. ²⁰ Pytun ramō rahā, ame'ē renda pe Jesu ta oho. Pe, awa py mokōi jumu'eha ta namō Jesu wapyk. Arapuharan ra'yr ka'ē ke u'u. ²¹ A'eta u'u uī rahā, Jesu pandu:

—Ko apandu pehē pe. Pehē ngi har peteī ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur — aja riki.

²² Ame'ē ke rehe a'eta hendu rahā, a'eta pyai uī. Peteī teī Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ihē ke ame'ē my? — aja ipe.

²³ Jesu pandu:

—Ihē namō arapuharan ra'yr rykwer namō mbeju ke mururu, ame'ē ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur. ²⁴ Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Myja ihē amanō ta my, ame'ē ke Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Ame'ē panduha aja ihē amanō ta. Aja ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur, ame'ē ke mā Tupā mupyrara hū ta. Ame'ē imāi pusu ngi u'ar ym rahā, katu ta tipe — aja jumu'eha ta pe pandu.

²⁵ Jun pandu. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur ame'ē ke a'e. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ihē ke ame'ē my? — aja.

—A'e tŷ — aja Jesu pandu.

Jesu manōha ke ukwa ukwa uĩ ame'ē rehe har
(Mak 14.22-26; Ruk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²⁶ A'eta mi'u ke u'u uĩ rahā, mbeju ra'yr ke Jesu pyhyk. Tupā namō a'e pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde ereme'ē katu” aja. Upa rahā, mbeju ke mopok, pe, jumu'eha ta pe me'ē me'ē. Pandu:

—Ko pepyhyk. Pe'u. Kome'ē riki ihē rete — aja Jesu.

²⁷ Upa rahā. Ita rekúi ra'yr ke a'e pyhyk tī. Ame'ē pe ma'eywa rykwer ihī, uwa rykwer ke. Tupā namō pandu tī: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde ereme'ē katu” aja. Pe, ita rekúi ra'yr ke jumu'eha ta pe me'ē. A'e pandu:

—Pehē johu pe'u. ²⁸ Kome'ē riki ihē ruwy. Ihē ruwy uhem ta, a'erehe Tupā pandu katu ta: “Ihē ra'yr rehe amō jurujar katu rahā, ame'ē ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu. Ihē ruwy uhem ta, a'erehe heta ngā rehe ipy'a ke Tupā mujywyr katu ta. Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ame'ē ta rehe ipy'a ke a'e mujywyr katu ta. ²⁹ Ko apandu pehē pe. Uwa rykwer ihē a'u ym te ta apo 'y. Kapitā keruhū aja ihē ke ihē pái keruhū mu'am ta kŷ. Arahā jō pyahu ame'ē ke pehē namō a'u ta kŷ tī — aja Jesu.

³⁰ Tupā rehe har upa jyngar rahā, ywy'ā koty a'eta oho. Ywy'ā rer Oriwéi ty.

“Jesu ke akwa ym” aja Petu te'e pandu ta

(Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34; Juā 13.36-38)

³¹ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Kome'ē pytun rahā, upa katu te ihē ngi pejan ta peho kŷ. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Arapuharan usakiha ke Tupā jukwa ta.

Aja rahā, upa arapuharan ta uhāi ta oho” aja amō mupinim.

—Aja ihē ke jukwa rahā, upa ihē ngi pejan ta peho tī. ³² Pe, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem rahā, Ngariréi wpy pe pehē ndutar koty ihē aho ta — aja Jesu.

³³ Petu pandu ipe:

—Nde ke ihē ahijar ym te ta. Nengi upa amō ta ujan ta oho. Ihē anī ta. Nde namō apyta ta kŷ — aja Jesu pe.

³⁴ Jesu pandu:

—Petu! Ko apandu katu nde pe. Kome'ē pytun upa ym rahā we, sapukái je'ē ym rahā we, mahapyr nde erepandu ta: “Jesu ke akwa ym ihē” aja nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu pandu.

³⁵ —Anī. Aja ihē apandu ym te ta. Nde namō ihē ke amō ta jukwa rahā: “Nde rehe har akwa ym ihē” aja ihē apandu ym te ta — aja Petu pandu ipe.

Upa amō jumu'eha ta aja pandu ipe tī.

Ngese renda pe Tupā namō Jesu pandu pandu

(Mak 14.32-42; Ruk 22.39-46)

³⁶ Pe, amō renda pe Jesu oho, Ngese renda pe. Jumu'eha ta in-amō oho tī. A'e pandu:

—Se pewapyk we rī. Kotete Tupā namō apandu ta aho — aja jumu'eha ta pe pandu.

³⁷ Pe, iākā koty we Petu ke a'e raho. Mokōi Semende ra'yr ta ke a'e raho tī. Tian ke. Juā amō. Pyai te riki Jesu. ³⁸ Petu ta pe a'e pandu:

—Apyai te hū ihē ke. Amanō aja ihē apyailha tī. Se pepyta we rī. Peker ym we rī — aja.

³⁹ A'engi a'e oho we. Ipixi'a pe u'ar te'e oup. Pe, Tupā namō pandu pandu:

—Papa! Nde ereputar rahā, ihē apyraraha ngi ihē ke emuhem kŷ. Anī. Ihē aputar ame'ē ke ema'e ym. Nde ereputar ame'ē ke ema'e katu — aja Jesu.

⁴⁰ Upa pandu rahā, mahapyr jumu'eha ta rehe uhyk tī, Petu ta

rehe. A'eta ukwer ou. Mupak rahā, Petu ta pe a'e pandu:

—Mā! Peker peju. Ta'yr mi ihē namō pesak ym we rī. ⁴¹ Peker ym we rī. Tupā namō pepandu. Aja rahā pejurujar katuha ke amō ta manga rahā, pehijar ym ta. Ihē namō nde erepyta tar katu te. Anī. Nde riki pitu te'e — aja Jesu pandu.

⁴² Pe, Petu ta ngi a'e oho we tī. Tupā namō pandu tī. Kuja:

—Papa! Ihē apyraraha ke marā ka ym aha oho ihē ngi rahā, ihē py'ahu te'e ahendu katu ta kŷ. Nde ereputar ame'ē ke ihē ama'e ta kŷ — aja Jesu pandu.

⁴³ Upa pandu rahā, Petu ta koty a'e jywyr tī. A'eta ukwer ou tī. Pyhŷi riki.

⁴⁴ Pe, a'eta ngi a'e oho we tī. Tupā namō pandu tī. Ipái namō pandu ramō, aja a'e pandu tī. Mahapyrihar ke a'e pandu. ⁴⁵ Pe, upa rahā, Petu ta koty a'e jywyr tī. Mupak rahā, a'eta pe pandu:

—Mā! Peker peju. Mā! Peputu'u peju we rī. A'ewan pekeriha. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihē ruwajan ta ke ihē rehe amō muhyk ta werur. Ame'ē angaha ke rehe uhyk oho. ⁴⁶ Pepu'am. Jahorahā! Pesarahā! Ihē ruwajan ta ke ihē rehe amō muhyk ta werur. Ame'ē ke petur ixo — aja Petu ta pe Jesu pandu.

Jesu ke amō ta pyhyk

(Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53; Juā 18.3-12)

⁴⁷ Jesu pandu u'am rahā, Jun uhyk uwyr ehe. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e. Jun namō heta amō ta ixo. Tamarā a'eta pyhyk werur. Kyse puku pyhyk werur tī. Jesu koty heta a'eta ke pa'ihu ta mondo. Ixoty heta a'eta ke jundéu awa tamūi ta mondo tī. ⁴⁸ Ame'ē ta pe Jun pandu ramō:

—Kuja Jesu ke pekwa ta. Huwa ke ihē apyter. Ame'ē riki Jesu. Pahar pepyhyk a'e ke — aja.

⁴⁹ Jun uhyk rahā, pahar Jesu rehe uhyk oho. Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Ko nde ere'am — aja.

(Pe, huwa ke a'e pyter.) ⁵⁰ Jesu pandu:

—Mā! Sa'e! Ame'ē rehe pejur — aja Jun pe.

Pe, ngā uwyr. Jesu jywa ke hātā a'eta pyhyk. ⁵¹ Jesu namō ixo ame'ē ta ngi har amō riki kyse puku ke muhem. Pe, ame'ē pe amō nambi ke mopok ingi. Jundéu awa tama'e pa'i keruhūma'e miasu nambi ke mopok ingi. ⁵² Pe, Jesu pandu ipe:

—Anī. Hyru pe nema'e kyse puku emujywy. Kyse puku namō jumai ame'ē ke kyse puku pe amō jukwa ta. ⁵³ Ihē pái pe apandu rahā, pahar ihē pe Tupā je'ēha rahoha ta ke muwyr ta. Ame'ē ke nde erekwa riki. Heta te hū a'e muwyr ta. Kuja, 12.000 hetaha ta. Ame'ē ta ihē namō jumai ta. Anī. Ame'ē ke aputar ym. (A'erehe apandu ym ta.) ⁵⁴ Tupā je'ēha rahoha ihē pe a'e muwyr ta tipe rahā, Tupā je'ēha rehe panduha ihī, aja uhyk ym ta. Ihē apyrara ta, aja uhyk ym ta. A'erehe: “Tupā je'ēha rahoha ta ke emuwyr” aja apandu ym ta ihē pái pe — aja jumu'eha pe pandu.

⁵⁵ Ngā pe Jesu pandu:

—Ma'e mukanīha aja ihē ke pepyhyk pejur tī. A'erehe kyse puku namō pejur. Tamarā namō. Wera rahā pame katu te Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē amu'e axo. Arahā ihē ke pepyhyk ym. ⁵⁶ Apo ihē ke pepyhyk. Katu 'y. Aja rahā yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim, aja upa uhyk apo 'y — aja Jesu pandu.

Pe, Jesu ke upa katu te jumu'eha ta hijar oho. Ujan oho ingi.

Ngā panduha renda pe Jesu ke amō ta raho

(Mak 14.53-65; Ruk 22.54-55; Ruk 22.63-71; Juā 12.15-16; Juā 18.19-24)

⁵⁷ Jesu ke amō ta pyhyk. Ame'ē ta jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok pe pyhyk raho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rer Kái. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta jy'ar a'ep. Jundéu awa tamūi ta aja tī. Jy'ar a'ep tī.

⁵⁸ Petete Jesu raikwer rupi Petu tur ixo. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok soroka pe jō uhyk oho. A'ep harōha ta namō a'e wapyk. Ma'e Jesu namō amō ta ma'e ta my, ame'ē ke Petu ukwa tar katu uī tī.

⁵⁹ Jesu katu ym, aja pandu te'e ame'ē ta ke pa'ihu ta kekar. A'ep jy'ar ame'ē ta aja tī. Pandu te'e ame'ē ta mahem rahā, ame'ē panduha rupi Jesu ke a'eta jukwa ta.

⁶⁰ Pe, a'eta kekar tipe. Heta te'e pandu ehe har tipe. Pe, mokōi sawa'e ta pandu uwyr.

⁶¹ Kuja a'eta pandu: —Peme'ē sawa'e kuja pandu: “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke ihē upa amai ta. Pe, mokōi aker rahā, amō pyahu ame'ē ke ihē amujā ta” aja peme'ē sawa'e pandu — aja mokōi sawa'e ta pandu.

⁶² Pa'i keruhū pu'am. Pandu Jesu pe:

—Mokōi sawa'e ta pandu. Myja me'ē nde erepandu ta apo my? — aja ipe.

⁶³ Jesu pandu ym. Amō we pa'i keruhū pandu ipe: —Tupā je'ēha rupi ihē apandu nde pe. Uhā te hū ame'ē ke a'e. Jete-har te nde erepandu ym rahā, mā peja nde ke Tupā mupyrara. Apo jande pe epandu katu. Kirisutu ke nde my? Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde my? Tupā ra'yr nde my? — aja.

⁶⁴ Jesu pandu ipe:

—A'e tī. Apandu pehē pe. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Apo har kupe koty Tupā rake ihē awapyk ta aho kī. Ame'ē ke pekwa ta. Ywa takāxīha 'ar pe ihē ajywyrt ta ajur tī. Ame'ē rehe pesak ta tī — aja pandu. (“Tupā rake” aja

Jesu pandu rahā: “Tupā a'e tī” aja mujekwa.)

⁶⁵ Jesu pandu ame'ē ke rehe pa'i keruhū hendu rahā, ima'e mundeha ke pa'i keruhū musak. (Aja rahā, Tupā parahy tī, aja mujekwa naī.) Pe, pandu:

—Mā! Pehendu my! Peme'ē riki Tupā aja jupe. Katu ym aja. Peme'ē rehe har amō pandu ame'ē ke jakekar ym ta apo 'y. ⁶⁶ Myja pekwa my? — aja.

Amō ta pandu:

—Katu ym riki a'e. Manō ta me'ē te'e — aja.

⁶⁷ Pe, Jesu ruwa rehe a'eta tymū. Nupā tī. (Eha ke pan pe jupyk.) Pe, ipo pe huwa ke nupā. Ame'ē ta pandu:

⁶⁸ —Kirisutu! Awa nde ke nupā my? Epandu jande pe! — aja Jesu pe.

Jesu rehe har Petu pandu te'e

(Mak 14.66-72; Ruk 22.56-62; Juā 18.17-18; Juā 18.25-27)

⁶⁹ Soroka pe Petu wapyk uī rahā, jundéu awa tama'e pa'i keruhūma'e parakyha uhyk uwyr ehe. Kūjā ke. Kuja pandu ipe:

—Jesu namō nde erexo ame'ē ke nde. Jesu ngariréi ywy pe har namō — aja.

⁷⁰ Pe, Petu te'e pandu:

—Anī. Ihē akwa ym ehe har. Nde erepandu ame'ē ke akwa ym ihē — aja.

⁷¹ Pe, soroka pe a'e oho, hukwen rake. Amō kūjā parakyha usak ehe. Pe, a'ep i'āi ame'ē sawa'e ta pe a'e pandu:

—Jesu Nasare ok ta pe har ke a'e. Inamō ixo ame'ē kohī — aja.

⁷² Amō we Petu te'e pandu tī:

—Anī. Ihē akwa ym ehe har. Jete-har te ihē apandu. Akwa ym ehe har. Jete-har te apandu ym rahā, mā peja ihē ke Tupā mupyrara katu — aja.

⁷³ A'ep sawa'e ta pu'am u'am. I'i atu rahā, ame'ē ta uhyk uwyr ehe, Petu rehe. Pandu ipe:

—A'e riki. Peme'ē ta ngi har nde tī. Nde je'ēha riki ngarirēi ywy pe har je'ēha aja jahendu. A'erehe a'eta ngi har nde tī, aja jakwa — aja pandu.

⁷⁴ Petu te'e pandu tī:

—Jetehar te ihē apandu. Jesu rehe har ihē akwa ym. Jetehar te ihē apandu ym rahā, mā peja ihē ke Tupā mupyrara — aja.

Upa Petu pandu rahā, sapukái je'ē. ⁷⁵ Pe, Jesu pandu ame'ē ke Petu ukwa ukwa u'am. Kuja: “Sapukái je'ē ym rahā we, mahapyr kuja nde erepandu ta: ‘Akwa ym ehe har’ aja ihē rehe har nde erepandu ta.” Ame'ē panduha ke Petu ukwa ukwa u'am apo. A'erehe a'engi a'e uhem oho. Jixi'u hū. Huxī, a'erehe jixi'u hū.

27

Pirat ruwa koty Jesu pu'am ame'ē rehe har

(Mak 15.1; Ruk 23.1-2; Juā 18.28-32)

¹ Pytuniwe te rahā, upa jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tamūi ta namō pandu pandu a'eta jupe. Kuja: “Jesu ke jajukwa ta” aja. ² Pe, Jesu ke pukwar. Tupaham pe a'eta pukwar. Pe, kapitā pe raho. Her Pirat. (Homa awa tama'e kapitā a'e.)

Jun manō ame'ē rehe har
(At 1.16-19)

³ Jun riki ngā ke Jesu rehe muhyk raho. Jesu ke pa'ihu ta jukwa ta, aja Jun ukwa rahā, ipy'a ke a'e muruwak. Pe, pa'ihu ta koty a'e oho. Tamūi ta koty oho tī. Tamatarer ke a'e mujywy raho. Kuja, 30 itatuwy tamatarer ke a'e raho.

⁴ A'e pandu:

—Katu ym ihē. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te, ame'ē ke pehē

pe ihē arur, Jesu ke. Ame'ē ke pejukwa ta. Katu ym aja — aja pa'ihu ta pe pandu.

A'eta pandu:

—Jande jakwa ym ame'ē. Nde atu erekwa — aja Jun pe.

⁵ Pe, tamatarer ke Jun ombor. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ombor. Pe, a'engi uhem oho. Oho riki. Pe, jurupy rupi tupaham jeje jupukwar. Aja tupaham rehe jixiko manō.

⁶ Ita tamatarer ke pa'ihu ta pyhyk. Pe, pandu pandu a'eta jupe:

—Kome'ē tamatarer riki amō ke jukwaha muhepyha ke. A'erehe jumu'eha renda keruhūma'e tamatarer renda pe jamoī rahā, katu ym. Aja jundéu awa je'ēha rehe panduha ihī — aja pa'ihu ta jupe.

⁷ Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe rahā, kuja a'eta ukwa. Ame'ē tamatarer pe ywy ke pa'ihu ta jo'ok. Ame'ē ywy riki tujuk pander mujāhama'e ke. Pe, amō awa ta manō rahā, a'ep amō ta jytym ta. Kangwerupa renda aja riki. (Jundéu awa aja ym ame'ē ta jō a'ep jytym ta.) ⁸ A'erehe ame'ē ywy rehe har ngā pandu: “Huwy namō muhepy, ame'ē ywy ke” aja. Aja apo ixo tī.

⁹ Aja yman Jeremi mupinim ame'ē ke rehe uhyk apo 'y. Kuja a'e mupinim:

“Ita tamatarer ke a'eta pyhyk. Kuja, 30 itatuwy tamatarer ke pyhyk. Ame'ē riki muhepyha ke.

A'eta pandu: ‘A'e koty jande ke nde eremuhyk ereraho rahā, kuja, 30 itatuwy tamatarer ke jame'ē ta nde pe' aja.

¹⁰ Ame'ē tamatarer pe ywy ke jo'ok. Ywy pander mujāhama'e ke jo'ok ingi. Aja jandema'e sawa'e te pandu ihē pe” aja Jeremi mupinim.

Jesu namō Pirat pandu
(Mak 15.2-5; Ruk 23.3-5; Juā 18.33-38)

¹¹ Homa awa tama'e kapitā ruwa koty Jesu pu'am. Jesu pe a'e pandu: —Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde my? — aja.

Jesu pandu:

—A'e tŷ — aja ipe.

¹² Jundéu awa tama'e pa'ihu ta je'ē je'ē hū. Jundéu awa tamūi ta aja tī. Ame'ē ta rehe je'ēha ke Jesu mujywyr ym te. ¹³ Pirat pandu ipe tī:

—Māte nde rehe har ame'ē ta je'ē je'ē hū. Upa nde erehendu. Nde erepandu ym ta my? — aja.

¹⁴ Jesu pandu ym te. A'erehe kapitā jupandu jupe: “Mā! Ma'erehe pandu ym my?” aja jupe.

“Jesu ke pejukwa” aja Pirat pandu

(Mak 15.6-15; Ruk 23.13-25; Juā 18.39-19.16)

¹⁵ Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u ngā matyr. Arahā pame katu te kyn-daha ngi sawa'e ke Pirat muhem ta. ¹⁶ Arahā kyndaha pe amō ihī. Upa ngā ukwa katu ehe har. Her [Jesu] Mahamba. ¹⁷ Pe, ngā jy'ar rahā, Pirat pandu:

—Awa ke pehē pe ihē amuhem ta amondo my? [Jesu] Mahamba, ame'ē katu pehē pe my? Anī rahā, Jesu Kirisutu amuhem ta my? — aja ngā pe pandu.

¹⁸ A'eta jyty'ym Jesu rehe. A'erehe Jesu ke raho ipe. Aja Pirat ukwa katu. ¹⁹ Ngā panduha renda pe Pirat wapyk uī rahā, myrandu ke hakehar muwyr ipe. Kuja riki:

—Peme'ē sawa'e ke ma'e katu ym ame'ē ke ma'e ym te. Jukwaha epandu ym. Pytun rahā, ihē kerai ehe. A'erehe a'e ke nde erejukwa rahā, pyraraha uhyk ta jande rehe aja ihē akwaha. A'erehe ihē aker ym te ihē — aja panduha ke Pirat rakehar muwyr.

²⁰ Ngā pe pa'ihu ta pandu pandu. (Kuja Pirat pe pepandu:)

—Mahamba ke emuhem emondo jande pe. Jesu ke ejukwa — aja jundéu awa tamūi ta ngā pe pandu tī.

²¹ Pe, kapitā pandu ngā pe:

—Mokōi sawa'e ta kohī. Awa ke ihē te'e amuhem ta amondo my? Myja peputar my? — aja.

A'eta pandu:

—Mahamba ke jande japutar — aja ipe.

²² Pirat pandu:

—Ko Jesu Kirisutu. Myja ihē ama'e ta my? — aja.

A'eta pandu:

—Myra ngā mupi'a ame'ē ke rehe ejukwa — aja.

²³ Pirat pandu:

—Ma'ewā my? Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e te ym riki — aja.

Pe, hātā ngā pandu:

—Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa — aja.

²⁴ Pirat pandu pandu tipe. Pe, ngā mutyapu tyapu tate, aja a'e ukwa rahā, Pirat pandu: “Y ihē pe erur” aja sonda pe. Werur rahā, ame'ē pe ipo ke a'e kutuk. Ame'ē ke rehe ngā usak. Pe, Pirat pandu:

—Ko ihē po ihē akutuk. Aja rahā kome'ē sawa'e ke ihē ajukwa tar ym, aja ihē amujukwa pehē pe. Pehē riki kome'ē sawa'e ke pejukwa tar katu — aja Pirat.

²⁵ Ngā pandu ipe:

—A'e ke jajukwa rahā, mā peja jande rehe pyraraha uhyk. Jande ra'yr ta rehe uhyk tī — aja.

²⁶ Pe, Mahamba ke a'eta pe Pirat te'e muhem mondo. Amō sonda ta pe a'e pandu:

—Jesu ke epirok — aja. (Pirok rahā, jukwa ta ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.)

Aja mahy hū. Upa rahā, sonda ta pe Jesu ke Pirat me'ē. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke a'eta jukwa ta raho.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ
(Mak 15.16-20; Juã 19.2-3)

²⁷ Pe, homa awa tama'e kapitã rok keruhũ pe Jesu ke Piratma'e sonda ta raho. Heta ngã jy'ar jy'ar uwyr a'ep. ²⁸ Upa katu te Jesuma'e mundeha ke a'eta jo'ok ingi. Pe, pytangwer ame'ë ke moĩ ehe. (Kapitã keruhũma'e aja saka. Aja puka puka hũ ehe. "Ko kapitã keruhũ" aja riki puka puka hũ ehe.) ²⁹ Japekã rãkã ke te'e iãkã rehe har a'eta mujã. Ame'ë ke iãkã rehe a'eta moĩ. (Aja mahy.) Myra ke ipo pe moĩ tĩ. (Kapitã keruhũma'e aja saka.) Pe, huwa koty ipynarãi pe a'eta wapyk. "Ko kapitã keruhũ" aja puka puka hũ ehe. Katu katu ipe. Kuja pandu ipe tĩ:

—Sa'e! Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde! — aja riki puka puka hũ ehe.

³⁰ A'eta tymũ ehe tĩ. (Aja jaxer ai ame'ë ke a'e, aja a'eta ukwaha naĩ.) Pe, myra ra'yr pe iãkã ke nupã nupã. Japekã rãkã rehe nupã. (Aja mahy.) ³¹ Upa a'eta puka puka rahã, mundeha ke a'eta jo'ok ingi, pytangwer ame'ë ke. Pe, Jesuma'e mundeha ke a'eta mujywyr ipe tĩ. Pe, soroka pe raho. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa ta raho.

Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke amõ ta jukwa

(Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43; Juã 19.17-27)

³² Ok ta ngi a'eta uhem oho ixo rahã, amõ sawa'e rehe a'eta usak. Her Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Sonda ta pandu ipe:

—Kome'ë myra ngã mupia ame'ë ke ehupir eraho. Jesuma'e ke — aja Simã pe. (Jesu ke ngã mahy hũ, a'erehe arahã Jesu pyrãtã ym. A'erehe Simã raho.)

³³ Pe, Ngóu renda pe a'eta uhyk oho. Ame'ë renda rehe awa usak rahã, awa ãkã kangwer 'ã ke aja saka. ³⁴ A'ep kawĩ namõ puhã mupara. Iro riki ame'ë. (Ahyha

muputu'u ame'ë ke.) Ame'ë ke Jesu pe sonda ta me'ë ta tipe. Jesu manga rahã, u'u ym. Putar ym.

³⁵ Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke a'eta jukwa. Pe, ima'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke a'eta ombor. Amõ ombor, pe, pinĩha i'ar koty te we u'ar rahã, a'e riki mundeha ke pyhyk. Aja Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk. ³⁶ Pe, upa rahã, a'ep a'eta wapyk. Jesu manõha ke rehe a'eta harõ uĩ.

³⁷ Jesu ãkã 'ar koty ngã ukwaha ke amõ mupinim. Ma'erehe jukwa my? Ame'ë ukwaha ke moĩ. Kuja:

"Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ riki kome'ë" aja mupinim.

³⁸ A'ep mokõi ma'e mukanĩha ta ke a'eta jukwa tĩ. Jesu jywa katu koty peteĩ. Ijywa'i koty amõ ke jukwa tĩ. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa tĩ. ³⁹ A'ep wata oho ame'ë ta puka puka hũ ehe. Iãkã ke a'eta mukatak katak ipe. (Aja puka hũ ehe.) Katu katu ipe. Pandu ipe tĩ:

⁴⁰ —Mã! Nde erepandu: "Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ upa ihẽ amai ta. Pe, mokõi aker rahã, amõ amujã ta" aja nde erepandu. Nde riki Tupã ra'yr rahã, myra ngã mupia ame'ë ngi ewyjjy ejur. Aja rahã, nde eremanõ ym ta — aja puka puka hũ ehe. Katu katu ipe.

⁴¹ Aja jundéu awa tama'e pa'ihu ta puka puka hũ ehe tĩ. Moise je'ëha ke mu'e ame'ë ta aja tĩ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Puka puka hũ ehe tĩ. ⁴² A'eta pandu pandu:

—Amõ ta ke a'e mukatu. A'erehe manõ ym. Mukatu riki. Mã! Jumananõ ym juehe. A'e riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ. Apo myra ngã mupia ame'ë ngi wyjjy uwyr rahã, jande jajurujar katu ta ehe. ⁴³ Tupã rehe a'e jurujar katu. A'e pandu: "Tupã ra'yr ihẽ" aja.

Apo jasak ta. A'e ke Tupā mujy ta muwyr my? Jasak ta — aja puka puka hū. Katu katu ipe tī.

⁴⁴ Aja ma'e mukanīha ta puka puka hū ehe tī. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe i'āi ame'ē ta ke a'eta. Katu katu ipe tī.

Jesu manō ame'ē rehe har

(*Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49; Juā 19.28-30*)

⁴⁵ Warahy jandar rahā, ame'ē wyy pe pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap oho. ⁴⁶ Warahy ywa ku'a ihon rahā, hātā Jesu pandu:

—Eroi! Eroi! Rema samatani? — aja.

Ame'ē jundéu awa je'ēha kuja riki:

—Tupā! Tupā! Ma'erehe ihē ke nde erehijar my? — aja.

⁴⁷ Ame'ē je'ēha rehe a'ep ixo ame'ē ta hendu rahā, amō koty ukwaha. A'erehe pandu:

—Ymanihar Eri pe a'e pukái — aja a'eta ukwaha nāi.

⁴⁸ A'eta ngi har petēi sawa'e ujan oho. Mandeju aja me'ē pe ma'e rykwer mupyta, kawī iro ym te ame'ē ke. Wina aja me'ē rykwer ke. Ame'ē ke u'ywa aja me'ē rehe pukwar. Pe, me'ē ta tipe ipe. ⁴⁹ Pe, amō ta pandu:

—Anī we rī. Eharō we! Jasarahā! Myra ngā mupia ame'ē ngi Eri jo'ok ta uwyr my. Jasak ta — aja.

⁵⁰ Pe, Jesu ahem hū. Pe, manō.

⁵¹ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe kyndaha ihī. Pan janam te hū ke. Ame'ē hukwen pehī. Ame'ē riki ywate ngi owok riki. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahā, Tupā koty ohoha apo katu aja mujekwa.) Ywy ke katak hū tī. Ita keruhū owok hū tī.

⁵² Kangwerupa opok tī. Yman manō, ame'ē ta ngi har amō amō Tupā kotyhar ta ke Tupā mukwera katu muhem. ⁵³ Kangwerupa ngi uhem oho. Jesu riki kwera katu uhem rahā, Jerusarē ok ta keruhū

pe a'eta ixo oho tī. A'ep a'eta rehe heta ngā usak.

⁵⁴ Jesu manō ame'ē ke rehe sonda tama'e kapitā usak u'am. Sonda ta aja tī. Usak u'am tī. Pe, wyy katakiha ke rehe a'eta usak. Warahy uwe ame'ē ke rehe usak tī. Arahā a'eta pandu:

—Jete har te ke. Tupā ra'yr te riki peme'ē sawa'e — aja.

⁵⁵ Paite we kūjā ta usak u'am. A'eta riki Ngarirēi wyy ngi Jesu namō uwyr. Inamō ma'e ke a'eta ma'ema'e. ⁵⁶ Ame'ē kūjā ta namō Mari Mandare usak u'am. Amō Mari usak u'am tī. Tian māi ke ame'ē. Jose māi tī. Semende ra'yr ta māi usak u'am tī.

Jesu rete ke mou ame'ē rehe har

(*Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56; Juā 19.38-42*)

⁵⁷ Pytun tate rahā, amō sawa'e uhyk uwyr. Her Jose. Arimatēi ok ta pe har ke a'e. Jesu namō jumu'e ixo ame'ē ke a'e tī. Ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. ⁵⁸ Pirat koty a'e oho. Pe, pandu:

—Jesu rete ke ihē aputar. Amou ta araho — aja.

Pirat pandu amō pe:

—Jesu rete ke eme'ē ipe — aja.

⁵⁹ Pe, Jesu rete ke a'e mujy muwyr. Pan tuwyr pyahu ame'ē pe hete ke pukek. ⁶⁰ Ima'e itakwar keruhū pe hete ke Jose mou. Pykūi ramō ame'ē ke ame'ē. Pe, itahu pe hukwen ke Jose kynda. Pe, a'engi oho. ⁶¹ Itakwar keruhū rukwen koty Mari Mandare wapyk uī. Amō Mari inamō wapyk uī tī.

Itakwar keruhū rehe harōha ta harō

⁶² Ku'ē rahā, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. Pirat namō parise ta jy'ar oho. Pa'ihu ta aja tī. ⁶³ A'eta pandu:

—Kapitam! Ame'ē te'e pandu ame'ē ke se ixo rahā, kuja pandu: “Mokōi aker rahā, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem” aja. Ame'ē riki te'e aja jakwa ja'am apo.

64 A'erehe kuja sonda ta pe epandu: “Itakwar keruhū rehe peharō katu pexo. Mokōi peker rahā, peharō pexo. Pesak katu ehe kŷ.” aja epandu a'eta pe. Aja rahā, Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim ym ta raho. Mukanim rahā, ngā pe a'eta te'e pandu ta: “A'e manōha ngi kwera katu uhem” aja te'e pandu ta. Ame'ē riki: “Mokōi aker rahā, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem” ame'ē 'ar koty te we katu ym te ha — aja parise ta pandu ipe.

65 Pirat pandu:

—Pehē atu sonda ta ke peraho. Pepandu katu: “Itakwar keruhū rehe peharō katu te pexo. Pesak katu kŷ” aja sonda ta pe pepandu — aja parise ta pe pandu.

66 A'eta oho ingi. Pe, itakwar kyn-daha ke yraity aja me'ē pe kynda. Ita keruhū riki kyndaha ke. Yraity aja me'ē pe mujar. (Amō pirar rahā, ame'ē ke ukwa ta.) Pe, sonda ta pe a'eta pandu: “Se peharō katu pe'am. Aja rahā, ixē ym ta awa” aja riki.

28

Jesu kwera katu uhem ame'ē rehe har

(Mak 16.1-10; Ruk 24.1-12; Juā 20.1-10)

¹Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. Nomin pytuniwe te rahā itakwar keruhū rehe Mari Mandare usak oho. Amō Mari namō usak oho tī. ²Pahar ywy ke katak hū. Ywa ngi Tupā je'ēha rahoha wyjy uwyr. Itahu hukwen ke a'e mujere mondo. Ame'ē 'ar pe a'e wapyk uī. ³Hendy riki ima'e mundeha. Tupā weraha aja hendyha. Mandeju aja ituwyr te hū tī. ⁴Sonda harōha ta a'ep ixo rī. A'eta ryrī. Kyje riki, a'erehe ryrī. A'eta manō ame'ēja ywy rehe u'ar oup. ⁵Pe, kūjā ta pe Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Pekyje ym. Jesu ke pekekar, aja ihē akwa. Myra ngā mu-pia ame'ē ke rehe a'e ke amō ta

jukwa. ⁶A'e ke Tupā mukwera katu muhem. A'e pandu aja uhyk apo 'y. Pejur! Mouha renda rehe pesak pejur. Se a'e nixói te 'y. ⁷Pahar jumu'eha ta pe pepandu peho apo. Kuja: “A'e ke Tupā mukwera katu muhem. Ngariréi ywy pe pehē ndutar koty a'e oho ta. A'ep pehē johu pesak ta ehe.” Ihē apandu ame'ē ke peharái ym — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁸Pe, pahar itakwar keruhū ngi a'eta oho. Kyje riki. Pe, hury katu tī. Jumu'eha ta pe pandu oho. Ujan riki oho. ⁹Oho ixo rahā, pahar a'eta rehe Jesu uhyk. Pandu:

—Ko ihē ajur — aja.

Ixoty a'eta uwyr. Ipy ke a'eta pyhyk. Ipy'a ke a'eta moī moī katu ehe, Jesu rehe. ¹⁰A'eta pe Jesu pandu:

—Pekyje ym. Ihē mu ta pe kuja pepandu peho: “Ngariréi ywy pe peho. A'ep ihē rehe a'eta usak ta tī” aja pepandu — aja kūjā ta pe pandu. (“Ihē mu ta” aja pandu rahā: “Upa katu te jurujar katu ehe ame'ē ta ke” aja mujekwa.)

Harōha ta te'e pandu ame'ē rehe har

¹¹Itakwar keruhū ngi kūjā ta oho ixo rahā, sonda ta ngi har amō ta uhyk oho tī. Jerusarē ok ta keruhū pe harōha ta uhyk oho tī. Pe, jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe upa katu te pandu. Ywy katak hū. Itahu rukwen kyndaha amō mujere mondo. Ame'ē ke upa katu te pandu. ¹²Tamūi ta namō pa'ihu ta jy'ar. Pandu pandu a'eta jupe. Pe, kuja a'eta ukwa. Sonda ta pe tamatarer ke a'eta me'ē me'ē hū. ¹³Pandu:

—Kuja pepandu ngā pe. “Pytun rahā, jande jaker rahā, Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim raho” aja pepandu. ¹⁴Ame'ē ke homa awa tama'e kapitā hendu rahā, japandu ta ipe: “Sonda ta anī. Ame'ē ta ke emupirok ym” aja. A'erehe pekyje

ym ingi. Pehē ke a'e mupyrara ym ta — aja sonda ta pe.

¹⁵ Parise ta ngi tamatarer ke sonda ta pyhyk. Te'e pandu ame'ē muhepyha ke. Pe, parise ta panduha aja sonda ta pandu pandu oho tī. A'erehe sonda ta pandu, aja jundéu awa ta pandu pandu naī apo rī. “Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim raho” aja pandu pandu naī apo rī.

Awa py peteī jumu'eha ta pe Jesu mujesak

(Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49; Juā 20.19-23; At 1.6-8)

¹⁶ Jesu mujekwa ame'ē ywy'ā pe awa py peteī jumu'eha ta oho. Ngariréi ywy pe ame'ē ywy'ā ihī.

¹⁷ Jesu rehe usak rahā, a'eta py'a ke a'eta moī moī katu ehe. Ame'ē ta ngi har amō amō kuja: “Kome'ē Jesu my? Kwera katu uhem ame'ē ke my?” aja amō ta ukwa ukwa u'am. ¹⁸ A'eta koty Jesu oho. Pe, pandu a'eta pe:

—Ihē pe Tupā pandu: “Ywa pe upa katu te nde erema'e tar katu. Ame'ē ke ema'e katu. Peme'ē ywy keruhū pe aja tī. Ema'e katu tī” aja ihē pe. ¹⁹ A'erehe pehē pe ihē apandu: “Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta pe pepandu peho. Ihē rehe har pepandu pandu peho. Aja a'eta ke ihē kotyhar ta aja pemuruwak ta. Ame'ē ta ke pemujahuk. (Aja rahā, ihē kotyhar ta ke, aja pemujekwa ta ngā pe.) Jande pái keruhū je'ēha rupi pemujahuk. Ta'yr je'ēha rupi pemujahuk tī. Tupā'ā je'ēha rupi pemujahuk tī. ²⁰ Upa pehē pe ihē amu'e ame'ē ke amō ta pe pemu'e katu tī. Aja rahā, ame'ē ta hendu katu ta tī. Ihē je'ēha rehe hendu katu ta tī. Wera rahā pame katu te pehē namō ihē axo ta kŷ. 'Ar rehe angaha uhyk ym rahā we, aja te'eha pehē namō ihē axo ta kŷ” — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Upa.

Jesu rehe har Mak mupinim

Mak kome'ē paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ē wyy keruhū pe Jesu ixo rahā, ma'e ke a'e ma'ema'e ixo, ame'ē rehe har Mak mupinim.

Juā mujahukiha rehe har

(Matéu 3.1-12; Ruk 3.1-18; Juā 1.19-28)

¹ Myrandu katu ke Mak mupinim werur. Jesu Kirisutu rehe har a'e mupinim. [Tupā ra'yr a'e.] ² Kuja riki a'e uwyriha. Yman paper rehe Isai mupinim. Tupā je'ēha ke a'e mupinim tī. (Kuja, Ta'yr pe Tupā pandu:)

“Ihē je'ēha pandu ame'ē ke amondo py ta kŷ. Kuja ngā pe pandu py ta oho:

‘Jandema'e sawa'e te uwyr tate, a'erehe pe ke pemukatu. (Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pehijar. Aja pexo katu 'y)' aja ihē je'ēha pandu ame'ē ke pandu ta.

Ame'ē raikwer rupi nde ereho ta” aja Ta'yr pe Tupā pandu.

³ Kuja awa nixói te ame'ē pe amō pandu u'am:

“Kapitā keruhū uhyk tate rahā, ma'e ke upa mukatu. Aja jandema'e sawa'e te uhyk tate.

A'erehe pexoha ke pemukatu.

A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pehijar” aja pandu u'am. Aja riki Isai mupinim. (Yman aja a'e mupinim rahā, Juā rehe har mupinim.)

⁴ Pe, awa nixói te ame'ē pe Juā mujahukiha uhyk uwyr. (A'ep heta ngā uhyk uwyr ehe.) Ame'ē ta pe pandu:

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Katu ame'ē ke pema'ema'e katu 'y. Aja rahā, pehē

rehe ipy'a ke Tupā mujywywyr ta. Pe, pehē ke ihē amujahuk ta — aja Juā pandu.

⁵ Juā koty heta ngā uhyk uwyr. Jundéi wyy ngi heta ngā uhyk uwyr ehe. Heta Jerusarē ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe tī. “Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke upa jande jahijar 'y” aja pandu ame'ē ta ke Juā mujahuk. Jondā y pe mujahuk. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa.)

⁶ Juāma'e mundeha awa rymba ra ke te'e mujā ame'ē ke. “Kame” aja ngā rymba rer. Ame'ē ra ke ima'e mundeha. (Ymanihar Erima'e mundeha aja ame'ē mundeha. Aja rahā, Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Juā tī, aja mujekwa.) So'o pিরer pe ixu'a rupi pukwar. Tukuxixik mixir ame'ē ke a'e u'u. Eir namō u'u tī. ⁷ Juā pandu:

—Ihē raikwer rupi amō tur. Katu te hū me'ē ke a'e. Ihē anī. Aja ym ihē. A'erehe ima'e miasu aja axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē. ⁸ Y pe pehē ke ihē amujahuk. A'e anī. Pehē ke Tupā'ā namō mujahuk, ame'ēja saka — aja ngā pe Juā pandu. (“Tupā'ā namō mujahuk” aja pandu rahā: “Ngā py'a rehe Tupā'ā ke a'e muwyr ta” aja mujekwa katu.)

Jesu ke Juā mujahuk

(Matéu 3.13-17; Ruk 3.21-22)

⁹ Arahā Ngariréi wyy ngi Jesu uhyk uwyr ehe, Juā rehe. Nasare ok ta ngi uhyk uwyr ehe. Pe, y pe Jesu ke Juā mujahuk. Y rer Jondā.

¹⁰ Pe, y ngi Jesu uhem rahā, pahar ywa pirar, ame'ēja saka Juā usak u'am. Pe, Jesu rehe Tupā'ā wyjy uwyr. Pykahuran aja saka wyjy uwyr ehe. ¹¹ Pe, ywa ngi panduha uwyr:

—Nde riki ihē ra'yr. Nde rehe ihē apy'a katu. Ihē ke nde eremuhury katu — aja Ta'yr pe Tupā pandu.

Jesu rehe Satana uhyk uwyr
(Matéu 4.1-11; Ruk 4.1-13)

¹² Pahar awa nixóí ame'ë pe Tupã'a Jesu ke muhyk raho. ¹³ A'ep heta ukwer rahã, ixo. Kuja, mokõi awa pypa (40) hetaha wera rahã, a'ep ixo. Arahã, Satana uhyk uwyr ehe. (Ajã ramõi a'e.) Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ë ke Satana putar tipe. Manga manga tipe. Anĩ. Jesu ma'e ym te. Ame'ë renda pe so'o jarõ ame'ë ta ixo tĩ. Pe, Jesu rehe Tupã je'ëha rahoha ta wjy uwyr. Usak katu uwyr ehe.

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar
(Matéu 4.12-22; Ruk 4.14-15; Ruk 5.1-11)

¹⁴ Ajame'ë ke kyndaha pe Juã ke amõ ta kynda raho rahã, Ngariréi ywy pe Jesu uhyk oho. Myrandu katu ke pandu oho. Tupã rehe har pandu oho. ¹⁵ Kuja pandu:

—Angaha ke rehe uhyk oho apo 'y. Ixotyhar ta ke pehë, aja Tupã putar. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehë py'a pemuruwak. Pexoha pyahu ame'ë ke Tupã putar, aja pexo katu. Aja rahã, ixotyhar ta ke aja pehë ke a'e muruwak ta. Ame'ë myrandu katu rehe pejuru-jar katu — aja Jesu pandu ngã pe.

¹⁶ Ypa rymy'y rupi Jesu wata ixo rahã, pira pyhyk ame'ë ta rehe usak. Ypa rer Ngariréi. Mokõi sawa'e ta ixo. Her Simã. Imu rer Andere. Kyhapari pe pira pyhyk ixo. Ypa pe ombor ombor ixo. ¹⁷ Pe, Jesu pandu:

—Ihë namõ peho 'y. Pira pepyhyk ame'ë ta ke pehë. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehë ke amu'e ta. Pe, ngã py'a ke Tupã koty pemuruwak ta 'y. Pejur — aja Jesu Simã ta pe.

¹⁸ Pahar kyhapari hijar. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

¹⁹ A'engi Jesu oho we rahã, ame'ë ypa pe amõ mokõi sawa'e ta rehe uhyk oho tĩ. Tian ta rehe uhyk oho. Imu rer Juã. Semende ra'yr

ta ame'ë ta. Jarusu keruhũ pe kyhapari mukatu uĩ. ²⁰ Ame'ë ta rehe usak rahã, pandu:

—Pejur. Ihë namõ peho — aja Jesu Tian ta pe.

Pe, Jesu namõ Tian ta oho tĩ. Jarusu keruhũ pe ipái ihĩ. Semende aja her. Parakyha ta namõ ihĩ. Upa ame'ë ta ke Tian ta hijar. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

Ipy'a rehe ajã ihĩ me'ë ke
(Ruk 4.31-37)

²¹ A'engi Kapana'ũ ok ta pe Jesu uhyk uwyr. Inamõ ixo ame'ë ta uhyk uwyr tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho. A'ep ngã ke mu'e uĩ. ²² Amõ ta Moise je'ëha mu'e. Aja ym Jesu mu'e. Ukwã katuha namõ mu'e katu. A'erehe hendu ame'ë ta pandu: “Mã! Je'ëha te reko aja pandu katu” aja ngã.

²³ Pe, amõ sawa'e jy'ariha renda pe ixo uwyr. Ipy'a rehe ajã ihĩ ame'ë ke a'e. Pe, hãtã pandu:

²⁴ —Éi! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde. Ma'ewã jande ke nde eremupyrara erejur my? Nde rehe har ihë akwa katu. Tupã koty ngi nde erejur ame'ë ke nde. Ima'e je'ëha ke nde erepandu erejur. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixóí te nde pe, aja akwa katu — aja hãtã pandu.

²⁵ Pe, ajã pe Jesu pandu:

—Eje'ë ym! Sawa'e py'a ngi ehem eho — aja ajã pe.

²⁶ Pe, ajã sawa'e ke mukatak katak hũ. Ahem hũ riki. Pe, uhem oho ingi. ²⁷ A'ep ixo ame'ë ta mukahem riki. Pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Mã katu tiki? Amõ kotyhar ma'e mu'eha ko. Ima'e je'ëha rupi pandu, pe, ajã ta hendu katu ehe. Mã! — aja ngã.

²⁸ Pe, Jesu rehe har upa Ngariréi ywy rupi ngã pandu pandu oho. Pahar pandu pandu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu ame'ë rehe har

(Matéu 8.14-15; Ruk 4.38-39)

²⁹ Ajame'ë ke jundéu awa tama'e jy'ariha renda ke Jesu hijar oho. Simã ta oho tĩ. Pe, Simã rok pe ixe oho. Ame'ë ke Andere rok tĩ. Tian oho tĩ. Juã amō oho tĩ. ³⁰ A'ep Simã pen haku. A'erehe ixyha pe tui. Jesu uhyk rahã, pahar amō ta pandu ipe. "Simã pen haku hũ" aja ipe. ³¹ A'erehe hake Jesu oho. Ipo rehe pyhyk, pe, mupu'am. Pahar hakuha maha oho ipe. Pe, imi'u Jesu ta pe a'e me'ë me'ë.

Heta ngã ke Jesu mukatu ame'ë rehe har

(Matéu 8.16-17; Ruk 4.40-41)

³² Ame'ë pytun ramō rahã, upa warahy u'ar rahã, (jundéu awa ta putu'uha 'ar upa. A'erehe wata katu apo.) A'erehe ma'e ahy ixo ame'ë ta ke upa katu te ngã werur ipe. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ta ke ngã werur ipe tĩ. ³³ Ok ta pe har ta mâte hũ hukwen rake rupi i'ãi. ³⁴ Ma'e ahy ixo ame'ë ta ke mukatu hũ. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ta ke upa mukatu tĩ. Jesu rehe har ãjã ta ukwa katu, a'erehe hãtã Jesu pandu: "Epandu ym ihẽ rehe har" aja ãjã pe.

Tupã je'ëha ke Jesu pandu pandu oho

(Ruk 4.42-44)

³⁵ Ame'ë ku'ë rahã, sapukái je'ë py rahã, Jesu pu'am. Simã rok ngi uhem oho. Pe, paite we awa nixói te ame'ë pe oho. A'ep Tupã namō pandu pandu. ³⁶ Pe, Simã upak rahã, Jesu ke kekar oho. Inamō ixo ame'ë ta kekar oho tĩ. ³⁷ Pe, usak ehe rahã, Simã ta pandu ipe:

—Upa ngã nde ke kekar ixo tipe — aja.

³⁸ Jesu pandu:

—Amō ta renda rupi jaho ta me'ë te'e. A'ep pe har ta pe Tupã rehe har apandu ta me'ë te'e tĩ. A'erehe ihẽ ajur. Jahorahã! — aja Simã ta pe.

³⁹ A'erehe upa Ngariréi wvy rupi wata oho. Upa jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu oho. Amō ta py'a ngi ãjã ke muhem mondo tĩ.

Pereran ma'e u'u hũ ame'ë ke mukatu

(Matéu 8.1-4; Ruk 5.12-16)

⁴⁰ Pereran ma'e u'u hũ ame'ë ke Jesu rehe uhyk uwyr. Ipy'arãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Nde ereputar rahã, ihẽ ke nde eremukatu ta aja akwa katu — aja sawa'e.

⁴¹ Pyrara Jesu usak ehe. Pe, iyywa ke mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke a'e mujar. Pandu ipe:

—Ere. Nde ke ihẽ amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja sawa'e pe.

⁴² Pahar upa katu ipe 'y. Upa ka'ë oho ipe. ⁴³⁻⁴⁴ Pe, hãtã Jesu pandu ipe:

—Ehendurahã! Nde ke ihẽ amukatu, ame'ë ke amō ta pe epandu ym we rĩ. Jundéu awa tama'e pa'i koty eho py. Nde rehe pa'i usak ta. "Katu apo 'y" aja pandu ta. Pe, yman Moise pandu, aja ma'e ke pa'i pe eme'ë. Aja rahã, upa nde pিরer katu, aja ngã ukwa ta tĩ — aja Jesu pandu tipe ipe.

Pe, pahar sawa'e ke muhem mondo. ⁴⁵ Pe, sawa'e oho ingi. (Jesu rehe hendu ym.) Mukatuha rehe har pandu pandu oho. Upa katu te ok ta rupi pandu pandu oho. Pyta we ym awa renda ke. A'erehe ok ta pe marã ka ym Jesu ixeha. Upa ngã ukwa katu ehe har. A'erehe amō koty pyta. Awa nixói te ame'ë pe pyta. A'ep upa hekoha ngi ngã uhyk oho ehe.

2

Upa jupyrãtã rãtã ame'ë ke Jesu mukatu

(Matéu 9.1-8; Ruk 5.17-26)

¹ Ku'ë rahã ha pe we Kapanaũ ok ta pe Jesu jywyr oho. "Hok pe

apo ihĩ” aja amō ta pandu pandu oho. ² A'erehe heta te hũ ngā jy'ar uwyr ehe. Ok wyr pe soroka nixói te. Hukwen rupi soroka nixói te tĩ. Pe, ngā pe Tupā je'ēha ke Jesu pandu pandu uĩ. ³ Arahā tumeme sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Ame'ē ta upa jupyrātā rātā ame'ē ke muhyk werur. ⁴ Māte hũ ngā i'āi. A'erehe marā ka ym Jesu rehe muhykiha. A'erehe ok kupe 'ar pe jupir oho. (Ame'ē ok kupe ipe katu.) Pe, jupyka jo'ok jo'ok. Ixwar ihĩ rahā, upa jupyrātā rātā ame'ē ke ame'ē rupi mujy mondo ehe. Kyha aja me'ē 'ar pe sawa'e tūi. Tupaham rehe mujy mondo. Pe, Jesu rake mou. ⁵ Ma'e ahyha Jesu mukatu. Ame'ē rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ē ke Jesu ukwa rahā, jupyrātā rātā ame'ē pe pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihē py'a jywyr katu — aja Jesu.

⁶ A'ep Moise je'ēha mu'e ame'ē ta wapyk uĩ tĩ. Jesu pandu ame'ē ke rehe hendu rahā, kuja ipy'a pe ukwa ukwa uĩ:

⁷ —Mā! Aja pandu rahā, katu ym. Tupā jō riki ngā pe pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr” aja. A'erehe peme'ē riki Tupā aja jupe my? Katu ym aja — aja a'eta py'a pe a'eta ukwa ukwa uĩ.

⁸ Pe, pahar ame'ē ta ukwaha ke Jesu ukwa tĩ. A'erehe pandu:

—Mā! Pehē py'a pe ma'e ke pekwa pekwa ym peĩ. ⁹ Myja me'ē riki hātā ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja apandu rahā, hātā ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak ym awa.) Anĩ rahā, kuja my? “Epu'am! Nde kyha aja me'ē ke emupu'a! Ewata inamō eho!” aja apandu rahā, hātā ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak katu awa.)

¹⁰ —Pesarahā! (Tupā jō riki ahyha mukatu aja pekwha. Tupā jō riki ngā rehe ipy'a mujywyr katu aja pekwha tĩ.) Apo ihē tĩ. Awa ihē tĩ. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē riki kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē aja ihē amujekwa ta apo. Ihē pe Tupā pandu tĩ: “Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e. Ame'ē ta rehe nde py'a emujywyr katu” aja ihē pe. Pesarahā! Ame'ē ke pekwa ta apo. Amujesak ta — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe Jesu pandu.

Pe, jupyrātā rātā ame'ē pe pandu:

¹¹ —Ko apandu nde pe. Epu'am! Nde kyha aja me'ē ke emupu'a! Nde rok pe ejywyr eho — aja Jesu.

¹² Pe, upa ngā usak usak uĩ rahā, sawa'e pu'am. Kyha aja me'ē ke mupu'a. Pe, pahar uhem oho. A'erehe ngā pandu:

—Mā! Katu tiki — aja riki.

Pe, Tupā pe pandu tĩ:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Mā! A'eramō te aja mukatuha jasad py'y. Katu! — aja ngā.

Jesu namō Rewi oho ame'ē rehe har

(Matéu 9.9-13; Ruk 5.27-32)

¹³ A'engi Jesu uhem oho. Pe, ypa rymy'y rehe jywyr oho tĩ, Ngariréi ypa rehe. A'ep heta ngā jy'ar oho ehe tĩ. Ame'ē ta ke mu'e uĩ.

¹⁴ A'engi wata oho ixo rahā, amō sawa'e rehe usak. Her Rewi. (Amō her: “Matéu” aja.) Apéu ra'yr a'e. Tamatarer matyriha renda pe wapyk uĩ. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyrihar. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar ym ame'ē ke a'e.) Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho 'y — aja ipe.

Rewi pu'am. Upa hijar. Pe, inamō oho.

¹⁵ I'i atu rahā, Rewi rok pe ma'e ke Jesu ta u'u uĩ. Heta tamatarer matyriha ta inamō uwyr tĩ. Amō heta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta aja tĩ. Inamō uwyr tĩ.

Ame'ë ta ngi har heta Jesu namō ma'e ke u'u uī. Jumu'eha ta u'u uī tī. ¹⁶ Pe, amō Moise je'ēha mu'e ame'ë ta i'āi tī. Parise kotyhar ta ke ame'ë ta. Kuja jumu'eha ta pe ame'ë ta je'ë je'ë:

—Ma'ewā ame'ë sawa'e ta jaxer ame'ë ta namō Jesu u'u uī my? Tamatarer ke matyr ame'ë ta namō aja tī. U'u inamō tī. Katu ym aja — aja Moise je'ēha mu'e ame'ë ta pandu.

¹⁷ Ame'ë ke rehe Jesu hendu rahā, pandu:

—Ma'e ahy ixo rahā, mukatuha koty amō oho. Ahy ym ixo rahā, mukatuha koty oho ym. (Aja apo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta ihē rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ë ke a'eta putar, a'erehe ihē rehe uhyk. Mukatuha rehe uhyk, ame'ëja saka. Katu jupe ame'ë ta anī. Ame'ë ta ihē rehe uhyk ym.) Pesarahā! Sawa'e katu aja ukwa jupe, ame'ë ta pe kuja ihē apandu ym: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja. Anī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta pe kuja ihē apandu katu: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja — aja Jesu pandu.

U'uha ke hijar ame'ë rehe har
(Matéu 9.14-17; Ruk 5.33-39)

¹⁸ Amō rahā, Juā mujahukiha namō jumu'e ixo ame'ë ta upa ma'e u'uha ke hijar ixo. Parise ta aja tī. Ma'e u'uha ke hijar ixo tī. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupā pe.) Pe, amō ta pandu uwyr. Jesu pe pandu:

—Juā mujahukiha namō jumu'e ixo ame'ë ta upa ma'e u'uha ke hijar ixo. Parise ta namō jumu'e ixo ame'ë ta aja tī. Upa ma'e u'uha ke hijar ixo tī. Nde namō jumu'e ixo ame'ë ta anī. Upa ma'e u'uha ke hijar ym. Ma'erehe hijar ym my? — aja Jesu pe.

¹⁹ Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahā, imi'u matyr. Huryha mujā. Pe, ame'ë pe oho ame'ë ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namō ixo rahā, ma'e u'uha ke hijar ym. ²⁰ (Ihē namō ihēma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym.) Yman rahā, ihē ke amō ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahā ihē jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha mujekwa ta.)

²¹ —Amō we tī. Kamixa ymanihar ke sorok rahā, pan jupu'a ym ame'ë ke amō mujar ym ehe. Mujar ehe rahā, jupu'a we oho. Pe, kamixa ymanihar ke musak we ta. Sorok riki tiha we ta oho. ²² Kawī mupupur ramō ame'ë ke hyru ymanihar te pe amō purakar ym. Ame'ë pe purakar rahā, pupur we ixo rī. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, upa kawī jyhē ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tī. A'erehe kawī mupupur ramō ame'ë ke hyru katu ame'ë pe amō purakar rahā, katu ta tiki. Aja rahā, kawī jyhē ym ta. Hyru ke upuk ym ta tī — aja ngā pe Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahā, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. A'erehe parise ta mu'e aja ixoha namō marā ka ym muparaha, aja Jesu mujekwa katu.)

Ahúi aja me'ë ke jumu'eha ta po'ok ame'ë rehe har

(Matéu 12.1-8; Ruk 6.1-5)

²³ Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ahúi aja me'ë ty rupi Jesu wata oho ixo. Jumu'eha ta namō oho ixo rahā, jumu'eha ta amō amō po'ok oho. (Ame'ë ke ipo pe kamyrik. Aja pīrer ke ombor. Upa ombor rahā, ame'ë ke u'u.) ²⁴ Pe, Jesu pe parise ta pandu:

—Anī. Katu ym kamyrikiha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahā, katu ym. (Paraky te'e, ame'ëja saka. A'erehe katu

ym.) Aja Moise je'ēha rehe panduha ihĩ — aja ipe.

²⁵⁻²⁶ (Amō rehe pyrara usak ta me'ē te'e, aja Jesu mujekwa tar katu) a'erehe pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamō ixo ame'ē ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ē ta ma'eha Tupã je'ēha rehe pesak riki. Ame'ē pekwa riki. Ma'e u'u ame'ē ke nixói te rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Ndawi ixo. A'ep mbeju ihĩ. Ame'ē ke Ndawi u'u. Inamō ixo ame'ē ta pe me'ē me'ē tĩ. Ame'ē ta u'u tĩ. Arahã Amiata pa'i keruhũ. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. Ame'ē mbeju ke Tupã ruwa koty aja saka pa'ihu moĩ. Pa'i ta jō ame'ē ke u'u katu. Amō ta u'u rahã, anĩ. (Ndawi ta pa'i ym. A'erehe Ndawi ta u'u rahã, katu ym ta tipe. Aja Moise je'ēha rehe hendu ym) — aja parise ta pe Jesu pandu.

²⁷ Pandu tĩ:

—Putu'uha 'ar ke Tupã mujã py my? Anĩ. Aja ym. Awa ke a'e mujã py. A'engi putu'uha 'ar ke manga. Aja rahã, awa rehe putu'uha 'ar haihu katu, ame'ēja saka riki. Putu'uha 'ar rehe awa haihu katu, aja ym. ²⁸ A'erehe putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amō ma'e, ame'ē ke ihē riki apandu katu. Tupã je'ēha rupi ajur ame'ē ke ihē. Awa ihē tĩ — aja Jesu.

3

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē ke Jesu mukatu

(Matéu 12.9-14; Ruk 6.6-11)

¹ Amō wera rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu ixo oho tĩ. A'ep ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē ke ihĩ. ² A'ep amō ta ixo. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, Jesu mukatu ta my? Ame'ē ke ukwa tar katu. Mukatu rahã: “Katu ym. Putu'uha 'ar rahã, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e aja nde.) A'erehe katu ym nde erema'eha” aja Jesu pe pandu ta

tipe. A'erehe ame'ē ta Jesu rehe usak usak uĩ. ³ Pe, ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē pe Jesu pandu:

—Se ejur. Ngã ruwa koty ejur e'am — aja riki.

⁴ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Myja me'ē Moise je'ēha pandu katu my? Myja me'ē putu'uha 'ar rahã, amō ma'e my? Ko katu ame'ē ke amō pe ma'e my? Anĩ rahã, katu ym ame'ē ke ma'e my? Ko amō rehe pyrara usak my? Anĩ rahã, amō ke jukwa my? Myja me'ē katu pehē pe my? — aja ngã pe.

Anĩ. Je'ē ym ngã. ⁵ Ame'ē ta rehe Jesu juramã ma'ã. Parahy ngã rehe. Katu ame'ē ke ame'ē ta ma'e tar ym, a'erehe Jesu parahy ngã rehe. Amō we tĩ. Pyrara usak ngã rehe a'e tĩ. Jumen saka jurupy hãtã, aja ngã ixo. Hendu tar ym. Jetehar te ke putar ym tĩ. A'erehe pyrara usak ngã rehe a'e tĩ. Pe, sawa'e pe pandu:

—Nde po epirar 'y — aja Jesu.

Ipo ke sawa'e pirar. Upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tĩ. ⁶ A'engi parise ta uhem oho. Pahar Ero kotyhar ta namō jy'ar oho. Ame'ē ta namō pandu pandu.

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa — aja riki parise ta jupe.

Yrymy'y rehe heta te hũ ngã jy'ar

⁷ A'engi ypa pe Jesu oho tĩ, Ngariréi ypa pe. Jumu'eha ta oho inamō tĩ. Haikwer rupi heta te hũ ngã oho tĩ. Ngariréi ywy ngi heta uhyk oho ehe. Jundéi ywy ngi aja tĩ. Heta ngã uhyk oho ehe tĩ. ⁸ Jerusarē ok ta ngi aja tĩ. Heta ngã uhyk oho ehe tĩ. Inuméi ywy ngi aja tĩ. Uhyk oho ehe tĩ. Jondã y ruwái pe har ta aja tĩ. Heta ngã uhyk oho ehe tĩ. Tir ok ta rake ixo ame'ē ta aja tĩ. Sinō ok ta rake ixo ame'ē ta aja tĩ. Heta te hũ uhyk oho ehe tĩ. Upa ma'e katu ame'ē ke Jesu ma'ema'e ixo, aja ngã hendu, a'erehe johu ngã uhyk oho ehe.

9-10 Mā heta te hū ngā ixo. Ahy ixo ame'e ta ke Jesu mukatu hū. A'erehe upa katu te ahy ixo ame'e ta ixoty jusosok oho ixo. Ipo ke mujar tar katu ehe. (Aja rahā, katu ta oho.) Ixoty jusosok sosok hū oho ixo ngā. A'erehe jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se jarusu keruhū pemuhyk perur — aja riki.

Pe, jumātā hū ngā uwyr ehe rahā, jarusu keruhū pe Jesu opor ta oho. (Aja rahā, jusosokiha rupi jukwa ym ta.) ¹¹ Ahy ixo ame'e ta ke Jesu mukatu. Pe, ipy'a rehe ājā ihī, ame'e ta usak ehe rahā, Jesu ruwa koty u'ar. (Aja rahā, katu te ame'e ke kohī, aja mujekwa katu.) Pe, hātā pandu:

—Nde riki Tupā ra'yr — aja.

¹² Anī. Hātā Jesu pandu:

—Pepandu ym ihē rehe har — aja ājā ta pe.

Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar

(Matéu 10.1-4; Ruk 6.12-16)

¹³ Ajame'e ke wwy'ā rehe Jesu jupir oho. Pe, sawa'e ta pe pandu:

—Pejur! — aja.

Katu usak ame'e ta ke mujy'ar. Sawa'e ta uhyk uwyr ehe. ¹⁴ Kuja, awa py mokōi sawa'e ta ke jo'ok. “Ko ihē amondo ame'e ta ke” aja Jesu. Ame'e ta pe pandu tī:

—Amō ta ngi har pehē ke ihē ajo'ok. Ihē namō pepyta ta. Amō ta renda rupi pehē ke ihē amondo ta tī. Ame'e rupi Tupā je'ēha ke pepandu pandu ta peho tī. ¹⁵ Ihē je'ēha rupi ājā ta ke pemuhem ta katu tī. Awa ta py'a ngi pemuhem ta katu — aja awa py mokōi sawa'e ta pe.

¹⁶ Jo'ok ame'e ta kuja sawa'e ta rer. Ko Simā. [Amō her Jesu moī ehe. “Petu” aja ipe.] ¹⁷ Amō sawa'e Tian. Imu Juā. Semende ra'yr ta ame'e ta. [Ame'e ta rehe amō her ke Jesu moī tī. “Mboane” aja a'eta

pe. Ame'e je'ēha: “Pahar ipy'a pi-hun” aja.] ¹⁸ Amō sawa'e Andere. Siri amō tī. Amō Matoroméu tī. Amō Matéu. Amō Tome tī. Tian amō tī. Apéu ra'yr ame'e. Tandéu amō tī. Simā amō tī. Sero aja her tī. (“Sero” pandu rahā: “Jundéu awa tama'e wwy ngi huwajan ta ke a'e mujar tar katu muhem” aja a'e.) ¹⁹ Amō Jun Ikario tī. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk werur.

Satana rehe har (Ājā ramūi a'e)

(Matéu 12.22-32; Ruk 11.14-23; Ruk 12.10)

²⁰ Ajame'e ke hok pe Jesu jywyr oho. Heta te hū ngā uhyk uwyr ehe tī. Ame'e ta pe Tupā je'ēha pandu pandu hū. Mukatu hū ngā ke. Heta te hū ngā uwyr ehe. A'erehe marā ka ym ma'e ke u'uha uī. Jumu'eha ta aja inamō ixo tī. ²¹ Ame'e rehe har ianam ta hendu rahā, Jesu ke oho piam tipe. Amō ta pandu u'am:

—Ka'u te'e riki a'e — aja naī.

A'erehe oho piam tipe. (Anī. A'eta namō Jesu oho ym.)

²² Jerusarē ok ta ngi amō Moise je'ēha mu'e ame'e ta uhyk uwyr ehe. Ame'e ta pandu pandu u'am:

—Ipy'a rehe Mesembu ihī, a'erehe ājā ta ke Jesu muhem katu mondo — aja pandu naī. (“Mesembu” aja pandu rahā: “Satana ke” aja ukwa. Ājā ramūi a'e.)

Amō ta pandu:

—Satana je'ēha rupi ājā ke a'e muhem mondo tī — aja pandu naī tī.

²³ Pe, ngā ke Jesu mujy'ar. Myja me'e ājā ta my, ame'e ke pandu pandu:

—Satana jumuhem ym jumondo. ²⁴ Ka'a rupi har ta jumai mai ngā juehe rahā, jumumba ta ngā juehe. (A'erehe jumai mai ym ta ngā juehe.) ²⁵ Ok wyr pe har ta jumai mai a'eta juehe rahā, jumumba ta a'eta juehe tī. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.) ²⁶ Aja ixotyhar ta namō Satana jumai

mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe. A'erehe Satana je'êha rupi ãjã ta ke ihê amuhem ym amondo.)

²⁷—Sawa'e pyrãtã rok pe ma'e ke mukanim ym oho awa. Mukanim ta oho rahã, sawa'e pyrãtã ame'ê jywa ke mujere pukwar py, pe, sawa'ema'e ke upa mukanim ta raho. (Aja ihê tĩ. Satanama'e pyrãtãha ngi sawa'e ke ihê riki amuhem tĩ. Aja rahã, Satanama'e pyrãtãha 'ar koty te we ihẽma'e pyrãtãha, aja ihê amujekwa katu.)

²⁸—Ko apandu katu pehẽ pe. Upa ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e. Ame'ê rehe Tupã ipy'a jywyr ta. “Tupã! Nde katu ym” aja pandu ame'ê ke rehe aja tĩ. Ipy'a jywyr ta tĩ. ²⁹Tupã'ã pe anĩ. “Tupã'ã! Nde katu ym. Nde erema'eha katu ym” aja pandu ame'ê ke rehe anĩ. Ame'ê rehe jõ Tupã ipy'a jywyr ym te ta. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha aja te'e ta ixo, a'erehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta — aja Jesu pandu.

³⁰A'eramõ amõ ta pandu: “Ãjã ipy'a rehe ihĩ” aja Jesu rehe har pandu naĩ. A'erehe myja me'ê ãjã ta my, ame'ê rehe har Jesu pandu.

Jesu anam ta rehe har
(Matéu 12.46-50; Ruk 8.19-21; Emberéu 2.11)

³¹Imãĩ uhyk uwyr ehe. Imu ta amõ tĩ. Hukwen rake uhyk u'am. Pe, amõ pe imãĩ pandu:

—Jesu pe epandu eho: “Se ejur” aja ipe — aja imãĩ.

³²Heta ngã juramã jy'ar ixo ehe. Amõ ta pandu ipe:

—Soroka pe ne mõi i'ãĩ, ne mu ta namõ. Nde pe pandu tar katu — aja Jesu pe.

³³⁻³⁴Pe, ngã rehe juramã usak. Pandu:

—Pesarahã! Ko riki ihẽ mõi. Amõ ta ihẽ mu ta aja tĩ. ³⁵Tupã putar ame'ê ke amõ ma'ema'e rahã,

ame'ê riki ihẽ mu aja saka. Ihẽ rendyr aja tĩ. Ihẽ mõi aja tĩ — aja Jesu pandu.

4

Ma'e ra'ĩ muhãĩ ame'ê rehe har
(Matéu 13.1-9; Ruk 8.4-8)

¹Amõ rahã, ypa rymy'y rehe Jesu mu'e mu'e uĩ tĩ. Heta hũ ngã jumãtã katu te jy'ar ehe, a'erehe jarusu keruhũ pe opor oho. A'ep wapyk uĩ. Y pe jarusu keruhũ túi. Ypa rymy'y rehe upa ngã wapyk uĩ. Aja Jesu mu'e hũ ngã ke. ²Myja me'ê ma'e ra'ĩ ta my ame'ê ke pandu uĩ. Mu'e rahã, kuja pandu:

³—Pehendu naturahã! Ma'e ra'ĩ ke amõ muhãĩ oho. ⁴Kupixa pe ma'e ra'ĩ muhãĩ rahã, awa rape rupi amõ ha'ĩ u'ar. Ame'ê ke ma'ewyra u'u uwyr. Upa u'u.

⁵Amõ ma'e ra'ĩ ita ty rupi u'ar. A'ep ywy katu ame'ê ke ta'yr mi. Pe, ha'ĩ hywõi. Ywy heta ym a'ep, a'erehe pahar hywõi. ⁶Pe, warahy haku rahã, i'y manõ. Hapo ipyp oho ym, a'erehe upa te'e manõ. ⁷Amõ ma'e ra'ĩ juruwe ty rupi u'ar. Juruwe tiha py oho. A'erehe ma'e ra'ĩ hywõi rahã, hury ym. A'erehe i'a ym. ⁸Pe, amõ ma'e ra'ĩ ywy katu ame'ê rupi u'ar. Pe, hywõi rahã, hury katu oho. Tiha katu oho. I'a uhem, pe, tyarõ. Hymbo rehe heta i'a ihĩ. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta we hũ i'a ihĩ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Sẽ (100) aja hetaha — aja Jesu pandu.

⁹Pandu tĩ:

—Pekwa tar katu rahã, ihẽ apandu ame'ê ke rehe pehendu katu ta me'ê te'e — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ĩ ame'ê rehe har mujekwa

(Matéu 13.10-17; Ruk 8.9-10)

¹⁰Jesu jeje ixo rahã, awa py mokõi jumu'eha ta pandu uwyr ipe. Amõ ta aja tĩ. Pandu uwyr ipe tĩ.

—Jande pe emujekwarahã! Myja me'ë ma'e raĩ ta my, ame'ë ke emujekwa katu — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ë ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak, ame'ë ke a'e putar katu. “Ihẽma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ë ke nema'e jum'u'eha ta pe emujekwa” aja Tupã pandu ihẽ pe. Amõ ta pe anĩ. Amujekwa ym ta. A'erehe myja me'ë ma'e ke my, ame'ë ke apandu pandu. Ame'ë ke rehe jõ ngã hendu tipe. ¹² Aja rahã:

“A'eta usak usak tipe. Anĩ. Ukwa ym riki. Hendu hendu tipe. Anĩ. Ukwa ym riki tĩ.

Ukwa rahã, Tupã rehe ipy'a ke muruwak ta tipe. Pe, ame'ë ta rehe ipy'a ke Tupã mujywyr ta tipe” aja ta — aja Jesu pandu.

Ma'e raĩ rehe har
(*Matéu 13.18-23; Ruk 8.11-15*)

¹³ Pe, a'e pandu tĩ:

—Ko ma'e raĩ rehe har pekwa ta me'ë te'e. Pekwa ym rahã, amõ myja me'ë ma'e ke my, ame'ë ke ihẽ apandu rahã, pekwa ym ta tĩ. A'erehe ko amujekwa ta. ¹⁴ Ma'e raĩ ke amõ muhãi oho. Ame'ë riki Tupã je'ëha pandu pandu oho. ¹⁵ Ma'e raĩ awa rape rupi u'ar. Ame'ë riki kuja. Tupã je'ëha rehe amõ ta hendu. Pe, hendu rahã, pahar Satana mukanim uwyr. (Ma'ewyra uwyr, ame'ëja saka.)

¹⁶ —Amõ ma'e raĩ ita ty rupi u'ar. Ame'ë kuja. Tupã je'ëha rehe hendu tipe. Hendu rahã, hury katu tipe. (Pahar hywõi, ame'ëja saka.) ¹⁷ Tupã je'ëha pyta katu ym, a'erehe tapijar te'e we jurujar ym. Tupã je'ëha rehe jurujar, a'erehe amõ ta parahy ehe. (Warahy haku, ame'ëja saka.) A'erehe pahar Tupã je'ëha ke hijar. Amõ ta puka puka hũ ehe, a'erehe pahar Tupã je'ëha ke hijar tĩ. Katu ym aja.

¹⁸ —Amõ ma'e raĩ juruwe ty rupi u'ar. Ame'ë kuja. Tupã je'ëha rehe hendu tipe. ¹⁹ Ima'e ixoha rehe te'e a'e ukwa ukwa ixo. “Ma'e ihẽ a'u ta my? Ma'e ihẽ amunde ta my?” aja ukwa ukwa ixo. Ko tamatarer matyr tar katu hũ. Upa ma'e ke matyr tar katu hũ. Upa ame'ë ke Tupã je'ëha ke mukanim. (Juruwe jukwa, ame'ëja saka.) Tupã rehe har ukwa ukwa tar ym. Ima'e ke rehe ipy'a katu. Katu ym aja. A'erehe ma'e i'a ym, ame'ëja saka. (Aja rahã, amõ we Tupã rehe har ukwa tar ym.)

²⁰ —Amõ ma'e raĩ wyy katu rupi u'ar. Ame'ë ke kuja. Tupã je'ëha rehe hendu katu. Hury katu. I'a heta aja ixo. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ amõ heta we hũ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amõ heta te hũ. Sẽ (100) aja hetaha. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e hũ tĩ. Hymbo rehe i'a ihĩ, ame'ëja saka) — aja Jesu mujekwa katu jum'u'eha ta pe.

Araparin rehe har
(*Ruk 8.16-18*)

²¹ Jesu pandu tĩ:

—Araparin amõ hany rahã, pander pe jupyk ym. Myrape wyr pe moĩ ym tĩ. Anĩ. Ywate pukwar. Aja rahã, ok pe amõ ta ixo rahã, wera katu a'eta pe. ²² Ihẽ amu'e ame'ë ke ame'ëja saka. Apo mukanim, ame'ëja saka. I'i atu rahã, upa mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ëja saka riki. Apo jupyk, ame'ëja saka. I'i atu rahã, upa pirar ta, ame'ëja saka. (Aja rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ëja saka.) ²³ Pekwa tar katu rahã, pehendu katu 'y — aja Jesu pandu.

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Amõ pandu rahã, pehendu katu ehe. Pehendu tar ym rahã, pehẽ pe Tupã mujekwa ym ta. Pehendu tar katu rahã, pehẽ pe a'e mujekwa katu ta. Jete. I'ar koty

te we mujekwa katu ta pehē pe.
²⁵ Kuja riki. Amō ukwa katu rahā, amō we ukwa katuha ke Tupā muwyr ta ipe. Amō ukwa tar ym rahā, ta'yr mi ukwa, ame'ē ke upa mukanim ta ingi. (Aja rahā, ukwa ym te ta) — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ī hywōi ame'ē rehe har

²⁶ Pe, a'e pandu tī:

— Ihē amu'e ame'ē ke myja my? Ame'ē rehe har pehē pe apandu ta. Ame'ē ke kuja. Ywy rehe ma'e ra'ī ke amō muhāi. ²⁷ Pe, ima'e ke rehe a'e ma'ema'e oho ixo. Pytun rahā, aja. Wera rahā aja tī. Ima'e ke ma'ema'e oho ixo tī. Aja ixo rahā, ma'e ra'ī hywōi. Pe, tiha oho. Myja tihaha my, ukwa ym awa. ²⁸ Jeje ywy ngi uhem. Ho uhem py. A'engi i'y. A'engi hākā. A'engi hymbo. Pe, i'a. ²⁹ Tyarō rahā, amō matyr oho. Matyriha angaha ke rehe uhyk oho — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, kuja mujekwa. Jesu mu'e, ame'ē ke rehe jurujar katu te rahā, ixoha amō koty muruwak ta. Katu aja muruwak ta, aja mujekwa.)

Ma'e ra'ī jytym ame'ē ke tī

(*Matéu 13.31-32; Matéu 13.34; Ruk 13.18-19*)

³⁰ A'e pandu tī:

— Se Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē rehe har pehē pe apandu ta tī. ³¹ Kuja ma'e ra'ī aja saka. Mosata ra'ī ame'ēja saka. Ha'ī riki ta'yr te mi. ³² Pe, amō jytym rahā, hywōi katu. Pe, i'y tiha te hū oho. Kupixa pe har ta pyter pe tiha te ame'ē ke a'e. Hākā ke pia pia hū. Pe, ma'ewyra ta haity ta matyr ehe, hākā rehe. Pytun atu ame'ē wyr pe ma'ewyra ta ihē — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, kuja mujekwa. Jesu pandu py rahā, Tupā kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ī ta'yr te mi, ame'ēja saka. Pe, i'i atu te rahā, ixotyhar ta heta te hū ta. I'y tiha te hū, ame'ēja saka, aja mujekwa katu.)

³³ Pe, ngā ukwa katu rahā, amō amō myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu ngā pe. ³⁴ Aja jō ngā pe pandu. Jumu'eha ta anī. Ame'ē ta namō jō ixo rahā, upa katu te mujekwa. Myja me'ē ma'e ke my ame'ē ke upa katu te mujekwa jumu'eha ta pe.

Ywytu keruhū ke Jesu muputu'u ame'ē rehe har

(*Matéu 8.23-27; Ruk 8.22-25*)

³⁵ Ame'ē pytun ramō rahā, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

— Y ruwái rehe jaha jaho — aja.

³⁶ Y rymy'y rehe heta ngā ke a'eta hijar oho. Jarusu keruhū pe Jesu ihē. Ame'ē pe jumu'eha ta opor oho tī. Pe, y ruwái rehe oho. Amō jarusu keruhū pe amō ta oho tī.

³⁷ Pe, oho we rahā, ywytu keruhū uhyk ehe. Y kotok keruhū katak hū tī. Y ke oho rāi ipe. Tate jere oho.

³⁸ Jarusu keruhū tangwa koty Jesu ukwer ou. Iākā renda rehe iākā mupyta. Aja ukwer ou. Pe, amō mupak oho. Pandu ipe:

— Sa'e! Jande ke jajere tate riki. Nde erema'e ym ma'e ke my? — aja Jesu pe.

³⁹ Pe, pu'am rahā, hātā ywytu keruhū pe Jesu pandu.

— Mā peja ym! Eputu'u katu ihē pe — aja riki.

Y kotok keruhū pe pandu tī:

— Mā peja ym! Ewapyk katu — aja riki.

Pe, ywytu keruhū putu'u. Y ke wapyk katu te tī. ⁴⁰ Pe, jumu'eha ta pe pandu:

— Mā! Pekyje ym ta me'ē te'e. Ihē rehe pejurujar ym my rī — aja Jesu.

⁴¹ Anī. Jumu'eha ta kyje hū. Pandu a'eta jupe:

— Mā! Katu tiki! Pyrātā te ame'ē ke kohī! Je'ēha rehe ywytu keruhū hendu katu! Y kotok keruhū aja tī. Hendu katu ehe tī. Mā! Myja me'ē sawa'e ko my? — aja jumu'eha ta pandu.

5

Ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ke Jesu mukatu

(Matéu 8.28-34; Ruk 8.26-39)

¹ A'engi ypa ruwái rehe uhyk oho, Jera ywy pe. ² Jarusu keruhū ngi Jesu uhem oho rahā, amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Itakwar kangwerupa ngi uhyk uwyr ehe. ³ Ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ke a'e. Itakwar kangwerupa rupi ixo ame'ē ke a'e. Ngā pukwar ym a'e ke apo 'y. Ita tupaham pe pukwar rahā, pyta ym. ⁴ Amukwehe te ita tupaham pe iyywa ke mujere pukwar pukwar. Itymā ke pukwar tī. Anī riki. Iyywa pukwariha ke mohok riki. Ten! Itymā pukwariha ke mohok tī. Ten! Aja tī. Pyrātā te hū. A'erehe parahyha ke marā ka ym ngā mukanīha ingi. Parahy te'e ixo. ⁵ Pytun rahā, ahem hū. Wera rahā, ahem hū tī. Itakwar kangwerupa rupi ahem ixo. Ywy'ā rupi ahem ixo tī. Hātā ita pe jumu'i mu'i.

⁶ Paite we Jesu rehe usak rahā, ixoty ujan oho. Hake ipynarāi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) ⁷⁻⁸ Jesu pandu ixo:

—Ājā! Sawa'e py'a ngi ehem eho! — aja riki.

A'erehe hātā je'ēha uhem ingi:

—Jesu! Nde riki Tupā ra'yr! Ywatehar te a'e. Ihē pe ema'e ym ma'e ke. Tupā je'ēha rupi apandu: "Ihē ke emahy ym" — aja riki hātā pandu.

⁹ Pe, Jesu pandu:

—Ma'e nde rer? — aja.

Sawa'e pandu:

—Jande reta ame'ē ke jande, a'erehe: "Heta" aja riki jande rer — aja Jesu pe.

¹⁰ Jesu pe pandu pandu u'am:

—Kome'ē renda ngi ājā ta ke emujan ym emondo — aja.

¹¹ Ame'ē ywy'ā rehe kure ta māte hū ixo. Kāpī ke u'u ixo. ¹² Ājā ta pandu:

—Kure ta koty jande ke emondo. Kure ta rehe jande jaī ta — aja Jesu pe.

¹³—Ere. Peho — aja Jesu.

Pe, sawa'e ngi ājā ta uhem oho. Pe, kure ta pe ixe oho. (Ka'u te'e hū uwak.) Pe, kure ta ujan oho. Upen te'e hū ame'ē pe u'ar oho. Ypa pe u'ar oho. Upa katu te yjukwa. Heta te hū kure ta manō. Kuja, 2.000 hetaha manō.

¹⁴ Kure usakiha ta ujan oho. Ok ta rupi pandu pandu oho. Ma'e usak ramō, ame'ē rehe har pandu pandu oho. Amō amō awa renda rupi pandu oho tī. Pe, a'ep pe har ta usak uwyr. ¹⁵⁻¹⁶ Jesu rehe uhyk rahā, sawa'e rehe ngā usak. Ame'ē sawa'e ngi ājā ta uhem ramō. Wapyk uī. Ka'u ym apo 'y. Ima'e mundeha namō ixo apo 'y. Myja sawa'e ka'u ame'ē ke katu oho. Ame'ē ke rehe usak ame'ē ta upa pandu pandu ngā pe. Kure ta ka'u oho, ame'ē rehe har upa pandu tī. (Pyrātā te hū ame'ē ke pehī, aja ukwa. A'erehe ngā kyje ingi, Jesu ngi. Amō we ngāma'e kanim ta, ame'ē ke putar ym tī.)

¹⁷ A'erehe pandu ipe:

—Jande rekoha ngi eho — aja Jesu pe.

¹⁸ Jarusu keruhū pe Jesu opor oho ixo rahā, ājā ta uhem ramō ame'ē sawa'e pandu:

—Ne namō ihē aho ta — aja Jesu pe.

¹⁹—Anī. Nde rekoha pe ejywyrr eho. Jandema'e sawa'e te nde ke mukatu, ame'ē rehe har ne anam ta pe epandu eho. Nde rehe pyrara usak, ame'ē ke epandu tī — aja sawa'e pe Jesu pandu.

²⁰ Pe, sawa'e jywyrr oho. Amō amō ok ta rupi pandu pandu. "Jesu ihē ke mukatu" aja pandu pandu. Aja Jande popa ok ta, ame'ē rupi

upa pandu pandu oho. Sawa'e panduha rehe hendu ame'ë ta pandu:

—Mā! Katu tiki! Katu te hū — aja ngā.

“Ihē rajyr emukatu” aja Jái pandu

(*Matéu 9.18-19; Ruk 8.40-42*)

²¹ Y ruwái rehe Jesu jywyr oho tī. Jarusu keruhū pe aha oho. Pe, heta ngā jy'ar uwyr ehe tī. Y rymy'y rehe pyta. ²² Amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitā a'e. Jesu rehe uhyk rahā, ipixi'a pe u'ar oho oup. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohī, a'erehe hendu katu ehe, aja mujekwa.) Pandu ipe:

²³ —Ihē rajyr manō tate. Ihē rok pe eho! Iākā rehe nde po nde eremujar rahā, katu ta oho — aja Jesu pe.

²⁴ Pe, oho inamō. Oho ixo rahā, heta ngā Jesu rake rupi tuka tuka hū oho ixo.

Kūjā ke Jesu mukatu ame'ë rehe har

(*Matéu 9.20-22; Ruk 8.43-48*)

²⁵ Pe, amō kūjā oho ixo tī. Ma'e ahyha namō ixo. Jaiha ke pupur rāi namō ixo. Aja yman riki ixo. Kuja. Awa py mokōi (12) warahy 'ar rahā, aja te'e ixo. ²⁶ Ahyha mukatuha koty oho oho hū tipe. Ame'ë ta pe upa tamatarer me'ë me'ë tipe. Mukatu ym. I'ar koty te we mupyraraha riki ame'ë ta. Pe, katu ym oho ipe rī. ²⁷⁻²⁸ Jesu rehe har ngā pandu pandu, ame'ë ke hendu. “Jesu mukatu” aja kūjā hendu. A'erehe kuja ipy'a pe ukwa ukwa ixo:

—Ima'e mundeha rehe ihē po amujar rahā, ihē katu ta aho — aja kūjā.

Pe, ngā pyter rupi kūjā wata oho ixo. Pe, xupe rehe uhyk oho. ²⁹ Pe, Jesuma'e mundeha apyr rehe ipo mujar. Pahar jaiha ke pupur ame'ë ke putu'u ingi. Upa katu, aja ukwa. ³⁰ Pe, pahar Jesu ukwa. Amō ke

mukatu, aja ukwa. A'erehe uwak u'am. Pe, pandu:

—Awa ihēma'e mundeha rehe ipo mujar my? — aja.

³¹ —Nde rake rupi heta ngā juramā u'am, a'erehe nde rehe tukwa tukwa hū u'am. Ma'ewā nde erepandu my: “Awa ihēma'e mundeha rehe ipo mujar” aja — aja jumu'eha ta pandu ipe.

³² Anī. Jesu usak usak we rī. Awa mujar my? Kekar we rī. ³³ Katu apo, aja kūjā ukwa katu, a'erehe kyje uhyk ehe. Ryrýi tī. Huwa koty ipynarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohī, a'erehe hendu katu ehe, aja mujekwa.) Pe, upa katu te Jesu pe pandu.

³⁴ —Éi, kūjā! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ë rehe nde eremujar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Nde rury katu eho apo. Jaiha pupur ame'ë ke upa putu'u katu te nde pe apo 'y — aja Jesu ipe.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu ame'ë rehe har

(*Matéu 9.23-26; Ruk 8.49-56*)

³⁵ Kūjā namō pandu u'am rahā, Jái rok ngi amō ta uhyk uwyr.

—Nde rajyr manō ramō te. Mā peja mu'eha jywyr oho — aja Jái pe. (“Mu'eha” aja pandu rahā: “Jesu ke” aja a'eta ukwa.)

³⁶ Tajyr manō ame'ë ke rehe Jesu hendu rahā, Jái pe pandu:

—Anī. Nde py'ahu te'e exo. Ihē rehe tapijar te'e we ejurujar katu — aja ipe.

—Hā! — aja Jái.

³⁷ A'engi Jái rok pe oho inamō. Heta ngā anī. Mupyta.

—Se pepyta — aja.

Kuja jō oho. Kūjātāi pái. Petu oho. Tian oho tī. Imu oho tī. Her Juā. Ame'ë ta jō inamō oho. ³⁸ Pe, Jái rok pe uhyk rahā, heta ngā i'āi a'ep. Ngā mutyapu tyapu hū. Jixi'u xi'u hū ngā. Ahem amō tī. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Ame'ë ke rehe Jesu usak. ³⁹ Pe, pandu:

—Mā! Pemutyapu tyapu hū ym. Pejixi'u ym tī. Kūjātāi manō ym. Ukwer ou riki — aja Jesu.

⁴⁰ Pe, ngā puka puka hū ehe. Manō te aja ukwa katu, a'erehe puka puka hū ehe. A'erehe soroka pe upa ngā ke Jesu muhem. Pe, kūjātāi tūi, ame'ē kapy pe oho. Mahapyr jumu'eha ta ke raho inamō tī. Kūjātāi pāi raho tī. Imāi raho tī. Ame'ē ta jō kapy pe ixe oho. ⁴¹ Uhyk rahā, ipo rehe Jesu pyhyk. Pe, pandu:

—Tarita kumi — aja.

Ame'ē jundéu awa ta je'ēha ipe: “Kūjātāi! Nde pe apandu, epu'am!” aja. ⁴² Pahar kūjātāi pu'am. Pe, wata ixo. Awa py mokōi warahy 'ar ame'ē ke kūjātāi. Kweraha rehe usak ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Katu tiki! — aja kapy pe ixo ame'ē ta.

⁴³ Pe, Jesu pandu:

—Pehē py'a rupi te'e pereko — aja.

Imāi pe pandu tī:

—Ma'e ke eme'ē ipe. Kūjātāi u'u ta — aja.

(Ma'e ke u'u rahā, ixuwe katu a'e, aja ukwa katu ta, a'erehe: “Ma'e ke eme'ē ipe” aja Jesu pandu ipe.)

6

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym

(Matéu 13.53-58; Ruk 4.16-30)

¹ A'engi Jesu oho. Hekoha pe jywyr oho, Nasare ok ta pe. Upa jumu'eha ta oho inamō tī. ²⁻³ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe mu'e oho. Heta ngā ixo a'ep. Pe, hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! My riki ukwa katuha ukwa my? Awa a'e ke mu'e my? (Jakwa ym jande.) Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu te. Mā! (Jande aja awa te'e a'e tī.) Myja ame'ē ke a'e ma'ema'e my? (Jakwa ym tī.) Jesu riki peme'ē.

Myra rehe ma'eha peme'ē. Mari membyr ke a'e. Imu ta ko jande namō ixo tī, jande rekoha pe. Tian. Jose amō tī. Jun amō tī. Simā amō tī. Hendyr ta jande namō ixo tī — aja ngā pandu.

Hekoha pe har ta aja Jesu tī, aja ngā ukwa, a'erehe Jesu ke putar ym. ⁴ A'erehe Jesu pandu:

—Tupā je'ēha pandu ame'ē ke amō hekoha pe pandu oho rahā, ame'ē ta hendu katu. Putar katu. Hekoha te pe pandu rahā, anī. Hekoha pe har ta hendu ym. Putar ym. Hok wyr pe har ta aja tī. Hendu ym tī. Amō ianam ta aja tī. Hendu ym tī. Putar ym tī — aja ngā pe pandu.

⁵ Ngā putar ym, a'erehe mukatu hū ym a'ep. Petei tei ma'e ahy ixo ame'ē ta rehe ipo mujar. Aja mukatu. ⁶ Ipy'a pe Jesu ukwa ixo:

—Mā! Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Aja ihē ke Tupā muwyr, aja amujekwa. Anī. Peme'ē ta jurujar ym ihē rehe. Mā! — aja jupe.

Pe, a'engi amō ta hekoha rupi mu'e mu'e oho.

Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mondo

(Matéu 10.5-15; Ruk 9.1-6)

⁷⁻⁹ Ajame'ē ke awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. Ko pehē ke ihē amondo ta. Pehē mokōi mokōi peho. Ihē je'ēha rupi peho. Amō ta py'a ngi ājā ta ke pemuhem katu ta. Peho rahā, ma'e ke peraho ym. Pehē mi'u peraho ym. Pehē kupe pe ma'e ryru ke peraho ym tī. Tamatarer peraho ym tī. Myra te'e pehē po pe peraho katu. (Pehē re'ō rahā, myra rehe pepyta pyta peho pexo.) Pehē py rehe har pemunde. Petei kamixa namō peho katu.

¹⁰ —Amō rekoha rehe pehyk rahā, amō pandu ta: “Ko pejur katu. Se ihē rok pe pepyta katu” aja. Ame'ē rok pe pepyta katu. A'ep

pepyta pexo rahā, ame'ē rok pe jō pepyta katu.

¹¹—Amō rekoha pe pehyk. A'ep pe har ta putar ym pehē ke. Pehē je'ēha rehe hendu tar ym tī. Aja rahā, ame'ē hekoha ngi peho. Ok ta ngi pehem peho rahā, ywy ku'i pehē py ngi pejuhyk katu. Ame'ē ke ngā usak rahā, kuja ukwa ta. Tupā ke a'ep pe har ta putar ym aja pemujekwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹² Pe, jumu'eha ta oho. Mokōi pame a'eta oho. Amō ok ta rupi pandu pandu oho.

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak — aja pandu oho.

¹³ Heta ājā ta ke ngā py'a ngi muhem mondo tī. Ma'e ahy ixo ame'ē ta rehe ma'e ka kytyk tī. Ipykā rehe kytyk. Karapatu ka aja me'ē. Aja ngā ke mukatu hū.

Juā mujahukiha ke jukwa ame'ē rehe har

(Matéu 14.1-12; Ruk 9.7-9)

¹⁴ Jesu ma'ema'eha rehe har upa ngā pandu pandu. Ame'ē ke rehe Ero hendu. A'e jundéu awa tama'e kapitam. Amō ta kuja pandu:

—Peme'ē riki Juā mujahukiha ke. Manōha ngi Tupā mukwera katu muhem. Aerehe pyrātā te ha namō ma'e ke Jesu ma'ema'e katu. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ma'ema'e katu — aja riki.

¹⁵ Amō ta pandu:

—Anī. Peme'ē riki Eri. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke jywyr — aja riki tī.

Amō ta pandu:

—Anī. Peme'ē riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Ymanihar aja Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e tī — aja tī.

¹⁶ Amō koty koty Jesu rehe har Ero hendu rahā, kuja pandu:

—Anī. Peme'ē riki Juā mujahukiha ke. A'e ke Tupā mukwera katu muhem tī. Amukwehe te we amō

pe ihē apandu: “Juā ākā ke emondok eho ingi” aja. Kwera katu uhem apo 'y — aja ukwaha naī.

¹⁷⁻¹⁹ Amukwehe te we kuja ixo. Ero mu ixo. Her Siri. Siri rakehar rer Erondi. Ame'ē imu rakehar ke Ero jo'ok raho ingi. Aerehe Juā pandu ipe:

—Mā peja ym. Ne mu rakehar namō nde erexo rahā, katu ym — aja Ero pe pandu.

Ame'ē ke Erondi ukwa tī. Aerehe parahy ehe, Juā rehe. Jukwa tar katu tī. Ame'ē ke Ero putar ym, aerehe marā ka ym Juā ke hakehar jukwaha. ²⁰ Juā riki sawa'e katu ame'ē ke a'e aja Ero ukwa. Jaxer ame'ē ke nixói ipe aja ukwa tī, aerehe kyje ingi, Juā ngi. Aerehe amō renda pe Juā ke Ero mupyta. (Aerehe marā ka a'e ke hakehar jukwaha.) Juā je'ēha rehe Ero hendu tar katu tī. Hendu katu tipe. Amō amō rahā, hendu rahā: “Mā! Myja me'ē ihē ama'e ta my?” aja Ero pandu jupe.

²¹ Pe! Juā jukwaha angaha ke rehe uhyk 'y. Kuja. Yman imāi pusu ngi Ero u'ar. Ame'ē rehe imi'u matyr ixo apo. Aja ukwa ukwa ixo tī. Pe, kapitā ta ke mujy'ar. Sonda tama'e kapitā ta ke mujy'ar tī. Ima'ehū namō ixo ame'ē ta ke mujy'ar tī. Ame'ē ta ngariréi ywy pe har ta ke a'eta. Ma'e u'uha renda pe upa ame'ē ta ihī. ²² Ame'ē renda pe Erondi membyr ixé uwy. Kūjātāi keruhū a'e. Pe, purahái. Upa kapitā ta ke muhury. Ero hury katu tī. Pe, kūjātāi pe pandu:

—Ma'e nde ereputar my? Upa nde ereputar ame'ē ke ihē riki ame'ē ta nde pe — aja Ero.

²³ Pandu pandu riki tī:

—Ko Tupā ruwa koty aja jaxo. Apandu katu. Upa nde ereputar ame'ē ke ihē riki ame'ē ta nde pe. Esarahā! Upa katu te ihēma'e ihī. Nde ereputar rahā, ame'ē ke amowok ta nde pe. Wajar nema'e ta — aja Ero.

²⁴ Imāi pe kūjātāi pandu oho:

—Māi! Ma'e ihē apandu ta my? — aja.

Imāi pandu:

—Juā mujahukiha ākā ke epandu ipe — aja.

²⁵ Pahar Ero koty jywyr oho. Pe, pandu ipe:

—Juā ākā ke ihē aputar. Ita paratu 'ar pe ihē pe erur apo — aja kūjātāi.

²⁶ Ame'ē ke rehe hendu rahā, Ero pyai te hū. (Juā ke jukwa tar ym.) A'erehe pyai te hū. Ero je'ēha rehe upa kapitā ta hendu ramō te: “Tupā ruwa koty aja jaxo. Nde ereputar ame'ē ke ihē riki ame'ē ta” aja. A'erehe kūjātāi pe: “Anī. Ama'e ym ta” aja marā ka ym panduha. Pandu rahā, huxī hū ta tipe.

²⁷ A'erehe pahar sonda pe pandu:

—Juā ākā ke emondok erur — aja.

Kyndaha pe sonda oho. Pe, iākā mondok ingi. ²⁸ Pe, ita paratu 'ar pe werur. Kūjātāi pe me'ē. Ame'ē ke imāi pe kūjātāi raho. ²⁹ Juā ke amō jukwa, aja Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta hendu rahā, hete ke oho piam. Pe, kangwerupa pe jyty m raho.

Kuja, 5.000 hetaha ma'e ke u'u ame'ē rehe har

(Matéu 14.13-21; Ruk 9.10-17; Juā 6.1-14)

³⁰ Ajame'ē ke Jesu mondo ame'ē ta jywyr uwyr ixoty, Jesu koty. Upa ma'ema'eha ke pandu ipe. Upa ma'e mu'e ame'ē ke pandu ipe tī.

³¹ Pe, heta ngā uhyk uwyr ehe tī. Pe, hekoha pe ame'ē ta jywyr oho tī. Amō ta uhyk ehe tī. Ame'ē ta jywyr oho tī. Amō amō ta uhyk tī. Aja riki ixo. A'erehe marā ka ym ma'e ke u'uha. (Ma'ema'e hū ixo, myja ym ma'e ke u'uha.) A'erehe Jesu pandu:

—Jande jō ngā nixói te ame'ē pe jaho. A'ep japutu'u we ta — aja jumu'eha ta pe pandu.

³² Pe, ngā nixói te ame'ē pe a'eta jō oho ixo. Jarusu keruhū pe oho, y ruwái rehe. ³³ Amō ta ohoha rehe usak. Jesu ta oho, aja ame'ē ta ukwa. A'erehe pe rupi ngā ujan oho. Y rymy'y rupi ujan oho. Ok ta ngi upa ngā ujan oho. Pe, ngā nixói te ame'ē pe uhyk py oho. ³⁴ A'ep Jesu uhyk rahā, heta te hū ngā rehe usak. Usak rahā, pyai. Ame'ē ta riki arapuharan ta aja saka. Usak- iha nixói, ame'ēja saka. (Aja rahā, ngā rehe usakiha nixói tī, aja mu- jekwa.) A'erehe Jesu pyai. A'erehe pyrara ngā rehe usak. A'erehe Tupā je'ēha ke mu'e hū ngā pe. ³⁵⁻³⁶ Ka'aruk koty rahā, jumu'eha ta uhyk ehe. Ngā mi'u nixói te, a'erehe pandu ipe:

—Warahy ka'aruk te apo. Ko awa nixói te, ame'ē renda ke se. Ngā ke emondo sengi. Paite ok ta rupi imi'u ke a'eta jo'ok ta oho — aja ipe.

³⁷ —Anī. Ngā mi'u ke pehē atu peme'ē me'ē katu — aja jumu'eha ta pe pandu.

—Mā! Kuja, 200 wera rahā, paraky. Aja tamatarer pyhyk. Ame'ē tamatarer pe mbeju jajo'ok. Pe, ngā pe jame'ē me'ē. Aja nde ereputar my? — aja jumu'eha ta.

³⁸ —Myja mbeju hetaha pehī my? Pesak peho — aja Jesu.

Usak rahā, pandu ipe:

—Kuja pehī. Awa po wajar pe- teīhar upa mbeju hetaha. Pira ka'ē, kuja, mokōi jō — aja jumu'eha ta pandu.

³⁹ Jesu pandu:

—“Pewapyk” aja ngā pe pepandu — aja jumu'eha ta pe.

Ngā pe jumu'eha ta pandu:

—Amō koty koty pejy'ar aja pe- wapyk — aja.

Pe, kāpī ra'yr 'ar pe ngā wapyk.

⁴⁰ Ko 50 hetaha wapyk. Se koty amō 100 hetaha. Se koty amō 50 hetaha. Se koty amō 100 hetaha. Aja upa katu te ngā wapyk uī. ⁴¹ Pe, awa po

wajar peteihar upa mbeju ke Jesu pyhyk, pira ka'ë namō. Pe, ywa rehe ma'ā. Tupā namō pandu:

—Ne jō riki katu te me'ë ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja.

Pe, mbeju mopok. Jumu'eha ta pe me'ë. Ame'ë ke ngā pe jumu'eha ta me'ë me'ë raho. Aja mokōi pira ka'ë ke me'ë me'ë tī. ⁴²⁻⁴³ Pe, upa ngā u'u. Uhyk ngā u'u. Upa u'u rahā, jumu'eha ta pyta we ame'ë ke matyr. Kuja, awa py mokōi wasākā tyryhem matyr. Mbeju pyta we ame'ë ke matyr. Pira ka'ë aja tī. Pyta we matyr tī. ⁴⁴ Ngā mi'u u'u, ame'ë ta heta te hū. Sawa'e ta jō manga rahā, kuja, 5.000 hetaha ngā ixo.

Y'ar rupi Jesu wata oho

(Matéu 14.22-33; Juā 6.15-21)

⁴⁵ Ajame'ë ke pahar jumu'eha ta ke Jesu mondo. Jarusu keruhū pe mondo. Pandu:

—Hok pe ngā ke ihē amujywywyr ta amondo axo rahā, ypa ruwái koty peho. Mesái ok ta pe peho. Jarusu keruhū pe peho. I'atu rahā we, ihē aho ta kŷ — aja Jesu.

Pe, jarusu keruhū pe jumu'eha ta opor oho. Pe, aha oho ixo. Jesu pyta we rī. Pe, amō ta pe pandu:

—Pehē rok pe pejywywyr peho — aja ngā pe.

⁴⁶ Upa ngā hijar oho rahā, ywy'ā rehe Jesu jeje jupir oho. Tupā namō a'e pandu pandu oho.

⁴⁷ Pytun rahā, ywy rehe Jesu jeje ixo rī. Jarusu keruhū ke ypa pyter pe ihī. Ame'ë pe jumu'eha ta ihī.

⁴⁸ Ame'ë ta rehe ywytuhu juwapi uwyr. A'erehe jumu'eha ta pykūi hū tipe. Henda te'e ihī. Paite ngi ame'ë ta rehe Jesu usak. Pe, sapukái je'ë ramō rahā, a'eta rehe Jesu uhyk uwyr ixo. Y 'ar rupi te'e uwyr ixo. Xupe 'ar rupi aha ta tipe oho. ⁴⁹ Y 'ar rupi wata uwyr ixo ame'ë ke rehe jumu'eha

ta usak. Ame'ë riki Jesu aja ukwa ym, a'erehe ahem hū:

—Ājā pe tur ixo — aja jumu'eha ta ukwaha naī.

⁵⁰ Upa usak ehe rahā, mukahem hū. Pe, pahar Jesu pukái:

—Pekyje ym! Pehē py'ahu te'e pexo. Ihē Jesu — aja.

⁵¹ Pe, jarusu keruhū rehe uhyk, pe, opor oho. Ywytuhu putu'u. Jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Y'ar rupi wata katu! — aja riki.

⁵² Pyrātāha namō ngā mi'u ke Jesu muheta. Ame'ë ke jumu'eha ta ukwa ym, (a'erehe pyrātāha namō y 'ar rupi Jesu wata katu tī. Ame'ë ke ukwa ym tī.) Iākā riki janam rāi te'e.

Jenesare ywy pe har ta ke Jesu mukatu

(Matéu 14.34-36)

⁵³ A'engi y ruwái rehe uhyk, Jenesare ywy pe. A'ep jarusu keruhū pukwar. ⁵⁴ Pe, jarusu keruhū ngi uhem oho rahā, ame'ë ta rehe heta ngā usak. Pe, pahar ngā ukwa katu.

—Ko Jesu — aja.

⁵⁵ Pe, ame'ë hekoha rupi upa ma'e ahy ixo ame'ë ta ke ngā oho piam. Muhyk werur ehe. Kyha aja me'ë pe werur tī. “Paite ixo apo” aja hendu rahā, a'ep ahy ixo ame'ë ta ke raho ngā. ⁵⁶ Pe, amō amō hekoha rupi Jesu oho. Ok ta rupi oho. Ok ta keruhū rupi oho tī. Awa renda rupi oho tī. Upa ame'ë rupi oho rahā, soroka pe ma'e ahy ixo ame'ë ta ke ngā mou. Pete'e tūi. Ame'ë ta pandu:

—Mā peja nema'e mundeha rehe ahy ixo ame'ë ta pyhyk. Mā peja nema'e mundeha apyr rehe jō pyhyk — aja Jesu pe.

Pe, ima'e mundeha apyr ke pyhyk ame'ë ta upa katu te katu oho.

7

Hamūi je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta ke

(Matéu 15.1-9)

¹⁻⁴ Hamūi ta mu'e aja ipo ke jundéu awa ta kutuk ym rahā, ma'e ke u'u ym. Aja te'eha a'eta ma'eha. (Hamūi ta mu'e aja ipo ke kutuk rahā, Tupā usak katu ehe, aja ukwaha naī.) Parise ta aja tī. Upa ymanihar hamūi ta mu'e ame'ē ke rehe hendu katu. Ma'e muhepyha renda ngi hok pe jywyrahā, ma'e ke u'u ym rī. Ipo ke kutuk py, pe, u'u. Aja amō amō heta ymanihar hamūi ta mu'e ame'ē ke rehe hendu katu. Ko y u'uha ke kutuk. Pander ke aja tī. Ita pander ke aja tī. Hamūi ta mu'e aja upa kutuk riki tī. (Aja rahā, Tupā usak katu ehe, aja ukwaha naī.)

Pe, Jesu rehe parise ta jy'ar uwyr. (Parise ta riki hamūi mu'eha rehe hendu katu te ame'ē ta ke a'eta.) Jundéu awa ramūi ta je'ēha ukwa, ame'ē ta jy'ar uwyr tī. Jerusarē ok ta ngi johu jy'ar uwyr ehe. Jesu namō ame'ē ta je'ē je'ē. Hamūi ta mu'e aja ipo ke jumu'eha ta kutuk ym. Aja te'e ma'e ke u'u. ⁵ A'erehe Jesu pe a'eta pandu:

—Ma'erehe jande ramūi mu'e ame'ē ke rehe nema'e jumu'eha ta hendu ym my? Ame'ē ta u'u rahā, jande ramūi mu'e, aja ipo ke a'eta kutuk ym tiki. Katu ym aja — aja Jesu pe.

⁶ —A'e riki. Ipo ke kutuk ym. Pesarahā! Yman pehē rehe har Tupā je'ēha rehe Isai mupinim, aja mokōi pekwaaha namō pexo ame'ē ta ke pehē. Ame'ē rehe har a'e mupinim. Kuja Tupā pandu:

“Ihē rehe har ngā katu pandu tipe. Anī. Hendu ym ihē je'ēha rehe.

⁷ Ihē rehe har katu pandu tipe. Pandu te'e riki. Hamūi je'ēha ke ngā mu'e ixo.

‘Kome'ē riki Tupā je'ēha' aja ngā mu'e naī” aja Tupā pandu. Aja Isai mupinim.

⁸ —Tupā je'ēha ke pehijar. Apo ymanihar pehē ramūi ta mu'e ame'ē ke rehe jō pehendu katu. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

⁹ A'e Pandu tī:

—Mā! Tupā je'ēha ke pehijar. A'erehe ymanihar pehē ramūi ta mu'e, ame'ē ke pemu'e katu ta, aja pekwaaha naī. Aja rahā, pekwa katu ame'ē ta ke pehē, aja pekwaaha naī. ¹⁰ Yman Moise mupinim:

“Nde pái rehe epy'a katu. Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu tī.

Kuja tī. ‘Papa! Nde jaxer' aja amō pandu rahā, ame'ē ke ejukwa.

‘Māi! Nde jaxer' aja pandu ame'ē ke ejukwa tī” aja Moise mupinim. (“Jaxer” aja pandu rahā: “Ipái ta rehe ipy'a ym” aja mujekwa.)

¹¹⁻¹³ —Anī riki. Ame'ē rehe pehendu ym te. Pesarahā! Ma'e ke pehī. Ame'ē namō ipái ta rehe usak katu ta me'ē te'e. Anī. “Ko Tupāma'e ke apo 'y. Tupā pe ihē ame'ē, ame'ēja saka. A'erehe pehē pe ihē ame'ē ym ta apo 'y” aja ipái ta pe pandu. Aja rahā, ame'ē namō ipái ta rehe usak ym ta apo 'y. Haihu ym ta apo 'y. A'erehe Tupā je'ēha rehe pehendu ym. “Pehē pái ta rehe pepy'a katu” ame'ē rehe pehendu ym. Katu ym aja. Aja amō amō we pemu'e ame'ē ke pehī. Aja Tupā je'ēha rehe pehendu ym. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Ma'e mujaxerihā rehe har

(Matéu 15.10-20)

¹⁴ (Pe, ipo ke kutuk ym ha namō ma'e ke u'u. Ame'ē ke mujekwa.) Kuja heta ngā pe Jesu pandu:

—Se pejur! Pehendu katurahā! Pekwa katu ta. ¹⁵ Soroka pe ma'e ke ihī. Ame'ē ke amō juru kwar rupi oho rahā, ipy'a ke mujaxer ym. Ma'e ke amō pandu, ame'ē ke juru

ngi uhem, ame'ēja saka. Ame'ē riki ipy'a jaxeraha ke mujekwa katu. ¹⁶ [Pekwa tar katu rahā, pehendu katu] — aja ngā pe.

¹⁷ Hetaha ta ke Jesu hijar oho. Pe, ok pe ixo oho rahā, jumu'eha ta pandu:

—Ame'ē amō py'a jaxer ame'ē rehe har emujekwa jande pe. Jakwa ym — aja ipe.

¹⁸ —Mā! Amō ta aja pekwa ym my tī! Ko amujekwa ta pehē pe. Ma'e ke amō u'u rahā, juru kwar rupi oho. Ame'ē mujaxer ym amō py'a ke. ¹⁹ Ipy'a pe oho ym, a'erehe ipy'a mujaxer ym. Ipusu pe ihon. A'engi ka'a aja uhem oho — aja Jesu pandu. (Aja pandu rahā, aja ma'e ke ngā u'u ame'ē ke katu, aja mujekwa.)

²⁰ Pandu tī:

—Amō jywī ngi ma'e ke uhem rahā, ame'ē riki amō ke mujaxer. ²¹ Amō jywī ngi uhem. Aja rahā, ipy'a ngi uhem, ame'ēja saka. Ko ma'e ka'u te'eha ke ipy'a pe ukwa ukwa ixo. Upa rahā, ame'ē ke ma'ema'e. Ko amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Amōma'e ke mukanim. Amō ke jukwa tar katu. ²² Hakehar aja ym ame'ē namō jumusarái. Ixawa'e aja ym ame'ē namō jumusarái. Amōma'e ke rehe ipy'a moi hū. Upa ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e. Te'e pandu. Ma'e ke mujesak ame'ē rehe huxī awa. Katu ym aja. Kyty'ym. Amō ta rehe juru ai. “Ihē jō katu me'ē ke” aja jō pandu. Ko ka'u te'e hū ame'ē ke. ²³ Upa katu te aja jaxer ame'ē ke amō jywī ngi uhem. Ipy'a ngi uhem, ame'ēja saka. Upa ame'ē ke mujaxer awa ke — aja Jesu mujekwa.

Jesu rehe amō awa kūjā jurujar katu

(Matéu 15.21-28)

²⁴ A'engi Jesu uhem oho. Amō wpy pe oho. Tir ok ta rake ame'ē pe oho. Sinō ok ta rake ame'ē wpy

tī. Pe, amō rok pe ixo oho. A'ep a'e ixo aja amō ta ukwa. Ame'ē ke a'e putar ym. Anī. Marā ka ym mukanīha. “Pete'e ixo” aja ngā ukwa riki. ²⁵⁻²⁶ A'e uhyk aja amō kūjā hendu. Pe, uhyk oho ehe. Amō koty je'ēha kūjāma'e ke. Ngere wpy pe har je'ēha ke ame'ē. Jundéu awa ym a'e. Siro-seni wpy pe har a'e. Ame'ē membyr py'a rehe ājā ihī, kūjātāi ra'yr ke a'e. Pe, Jesu rehe kūjā uhyk rahā, pahar huwa koty ipynarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu ipe:

—Ihē membyr ngi ājā ke emuhem emondo — aja Jesu pe.

²⁷ —Ta'yn ta pe a'eta mi'u ke amō me'ē py. Ta'yma'e mi'u ke jawar ta pe ombor rahā, katu ym — aja Jesu. (Aja rahā jundéu awa ta namō Jesu ma'ema'e py ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Kūjā pandu:

—Sa'e! Esarahā! A'eta mi'u ke ta'yn ta mukurer kurer riki. Ame'ē ke jawar ra'yr ta myrape wyr pe u'u riki — aja ipe. (Aja rahā, ta'yr mi ma'e katu ame'ē ke amō awa ta pyhyk ta, aja kūjā mujekwa katu. “Jawar ra'yr” aja pandu rahā: “Amō awa ta” aja mujekwa katu.)

²⁹ —Mā! Nde erepandu katu. Nde rok pe ejywyr eho. Ne membyr py'a ngi ājā uhem oho apo 'y — aja Jesu.

³⁰ Pe, hok pe kūjā jywyr oho. Uhyk rahā, imembyr rehe usak. Myrape 'ar pe nino ou. Jete. Ipy'a ngi ājā uhem oho, aja kūjātāi tūi. (Jesu pandu, aja me'ē uhyk katu 'y.)

Je'engai ame'ē ke Jesu mukatu

³¹ Ajame'ē ke ame'ē renda ke Jesu hijar oho. Ame'ē renda Tir ok ta rake ihī. Oho rahā, Sinō ok ta rupi asa oho. Ngariréi ypa pe oho ixo. “Jande popa ok ta” ame'ē rupi asa oho ixo tī. ³² A'ep pe har ta sawa'e

ke muhyk raho ehe. Ame'ë ipyakwar ym. Hembe ke hâtã tí. Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e rehe nde po emujar — aja ipe.

³³ Heta ame'ë ta ngi Jesu sawa'e ke hykýi raho. A'eta jô ixo. Pe, sawa'e pyakwar rupi ipo ke pu'ë. Ipo rehe tymũ tí, ame'ë namõ sawa'e rembe rehe mujar. ³⁴ Pe, ywa rehe Jesu ma'ã. He'õha mupuk. (Aja pyrara usak ehe, aja mujekwa.) Pe, pandu: “Epata” aja Jesu. Ame'ë jundéu awa ta je'ëha ipe: “Epirar” aja. ³⁵ Pahar sawa'e pyakwar sorok katu. Hendu katu ma'e ke. Hembe imembek katu tí. Pandu katu ma'e ke apo 'y. ³⁶ Pe, hâtã Jesu pandu ipe:

—Amukatuha rehe har amõ ta pe pepandu ym — aja ngã pe tipe.

Anĩ. Pandu pandu hũ ngã. Amõ we Jesu pandu tipe:

—Pepandu ym — aja.

Anĩ tí. Pandu pandu we hũ ngã.

³⁷ Hendu ame'ë ta pandu:

—Mã! Katu tiki. Upa katu te ma'ema'e katu tiki. Mã! Ipyakwar ym ame'ë ke mukatu! Pe, hendu katu apo 'y. Je'engai ame'ë ke mukatu tí. Pandu katu ma'e ke apo 'y — aja ngã jupe.

8

*4.000 hetaha ma'e ke u'u
(Matéu 15.32-39)*

¹ Ajame'ë ke amõ heta ngã jy'ar uwyr ehe tí. Ma'e ke ngã u'u ame'ë ke nixói te rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. ² Pesarahã! Peme'ë heta ame'ë ta ihë namõ ixo. Mahapyr ukwer apo. Ngã mi'u nixói te ngã pe. A'erehe ngã rehe apyrara ihë asak. ³ Hok pe amujywyw amondo rahã, myahyha ixangwer ym. Amõ ta paite ngi uwyr — aja Jesu.

⁴ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Ko awa nixói te ame'ë pe jande jaxo. Myja heta ame'ë ta pe mbeju jame'ë ta my? — aja ipe.

⁵ —Myja hetaha mbeju namõ pexo my? — aja Jesu.

—Kuja. Awa po wajar mokõi hetaha kohĩ — aja jumu'eha ta.

⁶ Heta ame'ë ta pe Jesu pandu:

—Pewapyk — aja.

Pe, mbeju ke pyhyk. Tupã pe pandu:

—Ne jô riki katu te me'ë ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja.

Pe, upa mbeju mopok rahã, jumu'eha ta pe me'ë. Pandu:

—Ngã pe peme'ë me'ë peraho — aja.

⁷ Pe, jumu'eha ta me'ë me'ë raho. Heta katu ym pira ka'ë ke pehĩ tí. Ame'ë rehe Tupã pe Jesu pandu tí:

—Ne jô riki katu te me'ë ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja tí.

Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Kome'ë ngã pe peme'ë me'ë peraho tí — aja.

⁸ Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pe, pyta we ame'ë ke matyr. Kuja, awa po wajar mokõi wasãkã tyryhem matyr. ⁹ Arahã heta ngã u'u. Kuja, 4.000 hetaha u'u. Ngã heta ame'ë ta pe Jesu pandu:

—Pehë rok pe pejywyw peho — aja.

¹⁰ Upa ngã oho rahã, pahar jarusu keruhũ pe opor oho, jumu'eha ta namõ. Ame'ë pe y ruwái rehe oho. Namanu ywy pe uhyk oho.

*Ma'e ke parise ta usak tar katu
(Matéu 12.39; Matéu 16.1-4)*

¹¹ Amõ parise ta uhyk ehe. (Parise ta ymanihar hamũi ta mu'e ame'ë ke rehe hendu katu te ame'ë ta ke a'eta.) Pe, Jesu namõ je'ë je'ë hũ. Parise ta pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ema'ema'e. Jasak ta. Aja rahã, kome'ë ywy keruhũ pe nde

ke Tupã muwyr, aja jakwa ta — aja Jesu pe.

(Marã ka ym Jesu ma'eha rahã, Tupã muwyr ym, aja ukwa ta tipe. Ame'ë manga ta tipe.) ¹² He'õha ke Jesu mupuk hũ. (Parise ta ãkã janam rãi aja ukwa, a'erehe he'õha mupuk.) Pe, pandu:

—Anĩ. Ama'e ym ta. Mã! Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ë ke pesak tar katu. Ma'ewã my? Anĩ ta. A'ewan. Amujesak ym ta pehẽ pe — aja Jesu pandu.

¹³ Upa pandu rahã, ame'ë ta ke hijar oho. Pe, jarusu keruhũ pe opor oho. Huwái koty jywyr oho.

Mbeju mupururukiha rehe har (Matéu 16.5-12)

¹⁴ Jumu'eha ta mbeju ke harái. Raho ym riki. Mbeju peteĩ jõ jarusu keruhũ pe raho. ¹⁵ Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e. Kuja:

—Pesak katu pexo. Mbeju mupururukiha ke pepyhyk ym, parise tama'e ke. Eroma'e ke aja tĩ. Pepyhyk ym tĩ — aja Jesu.

¹⁶ Ame'ë ke rehe hendu rahã, jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mbeju nixói, a'erehe aja a'e pandu — aja a'eta jupe.

¹⁷ Ame'ë panduha ke Jesu ukwa rahã, pandu:

—Mbeju nixói. Ame'ë rehe har pepandu pandu ym ta me'ë te'e. Mã! Pekwa ym my rĩ. Pehẽ ãkã janam rãi. Pepyhyk ym ma'e ke. ¹⁸ Pehẽ reha pehĩ. Pesak ym ma'e. Pehẽ pyakwar pehĩ. Pehendu ym ma'e. Aja pexo. Ihẽ ama'ema'eha ke peharái my? ¹⁹ Awa po wajar peteĩhar upa mbeju ke 5.000 hetaha ame'ë ta pe amopok rahã, myja mbeju pyta we ame'ë ke pematyr my? Myja wasãkã tyryhem pematyr my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Awa py mokõi wasãkã tyryhem jamatyr — aja.

²⁰ —Pe, awa po wajar mokõi mbeju ke 4.000 hetaha ame'ë ta pe amopok rahã, myja mbeju pyta we ame'ë ke pematyr my? Myja wasãkã tyryhem pematyr my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Awa po wajar mokõi wasãkã tyryhem jamatyr — aja ipe.

²¹ Pe, Jesu pandu:

—Mã! Pekwa apo my? — aja jumu'eha ta pe.

(“Mbeju mupururukiha” Jesu pandu rahã: “Ame'ë riki parise ta mu'e ame'ë ke” aja mujekwa. Ame'ë ke rehe hendu ym ta me'ë te'e, aja mujekwa katu.)

Eha ym te ame'ë ke Jesu mukatu

²² Ajame'ë ke Mesái ok ta pe Jesu uhyk uwyr, jumu'eha ta namõ. Jesu rehe eha ym te ame'ë ke amõ ta muhyk werur. Amõ ta pandu:

—Nde po emujar ehe — aja ipe.

²³ Pe, eha ym te ame'ë po Jesu pyhyk. Pe, hykýi raho. Ame'ë ok ta ngi a'eta jõ uhem oho. Pe, eha rehe tymũ. Ipo ke mujar tĩ, eha rehe. Pandu ipe:

—Eresak ma'e ke apo 'y — aja sawa'e pe.

²⁴ Eha ym te ame'ë ke ma'ã. Pandu:

—Asak katu ym. Awa ta ke rehe asak. Myra aja ihẽ asak. Wata ixo — aja Jesu pe.

²⁵ Pe, eha rehe ipo ke Jesu mujar we tĩ. Pe, sawa'e ma'ã katu. Eha katu oho 'y. Upa katu te ma'e ke rehe usak katu apo 'y. ²⁶ Pe, hok pe sawa'e ke mujywyr mondo. Pandu ipe:

—Mesái ok ta pe ejywyr ym eho — aja sawa'e pe.

(Ame'ë ok ta pe ehe har ngã pandu pandu, ame'ë ke Jesu putar ym. A'erehe sawa'e pe pandu: “Ejywyr ym eho” aja.)

Jesu rehe har Petu pandu

(Matéu 16.13-20; Ruk 9.18-21)

²⁷ Ajame'ë ke amõ renda pe Jesu oho, jumu'eha ta namõ. Sesaréi Siri ok ta rake ihĩ, ame'ë pe oho. Oho ixo rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihë rehe har amõ ta pandu rahã, myja pandu my? — aja.

²⁸ A'eta pandu:

—Kuja amõ ta: “Juã mujahukiha ke nde” aja je. Amõ ta: “Eri ke nde. Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke nde” aja je. Amõ ta: “Amõ ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke nde” aja ngã je — aja ipe.

²⁹ —Pehë rahã! Myja pekwa my? — aja Jesu.

Petu pandu:

—Kirisutu nde. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde — aja ipe.

³⁰ —A'e tÿ. Ihë rehe har amõ ta pe pemujekwa ym — aja hãtã jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu

(Matéu 16.21-28; Ruk 9.22-27)

³¹ Arahã har ngi jumu'eha ta ke Jesu mu'e:

—Ko awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë ke amõ ta mupyrara ta. Jundéu awa tamũi ta putar ym te ta ihë ke. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tĩ. Putar ym ta ihë ke tĩ. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Putar ym ta ihë ke tĩ. Ihë ke jukwa ta. Pe, mokõi aker rahã, ihë akwera katu ta ahem — aja Jesu pandu.

³² Aja Jesu mujekwa katu juehe har. Pe, jumu'eha ta ngi Petu Jesu ke hykýi raho. Pandu ipe:

—Anĩ. Sawa'e! Nde ke jukwa ym ta awa — aja ipe.

³³ Pe, Jesu uwak, pe, amõ jumu'eha ta rehe usak. Pe, Petu pe pandu:

—Nde riki Satana aja saka. (Ãjã ramũi a'e.) Ihë ruwajan aja nde tĩ. Eho ihë ngi. Nde erekwa erekwa e'am, ame'ë ke Tupã muwyr ym riki. Sawa'e ukwaha namõ nde erepandu. A'erehe ihë ke nde

eremupyta tar katu naĩ. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta rehe har

(Matéu 16.24-28; Ruk 9.23-27)

³⁴ Pe, heta hũ ngã ke Jesu mujy'ar, jumu'eha ta namõ. Pandu ngã pe:

—Ihë namõ amõ ixo tar katu rahã, ima'e putariha ke hijar ta me'ë te'e. Pe, Tupã putar ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e. Ima'e putariha ke mukanim ta me'ë te'e tĩ. Pe, ihë namõ oho katu. ³⁵ Amõ manõ tar ym. A'erehe a'e pandu: “Anĩ. Jesu rehe ajurujar ym ihë” aja. Aja rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Ihë rehe amõ jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ jukwa tar katu. Tupã je'ëha ke pandu oho, a'erehe ame'ë ke amõ jukwa tar katu tĩ. Tapijar te'e we jurujar katu, a'erehe amõ jukwa. Manõ. Aja rahã, Tupã namõ aja te'e ta ixo. ³⁶ Upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe ma'e katu ame'ë ke ihĩ. Ame'ë ke amõ jo'ok. Matyr hũ tĩ. Pe, manõ rahã, Tupã namõ ixo ym te. Aja rahã, marã ka ym katuha. ³⁷ Uhãha rehe marã ka ym ma'e ke muhepyha. Nixói te ma'e. ³⁸ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e aja ngã ixo apo. Tupã nixói, aja ukwaha naĩ, aja ngã ixo apo tĩ. Ame'ë ta ruwa koty ihë ngi amõ huxĩ rahã, ihë ruxĩ ta ingi tĩ. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë amu'e ame'ë ke ngi amõ huxĩ rahã, ame'ë sawa'e ngi ihë ruxĩ ta tĩ. Ihë ajywyr rahã, ihë ruxĩ ta ingi. Katu te ha rupi ihë ajywyr ta. Papama'e katu te ha rupi ajywyr ta tĩ. Ima'e je'ëha rahoha tama'e katu te ha rupi ajywyr ta tĩ. Arahã ihë ngi huxĩ ame'ë ta ngi ihë ruxĩ ta tĩ — aja Jesu pandu.

9

¹ A'e pandu tĩ:

—Jetehar te ke pehë pe apandu. Ko riki amõ ta ixo apo. Ame'ë ta manõ ym we ta rĩ. Pyrãtã te ha namõ ihë riki kapitã keruhũ, ame'ë rehe

usak py ta. Manõ ym we ta rĩ — aja jumu'eha ta pe.

Moise namõ Jesu pandu. Eri namõ pandu tĩ.

(*Matéu 17.1-13; Ruk 9.28-36*)

² Awa po wajar peteĩ ukwer rahã, Jesu oho. Petu ke raho inamõ. Tian amõ tĩ. Juã amõ tĩ. Ame'ẽ tumeme jõ a'eta oho. Ywy'ã keruhũ rehe jupir oho. Pe, Jesu rehe Petu ta usak u'am rahã, amõ koty a'e uwak oho u'am. ³ Ima'e mundeha hendy hendy. Ituwyr te. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ame'ẽ tuwyrriha ke rehe uhyk ym. ⁴ Pe, Eri rehe Petu ta usak. Moise rehe usak tĩ. (Ame'ẽ mokõi ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke a'eta.) Jesu namõ mokõi sawa'e ta pandu pandu u'am. ⁵ Pe, Jesu pe Petu pandu:

—Sawa'e! Ko riki katu jande jaxo. Mahapyr xipa jamujã ta. Ko nde pe peteĩ. Amõ Moise pe tĩ. Amõ Eri pe tĩ. (Aja rahã pepyta we ta rĩ) — aja ipe.

⁶ Petu ta mukahem hũ ingi, a'erehe myja pandu rahã, katu my? Ukwá ym, a'erehe aja pandu. ⁷ Pe, a'eta rehe ywa takãxĩha uhyk. Ame'ẽ pytuniha te'e Petu ta i'ãi. Pe, takãxĩha ngi panduha uwyr:

—Peme'ẽ ihẽ ra'yr. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. A'e pandu ame'ẽ ke rehe pehendú katu — aja riki.

⁸ Pe, pahar Petu ta juramã usak. Nixói awa. Jesu jõ pete'e ixo.

⁹ Pe, ywy'ã keruhũ 'ar ngi wyjy uwyr ixo rahã, hãtã Jesu pandu:

—A'eramõ pesak ame'ẽ ke amõ ta pe pepandu ym we rĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Pe, ihẽ akwera katu ta ahem. Arahã jõ pesak ramõ ame'ẽ ke pepandu katu ngã pe — aja Petu ta pe.

¹⁰ Petu ta hendu katu ehe, a'erehe amõ ta pe pandu ym. Petu ta jupe:

—“Akwera katu ta” aja a'e. Ma'e ame'ẽ my? — aja a'eta jupe.

¹¹ Pe, Jesu pe a'eta pandu:

—Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta kuja pandu: “Eri uwyr py ta. Haikwer koty Kirisutu uwyr ta” aja pandu. Ma'erehe aja pandu my? — aja ipe.

¹² Jesu mujekwa:

—Ame'ẽ panduha jete har te ke. Eri uwyr py ta. Ngã py'a ke mukatu ta uwyr, aja rahã Kirisutu uwyrriha rehe ngã harõ katu ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Ihẽ ke amõ ta mupyrara ta, aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ihẽ ke amõ ta putar ym ta, aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ. ¹³ Ko pehẽ pe apandu katu. Amõ riki upa uwyr. Eri aja a'e tĩ. Amõ ta putar, aja a'e ke amõ ta mupyrara riki. Yman Tupã je'ẽha mujekwa ehe har, aja amõ ta muhyk ehe — aja Jesu pandu.

(Eri te rehe har pandu ym. Anĩ. Eri rehe har Jesu pandu rahã, Juã mujahukiha rehe har pandu. Eri aja Juã tĩ, aja mujekwa.)

Kurumĩ ra'yr py'a rehe ãjã ihĩ

(*Matéu 17.14-21; Ruk 9.37-43*)

¹⁴ A'engi amõ jumu'eha ta rehe a'eta uhyk rahã, heta hũ ngã rehe usak. Ngã heta ame'ẽ ta pyter pe jumu'eha ta ixo. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta namõ je'ẽ je'ẽ hũ u'am. ¹⁵ Jesu rehe heta ame'ẽ ta usak rahã, pandu:

—Mã! Pewe tur! — aja ngã.

Pe, hurya namõ ixoty ujan oho. Pe, ipo pyhyk pyhyk ingi.

—Mã! Ko nde erejur — aja ngã pandu.

¹⁶ Jesu pandu:

—Ma'e ke rehe peje'ẽ je'ẽ hũ pexo my? — aja ngã pe.

¹⁷⁻¹⁸ Amõ pandu ipe:

—Sawa'e! Ihẽ ra'yr py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe je'engai. ãjã ihĩ katu rahã, ihẽ ra'yr ke ombor mungwa. Tyjúi hũ tái. Hãi hãtã su'u su'u riki. Pe, upa jupyrãtã rãtã oho. Nde pe

arur ta tipe. Nde nixói. A'erehe nema'e jumu'eha ta pe apandu: "Ājā ke pemuhem pemondo ingi" aja tipe. A'eta manga tipe. Anī riki. Muhem ym mondo — aja Jesu pe.

¹⁹ —Mā! Tupāma'e pyrātāha rehe pejurujar ym. Heta hū jahy rahā, pehē namō ihē axo riki. Mā! Ihē rehe pejurujar ym we rī. Pehē ke ihē amu'e hū tipe. Anī. Ihē rehe pejurujar ym we rī. Katu ym aja! Ere! Kurumī ke ihē pe erur — aja Jesu pandu.

²⁰ Pe, amō ta werur ipe. Jesu rehe ājā usak rahā, pahar kurumī ke mumanō manō. Kurumī ywy rehe u'ar ukwap. Pe, jere jere oup. Tyjúi hū tái. ²¹ Kurumī pái pe Jesu pandu:

—Myja jahy rahā ājā ihī ehe my? — aja.

—Ta'yn rahā har aja te'e. ²² Māte hū jukwa ta tipe. Tata pe kurumī ke ityk, aja jukwa ta tipe. Pe, pu'am. Y pe pypyk tī. Pe, uhem. Jukwa ta tipe. A'erehe nde eremukatu tar katu rahā, jande rehe epyrara esak. Emukatu katu — aja Jesu pe.

²³ —Hā! Nde tī. Tupā rehe nde erejurujar katu rahā, upa katu te ma'e ke nde erema'e katu ta — aja Jesu.

²⁴ Pahar kurumī pái jixi'uha namō pandu:

—Ajurujar katu we riki ihē. A'ewan ym rī. A'erehe ihē pe emujekwa katu, aja rahā, ajurujar katu te ta tī — aja ipe.

²⁵ Heta ngā ujan uwyr. Juramā uwyr. Ima'e ma'eha ke mupyta ta, aja ukwa. A'erehe hātā ājā pe pandu:

—Ājā! Nde pe ihē apandu. Ehem eho ingi. Kurumī ke emupyakwar ym te apo. Emuje'engai ym tī. Eho ingi. Ejywyr ym te ehe kī — aja Jesu.

²⁶ Ājā riki ahem hū. Pe, kurumī ke mumanō manō. Pe, uhem oho

ingi. Pete'e kurumī túi. Manō me'ē aja túi, a'erehe ngā pandu:

—Manō apo 'y — aja ukwaha naī.

²⁷ Ipo rehe Jesu pyhyk. Pe, mupu'am. Pu'am katu kurumī.

²⁸ Ajame'ē ke amō rok pe Jesu ixex oho. A'ep jumu'eha ta pandu ipe:

—Mā! Marā ka ym ājā ke jahuhemiha. Ma'erehe my? — aja Jesu pe.

²⁹ —Aja me'ē ājā ke kuja jō muhem mondo. Tupā namō pepandu pandu katu. Ma'e pe'uha ke pehijar tī. (Aja Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu.) Aja rahā jō, aja me'ē ājā ke pemuhem katu pemondo. (Pyrātā te ame'ē ke a'e, a'erehe aja rahā jō pemuhem katu pemondo) — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Manōha rehe har Jesu pandu tī (Matéu 17.22-23; Ruk 9.43-45)

³⁰⁻³¹ A'engi oho tī. Ngariréi ywy ke asa oho. Jumu'eha ta ke Jesu mu'e tar katu u'am, a'erehe ohoha ke ngā ukwa, ame'ē ke putar ym. Jumu'eha ta pe jō pandu:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē rehe sawa'e ta ke amō muhyk ta werur. Pe, ihē ke ame'ē sawa'e ta jukwa ta. Mokōi aker rahā, akwera katu ta ahem tī — aja Jesu.

³² "Kwera ta" ame'ē je'ēha ke jumu'eha ta ukwa ym.

—Emujekwa jande pe — aja pandu tar ym.

Kyje ingi, a'erehe pandu ym we ipe.

Awa katu te ame'ē rehe har (Matéu 18.1-5; Ruk 9.46-48)

³³ Kapana'ū ok ta pe uhyk uwyr. Amō rok pe ixex oho. A'ep jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pe rupi jande jajur jaxo rahā, peje'ē je'ē pexo pehē jupe. Ma'erehe peje'ē je'ē my? — aja pandu.

³⁴ A'eta pandu tar ym Jesu pe. Wata ixo rahā, kuja jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande ngi har awa riki katu te ame'ē ke my? — aja riki.

A'erehe ame'ē ke pandu tar ym Jesu pe. ³⁵ A'e wapyk. Awa py mokōi jumu'eha ta ke mujy'ar. Pandu:

—Pejur se! Pesarahā! “Apo ihē py kŷ” aja amō putar katu rahā, a'ejōhar aja ixo ta me'ē te'e. Pe, upa amō tama'e miasu aja ixo ta me'ē te'e tī. Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e aja ixo — aja Jesu pandu.

³⁶ Pe, ta'yn ke Jesu pyhyk raho. Jumu'eha ta pyter pe raho. Petei iyywa jurupy rupi pyhyk. Pe, jumu'eha ta pe pandu:

³⁷ —Kome'ēja ta'yn ke hok pe mupyta katu. Ihē kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihē rok pe epyta katu” aja. Aja rahā, ihē ke hok pe mupyta katu, aja tī. Amō we tī. Ihē pái ke hok pe mupyta, aja tī. Ihē ke ihē pái muwyr — aja Jesu mujekwa.

*Jesu namō ixo me'ē ke
(Ruk 9.49-50)*

³⁸ Amō rahā, Juā pandu ipe:

—Sawa'e! Paite amō sawa'e rehe jasak. Nde je'ēha rupi ājā ta ke a'e muhem katu mondo. Jande namō ixo ym, a'erehe japandu ipe: “Anī. Mā peja ym. Jesu je'ēha rupi ājā ta ke emuhem ym emondo” aja ipe — aja Jesu pe pandu.

³⁹ —Anī. Aja pepandu ym sawa'e pe. Ihē je'ēha rupi ma'e katu ame'ē ke amō ma'e rahā, ihē namō ma'ema'e katu tī. Aja rahā, pahar ihē ruwajan wan uwak ym ta. ⁴⁰ Jande namō jumai ym rahā, jande kotyhar ta ke aja ixo. ⁴¹ Pesarahā! Kirisutu ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē. Ihē kotyhar ta ke pehē. A'erehe y ke pehē pe amō me'ē, ita rekúi ra'yr pe. Aja rahā, ame'ē

rehe Tupā usak katu ta tī — aja Jesu pandu.

*Ma'e ka'u te'eha rehe har
(Matéu 18.6-9; Ruk 17.1-2)*

⁴² A'e pandu tī:

—Ihē rehe amō amō ta'yn ta jurujar katu. Pe, amō pandu: “Mā peja Jesu rehe nde erejurujar katuha ke ehijar” aja mu'e. A'erehe ta'yn hijar. Aja rahā, mā peja jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namō a'e ke ypa pe ombor. (Pe, y jukwa. Aja rahā, ta'yn ke mu'e ym ta.) ⁴³ Nde po pe amō amō ma'e ke nde erema'e, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahā, ame'ē nde erema'eha ke ema'e ym. Nde erema'e ym rahā, nde po ke nde eremondok, ame'ēja saka. Ema'e ym. Nde po petei nixói, aja Tupā koty nde ereho ta rahā, katu tiki. Nde po mokōi namō nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym tiki. Ame'ē renda pe tata uwe ym te. ⁴⁴ [Ame'ē renda pe tapuru manō ym te ta. Tata uwe ym te ta tī. (Aja rahā, ahyha upa ym te ta, aja mujekwa katu.)]

⁴⁵ —Nde py aja tī. Amō amō ma'e renda pe nde erewata ereho, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihē rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahā, eho ym. Nde ereho ym rahā, nde py nde eremondok, ame'ēja saka. Eho ym. Nde py petei nixói, aja Tupā renda pe nde ereho ta rahā, katu tiki. Nde py mokōi namō nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki. ⁴⁶ [Ame'ē renda pe tapuru manō ym te ta. Tata uwe ym te ta tī. (Aja rahā, ahyha upa ym te ta, aja mujekwa katu.)]

⁴⁷ —Nde reha aja tī. Amō amō ma'e ke rehe nde eresak, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde

erema'e. A'erehe ihē rehe nde ere-jurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahā, mā peja ma'e ke rehe esak ym. Nde eresak ym rahā, nde reha nde erejo'ok, ame'ēja saka. Esak ym. Nde reha peteī nixói, aja Tupā renda pe nde ereho ta rahā, katu tiki. Nde reha mokōi namō nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahā, katu ym te tiki. ⁴⁸ Ame'ē renda pe tapuru manō ym te ta. Tata uwe ym te ta tī. (Aja rahā, ahyha upa ym te ta aja mukewa katu.)

⁴⁹ —(Jundéu awa ta Tupā rehe ipy'a moī moī rahā, hymba hany. Upa ukwái. Arahā jukyr ke ombor ehe.) Ame'ē jukyr aja johu ngā rehe tata ke Tupā ombor ta, ame'ēja saka. (Aja rahā, johu ngā ahyha manga ta. Tata ombor, ame'ēja saka. Aja ipy'a katuha ke Tupā manga ta.) ⁵⁰ Jukyr namō ma'e ke katu. Jukyr he'ēha kanim rahā, marā ka ym mujywyriha. Pehē aja tī. Jukyr katu, aja pexo. Aja rahā, pexoha katu aja pexo katu. Amō ta namō pejumai ym aja pexo katu — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

10

Jumendar ame'ē rehe har (Matéu 19.1-12; Ruk 16.18)

¹ A'engi Jesu oho, jumu'eha ta namō. Jundéi ywy ke asa oho. Y ruwái koty oho. Y rer Jondā. Heta ngā jy'ar uwyr ehe tī. Jesu mu'e uī tī. Amukwehe mu'e, aja mu'e apo tī.

² Pe, parise ta uhyk uwyr ehe. Jesu ukwa katuha ke manga tipe, a'erehe pandu ipe:

—Hakehar ke awa hijar katu my? Myja me'ē jundéu awa ta je'ēha mujekwa my? — aja Jesu pe.

³ —Yman ame'ē rehe har Moise mupinim. Myja mupinim my? — aja Jesu pandu.

⁴ —Kuja mupinim. Hakehar ke amō hijar oho rahā, kuja je'ēha paper rehe mupinim. “Nde ihē rakehar ym apo 'y” aja. Pe, ipái ta koty hakehar ke mujywyr mondo, paper namō, aja panduha mupinim — aja parise ta pandu.

⁵ Jesu pandu:

—Aja riki yman Moise mupinim. Pehē ākā janam rāi. Tupā putar ame'ē ke pema'e tar ym, a'erehe aja yman Moise mupinim. ⁶ Yman ma'e ke Tupā mujā py rahā, sawa'e ke mujā. A'engi kūjā ke mujā tī. ⁷ A'erehe sawa'e jumendar rahā, ipái ta ke hijar. Pe, hakehar namō ixo katu. ⁸ Ame'ē mokōihar riki peteīhar aja ixo. A'erehe ame'ē ta riki mokōihar aja ym saka. ⁹ A'erehe peteīhar aja Tupā mujā rahā, ame'ē ke sawa'e mumokōi rahā, katu ym — aja parise ta pe Jesu pandu. (“Mumokōi” aja pandu rahā: “Hakehar ke ixawa'e hijar” aja mujekwa.)

¹⁰ Ok wyr pe jywyr oho rahā, jumu'eha ta pandu:

—Ame'ē je'ēha rehe har emujekwa — aja Jesu pe.

¹¹ —Hakehar ke ixawa'e hijar oho, pe, amō kūjā pyhyk rahā, hakehar aja ym ame'ē namō jumusarái aja riki. Katu ym aja. ¹² Kūjā aja tī. Ixawa'e ke kūjā hijar oho, pe, amō sawa'e ke pyhyk rahā, ixawa'e aja ym ame'ē namō jumusarái tī, aja tī. Katu ym tī — aja Jesu pandu. (Aja rahā, hakehar ke ixawa'e hijar rahā, katu ym. Ixawa'e ke hakehar hijar rahā, katu ym tī, aja mujekwa katu.)

Ta'yn ta rehe Jesu katu usak (Matéu 19.13-15; Ruk 18.15-17)

¹³ Jesu pe ta'yn ta ke ngā muhyk werur. Ta'yn ta ākā rehe ipo Jesu mujar, ame'ē ke ngā putar. (Aja Tupā usak katu a'eta rehe aja mujekwa. Anī. Ame'ē ke jumu'eha ta putar ym) a'erehe a'eta pandu:

—Mā! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja ngā pe.

¹⁴ Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, jumu'eha ta pe pandu:

—Anī. Mā peja ta'yn ta ihē rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupā putar tī. Kome'ē ta'yn ta Tupā kotyhar wan ta tī. ¹⁵ Ko apandu katu. Tupā kotyhar ta aja ta'yn ta putar katu. Ta'yn ta aja amō putar ym rahā, Tupā kotyhar aja ym te ta awa — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, i'u 'ar pe ta'yn ta ke Jesu mapyk mapyk. Iākā rehe ipo mu-jar, pe, pandu:

—Nde rehe Tupā usak katu — aja.

Ima'ehū namō ixo ame'ē rehe har

(*Matéu 19.16-30; Ruk 18.18-30; 1 Timo 6.6-10; Tian 1.9-11; Tian 2.5-7; Tian 5.1-3*)

¹⁷ Pe, Jesu oho tate rahā, amō sawa'e ujan uwyr ixoty. Huwa koty ipynarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mu-jekwa.) Pe, pandu:

—Sawa'e! Katu te ame'ē ke nde. Ma'e ihē ama'ema'e rahā, Tupā ihē ke muhā katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁸ —“Katu te ame'ē ke nde” aja ihē pe nde erepandu. Tupā jō riki katu te ame'ē ke a'e. Awa ke anī. Ihē Tupā aja nde erekwa my? ¹⁹ Esarahā! Tupā je'ēha ke nde erekwa katu. Kuja panduha ihī.

“Amō ke ejukwa ym.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amōma'e ke emukanim ym.

Amō rehe har te'e ebandu ym.

Ma'e te'e nde erepandu, aja amōma'e ke emukanim ym.

Nde pái rehe epy'a katu. Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu ehe tī” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī — aja Jesu pandu.

²⁰ Sawa'e pandu:

—Sawa'e! Aja kurumī rahā har upa Tupā je'ēha rehe ihē ahendu katu — aja ipe.

²¹ Jesu usak ehe. Ipy'a katu ehe. Pe, pandu ipe:

—Pewe amō ma'e ke ema'e we rī. Eho. Upa katu te nema'e ke emuhepy. Aja tamatarer epyhyk. Pe, upa ame'ē ke ima'e ym te ame'ē ta pe te'e eme'ē me'ē. Aja rahā, Tupā koty nema'ehū ta. A'engi eho, ihē namō ejur — aja Jesu pandu.

²² Ame'ē je'ēha ke rehe hendu rahā, sawa'e pyai te. Pe, hok pe jywyr oho ingi. Ima'ehū aja ixo. (Ame'ē ke me'ē tar ym, a'erehe pyai te.)

²³ Jumu'eha ta rehe Jesu juramā usak. Pandu:

—Tupā putar, aja amō ixo katu. Aja ima'ehū ame'ē ta mā ma'e tar ym te — aja Jesu.

²⁴ Ame'ē ke rehe hendu rahā, jumu'eha ta pandu:

—Mā! Aja ym my? — aja pandu.

Jesu pandu tī:

—Sa'e ta! Tupā putar, aja amō ixo katu. Aja mā ma'e tar ym te. ²⁵ Awi jupiha kwar rupi marā ka ym awa rymba asaha oho. Kame, ame'ē hymba asaha oho. Pe, ima'ehū ame'ē ke Tupā putar, aja ixo tar katu rahā, i'ar koty te we marā ka ym ma'eha — aja Jesu.

²⁶ Jumu'eha ta mukahem te. Pandu:

—Mā! Aja rahā, awa ke Tupā muhā ta my? — aja Jesu pe.

²⁷ A'eta rehe Jesu usak katu. Pe, pandu:

—Ame'ē ke sawa'e ta marā ka ym ma'eha. Tupā anī. Upa katu te a'e ma'e katu. Awa ke a'e riki muhā katu ta — aja Jesu.

²⁸ Petu pandu:

—Esarahā! Sawa'e pe nde erepandu, aja upa katu te jan-dema'e ke jahijar jajur. Pe, nde namō jande jaxo 'y — aja ipe.

²⁹⁻³⁰ —Hā! Apandu katu pehē pe. Ihē rehe amō ipy'a katu, a'erehe

upa ima'e ke hijar oho. Aja rahã, ame'ë pe ma'e ke Tupã mujywyr hũ ta. Tupã je'ëha ke amõ pandu oho, a'erehe upa ima'e ke hijar oho. Aja rahã, ame'ë pe ma'e ke Tupã mujywyr hũ ta tĩ. Ko hok ke amõ hijar oho. Imu ta ke hijar tĩ. Ianam ta ke hijar tĩ. Imãi ta ke hijar tĩ. Ta'yn ta ke hijar tĩ. Kupixa ke hijar tĩ. Pe, kome'ë ywy keruhũ pe ame'ë ixo rahã, Tupã mujywyr hũ ta ipe. Ko heta ok ke mujywyr ta. Heta imu ta ke mujywyr ta tĩ. Heta ianam ta ke mujywyr ta tĩ. Heta imãi ta ke mujywyr ta tĩ. Heta ta'yn ta ke mujywyr ta tĩ. Heta hekoha ke mujywyr ta tĩ. Amõ we tĩ. Ame'ë ta ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Puka puka hũ ta ehe tĩ. Pe, 'ar ke upa rahã, Tupã namõ ixo katu ta. Uhã te hũ aja ixo ta. ³¹ Ixoty uhyk rahã, upa katu te uhyk ame'ë ta rehe juja katu te Tupã me'ë me'ë ta. Tupã kotyhar ta aja muruwak py, ame'ë ta rehe Tupã usak katu ta. Tupã kotyhar ta aja a'ejõhar muruwak, ame'ë ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja Jesu pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu tĩ, mahapyrihar ke

(Matéu 20.17-19; Ruk 18.31-34)

³²⁻³³ Pe, Jerusarë ok ta pe Jesu oho ixo, pe rupi. Jumu'eha ta oho ixo inamõ tĩ. Hundutar Jesu oho ixo. Amõ ta jumukahem. Jumu'eha ta aja tĩ. (Mãte we uhyk ta, aja ukwa, a'erehe kyje riki.) Pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Jerusarë ok ta pe oho ixo! Ohoha ngi kyje ym a'e — aja.

Pe, awa py mokõi jumu'eha ta jõ Jesu raho we tĩ. Kuja pandu ixo:

—Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Pesarahã! Jerusarë ok ta pe jande jaho jaxo. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe ihë ke amõ raho ta. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta pe aja tĩ. Ihë ke raho ta tĩ. Upa ame'ë ta ihë ke pyhyk ta. Pe, kuja pandu ta: “Nde katu ym. Nde eremanõ ta

me'ë te'e” aja ta. Pe, jundéu awa aja ym ame'ë ta pe ihë ke ame'ë ta raho ta. ³⁴ Pe, jundéu awa aja ym ame'ë ta puka puka hũ ta ihë rehe. Ahem hũ ta tĩ. Tymũ ta ihë rehe tĩ. Hãtã pirok katu te ta ihë ke. Pe, ihë ke jukwa ta. Mokõi aker rahã, akwera katu ta ahem tĩ — aja Jesu pandu.

Tian ta panduha ke

(Matéu 20.20-28)

³⁵ Pe, Tian uhyk uwyr ehe, imu namõ, Juã namõ. Semende ra'yr ta a'eta. Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ma'e ke nde pe japandu. Ame'ë ke jande pe nde erema'e, aja japutar — aja Tian ta pandu.

³⁶ Jesu pandu:

—Ma'e peputar my? — aja.

³⁷ —Nde riki kapitã keruhũ te rahã, ame'ë renda katu te hũ ta riki. Arahã kuja japutar. Nde rake jande mokõi riki jawapyk tar katu. Nde jywa katu koty peteĩ. Ko nde jywa'i koty amõ tĩ — aja Tian ta.

³⁸ Jesu pandu:

—Mã. Pekwa ym pepanduha ke. Amõ ta ihë ke mahy hũ ta. Amõ ta ihë ke jukwa ta. Ihë aja pehë ke rahã, ihë rake pewapyk tar katu rĩ? — aja Tian ta pe.

³⁹ —A'e tỹ! — aja ipe.

Pe, Jesu pandu:

—A'e riki. Ihë rehe pejurujar katu, a'erehe pehë ke amõ ta mahy hũ ta. Pehë ke amõ ta jukwa ta tĩ. Ihë aja pehë ke tĩ. Popyrara ta tĩ. ⁴⁰ Ihë rake amõ wapyk, ame'ë apandu ym ta. “Se ihë jywa katu koty ewapyk. Se ihë jywa'i koty ewapyk” aja ihë apandu ym ta. Ame'ë ke ihë pái jõ riki pandu katu. Ame'ë renda ke a'e riki mukatu. Pe, a'e riki pandu katu ta — aja Jesu pandu.

⁴¹ Ame'ë je'ëha rehe amõ jande popa jumu'eha ta hendu rahã, Tian ta rehe parahy. (Imu ta rehe jyty'ym, a'erehe parahy.) ⁴² Pe,

upa jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar.
Pandu:

—Se pejur. Kuja pekwa katu. Jundéu awa aja ym ame'ë tama'e kapitã keruhũ ta mondo mondo hũ ngã ke. Ima'e je'ëha rupi kapitã ta mondo mondo hũ ngã ke tĩ. ⁴³ Pehë anĩ. Aja kapitã ta aja pexo rahã, katu ym. (Amõ ta ke pemondo mondo rahã, katu ym.) Amõ riki kapitã keruhũ, aja ixo tar katu rahã, amõ ta namõ ma'ema'e katu ixo. Paraky te'e aja ixo. Aja rahã, katu tiki. ⁴⁴ Pe, pehë ngi har peteĩ riki amõ ta 'ar koty te we katuha aja ixo tar katu rahã, a'e riki pehë rehe paraky te'e aja mã peja ixo. Aja rahã, katu tiki. ⁴⁵ A'e riki ihë aja ta tĩ. Pesarahã! Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë namõ ma'e ke amõ ma'ema'e, a'erehe ihë ajur my? Anĩ. Aja ym. Amõ ta namõ ihë ama'ema'e. A'erehe ko ihë ajur. Ihë amanõ ta, a'erehe ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe ihë amuhepy ta. A'erehe heta ngã ke Tupã muhã katu ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Matime reha ke Jesu mukatu

(*Matéu 20.29-34; Ruk 18.35-43*)

⁴⁶ Pe, Jeriko ok ta pe a'eta uhyk uwyr. Pe, asa oho. A'engi Jesu uhem oho. Jumu'eha ta uhem oho inamõ tĩ. Heta ngã uhem oho inamõ tĩ. Pe rake amõ sawa'e wapyk uĩ. Her Matime. Time ra'yr a'e. Èha ym te ame'ë ke Matime, a'erehe tamatarer ke ngã pe pandu pandu uĩ. ⁴⁷ Pe, amõ ta pandu:

—Jesu petur ixo. Nasare ok ta pe har a'e — aja ngã.

Ame'ë ke rehe hendu rahã, Matime pukái hũ uĩ:

—Jesu! Nde riki Ndawi rainõ ke. Epyrara esak ihë rehe — aja riki. (“Ndawi rainõ” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e aja mujekwa katu.)

⁴⁸ Amõ ta hãta je'ë ipe:

—Epukái ym — aja.

Anĩ. Matime pukái we hũ:

—Sawa'e! Ndawi rainõ ke nde! Epyrara esak ihë rehe — aja.

⁴⁹ Jesu pyta hendu. Pandu:

—Ihë pe emuwyr — aja ngã pe.

Pe, Matime pe amõ ta pukái oho:

—Katu! Epu'am! “Ejur” aja nde pe Jesu pandu. Epu'am. Eho — aja ipe.

⁵⁰ Pe, jupukeka ke ombor. Pahar pu'am. Pe, Jesu rehe uhyk. ⁵¹ Jesu pandu ipe:

—Ma'e nde ereputar ihë ngi my? — aja.

Eha ym te ame'ë ke pandu:

—Sawa'e! Ihë reha ym te. Ihë reha emukatu — aja Jesu pe.

⁵² —Hã! Upa ma'e ahyha ke ihë amukatu, ame'ë ke rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde reha katu apo 'y. Eho katu — aja Jesu ipe.

Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe usak katu 'y. Pe, pe rupi Jesu namõ oho.

11

Jumen 'ar pe Jesu oho

(*Matéu 21.1-11; Ruk 19.28-40; Juã 12.12-19*)

¹ Ajame'ë ke Jerusarë ok ta pe uhyk tate rahã, Mbetaje ok ta pe uhyk py oho. Ame'ë rake Mbeta ok ta ihĩ tĩ. Ame'ë ok ta ywy'ã rake ihĩ. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Ame'ë ywy'ã rehe uhyk rahã, hundutar koty mokõi jumu'eha ta ke Jesu mondo. ² Kuja pandu:

—Pesarahã! Jande ndutar koty amõ ok ta ihĩ, Mbeta ok ta ke. A'ep pehë mokõi peho. Pehyk rahã, jumen rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ë rehe amõ pukwar. Ame'ë jumen 'ar pe amõ oho ym rĩ. Pejirar, pe, se ihë pe pemuhyk perur.

³ “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja amõ pandu rahã, pepandu ipe: “Sawa'e riki putar apo. Pahar mujywyr ta nde pe” — aja mokõihar ta pe Jesu pandu.

⁴ Pe, mokõihar ta oho. Jumen mahem. Awa rape rupi pu'am u'am. Hukwen rake amõ pukwar. Pe,

iham jirar. ⁵ A'ep amō ta i'āi. Ame'ē ta ngi har amō pandu:

—Ma'erehe jumen pejirar my? — aja.

⁶ Jesu panduha aja mokōihar ta pandu:

—Sawa'e riki jumen putar apo. Pahar mujywyr ta nde pe — aja ipe.

—Ererahā! — aja riki a'ep pe har pandu.

⁷ Jesu pe jumen raho. Uhyk rahā, jumu'eha tama'e kamixa ke jumen kupe 'ar pe a'eta moī. Ame'ē 'ar pe Jesu wapyk oho. ⁸ Awa rape rupi kamixa ke heta ngā mou mou tī. Amō ta myra rākā mupen ame'ē ke mou mou tī. (Kapitā keruhū jumai ym ha rupi ko tur aja ame'ē mujekwa katu.) Ame'ē 'ar rupi jumen pyrū oho. ⁹ Hundutar oho ame'ē ta pukái pukái oho ixo. Haikwer rupi oho ame'ē ta pukái pukái oho ixo tī. Kuja pukái:

—Ko nde erejur katu! Ko riki sawa'e te je'ēha rupi uwyr ame'ē ke. Mā! Katu te ame'ē ke a'e. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e tī. ¹⁰ Ymanihar Ndawi aja kapitā keruhū nde tī. Aja nde ke Tupā mu'am ta. Mā peja Tupā usak katu nde rehe. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e — aja ngā pukái pukái oho ixo.

¹¹ Jerusarē ok ta pe Jesu uhyk oho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixo oho. Upa ma'e ke rehe juramā usak. Ka'aruk koty apo, a'erehe Jerusarē ok ta ngi uhem oho. Mbeta ok ta pe jywyr oho tī. Awa py mokōi jumu'eha ta oho inamō tī.

Sik'y ke Jesu muxirik
(Matéu 21.18-19)

¹² Ame'ē ku'ē rahā, Mbeta ok ta ngi a'eta uhem oho. Oho ixo rahā, Jesu myahy. ¹³ Paite ma'eywa'y rehe usak. Sik'y rehe usak. Ame'ē'y rehe ho heta tipe. Pe, i'a ke po'ok oho tipe. Pe, usak katu rahā, i'a nixói te. I'a angaha rehe uhyk ym

we rī. Ho te'e jō ihī. ¹⁴ Pe, sik'y rehe har pandu:

—Peme'ē myra ngi i'a ke po'ok ym te ta tī. U'u ym te ta awa — aja Jesu.

Ame'ē je'ēha rehe jumu'eha ta hendu tī.

Muhepyha ta ke Jesu muhem mondo

(Matéu 21.12-17; Ruk 19.45-48; Juā 2.13-22)

¹⁵ Pe, Jerusarē ok ta pe a'eta jywyr oho tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu ixo oho tī. Ma'e ke muhepy ame'ē ta ke muhem mondo ingi. Ma'e ke jo'ok ame'ē ta ke muhem mondo tī. Tamatarer muruwak ame'ē tama'e myrape ke mujere tī. (Ame'ēja upa tamatarer ke muhāi ombor. Amō ywy ngi amō ta uwyr. Amō koty tamatarer ke ame'ē ta werur. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har tama'e tamatarer ke pe muruwak, ame'ē ta myrape ke Jesu mujere.) Pykahuran ke muhepy, ame'ē tama'e myrape ke mujere tī. ¹⁶ Kuja pandu:

—Koropi peraho ym pehēma'e ke. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rupi peraho ym ma'e ke — aja Jesu pandu.

¹⁷ Ngā ke mu'e rahā, kuja pandu:

—Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē ke pekwa katu. Kuja Tupā pandu: “Jumu'eha renda rehe har upa katu te ngā pandu ta: ‘Ko riki Tupā namō pandu panduha renda ke' aja riki.’” Pehē anī. Ame'ē ke amō koty pemuruwak. Ma'e ke mukanīha renda aja pemuruwak riki. Katu ym aja — aja Jesu. (Muhepyha ta muhepy rahā, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe mukanīha aja ame'ē ta.)

¹⁸ Ame'ē ke rehe pa'ihu ta hendu. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta hendu tī. Ngā pandu ame'ē ke rehe a'eta hendu tī. Kuja ngā:

—Mā! Jesu mu'e katu — aja riki pandu.

Ame'ë ke rehe pa'ihu ta hendu tĩ. Jesu kotyhar aja ngã uwak ta, ame'ë ngi pa'ihu ta kyje, a'erehe kuja pandu pandu a'eta jupe:

—Jesu ke jajukwa ta. Myja jajukwa ta my? — aja pandu pandu a'eta jupe.

Aja pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta namō pandu pandu a'eta jupe.

¹⁹ Pytun ramō rahã, Jerusarē ok ta ngi Jesu uhem oho, jumu'eha ta namō.

Sik'y manō ame'ë rehe har

(*Matéu 21.20-22; Juã 14.13-14; Juã 16.24; Tian 1.6-8*)

²⁰ Ame'ë ku'ë rahã, a'eta wata oho ixo. Ma'eywa'y rehe usak tĩ, sik'y ke rehe. Upa katu te xirik apo 'y. Ho ke xirik. I'y manō tĩ. Hapo manō tĩ. Upa katu te 'y. ²¹ Kwehe sik'y pe Jesu pandu, ame'ë ke Petu ukwa ukwa ixo. Pe, pandu ipe:

—Sawa'e! Esarahã! Kwehe sik'y pe: “I'a ym te ta apo 'y” aja nde erepandu. Ame'ë ke upa katu te manō apo 'y — aja Jesu pe.

²²⁻²³ A'e pandu:

—Ko apandu katu pehë pe. Tupã rehe pejurujar katu rahã, peme'ë ywy'ã rehe pepandu katu: “Ere. Eho! Ejumbor eho y ramūi pe” aja. “Mã! Opor ta nahã my? Akwa ym” aja ym pepandu. Pejurujar katu ehe. Aja rahã, ame'ë ywy'ã opor ta oho. Pepanduha aja Tupã muhyk katu ta. ²⁴ A'erehe apandu katu pehë pe. Tupã namō ma'e ke pepandu pandu rahã: “Pehi apo 'y. Uhyk katu apo 'y” aja pejurujar katu rahã, upa katu te pehë pe Tupã muhyk katu ta — aja Jesu pandu. (“Ywy'ã keruhũ” aja Jesu pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

²⁵ A'e pandu tĩ:

—Pe, Tupã namō pepandu pandu pe'am rahã, amō rehe pehë py'a pemujywywyr katu. Amō rehe pemujywywyr ym we rĩ. Arahã pahar

pemujywywyr katu. Aja rahã, ywa pe har jande pái keruhũ pehë rehe ipy'a ke mujywywyr katu tĩ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Pehë rehe ipy'a mujywywyr katu ta. ²⁶ [Amō rehe pehë py'a pemujywywyr ym rahã, pehë rehe Tupã ipy'a ke mujywywyr ym ta tĩ] — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Awa je'ëha rupi ma'e ke Jesu ma'ema'e my

(*Matéu 21.23-27; Ruk 20.1-8*)

²⁷ Pe, Jerusarē ok ta pe a'eta jywywyr oho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu wata ixo rahã, jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. Jundéu awa tamūi ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. ²⁸ Johu ngã pandu:

—Kwehe ngã ke nde eremuhem eremondo sengi. Awa je'ëha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja Jesu pe.

²⁹⁻³⁰ —Anĩ we rĩ. Pehë pe ihë apandu ta tĩ. Pe, ihë pe pepandu py rahã, awa je'ëha rupi ma'e ke ihë ama'ema'e, ame'ë ke ihë apandu ta pehë pe tĩ. Pesarahã! Yman Juã ambyr mujahuk, ngã ke. Myja pekwa my? Tupã je'ëha rupi mujahuk my? Anĩ rahã, sawa'e je'ëha rupi mujahuk my? Ame'ë ke ihë pe pepandu py — aja pa'ihu ta pe.

³¹ Pa'ihu ta je'ë je'ë hũ a'eta jupe:

—Mã! Myja japandu ta my? “Tupã je'ëha rupi Juã mujahuk” aja japandu ipe rahã, kuja jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ë ke rehe pejurujar ym my?” aja a'e pandu ta. ³² Anĩ. “Sawa'e je'ëha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, ngã parahy te ta jande rehe. Myja japandu ta my? — aja je'ë je'ë hũ a'eta jupe. (Juã ambyr ke Tupã je'ëha pandu ame'ë ke, aja upa ngã ukwa katu, a'erehe

heta ame'ë ta ngi pa'ihu ta kyje. Ngã parahy ta, aja ukwa.)

³³ A'erehe a'eta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja pa'ihu ta.

Pe, Jesu pandu tĩ:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'ëha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi ngã ke amuhem amondo, ame'ë ke pehẽ pe apandu ym ta tĩ — aja a'e pandu.

12

*Ma'eywa ty usakiha rehe har
(Matéu 21.33-46; Ruk 20.9-19)*

¹ Pe, myja me'ë ma'eywa ty usakiha ta my, ame'ë ke Jesu pandu pandu uĩ:

—Ko kupixa pe ma'eywa'y rãkã ra'yr ke ijar jyty. Uwa'y rãkã ke jyty. Kupixa rymy'y rupi rukurar kurar. Pe, ma'eywa rykwer jo'okiha renda pykũ tĩ. Kupixa rymy'y rehe myta mujã tĩ. Ywate ame'ë ke mujã. (Ame'ë ngi usakiha usak usak katu.) Pe, amõ ta pe ijar pandu: “Pepaite ihẽ apaxia ta aho. Ihẽma'e kupixa rehe pesak pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko amõ pehẽma'e ta kÿ. Amõ i'a ihẽma'e ta kÿ” aja ijar. “Ere” aja ame'ë ta pandu. Pe, ijar oho. ² I'a tyarõ rahã, miasu ke kupixa jar mondo. Usakiha ta koty ma'eywa rykwer rehe miasu oho piam. ³ Anĩ. Ame'ë ke usakiha ta pyhyk. Pe, upa pirok. Ijar koty mujywyr mondo. Ipo te'e jywyr oho. I'a me'ë ym te. ⁴ A'engi amõ miasu ke kupixa jar mondo. Ame'ë ke iãkã rupi usakiha ta nupã nupã. Muhuxĩ ame'ë ke tĩ. Pe, mujywyr mondo. ⁵ Pe, amõ ke ijar mondo. Ame'ë ke usakiha ta jukwa. A'erehe amõ amõ miasu ta ke ijar mondo. Pe, amõ amõ ke usakiha ta nupã hũ tĩ. Amõ amõ ta ke jukwa tĩ.

⁶ —Amõ sawa'e ijar namõ ixo. Ta'yr ke ame'ë. Ipái ipy'a katu ehe.

Ame'ë ke usakiha ta koty mondo. Ijar pandu jupe: “Ko ihẽ ra'yr. Usakiha ta hendu katu ta ehe” aja ipái naĩ. ⁷ Pe, usakiha ta rehe ta'yr uhyk rahã, ame'ë ta pandu pandu a'eta jupe: “Peme'ë riki ijar ra'yr. (Ipái manõ rahã, kupixa riki ima'e wan ta.) Jahorahã! Jajukwa ta peme'ë. Aja rahã, kupixa riki jandema'e wan ta” aja usakiha ta jupe. ⁸ A'erehe ta'yr ke usakiha ta pyhyk. Pe, jukwa. Kupixa kupe koty hete ke ombor.

⁹ —Mã! Ma'e kupixa jar ma'e ta apo my? Pesarahã! Ijar te uwyr, pe, upa katu te usakiha ta ke jukwa ta. Pe, amõ usakiha ta pe kupixa me'ë ta. Ame'ë ta kupixa rehe usak usak katu ta ixo. ¹⁰ Kuja Tupã je'ëha rehe panduha pesak katu.

“Ita rehe har ita ok mujãha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ë ita ke’ aja.

Tupã pandu: ‘Anĩ. Peme'ë ita riki ok pyter wan mupu'am katu riki’ aja.

¹¹ Aja jandema'e sawa'e te ma'eha riki. Katu aja jakwa” aja panduha ihĩ — aja Jesu pandu.

¹² Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta pyhyk ta tipe. Ame'ë ta pandu:

—Ma'eywa ty usakiha ta rehe har Jesu pandu. Jande rehe har ame'ë — aja ukwa.

(Ame'ë ta riki usakiha ta aja saka, aja ukwa.) A'erehe a'e ke pyhyk ta tipe. Anĩ. Heta ame'ë ta hury katu, Jesu panduha rehe. Jesu ke pyhyk rahã, heta ame'ë ta parahy ta. A'erehe heta ame'ë ta ngi kapitã ta kyje, a'erehe pyhyk ym. Oho ingi.

Kapitã keruhũ pe tamatarer me'ë katu my?

(Matéu 22.15-22; Ruk 20.20-26)

¹³ Ajame'ë ke Jesu koty parise ta ke jundéu awa tama'e kapitã ta mondo. Ero kotyhar ta ke mondo ixoty tĩ. Jesu je'ëha rehe hendu.

Pe, je'ēha jawy rahā: “Katu ym nde erepandu” aja pandu ta. (Muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.)

¹⁴ Jesu rehe uhyk rahā, ame'ē ta pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Jete-har te ke nde erepandu, aja jakwa katu. Myja me'ē sawa'e my, ame'ē rehe nde eresak eresak ym, a'erehe nde erekwa katuha ke pahar amō mukanim ym. Muka'u te'e ym nde ke. Jete-har rupi Tupā putar ame'ē ke nde eremu'e mu'e katu. A'erehe epandu katu jande pe. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer jame'ē rahā, katu my? Myja me'ē jundéu awa ta je'ēha mujekwa katu my? “Pehē peme'ē katu” aja mujekwa my? “Peme'ē ym” aja mujekwa my? Myja my? Epandu katu — aja parise ta pandu ipe.

¹⁵ Ame'ē ta mokōi ukwaha namō ixo, aja Jesu ukwa katu. A'erehe kuja pandu:

—Ma'erehe ihē akwa katuha ke pemanga te'e pexo my? Ita tamatarer ihē pe perur. Ihē asak ta — aja Jesu.

¹⁶ Pe, werur ipe. Jesu pandu:

—Kome'ē tamatarer rehe awa'ā ihī my? Awa rer amō ta mupinim ko my? — aja parise ta pe.

—Homa awa tama'e kapitā keruhū 'ā kome'ē. Sesa'ā ke — aja ipe. (Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.)

¹⁷ —Aja rahā, kapitā keruhūma'e ke kapitā keruhū pe peme'ē katu. Tupāma'e rahā, Tupā rehe pehē py'a pemoi moī katu. (Ame'ē riki ma'e ke peme'ē ipe, ame'ēja saka) — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ame'ē ke rehe hendu rahā, parise ta pandu:

—Mā! Ukwa katu riki a'e — aja Jesu rehe har pandu.

Pe, oho ingi.

*Kweraha rehe har
(Matéu 22.23-33; Ruk 20.27-40)*

¹⁸ Pe, amō sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Sanduse ta uhyk uwyr ehe. Kwera ym te ta awa aja ame'ē ta ukwa. Jesu pe pandu:

¹⁹ —Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Yman kuja Moise mupinim:

“Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rī. Pe, manō rahā, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk.

Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ē ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja ngā ukwa” aja Moise mujekwa.

²⁰ —Apo ehendurahā! Se awa po wajar mokōi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ē ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe rī. Pe, manō. ²¹ A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tī. Mokōihar aja tī. Sawa'e manō tī. Ta'yr ym ipe tī. A'erehe imu mahapyrihar kūjā ke pyhyk tī. Ame'ē aja tī. Manō tī. Ta'yr ym ipe tī. ²² Aja upa imu ta riki tī. Imu ambyr rakehar ke pyhyk tī. Pe, manō tī. Ta'yr ym ipe tī. Upa awa po wajar mokōi imu ta manō. Pe, kūjā manō tī. ²³ Apo epandurahā! Yman rahā, manō ame'ē ta kwera katu uhem rahā, kūjā riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahā, upa awa po wajar mokōi imu ta riki pyhyk — aja sanduse ta pandu. (“Manō ame'ē ta kwera katu ta uhem”) aja ukwa ame'ē ta ke muka'u te'e tar katu, a'erehe ame'ē panduha ke sanduse ta pandu.)

²⁴ Jesu pandu:

—Mā! Tupā je'ēha pekwa ym. Tupāma'e pyrātaha ke pekwa ym tī, a'erehe pehē je'ēha ke pejawy. ²⁵ Yman rahā, ngā kwera katu uhem rahā, jumendar ym te ta awa. Ywa pe Tupā je'ēha rahoha ta ixo. Ame'ē ta aja ngā ixo ta tī. Jumendar ym te ta tī. ²⁶ Apo kweraha rehe har amujekwa ta. Yman ju pirā'y rehe har Moise mupinim. Ame'ē rehe har pekwa riki. A'ep kuja panduha ihī. Moise pe Tupā pandu:

“Ihê rehe Amarã ipy'a moĩ moĩ katu. Ihê rehe Isak aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. Jako aja tĩ. Ihê rehe ipy'a a'e moĩ moĩ katu tĩ” aja Tupã pandu.

²⁷ —Pesarahã! Ixuwe katu ixo ame'ẽ ta jõ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Manõ ame'ẽ ta anĩ. Aja rahã, Amarã ta 'ã ixuwe katu aja ixo rĩ. Yman riki manõ. A'eta 'ã ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we ipy'a ke moĩ moĩ katu Tupã rehe. A'erehe: “Amarã ta ihê rehe ipy'a ke moĩ moĩ” aja Tupã pandu. (A'eta 'ã pehĩ.) A'erehe manõ ame'ẽ ta kwera katu ta kÿ, aja Tupã mujekwa. A'erehe pehẽ pekwha pejawy riki — aja Jesu mujekwa.

Je'ẽha katu te ame'ẽ ke

(Matéu 22.34-40; Ruk 10.25-28; 1 Juã 5.3)

²⁸ Jesu namõ sanduse ta pandu pandu ame'ẽ ke amõ Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ hendu. Sanduse ta pe ukwa katuha namõ Jesu pandu, aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ukwa. A'erehe a'e riki Jesu pe Tupã je'ẽha rehe har pandu:

—Myja me'ẽ riki katu te ame'ẽ ke my? — aja ipe.

²⁹ —Kuja riki katu te me'ẽ ke.

“Jundéu awa ta! Pehendu katurahã!

Tupã riki jandema'e sawa'e te. A'e jõ riki sawa'e te.

³⁰ Tupã rehe nde py'a emoĩ moĩ katu.

Tupã rehe har nde erekwa erekwa exo rahã, epy'a katu ehe.

Upa nde erekwa katuha namõ epy'a katu ehe tĩ.

Upa nema'e pyrãtãha namõ ma'e ke nde erema'ema'e rahã, epy'a katu ehe tĩ.”

³¹ —Mokõihar Tupã je'ẽha katu te ame'ẽ ke kuja.

“Ne namõ ixo ame'ẽ ta rehe epy'a katu.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja amõ rehe epy'a katu tĩ.”

—Ame'ẽ mokõi je'ẽha riki katu te ame'ẽ ke. Aja me'ẽ amõ je'ẽha uhyk ym — aja Jesu ipe.

³² Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ pandu:

—Sawa'e! Katu nde erepandu. Jete har nde erepandu. Jandema'e sawa'e te jõ riki Tupã. Amõ Tupã aja nixói te. ³³ A'erehe Tupã rehe amõ ipy'a katu ta me'ẽ te'e. Upa ukwa katuha namõ ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Upa ma'e ke pyrãtãha namõ amõ ma'e rahã, Tupã rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Pe, inamõ ixo ame'ẽ ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Juehe aja amõ rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Ame'ẽ mokõi je'ẽha rehe hendu katu rahã, katu te ame'ẽ ke. Ma'e hymba hapy, aja ymanihar ta aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ tĩ. Ame'ẽ katu we. Amõ ma'e heta ma'e ke hapy, aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, katu we tĩ. Tupã je'ẽha rehe hendu katuha riki i'ar koty te we katuha — aja sawa'e pandu.

³⁴ Ukwa katuha namõ sawa'e pandu, aja Jesu ukwa. A'erehe pandu ipe:

—Awa ixoha amõ koty Tupã putar. Jete har rupi amõ ixo katu, aja a'e putar. Ame'ẽ ke nde erekwa nahã my, aja akwa. A'erehe ixotyhar aja nde eremuruwak tate nahã my — aja sawa'e pe.

Jesu mu'e katu te, a'erehe arahã har ngi ma'e ke ngã pandu ym ipe tĩ.

Ndawi rainõ rehe har

(Matéu 22.41-46; Ruk 20.41-44)

³⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ rahã, kuja pandu:

—Ihê pe pepandurahã! Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta kuja pandu: “Kirisutu Ndawi rainõ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e” aja pandu. Ma'erehe aja pandu my? ³⁶ Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke Ndawi pandu. Kuja.

“Ihēma'e sawa'e te pe jandema'e sawa'e te pandu: 'Ihē rake ewapyk eī.' (Aja rahā, katu te ame'ē ke nde, aja amujekwa.)

Nde ruwajan ta ke ihē amuputu'u ta, a'erehe nde rehe ame'ē ta hendu katu ta” aja.

³⁷ —Kirisutu rehe har Ndawi pandu: “Ihēma'e sawa'e te” aja. (Aja rahā, a'e Tupā tī, aja Ndawi ukwa.) Aja rahā, myja me'ē Kirisutu Ndawi rainō aja ixo my tī? (Aja rahā, awa te'e a'e, aja mujekwa) — aja ngā pe Jesu pandu.

(Anī. Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu ym ma'e ke.) Heta ame'ē ta anī. Jesu je'ēha rehe upa ngā hendu. Hury katu ngā ehe.

Moise je'ēha mu'e ame'ē ta rehe har

(Matéu 23.1-36; Ruk 20.45-47)

³⁸ Ngā ke Jesu mu'e rahā, kuja pandu:

—Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja mā peja ym pehē tī. Ame'ē ta ima'e mundeha katu te aja putar katu. (Aja rahā, kapitā jupe aja mujekwa tar katu tipe.) Amō we tī. Muhepyha renda rupi wata ixo rahā: “Ko nde erexo. Nde katu” aja je'ēha putar katu tī. (Katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe.) ³⁹ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe wapyk rahā, kapitā ta rake wapyk tar katu. (Aja rahā, katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe.) Ma'e huryha amō mujā rahā, imi'u matyr. Ame'ē pe oho rahā, aja tī. Kapitā ta rake wapyk tar katu tī. (Katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tī.)

⁴⁰ Ixawa'e manō ame'ē ta pe a'eta pandu: “Pehē ke jahaihu tar katu” aja naī. Anī. Te'e riki. Kūjāma'e ke te'e pyhyk raho. Hok ke te'e jo'ok ingi tī. Pe, katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu, a'erehe i'i Tupā namō pandu pandu. (Aja

rahā, katu te ame'ē ke aja ngā ukwaha naī.) Mā! Ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta rehe har Jesu pandu.

Ixawa'e manō ame'ē ke tamatarer ke purakar

(Ruk 21.1-4)

⁴¹ Pe, tamatarer purakariha renda koty Jesu wapyk uī. Henda pe tamatarer ke ngā purakar. (Aja Tupā rehe ipy'a moī moī katu.) Jesu usak usak uī rahā, ima'ehū namō ixo ame'ē ta heta purakar. ⁴² Pe, ixawa'e manō ame'ē ke uhyk uwyr a'ep. Tamatarer ta'yr mi namō ixo. Mokōi jō ita tamatarer ra'yr henda pe purakar. Ame'ē mokōi ta'yr te mi. ⁴³⁻⁴⁴ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. Pesarahā! Amō ta ima'ehū namō ixo. Ame'ē ta ngi har a'eta jo'ok, pe, henda pe purakar. Ima'e ke pyta we hū rī. Peme'ē ixawa'e manō ame'ē ke anī. Tamatarer heta ym te. Mokōi jō namō ixo. Ame'ē ke upa katu te purakar. Ima'e ke pyta ym te. Nixōi te apo 'y. Ima'e ke jo'ok ta tipe. Anī. Upa katu te ame'ē ke henda pe moī. (Tupā rehe ipy'a moī moī tar katu te hū, a'erehe upa katu te henda pe moī.) Upa katu te moī, a'erehe amō ta 'ar koty te we kūjā moī katu — aja Jesu pandu.

13

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe har

(Matéu 24.1-2; Ruk 21.5-6)

¹ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi Jesu uhem ixo, jumu'eha ta namō. Ame'ē ta ngi har amō pandu ipe:

—Sawa'e! Esarahā! Jumu'eha renda keruhū katu te. Ita keruhū ke te'e mujā ame'ē ke. Mā! Katukwer — aja Jesu pe.

² Jesu pandu:

—A'e tŷ! Pesak katu ehe apo. Yman rahā nixōi ta. Peme'ē ke amō ta upa mujaxer ta kŷ. Ita

mokōi mokōi ihī ym te ta kŷ. Upa katu te ita ke amō ta ombor ta. (Aja rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke mujaxer ta, aja mujekwa) — aja jumu'eha ta pe pandu.

Jumai mai ame'ē rehe har

(Matéu 24.3-14; Ruk 21.7-19; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-14)

³ Ywy'ā rehe Jesu wapyk uī, Oriwéi ywy'ā rehe. Arahā Petu uhyk ehe. Tian aja tī. Juā amō tī. Andere amō tī. Uhyk ehe tī. A'eta jō Jesu namō ixo. Paite we Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ihī. Usak katu ehe. Ame'ē rehe har jumu'eha ta pandu:

⁴ —Jande pe epanurahā! Myja rahā, ita mokōi mokōi ihī ym ta my? Ma'e jasak ta my, pe, ame'ē ke uhyk tate, aja jakwa katu ta my? — aja Jesu pe pandu.

⁵ Jumu'eha ta ke Jesu mu'e:

—Pesak katu kŷ! Mā peja pehē ke amō ta muka'u te'e ym. ⁶ Kuja. Heta uwyr ta. “Jesu je'ēha rupi ihē ajur” aja pandu te'e ta. “Kō Kirisutu ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē” aja pandu te'e ta tī. Heta ngā ke muka'u te'e ta tī. ⁷ Kotete jumaiha tyapuha ke pehendu ta. “Paite amō ta jumai mai ixo” aja pehendu ta tī. Pemukahem ym. Aja jumaiha uhyk ta kŷ. Uhyk rahā, 'ar rehe angaha uhyk, anī we rī. ⁸ Amō amō ywy pe har ta jumai mai ta ngā juehe. Kapitā keruhū riki amō kapitā keruhū namō jumai mai ta tī. Amō amō ywy katak katak hū ta. Amō amō ywy rehe ngā mi'u nixói te ta tī. Aja ahyha uhem ramō. Ahy py, ame'ēja saka.

⁹ —Pesak katu pehē juehe. Jundéu awa tama'e kapitā ta ruwa koty pehē ke amō ta raho ta. “Jaxer pehē” aja naī. Pe, pehē ke nupā ta. Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe raho ta tī. A'ep ngā petek hū ta pehē ke tī. Ihē kotyhar ta ke

pehē, a'erehe homa awa tama'e kapitā ta ruwa koty pepu'am ta. Kapitā keruhū ruwa koty pepu'am ta tī. Ame'ē ta pe pepandu ta: “Jesu rehe jō amō jurujar katu rahā, ame'ē ke Tupā muhā katu ta” aja pepandu ta. Ame'ē myrandu katu pepandu ta. ¹⁰ Ame'ē myrandu katu ke upa katu te ngā pe amō ta pandu pandu ta me'ē te'e. Pe, 'ar rehe angaha uhyk ta. ¹¹ Pehē ke amō ta pyhyk ta kŷ. Jundéu awa tama'e kapitā ta ruwa koty raho ta tī. Arahā pehē py'a pe pekwa pekwa ym pe'am: “Ma'e jande japandu ta my? Myja me'ē katu my?” aja pekwa pekwa ym pe'am. Kapitā ta ruwa koty pepu'am rahā, je'ēha amō muwyr ame'ē ke pepandu katu. Arahā pehē atu je'ēha pepandu ta my? Anī. Aja ym. Tupā'ā riki mujekwa ame'ē ke pepandu katu ta. ¹² Arahā kapitā pe imu pandu ta: “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta. Ipái ta aja tī. Kapitā pe ta'yr ta ke raho ta. “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta tī. Ipái ta ke ta'yr ta raho ta tī. “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta tī. ¹³ Ihē kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē rehe upa ngā parahy ta. Ihē rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ē ke Tupā namō ixo ta. Manō. Anī. Tupā namō ixo katu ta — aja Jesu pandu.

Ahyha keruhū ngā rehe uhyk ta ame'ē rehe har

(Matéu 24.15-28; Ruk 21.20-24; 2 Tesaron 2.3)

¹⁴ A'e pandu tī:

—[Paper rehe esak katu! Pe, ekwarahā!] Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe amō ta ma'e jaxer ai te ame'ē ke moī ta. Katu ym a'ep. Ame'ē ke rehe pesak rahā, jundéi ywy pe har ta kanim ujan oho. Ywy'ā koty ujan oho. (Aja rahā, manō ym ta.) ¹⁵ Hok kupe 'ar pe amō ixo rahā, mā peja hok pe ixe

ym oho. Pyhyk ym oho ima'e ke. I'i pyta ym. Pahar ujan oho. (Aja rahā, manō ym ta.)¹⁶ Kupixa pe ixo rahā, ima'e ke rehe hok pe jywyr ym oho. Ima'e mundeha rehe pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. (Aja rahā, manō ym ta.)¹⁷ Arahā ipusu pe imembyr namō kūjā ixo rahā, mā pyrara ta ixo. (Marā ka ym pahar ujaniha.) Ixamby u'u ame'ē ke namō ixo rahā, aja tī. Mā pyrara ta ixo tī. (Marā ka ym pahar ujaniha.)¹⁸ “Aman ndy'ar rahā, ahyha emuhyk ym” aja Tupā pe pepandu. (Aman ukyr rahā, rysā. A'rehe marā ka ym pahar ujaniha.)

¹⁹ —Arahā ngā rehe ahyha keruhū uhyk ta. Aja ahyha keruhū ngā ukwa ym we rī. Yman kome'ē ywy keruhū Tupā mujā. Arahā har ngi aja ahyha keruhū ngā ukwa ym we rī. Uhyk ym we rī. Arahā jō uhyk katu ta. Ahyha keruhū upa rahā, aja ahyha keruhū ngā ukwa ym ta tī. Uhyk ym ta tī.²⁰ Pahar jandema'e sawa'e te ahyha keruhū ke mumba ym rahā, kome'ē ywy keruhū pe ngā nixói te ta tipe. Anī. Tupā rehe ipy'a katu ame'ē ta kome'ē ywy keruhū pe ixo. A'rehe pahar ahyha keruhū ke jandema'e sawa'e te mumba ta.

²¹ —A'engi amō ta pehē pe pandu ta: “Ko Kirisutu ixo. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am me'ē ke” aja pandu naī. Amō: “Pete'e ixo apo” aja ta naī tī. Ame'ē rehe pejurujar ym pehē. Te'e ame'ē ta.²² Amō ta te'e pandu ta uwyr: “Ihē Kirisutu” aja naī. Amō: “Tupā je'ēha pandu ame'ē ke ihē” aja riki te'e pandu ta. Marā ka ym amō ma'e'ha, ame'ē ke ma'ema'e katu ta. Aja Tupā rehe ipy'a katu ame'ē ta ke muka'u te'e ta tipe. Tupā pandu: “Ihē kotyhar ta ke pehē.” Ame'ē ta ke muka'u te'e ta tipe.²³ A'rehe pesak katu kŷ! Ame'ē te'e pandu ame'ē ta uhyk ym we rī. Upa katu te ame'ē rehe

har ihē amujekwa pehē pe apo 'y — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu jywyrriha rehe har

(*Matéu 24.29-31; Ruk 21.25-28; 2 Tesaron 1.6-7; Apokarip 1.7*)

²⁴ A'e pandu tī:

—Ame'ē ahyha keruhū 'ar upa rahā, amō we māte ma'e ke uhyk ta. Warahy muwe ta tī. Jahy wera ym ta tī.²⁵ Ywa ngi jahy rata ta u'ar u'ar ta tī. Ywa rehe ihī ame'ē ke Tupā mukatak hū ta.

²⁶ —Ajame'ē ke ihē ajywyr ta. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ywa takāxīha 'ar pe apu'am ta ajur. Tupāma'e pyrātāha namō ajywyr ta. Hendy hū aja ajywyr ta.²⁷ Pe, Tupā je'ēha rahoha ta ke ihē amondo ta. Upa katu te kome'ē ywy keruhū rupi amondo ta. Tupā pandu: “Ihē kotyhar ta ke peme'ē ta. Aputar ame'ē ta ke ame'ē ta” aja. Ame'ē ta ke Tupā je'ēha rahoha ta mujy'ar ta. Upa katu te ame'ē ta ke mujy'ar ta. (Pe, Tupā namō ixo ta) — aja Jesu pandu.

Ma'eywa putyr ame'ē rehe har

(*Matéu 24.32-35; Ruk 21.29-33*)

²⁸ A'e pandu tī:

—Ma'eywa'y riki pehē pe mujekwa ta. Sik'y ke. Hākā rehe hokyr uhem rahā, warahy haku tate, aja pekwa.²⁹ Aja ihē ajywyrriha pekwa ta tī. Warahy uwe, ame'ē rehe har apandu ramō. Aja pesak rahā, ywa ngi ajywyr tate, aja pekwa ta.³⁰ Ko apandu katu. Upa pehē pe apandu ramō, aja uhyk ta. Amō ihē kotyhar ta pyrara hū ta. Anī. Tapijar te'e we ihē rehe jurujar katu ta rī.³¹ Ywa ke upa kanim ta. Kome'ē ywy keruhū upa kanim ta tī. Ihē apandu ame'ē ke anī. Ame'ē kanim ym te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk ta kŷ — aja Jesu pandu.

Jesu jywyrriha angaha rehe har

(*Matéu 24.36-44; 1 Tesaron 5.2-3; 2 Petu 3.10*)

³² A'e pandu tī:

—Myja rahā, ihē ajywyr ta my? Ma'e wera rahā, ajywyr ta my? My warahy rahā, ajywyr ta my? Ame'ē ke ukwa ym awa. Ywa pe ixo ame'ē Tupā je'ēha rahoha ta ukwa ym tī. Ihē riki akwa ym tī. Ta'yr ke ihē. Ihē pái jō ukwa katu. ³³ Pesak katu, aja pexo! (Peker aja ym pexo.) Ajywyrriha angaha ke rehe pekwa ym. A'erehe pesak katu pexo. Peta kŷ.

³⁴ —Kuja riki. Sawa'e paxia oho, ame'ēja saka. Oho rahā, hok ke hijar oho. Oho tate rahā, miasu ta pe pandu: “Ihē rok rehe pesak katu. Peparaky katu pexo rī” aja ijar pandu. Hukwen rupi harōha pe pandu tī: “Eharō katu e'am” aja. ³⁵ Aja pexo tī. Pehē pe ihē apandu katu: “Pesak katu pexo.” Ywa ngi ihē ajywyr rahā, ihē ajywyrriha angaha ke pekwa ym ta. Pytun ramō rahā, ajywyr ta nahā my. Pytun pyter pe, ajywyr ta nahā my. Sapukái je'ē ramō rahā, ajywyr ta nahā my. Pytuniwe rahā, ajywyr ta nahā my. Pekwa ym ta, a'erehe peharō katu pexo. ³⁶ Ajywyrriha riki pahar ta. Ajywyr rahā, peker aja pehē rehe asak rahā, katu ym ta. ³⁷ A'erehe pehē pe apandu katu: “Peharō katu pexo.” Amō we tī. Upa katu te ngā pe apandu tī: “Peharō katu pexo” — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

14

Jesu ke pa'i hu ta jukwa tar katu
(Matéu 26.1-5; Ruk 22.1-2; Juā 11.45-53)

¹ Pe, mokōi ukwer rahā, Pasuko 'ar rehe uhyk ta. Arahā jundéu awa ta mbeju ke u'u ta. Mbeju ke mupururukiha nixói, ame'ē ke u'u ta. Pe, Jesu ke jundéu awa tama'e pa'ihu ta pyhyk tar katu. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Pyhyk tar katu tī. Ngā ukwa ym ha rupi pyhyk tar katu. Pe, jukwa tar katu. ² Ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe:

—Ngā mi'u matyr rahā, heta ngā ixo. Arahā japyhyk ym we ta rī. Arahā japyhyk rahā, jande rehe ngā parahy ta. Jande namō jumai ta — aja a'eta jupe.

Jesu ākā rehe mupiheha kūjā jyhē
(Matéu 26.6-13; Juā 12.1-8)

³ Mbeta ok ta pe Jesu ihē, Simā rok pe. Yman pere ma'e u'u hū ame'ē ke namō Simā ixo. Apo anī. Katu 'y. Pe, u'uha renda pe Jesu wapyk uī rahā, ita parasuku ke kūjā muhyk werur ehe. Ita aramba ke te'e mujā ame'ē ke ame'ē parasuku. Ita parasuku pe na rykwer ihī. Pihe katu te ame'ē! Muhepy hū ame'ē tī. Parasuku kyndaha ke kūjā mopok. Pe, Jesu ākā rehe tykwer jyhē. ⁴ Ame'ē rehe usak rahā, amō ta je'ē je'ē kūjā rehe har. Pandu pandu a'eta jupe:

—Ma'erehe tykwer ke te'e jyhē my? ⁵ Peme'ē rykwer muhepy rahā, tamatarer hū pyhyk ta. Pe, ame'ē ke ima'e ym te ame'ē ta pe me'ē me'ē katu ta tipe — aja a'eta jupe.

A'erehe kūjā rehe har je'ē je'ē hū a'eta jupe. ⁶ Anī. Jesu pandu:

—Mā peja ym pehē. Peje'ē je'ē ym pehē jupe. Katu ym aja. Kūjā rehe peparahy ym. Ma'e katu ame'ē ke ihē pe kūjā ma'e. ⁷ Pesarahā! Ima'e ym te ame'ē ta kote'e ixo. Ame'ē ta pe tamatarer peme'ē tar katu rahā, pete'e ixo. Ihē anī. Pehē namō aja te'eha apyta ym ta. ⁸ Kūjā putar aja a'e ma'e katu. Pesarahā! (Jundéu awa manō rahā, hete ke amō ta mupihe te'e, aja te'eha a'eta ma'eha.) Aja ihē rehe tī. Ihē amanō ym we rī. Ko ihē ke mouha rehe kūjā upa mupihe. (A'erehe ihē rehe pyaiha apo mujekwa rahā, katu tiki.) ⁹ Pesarahā! Apo apandu katu. Ihē rehe har myrandu katu ke amō ta pandu pandu raho. Kome'ē ywy keruhū rupi pandu pandu raho

rahā, kome'ē kūjā ma'eha rehe har pandu ta tī. Kūjā ma'eha ke harái ym ta ngā — aja a'eta pe Jesu pandu.

Pa'ihu ta koty Jun oho

(Matéu 26.14-16; Ruk 22.3-6)

¹⁰ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty Jun Ikario oho. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e. Pa'ihu ta pe pandu:

—Jesu koty pehē ke ihē araho ta — aja Jun.

¹¹ Ame'ē ke rehe pa'ihu ta hendu rahā, hury katu. Pe, pandu ipe:

—Jesu koty jande ke nde ereraho rahā, nde pe tamatarer jame'ē ta — aja Jun pe.

Pe, a'engi Jesu rehe pa'ihu ta ke muhyk ta raho ame'ē angaha ke rehe Jun harō ixo.

Pasuko 'ar ke Jesu ta ukwa ukwa uī

(Matéu 26.17-25; Ruk 22.7-14; Ruk 22.21-23; Juā 13.21-30)

¹² Ajame'ē ke Pasuko 'ar uhyk. Ame'ē 'ar rahā, arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa. (Aja ipy'a pe Tupā rehe har ukwa ukwa uī.) Jesu pe jumu'eha ta pandu:

—Pasuko 'ar rahā, arapuharan ra'yr ka'ē ke nde ere'u ta. Ame'ē ke jamatyr, aja nde ereputar. My jamatyr ta my? — aja ipe.

¹³ Mokōi jō jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pehē mokōi ihē amondo ta. Paite awa ok ta hū ihī, Jerusarē ok ta ke. A'ep peho. A'ep amō sawa'e rehe pesak ta. Iākā 'ar pe y ke ame'ē raho. Ame'ē sawa'e namō peho. Ijar rok pe a'e ixē ta. ¹⁴ Ame'ē rok pe inamō pexe peho tī. Ok jar rehe pesak rahā, kuja pepandu ipe: “Jandema'e mu'eha kuja me'u: ‘Pasuko 'ar ke jande jakwa jakwa tar katu. My u'uha renda ihī my? Ihēma'e jumu'eha ta namō arapuharan ra'yr ka'ē ke a'u ta’ ” aja ijar pe pepandu. ¹⁵ Ywate pyrūha renda ke ijar mujesak ta pehē pe.

Upa ma'e ke pehī. (Myrape, ita rekūi. Upa pehī.) A'ep jande rehe jande mi'u pematyr — aja mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹⁶ Jerusarē ok ta pe mokōi sawa'e ta oho. Ma'e u'uha renda mahem. Jesu pandu, aja upa katu te usak. Pe, a'eta mi'u matyr. A'ep Pasuko 'ar ke ukwa ukwa ta.

¹⁷ Pytun ramō rahā, Jerusarē ok ta pe Jesu uhyk. Ma'e u'uha renda pe uhyk oho, awa py mokōi jumu'eha ta namō. ¹⁸ Ma'e ke u'u uī rahā, Jesu pandu:

—Ko apandu katu pehē pe. Pehē ngi har peteī ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur. Muhyk ta ame'ē ko ihē namō u'u uī apo — aja jumu'eha ta pe.

¹⁹ Ame'ē rehe hendu rahā, a'eta pyai. Peteī teī pandu ipe:

—Mā! Ihē ke ame'ē my? — aja upa pandu ipe.

Aja pame katu te upa jumu'eha ta pandu. ²⁰ Jesu pandu:

—Awa py mokōi hetaha pehē. Pehē ngi har peteī ihē rehe amō ta ke muhyk ta werur. Ita rekūi pe ihē namō mbeju ke munde, ma'e rykwer pe. Ame'ē riki ihē rehe amō ta ke muhyk ta werur. ²¹ Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Myja ihē amanō ta my? Kuja. Tupā je'ēha rehe panduha ihī, aja amanō ta. Aja uhyk ta. Ihē ruwajan ta ke ihē rehe muhyk ta werur. Mā! Ame'ē ke pyrara te hū aja ixo ta. A'erehe imāi pusu ngi u'ar ym rahā, katu ta tipe — aja Jesu pandu.

Jesu rete ame'ē ke. Huwy ame'ē ke tī.

(Matéu 26.26-30; Ruk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²² Ma'e ke u'u rahā, mbeju ke Jesu pyhyk. Pe, Tupā pe pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, ame'ē ke mopok. Jumu'eha ta pe me'ē me'ē. Pandu:

—Pe'u! Kome'ë ihê rete — aja Jesu.

²³ Ita rekúi ra'yr ke Jesu pyhyk. Ma'eywa rykwer ita rekúi ra'yr pe ihĩ, uwa rykwer ke. Tupã pe pandu tĩ:

—Ne jō riki katu te me'ë ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, jumu'eha ta pe me'ë me'ë tĩ. Johu u'u. ²⁴ A'e pandu:

—Kome'ë ihê ruwy. Upa ngã rehe ihê ruwy uhem ta, a'erehe Tupã pandu ta: “Ihê ra'yr rehe amō jurujar katu rahã, ame'ë ke ihê amuhã katu ta” aja ngã pe pandu ta. ²⁵ Ko apandu katu pehẽ pe. Uwa rykwer ihê a'u ym ta tĩ. Kapitã keruhũ te aja ihê ke ihê pái keruhũ mu'am ta kÿ. Arahã jō pyahu ame'ë ke pehẽ namō a'u ta kÿ tĩ — aja Jesu pandu.

²⁶ Upa u'u rahã, Tupã rehe har jyngar. A'engi uhem oho. Oriwéi wwy'ã koty a'eta oho.

Petu te'e pandu ta, ame'ë ke Jesu mujekwa

(*Matéu 26.31-35; Ruk 22.31-34; Juã 13.36-38*)

²⁷ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihê ke upa pehijar ta. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ.

“Arapuharan ta usakiha ke Tupã jukwa ta.

Aja rahã, upa arapuharan ta uhãi ta oho” aja amō mupinim.

—(Aja ta pehẽ ke tĩ. Amō ta ihê ke jukwa rahã, upa pehẽ pehãi ta peho tĩ.) ²⁸ A'engi ihê akwera katu ahem rahã, Ngariréi wwy pe ihê aho py ta — aja Jesu pandu.

²⁹ Petu pandu:

—Nde ke ihê ahijar ym te ta. Upa amō ta ujan ta oho nengi. Ihê anĩ ta. Nde namō apyta ta kÿ — aja riki.

³⁰ Pe, Jesu pandu:

—Petu! Ko apandu katu nde pe. Kome'ë pytun, sapukái mokõihar je'ë ym rahã, kuja te'e nde erepandu ta: “Jesu rehe har

akwa ym ihê” aja nde erepandu ta. Aja mahapyrihar te'e nde erepandu ta — aja ipe.

³¹ Anĩ. I'ar koty te we hãtã Petu pandu:

—Anĩ. Aja apandu ym te ta. Nde namō ihê ke amō ta jukwa rahã: “Nde rehe har ihê akwa ym” aja apandu ym te ta — aja ipe.

Petu pandu aja upa jumu'eha ta pandu pandu tĩ.

Ngese renda ke

(*Matéu 26.36-46; Ruk 22.39-46*)

³² Ajame'ë ke amō renda pe a'eta oho, Ngese renda pe. Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pewapyk we rĩ. Tupã namō ihê apandu ta aho — aja.

³³ Pe, iãkã koty we Petu ke Jesu raho. Tian ke raho tĩ. Juã ke raho tĩ. Ame'ë mahapyr jō raho. Pe, Jesu pyai te hũ. Mãte hũ ukwaha.

³⁴ Mahapyrihar ta pe pandu:

—Apyai te hũ ihê! Amanō aja ihê apyaiha tĩ. Se pepyta we rĩ. Pesak katu pexo. (Aja rahã, amō uhyk ym ta jande rehe) — aja Jesu.

³⁵⁻³⁶ A'engi jeje Jesu oho we. Ipxi'a pe u'ar te'e oup. Aja Tupã namō pandu:

—Papa! Ihê apyraraha uhyk tate, ihê rehe. Nde ereputar rahã, ame'ë ngi ihê ke nde eremuhem katu, aja akwa katu. Upa katu te ma'e ke nde erema'ema'e katu. A'erehe pyraraha ngi emuhem katu ihê ke. Anĩ rahã, ihê py'ahu te'e ahendu katu ta. Nde ereputar ame'ë ke ihê ama'ema'e ta kÿ — aja Tupã pe Jesu pandu.

³⁷ A'engi mahapyrihar ta koty jywyr oho. Uhyk rahã, mahapyrihar ta rehe usak. Ukwer riki. Mupak rahã, Petu pe pandu:

—Simã! Mã! Nde ereker ereju. Nde eresak ym we rĩ. ³⁸ Peker ym we rĩ. Tupã namō pepandu! Aja rahã, pejurujar katuha ke amō ta manga rahã, pehijar ym ta. Ihê

namō nde erepyta tar katu te. Anī. Nde riki pitu te'e — aja Jesu.

³⁹ Pe, Jesu oho we tī. Tupā namō pandu tī:

—Papa! Ihē apyraryaha ngi emuhem ihē ke. Anī rahā, ihē py'ahu te'e ahendu katu ta. Nde ereputar ame'ē ke ihē ama'e ta — aja Jesu pandu tī.

⁴⁰ Pe, jywyr tī. Mahapyr jumu'eha ta rehe uhyk tī. Ukwer ou tī. Pyhýi te hū. Upak rahā, je'ēha ke uhem ym.

⁴¹ Jesu oho we tī. Pe, jywyr tī. Mahapyrihar ta koty jywyr rahā, a'eta ukwer ou tī. A'e pandu:

—Mā! Peker peju tī. Peputu'u peju tī. A'ewan pekeriha. Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke ihē rehe amō muhyk ta werur. Ame'ē angaha ke rehe uhyk apo 'y. ⁴² Pepu'am! Jahorahā! Pesarahā! Ihē ruwajan ta ke ihē rehe muhyk ta werur ame'ē ke petur ixo — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu ke ngā pyhyk
(Matéu 26.47-56; Ruk 22.47-53; Juā 18.3-12)

⁴³ A'e pandu u'am rahā, Jun uhyk uwyr ehe. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e. Jun namō heta ngā uhyk. Kyse puku namō ngā uwyr. Tamarā namō uwyr tī. Ame'ē ta ke Jesu koty pa'ihu ta mondo. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta mondo tī. Jundéu awa tamūi ta mondo tī. ⁴⁴ Ngā pe Jun pandu ramō:

—Kuja Jesu ke pekwa ta. Huwa ke ihē apyter, ame'ē riki Jesu. Pahar pepyhyk a'e ke. Pesak katu peraho — aja Jun pandu.

⁴⁵ Pe, Jun uhyk rahā, pahar Jesu koty oho. Pandu ipe:

—Sa'e! — aja Jesu pe.

Pe, huwa ke pyter. ⁴⁶ Pe, Jesu ke ngā pyhyk. Hātā pyhyk. ⁴⁷ Pe, amō a'ep ixo. Ame'ē riki kyse puku jo'ok. Pe, pa'i keruhūma'e miasu ke

nupā. Inambi ke mopok ingi, kyse puku pe. ⁴⁸ Ngā pe Jesu pandu:

—Kyse puku namō pejur, tamarā namō. Aja ma'e mukanīha ke amō ta pyhyk. Mā! Aja ihē ke pepyhyk pejur tī. Aja ym ta tipe rahā, katu. ⁴⁹ Pesarahā! Kwehe we amō amō wera rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē amu'e aī. Pehē pyter pe axo. Amō amō ku'ē rahā we, ihē amu'e aī tī. Amō ku'ē rahā we, aja tī. Amu'e aī tī. Arahā pepyhyk ym ihē ke. Anī. Apo ihē ke pepyhyk. Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Aja uhyk apo 'y. Aja ihē ke pepyhyk apo tī. Mukanīha aja ihē ke pepyhyk pejur tī — aja Jesu pandu.

⁵⁰ Pe, Jesu ke upa katu te jumu'eha ta hijar oho. Ujan riki oho ingi.

Jawe te'e ujan oho ame'ē ke

⁵¹ Jesu ke ngā raho rahā, haikwer rupi amō sawa'e wan oho ixo. Pan tuwyr pe jō hete rupi jupukek oho ixo. Pe, amō ta pyhyk a'e ke. ⁵² Anī. Pan tuwyr ombor oho. Jawe te'e ujan oho.

Ngā panduha renda pe Jesu ke amō ta raho

(Matéu 26.57-68; Ruk 22.54-55; Ruk 22.63-71; Juā 18.13-14; Juā 18.19-24)

⁵³ Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok pe Jesu ke amō ta raho. A'ep upa pa'ihu ta jy'ar uī. Upa jundéu awa tamūi ta aja tī. Jy'ar uī tī. Upa Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Jy'ar uī tī. Pa'ihu ta namō jy'ar uī tī. ⁵⁴ Paite we Jesu raikwer rupi Petu tur ixo. Pe, pa'i keruhū rok pe uhyk, soroka pe. Pa'i keruhūma'e parakyha ta namō Petu wapyk uī. Tata rake jumaku uī. ⁵⁵ Pa'ihu ta ma'e usakiha ke kekar kekar tipe. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ē rehe usak ame'ē ta ke kekar tipe. Johu jy'ar ame'ē ta rupi kekar kekar tipe. Anī. Mahem ym riki. Mahem rahā: “Nde katu ym. Nde

eremanō ta me'ē te'e" aja Jesu pe pandu ta tipe. Anī. Mahem ym.
⁵⁶ Amō amō pu'am. Te'e pandu, Jesu rehe har. Te'eha juja ym, a'erehe marā ka ym Jesu pe pandu: "Nde katu ym. Nde eremanō ta me'ē te'e" aja.

⁵⁷ Pe, amō sawa'e ta pu'am. Jesu rehe har te'e pandu. ⁵⁸ Kuja:

—Kwehe Jesu pandu ame'ē ke rehe jahendu: "Kōme'ē Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke sawa'e ta mujā. Ihē amai ta. Mokōi aker rahā, amō ke ihē amujā ta. Ame'ē ke sawa'e mujā ym ame'ē ke. Ipo pe te'e mujā ym ame'ē ke" — aja jahendu.

⁵⁹ Ame'ē sawa'e ta panduha juja ym tī.

⁶⁰ Pe, pa'i keruhū pu'am. Heta ame'ē ta pyter pe pu'am. Jesu pe pandu:

—Nde rehe har amō ta je'ē je'ē hū. Nde erepandu ym ta my? — aja ipe.

⁶¹ Pandu ym riki Jesu. Pe, pa'i keruhū pandu tī:

—Kirisutu nde my? Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde my? Ngā pandu: "Nde riki katu te me'ē ke" aja Tupā pe. Ame'ē ra'yr nde my tī? — aja Jesu pe.

⁶² —A'e tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Tupā pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Hake ihē awapyk ta aī. Ame'ē rehe pehē johu pesak ta kī. Ywa takāxiha 'ar pe ihē apyrū ta ajur. Ame'ē rehe pehē johu pesak ta kī tī — aja Jesu pandu. ("Tupā rake" aja Jesu pandu rahā: "Tupā a'e tī" aja mujekwa.)

⁶³⁻⁶⁴ Jesu pandu ame'ē ke rehe hendu rahā, pa'i keruhū parahy ehe. A'erehe ima'e mundeha ke musak. (Aja rahā, Tupā parahy tī, aja mujekwa naī.)

—Mā! Pehē johu pehendu riki. Peme'ē riki Tupā aja jupe. Katu ym aja. Peme'ē rehe har amō ta pandu ame'ē ke japutar ym apo.

Myja pekwa my? — aja pa'i keruhū pandu.

A'ep johu jy'ar ame'ē ta pandu:

—Katu ym riki a'e. Manō ta me'ē te'e — aja.

⁶⁵ A'engi amō ta tymū ehe. Pan pe eha ke jupyk. Pe, hātā ipo pe huwa ke nupā. Pandu ipe:

—Awa nde ruwa nupā my? — aja Jesu pe.

Hukwen harōha ta aja tī. Huwa ke nupā tī. Aja mahy Jesu ke.

Jesu rehe har Petu te'e pandu

(*Matéu 26.69-75; Ruk 22.56-62; Juā 18.15-18; Juā 18.25-27*)

⁶⁶ Soroka pe Petu ihī tī. Arahā pa'i keruhūma'e parakyha uhyk uwyr ehe. ⁶⁷ Petu rehe usak. Jumaku uī a'e. Kūjā usak katu ehe. Pe, pandu ipe:

—Jesu namō nde erexo ame'ē ke nde. Jesu Nasare ok ta pe har — aja Petu pe.

⁶⁸ Petu pandu:

—Anī. Ihē akwa ym ehe har. Nde erepandu ame'ē ke akwa ym ihē — aja ipe.

Pe, hukwen rake oho. Arahā sapukái je'ē. ⁶⁹ Kūjā usak ehe tī. A'ep ixo ame'ē ta pe pandu:

—Peme'ē riki amō tī. Jumu'eha ta ngi har amō tī — aja.

⁷⁰ Petu te'e tī:

—Anī. Aja ym ihē — aja pandu te'e.

I'i atu rahā, a'ep i'āi ame'ē ta pandu tī:

—Jetehar te ke. Jumu'eha ta ngi har nde tī. Ngariréi wyw pe har je'ēha aja nde ereje'ēha, a'erehe in-amō nde erexo aja jakwa — aja Petu pe.

⁷¹ Pe, Petu kuja tī:

—Jetehar te ke pehē pe apandu katu. Ihē akwa ym te ehe har. Jetehar te ke apandu ym rahā, mā peja ihē ke Tupā mahy — aja te'e pandu.

⁷² Pejot sapukái je'ē, mokōihar ame'ē. Pe, Jesu je'ēha ke Petu ukwa ukwa u'am: "Sapukái mokōihar

je'ë ym rahã we, mahapyr nde erepandu ta: 'Jesu rehe har ihë akwa ym' aja nde erepandu ta." Ame'ë ke Petu ukwa ukwa u'am. Te'e pandu ramõ aja Petu ukwa katu, a'erehe jixi'u hũ a'e.

15

Pirat ruwa koty Jesu pu'am ame'ë rehe har

(*Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Ruk 23.1-5; Juã 18.28-38*)

¹ Pytuniwe te rahã, jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tamüi ta namõ pandu pandu tĩ. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta namõ pandu pandu tĩ. Amõ sawa'e ukwa katu ame'ë ta namõ pandu pandu tĩ. Johu ame'ë ta pandu pandu a'eta jupe uĩ:

—Homa awa tama'e kapitã pe Jesu ke jaraho. A'e riki jukwaha ke pandu ta — aja.

Pe, Jesu po apyr ipixi'a koty pukwar. Pe, kapitã pe raho. Her Pirat.

² Jesu pe Pirat pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde my? — aja.

—A'e tỹ — aja Jesu.

³ Pa'ihu ta te'e je'ë je'ë hũ:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ë ma'ema'e hũ — aja Pirat pe.

⁴ A'erehe ame'ë rehe har Jesu pe Pirat pandu tĩ:

—Mã! Mãte nde rehe har ngã je'ëha ke. Nde juehe har nde erepandu ym ta my? — aja ipe.

⁵ Anĩ. Jesu pandu ym te ipe tĩ. A'erehe Pirat jeje ipy'a pe ukwa ukwa u'am:

—Mã! Ma'ewã je'ë ym my? — aja ipy'a pe.

"Jesu ke pejukwa" aja Pirat pandu

(*Matéu 27.15-26; Ruk 23.13-25; Juã 18.39-19.16*)

⁶ Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahã pame katu te kyndaha ngi peteĩ sawa'e ke Pirat muhem ta. Te'e poir. Ngã pandu ame'ë sawa'e ke

poir. ⁷ Arahã kyndaha pe amõ sawa'e ixo. Her Mahamba. Homa awa tama'e kapitãma'e sonda ta namõ jumai. Ame'ë ta namõ ixo, kyndaha pe. Amukwehe kapitãma'e sonda ta namõ jumai rahã, amõ sawa'e ke Mahamba jukwa. (A'erehe kyndaha pe ixo.)

⁸ Pirat rehe ngã uhyk. Pandu ipe:

—Kome'ë wera rahã, kyndaha ngi sawa'e ke nde eremuhem. Kome'ë wera rahã pame katu te nde erepoir. Aja sawa'e ke epoir emondo apo tĩ — aja Pirat pe.

⁹⁻¹⁰ Jesu rehe hetaha ta ipy'a katu aja pa'ihu ta ukwa. A'erehe Jesu rehe jundéu awa tama'e kapitã ta jyty'ym aja Pirat ukwa katu tĩ. A'erehe Jesu ke pa'ihu ta werur ipe, aja Pirat ukwa katu tĩ. A'erehe Pirat pandu:

—Awa peputar my? Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ke ihë apoir te'e ta my? — aja a'eta pe.

¹¹ Anĩ. Ngã ke pa'ihu ta mu-parahy. Aja muka'u te'e ngã ke. Ngã pe pandu:

—"Mahamba ke te'e emuhem" aja Pirat pe peme'u — aja pa'ihu ta pandu.

A'erehe ngã pandu:

—Mahamba ke te'e emuhem — aja.

¹² Ngã pe Pirat pandu tĩ:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ aja Jesu rehe har amõ ta pandu. Myja ihë ama'e ta my? — aja.

¹³ Hãtã ngã pukái:

—Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa — aja ngã pukái.

¹⁴ —Ma'erehe my? Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te. Jukwa rahã, katu ym — aja Pirat.

Anĩ. I'ar koty te we ngã pukái hũ:

—Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa — aja riki.

¹⁵ Hetaha ta ke Pirat muhury tar katu. A'erehe kyndaha ngi Mahamba ke te'e muhem. Pe, sonda ta pe Pirat pandu:

—Jesu ke pepirok — aja.

(Pirok rahā, jukwa ta ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.) Upa Jesu ke sonda ta pirok rahā, ame'ē sonda ta pe Pirat me'ē. Ame'ē ta myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ta raho.

Jesu rehe sonda ta puka puka hū
(Matéu 27.27-31; Juā 19.2-3)

¹⁶ Homa awa tama'e kapitā rok wyr pe Jesu ke sonda ta raho, ma'e renda pe, pereto renda pe. Sonda ta pyta we ame'ē ta pe pukái tī.

—Pejur — aja.

¹⁷ Pan pytangwer ame'ē ke pe Jesu ke pukek. (Kapitā keruhūma'e aja saka pan pytangwer.) Iākā rehe har moī ehe tī. (Kapitā keruhūma'e aja saka tī.) Ame'ē iākā rehe har sonda ta japekā rākā ke te'e mujā. Ame'ē ke moī ehe. ¹⁸ Pe, puka puka hū ehe.

—Nde katu. Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde — aja sonda ta puka puka hū ehe.

¹⁹ U'ywa aja me'ē pe iākā ke nupā, japekā rākā 'ar pe. (Aja mahy.) Týmū ehe tī. (Aja rahā, jaxer ai ame'ē ke a'e aja mujekwa naī.) Ipyñarāi pe sonda ta wapyk tī. (Aja rahā, sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwaha naī.) Pe, pandu:

—Nde katu te — aja sonda ta puka puka hū ehe.

²⁰ Upa puka puka hū ehe rahā, pan pytangwer jo'ok ingi, Jesu ngi. Ima'e mundeha mujywyr ipe. Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa raho.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke amō ta jukwa

(Matéu 27.32-44; Ruk 23.26-43; Juā 19.17-27)

²¹ Jukwaha renda koty ngā raho reko rahā, amō sawa'e wata oho ixo tī. Her Simā. Syre ok ta pe har ke a'e. Mokōi ta'yr ipe. Ta'yr rer Arexan. Amō Hu. Amō renda

ngi hok pe Simā jywyr ixo. Arahā sonda ta pandu ipe:

—Kome'ē myra ngā mupia ame'ē ke eraho, Jesuma'e ke — aja ipe.

Pe, Simā jixi'y 'ar pe moī. ²² Pe, Ngóu renda pe Jesu ke muhyk raho. Ame'ē renda pe usak rahā, awa ākā kangwer 'ā aja saka. ²³ A'ep kawī namō mi puhā mupara. Ame'ē puhā ahyha ke muputu'u we ta. Ame'ē kawī Jesu pe me'ē ta tipe. Anī. U'u ym a'e. ²⁴ Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. (Itapywa pe mujar mu'am.) Pe, ima'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke sonda ta ombor ixo. Awa ombor, pe, pinīha i'ar koty te we u'ar rahā, a'e riki mundeha ke pyhyk. Aja Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho.

²⁵ Warahy uhemihā koty ywa ku'a tate rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. ²⁶ Ma'erehe Jesu ke jukwa my, ame'ē ngā ukwaha ke iākā 'ar koty Pirat mupinim. Kuja: “Jundéu awa tama'e kapitā keruhū kome'ē” aja mupinim.

²⁷ Ame'ē renda pe mokōi ma'e mukanīha ta ke sonda ta mujar mu'am tī, myra ngā mupia ame'ē ke rehe. Ko Jesu jywa katu koty peteī. Amō ijywa'i koty mujar mu'am. ²⁸ Yman Tupā je'ēha ke amō mupinim. Aja uhyk apo 'y. Kuja:

“Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ke ngā mupyrara. Ame'ē ta namō a'e ke ngā mupyrara ta tī” aja amō mupinim.

²⁹ A'ep wata ame'ē ta puka puka hū ehe. Iākā ke ngā mukatak katak hū ipe tī, aja puka puka hū ehe. Pandu tī:

—Mā! Nde erepandu: “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū upa ihē amai ta. Pe, mokōi aker rahā, amō amujā ta” aja nde erepandu. ³⁰ Pengi ejujo'ok ewyji!

Myra ngā mupia ame'e ngi ewyjy ejur! Aja rahā, nde eremanō ym ta! — aja ngā puka puka hū ehe.

³¹ Aja jundéu awa tama'e pa'ihu ta puka puka hū ehe tī. Moise je'ēha mu'e ame'e ta aja tī. Puka puka hū ehe tī. Upa ame'e ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Amō ta ke a'e mukatu hū. (A'erehe manō ym.) Apo jumumanō ym juehe. ³² A'e Kirisutu rahā, myra ngā mupia ame'e ngi ewyjyrahā! Tupā mu'am ame'e ke Kirisutu. A'e riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū rahā, ewyjyrahā! Aja rahā, jajurujar katu ta ehe — aja pa'ihu ta puka puka hū ehe tī.

Myra ngā mupia ame'e ke rehe amō mokōi sawa'e ta jixiko u'am tī. Ngā aja ame'e ta puka puka hū ehe tī.

Jesu manō ame'e rehe har
(Matéu 27.45-56; Ruk 23.44-49; Juā 19.28-30)

³³ Warahy jandar rahā, ame'e ywy rupi pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon. ³⁴ Warahy ywa ku'a ihon rahā, hātā Jesu pandu:

—Eroi! Eroi! Rema samatani? — aja.

Ame'e jundéu awa ta je'ēha kuja riki:

—Tupā! Tupā! Ma'erehe ihē ke nde erehijar my? — aja.

³⁵ Ame'e je'ēha rehe a'ep ixo ame'e ta hendu rahā, amō koty ukwa. A'erehe pandu:

—Pehendurahā! Eri pe pukái — aja ukwaha naī. (Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'e ke Eri.)

(Anī. Eri pe pukái ym.) ³⁶ Pe, amō ujan oho. Mandeju aja me'e namō ma'e rykwer mupyta, kawī iro ym te ame'e ke. Wina aja me'e rykwer ke. Ame'e ke myra rehe pukwar, pe, Jesu pe me'e. Juru rehe mujar. Amō pandu:

—Anī we rī. Eharō we. Jrasahā! Myra ngā mupia ame'e ngi Eri jo'ok ta uwyr my. Jasak ta — aja.

³⁷ Jesu ahem hū. Pe, manō.

³⁸ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe pan rātā ke te'e hukwen ke kynda mu'am. Ame'e ihī. Ame'e riki ywate ngi owok riki. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahā, Tupā koty ohoha katu apo aja mujekwa katu.) ³⁹ Amō sonda tama'e kapitā myra ngā mupia ame'e koty i'āi. Jesu ahem hū, pe, manō. Myja manō my. Ame'e rehe usak. A'erehe pandu:

—Jetehar te ke. Tupā ra'yr te peme'e sawa'e — aja.

⁴⁰⁻⁴¹ Amukwehe Jerusarē ok ta hū pe heta kūjā ta Jesu namō uhyk uwyr. Paite ngi ame'e ta Jesu rehe usak u'am, myra ngā mupia ame'e ke rehe. Ko Mari usak u'am. Mandare ok ta ngi ame'e. A'erehe Mari Mandare aja her. Amō kūjā Sarome. Amō Mari usak u'am tī. Ame'e Jose māi. Tian māi tī. Ame'e Tian sawa'e pyahu aja her tī. Amukwehe Ngarirēi ywype Jesu wata ixo rahā, ame'e kūjā ta inamō wata tī. Amō heta kūjā ta inamō wata tī. Arahā Jesu ta namō ma'e ke a'eta ma'ema'e katu tī.

Jesu rete ke mou ame'e rehe har
(Matéu 27.57-61; Ruk 23.50-56; Juā 19.38-42)

⁴² Pytun tate apo. Ngā mi'u matyr, ame'e weraha tate upa aha oho. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate. Ame'e wera rahā, jundéu awa ta putu'u ta. (Paraky ym te ta.) Pe, amō sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. ⁴³ Sawa'e katu ame'e ke a'e, aja jundéu awa tamūi ta ukwa. Jesu kapitā keruhū te aja Tupā mu'am ta, ame'e rehe Jose harō katu tī. A'erehe Tupā koty ipy'a ke a'e muruwak. Ame'e Jose ipy'ahu, pe, Pirat rehe uhyk. Pandu ipe:

—Jesu rete ke ihē aputar. Amou ta araho — aja Jose.

⁴⁴ Pirat pandu jupe: “Mā! Manō te apo my?” aja jupe. A'erehe miasu pe pandu:

—Sonda tama'e kapitā ke emuhyk se — aja.

Sonda tama'e kapitā uhyk rahā, Pirat pandu ipe:

—Jesu manō apo my'y? — aja ipe.

⁴⁵ —Manō riki 'y — aja kapitā.

⁴⁶ Jesu rete ke Pirat me'ē, Jose pe. Jose oho ingi. Pe, Jesu rete ke mujy werur, myra ngā mupia ame'ē ngi. Muhepyha renda ngi pan tuwyr katu ame'ē ke jo'ok. Ame'ē pe Jesu rete ke pukek. Pe, itakwar keruhū pe hete ke mou. Ita rupi hokwar keruhū pykūi, ame'ē rupi mou. Pe, hukwen ke itahu pe Jose kynda. Mujere kynda. ⁴⁷ Kūjā ta mouha rehe usak u'am. Ko Mari usak u'am. Ame'ē Mari Mandare. Amō Mari usak u'am tī. Ame'ē Jose māi.

16

Jesu kwera katu uhem ame'ē rehe har

(Matéu 28.1-8; Ruk 24.1-12; Juā 20.1-10)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa rahā, puhā pihe ame'ē ke Mari Mandare jo'ok oho. Sarome oho inamō tī. Amō Mari oho inamō tī. Ame'ē Tian māi. Puhā pihe ame'ē namō Jesu rete ke mupihe ta. Aja te'eha jundéu awa ta ma'eha. ² Pe, nomin pytuniwe rahā, itakwar keruhū koty kūjā ta oho. Warahy uhem ramō te mi rahā, oho. ³ Kwehe hukwen ke itahu pe amō kynda. A'erehe kūjā ta oho ixo rahā, pandu pandu a'eta jupe:

—Awa jande pe ame'ē itahu ke mujere jo'ok ta my? — aja a'eta jupe.

⁴ Uhyk rahā, usak katu rahā, kyndaha ke hukwen rake tūi. Itahu te kyndaha ke. ⁵ Pe, itakwar keruhū pe ixo rahā, Tupā je'ēha rahoha rehe kūjā ta usak. Sawa'e wan aja

usak. Kūjā ta jywa katu koty wapyk uī. Kamixa puku namō ixo. Ima'e ke ituwyr te! Pe, kūjā ta jumukahem ingi! ⁶ Kūjā ta pe pandu:

—Pejumukahem ym ihē ngi. Jesu rete ke pekekar pexo. Nasare ok ta pe har a'e. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe manō a'e. Anī. Se nixōi te a'e. Kwera katu uhem riki. Pesarahā! Mouha renda ke te'e ko. Nixōi te Jesu se. ⁷ Apo peho. Jumu'eha ta pe pepandu peho. Petu pe pepandu tī. Ngariréi ywy pe pehē ndutar koty Jesu oho ta. A'ep pehē johu pesak ta ehe. Aja kwehe pehē pe pandu: “Ngariréi ywy pe ihē aho py ta kŷ” aja johu pehē pe Jesu pandu — aja kūjā ta pe pandu.

⁸ A'erehe itakwar keruhū ngi kūjā ta uhem oho. Ujan oho ingi. Ryrŷi riki. Kyje! Mukahem tī. A'erehe ujan oho. Kyje hū, a'erehe amō ta pe pandu ym.

Jesu rehe Mari usak ame'ē rehe har

(Matéu 28.9-10; Juā 20.11-18)

⁹ [Nomin pytuniwe te rahā, Jesu kwera katu uhem. Mari Mandare pe jumujesak py. Amukwehe te ame'ē Mari py'a ngi ājā ta ke Jesu muhem mondo. Kuja ājā hetaha muhem mondo ingi. ¹⁰ Upa Jesu rehe usak rahā, jumu'eha ta pe Mari pandu oho. Ame'ē ta pyai. Jixi'u tī. (Kweraha ukwa ym we rī, a'erehe pyai we rī. Jixi'u we rī.)

¹¹ Ame'ē ta pe pandu:

—Jesu kwera katu uhem! Ihē asak ehe — aja Mari.

Anī. Mari je'ēha rehe ame'ē ta jurujar ym.

Jesu rehe mokōi jumu'eha ta usak ame'ē rehe har

(Ruk 24.13-35)

¹² Ajame'ē ke Jerusarē ok ta ngi mokōi sawa'e ta wata oho ixo rahā, Jesu uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta usak ehe rahā, amō koty saka, a'erehe usak py rahā, Jesu ke ukwa

ym. ¹³ Pe, ukwa katu rahã, amõ ta rehe ame'ë mokõi sawa'e ta jywyr oho. Pandu:

—Jesu kwera katu riki! Jande jasak ehe! — aja riki mokõi sawa'e ta pandu.

Anĩ. Ame'ë je'ëha rehe jumu'eha ta jurujar ym tĩ.

Awa py peteĩ jumu'eha ta pe Jesu jumujesak

(*Matéu 28.16-20; Ruk 24.36-49; Juã 20.19-23; At 1.6-8*)

¹⁴ I'i atu rahã, awa py peteĩ jumu'eha ta rehe Jesu uhyk uwyr 'y. Ame'ë ta ma'e ke u'u uĩ. Jesu rehe a'eta usak. Jesu pandu a'eta pe:

—Mã! Pejurujar ym riki amõ ta je'ëha rehe. Ihẽ akwera katu rahã, amõ ta ihẽ rehe usak. Ame'ë ta je'ëha rehe pejurujar ym. Mã! Katu ym aja. Jumen jurupy hãtã, aja pehẽ. Pehendu tar ym — aja jumu'eha ta pe pandu.

¹⁵⁻¹⁶ Jesu pandu tĩ:

—Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe myrandu katu ke pepandu pandu peho. Ihẽ rehe amõ jurujar katu. Pe, ame'ë ke amõ mujahuk. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ke, aja mujekwa.) Ihẽ rehe jurujar katu ame'ë ke Tupã muhã katu ta. Ame'ë myrandu katu ke pepandu pandu peho. Amõ jurujar katu ehe rahã, Tupã muhã katu ta. Amõ jurujar ym rahã, ame'ë ke Tupã mupyrara ta. ¹⁷ Ihẽ rehe jurujar katu ame'ë ta ma'e ke ma'ema'e ta. Pyrãtã te ha ke Tupã muwyr, ame'ë namõ ma'e ke ma'ema'e ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e katu ta. Aja rahã, Tupã inamõ ixo, aja mujekwa ta ngã pe. Ko ihẽ je'ëha rupi ãjã ta ke muhem ta mondo. Amõ koty koty awa ta je'ëha ke pandu ta tĩ. ¹⁸ Pe, mbói ahy hũ ame'ë ke pyhyk tar ym ha rupi pyhyk rahã, mbói jukwa ym ta. Ma'e ahy ame'ë rykwer ke putar ym ha rupi u'u rahã, manõ ym ta tĩ. Ma'e ahy ixo ame'ë ta ãkã rehe ipo

mujar. Aja rahã, katu ta oho ipe — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu katu.

Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr raho

(*Ruk 24.50-53; At 1.9-11*)

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jumu'eha ta pe upa pandu rahã, ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr raho. Hake wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ë ke a'e, aja a'e mujekwa katu.)

²⁰ Ajame'ë ke upa katu te awa ta renda rupi jumu'eha ta pandu pandu oho. Tupã je'ëha ke pandu pandu raho. Ame'ë ta je'ëha ke jete-har te ke, aja jandema'e sawa'e te mujekwa. Jumu'eha ta pe pyrãtã te ha ke muwyr. A'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke jumu'eha ta ma'ema'e katu. Aja je'ëha riki jete-har te ke aja mujekwa katu ngã pe.]

Upa.

Jesu rehe har Ruk mupinim

Ruk kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Ruk mupinim.

Jesu rehe har Ruk mupinim

¹ Teo! Nde riki katu me'ë ke. Ko paper pinim nde pe ihë amondo axo. Ihë Ruk. Jumu'eha ta namõ Jesu ixo rahã, a'e ma'ema'e, ame'ë ke rehe ngã usak. Ame'ë rehe har amõ ta mupinim, aja nde erekwa katu. Myrandu rehe hendu ame'ë ke upa amõ mupinim katu. ² Jesu ma'ema'eha rehe usak py, ame'ë ta pandu pandu jande pe. Ame'ë ta riki myrandu katu ke pandu pandu raho tĩ. Ame'ë ke amõ ta hendu. Pe, ame'ë ke amõ ta mupinim.

³ Ihë aja tĩ. Jesu ma'ema'eha rehe har amõ ta pandu py. Ame'ë ta rehe ihë ahendu katu te tĩ. A'erehe nde pe ihë amupinim rahã, jete-har te ke aja nde erekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'e py, ame'ë ke ihë amupinim aĩ. A'engi mokõihar a'e ma'e, ame'ë ke ihë amupinim aĩ tĩ. A'engi mahapyrihar a'e ma'e, ame'ë ke amupinim aĩ tĩ. A'engi aja te'e a'e ma'ema'e ixo ame'ë ke ihë amupinim aĩ tĩ. ⁴ Ko nde pe ihë amupinim aĩ, a'erehe nde erekwa katu te ta. Nde ke amõ mu'e mu'e katu, ame'ë rehe har nde erekwa katu te ta tĩ. Jete-har te ke aja nde erekwa katu te ta tĩ.

“Juã u'ar ta kÿ” aja Tupã je'ëha rahoha pandu

⁵ Ero riki jundéi ywy pe har tama'e kapitã rahã, amõ sawa'e ixo. Her Sakari. A'e jundéu awa tama'e pa'i. Ambi kotyhar ke a'e tĩ. Hakehar rer Isambe. Jundéu awa tama'e pa'i rajyr a'e tĩ. ⁶ Katu ame'ë ta ke a'eta. Aja Tupã ukwa katu

tĩ. Tupã je'ëha rehe a'eta hendu katu te tĩ. ⁷ Isambe imembyr ym te, a'erehe a'eta ta'yn ym. A'e riki a'i te. Ixawa'e tamũu te tĩ.

⁸⁻⁹ Amõ wera rahã, pa'ima'e ma'ema'eha ke Sakari kotyhar ta ma'ema'e ixo. A'erehe Tupã rehe ma'e ke Sakari ma'ema'e ixo tĩ, ame'ëja saka. Parakyha rehe ohoha ke pa'i ta manga manga. “Awa oho ta my?” aja manga manga rahã, Sakari rehe uhyk oho. A'erehe Sakari riki paraky oho. A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Sakari ixo oho. A'ep ma'e pihe katu ame'ë ke hapy oho. (Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ngã.) ¹⁰ Ma'e pihe katu ame'ë ke Sakari hapy u'am rahã, Tupã namõ heta jundéu awa ta pandu pandu u'am. Henda keruhũ soroka pe pandu pandu u'am. ¹¹ Pe, Tupã je'ëha rahoha uhyk uwyr ehe, Sakari rehe. Ma'e piheha hapyha renda rake pu'am u'am. Sakari jywa katu koty pu'am u'am. ¹² Pe, Sakari usak ehe rahã, jumukahem ingi. (Sakari harõ ym ha rupi uhem, a'erehe kyje ingi.) ¹³ Pe, Tupã je'ëha rahoha pandu ipe:

—Sakari! Ekyje ym ihë ngi! Tupã pe nde erepandu: “Ihë pe ihë ra'yr emuwyr” aja nde erepandu Tupã pe. Ame'ë ke a'e ukwa katu. A'erehe nde rakehar imembyr ta kÿ'y. Sawa'e ra'yr u'ar ta kÿ. U'ar rahã: “Juã” aja her emoĩ ehe. ¹⁴ U'ar rahã, nde rury katu te ta. Heta ngã hury katu te ta tĩ. ¹⁵ Sawa'e katu ame'ë wan ta a'e, aja Tupã ukwa katu tĩ. Kawĩ u'u ym ta me'ë te'e a'e. Kawĩ aja muka'u ame'ë ke u'u ym ta me'ë te'e tĩ. Ta'yn rahã har ipy'a rehe Tupã'a ihĩ katu ta. ¹⁶ Heta jundéu awa ta py'a ke Tupã koty a'e muruwak ta mondo. Tupã riki jan-dema'e sawa'e te. ¹⁷ Tupã je'ëha ke a'e pandu pandu ta oho tĩ. Yman Eri Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Ame'ë Eri aja pyrãtãha ke Tupã

muwyr ta ipe tĩ, Juã pe tĩ. Eri aja ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta tĩ. Kuja ta tĩ. Ipái namõ ta'yr ke a'e muhury katu ta tĩ. Katu ame'ẽ ke ukwa katu, ame'ẽ ta ma'ema'e. Ame'ẽ ta koty hendu ym ame'ẽ ta ke a'e muruwak ta mondo tĩ. Aja rahã, katu ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e ta tĩ. Aja jandema'e sawa'e te rehe ngã py'a ke a'e muruwak ta. Aja rahã, huruha namõ sawa'e te rehe harõ ta ngã — aja ta'yn wan ta ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha rahoha pandu.

¹⁸ Pe, Sakari pandu ipe:

—Myja ihẽ ra'yr ta my? Myja ihẽ akwa ta my? Ihẽ riki tamũi te. Ihẽ rakehar a'i te tĩ. A'erehe imembyr ym ta, aja akwaha — aja Sakari pandu.

¹⁹ Pe, Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Ihẽ rer Ngambie. Tupã pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ima'e miasu ke ihẽ. Nde koty ihẽ ke a'e muwyr. A'erehe nde pe Juã u'ariha rehe har ihẽ apandu ajur. ²⁰ Esarahã! Angaha rehe uhyk rahã, ihẽ apanduha aja me'ẽ uhyk ta kÿ. Apo ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe nde erejuruja ym, a'erehe ne je'ẽha kanim ta oho. Ta'yn u'ar ym rahã we, aja nde erexo ta tĩ — aja Sakari pe pandu.

²¹ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ soroka pe heta ngã harõ u'am. I'i atu we harõ u'am. Kuja ipy'a pe ngã ukwa u'am:

—Mã! I'i we Sakari pyta u'am. Jumu'eha renda keruhũ pe pyta hũ. Ma'ewã my? — aja ngã.

²² Pe, Sakari uhem uwyr rahã, marã ka ym je'ẽha ke uhemihã ipe. A'erehe jumu'eha renda keruhũ pe ixeraiha aja usak, aja ngã ukwa. Je'ẽha uhem ym, a'erehe ipo te'e ngã pe a'e pandu 'y. Ma'e usak, ame'ẽ ke ngã pe ipo te'e pandu 'y.

²³⁻²⁴ Pe, jumu'eha renda keruhũ pe pa'ima'e ma'ema'ehã ke a'e ma'ema'e we rĩ. Ima'e ma'ehã upa rahã, hok pe jywyr oho, hakehar

koty, Isambe koty. Pe, heta ym ukwer rahã, hakehar imembyr. Pe, awa po peteĩ jahy rahã, hok pe te'e ixo. ²⁵ Pandu:

—A'eramõ ihẽ membyr. Ihẽ rehe Tupã ipy'a katu. Yman ihẽ membyr ym te ihẽ, a'erehe ihẽ ke amõ kũjã ta muhuxĩ. Apo ihẽ rehe Tupã usak katu. A'erehe ihẽ membyr ym ha ke a'e mukanim apo 'y — aja Isambe pandu.

“Jesu u'ar ta kÿ” aja Tupã je'ẽha rahoha pandu

²⁶ Isambe pusu tiha oho ixo. Awa po wajar peteĩ jahy kanim. Arahã ima'e je'ẽha rahoha ke Tupã muwyr. Her Ngambie. Nasare ok ta pe muwyr. Ame'ẽ ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. ²⁷ Kũjã koty muwyr. Her Mari. Amõ sawa'e pe ipái pandu katu ame'ẽ ke a'e. Jumen-dar ta. Sawe'e rer Jose. Ndawi rainõ a'e. Ame'ẽ Ndawi ymanihar kapitã keruhũ. ²⁸ Pe, kũjã rehe Ngambie uhyk rahã, pandu ipe:

—Ko ajur. Nde rehe Tupã katu usak. Ne namõ a'e ixo katu — aja Mari pe.

²⁹ Ame'ẽ ke rehe Mari hendu rahã, ma'erehe ym ukwa. Ipy'a pe kuja ukwa ixo:

—Mã! Ma'erehe ihẽ pe aja pandu my? — aja jupe.

³⁰ Tupã je'ẽha rahoha pandu ipe:

—Mari! Ekyje ym ihẽ ngi. Nde rehe Tupã katu usak. ³¹ Esarahã! Ne membyr ta apo kÿ. Sawe'e ra'yr ta kÿ. U'ar rahã, her emoĩ ehe: “Jesu” aja. ³² A'e riki katu te ame'ẽ ke a'e. “Tupã ra'yr” aja riki her tĩ. Tupã ywate te ixo, ame'ẽ ra'yr ke a'e. Kapitã keruhũ aja a'e mu'am ta tĩ. Ndawi aja mu'am ta a'e ke tĩ. Ndawi ymanihar hamũi ke. ³³ Jesu jundéu awama'e kapitã keruhũ wan ta. Aja te'e ta ixo a'e. Kapitã keruhũ aja te'e ta ixo. Ame'ẽ ke upa ym ta — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

³⁴ Mari pandu ipe:

—Myja ihē membyr ta apo my? Ihē axo te'e me'ē te'e ihē — aja ipe.

³⁵ Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Nde rehe Tupā'ā ihī katu ta kŷ. Tupāma'e pyrātāha ne namō ixo katu ta kŷ. A'erehe ne membyr ta kŷ, pe, ta'yn u'ar rahā, ame'ē riki katu te ame'ē ke ta. “Ihē ra'yr” aja Tupā pandu ta. ³⁶ Esarahā! Ne anam rehe har ekwa ekwa e'am. Her Isambe. Ehe har amō ta pandu: “Imembyr ym te ame'ē ke a'e” aja. Apo anī. A'e riki imembyr apo 'y. Awa po wajar peteī jahy kanim ipe. A'i rahā, imembyr. ³⁷ Tupā putar rahā, upa katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu — aja Mari pe pandu.

³⁸ Pe, Mari pandu:

—A'e tŷ. Tupā pandu ame'ē ke ihē ama'e ta. Tupāma'e miasu aja ihē. Nde erepandu, aja mā peja ihē rehe uhyk katu — aja ipe.

Pe, Tupā je'ēha rahoha oho ingi.

Isambe rehe Mari usak oho

³⁹ Heta ym ukwer rahā, ima'e ke Mari munde katu. Pe, pahar amō ok ta pe oho. Isambe rehe usak oho. Ywy'ā ty rupi ame'ē ok ta ihī. Ame'ē ok ta Jundéi ywy rehe ihī. ⁴⁰ Pe, Sakari rok rehe uhyk oho rahā, Isambe pe pandu:

—Se te'e ihē asak ta ajur — aja Mari ipe.

⁴¹ Ame'ē rehe Isambe hendu rahā, ipusu pe imembyr katak katu. Pe, Isambe py'a rehe Tupā'ā ihī katu. ⁴² Hātā Isambe pandu:

—Mā! Kūjā ta ngi har nde rehe jō Tupā katu te usak. Nde pusu pe ne membyr ihī, ame'ē rehe Tupā katu usak tī. ⁴³ Nde riki ihēma'e sawa'e te māi wan ta. Ihē rehe nde eresak erejur. Mā katu! Ihē rehe Tupā katu usak tī. ⁴⁴ Nde erepandu: “Se te'e ihē asak ta ajur” aja. Ame'ē rehe ihē ahendu rahā, ihē pusu pe ihē membyr katak katu. (Hury katu, a'erehe katak katu.) ⁴⁵ Tupā je'ēha ke Tupā je'ēha rahoha pandu nde pe. Aja nde rehe uhyk ta kŷ.

Ame'ē rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde riki nde rury katu te — aja Isambe pandu ipe, Mari pe.

Tupā rehe har katu Mari pandu

⁴⁶ Pe, Tupā rehe har Mari pandu: —Ihēma'e sawa'e te riki katu te ame'ē ke a'e.

⁴⁷ A'e riki ihē muhāha, a'erehe ihē rury katu ihē.

⁴⁸⁻⁴⁹ Ima'e te'e aparaky ame'ē ke ihē. Ihē katu ym ihē jupe ihē. Ihē rehe a'e harái ym, a'erehe ihē rury katu ihē tī.

Tupā riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e. A'e riki katu te ame'ē ke tī.

Ma'e katu te ame'ē ke ihē pe a'e ma'e, a'erehe apo har ngi upa ngā pandu ta: “Hury katu me'ē ke a'e” aja ihē rehe har.

⁵⁰ Upa katu te amō ipy'a ke moī moī ehe. Ame'ē ta rehe pyrara a'e usak. Aja te'eha a'e.

⁵¹ Amō riki juehe jō katu ame'ē ke jupe, aja ipy'a pe ukwa. Ame'ē ukwaha ke Tupā mukanim ingi.

⁵² Henda ngi kapitā keruhū ke a'e mutyryk. “Katu ym ihē jupe” aja ukwa ame'ē ta pe a'e pandu: “Nde katu” aja.

⁵³ Pyrara ame'ē ta pe ma'e ke a'e me'ē katu. Ima'ehū namō ixo ame'ē ta ke a'e mujywyr te'e ta mondo. Ipo te'e mujywyr mondo.

⁵⁴ Yman Tupā manga katu: “Yman rahā, jundéu awa ta namō ihē axo ta” aja Tupā manga katu jande ramūi ta pe. Ame'ē panduha uhyk apo 'y.

Jundéu awa ta namō Tupā ixo katu 'y. Jundéu awa ta ipy'a moī moī katu ehe. Ame'ē ta namō ixo katu.

⁵⁵ Amarā rainō ta rehe a'e harái ym, jundéu awa ta rehe. Pyrara usak ngā rehe.

Upa katu te hainō ta rehe pyrara usak tī. Aja te'eha pyrara usak katu te ame'ē ke a'e —

aja Mari pandu Tupā rehe har.

⁵⁶Pe, mahapyr jahy rahā, Isambe namō Mari pyta ixo rī. Upa rahā, a'engi hok pe jywyr oho.

Juā u'ariha ke

⁵⁷Imembyr u'ariha rehe uhyk oho 'y. Pe, Isambe membyr sawa'e ra'yr u'ar. ⁵⁸Tupā pyrara usak katu te ehe, aja ianam ta ukwa. Hok rake ihī ame'ē ta aja tī. Ukwa tī. A'erehe imāi ta namō a'eta hury katu.

⁵⁹Awa po wajar mokōi ukwer rahā, ta'yn rehe ihī ame'ē pিরer ke a'eta jupā uwyr. (Aja te'eha jundéu awa ma'eha.) Arahā ipái rer ngi har amō ta moī ta tipe. A'erehe: "Sakari" aja muher ta tipe. ⁶⁰Imāi pandu:

—Anī. "Juā" aja jamuher ta — aja ngā pe.

⁶¹Amō ta pandu ipe:

—Ma'erehe: "Juā" aja my? Ne anam ta rer ngi har aja me'ē nixói te — aja imāi pe.

⁶²Pe, ipái pe:

—Myja her nde eremoī ta my? — aja ipo te'e ngā pandu ipe.

⁶³Pe, ipo te'e ipái pandu:

—Myrape ra'yr mupinim ame'ē ke erur — aja.

Pe, amō werur rahā, ipái mupinim. Her: "Juā" aja mupinim. A'erehe upa ngā pandu:

—Mā! Juā tiki kome'ē ta'yn rer! Mā! — aja.

⁶⁴Ta'yn rer Sakari mupinim rahā, pahar je'ēha uhem ipe. Je'ēha jywyr tī. Pe, katu Tupā rehe har a'e pandu pandu u'am. ⁶⁵Ame'ē rehe hendu rahā, upa hok rake ihī ame'ē ta pandu: "Mā! Katu tiki!" aja. Tupāma'e pyrātāha usak, a'erehe pandu: "Mā! Katu tiki!" aja. Pe, upa ame'ē rehe har upa ok ta rupi ngā pandu oho. Jundéi ywy'ā rupi ixo ame'ē ta rupi pandu oho tī. ⁶⁶Ame'ē rehe upa hendu ame'ē ta ipy'a rehe ma'e ke ukwa ukwa

ixo. Kuja. Ta'yn namō Tupāma'e pyrātāha ixo te, aja ngā ukwa, a'erehe pandu:

—Mā! Sawa'e rahā, ma'e katu ame'ē ke kome'ē ta'yn ra'yr ma'ema'e ta kŷ — aja ngā ukwa.

Sakari je'ēha ke

⁶⁷Ipái py'a rehe Tupā'ā ihī katu, Sakari py'a rehe. Pe, Tupā je'ēha ke Sakari pe mujekwa. A'erehe Sakari kuja pandu:

⁶⁸—Mā peja katu jandema'e sawa'e te rehe har japandu. Tupā a'e. Jundéu awa ta ipy'a moī moī katu ehe ame'ē ke a'e.

Ixotyhar ta namō Tupā ixo katu, a'erehe katu ehe har japandu. Jande ruwajan ta ngi a'e poir uwyr tī.

⁶⁹Jande muhāha pyrātā te hū ame'ē ke a'e, aja a'e ke Tupā mu'am tī. Ndawi rainō ke a'e. Ndawi ymanihar ima'e miasu ke.

⁷⁰"Muhāha muwyr ta" aja ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu. Ame'ē ta katu ame'ē ta ke. Ame'ē ta pe je'ēha ke Tupā muwyr. Kuja ame'ē ta pandu tī:

⁷¹"Pehē ruwajan ta ngi pehē ke muhāha mupoir ta. Upa pehē rehe parahy ame'ē ta ngi aja tī. Mupoir ta tī" aja.

⁷²"Jande ramūi ta rehe pyrara Tupā usak ta" aja a'e pandu. "Ymanihar manga katuha ke ihē akwa akwa ta axo. Ihē aharái ym ta" aja a'e pandu katu tī. Manga katuha katu te ame'ē ke ame'ē.

⁷³⁻⁷⁴Ymanihar Amarā pe Tupā manga katu. Amarā ymanihar jande ramūi ke.

Kuja Tupā manga katu te: "Pehē ruwajan ta ngi pehē ke ihē apoir ta, aja ihē amanga katu. Pehē ke ihē apoir ta, a'erehe ihē rehe pehē py'a pemoī moī katu ta.

Ame'ë ta ngi pekyje ym ta 'y. Aja ihë rehe pehë py'a ke pemoĩ moĩ katu ta" aja Tupã manga katu te.

⁷⁵ Aja rahã, jande py'a juhyk. Aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta.

A'e pandu: "Pehë katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha nixóĩ te pehë pe" aja. A'erehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta ehe tĩ.

Jande jaxo rahã, aja jande py'a jamoĩ moĩ katu ta ehe — aja Sakari pandu.

⁷⁶ A'e pandu tĩ:

—Juã! Ihë ra'yr nde! Kuja nde pe Tupã pandu ta: "Ihë je'ëha ke nde erepandu ta. Ywatehar ame'ë ke ihë" aja Tupã pandu ta.

Jandema'e sawa'e te ndutar koty nde ereho py ta. Tupã koty ngã py'a ke nde eremu-ruwak ta eremondo. Aja rahã jandema'e sawa'e te uwyr rahã, ngã hendu katu ta ehe.

⁷⁷ Kuja Tupã kotyhar ta pe nde erepandu ta. Jundéu awa ta pe nde erepandu ta: "Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ta ngã rehe. Pe, a'eta ke Tupã muhã katu ta" aja nde erepandu ta ngã pe.

⁷⁸ Jande rehe Tupã pyrara usak. Jande rehe ipy'a katu tĩ. A'erehe jande pe muhãha ke a'e muwyr ta.

⁷⁹ Aja rahã, upa manõha ngi kyje, ame'ë ta ke a'e mu'e ta uwyr tĩ. (Aja rahã, kyje ym ta ngã.)

Myja Tupã namõ jande juehe katu jaxo my, ame'ë ke a'e mu'e ta uwyr tĩ — aja Sakari pandu.

⁸⁰ Pe, Sakari ra'yr tiha oho. Ipy'ahu ame'ë ke a'e. Ukwã katu te we oho tĩ. Sawa'e rahã, awa nixóĩ te ame'ë pe ixo. Jundéu awa ta pe

ma'e ke pandu ym we rĩ. A'erehe awa nixóĩ te ame'ë pe pyta we rĩ.

2

Jesu u'ariha rehe har (Matéu 1.18-25)

¹⁻³ Imãĩ pusu ngi Juã u'ar. A'engi mahapyr jahy kanim nahã my. Arahã amõ kapitã keruhũ je'ëha ke mondo. Homa awa tama'e kapitã keruhũ mondo. Her Angu. Amõ amõ ywy pe har kapitã keruhũ a'e tĩ. Ame'ë rupi je'ëha ke mondo. Kuja mondo:

—Ngã hetaha ke ihë akwa ta. Myja ngã hetaha my? Myja hetaha ihë rehe hendu katu ame'ë ta ixo my? Akwa ta. A'erehe pehë rer ke pemapyk peho. Aja rahã ngã hetaha akwa ta — aja je'ëha ke mondo.

Ame'ë ke ngã hetaha mapyk py ame'ë ke. Arahã Sirë kapitã tĩ. Si ywy pe har tama'e kapitã ke a'e. Angu ke je'ëha mondo, a'erehe her ke upa katu te ngã mapyk oho. Imãĩ pusu ngi u'ar, ame'ë ok ta pe ngã jywyr oho. A'ep her ke mapyk oho.

⁴ A'erehe Jose jywyr oho tĩ. Imãĩ pusu ngi u'ar, ame'ë ok ta pe jywyr oho. Ok ta rer Merë. Jundéi ywy rehe Merë ok ta ihĩ. Yman te a'ep Ndawi imãĩ pusu ngi u'ar tĩ. Jose Ndawi rainõ tĩ. A'erehe Merë ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep Jose jywyr oho rahã, Nasare ok ta ngi uhem oho. Ngariréi ywy rehe Nasare ok ta ihĩ. ⁵ Her ke Jose mapyk oho. Mari namõ oho. Mari ke ipái me'ë katu ta ame'ë ke a'e. Ipusu tiha te ipe. Imembyr u'ar Tate. ⁶ Merë ok ta pe a'eta ixo rahã, imembyr u'ariha angaha ke rehe uhyk oho 'y. ⁷ A'eta pe ukweriha renda nixóĩ te. Amõ rok pe nixóĩ te. Heta te hũ ngã ixo, a'erehe nixóĩ te ukweriha renda ke. A'erehe tapi'iruhu renda pe ixo oho. Pe, imembyr py ame'ë ke u'ar a'ep. Sawa'e ra'yr riki. Pan pe imãĩ pukek. Pe, tapi'iruhu mi'u renda pe mou, myrakwar pe.

*Arapuهران ta usakiha ta rehe
Tupā je'ēha raho uhyk*

⁸ Merē ok ta sorokap pe arapuhanan ta usakiha ta ixo. Pytun rahā, arapuhanan ta rehe usak usak u'am. Kāpī ty rupi usak usak u'am. ⁹ Pe, Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta ixo ame'ē rupi wera hū. Jandema'e sawa'e te muwera. (Aja rahā, Tupā a'ep ixo, aja mujekwa katu.) Wera hū, a'erehe usakiha ta mukahem hū! ¹⁰ Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Pemukahem ym ihē ngi! Pehē pe myrandu katu ke ihē arur. Ame'ē muhury katu te ta pehē ke. Upa katu te ngā ke muhury katu te ta tī. ¹¹ A'eramō Merē ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ndawi ambyr rekohama'e ke, aja ngā ukwa. A'ep ta'yn u'ar ramō. Yman te a'ep Ndawi u'ar tī. Apo ame'ē Merē ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ame'ē ta'yn ra'yr Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Jandema'e sawa'e te wan ta a'e tī. A'e riki pehē ke muhā katu ta. ¹² Kuja pekwa katu ta ehe har. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr tūi. Pan pe imāi pukek. Aja pesak rahā, ngā muhāha petūi aja pekwa katu ta — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

¹³ Ame'ē ke upa pandu rahā, ywatehar ta uhem uwyr tī. Heta te hū uwyr. Uwyr py Tupā je'ēha rahoha rake uwyr. Upa Tupā rehe har katu a'eta pandu. Kuja:

¹⁴ —Ne jō riki katu te me'ē ke. Nde riki ywatehar ke. Kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe nde rury katu. Ame'ē ta pe ipy'a hurryha nde eremuwyr. (Aja rahā, katu ngā juehe ixo) — aja a'eta pandu.

¹⁵ Pe, ywa pe Tupā je'ēha rahoha ta jywyr oho a'eta ngi. Arapuhanan ta usakiha ta ngi jywyr oho. Upa jywyr oho rahā, arapuhanan ta usakiha ta pandu a'eta jupe:

—Jasak jahorahā! Merē ok ta pe jasak jaho. A'eta pandu ame'ē ke

rehe jasak jaho. Tupā riki jande pe mujekwa ame'ē ke rehe jasak jaho — aja pandu pandu a'eta jupe.

¹⁶ A'erehe pahar oho. Jose ta ke a'eta kekar oho. Mari ke kekar tī. Mahem rahā, ta'yn ra'yr rehe a'eta usak, imāi namō, Mari namō. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr tūi. ¹⁷ Pe, a'eta usak ehe rahā, upa Tupā je'ēha rahoha pandu ame'ē ke a'eta pandu pandu ipái ta pe. Ta'yn ra'yr rehe har Tupā je'ēha rahoha pandu, ame'ē ke a'eta pandu pandu tī. ¹⁸ Arapuhanan ta usakiha ta pandu, ame'ē ke rehe hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Katu tiki! — aja ngā.

¹⁹ Arapuhanan ta usakiha ta pandu ame'ē ke Mari upa katu te ipy'a pe moī. Ame'ē ke harái ym ta. ²⁰ Pe, arapuhanan ta usakiha ta jywyr oho. Arahā Tupā rehe har a'eta katu pandu pandu oho ixo. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu oho ixo tī. Upa katu te a'eta hendu. Upa katu te a'eta usak tī. A'erehe Tupā rehe har katu a'eta pandu pandu oho ixo. Tupā je'ēha rahoha mujekwa, aja ta'yn ra'yr rehe a'eta usak.

Jesu ke muher

²¹ Awa po wajar mokōi ukwer rahā, ta'yn ra'yr rehe ihī ame'ē pিরer jupāha angaha rehe uhyk oho. Arahā: “Jesu” aja her ipái ta moī. Ame'ē her ke Mari pe Tupā je'ēha rahoha mujekwa. Imembyr ym rahā we, ame'ē her ke mujekwa ipe.

*Tupā rehe ngā jumu'eha renda
keruhū pe Jesu ke Jose ta raho*

²²⁻²³ Pe, Mari ipy'a juhykiha ke rehe uhyk oho. Yman te Moise mupinim, aja juhykiha ke rehe uhyk oho. (Upa juhyk rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Mari ixo katu ta tī.) Pe, ame'ē juhykiha upa rahā, Jerusarē ok ta pe ta'yn ra'yr ke a'eta raho. Jesu ke raho. Tupā ruwa koty raho,

ame'ēja saka a'e ta raho. A'erehe Tupā pe Mari ta pandu: “Kome'ē ta'yn jande pe nde eremuwyr. Ko nema'e ke” aja imāi ta. Yman te Moise pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke Moise mupinim:

“Sawa'e jepy ke Tupāma'e ke. Aja pame katu te ima'e ke” aja mupinim.

²⁴ Pe, Jose ta ma'e ke me'ē oho tī. Ma'e ke jukwa, aja ipy'a ke juhyk. Tupā je'ēha ke Moise mupinim, aja Jose ta me'ē raho. Kuja me'ē raho. Mokōi pykahuran ta. Ame'ē nixōi rahā, mokōi pykahuran ra'yr ta. Ame'ē ke jundéu awa tama'e pa'i pe me'ē raho. Ame'ē ke pa'i ta jukwa. Pe, hapu. Aja rahā Mari ipy'a juhyk katu, aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

²⁵ Jesu ke Jose ta raho rahā, Jerusarē ok ta pe amō sawa'e ixo. Her Simeā. Sawa'e katu ame'ē ke a'e. Tupā rehe ipy'a moī moī katu tī. Huwajan ta ngi jundéu awa ta ke amō mupoir ta. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke muwyr ta. Ame'ē angaha ke rehe Simeā harō ixo tī. Ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu tī. ²⁶⁻²⁸ Yman Tupā'ā mujekwa katu ipe:

—Nde eremanō ym ta rī. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke rehe nde eresak ym rahā we, nde eremanō ym ta rī. Yman Tupā pandu: “Ihē amondo ta kŷ” aja riki. Ame'ē ke rehe nde eresak py ta kŷ — aja Simeā pe yman mujekwa.

Apo Simeā pe mujekwa tī:

—Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe eho apo 'y — aja ipe.

A'erehe Simeā oho, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe. A'ep ta'yn ra'yr ke Jose ta werur. Yman Moise mupinim, aja Tupā ruwa koty raho, ame'ēja saka Jose ta werur. Arahā Simeā uhyk. Pe, usak. Pe, ta'yn ra'yr ke pyhyk. Ta'yn rer Jesu. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe Simeā pandu.

²⁹ Pandu tī:

—Sawa'e! Yman nde erepandu katu: “Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke rehe nde eresak ta kŷ” aja ihē pe. Aja uhyk apo 'y. Ihē asak 'y.

A'erehe ihē rury katu. Ajaha ihē amanō ta. Ihē riki nema'e miasu.

³⁰ Ko ngā muhāha rehe ihē asak. Nde eremuwyr ame'ē ke rehe asak. Ihē atu asak katu.

³¹ Heta ngā usak ta ehe tī.

³² Nde rehe har amō awa ta pe a'e mujekwa ta tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe mujekwa ta.

Aja rahā, katu jundéu awa ta rehe har amō ta pandu ta tī. Jundéu awa ta nde kotyhar ta ke — aja Tupā pe Simeā pandu.

³³ Ta'yn rehe har Simeā pandu. Ame'ē rehe har Jose ta hendu rahā, jupandu a'eta jupe:

—Mā! Katu tiki! — aja ipy'a pe ukwa ukwa u'am.

³⁴ Pe, Jose ta pe Simeā pandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja.

Imāi pe pandu tī:

—Kome'ē ta'yn rehe Tupā usak katu. A'e pandu: “Ihēma'e ko” aja. A'e uwyr, a'erehe heta jundéu awa ta ke kome'ē ta'yn muhā katu ta kŷ. Heta jundéu awa ta ke mupyraraha renda pe mondo ta kŷ tī. “Tupāma'e ko” aja ngā ukwa tī. A'erehe heta ngā je'ē je'ē hū ta ehe har tī. Putar ym ta tī. ³⁵ Aja ipy'a pe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngā ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke amō ukwa ym. Anī. Ame'ē ke ngā pe kome'ē ta'yn mujekwa ta kŷ tī. A'erehe ngā je'ē je'ē hū ta ehe har.

—Mari! Ne rahā tī. A'e ke ngā mupyrara ta tī, ame'ē ke rehe nde eresak ta tī, a'erehe nde ke mupyai ta kŷ tī — aja Mari pe Simeā pandu.

³⁶ A'ep amō kūjā ixo. Her An. Panue rajyr ke a'e. Ase ambyr rainō ke a'e. A'i te apo 'y. Awa

po wajar mokōi warahy 'ar rahā, ixawa'e namō ixo. ³⁷ (Pe, ixawa'e manō.) Yman ixo te'e a'e 'y. Kuja, 84 warahy 'ar rahā, ixo te'e a'e 'y. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'e ixo. Aja te'eha a'e. Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu. Aja te'eha a'e. Tupā rehe ipy'a moī moī rahā, Tupā namō pandu pandu katu. Ma'e u'uha ke hijar tī. (Aja ipy'a moī moī katu ehe tī.) ³⁸ A'ep Jose ta ixo. Arahā An uhyk. Pe, Tupā pe pandu:

—Ko nde eremuwyr ame'ē ke. Ihē asak ehe tī. Ne jō riki katu te me'ē ke — aja An.

Pe, amō ta ixo. Huwajan ta ngi Tupā mupoir ta. Jundéu awa ta ke mupoir ta. Ame'ē angaha ke rehe a'eta harō ixo. Ame'ē ta pe kuja An pandu tī:

—Ko uwyr 'y. Tupā muwyr ame'ē ke ko — aja a'eta pe.

³⁹ Tupā je'ēha ke Moise mupinim. Aja upa ma'e rahā, Ngariréi ywy pe Jose ta jywyr oho. Hekoha pe uhyk oho. Hekoha rer Nasare ok ta. ⁴⁰ Pe, ta'yn tiha oho ixo. Pyrātā oho ixo tī. Tupā riki usak katu ehe. Ukwa katu ma'e oho ixo tī.

Kurumī rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe oho

⁴¹ Warahy 'ar rahā pame katu te Jerusarē ok ta pe Jose ta ohoho. Jundéu awa ta imi'u matyriha rehe usak oho. Jundéu awa tama'e mi'u matyriha weraha rer Pasuko. ⁴² Awa py mokōi warahy 'ar ame'ē ke Jesu. Arahā Pasuko 'ar uhyk oho tī. Ame'ē pe Jose ta oho tī. Aja te'eha a'eta oho. ⁴³ Pe, ngā mi'u matyriha upa rahā, hok pe a'eta jywyr wan oho. Jesu anī. Jerusarē ok ta pe a'e pyta we rī. Ame'ē ke Jose ta ukwa ym we rī. ⁴⁴ Johuha ta namō a'e ixo, aja Jose ta ukwaha naī. A'erehe petēi wera rahā, a'eta wata oho. Pe, ka'aruk koty rahā, ianam ta rupi Jose ta kekar kekar tipe oho. Ehe katu ame'ē ta rupi

kekar kekar tipe oho tī. ⁴⁵ Anī. Ma-hem ym, a'erehe Jerusarē ok ta pe jywyr oho. A'ep kekar ixo tī. ⁴⁶ Pe, mokōi ukwer rahā, mahem. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe usak ehe. Jundéu awa ta mu'eha ta namō Jesu wapyk uī. Mu'eha ta rehe hendu uī. Ame'ē ta pe pandu pandu uī tī. ⁴⁷ Jesu pandu rahā, ukwa katu te ha namō pandu. A'erehe upa hendu ehe ame'ē ta pandu:

—Mā! My kome'ē kurumī ma'e ukwa katuha ukwa my! — aja.

⁴⁸ Pe, Jose ta usak ehe rahā, ipy'a pe ukwa ukwa u'am tī.

—Mā! Myja a'e ukwa katu my! — aja ukwa.

Pe, imāi pandu ipe:

—Jesu! Ma'erehe ko te'e nde ereī my? Nde ke akekar axo rahā, nde rehe ihē apyai te axo. Nde pái aja tī — aja ipe.

⁴⁹ Pe, imāi ta pe Jesu pandu:

—Ma'ewā ok ta rupi ihē ke pekekar pexo my? Ihē pái keruhū rok pe ihē axo ta me'ē te'e, aja pekwa ta me'ē te'e — aja imāi ta pe Jesu.

⁵⁰ Anī. Ame'ē panduha rehe har imāi ta ukwa ym. (Tupā ra'yr a'e, aja imāi ta ukwa ym we rī, a'erehe Jesu panduha ke ukwa ym.)

⁵¹ Ajame'ē ke Nasare ok ta pe Jose ta namō kurumī ra'yr jywyr oho. Jose ta rehe hendu katu. Upa katu te ipy'a pe imāi moī. Harái ym ta. ⁵² Pe, Jesu sawa'e oho. Ukwa katu ma'e oho ixo tī. Tupā usak katu ehe tī. “Katu ame'ē ke a'e” aja ukwa. Aja ngā ukwa tī. “Katu ame'ē ke a'e” aja ngā pandu Jesu rehe har tī.

3

Juā mujahukihama'e panduha ke

(Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Juā 1.19-28)

¹ Awa py wajar upa warahy 'ar rahā, Timbe kapitā keruhū.

Ame'ë awa py wajar upa rahã, Juã pe ima'e je'ëha ke Tupã muwyr. Arahã Jundéi wwy pe Pon Pirat kapitã. Ngariréi wwy pe Ero kapitã tí. Imu Ituréi wwy pe kapitã a'e tí. Takoni wwy pe aja tí. Imu rer Siri. Ambiri wwy pe Risa kapitã a'e tí. ² Arahã Ana jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. Kái pa'i keruhũ a'e tí. Arahã awa nixói te ame'ë pe Juã ixo. Juã Sakari ra'yr ke a'e. Pe, ima'e je'ëha ke Tupã muwyr ipe. ³ A'erehe ame'ë ke ngã pe Juã pandu pandu oho. Y rymy'y rupi ok ta ihĩ ihĩ. Y rer Jondã. Ame'ë rupi Juã pandu pandu oho. Kuja ngã pe pandu:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ë ke pehijar apo 'y. Pe, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amujahuk ta — aja ngã pe Juã.

⁴ Yman Tupã je'ëha ke Isai mupininim. Isai Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Kuja a'e mupininim:

“Ngã pe sawa'e pandu pandu u'am. Awa nixói te ame'ë pe pandu pandu u'am.

Kuja: ‘Kapitã keruhũ uwyr tate rahã, pe ke amõ mukatu. Aja pehẽ pexoha ke pemukatu tí.

Jandema'e sawa'e te uwyr ta, a'erehe pexoha pemukatu.

⁵ Pehu ke amõ mujã rahã, wwy'ã ke mupe. Ywy typy ame'ë ke mutyryhem tí.

Pehu iapar rahã, mutatambyk tí. Ita heta rahã, jo'ok tí. Aja pehẽ tí. (Pehu ke mukatu, aja pexoha ke pemukatu tí. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak.)

⁶ Ngã muhãha ke Tupã muwyr. Aja rahã, myja me'ë ngã ke Tupã muhã katu ta my.

Ame'ë ke upa ngã ukwa ta' aja awa nixói te ame'ë pe ngã pe pandu pandu.” (Yman ame'ë Isai mupininim rahã, Juã rehe har mupininim.)

⁷ Heta ngã Juã koty uhyk uwyr. Ok ta ngi uhyk uwyr ehe. Ngã pe Juã pandu:

—Mã! Mbóí aja pehẽ. (Kupixa ke amõ hany rahã, mbóí ujan oho.) Aja pehẽ tí. Tupã mupyraraha uhyk tate. Ame'ë ngi pehem tar katu tipe. (A'erehe mbóí aja pejan tar katu tipe tí.) Pehẽ ke ihẽ amujahuk rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ym ta, aja pekwaha naĩ. Aja amõ pandu pehẽ pe naĩ. ⁸ Anĩ. Pexoha katu aja pemujekwa. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja pemujekwa ta. “Amarã riki jande ramõi, (a'erehe Tupã kotyhar ta ke jande. A'erehe jande ke Tupã mupyrara ym ta)” aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pehem ym ta. Pesarahã! Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar rahã, kome'ë ita ngi Amarã rainõ ta ke a'e muhem ta. Pehẽ ke ombor, pe, pehẽ renda ke pe amõ muhem ta. (Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Putar rahã, je'ëha rupi amõ awa pyahu ame'ë ta ke a'e muhem katu ta. Hendu katu ehe ame'ë ta ke muhem katu, aja mujekwa katu.) ⁹ Ma'eywa'y jaxer rahã, ame'ë i'y ke amõ mondok ta. Pe, ame'ë myra ke amõ hany riki. Pe, upa ukwái. Pesarahã! Ji riki hapo rake ihĩ. (Aja rahã, mondok tate. Aja rahã, ngã ke mupyrara tate, aja mujekwa katu) — aja Juã pandu ngã pe.

¹⁰ Pe, Juã pe amõ ta pandu u'am: —Myja jaxo rahã, katu ta my? — aja ngã.

¹¹ Juã pandu:

—(Pexoha katu, aja pemujekwa.) A'erehe mokõi pehẽma'e mundeha namõ pexo rahã, ima'e ym te ame'ë pe petei peme'ë katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa.)

Pehē mi'u heta rahā, ima'e ym te ame'ē ta pe peme'ē katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa tī) — aja ngā pe pandu.

¹² Pe, homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ta uhyk uwyr ehe, Juā rehe. Ame'ē ta pandu:

—Sa'e! Ngā mu'eha nde. Myja jaxo rahā, katu ta my? — aja ipe.

¹³ Juā pandu:

—(Pexoha katu, aja pexo.) Kuja. Homa awa tama'e kapitā keruhū pandu, ame'ē jō ngā ngi tamatarer pepyhyk katu. Amō we pepyhyk ym te — aja tamatarer matyr ame'ē ta pe pandu.

¹⁴ Pe, sonda ta pandu ipe tī:

—Jande riki! Myja jaxo rahā, katu ta my? — aja Juā pe.

A'e pandu:

—(Pexoha katu, aja pexo tī.) Kuja. Penupā aja amō tama'e tamatarer pepyhyk ym. Amō rehe har te'e pepandu ym. Te'e pepandu, aja amōma'e tamatarer ke pepyhyk ym tī. Pehē pe tamatarer ke homa awa tama'e kapitā keruhū me'ē. Ame'ē namō jō pehē rury katu pexo — aja sonda ta pe Juā pandu.

¹⁵ Juā pandu katu, a'erehe ehe har ipy'a pe ngā ukwa ukwa u'am.

—Mā! A'e riki kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nahā my. Jaharō ame'ē ke my? Apo Juā pandu ta — aja ngā ukwaha naī.

¹⁶ Anī. Ngā pe Juā pandu katu:

—Ihē riki aja ym. Kirisutu ym ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke aja ym ihē. Y pe pehē ke ihē amujahuk. Amō uwyr ta ixo. Tupā'ā namō pehē ke mujahuk ta, ame'ēja saka. (Aja rahā, pehē py'a rehe Tupā'ā muwyr ta, aja mujekwa katu.) Tata namō mujahuk ta tī. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke a'e mupyrara ta, aja mujekwa katu.) Ihē 'ar koty te we pyrātāha a'e. A'erehe ima'e miasu

aja axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē. ¹⁷Urupen py'a ipo pe mukatak reko, aja ixo. Pe, ixurer ke peir tī. Ame'ē ke tata pe hapy indo. Ame'ē tata uwe ym te ame'ē ke. Pe, matyriha renda pe ahúí aja me'ē ke matyr ta. Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ke a'e riki mutyryk tyryk ta. (Aja rahā ima'e te ame'ē ta ke inamō raho ta.) Henda pe matyr ta, ame'ēja saka. (Ima'e ym ame'ē ta ke mupyraraha renda pe mahy ta.) Ixurer hapy, ame'ēja saka. Tata keruhū a'ep ihī. Uwe ym te ame'ē — aja Juā pandu.

¹⁸ Aja me'ē pandu pandu hū ngā pe.

—Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo — aja ngā pe. Myrandu katu ke pandu pandu tī.

¹⁹ Ero kapitā a'e. Pe, Juā je'ē je'ē hū ipe. Ero mu pete'e ixo. Ame'ē mu rakehar ke Ero pyhyk raho. Imu rakehar rer Erondi. Juā pandu ipe:

—Mā! Ne mu rakehar nde erepyhyk. Katu ym aja. Mā peja amō amō ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'ema'e ym — aja Juā pandu Ero pe.

²⁰ Pe, i'ar koty te we Ero katu ym ame'ē ke ma'e. Kuja. Sonda ta pe a'e pandu.

—Kyndaha pe Juā ke pekynda peraho — aja.

(A'erehe Juā ke sonda ta kynda raho.)

Jesu ke Juā mujahuk

(*Matéu 3.13-17; Mak 1.9-11*)

²¹⁻²² Pe, kyndaha pe Juā ixo ym rahā we, heta ngā ke a'e mujahuk u'am. Arahā Jesu ke a'e mujahuk tī. Pe, Tupā namō Jesu pandu pandu u'am rahā, ywa ngi Tupā'ā wyjy uwyr ehe. Pykahuran aja saka wyjy uwyr ehe. Pe, ywa ngi panduha uwyr. Kuja:

—Nde riki ihē ra'yr. Nde rehe ihē apy'a katu ame'ē ke nde. Ihē ke nde eremuhury katu — aja Jesu pe.

Jesu ramūi ta ke

(Matéu 1.1-17)

²³ Kuja, tirī ta (30) warahy 'ar tate nahā Jesu apo my. Kuja, 30 warahy 'ar aha oho nahā my. Arahā ngā ke a'e mu'e mu'e oho. A'e Jose ra'yr aja je ngā ukwa. Jose Eri ra'yr.

²⁴ Eri Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr. Rewi Maki ra'yr. Maki Janai ra'yr. Janai Jose ra'yr.

²⁵ Jose Matati ra'yr. Matati Amo ra'yr. Amo Naū ra'yr. Naū Eseri ra'yr. Eseri Nangai ra'yr.

²⁶ Nangai Mate ra'yr. Mate Matati ra'yr. Matati Seméi ra'yr. Seméi Jose ra'yr. Jose Jonda ra'yr.

²⁷ Jonda Joanā ra'yr. Joanā Hesa ra'yr. Hesa Soromambe ra'yr. Soromambe Sarati ra'yr. Sarati Neri ra'yr.

²⁸ Neri Meki ra'yr. Meki Andi ra'yr. Andi Kosā ra'yr. Kosā Emanā ra'yr. Emanā Er ra'yr.

²⁹ Er Josue ra'yr. Josue Erie ra'yr. Erie Jorin ra'yr. Jorin Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr.

³⁰ Rewi Simeā ra'yr. Simeā Junda ra'yr. Junda Jose ra'yr. Jose Jonā ra'yr. Jonā Eriakī ra'yr.

³¹ Eriakī Merea ra'yr. Merea Men ra'yr. Men Matata ra'yr. Matata Natā ra'yr. Natā Ndawi ra'yr.

³² Ndawi Jese ra'yr. Jese Ombe ra'yr. Ombe Mboa ra'yr. Mboa Sar ra'yr. Sar Nasō ra'yr.

³³ Nasō Amina ra'yr. Amina Amī ra'yr. Amī Ani ra'yr. Ani Erō ra'yr. Erō Per ra'yr. Per Junda ra'yr.

³⁴ Junda Jako ra'yr. Jako Isak ra'yr. Isak Amarā ra'yr. Amarā Ter ra'yr. Ter Nakor ra'yr.

³⁵ Nakor Seru ra'yr. Seru Hangau ra'yr. Hangau Pare ra'yr. Pare Embe ra'yr. Embe Sa ra'yr.

³⁶ Sa Kainā ra'yr. Kainā Apaxa ra'yr. Apaxa Sen ra'yr. Sen Noe ra'yr. Noe Rame ra'yr.

³⁷ Rame Metusarē ra'yr. Metusarē Eno ra'yr. Eno Jare ra'yr. Jare Marere ra'yr. Marere Kainā ra'yr.

³⁸ Kainā Eno ra'yr. Eno Se ra'yr. Se Anā ra'yr. Anā Tupā mujā ame'ē ke a'e.

4

Jesu ke Satana manga tipe (Ājā ramūi a'e)

(Matéu 4.1-11; Mak 1.12-13; Emberéu 2.18; Emberéu 4.15)

¹ Y rake ngi Jesu jywyr oho. Y rer Jondā. Oho rahā, ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu. Pe, awa nixói te ame'ē pe Jesu ke Tupā'ā muhyk raho. ² A'ep Jesu ixo. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ē ke Satana putar tipe. (Ājā ramūi a'e.) A'erehe manga manga tipe ixo. Kuja, 40 wera rahā, manga manga tipe. Arahā Jesu u'u ym te ma'e ke. A'erehe 40 weraha upa rahā, myahy te hū. ³ Pe, Satana pandu ipe:

—Tupā ra'yr nde. Aja rahā, kome'ē ita pe epandu. “Mbeju wan ewak. A'u ta” aja epandu ipe — aja Jesu pe Satana pandu.

⁴ Jesu pandu:

—Anī. Apandu ym ta. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī: “Marā ka ym imi'u namō jō amō ixoha” aja panduha ihī — aja Satana pe.

⁵ Pe, kome'ē ywy keruhū rupi heta te hū kapitā keruhū ta ixo. Amō amō ywy pe ixo. Upa katu te ame'ē ke pahar Jesu pe Satana mujesak. Ywate ngi mujesak. ⁶⁻⁷ Pe, pandu ipe:

—Upa ame'ē ta ihē rehe hendu katu. Ihēma'e ke. Tamatarer hū ame'ē rupi ihī tī. Upa ame'ē riki ihēma'e tī. Upa ihē pe amō muwyr ame'ē ke. Ihēma'e ke. Ihē aputar rahā, upa ame'ē ke amō pe ihē ame'ē katu. Apo ihē rehe nde py'a

nde eremoĩ moĩ rahã, upa katu te ame'ë ke nde pe ihë ame'ë ta kÿ. Upa katu te nema'e ta — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Anĩ. Katu ym aja. Nde rehe ihë py'a amoĩ moĩ ym te ta. Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

“Tupã rehe jō nde py'a nde eremoĩ moĩ katu. A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe jō ehendu katu” aja panduha ihĩ — aja Satana pe Jesu pandu.

⁹ Ajame'ë ke Jerusarë ok ta pe Jesu ke Satana muhyk raho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ kupe 'ar pe raho. (Ame'ë kupe ipe katu.) Ame'ë kupe rymy'y rehe muhyk raho. A'ejōhar ihĩ ame'ë pe muhyk raho. Iwyr koty upen te hũ ame'ë ke ihĩ. Sorok katu hũ riki. Pe, Jesu pe pandu:

—Tupã ra'yr nde. Aja rahã, sengi epor eho. Ywy rehe nde ere'ar erekwa rahã, ahy ym ta nde pe.

¹⁰ Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:
“Ima'e je'ëha rahoha ta pe Tupã pandu ta: ‘Pepyhyk peho!’ aja riki. Aja nde rehe a'eta usak usak katu ta” aja panduha ihĩ. (A'erehe sengi nde erepor rahã, ahy ym ta nde pe.)

¹¹ —Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Nde po rehe a'eta pyhyk ta, a'erehe ita rehe nde py tukwa ym te ta” aja panduha ihĩ — aja Jesu pe Satana pandu.

¹² Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Apor ym ta. Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

“Tupã riki sawa'e te. A'e katuha ke mā peja te'e emanga ym” aja panduha ihĩ tĩ — aja ipe.

¹³ Upa ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ë ke Satana putar tipe. (Ājã ramũĩ a'e.) Upa manga manga tipe. Anĩ. Jesu ma'e ym te. Upa

manga rahã, oho ingi, Jesu ngi. Yman atu uwyr ym ehe rĩ.

Ngariréi ywy rupi Jesu pandu oho

(Matéu 4.12-17; Mak 1.14-15)

¹⁴ Ajame'ë ke Ngariréi ywy pe Jesu jywyr oho. Tupã'ãma'e pyrãtãha namō jywyr oho. Upa ame'ë ywy rupi Jesu rehe har ngã ukwa ukwa. ¹⁵ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uĩ ngã ke. “Peme'ë sawa'e katu” aja ehe har upa ngã pandu.

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym

(Matéu 13.53-58; Mak 6.1-6)

¹⁶ Pe, Nasare ok ta pe Jesu jywyr oho. A'ep sawa'e ame'ë ke a'e. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jy'ariha renda pe ixo oho. Aja te'eha a'e ma'eha. Pe, Tupã je'ëha ke pandu tar katu, a'erehe pu'am. ¹⁷ Pe, Isai mupinim ame'ë ke amō me'ë ipe. Isai ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Pe, paper ke Jesu pirar rahã, kuja panduha ihĩ ame'ë rehe muhyk. Kuja:

¹⁸ “Ihë rehe Tupã katu usak, a'erehe ihë pe pandu: ‘Ihëma'e ke nde’ aja. Pe, I'ã ke ihë py'a rehe a'e moĩ katu tĩ.

A'erehe myrandu katu ke pyrara ixo ame'ë ta pe ihë apandu aho. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta marã ka ym hijariha. Kyndaha pe ixo, ame'ëja saka. Ame'ë ta pe apandu aho.

Myja ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar my, aja amujekwa aho. Jetehar te ke ukwa ym ame'ë ta eha ym te, ame'ëja saka. Ame'ë ta pe jetehar te ke amujekwa aho tĩ.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe pyai amō. Myja ame'ë ke mukanim my, ame'ë ke ihë amujekwa aho tĩ.

¹⁹ Jundéu awa ta pe ihë apandu tĩ. ‘Pehë ke jandema'e sawa'e te

muhā katu ta' ” aja panduha ihī.

²⁰ Pe, paper pinim ame'ē ke Jesu maman. Pe, kapitā pe mujywyr rahā, wapyk. Mu'e ta. Upa jy'ariha renda pe ihī ame'ē ta usak katu ehe uī. ²¹ Pe, a'ep pe har ta pe Jesu pandu:

—Apo ramō Tupā je'ēha ke ihē apandu. Aja panduha uhyk apo 'y. Pehendurahā! — aja ngā pe.

²² Hendu ehe rahā, upa ngā pandu:

—Mā! Pandu katu te a'e. Mā! Katu tiki. Jose ra'yr peme'ē. Myja ukwa katuha ukwa my? (Jakwa ym) — aja ngā.

²³ Jesu pandu:

—Amōma'e panduha ke ihē pe pepandu tar katu, aja akwa. Kuja: “Éi, paje! Nde juehe ejumukatu!” aja. Kuja ihē pe pepandu tar katu tī: “Kapana'ū ok ta pe ma'e katu ame'ē ke nde erema'ema'e, aja jahendu. Aja se nde rekoha pe ema'ema'e tī” aja pepandu tar katu ihē pe tī. Anī. Aja ama'e ym ta se. ²⁴ Ko apandu katu pehē pe. Tupā je'ēha mujekwa ame'ē ke ima'e hekoha te pe har ta putar ym. Aja ihē tī. Se ihē ke peputar ym tī.

²⁵ —Pehendu katurahā! Jetehar te ke. Yman te Eri ixo rahā, heta te hū jahy rahā, aman ukyr ym te riki. Warahy 'ar mahapyr rahā, amō ixu'a rupi rahā, aman ukyr ym te. A'erehe ame'ē ywy rupi myahy te hū ngā. Ngā mi'u nixói. Arahā jundéu awa tama'e ywy pe heta ixawa'e manō ame'ē ta ixo. ²⁶ Pe, upa ame'ē ta pe Eri ke Tupā muwyr ym te. Amō awa tama'e ixawa'e manō ame'ē pe muwyr. Jundéu awa aja ym ame'ē pe muwyr. Sare ok ta pe har pe muwyr. Sare ok ta Sinō ywy rehe ihī. Ame'ē ixawa'e manō ame'ē pe jō Eri oho.

²⁷ —Aja Erise tī. Yman te Erise Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. A'e ixo rahā, jundéu awa tama'e ywy pe heta ma'e ahy ixo ame'ē ta ixo.

Pereran ma'e u'u hū ame'ē ta ke. Ame'ē ta ke a'e mukatu ym te. Amō awa sawa'e ke a'e mukatu. Jundéu awa aja ym ame'ē ke mukatu. Her Namā. Si ywy pe har ke a'e. Ame'ē jō Erise mukatu — aja ngā pe Jesu pandu.

²⁸ Ame'ē panduha ke rehe hendu rahā, upa katu te jy'ariha renda pe wapyk uī ame'ē ta parahy ehe, Jesu rehe. Ame'ē ta rehe har Jesu pandu, aja ngā ukwa, a'erehe parahy ngā Jesu rehe. ²⁹ Pe, a'eta pu'am. Pe, Jesu ke ngā hykíy muhem raho. Ok ta ngi hykíy muhem raho. Ame'ē ok ta ywy'ā rake ihī. Ame'ē ywy'ā 'ar pe hykíy raho. Upen te'e hū ame'ē pe ombor ta tipe raho. ³⁰ Anī. Heta ame'ē ta pyter rupi Jesu asa oho. Pe, wata oho ngā ngi.

Amō py'a rehe ājā ihī ame'ē ke Jesu mukatu

(Mak 1.21-28)

³¹ Pe, Kapana'ū ok ta pe Jesu oho. Ame'ē ok ta Ngariréi ywy rehe ihī. A'ep jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e mu'e ngā ke ixo. ³² Mu'e rahā, ukwa katu te ha namō ngā ke mu'e, a'erehe ngā pandu: “Mā! Je'ēha te reko aja pandu katu! Mā!” aja riki. ³³ Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe amō sawa'e ihī. Ājā ipy'a rehe ihī ame'ē ke a'e. Hātā ame'ē pandu:

³⁴ —Éi! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde. Ma'ewā jande ke nde eremupyrara erejur my? Nde rehe har ihē akwa katu. Tupā ngi nde erejur ame'ē ke nde. Ima'e je'ēha ke nde erepandu erejur. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe, aja akwa katu — aja sawa'e pandu.

³⁵ Ājā pe Jesu pandu:

—Eje'ē ym! Sawa'e ngi ehem eho! — aja ipe.

Hetaha ruwa koty sawa'e ke ājā ityk inom. Pe, uhem oho ingi.

Mahy ym ha namō uhem oho.
³⁶ Pandu pandu ngā jupe:

—Mā! Katu tiki! Myja me'ē ame'ē panduha my? Hātā je'ēha rupi ājā pe pandu katu. Pe, sawa'e ngi ājā uhem oho. Pyrātāha namō ājā ke muhem mondo tī — aja ngā jupe.

³⁷ Pe, ame'ē ywy rupi Jesu rehe har ngā pandu pandu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu
 (Matéu 8.14-15; Mak 1.29-31)

³⁸ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda ngi Jesu uhem oho. Pe, Simā rok pe ixe oho. Apo Simā pen ke haku hū ou. Pe, Jesu pe amō ta pandu oho: “Simā pen haku hū” aja. ³⁹ Pe, ixoty oho. Hake pu'am u'am rahā, pandu: “Eputu'u ipe” aja. Pahar hakuha maha oho ipe. Pahar pu'am. Pe, a'eta mi'u Simā pen me'ē me'ē a'eta pe.

Heta ngā ke Jesu mukatu
 (Matéu 8.16-17; Mak 1.32-34)

⁴⁰ Pe, pytun ramō te rahā, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. (A'erehe jundéu awa ta wata katu apo 'y.) A'erehe Jesu koty ma'e ahy ixo ame'ē ta ke ngā raho raho. Ehe katu ame'ē ta upa ma'e ahy ixo ame'ē ta ke raho ipe tī. Pe, ma'e ahy ixo ame'ē ta ākā rehe ipo ke Jesu mujar. Aja upa katu te mukatu. ⁴¹ Awa ta ngi ājā ta uhem oho tī. Ahem riki uhem oho. Kuja:

—Nde riki Tupā ra'yr — aja Jesu rehe har.

A'e riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ame'ē ke upa ājā ta ukwa katu, a'erehe Jesu pandu:

—Ihē rehe har peje'ē ym — aja ājā ta pe.

Jundéi ywy rupi Jesu pandu oho
 (Mak 1.35-39)

⁴² Pytuniwe te rahā, ok ta ngi Jesu uhem oho. Awa nixói te ame'ē renda pe oho. A'ep Tupā namō pandu pandu. Pe, ngā kekar kekar ixo. “My ihon my?” aja ngā. Pe,

mahem rahā, Jesu ke ngā mupyta tar katu. Pandu ipe:

—Se jande rekoha pe epyta katu exo — aja Jesu pe.

⁴³ A'e pandu:

—Anī. Apyta ym ta. Amō ok ta rupi myrandu katu ihē apandu ta me'ē te'e oho. Ame'ē rehe ihē ke Tupā muwyr. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, a'erehe pyai. A'erehe ame'ē ke hijar. Pe, Tupā koty ipy'a muruwak rahā: “Ihē kotyhar ke nde” aja Tupā pandu ta. Aja a'e putar. Ame'ē myrandu katu ke ihē apandu ta aho — aja ngā pe Jesu pandu.

⁴⁴ A'erehe pandu pandu oho. Jundéi ywy rupi heta jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ē rupi pandu pandu oho.

5

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar
 (Matéu 4.18-22; Mak 1.16-20)

¹ Amō wera rahā, ypa rake Jesu mu'e u'am. Ypa rer Jenesare. (Mokōi her: “Ngariréi” aja ngā ipe tī.) Pe, heta ngā ixoty jy'ar uwyr. Tupā je'ēha ke a'eta hendu tar katu, a'erehe ixoty ngā jy'ar uwyr. A'erehe jarusu keruhū pe opor oho. ² A'ep y rymy'y rehe mokōi jarusu keruhū rehe Jesu usak. Y rymy'y rehe musosok ame'ē ke rehe usak. Ame'ē ke pira pyhykiha ta hijar oho. Pe, kyhapari ke a'eta kutuk u'am. ³ Peteihar jarusu keruhū pe Jesu opor oho. Simāma'e pe opor oho. Pe, Simā pe pandu:

—Y koty esosok we rī — aja Jesu.

Upa sosok rahā, Jesu wapyk. Pe, heta ame'ē ta ke mu'e uī.

⁴ Upa mu'e rahā, pandu:

—Simā! Apo jarusu keruhū ke y typyha koty esosok we. Nde namō ixo ame'ē ta namō kyhapari embor emondo, y pe. Pira pepyhyk — aja Jesu ipe.

⁵ Simā pandu:

—Sa'e! Pytun rahā jande ja-manga hū jaxo tipe. Aja te'e xu'em oho. Japyhyk ym te riki jande. Ko nde erepandu, a'erehe kyhapari ke jambor ta tī — aja Jesu pe.

⁶ Pe, kyhapari ke a'eta ombor indo. Pe, mâte hū te'e pira ke 'y. Kyhapari ke musak Tate. ⁷ A'erehe ehe katu ame'ë ta pe Simā ta pukái. Amō jarusu keruhū pe ehe katu ame'ë ta i'ái.

—Pahar pira rehe pejur! — aja.

Ixoty a'eta oho. Mokōi jarusu keruhū ke mutyryhem. Tate mupypyk indo. ⁸ Ame'ë pira hetaha rehe Simā usak rahā, Jesu ruwa koty wapyk. Ipyñarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohī aja mujekwa) Pe, pandu:

—Sawa'e! Nde riki katu te me'ë ke. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe. Ihē anī. Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e ame'ë ke ihē. A'erehe ihē ruxī ihē. A'erehe ihē ngī eho — aja Jesu pe Simā pandu.

⁹ Mâte hū pira ke Simā ta pyhyk, a'erehe: “Mā!” aja Simā ta. Inamō ixo ame'ë ta aja tī. “Mā!” aja tī. ¹⁰ Simā rehe katu ame'ë ta aja tī. Her Tian. Imu rer Juā. Ame'ë mokōi Semende ra'yr. “Mā!” aja a'eta tī. Pe, Simā pe Jesu pandu:

—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anī. Amō kotyhar ta. Pehē ke ihē amu'e ta. A'erehe amō ta py'a ke Tupā koty pemuruwak ta pexo kŷ. (Pira pepyhyk, ame'ëja saka.) Pekiye ym. (Ihē namō peho) — aja.

¹¹ Pe, jarusu keruhū ke y rymy'y rehe Simā ta muhyk raho. Y ngī kyhapari ke hykíi muhem rahā, upa katu te Simā ta hijar oho. Pe, Jesu namō a'eta oho.

Pereran ma'e u'u hū ame'ë ke Jesu mukatu

(Matéu 8.1-4; Mak 1.40-45)

¹² Amō wera rahā, amō ok ta pe Jesu ixo. A'ep amō sawa'e ixo. Pereran ma'e u'u hū ame'ë ke namō a'e ixo. (A'erehe amō ta rake uhyk ym ame'ë ke a'e.) Pe, Jesu

rehe usak rahā, Jesu ruwa koty wapyk oho. Ipyñarāi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahā, ihē ke nde eremukatu katu aja akwa — aja Jesu pe.

¹³ Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e ākā rehe ipo ke mujar. Pandu ipe:

—Hā! Nde ke ihē amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pereran ma'e u'u hū ame'ë ke pahar upa ka'ë oho ipe. ¹⁴ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ame'ë ke amō ta pe epandu ym. Pahar jundéu awa tama'e pa'i koty eho. Ejumujesak nde juehe har ipe. Nde rehe usak katu ta. “Nde katu” aja pandu ta. Pe, Moise mupinim aja ma'e ke pa'i pe eme'ë. Ame'ë ke a'e hapy ta Tupā pe, ame'ëja saka. Aja rahā, upa ka'ë oho nde pe aja ngā pe nde eremu-jekwa ta — aja sawa'e pe.

¹⁵ Jesu mukatu, ame'ë rehe har ngā pandu pandu oho. Pe, heta ngā jy'ar ixoty. Ima'e panduha rehe a'eta hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ë ta ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta uwyr tī. ¹⁶ Anī. Heta ame'ë ta ke Jesu hijar oho. Awa nixói te ame'ë pe oho. A'ep Tupā namō pandu pandu.

Upa jupyrātā rātā ame'ë ke Jesu mukatu

(Matéu 9.1-8; Mak 2.1-12)

¹⁷ Amō wera rahā, ngā ke Jesu mu'e mu'e uī. A'ep parise ta ihī tī. Moise je'eha ke mu'e ame'ë ta ihī tī. Ok ta pame katu te ngī a'eta uhyk uwyr ehe. Ngariréi ywy rehe ok ta ihī, ame'ë ngī uhyk uwyr ehe. Jundéi ywy rehe ok ta ihī, ame'ë ngī uhyk uwyr ehe tī. Jerusarē ok ta ngī uhyk uwyr ehe tī. Tupāma'e pyrātāha ihī katu ehe, Jesu rehe. A'erehe ma'e ahy ixo ame'ë ta ke

mukatu hũ. ¹⁸ Pe, upa jupyrātā rātā ame'ē ke amō sawa'e ta hupir werur reko. Kyha aja me'ē pe a'eta werur reko. Jesu ruwa koty a'eta mou tar katu raho. A'erehe hok pe a'eta ixeha tar katu. ¹⁹ Heta te hũ ame'ē ta i'āi, a'erehe marā ka ym ixeha. A'erehe ok kupe 'ar pe upa jupyrātā rātā ame'ē ke a'eta hupir raho. (Ame'ē ok kupe ipe katu.) Pe, jupyka ke jo'ok. Ame'ē rupi upa jupyrātā rātā ame'ē ke mujy mondo. Kyha aja me'ē pe mujy mondo, tupaham rehe. Ngā pyter pe mou. Jesu rake mou. ²⁰ Amō ke Jesu mukatu, ame'ē rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ē ke Jesu ukwa rahā, upa jupyrātā rātā ame'ē pe pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihē py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

²¹ Pe, parise ta pandu pandu a'eta jupe. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta namō pandu pandu a'eta jupe. Kuja:

—Mā! Amō pe Tupā jō riki pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja. Aja me'ē Jesu pandu rahā, katu ym riki. Awa te'e Jesu. A'erehe peme'ē riki Tupā aja jupe my. Katu ym aja — aja a'eta jupe.

²² Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe, ame'ē ke Jesu ukwa rahā, pandu:

—Aja ym pekwa pekwa pei. ²³ Myja me'ē riki hātā ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja apandu rahā, hātā te ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak ym awa.) Anī rahā, kuja my? “Epu'am! Ewata eho!” aja apandu rahā, hātā te ma'eha my? (Ame'ē rehe usak awa.) ²⁴ Pesarahā! Tupā jō riki ahyha mukatu aja pekwaha. Tupā jō riki ipy'a mujywywyr katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ke rehe mujywywyr katu, aja

pekwaha tī. Apo ihē tī. Ihē riki kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē, aja amujekwa ta apo. Ihē pe Tupā pandu tī: “Ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'ema'e. Ame'ē ta rehe nde py'a emujywywyr katu” aja ihē pe. Pesarahā! Ame'ē ke pekwa ta apo — aja Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrātā rātā ame'ē pe a'e pandu:

—Apandu nde pe! Epu'am! Nde kyha aja me'ē ke emupu'a! Nde rok pe ejywywyr eho inamō — aja Jesu.

²⁵ Pe, heta ame'ē ta usak u'e ehe rahā, pahar sawa'e pu'am. Kyha aja me'ē pe nino, ame'ē ke mupu'a. Ame'ē ke hok pe raho. Ohō ixo rahā, Tupā pe pandu pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja sawa'e pandu oho ixo.

²⁶ Ame'ē rehe ngā usak rahā, pandu:

—Mā! Katu tiki! — aja.

Pe, Tupā rehe har katu ngā pandu tī:

—Mā! A'eramō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'e katu, ame'ē ke rehe jasak katu. Mā! — aja ngā pandu.

(Arahā Jesu Tupā tī, aja ngā pe mujekwa katu.)

“Ihē namō ejur” aja Rewi pe Jesu pandu

(Matéu 9.9-13; Mak 2.13-17)

²⁷ Ajame'ē ke ok ta ngi Jesu uhem oho. Pe, amō sawa'e rehe usak. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar ym ame'ē ke a'e.) Her Rewi. (Amō her: “Matéu” aja.) Tamatarer matyriha renda pe wapyk uī. Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho 'y — aja Rewi pe.

²⁸ A'e pu'am. Upa katu te hijar oho. Pe, Jesu namō oho.

²⁹ Hok pe jywyr rahā, Jesu pe imi'u ke Rewi moī hũ. Amō heta tamatarer matyr ame'ē ta wapyk uī tī. Heta amō ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta wapyk uī tī.

30 Parise ta amō ta ihī tī. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta amō ta tī. Wapyk uī tī. Parise ta kotyhar ta ke a'eta. Upa ame'ē ta je'ē je'ē hū. Jesu namō jumu'e ixo ame'ē ta namō a'eta je'ē je'ē hū. Kuja a'eta pandu:

—Ma'ewā ame'ē sawa'e ta jaxer ame'ē ta namō Jesu u'u uī my? Tamatarer matyr ame'ē ta namō aja tī. U'u a'eta namō tī. Katu ym aja — aja parise ta je'ē je'ē hū.

31 Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, pandu ngā pe:

—Ma'e ahy ixo rahā, mukatuha koty amō oho. Ahy ym rahā, mukatuha koty oho ym. (Aja apo tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ihē rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ē ke a'eta putar, a'erehe ihē rehe uhyk. Katu jupe, ame'ē ta anī. Ihē rehe uhyk ym.) 32 Pesarahā! Sawa'e katu aja ukwa jupe ame'ē ta pe kuja ihē apandu ym: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja. Anī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja ukwa ame'ē ta pe kuja ihē apandu katu: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja riki — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ma'e u'uha ke hijar ame'ē rehe har

(Matéu 9.14-17; Mak 2.18-22)

33 Amō ta Jesu pe pandu:

—Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta ma'e u'uha ke hijar hijar ixo. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupā pe.) Tupā namō a'eta pandu pandu tī. Parise ta namō jumu'e ixo ame'ē ta aja tī. Ma'e u'uha ke hijar hijar tī. Ne namō jumu'e ixo ame'ē ta aja ym riki. Ma'e ke a'eta u'u katu ixo. Hijar ym. Ma'erehe my? — aja ipe.

34 Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahā, ngā mi'u matyr. Huryha mujā. Pe, ame'ē pe oho ame'ē ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namō ixo rahā, ma'e u'uha ke hijar ym. 35 Ihē namō ihēma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta

hijar ym. Yman rahā, ihē ke amō ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahā ihēma'e jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta) — aja Jesu pandu.

36 Myja me'ē ymanihar ke my, ame'ē ke Jesu pandu tī:

—Kamixa ymanihar sorok rahā, kamixa pyahu mondok, ame'ē kurer ke amō mujar ym ehe. Mondok rahā, kamixa pyahu ame'ē ke mujaxer ta. Pe, ixurer ke kamixa ymanihar rehe katu ym tī. 37 Kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru ymanihar te pe amō purakar ym. Ame'ē pe purakar rahā, mupupur we ixo rī. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, kawī jyhen ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tī. 38 Pesarahā! Kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru katu ame'ē pe amō purakar rahā, katu ta tiki. (Aja rahā, kawī jyhen ym ta. Hyru ke upuk ym ta tī.) 39 Kawī iro ame'ē ke amō u'u rahā, kawī mupupur ramō ame'ē ke u'u tar ym. “Iro ame'ē ke katu te” aja pandu — aja Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahā, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. Kawī mupupur ramō, ame'ēja saka ame'ē. Kamixa pyahu, ame'ēja saka ame'ē tī. A'erehe parise ta mu'e, aja ixoha namō marā ka ym muparaha. Hyru ymanihar, aja saka. Kamixa ymanihar, aja saka tī, aja Jesu mujekwa.)

6

Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rehe har

(Matéu 12.1-8; Mak 2.23-28)

1 Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ahúí aja me'ē ty rupi Jesu wata oho ixo, jumu'eha ta namō. Pe, ame'ē ke jumu'eha ta amō amō po'ok ixo. (Ame'ē ke ipo pe kamyrik. Aja pিরer ke ombor. Upa ombor rahā, ame'ē ke u'u.)

² Pe, amō parise ta a'ep ixo. Ame'ē ta pandu:

—Anī. Katu ym u'uha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahā, katu ym. (Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ēha rehe panduha ihī — aja parise ta pandu.

³ (Amō rehe pyrara usak ta me'ē te'e, aja Jesu mujekwa tar katu,) a'erehe a'e pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamō ixo ame'ē ta aja tī. Myahy te tī. Ame'ē ta ma'eha ke Tupā je'ēha rehe pesak riki. ⁴ Ma'e u'u ame'ē ke nixói te rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'e ixo oho. Pe, mbeju a'ep ihī. Ame'ē ke u'u. Inamō ixo ame'ē ta pe me'ē tī. A'eta u'u tī. Ame'ē mbeju ke Tupā ruwa koty pa'ihu moī, ame'ēja saka. Pa'i ta jō ame'ē ke u'u katu. Amō ta u'u rahā, anī. (Ndawi ta pa'i ta ym.) A'erehe Ndawi ta u'u rahā, katu ym ta tipe. (Aja Moise je'ēha rehe hendu ym) — aja Jesu pandu.

⁵ A'e pandu tī:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ma'e ke amō ma'e, ame'ē ke ihē riki apandu katu. Tupā je'ēha rupi ajur ame'ē ke ko ihē. Awa ihē tī — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē ke Jesu mukatu

(Matéu 12.9-14; Mak 3.1-6)

⁶ Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho. A'ep ngā ke a'e mu'e uī. A'ep amō sawa'e ihī. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē ke a'e. Ijywa katu kotyhar ipo ke upa te'e jupu'a. ⁷ A'ep Moise je'ēha mu'e ame'ē ta amō ihī tī. Parise ta amō ihī tī. Jesu rehe a'eta usak katu uī. Putu'uha 'ar rahā, ma'e ahy ixo ame'ē ke Jesu mukatu ta my? Mukatu rahā, pandu ta

ipe: “Mā! Katu ym nde erema'e. Putu'uha 'ar rahā, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e, ame'ēja saka.) Jundéu awa ta je'ēha rehe nde erehendu ym. Katu ym aja” aja Jesu pe a'eta pandu ta. A'erehe a'eta usak katu ehe uī, Jesu rehe. ⁸ Ame'ē ta ipy'a pe ukwa ukwa uī, ame'ē ke Jesu ukwa katu. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē pe pandu:

—Epu'am! Se heta ame'ē ta pyter pe ejur! — aja riki.

Sawa'e pu'am. Heta ame'ē ta pyter pe pu'am oho. ⁹ Pe, ngā pe Jesu pandu:

—Ihē pe pepandurahā! Putu'uha 'ar rahā, myja jundéu awa je'ēha mujekwa my? Myja riki katu my? Ko amō ta rehe amō pyrara usak rahā, katu my? Ko mai rahā, katu my? Ko amō ta ke jukwa rahā, katu my? Ko jukwaha ke muputu'u rahā, katu my? Myja katu my? Pepandurahā! — aja ngā pe pandu.

¹⁰ Pe, ngā rehe juramā usak. Pandu ym awa. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē pe pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja.

Ipo ke sawa'e pirar rahā, upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tī. Upa katu. ¹¹ Ame'ē ke rehe usak rahā, parise ta parahy te ehe, Jesu rehe. Jundéu awa je'ēha rehe hendu ym, aja ukwaha naī, a'erehe parahy. Pandu pandu a'eta jupe:

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa — aja parise ta pandu pandu a'eta jupe.

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar
(Matéu 10.1-4; Mak 3.13-19)

¹² Amō pytun ramō rahā, ywy'ā rehe jeje te Jesu jupir oho. A'ep Tupā namō pandu pandu u'am. Aja te'e xu'em oho. ¹³ Wera rahā, jumu'eha ta ke mujy'ar. Ame'ē ta ngi har awa py mokōi sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ē ta pe pandu:

—Pehē riki ihē amondo ta ame'ē ta ke apo 'y — aja.

¹⁴ Ame'ë ta rer kuja. Ko Simã. Amõ her moĩ ehe. “Petu” aja her moĩ ehe. Ko Andere amõ tĩ. Simã mu a'e. Tian amõ tĩ. Ko Juã amõ tĩ. Tian mu a'e. Amõ Siri tĩ. Amõ Matoroméu tĩ. ¹⁵ Amõ Matéu tĩ. Amõ Tome tĩ. Amõ Tian tĩ. Apéu ra'yr a'e. Amõ Simã tĩ. Sero aja amõ ta ipe tĩ. (“Sero” aja pandu rahã, jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem, aja mujekwa.) ¹⁶ Amõ Jun tĩ. Tian ra'yr a'e. Ko Jun Ikario amõ tĩ. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur.

Ngã ke Jesu mu'e. Ahy ixo ame'ë ta ke mukatu tĩ.

(Matéu 4.23-25)

¹⁷ Pe, ame'ë ta namõ ywy'ã ngi wyjy oho. Ywy ipe katu ame'ë pe a'eta uhyk. Amõ jumu'eha ta heta a'ep ixo tĩ. A'ep Jundéi ywy ngi uhyk uwyr ame'ë ta heta ixo tĩ. Jerusarêk ta ngi uhyk uwyr ame'ë ta amõ tĩ. Heta ixo tĩ. Tir ok ta ngi uhyk uwyr ame'ë ta amõ tĩ. Sinõ ok ta ngi uhyk uwyr ame'ë ta amõ tĩ. Heta ixo tĩ. Sinõ ok ta y ramõi rake ihĩ. Tir ok ta aja tĩ. Y ramõi rake ihĩ tĩ. ¹⁸ Jesu pandu ame'ë ke rehe johu ngã hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ë ta ke mukatu, ame'ë ke rehe johu ngã uhyk uwyr tĩ. Ajã ipy'a rehe ihĩ ame'ë ta uhyk uwyr ehe tĩ. Ame'ë ta ke a'e mukatu tĩ. ¹⁹ Ima'e pyrãtãha namõ ngã ke mukatu hũ. A'erehe upa ngã ipo ke mujar tar katu ehe. Mujar ehe rahã, upa katu oho ipe.

Huryha rehe har. Pyaiha rehe har tĩ.

(Matéu 5.1-12)

²⁰ Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pandu:

—“Tupã rehe har jakwa ym jande” aja pekwa ame'ë ta mã peja pehẽ rury katu pe'am.

Ixotyhar ta aja pemuruwak ta. Pe, inamõ pexo ta, a'erehe mã peja pehẽ rury katu pe'am.

²¹ Amõ myahy rahã, ma'e ke u'u ta. Aja Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e tar katu te rahã, mã peja pehẽ rury katu pe'am. Upa peputar ame'ë ke Tupã muwyr katu ta.

Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe pejixi'u apo. Ame'ë ke Tupã pe pepandu. Aja rahã, mã peja pehẽ rury katu ta pe'am. Pepuka ta tĩ. Tupã ipy'a jywyr ta pehẽ rehe, a'erehe pehẽ rury katu pe'am.

²²⁻²³ —Mã! Pehẽ rury katu pehẽ. Ihẽ rehe pejuruar katu, a'erehe pehẽ rehe amõ ta parahy. Pehẽ ke putar ym tĩ. Pehẽ rehe juru ai ngã tĩ. “Peme'ë ta jaxer ai” aja pehẽ rehe har pandu naĩ tĩ. Ihẽ rehe pejuruar katu, a'erehe upa aja ta. Aja rahã, pehẽ rury katu pexo. Pehẽ ruryha namõ pepor pepor pexo. Pehẽ aja ymanihar Tupã je'eha pandu ame'ë ta tĩ. Ame'ë ta ke pehẽ ramõi ta mupyrara tĩ. Aja pehẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe pejuruar katu. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'eha rupi ajur. Ywa pe pehẽma'e hũ ta, a'erehe pehẽ rury katu pe'am.

²⁴ —Apo pehẽma'e hũ namõ pexo, a'erehe pehẽ rury katu pe'am.

Mã! I'i atu we rahã, pepyai ta. (Amõ ta rehe pekyty'ym.) A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara hũ ta.

²⁵ “Ma'e ke japutar ym te apo. Upa katu te jandema'e kohĩ apo, a'erehe Tupã ke japutar ym” aja pepandu ame'ë ta. Mã! Tupã koty pehẽma'e nixói te ta. Myahy te hũ, aja saka nixói te ta. Mã! Tupã mupyrara hũ ta pehẽ ke.

“Upa katu te jandema'e kohĩ, a'erehe Tupã ke japutar ym” aja apo pepuka puka ame'ë ta. Mã! Pepyai ta. I'i

atu we rahā, pejixi'u hū ta. Tupā mupyrara ta, a'erehe pejixi'u hū ta.

²⁶ —Yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ran rehe har amō ta pandu: “Katu peme'ē ta” aja nai. Te'e riki. A'engi Tupā mupyrara hū riki. A'erehe: “Mā! Katu peme'ē ta” aja pehē rehe har pandu nai rahā, mā pepyai pe'am. Ymanihar ta aja Tupā mupyrara ta my tī — aja Jesu pandu.

Huwajan ta rehe ipy'a katu

(*Matéu 5.38-48; Matéu 7.12; Ruk 23.34; At 7.60; Hom 12.17-21*)

²⁷ A'e pandu tī:

—Ihē rehe hendu ame'ē ta pe ihē apandu katu. Pehē ruwajan ta rehe pepy'a katu. Pehē rehe parahy ame'ē ta rehe pepy'a katu tī. ²⁸ “Mā peja pehē ke Tupā mahy” aja pandu ame'ē ta pe kuja pepandu: “Mā peja pehē rehe Tupā usak katu” aja ipe. Pehē ke mahy ame'ē ta rehe har Tupā namō pepandu katu. (“Mā peja esak katu ehe” aja Tupā namō pepandu.) ²⁹ Nde ruwa amō nupā rahā, aja emujy-wyr ym ipe tī. Mā peja nde ruwa wajar a'e nupā tī. Nema'e kamixa ke amō raho rahā, mā peja nema'e xirur raho tī. ³⁰ “Nema'e aputar” aja nde pe amō pandu rahā, ame'ē ke eme'ē ipe. Nema'e ke amō pyhyk rahā, ame'ē mujywyriha ke epandu ym ipe. ³¹ Pehē pe ma'e ke amō ta ma'ema'e katu, ame'ē ke peputar. Aja pemujywyryr ipe tī. Katu ame'ē ke pema'ema'e ngā pe tī.

³²⁻³⁵ —Pehē rehe ipy'a katu ame'ē ta rehe jō pepy'a katu rahā: “Mā! Peme'ē katu ame'ē ke” aja pehē rehe har Tupā pandu ym. Pesarahā! Jaxer ame'ē ta aja tī. Ipy'a katu ehe ame'ē ta rehe jō ipy'a katu tī. (Mā! Pehē ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ē te'e tī.)

—Pe, pehē pe ma'e katu ame'ē ke ma'e. Ame'ē ta rehe jō pepy'a katu rahā! “Mā! Peme'ē katu ame'ē ke”

aja pehē rehe har Tupā pandu ym tī. Pesarahā! Jaxer ame'ē ta aja tī. Ma'e katu ame'ē ke ma'e katu. Ame'ē ta rehe jō ipy'a katu tī. (Mā! Pehē ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ē te'e tī.)

—Amō ta pe tamatarer pemupyta rahā, ame'ē ke pehē pe mujywyryr ta, aja pekwa. A'erehe ame'ē ta pe pemupyta katu. Aja rahā: “Mā! Peme'ē katu ame'ē ke” aja pehē rehe har Tupā pandu ym. Pesarahā! Jaxer ame'ē ta aja tī. Aja mupyta tī. Juja katu te mujywyryr tī, aja ukwa. Aja ym pehē! (Pehē ruwajan rehe pepy'a katu.) Ame'ē ta rehe pesak katu tī. Tamatarer ke pemupyta katu. Mujywyriha ke peputar ym pexo. Aja rahā Tupā koty nema'e heta te hū ta. “Tupā ra'yr ta” aja ta pexo. Tupā riki ywatehar te ke a'e. Upa ngā rehe katu ame'ē ke a'e ma'ema'e. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu ym ame'ē ta rehe a'e usak katu tī. Jaxer ame'ē ta rehe aja tī. Usak katu tī. Upa ngā rehe aja tī. Usak katu tī. Aja Tupā. ³⁶ Pehē rehe pehē pái keruhū pyrara usak. Aja amō ta rehe pepyrara pesak tī — aja Jesu pandu.

“Katu ym nde” aja amō rehe har epandu ym

(*Matéu 7.1-5; Hom 2.1-3*)

³⁷ A'e pandu tī:

—Amō ta rehe har kuja ym pepandu: “Peme'ē ta katu ym” aja. Aja pepandu rahā, aja juja katu te pehē rehe har Tupā pandu ta tī. A'erehe aja ym pepandu. Kuja amō ta rehe har kapitā pe pepandu ym: “Peme'ē riki katu ym. A'erehe emahy” aja pepandu ym. Pepandu ym rahā, aja pehē rehe har Tupā pandu ym ta tī. “Katu ym pehē” aja a'e pandu ym ta tī.

—Amō rehe peparahy rahā, pehē py'a pemujywyryr katu ehe. Aja rahā, pehē katu ym rahā, pehē rehe Tupā ipy'a jywyryr katu ta tī.

³⁸ —Amō ta pe ma'e ke peme'ē katu. Aja rahā, pehē pe ma'e ke Tupā me'ē katu ta tī. Tyryhem aja pehē pe muwyr ta. Jete har te ke! I'ar koty te we muwyr ta, pehē pe. Myja me'ē amō ta pe ma'e ke pema'e, aja juja katu te pehē pe Tupā ma'e ta tī — aja Jesu pandu.

³⁹ Myja me'ē eha ym te ame'ē my, ame'ē ke jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Mokōi eha ym te ame'ē ta ixo rahā, marā ka ym jumokōi wataha. Ipo rehe a'eta jupyhyk wata oho rahā, janam ha pe te'e mokōi oho ta. (Aja eha ym te aja ym pehē tī. Jete har te ke pejumu'e katu rahā, ame'ē ke amō ta pe pemu'e katu ta. Janam ha aja pejawy ym ta.)
⁴⁰ Jumu'eha riki mu'eha aja ym. Mu'eha 'ar koty te we ukwa ym. Pe, upa katu te jumu'e rahā, mu'eha aja a'e tī. Ukwa katu ta tī.

⁴¹ —Ne mu reha ke myra kurer mupuk, ame'ē rehe nde eresak. (Aja rahā, ta'yr mi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e.) Mā peja ame'ē rehe har ekwa ekwa ym exo. Nde reha rehe myra keruhū mupuk riki. (Aja rahā, māte hū nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Katu ym aja.) Mā peja ame'ē rehe har ekwa ekwa py exo.

⁴² —Kuja ne mu pe ebandu my: “Éi! Sa'e! Nde reha ngi myra kurer ke ihē ajo'ok ta” aja. (Aja rahā, kuja riki: “Ta'yr mi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Ame'ē ke mā peja ehijar” aja nde erebandu.) Mā! Nde eresak ym my? Nde reha rehe myra keruhū ihī. (Aja rahā, māte hū nde ereka'u te'eha ke nde erema'e.)

—Mā! Mokōi nde erekwaha namō nde erexo. Nde reha ngi myra keruhū ke ejujo'ok py. (Aja rahā, māte hū nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde erehijar katu py.) Aja rahā, upa ma'e ke nde eresak katu ta. Pe, nde mu reha ngi myra kurer ta'yr mi nde

erejo'ok katu ta. (Aja rahā, nde mu pe nde erebandu: “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja nde erebandu katu) — aja Jesu pandu.

I'a rehe har

(*Matéu 7.16-20; Matéu 12.33-35*)

⁴³ A'e pandu tī:

—Ma'eywa'y hury katu rahā, i'a katu riki. Pe, ma'eywa'y hury ym rahā, i'a ym. ⁴⁴ I'a katu rahā, ma'eywa'y rehe har amō ukwa katu ta. (Ma'eywa'y hury katu, aja ukwa katu ta.) Pesarahā! Juruwe'y ngi akaju ke amō po'ok ym te. Japekā'y ngi waja ke amō po'ok ym te tī. ⁴⁵ Aja amō tī. I'a aja amō rehe har amō ta ukwa katu tī. Katu ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, sawa'e katu ame'ē ke a'e, aja amō ta ukwa. (I'a katu, ame'ēja saka.) Jaxer ame'ē ke amō ma'e rahā, sawa'e katu ym ame'ē ke a'e, aja amō ta ukwa. (I'a ym, ame'ēja saka.) Ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ē ke amō pandu. Aerehe i'a ym aja: “Katu ym a'e” aja ehe har ukwa katu awa — aja Jesu pandu.

Ok mujāha rehe har

(*Matéu 7.24-27*)

⁴⁶ A'e pandu tī:

—Ihē pe nde erebandu: “Éi! Sawa'e! Nde katu!” aja. Mā! Aja panduha jō. Anī. Ihē apandu ame'ē ke rehe nde erehendu ym rahā, katu ym aja. ⁴⁷ Ihē rehe amō uhyk. Pe, ihē je'ēha rehe amō hendu katu. Pe, aja ma'ema'e. Esarahā! Ehe har ihē amujekwa ta pehē pe. ⁴⁸ Ok ke mujā a'e. Kuja y rake mujā. Ywykwar ypyy pykūi katu. Itahu rehe uhyk oho. Ame'ē 'ar pe ok pyter ke jytyka. Ok pyter ke hātā jytyka. Pe, y tiha rahā, ok ke u'ar ym. Ok pyter hātā jytyka, a'erehe y ombor ym.

⁴⁹ —Amō anī. Ihē je'ēha rehe amō hendu tipe. Pe, aja a'e ma'e ym. Ame'ē riki amō koty ok ke mujā. Kuja, y rake mujā tī. Ok pyter ke

hātā ym jytyka. Pe, y tiha rahā, upa munde raho. Pahar ok ke y ombor oho. Tū! Mā! Tyapu hū! — aja Jesu pandu.

7

Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu

(Matéu 8.5-13)

¹ Upa aja me'ē ngā pe Jesu pandu rahā, a'engi oho. Kapana'ū ok ta pe oho. ² A'ep amō sawa'e ixo. Homa awa ke a'e. (Jundéu awa ym a'e.) Sonda tama'e kapitā ke a'e tī. Ima'e miasu ahy ixo. Ame'ē riki amō miasu 'ar koty te we katu ame'ē ke ipe. Manō tate a'e. ³ Pe, Jesu uwyriha rehe har kapitā ukwa rahā, jundéu awa tamūi ta ke ixoty a'e mondo. Tamūi ta pe pandu:

—“Ihēma'e miasu ke emukatu ejur. Pahar ejur” aja Jesu pe peme'u peho — aja tamūi ta pe kapitā pandu.

A'erehe tamūi ta oho. ⁴ Jesu rehe uhyk rahā, pandu ipe:

—Sa'e! Kapitā panduha ke nde erema'e rahā, katu ta tiki. ⁵ Jundéu awa ta rehe a'e ipy'a katu. Jandema'e jy'ariha renda ke a'e riki mujā tī — aja Jesu pe.

⁶ Tamūi ta pandu, a'erehe a'eta namō Jesu oho. Kapitā rok pe uhyk tate rahā, ixoty ehe katu ame'ē ta ke kapitā mondo tī. Kapitā je'ēha ke a'eta raho. Kuja Jesu pe kapitā rehe katu ame'ē ta pandu oho:

—Sa'e! Ehendurahā! Kuja kapitā pandu: “Ihē rok pe nde erexe rahā, ihē ruxi riki. Amō awa ihē. Nde aja jundéu awa ym ihē tī. ⁷ A'erehe nde koty ihē atu aho ym tī. Esarahā! Epandu jō! Pe, ihēma'e miasu katu ta oho. ⁸ Akwa katu ihē. Ihēma'e kapitā je'ēha rehe ihē ahendu katu tī. Pe, ihē je'ēha rehe amō sonda ta hendu katu tī. Amō pe ihē apandu: ‘Eho!’ aja. Pe, pahar a'e oho. Amō pe ihē apandu: ‘Ejur se!’ aja. Pe, pahar a'e uwyr. Ihēma'e miasu pe ihē apandu: ‘Eparaky eho!’ aja. Pe,

a'e paraky oho. A'erehe paite nde erepandu rahā, se ihēma'e miasu katu ta, aja akwa katu” — aja Jesu pe pandu.

⁹ Ame'ē ke Jesu hendu rahā: “Mā! Katu tiki!” aja ukwa. Uwak rahā, haikwer rupi uwyr ame'ē ta pe pandu:

—Mā! Sonda tama'e kapitā jurujar katu te ihē rehe. Ihē apandu pehē pe. Aja jundéu awa ta jurujar ym ihē rehe. Amō ywy pe nixói. Jundéu awa tama'e ywy pe nixói tī. A'eramō akwa — aja Jesu pandu.

Arahā mukatuha ke pandu. Pe, kapitāma'e miasu katu oho. ¹⁰ Sonda tama'e kapitā rok pe ehe katu ame'ē ta jō jywyr oho rahā, kapitāma'e miasu katu aja a'eta usak.

Ixawa'e manō ame'ē membyr ke Jesu mukwera

¹¹ Ku'ē rahā har pe we Naī ok ta pe Jesu oho. Inamō jumu'e ixo ame'ē ta oho tī. Inamō heta ngā oho tī. ¹² Ok ta kurar rukwen rehe uhyk tate rahā, ok ta ngi heta uhem uwyr ixo. Manō ame'ē ke jytyk ta raho reko tī. Ixawa'e manō ame'ē membyr ke a'e. Peteihar ke a'e. Heta ok ta pe har ta kūjā namō uwyr ixo. ¹³ Usak ehe rahā, pyrara Jesu usak ehe, ixawa'e manō ame'ē ke rehe. Pandu ipe:

—Ejixi'u ym! — aja kūjā pe.

¹⁴ Pe, kaixā koty oho. Ipo ke murjar ehe rahā, sawa'e ta hupir raho ame'ē ta pyta. Pe, Jesu pandu:

—Sa'e! Ihē apandu nde pe: “Epu'am!” — aja riki.

¹⁵ Pahar manō ame'ē ke wapyk tī. Kwera katu uī. Pandu pandu a'e tī. Imāi pe Jesu pandu:

—Ko ne membyr. Kwera katu tī — aja ipe.

¹⁶ (Pyrātā te ame'ē ke kohī, aja ngā ukwa.) A'erehe Tupā rehe har katu ngā pandu tī.

—Mā! Katu tiki! Tupā je'ēha ke pandu ame'ē ke jandé namō ixo

apo! Katu te ame'ë ke a'e. Ima'e awa ta ke Tupã muhã katu uwyr; jundëu awa ta ke — aja ngã pandu.

¹⁷ Pe, Jesu rehe har ngã pandu pandu oho. Jundëi ywy rupi pandu oho. Hake ywy ihĩ ame'ë rupi pandu oho tĩ. “Ngã ke Jesu mukatu” aja riki pandu oho ngã.

Jesu koty sawa'e ta ke Juã mu-jahukiha mondo

(Matëu 11.2-19)

¹⁸ Upa ame'ë mukatuha rehe har Juã pe inamõ jumu'e ixo ame'ë ta pandu tĩ. Arahã kyndaha pe Juã ixo. Pe, inamõ jumu'e ixo ame'ë ta ngi har mokõihar pe jõ Juã pandu.

—Pejur! Pesarahã! ¹⁹ Sawa'e te pe ma'e ke peme'u peho. Kuja: “ ‘Amõ sawa'e uwyr ta’ aja ihë apandu. Nde riki ame'ë ke my? Ame'ë ym rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my?” aja peme'u peho — aja Juã pandu mokõihar pe.

²⁰ Pe, Jesu koty mokõihar ta oho. Uhyk ehe rahã, pandu ipe:

—Nde koty jande ke Juã mu-jahukiha muwyr. A'e pandu nde pe: “Amõ sawa'e uwyr ta” aja a'e pandu. Nde riki ame'ë ke my? Anĩ rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my? — aja Juã muwyr ame'ë ta pandu ipe.

²¹ Anĩ. Jesu pandu ym. Kuja a'e ma'ema'eha mujesak. Kuja. Arahã heta ahy ixo ame'ë ta ke mukatu hũ. Ājã ipy'a rehe ihĩ ame'ë ta ke mukatu hũ tĩ. Eha ym te ame'ë ta ke mukatu hũ tĩ. ²² Pe, Juã muwyr ame'ë ta pe pandu:

—Juã koty pejywyr peho. Pesak ramõ ame'ë ke upa pepandu ipe. Pehendu ame'ë ke upa pepandu ipe tĩ. Kuja. Eha ym te ame'ë ke apo ma'e ke usak katu tĩ. Wata ym te ame'ë ke apo wata katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ë ta ke apo upa ka'ë oho ipe tĩ. Ma'e hendu ym te ame'ë ta ke apo ma'e hendu katu tĩ. Manõ ame'ë ta ke kwera katu tĩ. Pyrara ixo ame'ë ta pe

myrandu katu ke amõ ta pandu raho tĩ. A'erehe hury katu ixo apo 'y. ²³ Pe, ihë rehe jurujar katuha ke hijar ym rahã, hury katu a'e ixo. Aja Juã pe pepandu peho — aja Jesu pandu.

—Hã! Japandu ta jaho kÿ — aja sawa'e ta.

(Ahy ixo ame'ë ta ke Jesu mukatu. Manõ ame'ë ta ke mukwera katu tĩ. Aja rahã, a'e riki Kirisutu, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e, aja mujekwa katu.)

²⁴ Juã muwyr ame'ë ta jywyr oho rahã, Juã rehe har Jesu pandu ngã pe:

—Amukwehe te awa nixói te ame'ë pe Juã rehe pesak peho rahã, ma'e pesak peho my? Sawa'e pitu te'e ame'ë ke rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym Juã. (Pyrãtã a'e. Pahar amõ koty koty ukwaha ke mondo ym a'e.) ²⁵ Ima'e mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo, ame'ë sawa'e rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym tĩ. Pesarahã! Aja mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo ame'ë ta kapitã keruhũ rok pe ixo. Ma'e katu te ame'ë ke namõ jõ ixo ame'ë ta a'ep ixo tĩ. Kapitã keruhũ rok pe ixo tĩ. (Juãma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te ame'ë namõ a'e ixo ym.) ²⁶ Ihë pe pepandu! Awa rehe pesak peho my? Tupã je'ëha pandu ame'ë ke rehe pesak peho my? A'e tiki. Pesarahã! Apandu katu pehë pe. Ymanihar te Tupã je'ëha pandu ame'ë ta 'ar koty te we Juã riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. (A'erehe Juã rehe pehendu katu ta me'ë te'e.) ²⁷ Ta'yr rehe har kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

“Ne ndutar koty myrandu raho ame'ë ke ko ihë amondo py.

Nde ereho tate rahã, ngã py'a ke ihë koty a'e muruwak ta mondo” aja panduha ihĩ. (Ame'ë mondo py ame'ë ke Juã.)

28—Apandu pehē pe. Upa katu te sawa'e ta 'ar koty te we Juā katuha ke. Pe, amō ixo. Apo myrandu katu pandu oho ame'ē ta Juā 'ar koty te we katuha. Myrandu ke ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Juā pandu, a'e riki ymanihar ta 'ar koty te we katu. Apo anī. Ihēma'e jumu'eha ta myrandu katu ke pandu. Ame'ē ta Juā 'ar koty te we katuha. Ihēma'e jumu'eha ta ma'e ukwa ym ame'ē ta ke, aja pekwaha naī. Anī. Ame'ē ta katu te, aja Tupā ukwa katu — aja ngā pe Jesu pandu.

29 Jesu rehe heta ngā hendu. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ta hendu ehe tī. Amukwehe te Juā mujahuk ame'ē ta ke a'eta. (Ame'ē ta jaxer te, aja amō ta ukwaha.) Ame'ē ta Tupā je'ēha rehe hendu katu. “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Tupā koty pehē py'a pemuruwak” ame'ē Tupā je'ēha rehe hendu katu. A'erehe Juā mujahuk. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke hijar aja mujekwa.)³⁰ Parise ta anī. Putar ym. Ame'ē ta pandu: “Jande ke Juā mujahuk ame'ē ke japutar ym. Tupā mujekwa ame'ē ke rehe jahendu tar ym tī” aja riki. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Tupā mujekwa ame'ē ke rehe hendu tar ym tī.

31 Jesu pandu tī:

—Myja me'ē ihē ke putar ym ame'ē ta my? Kuja nahā my?
³² Ame'ē ta riki kurumī ra'yr ta aja saka. Kūjātāi ta aja tī. Jumusarāiha ke a'eta mujā. Muhepyha renda pe wapyk. Pe, wajar ta pandu: “Huryha rehe jande jajyngar tipe. Pepurahái ym. Pyaiha rehe jajyngar tipe. Pejixi'u ym tī” aja wajar ta pe pandu.

³³ —Aja apo jundéu awa ta ixo ame'ē ta tī. Juā mujahukiha uwyr rahā, ma'e u'uha ke a'e hijar. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Kawī ke u'u

ym te tī. Pe, ehe har pepandu: “Ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ke a'e. Katu ym a'e” aja pandu naī. (Pehē rury ym ehe. Wajar ihī, ame'ēja saka pehē tī.)

³⁴ —Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Juā aja ym ihē. Upa ma'e ke ihē a'u. Kawī a'u we tī. Pe, ihē rehe har pepandu: “Pesarahā! Ma'e u'u hū ame'ē ke a'e. Kawī ngi ka'u ame'ē ke a'e” aja ihē rehe pandu naī. Katu ym aja. “Jaxer ai ame'ē ta rehe katu ame'ē ke a'e. Homa awa tama'e kapitā keruhū rehe tamatarer matyr ame'ē ta rehe katu ame'ē ke a'e tī. Katu ym aja” aja riki ihē rehe har pandu naī tī. Tupā muwyr ame'ē ke ihē, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ihē rehe. (Jumusarāiha wajar saka.)

³⁵ —Pesarahā! Tupā koty ipy'a ke amō muruwak rahā, Tupā riki upa ma'e ke ukwa katu, aja a'e ukwa katu — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, kuja riki. Juā ke Tupā muwyr. Juā ma'ema'eha katu, aja Tupā ukwa. Jesu ke Tupā muwyr tī. Pe, Jesu ma'ema'eha katu, aja Tupā ukwa tī. Aja Tupā kotyhar ta ukwa katu tī, aja mujekwa.)

Parise rok pe Jesu oho

³⁶ Jesu pe parise pandu:

—Ihē rok pe e'u ejur — aja ipe.

Pe, hok pe inamō uhyk rahā, wapyk. Ma'e ke u'u uī.³⁷ Ame'ē ok ta pe amō kūjā ixo. Kūjā ixo te'e ame'ē ke a'e. Parise rok pe ma'e ke Jesu u'u uī, aja hendu. A'erehe ixoty oho. Ma'e piheha ke raho. Ita parasuku pe ihī, ame'ē ke raho.
³⁸ Pe, Jesu py rake wapyk uī. Jixi'u uī tī. Aja ipy ke makym. Pe, i'a puku ame'ē pe ipy ke muxikā rahā, ipy ke juru pe pyter pyter tī. (Aja ipy'a moī moī ehe.) Pe, ma'e piheha ke jyhen ehe.
³⁹ Ame'ē rehe parise usak. Hok pe Jesu ke muhyk ame'ē ke a'e. Her Simā. A'e jupandu jupe uī:

—Peme'ë sawa'e Tupã je'ëha pandu ame'ë ke rahã, kũjã rehe har ukwa ta tipe. Ipy ke pyhyk pyhyk, ame'ë rehe har ukwa ta tipe. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë kũjã ke a'e, aja a'e ukwa ta tipe — aja Jesu rehe har Simã jupandu jupe uĩ.

⁴⁰ Ame'ë ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Simã! Ma'e ke ihẽ apandu ta nde pe — aja.

Simã pandu:

—Ere! Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Epanurahã! — aja ipe.

⁴¹ Pe, kuja Jesu pandu ipe:

—Ko mokõi sawa'e ta ixo. Tamatarer jar ngi tamatarer ke ame'ë ta pyhyk. Peteĩ sawa'e heta te hũ pyhyk. Amõ heta ym pyhyk. ⁴² Pe, ijar pe marã ka ym mujwyriha. A'erehe mokõi sawa'e ta pe ijar pandu: “Ere! Katu apo 'y. Tamatarer pemujiwyr ym ta me'ë te'e. Upa ihẽ aharãi apo 'y” aja. Aja rahã, mokõi sawa'e ta ngi har myja me'ë sawa'e riki ijar rehe ipy'a katu te my? — aja Jesu Simã pe.

⁴³ Simã pandu:

—Tamatarer heta te hũ pyhyk, ame'ë riki ipy'a katu te. Tamatarer mujiwyrriha ijar harãi, a'erehe ipy'a katu te, aja nahã my — aja ipe.

Jesu pandu:

—A'e tỹ. Nde erepandu katu — aja.

⁴⁴ Simã pe pandu we rahã, kũjã koty uwak.

—Simã! Kome'ë kũjã rehe esarahã! Ko nde rok pe ihẽ ajur rahã, y ke nde eremoĩ ym. Ihẽ py kutukiha ke. (Aja jundéu awa ma'eha ke.) Kome'ë kũjã anĩ. Ihẽ py ke kutuk. Eha rykwer pe kutuk. Pe, i'a pe muxikã tĩ. ⁴⁵ Ahyk rahã, ihẽ rehe nde erejuman ym tĩ. “Ko nde erejur katu” aja nde erepandu ym. Kome'ë kũjã anĩ. Ihẽ ahyk rahã, ihẽ py ke pyter pyter. Putu'u ym a'e.

Aja ipy'a katuha mujekwa. ⁴⁶ Ihẽ ãkã rehe ma'e ka pihe katu ame'ë ke nde erejyhen ym. (Aja nde rury katuha ke nde eremujekwa ym.) Kũjã anĩ. Ihẽ py rehe ma'e piheha ke jyhen. Aja ipy'a katuha mujekwa. ⁴⁷ A'erehe ihẽ apandu nde pe. Ihẽ rehe ipy'a katu te ha ke kũjã mujekwa. (Aja rahã, Tupã koty ipy'a muruwak aja mujekwa.) A'erehe Tupã ipy'a jywyr ehe. Ma'e ka'u te'eha ke kũjã ma'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, Tupã ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi ma'e. A'erehe ta'yr mi ipy'a katuha amõ mujekwa tĩ — aja Simã pe pandu.

⁴⁸ Pe, kũjã pe Jesu pandu:

—Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr — aja ipe.

⁴⁹ Myrape 'ar pe amõ ta wapyk uĩ. Ame'ë ta jupandu a'eta jupe uĩ:

—Mã! Awa ko my? Esarahã! Amõ ke rehe ipy'a jywyr ame'ë ke a'e. Tupã a'e my tĩ — aja jupandu a'eta jupe uĩ.

⁵⁰ Pe, kũjã pe Jesu pandu:

—Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde ke Tupã muhã katu. Ererahã! Eho katu — aja ipe.

8

Jesu namõ kũjã ta oho

¹ Ku'ë rahã har pe we amõ amõ ok ta rupi Jesu ohoho ixo. Awa renda rupi ohoho ixo tĩ. “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. A'e putar aja pexoha pyahu aja pexo katu. Aja rahã: ‘Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ’ aja a'e pandu ta” ame'ë myrandu katu ke pandu pandu oho ixo. Jumu'eha ta inamõ oho tĩ, awa py mokõi ame'ë ta ke. ² Inamõ kũjã ta oho tĩ. Amukwehe amõ kũjã ta py'a ngi ãjã ke Jesu muhem mondo. Ame'ë kũjã ta oho inamõ tĩ. Amukwehe amõ ma'e ahy ixo ame'ë ta ke mukatu tĩ. Ame'ë kũjã ta oho inamõ tĩ.

Ko Mari Mandare oho inamō tī. Amukwehe te awa po wajar mokōi ājā ta ke Jesu muhem mondo ingi. ³ Ko Joa oho inamō tī. Ku rakehar ke a'e. Ku riki Ero rok pe ma'e ke ma'ema'e ixo ame'ē ke a'e. Ko Susā oho inamō tī. Ko amō kūjā ta heta oho inamō tī. Upa ame'ē ta ma'e ke me'ē katu, Jesu ta pe. Ima'e tamatarer ke me'ē. Ame'ē namō ma'e ke johu jo'ok jo'ok ngā pe.

Ma'e ra'ī muhāi me'ē rehe har
(Matéu 13.1-9; Mak 4.1-9)

⁴ Heta ngā ixoty jy'ar uwyr. Amō amō ok ta ngi jy'ar uwyr ixoty. Ame'ē ta pe myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu pandu:

⁵ —Ma'e ra'ī ke amō sawa'e muhāi oho. Kupixa pe ma'e ra'ī muhāi rahā, awa rape rupi amō ha'ī u'ar. A'ep amō ta pyrū ehe. Ma'ewyra ta u'u amō tī. ⁶ Amō ma'e ra'ī ita ty rupi u'ar. Ame'ē hywōi rahā, te'e manō. Ita ty rupi y nixōi, a'erehe te'e manō. ⁷ Amō ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Juruwe namō hywōi. Pe, juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e ra'ī hywōi rahā, hury ym. A'erehe i'a ym. ⁸ Amō ma'e ra'ī wyy katu ame'ē rehe u'ar. A'ep hury katu. I'a hū tī. Hymbo rehe heta te hū i'a ihī. Sē (100) aja hetaha. Aja hymbo pame katu te i'a ihī — aja Jesu pandu.

A'e pandu tī:

—Pesarahā! Pekwa tar katu rahā, ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e! — aja ngā pe Jesu pandu.

Myja me'ē ma'e ke my ame'ē rehe har

(Matéu 13.10-17; Mak 4.10-12)

⁹ I'i we myja me'ē ma'e ke my, ame'ē rehe har jumu'eha ta pandu:

—Ma'e ame'ē my? — aja Jesu pe.

¹⁰ Pe, a'e pandu:

—Apo amō kotyhar Tupā mujekwa. Pyahu ame'ē ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak ame'ē ke a'e putar katu. “Thēma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ē ke nema'e

jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupā ihē pe pandu. Amō ta pe anī. Amujekwa ym ta. A'erehe myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke apandu pandu. Aja rahā, amō usak usak tipe. Anī. Ukwa ym te ame'ē rehe har. Amō hendu hendu tipe. Anī. Ukwa ym te tī — aja Jesu pandu.

Myja me'ē ma'e ra'ī my, ame'ē ke Jesu mujekwa

(Matéu 13.18-23; Mak 4.13-20)

¹¹ A'e pandu tī:

—Myja me'ē ma'e ra'ī my, ame'ē rehe har amujekwa ta apo 'y. Ma'e ra'ī riki Tupā je'ēha aja saka. ¹² Ma'e ra'ī awa rape rupi u'ar. Ame'ē riki Tupā je'ēha rehe amō ta hendu tipe. Pe, ame'ē ta rehe Satana uhyk ta. (Ājā ramūi a'e. Ma'ewyra u'u uwyr, ame'ēja saka.) Pe, Tupā je'ēha ke upa mukanim a'eta ngi. Aja rahā, Tupā rehe jurujar ym. Pe, ame'ē ke Tupā muhā ym.

¹³ —Ma'e ra'ī ita ty rupi u'ar. Ame'ē riki Tupā je'ēha rehe huryha namō hendu katu tipe tī. (Pahar hywōi, ame'ēja saka.) Anī. Pyta katu ym. Heta ym jahy rahā, jurujar katu we rī. Pe, Tupā rehe jurujar katu, a'erehe amō ta putar ym. Mahy riki tī. A'erehe jurujar katuha ke hijar. (Warahy upa jukwa, ame'ēja saka.)

¹⁴ —Ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Ame'ē riki Tupā je'ēha rehe hendu tipe tī. Pe, ixoha rehe har a'eta jumupyai ixo, a'erehe Tupā je'ēha harái. Upa ipy'a ngi mukanim. Tamatarer hū pyhykiha rehe jō ukwa ukwa ixo, a'erehe Tupā je'ēha harái tī. Jumuhuryha rehe jō ukwa ukwa ixo tī, a'erehe Tupā je'ēha harái tī. Upa mukanim ingi tī. A'erehe Tupā rehe har ukwa tar ym. A'erehe ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ym. (I'a ym, ame'ēja saka.)

¹⁵ —Ma'e ra'ī wyy katu ame'ē rehe u'ar. Ame'ē riki Tupā je'ēha rehe hendu katu tī. Ipy'a pe ihī

katu. Hendu katu te ehe tĩ. Amõ koty uwak ym oho, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. (I'a heta hũ, ame'ẽja saka) — aja Jesu pandu.

Araparin rehe har
(Mak 4.21-25)

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—Araparin amõ hapy rahã, pander pe jupyk ym. Myrape wyr pe moĩ ym tĩ. Anĩ. Ywate pukwar. Aja rahã, ok pe ngã ixo rahã, wera katu ipe. Wera katu, aja Tupã rehe har ukwa ta. ¹⁷ Ihẽ amu'e ame'ẽ ke ame'ẽja saka. Apo mukanim, ame'ẽja saka. I'I atu rahã, upa mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ẽja saka. Apo jupyk, ame'ẽja saka. I'i atu rahã, upa pirar ta, ame'ẽja saka. (Aja rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ẽja saka.)

¹⁸ —Pesarahã! Ma'e pehendu ame'ẽ ke pekwa katu pexo. Tupã rehe har ukwa tar katu. Aja rahã, ame'ẽ pe amõ we Tupã mujekwa ta. Ta'yr te mi ukwa, aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke upa katu te Tupã mukanim ta ingi. Aja rahã, ukwa ym te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu mujekwa.

Jesu mõi ta rehe har

(Matéu 12.46-50; Mak 3.31-35)

¹⁹ Jesu mõi ixoty oho. Imu ta oho ixoty tĩ. Hake uhyk ym ehe. Heta te hũ ngã, a'erehe marã ka ym uhykiha ehe. ²⁰ Pe, amõ pandu oho ipe:

—Soroka pe ne mõi ixo. Ne mu ta amõ tĩ. Ne namõ pandu tar katu — aja Jesu pe.

²¹ Pe, heta ame'ẽ ta pe Jesu pandu:

—Tupã je'ẽha rehe hendu, pe, pandu: “Katu. Tupã je'ẽha mujekwa, aja ihẽ ama'ema'e ta” aja. Aja pandu ame'ẽ ta ihẽ mõi aja tĩ. Ihẽ mu ta aja tĩ — aja ngã pe pandu.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u
(Matéu 8.23-27; Mak 4.35-41)

²² Amõ wera rahã, jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Jumu'eha ta opor oho tĩ. Ame'ẽ ta pe pandu:

—Ypa ruwái koty jaha jaho — aja Jesu.

Pe, sosok mondo. ²³ Pe, aha oho ixo rahã, Jesu ukwer oup. Pe, pahar ywytu keruhũ uhyk ehe. Ypa rupi peju hũ. Jarusu keruhũ pe y ke oho rai. Tate jere oho. ²⁴ Pe, Jesu ke jumu'eha ta mupak oho. Pandu ipe:

—Sa'e! Jande jajere Tate jaho — aja Jesu pe.

Pe, pu'am rahã, ywytu keruhũ pe Jesu pandu:

—Mã peja ym! Eputu'u katu ihẽ pe — aja.

Pahar ywytu keruhũ putu'u! Y kotok keruhũ pe pandu tĩ:

—Mã peja ym! Ewapyk katu — aja.

Pahar y kotok keruhũ wapyk katu te uĩ tĩ. ²⁵ Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Mã! Pehẽ namõ ihẽ axo. Ihẽ rehe pejuruar ym. Katu ym aja — aja Jesu.

A'eta mukahem riki. Kyje tĩ. Jupandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ. Je'ẽha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Mã! Myja me'ẽ sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

Ipy'a rehe ajã ihĩ ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Matéu 8.28-34; Mak 5.1-20)

²⁶ Pe, ypa ruwái rehe Jesu ta aha oho, jarusu keruhũ pe. Jera ywy koty oho. Ame'ẽ ywy Ngariréi ywy kupe koty ihĩ. ²⁷ Pe, jarusu keruhũ ngi Jesu uhem oho rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Ok ta pe har ame'ẽ ke a'e kwe. Ipy'a rehe ajã ihĩ ame'ẽ ke a'e tĩ. Yman jawe te'e ixo rĩ, a'erehe hok pe pyta ym te. Kangwerupa rupi ixo ame'ẽ ke a'e. Itakwar rupi kangwerupa ihĩ. ²⁸⁻²⁹ Pe, ajã ihĩ katu ehe rahã,

awa nixói te ame'ë pe sawa'e ke mujan mujan mondo. Sawa'e ke amō ta pukwar kwe. Ita tupaham pe ipo apyr pukwar. Ipyta ke pukwar tī. Anī. Ten! Aja ame'ë ke upa te'e mohok. Pe, awa nixói te ame'ë pe ājā mujan mondo. Pe, Jesu rehe sawa'e usak rahā, ahem hū ixo. Jesu ruwa koty u'ar. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohī aja mujekwa.) Ājā pe Jesu pandu:

—Sawa'e ngi ehem eho — aja.

A'erehe Jesu pe sawa'e hātā pandu:

—Jesu! Nde riki Tupā ra'yr! Ywatehar ke a'e. Ema'e ym ihē pe. Ihē apandu nde pe, emahy ym ihē ke — aja Jesu pe.

³⁰ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ma'e nde rer? — aja ipe.

—Ihē rer riki: “Heta” — aja.

Sawa'e py'a rehe heta te hū ājā ta ihī, a'erehe: “Heta” aja pandu.

³¹ Pe, Jesu pe ājā ta pandu:

—Mupyraraha renda pe jande ke emondo ym we rī. Aja emahy ym we jande ke rī — aja ipe.

³² Pe, petete kure ta ixo. Ame'ë ke rehe ājā ta usak. Heta te hū kure ta i'āi. Ywy'ā rupi kōpī u'u ixo. Jesu pe ājā ta pandu:

—Kure ta koty jaho tar katu — aja.

—Ere! — aja Jesu.

³³ A'erehe sawa'e ngi ājā ta uhem oho. Kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hū uwak.) Pe, kure ta upa katu te ujan oho. Upen te'e hū ame'ë pe u'ar oho. Ypa pe u'ar. Upa katu te y jukwa.

³⁴ Ame'ë ke kure usakiha ta usak rahā, ame'ë rehe har ok ta pe pandu pandu oho. Amō ta renda rupi pandu pandu oho tī. ³⁵ Pe, ame'ë ke rehe ngā usak oho tī. Jesu rehe uhyk rahā, sawa'e rehe usak. A'eramō ājā ta uhem oho ingi, ame'ë ke rehe usak. Jesu rake wapyk uī. Ima'e mundeha namō ixo apo 'y. Apo ka'u te'e ym tī.

Pe, upa ngā kyje ingi, Jesu ngi. (Sawa'e pyrātā te hū ko ixo, aja ukwa, a'erehe kyje ingi.) ³⁶ Sawa'e ke Jesu mukatu, ame'ë ke rehe usak ame'ë ta upa ame'ë rehe har ngā pe pandu. ³⁷ Pe, Jesu ngi upa jera wyw pe har ta kyje. (Sawa'e pyrātā te hū ko ixo, aja ukwa.) A'erehe kyje ngā ingi. (Amō we ngāma'e kanim ta, ame'ë ke putar ym tī.) A'erehe pandu ipe:

—Sengi eho — aja Jesu pe.

A'erehe jarusu keruhū pe Jesu opor oho. Oho ingi. ³⁸ Oho tate rahā, sawa'e pandu ipe. A'eramō ājā ta uhem oho ingi ame'ë ke a'e. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ne namō ihē aho ta — aja Jesu pe.

³⁹ A'e pandu:

—Anī. Nde rok pe ejywyr eho. Nde ke Tupā mukatu, ame'ë rehe har epandu eho — aja sawa'e pe.

Pe, hok pe mujywyr mondo. Pe, ok ta rupi sawa'e pandu pandu oho. “Mā! Katu tiki. Ihē ke Jesu mukatu” aja pandu pandu oho.

“Ihē rajyr emukatu ejur” aja Jái pandu

(Matéu 9.18-19; Mak 5.21-24)

⁴⁰ Ypa ruwái koty Jesu jywyr oho. Y rymy'y rehe uhyk rahā, heta ngā harō u'am ehe. Huryyha namō ame'ë ta pandu:

—Ko nde erejur! — aja Jesu pe.

⁴¹ Pe, amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitā ke a'e. Huwa koty ipynarāi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu hū ipe:

—Ihē rok pe jaho! ⁴² Ihē rajyr ahy oup. Manō tate oup. Emukatu ejur! — aja Jesu pe.

Awa py mokōi warahy 'ar ame'ë ke tajyr. Tajyr petēihar ke.

Kūjā ke Jesu mukatu

(Matéu 9.20-22; Mak 5.25-34)

Pe, Jái namō Jesu oho ixo rahã, heta ngã jumujar mujar hũ te'e oho ixo tĩ. ⁴³ Heta ame'ẽ ta pyter pe amō kūjã oho ixo. Jaiha pupur hũ ame'ẽ ke a'e. Awa py mokōi warahy 'ar rahã, aja te'eha a'e. [Mukatuha ta pe upa katu te tamatarer ke me'ẽ me'ẽ. Anĩ. Mukatu ym te a'e ke.]

⁴⁴ Jesu raikwer rupi uwyr. Pe, heta ame'ẽ ta rupi asa oho. Pe, Jesuma'e mundeha apyr ke pyhyk. Pahar jaiha pupur ame'ẽ ke putu'u katu ipe. ⁴⁵ Jesu pandu:

—Awa ihẽ ke pyhyk my? — aja.

Upa ngã pandu:

—Anĩ ihẽ — aja ipe.

Petu pandu:

—Sawa'e! Mã! Ukwa ym awa! Nde rake rupi heta ngã ixo. Mujar mujar hũ tĩ — aja ipe.

⁴⁶ Jesu pandu:

—Jetehar te ke! Ihẽ ke amō pyhyk! Ihẽma'e pyrãtãha uhem oho. Amukatu amō ke, a'erehe ihẽma'e pyrãtãha uhem, aja akwa katu — aja riki.

⁴⁷ Pe, ngã ukwa ym ha rupi asa oho ym ta, aja kūjã ukwa. A'erehe Jesu rake oho. Ryrýi riki. Jesu rake wapyk oho. Pe, ngã pyter pe upa pandu. Ma'erehe Jesu ke pyhyk my, ame'ẽ rehe har upa pandu. Pahar katu oho jupe, ame'ẽ rehe har pandu tĩ. ⁴⁸ Pe, Jesu pandu ipe:

—Éi, kūjã! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ẽ rehe nde erejuru-jar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Ejywyr katu eho — aja kūjã pe.

*Jái rajyr ke Jesu mukwera katu
(Matéu 9.23-26; Mak 5.35-43)*

⁴⁹ Pe, pandu ixo rahã, kapitã rok ngi amō pandu uwyr, Jái rok ngi. Kuja Jái pe pandu:

—Nde rajyr manō ramō te. Mã peja mu'eha jywyr oho. Nde rajyr manō tái — aja sawa'e ta pandu. (“Mu'eha” aja pandu rahã: “Jesu ke” aja a'eta ukwa.)

⁵⁰ Sawa'e ta panduha rehe Jesu hendu rahã, Jái pe pandu:

—Anĩ. Nde py'ahu te'e. Ihẽ rehe nde erejuru-jar katu, aja rahã jō katu ta tiki. Pe, nde rajyr katu ta tĩ — aja Jesu ipe.

⁵¹ Pe, hok pe uhyk rahã, heta ame'ẽ ta pe pandu:

—Se pepyta. Soroka pe pepyta — aja Jesu.

Kuja jō inamō hok pe ixo oho. Ko Petu. Juã amō tĩ. Tian amō tĩ. Ipái amō tĩ. Imãi amō tĩ. Ame'ẽ ta jō. Heta ame'ẽ ta soroka pe pyta. ⁵² Kūjãtãi manō, a'erehe a'ep pe har ta jixi'u hũ. Ahem ehe ixo tĩ. Pe, Jesu pandu:

—Pejixi'u ym. Kūjãtãi manō ym. Ukwer te'e oup — aja ngã pe.

⁵³ —Héi! Héi! Mã! Ukwa ym a'e — aja upa a'ep har ta puka puka hũ ehe.

Kūjãtãi manō te, aja a'eta ukwa. A'erehe puka puka hũ ehe. ⁵⁴ Kapy pe ixo rahã, ipo ke Jesu pyhyk. Pe, pandu:

—Kūjãtãi! Epu'am! — aja Jesu.

⁵⁵ Pe, pahar kwera katu. Pu'am tĩ. Pe, imãi pe Jesu pandu:

—Ma'e ke eme'ẽ ipe. U'u ta — aja.

(Ma'e u'u rahã, ixuwe katu a'e aja ukwa katu, a'erehe aja Jesu pandu.) ⁵⁶ Ipái ta pandu:

—Mã! Mã katu tiki! — aja.

Jesu pandu:

—Myja kwera katu my, ame'ẽ rehe har amō ta pe pepandu ym te — aja ipái ta pe.

Petu ta pe aja tĩ. “Pepandu ym” aja pandu tĩ.

9

Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mondo

(Matéu 10.5-15; Mak 6.7-13)

¹ Pe, awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pandu:

—Ihẽ je'ẽha rupi amō ta py'a ngi ãjã ta ke pemuhem pemondo. Ihẽma'e pyrãtãha namō aja tĩ. Pemuhem pemondo tĩ. Ihẽ je'ẽha rupi ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu tĩ. Ihẽma'e

pyrātāha namō aja tī. Pemukatu tī — aja Jesu pandu.

² Pe, ame'ē ta ke mondo rahā, kuja pandu tī:

—Kuja pepandu pandu peho: “Ixoty ipy'a ke amō muruwak rahā, Tupā pandu ta ipe: ‘Ihēma'e nde' aja. A'erehe mā peja pehē py'a ke ixoty pemuruwak” aja ngā pe pepandu peho. Ahy ixo ame'ē ta ke pemukatu tī. ³ Peho rahā, pehēma'e ke peraho ym te. Pehē mi'u ke peraho ym. Tamatarer ke peraho ym tī. Mokōi kamixa ke peraho ym tī. Pehē kupe pe ma'e ryrū peraho ym tī. Myra te'e pehē po pe peraho ym tī. Myra rehe te'e wata ame'ē ke. ⁴ Amō ta rok pe pehyk, pe, pehē pe ijar pandu: “Ko nde erejur katu. Ihē rok pe epyta katu” aja. A'ep pepyta katu we rī. Ame'ē ok ta pe pexo rahā, ame'ē rok pe jō peker. Ame'ē rok pe jō ma'e ke pe'u tī. (Aja rahā, ijar pandu py ame'ē ke parahy ym ta.)

⁵ —Pehē ke amō ta putar ym rahā, ame'ē ok ta ngi pehem peho. “Ko nde erejur katu. Se epyta katu” aja pandu ym te awa. Aja rahā, pehem peho. Peho rahā, pehē py ngi ywyku'i pejuhyk pembor. Ame'ē ke a'ep pe har ta usak rahā, a'ep pe har ta ke Tupā putar ym tī, aja pemujukwa ta ngā pe tī — aja Jesu pandu.

⁶ Upa Jesu pandu rahā, jumu'eha ta oho. Amō amō ok ta rupi ohoho. Myrandu katu ke pandu pandu oho. Oho ixo rahā, ahy ixo ame'ē ta ke a'eta mukatu.

Eroma'e ukwaha

(*Matéu 14.1-12; Mak 6.14-29*)

⁷ Ero kapitā ke a'e. Ngariréi wyy pe har tama'e kapitā ke. Pe, upa Jesu ma'ema'e ame'ē rehe har hendu. Amō ta pandu:

—Jesu riki Juā mujahukiha ke. Juā ke Tupā mukwera katu muhem tī — aja Jesu rehe har pandu naī.

A'erehe ame'ē hendu rahā, Ero ka'u te'e. ⁸ Amō ta pandu:

—Anī. Jesu riki Eri. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke jywyr uwyr a'e tī — aja Jesu rehe har pandu naī tī.

Amō ta pandu:

—Anī. Ymanihar te Tupā je'ēha pandu ame'ē ke kwera katu uhem tī — aja Jesu rehe har pandu naī tī.

⁹ Pe, Ero pandu:

—Anī. Amukwehe amō pe apandu: “Juā ākā emondok eho ingi” aja. (Juā manō te, aja akwa katu. A'erehe Jesu riki Juā ym, aja akwa katu.) Pe, awa peme'ē my? Māte hū ehe har ihē ahendu — aja.

Pe, Jesu rehe Ero usak tar katu tipe. Ukwa tar katu ehe har.

5.000 hetaha ta pe ngā mi'u ke Jesu me'ē

(*Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Juā 6.1-14*)

¹⁰ Pe, Jesu mondo ame'ē ta jywyr uwyr ixoty. Upa katu te ma'ema'eha ke pandu ipe. Pe, ame'ē ta namō jō Jesu oho. Mesái ok ta pe oho. ¹¹ Pe, ame'ē ke hetaha ta ukwa rahā, haikwer rupi ngā oho tī. Uhyk rahā, Jesu pandu:

—Ko pejur katu — aja hetaha ta pe.

Tupā rehe har kuja pandu: “Apo amō koty Tupā mujekwa. Pyahu ame'ē ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak, ame'ē ke a'e putar katu. Ixoty ipy'a muruwak rahā: ‘Ihēma'e ke a'e' aja a'e pandu” aja Jesu pandu pandu ngā pe. Ahy ixo ame'ē ta ke mukatu tī.

¹² Pe, warahy ka'aruk koty rahā, awa py mokōi jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Ko awa nixói te ame'ē pe jaxo. Ngā mi'u nixói te se. A'erehe hetaha ta ke emujywyr emondo. Paite ok ta rupi ngā oho ta. Ame'ē rupi imi'u ngā jō'ok ta. Ukweriha renda a'ep ihī tī. Amō awa renda rupi aja tī — aja Jesu pe.

¹³ Jesu pandu:

—Anī. Ame'ē ke pehē atu peme'ē me'ē ngā pe — aja jumu'eha ta pe.

A'eta pandu:

—Pira ka'ë mokõi jõ kohĩ. Mbeju, awa po wajar peteihar upa jõ kohĩ tĩ. Ame'ë uhyk ym ta ngã pe. Amõ heta te hũ jajo'okym rahã, uhyk ym ta ngã pe. Ngã heta te hũ kote'e ixo — aja Jesu pe.

¹⁴ Kuja, 5.000 sawa'e ta a'ep ixo nahã my. Sawa'e ta jõ manga rahã, aja hetaha ta ixo nahã my. Pe, Jesu pandu:

—Amõ koty koty ngã ke pe-mujy'ar. Ko 50 hetaha nahã. Se amõ 50 nahã. Paite amõ 50 nahã. Aja pame katu te. “Pewapyk” aja pepandu ngã pe — aja jumu'eha ta pe.

¹⁵ Pe, aja jumu'eha ta mujy'ar. Upa ngã pe pandu:

—Pewapyk — aja riki.

Pe, wapyk. Se 50 hetaha. Se amõ 50. Paite amõ 50. Aja pame katu te. ¹⁶ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pira ka'ë amõ. Ywa rehe ma'ã. Pe, pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

Pe, mbeju mopok. Ame'ë ke jumu'eha ta pe me'ë. Pira ka'ë mu-pen tĩ. Ame'ë ke me'ë tĩ. Pandu:

—Ngã pe peme'ë me'ë peraho — aja Jesu.

¹⁷ Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ë ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Kuja, awa py mokõi wasãkã mutyryhem.

Jesu rehe har Petu pandu

(Matéu 16.13-19; Mak 8.27-29)

¹⁸ Pe, amõ rahã, Tupã namõ jeje Jesu pandu u'am. Jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Jesu pandu:

—Ihë rehe har ngã pandu rahã, myja pandu my? — aja jumu'eha ta pe.

¹⁹ Ame'ë ta pandu:

—Kuja amõ ta: “Juã mujahukiha nde” aja je. Amõ ta: “Eri nde. Ymanihar Tupã je'ëha pandu me'ë

ke” aja je tĩ. Amõ ta: “Amõ ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke kwera katu uhem. Ame'ë ke nde” aja je tĩ — aja Jesu pe.

²⁰ A'e pandu:

—Pehërahã! Myja ihë rehe har pekwa my? — aja jumu'eha ta pe.

Petu pandu:

—Nde riki Kirisutu! Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde — aja Jesu pe.

Manõha rehe har Jesu pandu

(Matéu 16.20-23; Mak 8.30-33)

²¹ Pe, Jesu pandu:

—Kirisutu ihë. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihë. Ame'ë rehe har amõ ta pe pepandu ym te — aja jumu'eha ta pe.

²² A'e pandu tĩ:

—Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ko apandu pehë pe. Ihë ke amõ ta mahy hũ ta. Jundéu awa tamũi ta putar ym te ihë ke tĩ. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ aja tĩ. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Ihë ke putar ym te tĩ. Ihë ke amõ ta jukwa ta. Pe, mokõi aker rahã, ihë ke Tupã mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta ke

(Matéu 16.24-28; Mak 8.34-9.1)

²³ Upa ngã pe Jesu pandu:

—Ihë namõ amõ ixo tar katu rahã, ima'e putariha ke hĩjar ta me'ë te'e. Pe, Tupã putar ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e. Wera rahã pame katu te ima'e putariha ke mukanim ta me'ë te'e tĩ. Pe, ihë namõ tapijar te'e we oho ta me'ë te'e. ²⁴ Amõ manõ tar ym. A'erehe a'e pandu naĩ: “Anĩ. Jesu rehe ajurujar ym ihë” aja. Aja rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Ihë rehe amõ jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ ta jukwa. Aja rahã, Tupã namõ aja te'e ta a'e ixo. ²⁵ Kome'ë ywy keruhũ pe ma'e katu ame'ë ke heta te hũ ihĩ. Upa ame'ë ke amõ pyhyk. Matyr hũ tĩ. Pe, manõ rahã, Tupã

namō ixo ym te ta. Aja rahã, marã ka ym katuha.

²⁶ —Awa ihē tī. Tupã je'ēha rupi ajur. Ihē ngi amō huxī rahã, ihē ruxī ta ingi tī. Ihē amu'e ame'ē ke ngi amō huxī rahã, ame'ē sawa'e ngi ihē ruxī ta tī. Ihē ajywyr rahã, ihē ruxī ta ingi. Katu te ha namō ihē ajywyr ta. Papama'e katu te ha namō ajywyr ta tī. Ima'e je'ēha rahoha tama'e katu te ha namō ajywyr ta tī. Arahã ihē ngi huxī ame'ē ta ngi ihē ruxī ta tī. ²⁷ Pesarahã! Apandu pehē pe! Ihē riki kapitã keruhū te. Ame'ē ke pehē ngi har amō ta usak ta. Ixuwe katu ixo rahã, usak ta, manō ym we ta rī — aja ngã pe Jesu pandu.

Moise namō Jesu pandu. Eri namō pandu tī.

(Matéu 17.1-13; Mak 9.2-8)

²⁸ Upa ame'ē ke Jesu pandu rahã, kuja a'e ukwer nahã my, awa po wajar mokōi. Pe, ywy'ã keruhū pe oho. Petu ke raho. Juã amō tī. Tian amō tī. Tupã namō pandu oho. ²⁹ Pe, Tupã namō pandu u'am rahã, huwa ke amō koty uwak oho. Ima'e mundeha ke ituwyr te hū. ³⁰⁻³¹ Pahar ywa pe har weraha namō mokōi sawa'e ta uhem. (Wera te hū rahã, Tupã pete'e ixo aja mujekwa katu.) Ko ymanihar te Moise ke uhem. Ymanihar te Eri amō tī. Jesu namō a'eta pandu pandu u'am. Kuja a'eta pandu inamō:

—Jerusarē ok ta pe nde eremanō ta. Aja Tupã putar ame'ē ke nde erema'e ta — aja Jesu pe.

³² Petu ta riki ukwer katu te. Pe, upak rahã, Jesuma'e katu te ha rehe a'eta usak. Mokōi sawa'e ta inamō pu'am u'am, ame'ē ke rehe a'eta usak tī. ³³ Pe, mokōi sawa'e ta oho ixo ingi rahã, Jesu pe Petu pandu:

—Sawa'e! Ko jande johu jaxo, a'erehe katu tiki. Pehē mahapyr pe mahapyr xipa ke jamujã ta. Ko nde pe amō. Moise pe amō tī. Eri pe

amō tī. (Aja rahã, amō we pepyta we ta my) — aja Petu Jesu pe.

Ukwa ym ma'e panduha ke, a'erehe aja Petu pandu.

³⁴ Pe, Petu pandu u'am rahã, ywa takãxīha uhyk a'eta rehe. Takãxīha rysãha uhyk a'eta rehe. Pe, ywa takãxīha pe mokōi sawa'e ta ixo oho rahã, Petu ta kyje. Usak ame'ē ke ngi kyje. ³⁵ Pe, ywa takãxīha ngi panduha uwyr. Kuja:

—Ko riki ihē ra'yr. Katu asak ame'ē ke a'e. Ihēma'e ke a'e. A'e pandu ame'ē ke rehe pehendu katu — aja.

³⁶ Panduha putu'u rahã, jeje Jesu ixo. Upa usak ame'ē ke amō ta pe Petu ta pandu ym te. Arahã pandu ym te rī.

Kurumī py'a rehe ãjã ihī

(Matéu 17.14-18; Mak 9.14-29)

³⁷ Ame'ē ku'ē rahã, ywy'ã keruhū ngi Jesu ta wyjy oho. Wyjy uwyr ixo rahã, heta ngã uhyk ixoty. ³⁸ Heta ame'ē ta ngi har amō sawa'e pukái Jesu pe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Apandu nde pe. Ihē ra'yr rehe esarahã! Peteihar ke a'e. ³⁹ Ipy'a rehe ãjã ihī rahã, pahar ahem ahem a'e. Mumanō manō a'e ke reko tī. Aja rahã, juru ke tyjúi hū. A'e ke mahy hū tī. Pe, he'ō te rahã, uhem oho ingi. ⁴⁰ Ne namō jumu'e ixo ame'ē ta pe ihē apandu hū: “Ãjã ke pemuhem pemondo ingi” aja riki. Anī. Marã ka ym muhemihã — aja Jesu pe.

⁴¹ A'e pandu:

—Mã! Apo pehē pexo ame'ē ta! Mã! Tupã pyrãtãha rehe pejurujar ym! Katu ym aja. Aja te'e pehē namō ihē axo ym ta. Pejurujar ym ha namō aja te'eha ihē py'ahu te'e ahendu. Anī. Aja ym ta — aja ngã pe.

Pe, sawa'e pe pandu:

—Nde ra'yr ihē pe erur — aja ipe.

⁴² Pe, kurumī uwyr ixo rahã, a'e ke ãjã ityk. Ywy rehe ityk. Pe,

mumanõ manõ hũ. Æjã pe Jesu pandu:

—Ehem eho ingi — aja.

Pe, uhem oho. Aja mukatu, pe, ipái pe raho. ⁴³ Tupãma'e pyrãtãha rehe har ngã pandu:

—Mã! Katu tiki! Katu hũ — aja.

Manõha rehe har Jesu pandu tĩ
(*Matéu 17.22-23; Mak 9.30-32*)

Jesu ma'eha rehe har ngã pandu pandu ixo rĩ:

—Mã! Katu te me'ẽ a'e my! — aja.

Arahã jumu'eha ta pe Jesu pandu:

⁴⁴ —Ko ihẽ apandu ame'ẽ ke pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. Aja rahã, peharái ym ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Ihẽ rehe ihẽ ruwajan ta ke amõ muhyk ta werur — aja riki.

⁴⁵ Anĩ. Ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta ukwa ym. Mujekwa ym Jesu, a'erehe ukwa ym. Jumu'eha ta kyje ingi, a'erehe ame'ẽ rehe har pandu ym we ipe tĩ.

Katu te ame'ẽ rehe har

(*Matéu 18.1-5; Mak 9.33-37; Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu 5.5*)

⁴⁶ Jumu'eha ta je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe u'am:

—Jande ngi har awa riki katu te ame'ẽ ke my? — aja a'eta jupe.

⁴⁷ Ame'ẽ ta ukwa ukwa u'am ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, ta'yn ke pyhyk. Pe, hake mupu'am.

⁴⁸ Pandu:

—Kome'ẽ ta'yn ke hok pe mupyta katu. Ihẽ kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihẽ rok pe epyta katu” aja. Aja rahã, ihẽ ke hok pe mupyta katu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Ihẽ pe: “Ko nde erejur katu” aja pandu rahã, ihẽ pái pe: “Ko nde erejur katu” aja pandu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Ihẽ ke ihẽ pái muwyr ame'ẽ ke ihẽ. Pehẽ ngi har amõ kuja ukwa: “Katu ym ame'ẽ ke ihẽ” aja ukwa. Aja rahã, ame'ẽ ke katu te aja Tupã ukwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ehe katu ame'ẽ rehe har
(*Mak 9.38-40*)

⁴⁹ Juã pandu:

—Sawa'e! Paite amõ sawa'e rehe jasak. Ame'ẽ riki nde je'ẽha rupi ãjã ta ke muhem katu mondo, ngã py'a ngi. Jande namõ ixo ym a'e, a'erehe japandu ipe: “Anĩ. Mã peja ym. Jesu je'ẽha rupi ãjã ta ke emuhem ym emondo” aja sawa'e pe jande japandu — aja Jesu pe.

⁵⁰ Pe, Juã ta pe Jesu pandu:

—Anĩ. Aja ym pepandu ipe. Amõ riki pehẽ ruwajan aja ym rahã, pehẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e — aja Juã ta pe.

Jesu ke amõ ok ta pe har ta putar ym

⁵¹ Ywa pe Jesu ke Tupã mujwyr ta, ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate rahã, Jesu pandu:

—Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho ta kũ — aja.

Pe, ixoty oho ixo. ⁵² Amõ sawa'e ta ke mondo py. Pe, sawa'e ta oho. Samari ywy pe amõ ok ta ihĩ. Ame'ẽ pe oho. (A'ep Jesu rehe ukweriha renda ke mukatu oho.) ⁵³ Anĩ. A'ep pe har ta putar ym. (Jesu riki jundéu awa ke, a'erehe putar ym.) Jerusarẽ ok ta jaxer aja a'ep pe har ta ukwaha naĩ. Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo, aja a'ep pe har ta ukwa, a'erehe putar ym tĩ. ⁵⁴ Ame'ẽ ke Tian ukwa rahã, Jesu pe pandu. Juã aja tĩ. Jumu'eha ta ke mókõi. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ame'ẽ ok ta pe har ta ke tata mai ta my. (Nde ke putar ym ame'ẽ ta ke a'eta.) Ywa ngi tata keruhũ ke japandu ta. Aja nde ereputar my? — aja Jesu pe.

⁵⁵ Jesu uwak rahã, pandu a'eta pe:

—Anĩ. Peja ym! — aja Tian ta pe.

⁵⁶ Pe, amõ ok ta pe Jesu ta oho.

Jesu namõ amõ ta oho ta tipe
(*Matéu 8.18-22*)

⁵⁷ Pe, a'eta oho ixo rahã, amõ sawa'e pandu ipe:

—Nde ereho ame'ë pe ne namō ihē aho ta kŷ tī — aja Jesu pe.

⁵⁸ A'e pandu ipe:

—Hokwar rupi so'o ukwer. Haity pe ma'ewyra ta ukwer tī. Ihē anī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihē akeriha renda nixói — aja ipe. (Aja rahā, inamō oho rahā, hok te nixói ta, aja mujekwa katu. Sawa'e jete har te oho ta my, ame'ë ke Jesu manga, a'erehe aja pandu.)

⁵⁹ Amō sawa'e pe Jesu pandu:

—Ihē namō eho — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—Sa'e! Anī we rī. Ihē rok pe ajoywyr we ta rī. Papa manō rahā, ihē riki ajytym ta. Arahā jō ne namō ihē aho ta kŷ — aja Jesu pe.

⁶⁰ A'e pandu:

—Anī. Tupā rehe ipy'a ym ame'ë ta manō aja saka ixo. Ame'ë ta riki manō te ame'ë ke jytym ta. Ne anī. Ihē namō ejur apo 'y. “Tupā kotyhar ta aja pemuruwak” aja epandu eho apo 'y — aja sawa'e pe.

⁶¹ Amō sawa'e pandu:

—Sa'e! Ne namō ihē aho ta kŷ. Kuja py ta rī. Ihē rok pe aho we ta rī. Papa ta pe ihē apandu ta: “Ihē aho ta kŷ” aja ta. Upa rahā, ne namō ihē aho ta kŷ — aja Jesu pe.

⁶² A'e pandu ipe:

—Mandi'i'y ke purure pe amō jytym rahā, hok pe purure mujywywyr jywywyr ym. Kupixa pe pyta. Aja Tupā rehe har amō pandu pandu oho rahā, hok pe jywywyr jywywyr oho rahā, katu ym tiki. (Jywywyr jywywyr rahā, ihē namō oho te ta, aja mujekwa ym. Katu ym aja) — aja Jesu pandu.

10

Kuja, 72 sawa'e hetaha ta ke Jesu mondo

¹ Ajame'ë ke amō heta sawa'e ta pe Jesu pandu: “Ihē koty pejur. Ihēma'e ta ke pehē pexo” aja riki. Jesu jandema'e sawa'e te. Kuja,

72 sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ë ta ke jumokōi mokōi pame katu te mondo. Jesu oho ta ame'ë rupi ame'ë ta ke mondo py. Ok ta rupi mondo. Awa renda rupi mondo tī. ² Ame'ë ta pe pandu:

—Heta te hū ngā ixo. Ihē rehe har pandu oho ame'ë ta anī. Heta ym. A'erehe Tupā namō pepandu. “Sawa'e te! Ne je'ēha pandu oho ame'ë ta ke emondo. Heta emondo. Aja rahā, nde koty ngā py'a ke ame'ë ta muruwak ta” aja Tupā pe pepandu. ³ Peho apo 'y. Pesarahā! Arapuharan rehe jangwate usak rahā, marā ka ym arapuharan ujan oho ingi. Arapuharan ta aja saka pehē. Pehē ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ë ta mahy tar katu tī. (Arapuharan ke jangwate pyhyk, ame'ëja saka.) A'erehe peta kŷ. ⁴ Te'e peho. Peho rahā, tamatarer ryru peraho ym. Ma'e ryru pehē kupe pe peraho ym tī. Mokōi pehē py rehe har peraho ym tī. Peho pexo rahā, i'i atu pehē rehe uhyk ame'ë ta namō pepyta ym. Pahar peasa peho. ⁵ Amō rok pe pehyk rahā, pepandu py: “Mā peja kome'ë rok pe har ta rehe Tupā usak katu” aja. ⁶⁻⁷ Pe, ok jar pandu: “Katu. Ko pejur katu! Se pepyta” aja rahā, Tupā usak katu ta ehe. Ame'ë rok pe jō pepyta katu. Pehē mi'u ke ok jar me'ë. Ame'ë ke pe'u katu. Parakyha pe ma'e ke ijar me'ë me'ë katu. Aja ihēma'e parakyha ke pehē, a'erehe pehē pe ijar werur ame'ë ke pe'u katu. Amō amō rok pe pehē mi'u pekekar ym peho.

—Anī. Ok jar putar ym rahā: “Katu. Ko pejur katu. Se pepyta” aja ym pandu rahā, peho ingi. Katuha pepandu ame'ë ke pehē rehe jywywyr ta, ame'ëja saka. Pehē rehe Tupā usak katu ta.

⁸ —Amō ok ta pe peho, pe, a'ep pe har ta mupyta katu rahā, ma'e ke pehē pe ngā werur ame'ë ke

pe'u katu. ⁹ A'ep ahy ixo ame'ë ta ke pemukatu. A'ep pe har ta pe pepandu tĩ: “Tupã koty pehë py'a ke pemuruwak. Aja rahã, Tupã pandu ta: ‘Ihë kotyhar ta ke pehë apo 'y' aja Tupã pandu” aja ngã pe pepandu.

¹⁰ —Pe, amõ ok ta pe peho, pe, a'ep pe har ta pehë ke mupyta ym rahã, ok ta pyter pe peho. A'ep pepandu: ¹¹ “Pehë ok ta rupi jawata rahã, ywyku'i jande pyrehe pyta rã. Pesarahã! Ame'ë ke ja-juhyk apo. Aja rahã, kuja pehë py'a rupi pekwa katu pe'am. Tupã pandu: ‘Ihë kotyhar ta aja pemuruwak apo' aja riki. Anĩ. A'e ke peputar ym” aja ok ta pe har ta pe pepandu.

¹² —Apandu pehë pe. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke Tupã mupyrara rahã, Sondo ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ. (Ymanihar te jaxer ma'ema'e ame'ë ta ke a'eta, a'erehe mupyrara ta.) Pe, pehë ke mupyta ym apo. (Ame'ë ta Tupã muwyr ame'ë ke putar ym. Ihë riki Tupã muwyr ame'ë ke ihë.) A'erehe ame'ë ok ta pe har ta ke Sondo ok ta pe har ta 'ar koty te we Tupã mupyrara hũ ta — aja 72 mondo ame'ë ta pe Jesu pandu.

Amõ ok ta pe har ta Jesu rehe jurujar ym

(Matéu 11.20-24)

¹³ A'e pandu tĩ:

—Korasĩ ok ta pe har ta! Mã! Mãte hũ pehë ke Tupã mupyrara ta tĩ. Mesái ok ta pe har ta! Pehë aja tĩ. Mãte hũ pehë ke Tupã mupyrara ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke heta hũ pehë ruwa koty ihë ama'ema'e tipe. (Anĩ. Ihë rehe pejurujar ym.) Pehë ruwa koty ihë ama'ema'e ame'ë ke ymanihar Tir ok ta pe ihë ama'ema'e ta tipe rahã, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta tipe. Pan xuru aja me'ë ma'e mundeha ke

munde ta tipe. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe.) Aja Tupã koty ipy'a ke muruwak, aja mujekwa ta tipe tĩ. Tatimbuk ke iãkã rehe ombor ta tipe tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ymanihar Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. (Pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ma'e ka'u te'eha ke hijar ta tipe tĩ. Tupã koty a'eta py'a ke muruwak aja mujekwa ta tipe tĩ.

¹⁴ —Ko ihë apandu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Tir ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. Ame'ë ok ta pe har ta 'ar koty te we Korasĩ ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Aja Mesái ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ. ¹⁵ Kapana'ũ ok ta pe har ta! Kuja: “Jande anĩ. Katu te jande” aja pekwaha naĩ. Upa pehëma'e ok ta ke Tupã mukanim ta tĩ — aja Jesu pandu.

¹⁶ Jumu'eha ta pe pandu:

—Pehë rehe amõ hendu katu rahã, ihë rehe hendu katu tĩ. Pehë ke amõ putar ym rahã, ihë ke putar ym tĩ. Ihë ke amõ putar ym rahã, ihë pái ke putar ym tĩ. Ihë ke ihë pái muwyr. A'e ke putar ym tĩ — aja Jesu pandu.

(Upa Jesu pandu rahã, kuja 72 sawa'e ta pandu oho. Tupã je'ëha ke pandu oho.)

Kuja, 72 sawa'e ta jywyr uwyr
(Apokarip 21.27)

¹⁷ Ok ta rupi upa pandu oho rahã, kuja 72 sawa'e ta jywyr uwyr, Jesu rehe. Hury riki ame'ë ta. Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Pesarahã! Æjã ta riki jande rehe hendu katu tĩ! Nde je'ëha rupi japandu: “Ehem eho ngã py'a ngi” aja. Aja rahã, Æjã ta uhem katu oho — aja Jesu pe.

¹⁸ A'e pandu:

—A'e tỹ! Satana rehe asak a'am rahã, pyrãtãha kanim ingi. (Æjã ramũi a'e.) Ame'ë ke rehe ihë asak. Ywa ngi Tupã weraha, aja pahar pyrãtãha kanim ingi. A'erehe Æjã

ta ke pemuhem pemondo ngā py'a ngi. ¹⁹ Pesarahā! Ihēma'e pyrātāha ke pehē pe amondo, a'erehe mbói ta rehe pepyrū, pe, su'u rahā, ahy ym pehē pe. Jawajyr ta rehe aja tī. Pepyrū, pe, jupi rahā, ahy ym pehē pe tī. Satanama'e pyrātāha ke aja tī. (Ājā ramūi a'e.) Pehē ke mahy ym ta tī. Pehē ke mahy ym te ta ma'e ke. ²⁰ Ājā ta pehē rehe hendu katu. Ame'ē rehe pehē rury katu. Amō we tī. Tupā kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē rer ke Tupā mapyk. Ima'e paper rehe mapyk. Ywa pe ame'ē ke ihī. A'erehe i'ar koty te we hū pehē rury katu te pexo — aja 72 sawa'e ta pe Jesu pandu.

Jesu huryha ke

(*Matéu 11.25-27; Matéu 13.16-17*)

²¹ Upa 72 sawa'e ta pe Jesu pandu rahā, Jesu rehe Tupā'ā ihī katu te. A'erehe hury katu te a'e. Pe, Jesu pandu:

—Papa! Ywa pe har ta kapitā keruhū ke nde! Kome'ē uhy keruhū pe har ta kapitā keruhū ke nde tī. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja nde pe apandu. “Akwa katu te ame'ē ke ihē” aja pandu ame'ē ta pe nema'e pyrātāha ke nde eremujekwa ym. “Thē riki ajumu'e katu te ame'ē ke ihē” aja pandu ame'ē ta pe nde eremujekwa ym tī. Ta'yn ta aja ihēma'e jumu'eha ta. Upa katu te ukwa ym. Ame'ē ta pe nema'e pyrātā te ha ke nde eremujekwa katu. A'erehe apandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja nde pe. Papa! Jetehar te ke. Nde ereputar, a'erehe aja nde eremujekwa katu — aja Tupā pe Jesu pandu.

²² Pe, ngā pe pandu:

—Upa katu te ma'e ke ihē pe ihē pái mujekwa katu. A'erehe upa katu te ihē akwa katu. Ihē rehe har ukwa ym awa. Ihē pái jō ukwa katu te ihē rehe har. Ihē pái rehe har ukwa ym awa. Ihē jō akwa katu te

ehe har. Ta'yr ke ihē. Pe, amō ta pe ehe har ihē amujekwa tar katu, ame'ē ta jō ukwa katu te ehe har tī — aja Jesu pandu.

²³ Pe, jumu'eha ta jeje ixo rahā, hake Jesu oho. Pandu:

—Pehē rury katu ame'ē ta ke pehē! Ihē ama'ema'e ame'ē rehe pesak katu, a'erehe pehē rury katu pehē. ²⁴ Apandu pehē pe. Ihē ama'ema'e ame'ē ke rehe pehē atu pesak katu. Ame'ē rehe heta ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta usak tar katu tī. Marā ka ym usakiha. (Arahā se ihē nixói.) Heta ymanihar kapitā keruhū ta aja tī. Usak tar katu tī. Pehē riki ihē je'ēha rehe pehendu, ame'ē rehe ymanihar ta hendu tar katu tī. Marā ka ym henduha. (Arahā se ihē nixói tī.) Pehē anī. Pehendu, a'erehe pehē rury katu ame'ē ta ke pehē — aja Jesu pandu.

Samari ywy pe har sawa'e rehe har

(*Matéu 22.34-40; Mak 12.28-34*)

²⁵ Pe, amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ke a'e. Jesu ukwa katuha ke a'e manga tipe. Ame'ē ke mujawy tar katu, a'erehe pandu:

—Sa'e! Ngā mu'eha nde. Myja ma'e ke ihē ama'e rahā, ihē ke Tupā muhā katu ta my — aja ipe.

²⁶ Jesu pandu ipe:

—Moise mupinim ame'ē ke rehe nde eresak. Ame'ē mujekwa katu. Myja nde erema'e rahā, nde ke Tupā muhā katu ta. Ame'ē pehī. Myja nde erekwa my? — aja sawa'e pe.

²⁷ Sawa'e pandu:

—Kuja panduha ihī. Tupā riki jandema'e sawa'e te! Nde erepy'a katu te ehe.

Tupā rehe nde py'a nde eremoi moī ehe rahā, epy'a katu ehe.

Ehe har nde erekwa erekwa erexo rahā, epy'a katu ehe tī.

Upa nema'e pyrâtâha namõ ma'e ke nde erema'e rahã, epy'a katu ehe tî.

Upa nde erekwa katuha namõ epy'a katu ehe tî.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja ne namõ ixo ame'ë rehe epy'a katu tî — aja Jesu pe pandu.

²⁸ A'e pandu:

—A'e tÿ. Aja ema'e eho. Aja rahã, nde ke Tupã muhã katu ta — aja sawa'e pe.

²⁹ Pe, sawa'e riki katu ame'ë ke a'e aja mujekwa tar katu, a'erehe Jesu pe pandu:

—Awa rehe ihë apy'a katu ta me'ë te'e my? — aja sawa'e.

³⁰ (Pe, amõ rehe a'e ipy'a katu ta me'ë te'e, ame'ë rehe har Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe kuja sawa'e pe Jesu pandu:

—Jerusarë ok ta ngi amõ sawa'e uhem oho. Jundéu awa ke a'e. Jeriko ok ta pe oho ixo. Arahã a'e ke ma'e mukanîha ta pyhyk. Upa ima'e ke ame'ë ta mukanim rahõ. Nupã hũ tî. Tate jukwa. Pete'e túi 'y.

³¹ —Arahã ame'ë pe rupi jundéu awa tama'e pa'i oho ixo tî. Sawa'e rehe usak rahã, asa oho. Xupe 'ar rupi asa oho. ³² A'engi amõ sawa'e oho ixo tî. Pa'ima'e miasu ke a'e. Jundéu awa ke a'e tî. Sawa'e rehe usak rahã, ixoty usak oho. Pyrara usak tar ym ehe, a'erehe upa usak rahã, xupe 'ar rupi asa oho tî.

³³ —Pe, amõ sawa'e ame'ë rupi oho ixo tî. Samari ywy pe har ke a'e. (Jundéu awa aja ym ame'ë ke a'e. Samari ywy pe har ta ke jundéu awa putar ym. A'erehe huwajan aja saka.) Sawa'e rehe uhyk oho tî. Usak ehe rahã, pyrara usak ehe. ³⁴ Hake oho. Pirokiha rape rehe puhã moï. Ame'ë ke pukek tî. Pe, ima'e hymba 'ar pe mondo, jumen 'ar pe. Aja amõ ukweriha renda pe raho. A'ep usak katu we ehe rî. ³⁵ Ku'ë rahã, hyru ngi tamatarer ke muhem. Mokõi

wera rahã, wetep paraky, ame'ë hepyha jo'ok. Ame'ë ke ukweriha renda jar pe me'ë. Pandu ipe: “Ko riki tamatarer ihî. Kome'ë namõ sawa'e rehe esak katu kÿ. Amõ we sawa'e mukatuha rehe puhã nde erejo'ok rahã, ame'ë ke upa nde pe ihë amujywyr ta kÿ. Koropi ajywyr rahã, amujywyr ta nde pe, a'erehe sawa'e mukatuha rehe esak katu tî” aja ijar pe samari ywy pe har pandu — aja Jesu pandu.

³⁶ Ame'ë panduha upa rahã, sawa'e pe Jesu pandu:

—Apo myja nde erekwa my? Mahapyr sawa'e ta usak ehe, ma'e mukanîha ta nupã ame'ë ke rehe. Mahapyr sawa'e ta ngi har awa ipy'a katu ehe my? — aja Moise jé'ëha mu'e ame'ë ke pe pandu.

³⁷ A'e pandu:

—Raho ame'ë ke pyrara usak ehe. (Samari ywy pe har ke.) A'e riki ipy'a katu te — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e tÿ. Eho tî. Aja nde tî. (Nde ruwajan aja ame'ë rehe epy'a katu kÿ) — aja sawa'e pe.

Mar rehe Jesu usak oho. Mari rehe usak oho tî.

³⁸ Pe, jumu'eha ta namõ Jesu oho ixo rahã, amõ ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ kÿjã ixo. Her Mar. Hok pe Jesu ta ke mupyta katu. ³⁹ Ianam inamõ ixo tî. Her Mari. Jesu py rake wapyk uî. A'ep Jesu mu'e ame'ë ke rehe hendu uî. ⁴⁰ Mar anî. Ma'e ke mupupur hũ a'eta pe ixo. A'erehe ipy'a ahy Tate. (Mari mupupur ym uwy; a'erehe ipy'a ahy Tate ehe.) Pe, Jesu rake oho rahã, pandu ipe:

—Sawa'e! Ihë namõ ihë anam mupupur ym. Ihë jõ riki ma'e ke amupupur axo. Aja katu nde pe my? Epandu ipe: “Inamõ ma'e emupupur eho” aja Mari pe — aja Mar pandu.

⁴¹ Pe, Jesu pandu ipe:

—Mar! Heta ame'ë ta rehe nde erejumupyai te'e hũ erexo. Nde

py'a ahy Tate tĩ. ⁴² Peteihar ma'e ke jō nde eremupupur rahā, katu tiki. (Ma'e ke ja'u ame'ē ke upa harái ta ngā.) Mari anĩ. Ihē je'ēha rehe hendu tar katu uĩ. Ame'ē je'ēha ke Mari harái ym ta. Ame'ē ke katu te ame'ē ke — aja Mar pe Jesu pandu.

11

Tupā namō amō pandu pandu katu ame'ē rehe har

(Matéu 6.9-15; Matéu 7.7-11; Mak 11.24; Ruk 18.1; 1 Tesaron 5.17)

¹ Amō renda pe Tupā namō Jesu pandu pandu u'am. Upa pandu rahā, jumu'eha ta ngi har peteĩ pandu ipe:

—Sawa'e! Myja Tupā namō japandu ta my? Ame'ē ke jande ke emu'erahā! Ima'e jumu'eha ta ke Juā mujahukiha mu'e, aja jande ke emu'e tĩ — aja Jesu pe.

² Pe, a'e pandu:

—Kuja Tupā namō pepandu: “Jande pái keruhũ! Nde rehe har amō hendu rahā, mã peja pandu: ‘Mã katu te’ aja. Nema'e jete har te ke rehe upa katu te awa ta hendu katu, ame'ē angaha ke rehe ihē aharō hũ axō.

³ Jande mi'u wera rahā pame katu te emuwyr.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke jande pe amō ta ma'e rahā, ame'ē ta rehe jande py'a jamujywy.

Aja jande rehe nde tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ē rehe japyai.

Aja rahā, jande rehe nde py'a emujywy katu tĩ.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahā, ame'ē ke jande py'a ngi emukanim. (Aja rahā, jama'e ym ta)” aja pepandu ipe — aja Jesu mu'e.

⁵ Pe, jumu'eha ta ke mu'e tĩ. (Tapijar te'e we Tupā namō pandu pandu ta me'ē te'e, aja mu'e.) A'erehe kuja pandu:

—Pesarahā! Pehē ngi har peteĩ riki ehe katu ame'ē rok pe oho. Pytun pyter pe oho. Pandu ipe: “Sa'e! Ne mi'u ihē pe emuwyr te'e rĩ. ⁶ Ihē rehe katu ame'ē ke uhyk namō te uwyr. Paite ngi uhyk uwyr. Myahy hũ a'e. Nixói te ihēma'e ke apo. Ma'e ke ym ihē ame'ē ipe” aja ipe. ⁷ Pesarahā! Kuja a'e pandu nahā my. Kapy ngi je'ēha ke ehe katu ame'ē pe pandu: “Apo anĩ ta. Hukwen ke jykynda u'am. Ihē aninoaju. Ta'yn ta aja tĩ. Marā ka ym apu'amiha. Marā ka ym nde pe ihē mi'u ihē ame'ēha rĩ” aja pandu my. ⁸ Anĩ. Pesarahā! Aja ym ta. Aja pandu ym. Ihē apandu pehē pe. Ehe katu ame'ē ke a'e, a'erehe pahar pu'am ta my? Anĩ. A'e riki i'i pandu pandu hũ u'am. Huxĩ ym panduha. A'erehe pu'am ta. Upa pandu ame'ē ke me'ē ta ipe.

⁹ —A'erehe ihē apandu pehē pe. Aja Tupā tĩ. Ma'e ke Tupā namō pepandu. Pe, ame'ē ke a'e muwyr ta pehē pe. (Tupā namō pepandu rahā, aja tĩ.) Pekekar, ame'ēja saka tĩ. Pe, Tupā muwyr rahā, pemahem, ame'ēja saka. (Amō rok pe pexe tar katu rahā,) pehē po penupā nupā. Pe, hukwen ke ijar pirar. (Tupā namō pepandu pandu rahā, ame'ēja saka.) Pehē po penupā nupā, ame'ēja saka. Inamō pepandu pandu rahā, pe, hukwen pirar ame'ēja saka tĩ. (Pirar rahā, pepandu ame'ē ke a'e muwyr ta pehē pe tĩ.) ¹⁰ Upa inamō pandu ame'ē ta pe a'e muwyr ta kŷ. Amō kekar rahā, mahem ta kŷ. Ipo nupā nupā rahā, hukwen ke a'e pirar ta kŷ. Aja riki.

¹¹ —Pesarahā! Pehē namō ipái ta ixo. Pe, ta'yr pandu: “Papa! Pira ka'ē ihē a'u ta” aja. Aja rahā, mbói ke ipái me'ē ipe my? Anĩ. Aja ym. Pira ka'ē me'ē ta ipe. ¹² Pe, ta'yr pandu: “Papa! Sapukái pi'a ihē a'u ta” aja. Aja rahā, jawajyr ipái me'ē ipe my? Anĩ. Aja ym.

Sapukái pi'a me'ë ta ipe tí. ¹³ Awa ta te'e pehë. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ë ta ke pehë. Pehë rayr ta pe ma'e katu ame'ë ke peme'ë me'ë katu. Aja rahã, pehë 'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke jande pái keruhũ me'ë me'ë ta pehë pe. Ywa pe ixo ame'ë ke a'e. "Jande py'a rehe Ne'ã emuwyr" aja pandu ame'ë ta pe I'ã ke a'e muwyr katu ta — aja Jesu mu'e jumum'eha ta pe. (Aja tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ta me'ë te'e, aja Jesu mu'e.)

"Mesembu" Satana rehe har (Ãjã ramũi a'e)

(Matéu 12.22-30; Mak 3.20-27)

¹⁴ Amõ sawa'e ke ãjã muje'engai te'e. Ame'ë ãjã ke Jesu muhem mondo ingi. Ãjã uhem oho ingi rahã, sawa'e ma'e ke pandu pandu katu tí. Amõ ta pandu:

—Mã! Katu tiki! — aja hetaha ta pandu.

¹⁵ Amõ ta anĩ. Jesu rehe har kuja pandu:

—Mesembu tiki. Ame'ë riki ãjã tama'e kapitam. Ame'ë riki pyrãtãha muwyr ipe, Jesu pe, a'erehe ãjã ke a'e muhem katu mondo — aja a'eta pandu naĩ.

¹⁶ Jesuma'e pyrãtãha ke amõ ta manga tar katu. A'erehe ame'ë ta pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ema'e apo. Aja rahã, ima'e pyrãtãha ke Tupã muwyr nde pe, aja jakwa ta. Aja rahã, nde ke a'e riki muwyr, aja jakwa ta tí — aja Jesu pe.

¹⁷ Anĩ. Ame'ë ta ma'e ke ipy'a pe ukwa ukwa u'am ame'ë ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Anĩ ta. Pesarahã! Ywy pe har ta amõ koty koty henda pe jy'ar. Aja jumai mai ixo ngã juehe rahã, pahar ngã jumumba ta ngã juehe. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.) Ok wyr pe har ta aja tí. Amõ koty koty jy'ar, pe, jumai

mai ixo a'eta juehe rahã, pahar jumumba ta a'eta juehe tí. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.) ¹⁸ Aja Satana kotyhar ta amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai ixo ngã juehe rahã, marã ka ym ãjã ta ixoha. Jumumba ta ngã juehe tí. Satanama'e pyrãtãha namõ ãjã ke ihë amuhem amondo, aja pepandu rahã, ãjã ta riki jumumba ta ngã juehe, aja pepandu. Anĩ. Aja ym.

¹⁹ —Pesarahã! Ãjã ke ihë amuhem amondo. Pehë kotyhar ta aja tí. Ãjã ta ke muhem mondo tí. Awama'e pyrãtãha namõ a'eta muhem mondo my? Satanama'e pyrãtãha namõ muhem mondo my? Anĩ. Aja ym. Aja rahã, ihë aja tí. Satanama'e pyrãtãha namõ aja ym tí. A'erehe pehë je'eha pejawy te'e aja pehë kotyhar ta riki mujekwa pehë pe. ²⁰ Jete har te ke. Amõ koty riki. Kuja. Tupãma'e pyrãtãha namõ ãjã ta ke ihë amuhem amondo. Aja rahã, ihë riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihë, aja pekwa katu ta me'ë te'e. Peharõ katu pexo ame'ë ke.

²¹ —Sawa'e pyrãtã hũ ame'ë ke hok rehe usak katu rahã, parã te'e ta ima'e ke rehe ngã. Upa moĩ katu, kyse puku, itatakwar, hapar. Aja hok rehe usak katu. ²² Pe, i'ar koty te we sawa'e pyrãtã ame'ë ke jumai uwyr ehe. Pe, upa muputu'u rahã, amõ riki ijar moĩ katu ame'ë ke upa katu te raho, kyse puku, itatakwar, hapar. Ame'ë pe huwajan ke ijar muputu'u ta, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë ke i'ar koty te we pyrãtã ame'ë ke upa raho. Pe, upa ma'e ke raho ame'ë ke amõ ta pe me'ë me'ë. Inamõ ixo ame'ë ta pe me'ë me'ë. (Aja ihë tí. Sawa'e pyrãtã hũ ame'ë ke Satana aja saka. Ihë riki i'ar koty te we pyrãtã te hũ ame'ë ke ihë. A'erehe a'e ke ihë amuputu'u katu. A'erehe ãjã ta ke ngã py'a ngi ihë amuhem katu amondo.)

23 —Ihë kotyhar aja awa ixo ym rahã, ihë namõ jumai ame'ë ke a'e. Tupã koty ihë namõ ngã ke amõ muj'ar ym rahã, amõ koty muhãi mondo ame'ë ke a'e tĩ. Tupã ruwan jan koty muj'ar mondo a'e — aja Jesu pandu.

Sawa'e py'a rehe ãjã jywyr oho
(Matéu 12.43-45)

24 A'e pandu tĩ:

—Sawa'e py'a ngi ãjã uhem oho rahã, awa nixói te ame'ë rupi wata wata ixo. Putu'uha renda ke kekar ixo. Mahem ym. A'erehe jupandu jupe: “Sawa'e py'a ngi ihë ahem ajur, ame'ë pe ajywyr ta aho. Ihë rok aja ihë pe” aja jupandu. 25 Pe, jywyr oho. Pe, uhyk oho rahã, hok pe nixói awa. Upa peir katu amõ. Upa mukatu. Aja awa py'a ke. 26 Ame'ë rehe usak rahã, amõ ãjã ta a'e oho piam. Awa po wajar mokõi hetaha a'e muhyk. Ame'ë ta riki i'ar koty te we jaxer ai ame'ë ke. Pe, muhyk rahã, sawa'e py'a rehe a'eta ixo oho. A'erehe ame'ë sawa'e mâte jaxer ame'ë ke apo. ãjã peteĩ ixo rahã, katu ym. Apo heta ihĩ, a'erehe i'ar koty te we jaxeriha — aja Jesu pandu.

(Aja awa tĩ. Jeje ixoha jumukatu aja ixo tar katu. Anĩ. Tupã rehe jurujar ym. Nixói ma'e, ame'ëja saka. A'erehe i'i atu we rahã, ymanihar aja jywyr tĩ. Pe, jywyr rahã, i'ar koty te we jaxeriha.)

Hury te me'ë ke

27 Pe, ame'ë pandu rahã, amõ heta ame'ë ta pyter ngi kũjã pandu:

—Nde ke ipusu ngi muhem, ame'ë ke mã hury katu a'e. Ne mãi ke. Nde ta'yn rahã, nde pe kamby me'ë, ame'ë mãi mã hury katu — aja Jesu pe pandu.

28 Pe, a'e pandu:

—A'e tỹ. Amõ we tĩ. Tupã je'ëha rehe hendu. Pe, panduha aja ma'ema'e ame'ë riki i'ar koty te we hury katu ame'ë ke a'e — aja Jesu pandu.

Jesuma'e pyrãtãha ke amõ ta usak tar katu
(Matéu 12.38-42)

29 Ngã hetaha juramã jy'ar ehe rahã, Jesu pandu:

—Mã pehë katu ym riki. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ihë ama'ema'e, ame'ë ke rehe pesak tar katu. Aja rahã, Tupã riki ihë ke muwyr, aja pekwa ta aja pepandu tipe. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke amujesak ym ta pehë pe. Kuja jõ amujekwa ta. Pira keruhũ pusu pe mokõi Jon ukwer. Pe, jywyr. (Manõ ym.) Aja ihë rehe har amujekwa ta pehë pe tĩ. 30 Yman te Tupã je'ëha pandu ame'ë ke Jon. Pira keruhũ pusu ngi Jon uhem rahã, nini ok ta pe har ta usak ehe rahã, a'e ke Tupã muwyr, aja ukwa katu. Aja ihë tĩ. Manõha ngi ihë akwera katu ahem rahã, ihë ke Tupã muwyr, aja pehë pekwa katu ta tĩ. Aja jõ pehë pe amujekwa ta. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur.

31 —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã amõ kũjã pu'am ta. Kapitã keruhũ kũjã ke a'e. Pepaite ngi Saromã mu'e ame'ë ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, ame'ë kũjã pandu ta: “Jesu je'ëha rehe pehendu ym. Katu ym pehë” aja apo pehë pexo ame'ë ta pe pandu ta. Pepaite ngi kũjã uwyr. (Amõ wata oho rahã, heta ukwer.) Warahy jurukwã koty ngi uwyr, iapyr koty ngi. Ukwa katuha namõ ma'e ke Saromã mu'e ame'ë ke rehe kũjã hendu uwyr. Pesarahã! Ko ihë axo. Saromã 'ar koty te we ihë akwa katuha. Anĩ. Pehendu ym ihë je'ëha rehe. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty te we pehë ke Tupã mupyrara ta.)

32 —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã Nini ok ta pe har ta pu'am ta. Jon pandu ame'ë ke rehe ame'ë ta hendu katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha

ke hijar. Tupā koty ipy'a muruwak mondo. A'erehe yman rahā, Tupā mupyrara rahā, kuja pandu ta: "Jesu je'ēha rehe pehendu ym. Katu ym pehē" aja pehē pe pandu ta. Jon pandu ame'ē ke rehe Nini ok ta pe har ta hendu. Pesarahā! Ko ihē axo. Jon 'ar koty te we ihē katuha ke. Anī. Ihē je'ēha rehe pehendu ym. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty te we pehē ke Tupā mupyrara ta) — aja Jesu pandu.

Amō ma'e weraha ke
(Matéu 5.15; Matéu 6.22-23)

³³ A'e pandu tī:

—Araparin ke amō muwera rahā, mukanim ym awa. Pander pe jupyk ym tī. Anī. Ywate henda 'ar pe moī. Pe, hok pe ixē uwyr ame'ē ta usak katu ma'e. Aja ihē amu'e ame'ē ke amukanim ym. Anī. Amujekwa katu ngā pe.
³⁴ Awa reha riki ma'e muweraha aja saka. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa, a'erehe ixoha katu aja ixo katu.) Pehē reha katu rahā, pehē rete rupi wera katu, ame'ēja saka. (Aja rahā, Tupā putar aja pexoha katu, aja pexo katu ta.) Nde reha katu ym rahā, weraha nixói, ame'ēja saka. (Aja rahā, Tupā putar, aja ym pexo.)
³⁵ A'erehe apandu katu pehē pe. Pehē reha katu aja pexo. (Aja rahā, pexo ai te'e aja ym pexo.)
³⁶ Aja rahā, pehē rete rupi wera katu rahā, pytuniha nixói te rahā, upa katu te wera hū, ame'ēja saka. Nde rehe ma'e muwera, ame'ēja saka. (Aja rahā, aja te'eha Tupā putar aja pexoha katu aja pexo katu te ta) — aja Jesu pandu.

Parise kotyhar ta rehe har Jesu pandu hū

(Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40)

³⁷ Upa Jesu pandu rahā, parise pandu ipe:

—Ihē rok pe ma'e ke ja'u jaho rī — aja Jesu pe.

Pe, hok pe ixē oho. Pe, ma'e ngā u'uha renda pe wapyk oho. ³⁸ Pe, jundéu awa ramūi ta ukwaha aja ipo ke kutuk hū ym ha namō ma'e ke Jesu u'u uī. Ame'ē ke parise usak rahā, ipy'a pe ukwa ukwa uī:

—Mā! Jundéu awa ramūi ta ukwaha aja ipo ke kutuk ym a'e. Katu ym, aja akwa — aja parise jupe.

³⁹ Ame'ē ke Jesu ukwa, a'erehe pandu ipe:

—Pehē parise ta! Pehē riki paratuxī aja saka. Y amō u'uha aja tī. Paratuxī soroka ke jō pekutuk katu. Typyha ke anī. Aja pehē pিরer ke pekutuk katu. Pehē py'a anī. Juhyk aja ym pexo. Pehē py'a pe upa ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa pexo. Amō ta ke pemahy hū tar katu, ame'ē ke pehē py'a pe pekwa pekwa pexo tī. ⁴⁰ Pehē peka'u te'e! Pehē rete ke Tupā mujā. Pehē py'a ke a'e mujā tī. (A'erehe pehē py'a juhyk, aja pexo ta me'ē te'e tī.)
⁴¹ Ima'e ym te ame'ē ta pe pehēma'e ke peme'ē me'ē. (Aja rahā, Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo, aja pemujekwa ta.) Aja rahā, pehē py'a ke juhyk aja pexo ta.

⁴² —Parise ta! Mā! Tupā mupyrara ta pehē ke. Tupā rehe pehē py'a pemoī moī. A'erehe ta'yr mi so'o rukwer pupur muhembykiha ke peme'ē ipe. Jande popa hetaha ngi peteī peme'ē. Aja ky'in ke. Ma'eywanem ra'yr aja tī. Aja pema'ema'eha. Amō koty anī. Katu ame'ē ke aja ym pema'ema'e. Tupā rehe pepy'a ym tī. Pesarahā! Amō we pema'ema'e ta me'ē te'e. Kuja. Tupā rehe pepy'a katu ta me'ē te'e. Katu ame'ē ke pema'ema'e katu ta me'ē te'e tī. Ma'e muhembykiha ke peme'ē ta me'ē te'e tī. Ame'ē me'ēha peharái ym ta me'ē te'e tī.

⁴³ —Parise ta! Mā! Tupā mupyrara ta pehē ke! Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe peho rahā, kapitā ta wapyka pe

jõ pewapyk tar katu, myrape katu te ame'ë ke pe. (Aja pehë katu te aja pemujekwa tar katu naĩ.) Ma'e muhepyha renda pe peho rahã: "Ko nde erexo. Katu nde" aja panduha jõ peputar katu. (Aja rahã, pehë katu te aja pekwaha naĩ.)

⁴⁴—Mã! Tupã mupyrara ta pehë ke! Pehë riki kangwerupa aja saka. Ngã ukwa ame'ë ke nixói, a'erehe ukwa ym ha rupi kangwerupa rupi amõ wata. (Aja rahã, ipy'a juhyk ym aja ixo apo, aja jundëu awa ta ukwa.) Aja pexo tí. Pehë py'a juhyk ym, aja te'e pexo. Ame'ë ke amõ ta ukwa ym. Pe, pehë namõ ame'ë ta ixo rahã, ame'ë ta py'a ke pemujaxer te'e ta tí — aja Jesu pandu.

Moise je'ëha mu'e ame'ë ta rehe har Jesu pandu hũ

⁴⁵ Pe, Moise je'ëha mu'e ame'ë ta ngi har petei pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'ëha nde. Aja nde erepandu rahã, jande rehe har nde erepandu hũ tí. Katu ym ihë pe — aja Jesu pe.

⁴⁶ Ame'ë Moise je'ëha mu'e ame'ë pe a'e pandu:

—Mã! Parise ta aja pehë tí. Mã! Tupã mupyrara ta pehë ke tí. Pehë pemu'e ame'ë ke rehe marã ka ym amõ hendu katuha. Pe, pemu'e rĩ. Anĩ. Pehë atu pehendu ym te ehe tí. Katu ym aja. ⁴⁷ Mã! Tupã mupyrara ta pehë ke! Pehë ramũi ta Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke jukwa. Ame'ë ta kangwerupa ke pemukatu hũ. ⁴⁸ Aja rahã, pehë ramũi ta jukwa ame'ë riki katu aja pekwa tí. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke pehë ramũi ta jukwa. Ame'ë ke katu, aja pekwa. A'erehe kangwerupa ke pemukatu pexo rĩ. ⁴⁹ Anĩ. Upa ma'e ke Tupã ukwa katu. Kuja pandu: "Ihë je'ëha pandu ame'ë ta ke ihë amondo ta. Amõ amõ ta ke amondo tí. Pe, amõ amõ ke ngã jukwa ta. Amõ amõ ke ngã mahy ta tí" aja Tupã pandu.

Ukwa katu a'e. ⁵⁰ A'erehe ame'ë ta aja pehë ke Tupã mupyrara ta tí. Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã. A'engi amõ amõ ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke pehë ramũi ta jukwa. Jukwa ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë jukwa ame'ë ta aja pehë riki upa katu te mupyraraha ke pyhyk ta tí. ⁵¹ Ko Ambëu ke amõ jukwa py. A'engi amõ amõ ta ke ngã jukwa tí. Pe! Sakari ke amõ jukwa tí. Jetehar te ke. Ngã jukwa ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë jukwa ame'ë ta aja pehë riki mupyraraha ke pyhyk ta tí. Tupã riki mupyrara hũ ta — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy katu te ame'ë ke ihĩ. Myrape ihĩ tí. Ame'ë mokõi pyter pe Sakari ke amõ jukwa. (A'ep a'e ixo rahã, a'e ke amõ ta jukwa ym ta me'ë te'e. Anĩ. Jukwa riki.) Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ame'ë myrape 'ar pe hymba hapy.

⁵² Jesu pandu tí:

—Moise je'ëha mu'e ame'ë ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehë ke! Myja Tupã je'ëha ke amõ ukwa katu my, ame'ë ke pemuka'u te'e. Pehë atu pekwa ym tí. Amõ ta ukwa tar katu rahã, ame'ë ta ke pemuka'u te'e tí. A'erehe ame'ë ta ukwa ym tí. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

⁵³ Pe, parise rok ngi Jesu uhem oho ixo rahã, parise ta je'ë je'ë hũ ipe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tí. Je'ë je'ë hũ ma'e ke ipe. ⁵⁴ Ame'ë ta ma'e ke pandu pandu inamõ, Jesu namõ. Pe, Jesu ma'e panduha jawy rahã: "Katu ym nde" aja parise ta pandu ta. A'erehe panduha manga manga tipe.

12

Ipy'a pe mokõi ukwaha namõ ixo (Matéu 10.26-27)

¹ Heta te hũ ngã jy'ar uwyr ehe. A'erehe jumujar mujar hũ ngã

juehe. Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu py:

—Parise ta riki ipy'a pe mokōi ma'e ukwaha namō ixo ame'ē ta ke a'eta. A'eta aja ym pehē tī. Ipy'a pe mokōi ukwaha namō a'eta ixo. Ame'ē riki mbeju mupururukiha aja saka. Katu ym aja. ² Pesarahā! Ma'e ke amō jupyk, aja ukwaha naī. Anī. Ame'ē ke Tupā mupirar ta. (Aja rahā, upa mujekwa ta.) Jeje te'e ixokwa katu, aja ukwaha naī. Anī. Ame'ē ke Tupā mujekwa ta tī. ³ Pe, pytun rahā, amō ta ukwa ym ha rupi ma'e ke pepandu, ame'ē ke wera rahā amō ta upa pandu ta. (A'erehe upa hendu ta, pe, ukwa ta ngā.) Kapy pe amō pe peje'ē ra'yr u'am, ame'ē ke amō ta pandu hū ngā pe. (Upa ngā ukwa ta) — aja Jesu pandu.

Tupā ngi pekyje ta me'ē te'e
(Matéu 10.28-31)

⁴ A'e pandu tī:

—Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē. Ko pehē pe apandu axo. Ko awa ke amō jukwa. Ame'ē ta ngi pekyje ym. Jukwa, pe, a'engi amō we marā ka ym awa ke mahyha 'y. ⁵ Ko ihē amujekwa ta pehē pe. Amō ngi pekyje. Tupā ngi pekyje. Upa jukwa rahā, amō we mahy ta. Je'ēha rupi tata keruhū pe ame'ē ke a'e ombor ta. Pyrara hū ta a'ep. Jete. Apandu pehē pe. Pekiye katu ingi, Tupā ngi!

⁶ —Pehē anī. Ihē ma'e jumu'eha ta ke pehē. Pehē rehe Tupā ipy'a katu. Pesarahā! Awa pō wajar peteīhar upa hetaha ma'ewyra ra'yr rehe amō muhepy rahā, mokōi tamatarer pu'a ra'yr me'ē ipe. Ame'ē ke Tupā ukwa katu. Ma'ewyra ra'yr rehe har ukwa katu a'e. (Aja rahā, ame'ē 'ar koty te we pehē rehe har ukwa katu, aja mujekwa katu. A'erehe pekyje ym ingi.)

⁷ —Pesarahā! Pehē ākā rehe pehē'a ihī. Ame'ē hetaha ke Tupā

ukwa katu. (Aja rahā, upa katu te pehē rehe har ukwa katu, aja mujekwa katu.) A'erehe pekyje ym ingi. Ma'ewyra ra'yr ta rehe a'e usak katu. Ame'ē ta 'ar koty te we pehē rehe a'e usak katu te we ta tī — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Jesu kotyhar ame'ē ta ke. Jesu kotyhar aja ym ame'ē ta ke tī.

(Matéu 10.32-33; Matéu 12.32; Matéu 10.19-20; 2 Timo 1.8)

⁸ A'e pandu tī:

—Ko pehē pe amujekwa a'am. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē ngi amō huxī ym. Amō ta pe kuja pandu: “Jesu kotyhar ke ihē” aja. Aja rahā, kuja ehe har ihē apandu ta tī: “Ihē kotyhar ke a'e” aja Tupā je'ēha rahoha ta pe apandu ta. ⁹ Amō ta anī. Ihē ngi huxī a'e. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē ngi huxī. A'erehe amō ta pe kuja pandu: “Ihē anī. Ixotyhar aja ym ihē” aja pandu. Aja rahā, kuja ehe har ihē riki apandu ta tī: “Peme'ē anī. Ihē akwa ym peme'ē. Ihē kotyhar ym a'e” aja Tupā je'ēha rahoha ta pe apandu ta.

¹⁰ —Ihē rehe amō juru ai, ame'ē ke rehe Tupā ipy'a jywyr ta. (Tupā koty ipy'a muruwak rahā, Tupā ipy'a jywyr ta ehe.) Tupā'ā rehe juru ai rahā, anī. Amō juru ai ehe rahā, ame'ē rehe Tupā ipy'a jywyr ym te ta.

¹¹ —Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pehē ke amō ta hykí ta raho. Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe mupyrara ta raho. Kapitā ruwa koty pehē ke raho ta tī. Kapitā ruwa koty aja tī. Mupyrara ta raho tī. Arahā myja pehē juehe har pepandu ta my, ame'ē rehe har pekwa pekwa ym pexo. Ma'e pepandu ta my, ame'ē rehe har pekwa pekwa ym pexo tī. ¹² Arahā Tupā'ā riki mujekwa ta pehē pe. Ma'e pepandu ta, ame'ē ke mujekwa ta pehē pe. (Ame'ē

ke pepandu ta) — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Ima'ehũ rahã, muka'u te'e ta juehe

¹³ Hetaha ta pyter ngi amõ sawa'e pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jande pái manõ. Pe, upa ima'e ke hijar jande pe. Ame'ẽ ngi har: “Ne mu pe eme'ẽ tĩ!” aja ihẽ mu pe epandu. Ihẽ mu riki upa katu te pyhyk — aja Jesu pe.

¹⁴ A'e pandu:

—Sa'e! Anĩ. Esarahã! “Thẽ amanõ rahã, ihẽ ra'yr ta pe ihẽma'e ke eme'ẽ me'ẽ” aja nde pái pandu ym te ihẽ pe. A'erehe ame'ẽ me'ẽ ym ta nde páima'e ke — aja sawa'e pe.

¹⁵ Upa ngã pe a'e pandu tĩ:

—Pehendu katurahã! Upa katu te ma'e ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ tar katu rahã, pesak katu te'e. Pemoĩ ym pehẽ. Pesarahã! Ima'ehũ namõ amõ ixo. Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe yman rahã ixo katu ta, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Aja ym ta — aja Jesu pandu.

¹⁶ (Pe, ame'ẽ rehe har mujekwa te we. Upa ma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, katu ym aja mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ẽ ima'ehũ matyr ame'ẽ ke my, ame'ẽ ke pandu:

—Ko amõ sawa'e ixo. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Pe, heta te hũ ma'e ke kupixa pe ihĩ. ¹⁷ Pe, ipy'a pe ma'e ukwa ukwa uĩ: “Mãl Kúpixa ngi marã ka ym ma'e matyriha. (Tyryhem apo 'y.) Nixói te matyriha renda ke. Myja ta apo my?” aja sawa'e jupe. ¹⁸ Pe, kuja ame'ẽ jupandu jupe: “Aa! Akwa apo. Matyriha renda ihẽ amutiha te we ta apo. I'ar koty te we hũ tiha ame'ẽ ke amujã ta. A'ep ihẽma'e ke amatyr ta. Kupixa ngi ma'e matyr ame'ẽ ke amoĩ ta ipe tĩ. ¹⁹ Upa rahã, ihẽ ajupandu ta ihẽ jupe. ‘Mãl Katu tiki ihẽ pe. Yman rahã, pehũ ta ihẽma'e ke. Aputu'u katu. Ihẽ

mi'u amatyr. Ajumuhury katu ihẽ juehe' aja ihẽ pe” aja sawa'e pandu jupe tipe. ²⁰ Anĩ. Aja ym ta. Ywa ngi Tupã pandu: “Nde riki ereka'u te'e! Kome'ẽ pytun rahã, nde eremanõ ta kÿ. Pe, nema'e matyr hũ ame'ẽ ke awa pe nde eremupyta ta my? Nde pe anĩ. Amõ pe nde eremupyta ta riki, aja Tupã pandu” — aja Jesu mu'e.

²¹ Pe, a'e pandu tĩ:

—Aja ta riki amõ pe. Ima'e ma'e ke jõ amõ matyr hũ rahã, aja ta. Pe riki Tupã koty nixói te ta ma'e ke. Ma'e katu ame'ẽ ke nixói te ta. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ejurujar katu

(*Matéu 6.25-34*)

²² (Ma'e ke jõ amõ matyr hũ rahã, katu ym, aja mu'e tar katu tĩ.) A'erehe jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pesarahã! Pehẽ pe apandu katu. Pehẽ mi'u rehe har jõ pejumupyai ym pexo. “Ma'e jande ja'u ta my? Nixói ma'e. Jandema'e mundeha nixói. Awa me'ẽ ta jande pe my?” aja pejumupyai ym pexo tĩ. ²³ Ixoha namõ amõ ixo rahã, ame'ẽ riki awa mi'u 'ar koty te we katuha. Awa rete aja tĩ. Awama'e mundeha 'ar koty te we katuha tĩ. ²⁴ Ma'ewyra rehe pesarahã! Jytym ym ma'e ke. Matyr ym ma'e ke tĩ. Ma'e matyriha renda nixói tĩ. Humi'u ke Tupã me'ẽ katu ipe. Pesarahã! Ma'ewyra 'ar koty te we pehẽ pexoha katuha ke. (A'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu ta aja mujekwa katu.)

²⁵ —“Myja hetaha warahy 'ar rahã, ko pehẽ pexo ta my” aja pekwa pekwa pexo rahã, yman pepyta te we ta rĩ, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ. ²⁶ Aja ta'yr mi marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ. Aja rahã, amõ ma'e ke rehe pejumupyai ym pexo tĩ.

²⁷ —Ma'eputyry rehe pesarahã! Ma'e puwan ym. Ima'e ma'e ke

mujã ym tĩ. Amõ usak ehe rahã, katukwer. Apandu katu pehẽ pe. Ymanihar Saromã ima'ehũ te namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer tĩ. Pesarahã! I'ar koty te we ma'eputyr katu te ha ke. ²⁸ Tupã riki ma'eputyr ke mukatu te. Apo putyr katu. Koĩ upa ta kanim. Upa xirik. Ame'ẽ ke jape'a aja amõ hany. Upa ukwái. Pesarahã! Ma'eputyr ke a'e mukatu te rahã, pehẽma'e mundeha ke a'e me'ẽ katu ta pehẽ pe tĩ. Mã! Ame'ẽ rehe pejuruar katu ta me'ẽ te'e tĩ. ²⁹ Pehẽ pe'u ame'ẽ ke rehe pekekar pexo. Aja te'eha ym pehẽ. Ame'ẽ rehe jõ pejumupyai ym. ³⁰ Ame'ẽ ke rehe jõ kome'ẽ ywy pe har ta kekar kekar ixo. Aja te'eha ixo. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'eta. Aja pexo ym tĩ. Pehẽ mi'u peputar. Pehẽma'e mundeha peputar. Ame'ẽ ke pehẽ pái keruhũ ukwa katu. (Pehẽ pe a'e muwyr ta.) A'erehe ame'ẽ ke rehe jõ pejumupyai ym pexo. ³¹ Kujã katu. Myja Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa py pexo. Aja rahã, upa pehẽma'e nixói ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ẽ ke ywa pe ihĩ
(Matéu 6.19-21; 1 Petu 1.4)

³² Jumu'eha ta pe a'e pandu tĩ:

—Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ! Heta ym pehẽ. Apandu katu pehẽ pe. Ngã ngĩ pekyje ym pexo. Pehẽ rehe pehẽ pái keruhũ usak katu te ixo, a'erehe ngã ngĩ pekyje ym pexo. Yman rahã, henda ke pe pehẽ ke a'e raho ta tĩ. Aja a'e putar. ³³ Pehẽma'e ke upa katu te pemuhepy. Pe, ame'ẽ tamatarer ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ. Pe, tamatarer ryrũ ijuk ym aja me'ẽ namõ pexo. Ame'ẽ riki ywa pe ihĩ, ame'ẽja saka. Ywa pe pehẽma'e hũ namõ pexo, ame'ẽja saka. A'ep ame'ẽ ke kanim ym te ta. Ma'e

mukanĩha nixói. A'erehe mukanim ym te ta awa. ³⁴ Pehẽma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa pe pehẽma'e ke ihĩ rahã, a'ep pehẽ py'a ihĩ ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu jywyrilha rehe peharõ katu pexo

(Matéu 24.36-44; Mak 13.32-36)

³⁵ A'e pandu tĩ:

—Peharõ katu pexo! Pehẽma'e kamixa pemunde katu. Pehẽma'e xirur aja tĩ. Pemunde katu tĩ. Araparin pemuwera katu aja pexo tĩ. ³⁶ Ijar rehe miasu ta harõ ixo. (Aja ihẽ rehe peharõ katu pexo tĩ.) Jumentariha rehe ngã mi'u matyr. Ame'ẽ upa rahã, ijar jywyr uwyr. Ame'ẽ ke rehe miasu ta harõ ixo. A'e jywyr uwyr rahã, pukái ta. Pe, pahar miasu ta hukwen ke pirar ta. ³⁷ Miasu ta harõ katu ixo. Ukwer ym ngã tĩ. Ame'ẽ ke ijar ukwa rahã, miasu ta hury katu ta. Apandu pehẽ pe. Kamixa ke ijar pypyk katu ta, xirur wyr rupi. Pe, miasu ta pepandu ta: “Ma'e ngã u'uha renda pe pewapyk peho” aja. Pe, a'e atu ngã mi'u ke moĩ ta, miasu ta pe. ³⁸ Pytun pyter pe ijar jywyr ta uwyr my. Satur rahã we ta jywyr my. Miasu ta harõ katu ixo. Ame'ẽ ke ijar usak rahã, miasu ta hury katu ta. ³⁹ Pesarahã! Ma'e mukanĩha uwyrilha angaha ke rehe ok jar ukwa katu rahã, ukwer ym ta tipe. Harõ ta tipe. Pe, a'e ke muputu'u ta tipe. Hok ke ma'e mukanĩha musorok ym ta tipe.

⁴⁰ —Pehẽ aja tĩ. Ihẽ rehe peharõ katu pexo. Awa aja ihẽ tĩ. Tupã je'eha rupi ajur. Ywa ngĩ ihẽ riki azywyr rahã, peharõ katu pexo my. “Jywyr ym ta apo rĩ” aja pekwa pekwa pexo rahã, pahar ihẽ ajywyr ta — aja Jesu pandu.

Miasu katu ame'ẽ ke. Miasu katu ym ame'ẽ ke tĩ.

⁴¹ Pe, Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Apo myja me'ë miasu harõ katu ixo my, ame'ë ke nde erepandu. Ame'ë ke jande pe jõ nde erepandu my? Upa ngã pe nde erepandu my? — aja Jesu pe.

⁴² A'e pandu:

—Ihë kotyhar ta pe jõ apandu. Upa ihë kotyhar ta ihë rehe harõ katu ta me'ë te'e. Ijar rehe mi-asu harõ katu. Aja ihë rehe harõ katu ta me'ë te'e tĩ. Pesarahã! Myja me'ë miasu riki ukwa katu ame'ë ke my? Myja me'ë miasu riki ijar pandu ame'ë ke ma'ema'e katu my? Ko apandu ta. Amõ miasu pe ijar pandu: “Amõ miasu ta rehe esak esak katu exo. Myahy rahã, ngã mi'u ke eme'ë me'ë katu ngã pe” aja ijar pandu. (Pe, ijar paxia oho.) ⁴³ Pe, ijar pandu, aja miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jy-wyr rahã, ame'ë ke rehe ijar usak. Aja rahã, ame'ë miasu hury katu ta. ⁴⁴ Pesarahã! Apandu pehë pe. Ame'ë miasu pe kuja ijar pandu ta: “Katu ame'ë ke nde. Upa katu te ihëma'e ke rehe nde esak esak katu ta apo 'y” aja ta.

⁴⁵ —Amõ kotyhar rahã, katu ym. Miasu katu ym ame'ë ke rahã, kuja jupandu jupe: “Ihë jar pepaite oho. Yman rahã, jywyr ta” aja jupe. Pe, amõ miasu ta ke a'e nupã hũ. Sawa'e ta ke. Kũjã ta ke aja tĩ. Nupã hũ tĩ. Pe, ma'e ke jeje u'u te'e hũ uĩ. Kawĩ ngi ka'u tĩ. ⁴⁶ Pe, ijar rehe harõ ym rahã, ame'ë wera rahã, ijar jywyr ta. “Apo jywyr ym we ta rĩ” aja pandu rahã, pahar ijar jy-wyr ta. Pe, ame'ë ke ijar mupyrara hũ ta. Tupã rehe hendu ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Aja ijar mupyrara hũ ta. Miasu katu ym ame'ë ke mupyrara hũ ta.

⁴⁷ —Ijar pandu ame'ë ke miasu ukwa katu tipe. Anĩ. Ukwaha aja ma'ema'e ym. Jeje ima'e ke ma'ema'e ixo rĩ. Hendu ym ehe, ijar rehe. Aja rahã, ijar mahy hũ ta a'e ke. Pirok hũ ta tĩ. ⁴⁸ Pe,

amõ ihĩ. Ijar pandu ame'ë ke mi-asu ukwa ym. Pe, a'e ma'ema'eha katu ym. Ijar mahy a'e ke rahã, katu tiki. Mahy rahã, pirokiwe mi ta. Ukwaha ym ha namõ miasu ma'ema'e, a'erehe pirokiwe mi ta. Aja ihë kotyhar ta tĩ. Pekwa katu rahã, pehendu katu ta me'ë te'e. I'ar koty we pekwa katu rahã, i'ar koty te we pehendu katu ta me'ë te'e — aja Jesu pandu.

Jesu uwyr, a'erehe amõ koty koty ngã jy'ar

(Matéu 10.34-36)

⁴⁹ A'e pandu tĩ:

—Ihë ajur, a'erehe kome'ë ywy pe har ta amõ koty koty jy'ar ta. Ame'ë ke upa rahã, katu ta tipe. Ame'ë upaha ihë aputar. ⁵⁰ Amõ ta ihë ke mupyrara hũ ta me'ë te'e. Ame'ë upa ym we rĩ. A'erehe ihë apyai te'e axo we rĩ. ⁵¹ Kome'ë ywy pe har ta jumai mai ixo. Ame'ë ke ihë amuputu'u ajur, aja pekwhaha my? Anĩ. Aja ym. Ko pehë pe apandu. Ihë ajur, a'erehe amõ koty koty amõ ta jy'ar jy'ar ta. ⁵² Apo ngi har ok wyr pe awa po peteihar upa hetaha ta ixo. Ihë rehe mahapyr jurujar katu ta. Mokõi anĩ ta. Amõ rahã, ihë rehe mokõi jurujar katu ta. Mahapyr anĩ ta. Aja amõ koty koty jy'ar jy'ar ta. ⁵³ Ihë rehe ipái ta jurujar katu ta. Ta'yr ta anĩ. Pe, ihë rehe ta'yr ta jurujar katu ta. Ipái ta anĩ. Ihë rehe imãi ta jurujar katu ta. Imembyr kũjã ta anĩ. Ihë rehe imembyr kũjã ta jurujar katu ta. Imãi ta anĩ. Ihë rehe imembyr reko ame'ë ta jurujar katu ta. Kũjã ta anĩ. Ihë rehe kũjã ta jurujar katu ta. Imembyr reko ame'ë ta anĩ ta. Aja amõ koty koty jy'ar jy'ar ta — aja Jesu pandu.

Tupã muwyr ame'ë ke ko ixo, aja ukwa ym ngã

(Matéu 16.2-3)

⁵⁴ Ngã pe pandu tĩ:

—Aman pihuniha rehe pesak rahã, pahar pepandu: “Aa! Aman

ukyr ta” aja. Pe, pahar aman ukyr.
⁵⁵ Pe, ywytuhu rahā, pepandu: “Aa! Warahy haku ta apo” aja pepandu. Pe, warahy hakuha uwyr. ⁵⁶ Mā! Mokōi pekwaha namō pexo! Ywa rehe ihī ame'ē ke rehe pesak rahā, ame'ē ke pekwa katu. Ywy rupi ihī ame'ē ke aja tī. Pekwa katu tī. Ihē rehe har anī. Marā ka ym amō ma'e'ha, ame'ē ke ihē ama'ema'e katu tipe. Ame'ē rehe pesak tipe. Anī. Ihē riki Tupā muwyr ame'ē ke ihē, aja pekwa ym te riki — aja Jesu pandu.

Ne ruwajan namō pahar emukatu

(Matēu 5.25-26)

⁵⁷ A'e pandu tī:

—“Katu ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ame'ē ke ihē akwa katu” aja nde erepandu. Aja rahā, katu ame'ē ke nde erema'e ta me'ē te'e. ⁵⁸ Esarahā! Nde rehe har ne ruwajan pandu: “Katu ym nde. A'erehe ngā panduha renda pe nde ke araho ta” aja riki. Mā! Inamō nde ereho erexo rahā, emukatu. “Mā peja ym. Eraho ym ihē ke. Ihē rehe nde py'a emujywyk katu. Katu ta apo 'y” aja pahar emukatu. Aja rahā, ngā panduha ruwa koty nde ke raho ym ta. Anī rahā, nde eremukatu ym rahā, nde ke raho ta. Aja rahā, sonda ta pe nde ke mondo ta. Pe, kyndaha pe nde ke sonda ta kynda ta raho. ⁵⁹ Apandu nde pe. Nde erehem ym te ta ingi. Mukatuha rehe upa katu te nde eremuhepy ym rahā, kyndaha ngi nde erehem ym te ta. (A'erehe mā peja pahar emukatu. Katu ame'ē ke ema'e katu) — aja Jesu pandu.

13

Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo

¹ Arahā, amō ta Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Hymba ke amō ngarirēi ywy pe har ta hany hapu ixo. Aja Tupā rehe ipy'a ke moī moī u'am. Arahā,

ame'ē ta ke Pirat je'ēha rupi amō ta jukwa. Mā! Ame'ē ta jaxer ai te'e nahā my? — aja Jesu pe pandu uwyr.

² Pe, Jesu pandu:

—Hā! Aja ame'ē ngarirēi ywy pe har ta ke amō ta jukwa. A'erehe kuja pekwaha my: “Mā! Ame'ē ta jaxer ai ame'ē ta ke nahā my? Amō ngarirēi ywy pe har ta 'ar koty te we jaxer te” aja pekwaha naī. ³ Anī. Aja ym. Ko pehē pe apandu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupā koty pehē py'a pemuruwak ym rahā, ame'ē ngarirēi ywy pe har ta aja pema'ē ta tī.

⁴ —Amō we tī. Siroe renda pe heta ngā ixo. Awa py wajar mahapyr hetaha ixo. Ame'ē ta rehe ywy pirā ok u'ar ukwa. Ok ywate ame'ē ke u'ar. Upa ngā ke jukwa. Kuja pekwaha my: “Mā! Ame'ē ta jaxer te. Jerusarē ok ta pe har ta 'ar koty te we jaxer te” aja pekwaha my? ⁵ Anī. Aja ym. Ko pehē pe apandu katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupā koty pehē py'a pemuruwak ym rahā, ame'ē ta aja upa katu te pema'ē ta tī — aja Jesu pandu.

(“Pema'ē ta” aja pandu rahā: “Mupyraraha renda pe mupyrara ta” aja mujekwa.)

Myja me'ē ma'eywa'y my, ame'ē ke Jesu mujekwa

⁶ Pe, myja me'ē ma'eywa'y my, ame'ē ke a'e pandu:

—Ma'eywa'y rehe amō sawa'e usak oho. Hok rake i'āi ame'ē ke. Ma'eywa rehe usak oho tī. Anī. I'a ym. Nixói. ⁷ Pe, kupixa usakiha pe ijar pandu: “Esarahā! Yman ma'eywa ke ihē apo'ok ta tipe. Mahapyr warahy 'ar rahā, kome'ē ma'eywa'y ngi apo'ok ta tipe. I'a ym te riki. Ma'ewā kuja i'āi my. Katu ym. Emondok embor” aja ijar pandu. ⁸ Pe, kupixa usakiha pandu ipe: “Sa'e! Anī we rī. Mā pewe

i'āi rī. Ko ywy ke hake rupi ihē amungái mungái we ta rī. Ame'ē rupi ma'e muhuryha ihē amōi ta tī. ⁹ Pe, amō i'aha angaha ke rehe uhyk rahā, i'a rahā, katu ta tiki. I'a ym rahā: 'Emondok embor' aja ihē pe nde erepandu ta kŷ. Pe, ihē amondok ta" aja ijar pe kupixa usakiha pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupā tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke ngā muruwak mondo. I'a katu, ame'ēja saka. Ixoty muruwak mondo, ame'ē ke rehe Tupā harō we rī. Pyrara usak we ehe rī. Muruwak ym rahā jō, pe, mupyrara ta ngā ke. I'a ym, ame'ēja saka.)

Putu'uha 'ar rahā, kūjā ke Jesu mukatu

¹⁰ Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uī. ¹¹ A'ep amō kūjā ihī. Ājā ipy'a rehe ihī ame'ē ke a'e, a'erehe ahy hū. Yman te ahy ixo. Heta te hū warahy 'ar rahā, aja te'e ixo. Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahā, aja ixo. Jixiko te'e wata. Marā ka ym pu'am katu wataha. ¹² Jesu usak ehe rahā, pandu ipe:

—Nde katu apo 'y — aja ipe.

¹³ Aja pandu rahā, iākā rehe ipo ke mujar. Aja rahā, pahar katu pu'am u'am. Tupā pe: "Mā! Ne jō riki katu te me'ē ke" aja kūjā pandu pandu.

¹⁴ Jy'ariha rendama'e kapitā parahy ehe, Jesu rehe. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, Jesu mukatu. (Aja rahā, paraky te'e, aja ukwaha naī, a'erehe parahy ehe.) A'erehe a'ep ihī, ame'ē ta pe pandu:

—Awa po wajar peteī wera rahā jō, ma'e ke amō ma'ema'e katu. Ame'ē wera rahā jō, amō mukatu katu pehē ke. Ame'ē wera rahā jō mukatuha rehe pejur. Putu'uha 'ar rahā, anī ta. Mukatu ym ta me'ē te'e — aja jy'ariha rendama'e kapitā pandu.

¹⁵ Jesu pandu:

—Mā! Putu'uha 'ar rahā ihē aparaky, aja pekwaha naī. Anī. Pesarahā! Upa pehē ngi har amō tapi'iruhu ke jirar ta raho. Kurar ngi y ke me'ē ta raho. Jumen ke aja tī. Putu'uha 'ar rahā, aja te'e pehē. Ame'ē peparaky, ame'ēja saka tī. (Pehē py'a pe mokōi pekwaha namō pexo!) Katu ym aja. ¹⁶ Pesarahā! Ko kūjā riki Amarā rainō ke. (A'erehe Tupā usak katu ehe, ame'ē ke a'e tī.) Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahā, a'e ke Satana mupyrara. (Ājā ramūi a'e.) Mujixiko mahy. A'erehe apo putu'uha 'ar rahā, kūjā ahyha ke amukatu. Apo jō putu'u a'e 'y — aja Jesu pandu.

¹⁷ Aja pandu rahā, huwajan ta huxī. A'e pandu katu, a'erehe ame'ē ta huxī ingi. Amō ta anī. Hury katu riki. Upa ma'e katu ame'ē ke Jesu ma'ema'e. A'erehe hury katu ngā ehe.

Ma'e ra'ī jytym ame'ē rehe har (Matéu 13.31-32; Mak 4.30-32)

¹⁸ Jesu pandu:

—Kome'ē wwy keruhū pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē ta riki kuja saka. ¹⁹ Kupixa pe ma'e ra'ī ta'yr te mi ame'ē ke sawa'e jytym. Mosata ra'ī ke. Ame'ē hywōi. I'y tiha te hū oho rahā, myra aja tiha oho tī. Pe, hākā rehe ma'ewyra ta haity mujā mujā — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, Jesu pandu py rahā, Tupā kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ī ta'yr te mi, ame'ēja saka. I'i atu te rahā, ixotyhar ta heta te hū ta. I'y tiha te hū, ame'ēja saka, aja mujekwa katu.)

Ma'e mupururukiha rehe har (Matéu 13.33)

²⁰ A'e pandu tī:

—Kome'ē wwy keruhū pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē ta riki kuja saka. ²¹ Ahúi aja me'ē ku'i pe ma'e mupururukiha ke kūjā mupara. Rar tyryhem mupara. Upa

rahā, upa ahúi aja me'ē ku'i puru-ruk hū oho — aja Jesu.

(Aja rahā, pandu py rahā, Tupā kotyhar ta heta ym. I'i atu te rahā, heta te hū ta aja mujekwa katu.)

*Hukwen pu'i mi ame'ē rehe har
(Matéu 7.13-14; Matéu 7.21-23)*

²² Jerusarē ok ta pe Jesu oho ixo rahā, amō amō ok ta ra'yr rupi ngā ke mu'e mu'e oho ixo. Awa renda rupi aja tī. Mu'e mu'e oho tī. Aja Jerusarē ok ta koty oho ixo. ²³ Pe, amō pandu ipe:

—Sawa'e! Tupā muhā katu ame'ē ta heta ym my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

²⁴ —Hukwen ta'yr mi rupi amō ixo. Pehēma'e pyrātā katuha namō mā peja pexerahā! Ko pehē pe apandu. Heta ame'ē ta ixo tar katu tipe. Marā ka ym ixeha. ²⁵ Pesarahā! Ok jar pu'am ta. Pe, hukwen ke kynda ta. Pe, soroka pe pepukái pe'am: “Sa'e! Epirar jande pe” aja ipe. Pe, a'e pandu ta: “Anī ta. My pe har pehē my? Akwa ym ihē” aja pehē pe. ²⁶ Pe, pepandu: “Nde erekwa riki. Nde namō ma'e ke ja'u katu. A'erehe nde rehe katu ame'ē ta ke jande. Jande rekoha pe Tupā je'ēha ke nde eremu'e katu jande ke. Jahendu riki” aja ipe. ²⁷ A'e pandu tī: “Anī. My pe har pehē my? Akwa ym ihē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ē ta ke pehē. Pejywyр peho ihē ngi” aja pehē pe ok jar pandu ta. (Ihē riki ame'ē ok jar aja saka.)

²⁸ —Tupā ixo ame'ē pe huryha namō Amarā ixo. Isak aja tī. Jako aja tī. Huryha namō ixo tī. Upa katu te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta aja tī. A'ep huryha namō ixo tī. Pehē anī. Soroka pe pepu'am ta. Ame'ē rehe pesak rahā, pejixi'u hū ta. Tupā rehe peparahy ta, a'erehe pehē rāi pesu'u su'u ta. ²⁹ Heta ame'ē ta jy'ar ta uwyr. Amō awa ta jy'ar ta uwyr. Jundéu

awa aja ym ame'ē ta jy'ar ta uwyr. Warahy uhemihā koty ngi jy'ar ta uwyr. Warahy u'ariha koty ngi aja tī. Jy'ar ta uwyr tī. Warahy jurukwā koty ngi aja tī. Jy'ar ta uwyr tī. Iapyr koty ngi. Tumaha koty ngi aja tī. Jy'ar ta uwyr tī. Tupā ixo ame'ē pe jy'ar ta uwyr. Tupāma'e imi'u matyriha rehe wapyk ta uwyr. Hury katu te hū ta ngā. ³⁰ Upa katu te ame'ē ta rehe Tupā juja katu te ipy'a katu ta — aja Jesu pandu.

*Jerusarē ok ta rehe har Jesu
pandu*

(Matéu 23.37-39)

³¹ Arahā amō parise ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Eho nde sengi! Nde ke Ero jukwa tar katu — aja Jesu pe.

³² A'e pandu:

—Jawaran aja saka a'e. Ngā jukwaha ke. Kuja pepandu peho ipe: “Apyta we ta rī. Apo ngā py'a ngi ājā ta ke amuhem amondo axo. Apo ma'e ahy ixo ame'ē ta ke amukatu axo tī. Koī aja ta tī. Koī har pewe ihē ama'eha ke amumba ta” aja Ero pe pepandu peho. ³³ Mā! Ihē aho we ta me'ē te'e rī. Koī aja tī. Koī har pewe aja tī. Pe, Jerusarē ok ta pe ahyk ta. Jerusarē ok ta pe jō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke amō jukwa ta me'ē te'e. Amō renda pe anī — aja Jesu. (Aja rahā, Jerusarē ok ta pe a'e manō ta, aja mujekwa katu.)

³⁴ A'e pandu tī:

—Jerusarē ok ta pe har ta! Mā! Ima'e je'ēha pandu ame'ē ta ke Tupā muwyr rahā, ame'ē ta ke pejukwa. Myrandu katu pandu ame'ē ta ke a'e muwyr rahā, ita ra'yr pe pejukwa tī. Jerusarē ok ta pe har ta! Pehē kotyhar ta ke amō amō rahā, ihē amujy'ar tar katu. Amujy'ar rahā, pehē ke amō ta jukwa ym ta tipe. Anī. Amujy'ariha ke peputar ym. Sapukái ra'yr ta ke ipypo wyr pe imāi mujy'ar inom,

aja pehē ke amujy'ar tar katu tī. Anī. Peputar ym. ³⁵ Jerusarē ok ta pe har ta! Pehē rekoha ke pehē pe te'e Tupā hijar oho. Ko pehē pe apandu katu. Kuja pepandu ta: “Mā peja jandema'e sawa'e te muwyr ame'ē ke rehe Tupā usak katu” aja ta pehē. Aja pepandu rahā jō, ihē rehe pesak ta tī. Ihē riki Tupā muwyr ame'ē ke — aja Jesu pandu.

14

Ahy ixo ame'ē ke Jesu mukatu

¹ Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, Jesu pe amō parise pandu. Parisema'e kapitā a'e.

—Ihē rok pe ihē namō ja'u jaho — aja.

Pe, inamō ma'e ke Jesu u'u oho. Parise rok pe uhyk rahā, amō ta usak usak katu ehe. Putu'uha 'ar rahā, mukatu ta my? Mukatu rahā: “Nde katu ym” aja pandu ta, a'erehe usak usak ehe. ² Huwa koty amō sawa'e wata uwyr. Ijywa ke punga rāi ipe. Itymā ke aja tī. Punga rāi tī. ³ Pe, Moise je'ēha mu'eha ta pe Jesu pandu. Parise ta pe pandu tī:

—Myja Moise je'ēha rehe panduha ihī my? Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ahy ixo ame'ē ke amō mukatu katu my? Anī ta my? — aja Jesu a'eta pe.

⁴ Anī. A'eta pandu ym te ipe. “Ma'e katu ame'ē ke ema'e ym” aja Moise je'ēha pandu ym. A'erehe a'eta pandu ym te ipe. Pe, sawa'e po ke Jesu pyhyk. Mukatu. Pe, hok pe mujywyr mondo. Katu aja mujywyr mondo. ⁵ Pe, a'ep pe har ta pe Jesu pandu:

—Pehē ngi har ta'yr wyykwar typy ame'ē pe u'ar rahā, pahar amō jo'ok ta ingi. Putu'uha 'ar rahā, u'ar. Pahar jo'ok ta ingi. Tapi'iruhu u'ar rahā, aja tī. Putu'uha 'ar rahā, u'ar tī. Pahar jo'ok ta ingi tī. (A'erehe putu'uha 'ar rahā, ahy ixo ame'ē ke

amukatu rahā, katu tiki tī) — aja Jesu pandu.

⁶ Ame'ē panduha rehe marā ka ym je'ēha ke amō ta mujywyr iha ipe.

“Thē katu ihē” aja ekwa ekwa ym exo

⁷ Ma'e ke amō ta u'u uwyr rahā, wapyka katu te ame'ē pe wapyk wapyk oho. Ame'ē rehe Jesu usak rahā, myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke pandu ngā pe.

⁸ —Jumendaraha rehe ngā mi'u ke amō matyr rahā: “Ejur se nde tī” aja ijar pandu nde pe. Aja rahā, kapitā rake ewapyk ym eho. Nde erewapyk rahā, nde 'ar koty te we sawa'e katu ame'ē ke ijar mujy'ar my tī. ⁹ Pe, nde pe pandu uwyr. “Nde wapyka ke kome'ē sawa'e pe eme'ē” aja nde pe ijar pandu. Aja rahā, nde ruxī ta ingi. Amō wapyka, xupe kotyhar pe nde erewapyk ta ereho.

¹⁰ —Pesarahā! Kuja katu. Nde pe ngā mi'u jar pandu: “Ejur se nde tī” aja. Nde ereho rahā, xupe kotyhar wapyka pe ewapyk eho. Pe, nde rehe ijar uhyk uwyr rahā, pandu nde pe: “Anī! Sa'e! Se koty ewapyk ejur. Wapyka katu te ame'ē pe ewapyk ejur” aja ngā mi'u jar. Aja rahā, nde rehe a'ep ihī ame'ē ta usak. Aja rahā, nde rury katu ta.

¹¹ —“Ihē riki amō ta 'ar koty te we katuha” aja jupe ukwa rahā, ame'ē ke Tupā muhuxī ta. “Ihē riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ym ihē” aja jupe ukwa rahā, ame'ē ke Tupā muhury katu ta — aja Jesu pandu.

¹² A'engi: “Ihē rok pe ja'u jaho” aja pandu ame'ē pe Jesu pandu:

—Ma'e ke nde ere'u rahā, nde rehe katu ame'ē ta ke jō emujy'ar ym. Aja nde mu ta ke jō emujy'ar ym tī. Ne anam ta ke jō emujy'ar ym tī. Amō amō nde rok rake rupi ihī, ame'ē ta ima'ehū namō ixo. Ame'ē ta ke jō emujy'ar ym

tī. Esarahā! Nde eremuju'ar rahā, pe, i'i atu rahā, nde pe pandu ta uwyr: "Ihē rok pe ma'e ke e'u ejur" aja nde pe. ¹³ A'erehe ngā mi'u nde erematy'ar rahā, ima'e ym te ame'ē ta ke emuju'ar. Wata katu ym ame'ē ta ke emuju'ar tī. Eha ym te ame'ē ta ke emuju'ar tī. Ijywa katu ym ame'ē ta ke emuju'ar tī. (Ame'ē ta marā ka ym so'o jukwaha.) Ame'ē ta ke emuju'ar. ¹⁴ Aja rahā, nde rehe Tupā usak katu ta. Esarahā! Ame'ē ta nde pe marā ka ym ma'e ke juja katu te mujuwryiha. Esarahā! Nde pe Tupā riki mujuwyr ta. Yman rahā, katu ame'ē ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mukwera katu muhem rahā, ma'e ke a'e riki mujuwyr katu ta nde pe — aja Jesu pandu parisema'e kapitā pe.

*Ngā mi'u matyr keruhū ke
(Matéu 22.1-10)*

¹⁵ Amō sawa'e myrape rake wapyk uī. Jesu pandu ame'ē ke rehe hendu rahā, pandu ipe:

—Tupā ixo ame'ē pe oho. Pe, myrape rake wapyk ame'ē ta mā hury katu ta kī — aja Jesu pe.

¹⁶ Pe, sawa'e pe pandu:

—Amō sawa'e ngā mi'u ke matyr hū. Heta ngā pe pandu: ¹⁷ "Pehē johu pe'u pejur" aja ngā pe. Angaha ke rehe uhyk rahā, miasu pe pandu: "Eho. Ihē mi'u u'u ame'ē ta pe eandu eho. 'Pe'u pejur. Upa ihē amoī katu' aja eandu eho" aja ngā mi'u matyriha jar pandu.

¹⁸ —Pe, miasu pandu oho rahā, amō amō pandu: "Aho ym ta ihē" aja. Kuja amō pandu py: "Ywy ke ihē amō ajo'ok. A'erehe asak ta aho ehe apo 'y. 'Aho ym ta ihē' aja nde jar pe eandu" aja miasu pe. ¹⁹ Amō pandu: "Tapi'iruhu mokōi mu'am ame'ē ke ajo'ok. Aja me'ē awa po wajar petēihar upa ajo'ok. Ma'e ke hykī katu raho nahā my? Ame'ē ke amanga ta aho. 'Aho ym ta ihē' aja nde jar pe eandu" aja

miasu pe pandu. ²⁰ Pe, amō pandu: "Ajumendar ramō te ihē. A'erehe marā ka ym ihē aho" aja miasu pe.

²¹ —Pe, upa amō ta pandu ame'ē ke ijar pe miasu pandu oho. Ijar parahy hū ngā rehe. Miasu pe pandu: "Pahar eho! Ok ta rupi eho. Upa awa rape rupi eho. Ima'e ym te ame'ē ta ke se emuhyk erur. Itymā hātā ame'ē ta ke aja tī. Se emuhyk erur tī. Eha ym te ame'ē ta ke aja tī. Se emuhyk erur tī. Wata katu ym ame'ē ta ke aja tī. Se emuhyk erur tī" aja miasu pe.

²² —I'i atu ijar pe miasu pandu: "Sa'e! Upa nde erepandu ame'ē ke ihē ama'e. Pewe soroka ihī, ma'e u'uha renda pe" aja ipe.

²³ —A'erehe miasu pe ijar pandu tī: "Eho we rī. Ok ta kurar kupe koty rupi heta awa rape ihī. Ame'ē ngi upa ngā epyhyk erur. Ihē rok ke emutyryhem. ²⁴ Apandu katu. 'Ma'e ke pe'u pejur' aja ihē apandu py, ame'ē ta u'u ym te ta. Ihē mi'u amatyr ame'ē ke u'u ym te ta" aja ijar pandu — aja Jesu mu'e.

(Aja rahā: "Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo" aja jundéu awa ta pe pandu py. Ame'ē ta upa katu te jurujar ym ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ta, aja Jesu mujekwa.)

*Jesu namō ixo ame'ē ta rehe har
(Matéu 10.37-38; Ruk 9.23-24)*

²⁵ Heta te hū ngā oho ixo inamō. Pe, Jesu uwak rahā, pandu ngā pe:

²⁶ —Ihē namō amō ixo rahā, ihē rehe a'e ipy'a ym rahā, marā ka ym ihē kotyhar aja ixoha. Ipái rehe amō ipy'a katu. Ame'ē 'ar koty te we ihē rehe ipy'a katu. Aja rahā jō, ihē kotyhar aja ixo ta. Imāi rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Hakehar rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Ta'yr ta rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Imu ta rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Ianam ta rehe aja tī. Ipy'a katu tī. Juehe te'e aja tī. Ipy'a katu tī. Pe, ame'ē ta 'ar koty te we

ihē rehe ipy'a katu. Aja rahā jō, ihē kotyhar aja ixo ta.

²⁷ —Ihē namō amō ixo rahā, ame'ē ke amō ta jukwa tar katu my. Pe, a'e pandu: “Anī. Ihē ajurujar katuha ke ahijar ym ta. Ihē ke jukwa ta my? Ahijar ym ta” aja. Aja rahā, ihē kotyhar aja ixo ta.

²⁸ —Pehē ngi har amō riki ok keruhū mujā rahā, myja myra hetaha rahā, uhyk ta my? Upa ta my? Aja ukwa ukwa py ixo. Upa katu te pehī nahā my, ame'ē ukwa ta. Ukwa ukwa py ixo. ²⁹ Ukwa ym rahā, mumba ym ta. Ixangwer jō upa jytyka. Uhyk ym myra ke. Marā ka ym mumbaha. Ame'ē rehe usak ame'ē ta upa puka puka hū ehe. ³⁰ “Mā! Ok keruhū sawa'e mujā ta tipe ixo. Mumba ym ta riki” aja ngā puka puka hū ehe.

³¹ —Pesarahā! Amō kapitā keruhū jumai tate oho. Heta te hū sonda ta namō oho ta. I'ar koty te we huwajan ta rahā, ima'e pyrātāha ke a'e ukwa py ta. Huwajan ta ke a'e muputu'u ta my, ame'ē ke ukwa py ta. Ukwa ukwa py ixo. ³² Marā ka ym muputu'uha rahā, je'ēha ke mondo ta, amō kapitā keruhū koty, huwajan koty. Paite we huwajan ixo rahā, je'ēha ke mondo ta. “Myja rahā, nde ereputu'u ta my? Jamukatu jande juehe” aja je'ēha ke amō pandu ta oho ipe. Pe, muputu'u.

³³ —Aja pehē pe tī. Pekwa pekwa katu py pexo. “Ixotyhar aja ihē axo ta. Ihē ke amō jukwa tar katu rahā, tapijar te'e we ixotyhar aja ihē axo ta” aja pekwa pekwa pexo. Pehē ngi har amō upa katu te ima'e ke hijar ym rahā, marā ka ym ihē kotyhar aja ixoha — aja Jesu pandu.

Jukyr jaxer aja ym pexo
(Matéu 5.13; Mak 9.50)

³⁴ A'e pandu tī:

—Jukyr ma'e ke muhembyk katu. Pe, jukyr ngi he'ēha kanim rahā, marā ka ym he'ēha amō

mujywywyr ehe. ³⁵ Jaxer riki. Ywy rehe moī rahā, muhury ym ma'eywa'y ra'yr ke. Amō ma'e muhuryha namō mupara ym tī. Ombor te'e awa. Pehē pekwa tar katu rahā, ihē amu'e ame'ē ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

(Aja riki amō. “Jesu kotyhar aja ihē axo ta” aja amō pandu rahā, jukyr katu aja saka. Pe, Jesu rehe jurujar katuha ke hijar rahā, jukyr he'ēha upa kanim ame'ēja saka. Katu ym. A'e ke Tupā ombor te'e, ame'ēja saka ta tī.)

15

Arapuharan kanim ame'ē rehe har

(Matéu 18.12-14)

¹ Amō rahā, heta ngā jy'ar uwyr ehe, Jesu rehe. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ta jy'ar uwyr ehe. Amō sawa'e katu ym ame'ē ta jy'ar uwyr ehe tī. Panduha rehe hendu uwyr. ² Pe, parise ta je'ē je'ē hū ehe har, Jesu rehe har. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Je'ē je'ē hū ehe har tī. Kuja:

—Mā! Amō jaxer ame'ē ta namō ixo katu. Ma'e ke a'eta namō u'u tī. Katu ym aja jande pe — aja a'eta je'ē je'ē hū.

³ A'erehe myja me'ē ma'e kanim ame'ē ke my, ame'ē ke Jesu pandu ngā pe:

⁴ —Pehē ngi har amō heta arapuharan ta namō ixo. Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteī kanim oho rahā, ijar kekar kekar ta oho. Kāpī u'u, aja kanim ym ame'ē ta ke ijar hijar ta. Pe, kanim ame'ē ke kekar kekar oho. Pe! Mahem. ⁵ Mahem rahā, hury katu ehe. Ijixi'y 'ar pe hupir werur. ⁶ Hok pe muhyk rahā, ehe katu ame'ē ta ke mujy'ar. Hok rake rupi ixo ame'ē ta ke mujy'ar tī. Pandu: “Arapuharan kanim ame'ē ke amahem, a'erehe ihē namō pehē rury katu pexo!” aja arapuharan jar. ⁷ Pesarahā!

Aja ywa pe Tupā je'ēha rahoha ta hury katu tī. Amō ta katu ame'ē ta aja ixo. Kuja, 99 hetaha. Ame'ē ta ipy'a ke muruwak ym ta me'ē te'e. Katu ame'ē ta aja ixo. Ame'ē ta rehe Tupā je'ēha rahoha ta hury katu. Pe, peteī sawa'e katu ym ame'ē riki ipy'a ke Tupā koty muruwak mondo rahā, i'ar koty te we Tupā je'ēha rahoha ta hury katu ehe. Kuja, 99 hetaha 'ar koty te we hury katu te ta ha — aja Jesu pandu.

Tamatarer kanim ame'ē rehe har

⁸ A'e pandu rī:

—Kuja amō we tī. Amō kūjā ita tamatarer pu'a namō ixo. Itatuwyr ke te'e mujā ame'ē ke. Jande popa hetaha namō ixo. Pe, peteī kanim rahā, kuja kekar. Araparin ke muwera. Ame'ē weraha rupi peir peir ixo. Ame'ē matyriha pe kekar kekar katu. Aja upa hok wyr rupi usak usak ixo ehe. Pe, mahem. ⁹ Mahem rahā, ehe katu ame'ē ta ke mujy'ar. Hok rake ixo ame'ē ta ke mujy'ar tī. Pandu: “Ita tamatarer pu'a kanim ame'ē ke amahem, a'erehe ihē namō pehē rury katu pexo!” aja kūjā pandu. ¹⁰ Pesarahā! Aja Tupā je'ēha rahoha ta hury katu ta tī. Peteī sawa'e katu ym ame'ē ke ipy'a ke Tupā koty muruwak mondo rahā, Tupā je'ēha rahoha ta hury katu ta ehe tī — aja Jesu pandu.

Ta'yr kanim ame'ē rehe har

¹¹ A'e pandu tī:

—Amō sawa'e mokōi ta'yr ta namō ixo. ¹² Amō wera rahā, ipái pe peteī pandu. Ame'ē riki u'ar we ame'ē ke. (Ame'ē ta'yr ipáima'e tamatarer pyhyk tar katu apo 'y. Ipái manōha rehe harō tar ym.) Kuja pandu: “Papa! Nde eremanō rahā, upa katu te nema'e ke jande pe nde eremupyta ta kŷ. Wajar ihēma'e ta. Apo ame'ē ke ihē pe emuwyrāhā!” aja ipái pe. A'erehe

ima'e ke ipái me'ē me'ē. Mokōi ta'yr ta pe me'ē hū.

¹³ —Pe, ame'ē ta'yr wajar pyhyk. U'ar we ame'ē ke. Upa muhepy. Aja tamatarer pyhyk. Pe, heta katu ym ukwer rahā, ipái rekoha ke hijar oho. Pepaite ihon. Amō ywy pe har ta koty oho. A'ep ka'u te'eha rupi tamatarer ke me'ē me'ē. Upa katu te ipy'a moī, ame'ē ke rehe tamatarer me'ē me'ē rāi. ¹⁴ Aja upa katu te tamatarer kanim ipe. Pe, ame'ē ywy rupi nixói te ngā mi'u ke. A'erehe a'e pyrara ixo tī. ¹⁵ A'erehe ame'ē ywy pe har sawa'e pe pandu. “Ihē aparaky ta nde pe” aja. “Ere. Ihēma'e kure ta rehe esak katu. Kure mi'u eme'ē me'ē katu” aja sawa'e pandu. Ame'ē ke rehe a'e usak usak ixo. ¹⁶ Myahy a'e. Ynga aja me'ē ke kure ta u'u ixo. Ame'ē ke a'e u'u ta tipe tī. Me'ē ym ma'e ke ngā ipe.

¹⁷ —Peramō ipy'a upak ipe. Ju-pandu jupe: “Mā! Ihē páima'e misu ta ma'e ke u'u rahā, pyta we riki. Heta ma'e ke ihī. Ko ihē myahyha namō ihē axo. Amanō tate ihē. ¹⁸ Papa rekoha pe ihē ajoywyr ta aho tī. Kuja ihē apandu ta: ‘Papa! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e, aja Tupā ukwa katu. Nde aja tī. Nde erekwa katu tī. ¹⁹ “Ihē ra'yr” aja ihē pe nde erepandu ym rahā, mā katu apo 'y. Miasu aja nde pe aparaky te'e ta apo tī' aja papa pe ihē apandu ta” aja ju-pandu jupe. ²⁰ A'erehe a'engi oho. Ipái rekoha pe jywyr oho ixo.

—Ipái rok paite we riki. Uhyk oho ixo rahā, ipái usak ehe. Pyrara usak ehe. Pe, ujan ixoty. Ta'yr jurupy rupi juman juman. Huwa ke pyter pyter tī. (Aja hury katuha mujekwa.)

²¹ —Ta'yr pandu ipe: “Papa! Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e, aja Tupā ukwa katu. Nde aja tī. Nde erekwa katu tī. ‘Ihē ra'yr’ aja ihē pe nde erepandu ym rahā, katu tiki” aja ipái pe.

22—Anĩ. Miasu ta pe ipái pandu: “Pahar perur! Ma'e mundeha katu te ame'ë ke perur. Pemunde ehe. Ipo rehe har aja tĩ. Ipy rehe har aja tĩ. Perur tĩ. 23 Upa rahã, perur amõ tĩ. Tapi'iruhu ta'yrrer ke perur. Ixa te ame'ë ke perur. Pejukwa. Jande rury katuha jamujã ta. 24 Ko ihẽ ra'yr manõ aja akwa naĩ. Anĩ. Apo ixuwe katu uhyk uwyr. Kanim oho aja ixo. Ko apo ixo 'y” aja ipái pandu. Pe, hury katuha ngã mujã ixo.

25—Aja ixo rahã, ta'yr jepy ame'ë ke kupixa pe paraky ixo. A'engi jy-wyr uwyr. Hok pe uhyk tate rahã, ma'e tyapuha rehe hendu. 26 Pe, amõ miasu pe pukái: “Ejur se! Ma'e puki?” aja ipe. 27 A'e pandu: “Ne mu ko uhyk uwyr. Manõ ym a'e. Katu uhyk uwyr. A'erehe jande pe nde pái pandu: ‘Tapi'iruhu ta'yrrer ke pejukwa. Ixa te ame'ë ke' aja jande pe” aja miasu pandu ipe.

28 —Ta'yr jepy ame'ë ke parahy te'e. Hok pe ixo tar ym. A'erehe ipái uhem oho ixoty. Pandu ipe: “Exe ejur nde tĩ” aja pandu hũ ta'yr pe. 29 Ta'yr pandu: “Anĩ. Axe ym ta. Esarahã! Aparaky hũ axo nde pe. Heta warahy 'ar aha oho. Te'e paraky ame'ëja ihẽ. Ne je'ëha rehe ihẽ ahendu katu te. Aja te'eha ihẽ axo. Nde ereme'ë ym te ma'e ke ihẽ pe. Arapuhame ra'yr nde ereme'ë ym riki. Ame'ë namõ ihẽ rehe katu ame'ë ta namõ jõ amuhury ta tipe. Ja'u ta tipe. Anĩ. Nde ereme'ë ym ihẽ pe. 30 Apo peme'ë nde ra'yr upa katu te nema'e ke mukanim. Kũjã ka'u te'e ame'ë ta pe upa mukanim. Ko riki jywyr uwyr. Pe, nde je'ëha rupi tapi'iruhu ta'yrrer ke nema'e miasu ta jukwa. Ixa te ame'ë ke. Katu ym aja” aja ipái pe ta'yr jepy ame'ë pandu. 31 Pe, ipái pandu: “Sa'e! Ihẽ ra'yr nde. Ihẽ namõ nde erexo. Aja te'eha nde. Upa ihẽma'e kohĩ. Ame'ë riki upa katu te nema'e tĩ. 32 Ko nde mu riki manõ,

aja ixo. Apo ixuwe katu aja uhyk uwyr. Kanim oho aja ixo. Ko apo ixo 'y. A'erehe jande rury katuha jamujã ta me'ë te'e. Jande rury katu ta me'ë te'e. Jande rok pe jaxe jahorahã!” aja ta'yr pe ipái pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupã tĩ. Peteĩ sawa'e katu ym ame'ë ke ipy'a ke ixoty muruwak mondo rahã, Tupã hury katu ta, aja Jesu mujekwa katu.)

16

Ijarma'e tamatarer ke amõ mukanim

¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pe, amõ sawa'e ixo. Ima'ehũ ame'ë ke a'e. Ima'e tamatarer ke amõ usak usak ixo. Pe, ijar pe amõ ta pandu oho: “Tamatarer usakiha riki nema'e ke te'e mukanim ixo” aja ijar pe. ² Pe, amõ pe ijar pandu: “Tamatarer usakiha emuhyk se” aja ipe. Usakiha uhyk rahã, ijar pandu ipe: “Nde erema'ema'eha rehe har ihẽ ahendu. Jete har te my? Myja ihẽma'e tamatarer nde ereme'ë me'ë my? Myja nde eremujiwyr tĩ? Ame'ë ke upa katu te emapyk. Ihẽ asak ta. Ihẽma'e ke nde eresak ym ta apo 'y” aja ijar pandu.

³ —Pe, hok pe jywyr rahã, usakiha jupandu jupe: “Ihẽma'e parakyha ngi ihẽ jar ihẽ ke muhem ta apo. Myja aparaky ta apo my? Ihẽ pyrãtã ym ihẽ. (Marã ka ym kupixa rehe aparakyha.) Tamatarer ke ngã pe apandu pandu rahã, ihẽ ruxĩ ta ihẽ ke ingi. Aja ama'e ym ta. ⁴ Aa! Apo akwa katu! Ihẽ rehe katu ame'ë ta ke amu'am ta. Pe, ihẽma'e parakyha ngi ihẽ ke muhem rahã, ihẽ rehe katu ame'ë ta ixo ta. Hok pe ame'ë ta ihẽ ke mupyta katu ta” aja jupandu jupe.

⁵ —A'erehe ijar pe ma'e ke mujiwyr ame'ë ta ke muhyk. Upa muhyk. Amõ pe pandu py: “Myja hetaha ihẽ jar pe nde eremujiwyr

ta my?” aja tamatarer usakiha pandu. ⁶ Sawa'e pandu: “Mandeju ra'i ka aja me'e heta te hũ amujywyr ta me'e te'e. Kamuxi ra'yr ke tyryhem heta te hũ, kuja, 100 hetaha ke” aja usakiha pe. A'e pandu: “Esarahã! Ko nema'e mangaha ke. Se ewapyk. Pahar iwyr koty paper rehe emupinim. Wajar jô nema'e mangaha kohi. Kuja, 50 aja hetaha jô emupinim. Ihẽma'e parakyha nixói rahã, ihẽ rehe eharái ym” aja usakiha pandu. (A'e jupandu jupe ti: “Apo ihẽma'e parakyha ngi ihẽ jar muhem rahã, peme'e ihẽ rehe usakatu ta my” aja jupandu jupe.)

⁷ —Amõ pe pandu: “Ne rahã ti! Myja nde eremujywyr ta ihẽ jar pe my?” aja usakiha pandu. Amõ pandu: “Ahúi aja me'e heta te hũ amujywyr ta me'e te'e. Kuja, 1.000 wasãkã mangaha mutyryhem” aja usakiha pe. A'e pandu: “Ko nema'e mangaha kohi. Iwyr koty paper rehe emupinim. Kuja, 800 aja emupinim. Te'e apandu ta, aja rahã ihẽ jar ukwa ym ta. Esarahã! Ihẽma'e parakyha nixói rahã, ihẽ rehe eharái ym” aja ipe. (A'e jupandu jupe ti: “Apo ihẽma'e parakyha ngi ihẽ jar muhem rahã, peme'e ihẽ rehe usakatu ta my” aja jupandu jupe.)

⁸ —Ame'e usakiha ma'ema'eha rehe har ijar hendu rahã, pandu: “Mã! Usakiha ukwa katu ma'e. Ehe katu ame'e ta ke mu'am ixo” aja riki ijar pandu. (Jete har te rupi ym usakiha ma'e. Katu ym ame'e.) Ukwa katuha rehe har jô ijar katu pandu — aja Jesu pandu.

A'e pandu ti:

—Ima'e ke rehe ukwa katuha namõ Tupã kotyhar ta usak usak katu. Aja rahã, yman rahã ima'e ke pewe hũ ta. Mã! Tupã kotyhar ta 'ar koty te we Tupã rehe ipy'a ym ame'e ta ukwa katuha. Tupã rehe ipy'a ym ame'e ta ma'e ke ukwa ukwa ixo, ame'e ta pe ukwa katuha namõ amõ Tupã rehe ipy'a

ym ame'e ta ma'ema'e. Aja rahã, yman rahã ima'e ke pewe hũ ta — aja Jesu pandu.

⁹ A'e pandu ti:

—Pesarahã! Kome'e ywy keruhũ pe ma'e ke heta ihĩ. Tamatarer. Ma'e katu ame'e ke. Heta ihĩ ti. “Aa! Ame'e ke Tupã kotyhar ta pe ihẽ ame'e ta. Aja rahã, kome'e ywy keruhũ pe Tupãma'e parakyha riki katu ta oho” aja pepandu. Aja rahã, pemaõ rahã, ixoty oho rahã, pehẽ pe Tupã pandu ta: “Se pejur katu. Katuha renda ke se. Manõ ym te ta awa se. Katu tiki” aja pehẽ pe Tupã pandu.

¹⁰ —Jete har rupi ta'yr mi ma'e ke rehe amõ usak usak katu. Aja rahã, jete har rupi heta te hũ ma'e ke rehe usak usak katu ta ti. Te'eha rupi ta'yr mi ma'e ke rehe usak usak. Aja rahã, te'eha rupi heta te hũ ma'e rehe usak usak ta ti. ¹¹ Kome'e ywy keruhũ pe ma'e ke heta hũ ihĩ. Ame'e ke jete har rupi ym pesak pesak rahã, ma'e katu ame'e ke Tupã me'e, ame'e ke pehẽ pe a'e me'e ym ta ti. ¹² Amõ tama'e ke rehe pesak pesak katu ym rahã, pehẽma'e ke pehẽ pe amõ me'e ym ta ti.

¹³ —Mokõi ijar pe marã ka ym miasu paraky katuha. Mokõi jar pe paraky rahã, peteihar rehe jô ipy'a katu ta. Amõ rehe anĩ ta. Petei jar je'eha rehe hendu katu ta. Amõ jar je'eha rehe anĩ ta. Hendu ym ta ehe. (Aja Tupã rehe ti.) Tamatarer ke rehe jô ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, marã ka ym Tupã rehe ipy'a katuha. (Mokõi ijar aja saka ti) — aja Jesu pandu.

Jesu je'eha ke

(*Matéu 5.31-32; Matéu 11.12-13; Mak 10.11-12*)

¹⁴ Ame'e panduha ke parise ta hendu rahã, puka puka hũ ehe, Jesu rehe. Tamatarer ke rehe ame'e ta ipy'a ke moĩ moĩ katu, a'erehe Jesu rehe puka puka hũ.

¹⁵ Jesu pandu:

—Sawa'e katu te pehē aja amō ta ukwaha. Ame'ē ke peputar katu. Anī. Aja ym pehē, aja pehē rehe har Tupā ukwa katu. Ma'e ke katu te aja sawa'e ukwaha. Anī. Ame'ē riki jaxer ame'ē ke te'e aja Tupā ukwa katu. Tupā riki ukwa katu te ame'ē ke a'e.

¹⁶ —Aja Moise je'ēha rehe har amō koty pekwa. Pesarahā! Juā mujahukiha uhyk ym rahā we, Moise je'ēha rehe amō hendu katu rī. Tupā je'ēha ke pandu ame'ē ta rehe aja tī. Hendu katu tī. Pe, Juā uhyk. A'engi myrandu katu ke ihē apandu pandu axo. Ma'e ka'u te'eha ke amō hijar, pe, Tupā koty ipy'a ke muruwak. Aja rahā: “Ihē kotyhar ke nde” aja Tupā pandu. Ame'ē myrandu katu rehe heta te hū jurujar katu. ¹⁷ Moise je'ēha rehe amō hendu katu ta me'ē te'e tī. Ywa ke kanim ta oho. Kome'ē ywy keruhū aja tī. Upa ta tī. Moise je'ēha rehe hendu katuha anī. Upa ym te ta. A'erehe Moise je'ēha rehe hendu katu ta me'ē te'e we rī.

¹⁸ —Pesarahā! Kuja riki amō. Hakehar ke sawa'e hijar oho. Pe, amō kūjā ke pyhyk rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Pe, hijar ame'ē kūjā ke amō sawa'e pyhyk rahā, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē kūjā ma'e tī. Katu ym aja. A'erehe aja pema'e ym ta me'ē te'e — aja Jesu pandu.

Rasaro rehe har. Ima'ehū ame'ē rehe har tī.

¹⁹ (Tamatarer rehe jō amō ipy'a moī rahā, katu ym aja Jesu mu'e.) A'erehe kuja pandu:

—Pe, amō sawa'e ixo. Ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. Ima'e mundeha muhepy hū ame'ē ke namō wata ixo. Wera rahā pame katu te humi'u ke matyr hū. Aja jumuhury hury juehe. ²⁰ Hok rukwen pe amō sawa'e ke amō ta muhyk muhyk raho. Her Rasaro. Ima'e ym te a'e. Pere ke mâte hū te'e ehe. ²¹ A'ep harō uī. Ima'ehū, ame'ēma'e myrape 'ar ngi imi'u

kurer u'ar u'ar. Ame'ē ke Rasaro u'u ta tipe. Me'ē ym amō ipe. Jawar ta riki pere ke here here tī. ²² Pe, ima'e ym te ame'ē ke manō, Rasaro ke. Amarā rake i'ā ke Tupā je'ēha rahoha ta muhyk raho. Ywa pe huryha rehe muhyk raho.

—Ima'ehū ame'ē ke manō tī. Pe, amō ta jyty m raho. ²³ Mupyraraha renda pe pyrara hū ixo. Ma'ā rahā, Amarā rehe usak. Hake Rasaro i'āi. Pijaite we usak ehe. ²⁴ Pe, pukái: “Amarā! Epyrara ihē rehe esarahā! Ihē koty Rasaro ke emuwyr. Y pe ipo ākā rakehar munde ta. Ame'ē pe ihē juru ke murysā ta. Tata keruhū pe ihē axo. Apyrara hū ihē ke” aja Amarā pe.

²⁵ —Pe, Amarā pandu ipe: “Sa'e! Anī. Ywy pe nde erexo rahā, upa katu te ma'e katu ame'ē ke nema'e riki. Ame'ē ke rehe ekwa ekwa exo. Rasaro rehe anī. Upa katu te ma'e katu ym ame'ē ke ima'e riki. Apo anī. Se a'e hury katu ixo apo 'y. Nde anī. Nde erepyrara erexo apo 'y. ²⁶ Ko riki amō we tī. Jande pyter rupi sorok te'e hū ame'ē ke tūi. A'erehe sengi marā ka ym nde koty amō ahaha oho. Nde koty har ngi marā ka ym jande koty amō ahaha uwyr tī” aja ipe.

²⁷ —Sawa'e pandu: “Amarā! Aja rahā, ko apandu nde pe. Ihē pái rekoha pe Rasaro ke emondo. ²⁸ A'ep ihē mu ta ixo. Awa po wajar petēihar upa hetaha ixo. Ame'ē ta pe je'ēha namō Rasaro ke emondo. Aja rahā, ame'ē ta se uwyr ym ta tī. Se pyrara hū awa” aja pyrara ixo ame'ē ke pandu.

²⁹ —Amarā pandu: “Anī ta. Moise mupinim ame'ē ke namō ne mu ta ixo. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Ame'ē ta namō ixo tī. Ame'ē panduha rehe ne mu ta hendu katu ta me'ē te'e. Hendu katu rahā, ukwa katu ta. Aja rahā peme'ē pyraraha renda pe oho ym ta tī” aja pyrara ixo ame'ē pe Amarā pandu.

³⁰ —Sawa'e pandu: “Anĩ ta Amarã! Ame'ë ke a'ewan ym we rĩ. Amõ we rahã, katu. Kuja. Manõha ngi amõ kwera katu uhem, pe, ame'ë riki Tupã je'ëha ke pandu oho rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke muruwak ta mondo. Tupã koty muruwak ta mondo” aja pyrara ixo ame'ë pandu.

³¹ —Amarã pandu: “Anĩ. Moise je'ëha rehe a'eta hendu ym rahã, amõ rehe hendu ym tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem ame'ë ke Tupã je'ëha pandu. Ame'ë ke rehe hendu ym ta tĩ. Tupã je'ëha ke pandu ame'ë ta rehe hendu ym rahã, aja tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem ame'ë ke pandu oho. Tupã je'ëha ke pandu oho. Ame'ë ke rehe hendu ym ta tĩ” aja pyrara ixo ame'ë pe Amarã pandu — aja Jesu pandu.

17

Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ë rehe har

(Matéu 18.6-7; Matéu 18.21-22; Mak 9.42)

¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu: —Ma'e ke rehe amõ usak, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'e ta. Aja me'ë aja te'e ta ixo. Pe, ngã muka'u te'eha ke mu'e, ame'ë ke mã Tupã mupyrara te hũ ta. ² Ihë rehe amõ amõ ta'yn ta jurujar katu. Pe, amõ pandu: “Mã! Jesu rehe pejurujar katuha pehijar” aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahã, mã peja pandu ame'ë jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namõ a'e ke ypa pe ombor. Pe, y jukwa. (Aja rahã, ta'yn ta ke mu'e ym ta.) Aja manõ rahã, Tupã mupyraraha 'ar koty te we katuha. Tupã mupyrara rahã, mupyrara te hũ ta.

³ —Pesak katu te'e! Ma'e ka'u te'eha ke ne mu ma'e rahã: “Mã peja ym” aja epandu ipe. Ame'ë ngi ipy'a ke muruwak mondo rahã, nde py'a emujywyr ehe. ⁴ Wera rahã, awa po wajar mokõi hetaha

ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e nde pe. Pe, a'e ma'e, a'engi nde pe pandu: “Ame'ë ngi ihë py'a amuruwak amondo. Ihë rehe nde py'a emujywyr katu” aja nde pe pandu. Aja rahã, aja pame katu te nde py'a ke emujywyr ehe — aja Jesu pandu.

Jurujar katuha ke

(Matéu 17.20; Mak 11.22-23)

⁵ Jesu mondo ame'ë ta pandu ipe: —Sawa'e! Mã! Jande py'a jamujywyrriha hãtã ame'ë ma'eha. Jande ke emu'e katu. Aja rahã, jajurujar katuha amõ we katu ta. Pe, nde erepandu aja jama'ema'e katu ta — aja Jesu pe.

⁶ A'e pandu:

—Pesarahã! Ta'yr mi pejurujar katu rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke pema'ema'e katu ta kÿ tĩ. Ta'yr mi pejurujar katu. Ma'e raĩ ta'yr te mi, ame'ëja saka. Aja rahã kome'ë myra keruhũ pe pepandu ta: “Nde rapo ke namõ ejujo'ok ehem eho. Y ramũ pe ejujytym eho” aja myra pe. Ta'yr mi pejurujar katu rahã, ame'ë myra jujo'ok ta oho — aja Jesu. (“Myra” aja pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja mujekwa katu.)

Miasu ma'ema'eha ke

⁷ Ajame'ë ke Jesu mu'e:

—Pehë ngi har amõ ixo. Miasu aja paraky ixo, kupixa rehe. Ara-puharan ta rehe usak usak ixo amõ nahã my. Pe, hok pe uhyk jywyr rahã, ame'ë pe kuja nde erepandu my: “Ere. Nde ereparaky katu. Pahar ma'e ke e'u eho” aja pandu my? ⁸ Anĩ. Aja ym. Amõ koty nde erepandu ta. Kuja: “Ma'e ke ihë pe emupupur. Nema'e kamixa emunde. Pe, ihë a'u rahã, ma'e ke emoĩ moĩ ihë pe. Upa a'u rahã, nde ere'u ta” aja miasu pe. ⁹ Miasu pe: “Katu nde. Nde ereparaky katu” aja nde erepandu ym ta. Anĩ. Ne je'ëha rehe jõ hendu katu. Aja

miasu katu ame'ë ke a'e, aja mujekwa. ¹⁰ Pehë aja tĩ. “Pehë katu. Pema'ema'e katu” aja jandema'e sawa'e te pandu ym rahã, nde rury katu pexo rĩ. A'e pandu ame'ë ke pema'ema'e rahã, kuja pepandu ta: “Miasu ta jõ jande. Jande pe sawa'e te pandu ame'ë ke jõ jama'ema'e” aja pehë — aja Jesu pandu.

“Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja peteĩ jõ pandu

¹¹ Jerusarë ok ta pe Jesu oho ixo rahã, amõ ywy rupi asa oho ixo. Ngarirëi ywy ngi uhem oho rahã, Samari ywy pe uhyk oho. Ame'ë rupi asa oho ixo. ¹² Pe, amõ ok ta pe uhyk tate rahã, pereran ma'e u'u hũ ame'ë ta uhyk uwyr ixoty. Jande popa sawa'e ta hetaha. Paite we pu'am u'am. (Amõ jundéu awa ta namõ ixo ym ta me'ë te'e ame'ë ta.) ¹³ A'eta pukái:

—Jesu! Sawa'e! Jande rehe epyrara esak! Jande ke emukatu — aja ipe.

¹⁴ A'eta rehe usak rahã, pandu:

—Ere! Peho! Jundéu awa tama'e pa'ihu koty peho. Pemujesak pehë juehe har ipe. Pehë katu aja a'e mujekwa ta ngã pe — aja Jesu.

Pe, ame'ë ta johu oho ixo rahã, upa katu te katu 'y. ¹⁵ Ame'ë ta ngi har peteĩ jõ jywyr. (Samari ywy pe har ke a'e.) Katu, aja ukwa rahã, Jesu koty jywyr uwyr. Tupã rehe har katu pandu pandu hũ uwyr. ¹⁶ Jesu ruwa koty ipynarãi pe wapyk uwyr. (Aja ipy'a moĩ moĩ katu ehe.) “Ne jõ riki katu te me'ë ke. Ihë ke nde eremukatu” aja pandu ipe, Jesu pe. Samari ywy pe har ke a'e. Jundéu awa ym ame'ë ke a'e.

¹⁷ Jesu pandu:

—Mã! Jande popa sawa'e hetaha amukatu. Awa po wajar tumeme sawa'e ta jywyr ym uwyr, ihë koty. ¹⁸ Mã! Amõ awa ke jõ jywyr uwyr. Tupã pe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja pandu uwyr. Mã! Aja jundéu

awa ta pandu ym uwyr. Ko samari ywy pe har jõ jywyr uwyr — aja Jesu pandu.

¹⁹ Pe, a'e pandu ipe:

—Epu'am katu! Eho! Ihë rehe nde erejuruar katu, a'erehe nde ke amukatu. A'erehe nde katu apo 'y — aja ipe.

Jesu riki kapitã keruhũ

(Matéu 24.23-28; Matéu 24.37-41)

²⁰ Amõ parise ta Jesu pe pandu:

—Myja rahã kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e muwyr ta my? Pe, jundéu awa ta ke huwajan ta ngi poir ta my? Pe, jandema'e ywy pe kapitã keruhũ aja ixo ta my? — aja parise ta pandu.

Jesu pandu:

—Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke uwyr rahã, ehe har upa katu te ngã pandu pandu ym ta. ²¹ Kuja ym ta. Amõ pandu: “Pesarahã! Ko riki ixo.” Amõ: “Paite riki ixo!” Aja ym riki. Pesarahã! Pehë namõ a'e ixo apo 'y. Pekwa ym riki — aja parise ta pe. (“A'e ixo apo 'y” aja pandu rahã: “Juehe har” Jesu pandu.)

²² Jumu'eha ta pe jõ Jesu pandu. Kuja:

—Ngã pyrara hũ, ame'ë angaha rehe uhyk ta. Arahã kuja peputar ta. Kirisutu uwyr. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Ihë riki Kirisutu. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Pe, ngã mupyraraha ngi pehë ke ihë ajo'ok ta. Ame'ë ke peputar katu tipe.

²³ Pe, amõ ta pandu ta pehë pe. “Paite pesak peho! Kirisutu pehĩ!” Amõ: “Se pesak pejur. Kirisutu kohĩ!” Anĩ. Pekekar ym peho. Nixói. ²⁴ Tupã wera rahã, paite rupi upa ta wera oho. Paite rupi upa katu te ngã usak. Aja ihë ajywyr rahã, paite rupi upa katu te ngã ukwa katu ta kÿ tĩ. Ko awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. ²⁵ Pesarahã! Ajywyriha angaha rehe uhyk ym we ta rĩ. Kuja uhyk

py ta. Ihē ke amō ta mupyrara hū ta. Parise ta aja amō ta putar ym ta ihē ke tī.

26-27 —Yman te Noe ixo rahā, amō ta ixoha rehe te'e ukwa ukwa ixo. Ma'e ke u'u uī. Sawa'e ta kūjā ta ke pyhyk. Kūjā ta aja tī. Sawa'e ta ke pyhyk tī. Aja te'e ngā ixo. Ima'e ke rehe jō usak usak ixo. Pe, jarusu keruhū pe Noe ixo oho. Pe, y ke upa katu te ma'e ke munde oho. Upa ngā ke jukwa. Ihē ajywyr Tate rahā, aja ta ngā ixo tī. Ixoha rehe te'e upa apo ixo ame'ē ta ukwa ukwa ixo tī. Ima'e ke rehe jō ukwa ukwa ixo. Pahar ihē ajywyr ta. Ko awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur.

28-30 —Yman te Ro ixo rahā, aja upa ngā ixo tī. Ima'e ke rehe jō ukwa ukwa ixo. Ma'e ke u'u uī. Ma'e ke muhepy hepy u'am tī. Kupixa mujā mujā ixo tī. Hok ke mujā mujā ixo tī. Pe, Sondo ok ta ngi Ro uhem oho rahā, aman aja tata ke Tupā mungyr. Tatāpūi aja ita ra'yr ke mungyr tī. Upa katu te ame'ē ok ta pe har ta ke tata jukwa. Pahar jukwa. Ihē ajywyr rahā, aja ta ngā ixo tī. Ima'e ke rehe jō ukwa ukwa ixo tī. “Uwyr ym a'e” aja ngā ukwaha naī. Anī. Pahar ihē ajywyr ta. Ko awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur.

31 —Pyraraha uhyk rahā, hok kupe ipe ame'ē 'ar pe amō ixo rahā, pahar ujan oho. (Aja rahā, manō ym ta.) Hok pe ixo ym oho. Ima'e ke pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. Kupixa pe ixo ame'ē ke hok pe jywyr ym oho tī. (Ima'e ke pyhyk ym jywyr.) Pahar ujan oho. 32 Ymanihar Ro rakehar rehe pekwa pekwa pexo. (Haikwer koty ma'ā. Pyta riki. Arahā pahar manō.) 33 Ima'e ke amō mupyta ta katu aja jō ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahā, ixoha kanim ta. Manō ta. Ima'e ke putar ym. “Mā peja kanim” aja ipy'a pe ukwa ukwa ixo. Pe, ujan oho rahā, ixoha kanim ym ta. Manō ym ta.

34 —Ko apandu pehē pe. Ihē ajywyr rahā, mokōi sawa'e ukwer ou, pytun rahā. Peteī pyta ta. Amō anī. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha raho ta. 35 Ma'e ke mokōi kūjā kytyk kytyk u'am. Peteī pyta ta. Amō anī ta. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha raho ta. 36 [Kupixa pe mokōi sawa'e ta paraky ixo. Peteī pyta ta. Amō anī ta. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha raho ta] — aja Jesu pandu.

37 Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! Myp pyraraha uhyk ta my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ma'e inem ame'ē ke tūi rahā, a'ep xumukape jy'ar ta oho. Aja ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e hū, ame'ē renda pe pahar pyraraha uhyk ta — aja Jesu.

(Aja rahā, Jerusarē ok ta pe har ta ke amō awa ta mupyrara ta uwyr, aja Jesu mujekwa. Jerusarē ok ta pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe aja.)

18

Tapijar te'e we ixawa'e manō ame'ē ke pandu pandu hū

1 Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e ixo. Tupā namō a'eta tapijar te'e we pandu pandu ta me'ē te'e. Myja me'ē ame'ē ke my, ame'ē ke a'e mu'e. “Mā! Tupā hendu ym jande rehe” aja pahar pandu ym ta me'ē te'e. A'erehe kuja mu'e ixo:

2 —Amō ok ta pe sawa'e ixo. Ame'ē ke amō ta rehe har hendu, pe, pandu: “Nde katu” aja. Anī rahā: “Nde katu ym” aja. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ke a'e. Amō ta rehe pyrara usak ym tī. 3 Ame'ē ok ta pe ixawa'e manō ame'ē ke ixo tī. Sawa'e koty ohoho hū ixo. Pandu pandu hū tipe ipe: “Ihē rehe ihē ruwajan ma'e ke ma'ema'e hū. Nde riki epandu ipe: ‘Ema'e ym’ aja. Nde jō riki nde eremukatu” aja kūjā pandu pandu hū tipe ipe. 4 Anī. Yman atu kūjā rehe sawa'e

hendu ym. A'erehe kūjā jywyr jywyr ixoty. A'erehe uhyk kūjā panduha ipe. A'erehe sawa'e jupandu jupe: “Mā! Tupā rehe ihē apy'a ym. Sawa'e ta rehe apyrara asak ym tī. ⁵ Mā! Peme'ē ixawa'e manō ame'ē ke ihē rehe uwyr uwyr hū ixo. Amukatu ym rahā, ihē ke muhe'ō te'e ta. A'erehe kūjā ruwajan pe ihē apandu ta: 'A'ewan. Ma'e ke ema'e ym apo 'y. Mā peja pete'e pyta katu' aja apandu ta” aja sawa'e jupandu jupe — aja Jesu pandu.

⁶ A'e pandu tī:

—Pesarahā! Ame'ē sawa'e katu ym ame'ē ke a'e. Anī. Pandu ame'ē ke katu riki. “Ihē amukatu ta” aja a'e pandu. ⁷ Aja Tupā namō pepandu tī. Ixotyhar ta tapijar te'e we pandu pandu: “Jande ke amō ta mupyrara” aja. Aja rahā, ame'ē ke Tupā mukatu ta. (Sawa'e pe kūjā tapijar te'e we pandu, ame'ēja saka.) “Mā! Jande rehe Tupā hendu ym” aja ym pepandu. ⁸ Anī. Pahar mukatu ta. Pesarahā! Ixotyhar ta rehe usak katu. Yman rahā, kome'ē ywy keruhū pe ihē ajywywr ta ajur tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihē ajywywr rahā, Tupā kotyhar ta tapijar te'e we Tupā namō pandu pandu ixo my. Yman ame'ē ta ke amō ta mupyrara riki. Anī. Tapijar te'e we Tupā namō pandu pandu rahā, katu tiki — aja Jesu pandu.

Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē rehe har

⁹ Juehe har katu aja ukwaha jupe naī, aja me'ē sawa'e ixo. Upa amō ta riki katu ym aja ame'ē ta ukwaha naī tī. Ame'ē ta rehe har Jesu pandu. Myja me'ē ame'ē ta my, ame'ē ke pandu. Kuja:

¹⁰ —Amō rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe mokōi sawa'e ta oho. Tupā namō pandu pandu oho. Peteīhar parise ke. Amō riki homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē

ke a'e. (A'erehe ame'ē sawa'e jaxer ame'ē ke aja parise ta ukwa.) ¹¹ Ko parise se koty jeje pandu pandu u'am, Tupā namō. Kuja: “Tupā! Amō ta aja ym ihē, a'erehe: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke' aja ihē apandu nde pe. Amōma'e ke rehe ipy'a ke amō ta moī moī hū. Pe, pyrātāha namō jo'ok ingi. Ihē anī. Aja ym ihē. Sawa'e katu ame'ē ke ihē. Kūjā rehe amō ta ka'u te'e hū. Ihē anī. Aja ym ihē. Kotete tamatarer matyr ame'ē ke i'āi. Sawa'e jaxer ame'ē ke aja ihē akwa. Peme'ē aja ym ihē, a'erehe: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke' aja apandu nde pe. ¹² Peteī seman ngi har mokōi wera rahā, ma'e ke a'u ym te. (Aja nde rehe ihē py'a amoī moī katu.) Upa ihē apyhyk ame'ē ke ngi ta'yr te mi nde pe ihē ame'ē. Jande popa hetaha ngi har peteī ihē ame'ē nde pe. (Aja nde rehe ihē py'a amoī moī)” aja parise jeje pandu pandu u'am. (Jeje te'e pandu pandu u'am. Tupā hendu ym ehe.)

¹³ —Amō sawa'e amō koty panduha. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (Jaxer ame'ē ke a'e, aja parise ta ukwa.) Paite we mi pandu pandu u'am, Tupā namō. Huxī a'e, a'erehe ywa rehe ma'ā ym u'am. (Ywa pe Tupā ixo, ame'ē rehe ma'ā ym u'am.) Ipixi'a ke mokōi po pe nupā nupā u'am. (Aja pyaiha mujekwa.) Pe, kuja pandu u'am: “Tupā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e. Ihē rehe epyrara esak. Ihē rehe nde py'a emujywywr” aja tamatarer matyr ame'ē ke pandu u'am. ¹⁴ Ko apandu pehē pe. Ame'ē rehe Tupā pyrara usak. Ame'ē sawa'e rehe hendu. Pe, ame'ē pe Tupā pandu: “Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixōi te nde pe” aja. Amō anī. Parise anī. Ame'ē rehe hendu ym. “Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixōi te nde pe” aja Tupā pandu ym. “Ihē katu

te” aja ukwa jupe naĩ, ame’ë pe Tupã pandu: “Nde katu ym” aja. “Ihë katu ym. Ma’e aka’u te’eha ke ama’e” aja pandu ame’ë ke pe Tupã pandu: “Nde katu” — aja Jesu pandu.

Ta’yn ta rehe Jesu usak katu
(*Matéu 19.13-15; Mak 10.13-16*)

¹⁵ Ta’yn ta ãkã rehe ipo Jesu mu- jar ta. Aja ipy’a katuha mujekwa. Ame’ë ke amõ ta putar, a’erehe ixoty a’eta raho raho. Ame’ë ke jumu’eha ta usak rahã, je’ë je’ë a’eta pe:

—Mã! Jesu ma’ema’e ixo. A’erehe perur ym ipe — aja jumu’eha ta.

¹⁶ Pe, Jesu pandu:

—Anĩ. Mã peja ta’yn ta ihë rehe uhyk katu. Ta’yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupã putar tĩ. Kome’ë ta’yn ta aja me’ë ta Tupã kotyhar wan ta tĩ. ¹⁷ Ko pekwa pekwa pexo. Tupã kotyhar ta aja ta’yn ta putar katu. Ta’yn ta aja amõ putar ym rahã, Tupã kotyhar aja ym te ta awa — aja Jesu pandu.

Ima’ehũ ame’ë rehe har

(*Matéu 13.22; Matéu 19.16-30; Mak 10.17-31; 1 Timo 6.6-10; Tian 5.1-3*)

¹⁸ Pe, amõ jundéu awa tama’e kapitã pandu ipe:

—Sawa’e! Ngã mu’eha nde. Nde riki katu te ame’ë ke nde. Ma’e ihë ama’e rahã, ihë ke Tupã muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁹ A’e pandu:

—“Katu te ame’ë ke nde” aja ihë pe nde erepandu. Tupã jõ riki katu te ame’ë ke a’e. Awa ke anĩ. (Ihë Tupã aja nde erekwa my?)

²⁰ Esarahã! Tupã pandu ame’ë ke nde erekwa katu.

“Amõ kũjã rehe eka’u te’e ym.

Amõ sawa’e rehe eka’u te’e ym tĩ.

Amõ ke ejukwa ym.

Emukanim ym amõma’e ke.

Te’e ma’e ke ebandu ym.

Nde pái rehe epy’a katu.

Ne mãi rehe aja tĩ. Epy’a katu tĩ” aja Tupã je’ëha ke rehe panduha ihĩ — aja sawa’e pe Jesu pandu.

²¹ Sawa’e pandu:

—Upa ame’ë panduha rehe ihë ahendu katu. Kurumĩ rahã har ahendu katu axo — aja Jesu pe.

²² Ame’ë ke rehe Jesu hendu rahã, pandu ipe:

—Pewe amõ ma’e ke nde pe. Upa katu te nema’e ke emuhyep. (Aja tamatarer epyhyk.) Pe, ame’ë tamatarer ke ima’e ym te ame’ë ta pe upa katu te eme’ë me’ë. Aja rahã, ywa pe nema’e ke heta te hũ ta. Pe, ihë namõ eho — aja sawa’e pe.

²³ Ame’ë ke rehe sawa’e hendu rahã, pyai te’e u’am. Ima’ehũ namõ ixo ame’ë ke a’e. (Me’ë tar ym ma’e ke. A’erehe pyai te’e u’am.)

²⁴ Ame’ë ke Jesu ukwa rahã, pandu:

—“Ere. Tupã putar, aja ihë axo ta” aja ima’ehũ ame’ë ta marã ka ym panduha. Aja panduha riki hãtã.

²⁵ Awi jupiha kwar rupi marã ka ym amõ rymba asaha oho. Kame hymba asaha oho. Aja ima’ehũ ame’ë ta ke. Tupã putar aja ixo tar ym te — aja Jesu pandu.

²⁶ Ame’ë rehe hendu ame’ë ta pandu:

—Mã! Aja rahã, Tupã muhã ym te ta awa ke — aja ipe.

²⁷ Jesu pandu:

—Ame’ë ke sawa’e ta marã ka ym ma’eha. Myja awa ke muhã katu ta my, ame’ë ke Tupã jõ ukwa katu — aja ngã pe.

²⁸ Pe, Petu pandu:

—Esarahã! Upa katu te jan- dema’e ke jahijar jajur. Ko ne namõ jaho jaxo. Tupã putar aja jama’ema’e jaxo — aja Jesu pe.

²⁹ A’e pandu:

—Hã! Ko apandu pehë pe. Tupã putar, aja upa katu te amõ ma’ema’e. A’erehe hok ke hijar oho. Hakehar ke aja tĩ. Hijar oho tĩ. Imu ta ke aja tĩ. Hijar oho tĩ. Ianam

ta ke aja tī. Hijar oho tī. Ta'yn ta ke aja tī. Hijar oho tī. ³⁰ Aja rahā, ma'e ke hijar oho, ame'ē 'ar koty te we Tupā mujywyr ta ipe. Apo ixo rahā, mujywyr ta. Pe, yman rahā, Tupā namō ixo ta. Uhā te hū aja ixo ta — aja Jesu pandu.

Manōha rehe har Jesu pandu, mahapyrihar ke

(Matēu 20.17-19; Mak 10.32-34)

³¹ Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar raho. Heta ame'ē ta ngi mujy'ar raho. A'eta pe jō pandu:

—Pehendu katurahā! Jerusarē ok ta pe jande jaho jaxo. A'ep ihē rehe har amō ta mupinim. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Ame'ē panduha aja upa katu te uhyk ta ihē rehe. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. ³² Jundēu awa aja ym ame'ē ta koty ihē ke jundēu awa ta raho ta. Pe, jundēu awa aja ym ame'ē ta puka puka hū ta ihē rehe. Ihē ke a'eta muhuxī ta tī. Ihē rehe tymū ta tī. (Aja ihē jaxer aja mujekwa ta naī.) ³³ Ihē ke a'eta pirok ta tī. Pe, ihē ke jukwa ta tī. Mokōi aker rahā, ihē akwera katu ta ahem tī — aja Jesu pandu.

³⁴ Anī. Ame'ē panduha ke jumu'eha ta ukwa ym te. Pyhyk ym te. Ukwaha ke Tupā mukanim te'e we ngā ngi. A'erehe Jesu pandu ame'ē ke ukwa ym.

Eha te ym ame'ē ke Jesu mukatu
(Matēu 20.29-34; Mak 10.46-52)

³⁵ Jeriko ok ta pe Jesu uhyk tate rahā, pe rymy'y rake amō sawa'e wapyk uī. Eha ym te ame'ē ke a'e. Tamatarer ke ngā pe pandu pandu uī. ³⁶ Heta ame'ē ta ohoha ke rehe hendu. Pe, pandu:

—Ma'e puki? — aja ngā pe.

³⁷ Amō ta pandu:

—Jesu Nasare ok ta pe har ko oho ixo — aja ipe.

³⁸ Pe, ame'ē pukái:

—Jesu! Ndawi rainō nde! Ihē rehe epyrara esak! — aja Jesu

pe. (“Ndawi rainō” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.)

³⁹ Hundutar oho ame'ē ta je'ē je'ē hū ipe:

—Epukái ym nde — aja ipe.

Anī. I'ar koty te we hātā pukái:

—Sawa'e! Ndawi rainō nde. Ihē rehe epyrara esak — aja Jesu pe.

⁴⁰ Pe, Jesu pyta. Amō ta pe pandu:

—Se perur — aja.

Pe, eha ym te ame'ē ke uhyk tate uwyr ehe rahā, Jesu pandu ipe:

⁴¹ —Ma'e nde pe ihē ama'e ta my? — aja ipe.

A'e pandu:

—Sawa'e! Ihē reha ym te. Ihē reha ke emukatu! — aja Jesu pe.

⁴² Pe, a'e pandu:

—Ere! Upa ma'e ahyha ke ihē amukatu, ame'ē ke rehe nde erejuruar katu, a'erehe nde reha katu apo 'y. Eho katu 'y — aja ipe.

⁴³ Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe usak katu. Pe, inamō oho, Jesu namō. Tupā pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu pandu oho ixo. Upa mukatuha rehe usak ame'ē ta aja tī. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu pandu oho ixo tī.

19

Sakéu rok pe Jesu oho

¹ Pe, Jeriko ok ta pe Jesu uhyk oho. Ame'ē rupi asa oho ixo.

² A'ep amō sawa'e ixo. Her Sakéu. Ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. (A'erehe te'eha rupi tamatarer a'e matyr hū. A'erehe sawa'e jaxer ai, aja ngā ukwa. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer ke matyr. A'e aja amō ta ixo tī.) Ame'ē tama'e kapitā ke a'e. ³ “Awa riki Jesu my?” Ame'ē ke ukwa tar katu. Heta ame'ē ta Jesu rake rupi ixo. A'e sawa'e ra'yr mi te'e, a'erehe marā ka ym jumupukuha usakiha.

⁴ A'erehe heta ame'ē ta hundutar koty ujan oho. Pe, myrahu rehe

jupir oho. A'ep harō uī. Ame'ē iwyr rupi Jesu oho rahā, Sakéu usak ta ehe.

⁵ Pe, ame'ē myrahu wyr pe uhyk rahā, ywate koty Jesu ma'ā. Pe, pandu ipe:

—Sakéu! Pahar ewyjy ejur! Apo ne namō ihē apyta ta me'ē te'e — aja Jesu.

—Ere! — aja Sakéu.

⁶ Pe, pahar Sakéu wyjy uwyr. Huryha namō Jesu ke muhyk katu, hok pe. ⁷ Upa ame'ē ke rehe usak ame'ē ta je'ē je'ē hū:

—Mā! Sawa'e jaxer ai ame'ē ke namō pyta ta oho — aja Jesu rehe har je'ē je'ē hū.

⁸ Ajame'ē ke Sakéu pu'am. Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ehendu katurahā! Upa ihēma'e ke ihē amowok ta apo 'y. Pe, wajar ke ima'e ym te ame'ē ta pe ihē ame'ē me'ē ta. Yman te'eha rupi amōma'e ke apyhyk. A'erehe amujywyr ta apo 'y. I'ar koty te we amujywyr ta ipe. Te'eha rupi peteī apyhyk rahā, tumeme amujywyr ta ipe — aja Jesu pe.

⁹ A'e pandu ipe:

—Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde erehijar aja nde eremujukwa. (A'erehe Tupā koty nde py'a nde eremuruwak, aja nde eremujukwa katu.) A'erehe nde ke Tupā muhā katu. Amarā rainō ke nde. ¹⁰ Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke ihē akekar ajur. Ame'ē ta ke ihē amuhā katu ajur tī. Aja rahā mupyraraha renda pe oho ym ta — aja Jesu pandu. (“Amarā rainō” aja pandu rahā: “Jundéu awa ke a'e” aja mujekwa.)

Ita tamatarer tawa muheta ame'ē ta rehe har

(Matéu 25.14-30)

¹¹ Sakéu pe pandu ame'ē ke rehe amō ta hendu. Ame'ē ta kuja ukwaha. Jerusarē ok ta pe Jesu uhyk tate, a'erehe kuja ukwaha

naī. “Jundéu awa tama'e kapitā keruhū ihē” aja Jesu pandu ta, aja ame'ē ta ukwaha naī. (Anī. Yman rahā, kapitā keruhū wan ta aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ē kapitā keruhū wan ta ame'ē my, ame'ē ke Jesu pandu ngā pe. Kuja:

¹²—Amō sawa'e ixo. Kapitā ra'yr ke a'e. Amō ywy pepaite ame'ē pe oho tate. A'ep kapitā keruhū wan amō mu'am ta. Upa rahā, hekoha pe jywyr ta. Kapitā keruhū aja jywyr ta. ¹³ Oho tate rahā, miasu ta ke mujy'ar. Jande popa hetaha mujy'ar. Ame'ē ta pe ita tamatarer tawa ke me'ē me'ē. Peteī pame katu te me'ē me'ē. Pe, pandu: “Pepaite ihē axo rahā, kome'ē tamatarer pemuhepy hepy. Pemuheta” aja ijar pandu. Pe, oho. ¹⁴ Pe, hekoha pe har ta putar ym a'e ke. A'erehe haikwer rupi myrandu rahoha ke a'eta mondo. Kuja myrandu ke raho: “Peme'ē sawa'e kapitā keruhū aja emu'am ym. Japutar ym. Jandema'e kapitā keruhū aja japutar ym” aja hekoha pe har ta mondo.

¹⁵—Anī. Ame'ē sawa'e ke kapitā keruhū aja amō mu'am. Pe, hekoha pe jywyr oho. Uhyk rahā, amō ta pe pandu: “Se miasu ta ke pemuhyk perur. Tamatarer ihē ame'ē. Ame'ē ta ke pemuhyk perur. Myja ame'ē ta muheta my? Ame'ē ke akwa ta” aja ijar. ¹⁶ Pe, uhyk py, ame'ē pandu: “Sa'e! Peteī ita tamatarer tawa ihē pe nde eremuwyr. Ame'ē ke amuhepy hepy. Aja amuheta mondo. Jande popa ita tamatarer tawa kohī apo. Ko upa nema'e” aja miasu. ¹⁷ Ijar pandu: “Katu tiki! Miasu katu ame'ē ke nde. Ma'e ta'yr mi ame'ē ke rehe nde eresak eresak katu, aja akwa. A'erehe apo ngi har heta ok ta rehe nde eresak eresak ta. Kapitā aja nde tī. Kuja, jande popa hetaha ok ta rehe nde eresak eresak ta apo 'y” aja miasu pe.

18 —Pe, amō miasu uhyk uwyr ehe tī. Pandu: “Sa'e! Peteī ita tamatarer tawa ihē pe nde eremuwyr. Ame'ē ke ihē amuheta tī. Awa po wajar peteīhar upa ita tamatarer tawa kohī apo. Upa nema'e ko” aja miasu. 19 Ame'ē pe ijar pandu: “Heta ok ta rehe nde eresak eresak ta tī. Kuja, awa po wajar peteīhar upa hetaha. Kapitā aja nde tī” aja ipe.

20 —Pe, amō miasu uhyk uwyr ehe tī. Pandu: “Sa'e! Ko nema'e ita tamatarer ke. Nde eremuwyr ihē pe, ame'ē ke ko. Pan kurer ra'yr pe ihē apukek, pe, amukanim katu inom. 21 Kyty'ym ame'ē ke nde. A'erehe nengi akyje. Amōma'e ke nde erejo'ok katu. Kupixa pe amō jytyim, ame'ē ngi ma'e ke nde ere'u te'e” aja miasu pandu. 22 Ijar parahy ehe. Pandu ipe: “Katu ym nde! Nde erepandu ame'ē namō nde ke ihē amaha ta. Akyty'ym ame'ē ke ihē, aja nde erekwa riki. Amōma'e ke ihē ajo'ok katu, aja nde erekwa tī. Amō jytyim ame'ē ngi ma'e ke ihē a'u te'e, aja nde erekwa tī. 23 Aja rahā, tamatarer matyriha renda pe ihēma'e tamatarer nde eremoī rahā, katu ta tipe. Jeje jumuheta ta tipe. Pe, ihē ajywyrahā, ame'ē ke ihē apyhyk ta tipe. Muheta ke apyhyk ta tipe tī” aja miasu pe.

24 —Pe, a'ep i'āi ame'ē ta pe ijar pandu: “Ita tamatarer tawa ke pejo'okingi. Amō miasu pe peme'ē. Jande popa hetaha namō ixo ame'ē pe peme'ē” aja. 25 [Amō ta pandu: “Mā! Sa'e! Heta riki ima'e apo 'y. Jande popa hetaha” aja ijar pe.] 26 A'e pandu: “Katu. Ko apandu pehē pe. Heta ima'e ke namō ixo ame'ē pe i'ar koty te we amō me'ē ta. Ima'e ym ame'ē ke ta'yr mi te'e namō ixo, aja ukwaha naī. Ame'ē ke amō jo'ok ta ingi.

27 —Apo ihē ruwajan ta ke ihē ruwa koty pemuhyk perur. Pejukwa. Ame'ē ta ihē ke putar ym.

Ihē riki kapitā keruhū aja putar ym. Ame'ē ta ke pejukwa” aja ijar pandu — aja Jesu mu'e.

(Aja mu'e rahā, juehe har pandu. A'e riki kapitā keruhū aja putar ym ngā. Anī. Kapitā keruhū rahā, upa huwajan ta ke mupyrara ta, aja Jesu mu'e katu.)

Jerusarē ok ta pe Jesu uhyk oho

(Matēu 21.1-11; Mak 11.1-11; Juā

12.12-19)

28 Ame'ē ke upa pandu rahā, Jerusarē ok ta pe oho. A'e ngā hundutar koty oho. 29 Pe, amō mokōi ok ta pe uhyk Tate. Her Metaje. Ame'ē rake Mbeta ok ta ihī tī. Ame'ē mokōi ok ta ywy'ā rake ihī. Ywy'ā rer Oriwēi ty. A'ep uhyk Tate rahā, mokōi jumu'eha ta ke hundutar koty Jesu mondo. 30 Kuja pandu:

—Pesarahā! Jande ndutar koty we ok ta ihī, Mbeta ok ta ke. A'ep pehē mokōi peho. Ok ta pe pexe rahā, a'ep jumen ra'yr rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ē rehe amō pukwar. Ame'ē 'ar pe amō oho ym rī. Ame'ē ke pejirar. Se ihē pe pemuhyk perur. 31 Amō ta kuja pandu ta pehē pe: “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja. Aja rahā, kuja pepandu: “Sawa'e putar. Xupe 'ar pe oho ta” aja a'eta pe pepandu — aja mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu.

32 Pe, ame'ē mokōi sawa'e ta oho. Jesu pandu, aja upa katu te mahem. 33 Jumen ra'yr ke jirar u'am rahā, jumen jar ta pandu: “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja mokōi sawa'e ta pe. 34 Sawa'e ta pandu:

—Sawa'e putar. Kome'ē 'ar pe oho ta — aja.

—Hā! — aja ame'ē ta pandu.

35 Pe, jumen ra'yr ke Jesu rehe muhyk raho. Xupe 'ar rupi a'etama'e mundeha ke ngā mou mou. (Aja rahā, kapitā keruhū ko, aja mujekwa.) Jumen kupe rehe

mundeha mou. Ame'ë 'ar pe Jesu ke a'eta mondo. ³⁶ Pe, jumen 'ar pe oho ixo rahã, a'ep ixo ame'ë ta mundeha ke mou mou. Awa rape rupi mundeha ke mou mou. (Aja rahã, kapitã keruhũ jumai ym ha namõ ko tur, aja mujekwa.) Pe, kamixa 'ar rupi jumen pyrũ wata oho. ³⁷ Pe, Jerusarë ok ta pe uhyk tate rahã, ywy'ã ngi amõ wyjy oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep heta te hũ jumu'eha ta oho ixo inamõ. Pahar Tupã pe ame'ë ta pandu pandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja ipe. Hãtã Jesu rehe har katu pandu pandu tĩ. Jesu mukatu hũ ngã ke ame'ë ke rehe a'eta usak. Ame'ë rehe har katu pandu pandu tĩ. ³⁸ A'eta pandu:

—Sawa'e te je'ëha rupi uwyr ame'ë ke ko. Mã peja Tupã usak katu ehe. Mã peja ywa pe har ta hury katu ixo. Tupã jõ riki katu te me'ë ke. Ywatehar ke a'e — aja riki.

³⁹ Heta ame'ë ta pyter pe parise ta ixo. Ame'ë ta ngi har amõ amõ pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nema'e jumu'eha ta pe epandu: “Pepukái ym” aja — aja Jesu pe parise ta pandu.

⁴⁰ Pe, a'e pandu:

—Anĩ. Ko apandu pehẽ pe. Ame'ë ta pandu ta me'ë te'e. Marã ka ym je'ëha mukanĩha — aja parise ta pe.

Jerusarë ok ta pe har ta rehe Jesu jixi'u

⁴¹ Ok ta koty oho we. Usak ehe rahã, Jesu jixi'u ehe. ⁴² Pe, ame'ë Jerusarë ok ta pe har ta rehe har pandu:

—Mã! Myja pehẽ py'a ke amuhury katu my? Ame'ë ke apo pekwa rahã, katu ta tipe. Apo marã ka ym pekwa. ⁴³ Pehẽ pe pyraraha 'ar ke uhyk ta kÿ. Pehẽ ruwajan ta uhyk ta kÿ. Ok ta kupe 'ar rupi juramã ta u'am. Mukurar ta. Upa kynda ta. Pe, jumai ta.

Juramã ta ngã jumai uwyr. ⁴⁴ Upa katu te ok ta ke mujaxer ta. Ok ta pe har ta ke jukwa ta tĩ. Ita ngã mupu'am ame'ë ke upa ombor ta. Ihẽ ke Tupã muwyr. Pehẽ py'a ke ihẽ riki amuhury katu ta tipe. Ihẽ ke peputar ym. Pekwa tar ym ihẽ rehe har. A'erehe pehẽma'e ok ta ke pehẽ ruwajan ta upa mujaxer ta — aja Jesu pandu. (“Pehẽma'e ok ta” aja pandu rahã: “Jerusarë ok ta ke” aja mujekwa katu.)

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho

(*Matéu 21.12-17; Mak 11.15-19; Juã 2.13-22*)

⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho. A'ep ma'e muhepyha ta ixo. Ame'ë ta ke muhem mondo. ⁴⁶ Pandu a'eta pe:

—Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

“Thẽ rehe ngã jumu'eha renda pe ihẽ namõ ngã pandu pandu katu. Ame'ë renda ke aja ngã ukwa” aja Tupã.

—Pehẽ anĩ. Ame'ë ke amõ koty pemuruwak. Ma'e mukanĩha renda aja pemuruwak. Katu ym aja — aja ma'e muhepyha ta pe Jesu pandu. (Ma'e ke muhepy rahã, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe: “Mukanĩha renda ke” aja Jesu pandu.)

Pe, muhem mondo ingi.

⁴⁷ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e. Wera rahã pame katu te mu'e. A'e ke jundéu awa tama'e pa'ihu ta jukwa tar katu. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ. Jundéu awa tamüi ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ. ⁴⁸ Myja jukwa ta my? Upa ngã hendu katu u'am ehe. Hury katu ehe. Upa katu te ukwa tar katu. A'erehe marã ka ym jukwaha. Pa'ihu ta kyje ngã ngi.

20

*Awa je'ēha rupi Jesu pandu my
(Matéu 21.23-27; Mak 11.27-33)*

¹ Amō wera rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu mu'e uī. Ngā pe myrandu katu ke pandu pandu uī tī. Arahā amō ta uhyk uwyr ehe. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta uhyk uwyr ehe tī. Jundéu awa tamūi ta uhyk uwyr ehe tī. ² Upa ame'ē ta pandu ipe:

—Jande pe ebandurahā! Sengi muhepyha ta ke nde eremuhem eremondo. Awa je'ēha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja Jesu pe.

³⁻⁴ A'e pandu:

—Ihē aja tī. Pehē pe apandu ta tī. Ngā ke Juā mujahuk rahā, Tupā je'ēha rupi mujahuk my? — aja Jesu.

⁵ Pe, se koty Jesu ngi oho. Pe, a'eta pandu pandu hū a'eta jupe.

—Myja japandu ta my? “Tupā je'ēha rupi Juā mujahuk” aja japandu rahā, jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahā, ma'erehe Juā pandu ame'ē ke rehe pejuruar ym my?” aja jande pe pandu ta. ⁶ Anī. “Sawa'e je'ēha rupi Juā mujahuk” aja japandu rahā, peme'ē heta ame'ē ta jukwa ta jande ke. Ita pe jukwa ta. Juā riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e, aja peme'ē ta ukwa katu, a'erehe: “Sawa'e je'ēha rupi” aja japandu rahā, jande ke jukwa ta — aja a'eta je'ē je'ē hū a'eta jupe. ⁷ Myja ym panduha. Ukwa ym. A'erehe Jesu koty jywyr rahā, a'eta pandu:

—Juā rehe har japandu ym ta nde pe — aja Jesu pe.

⁸ Pe, a'e pandu:

—Aja rahā, ihē aja tī. Awa je'ēha rupi ma'e ke ihē ama'ema'e. Ame'ē ke pehē pe apandu ym ta tī — aja tamūi ta pe.

*Kupixa usakiha ta katu ym
ame'ē ta rehe har
(Matéu 21.33-46; Mak 12.1-12)*

⁹ Pe, myja me'ē kupixa usakiha ta my, ame'ē ke Jesu pandu:

—Ko amō sawa'e kupixa pe ma'e ke jyty. Ma'eywa rākā ra'yr ke jyty. Uwa'y rākā ke. Upa rahā, amō ta pe pandu: “Kupixa rehe pesak katu. I'a tyarō rahā, ko amō pehēma'e ta kŷ. Amō i'a ihēma'e ta kŷ” aja. “Ere” aja ame'ē ta pandu. Pe, amō ywy pe ijar paxia oho. Yman a'ep ihon rī.

¹⁰ —Ma'eywa tyarō rahā, miasu ke ijar mondo. Pandu: “Kupixa usakiha ta koty eho. Ma'eywa rykwer rehe eho piam” aja. Uhyk rahā, ame'ē ta pe miasu pandu: “Ihē jar ma'e ke jō ihē pe pemuwyr” aja. Anī. Miasu ke usakiha ta nupā te'e. Ijar koty ipo te'e mujywy mondo. ¹¹ Pe, amō miasu ke ijar mondo tī. Ame'ē ke usakiha ta nupā te'e tī. Muhuxī tī. Pe, ijar koty ipo te'e mujywy mondo tī. ¹² Pe, mahapyrihar ke ijar mondo tī. Ame'ē ke usakiha ta mahy te'e tī. Kupixa ngi ombor muhem mondo.

¹³ —Pe, kupixa jar jupandu jupe: “Myja me'ē ihē ama'e ta apo my? Kuja nahā. Ihē ra'yr ke ihē amondo ta. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. A'e ke usakiha ta mahy ym ta nahā my” aja jupe. A'erehe ta'yr ke mondo. ¹⁴ Pe, ta'yr rehe usakiha ta usak rahā, pandu a'eta jupe: “Ko riki ijar ra'yr ke. (Ipái manō rahā, kupixa riki ima'e wan ta. Jahorahā!) Jajukwa ta peme'ē. Aja rahā, kupixa jandema'e wan ta” aja a'eta jupe. ¹⁵ A'erehe ta'yr ke kupixa ngi a'eta ombor muhem mondo. Jukwa riki — aja Jesu pandu.

A'e pandu tī:

—Apo myja usakiha ta pe kupixa jar ma'e ta my? Kuja riki. ¹⁶ A'e uhyk rahā, usakiha ta ke jukwa ta. Pe, amō kupixa usakiha ta ke mu'am ta — aja Jesu.

Ame'ë ke rehe ngā hendu rahā, pandu:

—Mā! Peja ym — aja ngā.

¹⁷ Jesu usak katu ngā rehe.

Pandu:

—Kuja Tupā je'ëha rehe panduha ihī:

“Ita rehe har ita ok mujāha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ë ita ke' aja.

Tupā pandu: ‘Anī. Peme'ë riki ok pyter wan mupu'am katu riki' aja a'e pandu” aja panduha ihī.

¹⁸ —Kome'ë ita rehe ipy ke amō tukwa rahā, ahy ta. Amō rehe ita u'ar rahā, mupe ta — aja Jesu pandu.

“Ita” rehe har Jesu pandu rahā: “Juehe har” a'e pandu. “Ipy tukwa” aja pandu rahā: “Jesu ke amō ta putar ym” aja mujekwa. “Amō rehe ita u'ar” aja pandu rahā: “Ame'ë ke Tupā mupyrara hū ta” aja a'e mujekwa katu.)

Kapitā keruhū pe tamatarer ke me'ë rahā, katu my?

(Matéu 22.15-22; Mak 12.13-17)

¹⁹ Kupixa usakiha ta rehe har Jesu pandu rahā, Moise je'ëha mu'e ame'ë ta kuja ukwa.

—Mā! Jande rehe har Jesu pandu. Mā! Katu ym — aja a'eta ukwaha.

A'erehe a'ep Jesu ke a'eta pyhyk tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tī. Pyhyk tar katu tī.

—Apo japyhyk ta — aja pandu.

Anī. Pyhyk ym we rī. Ngā ngi kyje. Pyhyk rahā, ame'ë ta ke ngā nupā ta, ame'ë ngi kyje, a'erehe pyhyk ym we rī. ²⁰ A'erehe pyhyk-ihā angaha ke rehe harō we ixo rī. Amō sawa'e ta pe pa'ihu ta pandu. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta pandu tī. Kuja.

—Jesu koty peho. “Nde eremu'e ame'ë ke jakwa tar katu” aja pepandu ipe. Inamō pepandu pandu. Pe, ma'e katu ym ame'ë ke pandu rahā, kapitā pe a'e ke jande johu jarahe ta. Kapitā je'ëha rupi

jajukwa ta. Aja Jesu ke pepyhyk rahā, tamatarer hū pehē pe jame'ë ta — aja sawa'e ta pe.

²¹ Pe, Jesu rehe sawa'e ta uhyk rahā, (muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Nde erepandu ame'ë ke jeterhar te ke aja jakwa. Nde eremu'e ame'ë ke aja tī. Jeterhar te ke tī. Upa ngā rehe juja katu te aja nde eresak katu tī, aja jakwa tī. Myja awa ixoha katu my, ame'ë ke myja Tupā putar katu, ame'ë ke jeterhar rupi nde eremu'e, aja jakwa tī. ²² Apo jande pe ebandurahā! Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer ke jame'ë rahā, katu my? Anī rahā, jame'ë ym ta my? Myja me'ë jundéu awa je'ëha mujekwa my? “Peme'ë katu” aja mujekwa my? “Peme'ë ym” aja mujekwa my? Ebandurahā — aja Jesu pe.

²³ Ame'ë panduha namō muka'u te'e tar katu, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'eta pe pandu:

²⁴ —Ita tamatarer pu'a ra'yr ke ihē pe perur. Asak ta — aja.

Pe, amō ta werur ipe rahā, pandu.

—Pesarahā! Kome'ë tamatarer rehe awa'ā ihī my? Awa rer amō mupinim ko my? — aja sawa'e ta pe.

Ame'ë ta pandu:

—Homa awa tama'e kapitā keruhūma'e ke — aja Jesu pe.

²⁵ Pe, a'e pandu:

—Aja rahā, ma'e ke kapitā keruhūma'e ke rahā, kapitā keruhū pe peme'ë katu. Tupāma'e rahā, Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu. Ame'ë riki ma'e ke peme'ë ipe, ame'ëja saka — aja sawa'e ta pe Jesu pandu.

²⁶ Panduha namō Jesu ke amō ta muka'u te'e ym te, a'erehe heta ame'ë ta ruwa koty: “Katu ym nde erepandu” aja Jesu rehe har marā ka ym panduha. Ma'e ka'u

te'eha ke mahem ym te ipe, Jesu pe. A'erehe a'eta je'ēha uhem ym. Kuja jō ukwa:

—Mā! Pandu katu a'e — aja Jesu rehe har.

Kweraha rehe har

(*Matéu 22.23-33; Mak 12.18-27; Juā 5.21; Hom 8.10-11; 1 Korin 15.35-57; 1 Tesaron 4.16; Apokarip 20.4*)

²⁷ Pe, amō sanduse ta uhyk uwyr ehe. Ame'ē ta awa kwera ym te ta, aja ukwaha. A'eta pandu ipe:

²⁸ —Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Yman kuja Moise mupinim jande pe:

“Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rahā, manō rahā, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ē ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja ngā ukwa” aja Moise mupinim.

²⁹ —Apo ehendurahā! Se awa po wajar mokōi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ē ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe riki. Pe, manō. ³⁰ A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tī. Mokōihar ke ame'ē. (Ame'ē sawa'e manō tī. Ta'yr ym ipe riki tī.) ³¹ A'engi imu mahapyrihar kūjā ke pyhyk tipe tī. (Aja tī. Manō tī. Ta'yr ym ipe tī.) Aja upa imu ta riki tī. Awa po wajar mokōi imu ta ke. Upa imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe. Upa manō tī. Ta'yr ym te a'eta ipe tī. ³² A'engi kūjā manō tī. ³³ Apo esarahā! Yman rahā, manō ame'ē ta kwera katu uhem rahā, kūjā riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahā, upa imu awa po wajar mokōi riki pyhyk? — aja sanduse ta pandu.

³⁴ Jesu pandu:

—Kome'ē wyw keruhū pe kūjā ta ke sawa'e ta pyhyk katu. Sawa'e ta ke kūjā ta aja tī. Pyhyk katu tī. ³⁵ Awa kwera katu uhem rahā, anī ta. “Pehē katu. Pekwera katu pehem. Ihē namō pexo katu” aja Tupā pandu ta. Ame'ē ta jumendar

ym te ta. Arahā sawa'e ta pyhyk ym te ta kūjā ta ke. Pe, sawa'e ta ke kūjā ta pyhyk ym te ta tī. ³⁶ Ame'ē ta ke Tupā mukwera katu muhem. A'erehe Tupā ra'yr ta aja ame'ē ta. Tupā je'ēha rahoha ta aja saka tī. (A'erehe kūjā ta ke sawa'e ta pyhyk ym te ta tī. Sawa'e ta ke kūjā ta pyhyk ym te ta tī.) Pe, Tupā je'ēha rahoha ta aja manō ym te ta tī.

³⁷ —Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ta. Aja yman Moise mujekwa katu te. Kuja. Ju pirā'y ukwāi ukwāi u'am. Ame'ē rehe har Moise mupinim. Arahā Tupā panduha ke a'e mupinim. Arahā kuja Tupā pandu: “Ihē rehe ipy'a ke Amarā moī moī katu. Isak aja tī. Ipy'a ke moī moī katu tī. Jako aja tī. Ipy'a ke a'e moī moī katu tī” aja Tupā pandu. Aja Moise mupinim. ³⁸ Pesarahā! Ixuwe katu ame'ē ta jō Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu. Manō ame'ē ta anī. Aja rahā, Amarā ta'ā ixuwe katu aja ixo rī. Yman riki manō. I'ā ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we ipy'a moī moī katu Tupā rehe. (A'eta'ā pehī.) A'erehe manō ame'ē ta kwera katu ta ky, aja Tupā mujekwa katu — aja sanduse ta pe Jesu pandu.

³⁹ Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ixo. Ame'ē ta ngi har amō ta pandu:

—Sawa'e! Katu riki nema'e panduha ke — aja Jesu pe.

⁴⁰ A'engi ma'e ke a'eta pandu ym we ipe, Jesu pe.

Kirisutu rehe har pandu

(*Matéu 22.41-46; Mak 12.35-37*)

⁴¹ Jesu pandu ngā pe:

—Kirisutu riki Ndawi rainō ke, aja amō ta pandu. Ma'erehe my?

⁴² Pesarahā! Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Her Saumo. Ame'ē rehe ihī. Ame'ē pe Ndawi panduha ihī. Kuja pandu:

“Ihēma'e sawa'e te pe jandema'e sawa'e te pandu: ‘Se ihē rake ewapyk eī. (Aja rahā, katu

te ame'ë ke nde, aja amujekwa.)

⁴³ Ne ruwajan ta ke ihë amuputu'u ta, a'erehe nde rehe ame'ë ta hendu katu ta' " aja Ndawi panduha ke.

⁴⁴ —"Thëma'e sawa'e te" aja Kirisutu rehe har Ndawi pandu. (Aja rahã, a'e Tupã tĩ, aja Ndawi ukwa.) Aja rahã, myja Kirisutu riki Ndawi rainõ my tĩ? (Ndawi rainõ aja rahã, awa te'e a'e tĩ, aja mujekwa katu) — aja Jesu pandu.

Ame'ë rehe har pandhuha mujy-wyr ym ipe, Jesu pe.

Moise je'ëha mu'e ame'ë ta rehe har

(Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40)

⁴⁵ Jesu pandu ame'ë ke rehe heta ame'ë ta hendu ixo. Arahã jumu'eha ta pe Jesu pandu:

⁴⁶ —Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja ym pexo. Ima'e mundeha katu te ame'ë namõ jõ a'eta wata katu. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu aja mujekwaha jupe naĩ.) Muhepyha renda pe oho rahã: "Sa'e! Ko nde erexo. Nde katu" aja panduha jõ putar katu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe oho rahã, wapyka katu te ame'ë ke rehe jõ wapyk tar katu. (Aja rahã, katu te ame'ë ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tĩ.) Ngã mi'u matyriha pe oho rahã, kapitã tama'e wapyka rehe jõ wapyk tar katu. (Aja rahã, katu te me'ë ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tĩ.)

⁴⁷ Ixawa'e manõ ame'ëma'e ke a'eta upa mukanim ingi. Hok ke aja mukanim ingi tĩ. Katu ym aja. I'i atu rahã, i'i Tupã namõ ma'e pandu pandu u'am. (Aja sawa'e katu ame'ë ta ke a'eta aja mujekwaha jupe naĩ.) Mã! Ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Amõ ta 'ar koty te we ame'ë ta ke mupyrara ta. A'erehe Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja ym pehë — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

21

Ixawa'e manõ ame'ë ke tamatarer me'ë hũ
(Mak 12.41-44)

¹ Pe, usak u'am rahã, ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta rehe Jesu usak. Tamatarer ke ame'ë ta purakar u'am, tamatarer henda pe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe henda ihĩ, ame'ë pe purakar. ² Pe, ixawa'e manõ ame'ë ke rehe usak tĩ. Nixóí te ima'e ke ipe. Mokõí jõ tamatarer pu'a ke henda pe moĩ. Ta'yr te mi ame'ë mokõihar ke. ³ Pe, amõ ta pe Jesu pandu:

—Ko apandu katu pehë pe. Peme'ë ixawa'e manõ ame'ë ke ixo. Nixóí te ima'e ke ipe. Tamatarer moĩ rahã, amõ ta 'ar koty te we moĩ. ⁴ Pesarahã! Amõ ta tamatarer pyta we, ame'ë ke ngi henda pe purakar. (Pe, amõ we hũ pehĩ rĩ.) Ixawa'e manõ ame'ë ke anĩ. Ima'e ke nixóí te ipe. Mokõí jõ tamatarer pu'a. Ame'ë namõ ima'e ma'e ke jo'ok ta tipe. Anĩ. Upa katu te ame'ë ke henda pe moĩ. (Apo ima'e ym te 'y.) A'erehe amõ ta 'ar koty te we kũjã moĩ katu — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke amõ ta mujaxer ta

(Matéu 24.1-2; Mak 13.1-2)

⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe har amõ ta pandu pandu u'am.

—Pesarahã! Mã! Katu te! Ita keruhũ katu te ke te'e ngã mujã. Ko Tupã pe ma'e ke ngã me'ë me'ë, ame'ë ke katu te hũ tĩ — aja pandu.

Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ma'e ke werur. Jumu'eha renda keruhũ pe werur. Ame'ë riki katu te hũ aja ngã ukwa. Pe, Jesu pandu:

⁶ —Peme'ë rehe pesak katu apo. Yman rahã, nixóí te ta 'y. Peme'ë ke amõ ta upa mujaxer ta kÿ. Ita mokõí mokõí ihĩ ym ta kÿ. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta. (Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha keruhũ muhãí ta) — aja amõ ta pe pandu.

Pyraraha keruhū rehe har

(*Matéu 24.3-14; Mak 13.3-13; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16*)

⁷ Pe, amō ta pandu ipe:

—Sawa'e! Myja rahā, ita mokōi mokōi ihī ym ta my? Ma'e jasak ta my, pe, ame'ē ke uhyk tate, aja jakwa ta my? — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Pesak katu kŷ! Mā peja pehē ke amō ta muka'u te'e ym. Heta uwyr ta. “Kirisutu je'ēha rupi ihē ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē” aja pandu te'e ta tī. “Upa angaha rehe uhyk apo” aja pandu naī tī. Pehendu ym ehe.

⁹ Jumaiha tyapuha rehe pehendu ta. Paite amō ta jumai ixo, aja pehendu ta tī. Pemukahem ym. Aja jumaiha uhyk ta. Uhyk rahā, 'ar rehe angaha uhyk, anī we rī — aja Jesu pandu.

¹⁰ A'e pandu tī:

—Amō amō wywy pe har ta jumai mai ta ngā juehe. Amō amō kapitā keruhū ta jumai mai ta ngā juehe tī. ¹¹ Amō amō wywy katak hū ta tī. Ngā mi'u nixoi te ta tī. Ma'e ahyha uhem hū ta tī. Pe, ywa rehe ma'e ke ngā usak ta tī. Māte uhyk ta, aja ngā ukwa. A'erehe mukahem hū ta ngā.

¹² —Upa aja me'ē uhyk ym rahā we, pehē ke amō ta pyhyk ta. Mahy ta tī. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe raho ta tī. A'ep pehē rehe har je'ē je'ē hū ta. “Peme'ē ta jaxer” aja naī. Pe, pehē ke nupā ta. Kyndaha pe pehē ke a'eta kynda ta raho tī. Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe kapitā keruhū ruwa koty pehē ke amō ta mupu'am ta. Kapitā ruwa koty aja tī. Pe, mahy ta pehē ke. ¹³ Arahā myrandu katu ke pepandu ta. ¹⁴ Kapitā keruhū ruwa koty pepu'am ym rahā we, kuja pepandu pehē jupe my: “Mā! Myja jande juehe har japandu ta my” aja riki. Anī. Aja ym pehē py'a pe

pekwa pekwa pexo. ¹⁵ Pesarahā! Kapitā ruwa koty pehē ke ngā raho rahā, pehē pe je'ēha ke ihē amondo ta. Ma'e pekwa katuha ke amondo ta tī. Pe, pehē ruwajan je'ēha ke pemukanim ta. “Te'e pepandu” aja a'eta pandu ym ta tī.

¹⁶ —Pehē ke pehē pái ta kynda ta raho tī, kyndaha pe. Pehē māi ta aja tī. Kyndaha pe kynda ta raho tī. Pehē mu ta aja tī. Pehē rendyr ta aja tī. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho tī. Pehē rehe katu ame'ē ta aja tī. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho tī. Pe, pehē ngi har amō amō ta ke a'eta jukwa ta. ¹⁷ Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe pehē rehe upa ngā parahy ta. ¹⁸ Pesarahā! Pehē rehe Tupā usak katu ta kŷ. (Aja rahā, pehē ke amō ta jukwa ym ta, aja mujekwa katu.) ¹⁹ Ihē apandu ame'ē ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu pe'am. Pehē py'ahu te'e pehendu. Aja rahā, pemanō ym ta — aja Jesu pandu.

Jerusarē ok ta ke amō ta mujaxer ta

(*Matéu 24.15-21; Mak 13.14-19*)

²⁰ A'e pandu tī:

—Jerusarē ok ta soroka rupi sonda ta juramā u'am. Ame'ē ke rehe pesak rahā, Jerusarē ok ta ke mujaxer tate aja pekwa katu. ²¹ Pe, Jundéi wywy rehe ixo ame'ē ta kanim oho rahā, manō ym ta. Wywā rupi kanim oho. Ok ta pe ixo ame'ē ta uhem oho rahā, manō ym ta tī. Ok ta soroka pe ixo ame'ē ta ok ta pe jywyr ym rahā, manō ym ta tī. Ujan oho ingi. ²² Jerusarē ok ta mujaxeriha 'ar ke: “Mahyha mangaha 'ar ke.” Arahā Tupā je'ēha rehe panduha ihī, aja upa katu te uhyk ta. ²³ Arahā, imembyr ipusu pe ixo rahā, mā pyrara hū ta. (Marā ka ym pahar ujaniha.) Ixamby te'e u'u ame'ē namō imāi ixo rahā, pyrara hū ta tī. (Marā ka ym pahar ujaniha tī.) Kome'ē wywy keruhū pe har ta rehe ma'e

ahyha uhyk hũ ta. Jundéu awa ta ke Tupã mupyrara hũ ta tĩ. ²⁴ Heta jundéu awa ta ke amõ ta jukwa ta, kyse pukwa pe. Amõ amõ ywy pe pukwar ta raho tĩ. Pe, Jerusarẽ ok ta ke amõ awa ta mujaxer ta. Ame'ẽ awa tama'e angaha upa ym rahã we, aja te'eha ta. Mujaxer ta — aja Jesu pandu.

Jesu jywyrriha ke

(*Matéu 24.29-31; Mak 13.24-27; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7*)

²⁵ A'e pandu tĩ:

—Warahy rehe ma'e ke ngã usak ta. Pe, mukahem hũ ta. Jahy rehe aja tĩ. Ngã usak ta tĩ. Jahy rata rehe aja tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta mukahem hũ ta. Y ramõi tyapu hũ, ame'ẽja saka heta te hũ sonda ta uwyr ta. Ame'ẽ ngi mukahem hũ ta ngã. Y kotok keruhũ, ame'ẽja saka uwyr ta tĩ. Mukahem hũ ta ngã tĩ. ²⁶ Ma'e pyrara te hũ ha kome'ẽ ywy keruhũ rehe uhyk ta kÿ. Ame'ẽ rehe ngã usak rahã, mukahem hũ ta. Iãkã muka'u te'e hũ ta. Pe, u'ar ukwap. Ywa rehe henda te'e ihĩ, ame'ẽ ke wata hũ. Ame'ẽ rehe mâte hũ amõ ukwaha. Mukahem hũ ta.

²⁷⁻²⁸ —Ame'ẽ upa rahã, ihẽ ajywyr ta ajur. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ywa takãxĩha 'ar pe ajywyr ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ ajywyr ta ajur. Katuha namõ ajywyr ta ajur tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pesak rahã, pepu'am katu. Peta kÿ. Pejuma'u katu kÿ. Aja saka pexo. Pehẽ ruhãha angaha ke rehe uhyk tate — aja Jesu pandu.

Ho kyr uhem ame'ẽ rehe har

(*Matéu 24.32-35; Mak 13.28-31*)

²⁹ Pe, myja me'ẽ ma'e ke upa tate rahã my, ame'ẽ ke Jesu pandu:

—Ma'e'y rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e, parawa'y ame'ẽja ma'e'y ke. Sik'y amõ tĩ. ³⁰ Hokyr uhem ixo rahã, warahy haku tate, aja pekwa. ³¹ Aja ta tĩ. Ywa rehe ihĩ, ame'ẽ rehe har ihẽ apandu

ramõ. Aja pesak rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã riki kapitã keruhũ wan ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate, aja pekwa. ³² Kuja pekwa katu pexo. Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke upa katu te uhyk ta tĩ. Ngã mupyraraha ke ihẽ kotyhar ta pyhyk ta. Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu ta rĩ. ³³ Ywa ke upa kanim ta. Kome'ẽ ywy keruhũ upa kanim ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke anĩ. Kanim ym te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk katu ta kÿ — aja Jesu pandu.

Peta kÿ

³⁴ A'e pandu tĩ:

—Pesak katu pexo! “Jaho rahã! Jande mi'u jamatyr ta. Ja'u ta!” Aja jõ pexo rahã, katu ym tiki. Pexoha rehe jõ pekwa pekwa pexo rahã, katu ym tiki tĩ. Aja te'e pexo rahã, peharõ ym rahã, pahar ihẽ ajywyr ta ajur kÿ. ³⁵ “Jywyr ym we ta rĩ” aja upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pandu naĩ rahã, pahar ihẽ ajywyr ta ajur kÿ. ³⁶ A'erehe peharõ katu. Peta kÿ! Pe, kuja Tupã namõ pepandu katu: “Pyrãtãha ke jande pe emuwyr. Aja rahã, upa ma'e uhyk, ame'ẽ ke jande py'ahu te'e jahendu ta. Nde ra'yr ruwa koty japu'am katu ta tĩ” aja tapijar te'e we Tupã namõ pepandu — aja Jesu pandu. Awa a'e tĩ. Tupã je'ẽha rupi uwyr a'e.

³⁷ Wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ. Ka'aruk koty ok ta ngi uhem oho. Jerusarẽ ok ta ngi uhem oho. Pe, amõ ywy'ã pe pyta ixo. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Aja te'e wera oho. ³⁸ Pytuniwe rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe heta ngã oho. A'ep Jesu mu'e ame'ẽ ke rehe hendu oho.

22

Jesu jukwaha rehe har amõ ta pandu pandu

(*Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Juã*)

11.45-53)

¹ Pe, ngā mi'u matyriha rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahā mbeju ke mupururukiha moī ym jundéu awa ta. ² Pe, amō ta Jesu ke jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jukwa tar katu Jesu ke. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Jukwa tar katu tī.

—Myja Jesu ke jajukwa ta my? — aja ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe.

Heta ame'ē ta ngi a'eta kyje. Ngā ukwa rahā, mutyapu hū ta, a'erehe ngā ngi kyje.

*Jesu ruwajan wan Jun uwak
(Matéu 26.14-16; Mak 14.10-11)*

³ Pe, Jun py'a rehe Satana ihī katu. (Ājā ramūi a'e.) Amō we Jun her tī. Ikario aja Jun her tī. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e. ⁴ Pe, amō ta pe pandu oho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe sonda ta ixo. Harōha ta riki ame'ē ta. Ame'ē tama'e kapitā ta pe Jun pandu oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu oho tī.

—Ihē riki Jesu koty pehē ke araho ta kŷ — aja Jun pandu oho.

⁵ Ame'ē ke rehe pa'ihu ta hendu rahā, hury katu riki.

—Jesu koty jande ke nde ereraho rahā, tamatarer jande jame'ē ta nde pe kŷ — aja a'eta pandu ipe, Jun pe.

⁶ —Ere! Katu! — aja Jun pandu.

Pe, ngā ukwa ym ha rupi Jesu koty a'eta ke muhyk ta raho, ame'ē angaha ke rehe Jun harō ixo.

*Ngā mi'u ke matyr, Pasuko 'ar rehe har
(Matéu 26.17-25; Mak 14.12-21; Juā 13.21-30)*

⁷ Pe, ngā mi'u matyriha 'ar rehe uhyk. Arahā mbeju ke mupururukiha moī ym jundéu awa ta. Arahā arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa. Ame'ē xa'ē ke u'u ta. Aja Pasuko 'ar ke a'eta ukwa ukwa

uī. ⁸ Pe, Petu pe Jesu pandu. Juā pe tī. Kuja pandu:

—Pasuko 'ar rahā, jande mi'u ke jande pe pematyr peho tī — aja Jesu.

⁹ A'eta pandu:

—Myp jande jamatyr ta my? Myp nde ereputar my? — aja ipe.

¹⁰ A'e pandu:

—Pesarahā! Jerusarē ok ta pe peho. Pehyk rahā, amō sawa'e pehē rehe uhyk ta. Kamuxī ra'yr pe y ke raho a'e. Ok pe ixo ta oho. Haikwer rupi peho tī. ¹¹ Ok jar pe kuja pepandu: “Sawa'e pandu nde pe: ‘My ma'e u'uha renda ihī? Pasuko 'ar rahā, imi'u ke amō matyr. Ame'ē ke ima'e jumu'eha ta namō u'u ta’ ” aja ok jar pe pepandu. ¹² Pe, ywate henda keruhū ke ok jar mujesak ta pehē pe. Upa ma'e ke ihī, myrape, paratuxī, koje, aja. A'ep jande mi'u ke pematyr — aja Petu ta pe Jesu pandu.

¹³ Pe, a'eta mokōi oho. Jesu pandu, aja me'ē upa katu te a'eta usak. Pasuko 'ar rahā, a'eta mi'u ke a'eta matyr tī.

Myja manōha rehe har ukwa ukwa uī ta my ame'ē ke Jesu mujekwa

(Matéu 26.26-30; Mak 14.22-26; 1 Korin 11.23-25)

¹⁴ Angaha ke rehe uhyk rahā, myrape rake Jesu wapyk uī. A'e mondo ame'ē ta namō wapyk uī. ¹⁵ Pe, pandu:

—Pasuko 'ar rahā, jande mi'u ke jamatyr. Ko pehē namō ame'ē ke ihē a'u tar katu te aī. Ihē ke amō ta mupyrara ym rahā we, pehē namō a'u tar katu. Ko pehē namō ihē a'u aī apo. ¹⁶ Apandu pehē pe. Kome'ēja me'ē amō ke ihē a'u ym te ta tī. Kapitā keruhū aja ihē ke Tupā mu'am rahā jō amō pehē namō ihē a'u ta kŷ tī. Arahā Pasuko 'ar te aja jakwa ta kŷ — aja Jesu pandu.

¹⁷ Pe, ita rekūi ra'yr ke pyhyk. “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande

mi'u jande pe nde eremuwyr katu” aja Tupā pe pandu. Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Peme'ē ke pehē pame katu te pe'u. ¹⁸ Ko pehē pe apandu katu. Uwa rykwer ihē a'u ym te ta apo 'y. Kapitā keruhū aja ihē ke ihē pái keruhū mu'am ta kŷ. Arahā jō pyahu ame'ē ke pehē namō a'u ta kŷ tī — aja Jesu pandu.

¹⁹ Ajame'ē ke mbeju ke pyhyk. Ame'ē rehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande pe jande mi'u nde eremuwyr katu” aja Tupā pe pandu. Pe, mopok. Ame'ē ke me'ē jumu'eha ta pe. Pandu:

—Peme'ē riki ihē rete ke. [Pehē ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe ihē amuhēpy ta. A'erehe ihē amanō ta. Ko mbeju ke ihē amopok ramō. Ihē aja pehē tī. Pe-mopok mopok tī. Ihē nixói rahā, pemopok pemopok tī. Aja rahā, ihē manōha ke pekwa pekwa ta peī — aja Jesu.

²⁰ A'eta mi'u upa u'u rahā, mbeju aja ita rekúí ra'yr ke a'e me'ē tī. Káwī ihī ipe. Pandu:

—Peme'ē riki Tupāma'e pandu katuha pyahu ame'ē ke, ame'ēja saka. Kuja pandu katu: “Ihē ra'yr rehe amō jurujar katu rahā, ame'ē ke ihē amuhā katu ta” aja. Ihē amanō rahā, ihē ruwy uhem ta. A'erehe Tupā pandu katu, aja a'e muhyk katu ta kŷ.]

²¹ —Pesarahā! Ihē ruwajan ta ke ihē rehe amō muhyk ta werur. A'e riki ihē namō myrape 'ar pe wapyk uī apo. ²² Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē amanō ta. Yman ame'ē rehe har Tupā pandu katu. Ame'ē panduha aja ihē amanō ta. Pe, ihē rehe amō ta ke muhyk ta werur. Mā! Ame'ē ke Tupā mupyrara hū ta — aja a'e mondo ame'ē ta pe Jesu pandu.

²³ Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande ngi har awa muhyk ta werur my? Awa riki huwajan ta ke muhyk ta werur ehe my? — aja Jesu mondo ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe.

“Awa riki katu te me'ē ke” aja jumu'eha ta pandu pandu hū

²⁴ Jumu'eha ta pandu pandu hū a'eta jupe. A'eta pandu: “Jande ngi har awa riki katu te ame'ē ke my?” aja a'eta pandu pandu hū. “Ihē ke!” “Anī. Peme'ē riki!” “Anī. Ame'ē riki” aja riki pandu pandu hū. ²⁵ Pe, Jesu pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe kapitā keruhū ixo. Je'ēha rupi ngā ke a'eta mondo mondo. Pe, kapitā ta amō her jumoī juehe. Kuja. “Ima'e awa ta rehe usak katu ame'ē ke a'e” aja jumoī juehe tipe. A'erehe katu te ame'ē ke a'e, aja ukwaha jupe. ²⁶ Pehē anī. Aja ym pexo. Amō kotyhar katu. Kuja. Pehē ngi har amō kuja ukwa. “Amō ta 'ar koty te we ihē riki katu te ame'ē ke ihē” aja ukwa rahā, mā peja pitu te'e aja ixo. Pehē ngi har amō riki katu te aja ukwa rahā, mā peja miasu aja ixo. ²⁷ Myrape 'ar pe amō sawa'e wapyk uī. Amō riki imi'u ke me'ē me'ē raho ipe. Ame'ē mokōi ngi har awa riki amō 'ar koty te we kapitā my? Pesarahā! Wapyk ame'ē riki amō 'ar koty te we kapitāha. Pehē pyter pe ihē riki kapitam. Anī. Ihē riki pehēma'e miasu aja ihē axo. A'erehe mā peja aja pexo tī. Miasu aja pexo tī.

²⁸ —Ihē ke amō ta mupyrara rahā, ihē namō pepyta katu pexo. Aja te'eha ihē namō pexo. ²⁹ Ihē ke kapitā keruhū aja ihē pái mu'am. Ko apandu katu pehē pe. Aja pehē ke ihē amu'am ta tī. ³⁰ Pe, ywa pe ihē renda pe ihē namō pexo ta kŷ. Ihē riki kapitā keruhū, ame'ē renda pe pexo ta kŷ. A'ep pehē riki kapitā keruhū wan ta tī. Tupā kotyhar tama'e kapitā keruhū aja

pexo ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Petu rehe har Jesu mujekwa
(*Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Juã 13.36-38*)

³¹ A'e pandu:

—Simã! Ehendu katurahã! Ahúi aja me'ë pিরer ke amõ ombor rahã, urupen pi'a ke mukatak katu. Aja ixurer ke ombor. Pe, ahúi aja me'ë pyta katu. Aja upa pehë ke Satana manga ta tĩ. (Ajã ramúi a'e.) Pehë pejurujar katuha ke manga ta. Pehijar my? Pehijar ym my? Ame'ë ke manga ta. Pesarahã! Tupã pe Satana pandu: “Nde kotyhar tama'e jurujar katuha ke ihë amanga ta” aja a'e. “Ere” aja Tupã pandu ipe. ³² Simã! Nde rehe har Tupã namõ ihë apandu. Ihë rehe nde erejurujar katu. “Mã peja Simã py'a emãtã katu. Aja rahã, jurujar katuha ke hijar ym ta” aja ihë apandu nde rehe har. Pe, ihë koty nde erejwyr rahã, amõ ta py'a ke emãtã katu. Ihë rehe jurujar katu ame'ë ta py'a ke emãtã katu tĩ — aja Jesu pandu.

³³ Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Ko axo. Kyndaha pe nde ke amõ kynda raho rahã, ne namõ ihë aho ta kÿ. Nde ke amõ ta jukwa rahã, ne namõ ihë ke jukwa ta kÿ. Akyje ym — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Petu! Ko apandu nde pe. Pytuniwe te rahã, sapukái je'ë ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta. “Jesu rehe har akwa ym ihë” aja ihë rehe har nde erepandu ta — aja Jesu pandu ipe.

Ma'e ke namõ oho katu apo 'y

³⁵ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ymaniwe pehë ke ihë amondo rahã, tamatarer ryruru peraho ym. Pehë kupep ma'e ryruru aja tĩ. Peraho ym tĩ. Mokõi pehë py rehe har aja tĩ. Peraho ym tĩ. Arahã pehë pe pehëma'e upa my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Anĩ. Upa ym — aja Jesu pe.

³⁶ Pe, a'e pandu:

—Apo amõ kotyhar. Tamatarer ryruru namõ amõ ixo rahã, inamõ oho katu. Ma'e ryruru xupe pe har aja tĩ. Inamõ oho katu tĩ. Kyse puku nixói rahã, ame'ë rehe kamixa muhepy rahã, katu tiki. Kyse puku namõ pexo. ³⁷ Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ. “Ma'e mukaniha ta ke ngã jukwa. Aja ame'ë sawa'e ke ngã jukwa ta tĩ” aja panduha ihĩ. Ame'ë panduha riki ihë rehe har. Aja ihë rehe uhyk ta kÿ. Ihë aho tate — aja Jesu pandu. (“Kyse puku namõ pexo” aja pandu rahã: “Peta kÿ. Pepyra ta pexo” aja a'e mujekwa. Anĩ. Amõ koty jumu'eha ta ukwaha. “Pejumai ta pexo” aja ukwaha naĩ.)

³⁸ Jumu'eha ta pandu:

—Sawa'e! Esarahã! Ko mokõi kyse puku — aja ipe.

A'e pandu:

—A'ewan — aja.

Tupã namõ Jesu pandu pandu
(*Matéu 26.36-46; Mak 14.32-42*)

³⁹ Ok ta ngi Jesu uhem oho. Ywy'ã pe oho. Ame'ë riki ohoho ame'ë ke. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Jumu'eha ta oho inamõ tĩ. ⁴⁰ Pe, ame'ë renda pe uhyk rahã, pandu:

—Tupã namõ pepandu pandu. Aja rahã, pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar tar ym ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

⁴¹ Pe, kotete we oho ingi. Kuja, 30 met tate koteteha. Pe, ipynarãi pe wapyk. Aja Tupã namõ pandu.

⁴² —Papa! Nde ereputar rahã, ihë apyraraha ngi ihë ke emuhem katu. Anĩ. Ihë aputar ame'ë ke ema'e ym. Nde ereputar ame'ë ke ema'e katu — aja Jesu ipái pe.

⁴³ [Ywa ngi Tupã je'ëha rahoha uhyk ehe. Ipy'a ke a'e mātã. ⁴⁴ Jesu pyai te hũ. A'erehe Tupã namõ a'e pandu pandu we hũ. Hi'ái riki huwy aja ywy rehe sururu hũ.]

⁴⁵ Upa pandu rahā, pu'am. Jumu'eha ta koty jywyr oho. A'eta ukwer ou, aja a'e usak. A'eta pyai te hū, a'erehe he'ō hū ou. A'erehe ukwer ou. ⁴⁶ A'e pandu:

—Peker ym rahā, katu ta tipe. Pepu'am. Tupā namō pepandu pandu. Aja rahā, pejurujar katuha ke amō ta manga rahā, pehijar tar ym ta — aja Jesu pandu.

Jesu ke ngā pyhyk

(*Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Juā 18.3-11*)

⁴⁷ A'e pandu u'am rahā, heta ame'ē ta uhyk uwyr ixoty. Jun uwyr py. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e. Jesu rehe uhyk. Huwa ke pyter ta. ⁴⁸ Jesu pandu:

—Jun! Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē ruwa ke nde erepyter. Aja ihē ke nde eremujekwa ta ngā pe my? — aja ipe.

⁴⁹ Jesu ke ngā pyhyk ta. Ame'ē ke jumu'eha ta ukwa rahā, pandu:

—Sawa'e! Kyse puku pe ngā ke jamujan ta jamondo my? — aja ipe.

⁵⁰ Pe, amō nambi ke kyse puku pe amō mopok ingi. Ijywa katu kotyhar ke. Jundéu awa tama'e pa'i keruhūma'e miasu pehī tī. Ima'e nambi ke mopok ingi. ⁵¹ Pe, Jesu pandu:

—A'ewan tiki — aja.

Pe, miasu nambi renda ke pe ipo mujar. Pe, mukatu. Inambi katu tī. Wajar aja katu tī.

⁵² Pe, pyhyk uwyr ame'ē ta pe Jesu pandu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu. Jundéu awa tamūi ta pe pandu tī. Kapitā ta pe pandu tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū harōha tama'e kapitā ta ke ame'ē ta. Kuja Jesu pandu:

—Ma'e mukanīha aja ihē ke pepyhyk pejur tī. A'erehe kyse puku namō pejur. Tamarā namō. Anī. Ma'e mukanīha ym ihē. ⁵³ Pesarahā! Wera rahā pame

katu te Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe pehē namō ihē axo. Arahā ihē ke pepyhyk ym. Pepyhykiha pemanga ym tī. Apo anī. Ihē pepyhykiha angaha ke rehe uhyk apo 'y. Satana ma'ema'eha angaha ke rehe uhyk apo tī. (Ājā ramūi a'e) — aja Jesu.

Jesu rehe har Petu te'e pandu

(*Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-75; Mak 14.53-54; Mak 14.66-72; Juā 18.12-18; Juā 18.25-27*)

⁵⁴ Pe, Jesu ke ngā pyhyk raho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok pe raho. Haikwer rupi Petu oho tī. Pijaite te'e oho ixo. ⁵⁵ Pa'i keruhū rok soroka pe tata ke amō ta hapu. Ame'ē rake ngā jumaku uī. Ame'ē ta namō Petu wapyk oho uī. Jumaku uī tī. ⁵⁶ A'ep amō miasu usak ehe. Kūjā ke. A'e ma'ā katu ehe. Pe, pandu amō ta pe:

—Kome'ē sawa'e Jesu namō ixo ame'ē ke tī — aja kūjā.

⁵⁷ Petu pandu kūjā pe:

—Anī! Akwa ym ehe har — aja ipe.

⁵⁸ I'i atu amō sawa'e usak ehe tī. Pandu:

—Ame'ē ta ngi har nde tī — aja Petu pe.

A'e pandu:

—Anī! Sa'e! — aja Petu.

⁵⁹ I'i atu we amō sawa'e pandu hū:

—Jete! Inamō ixo ame'ē ke a'e tī. Ngariréi ywy pe har ke a'e tī, a'erehe inamō ixo ame'ē ke a'e tī — aja Petu rehe har amō pandu hū.

⁶⁰ Petu pandu:

—Sa'e! Nde erepandu ame'ē ke te'e! Akwa ym ehe har — aja ipe.

A'e pandu u'am rahā, pahar sapukái je'ē. ⁶¹ Jesu riki uwak. Petu rehe ma'ā katu te. Ame'ē ke Petu ukwa. Pe, Jesuma'e panduha ke Petu ukwa ukwa u'am. Kuja Jesu pandu: “Sapukái je'ē ym rahā we, mahapyr kuja nde erepandu ta. 'Akwa ym ehe har' aja ihē rehe har nde erepandu ta.” Ame'ē panduha

ke Petu ukwa ukwa u'am. ⁶² Pe, a'engi uhem oho. Jixi'u hũ. Huxĩ, a'erehe jixi'u hũ.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ
(*Matéu 26.67-68; Mak 14.65*)

⁶³ Jesu rehe usak te'e ame'ẽ ta puka puka hũ ehe. Ipo pe nupã hũ a'e ke tĩ. ⁶⁴ Kuja. Eha ke amõ ta pukek, pan pe. Pe, ipo pe huwa nupã. Pandu ipe:

—Epanurahã! Awa nde ke nupã my? — aja Jesu pe.

⁶⁵ Amõ we tĩ. A'eta juru ai ehe.

Ngã panduha renda pe Jesu ke raho

(*Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Juã 18.19-24*)

⁶⁶ Pytuniwe rahã, jundéu awa tamüi ta jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jy'ar oho tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta jy'ar oho tĩ. Ngã panduha renda pe johu jy'ar oho. Amõ ta pe a'eta pandu:

—Jesu ke pemuhyk perur se — aja.

⁶⁷ A'e uhyk rahã, a'eta pandu ipe:

—Epandu katu jande pe. Nde riki Kirisutu my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ihẽ amujekwa rahã, ihẽ rehe pejurujar ym ta. ⁶⁸ Pe, ma'e ke pehẽ pe apandu rahã, je'ẽha pemujywyrym ta tĩ. ⁶⁹ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Apo har ngi Tupã rake ihẽ awapyk ta aho. Tupã pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e — aja Jesu ngã pe. (“Tupã rake” aja Jesu pandu rahã: “Tupã a'e tĩ” aja mujekwa katu.)

⁷⁰ Johu pandu ipe:

—Aja rahã, nde riki Tupã ra'yr my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e ihẽ — aja Jesu.

⁷¹ A'eta pandu:

—Mã! Ehe har jande pe amõ pandu ame'ẽ ta ke japutar ym apo. Ima'e panduha ke jande atu jahendu. A'erehe ame'ẽ panduha

namõ jande riki japandu ta: “Katu ym nde. Nde eremanõ ta me'ẽ te'e” — aja tamüi ta pandu.

23

Pirat ruwa koty Jesu pu'am

(*Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Juã 18.28-38*)

¹ Johu pu'am. Pe, amõ sawa'e koty a'eta oho. Pirat koty oho. Jesu ke ngã raho tĩ. ² A'ep ehe har ngã je'ẽ je'ẽ hũ:

—Jundéu awa ta ke a'e muka'u te'e hũ ixo rahã, peme'ẽ ke japyhyk. “Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer peme'ẽ ym” aja a'e pandu. “Ihẽ riki Kirisutu. Kapitã keruhũ ihẽ tĩ” aja a'e pandu. Aja muka'u te'e hũ ngã ke — aja Pirat pe ngã pandu naĩ.

³ Pirat pandu ipe:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde my? — aja ipe.

Jesu pandu:

—A'e ihẽ — aja ipe.

⁴ Pe, pa'ihu ta pe Pirat pandu. Heta ame'ẽ ta pe pandu tĩ:

—Peme'ẽ sawa'e ke jajukwa rahã, katu ym tiki. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. Amahem ym ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe — aja Pirat pandu.

⁵ Pe, ngã pandu pandu we hũ:

—Ngã ke a'e mutyapu tyapu hũ. Mu'e ame'ẽ ke namõ muparahy ngã ke. Ngariréi wyw pe mu'e py. A'engi upa Jundéi wyw rupi mu'e tĩ. Apo se uwyr — aja ngã.

Ero ruwa koty Jesu pu'am

⁶ “Ngariréi wyw” aja Pirat hendu rahã, ngã pe pandu:

—Peme'ẽ sawa'e ngariréi wyw pe har my? — aja Pirat.

—A'e riki — aja ngã.

⁷ Ame'ẽ wyw pe har Jesu aja Pirat ukwa rahã, Ero koty Jesu ke a'e mondo. Arahã Jerusarẽ ok ta pe Ero ixo tĩ. Ero ngariréi wyw pe har tama'e kapitã. A'erehe Jesu rehe har a'e ukwa ta, aja Pirat putar tipe.

Jesu katu my? Katu ym a'e my? Ame'ë ke Ero ukwa ta. (Katu ym rahã, Ero riki jukwaha ke pandu ta) aja Pirat putar tipe. A'erehe ixoty Pirat mondo.

⁸ Pe, Jesu rehe usak rahã, hury katu Ero. Ehe har hendu. Yman usak tar katu ehe. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Jesu ma'e apo, ame'ë ke rehe usak tar katu tĩ. ⁹ Pe, Jesu pe a'e pandu pandu hũ. Anĩ. Jesu pandu ym te ipe. ¹⁰ A'ep jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pu'am. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Jesu rehe har ame'ë ta je'ë je'ë hũ.

—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e hũ — aja ame'ë ta je'ë te'e.

¹¹ Pe, Ero puka puka hũ ehe. Ima'e sonda ta aja tĩ. A'eta muhuxĩ a'e ke tĩ. Pe, ma'e mundeha katu te ame'ë ke ngã munde ehe. Kapitã keruhũma'e mundeha aja munde ehe. Aja puka puka hũ ehe. Pe, Pirat koty a'e ke Ero mujywyr mondo. ¹² Arahã Pirat ipy'a jywyr ehe, Ero rehe. Yman Pirat ruwajan aja Ero ixo. Apo ehe katu aja jywyr 'y.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu

(Matéu 27.15-26; Mak 15.6-15; Juã 18.39-19.16)

¹³ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Pirat mujy'ar. Kapitã ta ke aja tĩ. Upa ngã ke aja tĩ. Mujy'ar tĩ. ¹⁴ Pe, Pirat pandu:

—Ihẽ pe peme'ë sawa'e ke perur. “Ngã ke a'e muka'u te'e hũ” aja ehe har pepandu. Pehẽ ndutar koty ehe har ihẽ ahendu katu. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. Ehe har peje'ë je'ë hũ pe'am, ame'ë ke nixói ehe tĩ. ¹⁵ Aja Ero ukwa katu tĩ. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. A'erehe jande koty Ero mujywyr muwyr tĩ. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe, a'erehe jajukwa rahã, katu ym tiki. ¹⁶ A'erehe ihẽ je'ëha rupi a'e ke amõ ta pirok ta. Pe, a'e ke ihẽ apoir ta — aja Pirat

pandu. (Pirok rahã: “Amõ ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym” aja mujekwa.)

¹⁷ [Pasuko 'ar rahã, imi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahã pame katu te kyndaha ngi sawa'e ke Pirat muhem ta me'ë te'e.] ¹⁸ Pe, upa ngã je'ë hũ:

—Anĩ. Jesu ke ejukwa! Mahamba ke emuhem jande pe! Mahamba ke epoir! — aja Pirat pe.

¹⁹ Mahamba ke sonda ta kynda. Ok ta rupi ngã ke a'e riki mutyapu tyapu hũ. Arahã amõ ke a'e jukwa tĩ. A'erehe a'e ke sonda ta kynda raho.

²⁰ Jesu ke Pirat poir tar katu, a'erehe heta ame'ë ta pe a'e pandu tĩ.

—Jesu ke apoir ta — aja.

²¹ Anĩ. Ngã je'ë hũ:

—Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa! Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa! — aja ngã.

²² Pe, mahapyrihar Pirat pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. Amahem ym. A'erehe jukwa rahã, katu ym tiki. Ihẽ je'ëha rupi a'e ke amõ ta pirok ta. Pe, a'e ke ihẽ apoir ta amondo — aja ngã pe.

²³ Anĩ. Heta ame'ë ta hãtã te hũ pandu pandu u'am:

—Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke ejukwa — aja hãtã pandu pandu hũ.

Uhyk Pirat hendu! ²⁴ A'erehe pandu:

—Pehẽ pepandu ame'ë ke ihẽ ama'e ta apo — aja.

²⁵ Pe, Jesu ke jukwa ta, ame'ë ta pe Pirat mondo. Aja ngã putar ame'ë ke a'e ma'e. Pe, amõ ke Pirat muhem, Mahamba ke. Ngã pandu ame'ë ke muhem tĩ. Kyndaha pe ame'ë ke amõ ta kynda raho ame'ë ke a'e. Ngã mutyapu tyapu rahã, amõ ke Mahamba jukwa tĩ. Ame'ë Mahamba ke Pirat muhem mondo, kyndaha ngi. Ame'ë ke poir.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke jukwa

(*Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Juā 19.17-27*)

²⁶ Pe, Jesu ke sonda ta pyhyk raho. Oho ixo rahā, amō awa ke rehe a'eta usak. Her Simā. Syre ok ta pe har ke a'e. Kupixa ngi a'e jywyr uwyr ixo. Ame'ē rehe sonda ta pyhyk. Pe, jixi'y 'ar pe myra ngā mupia ame'ē ke a'eta moī. Pandu ipe:

—Jesu raikwer rupi ehupir eraho. Ima'e ke — aja Simā pe.

²⁷ Heta haikwer rupi ngā oho tī. Ame'ē ta namō kūjā ta oho ixo tī. Jixi'u oho ixo tī. Ahem oho ixo tī. (Jesu manō ta, aja ukwa, a'erehe jixi'u oho ixo.) ²⁸ Ixoty Jesu uwak. Pandu:

—Éi, kūjā ta! Jerusarē ok ta pe har ta ke pehē. Ihē rehe pe-jixi'u ym. Pehē atu pejixi'u pehē juehe. Pyraraha uhyk ta pehē rehe a'erehe pejixi'u pehē juehe. Pehē membyr ta rehe pejixi'u tī. Pyrara ta ame'ē ta, a'erehe pejixi'u tī. ²⁹ Ma'e 'ar ke uhyk ta. Arahā kuja upa ngā pandu ta: “Imembyr ym te ame'ē ta hury ixo. Pyraraha rehe imembyr usak ym ta. A'erehe hury ixo. Ipusu ngi imembyr muhem ym ame'ē ta aja tī. Hury ixo tī. Imembyr rehe usak katu, aja ym ame'ē ta aja tī. Hury ixo tī. Pyraraha rehe imembyr usak ym ta, a'erehe hury katu ixo.” ³⁰ Arahā ywy'ā keruhū pe amō ta pandu ta: “Jande ke ejupyk. Pahar ejukwa. Aja rahā, pyraraha rehe jasad ym ta” aja. Amō ta ywy'ā pe: “Jande ke emukanim. Aja rahā, pyraraha rehe jasad ym ta” aja ngā. ³¹ Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e ym te. Anī. Ihē ke amō ta mupyrara ixo apo. Aja rahā, ihē 'ar koty te we pehē ke amō ta mupyrara hū ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, a'erehe ihē 'ar koty te we pehē ke mupyrara hū ta — aja Jesu pandu.

³² Amō mokōi sawa'e ta ke sonda ta raho tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke a'eta. Ame'ē mokōi Jesu namō jukwa ta. ³³ Pe, amō renda pe uhyk oho. Henda rer: “Awa ākā kangwer.” A'ep myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke mujar mu'am. Mokōi ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke mujar mu'am tī. Jesu jywa katu koty peteī mujar mu'am. Amō ke ijywa'i koty aja tī. Mujar mu'am tī. ³⁴ [Pe, sonda ta rehe har Tupā pe Jesu pandu:

—Papa! Peme'ē ta rehe nde py'a ke emujywyr. Ima'e ma'eha ke ukwa ym ha rupi ma'ema'e. A'erehe nde py'a emujywyr a'eta rehe — aja sonda ta rehe har a'e pandu.]

Pe, Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke omombor. Amō ombor, pe, pinīha i'ar koty te we u'ar rahā, ame'ē riki mundeha ke pyhyk. Aja ima'e mundeha ke pyhyk pyhyk raho.

³⁵ A'ep amō ta usak usak u'am. Aja ixo rahā, jundéu awa tamūi ta puka puka hū ehe.

—Amō ta ke a'e mukatu hū! A'e riki Kirisutu rahā, mā peja pengi a'e wyjy uwyr. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e rahā, mā peja pengi a'e wyjy uwyr — aja puka puka hū ngā.

³⁶ Sonda ta puka puka hū ehe tī. Ixoty a'eta oho. Pe, kawī iro ym te ame'ē ke me'ē tipe. Aja puka puka hū ehe. Anī. U'u ym Jesu. ³⁷ Pandu ipe:

—Nde riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū rahā, pengi ewyjy ejur. Pep nde erepyta rahā, nde eremanō ta — aja puka puka hū ehe.

³⁸ I'ar pe kuja amō mupinim: “Ko jundéu awa tama'e kapitā keruhū” aja pinīha moī.

³⁹ A'ep ma'e ka'u te'eha ma'eha ke jixiko u'am tī. Peteī je'ē je'ē hū ipe, Jesu pe. Kuja:

—Nde riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Pengi ewyjm eho. Aja rahã, nde eremanõ ym ta. Jande ke emujy eraho tĩ. Aja rahã, jamanõ ym ta tĩ — aja Jesu pe.

⁴⁰ Amõ ma'e ka'u te'eha ma'eha anĩ. Kuja pandu:

—Mã! Peja ym ebandu. Tupã ngi nde erekyje ym my? Ixoty nde py'a nde eremuruwak ta me'ẽ te'e. Jesu aja jande ke amõ ta jukwa u'am tĩ. ⁴¹ Jandema'e riki katu tiki. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, a'erehe jande ke amõ ta jukwa ta tĩ. Jesu anĩ. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe — aja amõ jixiko u'am ame'ẽ pe pandu. Wajar pe pandu.

⁴² Pe, Jesu pe a'e pandu tĩ:

—Jesu! Kapitã keruhũ aja nde erejywyr rahã, ihẽ rehe har ekwa ekwa katu exo — aja ipe.

⁴³ Jesu pandu ipe:

—Ko apandu nde pe. Apo ywa pe ihẽ namõ katuha renda pe nde erexo ta tĩ — aja ipe.

Jesu manõ

(*Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Juã 19.28-30*)

⁴⁴ Warahy jandar tate rahã, ame'ẽ wvy rupi pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon. ⁴⁵ Tupã rehe ngã jum'u'eha renda keruhũ pe kyn-daha u'am. Pan janam hũ ke te'e mujã ame'ẽ ke ame'ẽ. Hukwen ke kynda u'am. Ame'ẽ riki ywate ngi owok riki. Pyter rupi owok oho. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahã, Tupã koty ohoha apo katu, aja mujekwa katu.) ⁴⁶ Pe, hãtã Jesu pandu:

—Papa! Ihẽ'ã ke eraho! — aja ipái pe.

Upa pandu rahã, manõ.

⁴⁷ Sonda tama'e kapitã upa ma'e ke rehe usak. Pe, Tupã rehe har katu pandu. Kuja:

—Jetehar te ke! Katu ame'ẽ ke peme'ẽ sawa'e — aja Jesu rehe har pandu.

⁴⁸ Upa ma'e ke rehe amõ ta usak. A'ep jy'ar ame'ẽ ta usak. Upa usak rahã, hok pe jywyr oho. Pyaiha namõ ipixi'a ke mokõi ipo pe nupã nupã. (Aja pyaiha mujekwa.) Aja hok pe jywyr oho. ⁴⁹ Jesu rehe katu ame'ẽ ta upa ma'e ke rehe usak usak tĩ. Paite we ame'ẽ ta usak usak u'am. Kũjã ta usak usak u'am tĩ. Ame'ẽ ta Ngariréi wvy ngi inamõ uhyk uwyr ame'ẽ ta ke a'eta.

Jesu ke mou raho

(*Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Juã 19.38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Ame'ẽ ok ta Jundéi wvy rehe ihĩ. Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e. Katu ame'ẽ ke jõ a'e ma'ema'e. Jesu ke kapitã keruhũ aja Tupã mu'am, ame'ẽ rehe Jose jurujar katu. Ame'ẽ rehe a'e harõ ixo tĩ. A'erehe Tupã koty ipy'a ke a'e muruwak. Jesu jukwaha rehe har tamũ ta pandu pandu rahã, a'ep tamũ ta namõ Jose ixo tĩ. Anĩ. Jesu jukwaha ke a'e jõ putar ym. ⁵² Apo Pirat pe pandu oho.

—Kapitam! Jesu rete ke ihẽ aputar. (Amou ta araho) — aja Jose.

⁵³ —Ere. Eraho — aja Pirat pandu.

A'erehe hete ke Jose oho piam. Amõ ta pe a'e pandu:

—Pemujy perur — aja Jose.

Pe, mujy rahã, pan katu te ame'ẽ pe pukek. Pe, itakwar keruhũ rupi mou raho. Ame'ẽ ke amõ pykũi ame'ẽ ke. A'eramõ mou raho. ⁵⁴ Arahã séi ta séi ra. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate. (Putu'uha 'ar rahã, paraky ym te ta jundéu awa ta.) ⁵⁵ Ngariréi wvy ngi Jesu namõ kũjã ta uhyk uwyr. Ame'ẽ ta Jose namõ usak oho tĩ. Itakwar keruhũ rehe a'eta usak tĩ. Jesu rete mouha rehe usak tĩ. Ma'e

pihe katu ame'ë namō hete ke kytuk ym, aja kūjā ta ukwa. ⁵⁶ Pe, hok pe a'eta jywyr oho. Puhā pihe ame'ë ke a'eta matyr. Ma'e piheha ke matyr tī. Ame'ë ke Jesu rete rupi upa kytuk ta. (Aja manō ame'ë rete rehe jundéu awa ta ma'eha ke.)

Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, a'eta putu'u. Moise je'ēha mujekwa aja a'eta ma'e.

24

Jesu kwera katu uhem ame'ë rehe har

(*Matéu 28.1-10; Mak 16.1-8; Juā 20.1-10*)

¹ Nomin pytuniwe te rahā, itakwar keruhū pe kūjā ta oho. Puhā pihe ame'ë ke matyr. Ame'ë ke a'eta raho. ² Hukwen ngi ita kyndaha ke amō mujere mu'am. Ame'ë ke rehe a'eta usak. ³ A'erehe ixo oho. Anī. Jesu rete ke rehe usak ym. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Hete ke rehe kūjā ta usak ym. ⁴ A'ep a'eta pu'am u'am. Myja ym ukwa. Pe, pahar mokōi sawa'e ta uhem. Hake pu'am u'am. Ima'e mundeha hendy hendy hū. ⁵ Kūjā ta jumukahem hū a'eta ngi. Ywy koty te'e ma'ā. Sawa'e ta pandu:

—Ixuwe katu ame'ë ke pekekar pexo tipe. Ame'ë ke kangwerupa rupi pekekar rahā, katu ym tiki. ⁶ Ko Jesu nixói te. Kwera katu uhem oho. Amukwehe Ngariréi ywy pe ixo rahā, pandu katu pehē pe. Ame'ë panduha rehe pekwa pekwa pe'am apo. ⁷ Kuja: “Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Sawa'e katu ym ame'ë ta pe ihē ke amō raho ta kŷ. Pe, myra ngā mupia ame'ë ke rehe ihē ke amō ta jukwa ta. Mokōi aker rahā, ihē akwera katu ta ahem tī” aja Jesu pandu — aja sawa'e ta pandu.

⁸ Pe, Jesu panduha ke kūjā ta ukwa ukwa u'am tī.

⁹ Pe, itakwar keruhū ngi a'eta jywyr oho. Upa usak ame'ë ke jumu'eha ta pe a'eta pandu tipe,

awa py peteī jumu'eha ta pe. Amō ta namō ixo, ame'ë ta pe pandu tipe tī. (Anī. Kūjā ta panduha rehe jurujar ym.) ¹⁰ Kuja kūjā ta rer. Ko Mari Mandare. Amō Joa. Amō Mari. Tian māi a'e. Ame'ë ta namō amō kūjā ta ixo. Upa ame'ë ta riki Jesu mondo ame'ë ta pe pandu tipe. Upa usak ame'ë ke pandu tipe. ¹¹ Anī. Kūjā ta riki ka'u te'e, aja Jesu mondo ame'ë ta ukwaha naī. A'erehe kūjā panduha rehe jurujar ym. ¹² Pe, Petu pu'am rahā, itakwar keruhū pe usak ujan oho. Uhyk rahā, jumumbe ma'ā rahā, hete pukeka ke te'e usak. Ame'ë jō usak. Hete nixói te. Pe, hok pe jywyr oho. Jupandu jupe:

—Mā! My ihon my? — aja jupe.

Emau ok ta pe oho ame'ë ta rehe har

(*Mak 16.12-13*)

¹³ Ame'ë 'ar rahā, mokōi sawa'e ta wata oho ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ë ta. Emau ok ta pe oho ixo. Jerusarē ok ta ngi ame'ë pepaite we. Awa py peteī kiro met tate pepaiteha. ¹⁴⁻¹⁵ Ame'ë mokōihar ta pandu pandu a'eta jupe. Jesu manō, ame'ë rehe har pandu pandu a'eta jupe. Aja rahā, Jesu te'e hake uhem u'am. A'eta namō a'e wata oho ixo tī. ¹⁶ A'eta usak ehe. Anī. Ehe har ukwa ym we rī. ¹⁷ Pe, Jesu pandu:

—Pehē pewata pexo rahā, ma'e pepandu pandu pehē jupe my? — aja sawa'e ta pe.

A'eta pyta. Pyai u'am. ¹⁸ Pe, mokōihar ngi peteī pandu. Her Kereo. Kuja:

—Mā! Nde erekwa ym my? Jerusarē ok ta pe har ta ngi har ne jō riki ma'e ke nde erekwa ym my? A'ep amō amō wera rahā, ma'e ixo ame'ë ke nde erekwa ym my? — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—Myja ame'ë my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Jesu rehe har. Nasare ok ta pe har a'e. A'e pe ma'e uhyk ame'ë ke. A'e riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Pyrâtãha namõ ma'e katu ame'ë ke a'e ma'ema'e, aja upa ngã ukwa. Tupã aja tĩ. Ukwa katu tĩ. Jesu je'ëha te reko, aja upa ngã ukwa katu tĩ. Ma'e ke pandu katu tĩ, aja upa ngã ukwa tĩ. Tupã aja tĩ. Ukwa katu tĩ.

²⁰ —Pirat pe a'e ke jandema'e pa'ihu ta raho. Tamũi ta aja tĩ. Raho tĩ. Jukwaha ke Pirat jõ pandu katu, a'erehe pa'ihu ta raho. Pe, myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e ke amõ ta jukwa. ²¹ A'e ke kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ta, aja jakwaha naĩ. Pe, jundéu awa ta ke poir ta, aja jakwaha naĩ. Jande ruwajan ta ngi poir ta tipe. Anĩ riki. A'e manõ. (A'erehe jande ruwajan ta ngi poir ym.) Mokõi jaker apo.

²² —Jande ngi har kũjã ta muka'u te'e hũ jande ke ixo. Pytuniwe te rahã, itakwar keruhũ pe a'eta oho. ²³ Jesu rete rehe usak oho tipe. Mahem ym. Jywyr oho rahã, a'eta pandu: "Tupã je'ëha rahoha ta rehe jasak. 'Jesu ixuwe katu' aja jande pe a'eta pandu" aja kũjã ta pandu. ²⁴ A'erehe itakwar keruhũ rehe amõ ta usak tipe oho tĩ. Kũjã ta pandu, aja a'eta usak tĩ. Usak ym ehe, Jesu rehe — aja mokõi sawa'e ta pandu.

²⁵ Pe, mokõi sawa'e ta pe Jesu pandu:

—Mã! Pehẽ ãkã tiha we. Upa amõ ta pandu ame'ë ke rehe pejurujar ym. Tupã je'ëha pandu ame'ë ke rehe pejurujar ym tĩ. ²⁶ Tupã muwyr ame'ë ke amõ ta mupyrara ta me'ë te'e. Pe, ma'e katu te ha ke Tupã me'ë ta ipe tĩ — aja Jesu pandu.

²⁷ Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Upa juehe har pandu ame'ë ke Jesu mujekwa. Mokõi sawa'e ta pe mujekwa. Yman Moise mupinim. Ame'ë rehe Jesu rehe har panduha ihĩ. Ame'ë ke upa mujekwa py.

Yman Tupã je'ëha ke pandu ame'ë ta mupinim tĩ. Ame'ë rehe Jesu rehe har panduha ihĩ tĩ. Ame'ë ke upa mujekwa tĩ. Juehe har mujekwa.

²⁸ Ok ta pe a'eta oho ixo. Ame'ë pe uhyk tate rahã, Jesu pandu: "Asa we ta aho" aja.

²⁹ —Anĩ. Se eker rĩ. Warahy ka'aruk te oho. Pytun tate — aja Jesu pe pandu hũ.

A'erehe a'eta namõ pyta oho.

³⁰ A'eta namõ wapyk. Ma'e u'uha renda pe wapyk. Mbeju ke pyhyk. Pe, Tupã pe pandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu" aja. Pe, mopok mopok. Ame'ë ke a'e me'ë mokõi sawa'e ta pe. ³¹ Arahã ehe har Tupã mujekwa. Mokõi sawa'e ta pe mujekwa. Pe, mokõihar ukwa katu. "Ko Jesu" aja ukwa katu. Arahã pahar Jesu kanim oho. ³² Pe, pandu a'eta jupe:

—Pe rupi jande jajur rahã, Tupã je'ëha ke mujekwa katu jande pe. Arahã jande rury katu te jande jaxo — aja a'eta jupe.

³³ Pahar a'eta pu'am. Pe, Jerusarë ok ta pe jywyr oho. A'ep jumu'eha ta rehe uhyk oho. Awa py peteĩ hetaha ta rehe uhyk oho. A'eta jy'ar uĩ. Heta amõ ta jy'ar uĩ tĩ. ³⁴ Ame'ë ta pe mokõi sawa'e ta pandu:

—A'e ty. Jandema'e sawa'e te kwera katu uhem riki. Simã usak ehe — aja uhyk ramõ ame'ë ta pandu.

³⁵ Ame'ë ta pe mokõi sawa'e ta pandu pandu. Pe rupi oho ixo rahã, Jesu uhyk uwyr a'eta rehe. Ame'ë rehe har upa pandu. Pe, mbeju ke mopok rahã, ehe har a'eta ukwa. Ame'ë rehe har upa pandu pandu tĩ.

*Jesu rehe jumu'eha ta usak tĩ
(Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18;
Juã 20.19-23; At 1.6-8)*

³⁶ Upa ma'e ke mokõi sawa'e ta pandu pandu u'am rahã, pahar

Jesu uhem u'am. Ame'ë ta pyter pe uhem u'am. Pe, a'eta pe pandu:

—Mā peja pehë py'a ke Tupã muhury katu — aja Jesu.

³⁷ A'eta mukahem ym ihë ingi. Awa'ã rehe a'eta usak, aja ukwaha naĩ. ³⁸ Pe, a'e pandu:

—Pemukahem ym ihë ngi. “Awa ko my?” aja ym pepandu tĩ. ³⁹ Ihë po rehe pesak katu. Ihë py rehe pesak katu tĩ. Itapywa rape rehe pesak. Ihë atu ko. Ihë rehe pehë po pemujar. Ihë pিরer kohĩ. Ihë te ko. Pepyhyk katu ihë ke. Awa'ã aja ym ihë. Pesak katu — aja Jesu.

⁴⁰ Upa pandu rahã, a'eta pe ipo ke mujesak. Ipy ke mujesak tĩ. Itapywa rape ke mujesak tĩ. ⁴¹ A'eta jurujar ym we rĩ. “Mā!” aja a'eta. Hury katu te tĩ. Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehë mi'u pehĩ my? — aja.

⁴² Pira ka'ë ra'yr ke a'eta me'ë ipe. ⁴³ Ame'ë ke pyhyk rahã, a'eta ruwa koty u'u. (Aja rahã, Jesu te aja a'eta ukwa katu.)

⁴⁴ Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehë namō ihë axo rahã, ma'e ke ihë apandu pehë pe. Kuja. Ihë rehe har Moise mupinim. Aja upa ihë rehe uhyk ta me'ë te'e. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim tĩ. Upa ihë rehe har mupinim tĩ. Aja upa ihë rehe uhyk ta me'ë te'e tĩ. Saumo rehe amō panduha ihĩ. Aja upa ihë rehe uhyk ta me'ë te'e tĩ — aja a'eta pe pandu.

⁴⁵ Pe, Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Ame'ë ke upa katu te Jesu mukewa katu. ⁴⁶ A'e pandu:

—Kuja amō ta mupinim. Kirisutu ke amō ta mupyrara hũ ta me'ë te'e. Pe, jukwa. Mokōi ukwer rahã, a'e ke Tupã mukwera katu ta muhem. ⁴⁷ Pe, upa awa ta pe myrandu ke pepandu pandu ta me'ë te'e. Kuja amō ta pe pepandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Pe, pehë py'a ke Tupã koty pemuruwak pemondo. Aja

rahã, pehë rehe Tupã ipy'a jywyr ta” aja amō ta pe pepandu. Ihë je'ëha rupi pepandu peho. Jerusarë ok ta pe pepandu py. Pe, amō amō ok ta pe pepandu peho. ⁴⁸ Upa pesak, ame'ë rehe har pepandu pandu katu. ⁴⁹ “Tupã'ã ke pehë pe ihë amondo ta” aja ihë pái pandu katu pehë pe. Ame'ë ke ihë riki pehë pe amuwyr ta. Pesarahã! Pehë pe pyrãtãha ke Tupã muwyr ta. Ame'ë rehe peharō pexo rahã, se pepyta we rĩ. Jerusarë ok ta pe pepyta we rĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Ywa pe Jesu ke Tupã mujwyr raho ame'ë rehe har

(Mak 16.19-20; At 1.9-11)

⁵⁰ Pe, Jerusarë ok ta ngi uhem oho. Inamō ixo ame'ë ta ke a'e raho. Mbeta ok ta pe uhyk tate. A'ep pyta u'am. A'eta 'ar pe mokōi iyywa ke mupuku. Pe, a'e pandu:

—Mā peja pehë rehe Tupã usak katu — aja Jesu.

⁵¹ A'e pandu u'am rahã, a'eta ngi oho. Ywa pe a'e ke Tupã mujwyr raho. ⁵² Pe, ipy'a ke a'eta moĩ moĩ ehe, Jesu rehe. Pe, Jerusarë ok ta pe jywyr oho. A'eta hury katu ixo. ⁵³ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta ohoho. Tupã rehe har katu a'eta pandu.

—Ne jō riki katu te me'ë ke — aja ngã pandu.

Upa.

Jesu rehe har Juā mupinim

Juā kome'ē paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ē wyy keruhū pe Jesu ixo rahā, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ē rehe har Juā mupinim.

Je'ēha ke

(Koro 2.9-10; Emberéu 1.2; 1 Juā 5.20)

¹ Kome'ē wyy keruhū nixói te rahā: “Je'ēha” pete'e ixo. (Jesu Kirisutu a'e.) Tupā namō a'e ixo. Tupā riki a'e tī. ² Ma'e ke nixói te rahā, Je'ēha Tupā namō ixo. ³ Upa katu te ma'e ke a'e mujā. A'e mujā ym rahā, nixói te ta ma'e ke apo. ⁴ Uhā te hū ame'ē ke a'e. Ngā pe uhāha ke Je'ēha me'ē. Weraha ngā pe a'e werur. (Aja rahā, Tupā rehe har ngā pe mujekwa.) ⁵ Pytuniha ke muweraha muwera katu. Ame'ē ke marā ka ym pytuniha muweha. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe ma'e ke mujekwa. Tupā rehe har mujekwa. Pe, ame'ē ukwa katuha ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta marā ka ym mukanīha.)

⁶ Ko amō sawa'e ke Tupā muwyr. Myrandu panduha ke a'e. Her Juā. ⁷ Ngā pe ma'e ke a'e pandu uwyr. Weraha rehe har a'e pandu uwyr. Weraha aja Jesu Kirisutu a'e. Pe, ame'ē myrandu rehe heta ngā hendu. Aja rahā ame'ē rehe a'eta jurujar katu my. ⁸ Weraha rehe har Juā pandu uwyr. A'e atu weraha aja ym. ⁹ Ko riki weraha te. Jesu Kirisutu a'e. Kome'ē wyy keruhū pe a'e uwyr. Upa awa ta pe Tupā rehe har a'e mujekwa. (A'erehe weraha aja a'e.)

¹⁰ Je'ēha kome'ē wyy keruhū pe ixo. Ehe har kome'ē wyy keruhū pe har ta ukwa ym. A'e je'ēha rupi kome'ē wyy keruhū Tupā mujā.

¹¹ Ima'e wyy pe a'e uwyr. Anī. A'e ke a'ep pe har ta putar ym. (Jundéu awa ta putar ym.) ¹² Ame'ē ta ngi har amō amō ta putar katu. A'erehe jurujar katu ehe tī. A'erehe Tupā ra'yr ta aja ame'ē ta ke Tupā muruwak. ¹³ Tupā ra'yr ta ke a'eta apo 'y. Imāi pusu ngi u'ar, a'erehe Tupā ra'yr ta a'eta my? Anī, aja ym. Sawa'e ta putar, a'erehe Tupā ra'yr ta ke a'eta my? Anī, aja ym tī. Tupā jō putar, a'erehe Tupā ra'yr ta ke a'eta. “Ihē ra'yr ta pehē” aja a'e mu'am.

¹⁴ Her Je'ēha. A'e uwyr. Awa aja uwyr. Jande namō a'e ixo. Ngā rehe a'e atu ipy'a katu te. Jetehar Tupā rehe har a'e pandu. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Aja ima'e pyrātāha ke jasad. Ame'ē pyrātāha ke ipái muwyr ipe. Ta'yr peteihar ke a'e, a'erehe ipái muwyr ipe.

¹⁵ Ehe har Juā pandu. Kuja:

—Amukwehe we ehe har ihē apandu: “Ihē raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihē nixói rahā, pete'e a'e ixo. A'erehe ihē 'ar koty te we a'e katuha” — aja Juā pandu.

¹⁶ Ngā rehe a'e atu ipy'a katu te. A'erehe jande rehe a'e usak katu. Jete. Amō amō we jande rehe a'e usak katu. ¹⁷ Tupā je'ēha ke Moise mujekwa. (Ame'ē ke Moise je'ēha aja jakwa.) Myja katu ame'ē ke amō ma'ema'e my? Ma'e riki katu ym. Ame'ē jō Moise je'ēha mujekwa. Jesu anī. Ngā rehe Tupā atu ipy'a katu, ame'ē ke Jesu Kirisutu mujekwa. Jetehar Tupā rehe har a'e mujekwa tī. ¹⁸ Tupā rehe usak ym te awa. Ta'yr riki ehe har mujekwa ngā pe. A'erehe amō usak ehe rahā, Tupā rehe usak tī, ame'ēja saka. Ta'yr peteihar ke a'e. Tupā a'e tī. Ipái ipy'a katu ehe ame'ē ke a'e.

Juā mujahukiha pandu ame'ē rehe har

(Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18)

19 Jerusarē ok ta pe jundéu awa tama'e kapitā ta ixo. Amō ta ke Juā koty a'eta mondo tī. Pa'i ta ke mondo. Rewi rainō ta ke mondo tī. Sonda aja a'eta. Myja me'ē sawa'e a'e my, ame'ē ke a'eta ukwa tar katu te. Kuja ame'ē ta pandu oho ipe:

—Awa nde? Kirisutu nde my? Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde — aja Juā mujahuk-ihā pe pandu.

20 Pe, a'e pandu katu te:

—Anī. Kirisutu ym ihē — aja a'eta pe.

21 A'eta pandu:

—Aja rahā, awa nde? Eri nde my? Ywa ngi Tupā muwyr ame'ē ke — aja ipe.

—Anī. Ihē Eri ym tī — aja Juā pandu.

A'eta pandu ipe tī:

—Amō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rehe jande jaharō jaxo. Ame'ē ke nde my? — aja ipe.

Juā pandu:

—Anī. Ame'ē ym ihē tī — aja a'eta pe.

22 Pe, a'eta pandu tī:

—Awa nde my? Epandu katu jande pe. Ko nde koty jande ke amō ta muwyr. Ame'ē ta pe nde rehe har japandu ta me'ē te'e. Myja nde juehe har nde erepandu my? — aja Juā pe.

23 Isai riki yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ke. Isaima'e panduha ke Juā pandu. Kuja a'e pandu:

—Kuja ihē.

“Awa nixói te ame'ē pe amō pandu u'am. Ngā pe pandu u'am: 'Jandema'e sawa'e te rape ke emutatambyk 'y. Ame'ē rupi a'e uwyr ta' aja Isai mupinim.”

—Ihē riki ame'ē awa nixói te ame'ē pe apandu a'am — aja Juā pandu. (Hape ke mututambyk rahā, ngā py'a Tupā koty muruwak. Aja rahā, jandema'e sawa'e

te uwyr rahā, hendu katu ta ehe, aja mujekwa.)

24 Juā namō pandu ixo ame'ē ta ke amō ta mondo. Parise ta riki mondo. 25 Juā pe ame'ē ta pandu:

—Kirisutu ym nde. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke aja ym nde. Eri ym nde. Amō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rehe jaharō jaxo. Ame'ē ym nde. Aja rahā, ma'erehe ngā ke nde eremujahuk my? — aja ipe.

26 A'e pandu:

—Y pe ngā ke ihē amujahuk. (Aja rahā, Tupā koty ipy'a ke ngā muruwak, aja mujekwa.) Esarahā! A'e riki pehē namō ixo tipe. (Pehendu ym ehe.) 27 Ihē raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihē 'ar koty te we a'e katuha. A'erehe ima'e miasu aja ihē axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē — aja Juā pandu ngā pe.

28 Upa aja me'ē Juā namō amō ta pandu. Mbeta ok ta pe pandu. Ame'ē ok ta y ruwái koty ihī, Jondā ruwái koty. A'ep ngā ke Juā mujahuk u'am. (Mujahuk rahā, Tupā koty ipy'a muruwak, aja ngā mujekwa.)

Jesu rehe har Juā mujekwa ngā pe

(Matéu 3.11; Mak 1.10; Ruk 3.22)

29 Ku'ē rahā Juā koty Jesu uwyr ixo. Juā usak ehe rahā, a'e pandu:

—Ko riki Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. Ma'e ka'u te'eha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'ema'e. Ame'ē ke rehe a'e muhepy ta. A'erehe Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. Tupā muwyr ame'ē ke a'e. (Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e.) 30 Kwehe ehe har ihē apandu: “Ihē raikwer rupi amō uwyr ta. Ihē nixói rahā, pete'e a'e ixo. A'erehe ihē 'ar koty te we a'e katuha” aja ihē apandu kwehe. 31 Ihē aja tī. Ehe har ihē akwa ym we rī. (Ko Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e) aja akwa ym

we rī. Pe, jundéu awa ta pe ehe har ihē amujekwa ta. A'erehe y pe ihē amujahuk ngā ke, aja rahā, ngā ipy'a ke Tupā koty muruwak aja mujekwa — aja Juā pandu.

³²⁻³⁴ Amō we Juā mujekwa. Ma'e a'e usak ame'ē ke a'e pandu ngā pe tī. Kuja a'e pandu:

—Ko Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke, aja ihē akwa ym we rī. Pe, Tupā'ā rehe ihē asak. Pykahuran aja ihē asak. Ywa ngi wyjy uwyr ehe, Jesu rehe. Pe, Tupā pandu ihē pe: “Y pe ngā ke emujahuk eho” aja. A'e riki ihē pe mujekwa tī: “Sawa'e rehe ihē'ā wyjy ta uwyr. Ame'ē ke rehe nde eresak ta. A'e riki ihē'ā namō ngā ke mujahuk ta” aja Tupā mujekwa ihē pe. Tupā'ā wyjy uwyr ehe tī. Aja ihē asak 'y. A'erehe ihē apandu pehē pe. Jesu riki Tupā ra'yr — aja Juā pandu. (“Tupā'ā namō mujahuk” aja pandu rahā: “Ngā py'a rehe Tupā'ā ke muwyr ta” aja mujekwa katu.)

Jesu namō ixo ame'ē ta rehe har

³⁵ Ku'ē rahā a'ep Juā ixo tī. Mokōi sawa'e ta namō. Inamō jumu'e ixo ame'ē ta ke a'eta. ³⁶ Pe, Jesu asa oho ixo rahā, Juā usak ehe. Pandu:

—Peme'ē Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. (Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e) — aja Juā pandu. (Yman arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy aja jundéu awa ta ukwa. Aja Jesu a'e tī.)

³⁷ Ame'ē ke rehe mokōi jumu'eha ta hendu rahā, Jesu raikwer rupi a'eta oho. (Juā ke a'eta hijar.) ³⁸ Pe, ixoty Jesu uwak. Mokōi sawa'e ta haikwer rupi uwyr. Ame'ē ta rehe a'e usak rahā, a'eta pe pandu:

—My pehē peho ta my? — aja Jesu.

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. My nde ereker ta my? — aja sawa'e ta ipe.

³⁹ Jesu pandu:

—Pesak pejur — aja sawa'e ta pe.

A'erehe inamō a'eta oho. Jesu ukweriha renda rehe usak oho. Warahy ywa ku'ap ihon rahā usak oho. Pe, inamō a'eta pyta. Aja te'e pytun oho.

⁴⁰ Kwehe Juā pandu ame'ē ke rehe mokōi sawa'e ta hendu. Pe, Jesu namō oho. Andere riki ame'ē mokōi ngi har peteī. Simā Petu mu a'e. ⁴¹ Pe, pahar Andere oho. Imu ke mahem oho, Simā ke. Pe, Andere pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak — aja Simā pe. (“Kirisutu” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e aja mujekwa.)

⁴² Pe, Simā ke a'e muhyk werur ehe, Jesu rehe. Simā rehe a'e usak rahā, pandu ipe:

—Nde riki Simā. Juā ra'yr nde. Apo nde rer: “Sepa” aja tī — aja Jesu ipe. [“Sepa” aja her rahā: “Petu” aja tī. “Sepa” aja rahā: “Ita ke” aja ngā ukwa.]

Jesu namō Siri oho. Natanae oho tī.

⁴³ Ku'ē rahā Jesu jupandu jupe:

—Ngariréi wyw pe ihē aho ta — aja jupe.

Pe, oho ixo rahā, Siri rehe a'e usak. Pandu ipe:

—Ihē namō ejumu'e eho — aja Jesu.

⁴⁴ Siri riki Mesái ok ta pe har ke a'e. Andere aja tī. Petu aja tī.

⁴⁵ Pe, Natanae ke Siri mahem oho. Pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ehe har paper rehe Moise mupinim. “Moise je'ēha ke” aja jakwa, ame'ē rehe mupinim. Sawa'e rehe har a'e mupinim. Amō ta mupinim tī. Sawa'e rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim tī. Ame'ē sawa'e rehe ihē asak. A'e riki Jesu. Jose ra'yr a'e. Nasare ok ta pe har a'e — aja pandu.

⁴⁶ —Mā! Ame'ë ok ta ngi katu ame'ë ke uwyr ym — aja Natanae pandu naī.

Siri pandu:

—Esak ejurahā! — aja Natanae pe.

Pe, Natanae oho inamō.

⁴⁷ Pe, Jesu rehe Natanae uhyk tate rahā, Jesu usak ehe. Pe, ehe har a'e pandu:

—Peme'ë riki jundéu awa te. Amō ta ke muka'u te'e ym ame'ë ke a'e — aja Jesu pandu.

⁴⁸ Pe, Natanae pandu ipe:

—Ihē rehe nde eresak ramō te. Myja ihē rehe har nde erekwa katu my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Siri nde pe pukái ym rahā we, nde rehe har ihē akwa katu. Ma'eywa'y wyr pe nde ereī rahā, ihē akwa katu, sik'y wyr pe — aja Natanae pe Jesu pandu.

⁴⁹ Ame'ë ke rehe hendu rahā, Natanae pandu:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Mā! Upa nde erekwa. Tupā ra'yr nde. Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde. Jande jaharō jaxo ame'ë ke nde — aja Jesu pe.

⁵⁰ Pe, a'e pandu:

—Sik'y wyr pe nde ereī rahā, nde rehe har ihē akwa katu. Aja nde pe ihē apandu. A'erehe ihē rehe nde erejuru jar katu. Amō we ma'e ke rehe nde eresak ta. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ë ke ihē ama'ema'e ta. Ame'ë ke rehe nde eresak ta tī. ⁵¹ Pesarahā! Ywa pirar, aja nde eresak ta tī. Pe, Tupā je'ēha rahoha ta rehe pesak ta tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. Ihē rehe a'eta wyjy ta uwyr. Jupir jupir oho tī. Ame'ë ke rehe pesak ta kŷ — aja Jesu pandu ipe.

2

Jumendaria rehe Jesu usak oho

¹ Mokōi ukwer rahā, amō ok ta pe amō sawa'e jumendar. Ok ta rer Kana. Ame'ë ok ta Ngariréi ywy

rehe ihī. A'ep Jesu māi ixo. ² Jesu pe amō pandu. Jumu'eha ta pe tī:

—Jumendaria rehe pesak pejur tī — aja.

A'erehe a'ep a'eta ixo tī. ³ Pe, kawī ke ngā upa u'u rahā, Jesu pe imāi pandu:

—Kawī upa riki — aja ipe.

⁴ Jesu pandu:

—Māi! Anī we rī. Ihē akwa ta kŷ. Ihē ama'eha angaha ke rehe uhyk ym we rī — aja Jesu ipe.

⁵ Pe, parakyha ta pe imāi pandu:

—A'e pandu ame'ë ke pema'e katu — aja.

⁶ A'ep kamuxīhu i'āi. Tiha ame'ë ke. Kuja, 100 rit tihaha. Awa po wajar pe tēi hetaha kamuxī i'āi. Ita ke te'e ngā mujā ame'ë ke. Y ke amō purakar ipe. Ame'ë pe jundéu awa ta jukutuk kutuk. Aja te'eha. (Aja rahā, ipy'a juhyk aja ixo aja jundéu awa ta ukwaha jupe.) ⁷ Pe, parakyha ta pe Jesu pandu:

—Peme'ë kamuxīhu ke pemutyryhem. Y ke te'e pemutyryhem — aja.

Pe, a'eta mutyryhem te. Hukwen rake rupi ihon u'am. ⁸ A'e pandu tī:

—Apo y ke pejo'ok 'y. Ame'ë ke ngā mi'u matyrihama'e kapitā pe peraho — aja parakyha ta pe Jesu pandu.

A'eta raho ipe. ⁹ Pe, me'ë ipe. Pe, a'e u'u. Kawī riki. Y ke te'e kawī wan uwak oho. (Pyrātaha namō Jesu muruwak.) My ngi kawī werur my? Ame'ë ke kapitā ukwa ym. Parakyha ta jō ukwa katu. A'eta riki y ke jo'ok. Pe, amō pe kapitā pandu:

—Se sawa'e jumendar ame'ë ke emuhyk — aja amō pe.

Pe, sawa'e uhyk. ¹⁰ Kapitā pandu ipe:

—Amō ta kawī iro ame'ë ke me'ë me'ë py. Pe, ngā mi'u matyriha rehe uhyk uwyr ame'ë ta u'u hū rahā, pe, iro ym ame'ë ke me'ë me'ë. Nde anī. Jande ja'u we hū, iro ym ame'ë ke. A'eramō kawī iro te

ame'ē ke jande pe amō me'ē me'ē — aja kapitā pandu.

¹¹ Ame'ē ok ta pe ma'e katu ame'ē ke Jesu ma'e py. Kana ok ta pe. A'ep ima'e pyrātāha ke a'e mujesak py amō ta pe. A'erehe inamō jumu'e ixo ame'ē ta jurujar katu ehe. (Kirisutu a'e. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja a'eta ukwa katu.) Kana ok ta riki Ngarirēi ywy rehe ihī.

¹² Ame'ē upa rahā, amō ok ta pe Jesu oho. Kapana'ū ok ta pe oho. Imāi oho tī. Imu ta oho tī. Jumu'eha ta oho tī. A'ep heta ym ukwer.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu oho

(*Matéu 21.12-13; Mak 11.15-17; Ruk 19.45-46*)

¹³ Ma'e huryha ke rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahā jundéu awa ta imi'u matyr. (Aja yman te Eji ywy ngi jundéu awa ta ke Tupā muhem muwyr. Ame'ē ke ukwa ukwa u'am.) Ame'ē Pasuko weraha rehe uhyk tate, a'erehe Jerusarē ok ta pe Jesu oho. ¹⁴ Pe, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'e oho. A'ep amō sawa'e ta rehe a'e usak. Amō ta tapi'iruhu ta ke muhepy hepy u'am tī. Tupā rehe ipy'a ngā moī rahā, ame'ē ke ngā jukwa. Amō ta arapuharan ta ke muhepy hepy u'am tī. Tupā rehe ipy'a ke ngā moī rahā, ame'ē ke jukwa tī. Pykahuran ta aja tī. Muhepy tī. Amō ywy ngi amō ta uwyr. Amō koty tamatarer ke ame'ē ta werur. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har tama'e tamatarer ke muruwak ame'ē ta pehī tī. Tamatarer muruwak ame'ē ta ke a'eta. Myrape rake wapyk uī. Upa ame'ē ta rehe Jesu usak. ¹⁵ Pe, tupaham pe nupāha ke a'e puwan. Ame'ē pe upa ngā rymba ke a'e muhem mondo. Jumu'eha renda keruhū ngi muhem mondo. Tapi'iruhu ta ke aja tī. Arapuharan ta aja tī. Muhem mondo tī. Myrape a'e mujere tī. Tamatarer muruwakiha

tama'e ke. Tamatarer ke upa a'e ombor muhāi. ¹⁶ Pykahuran ta ke muhepy ame'ē ta pe a'e pandu:

—Sengi upa pemuhem peraho! Ko riki ihē pái rok. Ame'ē ke muhepyha renda wan pemuruwak. Katu ym. Peho! — aja Jesu pandu.

¹⁷ Ame'ē ke rehe jumu'eha ta hendu rahā, kuja ukwa ukwa u'am. Tupā je'ēha rehe panduha amō mupinim. Ame'ē ke ukwa ukwa u'am. Kuja:

“Tupā! Ko riki nde rok. A'ep nde rehe ngā py'a ke ngā moī moī katu. Ame'ē ke jō ihē aputar katu te.”

Ame'ē panduha ke jumu'eha ta ukwa ukwa u'am.

¹⁸ Pe, Jesu pe amō ta pandu uwyr. Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu uwyr:

—Awa je'ēha rupi ngā ke nde eremuhem eremondo my? Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ema'ema'e katu apo. Jasak ta. Aja rahā, nde je'ēha rupi ngā ke nde eremuhem eremondo katu, aja jakwa katu ta tī — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—Kome'ē Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke upa pema. Pe, mokōi aker rahā, amō pyahu ame'ē ke ihē amujā ta tī — aja Jesu pandu.

²⁰ A'eta pandu:

—Mā! Mokōi nde ereker rahā, amō nde eremujā ta my? Marā ka ym nde eremujāha. Yman te kome'ē jumu'eha renda keruhū ngā mujā mujā ixo. Heta te hū warahy 'ar rahā, mujā mujā ixo. Kuja, 46 warahy 'ar rahā, mujā mujā ixo — aja ngā pandu.

²¹ Anī. Ame'ē jumu'eha renda keruhū rehe har Jesu pandu ym. Juehe har a'e pandu. (“Mai” aja rahā: “Jukwa” aja riki. Mokōi ukwer rahā, amō jumu'eha renda keruhū mujā ta, aja pandu rahā, mokōi ukwer rahā, manōha ngi a'e

ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja mujekwa katu.)²² A'erehe manôha ngi a'e kwera katu uhem rahã, pe, ame'ë panduha rehe jumu'eha ta ukwa ukwa ixo. Pe, Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, ame'ë riki jetehar te ke, aja a'eta ukwa katu. Jesu pandu ame'ë ke rehe a'eta jurujar katu tĩ.

Ngã rehe har Jesu ukwa katu

²³ Pasuko 'ar rahã, Jerusarë ok ta pe Jesu ixo. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Jesu ma'ema'e. Ame'ë ke mujesak jesak hũ ngã pe u'am. Ame'ë ke rehe heta ngã usak, a'erehe: "Ko Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e" aja a'eta ukwa katu. ²⁴ Jesu anĩ. Ngã rehe har a'e ukwa katu. Pahar amõ koty ngã ukwa ta, aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngã rehe. Ma'e ke rehe usak rahã jõ, ngã jurujar katu ehe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngã rehe a'e. ²⁵ Marã ka ym ngã rehe har amõ panduha ipe. Upa a'e ukwa katu. Ipy'a pe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ë ke a'e atu ukwa katu tĩ.

3

Jesu namõ Nikonde pandu pandu

¹ Ko amõ sawa'e ixo. Her Nikonde. Jundéu awa tama'e kapitã a'e. Parise kotyhar ke a'e. ² Amõ pytun rahã, Jesu rehe a'e usak uwyr. Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nde ke Tupã muwyr, a'erehe ehe har jande ke nde eremu'e katu. Aja jakwa katu. Ne namõ Tupã ixo, a'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke nde erema'ema'e katu. Pyrãtã te ha namõ nde erema'ema'e katu. A'erehe nde ke Tupã muwyr aja ihë akwa katu tĩ — aja Jesu pe.

³ A'e pandu:

—Esarahã! Mokõihar amõ uhem ym rahã, Tupã ixo ame'ë pe marã ka ym ohoha — aja ipe.

⁴ Pe, Nikonde pandu:

—Mã! Marã ka ym. Tamüi rahã, mokõihar uhem ym awa. Marã ka ym mokõihar imãi pusu pe ohoha. Pe, marã ka ym mokõihar uhemihã — aja ipe.

⁵ Jesu pandu:

—Esarahã! Imãi pusu ngi uhem rahã, awa te'e a'e. Amõ we tĩ. Tupã'ã je'ëha rupi uhem rahã, Tupã ra'yr a'e. Aja ym rahã, Tupã ixo ame'ë pe marã ka ym ohoha. ⁶ Imãi pusu ngi uhem rahã, awa te'e a'e. Tupã'ã je'ëha rupi uhem rahã, Tupã ra'yr a'e. ⁷ "Mokõihar pehem ta me'ë te'e" aja ihë apandu nde pe. "Mã! Marã ka ym" aja ym epandu. (Ame'ë ke nde erekwa ym my? Esarahã! Amõ we nde erekwa ym ame'ë ke pehĩ. Ywytu ke.) ⁸ Amõ koty koty ngi ywytu jupeju uwyr. Tyapuha nde erehendu. My ngi tur my? My ihon ta my? Ame'ë ke nde erekwa ym. Pehĩ. Ame'ë ke jõ nde erekwa katu. Tupã'ã je'ëha rupi uhem rahã, ame'ëja saka tĩ. Nde erekwa ym tĩ. Tupã ra'yr, aja jõ nde erekwa — aja ipe.

⁹ —Myja puki? — aja Jesu pe.

¹⁰ A'e pandu:

—Jundéu awa ta ke nde eremu'e tĩ. Mu'eha katu ame'ë ke nde. Mã! Ihë apandu ame'ë ke nde erekwa ym we rĩ. Jande jakwa katu, ame'ë rehe har japandu pandu katu. ¹¹ Esarahã! Ma'e jasak ame'ë rehe har japandu katu tĩ. Pe, jande japandu ame'ë rehe har pekwa ym. Kapitã ta riki pehë. Pekwa ym rĩ. ¹² Ma'e ke kome'ë wyw keruhũ pe ihĩ. Ame'ë rehe har ihë apandu rahã, pejurujar ym. Pe, ywa pe ma'e ke ihĩ. Ame'ë rehe har ihë apandu rahã, marã ka ym pejuru-jariha ehe. ¹³ Ma'e ke ywa pe ihĩ. Ame'ë rehe har amõ ukwa ta oho my? Anĩ. Aja me'ë ke nixói. Oho ym awa. Ihë jõ akwa katu. Awa ihë tĩ.

Tupā je'ēha rupi ihē ajur. A'erehe akwa katu.

¹⁴⁻¹⁵ —Awa nixói te ame'ē pe Moise ixo rahā, mbóí'ā a'e mujar mu'am. Myra rehe mujar mu'am. Aja ihē ke amō ta mujar ta mu'am tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe mujar ta mu'am tī. A'erehe ihē rehe upa ngā jurujar katu rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta — aja Jesu pandu.

¹⁶ Kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe Tupā ipy'a katu te hū. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. Ta'yr petēi har ke muwyr. A'erehe amō jurujar katu ehe rahā, mupyraraha renda pe oho ym te ta. Tupā namō ixo katu ta. ¹⁷ Kome'ē ywy keruhū pe Ta'yr ke Tupā muwyr. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ke Ta'yr muhā katu ta uwyr. A'eta ke a'e mupyrara ta uwyr. Anī. Aja ym. Muhā katu ta uwyr.

¹⁸ Ta'yr rehe amō jurujar katu rahā: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta” aja Tupā pandu ym te ta. Amō jurujar ym ehe rahā: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta” aja Tupā pandu ta kŷ. Tupā ra'yr rehe a'e jurujar ym. Ta'yr petēihar rehe jurujar ym, a'erehe aja Tupā pandu ta kŷ.

¹⁹ Ma'erehe mupyrara ta my? Kuja riki. Kome'ē ywy keruhū pe har ta pe weraha uwyr tipe. (Aja rahā, Tupā rehe har Ta'yr mujekwa tipe.) Ame'ē ke a'eta putar ym. Anī. Pytuniha ke a'eta putar. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke putar.) Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo, a'erehe weraha ke a'eta putar ym. ²⁰ Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, weraha koty uwyr ym ta. (Tupā rehe har ukwa tar ym. Putar ym.) Weraha koty uwyr rahā, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke Tupā mujekwa ta. A'erehe uwyr ym. (Tupā rehe har ukwa tar ym.) ²¹ Pe, ma'e katu ame'ē ke amō ma'e rahā,

weraha rehe uhyk. (Aja rahā, Tupā rehe har a'e ukwa tar katu.) Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke a'e ma'ema'e. Aja a'e mujekwa. Tupā rehe hendu katu, a'erehe ma'e katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī.

Juā mujahukiha rehe har

²² Nikonde namō upa Jesu pandu rahā, amō ywy pe oho. Jundéi ywy pe oho. Jumu'eha ta oho tī. A'ep jumu'eha ta namō a'e pyta we rī. A'ep amō ta ke a'eta mujahuk. ²³ Amō renda pe Juā mujahuk ixo tī. Enō renda pe mujahuk ixo. A'ep y heta. Ame'ē renda Sarī ok ta rake ihī. Heta ngā uhyk oho ehe. Ame'ē ta ke Juā mujahuk. (Aja rahā, Tupā koty ipy'a muruwak, aja a'eta mujekwa.) ²⁴ [Arahā kyndaha pe Juā ke amō ta kynda ym we rī.]

²⁵ Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta ngi har amō ta ixo. Ame'ē ta namō jundéu awa ta je'ē je'ē hū. “Juā mujahuk ame'ē ke riki katu te” aja Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta pandu pandu u'am. “Anī. Jesu mujahuk ame'ē ke riki katu te” aja jundéu awa ta je'ē je'ē hū. ²⁶ A'erehe Juā pe a'eta pandu oho:

—Sa'e! Ngā mu'eha nde. Amukwehe y ruwái koty ne namō amō sawa'e ixo, Jondā ruwái koty. Ehe har nde erepandu. “Peme'ē riki Tupā ra'yr” aja nde erepandu. Ame'ē nde erekwa u'am my. Apo heta ngā ohoho ixoty. Ame'ē ta ke mujahuk u'am apo — aja Juā pe.

²⁷ Pe, Juā pandu:

—Ixoty ngā ke Tupā mondo. A'erehe heta ngā ohoho ixoty. ²⁸ Ihē apandu ame'ē ke pehē atu pekwa katu. Kuja ihē apandu: “Anī. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke aja ym ihē. Ihē ke Tupā muwyr py. Tupā muwyr ame'ē ndutar koty ihē ke Tupā mondo” aja ihē apandu. ²⁹ Sawa'e jumendar rahā, kūjā riki sawa'ema'e wan ta. Pe, sawa'e rehe katu ame'ē ta sawa'e rake hendu

u'am. Pe, sawa'e rehe kūjā uhyk rahā, ehe katu ame'ē ta hury katu. Aja ihē tī. Jesu rehe heta ngā uhyk oho rahā, ihē rury katu te ihē tī. ³⁰ A'erehe ihē 'ar koty te we ixoty ngā oho rahā, katu tiki. Aja rahā, ihē rury katu te ihē axo rī — aja inamō jumu'e ixo ame'ē ta pe Juā pandu.

Ywa ngi wyjy uwyr, ame'ē rehe har

³¹ Ywa ngi wyjy uwyr. Ame'ē riki i'ar koty te we a'e katuha. Upa awa ta 'ar koty te we a'e katuha. Awa ke anī. Kome'ē ywy keruhū pe ixo ame'ē ke a'e. A'e riki awa te'e tī. Kome'ē ywy keruhū pe ma'e ke ihī. Ame'ē rehe har jō a'e ukwa. Ame'ē ke a'e pandu. Panduha rehe jurujar katu awa tī. Ywa ngi wyjy uwyr ame'ē ke anī. I'ar koty te we jurujar katu ta me'ē te'e ehe. ³² A'ep a'e usak ame'ē rehe har a'e pandu pandu tipe. A'ep a'e hendu ame'ē rehe har a'e pandu pandu tipe tī. Pe, amō jurujar ym ehe. ³³ A'e pandu ame'ē rehe amō jurujar katu rahā, kuja ukwa katu. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Aja rahā, Tupā pandu ame'ē ke jetehar te ke aja mujekwa ngā pe. ³⁴ Jesu ke Tupā muwyr. Pe, Tupā pandu ame'ē ke a'e pandu pandu. I'āma'e pyrātaha ke Tupā muwyr ipe. Ame'ē riki upa ym. A'erehe Tupā mujekwa ame'ē ke a'e pandu pandu katu. ³⁵ Ta'yr rehe ipāi ipy'a katu. Upa katu te a'e me'ē ipe. A'erehe upa katu te ima'e ke. A'erehe upa katu te awa tama'e kapitā keruhū te a'e. ³⁶ Ta'yr rehe amō jurujar katu rahā, a'e ke Tupā muhā katu ta. Ta'yr rehe jurujar ym rahā, marā ka ym a'e uhāha. A'e ke Tupā mupyrara ta. Aja te'e ta ixo.

4

Amō awa kūjā namō Jesu pandu

¹ Jesu koty amō amō we ngā jumu'e oho. Ame'ē ke parise ta hendu. Juā 'ar koty te we ngā ke Jesu mujahuk, aja parise ta hendu tī. ² Jesu riki ngā ke mujahuk ym. Inamō jumu'e ixo ame'ē ta riki mujahuk u'am, ngā ke. ³ Parise ta hendu ame'ē ke Jesu ukwa rahā, Jundéi ywy ngi a'e oho. Ngariréi ywy pe a'e jwyr oho. ⁴ Amō awa rape Samari ywy rupi ihon. Ame'ē rupi Jesu oho ta me'ē te'e.

⁵ Samari ywy rupi a'e asa oho rahā, amō ok ta rehe a'e uhyk tate oho. Her Sikar. Ame'ē ok ta rake ma'e ywy kotete ihī, Jakoma'e ywy ke. Yman te ta'yr pe ame'ē ywy ke Jako me'ē. Jose pe a'e me'ē. ⁶ A'ep ywykwar ihī. Yman te Jako pykūi ame'ē ke. Ame'ē rake Jesu wapyk. A'e wata hū, a'erehe he'ō. Warahy jandar tate rahā, a'ep a'e wapyk uī.

⁷⁻⁸ [Ok ta pe jumu'eha ta oho. A'eta mi'u ke jo'ok oho. Pe, Jesu jeje ihī rahā,] amō kūjā uhyk uwyr ehe. Samari ywy pe har ke a'e. Y rehe uwyr. Pe, Jesu pandu ipe:

—Y ihē pe emuwyr. Ihē hyngwéi te ihē ke — aja kūjā pe.

⁹—Mā! Nde riki jundéu awa. Ihē riki Samari ywy pe har. Ma'ewā y nde erepandu ihē pe my? — aja Jesu pe. [Samari ywy pe har tama'e ita rekūi ra'yr ke jundéu awa ta pyhyk ym te. A'erehe: “Māte we ame'ē te a'e my” aja kūjā ukwa.]

¹⁰ Jesu pandu:

—Ma'e ke nde pe Tupā me'ē tar katu. Ame'ē ke nde erekwa rahā, ihē pe y nde erepandu ta tipe. “Y ihē pe emuwyr” aja nde pe ihē apandu. Ihē rehe har nde erekwa rahā, aja tī. Ihē pe y nde riki nde erepandu ta tipe tī. Ihē pe nde erepandu rahā, y ke nde pe ihē ame'ē ta tipe. Ame'ē y nde ke muxuwe katu ta tipe — aja ipe.

¹¹—Sa'e! “Y nde ke muxuwe katu ta” aja nde erepandu. Myja ame'ē ke ihē pe nde ereme'ē ta my? Ko ywykwar riki typy hū.

Y jo'okiha namō nde erexo ym.
 12 Jande ramūi riki kome'ē ywykwar ke jande pe mupyta. Jako mupyta. Yman kome'ē y ke a'e u'u ixo. Ta'yr ta u'u tī. Hymba ta u'u tī. Jako riki mupyta jande pe. “Y muxuwe katu ta” aja nde erepandu rahā, Jako 'ar koty te we pyrātāha nde my? — aja kūjā pandu.

13 —Kome'ē y amō u'u rahā, jyn-gwéi ta tī. 14 Y ke ihē ame'ē. Ame'ē ke amō u'u rahā, jyn-gwéi ym te ta. Y ihē ame'ē ipe rahā, ipy'a pe mundu aja saka. Upa ym te ta. Uhāha namō ixo ta — aja kūjā pe.

15 (Awa uhāha rehe har Jesu pandu uī. Ame'ē ke kūjā ukwa ym we rī.) A'erehe a'e pandu:

—Sa'e! Ihē ke y muxuwe katu, ame'ē ke ihē pe emuwyr. Aja rahā, ihē hyngwéi ym te ta tī. Se y ihē ajo'ok ym te ta ajur tī — aja Jesu pe.

16 —Nde sawa'e pe epukái eho. Pe, se ejywyр inamō ejur tī — aja ipe.

17 —Anī. Ihē sawa'e ym ihē — aja kūjā.

—“Ihē sawa'e ym” aja nde erepandu. Ame'ē riki jetehar te ke. 18 Heta sawa'e nde erepyhyk. Awa po wajar petēihar upa hetaha. Apo ne namō ixo ame'ē ke nde sawa'e ym. Jetehar te ke nde erepandu ihē pe — aja kūjā pe.

19 (Kūjā ixoha rehe har Jesu mujekwa, a'erehe) kūjā pandu:

—Sa'e! Tupā je'ēha pandu ame'ē ke nde. Aja ihē akwa 'y. (A'erehe ihē pe emujekwa. Myp Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī katu my?)

20 Tupā rehe ihē ramūi ta ipy'a moī moī, samari wyw pe har ta ke. Peme'ē ywy'ā keruhū 'ar pe a'eta moī moī. Pehē anī. Jundéu awa ta anī. Jerusarē ok ta pe jō Tupā rehe ipy'a ngā moī moī ta me'ē te'e, aja jundéu awa ta pandu. Myja me'ē katu te my? — aja Jesu pe kūjā pandu.

21 Pe, kūjā pe a'e pandu:

—Ko ihē apandu ame'ē jetehar te ke. Ame'ē ke nde erekwa katu ta. Peme'ē ywy'ā keruhū 'ar pe jande pái keruhū rehe ipy'a moī moī ym ta awa. Ame'ē angaha ke rehe uhyk Tate. Jerusarē ok ta pe aja tī. Jande pái keruhū rehe ipy'a moī moī ym ta awa a'ep tī. Ame'ē angaha ke rehe uhyk Tate tī. 22 Tupā rehe ipy'a ke samari wyw pe har ta moī moī tipe. Ehe har a'eta ukwa ym. Ipy'a jundéu awa ta moī moī ehe tī. Ehe har a'eta ukwa katu. Jundéu awa ta ngi har ngāma'e muhāha uwyr ta. A'erehe Tupā rehe har a'eta ukwa. 23 Jande pái keruhū rehe ipy'a amō moī moī katu te ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk Tate. Jete. Uhyk apo 'y. Tupā rehe har jetehar te ke Tupā'ā mujekwa. A'e riki amō py'a rehe ihī katu. A'erehe amō ixo, a'ep jande pái keruhū rehe ipy'a ke moī moī katu. (Aja rahā, henda nixói, ame'ēja saka. Amō ixo, a'ep ipy'a ke a'e moī moī katu ehe.) 24 Tupā riki I'ā te'e a'e. A'erehe jande pái keruhū rehe ipy'a ke amō moī moī tar katu rahā, Tupā'ā je'ēha rupi uhem ta me'ē te'e. Ame'ē ta riki jande pái keruhū rehe ipy'a moī moī katu — aja Jesu pandu.

25 Kūjā pandu ipe:

—Kirisutu uwyr ta, aja ihē akwa. (Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e.) A'e uwyr rahā, upa katu te ma'e ke jande ke a'e mu'e ta — aja Jesu pe.

26 A'e pandu:

—Ko ihē aī. Kirisutu ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē — aja kūjā pe.

27 Arahā jumu'eha ta jywyр uwyr. Kūjā namō Jesu pandu pandu uī. Ame'ē ke rehe a'eta usak rahā: “Mā!” aja. Anī. “Ma'e ke rehe har nde erepandu inamō my?” aja Jesu pe a'eta pandu ym. “Ma'erehe nde erepandu inamō my?” aja a'eta pandu ym ipe tī. (Jundéu awa tama'e mu'eha rahā, kūjā namō

pandu ym te awa, a'erehe: “Mā!”
aja ukwa.)

²⁸ Pe, kamuxī ra'yr ke kūjā hijar oho. Ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep pe har ta pe a'e pandu:

²⁹ —Sawa'e rehe pesak peho. Upa katu te ihē ama'ema'e ame'ē ke a'e mujekwa ihē pe. Kirisutu a'e my, kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e — aja kūjā pandu.

³⁰ A'erehe ok ta pe har ta uhem oho. Jesu koty a'eta oho.

³¹ Kūjā oho rahā, Jesu pe jumu'eha ta pandu pandu u'am:

—Sawa'e! Ko jande mi'u. E'urahā! — aja pandu hū tipe.

³² A'e pandu:

—A'ewan ihē pe. Ma'e a'u ame'ē ke namō ko ihē axo. Ame'ē ke pekwa ym pehē — aja jumu'eha ta pe.

³³ Pe, jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Imi'u ke amō ta werur ipe nahā my? — aja a'eta pandu pandu a'eta jupe naī.

³⁴ Jesu pandu:

—Tupā ihē ke muwyr. A'e putar ame'ē ke ihē ama'ema'e rahā, ame'ē riki ihē mi'u aja saka tī. Imi'u namō amō ixo rahā, hury katu a'e. Aja ihē tī. Ihē rury katu tī. Ma'e parakyha ke ihē pe a'e me'ē tī. Ame'ē ke ihē amumba ta axo. A'erehe ihē rury katu axo.

³⁵ —Pehē pepandu: “Amō tumeme jahy kanim rahā, ahūi aja me'ē ke itawa ta. Amō mondok ta” aja. Pe, ihē apandu pehē pe. Pesarahā! Itawa apo 'y. Mondokiha angaha rehe uhyk apo 'y. (Aja rahā, ihē rehe a'ep pe har ta jurujar tar katu.) ³⁶ Ahūi aja me'ē mondokiha pe ijar muhepy. Pe, mondokiha matyr. (Aja matyriha aja apo tī. Ihē rehe peme'ē ta jurujar katu ta.) Aja rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta. Matyr rahā, ma'e ra'ī jytym ame'ē ta hury katu. Matyr ame'ē ta hury katu tī. Johu hury katu. (Aja apo tī. Ajytym

aja Tupā je'ēha ke ihē apandu. Pe, matyr aja ihē rehe jurujar katu ta. Johu hury katu ta tī.) ³⁷ Aja amō panduha riki jete. Kuja:

“Ma'eywa ke amō jytym oho. Pe, tyarō rahā, ame'ē ke amō riki mondok oho” aja panduha ihī.

³⁸ —Amō kupixa pe peparaky ym. Amō ta paraky. Ame'ē pe pehē ke ihē amondo. A'ep ma'e ke pematyr ta. Pe, pehē rury katu ta. (Aja apo tī. Amō rekoha pe amō ta Tupā je'ēha pandu. A'ep pehē ke ihē amondo. Pe, a'ep pe har ta ihē rehe jurujar katu. Pematyr, ame'ēja saka) — aja Jesu pandu.

³⁹ Ok ta pe samari wvy pe har ta ixo. A'eta pe kūjā pandu: “Upa katu te ihē ama'ema'e ame'ē ke a'e mujekwa” aja Jesu rehe har kūjā pandu. A'erehe heta ame'ē ok ta pe har ta jurujar katu ehe tī, Jesu rehe.

⁴⁰ Pe, Jesu rehe samari wvy pe har ta uhyk uwyr rahā, a'eta pandu ipe: —Jande namō epyta we rī — aja pandu hū.

A'erehe a'ep mokōi Jesu ukwer.

⁴¹ Jesu mu'e. A'erehe amō we hū a'ep pe har ta jurujar katu ehe.

⁴² Pe, kūjā pe a'eta pandu:

—Ehe har jande pe nde erepandu, a'erehe jajurujar katu ehe apo tī. Ame'ē jō ym. A'e pandu ame'ē ke rehe jande atu jahendu. A'e riki kome'ē wvy keruhū pe har ta ke a'e muhā katu ta. Aja jakwa katu. A'erehe jajurujar katu ehe tī — aja a'ep pe har ta pandu.

Amō kapitā ra'yr ke Jesu mukatu

⁴³⁻⁴⁴ Samari wvy pe mokōi ukwer. Pe, Jesu oho. A'e riki pandu: “Tupā je'ēha ke pandu ame'ē rehe hekoha pe har ta katu ym usak” aja a'e ukwa. A'erehe hekoha te pe oho ym. Anī. Amō ok ta pe oho. Ame'ē ok ta Ngariréi wvy rehe ihī. ⁴⁵ Pe, ame'ē ok ta pe uhyk rahā, a'ep pe har ta hury katu ehe, Jesu rehe. Amukwehe Jerusarē ok ta

pe a'eta ixo tī. Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahā a'eta a'ep ixo tī. Arahā marā ka ym amō ma'e'ha, ame'ē ke Jesu ma'ema'e. Ame'ē ke rehe upa a'eta usak. A'erehe a'eta hury katu ehe.

⁴⁶ Pe, ma'e ok ta pe a'e uhyk tī. Kana ok ta pe uhyk tī. Ngariréi ywy rehe ame'ē ok ta ihī. Yman a'ep y ke te'e kawī wan a'e muruwak. A'ep amō kapitā ixo. Ta'yr ahy ipe. Amō ok ta pe ta'yr ihī. Kapana'ū ok ta pe ihī. ⁴⁷ Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe Jesu uhyk uwyr. Ame'ē ke kapitā hendu rahā, a'e pandu ipe, Jesu pe.

—Ihē rekoha pe ihē namō eho. Kapana'ū ok ta pe. Ihē ra'yr ahy ou. Manō tate. A'e ke emukatu — aja Jesu pe.

⁴⁸ Jesu pandu ipe:

—Marā ka ym amō ma'e'ha. Ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Ame'ē ke rehe nde eresak rahā jō, ihē rehe nde erejuruar katu. Mā! Katu ym — aja ipe.

⁴⁹ Kapitā pandu:

—Sa'e! Pahar ihē namō eho. Ihē ra'yr manō tate. Manō ym we rī. Pahar eho — aja Jesu pe.

⁵⁰ (Usak rahā jō jurujar katuha katu ym, aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe a'e pandu ipe:

—Anī. Aho ym ta. Nde jeje ejy-wyr eho. Nde ra'yr manō ym ta — aja kapitā pe.

Jesu mukatu, ame'ē ke rehe kapitā usak ym. Anī. Jesu pandu ame'ē ke rehe kapitā jurujar katu. A'erehe pahar a'e jywyr oho. ⁵¹ Hok pe a'e jywyr oho ixo rahā, miasu ta uhyk uwyr ehe. Pandu uwyr:

—Nde ra'yr katu apo 'y — aja kapitā pe.

⁵² Pe, miasu ta pe a'e pandu:

—My warahy rahā, katu oho my? — aja.

A'eta pandu:

—Kwehe hakuha maha oho ipe. Se warahy rahā, hakuha maha oho ipe. Warahy jere rahā — aja ipe.

⁵³ Arahā katu te: “Ne ra'yr manō ym ta” aja Jesu pandu kwehe. Ame'ē ke ipy'a pe ipái ukwa ukwa u'am. Pe, Jesu rehe a'e jurujar katu te. Upa hok wyr pe har ta jurujar katu ehe tī, Jesu rehe.

⁵⁴ Aja marā ka ym amō ma'e'ha, ame'ē ke Jesu ma'e katu. (Aja Kirisutu a'e. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu ngā pe.) Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe uhyk rahā, marā ka ym amō ma'e'ha, ame'ē ke a'e ma'e katu. Ame'ē riki mokōihar ke.

5

Y kynda ame'ē rake amō sawa'e ke Jesu mukatu

¹ Pe, heta ukwer rahā, amō jundéu awa ta mi'u matyriha rehe Jesu usak oho. Jerusarē ok ta pe usak oho. Arahā Tupā rehe jundéu awa ta ipy'a moī moī. A'erehe ngā mi'u matyr. ² Jerusarē ok ta pe y kynda ame'ē ke ihī. Hukwen rake ihī. Arapuharan ta ixē, ame'ē hukwen rake ihī. Y kynda ame'ē rake rupi ok rymy'y heta ihī tī. Katukwer ame'ē ta ke. Kuja, awa po wajar petēihar upa hetaha. Ame'ē kynda ame'ē rehe her ngā moī. “Mbetē” aja riki jundéu awa ta je'ēha ipe. ³ Ok rymy'y wyr rupi ahy ixo ame'ē ta heta túi. Eha ym te ame'ē ta a'ep ihī tī. Jupyrātā rātā ame'ē ta túi tī. Wata ym te ame'ē ta ihī tī. [Y katak ame'ē rehe a'eta harō ixo. ⁴ Amō amō rahā, Tupā je'ēha rahoha wyjy uwyr ehe, y kynda ame'ē rehe. Pe, y ke a'e mukatak. Arahā y pe u'ar py, ame'ē ke jō katu oho. Peteī jō katu oho. Ma'e ahy ixo ame'ē ke upa katu oho.] ⁵ A'ep amō sawa'e túi. Heta te hū warahy 'ar rahā, ma'e ahyha namō te'e a'e ixo. Kuja, 38 warahy 'ar rahā, aja te'e a'e ixo. ⁶ A'ep a'e túi, aja Jesu usak ehe. Heta te hū

warahy 'ar rahã, ma'e ahyha namõ te'e a'e ixo, aja Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu ipe:

—Katu aja nde ereputar my? — aja Jesu.

⁷ —Sa'e! Aputar. Y katak rahã, y pe ihẽ ke mou ame'ẽ nixói. Pe, ihẽ atu aho axo rahã, amõ riki y pe opor py, a'erehe ihẽ katu ym aju — aja Jesu pe.

⁸ —Epu'am. Nema'e tupe ke emaman. Inamõ ewata eho 'y — aja ahy ixo ame'ẽ pe Jesu pandu.

⁹ Pahar sawa'e katu oho. Tupe ke pyhyk. Inamõ wata oho. Arahã riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. ¹⁰ A'erehe jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ipe. Sawa'e wata ramõ ame'ẽ pe pandu:

—Apo riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. A'erehe nema'e tupe ke nde erepyhyk ereraho rahã, katu ym. (Nde ereparaky te'e, aja saka.) Katu ym. Aja jundéu awa je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ rehe jahendu katu — aja ipe.

¹¹ Sawa'e pandu:

—Ihẽ ke mukatu ame'ẽ pandu ihẽ pe: “Nema'e tupe epyhyk. Inamõ ewata eho” aja ihẽ pe — aja jundéu awa tama'e kapitã ta pe sawa'e pandu.

¹² A'eta pandu ipe:

—Awa aja me'ẽ pandu nde pe my? — aja sawa'e pe.

¹³ A'e pandu:

—Awa mamy? Akwa ym ihẽ — aja sawa'e.

Heta ngã a'ep ixo, a'erehe Jesu oho. A'erehe ehe har sawa'e ukwa ym.

¹⁴ I'i atu we rahã, sawa'e rehe Jesu usak. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e usak ehe. A'e pandu ipe:

—Esarahã! Apo nde katu 'y. Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tĩ. Tapijar te'e we nde ereka'u te'eha nde erema'e rahã, nde erepyrara we hũ ta tĩ — aja sawa'e pe Jesu pandu.

¹⁵ Pe, sawa'e oho. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe a'e pandu oho:

—Jesu riki ihẽ ke mukatu — aja pandu.

¹⁶ A'erehe Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta mupyrara tar katu. Putu'uha 'ar rahã, a'e mukatu. (Aja rahã paraky te'e, aja ukwa, a'erehe mupyrara tar katu.)

¹⁷ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ ma'e ixo rĩ. Aja te'eha a'e. (Aja rahã, putu'uha 'ar rahã, a'e ma'e ixo rĩ, aja mujekwa.) A'erehe aja ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta me'ẽ te'e tĩ. (Putu'uha 'ar rahã, ihẽ ama'e ta me'ẽ te'e tĩ) — aja ngã pe.

¹⁸ Ame'ẽ panduha rehe jundéu awa tama'e kapitã ta parahy. I'ar koty te we parahy ehe. Jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, sawa'e ke mukatu. (Paraky te'e, aja ukwa.) A'erehe katu ym, aja a'eta ukwaha naĩ. Amõ we tĩ. Tupã riki ipái, aja a'e pandu. Aja rahã, Tupã a'e tĩ, aja a'eta ukwa. A'erehe parahy te hũ ehe. “Mã! Jajukwa ta” aja pandu pandu a'eta jupe.

Jesu riki Tupã ra'yr

¹⁹ (Tupã a'e tĩ, aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe ngã pe a'e pandu:

—Ko pehẽ pe ihẽ apandu: “Ta'yr ke ihẽ.” Ihẽ jeje ma'e ke ihẽ ama'e ym. Ihẽ pái ma'ema'eha rehe ihẽ asak. Aja ihẽ ama'e tĩ. Ihẽ pái ma'eha aja ihẽ tĩ. ²⁰ Ihẽ rehe ihẽ pái keruhũ ipy'a katu. (Ta'yr ke ihẽ.) Upa a'e ma'e ixo ama'e ke ihẽ pe a'e mujekwa. Peme'ẽ sawa'e ihẽ amukatu. Ame'ẽ 'ar koty te we marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta. Ihẽ pái mujekwa ta ihẽ pe tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta tĩ. Pesak ehe rahã: “Mã! Katu hũ!” aja pekwa ta.

²¹ —Manõ ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ mukwera katu muhem. Aja ihẽ aputar ame'ẽ ta ke ihẽ

amukwera katu ta amuhem tí. Ta'yr ke ihê, a'erehe amukwera katu amuhem ngã ke tí.

²²—Ihê pái keruhû ihê pe pandu: “Nde riki ngã pe ebandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e ame'ê ta pe: ‘Katu nde. Tupã namõ exo katu’ aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ê ta pe: ‘Katu ym nde. Mupyraraha renda pe eho’ aja” aja ihê pái pandu ihê pe. Aja a'e atu pandu ym ta. Ihê riki apandu ta kÿ. ²³ Pe, ihê pái keruhû rehe har aja katu ihê rehe har amõ ta pandu ta tí. Katu ihê rehe har amõ ta pandu ym rahã, ihê pái keruhû rehe har katu pandu ym ta tí. Jande juja katu te jande tí. Ta'yr ke ihê. Ihê pái keruhû muwyr ame'ê ke ihê.

²⁴—Jete har ke pehê pe ihê apandu. Ihê pái ihê ke muwyr. Ihê je'êha rehe amõ hendu. Pe, ihê pái rehe a'e jurujar katu rahã, uhã te hũ ame'ê ke a'e aja te'e ta ixo. A'e ke ihê pái keruhû mupyrara ym te ta. Anĩ. Manõha ngi mutyryk oho, ame'êja saka. (Aja rahã, mupyraraha renda pe oho ngi mutyryk oho, ame'êja saka.) Pe, uhã te hũ ame'ê ke a'e aja te'e ta ixo. Aja rahã, Tupã koty oho ta ame'ê ke a'e. Aja rahã, apo Tupã pandu 'y: “Ame'ê ke mupyraraha renda pe oho ym te ta. Anĩ. Uhã te hũ aja ixo apo 'y” aja Tupã pandu 'y.

²⁵—Ko apandu pehê pe. Tupã ra'yr ihê. Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Kuja. Manõ ame'ê ta ihê je'êha rehe hendu ta. Aja rahã, uhã ta. Apandu pehê pe. Apo aja tí. Ihê rehe jurujar ym ame'ê ta riki manõ ame'ê ta aja saka. Uhã ym, a'erehe aja. Apo ihê je'êha rehe hendu. Pe, ihê rehe jurujar katu ta. Aja rahã, uhã te hũ aja ixo ta apo 'y.

²⁶—Ihê pái keruhû riki je'êha te reko. A'erehe uhãha ke ngã pe a'e me'ê katu. Aja ihê tí. Ta'yr ke ihê. Ihê pe a'e pandu: “Ngã pe

uhãha nde ereme'ê katu tí” aja ihê pe pandu.

²⁷—Ihê pái keruhû pandu: “Ngã pe ebandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e ame'ê ta pe: ‘Nde katu. Tupã namõ exo katu’ aja nde erepandu katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ê ta pe: ‘Nde katu ym. Mupyraraha renda pe eho’ aja nde erepandu katu tí” aja ihê pe pandu tí. Awa ihê tí. Tupã je'êha rupi ajur. A'erehe aja me'ê ihê pe ihê pái pandu.

²⁸—Ko ihê apandu ame'ê ke rehe: “Mã!” aja pepandu ym. Kuja. Ihê je'êha rehe upa katu te manõ ame'ê ta hendu ta. Ame'ê angaha ke rehe uhyk ta kÿ. ²⁹ Pe, ihê je'êha rehe hendu rahã, a'eta kwera katu ta uhem. Pe, katu ame'ê ke ma'ema'e, ame'ê ta ke ihê pái keruhû mukwera katu ta muhem. Tupã namõ ixo ta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ê ta ke a'e mukwera katu ta muhem tí. Ame'ê ta ke mupyraraha renda pe mondo ta kÿ — aja Jesu pandu.

Jesu rehe har amõ pandu

³⁰ A'e pandu tí:

—Ihê jeje ma'e ke ihê ama'ema'e ym. Ihê pái keruhû mujekwa. Ame'ê ke jõ ngã pe ihê apandu pandu ta. “Pehê katu. Tupã namõ pexo katu” aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ê ta pe: “Pehê katu ym. Mupyraraha renda pe peho” aja. Ihê aputar ame'ê ke ihê ama'ema'e ym. Anĩ. Ihê pái keruhû ihê ke muwyr. A'e putar ame'ê ke ihê ama'ema'e katu. A'erehe jete har rupi ngã rehe har ihê pandu pandu ta.

³¹—Ihê apandu: “Ihê ke Tupã muwyr” aja. Aja ihê jõ apandu rahã, ihê apandu ame'ê ke rehe pejuru jar ym ta me'ê te'e. ³² Anĩ. Amõ ihê rehe har pandu ame'ê ke pehĩ. Ihê pái ke ame'ê. Ihê rehe har a'e pandu ame'ê ke jete har te ke. Aja ihê akwa katu. A'erehe ihê rehe pejuru jar katu ta

me'ē te'e. ³³ Amō ta ke Juā koty pehē pemondo. Juā pe a'eta pandu oho. Pe, jetehar te ke ihē rehe har Juā pandu. ³⁴ Pesarahā! Ihē rehe har sawa'e pandu. Ame'ē ke ihē aputar my? Anī riki. Kuja riki. Sawa'e pandu ame'ē ke rehe pejurujar katu rahā, ihē rehe har pekwa katu ta tī. Aja rahā, ihē rehe pejurujar katu ta. Aja rahā, pehē ke ihē pái keruhū muhā katu ta.

³⁵ —Araparin aja Juā. Henty aja saka. (Aja rahā, jetehar Tupā rehe har a'e mujekwa.) Pe, pehendu ehe rahā, i'i atu we pehē rury katu ehe. ³⁶ (Ihē rehe har mujekwa, ame'ē ke tumeme pehī.) Ihē rehe har Juā pandu. Amō we tī. Juā 'ar koty te we ihē rehe har mujekwa ame'ē ke ko ixo. Ihē ama'ema'eha ke. (Ame'ē ihē rehe har mujekwa tī. Mokōihar ke ame'ē.) Ame'ē ke ihē pái keruhū me'ē ihē pe. Ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ame'ē rehe amō usak rahā: “Ko Tupā muwyr ame'ē ke” aja ukwa ta. ³⁷ Amō we tī. Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. A'e riki ihē rehe har pandu tī. (Ame'ē ihē rehe har mujekwa tī. Mahapyrihar ke ame'ē.) Ima'e je'ēha rehe pehendu ym te. Ima'e ma'ema'eha rehe pejurujar ym te tī. ³⁸ Je'ēha ke a'e muwyr. Ame'ē ke rehe pehendu tar ym tī. Ihē rehe pehē pejurujar ym, a'erehe pehendu tar ym ehe tī. A'e muwyr ame'ē ke ihē.

³⁹ —Tupā je'ēha rehe pejumu'e mu'e pexo. Aja rahā, pehē ruhā ta, aja pekwha naī. Pesarahā! Tupā je'ēha rehe ihē rehe har pandu'ha ihī. (Ame'ē ke ihē rehe har mujekwa tī. Tumemehar ke ame'ē.) Ame'ē ke jetehar ihē rehe har mujekwa tī. ⁴⁰ Anī. Ihē rehe pejurujar tar ym. Ihē rehe pejurujar katu rahā, pehē ke ihē pái muhā katu ta.

⁴¹ —Ihē rehe har katu amō ta pandu. Ame'ē ke ihē aputar ym. (Katu ihē rehe har Tupā pandu. Ame'ē ke ihē aputar.) ⁴² Pehē rehe har ihē akwa katu. Tupā rehe pehē

pepy'a ym, aja ihē akwa katu. ⁴³ Ihē pái keruhū je'ēha rupi ihē ajur. Pe, ihē ke peputar ym. A'erehe Tupā rehe pehē pepy'a ym, aja akwa katu. Ima'e je'ēha rupi amō sawa'e uwyr rahā, ame'ē ke peputar katu. Ihē anī. Peputar ym.

⁴⁴ —Pehē rehe har katu amō ta pandu. Ame'ē ke peputar katu. Pehē rehe har katu Tupā riki pandu. Ame'ē ke peputar ym. A'erehe marā ka ym ihē rehe pejurujariha. Tupā petēhar a'e. Pandu katuha ke peputar ym.

⁴⁵ —Pehē rehe har ihē pái keruhū pe ihē apandu ym ta. Aja pekwha naī. Kuja: “Pehē katu ym. Ihē rehe pejurujar ym” aja apandu ym ta, aja pekwha naī. Anī. Pesarahā! Amō riki pandu ta tī. Moise pandu ta tī. “Pehē katu ym. Pejurujar ym. Tupā muwyr ame'ē ke rehe pejurujar ym” aja pandu ta tī. A'e mupinim ame'ē ke rehe pehendu katu. Aja rahā, pehē ruhā ta, aja pekwha naī. ⁴⁶ Moise mupinim ame'ē ke rehe pehendu katu ta tipe rahā, ihē rehe pejurujar katu ta tipe tī. Ihē rehe har a'e mupinim, a'erehe pejurujar katu ta me'ē te'e. ⁴⁷ Anī. A'e mupinim ame'ē ke rehe pejurujar ym. A'erehe ihē apandu ame'ē ke rehe marā ka ym pejurujariha tī — aja Jesu pandu jundéu awa tama'e kapitā ta pe.

6

Ngā mi'u ke Jesu muheta

(*Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17*)

¹ Heta ukwer rahā, ypa ke Jesu aha oho, jarusu keruhū pe. Ypa rer Ngariréi. Mokōi her. Timberi aja her tī. ² Heta haikwer rupi ngā oho tī. Ma'e ahy ixo ame'ē ta ke a'e mukatu. Ame'ē ma'e katu ame'ē rehe ngā usak, a'erehe haikwer rupi a'eta oho. ³ Ywy'ā rehe Jesu jupir oho. Ame'ē 'ar pe a'e wapyk, jumu'eha ta namō. ⁴ Jundéu awa ta mi'u matyriha 'ar rehe uhyk tate.

Her Pasuko. Arahā jundéu awa ta imi'u matyr. ⁵ Jesu juramā usak rahā, hetaha ta uhyk uwyr ixoty. Ame'ë ke rehe a'e usak. Pe, Siri pe a'e pandu:

—Hetaha ta pe ngā mi'u jame'ë ta. My ame'ë ke jande jajo'ok ta my? — aja ipe.

⁶ Myja ngā pe ngā mi'u me'ë me'ë ta my? Ame'ë ke Jesu ukwa katu. Siri ukwaha ke a'e manga u'am. A'erehe aja me'ë a'e pandu ipe, Siri pe. ⁷ Siri pandu:

—Kuja, 200 'ar rahā, amō paraky. Ame'ë tamatarer pe mbeju jajo'ok rahā, uhyk ym ngā pe. Ta'yr mi ngā u'u ta — aja Jesu pe.

⁸ Pe, amō jumu'eha uhyk. Andere ke. Simā Petu mu a'e. ⁹ A'e pandu:

—Se amō kurumī ixo. Mokōi pira ka'ë namō a'e ixo. Mbeju ra'yr, awa po wajar peteihar upa. Ahúi aja me'ë ku'i ke te'e mujā ame'ë ke. Ame'ë ke ngā hetaha ta rehe uhyk ym te ta — aja Andere.

¹⁰ Pe, Jesu pandu:

—“Pewapyk” aja ngā pe pepandu — aja jumu'eha ta pe.

Pe, jumu'eha ta pandu rahā, upa ngā wapyk. A'ep sorok katu. Kāpī ra'yr heta. Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha ta ixo nahā my. ¹¹ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pe, Tupā pe a'e pandu:

—Ne jō riki katu te me'ë ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, ame'ë ke jumu'eha ta pe a'e me'ë me'ë. Pe, wapyk ame'ë ta pe jumu'eha ta upa me'ë me'ë tī. Aja pira ka'ë tī. Me'ë me'ë tī. Upa ngā u'u. Uhyk ngā u'u. ¹² Upa u'u rahā, upa ngā iāpū rahā, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pyta we ame'ë ke pematyr. Aja rahā katu ta. Ombor ym ta awa, pyta we ame'ë ke — aja.

¹³ Pe, mbeju pyta ame'ë ke a'eta matyr matyr. Ahúi aja me'ë ku'i

ke te'e mujā ame'ë ke. Awa po wajar peteihar upa hetaha ngi ngā u'u. Ame'ë pyta we ame'ë ke matyr matyr. Heta wasākā mutyryhem. Awa py mokōi hetaha mutyryhem.

¹⁴ Marā ka ym mbeju ke amō muhetaha. Ame'ë ke Jesu ma'ema'e katu. Ame'ë rehe a'ep pe har ta usak. A'erehe ngā pandu pandu ngā jupe:

—Tupā je'ëha pandu ame'ë ke kome'ë ywy keruhū pe uwyr ta. Peme'ë riki a'e — aja Jesu rehe har ngā pandu pandu ngā jupe.

¹⁵ A'e ke kapitā keruhū aja ngā mu'am tar katu. Pyrātāha namō a'e ke ngā mu'am ta raho. Aja Jesu ukwa. Ame'ë ke a'e putar ym. (A'e ke Tupā muwyr, aja ngā ukwa ym. Tupā ra'yr a'e, aja ukwa ym tī. Kome'ë ywy keruhū pe har kapitā keruhū, aja jō ngā putar. Ame'ë ke Jesu putar ym tī.) A'erehe oho ngā ngi. Amō we ywy'ā rehe jeje jupir oho. Ngā ngi oho.

Y 'ar rupi Jesu wata

(Matéu 14.22-33; Mak 6.45-52)

¹⁶ Pytun ramō rahā, ypa pe jumu'eha ta oho. ¹⁷ Pe, jarusu keruhū pe a'eta opor oho. Ame'ë pe a'eta aha ta oho ixo. Kapana'ū ok ta koty oho ixo. Pe, pahar pytun oho. Jesu uhyk ym we rī. ¹⁸ Pe, ywytu keruhū jupeju hū uwyr ehe. A'erehe y ke kotōk hū. ¹⁹ Paite we jumu'eha ta pykūi hū oho ixo. Awa po wajar peteī kiro met paiteha nahā my. Pe, Jesu rehe a'eta usak. Y 'ar rupi a'e wata uwyr ixo. Jarusu keruhū koty wata uwyr ixo. A'eta jumukahem hū ingi. ²⁰ Jesu pandu a'eta pe:

—Ihē ko. Pejumukahem ym ihē ngi — aja.

²¹ Pe, huryha namō jumu'eha ta pandu ipe:

—Ejur nde ipe tī — aja Jesu pe.

A'e opor ipe rahā, pahar y ruwái rehe a'eta uhyk oho. Oho ta, ame'ë ywy pe pahar uhyk oho.

Jesu rehe ngã kekar

²² Ku'ê rahã, peteĩ jô jarusu keruhũ rehe ngã usak. Y ruwái rehe pyta ame'ê ta ke a'eta. Jarusu keruhũ pe jumu'eha ta namô Jesu oho ym, aja a'eta ukwa katu. Jumu'eha ta jô oho, aja a'eta ukwa katu. ²³ Pe, amô amô jarusu keruhũ pe heta ngã uhyk uwyr a'ep tĩ. Timberi ok ta ngi uhyk uwyr. Mbeju ke ngã u'u. Ame'ê renda y rymy'y rehe uhyk uwyr. Mbeju Jesu pyhyk rahã, Tupã pe: “Ne jô riki katu te me'ê ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu” aja a'e pandu. Ame'ê renda rake ame'ê. ²⁴ Pe, a'ep Jesu nixói, aja ngã ukwa. Jumu'eha ta nixói tĩ, aja a'eta ukwa tĩ. A'erehe jarusu keruhũ pe opor oho tĩ. Pe, ame'ê pe Kapana'ũ ok ta pe oho. Jesu ke a'eta kekar oho.

Mbeju rehe har Jesu pandu

²⁵ Ypa ruwái rehe Jesu ke ngã mahem rahã, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Myja rahã nde erejur se my? — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Pesarahã! Marã ka ym amô ma'eha, ame'ê ke pyrâtãha namô ihê ama'ema'e. Aja Tupã ihê ke muwyr, aja amujekwa. Ame'ê ke rehe pesak. A'erehe ihê ke pekekar pexo. Anĩ. Aja ym. Mbeju ke pe'u. Uhyk pe'u. A'erehe ihê ke pekekar pexo. ²⁷ Pehê mi'u ke rehe jô pehê py'a pemoĩ moĩ ym pexo. Ame'ê upa ta. Pahar myahy ta awa. Kuja katu. Ma'e mi'u upa ym, ame'ê ke rehe pehê py'a pemoĩ moĩ katu. Ame'ê ke amô u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. Ame'ê ke ihê ame'ê me'ê ta awa ta pe. Awa ihê tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Ame'ê ngã mi'u ihê ame'ê me'ê, a'erehe Tupã, ihê pái keruhũ pandu ihê pe: “Ngã pe uhãha nde ereme'ê me'ê katu, a'erehe nde rehe ihê rury katu” aja

pandu. A'erehe awa ruhãha ihê ame'ê katu — aja Jesu pandu.

²⁸ A'eta pandu:

—Tupã putar ame'ê ke jama'e tar katu rahã, myja me'ê jama'e ta my? — aja Jesu pe.

²⁹ A'e pandu:

—Kuja Tupã putar katu. A'e muwyr ame'ê ke rehe pejurujar katu, ame'ê ke a'e putar katu. Ko ihê riki a'e muwyr ame'ê ke ihê. Aja rahã, ihê rehe pejurujar katu, aja Tupã putar katu — aja ngã pe.

³⁰ A'eta pandu:

—Marã ka ym ma'e ke amô ma'eha. Ame'ê ke ema'e. Jande jasak ehe rahã, Tupã nde ke muwyr, aja jakwa ta. Ma'e nde erema'e ta my? ³¹ Esarahã! Awa nixói te ame'ê rupi jande ramũ ta ixo rahã, ma'e ke a'eta u'u. “Mana” aja ipe. Ame'ê ke a'eta u'u. Tupã je'êha rehe kuja panduha ihĩ:

“Ywa ngi ngã mi'u ke a'eta pe Moise me'ê” aja panduha ihĩ.

—Moise me'ê, a'erehe a'e ke Tupã mondo aja jakwa katu. Nerahã! Ma'e jande pe nde eremuwyr ta my? — aja Jesu pe.

³² A'e pandu:

—Pesarahã! Ywa ngi uwyr, ame'ê ngã mi'u ke pehê pe Moise me'ê ym. Ywa ngi uwyr ame'ê ke aja ym ame'ê. Pehê mi'u te ke pehê pe ihê pái keruhũ muwyr. ³³ Ngã mi'u ke Tupã me'ê. Ame'ê riki ywa ngi wyjy uwyr ame'ê ke. Pe, kome'ê wyw keruhũ pe har ta ke a'e muhã katu ta — aja Jesu pandu.

³⁴ —Sa'e! Ame'ê mi'u ke jande pe eme'ê te'e — aja Jesu pe.

³⁵ A'e pandu:

—Ihê riki ame'ê mi'u aja saka. Ame'ê ke amô u'u rahã, myahy ym te ta. Aja rahã, ihê rehe jurujar katu ame'ê ta myahy ym ta tĩ. Uhãha namô ixo, a'erehe myahy ym ta. Kome'ê wyw keruhũ pe har mi'u ke amô u'u rahã, myahy tĩ. Jyngwéi tĩ.

36—Ihēma'e ma'ema'eha rehe pe-sak tipe. Ihē ke Tupā muwyr ame'ē rehe pejurujar ym. Aja me'ē upa ihē apandu ramō pehē pe. 37 Amō amō ta ke ihē pái keruhū muhyk ta ihē rehe. A'erehe ihē rehe jurujar katu ta. Ame'ē ta riki ihē kotyhar wan ta. Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta pe ihē apandu ym te ta: “Nde ke aputar ym” aja. 38 Ywa ngi ihē awyjjy ajur. Ihē ke muwyr. A'e putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ajur. Ihē aputar ame'ē ke anī. Ame'ē ke ama'e ym. 39 Ihē ke muwyr. A'e putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta. Kuja. Awa ta ke ihē rehe a'e muhyk ta. A'erehe ihē rehe a'eta jurujar katu ta. Ame'ē ta mupyraraha renda pe oho ym te ta. Ihē amondo ym te ta. Aja a'e putar. Ame'ē ta manō rahā, pe, 'ar rehe angaha uhyk rahā, upa ame'ē ta ke ihē amukwera katu ta amuhem. 40 Kuja ihē pái keruhū putar: Ta'yr ke ihē. Upa ame'ē ke ukwa ame'ē ta jurujar katu ihē rehe. Ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta. Pe, 'ar rehe angaha uhyk rahā, upa ame'ē ta ke ihē amukwera katu ta amuhem tī — aja Jesu pandu ngā pe.

41 Kuja Jesu pandu ramō: “Ngā mi'u aja saka ihē. Ywa ngi ihē awyjjy ajur” aja a'e. A'erehe jundéu awa ta je'ē je'ē hū ehe har. 42 Kuja a'eta pandu:

—Mā! Ko riki Jesu. My ngi a'e uwyr my? Jakwa katu riki. Awa te'e a'e. Jose ra'yr a'e. Imāi rehe jasak. Ipái rehe aja tī. Jasak tī. A'erehe ywa ngi uwyr ym aja jakwa. Ma'ewā ywa ngi a'e wyjjy uwyr aja a'e pandu my? — aja ngā je'ē je'ē hū.

43 Jesu pandu:

—Anī. Peje'ē je'ē hū ym pehē jupe. 44 Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. Ihē rehe amō ke a'e muhyk katu rahā, ihē rehe a'e jurujar katu. Aja ihē pái muhyk ym rahā, ihē rehe jurujar ym ta awa. Ihē rehe jurujar katu

ame'ē ta ke ihē amukwera katu ta amuhem. 'Ar rehe angaha uhyk rahā, amukwera katu ta amuhem. 45 Tupā je'ēha pandu ame'ē ta kuja mupinim:

“Upa awa ta ke Tupā mu'e ta” aja.

—Aja ihē pái keruhū rehe amō hendu katu rahā, ihē rehe a'e jurujar katu tī. Ihē pái keruhū pandu ame'ē ke amō jumu'e rahā, aja tī. Ihē rehe jurujar katu tī. 46 Ihē pái keruhū rehe amō usak. Anī. Aja ym ihē apandu. Ihē jō asak katu ehe. Ingi ihē ajur. A'erehe ihē asak ehe.

47-48 —Pesarahā! Ngā mi'u aja saka ihē. Ihē rehe amō jurujar katu rahā, myahy ym te ta ixo. Uhāha ke ihē ame'ē ta ipe, a'erehe myahy ym te ta ixo. 49 Ymanihar pehē ramūi ta ma'e ke u'u. “Mana” aja ipe. Ame'ē ke u'u. Awa nixói te ame'ē rupi ixo rahā, u'u. Pe, a'eta manō tī. 50 Ngā mi'u ywa ngi wyjjy uwyr, aja ihē apandu. Ame'ē ke amō u'u rahā, manō ym te ta. 51 Ywa ngi ihē awyjjy ajur. Uhāha ke ihē ame'ē katu. Ngā mi'u aja saka ihē. Ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū a'e. Ngā mi'u ke ihē ame'ē katu, ame'ē riki ihē rete ke. Ihē amanō rahā, ngā pe ihē rete ihē ame'ē, ame'ēja saka. A'erehe ihē rehe jurujar katu rahā, kome'ē wyw keruhū pe har ta uhā te hū ta — aja Jesu pandu ngā pe.

52 Pe, ame'ē ke hendu rahā, jundéu awa ta pandu pandu hū ngā jupe:

—Myja hete ke ja'u ta my? Myja ame'ē ke jande pe peme'ē sawa'e me'ē ta my? — aja a'eta pandu pandu hū tī.

53 Jesu pandu ngā pe:

—Pesarahā! Ihē rete ke pehē pe'u ym rahā, pehē ruhā ym te ta. Ihē ruwy ke pe'u ym rahā, aja tī. Pehē ruhā ym te ta tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Tupā muwyr ame'ē ke ihē. 54 Ihē rete ke amō u'u rahā, Tupā namō ixo ta. Ihē ruwy ke amō u'u rahā, aja tī. Tupā

namō ixo ta tī. Pe, 'ar rehe angaha uhyk rahā, a'e ke ihē amukwera katu ta amuhem. ⁵⁵ Ihē rete riki ngā mi'u te aja saka. Myahy ym te ta awa. Ihē ruwy riki y te aja saka tī. Jyngwéi ym te ta awa. ⁵⁶ Ihē rete ke amō u'u rahā, ihē namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Ihē ruwy ke amō u'u rahā, aja tī. Ihē namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Pe, ipy'a rehe ihē aī ta. ⁵⁷ Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. Uhā te hū ame'ē ke a'e. A'e uhā te hū, a'erehe aja ihē tī. Ihē ruhā te hū ihē tī. Kuja tī. Ihē ruhā te hū tī, a'erehe ihē rete ke amō u'u rahā, aja a'e tī. Uhā te hū a'e tī. ⁵⁸ Aja riki ngā mi'u ke. Ywa ngi wyjy uwyr ame'ē ke. Ame'ē ke pehē ramūi ta u'u ame'ē ke aja ym. Ma'e mi'u ke pehē ramūi u'u. Pe, a'eta manō. Ngā mi'u ihē ame'ē, ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū ta a'e — aja Jesu pandu ngā pe.

⁵⁹ Aja me'ē Jesu pandu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e rahā, aja me'ē a'e pandu. Kapana'ū ok ta pe ame'ē jy'ariha renda ihī. (Jesu rete ke amō u'u, ame'ē riki jurujar katu ehe aja riki. Huwy ke amō u'u, ame'ē ke aja tī. Jurujar katu ehe, aja tī.)

Amō ta Jesu ke hijar oho

⁶⁰ Aja me'ē Jesu pandu ame'ē ke rehe heta jumu'eha ta hendu. Ame'ē ta ngi har amō amō ta pandu:

—Mā! A'e pandu ame'ē ke wewe jakwa. Japutar ym — aja a'eta.

⁶¹ Jumu'eha ta riki je'ē je'ē hū a'eta jupe. Ame'ē ke Jesu ukwa katu. Amō pandu ym ipe. Ukwa katu. A'erehe a'e pandu:

—Ihē apandu ame'ē ke peputar ym my? A'erehe ihē namō peho tar ym apo my? ⁶² Yman ywa pe ihē axo. Apo a'ep ihē ajupiriha ke rehe pesak rahā, peparahy te ta my? Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. Tupā muwyr ame'ē ke ihē. ⁶³ Awa ruhāha ke Tupā'ā

me'ē katu. Awa pyrātāha rupi te'e ma'ema'e rahā, marā ka ym uhāha namō ixoha. Ihē apandu ramō ame'ē ke rehe amō jurujar katu rahā, ipy'a rehe Tupā'ā ixo ta. Uhā te hū ta a'e. ⁶⁴ Pehē anī. Pehē ngi har amō amō ta jurujar ym ihē rehe — aja Jesu pandu.

[Amō amō ta jurujar ym ehe, aja Jesu ukwa katu. Aja te'eha ukwa katu. Huwajan ta ke Jesu rehe amō muhyk ta werur. Ame'ē rehe har Jesu ukwa katu tī.]

⁶⁵ Pe, a'e pandu tī:

—Pehē ngi har amō amō jurujar ym ihē rehe. A'erehe pehē pe ihē apandu: “Amō amō ke ihē rehe ihē pái keruhū muhyk ym rahā, marā ka ym ihē rehe jurujariha” — aja Jesu pandu.

⁶⁶ Ame'ē ke rehe jumu'eha ta hendu rahā, ame'ē ta ngi har amō amō ta hijar oho. Jesu namō a'eta wata ym te tī. ⁶⁷ Pe, awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihē ke pehijar ta peho my tī? — aja.

⁶⁸ Simā Petu pandu:

—Anī. Sawa'e! Awa namō jaho ta my? Ne jō awa ruhāha rehe har nde erepandu katu. ⁶⁹ Katu te ame'ē ke nde, aja jakwa katu. Tupā muwyr ame'ē ke nde, aja jakwa katu tī. Ame'ē ke rehe jande jaju-rujar katu tī — aja Petu pandu.

⁷⁰ Jesu pandu:

—Awa py mokōi riki pehē. Pehē ke ihē amujy'ar ihē koty. Pehē ngi har amō ixo. Satana rehe hendu katu ta. (Ājā ramūi a'e) — aja Petu ta pe Jesu pandu.

⁷¹ Satana rehe hendu katu ta, aja pandu rahā, Jun rehe har Jesu pandu. A'e riki huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur. Jun riki Simā Ikario ra'yr. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e.

7

Jesu mu ta rehe har

¹ Ajame'ë ke Ngariréi ywy rupi Jesu wata oho ixo. Jundéi ywy rupi a'e wata tar ym. Jywyr tar ym. A'ep pe har ta a'e ke jukwa tar katu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitã ta jukwa tar katu. A'erehe ame'ë rupi oho tar ym. ² Pe, jundéu awa ta mi'u matyriha ke rehe uhyk tate. Arahã kupixa rymy'y rehe xipa mujã. (Ame'ë wyr pe jundéu awa ta ukwer. Aja ymanihar ta ma'ema'e.) Ame'ë ke jundéu awa ta ukwa ukwa ta ixo apo tĩ. Ame'ë rehe imi'u ngã matyr. ³⁻⁵ [Jesu rehe imu ta jurujar ym. A'erehe puka puka hũ ehe.] A'erehe kuja pandu ipe.

—Sengi eho. Jundéi ywy pe eho, Jerusarë ok ta pe. Aja rahã nde erema'ema'eha ke rehe jumu'eha ta usak ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke nde erema'ema'e. Ame'ë ke rehe a'eta usak ta. Jande jasak ta tĩ. Ima'e ma'eha ke amõ ta pe amõ mujesak tar katu rahã, ima'e ma'eha ke mukanim ym awa. Aja nde tĩ. Emujesak katu. Aja rahã, nde ke Tupã muwyr, aja ngã ukwa ta. Jande jakwa ta tĩ — aja Jesu pe.

⁶⁻⁸ A'e pandu:

—Ihë ahoha angaha rehe uhyk ym we rĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta parahy ihë rehe. Upa ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ixo, aja ihë apandu pandu a'eta pe. A'erehe ihë rehe a'eta parahy. Pehë rehe parahy ym. A'erehe ngã mi'u matyriha pe peho tar katu rahã, pesak peho. Ihë ahoha angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. A'erehe pehë namõ ihë aho ym ta — aja imu ta pe Jesu pandu.

⁹ Aja me'ë a'e pandu. Pe, Ngariréi ywy pe a'e pyta we rĩ.

Ngã mi'u matyriha rehe Jesu usak oho

¹⁰ Ngã mi'u matyriha rehe imu ta upa oho rahã, haikwer rupi Jesu oho tĩ. Ngã ukwa ym ha rupi oho.

¹¹ Ngã mi'u matyr, ame'ë pe heta ngã ixo. Ame'ë ta rupi Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta kekar kekar ixo tipe. “Myp ixo my?” aja a'eta pandu pandu. ¹² Hetaha ta ngi har amõ amõ ta pandu pandu hũ ehe har. Amõ ta pandu:

—Sawa'e katu ame'ë ke a'e — aja.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Muka'u te'e hũ ngã ke — aja naĩ.

¹³ Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'eta kyje. A'erehe hetaha ta ukwa ym ha rupi a'eta pandu pandu ehe har. Wewe katu pandu pandu.

¹⁴ Ngã mi'u matyriha rehe heta ngã ukwer ta. Awa po wajar mokõi hetaha ukwer ta. Pe, mahapyrihar rehe uhyk. Pyter pe uhyk. Arahã Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e oho. ¹⁵ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Myja a'e ukwa katu my? Jundéu awa tama'e paper renda pe a'e jumu'e ym riki — aja a'eta jupe.

¹⁶ Jesu pandu:

—Ihë atu akwa ame'ë ke ihë amu'e ym ngã pe. Ihë ke muwyr. A'e ukwa katu ame'ë ke ihë amu'e katu. ¹⁷ Ihë akwa ame'ë ke ihë amu'e my? Anĩ. Aja ym. Ko Tupã mujekwa ame'ë ke ihë amu'e. Tupã putar ame'ë ke amõ ma'ema'e rahã, kuja ukwa katu ta. Ko Tupã mujekwa ame'ë ke ihë amu'e, aja ukwa katu ta. ¹⁸ Amõ ukwa ame'ë ke a'e pandu rahã, katu ehe har amõ pandu. Ame'ë ke putar. Ihë anĩ. Ihë ke muwyr. Katu ehe har amõ ta pandu. Ame'ë ke ihë aputar katu. A'erehe ihë apandu ame'ë ke jetehar te ke. Ngã ke ihë amuka'u te'e ym. ¹⁹ Yman Tupã je'ëha ke Moise mupinim pehë pe tipe. Anĩ. Pehendu ym te ehe. Moise je'ëha rehe ihë riki ahendu ym, aja pekwaha naĩ. A'erehe ihë ke pejukwa tar katu — aja Jesu pandu.

²⁰ Amō amō pandu:

—Mā! Anī. Nde ke jukwa tar ym awa! Ājā nde py'a rehe ihī nahā my, a'erehe: “Ihē ke pejukwa tar katu” aja nde erepandu — aja Jesu pe.

²¹ A'e pandu:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, marā ka ym amō ma'e'ha, ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ma'e ahy ixo ame'ē ke ihē amukatu. “Ihē aparaky te'e” aja pekwaha naī. “Ma'ewā my?” aja pepandu.
²² (Pehē aja tī. Peparaky te'e tī. Putu'uha 'ar rahā, ma'e ke pema'ema'e tī.) Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, kurumī ra'yr rehe ihī, ame'ē pিরer ke pejupā. (Aja rahā, jundéu awa ke a'e. Tupā usak katu ehe, aja mujekwa.) Moise mupinim aja pejupā. (Aja rahā, peparaky te'e tī.) [Ame'ē jupāha ke Moise mupinim py ym. Amō mupinim py. Ymanihar Moise ramūi riki pandu py.]
²³ Moise mupinim, ame'ē ke rehe pehendu katu, a'erehe kurumī ra'yr rehe ihī pিরer ke pejupā. Putu'uha 'ar rahā, pejupā tī. (Aja rahā, peparaky te'e tī.) Aja rahā putu'uha 'ar rahā, amō ke ihē amukatu rahā, ma'erehe peparahy ihē rehe my? Katu ym aja. ²⁴ Ma'e ke rehe pesak, pe, pahar: “Ko katu” aja pepandu ym. Anī rahā, pahar: “Ko katu ym” aja pepandu ym tī. I'i atu te pekwa pekwa pexo. Aja rahā jō: “Ko katu.” Anī rahā: “Ko katu ym” aja pepandu katu. Jete har rupi pepandu katu — aja Jesu pandu.

Jesu riki Kirisutu, Tupā muwyr ame'ē ke

²⁵ Jerusarē ok ta pe har ta ngi har amō amō ta pandu:

—Ko riki Jesu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitā ta jukwa tar katu. ²⁶ Pesarahā! Ngā pe a'e pandu pandu ixo. Jumukanim ym a'e ixo. Je'ēha ke muputu'u ym awa.

A'e riki Tupā muwyr ame'ē ke, aja jundéu awa tama'e kapitā ta ukwa katu nahā my apo. ²⁷ Anī nahā my. Tupā muwyr ame'ē ke uwyr rahā, my ngi uwyr my? Ukwa ym awa. Hekoha jakwa ym. Peme'ē sawa'e anī. Hekoha jakwa katu. (Nasare ok ta pe har ke a'e.) A'erehe my ngi a'e uwyr ame'ē ke jakwa katu. A'erehe peme'ē sawa'e Tupā muwyr ame'ē ke a'e aja ym nahā my — aja ngā pandu pandu naī.

²⁸ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu mu'e u'am rahā, hātā pandu ngā pe:

—Ihē rehe har pekwa katu my? Anī. Pekwa ym riki. Pesarahā! Ihē aputar, a'erehe ihē ajur. Anī. Aja ym. Ihē ke amō muwyr. Jete har te ke pandu ame'ē ke a'e. Ehe har pekwa ym. ²⁹ Ehe har ihē akwa katu. A'e ixo. Ingi ihē ajur, a'erehe ehe har akwa katu. Ihē ke a'e muwyr. (Tupā ke a'e) — aja Jesu pandu.

³⁰ A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitā ta manga te'e ixo. Anī. Pyhyk ym ngā. A'e manōha angaha ke rehe uhyk ym we rī. A'erehe pyhyk ym te ngā. ³¹ Ko riki heta ame'ē ta ngi har amō amō ta jurujar katu ehe. A'eta pandu:

—Tupā muwyr ame'ē ke uwyr rahā, marā ka ym amō ma'e'ha, ame'ē ke a'e ma'ema'e ta. Aja katu ame'ē ke peme'ē sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e riki Tupā muwyr ame'ē ke, aja jakwa katu — aja jurujar katu ehe ame'ē ta pandu.

Jesu ke harōha ta pyhyk ta oho

³² “A'e riki Tupā muwyr ame'ē ke” aja heta ame'ē ta wewe pandu pandu. Ame'ē ke rehe parise ta hendu. A'erehe Jesu koty harōha ta ke a'eta mondo. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū harōha ta ke ame'ē ta. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta mondo tī. Jesu ke harōha ta pyhyk ta oho. ³³ Jesu pandu:

—Pehē namō ihē apyta we ta rī. Pe, ihē aho ta. A'engi ihē ke muwyr; ame'ē koty ihē ajywyr ta aho. ³⁴ Ihē ke pekekar ta. Ihē ke pemahem ym te ta. Ihē aho ame'ē pe marā ka ym pehoha — aja ngā pe Jesu pandu. (“Ihē aho ta” aja pandu rahā: “A'e manō ta” aja mujekwa.)

³⁵ Pe, jundéu awa tama'e kapitā ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande jamahem ym, ame'ē pe a'e oho ta. My ihon ta my? Amō awa tama'e ok ta pe a'e oho ta my? A'ep jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'e mu'e ta oho my? ³⁶ A'e pandu: “Ihē ke pekekar ta. Ihē ke pemahem ym ta. Ihē aho ame'ē pe marā ka ym pehoha” aja a'e pandu. Myja ame'ē my? Jakwa ym jande — aja a'eta jupe.

Y mundu aja saka awa rehe ihī katu

³⁷ Ngā mi'u matyriha riki upa. Weraha a'ejōhar ke. Ame'ē wera rahā, hury katu te ngā. Arahā Jesu pu'am. Pe, hātā pandu ngā pe:

—Jyngwéi ame'ē ke mā peja ihē koty ejur. Amō y ke ihē ame'ē ta. Mā peja ame'ē ke e'u katu. ³⁸ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Ihē rehe amō jurujar katu rahā, y aja saka ipy'a ngi uhem ta. Ame'ē ke muxuwe katu ngā ke” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī — aja Jesu pandu.

³⁹ [Y aja saka ipy'a ngi uhem, aja Jesu pandu rahā, Tupā'ā ipy'a rehe ihī katu, ame'ē rehe har a'e pandu. Jurujar katu ehe ame'ē ta py'a pe a'e muwyr ta. Arahā ngā py'a rehe Tupā'ā ihī ym we rī. Ipái koty Jesu jywyr ym we rī. A'ep ipái pandu ta: “Nde katu te ame'ē ke nde” aja. A'ep jywyr ym we rī. A'erehe ngā py'a rehe Tupā'ā ihī ym we rī.]

Amō koty koty ngā ukwa

⁴⁰ Jesu pandu ame'ē ke rehe heta ngā hendu. Amō ta pandu:

—Jete. Peme'ē riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Jaharō jaxo ame'ē ke a'e — aja pandu.

⁴¹ Amō ta pandu:

—Anī. A'e riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e — aja.

Amō ta pandu:

—Anī. Peme'ē riki ngariréi ywy pe har ke a'e. Ame'ē ywy ngi Kirisutu uwyr ym ta. A'erehe peme'ē riki Kirisutu ym a'e. ⁴² Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Kirisutu riki Ndawi rainō. Merē ok ta pe a'e u'ar ta. A'ep yman Ndawi ixo, ame'ē ok ta pe Kirisutu u'ar ta” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

—Peme'ē riki ngariréi ywy pe har ke a'e. A'erehe peme'ē riki Kirisutu ym — aja amō ta pandu naī.

⁴³ Jesu rehe har muka'u te'e ngā panduha. A'erehe amō koty koty ngā ukwaha. ⁴⁴ Amō ta pyhyk tar katu a'e ke. Pe, jukwa tar katu. Anī. Pyhyk ym we rī.

Jundéu awa tama'e kapitā ta jurujar ym ehe

⁴⁵ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhūma'e harōha ta jywyr oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty jywyr oho. Parise ta koty jywyr oho tī. Pe, harōha ta pe ame'ē ta pandu:

—Ma'erehe perur ym Jesu ke my? — aja a'eta pe.

⁴⁶ Harōha ta pandu:

—Mā! A'e pandu katu te. A'e je'ēha te reko, aja pandu katu te a'e. A'erehe jarur ym — aja pandu.

⁴⁷ Parise ta pandu:

—Mā! Pehē ke a'e muka'u te'e rāi tī. ⁴⁸ Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi har amō jurujar katu ehe my? Anī. Nixói. Parise ta ngi har aja tī. Jurujar ym ehe tī. ⁴⁹ Mā! Paite ame'ē hetaha ta jurujar katu ehe. Anī. Peme'ē ta Moise je'ēha ke

ukwa ym. A'erehe ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta — aja parise ta pandu.

⁵⁰ Parise ta ngi har amō ixo. Her Nikonde. Amukwehe we Jesu rehe a'e usak oho. Ame'ë ke a'e. Inamō ixo ame'ë ta pe a'e pandu:

⁵¹ —“A'e jaxer” aja Jesu rehe har japandu rahã, katu ym. “Peme'ë riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e” aja jande japandu rahã, ehe har jahendu py ta. A'e ma'ema'eha ke jande jakwa py ta. Aja jande je'ëha rehe panduha ihĩ. A'erehe: “A'e jaxer” aja japandu rahã, katu ym — aja Nikonde pandu.

⁵²⁻⁵³ Pe, amō parise ta pandu ipe, Nikonde pe:

—Mã! Nde Jesu kotyhar nahã my tĩ. A'erehe ngariréi ywy pe har nde my tĩ? Tupã je'ëha rehe esak katu! Aja rahã, nde erekwa katu ta tĩ. Esarahã! Ngariréi ywy ngi Tupã je'ëha pandu ame'ë ke uwyr ym te ta. Mã! Nde ereka'u te'e — aja ipe.

Arahã, parise ta jy'ariha upa. Upa pandu rahã, hok pe a'eta jywyr oho.

8

Ixawa'e ym ame'ë namō amō kũjã ixo

¹ [Pe, ywy'ã rehe Jesu oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. ² Ku'ë rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu jywyr oho. Pytuniwe oho. Pe, heta ame'ë ta juramã jy'ar uwyr ehe. Pe, ame'ë ta ke a'e mu'e uĩ. ³ Pe, amō kũjã ke amō ta werur ipe. Ixawa'e aja ym ame'ë namō kũjã ixo rahã, amō ta pyhyk. Ame'ë kũjã ke ngã werur ipe. Moise je'ëha ke mu'e ame'ë ta werur. Parise ta namō werur. Pe, heta ame'ë ta pyter pe kũjã ke a'eta mupu'am. ⁴ Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Kome'ë kũjã riki ixawa'e aja ym ame'ë namō ixo rahã, jande japyhyk. ⁵ Aja rahã, kũjã ke ita pe jajukwa ta me'ë te'e, aja Moise

mupinim. Nerahã! Myja nde erepandu my? — aja Jesu pe.

⁶ Aja me'ë a'eta pandu rahã, Jesu je'ëha ke a'eta manga tipe. Kuja. Moise mupinim, anĩ, amō koty Jesu pandu rahã: “Moise je'ëha rehe nde erehendu ym” aja a'eta pandu ta tipe. Anĩ. Jesu pandu ym. A'e wapyk. Pe, ywy ke ipo pe a'e mupinim uĩ. ⁷ Pe, a'eta pandu pandu we rĩ. Pe, Jesu pu'am. Ngã pe a'e pandu:

—Pehẽ ngi har ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te, ame'ë ke ixo my? Ame'ë riki kũjã rehe ita ke ombor py. Ejukwarahã! — aja Jesu.

⁸ Pe, a'e wapyk tĩ. Ywy ke ipo pe mupinim uĩ tĩ. ⁹ Pe, Jesu pandu ame'ë ke rehe a'eta hendu rahã, a'eta uhem oho ingi. Peteĩ teĩ uhem oho ingi. Tamũi ta uhem py oho. (Ma'e ka'u te'eha ke upa ngã ma'ema'e, aja upa ngã ukwa katu.) A'erehe upa katu te uhem oho ingi. Pe, Jesu jeje pyta. Kũjã amō pyta u'am. A'eta mokõi jō pyta. ¹⁰ Pe, Jesu pu'am tĩ. Pe, kũjã pe a'e pandu:

—My ixo my? Nde ke jukwa tar katu ame'ë ta ke. My ixo my? Pyta ym my? — aja Jesu pandu.

¹¹ —Sa'e! Nixói se — aja kũjã.

—Aja ihẽ tĩ. Nde ke ihẽ amahy ym ta tĩ. Ejywyr eho. Pe, amō we ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tĩ — aja kũjã pe Jesu pandu.]

Jesu riki ma'e muweraha aja saka

¹² Pe, ngã pe Jesu pandu pandu tĩ:

—Kome'ë ywy keruhũ pe weraha aja saka ihẽ. (Aja rahã, Tupã rehe har kome'ë ywy pe har ta pe ihẽ amujekwa.) Ihẽ kotyhar aja amō ixo tar katu rahã, weraha namō ixo. (Aja rahã, myja ixoha katu, ame'ë ke ukwa ta.) Pytuniha rupi wata ym te ta. (Aja rahã, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta) — aja Jesu.

¹³ Parise ta pandu ipe:

—“Weraha aja saka ihē” aja nde erepandu ramō. Nde jeje nde erepandu. A'erehe katu ym. A'erehe jetehar te ym. A'erehe nde rehe jahendu ym ta me'ē te'e — aja Jesu pe.

¹⁴ A'e pandu:

—Ihē juehe har ihē apandu rahā, ame'ē riki jetehar te ke. My ngi ihē ajur my, ame'ē ke akwa katu. My ihē aho ta my, ame'ē ke ihē akwa katu tī. Aja rahā, awa je'ēha rupi ko axo, aja akwa katu. A'erehe ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke. My ngi ihē ajur my, ame'ē ke pekwa ym. My ihē aho ta my, ame'ē ke pekwa ym tī. ¹⁵ Sawa'e ukwa katuha namō amō ta rehe har pepandu: “Ko katu ame'ē ke” aja. Anī rahā: “Ko katu ym ame'ē ke” aja. Aja sawa'e ukwa katuha namō pepandu. Ihē anī. ¹⁶ Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. A'e ukwa katuha namō ihē apandu: “Ko katu ame'ē ke” aja. Anī rahā: “Ko katu ym ame'ē ke” aja ihē apandu. Ihē pái ukwa katuha namō aja ihē apandu, a'erehe jetehar rupi apandu katu. ¹⁷ Mokōihar ta juja katu te pandu rahā, jetehar te ke aja pekwa. Kuja Moise mupinim ame'ē ke rehe panduha ihī:

“Ma'e ke rehe har mokōihar ta juja katu te pandu katu rahā, ame'ē panduha riki jetehar te ke” aja panduha ihī.

¹⁸ —Ko mokōihar ta panduha riki. Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. A'e riki ihē rehe har mujekwa katu. Ko ihē tī. Ihē juehe har ihē amujekwa. Jande jamujekwa ame'ē ke juja katu te pandu katuha. A'erehe ihē rehe har ihē amujekwa riki jetehar te ke — aja Jesu pandu.

¹⁹ —My nde pái ixo my? — aja ngā ipe.

—Ihē rehe har pehē pekwa ta tipe rahā, ihē pái keruhū rehe har pekwa ta tipe tī — aja Jesu pandu.

²⁰ Aja me'ē Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu

pandu pandu. Ngā ke a'e mu'e rahā, aja me'ē pandu. Tamatarer purakar, ame'ē kapy pe a'e pandu. Pe, a'e ke pyhyk ym awa. Ame'ē angaha ke rehe uhyk ym we rī. (Tupā putar ame'ē angaha ke rehe uhyk ym we rī. A'erehe pyhyk ym we rī.)

Jesu oho ame'ē pe jurujar ym ehe ame'ē ta oho ym te ta

²¹ Ngā pe Jesu pandu tī:

—Ihē aho ta. Pe, ihē ke pekekar ta. Ihē rehe pejurujar ym. Peputar ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupā ipy'a jywyr ym pehē rehe. Ajaha pemañō ta kŷ. A'erehe ihē aho ame'ē pe peho ym te ta — aja Jesu pandu.

²² Pe, jundéu awa ta pandu:

—A'e pandu: “Ihē aho ame'ē pe peho ym te ta” aja riki. Myja ame'ē my? A'e jujukwa ta my? — aja ngā pandu.

²³ Jesu pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe har ta ke riki pehē. Ihē anī. Ywa pe har ke ihē. Pehē riki kome'ē ywy keruhū pe har ta ke. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta aja jō pekwa pekwa pexo. Ihē anī. Ihē kome'ē ywy keruhū pe har aja ym akwa akwa axo. ²⁴ A'erehe aja ihē apandu pehē pe. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupā ipy'a jywyr ym pehē rehe. Ajaha pemañō ta. Ihē rehe pejurujar ym rahā, ajaha pemañō ta. “Tupā muwyr ame'ē ke ihē” aja tapijar te'e we apandu axo. Ame'ē rehe pejurujar ym rahā, ajaha pemañō ta — aja Jesu pandu.

²⁵ A'eta pandu:

—“Tupā muwyr ame'ē ke ihē” aja nde erepandu jande pe. Aja ym nahā my. Awa nde my? — aja Jesu pe.

—Ihē amu'e py rahā, kuja apandu: “Tupā muwyr ame'ē ke ihē” aja pehē pe. Aja me'ē ihē. ²⁶ Amō we pehē rehe har ihē

apandu katu ta tipe. Ihē rehe pejurujar ym. A'erehe: “Pehē jaxer ai” aja apandu ta tipe. Anī. Ihē ke muwyr. A'e jō ame'ē ke pandu katu. A'erehe ihē rehe pejurujar ym rahā, mā peja a'e pandu ame'ē ke rehe pejurujar katu — aja Jesu pandu.

²⁷ Jesu ke ipái keruhū muwyr. Ehe har Jesu pandu pandu u'am. Ame'ē ke jundéu awa tama'e kapitā ta ukwa ym. ²⁸ A'erehe Jesu pandu tī:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē ke pejukwa rahā, pekwa ta. “Ihē atu ame'ē. Tupā muwyr ame'ē ke ihē.” Aja pekwa katu ta. Amō we pekwa ta tī. Ma'e ke jeje ihē ama'ema'e ym. Ihē pái keruhū ihē pe mujekwa, ame'ē ke jō ihē apandu. Aja pekwa katu ta tī. ²⁹ Ihē ke muwyr, a'e riki ihē namō ixo. A'e putar ame'ē ke ihē ama'ema'e. Aja te'eha ihē ama'ema'e. A'erehe ihē ke a'e hijar ym. A'erehe jeje ihē axo ym ihē. Ihē namō a'e ixo — aja Jesu pandu.

³⁰ A'e pandu ame'ē ke rehe heta ngā hendu. Ame'ē ta jurujar katu ehe.

Jesu panduha ke

³¹ Jurujar katu ehe ame'ē ta pe Jesu pandu. Jundéu awa ta ke ame'ē ta. Kuja:

—Ihē amu'e ame'ē ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu rahā, ihēma'e jumu'eha ta te ke pehē. ³² Aja rahā, jetehar te ke pekwa katu ta. Ame'ē ke pekwa rahā, pehē ke Tupā muhem aja saka pexo ta — aja Jesu pandu. (“Muhem” aja Jesu pandu rahā: “Tupā muhā katu ta” aja mujekwa katu.)

³³ A'eta pandu:

—Mā! Jande ke muhem ta my? Ma'e ame'ē my? Jande riki Amarā rainō ta ke. Amō ta pe jande japaraky te'e ym te. Mā! “Muhem

ta” ame'ē panduha jakwa ym — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Pesarahā! Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, ame'ē riki ijar, ame'ēja saka. Aja rahā, marā ka ym ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijariha. ³⁵ Amō pandu: “Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu” aja marā ka ym paraky te'e ame'ē panduha. Anī. Ijar pandu ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e. Ta'yr anī. Je'ēha te reko, a'erehe upa putar ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. ³⁶ Tupā ra'yr ihē. A'erehe pehē ke ihē amuhem ta, ame'ē ke akwa katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi ihē amuhem ta. Aja rahā, ame'ē pema'ema'eha ke pehijar katu ta. Pehem ame'ē ta ke aja pexo katu ta. (Aja rahā, pehē ruhā te hū aja pexo ta.) ³⁷ Pehē riki Amarā rainō ta ke. Aja ihē akwa katu. Ihē amu'e ame'ē ke peputar ym. A'erehe ihē ke pejukwa tar katu pexo. ³⁸ Ma'e ke ihē pái keruhū mujekwa. Ame'ē rehe har ihē apandu pandu pehē pe tipe. Pesarahā! Pehē riki pehē pái pandu ame'ē ke pema'ema'e — aja ngā pe Jesu pandu.

³⁹ A'eta pandu:

—Esarahā! Amarā jande ramūi ke — aja.

Jesu pandu:

—Pehē riki Amarā rainō te rahā, Amarā aja ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e ta tipe tī. ⁴⁰ Jetehar Tupā rehe har pehē pe apandu. Ame'ē ke jō pehē pe ihē apandu pandu tipe. Pejurujar ym. A'erehe ihē ke pejukwa tar katu pexo. Amarā rainō aja ym pehē. Yman Tupā muwyr ame'ē ke a'e jukwa tar ym ixo. ⁴¹ Pehē pái ma'ema'e, ame'ē ke pema'ema'e pexo apo 'y — aja Jesu pandu.

—Anī. Peteī jō riki jande pái keruhū. Tupā a'e. Amō rehe jande py'a jamōi moī ym — aja ngā pandu ipe naī.

42 —Tupā riki pehē pái keruhū rahā, ihē rehe pepy'a katu ta tipe. Tupā ngi ihē ajur. Ko ihē axo apo 'y. Ihē aputar, a'erehe ihē ajur my? Anī. Aja ym. Ihē ke a'e muwyr, a'erehe ko ihē ajur. 43 Mā! Ihē apandu ame'ē ke pekwa ym. Ihē apandu ame'ē ke rehe pehendū tar ym, a'erehe pekwa ym.

44 —Satana riki pehē pái. (Ājā ramūi a'e.) Ta'yr ta ke pehē. A'e putar ame'ē ke pema'ema'e tar katu. Ngā jukwaha ke a'e. Aja te'eha riki a'e. Jete har pandu ym te a'e, a'erehe te'e pame a'e pandu. Te'e a'e pandu rahā, aja te'eha te'e a'e. Amō ta ke a'e mu'e. (A'erehe te'e a'eta pandu tī.) 45 Te'e a'e. Ihē anī. Jete har te Tupā rehe har ihē apandu. A'erehe ihē rehe pehē pejurujar ym. 46 “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e” aja ihē rehe har pandu ym te awa. Jete har ihē apandu rahā, ma'erehe ihē rehe pehē pejurujar ym my? 47 Tupā je'ēha rehe Tupā kotyhar ta hendu katu. Pehē anī. Pehē riki Tupā kotyhar ta ym pehē. A'erehe pehendū ym ehe — aja ngā pe Jesu pandu.

Amarā nixói rahā, pete'e Jesu ixo

48 Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu ipe:

—Jete har japandu. Nde riki samari ywy pe har aja riki. (Jande ruwajan nde.) Ājā nde py'a rehe ihī. (A'erehe nde ereka'u te'e) — aja Jesu pe.

49 A'e pandu:

—Anī. Nixói te ājā ihē py'a rehe. Katu ihē pái keruhū rehe har ihē apandu. Pehē anī. Ihē rehe har pehē juru ai. 50 Katu ihē rehe har ngā pandu. Ame'ē panduha ke ihē aputar ym. Ame'ē panduha ke amō riki putar. Ihē pái keruhū putar. A'e riki ihē pe pandu ta: “Ne katu te” aja. 51 Mā! Pejuru jar ym ihē rehe. Pesarahā! Ihē apandu ame'ē ke rehe amō hendu katu rahā, a'e manō ym ta — aja Jesu pandu.

52-53 A'eta pandu:

—Mā! Nde ereka'u te'e. Amarā manō. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta manō tī. Nde erepandu: “Ihē apandu ame'ē ke rehe amō hendu katu rahā, a'e manō ym ta” aja. Mā! Nde ereka'u te'e. A'erehe ājā nde py'a rehe ihī, aja jakwa katu te apo 'y. Tupā je'ēha rehe Amarā hendu katu. A'e riki jande ramūi. A'e manō. I'ar koty te we nema'e pyrātāha my? Aja rahā, nde rehe hendu katu ame'ē ta manō ym ta my? Tupā je'ēha pandu ame'ē ta aja tī. Tupā je'ēha rehe a'eta hendu katu tī. A'eta manō tī. Nerahā! Nde erepandu ame'ē ke rehe amō hendu rahā, manō ym ta, aja nde erepandu. Anī. Amarā ta 'ar koty te we nema'e pyrātāha aja ym. A'erehe: “Manō ym ta” aja nde erepandu ym ta me'ē te'e — aja ngā pandu.

54 —Pesarahā! Kuja ihē. Ihē pái ihē rehe har pandu ame'ē ke ihē. “Nde katu te” aja. Ame'ē ke ihē jeje ihē rehe har apandu rahā, ame'ē panduha jaxer ta tipe. Anī. Amō pandu. Ihē pái riki ihē rehe har pandu: “Nde katu te” aja. A'e riki pehē pái keruhū, aja pepandu. 55 Anī. Ehe har pekwa ym te. Ihē anī. Akwa katu ehe har. “Ehe har ihē akwa ym” aja ihē apandu ta tipe rahā, pehē aja te'e ihē apandu ta tipe tī. Ehe har ihē akwa katu. A'e pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu katu. 56 Amarā riki pehē ramūi, aja pepandu. Kome'ē ywy keruhū pe ihē ajur, aja a'e ukwa. A'erehe hury katu. Jete. A'e usak. Pe, hury katu tī — aja ngā pe Jesu pandu.

57 Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu:

—Mā! Tamūi te ym riki nde. Kuja, 50 warahy 'ar ym nde. Marā ka ym nde rehe Amarā usakiha — aja Jesu pe.

58 A'e pandu:

—Pesarahã! Amarã nixói rahã, pete'e ihẽ axo — aja ngã pe Jesu pandu.

⁵⁹ Ame'ẽ ke a'eta hendu rahã, ita ra'yr ke pyhyk. (Tupã a'e tĩ, katu ym, aja a'eta ukwaha, a'erehe jukwa ta tipe.) Ita ra'yr ombor ta ehe, Jesu rehe. Anĩ. Jesu jumukanim ngã ngi. Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi uhem oho.

9

Eha ym te ame'ẽ ke Jesu mukatu

¹ Jesu wata oho ixo rahã, amõ sawa'e rehe a'e usak. Eha ym te ame'ẽ ke a'e. U'ar ramõ rahã, aja te'e a'e. ² Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. U'ar ramõ rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e. Ipái ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahã my? Sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahã my? Myja my? — aja Jesu pe.

³ A'e pandu:

—Anĩ. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te my? Anĩ. Aja ym riki. Ipái ta aja ma'ema'e. A'erehe eha ym te my? Anĩ. Aja ym tĩ. Tupãma'e pyrãtãha ke ihẽ amujesak ta ipe. A'erehe eha ym te aja a'e u'ar. ⁴ Ihẽ ke ihẽ pái muwyr. Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Wera rahã, aja jama'ema'e ta me'ẽ te'e. (Aja rahã, ko ihẽ axo rahã, Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e.) Pytun rahã, paraky ym ta awa. (Aja rahã, jamanõ rahã, marã ka ym japarakyha.) ⁵ Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ axo rahã, weraha aja ihẽ. (A'ep pe har ta pe Tupã rehe har ihẽ amujekwa katu, a'erehe weraha aja ihẽ) — aja Jesu pandu.

⁶ Aja me'ẽ upa a'e pandu rahã, ywy rehe a'e tymũ. Aja a'e mutu'um. Pe, ame'ẽ ke eha ym te ame'ẽ reha rehe a'e mujar. ⁷ Pe, Jesu pandu ipe:

—Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ẽ pe ekutuk eho. Her Siroe — aja ipe.

[Ame'ẽ y renda rer: “Y ko werur ame'ẽ ke” aja ngã ukwa.] Pe, sawa'e oho. Eha ke kutuk oho. Upa rahã, a'e jywyr. Eha katu jywyr uwyr 'y. Upa katu te ma'e ke rehe usak apo 'y.

⁸ Kwehe tamatarer ke ngã pe sawa'e pandu pandu rahã, amõ ta usak ehe. A'eta pandu. Sawa'e rok rake ixo ame'ẽ ta pandu tĩ. Kuja pandu:

—Peme'ẽ riki tamatarer ke ngã pe pandu pandu uĩ ame'ẽ ke a'e — aja ngã.

⁹ Amõ ta pandu:

—A'e tỹ. A'e riki — aja.

—Anĩ. Aja ym. A'e aja saka, amõ kome'ẽ — aja amõ ta pandu.

—Jete. Ihẽ ko — aja sawa'e pandu.

¹⁰ Pe, ngã pandu:

—Myja nde reha katu oho apo my? — aja ipe.

¹¹ Sawa'e pandu:

—Amõ sawa'e ywy ke mutu'um. Her Jesu. Ame'ẽ ke ihẽ reha rehe mujar. Pe, ihẽ pe a'e pandu: “Eho. Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ẽ pe ekutuk eho. Her Siroe” aja ihẽ pe. A'erehe ihẽ aho. Pe, ihẽ reha ihẽ akutuk rahã, pahar upa ma'e ke rehe ihẽ asak katu 'y — aja ngã pe.

¹² Amõ ta pandu:

—My ame'ẽ sawa'e ixo my? — aja ipe.

—Ihẽ akwa ym — aja ngã pe sawa'e pandu.

Mukatuha rehe har parise ta ukwa tar katu

¹³ Pe, parise ta koty sawa'e ke amõ ta raho. Sawa'e eha katu ramõ ame'ẽ ke raho. ¹⁴ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ywy ke Jesu mutu'um. (Paraky te'e, aja ukwaha naĩ.) Eha ym te ame'ẽ ke

a'e mukatu. ¹⁵ Amō we parise ta pandu:

—Myja nde reha katu oho my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—Ywy tu'um ke ihē reha rehe a'e mujar. Ihē reha ihē akutuk. Apo ihē asak katu ma'e ke rehe 'y — aja a'eta pe.

¹⁶ Parise ta ngi har amō ta pandu:

—Aja mukatu ame'ē ke Tupā muwyr ym. Putu'uha 'ar rahā, a'e putu'u ym. (Paraky te'e ame'ēja saka.) A'erehe a'e ke Tupā muwyr ym — aja pandu.

—Anī. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ma'e ym ta. A'e ma'e riki, a'erehe Tupā muwyr ame'ē ke a'e aja mujekwa — aja amō ta pandu.

Pe, a'eta amō koty koty ukwa.

¹⁷ Pe, sawa'e pe parise ta pandu tī:

—Ne reha ke a'e mukatu, aja nde erepandu. Myja ehe har nde erekwa my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—A'e riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke — aja parise ta pe.

¹⁸ Jundéu awa tama'e kapitā ta jurujar tar ym. Sawa'e riki eha ym te ame'ē ke. Apo ma'e ke usak katu 'y. Ame'ē ke rehe a'eta jurujar ym. A'erehe ipái ta ke a'eta mujy'ar.

¹⁹ Pe, ipái ta pe a'eta pandu:

—Kō pehē ra'yr my? U'ar ramō rahā, eha ym te ame'ē ke a'e, aja pepandu. Aja rahā, myja a'e usak katu apo my? — aja ipái ta pe.

²⁰ Ipái ta pandu:

—A'e riki jande ra'yr, aja jakwa katu. U'ar ramō rahā, eha ym te ame'ē ke a'e, aja jakwa katu tī.

²¹ Myja a'e usak katu apo my, ame'ē ke jakwa ym. Eha ke awa mukatu my? Ame'ē ke jakwa ym tī. Pehē atu peme'u ipe! Sawa'e riki a'e apo. A'e pandu katu ta — aja parise ta pe ipái ta pandu.

²² Aja me'ē ipái ta pandu. Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi a'eta kyje, a'erehe aja me'ē a'eta pandu. “Jesu riki Tupā muwyr ame'ē ke” aja amō pandu rahā, kapitā ta pandu ta: “Mā peja jy'ariha renda pe ame'ē ta jy'ar ym te ta apo 'y” aja. ²³ Ame'ē panduha ngi ipái ta kyje. Jy'ar tar katu we rī. A'erehe aja a'eta pandu: “A'e riki sawa'e apo 'y. Pehē atu peme'u ipe” aja.

²⁴ Sawa'e ke parise ta muhyk tī. Mokōihar muhyk. Eha katu ramō ame'ē ke. A'eta pandu ipe:

—Tupā ruwa koty aja jaxo. A'erehe jetehar te ke nde erepandu katu ta me'ē te'e. Epandu katu apo 'y. Ame'ē sawa'e nde ke mukatu. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ke a'e, aja jakwa — aja parise ta pandu.

²⁵ Sawa'e pandu:

—A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e nahā my? Aja ym nahā my? Ame'ē ke ihē akwa ym. Kuja jō ihē akwa katu. Ihē reha ym te ihē. Apo upa ma'e ke rehe ihē asak katu 'y — aja parise ta pe.

²⁶ A'eta pandu:

—Myja a'e ma'e nde pe my? Myja nde reha a'e mukatu my? — aja sawa'e pe.

²⁷ Sawa'e pandu:

—Upa ihē apandu pehē pe. Pe, pehendu ym ihē rehe. Ma'erehe amō we pehendu tar katu my tī? Inamō pejumu'e tar katu nahā my? — aja parise ta pe.

²⁸ Pe, sawa'e pe a'eta je'ē je'ē hū. Pandu ipe tī:

—Nde! Nde riki ima'e jumu'eha ke nde. Jande riki Moise ma'e jumu'eha ta ke jande. ²⁹ Moise namō Tupā pandu, aja jakwa katu. Ame'ē sawa'e anī. Jakwa ym ehe har. Awa je'ēha rupi a'e uwyr my? Jakwa ym — aja parise ta pandu.

³⁰ Sawa'e pandu:

—Māte hū puki! Ihē reha ke a'e mukatu. Pe, awa je'ēha rupi a'e uwyr my? Ame'ē ke pekwa ym!

Mā! ³¹ Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ë ke Tupā namō pandu rahā, Tupā hendu ym ehe, aja jakwa katu. Tupā rehe amō ipy'a katu. A'e putar ame'ë ke ma'e tī. Tupā namō ma'e ke ame'ë pandu rahā, Tupā hendu katu ta ehe. Aja jakwa katu. (A'erehe ihē ke mukatu ame'ë ke rehe Tupā hendu katu, aja ihē akwa katu.) ³² Kome'ë ywy keruhū Tupā mujā. Arahā har eha ym te ame'ë ke amō mukatu. Eha ym te ame'ë ke u'ar. Ame'ë reha ke amō mukatu. Aja me'ë jahendu ym te. ³³ Apo ame'ë sawa'e ke Tupā muwyr ym rahā, marā ka ym ma'e katu ame'ë ke a'e ma'eha — aja parise ta pe sawa'e pandu.

³⁴ A'eta pandu ipe:

—Mā! (Jaxer nde.) Nde ere'ar rahā, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'eha namō nde erexo. Jande ke nde eremu'e tar katu rāi. Katu ym nde — aja sawa'e pe parise ta pandu.

Pe, pandu ipe:

—Apo ngi har jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe nde erejy'ar ym te ta 'y — aja sawa'e pe.

Amō ta eha ym te aja saka

³⁵ Sawa'e ke parise ta muhem mondo. Ame'ë ke Jesu hendu rahā, sawa'e ke kekar oho. Pe, mahem rahā, pandu ipe:

—Tupā je'ēha rupi uwyr ame'ë ke rehe nde erejuruar katu my? Awa a'e tī. Tupā je'ēha rupi uwyr ame'ë ke a'e — aja Jesu ipe.

³⁶ —Sa'e! Awa ame'ë my? Ihē pe emujekwa. Aja rahā, ihē ajuruar katu ta ehe — aja Jesu pe sawa'e pandu.

³⁷ —Ko ihē riki ame'ë. Upa nde eresak ihē rehe! Ne namō ihē apandu a'am — aja Jesu.

³⁸ Sawa'e pandu:

—Sawa'e! Nde rehe ihē ajuruar katu — aja Jesu pe.

Pe, Jesu ruwa koty a'e wapyk. Ipynarāi pe wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moī moī ehe.)

³⁹ (Ame'ë mukatuha rehe har ngā pe) Jesu pandu:

—Kome'ë ywy keruhū pe ihē ajur. A'erehe ngā rehe har ihē amujekwa ajur. Tupā rehe har amō ukwa tar katu my? Ehe har amō ukwa tar ym my? Ame'ë ke ngā mujekwa ta. Pesarahā! “Ehe har akwa ym” aja pandu ame'ë ke eha ym te, ame'ëja saka. Ame'ë ta ukwa ta. Aja rahā, eha katu ame'ë ke a'e aja mujekwa. Amō pandu: “Ehe har akwa katu” aja pandu naī. Eha katu ame'ë ke a'e aja ukwaha naī. Anī. “Ehe har ukwa ym” aja upa ngā pe mujekwa. Aja rahā, eha ym te ame'ë ke a'e aja mujekwa — aja Jesu pandu.

⁴⁰ Amō parise ta a'ep ixo. Jesu pandu ame'ë ke rehe a'eta hendu. A'erehe pandu ipe:

—Mā! Jande riki eha ym te ame'ë ke jande aja nde erepandu my? — aja Jesu pe. (“Tupā rehe har jakwa” aja ame'ë ta ukwaha naī.)

⁴¹ Jesu pandu:

—Tupā rehe har pekwa, aja pepandu tipe. Pehē reha katu, aja pepandu tipe tī. Anī. Ihē rehe pehendu ym. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e pexo. A'erehe pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ym, aja pexo. Pesarahā! “Ehe har jakwa ym” aja pepandu ta tipe rahā, pehē reha ym te aja pexo ta tipe. Aja rahā, Tupā mujekwa ta tipe. Aja rahā, pekwa katu ta tipe. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ta tipe, aja pexo ta tipe — aja Jesu pandu.

10

Arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu

¹ Ajame'ë ke arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu ngā pe:

—Pesarahā! Arapuharan kurar rukwen rupi amō ixo ym oho rahā, ame'ë riki mukanīha ke. Amō koty rupi ixo oho, mukanim raho.

² Hukwen rupi ixē oho, amē'ē riki usakiha ke. Arapuharan ta usakiha ke. ³ Hukwen harōha hukwen ke pirar ta ipe. Pe, her rupi usakiha pukái rahā, arapuharan ta hendu katu. Pe, soroka pe upa muhem raho. ⁴ Upa muhem raho rahā, usakiha riki oho py. Arapuharan ta haikwer rupi oho. Usakiha pukáiha ukwa katu. Haikwer rupi oho. ⁵ Amō pukái rahā, amē'ē raikwer rupi oho ym ta. Ijar pukáiha aja ym hendu, a'erehe haikwer rupi oho ym ta. Ujan ta oho ingi — aja Jesu pandu.

⁶ Myja me'ē arapuharan ta usakiha my, amē'ē ke Jesu pandu. Anī. (Arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu rahā, juehe har a'e mukwa uī.) Amē'ē ke parise ta ukwa ym.

Jesu riki arapuharan ta usakiha katu aja a'e

⁷ Kuja Jesu pandu tī:

—Pesarahā! Ihē riki arapuharan kurar rukwen aja saka. (Aja rahā, ihē rehe jurujar katu amē'ē ta riki ihē pái keruhū koty oho ta.) ⁸ Amō usakiharan ta heta ixo. Tupā rehe har mu'eharan ta ke amē'ē ta. Amē'ē ta mukanīha aja saka. Ihē nixói rahā, uwyr. Amē'ē ta te'e pandu. Anī. Amē'ē ta rehe arapuharan ta hendu ym. (Aja rahā, Tupā rehe jurujar katu amē'ē ta hendu ym.) Mu'eharan ta rehe hendu ym.

⁹ —Kurar rukwen aja saka ihē. Arapuharan ta ixē oho. (Aja rahā, ihē rehe jurujar katu amē'ē ta ke ihē pái keruhū namō ixo ta.) Pe, hukwen rupi arapuharan ta ixē oho. Uhem oho tī. Pe, kápī heta amē'ē rupi u'u oho. Aja usakiha usak katu, arapuharan ta rehe. Aja ihē tī. Ihē kotyhar ta rehe ihē asak katu tī. A'eta rehe ahaihu katu tī. ¹⁰ Mukanīha uwyr rahā, mukanim ta uwyr. Arapuharan ke jukwa ta tī. Mai ta uwyr tī. Ihē anī. Ihē rehe

jurujar katu amē'ē ta pe uhāha ihē amē'ē ajur. Hury katu hū ta.

¹¹ —Ihē riki usakiha katu amē'ē ke ihē. Usakiha katu amē'ē manō ta. Aja rahā, arapuharan ta manō ym ta. Aja ihē tī. Ihē amanō ta. A'erehe ihē rehe jurujar katu amē'ē ta Tupā namō ixo ta. Mupyraraha renda pe oho ym te ta. ¹² Amō paraky amē'ē rehe arapuharan jar muhepy. Usakiha muhepyha ke. Pe, so'o jarō amē'ē ke uhyk rahā, amē'ē parakyha ujan ta oho. Usakiha te aja ym a'e. Arapuharan ta ima'e ym. Ijar ym a'e. A'erehe ujan oho. Pe, amō amō arapuharan ke so'o jarō amē'ē jukwa. Amō koty koty muhāi mondo tī. ¹³ Tamatarer ke jō parakyha putar. Arapuharan ta rehe a'e ipy'a ym, a'erehe ujan oho.

¹⁴ —Ihē riki usakiha katu amē'ē ke ihē. Awa ihē kotyhar ta my? Amē'ē ke akwa katu. Pe, ihē rehe har ihē kotyhar ta ukwa katu tī. ¹⁵ Aja ihē pái tī. Ihē rehe har ihē pái keruhū ukwa katu. Pe, ihē pái keruhū rehe har ihē akwa katu tī. Aja ihē kotyhar ta ke ihē akwa katu tī. Pe, ihē amanō ta. A'erehe ihē rehe jurujar katu amē'ē ta ihē pái namō ixo ta.

¹⁶ —Amō arapuharan ta ixo. Aja amō awa ta ixo. Amē'ē ta ke kurar pe amuxe ta me'ē te'e. Aja ihē rehe har amē'ē ta pe ihē amu'e katu ta. (Aja rahā, amē'ē ta ihē rehe hendu katu ta.) Peteihar henda pe johu ixo ta. Amē'ē ta johu petei usakiha rehe jō hendu katu ta. Ihē riki amē'ē usakiha ke.

¹⁷ —“Nde ereputar rahā, ihē amanō ta” aja ihē pái pe apandu. A'erehe ihē rehe ihē pái keruhū ipy'a katu. Ihē amanō rahā, ihē ke ihē pái mukwera katu ta muhem tī. ¹⁸ Ihē aputar ym rahā, ihē ke amō jukwa ym ta. Ihē jō aputar rahā, ihē ke amō jukwa ta. Ihē pe ihē pái keruhū pandu: “Ne jō nde ereputar rahā, nde eremanō ta. Pe, ne jō nde ereputar rahā, nde

erekwera katu ta erehem tĩ” — aja Jesu pandu ngã pe.

¹⁹ Jesu pandu ame'ë ke rehe jundéu awa tama'e kapitã ta amõ koty koty ukwa. ²⁰ Amõ amõ ta pandu:

—Ipy'a rehe ãjã ihĩ. A'e riki ka'u te'e. Ma'ewã pehendu ehe — aja ngã.

²¹ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Ipy'a rehe ãjã ihĩ rahã, marã ka ym aja me'ë katu panduha. Eha ym te ame'ë ta reha ke marã ka ym ãjã mukatuha. (A'erehe ipy'a rehe ãjã ihĩ ym aja jakwa katu) — aja Jesu rehe har ngã pandu.

Aja amõ koty koty pandu.

Jesu ke jundéu awa ta putar ym

²² Pe, amõ ngã mi'u matyriha rehe uhyk oho. Arahã yman Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ mukatu. Ame'ë ke jundéu awa ta ukwa ukwa ixo apo. Jerusarë ok ta pe jumuhury katu ta ngã juehe. Rysã riki arahã. ²³ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rymy'y wyr rupi Jesu wata oho ixo. Jumu'eha renda keruhũ rymy'y rer: “Saromã.” ²⁴ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta juramã uwyr ehe. A'eta pandu:

—Aja te'e jande ke nde eremuka'u te'e my. Jetehar te ke epandu jande pe. Nde riki Kirisutu my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde my? — aja Jesu pe.

²⁵ A'e pandu:

—Upa ihë apandu pehë pe tipe. Pe, pejurujar ym. Ihë pái keruhũ je'ëha rupi marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ihë ama'ema'e. Ame'ë riki ihë rehe har mujekwa tipe. ²⁶ Pejurujar tar ym ehe. Ihë kotyhar ta aja ym pehë. Ihëma'e arapuharan ta aja ym pehë. A'erehe pejurujar ym ta. ²⁷ Ihë apandu ame'ë ke rehe ihë kotyhar ta hendu katu. Ihëma'e

arapuharan ta aja a'eta. A'eta rehe har ihë akwa katu. Pe, ihë namõ a'eta jumu'e ixo. ²⁸ A'eta ke ihë amuhã katu ta. Mupyraraha renda pe oho ym te ta. Ihë ngi a'eta ke mukanim ym te ta awa. ²⁹ Ihë rehe ame'ë ta ke ihë pái keruhũ muhyk katu. (Aja rahã, ihë rehe ame'ë ta jurujar katu.) I'ar koty te we a'e pyrãtãha ke. Aja rahã, ihë pái ngi ihë kotyhar ta ke mukanim ym te ta awa tĩ. ³⁰ Jande juja katu te jande — aja Jesu pandu ngã pe.

³¹ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta ita ra'yr pyhyk tĩ. Japi ta a'e ke tĩ. Aja jukwa ta tipe. ³² Jesu pandu:

—Pehë ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ihë ama'ema'e hũ. Ihë pái keruhũ mujekwa ihë pe, ame'ë ke ihë ama'ema'e hũ tĩ. My me'ë rehe peparahy my? Pe, ihë ke ita ra'yr pe jajapi tar katu my? — aja Jesu pandu.

³³ Kapitã ta pandu:

—Ma'e katu ame'ë ke nde erema'ema'e. Ame'ë ke rehe ita ra'yr ke jambor ym ta. Anĩ. Awa te'e nde. Tupã nde tĩ, aja nde erepandu. A'erehe nde ke ita ra'yr pe jajapi ta — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, ame'ë ke aja te'eha jetehar te ke. Aja jande jakwa katu. Ame'ë pe kuja Tupã pandu: “Pehë riki tupã ta” aja.

³⁵ —Aja Moise je'ëha rehe panduha ihĩ. Ima'e je'ëha ke Tupã muwyr. Ame'ë ta pe a'e pandu: “Pehë riki tupã ta” aja. Aja rahã, ima'e je'ëha ke Tupã muwyr, ame'ë ta riki tupã ta aja panduha ihĩ.

³⁶ Aja rahã, ame'ë ta 'ar koty te we ihë apandu katu: “Tupã ihë” aja. Ihë rehe ihë pái keruhũ katu usak. Kome'ë wyw keruhũ pe ihë ke a'e muwyr. Ingi ajur. A'erehe: “Tupã ra'yr ihë” aja ihë apandu katu. Aja rahã: “Nde ke jajukwa ta” aja pepandu ym ta me'ë te'e.

³⁷ —Ihē pái keruhũ putar ame'ẽ ke ihē ama'ema'e ym ta tipe rahã, ihē rehe mã peja pejuruar ym. ³⁸ Ihē pái keruhũ putar ame'ẽ ke ihē ama'ema'e katu rahã, mã peja ihē rehe pejuruar katu. Ihē rehe pejuruar ym rahã, mã peja ihē ama'eha rehe pesak ame'ẽ ke rehe pejuruar katu. Aja rahã, pekwa katu ta. Ihē pái namõ ihē juehe katu ihē axo, aja pekwa katu ta. Ihē namõ a'e juehe katu a'e ixo, aja pekwa katu ta tĩ — aja Jesu pandu ngã pe.

³⁹ Pe, amõ we tĩ. A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitã ta manga tipe. Anĩ. Jesu oho te'e ingi.

⁴⁰ Pe, y ruwái koty Jesu jywyr oho tĩ. Y rer Jondã. Yman a'ep Juã mujahuk u'am. Ame'ẽ renda pe Jesu oho. A'ep a'e pyta. ⁴¹ Heta ngã uhyk uwyr ehe. A'eta pandu:

—Tupã rehe har Juã mujekwa rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Juã ma'e ym. Ko riki upa a'e pandu ame'ẽ ke jete har te ke. Kome'ẽ rehe har Juã pandu hũ, Jesu rehe har. Ame'ẽ riki upa jete har te ke. A'erehe Tupã muwyr ame'ẽ ke ko, aja jakwa katu — aja Jesu rehe har ngã pandu.

⁴² Pe, a'ep heta ngã jurujar katu ehe, Jesu rehe.

11

Rasaro manõ

¹ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Rasaro. Mbeta ok ta pe har ke a'e. A'ep hendyr ta ixo tĩ. Her Mari. Amõ Mar. Pe, Rasaro ma'e ahyha pyhyk.

² [Ame'ẽ Mari riki Jesu py rehe ma'e pihe katu ame'ẽ ke jyhẽ. Pe, i'a pe juhyk. Muxikã riki. Ame'ẽ kywyr riki ma'e ahyha pyhyk, Rasaro ke.]

³ Pe, Jesu pe je'eha ke hendyr ta mondo. Kuja:

“Sawa'e! Nde erepy'a katu ehe ame'ẽ ke ahy hũ ixo” aja ipe.

⁴ Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, a'e pandu:

—Ma'e ahyha namõ a'e ixo. Manõ ta a'e. Ame'ẽ ke rehe jõ ym. Katu Tupã rehe har amõ ta pandu ta tĩ, a'erehe ma'e ahyha ke a'e pyhyk. Pe, katu ihē rehe har amõ ta pandu ta tĩ. Tupã ra'yr ihē — aja Jesu pandu.

⁵ Mar rehe Jesu ipy'a katu. Ianam rehe aja tĩ. Rasaro rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. ⁶ Pe, Rasaro ahy ixo, aja Jesu hendu tipe rahã, hendu ame'ẽ pe a'e pyta we rĩ. Mokõi a'ep a'e ukwer rĩ. ⁷ Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Jundéi ywy pe jajywyr ta jaho — aja.

⁸ A'eta pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Amukwehe a'ep pe har jundéu awa tama'e kapitã ta ahy usak nde rehe. Ita ra'yr pe nde ke japi tar katu tĩ. A'ep nde erejywyr ta my? — aja Jesu pe.

⁹ Pe, a'e pandu:

—Aho ta kÿ. Warahy katu rahã, wera katu. Pe, weraha rupi amõ paraky katu. (Aja saka wera rahã, Tupã putar ame'ẽ ke ihē ama'ema'e ta me'ẽ te'e. Arahã, ihē ruwajan ta ihē ke jukwa ym ta.) ¹⁰ Pytun rahã, paraky ym awa. (Arahã, Tupã putar ame'ẽ ke ihē ama'ema'e ta tipe rahã, ihē ruwajan ta ihē ke jukwa ta.) A'erehe wera rahã jõ Tupã putar ame'ẽ ke ihē ama'ema'e ta — aja Jesu.

¹¹ Pe, pandu tĩ:

—Rasaro riki ukwer ou apo. Amupak ta ihē aho kÿ. Rasaro riki jande rehe katu ame'ẽ ke a'e — aja Jesu pandu.

¹² Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! A'e ukwer ou rahã, katu ta oho — aja Jesu pe.

¹³ Rasaro manõ te. Anĩ. “A'e ukwer ou” aja me'ẽ Jesu pandu. Anĩ. Rasaro ukwer te'e ou, aja jumu'eha ta ukwaha naĩ. ¹⁴ A'erehe Jesu mujekwa katu:

—Rasaro manõ te. ¹⁵ Inamõ ihē axo ym, a'erehe pehẽ pe katu tiki.

Inamō ihē axo ym, a'erehe ihē rehe pejurujar katu te we ta. Ihē ke Tupā muwyr aja pejurujar katu te we ta tī. A'erehe ihē rury katu axo. Jahorahā! Jasak ta jaho ehe — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, amō jumu'eha ta pe Tome pandu:

—Inamō jande johu jaho tī. (Jan-dema'e mu'eha ke ngā jukwa ta.) Inamō jamanō ta — aja.

Ame'ē Tome rehe har amō ta pandu: “Mokōihar ta ke” aja.

Kweraha rehe har Jesu pandu

¹⁷ Mbeta ok ta pe Jesu uhyk oho rahā, Rasaro ke ngā upa mou, aja ukwa. Itakwar rupi mou. Tumeme ukwer apo. Ajaha pe Jesu uhyk oho. ¹⁸ Mbeta ok ta riki Jerusarē ok ta ngi paite ym. Mahapyr kiro met tate nahā my, paiteha ke. ¹⁹ Paite ym, a'erehe heta Jerusarē ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe, Mar rehe. Jundéu awa ta ke a'eta. Mari rehe aja tī. Uhyk uwyr ehe tī. Ixywyr manō, a'erehe hendyr ta py'a ke muhury uwyr ngā.

²⁰ Jesu riki uwyr ixo, aja Mar hendu rahā, ixoty a'e oho. Mari anī. Hok pe a'e pyta. ²¹ Mar uhyk ehe rahā, a'e pandu:

—Sawa'e! Se nde erexo rahā, ihē kywyr manō ym ta tipe. ²² Apo Tupā pe ma'e ke nde erepandu rahā, nde rehe a'e hendu katu ta. Aja ihē akwa katu — aja Jesu pe.

²³ A'e pandu:

—Nde kywyr kwera katu ta uhem tī — aja ipe.

²⁴ Mar pandu:

—'Ar rehe angaha uhyk rahā, a'e ke Tupā mukwera katu ta muhem, aja ihē akwa katu — aja Jesu pe.

²⁵ A'e pandu ipe:

—Ihē riki ngā ke ihē amukwera katu ta amuhem. Uhāha ihē riki ame'ē me'ē ta ngā pe. Ihē rehe amō jurujar katu rahā, a'e uhā te hū ta ixo. Manō rahā, a'e kwera katu ta uhem tī. ²⁶ Apo ixo ame'ē ta ihē

rehe jurujar katu rahā, uhā te hū ta ixo. Ihē apandu ame'ē ke rehe nde erejurujar katu my? — aja Mar pe Jesu pandu.

²⁷ Mar pandu:

—A'e tŷ. Sawa'e! Nde riki Tupā muwyr ame'ē ke, aja ihē akwa katu. Tupā ra'yr nde, aja akwa katu tī. Kome'ē ywy keruhū pe uwyr ame'ē ke nde — aja Jesu pe Mar pandu.

Jesu jixi'u

²⁸ Upa Mar pandu rahā, hok pe a'e jywyr oho. Mari pe pandu. Ngā ukwa ym ha rupi pandu.

—Sawa'e pete'e ixo. Nde pe pukái u'am — aja ianam pe.

²⁹ Ame'ē ke rehe Mari hendu rahā, pahar pu'am. Pe, ixoty a'e oho. ³⁰ [Ok ta pe Jesu uhyk ym we rī. Mar namō a'e pandu u'am. A'ep a'e pyta we rī.] ³¹ Hok pe Mari namō amō ta ixo. Jundéu awa ta ixo. Mari ke a'eta muhury we u'am. A'eta Mari rehe usak. A'e pu'am. Pe, pahar oho. Ame'ē ke rehe a'eta usak rahā, Mari raikwer rupi a'eta oho tī. Kangwer renda rehe Mari jixi'u oho, aja a'eta ukwaha naī.

³² Jesu ixo ame'ē pe Mari uhyk rahā, usak ehe, Jesu rehe. Pe, Jesu ruwa koty ipynarāi pe Mari wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moī moī ehe.) Pe, a'e pandu:

—Sawa'e! Se nde erexo rahā, ihē kywyr manō ym ta tipe — aja Jesu pe.

³³ A'e jixi'u, ame'ē ke rehe Jesu usak. Mari namō jundéu awa ta uwyr tī. A'eta jixi'u tī. Ame'ē ke rehe a'e usak tī. Pe, pyrara usak ehe. Pyai a'e tī. ³⁴ Pe, Jesu pandu:

—My pehē pemou my? — aja.

Amō ta pandu:

—Sawa'e! Esak ejurahā! — aja ipe.

³⁵ Jesu jixi'u. ³⁶ A'erehe jundéu awa ta pandu: “Mā! Pesarahā! Ipy'a katu ehe, Rasaro rehe” aja ngā. ³⁷ Amō ta je'ē je'ē hū:

—Mā! Eha ym te ame'ē ke a'e mukatu. Mā! Rasaro ke a'e mukatu ta tipe my tī? Aja rahā, manō ym ta tipe my tī. Katu ym — aja ngā ukwaha nāi.

Rasaro ke Jesu mukwera

³⁸ Jesu pyai hū tī. Pe, kangwer renda pe a'e oho. Itakwar keruhū ke ame'ē. Itahu pe hukwen ke amō kynda. ³⁹ Jesu pandu:

—Itahu ke pemujere — aja ngā pe.

Pe, Mar pandu. Ixywyr ambyr rendyr ke a'e. Kuja pandu:

—Anī! Sawa'e! Inem apo! Tumeme mouha ke ukwer apo — aja Jesu pe.

⁴⁰ Jesu pandu:

—Nde erejuruar katu rahā, Tupāma'e pyrātāha rehe nde eresak ta kŷ. Aja nde pe ihē apandu — aja Mar pe.

⁴¹ Pe, amō ta itahu mujere. Pe, ywa rehe Jesu ma'ā. A'e pandu:

—Ihē pāi keruhū! Ihē rehe nde erehendu katu, a'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja apandu nde pe.

⁴² Aja te'eha ihē rehe nde erehendu katu, aja ihē akwa katu. “Nema'e pyrātāha ke emujesak” aja apandu apo. Aja rahā, se ixo ame'ē ta usak ta tī. Aja rahā, ihē ke nde eremuwyr aja se ixo ame'ē ta jurujar katu ta — aja Jesu pandu.

⁴³ Upa pandu rahā, hātā a'e pukái:

—Rasaro! Ehem ejur!

⁴⁴ Pe, manō ame'ē ke kwera katu uhem uwyr. Upa jupukeka namō uhem uwyr. Ijywa rupi pukek, pan pe. Itymā rupi aja tī. Huwa rupi aja tī. Pe, Jesu pandu amō ta pe:

—Pejirar. Mā peja hok pe jywyr oho! — aja ngā pe.

Jesu ke amō ta jukwa tar katu

(Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2)

⁴⁵ Mari rehe heta jundéu awa ta usak uwyr. Jesu mukwera ame'ē ke rehe ame'ē ta usak tī. Pe, ame'ē

ta jurujar katu ehe. ⁴⁶ Pe, amō ta oho. Parise ta koty oho. Pe, Jesu mukwera ame'ē rehe har ame'ē ta pe a'eta pandu. ⁴⁷ Pe, parise ta jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta namō johu jy'ar. Pe, pandu pandu a'eta jupe:

—Myja me'ē peme'ē ma'eha jamukanim ta my? Marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke upa peme'ē sawa'e ma'ema'e ixo. ⁴⁸ Ame'ē ke jamuputu'u ym rahā, upa ngā jurujar katu ta ehe my. Pe, homa awa tama'e kapitā ta parahy ta. Pe, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke upa ta a'eta mai. Jande ngi jandema'e ywy ke a'eta jo'ok ta tī — aja a'eta jupe.

⁴⁹ Pe, amō pandu. Her Kái. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū a'e. Ame'ē warahy 'ar rahā, pa'i keruhū a'e. Kuja a'e pandu:

—Mā! Pekwa ym ma'e ke! ⁵⁰ Jande johu homa awa tama'e sonda ta jukwa rahā, katu ym. A'erehe peteī sawa'e manō rahā, johu jande ke ame'ē ta jukwa ym ta. Ame'ē ke pekwa ym my — aja ngā pe Kái pandu. (“Peteī sawa'e manō” aja pandu rahā: “Jesu manō ta me'ē te'e” aja mujekwa.)

⁵¹ [Aja me'ē a'e pandu tipe. Ukwa katu ym panduha ke. Ame'ē warahy 'ar rahā, jundéu awa tama'e pa'i keruhū a'e. A'erehe Tupā mujekwa ame'ē ke a'e pandu katu u'am. A'erehe ukwa katu ym panduha ke. Kuja riki Jesu ke amō ta jukwa ta. Pe, jundéu awa ta manō ym ta. (“Manō ym ta” aja pandu rahā: “Mupyraraha renda pe oho ym te ta” aja mujekwa katu.) ⁵² Jesu manō, a'erehe jundéu awa ta jō manō ym ta my. Anī. Ame'ē jō ym. Jesu manō, a'erehe upa amō awa ta manō ym ta tī. Tupā ra'yr ta aja me'ē ta amō koty koty ixo. Ame'ē ta manō ym ta tī. Tupā ra'yr ta aja me'ē ta amō koty koty ixo. Peteīhar aja johu ngā ixo, aja mujy'ar. A'erehe Jesu manō

tī. (“Manō ym ta” aja pandu rahā: “Mupyraraha renda pe oho ym te ta” aja mujekwa katu.)]

⁵³ Pe, a'engi Jesu ke jundéu awa tama'e kapitā ta jukwa tar katu. “Mā peja Jesu ke jajukwa” ame'ē ke a'eta pandu pandu a'eta jupe. ⁵⁴ A'erehe Jundéi ywy pe Jesu ixo rahā, heta ame'ē ta rupi a'e wata ym. Pe, amō koty a'e oho. Amō ok ta pe oho. Her Eparī ok ta. Ame'ē riki awa nixói te ame'ē rake ihī. A'ep jumu'eha ta namō a'e pyta.

⁵⁵ Pe, ngā mi'u matyriha rehe uhyk Tate. Her Pasuko. Arahā jundéu awa ta imi'u matyr. Jumuhury ngā. Pe, amō amō ok ta ngi Jerusarē ok ta pe heta ngā uhyk oho. A'ep imi'u matyriha uhyk ym rahā we, jahuk ngā. Moise mupinim, aja jahuk. Aja rahā, Tupā ruwa koty ipy'a juhyk, aja saka ixo, aja ngā ukwa. ⁵⁶ Arahā Jesu ke ngā kekar kekar ixo tipe. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'eta jy'ar rahā, pandu pandu ngā jupe:

—Myja ta my? Kome'ē ngā mi'u matyriha rehe Jesu usak ym ta uwyr my? Uwyr ym ta my? — aja ngā jupe.

⁵⁷ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu. Parise ta pandu tī. Kuja:

—Jesu rehe pesak rahā, jande pe pepandu pejur. Aja rahā, a'e ke japyhyk ta jaho — aja ngā pe pandu.

12

Ma'e pihe katu ame'ē ke Jesu py rehe Mari jyhē

(Matéu 26.6-13; Mak 14.3-9)

¹ Pasuko 'ar rehe uhyk ym we rī. Heta we ta ukwer rī. Kuja, awa po wajar petēi ukwer we ta rī. Pe, Mbeta ok ta pe Jesu oho. A'ep Rasaro ixo. Jesu mukwera ame'ē ke a'e. ² A'ep pe har ta imi'u moī ipe. Mar amō moī moī ngā pe. Jesu namō ma'e u'uha renda pe Rasaro

wapyk uī. ³ Pe, ita parasuku ra'yr ke Mari pyhyk. Ta'yr riki. Kuja meiju rit ihī. Ma'e jumupiheha ihī ipe. Her na. Hepy te hū ame'ē ke. Ame'ē ke Jesu py rehe a'e jyhē. Pe, jutuwa pe juhyk. Upa hok wyr rupi piheha uhāi oho. ⁴ Pe, jumu'eha ta ngi har amō pandu. Jun Ikario ke. A'e riki Jesu ruwajan ta ke muhyk ta werur ehe. Ame'ē pandu:

⁵ —Mā! Jumupiheha upa mujaxer. Ame'ē ke muhepy rahā, tamatarer pyhyk hū ta tipe. Pe, ame'ē tamatarer ke ima'e ym te ame'ē ta pe me'ē me'ē katu. Aja rahā katu ta tipe — aja Jun pandu.

Jumupiheha hepy hū. Kuja, 300 wera rahā, amō paraky. Pe, ame'ē tamatarer pe ame'ē jumupiheha jo'ok katu. Hepy te hū. ⁶ Aja me'ē Jun pandu rahā, ima'e ym te ame'ē ta pe a'e me'ē tar katu. Anī. Aja ym. Mukanīha a'e. A'e riki tamatarer ryru rahoha ke. Pe, ame'ē ngi a'e te'e jo'ok jo'ok. Pe, ima'e ke rehe jō ma'e muhepy hepy. (Amō we tamatarer hyru pe matyriha a'e putar, a'erehe kūjā rehe har je'ē je'ē a'e.) ⁷ Pe, Jesu pandu:

—Mā peja Mari rehe har peje'ē je'ē ym. Ihē rete ke amō ta mou ta raho. (Aja riki jundéu awa ta. Amō manō, pe, hete ke mupihe. Pe, mou.) Ihē ke mou ym we rī. Mou ta raho. Mou ym rahā we, ihē ke Mari mupihe. Mou apo, ame'ēja saka. ⁸ Ima'e ym te ame'ē ta pe tamatarer ke peme'ē me'ē tar katu rahā, pete'e ixo. Aja te'eha ixo. Ihē anī. Aja te'eha pehē namō ihē axo ym ta, a'erehe kūjā ma'eha katu — aja ngā pe pandu.

Rasaro ke amō ta jukwa tar katu tī

⁹ Mbeta ok ta pe Jesu ixo, aja heta jundéu awa ta hendu. A'erehe a'eta oho ixoty. Jesu rehe a'eta usak oho. A'e ke rehe jō ym. Rasaro rehe a'eta usak oho tī. Jesu mukwera ame'ē ke a'e. ¹⁰⁻¹¹ A'erehe heta jundéu

awa ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. A'erehe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe: "Rasaro ke jajukwa jaho" aja a'eta jupe. Jesu rehe ngã jurujar katu rahã, jundéu awa tama'e kapitã ta koty ngi a'eta tyryk oho. (Jesu kotyhar wan ta.) A'erehe Jesu rehe jyty'ym, a'erehe Rasaro ke jukwa tar katu tĩ.

Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk oho
(Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11;
Ruk 19.28-40)

¹² Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu uwyr ixo, aja heta te hũ ngã hendu. Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u matyriha rehe ngã uwyr. Jesu uwyr ta aja ngã hendu. ¹³ A'erehe pindo ro aja me'ẽ ngã mondok. Ame'ẽ ke namõ Jesu rehe ngã usak oho. (Aja rahã, kapitã keruhũ jumai ym ha rupi kotur, aja mujekwa katu.) Hãtã pandu pandu oho:

—Tupã riki katu te me'ẽ ke. Sawa'e te je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke nde. Mã peja Tupã usak katu nde rehe. Mã peja jundéu awa tama'e kapitã keruhũ rehe a'e usak katu tĩ — aja heta ngã pandu pandu.

¹⁴ Pe, jumen ke Jesu mahem. Ame'ẽ 'ar pe a'e wapyk. Tupã paper rehe ymanihar panduha ihĩ, aja a'e oho. Kuja:

¹⁵ "Siã ok ta pe har ta! Pekyje ym pehẽ!

Pehẽma'e kapitã keruhũ petur ixo apo 'y.

Jumen ra'yr 'ar pe uwyr ixo" aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. ("Siã ok ta pe har ta" aja pandu rahã: "Jerusarẽ ok ta pe har ta" aja mujekwa.)

¹⁶ Arahã ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta ukwa ym. Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr raho rahã, ame'ẽ panduha ihĩ ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, aja a'eta ma'ema'e ipe. Ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo tĩ.

¹⁷ Itakwar keruhũ ngi Rasaro ke Jesu pukái. Pe, mukwera katu.

Arahã Jesu namõ heta ngã ixo. Ame'ẽ ta mukweraha rehe usak. Ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu ngã pe. ¹⁸ Ame'ẽ ke rehe ngã hendu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'e. Aja riki. A'erehe a'eta usak ehe oho, Jesu rehe. ¹⁹ Pe, parise ta pandu pandu a'eta jupe:

—Pesarahã! Ixoty upa ngã oho rĩ. Katu ym jande pe. Marã ka ym ixoty ngã jy'ariha jamukanĩha! — aja a'eta jupe. (A'erehe jyty'ym ehe, Jesu rehe.)

Amõ awa ta Jesu rehe usak tar katu

²⁰ Ngã mi'u matyriha rehe amõ awa ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke. Ngere ywy pe har ta ke ame'ẽ ta. Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ oho. Jerusarẽ ok ta pe moĩ moĩ oho. ²¹ A'ep ame'ẽ ta Siri rehe usak rahã, pandu ipe:

—Sa'e! Jesu rehe jasak tar katu — aja ipe.

[Siri riki Mesái ok ta pe har kwe. Ame'ẽ ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ.]

²² Pe, Siri Andere pe pandu oho. A'engi Jesu pe mokõihar ta pandu oho:

—Nde rehe amõ awa ta usak tar katu — aja.

²³ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ihẽ katu te me'ẽ ke, aja Tupã mujekwa ta. (Ame'ẽ ke peme'ẽ amõ awa ta ukwa ta tĩ.) Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk apo. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. ²⁴ Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ahúi aja me'ẽ ra'ĩ peteihar jõ ixo. Jytyym ym rahã, peteihar jõ ixo. Jytyym rahã, hywõi ta. I'a hũ ta. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Ihẽ rete mou ta raho. (Ha'ĩ jytyym, ame'ẽja saka.) Pe, ihẽ akwera katu ta ahem. A'engi ihẽ rehe jurujar katu ta ngã. Pe, ihẽ kotyhar ta heta hũ ta. (I'a heta hũ, ame'ẽja saka.) ²⁵ Amõ pandu: "Jesu rehe ihẽ ajurujar katu, a'erehe amõ ta ihẽ ke jukwa tar katu. Anĩ. Amanõ

tar ym. A'erehe ajurujar katuha ke ahijar ta" aja. Aja rahā, a'e te'e manō ta kŷ. Tupā namō ixo ym ta. Amō pandu: "Kome'ē wyw keruhū pe axo. Jesu rehe ajurujar katu, a'erehe ihē ke amō ta jukwa tar katu. Jesu putar rahā, ihē amanō ta. Ihē ajurujar katuha ke ahijar ym ta" aja. Aja rahā, Tupā namō a'e ixo katu ta. ²⁶ Ihēma'e miasu aja amō ixo tar katu rahā, mā peja ihē apandu ame'ē ke ema'ema'e katu. Pe, ihē axo ame'ē pe ihēma'e miasu ta ixo ta tī. Ihē apandu ame'ē ke amō ma'ema'e rahā: "A'e katu te ame'ē ke a'e" aja ihē pái keruhū pandu ta — aja Jesu pandu.

Manō ame'ē rehe har Jesu pandu

²⁷ A'e pandu tī:

—Apyai te ihē apo. Myja ta ihē apandu my? Kuja my: "Papa! Ihē apyraryha nga ihē ke ejo'ok" aja my? Anī. Aja me'ē ihē apandu ym ta. Ihē apyraryha ihē apyhyk ta. A'erehe kome'ē wyw keruhū pe ihē ajur. ²⁸ "Papa! Ihē apyrary ta axo. Ame'ē ke ngā ukwa rahā: 'Tupā! Ne jō riki katu te me'ē ke' aja emupandu ngā ke" — aja ipái pe Jesu pandu.

Pejot ywa ngi panduha uwyr:

—"Ihē riki katu te me'ē ke" aja ngā ke ihē amupandu. (Aja rahā: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja ihē rehe har ngā pandu ta.) Aja amō we ihē amupandu ta tī — aja.

²⁹ A'ep heta ngā ixo. Ame'ē je'ēha rehe ame'ē ta hendu rahā, pandu naī:

—Mā! Tupā tyapu hū — aja.

Amō ta pandu:

—Anī. Tupā je'ēha rahoha pandu ipe — aja naī.

³⁰ Jesu pandu:

—Anī. Ihē pái pandu. Tupā pandu. Ihē ke a'e muhury tar katu, a'erehe aja me'ē a'e pandu my? Anī. Aja ym. Ihē ke a'e muwyr aja ihē rehe har pejurujar katu te we ta rī. A'erehe aja me'ē Tupā pandu.

³¹ Apo Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe Tupā pandu ta: "Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Katu ym pehē" aja. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē tama'e kapitā pehī. Satana a'e. (Ājā ramūi a'e tī.) Ame'ēma'e pyrātāha ke Tupā muputu'u ta kŷ tī. ³² Pe, ihē ke amō ta mujar ta mu'am. Pe, heta kome'ē wyw keruhū pe har ta ke ihē koty amujy'ar ta — aja Jesu pandu.

³³ [Aja me'ē a'e pandu rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō ta, aja mujekwa ngā pe.] ³⁴ Pe, ngā pandu:

—Tupā je'ēha rupi uwyr ame'ē ke uhā te hū, aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Aja jande jakwa. Tupā je'ēha rupi uwyr ame'ē ke myra ngā mupia ame'ē ke rehe manō ta kŷ, aja nde erepandu tī. Kirisutu ke a'e. (Manō ta ame'ē ke uhā te hū aja saka.) Mā! Aja rahā, awa riki Tupā je'ēha rupi uwyr ame'ē ke my? Jakwa ym — aja Jesu pe ngā pandu.

³⁵ A'e pandu:

—Weraha aja pehē namō axo ta. Weraha aja ihē. (Aja rahā, amō we mi Tupā rehe har ihē amu'e katu te we ta rī.) A'erehe ihē axo rahā, ehe har pejumu'e katu te we rī. Pe, pytuniha aja uwyr ta. (Aja rahā, ihē nixói ta. Aja rahā, amu'e ym ta tī.) Tupā rehe har ukwa ym rahā, myja katu ame'ē ke amō ma'ema'e my? Ame'ē ke ukwa ym. Ixoha katu ym riki. ³⁶ Weraha aja ihē. Ihē axo rahā, Tupā rehe har ihē amu'e rī. Ame'ē rehe pejurujar katu. (Aja rahā, ihē kotyhar ta aja pexo ta.) Weraha aja pexo. (Aja rahā, Tupā rehe har pejumu'e ta rī) — aja Jesu pandu ngā pe.

Aja me'ē upa pandu rahā, a'e jumukanim oho ngā ngi. (Jundéu awa tamūi ta jukwa tar katu. Manōha angaha rehe uhyk ym we rī, a'erehe jumukanim oho.)

Jundéu awa ta jurujar tar ym ehe

³⁷ Jundéu awa tama'e kapitā ta ruwa koty marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'ema'e hū tipe. A'eta jurujar ym ehe. ³⁸ Pe, yman Isai mupinim, aja me'ē uhyk. Isai riki ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Tupā! Myrandu japandu, ame'ē ke rehe jurujar ym awa. Ngā pe nema'e pyrātāha nde eremujesak. Nde rehe jurujar ym awa tī” aja Isai mupinim.

³⁹⁻⁴⁰ Pe, jundéu awa ta jurujar ym ehe. Jesu rehe har amō we Isai mupinim. Ame'ē pandu ame'ē ke rehe uhyk apo tī.

“Ngā ke Tupā muma'ā ym. Aja rahā, usak ym ma'e ke ngā.

Ngā ukwaha ke a'e mukanim tī. Aja rahā, ma'e ke ukwa ym ngā tī.

Ixoty ipy'a ke ngā muruwak ym mondo. A'erehe ame'ē ta ke Tupā muhā ym” aja Isai mupinim.

Ame'ē ke rehe uhyk apo tī. A'erehe jundéu awa ta jurujar ym ehe, Jesu rehe.

⁴¹ Yman Jesu nixói rahā, Jesuma'e pyrātāha rehe Isai usak, ame'ēja saka. A'erehe aja me'ē a'e mupinim. Yman Tupā'ā mujekwa ame'ē ke Isai mupinim.

⁴² Amō ta anī. Heta jundéu awa tama'e kapitā ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. Anī. Parise ta ngi ame'ē ta kyje. A'erehe ngā hetaha ta pe ame'ē ta pandu ym. Parise ta ukwa rahā, pandu ta: “Jy'ariha renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y' aja. Ame'ē ke kapitā ta putar ym. Jy'ar katu te we ta rī, a'erehe: “Jesu rehe jurujar katu” aja ngā hetaha ta pe ame'ē ta pandu ym. ⁴³ Ame'ē ta ma'e putar katu tī. “Mā! Pehē katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ē ke i'ar koty te we putar katuha. “Pehē katu” aja Tupā pandu, ame'ē ke putar we.

Jesu je'ēha rupi Tupā pandu pandu ta ngā rehe har

⁴⁴ Ngā pe hātā Jesu pandu:

—Ihē rehe amō jurujar katu rahā, ihē rehe jō jurujar katu. Anī. Ihē ke muwyr, ame'ē ke rehe a'e jurujar katu tī. ⁴⁵ Ihē rehe amō usak rahā, ihē ke muwyr ame'ē ke rehe usak tī, ame'ēja saka tī.

⁴⁶ Weraha aja ihē ajur. Kome'ē wwy keruhū pe ihē ajur. (Aja rahā, Tupā rehe har ihē amujekwa ajur.) Pe, ihē rehe jurujar katu ame'ē ta pytuniha aja ixo ym. (“Tupā rehe har akwa ym” aja ixo ym ta.) ⁴⁷ Ihē apandu ame'ē ke rehe amō hendu ym rahā, ehe har ihē apandu ym ta. “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e” aja apandu ym ta. Ehe har aja me'ē ihē apandu ym ajur. Anī. Kuja riki. Ame'ē ta ke ihē amuhā katu ajur. ⁴⁸ Ihē ke amō putar ym. Ihē apandu ame'ē ke rehe hendu ym tī. A'erehe 'ar rehe angaha uhyk rahā, Tupā pandu ta. “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Katu ym nde” aja ta. ⁴⁹ Jete. Ihēma'e akwa katuha jō ihē apandu my? Anī. Aja ym. Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. “Ma'e ihē apandu ta my” ame'ē ke a'e riki mujekwa ihē pe. Ihē pe je'ēha muwyr tī. ⁵⁰ A'e pandu ame'ē ke rehe amō hendu katu rahā, ame'ē ke a'e muhā katu ta. Aja ihē akwa katu. A'erehe ihē pái keruhū pandu ame'ē ke ihē apandu katu ngā pe tī — aja Jesu pandu.

13

Ype jumu'eha ta py ke Jesu kutuk

¹ Peteī ukwer rahā, Pasuko 'ar rahā, imi'u matyriha rehe uhyk ta. Kome'ē wwy keruhū Jesu hijar ta oho. Ipái koty oho ta. Ame'ē angaha rehe uhyk oho 'y. Aja a'e ukwa katu. Kome'ē wwy keruhū pe ima'e jumu'eha ta ixo. Ame'ē ta rehe aja te'eha a'e ipy'a katu. Upa ym ame'ē.

² Pytun ramō rahā, ma'e ke Jesu u'u uī, jumu'eha ta namō. Huwajan ta ke Jesu rehe Jun muhyk ta werur. Ame'ē ke Jun py'a rehe Satana upa moī. (Ājā ramūi a'e.) Jun riki Simā Ikario ra'yr. ³ Upa pyrātāha ke ipái keruhū muwyr ipe, Jesu pe. Ame'ē ke a'e ukwa katu. Tupā ngi a'e uwyr. Ixoty a'e jywyr ta oho, aja a'e ukwa katu tī. ⁴ Pe, Jesu pu'am. Kamixa i'ar rupi har jo'ok. Iwyr rupi har pete'e ihī. Pe, y juhykiha ke ixu'a rupi a'e pukwar. (Aja rahā te'e paraky ame'ē ma'eha aja a'e ma'e.) ⁵ Pe, mbasi pe y ke a'e moī. Pe, jumu'eha ta py ke a'e kutuk, y pe. Upa kutuk rahā, y juhykiha pe muxikā. ⁶ Pe, Simā Petu rehe uhyk rahā, Petu pandu:

—Sawa'e! Ihē py nde erekutuk ta my tī? — aja ipe.

⁷ —A'e tŷ. Ma'erehe nde py ihē akutuk ta my? Ame'ē ke nde erekwa ym we rī. A'engi nde erekwa ta — aja ipe.

⁸ —Mā! Ihē py nde erekutuk ym te ta! (Mā! Te'e paraky ame'ē ma'eha aja nde erema'e ym ta ihē pe. Ame'ē ke aputar ym) — aja Jesu pe.

—Nde py ihē akutuk ym rahā, ihēma'e jumu'eha aja ym ta nde — aja Petu pe.

⁹ —Sawa'e! Aja rahā, ihē py jō ekutuk ym. Anī. Upa ekutuk. Ihē po ekutuk tī. Ihē ruwa aja tī. Ihē py tī. Upa ekutuk — aja Simā Petu pandu.

¹⁰ —Y pe amō upa jahuk rahā, xi'a ym awa. Amō we jahuk ym ta awa. Ipy jō a'e kutuk katu. Upa katu te pehē py'a juhyk, aja pexo. Anī. Pehē ngi har peteīhar jō ipy'a juhyk ym, aja me'ē ixo — aja Jesu ipe.

¹¹ [Huwajan ta ke amō muhyk ta werur ehe, ame'ē rehe har Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu: "Upa katu te pehē py'a juhyk, aja pexo. Anī. Pehē ngi har peteīhar jō ipy'a

juhyk ym, aja me'ē ixo" aja pandu. (Ame'ē riki Jun.)]

¹² Jumu'eha ta py upa kutuk rahā, kamixa i'ar rupi har ke Jesu munde tī. Pe, henda pe a'e wapyk oho tī. A'e pandu a'eta pe:

—Ma'erehe pehē py ihē akutuk my? Ame'ē ke pekwa my? Pehē pe amujekwa ta. ¹³ "Ngā mu'eha nde" aja ihē pe pepandu. "Ihēma'e sawa'e te" aja ihē pe pepandu tī. Aja me'ē ko ihē tī. A'erehe aja me'ē pepandu rahā, katu tiki. ¹⁴ Pehēma'e sawa'e te ihē. Pehēma'e mu'eha ihē tī. Pehē py ke ihē akutuk ramō. ¹⁵ Te'e paraky ame'ē ke aja pehē pe ihē ama'e tī. Aja rahā, aja pema'ema'e pehē jupe tī. Te'e paraky ame'ē ta aja pema'ema'e pehē jupe tī. ¹⁶ Pesarahā! Ijar 'ar koty te we miasu katuha my? Anī. Aja ym. Myrandu mondo ame'ē 'ar koty te we myrandu rahoha katuha my? Anī. Aja ym tī. (A'erehe ihē 'ar koty te we pehēma'e katuha my? Anī. Aja ym tī. Aja rahā ihē aja pehē tī. Te'e paraky ame'ē ta aja pema'ema'e ta me'ē te'e tī.) ¹⁷ Apo ihē apandu ramō, ame'ē rehe har pekwa katu. Aja me'ē te'e paraky ame'ē ta aja pema'ema'e rahā, pehē rury katu ta pexo.

¹⁸ —Pehē py'a juhyk, aja apandu ramō. Upa katu te pehē rehe har apandu ym. Ihē katu asak ame'ē rehe har ihē akwa katu. Pe, Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Aja uhyk ta me'ē te'e. Kuja:

"Ihē namō ma'e ke u'u. A'e riki ihē ruwajan wan uwak oho" aja panduha ihī.

¹⁹ —Aja uhyk ym rahā we, ame'ē ke ihē apandu pehē pe. Aja rahā, ame'ē rehe uhyk rahā, ihē rehe pejurujar katu ta. Ihē ke Tupā muwyr. Aja me'ē ke ihē. Upa akwa katu. Ame'ē ke rehe pehē pejurujar katu ta tī. ²⁰ Ko jetehar te ke ihē apandu pehē pe. Ihē amondo ame'ē ke rehe amō ipy'a katu rahā, ihē rehe a'e ipy'a katu tī.

Ihē rehe amō ipy'a katu rahā, ihē ke muwyr, ame'ē ke rehe a'e ipy'a katu tī. (Tupā rehe tī) — aja Jesu pandu.

Huwajan ta ke Jesu rehe Jun riki muhyk ta werur

(*Matéu 26.20-25; Mak 14.17-21; Ruk 22.21-23*)

²¹ Jesu upa pandu rahā, pyai te hū. Kuja a'e mujekwa:

—Ko jete har te ke ihē apandu pehē pe. Pehē ngi har peteī ihē ruwajan ta ke ihē rehe muhyk ta werur — aja Jesu.

²² Pe, jumu'eha ta ma'ā ma'ā a'eta juehe. Awa rehe har a'e pandu my, ame'ē ke a'eta ukwa ym te. ²³ Jumu'eha ta ngi har amō wapyk uī. Jesu rake wapyk uī. Jesu ipy'a katu ehe ame'ē ke a'e. ²⁴ Ame'ē pe ipo te'e Simā Petu pandu:

—Awa rehe har Jesu pandu my? Ame'ē ke eme'u ipe — aja Simā ipo te'e.

²⁵ Pe, ame'ē jumu'eha oho we ixoty, Jesu koty. Pe, pandu ipe:

—Sawa'e! Awa rehe har nde erepandu my? — aja Jesu pe.

²⁶ Jesu pandu:

—Ma'e rykwer pe mbeju ke ihē amururu ta. Ame'ē ke amō pe ihē ame'ē ta. Ehe har ihē apandu — aja ipe.

Pe, mbeju ke a'e pyhyk. Ma'e rykwer pe mururu. Pe, Jun pe a'e me'ē. A'e riki Simā Ikario ra'yr. (Aja ihē pe Jesu mujekwa. A'erehe Jesu rehe huwajan ta ke Jun riki muhyk ta werur, aja akwa. Ihē Juā.) ²⁷ Pe, mbeju ke Jun pyhyk rahā, pahar ipy'a rehe Satana ihī. (Ājā ramūi ke a'e.) Pe, Jesu pandu ipe, Jun pe:

—Ma'e ke nde erema'e ta, ame'ē ke pahar ema'e eho — aja ipe.

²⁸ A'ep wapyk uī ame'ē ta ukwa ym. Mā'erehe aja Jesu pandu my, ame'ē ke ukwa ym. ²⁹ Tamatarer usakiha ke Jun. A'erehe ngā mi'u matyriha rehe amō we ma'e ke

jo'ok ta me'ē te'e, aja Jesu pandu ipe, aja amō amō jumu'eha ta ukwaha a'eta jupe naī. Amō ta kuja ukwaha a'eta jupe naī tī. Ima'e ym te ame'ē ta pe ma'e ke Jun me'ē me'ē, aja Jesu pandu ipe, aja ukwaha a'eta jupe naī tī. ³⁰ Mbeju ke Jun upa pyhyk rahā, a'e uhem oho. Pytun riki.

*“Pepy'a katu pehē juehe pexo.”
Ame'ē panduha pyahu ame'ē ke.*

³¹ Jun uhem oho rahā, amō jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Apo ihē katuha ke Tupā mujekwa ta pehē pe. Tupā katuha ke ihē riki amujekwa ta tī. Ihē ma'eha namō amujekwa ta pehē pe. ³² Pe, Tupāma'e pyrātāha ke ihē amujekwa rahā, apo a'e atu ihēma'e pyrātāha ke mujekwa ta tī. ³³ Ihē ra'yr ta aja pehē. Pehendu katurahā! Pehē namō yman ym ta ihē axo apo 'y. Ihē ke pekekar ta pexo kŷ. Amukwehe jundéu awa ta pe kuja ihē apandu: “Ihē aho ame'ē pe peho ym ta” aja. Apo aja me'ē pehē pe ihē apandu ta tī.

³⁴—Panduha pyahu ame'ē ke ihē apandu pehē pe apo. Kuja: “Pepy'a katu pehē juehe pexo.” Pehē rehe ihē apy'a katu. Aja pepy'a katu ta me'ē te'e pehē juehe pexo tī. ³⁵ Pepy'a katu pehē juehe pexo rahā, pehē riki ihēma'e jumu'eha ta ke, aja amō ta ukwa katu ta tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Petu te'e pandu ta, ame'ē ke Jesu mujekwa

(*Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34*)

³⁶ Simā Petu pandu:

—Sawa'e! My nde ereho ta my? — aja Jesu pe.

—Ihē aho ame'ē pe marā ka ym ihē raikwer rupi nde erehoha. Yman te rahā, ihē raikwer rupi nde ereho ta kŷ tī — aja Petu pe.

³⁷ Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Ma'erehe nde raikwer rupi ihê aho ym ta my? Ihê amanô ta, aja rahã, nde ke amô ta jukwa ym ta — aja Jesu pe.

³⁸ —Nde eremanô ta my? Anĩ. Ko jete har apandu nde pe. Sapukái je'ê ym rahã we: “Jesu rehe har akwa ym ihê” aja ihê rehe har te'e nde erepandu ta. Mahapyr aja me'ê te'e nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu pandu.

14

Ipái koty oho ha Jesu mujekwa

¹ Jesu pandu tĩ:

—Mã peja pepyai ym. Pejumupyai ym tĩ. Tupã rehe pejuru jar katu. Aja rahã, ihê rehe pejuru jar katu tĩ. ² Ihê pái renda pe mâte hũ ok ta ke ihĩ. Aja ym rahã, ihê apandu ym ta tipe. Mâte hũ ihĩ. A'ep upa katu te ihê amoĩ ta. Upa katu te ihĩ ta. ³ Pe, upa rahã, ihê ajywy r ta. Pe, ihê namô pehê ke ihê araho ta kÿ. Ihê axo ame'ê pe pexo katu ta kÿ tĩ. ⁴ Ihê aho ta, ame'ê pe peho ha pekwa katu pexo — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

⁵ Tome pandu:

—Sawa'e! My nde ereho ta my? Jande jakwa ym. A'erehe jahoha jakwa ym tĩ — aja ipe.

⁶ Jesu pandu:

—Ihê rehe amô juru jar katu rahã jô, a'ep oho ta. Ihê riki jete har te ke Tupã rehe har ihê amujekwa. Ihê riki awa ta ke ihê amuhã katu ta. Ihê rehe amô juru jar ym rahã, ihê pái renda pe oho ym te ta awa. ⁷ Apo ihê rehe har pekwa katu. A'erehe ihê pái rehe har pekwa katu ta tĩ. Apo har kupe koty ehe har pekwa. Pesak ehe tĩ — aja jumu'eha ta pe.

⁸ Siri pandu ipe:

—Sawa'e! Nde pái keruhũ jande pe emujesak! Aja rahã, a'ewan apo — aja ipe.

⁹ Jesu pandu:

—Siri! Yman riki pehê namô ihê axo. Ihê rehe har nde erekwa ym my rĩ? Ihê rehe amô usak rahã, ihê pái rehe usak tĩ, ame'êja saka tĩ. A'erehe: “Nde pái keruhũ jande pe emujesak” aja ym epandu. ¹⁰ Ihê pái namô ihê juehe katu ihê axo. Aja nde erejuru jar katu my — aja Siri pe pandu.

Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu tĩ:

—Pehê pe ihê apandu ame'ê ke ihê jeje apandu. Anĩ. Aja ym. Ihê namô ihê pái ixo. A'e riki ihê ama'ema'eha ke mujekwa. ¹¹ Ihê pái namô ihê juehe katu ihê axo. Ame'ê ke rehe mã peja pejuru jar katu. Ame'ê ke rehe mã peja pejuru jar ym rahã, marã ka ym amô ma'eha, ame'ê ke ihê ama'ema'e katu. (Ame'ê ke rehe pesak.) A'erehe mã peja ihê rehe pejuru jar katu. ¹² Ko ihê apandu pehê pe. Ihê rehe amô juru jar katu rahã, ihê aja marã ka ym amô ma'eha, ame'ê ke a'e ma'ema'e katu ta tĩ. Jete. Ihê pái koty ihê aho ta, a'erehe ihê 'ar koty te we marã ka ym amô ma'eha, ame'ê ke a'e ma'ema'e katu ta tĩ. Ihê aho rahã, pyrãtãha ke a'e muwy r ta, a'erehe ihê 'ar koty te we ma'e katu ame'ê ke amô ma'ema'e katu ta tĩ.

¹³ —Ihê aputar aja pepandu ame'ê ke ihê amuwyr ta pehê pe. Aja rahã, ihê páima'e pyrãtãha ke ihê amujesak ta pehê pe. Ta'yr ke ihê. ¹⁴ Ihê aputar aja upa ihê pe pepandu rahã, ihê amuwyr ta pehê pe — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupã'ã ke ipái muwy r ta

¹⁵ A'e pandu tĩ:

—Ihê rehe pepy'a katu rahã, ihê je'êha rehe pehendu katu ta. ¹⁶ Ihê pái pe ihê apandu ta. Pe, amô pehê namô ma'e ke ma'ema'e, ame'ê ke a'e muwy r ta pehê pe. ¹⁷ I'ã ke ame'ê. Jete har te ke Tupã rehe har a'e mujekwa ta. Pehê namô aja te'eha a'e ixo ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ê ta pe a'e muwy r ym te ta.

I'ã ke muwyr ym te ta. Tupã rehe har a'eta ukwa ym. A'erehe ame'ẽ ta pe muwyr ym te ta. Pehẽ anĩ. Tupã rehe har pekwa katu. Pehẽ namõ a'e ixo. Pehẽ py'a rehe a'e ihĩ katu tĩ. A'erehe ehe har pekwa katu pexo.

¹⁸ —Pehẽ jeje pexo aja ihẽ amupyta ym ta pehẽ ke. Pehẽ koty ihẽ ajywyr ta. ¹⁹ Heta ym ukwer rahã, ihẽ rehe amõ ta usak ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta usak ym te ta ihẽ rehe. Pehẽ anĩ. Ihẽ rehe pesak katu ta kÿ tĩ. Ihẽ ruhã te hũ aja ihẽ axo, a'erehe pehẽ ruhã te hũ aja pexo ta tĩ. ²⁰ Ihẽ akwera katu ahem rahã, ihẽ rehe pesak ta kÿ tĩ. Arahã ihẽ pái namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo, ame'ẽ ke pekwa katu ta. Ihẽ namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo, ame'ẽ ke pekwa katu ta tĩ.

²¹ —Ihẽ je'ẽha ke amõ ukwa, pe, hendu katu ehe rahã, ame'ẽ riki ihẽ rehe ipy'a katu ame'ẽ ke. Ihẽ rehe amõ ipy'a katu rahã, ame'ẽ rehe ihẽ pái ipy'a katu ta tĩ. Ihẽ aja tĩ. Apy'a katu ehe tĩ. Pe, ihẽ juehe har ihẽ amujekwa katu te we ta ipe rĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

²² Pe, amõ Jun pandu. [Jun Ikario ame'ẽ anĩ. Amõ Jun.] Kuja pandu:

—Sawa'e! Jande pe nde rehe har nde eremujekwa ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe nde rehe har nde eremujekwa ym ta. Myja ame'ẽ my? — aja Jesu pe.

²³ A'e pandu:

—Ihẽ rehe amõ ipy'a katu rahã, ihẽ je'ẽha rehe hendu katu ta tĩ. Ihẽ pái ipy'a katu ta ehe tĩ. Ame'ẽ namõ ihẽ pái pyta ta ixo tĩ. Ihẽ aja tĩ. Ipy'a rehe apyta ta tĩ. ²⁴ Ihẽ rehe amõ ipy'a ym rahã, ihẽ je'ẽha rehe hendu ym ta tĩ. A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ym ihẽ rehe har. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe jõ pehendu. Anĩ. Ihẽ pái pandu ame'ẽ ke rehe pehendu tĩ. Ihẽ ke a'e muwyr.

²⁵ —Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, upa Tupã'ã rehe har ihẽ apandu pehẽ pe. ²⁶ A'e riki pehẽ namõ ma'ema'e ame'ẽ ke a'e. Upa ma'e ke a'e mu'e ta pehẽ pe. Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke a'e mujekwa ta pehẽ pe tĩ. Ma'e ke peharái rahã, ame'ẽ ke a'e mujekwa ta pehẽ pe. Ihẽ je'ẽha rupi I'ã ke Tupã muwyr ta kÿ. A'e riki mu'e katu ta pehẽ ke.

²⁷ —Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury katu ta. Pekiye ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta hury. Aja ym ihẽ amuhuryha. (I'ar koty te we ihẽ amuhury katuha.) Pejumupyai ym. (Pehẽ namõ aja te'eha ihẽ axo ta.) A'erehe pekiye ym tĩ. ²⁸ “Ihẽ aho ta. Pe, pehẽ koty ihẽ ajywyr ta” aja ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe rehe pehendu. Ihẽ 'ar koty te we ihẽ pái katuha. A'erehe ixoty ihẽ aho ta. A'erehe mã peja pehẽ rury katu pexo. Ihẽ rehe pepy'a katu rahã, pehẽ rury katu ta. ²⁹ Ame'ẽ rehe uhyk ym rahã we, ame'ẽ rehe har upa ihẽ apandu pehẽ pe. Pe, ame'ẽ rehe uhyk rahã, pejurujar katu ta ehe. ³⁰ Amõ uwyr ixo. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã ke a'e. A'e uwyr ixo, a'erehe i'i atu we pehẽ namõ ihẽ apandu ym ta apo rĩ. Ihẽma'e pyrãtãha ke a'e muputu'u ym te ta. ³¹ Ihẽ pái rehe ihẽ apy'a katu, aja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa ta me'ẽ te'e. A'erehe upa a'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Jaho. Sengi jahorahã — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

15

Juehe har Jesu pandu

¹ Jesu pandu:

—Ma'eywa'y aja ihẽ. Ame'ẽ ma'eywa'y usakiha aja ihẽ pái. ² Amõ amõ hymbo rehe i'a ym. Amõ amõ hymbo rehe i'a katu. Pe, i'a ym ame'ẽ ke usakiha mondok. Pe, i'a katu, ame'ẽ ngi hãkãjuk aja upa ma'e jaxer ame'ẽ ke mondok.

Upa mukatu. Aja rahā, i'a katu te ta. Aja ihē kotyhar ta tī. Amō amō tama'e ixoha katu ym. Ame'ē ta ke ihē pái mupyrara ta. (Mondok ame'ēja saka ta.) Amō amō tama'e ixoha katu riki. Ame'ē ta ixoha ke ihē pái mukatu ta tī. Aja rahā, i'ar koty te we ixo katuha. (Aja rahā i'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ta.) ³ Ihē apandu ame'ē ke rehe pejurujar katu. A'erehe pehē py'a ihē pái juhyk. ⁴ Ma'eywa'y rehe hymbo pyta katu rahā, i'a katu ta. Aja ihē namō pehē juehe katu pexo rahā, pexoha katu ta. (Aja rahā i'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e ta.) A'erehe mā peja ihē namō pehē juehe katu pexo.

⁵ —Ihē riki ma'eywa'y aja saka. Pehē riki ma'eywa rymbo aja saka. Ma'eywa rymbo i'y rehe pyta rahā, i'a katu ta. Aja ym rahā, marā ka ym i'aha. Aja pehē tī. Ihē namō pehē juehe katu pexo rahā, pexoha katu aja pexo. (Aja rahā, i'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e katu ta.) Aja ym rahā, marā ka ym pexo katuha. ⁶ Ma'eywa'y rehe hymbo katu ym rahā, usakiha ombor ta. Pe, ame'ē ke xirik ta oho. Ame'ē ke usakiha matyr ta. Pe, hapy ta. Upa ukwái ta. Aja pehē tī. Ihē namō pehē juehe katu aja ym pexo rahā, ihē pái mupyrara ta. ⁷ Ihē namō pehē juehe katu pexo rahā, peputar ame'ē ke pepandu katu ihē pái pe. Aja rahā, ame'ē ke pehē pe a'e muwyr ta. Ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu rahā, aja ta tī. Muwyr ta pehē pe tī. ⁸ Kuja ihē pái katuha ke pemujesak ta. Pexoha katu rahā, ame'ē ke pemujesak ta. Aja rahā, ihēma'e jumu'eha ta ke pehē, aja pemujekwa katu ta tī. ⁹ Ihē rehe ihē pái ipy'a katu. Aja pehē rehe ihē apy'a katu tī. A'erehe mā peja ihē namō pehē juehe katu pexo. Aja rahā tapijar te'e we pehē rehe ihē apy'a katu. ¹⁰ Ihē pái pandu ame'ē

ke rehe ihē ahendu katu. A'erehe tapijar te'e we ihē rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu rahā, tapijar te'e we pehē rehe ihē apy'a katu ta tī.

¹¹ —Upa aja me'ē pehē pe ihē apandu. Aja rahā, ihē rury katuha aja pehē tī. Pehē rury katu te ta tī. ¹² Pesarahā! Pehē pe ihē apandu. Pehē rehe ihē apy'a katu. Aja mā peja pepy'a katu pehē juehe tī. ¹³ Ehe katu ame'ē ta rehe amō ipy'a katu te rahā, a'e manō ta my. Aja rahā, ehe katu ame'ē ta manō ym ta my. Amō rahā, i'ar koty te we ipy'a katuha mujesak. Aja ipy'a katuha rehe amōma'e uhyk ym. ¹⁴ Pehē riki ihē rehe katu ame'ē ta ke. Ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu rahā, ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē. A'erehe ihē amanō ta. Aja rahā, mupyraraha renda pe peho ym te ta. Aja pehē rehe ihē apy'a katu te, aja amujekwa ta.

¹⁵ —Ijar ma'eha ke te'e paraky ame'ē ukwa ym. Pehē anī. Pekwa katu ihē ama'ema'eha. Ihē pái pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu. Ame'ē ke upa katu te pehē pe ihē apandu. A'erehe upa pekwa katu. A'erehe: "Ihēma'e parakya ta" aja ym pehē pe ihē apandu apo 'y. Anī. Upa pekwa katu, a'erehe: "Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē" aja pehē pe ihē apandu ta apo 'y. ¹⁶ Ihē ke pehē pejo'ok. Anī. Aja ym. Pehē ke ihē riki ajo'ok. Pe, ihē apandu: "Mā peja katu pexo. Ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e. Ame'ē ke ngā harái ym ta" aja.

—Pe, ihē je'eha rupi ihē pái pe ma'e ke pepandu rahā, ame'ē ke a'e muwyr katu ta pehē pe. ¹⁷ Pe, kuja pehē pe ihē apandu: "Mā peja pepy'a katu pehē juehe pexo" — aja Jesu pandu.

Jesu koty har ta rehe amō ta ahy te'e usak

¹⁸ Jesu pandu tī:

—Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ixo. Pehē rehe ame'ē ta ahy te'e usak rahā, kuja pekwa pekwa pexo. Ihē rehe ame'ē ta ahy te'e usak py. ¹⁹ Pehē riki ame'ē ta kotyhar ta rahā, pehē rehe ame'ē ta ipy'a katu ta tipe tī. Ame'ē ta ngi har pehē ke ihē ajo'ok. A'erehe ame'ē ta kotyhar ta aja ym pehē apo 'y. A'erehe pehē rehe ame'ē ta ahy te'e usak. ²⁰ Amukwehe ihē apandu ame'ē ke pekwa pekwa pexo. Kuja: “Miasu riki ijar 'ar koty te we katuha aja ym” aja ihē apandu. Ihē riki pehē jar ke. A'erehe ihē ke amō ta mupyrara rahā, miasu ta ke mupyrara ta tī. Aja rahā, pehē ke ame'ē ta mupyrara ta tī. Ihē apandu ame'ē ke rehe ame'ē ta hendu katu rahā, pepandu ame'ē ke rehe ame'ē ta hendu katu ta tipe tī. ²¹ Ihē kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē ke amō ta mupyrara ta tī. Pehē rehe hendu ym ta tī. Ihē ke muwyr ame'ē rehe har ame'ē ta ukwa ym, a'erehe pehē ke mupyrara ta. ²² Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Pe, ihē ajur ym rahā, ihē amu'e ym rahā, ame'ē ta ke Tupā mupyrara ym ta tipe. Anī. Ihē ajur riki. Amu'e tī. A'erehe: “Jande jakwa ym ha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e” aja marā ka ym ame'ē ta panduha apo 'y. ²³ Ihē rehe amō ahy te'e usak rahā, ihē pái rehe aja tī. Ahy te'e usak ta tī. ²⁴ Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe ame'ē ta pe Tupā pandu: “A'e tŷ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e” aja. Ame'ē ta ruwa koty marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e tipe. Ame'ē ke rehe usak tipe. Anī. Ihē rehe ahy te'e usak. Aja ihē ama'ema'e ym rahā, ame'ē ta ke Tupā mupyrara ym ta tipe. Anī. Usak riki. Pe, ihē rehe ame'ē ta ahy te'e usak. Ihē pái rehe aja tī. Ahy te'e usak tī. A'erehe ihē pái mupyrara ta. ²⁵ Aja Tupā je'eha

ke amō mupinim. Aja me'ē uhyk. Kuja:

“Ihē rehe amō ta ahy te'e usak.”

²⁶ —Pehē namō ma'e ke ma'ema'e, ame'ē uwyr ta. Tupā'ā ke a'e. Ihē pái ngi uwyr ta. Jetehar te ke a'e mu'e ta pehē ke. Ihē pái ngi a'e ke ihē amuwyr ta. Ihē rehe har a'e mujekwa ta. ²⁷ Pehē aja tī. Ngā ke amu'e py rahā har ihē namō pexo. A'erehe ihē rehe har pepandu pandu ta ngā pe tī — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

16

¹ A'e pandu tī:

—Upa aja me'ē ihē apandu pehē pe. Aja rahā, ihē rehe pejurujar katuha ke pehijar ym ta. ² Pe, jundéu awa tama'e kapitā ta pandu ta: “Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y” aja. Aja pehē ke a'eta muhem ta ingi. Pe, pehē ke amō ta jukwa ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk ta tī. Pehē ke amō ta jukwa rahā, Tupā putar ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e, aja ame'ē ta ukwa a'eta jupe naī. ³ Aja me'ē pehē pe a'eta ma'ema'e ta tī. Ihē rehe har a'eta ukwa ym. Ihē pái rehe har aja tī. Ukwa ym tī. A'erehe aja me'ē pehē pe a'eta ma'ema'e ta tī. ⁴ Pepyaraha rehe har ihē apandu. Aja rahā, ame'ē angaha ke rehe uhyk rahā, ihē apandu ame'ē ke pekwa pekwa ta pexo. Peta kŷ. Aja rahā tapijar te'e we ihē rehe pejurujar katu rī— aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupā'ā rehe har Jesu pandu we rī
A'e pandu tī:

—Pehē ke ihē amu'e py rahā, pehē pepyaraha rehe har ihē apandu ym. Pehē namō ihē axo, a'erehe ame'ē rehe har ihē apandu ym. ⁵ Apo anī. Apo ihē aho ta. Ihē ke muwyr. Ixoty ihē aho ta kŷ. “My nde ereho ta my?” aja ihē pe pehē ngi har pandu ym ta awa. Pekwa katu, a'erehe pandu ym ta awa. ⁶ Ihē aho ta, ame'ē rehe

har apandu. A'erehe pepyai te hũ. ⁷ Pesarahā! Ihē aho rahā, pehē pe katu tiki. Ihē aho ym rahā, pehē namō ma'e ke ma'ema'e, ame'ē uwyr ym ta pehē rehe. Tupā'ā ke a'e. Pe, ihē aho rahā, pehē pe a'e ke ihē amondo ta. ⁸ Pe, a'e uwyr rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe ma'e ke a'e mujekwa ta. Kuja mujekwa ta. “Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my? Ame'ē ke jande jakwa katu” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pandu. Anī. Ukwaha jupe naī, aja Tupā'ā mujekwa ta. Ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihē pe, aja mujekwa ta tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'e. Ame'ē ta pe Tupā pandu ta: “Mupyraraha renda pe peho ta kŷ” aja. Ame'ē ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe Tupā'ā mujekwa ta tī. ⁹ Ihē rehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jurujar tar ym. Pandu tī: “Japutar ym a'e ke” aja. A'erehe kuja Tupā'ā mujekwa ta. “Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my? Ame'ē ke jakwa katu” aja ame'ē ta pandu. Anī. Ukwaha jupe naī, aja Tupā'ā mujekwa ta. ¹⁰ Ihē pái koty ihē aho ta. A'erehe ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihē pe, aja a'e mujekwa ta tī. Ihē pái koty ihē aho ta. Pe, ihē rehe pesak ym ta tī. ¹¹ Tupā rehe ipy'a ym ame'ē tama'e kapitā ixo. Tupā upa pandu: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara hũ ta kŷ” aja. A'erehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke a'e mupyrara hũ ta tī. Aja me'ē Tupā'ā mujekwa ta tī.

¹²—Amō we pehē pe ihē apandu tar katu tipe. Pekwa ym we ta rī. ¹³ Pe, Tupā'ā uwyr rahā, upa jete-har te ke pehē pe a'e mu'e ta. Jete-har te mu'eha ke a'e. A'e je'ēha ke a'e pandu ta my? Anī. Aja ym. A'e hendu ame'ē ke pehē pe a'e mu'e ta. Tupā ngi hendu ame'ē ke mu'e ta. Pe, ma'e ke uhyk ym we rī. (Yman rahā, ma'e ke uhyk ta.) Ame'ē ke a'e mujekwa ta pehē pe tī. ¹⁴ Katu ihē

rehe har a'e pandu ta. Ihē apandu tar katu ma'e ke, ame'ē ke a'e riki mujekwa ta pehē pe. ¹⁵ Upa ihē pái pandu ame'ē ke ihē apandu tī. A'erehe aja ihē apandu pehē pe. Ihē apandu ame'ē ke I'ā mujekwa ta pehē pe tī, aja ihē apandu — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Pyaiha ke huryha wan ta uwak

¹⁶ A'e pandu tī:

—T'i atu rahā, ihē rehe pesak ym ta. Pe, amō we mi rahā, ihē rehe pesak ta kŷ tī — aja jumu'eha ta pe.

¹⁷ Pe, amō ta jupandu pandu a'eta jupe:

—Mā! A'e pandu: “T'i atu rahā, ihē rehe pesak ym ta. Pe, amō we mi rahā, ihē rehe pesak ta kŷ tī” aja jande pe. Myja me'ē ame'ē my? A'e pandu tī: “Ihē pái koty ihē aho ta, a'erehe ihē rehe pesak ym ta” aja. Myja me'ē ame'ē my tī? (Mā! Jakwa ym.) ¹⁸ “Amō we mi” aja a'e pandu. Myja me'ē ame'ē my? A'e panduha jakwa ym — aja jumu'eha ta pandu a'eta jupe.

¹⁹ Ame'ē rehe har jumu'eha ta pandu tar katu ipe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'e pandu:

—Ihē apandu pehē pe. “T'i atu rahā, ihē rehe pesak ym ta. Pe, amō we mi rahā ihē rehe pesak ta kŷ tī” aja pehē pe. Ame'ē rehe har pepandu pandu pehē jupe my? ²⁰ Ko ihē apandu pehē pe. Ihē ke amō ta jukwa rahā, pejixi'u hũ ta. Pe, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta hury katu ta. Pehē anī. Pehē pepyai tipe. A'engi pehē rury katu ta tī. Ihē rehe pesak rahā, pehē rury katu ta tī.

²¹—Kŷjā imembyr u'ar tate rahā, ahy ta. U'ar rahā, a'e hury katu. Imembyr ra'yr u'ar, a'erehe hury katu. A'erehe ahyha upa harái.

²² Aja ta pehē tī. Ihē ke amō ta jukwa ta. A'erehe pepyai hũ apo. A'engi pehē rehe ihē asak ta tī. Ihē akwera katu ahem rahā, asak ta pehē rehe tī. (Ihē rehe pesak katu

ta tĩ.) Aja rahã, pehẽ rury katu te ta tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ ngi mukanim ym te ta awa.

²³—Ihẽ pái koty ihẽ ajywyw rahã, ma'e ke ihẽ pe pepandu ym ta. Anĩ. Ihẽ pái pe pepandu ta. Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ pái pe pepandu rahã, upa pehẽ pe a'e muwyr ta kÿ. ²⁴Ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke pepandu ym we rĩ. Apo mã peja pepandu katu inamõ 'y. Aja rahã, pehẽ pe a'e muwyr katu ta kÿ. Aja rahã, pehẽ rury katu te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitãma'e pyratãha ke

Jesu muputu'u

²⁵A'e pandu tĩ:

—Ma'e ke pehẽ pe ihẽ apandu. Ihẽ aho, myja me'ẽ ame'ẽ my, ame'ẽ ke ihẽ apandu. Pekwa katu we. Amõ we mi rahã, aja me'ẽ ihẽ apandu ym ta. Ame'ẽ angaha rehe uhyk ta. Arahã, ihẽ pái rehe har ihẽ amujekwa katu te ta. Pekwa katu te ta. ²⁶⁻²⁸Ihẽ pái ngi ihẽ ajur. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. Apo kome'ẽ ywy keruhũ ke ihẽ ahijar ta aho. Ihẽ pái koty ihẽ aho ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk rahã, ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke pepandu ta ipe, ihẽ pái pe. Arahã pehẽ rehe har ihẽ apandu ym ta ipe. Pehẽ atu pepandu ta ipe. A'e atu pehẽ rehe ipy'a katu. Ihẽ rehe pehẽ pepy'a katu, a'erehe pehẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ. Tupã ngi ihẽ ajur, ame'ẽ ke pekwa katu, a'erehe pehẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ — aja jumu'eha ta pe pandu.

²⁹Pe, jumu'eha ta pandu ipe:

—Jete! Nde ereho ta. Myja me'ẽ ame'ẽ ke my, ame'ẽ ke nde eremu-jekwa katu te jande pe apo. Jakwa katu te apo 'y. A'erehe myja me'ẽ ma'e ke my, aja nde erepandu ym ta me'ẽ te'e apo. ³⁰Upa katu te nde erekwa katu, aja jakwa katu apo 'y. Jande japandu ym rahã, japandu

tar katu ame'ẽ ke nde erekwa katu. A'erehe nde pe amõ pandu ym ta me'ẽ te'e. A'erehe Tupã ngi nde erejur, ame'ẽ ke jakwa katu — aja jumu'eha ta ipe.

³¹Pe, Jesu pandu:

—Apo ihẽ rehe pejurujar katu. ³²Pehendu katurahã! Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Jete! Uhyk apo 'y. Kuja. Ihẽ ke upa pehijar ta peho. Pehẽma'e ke rehe pesak te'e ta peho. Ihẽ jeje ihẽ axo ta my? Anĩ. Jeje te anĩ. Ihẽ namõ ihẽ pái ixo, a'erehe ihẽ jeje te ihẽ axo ym te ta. ³³Upa aja me'ẽ ihẽ apandu pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo rahã, pehẽ rury katu ta. Pekyje ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara ta pehẽ ke. Anĩ. Pekyje ym. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã ixo. Satana a'e. (Ãjã ramũi ke a'e tĩ.) Ima'e pyratãha ke upa ihẽ amuputu'u — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

17

Juehe har Tupã namõ Jesu pandu

¹Aja me'ẽ Jesu upa pandu rahã, ywa rehe a'e ma'ã. Ipái namõ pandu pandu. Kuja:

—Papa! Ma'e angaha ke rehe uhyk apo 'y. Kuja. Ihẽma'e pyratãha ke emujekwa ngã pe. Aja rahã, nema'e pyratãha ke ihẽ amujekwa ta ngã pe tĩ. Nde ra'yr ke ihẽ. ²Upa awa tama'e kapitã keruhũ ke ihẽ tĩ. Aja ihẽ ke nde eremu'am. Pe, ihẽ pe ngã ke nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ẽ ta ihẽ rehe jurujar katu.) Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta. ³Kuja ame'ẽ ta riki uhã te hũ ame'ẽ ta ke. Nde rehe har ukwa katu ame'ẽ ta uhã te hũ ame'ẽ ta ke. Ne jõ riki Tupã te. Ihẽ rehe har ukwa ame'ẽ ta aja tĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Ihẽ ke nde eremuwyr. ⁴Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe nema'e pyratãha ke ihẽ amujekwa. Ihẽ parakyha ihẽ pe nde ereme'ẽ, ame'ẽ ke ihẽ amumba. Nde rehe har ihẽ

amujekwa. Ame'ë riki ihëma'e parakyha ke. ⁵ Papa! Kome'ë ywy keruhû nixói te rahã, ne namõ ihë axo. Arahã ihëma'e pyrâtãha ke nde eremujesak katu. Aja apo nde ruwa koty ihëma'e pyrâtãha ke emujesak tî — aja ipái namõ Jesu pandu.

Ixotyhar ta rehe har Tupã namõ Jesu pandu

⁶ A'e pandu tî:

—Kome'ë ywy keruhû pe har ta ngi har amõ ta ixo. Ame'ë ta ke ihë pe nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ë ta ihë rehe jurujar katu.) A'erehe ame'ë ta ihë kotyhar ta ke apo 'y. Ame'ë ta pe nde rehe har ihë amujekwa katu. Nde kotyhar ta ke ame'ë ta tî. Apo ihë kotyhar ta ke tî. Ame'ë ta ke ihë koty nde eremuwyr. Ne je'ëha rehe ame'ë ta hendu katu. ⁷ Kuja ame'ë ta ukwa katu. Upa ihë apandu ame'ë ke ihë pe nde eremuwyr. Ihëma'e pyrâtãha aja tî. Nde eremuwyr tî. Aja ame'ë ta ukwa katu tî. ⁸ Ihë pe nde erepandu ame'ë ke ame'ë ta pe ihë apandu tî. Ame'ë ta hendu katu ehe. Nengi ihë ajur. Jetehar te ke ame'ë. Aja ame'ë ta ukwa katu tî. Ihë ke nde eremuwyr. Ame'ë rehe ame'ë ta jurujar katu tî.

⁹ —Nde rehe ipy'a ym ame'ë ta rehe har nde pe ihë apandu ym. Ihë rehe nde eremuwyr katu. (A'erehe ame'ë ta ihë rehe jurujar katu.) Ame'ë ta nde kotyhar ta ke apo 'y. Ame'ë ta rehe har ne namõ ihë apandu pandu. ¹⁰ Upa ihë kotyhar ta riki nema'e tî. Pe, upa nde kotyhar ta riki ihëma'e tî. Pe, ihëma'e pyrâtãha ke ame'ë ta mujesak katu ta ngã pe. ¹¹ Apo nde erexo ame'ë pe ihë aho ta tî. Kome'ë ywy keruhû pe ihë nixói ta. Ihë kotyhar ta anî. Pyta we ta se.

—Papa! Katu te ame'ë ke nde! Nema'e pyrâtãha namõ ame'ë ta rehe esak katu. Aja rahã, jande aja peteihar aja johu ngã ixo ta tî.

Nema'e pyrâtãha ke ihë pe nde eremuwyr tî. ¹² Ame'ë ta namõ ihë axo rahã, ne je'ëha rupi ihë asak katu ngã rehe. Ame'ë ta ke ihë pe nde ereme'ë, ame'ëja saka. Ihë asak katu ngã rehe, a'erehe ihë rehe ame'ë ta tapijar te'e we jurujar katu te we rî. Petei jô ihë ke hijar. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ë ke a'e. (Jun a'e.) Ihë ngi a'e oho, a'erehe yman Tupã je'ëha rehe ehe har amõ mupinim, aja uhyk apo 'y. Ihë ke a'e hijar, aja uhyk apo 'y.

¹³ —Apo nde erexo ame'ë pe ihë aho ta kÿ. Se ihë axo rahã, ame'ë ta rehe har upa ihë apandu ne namõ. Aja rahã, ihë rury katuha aja a'eta hury katu te ta tî. ¹⁴ Nde erepandu ame'ë ke ame'ë ta pe ihë apandu tî. Ihë aja ame'ë ta riki nde rehe ipy'a ym ame'ë ta aja ym. A'erehe nde rehe ipy'a ym ame'ë ta ahy te'e usak ngã ehe, nde kotyhar ta rehe. ¹⁵ Kome'ë ywy keruhû ngi nde kotyhar ta ke eraho. Anî. Aja ym ihë apandu ta. Kuja ihë apandu nde pe. Jaxer ai te ame'ë ta ixo. Ame'ë tama'e pyrâtãha ke emuputu'u ame'ë ta ngi. Aja rahã, ame'ë ta rehe nde kotyhar ta hendu ym ta. ¹⁶ Nde rehe ipy'a ym ame'ë ta kome'ë ywy keruhû pe ixo. Ame'ë ta aja ym ihë tî. Ihë aja nde kotyhar ta tî. Ame'ë ta nde rehe ipy'a ym ame'ë ta aja ym tî. ¹⁷ Nde je'ëha riki jetehar te ke. Nde kotyhar ta hendu katu ehe. A'erehe nde ereputar ame'ë ke aja nde erema'ema'e katu. Aja rahã, nde ereputar ame'ë ke ame'ë ta ma'ema'e katu ta tî. ¹⁸ Kome'ë ywy keruhû pe ihë ke nde eremuwyr. Ne je'ëha ke ihë apandu ajur. Aja ame'ë ta ke ihë amondo axo tî. Kome'ë ywy keruhû pe har ta pe ne je'ëha ke ame'ë ta pandu ta oho. ¹⁹ Ame'ë ta rehe ihë apy'a katu. A'erehe nde ereputar ame'ë ke ihë ama'ema'e katu. Aja rahã, ame'ë ta nde ereputar ame'ë ke

ma'ema'e katu ta tĩ — aja ipái namō Jesu pandu.

Amō jurujar katu, ame'ē ta rehe har Tupã namō Jesu pandu pandu
(A'e pandu tĩ:)

²⁰—Ihē kotyhar ta rehe har ne namō ihē apandu. Ame'ē ta rehe har jō ym. Ko ne je'ēha ke ame'ē ta pandu rahã, amō ta hendu katu ta. Ame'ē ta ihē rehe jurujar katu ta tĩ. Ame'ē ta rehe har ne namō ihē apandu axo apo 'y.

²¹—Papa! Mã peja peteihar aja a'eta ixo katu, aja nde pe ihē apandu. Ne namō ihē juehe katu ihē axo. Pe, ihē namō nde juehe katu nde erexo tĩ. Aja mã peja jande namō a'eta juehe katu a'eta ixo ta tĩ. Mã peja peteihar aja a'eta ixo katu ta. Aja rahã, ihē ke nde eremuwyr ame'ē ke rehe kome'ē ywy keruhũ pe har ta jurujar katu ta tĩ. Nde riki ihē ke eremuwyr ame'ē ke nde. ²²Nema'e pyrãtãha ke ihē pe nde eremuwyr. Ame'ē ke ihē amondo ta tĩ, ame'ē ta pe. Aja rahã, peteihar aja a'eta ixo ta tĩ. Jande aja peteihar aja a'eta ixo ta tĩ. ²³A'eta namō ihē juehe katu ihē axo. Ihē namō nde juehe katu nde erexo. Pe, peteihar aja a'eta ixo katu ta tĩ. Aja rahã ihē ke nde eremuwyr, aja kome'ē ywy keruhũ pe har ta ukwa katu ta. Nde kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, aja ame'ē ta ukwa katu ta tĩ. Ihē rehe nde erepy'a katu aja ame'ē ta ukwa katu ta tĩ, kome'ē ywy keruhũ pe har ta ukwa katu ta tĩ.

²⁴—Papa! Nde kotyhar ta ke ihē pe nde eremuwyr. Ihē axo ame'ē pe ame'ē ta ixo ta tĩ. Ame'ē ke ihē aputar. Pe, ihē namō a'eta ixo rahã, ihēma'e pyrãtãha rehe a'eta usak ta. Kome'ē ywy keruhũ nixói rahã, ihē rehe nde erepy'a katu. A'erehe nema'e pyrãtãha ke ihē pe nde eremuwyr.

²⁵—Papa! Katu te ame'ē ke nde! Nde rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa

ym nde rehe har. Ihē anĩ. Ihē akwa katu nde rehe har. Pe, ihē ke nde eremuwyr, aja ihē namō ixo ame'ē ta ukwa katu. ²⁶Ame'ē ta pe nde rehe har ihē amujekwa. Tapijar te'e we ihē amujekwa katu. Aja rahã, a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo. Ihē rehe nde erepy'a katu, aja a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo tĩ. Pe, a'eta namō ihē juehe katu ihē axo — aja ipái pe Jesu pandu.

18

Jesu ke sonda ta pyhyk
(Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53)

¹ Tupã namō upa pandu rahã, hãkã ra'yr ruwái koty Jesu oho. Jumu'eha ta namō oho. Hãkã ra'yr rer Senõ. Hãkã ra'yr ruwái koty ita kurar ihĩ. Ame'ē pe a'eta ixo oho. ² Ame'ē renda ke Jun ukwa katu tĩ. Amō amō rahã, a'ep jumu'eha ta namō Jesu ohoho, a'erehe ame'ē renda ke Jun ukwa katu. Jun riki huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur. ³ Pe, ame'ē renda pe Jun oho tĩ. Heta homa awa tama'e sonda ta ke a'e raho. Amō harõha ta ke a'e raho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha ta ke. Ame'ē ta ke pa'ihu ta mondo. Parise ta mondo tĩ. Johu Jun namō oho rahã, kyse puku namō oho. Kandéi namō oho tĩ. Araparin namō oho tĩ.

⁴ Upa ma'e ke ixo ta, ame'ē ke Jesu ukwa katu. A'erehe ngã koty a'e oho. Pe, pandu:

—Awa ke pekekar pexo my? — aja Jesu.

⁵—Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja amō ta pandu ipe.

—Ko ihē a'am — aja Jesu ngã pe.

Sonda ta namō Jun ixo. A'e riki Jesu rehe har mujekwa ngã pe. ⁶ “Ko ihē a'am” aja Jesu pandu rahã, sonda ta xupe koty jywyr. Pe, ywy rehe u'ar ukwap. ⁷ Amō we Jesu pandu:

—Awa ke pekekar pexo my? — aja ngā pe.

—Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja ipe tī.

⁸ —Ihē te ko aja upa ihē apandu pehē pe. Ihē ke jō pekekar pexo rahā, mā peja ihē namō ixo ame'ē ta oho te'e — aja ngā pe Jesu pandu.

⁹ [Aja me'ē a'e pandu rahā, i'i we a'e pandu ame'ē ke rehe uhyk apo 'y. Kuja: “Papa! Upa ihē pe nde ereme'ē. Ame'ē ta ngi har kanim ym amō.” Ame'ē panduha rehe uhyk.] ¹⁰ Pe, Simā Petu kyse puku ke muhem. Ixu'a ngi muhem. Pe, amō sawa'e nambi ke a'e mopok ingi. Pa'i keruhūma'e miasu nambi ke mopok ingi. Her Mauko. Ijywa katu kotyhar inambi ke mopok. ¹¹ Petu pe Jesu pandu:

—Anī. Henda pe kyse puku emuxe katu emondo, ipirer pe. Pyraraha ihē pe ihē pái muwyr. Ame'ē ke ihē py'ahu te'e ahendu katu ta. Ame'ē ke nde erekwa ta me'ē te'e — aja ipe.

Pa'i keruhū ruwa koty Jesu ixo

¹² Pe, Jesu ke homa awa tama'e sonda ta pyhyk. Sonda tama'e kapitā ta aja tī. Pyhyk tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rukwen harōha ta aja tī. Pyhyk tī. Pe, Jesu po apyr rupi a'eta pukwar. Tupaham pe pukwar. ¹³ Pe, a'e ke Kái tutyr pe a'eta raho py. Her Ana. Ame'ē warahy 'ar rahā, Kái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhū. ¹⁴ A'e riki jundéu awa tama'e kapitā ta pe pandu kwe. Kuja pandu:

—Petei sawa'e manō ta me'ē te'e. Aja rahā, jande ke homa awa tama'e sonda ta jukwa ym ta — aja Kái pandu kwe.

Petu te'e pandu

(*Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-70; Mak 14.53-54; Mak 14.66-68; Ruk 22.54-57*)

¹⁵⁻¹⁶ Jesu raikwer rupi Simā Petu oho. Amō jumu'eha oho tī. Ihē riki ame'ē. Ihē Juā. Ihē ke pa'i

keruhū ukwa katu. A'erehe pa'i keruhū rok kurar pe Jesu ke amō ta raho rahā, ihē aho tī. Petu soroka pe pyta. Kurar rukwen rake pyta. A'erehe kūjā harōha pe ihē apandu:

—Petu ke emuxe katu — aja kūjā pe.

—Ere — aja kūjā.

Pe, Petu ixē tī. ¹⁷ Hukwen rake kūjā ixo. A'e pandu Petu pe:

—Nde riki peme'ē sawa'e namō nde erejumu'e ixo ame'ē ke nde — aja ipe.

—Anī. Aja ym ihē — aja kūjā pe Petu te'e pandu.

¹⁸ Rysā te riki. A'erehe miasu ta tata ke hapy. Harōha ta aja tī. Hapy tī. Ame'ē rake rupi a'eta jumaku uī. Pe, a'eta koty Petu oho tī. Pe, jumaku uī a'e tī.

Jesu namō pa'i keruhū pandu

(*Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Ruk 22.66-71*)

¹⁹ Pe, Jesu pe jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu. Her Ana. Kuja pandu:

—Myja hetaha ne namō ixo ame'ē ta my? Myja nde eremu'e mu'e my? — aja ipe.

(Ame'ē ke Ana ukwa rahā, homa awa tama'e kapitā pe pandu ta oho tī. Pe, ame'ē ukwaha rupi Jesu ke jukwa ta. A'erehe aja pandu.)

²⁰ Jesu pandu:

—Hetaha pyter pe aja te'eha ihē apandu pandu. Ihē amu'e rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihē amu'emu'e. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē amu'emu'e tī. A'ep jundéu awa ta jy'ar tī. Hetaha pyter pe jō ihē amu'emu'e. ²¹ Aja rahā, ma'erehe ihē pe nde erepandu my? Ihē apandu ame'ē ke rehe amō ta hendu. Ame'ē ta pe eme'u katu. Ihē apandu ame'ē ke a'eta ukwa katu. A'erehe ame'ē ta pe epandurahā! Ame'ē ta pandu ta nde pe — aja pa'i keruhū pe Jesu pandu.

²² Aja me'ë Jesu pandu ame'ë ke rehe harōha hendu rahā, a'e pandu:

—Mā! Aja me'ë pa'i keruhū pe nde erepandu ym ta me'ë te'e. Katu ym — aja Jesu pe nāi.

Pe, Jesu ruwa ke harōha nupā. (Pa'i keruhū pe katu ym pandu aja ukwaha nāi, a'erehe nupā.) ²³ Jesu pandu:

—Ihē apanduha ihē ajawy rahā, ame'ë ke emujekwa ngā pe. Anī rahā, jetehar te ke ihē apandu rahā, ihē ke nde erenupā rahā, katu ym — aja harōha pe a'e pandu.

²⁴ A'engi Jesu ke Ana mondo. Pukwar aja mondo. Kái koty mondo. A'e riki jundéu awa tama'e pa'i keruhū tī.

Te'e Petu pandu tī

(*Matéu 26.71-75; Mak 14.69-72; Ruk 22.58-62*)

²⁵ A'ep Petu jumaku uī rī. Pe, amō ta pandu ipe:

—Peme'ë sawa'e namō nde erexu'e erexo ame'ë ke nde my? — aja ipe.

Petu te'e pandu:

—Anī. Aja ym ihē — aja ngā pe.

²⁶ Pa'i keruhūma'e miasu nambi ke Petu mopok. Ame'ë ianam a'ep ixo tī. Pa'i keruhūma'e miasu a'e tī. Petu pe a'e pandu:

—Ita kurar pe Jesu namō nde erexo. A'erehe nde rehe ihē asak a'ep tī — aja ipe.

²⁷ Pe, Petu te'e pandu tī:

—Anī — aja.

Pe, pahar sapukái je'ë.

Pirat ruwa koty Jesu pu'am oho u'am

(*Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Ruk 23.1-5*)

²⁸ Kái rok ngi Jesu ke sonda ta raho. Homa awa tama'e kapitā rok pe raho. Pytuniwe te rahā, raho. Jundéu awa tama'e kapitā ta ixo ym. Homa awa tama'e kapitā rok pe ixo ym. Ixe rahā, katu ym ta. Ipy'a xi'a ta aja ukwa a'eta jupe. Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u

ke ngā matyr. Ame'ë ke ipy'a xi'a rahā, u'u ym ta. Jundéu awa aja ym ame'ë rok pe ixo rahā, u'u ym ta. Aja te'eha jundéu awa ta ukwa. ²⁹ A'erehe soroka pe Pirat uhem uwyr. A'ep jundéu awa tama'e kapitā ta namō pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ë sawa'e ma'ema'e my? Pehē pependurahā! — aja Pirat pandu.

³⁰ A'eta pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ë sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e ke jande jarur nde pe — aja ipe.

³¹ Pirat pandu:

—Pehē atu peraho. Pehē je'ëha rupi ehe har pekwa peho. Katu ame'ë ke ma'ema'e my? Jaxer te ame'ë ke ma'ema'e my? Pehē atu pekwa peho — aja ngā pe.

Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu:

—Anī. Jande je'ëha rupi jajukwa ym ta awa ke. (Ame'ë ke nde jō nde erepandu katu. Nde riki kapitam. Homa awa tama'e kapitā ke nde) — aja Pirat pe.

³² Aja rahā, Jesu panduha aja me'ë uhyk katu. A'e pandu kwe. “Myra ngā mupia ame'ë ke rehe ihē ke amō ta jukwa ta.” Ame'ë panduha angaha ke rehe uhyk apo 'y. Jetehar te riki ame'ë. (Homa awa ta jō myra ngā mupia ame'ë ke rehe amō ta ke jukwa katu.) ³³ Hok pe Pirat jywyr oho. Jesu pe a'e pandu:

—Pahar ejur se! Jundéu awa tama'e kapitā keruhū ke nde my? — aja ipe.

³⁴ Jesu pandu:

—Ame'ë ke nde atu erekwa my? Anī rahā, ame'ë ke amō ta pandu nde pe my? Jetehar rupi nde erepandu ta me'ë te'e. “Katu nde.” Anī rahā: “Katu ym nde” aja — aja ipe.

³⁵ Pirat pandu:

—Mā! Jundéu awa ym ihē. A'erehe jundéu awa ta ma'ema'eha akwa ym ihē. Homa awa ke ihē,

a'erehe jete har rupi nde rehe har apandu ta me'ë te'e. Jundéu awa ke nde. Ame'ë ta riki nde ke werur ihë pe. Pa'ihu ta aja tĩ. Nde ke werur ihë pe tĩ. A'erehe ame'ë ta ngi nde rehe har ahendu. Ma'e nde erema'ema'e my? — aja ipe.

³⁶ Jesu pandu:

—Ihë riki kome'ë ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ rahã, ihë namõ ixo ame'ë ta jumai mai hũ ta. Aja rahã, ihë ke jundéu awa ta pyhyk ym ta tipe. Jete har te ke. Kome'ë ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ym ihë — aja ipe.

³⁷ Pirat pandu:

—Aja rahã, kapitã keruhũ ke nde my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e tÿ. Nema'e panduha aja ihë. Ihë mãi pusu ngi ihë a'ar. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe ihë axo. A'erehe jete har te ihë apandu ajur. Jete har te rehe hendu katu ame'ë ta ihë rehe hendu katu ta tĩ — aja Jesu pandu ipe.

³⁸ Pirat pandu:

—Mã! Myja me'ë jete har te amõ ukwa katu ta my? — aja ipe.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu

(Matéu 27.15-31; Mak 15.6-20; Ruk 23.13-25)

Jesu namõ upa pandu rahã, soroka pe Pirat oho tĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe a'e pandu oho tĩ:

—Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e. A'erehe jajukwa rahã, katu ym ta. ³⁹ Pasuko 'ar rahã pame katu te kyndaha ngi amõ ke aja te'eha ihë amupoir. Aja te'eha pehë pe amupoir. Ko jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ke ihë amupoir ta my. Aja peputar my? — aja Pirat.

⁴⁰ Ngã pandu:

—Anĩ. Peme'ë anĩ. Amõ sawa'e emuhem indo. Mahamba emuhem indo. Aja jande japutar — aja Pirat pe.

(Mahamba riki amõ ke jukwa ame'ë ke a'e.)

19

¹ Pe, amõ ta pe Pirat pandu:

—Jesu ke peraho. Soroka pe peraho. Penupã a'e ke. So'o pিরer pe penupã — aja. (Nupã rahã, a'e ke jukwa ta, aja mujekwa katu.)

Pe, sonda ta nupã hũ. ² Pe, japekã rãkã ke te'e iãkã rehe har sonda ta mujã. Ame'ë ke Jesu ãkã rehe a'eta moĩ. (Aja a'e ke mahy hũ.) Ma'e mundeha katu te ame'ë ke a'eta munde ehe tĩ. (Kapitã keruhũma'e mundeha aja saka a'eta munde ehe.) ³ Pe, huwa koty a'eta pu'am ohoho u'am. Puka puka hũ ehe. Kuja:

—Mã! Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde! — aja puka puka hũ ehe.

Pe, huwa ke a'eta nupã tĩ. Ipo pe nupã.

⁴ Hok kurar soroka pe Pirat uhem oho tĩ. Heta ame'ë ta pe a'e pandu:

—Pesarahã! Pehë pe Jesu ke ihë amuhem ta arur. Aja rahã, ma'e ke pekwa katu ta. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e, a'erehe jajukwa rahã, katu ym tiki, aja pekwa ta — aja Pirat pandu.

⁵ Pe, kurar soroka pe Jesu uhem oho. Japekã rãkã ke te'e iãkã rehe har sonda ta mujã. Ame'ë namõ a'e uhem oho. Ma'e mundeha katu te ame'ë ke namõ uhem oho tĩ. Pe, Pirat pandu:

—Pesarahã! Sawa'e kohĩ — aja heta ame'ë ta pe.

⁶ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta usak ehe rahã, hãtã pukái pukái. Sonda ta aja tĩ. Kuja:

—Ejukwa! Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa! Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ejukwa! — aja Pirat pe.

Pirat pandu:

—Anĩ. Pehë atu myra ngã mupia ame'ë ke rehe pejukwa. Ma'e jaxer ame'ë ke nixói te ipe, aja ihë akwa — aja ngã pe.

7 Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu:

—“Tupā ra'yr ihē” aja pandu ame'ē ke manō ta me'ē te'e. Aja jande je'ēha rehe panduha ihī. “Tupā ra'yr ihē” aja Jesu pandu. A'erehe a'e ke jajukwa ta me'ē te'e — aja Pirat pe.

8 “A'e riki Tupā ra'yr” aja ngā pandu ame'ē ke rehe Pirat hendu rahā, amō we kyje a'e. (Tupā ra'yr ke jukwa tar ym, ame'ē ngi kyje.)⁹ Pe, hok wyr pe a'e ixē oho tī. Jesu ke a'e raho inamō. Pe, pandu ipe:

—My ngi nde erejur my? — aja Jesu pe.

Anī. Jesu pandu we ym ipe.

¹⁰ Pirat pandu ipe:

—Mā! Nde erepandu ym ihē pe. Ehendu katu! Ihē apandu rahā, nde erehem katu te'e ta nde ereho. Anī rahā, ihē apandu rahā, nde ke sonda ta jukwa ta. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ta — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Anī. Aja ym. Kapitā aja nde ke Tupā riki mu'am. A'erehe je'ēha te nde erereko. A'erehe ne je'ēha rupi ihē pe upa ma'e ke nde erema'e katu. Ko ihē ke nde pe ngā werur. Ame'ē ta ma'eha riki i'ar koty te we jaxeriha. Nema'e ma'eha 'ar koty te we jaxeriha — aja Jesu pandu ipe.

¹² Ame'ē panduha ke Pirat hendu rahā, Jesu ke a'e poir tar katu te hū. Anī. Jundéu awa tama'e kapitā ta hātā pandu pandu:

—Peme'ē ke nde erepoir rahā, homa awa tama'e kapitā keruhū namō katu ym nde. “Ihē riki kapitā keruhū” aja Jesu pandu. A'erehe a'e riki homa awa tama'e kapitā keruhū ruwajan — aja Pirat pe ngā pandu.

¹³ Ame'ē panduha ke Pirat hendu rahā, soroka pe Jesu ke a'e raho. Ngā namō panduha renda pe a'e wapyk. Ngā rehe har ukwa, ame'ē renda pe wapyk. “Katu my?” Anī

rahā: “Katu ym my?” Ame'ē renda pe Pirat wapyk. Ame'ē henda pe amō ta pandu: “Ita mouha rape” aja. (Jundéu awa je'ēha rahā: “Ngambata” aja pandu ipe.)

¹⁴ Arahā warahy jandar rahā tate. Ame'ē wera rahā ngā mi'u ke jundéu awa ta matyr matyr. Pasuko weraha rehe uhyk tate. Pe, jundéu awa ta pe Pirat pandu:

—Pehēma'e kapitā keruhū ke ko — aja.

¹⁵ Jundéu awa ta pukái hū:

—Ejukwa! Ejukwa! Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa! — aja.

Pirat pandu:

—Pehēma'e kapitā keruhū myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē ajukwa ta my? Ame'ē ke peputar my? — aja ngā pe.

Pa'ihu ta pandu:

—Anī. Peme'ē riki jandema'e kapitā keruhū ym. Sesa jō riki jandema'e kapitā keruhū — aja Pirat pe. (Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.)

¹⁶ Pe, Jesu ke ame'ē ta pe Pirat me'ē. A'e je'ēha rupi myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ta. A'erehe Jesu ke sonda ta raho.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu manō

(*Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43*)

¹⁷ Pe, a'e oho. Ima'e myra ngā mupia ame'ē ke a'e raho. Ijixi'y 'ar pe raho. Pe, ma'e henda pe uhyk oho. Her: “Awa ākā kangwer.” [Jundéu awa je'ēha rahā: “Ngóu” aja.]¹⁸ A'ep ame'ē myra ngā mupia ame'ē ke rehe sonda ta mujar mu'am. Amō mokōi sawa'e ta ke a'eta mujar mu'am tī. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe mujar mu'am. Jesu jywa katu koty peteī. Amō ijywa'i koty. Ame'ē ta pyter pe Jesu i'āi.¹⁹ Pe, amō pe Pirat pandu:

—Ngā ukwaha ke emupinim. Kuja:

“Ko Jesu. Nasare ok ta pe har ke a'e. Jundéu awa tama'e kapitā keruhū”

—Aja paper rehe emupinim — aja Pirat pandu. (Aja rahā amō kapitā keruhū kohī. Aja rahā, homa awa tama'e kapitā keruhū ruwajan kohī, aja mujekwa.)

Ame'ē paper pinim rehe amō koty koty je'ēha ihī. Ko jundéu awa je'ēha ke. Amō ratī je'ēha ke tī. Amō ngere awa je'ēha ke tī. Ame'ē paper pinim ke myra ngā mupia apyr rehe asa inom. Itapywa ra'yr pe asa inom. Jesu ākā koty asa inom.²⁰ Ame'ē ke rehe heta jundéu awa ta usak. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Ame'ē renda paite ym. Ok ta ngi paite ym. (A'erehe jukwaha ke heta ngā usak oho.) A'erehe heta usak ehe, paper pinim rehe.²¹ Pe, Pirat pe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu:

—Anī. “Jundéu awa tama'e kapitā keruhū” aja amō mupinim. Katu ym aja. Amō koty emupinim. Kuja: “Kome'ē sawa'e pandu naī. Ihē riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū” aja emupinim — aja Pirat pe pandu.

²² Pirat pandu:

—Anī. Mā peja pyta. Amō koty ihē amupinim ym ta — aja pa'ihu ta pe.

²³ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Tumeme sonda ta ixo. Upa Jesu ke mujar mu'am rahā, ima'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Aja pame katu te pyhyk. Pe, mundeha pukeka aja me'ē pyta. Ame'ē rehe muwykiha nixói te. Peteihar pan. ²⁴ Sonda ta pandu jupe: “Mā peja ixo. Jamowok ym ta. Ita pinim ra'yr jambor ta. Aja ame'ē mundeha japyhykiha ke jakwa ta” aja. Aja rahā, Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Ame'ē rehe uhyk. Kuja:

“Ihēma'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Pukeka aja me'ē

rehe ita pinim ra'yr ke a'eta omombor” aja pinīha ihī. Ame'ēja sonda ta ma'ema'e apo 'y.

²⁵ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu i'āi. Kotete imāi ixo. Imāi anam a'ep ixo tī. Amō Mari a'ep ixo tī. Koropa rakehar a'e. Mari Mandare ixo a'ep tī. ²⁶ Pe, imāi rehe Jesu usak. Amō jumu'eha rehe aja tī. Usak tī. A'e ipy'a katu ame'ē ke ame'ē jumu'eha. Ihē ke ame'ē. Ihē Juā. Pe, imāi pe Jesu pandu:

—Māi! Peme'ē riki ne membyr apo 'y — aja ipe.

²⁷ Pe, ihē pe Jesu pandu tī:

—Peme'ē riki ne māi apo 'y — aja.

Arahā har ihē rok pe ihē araho. Ihē Juā. Jesu māi ke ihē araho. Ihē māi aja ihē asak katu ehe tī.

Jesu manō

(*Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49*)

²⁸ Jupe uhyk ame'ē ke upa katu te uhyk apo 'y. Aja Jesu ukwa katu. Pe, a'e pandu:

—Ihē hyngwéi — aja.

Aja pandu rahā, Tupā je'ēha rehe amō mupinim, aja me'ē uhyk tī. ²⁹ Ita rekúi ra'yr a'ep ihī. Kawī ihī ipe. Iro ym te ame'ē ke. Ame'ē namō mandeju aja me'ē ke mururu. Ame'ē ke myra rehe sonda pukwar. Pe, Jesu juru rehe ame'ē ke mujar. ³⁰ Ame'ē ke Jesu pyter. Pe, pandu:

—Upa 'y — aja pandu.

(Aja rahā, ipái pandu ame'ē ke upa katu te a'e ma'ema'e 'y, aja mujekwa katu.) Pe, iākā ke iwyr koty jixiko. Pe, manō.

Jesu ku'a ke sonda kutuk, myra rehe har itatakwar pe

³¹ Ame'ē wera rahā, upa ma'e ke jundéu awa ta matyr matyr. Ku'ē rahā, putu'uha 'ar ke, a'erehe ma'e ke matyr ym ta. (Paraky te'e, ame'ēja saka, a'erehe ma'e ke ma'e ym ta.) Ame'ē putu'uha 'ar rahā,

hury katu te ngā. A'erehe myra ngā mupia ame'ē ke rehe awa rete pyta ame'ē ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe pahar jukwa tar katu. A'erehe Pirat pe jundéu awa tama'e kapitā ta pandu oho:

—Mahapyr sawa'e ta myra ngā mupia ame'ē ke rehe sonda ta mujar mu'am. Jajukwa ta. Ame'ē ta tymā ke jamupen tar katu. Aja rahā, pahar manō ta. Upa manō rahā, hete ke jamujy ta jarur — aja Pirat pe.

³² Pirat pandu: “Ere.” A'erehe itymā ke sonda ta mupen oho. Jesu rake mokōi sawa'e ta myra ngā mupia ame'ē ke rehe sonda ta mujar mu'am. Pe, sawa'ema'e tymā ke sonda ta mupen. Amō sawa'ema'e ke mupen tī. ³³ Pe, Jesu rehe a'eta uhyk rahā, Jesu manō, aja a'eta ukwa. A'erehe itymā ke a'eta mupen ym. ³⁴ Sonda ta ngi har peteī sonda myra rehe har itatakwar pe kutuk. Jesu ku'a ke kutuk. Pe, pahar huwy uhem. Y uhem tī. ³⁵ Upa ame'ē ke rehe ihē asak. Ihē Juā. Asak ame'ē ke ihē apandu. Ame'ē riki jetehtar te ke, aja ihē akwa. Jetehtar te ke ihē apandu, aja ihē akwa tī. Aja rahā, pejurujar katu ta ehe tī. ³⁶ Jesu tymā ke sonda ta mupen ym. Aja rahā, yman Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Aja me'ē uhyk apo 'y. Kuja amō mupinim:

“Ima'e ixangwer upen ym te ta” aja.

³⁷ Amō we tī. Tupā je'ēha rehe amō mupinim tī. Kuja:

“Myra rehe har itatakwar pe kutuk ame'ē ke rehe ngā usak ta” aja amō mupinim. Aja me'ē panduha rehe uhyk apo tī.

Jesu rete ke itakwar rupi amō mou raho

(Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56)

³⁸ Pe, amō sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Jesu rehe a'e jurujar katu a'e tī. Jundéu

awa tama'e kapitā ta ngi a'e kyje. A'erehe jurujar katuha rehe har amō ta pe a'e pandu ym. Pe, Jesu manō rahā, Pirat pe Jose pandu oho:

—Jesu rete ke ihē aputar. Amou ta araho — aja ipe.

—Ere. Eraho — aja Pirat Jose pe.

Pe, Jesu rete ke Jose mujy raho. ³⁹ Jose namō Nikonde oho tī. A'e riki pytun rahā, Jesu rehe usak oho ame'ē ke a'e kwe. Ma'e pihe katu ame'ē ke a'e raho. Her aroe. Amō mi. Ame'ē mokōi mupara ame'ē ke a'e raho. Puhýi riki. Kwaren sin (45) kir puhýiha raho. ⁴⁰ Pe, Jesu rete ke ame'ē mokōi sawa'e ta mujy raho. Pe, pan katu ame'ē pe a'eta pukek. Pukek rahā, ma'e pihe katu ame'ē ke a'eta mou tī. Pan pyter rupi mou. Awa rete ke jundéu awa ta jytym rahā, aja te'eha riki. ⁴¹ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Ame'ē henda rake amō henda ihī. Ita kurar renda ke ihī. Ame'ē henda pe itakwar keruhū ihī. Ngā pykūi ame'ē ke. Pyahu te ke ame'ē. Ame'ē rupi amō hete ke amō ta mou ym te rī. ⁴² Ame'ē rupi Jesu rete ke Jose ta mou. Hake ihī, a'erehe a'ep mou. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate, a'erehe a'ep mou.

20

Jesu kwera katu uhem

(Matéu 28.1-8; Mak 16.1-8; Ruk 24.1-12)

¹ Nomin pytuniwe te rahā, wera ym we rī. Itakwar keruhū pe Mari Mandare oho. Uhyk rahā, hukwen kyndaha ke amō mujere pirar, ame'ē ke rehe a'e usak. Itahu pe amō kynda. Ame'ē ke mujere pirar. ² Ame'ē ke ukwa rahā, Simā Petu koty a'e ujan oho. Pandu oho. Ihē pe a'e pandu uwyr tī. Ihē Juā. Ihē rehe Jesu ipy'a katu. Kuja kūjā pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amō ta raho. Myp raho my? Ihē akwa ym ihē — aja Mari pandu.

³ Pe, itakwar keruhū rehe Petu usak oho. Ihē aho inamō tī. ⁴ Jande mokōi jajan jaho. Pe, Petu ke ihē asa aho. Pe, itakwar keruhū rehe ihē ahyk py aho. ⁵ Pe, ihē ajumumbe ama'ā hupi. Pan katu ame'ē ke jō ihē asak. Jesu rete pukeka ke. Anī. Ihē axe ym aho hupi. ⁶ Ihē raikwer rupi Simā Petu uhyk. Pahar itakwar keruhū rupi a'e ixe oho. Pan katu ame'ē ke jō pete'e tūi ame'ē ke rehe a'e usak. ⁷ Pan pe Jesu ākā ke amō maman. Ame'ē ke rehe a'e usak tī. Pan katu ame'ē ke namō ame'ē tūi ym. Jeje jupu'a ou. ⁸ Pe, itakwar keruhū rupi ihē axe aho tī. A'ep ihē riki ahyk py ame'ē ke ihē. Upa ihē asak tī. Jete. Jesu kwera katu uhem, ame'ē ke rehe ihē ajurujar katu. ⁹ [Arahā Tupā je'ēha ke jande jakwa ym we rī. Tupā je'ēha rehe amō mupinim. “Manōha ngi a'e kwera katu ta uhem tī.” Ame'ē ke jakwa ym we rī.] ¹⁰ A'engi jande rok pe jajywyr jaho.

*Jesu rehe Mari Mandare usak
(Matéu 28.9-10; Mak 16.9-11)*

¹¹ Itakwar keruhū soroka pe Mari jixi'u u'am. Jixi'u u'am rahā, a'e jumumbe ma'ā hupi. ¹² Pe, mokōi Tupā je'ēha rahoha ta rehe a'e usak. Ima'e mundeha ituwyr te ame'ē namō a'eta ihī. Jesu ākā renda ke pe amō wapyk uī. Jesu py renda ke pe amō wapyk uī tī. ¹³ A'eta pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde erejixi'u ere'am my?

A'e pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amō ta raho. Myp raho my? Ihē akwa ym — aja Mari.

¹⁴ Ame'ē ke a'e pandu rahā, a'e uwak. Pe, amō sawa'e a'ep ixo. Mari usak ehe. Ame'ē sawa'e riki

Jesu. Ame'ē ke Mari ukwa ym we rī. ¹⁵ Pe, Jesu pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde erejixi'u ere'am my? Awa ke nde erekekar erexo my? — aja Mari pe.

Jesu riki ita kurar usakiha ke, aja Mari ukwaha naī. A'erehe Mari pandu ipe.

—Sa'e! Hete ke nde ereraho rahā, nde eremouha renda ke ihē pe emujekwa. Hete ke ihē araho ta — aja Mari pandu.

¹⁶ Jesu pandu ipe:

—Mari!

Pe, ixoty Mari uwak. Jundéu awa je'ēha a'e pandu:

—Hambo! — aja.

[Ame'ē riki: “Ngā mu'eha nde” aja mujekwa.] (Arahā a'e riki Jesu, ame'ē ke Mari ukwa katu.) ¹⁷ Jesu pandu ipe:

—Ihē pái keruhū koty ihē ajywyr ym aho rī. A'erehe ihē rehe epyhyk ym e'am. Ihē namō jumu'e ixo ame'ē ta pe ebandu eho. A'eta riki ihē mu ta aja. Ihē rendyr ta aja tī. Kuja ebandu eho: “Ihē pái keruhū koty ihē ajywyr ta aho. A'e riki pehē pái keruhū tī. Tupā a'e. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Pehē pepy'a pemoī moī katu ehe ame'ē ke a'e tī. Ixoty ajywyr ta aho” aja ebandu eho — aja Mari pe Jesu pandu.

¹⁸ A'erehe, jumu'eha ta pe Mari Mandare pandu oho:

—Jandema'e sawa'e te rehe ihē asak — aja a'e pandu.

Upa Jesu pandu ame'ē ke a'e pandu ngā pe tī.

Jesu rehe jumu'eha ta usak

(Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49)

¹⁹ Nomin pytun rahā, jumu'eha ta jy'ar uī. Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi a'eta kyje, a'erehe kapy rukwen ke a'eta kynda katu. Pe, a'eta pyter pe Jesu uhem u'am. A'e pandu:

—Mā peja pehē py'a ke Tupā muhury katu — aja.

²⁰ Ame'ë ke upa pandu rahã, a'eta pe ipo ke a'e mujesak. Itapywa rape ke mujesak. Ixu'a ke mujesak tĩ. Myra rehe har itatakwar rape ke mujesak. Pe, jandema'e sawa'e te rehe jumu'eha ta usak rahã, a'eta hury katu te. ²¹ Pe, a'eta pe Jesu pandu tĩ:

—Mã peja pehë ke Tupã muhury katu. Kome'ë ywy keruhũ pe ihë ke ihë pái muwyr. Aja kome'ë ywy keruhũ rupi pehë ke ihë amondo ta tĩ. Ihë rehe har pepandu ta peho — aja jumu'eha ta pe a'e pandu.

²² Ame'ë ke upa pandu rahã, a'eta rehe a'e peju. Pe, pandu:

—Mã peja pehë py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. ²³ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e. Ame'ë ta pe kuja pepandu: “Tupã ipy'a pehë rehe jywyr” aja. Aja rahã, jetehar te ke. Tupã ipy'a jywyr katu, a'eta rehe. Kuja pepandu: “Tupã ipy'a jywyr ym pehë rehe” aja amõ ta pe. Aja rahã, Tupã ipy'a jywyr ym ta a'eta rehe tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Tome pe Jesu pandu

²⁴ Jumu'eha ta namõ Jesu ixo tĩ. Arahã ipy peteĩ jumu'eha ta ngi har amõ ixo ym. Her Tome. “Mokõihar ta ke” aja amõ ta ipe tĩ. ²⁵ Pe, a'e jywyr rahã, amõ jumu'eha ta pandu ipe:

—Jandema'e sawa'e te rehe jasak — aja ipe.

Tome pandu:

—Ipo rehe itapywa rape rehe ihë asak ym rahã, a'e kwera katu uhem, aja ihë ajurujar ym ta ehe. Hape rupi ihë po ihë amunde ym rahã, aja ajurujar ym ta ehe tĩ. Ixu'a rehe myra rehe har itatakwar rape rupi ihë po ihë amujar ym rahã, ajurujar ym ta ehe tĩ — aja jumu'eha ta pe.

²⁶ Awa po wajar peteĩ ukwer rahã, upa jumu'eha ta jy'ar uĩ tĩ. Kapy tiha ame'ë pe jy'ar uĩ. Tome a'ep ihĩ tĩ. Hukwen riki amõ ta

kynda katu. Pe, pahar Jesu uhem u'am. Jumu'eha ta pyter pe uhem u'am. Pe, pandu:

—Ko ihë ajur — aja.

²⁷ Pe, Tome pe a'e pandu:

—Ihë po rehe esarahã! Itapywa rape rupi nde po emunde. Ihë ku'ap nde po emunde tĩ. Myra rehe har itatakwar rape rehe emujar tĩ. Ihë akwera katu ahem, ame'ë ke rehe nde erejuruar ym. Apo eju-rujar katu ihë rehe 'y — aja Jesu.

(Aja pandu rahã, Jesu nixói rahã, kwehe we Tome pandu ame'ë ke Jesu upa ukwa katu, aja mujekwa katu.) ²⁸ Tome pandu ipe:

—Ihëma'e sawa'e te nde! Tupã riki nde. Nde rehe ihë py'a ihë amoĩ moĩ katu — aja Jesu pe.

²⁹ Tome pe a'e pandu:

—Ihë rehe nde eresak katu, a'erehe ihë rehe nde erejuruar katu. Amõ ta ihë rehe usak ym ta. Pe, ihë rehe a'eta jurujar katu ta tĩ. Mã! Ame'ë ta hury katu ta — aja Jesu pandu.

Tupã je'ëha ke Juã mupinim

³⁰ Jumu'eha ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Jesu ma'ema'e katu. Mãte hũ ma'ema'e. A'eramõ a'eta usak ehe. “Mã! Katu hũ” aja a'eta pandu hũ. Upa ame'ë ke kome'ë paper rehe ihë amupinim ym. Ihë Juã.

³¹ Kome'ë paper rehe amõ amõ Jesu ma'ema'eha ke ihë amupinim. Ame'ë ke rehe pesak rahã, Jesu riki Kirisutu, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e, aja pejuruar katu ta. A'e riki Tupã ra'yr, aja pejuruar katu ta tĩ. Pejuruar katu ehe rahã, pehë ruhãha namõ pexo, aja pekwa katu. A'erehe kome'ë paper ihë amupinim.

21

Jesu rehe awa po wajar mokõi jumu'eha ta usak

¹ Ajame'ë ke ypa keruhũ rake jande jaxo. Ypa keruhũ rer Timberi. A'ep Jesu uhyk oho tĩ. Arahã kuja a'e mujesak jande pe. ² Ypa keruhũ rake jajy'ar ja'am. Ko Simã Petu. Amõ Tome. Amõ Natanae. Ihẽ tĩ. Ihẽ Juã. Ihẽ mu, Tian amõ. (Semende riki jande pái.) Amõ mokõi jumu'eha ta jy'ar u'am jande namõ tĩ. Tome pe amõ ta pandu: "Mokõihar ta ke" aja. Natanae riki Kana ok ta pe har ke a'e. Kana ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. ³ Jande pe Simã Petu pandu:

—Pira rehe ihẽ aho ta — aja.

—Ne namõ jaho ta tĩ — aja jande ipe.

Pe, jarusu keruhũ pe japor jaho. Pytun rupi kyhapari ke jamombor jaxo tipe. Japyhyk ym te pira ke. ⁴ Pe, wera ramõ te rahã, y rymy'y rake Jesu pu'am u'am. Jasak ehe rahã, Jesu ke aja jakwa ym. ⁵ Pe, jande pe Jesu pukái:

—Sa'eta! Pira pepyhyk my?

—Anĩ. Japyhyk ym te riki! — aja jande ipe.

⁶ A'e pandu:

—Pehẽma'e jarusu keruhũ jywa katu koty kyhapari pembor. Aja rahã, pira pepyhyk ta kÿ — aja jande pe.

A'e pandu, a'erehe kyhapari ke jambor. Pe, mâte hũ pira ke japyhyk 'y. A'erehe marã ka ym kyhapari jamuhemiha. ⁷ Jesu ipy'a katu ame'ë ke ihẽ. Ihẽ riki Petu pe apandu:

—Jandema'e sawa'e te tiki! — aja.

(Arahã Jesu tiki aja johu jakwa katu.) Ame'ë ke rehe Petu hendu rahã, pukeka aja me'ë pe a'e jupukek. Pe, y pe a'e opor oho. Xum! Pe, Jesu koty a'e jupetẽ oho. [Pira ke pyhyk ixo rahã, mundeha ke upa a'e jo'ok, a'erehe ma'e ke a'e jupukek.] ⁸ Jandema'e jarusu keruhũ ke jamuhyk jaraho. Y rymy'y rehe jamuhyk jaraho. Kyhapari hykĩ jaraho. Mâte hũ

pira ke ipe. Y rymy'y paite ym. Sẽ (100) met Tate paiteha. ⁹ Pe, ywy rehe japor rahã, tata rehe jasak. Tatãpũ 'ar pe pira musepetu ame'ë ke rehe jasak. Mbeju rehe jasak tĩ. ¹⁰ Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pira pepyhyk ramõ. Amõ we perur — aja.

¹¹ Jarusu keruhũ pe Simã Petu opor oho tĩ. Kyhapari pyhyk. Pe, ywy rehe a'e opor rahã, ywy pe upa hykĩ muhem raho. Pira tiha ame'ë ke pame katu te túi. Heta te hũ túi. Kuja, 153 hetaha túi. Anĩ. Kyhapari usak ym. ¹² Jande pe Jesu pandu:

—Pe'u pejur! — aja.

A'e riki jandema'e sawa'e te aja jakwa katu, a'erehe: "Awa nde my?" aja japandu ym ipe. ¹³ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Jande pe a'e me'ë me'ë. Pira ka'ë ke aja tĩ. Me'ë me'ë tĩ.

¹⁴ Arahã riki mahapyrihar ke Jesu mujesak jande pe. Manõha ngi kwera katu uhem. A'engi mahapyrihar Jesu rehe jasak.

Petu namõ Jesu pandu

¹⁵ Upa ja'u rahã, Simã Petu pe Jesu pandu. Simã Juã ra'yr.

—Simã! Se ne namõ ixo ame'ë ta ixo. Ihẽ rehe a'eta ipy'a katu. I'ar koty te we ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja ipe.

Simã pandu:

—Sawa'e! A'e tÿ. Nde rehe ihẽ apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja ipe.

—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ra'yr ta aja saka. Ame'ë ta rehe esak katu — aja Simã pe.

¹⁶ Simã Juã ra'yr. Mokõihar Jesu pandu ipe:

—Simã! Ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja ipe.

—Sawa'e! A'e tÿ. Nde rehe ihẽ apy'a katu. Aja nde erekwa katu — aja Petu.

—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ta aja saka. Ame'ë ta rehe esak katu — aja Simã pe.

¹⁷ Simā Juā ra'yr. Mahapyrihar pandu ipe:

—Simā! Ihē rehe nde erepy'a katu my? — aja Petu pe.

Aja me'ē mahapyrihar Jesu pandu ipe. A'erehe Petu pyai. A'e pandu:

—Sawa'e! Upa katu te nde erekwa katu. A'erehe nde rehe ihē apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ihē kotyhar ta riki arapuharan ta aja saka. Ame'ē ta rehe esak katu. ¹⁸ Esarahā! Nde sawa'e wan rahā, nema'e mundeha ke nde atu eremunde. Nde ereho tar katu ame'ē pe nde ereho te'e. Nde tamūi te rahā, nde jywa ke nde eremupuku ta. Pe, amō pukwar ta. Pe, nde ereho tar ym ame'ē pe nde ke amō ta raho ta — aja Petu pe.

¹⁹ [Aja me'ē a'e pandu rahā, myja Petu manō ta my, ame'ē ke Jesu mujekwa ixo. Petu manō rahā, amō ta pandu ta: “Petu pe pyrātāha nde eremuwyr. A'erehe jukwa ame'ē ta ngi a'e kyje ym. A'erehe ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā rehe har amō ta pandu ta.] Pe, Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho! — aja Petu pe.

Juā rehe har Jesu pandu

²⁰ Petu uwak rahā, ihē rehe a'e usak. Ihē Juā. Ihē rehe Jesu ipy'a katu ame'ē ke ihē. Amukwehe hake ihē awapyk aī rahā, ihē apandu ipe:

—Sawa'e! Awa riki nde ruwajan ta ke nde rehe muhyk ta werur my? — aja ihē.

²¹ Apo ihē rehe Petu usak rahā, Jesu pe a'e pandu:

—Sawa'e! Juā rahā, myja a'e ixo ta my? — aja Petu pandu. (Aja rahā, myja Juā manō ta my, aja Petu ukwa tar katu.)

²² Jesu pandu ipe:

—Ihē azywyr rahā, pewe a'e ixo ta my rī. Ame'ē ke ihē aputar nahā

my. Ihēma'e rehe ejuma'u ym. Nde riki ihē namō eho — aja Petu pe.

²³ Ame'ē ke hendu rahā, amō Jesu namō jumu'e ixo ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe: “Juā riki manō ym ta” aja naī. Anī. Aja me'ē Jesu pandu ym. Kuja a'e pandu katu: “Ihē azywyr rahā, pewe a'e ixo ta my rī. Ame'ē ke aputar nahā my. Ihēma'e rehe ejuma'u ym” aja jō Jesu pandu.

²⁴ Ihē riki apandu katu. Ihē Juā. Jesu pandu ame'ē ke ihē apandu tī. A'e ma'ema'e ame'ē ke ihē apandu pandu tī. Paper rehe upa ihē amupinim tī. Ihē apandu ame'ē riki jetehar te ke aja upa ngā ukwa katu.

Je'ēha a'ejōhar

²⁵ Jesu ma'ema'e, ame'ē ke pewe hū rī. Ame'ē ke peteī teī paper rehe amō mupinim rahā, māte hū paper pinim ke ihī ta. Aja ihē akwa katu. Upa.

At Jesu kotyhar ta ma'e ke ma'ema'e

Ruk kome'ë paper ke mupinim. Teo pe mondo. “Teo” aja pandu rahã, upa Tupã rehe ipy'a katu ame'ë ta ke, aja ngã ukwa.

Ma'erehe kome'ë paper ke Ruk mupinim my? Kuja. Myja myrandu katu Jesu kotyhar ta pandu pandu raho my? Ame'ë ke a'e mujekwa tar katu, a'erehe kome'ë paper ke mupinim. Jerusarë ok ta pe pandu py. Arahã myrandu katu ke jundéu awa ta pe jô Jesu kotyhar ta pandu pandu. A'engi jundéu awa aja ym ame'ë ta pe pandu pandu oho tî. A'engi amô amô ywy pe pandu pandu oho tî. A'engi Hom ok ta pe Páu pandu pandu. A'engi upa kome'ë ywy keruhû rupi Jesu kotyhar ta pandu oho. Upa awa ta pe pandu pandu oho.

Jesu kotyhar ta ma'e ke ma'ema'e

¹⁻² Nde riki Teo. Yman nde pe paper ihë amupinim amondo. Ihë Ruk. Jundéu awa tama'e ywy rupi Jesu wata oho ixo rahã, upa a'e ma'ema'e ame'ë ke nde pe ihë amupinim. Upa a'e mu'emu'e ame'ë ke nde pe ihë amupinim tî. Tupã'ã je'ëha rupi ma'e Jesu pandu pandu. A'e mondo ame'ë ta pe a'e pandu pandu. Amukwehe te ame'ë ta pe a'e pandu: “Ihë namô peho. Pehë ke ihë ajo'ok” aja Jesu pandu. Ame'ë ta pe a'e pandu pandu. Upa pandu rahã, ywa pe a'e jywyr oho.

³ Amukwehe te we myra ngã mu-pia ame'ë ke rehe Jesu manô. Pe, kwera katu uhem rahã, a'e mondo ame'ë ta usak usak ehe tî. Kuja, mokôi awa py upa ukwer rahã, usak usak katu ehe tî. A'erehe a'e kwera katu ixo tî, aja mujekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'ema'e ixo tî, a'erehe a'e kwera katu ixo tî, aja

mujekwa katu tî. Ixuwe katu ixo tî, aja mujekwa katu ngã pe tî. Arahã myja me'ë rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja a'e pandu my? Ame'ë rehe har tapijar te'e we a'e mu'e mu'e ixo rî. ⁴ A'e mondo ame'ë ta namô Jesu ixo rahã, kuja a'e pandu a'eta pe tî:

—Pehë rehe Tupã'ã ihï ym rahã we, Jerusarë ok ta ngi pehem ym peho. Tupã'ã ke pehë pe Papa muwyr ta. Aja amukwehe te we pehë pe ihë apandu katu. Ame'ë ke rehe peharô pexo rî. ⁵ Yman y pe amô ta ke Juã mujahuk. Apo heta ym wera rahã, pehë py'a rehe Tupã'ã ke Papa muwyr ta — aja a'e mondo ame'ë ta pe Jesu pandu.

Ywa pe Jesu jywyr oho

⁶ Jesu namô a'e mondo ame'ë ta jy'ar u'am rahã, a'eta pandu ipe:

—Sawa'e! Apo jundéu awa tama'e kapitã keruhû aja nde erexo ta my? Pe, jande ruwajan ta ngi jande ke nde erepoir ta my? — aja Jesu pe. (“Jande ruwajan ta” aja pandu rahã: “Homa awa tama'e sonda ta ke” aja mujekwa.)

⁷ Pe, Jesu pandu a'eta pe:

—Ame'ë rehe har pekwa pekwa ym pe'am. Ame'ë rehe har Papa jô ukwa katu. Ame'ë weraha ke a'e jô riki je'ëha rupi manga katu. Jahy ke a'e jô manga katu tî. ⁸ Pe, Tupã'ã pehë namô ihï rahã, pehë py'a ke Tupã mâtã ta. Pe, ihë rehe har pepandu pandu ta peho. Jerusarë ok ta rupi pepandu pandu ta peho. Jundéi ywy rupi pepandu pandu ta peho tî. Samari ywy rupi pepandu pandu ta peho tî. Upa kome'ë ywy keruhû rupi pepandu pandu ta peho tî — aja a'e mondo ame'ë ta pe Jesu pandu.

⁹ Upa Jesu pandu rahã, a'e mondo ame'ë ta usak usak u'am ehe. Pe, usak usak u'am ehe rahã, ywa pe Jesu jupir oho. Katak ym oho. Pe, takãxîha pukek oho.

¹⁰ Jupiriha ke rehe usak usak u'am rahā, pahar mokōi sawa'e ta uhyk uwyr a'eta rehe. Ima'e mundeha tuwyr te! ¹¹ Jesu mondo ame'ē ta pe a'eta pandu:

—Ngariréi ywy pe har ta. Ywa rehe pesak pesak ym pe'am. Ywa pe Jesu jywyr oho. Pehē ngi Tupā mujywyr raho. Ame'ē jupiriha ke aja wyjy ta uwyr tī — aja mokōi sawa'e ta pandu.

Jun renda ke pe Mati ke ngā mu'am tī

¹² Pe, ywy'ā ngi Jesu mondo ame'ē ta wyjy oho. Ywy'ā rer Oriwéi ty. Pe, Jerusarē ok ta pe jywyr oho. Jerusarē ok ta riki kotete, paiteha mangaha mokōi jō kiro met. ¹³ Pe, jywyr rahā, ywate har henda ihī, ame'ē pe wapyk oho. A'ep amō ta jy'ar uwyr tī. Ko Petu. Amō Juā. Amō Tian. Amō Andere. Amō Siri. Amō Tome. Amō Matoméu. Amō Matéu. Amō Tian. Ame'ē riki Apéu ra'yr. Amō Simā. Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem ame'ē ke a'e. Amō Jun. Tian ra'yr a'e. ¹⁴ Petēihar aja a'eta ixo. Tupā namō pandu pandu uī. Kūjā ta a'eta namō ihī tī. Mari ihī tī. Jesu māi a'e. Jesu mu ta ihī tī.

¹⁵ Arahā Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta heta ixo. Kuja, 120 hetaha. Pe, ame'ē ta pyter pe Petu pu'am u'am. ¹⁶ A'e pandu a'eta pe:

—Ihē mu ta! Pehendu katurahā! Yman Jun rehe har Ndawi mupinin. Tupā'ā mujekwa ame'ē ke a'e mupinin. Aja pinīha ke Jun ma'ema'e. Jesu rehe ngā pyhyk ame'ē ta ke Jesu koty Jun mujy'ar raho. ¹⁷ Amukwehe te we jande namō Jun wata ixo rī. Jande aja Tupā rehe har a'e pandu pandu oho tī. Jande aja Jesu usak katu ehe tī. ¹⁸ [Jun riki katu ym ame'ē ke ma'e. Aja tamatarer ke a'e pyhyk. Ame'ē tamatarer pe kupixa ke a'e jo'ok. A'ep iākā koty u'ar oho. Ipusu pyter rupi owok. Pe, ipusu

ke upa uhem. ¹⁹ Ame'ē rehe har upa Jerusarē ok ta pe har ta ukwa tī. A'erehe ame'ē kupixa rer riki Asenda. “Kupixa ke huwy mururu oho” aja jundéu awa ta je'ēha ipe.] ²⁰ Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kuja, Saumo rehe ihī:

“Mā peja hok ke jeje te'e ihī!

Mā peja amō ta nixói ipe!”

Kuja pinīha ihī tī:

“Mā peja henda ke pe Tupā rehe har amō pandu pandu oho!” aja pinīha ihī.

²¹⁻²² —A'erehe amō sawa'e Jun renda ke pe jande namō ixo rahā, katu tiki. Jande aja Jesu kwera katuha rehe har pandu pandu rahā, katu tī. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jande aja Jesu namō wata ame'ē sawa'e ke rahā, katu tī. Jesu ke Juā mujahuk, a'engi Jesu namō wata ixo ame'ē sawa'e ke rahā, katu tī. Ywa pe Jesu jywyr oho, ame'ē ke rehe usak ame'ē sawa'e ke rahā, katu tī — aja Petu pandu.

²³ Pe, mokōi sawa'e ta ke a'eta mu'am. Jesu namō wata ixo ame'ē ta ke mu'am. Ko Jose. Masamba aja her tī. Her te Jusu. Amō sawa'e ke a'eta mu'am tī. ²⁴ Her Mati. Pe, katu usak ame'ē rehe har Tupā namō ngā pandu pandu. Kuja pandu:

—Sawa'e! Jande pái keruhū! Upa awa ta rehe har nde erekwa katu. Kome'ē mokōihar ngi har petēi jande namō pyta ta. Awa rehe nde eresak katu my? Ame'ē ke jande pe emujekwa katu. ²⁵ Jande namō a'e paraky ta ixo. Nde rehe har pandu pandu ta oho tī. Ame'ē parakyha ke Jun hijar oho. Pe, mupyraraha renda pe oho — aja a'eta pandu pandu.

²⁶ Mokōi sawa'e ta ke a'eta mu'am. Pe, ita pinim ra'yr ke a'eta omombor. Aja petēihar rehe katu a'eta usak. Ombor rahā, Mati rehe jō katu ngā usak. Pe, ipy petēi Jesu

mondo ame'ë ta namō Mati ixo.
(A'e riki Jun renda ke pe pyta.)

2

*Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta
py'a rehe Tupā'ā ihī katu*

¹ Penteko weraha rehe uhyk oho.
(Ame'ë wera rahā, imi'u ke jundéu
awa ta matyr.) Arahā upa Jesu
rehe jurujar katu ame'ë ta jy'ar
uī. ² Peteihar renda pe jy'ar uī.
Pe, pahar ywa ngi ma'e tyapu hū.
Ywytu keruhū aja tyapuha. Okwyr
pe Jesu rehe jurujar katu ame'ë
ta wapyk uī. ³ A'ep tyapuha ixé
uwyr. Pe, tata hendyha aja a'eta
usak. Ame'ë ke a'eta ākā 'ar pe
hetaha aja ihī. Pe, aja pame katu
te a'eta ākā 'ar pe hendy. ⁴ Pe,
upa katu te a'eta rehe Tupā'ā ihī
katu. Amō koty koty ngā je'ëha
uhem. (A'erehe Tupā'ā uwyr aja
mujekwa katu.) Ame'ë je'ëha ke
Tupā'ā muwyr a'eta pe.

⁵ Arahā Jerusarē ok ta pe heta
jundéu awa ta ixo. Tupā je'ëha rehe
hendu katu ame'ë ta ixo. Amō amō
ywy ngi uhyk uwyr ame'ë ta ixo.
⁶ Ame'ë tyapuha rehe hendu rahā,
ixoty ame'ë ta johu jy'ar oho. Ngā
je'ëha riki amō koty koty je'ëha. Pe,
aja pame katu te ngā je'ëha ke rehe
ngā hendu. Ame'ë ta amō koty koty
ngā je'ëha ke Jesu rehe jurujar katu
ame'ë ta pandu pandu. Ame'ë ke
rehe ngā hendu. A'erehe māte we
ame'ë te a'eta my. ⁷ Upa ngā hetaha
pandu pandu ngā jupe:

—Jesu rehe jurujar katu ame'ë
ta riki ngariréi ywy pe har ta ke.
A'erehe jande je'ëha ke ame'ë ta
ukwa ym ta tipe. ⁸ Jande ngi har
ym tī. Anī. Jande je'ëha ke ame'ë
ta pandu katu apo 'y. Myp jande
je'ëha ke ame'ë ta ukwa my? Jakwa
ym. Mā! Aja pame katu te jande
je'ëha rehe jahendu. Amō koty
je'ëha ke jande japandu. ⁹ Ko Par
ywy ngi amō ta uhyk uwyr. Amō
koty je'ëha ame'ë tī. Amō ta Me

ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō koty
je'ëha ame'ë tī. Aja pame tī. Amō
koty koty je'ëha tī. Amō ta Erā ywy
ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Mesopot
ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta
Jundéi ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō
ta Kapando ywy ngi uhyk uwyr tī.
Amō ta Pō ywy ngi uhyk uwyr tī.
Amō ta Asia ywy ngi uhyk uwyr tī.
¹⁰ Amō ta Hiri ywy ngi uhyk uwyr
tī. Amō ta Pansi ywy ngi uhyk uwyr
tī. Amō ta Eji ywy ngi uhyk uwyr tī.
Amō ta Rim ywy ngi uhyk uwyr tī.
Ame'ë Rim ywy ke Syre ok ta rake
ihī. Amō ta Hom ok ta ngi uhyk
uwyr tī. ¹¹ A'engi amō amō jundéu
awa ta uhyk uwyr. A'engi jundéu
ramūi ta je'ëha rehe hendu katu
ame'ë ta uhyk uwyr tī. Amō ta Kere
ypa'ū ngi uhyk uwyr tī. Amō ta
Ara ywy ngi uhyk uwyr tī. Pyrātāha
namō upa katu te ma'e ke Tupā
ma'ema'e, ame'ë rehe har jande
jahendu. Amō amō jande je'ëha
ke Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta
pandu. A'erehe jande jakwa katu
— aja ngā pandu pandu ngā jupe.

¹² Pe, upa ngā pandu pandu ngā
jupe:

—Mā! Ma'erehe my? — aja.

¹³ Pe, māte we ame'ë te a'eta my.
Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta
rehe amō ta puka puka hū. A'eta
pandu:

—Anī. Peme'ë ta kawī ngi ka'u
ixo — aja ngā.

Petu je'ëha ke

¹⁴ Pe, Petu pu'am. Awa py peteī
Jesu mondo ame'ë ta namō pu'am.
Pe, ngā hetaha pe hātā pandu:

—Jundéu awa ta! Pehendu kat-
urahā! Upa Jerusarē ok ta pe har
ta! Pehendu katu tī! Ihē rehe pe-
hendu katu. Pehē pe ihē apandu
ta. ¹⁵ Kawī ngi jaka'u, aja pekwaha
naī. Anī. Jaka'u ym. Kō warahy
ywa ku'ap rī. (Pytuniwe ka'u ym
awa.) ¹⁶ Pesarahā! Amō koty koty
ngā je'ëha japandu pandu. Aja pe-
hendu ramō ame'ë ke yman amō

sawa'e mupinim. Her Joe. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Kuja a'e mupinim. Tupā pandu:

¹⁷ “Peme'ē ywy keruhū pe angaha uhyk Tate rahā, Tupā'ā ke ihē amondo ta. Heta awa ta rehe a'e ihī katu ta.

A'erehe ihē je'ēha ke pehē ra'yr ta pandu pandu ta. Pehē rajyr ta pandu pandu ta tī.

Ixeraiha aja sawa'e ta usak ta. Aja ihē je'ēha ke a'eta ukwa ta. Tamūi ta ixerai ta tī. Aja ihē je'ēha a'eta ukwa ta tī.

¹⁸ Arahā ihē miasu ta rehe Tupā'ā ihī katu ta.

Sawa'e ta rehe ihī katu ta. Kūjā ta rehe ihī katu ta tī.

Pe, ihē je'ēha ke a'eta pandu pandu ta.

¹⁹ Ywa rehe ma'e ke ihē amoī ta. Ame'ē ngi jumukahem ta ngā u'am.

Ywa rehe aja kome'ē ywy keruhū pe tī. Ihēma'e pyrātāha ke ihē amujesak ta ngā pe.

Aman hawi aja awa ruwy hawi ta tī. Jahy rata u'ar hū ta tī.

Ywa takāxīha aja tata takāxīha pu'am hū ta tī.

²⁰ Warahy uwe ta. Awa ruwy pirā aja jahy tī. Upa aja uhyk py.

Pe, jandema'e sawa'e te jywyr ta. Arahā pyrātāha ke ihē amujesak ta ngā pe.

²¹ Pe, upa ihē pe ngā pandu rahā, ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta.

Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ke amuhā katu ta” aja Tupā pandu. Aja Joe mupinim.

—(Upa aja uhyk ramō, a'erehe amō koty koty ngā je'ēha ke japandu pandu) — aja Petu pandu.

²² A'e pandu tī:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Jesu rehe har ihē apandu ta pehē pe. Nasare ok ta pe har ke a'e. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu hū. Ngā ke a'e mukatu hū. Amō ta py'a ngi ājā ta ke a'e muhem hū mondo

tī. Pyrātāha ke Tupā muwyr ipe tī, a'erehe aja a'e ma'ema'e katu. A'erehe Tupā usak katu ehe, aja ngā ukwa. Upa ame'ē rehe har pekwa katu. ²³ Upa ame'ē rehe pesak tī. Yman Jesu manōha rehe har Tupā ukwa katu. A'e putar ame'ē ke ngā ma'ema'e. A'erehe Jesu ke pepyhyk. Pe, sawa'e katu ym ame'ē ta pe a'e ke peraho. Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe ame'ē ta jukwa. Pehē pejukwa, ame'ēja saka. ²⁴ Anī. A'e ke Tupā mukwera katu muhem. Manōha ngi mukwera katu muhem. Marā ka ym pete'e tūi. ²⁵ Yman kweraha rehe har Ndawi mupinim. (Jesu rehe har a'e mupinim. Kuja Jesu pandu, ame'ēja saka:)

“Ihēma'e sawa'e te rehe ihē asak katu a'am. A'e riki ihē rake ihī, a'erehe manōha ngi akyje ym ihē.

²⁶ A'erehe ihē rury katu tī. Ihē rury katuha apandu pandu. Ihē amanō ta. Anī. Ihē akwera katu ta ahem tī, aja akwa katu.

²⁷ Wetep akwera katu ta ahem. Manōha renda pe ihē'ā ke nde eremupyta ym te ta.

Ihē rehe nde erepy'a katu. Ihē rete ke nde eremunem ym te ta tī. (Aja rahā, akwera katu ta ahem, aja akwa katu.)

²⁸ Ihē ruhāha ke ihē pe nde eremujekwa. Ihē namō nde erexo ta, a'erehe ihē ke nde eremuhury ta” aja Ndawi mupinim — aja Petu pandu.

²⁹ A'e pandu tī:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Ndawi ambyr rehe har ihē apandu ta pehē pe. Yman Ndawi manō. Jande ramūi ambyr a'e. A'e ke amō ta jytyr raho. Pete'e ywykwar pe ixangwer ke tūi. ³⁰⁻³¹ Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Tupā manga katu, aja a'e ukwa katu. Yman Ndawi pe kuja Tupā pandu: “Yman atu rahā, nde aja

ne rainō riki kapitā keruhū wan ta tī” aja Tupā pandu. Ame'ē Ndawi rainō riki Kirisutu. Aja Ndawi ukwa katu, a'erehe Kirisutu kwera-aha rehe har kuja a'e pandu:

“Manōha renda pe i'ā ke Tupā mupyta ym te ta. Hete ke munem ym te ta” aja Ndawi pandu. (Munem ym te rahā, mukwera katu ta, aja mukwera katu.)

³²—Jesu ke Tupā mukwera katu muhem. (A'erehe hete munem ym te.) Kwera katu uhem rahā, jande jasak ehe, a'erehe ame'ē rehe har japandu pandu. ³³Ywa pe Jesu ke Tupā mujwyr raho. Hake a'e wapyk oho. (Aja rahā katu te ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.) Tupā'ā ke a'e me'ē ta ipe, aja kwehe Jesu pe ipái keruhū pandu katu. Ame'ē Tupā'ā riki jande py'a rehe a'e moī, ame'ē ke pekwa apo 'y. Tyapuha pehendu tī. ³⁴⁻³⁵Ndawi riki ywa pe oho ym. Anī. Ixuwe katu rahā, kuja a'e pandu:

“Ihēma'e sawa'e te pe Tupā pandu: Ihē rake ewapyk. (Aja rahā katu te me'ē ke nde, aja amujekwa katu.)

Nde ruwajan rehe ihē apor ta. Ame'ē ta ke ihē amuputu'u ta nde pe' aja Tupā” aja Ndawi pandu — aja Petu pandu. (“Ihēma'e sawa'e te” aja Ndawi pandu rahā: “Kirisutu rehe har” a'e pandu.)

³⁶A'e pandu tī:

—Upa jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Jesu ke myra ngā mupia ame'ē ke rehe pemujar pemu'am. Apo a'e riki jandema'e sawa'e te aja Tupā mu'am. Kirisutu a'e tī. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ko jetehar te ke pekwa apo 'y — aja ngā pe Petu pandu.

³⁷Ame'ē ke rehe jundéu awa ta hendu rahā, pyai te ngā. Petu pe ngā pandu. Jesu mondo ame'ē ta pe ngā pandu tī:

—Sawa'e ta! Myja jande jama'e ta my apo 'y? — aja jundéu awa ta pandu.

³⁸Pe, ngā pe Petu pandu:

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Pejuruar katu ehe. Aja rahā, pehē rehe Tupā ipy'a jwyr ta. Aja rahā, pehē ke jande jamujahuk ta. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta pehē apo 'y, aja pemujekwa katu ngā pe.) Pe, pehē rehe Tupā'ā ihī ta. ³⁹Yman ame'ē rehe har Tupā pandu katu. Ame'ē pandu katuha ke uhyk apo 'y, a'erehe pehē rehe Tupā'ā ihī katu ta tī. Pehē ra'yr ta rehe ihī katu ta tī. Amō awa ta pe ihī katu ta tī. Upa katu te Tupā usak katu ame'ē ta rehe ihī katu ta tī — aja Petu pandu.

⁴⁰Aja Petu pandu hū. Pandu we hū. Mu'e katu tī. Kuja:

—Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hū. A'erehe mupyraraha uhyk ta ngā rehe. Amō ta Jesu ke putar ym, a'erehe myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa. Mā peja ame'ē ta aja ym pehē tī. A'erehe Tupā koty pehē py'a pemuruwak. Aja rahā, pehē ke a'e muhā katu ta — aja Petu pandu.

⁴¹Ame'ē je'ēha rehe heta ngā jurujar katu. Pe, ame'ē ta ke ngā mujahuk. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta ke apo 'y, aja mujekwa katu ngā pe.) Arahā heta ngā jurujar katu ehe, Jesu rehe. Kuja, 3.000 hetaha. ⁴²Jesu mondo ame'ē ta namō ame'ē ta jumu'e uī. A'eta namō ngā juehe katu ngā ixo. Johu ma'e ngā u'u uī tī. Tupā namō johu ngā pandu pandu tī.

Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe har

⁴³Tupāma'e pyrātāha namō Jesu mondo ame'ē ta ma'e ke ma'ema'e hū. Mukatu hū ngā ke. Aja me'ē

ma'ema'e hũ. A'erehe upa ngā ju-pandu ngā jupe:

—Mā! Katu te hũ — aja ngā.

⁴⁴ Upa Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta je'ē je'ē ym ha namō ixo. Amō Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta namō ngā juehe katu ngā ixo. Ima'e ke rehe kyty'ŷ ym tī. ⁴⁵ Ima'e ma'e ke muhepy tī. Henda ke muhepy tī. Aja tamatarer ke matyr. Pe, jurujar katu ame'ē ta ima'e ym te rahā, ame'ē ta pe ma'e ke me'ē me'ē te'e. ⁴⁶ Pe, wera rahā pame katu te Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe jy'ar oho. A'ep Tupā namō ma'e pandu pandu u'am. Ok pe johu ma'e ngā u'u tī. Hury katu a'eta tī. Peteihar aja ngā ixo tī. ⁴⁷ Tupā namō kuja pandu pandu tī: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. “Peme'ē ta katu ame'ē ta ke a'eta” aja Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe har amō ta pandu pandu. Wera rahā pame katu te ngā ke Tupā muhā katu. Aja Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta jumuheta oho.

3

Wata ym te ame'ē ke Petu mukatu

¹ Amō wera rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Petu oho. Juā oho inamō tī. Warahy ywa ku'a ihon rahā, oho. Arahā jundēu awa ta Tupā namō ma'e pandu pandu katu. ² Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe hukwen ihī. Hukwen rehe har ngā pandu: “Katukwer” aja. Ame'ē rake sawa'e wapyk uī. Wata ym te ame'ē ke a'e. Ta'yn rahā har aja te'e a'e. Wera rahā pame katu te amō ta hupir raho. Pe, ixo oho ame'ē ta pe tamatarer ke a'e pandu pandu tī. ³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Petu ixo tate rahā, sawa'e usak ehe. Juā rehe usak tī. Pe, tamatarer ke pandu a'eta pe.

⁴ Petu ma'ā katu ehe. Juā aja tī. Pe, pandu ipe:

—Jande rehe ema'ā katu! — aja ipe.

⁵⁻⁶ A'erehe sawa'e ma'ā katu ehe. Tamatarer ke pyhyk ta, aja ukwaha naī. Petu pandu ipe:

—Tamatarer namō ihē axo ym te. Ko ma'e namō axo ame'ē ke ihē ame'ē ta nde pe. Jesu Kirisutu riki Nasare ok ta pe har. A'e je'ēha rupi ihē apandu nde pe: “Ewata” — aja sawa'e pe.

⁷ Pe, iyywa katu rehe pyhyk. Pe, mupu'am. Pahar itymā imembek katu ipe. Ipyta katak katu ipe tī.

⁸ Pe, opor. Pu'am katu. Jywyr jywyr ixo. Petu ta namō ixo oho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixo oho. Huryha namō opopor oho. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā rehe har pandu pandu oho tī. ⁹ Wataha ke rehe upa amō ta usak usak tī. Tupā rehe har pandu pandu ame'ē ke rehe amō ta hendu katu tī. ¹⁰ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rukwen rake wapyk uī ame'ē ke a'e, aja amō ta ukwa katu. “Katukwer” ame'ē rukwen rake wapyk uī ame'ē ke a'e, aja ukwa katu tī. Tamatarer pandu pandu ame'ē ke a'e tī, aja ukwa katu tī. Myja wataha apo my? Ukwa ym. “Māte we ame'ē te a'e my!” aja a'eta.

Petu je'ēha ke

¹¹ Ame'ē jumu'eha renda keruhū pe soroka ihī. Soroka renda rer: “Saromā.” A'ep Petu ta ixo. Petu jywa rehe sawa'e pyhyk u'am. Juā jywa rehe pyhyk u'am tī. A'eta koty heta amō ta ujan oho. ¹² Māte we ame'ē te a'eta my. Pe, hetaha ta rehe Petu usak rahā, pandu ngā pe:

—Sawa'e ta! Māte we ame'ē te aja ym pekwaha. Pesak pesak ym jande rehe tī. Jande je'ēha rupi ym sawa'e wata. Jande katuha rupi ym sawa'e wata tī. (Jesu je'ēha rupi sawa'e wata katu.)

13-14 —Amarā riki jande ramūi. Isak a'e tī. Jande ramūi tī. Jako a'e tī. Jande ramūi tī. A'eta Tupā rehe ipy'a moī moī katu. Jesu aja tī. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī. Pe, manōha ngi Tupā mukwera katu muhem. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe, Jesu pe. Katu te ame'ē ke a'e tī. Anī. Peputar ym a'e ke. Jundéu awa tama'e kapitā ta pe a'e ke peraho. Pirat poir tar katu tipe. Anī. Peputar ym aja. Amō ke pehē pepandu. “Ngā jukwaha ke epoir” aja Pirat pe pepandu. (A'erehe Mahamba ke a'e poir.)¹⁵ Awa ta muxuweha ke Jesu. A'e ke pejukwa. Anī. A'e ke Tupā mukwera katu muhem. A'engi jande jasad ehe. Ame'ē rehe har japandu pandu tī.¹⁶ Sawa'e wata ramō ame'ē ke rehe pesak. Ehe har pekwa katu tī. Jesu rehe jande jajurujar katu, a'erehe jande pe pyrātāha ke Tupā muwyr. Ame'ē namō sawa'e ke jamukatu. Jesu je'ēha rupi jamukatu. A'erehe sawa'e wata katu ame'ē ke rehe pesak apo 'y.

¹⁷ —Ihē mu ta! Jesu ke pejukwa. Jundéu awa tama'e kapitā ta aja tī. Jukwa tī. Pekwa ym ha rupi pejukwa, aja ihē akwa katu apo.¹⁸ Ngā mupyraraha ke Kirisutu pyhyk. Yman ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē ta pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke a'eta pandu pandu. Ame'ē pyraraha ke Jesu rehe uhyk apo 'y.¹⁹ Apo Tupā koty pehē py'a ke pemuruwak pe-mondo. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehē py'a ngi Tupā juhyk ta.²⁰ Aja rahā, pehē ruryha ke a'e muwyr ta. Pe, Jesu ke a'e mujywyrr ta muwyr tī. A'e riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e.²¹ Tupā usak katu ehe ame'ē ke a'e. Ywa pe a'e pyta we ta rī. Upa katu te pyahu ym rahā, pyta we ta rī. Upa katu te Tupā mupyahu ta tī, aja a'e pandu.

(Ywa ke. Kome'ē ywy keruhū aja tī. Mupyahu ta tī.) Yman ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. A'eta riki katu te me'ē ke.²² Yman jande ramūi ta pe Moise pandu: “Tupā riki jan-dema'e sawa'e te. Ihē aja pehē pe Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Tupā muwyr ta tī. Pehē ngi har peteihar ke a'e. Upa a'e pandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e.”²³ Ame'ē ke rehe amō hendu ym rahā, ame'ē ke Tupā mupyrara ta. Tupā kotyhar ta namō pyta ym te ta” aja Moise mupinim — aja Petu pandu.

²⁴ A'e pandu tī:

—Upa katu te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu tī. Samue pandu py. A'engi uwyr ame'ē ta pandu tī. Pesak ramō ame'ē rehe har upa katu te a'eta pandu pandu. (Tupā kotyhar ta rehe Tupā'ā uwyr ta, ame'ē rehe har upa katu te pandu pandu.)²⁵ Yman Tupā manga katu. Ame'ē ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē ke pehē pe katu. Jande ramūi pe Tupā manga katu tī. Ame'ē ke pehē pe tī. Yman kuja Amarā pe pandu: “Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe ne rainō usak katu ta” aja Tupā pandu — aja Petu pandu.

²⁶ A'e pandu tī:

—“Ihēma'e ke nde” aja Ta'yr pe Tupā pandu. Pe, Ta'yr ke pehē pe a'e muwyr py. Aja pehē rehe a'e usak katu. Aja rahā, ixoty pehē py'a ke a'e muruwak. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ame'ē ke a'e putar — aja Petu pandu pandu ngā pe.

4

Ngā panduha renda pe Petu ta ke kapitā ta muhyk raho

¹ Petu pandu ngā pe rahā, jundéu awa tama'e pa'i ta uhyk uwyr. Juā pandu rahā tī. Sonda tama'e kapitā uhyk uwyr tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū harōha ta

ke ame'ë ta. Sanduse ta uhyk uwyr tĩ. ² (Manõha ngi amõ kwera ym te ta uhem aja a'eta ukwaha.) Mokõi Jesu mondo ame'ë ta rehe a'eta parahy, ma'e, Petu ta rehe. Jesu ke Tupã mukwera katu muhem, aja Petu ta mu'e. Jesu kwera katu uhem, a'erehe amõ ta kwera katu ta uhem tĩ, aja sanduse ta ukwa, a'erehe a'eta parahy Petu ta rehe. ³ Pe, Petu ta ke a'eta pyhyk. Ka'aruk te apo, a'erehe kyndaha pe kynda rahõ. ⁴ Koĩ pandu ta. Pe, Petu je'ëha rehe hendu ame'ë ta Jesu rehe jurujar katu. Heta Jesu rehe jurujar katu. Ame'ë ta heta te hũ. Sawa'e pame katu te manga rahã, kuja, 5.000 tate hetaha nahã my.

⁵ Ame'ë ku'ë rahã, jundéu awa tama'e kapitã ta jy'ar uwyr. Tamũi ta jy'ar uwyr tĩ. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta jy'ar uwyr tĩ. Jerusarë ok ta pe jy'ar uwyr. ⁶ Ame'ë ta namõ amõ ta jy'ar tĩ. Ana jy'ar tĩ. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ a'e. Kái jy'ar tĩ. Juã jy'ar tĩ. Arexan jy'ar tĩ. Upa jundéu awa tama'e pa'i keruhũ anam ta jy'ar tĩ. ⁷ Petu ta ke a'eta mupu'am. Pe, pandu a'eta pe:

—Jande ruwa koty pepu'am. Pesarahã! Awa pyrãtãha namõ pemukatu my? Awa je'ëha rupi pemukatu my? — aja Petu ta pe pandu.

⁸ Pe, Petu py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. A'e je'ëha rupi Petu pandu:

—Kapitã ta! Pehendu katurahã! Tamũi ta! ⁹ Pehendu katu tĩ. Myja sawa'e wata ym te ame'ë ke jamukatu my? Myja ma'e katu ame'ë ke jama'e my? Aja pepandu jande pe tĩ. ¹⁰ Apandu ta pehẽ pe. Aja rahã, pekwa katu ta. Jundéu awa ta ukwa katu tĩ. Ko Jesu Kirisutuma'e pyrãtãha namõ kome'ë sawa'e wata katu. A'e je'ëha rupi wata katu. Jesu riki Nasare ok ta pe har ke a'e. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e ke pejukwa. Anĩ. A'e ke Tupã mukwera katu

muhem. ¹¹ Tupã je'ëha rehe Jesu rehe har kuja amõ mupinim:

“Ita ke jaxer te'e aja ita ok mujãha ukwaha.

Anĩ. Ame'ë riki ok pyter rehe mupu'am katu te ame'ë ke, aja amõ ukwa katu” aja amõ mupinim.

—(Ame'ë ita aja Jesu tĩ. Ita aja a'e ke peputar ym tĩ. Anĩ. Tupã usak katu ehe. Katu te ame'ë ke a'e, aja ukwa katu.) ¹² Jesu jõ riki awa ta ke muhã katu. Aja amõ her kome'ë wyw keruhũ pe har ta pe Tupã muwyr ym. Amõ her rupi jande ke muhã ym. “Jesu” ame'ë rer rupi jõ a'e muhã katu — aja Petu pandu.

¹³ Petu riki kyje ym, aja tamũi ta ukwa. Juã kyje ym tĩ, aja a'eta ukwa tĩ. Jundéu awa tama'e paper renda pe jumu'e ym ame'ë ta ke a'eta, aja a'eta ukwa katu tĩ. Sawa'e ta te'e ame'ë ta ke aja a'eta ukwa katu tĩ. A'erehe mãte we ame'ë te aja tamũi ta ukwa. Petu ta Jesu namõ wata ixo ame'ë ta ke a'eta, a'erehe pandu katu, aja tamũi ta ukwa tĩ. ¹⁴ Petu mukatu ame'ë ke Petu ta rake pu'am u'am, a'erehe marã ka ym a'eta je'ëha ipe. ¹⁵ Pe, tamũi ta jupe pandu pandu tar katu, a'erehe soroka pe Petu ta ke tamũi ta muhem mondo. Upa muhem rahã, a'eta pandu pandu a'eta jupe:

¹⁶ —Myja ta sawa'e pe jama'e my? Sawa'e ke Petu ta mukatu ame'ë rehe har heta ngã ukwa apo 'y. Ame'ë ke marã ka ym jande jamukanãha. ¹⁷ Ame'ë mukatuha rehe har amõ ta pandu pandu oho ame'ë ke japutar ym. A'erehe kuja japandu ta: “Jesu rehe har ngã pe pepandu ym te apo 'y. Pepandu rahã, pehẽ ke jamahy ta” aja Petu ta pe japandu ta — aja pandu pandu a'eta jupe.

¹⁸ Pe, Petu ta ke amõ mujywyw werur. Pandu:

—Jesu rehe har pepandu ym te apo 'y. Ehe har pemu'e ym te tī — aja Petu ta pe tamūi ta pandu.

¹⁹ Pe, Petu pandu:

—Myja me'ē Tupā pe katu my? Ko pehē je'ēha rehe jahendu katu my? Ko Tupā pandu ame'ē ke rehe jahendu katu my? Myja pekwa my? Ihē riki Tupā pandu ame'ē ke rehe jō ihē ahendu katu ta. Juā aja tī. ²⁰ Jesu ma'ema'e ame'ē ke rehe jasak. Ame'ē ke tapijar te'e we japandu ta rī. Jesu mu'e mu'e ame'ē ke rehe jahendu tī. Ame'ē ke tapijar te'e we japandu ta tī. Marā ka ym jahijariha — aja Petu pandu.

²¹ Pe, hātā Petu ta pe tamūi ta je'ē. Pe, poir. Mukatuha rehe har upa ngā ukwa, a'erehe Tupā pe ngā pandu pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja.

Ngā hetaha ngi tamūi ta kyje, a'erehe marā ka ym Petu ta ke mahyha. ²² Petu ta mukatu ame'ē sawa'e heta warahy 'ar ame'ē ke a'e. Kuja, 40 i'ar koty te we warahy 'ar ame'ē ke a'e.

Pyrātāha namō Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pandu pandu

²³ Tamūi ta poir rahā, Petu jywyr oho. Juā jywyr oho tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe uhyk oho. Upa jundēu awa tama'e pa'ihu ta pandu ame'ē ke a'eta pandu pandu ngā pe. Upa tamūi ta pandu ame'ē ke pandu pandu tī. ²⁴ Upa hendu rahā, kuja johu Tupā namō a'eta pandu pandu:

—Jande pāi keruhū! Jandema'e sawa'e te nde. Ywa ke nde eremujā. Kome'ē ywy keruhū nde eremujā tī. Y ramūi nde eremujā tī. Upa ame'ē ta rehe ixo ame'ē ta ke nde eremujā tī. ²⁵ Yman ne je'ēha ke Ndawi mupinim. Tupā'ā mujekwa ipe. Ndawi riki jande ramūi. Ne miasu ke a'e tī. Kuja nde pe Ndawi pandu:

“Ma'ewā nde rehe amō awa ta parahy te'e my?

Ma'ewā jundēu awa ta te'e ukwa ukwa ixo my?

²⁶ Kome'ē ywy keruhū pe kapitā keruhū ta ixo. Ame'ē ta jy'ar uwyr. Kapitā ta jy'ar uwyr tī. Ne namō ame'ē ta jumai uwyr. Kirisutu namō a'eta jumai uwyr tī. Kapitā keruhū aja nde eremu'am ame'ē ke a'e” aja nde pe Ndawi pandu — aja Tupā namō ngā pandu pandu.

²⁷ Tupā namō ngā pandu pandu tī:

—Jete. Kome'ē ok ta rehe Ero uhyk uwyr. Pon Pirat namō jy'ar uwyr. Amō awa ta namō jy'ar uwyr tī. Jundēu awa ta namō jy'ar uwyr tī. Jesu namō ame'ē ta jumai uwyr, a'erehe johu ngā jy'ar uwyr. Jesu riki nde ra'yr. Katu te me'ē ke a'e. Kirisutu a'e. Kapitā keruhū aja nde eremu'am ame'ē ke a'e. ²⁸ Yman ame'ē jumaiha rehe har nde erepandu katu, aja upa ame'ē ta ma'ema'e. Ne je'ēha aja ma'ema'e. Nde ereputar ame'ē ke a'eta ma'ema'e tī.

²⁹ —Jandema'e sawa'e te! Esak apo! Jande ke a'eta mahy tar katu. A'erehe jande py'a ke emātā. Aja rahā, jakyje ym ta ngā ngi. Aja rahā, ne je'ēha ke japandu pandu ta. ³⁰ Nde kotyhar ta ke jande. Ne je'ēha ke japandu rahā, ahy ame'ē ta ke emukatu. Amō amō ta ke emukatu tī. Jesu je'ēha rupi nema'e pyrātāha ke nde emujekwa katu ngā pe. Jesu riki nde ra'yr. A'e riki katu te me'ē ke — aja Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pandu pandu.

³¹ Upa pandu rahā, a'eta jy'ariha renda ke katak katak hū. (Aja rahā, ame'ē ta rehe Tupā hendu katu, aja mujekwa.) A'eta rehe Tupā'ā ihī katu. A'erehe Tupā je'ēha ke pandu pandu. Kyje ym ngā ngi.

Kyty'ym ngā

³² Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta peteihar aja ngā ixo. “Kome'ē ihēma'e jō” aja ym pandu awa.

Upa ima'e ma'e ke kyty'ỹ ym.
³³ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jesu kweraha rehe har Jesu mondo ame'ẽ ta pandu pandu hũ. Tupãma'e pyrãtãha namõ pandu pandu. Tupã usak katu te ngã rehe tĩ. ³⁴ Kupixa namõ amõ ixo rahã, ame'ẽ ke muhepy. Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ẽ ta pe raho. Hok namõ amõ ixo rahã, ame'ẽ ke muhepy tĩ. ³⁵ Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ẽ ta pe raho tĩ. Pe, ima'e ym te ame'ẽ ta pe Jesu mondo ame'ẽ ta me'ẽ me'ẽ. A'erehe ima'e ym te ame'ẽ ta nixói te.

³⁶ Ko amõ sawa'e ixo. Her Jose. “Manambe” aja Jesu mondo ame'ẽ ta amõ her moĩ ehe tĩ. “Amõ ke muhury katu ame'ẽ ke a'e” aja jande je'ẽha. Rewi rainõ ke a'e. Xi ypa'ũ pe har ke a'e. ³⁷ Kupixa namõ a'e ixo. Ame'ẽ ke muhepy. Pe, upa katu te tamatarer ke Jesu mondo ame'ẽ ta pe a'e raho.

5

Anani rehe har. Sasi rehe har tĩ.

¹ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Anani. Hakehar rer Sasi. Ywy namõ a'eta ixo. Ame'ẽ ke a'eta muhepy. ² Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ẽ ta pe raho. Anĩ. Tamatarer ke mupyta we wi jupe. ³ Ame'ẽ ke hakehar ukwa tĩ. Petu pandu ipe:

—Anani! Ywy muhepyha ke nde pe nde eremupyta we. ⁴ Satana nde py'a rehe ihĩ. (Ãjã ramũ i a'e.) Katu ym aja. Tupã'ã pe te'e nde erepandu. Ywy ke nde eremuhepy ym rahã we, nema'e riki. Nde eremuhepy rahã, tamatarer ke upa katu te nema'e tĩ. Nde pe nde eremupyta we ame'ẽ ke nde py'a rupi nde erekwa erexo. Upa katu te nde ereme'ẽ, aja jande pe nde erepandu naĩ. Katu ym aja. Sawa'e ta pe te'e nde erepandu. Amõ we tĩ. Tupã pe te'e nde erepandu tĩ — aja Petu pandu.

⁵ Ame'ẽ ke hendu rahã, Anani manõ ukwap. Upa hendu ame'ẽ ta

mukahem hũ. ⁶ Ta'ynuhu ta pu'am. Pe, hete ke pukek. Jytym raho.

⁷ Ixawa'e manõ. I'i katu rahã, hakehar uhyk uwyr. Ixawa'e manõha rehe har ukwa ym uwyr. ⁸ Petu pandu ipe:

—Ywy muhepyha ke upa katu te perur my — aja ipe.

Kũjã pandu:

—A'e tỹ. Upa katu te jarur — aja Petu pe.

⁹ Pe, Petu pandu ipe:

—Tupã'ã pe te'e nde erepandu tar katu tĩ. Nde sawa'e aja tĩ. Anĩ. Upa Tupã'ã ukwa katu. Nde sawa'e jytym raho ame'ẽ ta hukwen rehe uhyk ramõ. Nde ke jytym ta raho tĩ — aja kũjã pe.

¹⁰ Pe, pahar Petu py rehe u'ar ukwap. Manõ ukwap. Ta'ynuhu ta ixo uwyr rahã, kũjã manõ ame'ẽ ke rehe usak. Pe, jytym raho tĩ. Ixawa'e rake rupi jytym tĩ. ¹¹ Upa Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta mukahem hũ. Manõha rehe har hendu ame'ẽ ta mukahem hũ tĩ.

Tupã pyrãtãha namõ mukatu hũ

¹² Jesu mondo ame'ẽ ta mukatu hũ ngã ke. Ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ. Aja Tupãma'e pyrãtãha ke ngã pe mujesak. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe soroka ihĩ. Soroka rer Saromã. A'ep upa Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta jy'ar. ¹³ Johu ngã jy'ar ixo. Ame'ẽ ta rehe har amõ ta pandu: “Katu ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta” aja pandu. Anĩ. Ame'ẽ ta namõ jurujar ym ame'ẽ ta jy'ar tar ym. ¹⁴ Amõ ta anĩ. Amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu tĩ. Heta sawa'e ta jurujar katu. Kũjã ta aja tĩ. Heta jurujar katu ehe tĩ. ¹⁵ Jesu mondo ame'ẽ ta mukatu, a'erehe ahy ixo ame'ẽ ta ke awa rape rupi ngã mou. Tupe 'ar pe mou. Myrape 'ar pe mou tĩ. Pe, hake rupi Petu te'e asa oho rahã, warahy pe i'ã jesak. Ame'ẽ ke ahy ixo ame'ẽ ta 'ar rupi aha ta oho. Pe, katu ta oho, aja ngã ukwa. ¹⁶ Jerusarẽ ok ta xupe 'ar

rupi ok ta juramā ihī. Ame'ē ok ta ngi heta uhyk uwyr ehe. Ahy ixo ame'ē ta ke ngā hupir werur ipe. Ājā ta ipy'a rehe ihī ame'ē ta ke werur ipe tī. Upa katu te Petu mukatu. (Aja rahā, Jesu rehe har Petu ta pandu ame'ē riki jetehar te ke aja mujekwa katu. Petu ta namō Tupā ixo, aja mujekwa katu tī.)

Jesu mondo ame'ē ta ke amō ta mahy

¹⁷ Pe, jundéu awa tama'e pa'i keruhū jyty'ym Jesu mondo ame'ē ta rehe. Upa inamō ixo ame'ē ta jyty'ym a'eta rehe tī. Inamō ixo ame'ē ta rer sanduse ta. (Jesu mondo ame'ē ta koty heta ngā jy'ar oho, a'erehe jyty'ym a'eta rehe.)

¹⁸ Pe, Jesu mondo ame'ē ta ke a'eta pyhyk. Kyndaha pe kynda raho, ok ta kyndaha pe. ¹⁹ Pe, pytun rahā, Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr a'eta rehe. Kyndaha rukwen ke pirar. Pe, a'eta ke soroka pe raho. Pandu:

²⁰ —Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe peho. A'ep upa awa ixoha pyahu rehe har ngā pe pepandu pandu — aja Jesu mondo ame'ē ta pe pandu.

²¹ A'eta hendu katu ehe. Pe, pytuniwe rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe oho. A'ep mu'e mu'e u'am.

Pe, ngā panduha renda pe jundéu awa tama'e pa'i keruhū uhyk uwyr. Inamō ixo ame'ē ta uhyk uwyr tī. Pe, jundéu awa ta tamūi ta ke a'eta mujy'ar tī. Johu panduha ta ke mujy'ar. Pe, kyndaha pe sonda ta ke a'eta mondo. Pandu:

—Jesu mondo ame'ē ta ke pe-muhyk perur se — aja sonda ta pe pandu.

²² Pe, kyndaha pe sonda ta uhyk rahā, mahem ym. ²³ Jesu mondo ame'ē ta ke mahem ym. Pe, ngā panduha renda pe jywyr oho. A'eta pandu:

—Kyndaha rehe jahyk rahā, upa hukwen ke kynda katu te. Upa hukwen harōha ta harō katu u'am tī. Anī. Hukwen ke jande japirar rahā, jamahem ym sawa'e ta ke — aja sonda ta pandu.

²⁴ Ame'ē ke rehe hendu rahā, pa'ihu ta māte we ame'ē te a'eta my. Sonda tama'e kapitā aja tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū sondama'e kapitā ke a'e.

—Myp a'eta ihon my? — aja pandu pandu a'eta jupe.

²⁵ Pe, amō uhyk uwyr. Pandu:

—Pesarahā! Kyndaha pe sawa'e ta ke pekynda peraho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixo apo 'y. Ngā ke a'eta mu'e mu'e u'am — aja tamūi ta pe amō pandu.

²⁶ Ame'ē ke rehe hendu rahā, sonda tama'e kapitā oho piam. Sonda ta inamō oho tī. Pe, Jesu mondo ame'ē ta ke muhyk werur tī. Hātā ym pyhyk a'eta rehe. Hātā pyhyk rahā, ita ke sonda ta rehe ngā ombor ta, aja kapitā ukwa. Hetaha ngi kyje, a'erehe wewe katu pyhyk raho.

²⁷ Pe, Jesu mondo ame'ē ta ke muhyk rahā, ngā panduha renda pyter pe mupu'am. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu:

²⁸—Jesu rehe har pemu'e ym apo 'y, aja hātā pehē pe japandu. Anī. Pehendu ym. Pemu'e ame'ē rehe har upa Jerusarē ok ta pe har ta ukwa apo. Jesu ke amō ta riki jukwa. Anī. A'e ke jande riki jajukwa aja pepandu. Katu ym aja — aja Jesu mondo ame'ē ta pe pandu.

²⁹ Pe, Petu namō Jesu mondo ame'ē ta pu'am u'am. Pe, Petu pandu ngā pe:

—Tupā je'ēha rehe jō jahendu katu rahā, katu te ame'ē. Amō sawa'e je'ēha rehe anī. (Katu we ame'ē.) ³⁰ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke pemujar pemu'am. Aja pejukwa. Anī. Jesu ke Tupā mukwera katu muhem. Tupā rehe jande ramūi ipy'a moī moī katu.

³¹ Pe, Jesu ke hake Tupā muhyk raho. A'erehe a'e riki kapitā keruhū. A'e riki awa muhāha tī. Ma'e ka'u te'eha ke jundéu awa ta ma'ema'e. Anī. Tupā rehe ipy'a muruwak mondo rahā, Tupā ipy'a jywyr ta ngā rehe. ³² Jesu rehe har japandu pandu. Jasak ame'ē rehe har japandu pandu tī. Jesu rehe har Tupā'ā mujekwa tī. Tupā rehe hendu katu ame'ē ta py'a rehe Tupā'ā ke a'e moī katu — aja Petu pandu.

³³ Ame'ē ke pa'ihu ta hendu rahā, parahy te hū. Jesu mondo ame'ē ta ke a'eta jukwa tar katu. ³⁴ Pe, ngā panduha renda pe amō sawa'e pu'am. Her Ngamari. Parise riki a'e. Moise je'ēha mu'e ame'ē ke a'e tī. “Sawa'e katu me'ē ke” aja upa ngā ukwa ehe har. Pe, a'e pandu:

—Jesu mondo ame'ē ta ke soroka pe emondo — aja.

³⁵ Pe, ngā panduha renda pe ixo ame'ē ta pe pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitā ta! Pehendu katurahā! Petu ta ke pemahy ym we rī. Ma'e ke pekwa pypei. ³⁶ Amukwehe te amō sawa'e ixo. Her Téu. Kapitā a'e jupe. Heta sawa'e ta inamō jy'ar oho. Kuja, 400 hetaha. Anī. A'e ke amō jukwa. Pe, inamō ixo ame'ē ta upa uhāi ujan oho. Ame'ē ta ngi har nixói te apo 'y. ³⁷ A'engi amō sawa'e uwyr tī. Her Jun. Ngariréi ywy pe har a'e. Ngā hetaha ke kapitā keruhū manga manga rahā, Jun uwyr. Inamō heta ngā oho tī. Anī. A'e ke amō jukwa tī. Pe, inamō ixo ame'ē ta upa uhāi ujan oho tī. ³⁸ A'erehe pehē pe ihē apandu katu apo. Jesu mondo ame'ē ta ke pemahy ym. Mā peja ixo. Sawa'e je'ēha rupi a'eta ma'e ke ma'ema'e ixo rahā, upa ta kanim oho. ³⁹ Anī rahā, Tupā je'ēha rupi a'eta ma'ema'e ixo rahā, marā ka ym kanīha. Tupā namō pejumai ta — aja Ngamari pandu.

Pe, a'e pandu ame'ē ke rehe ngā hendu katu. ⁴⁰ Pe, Jesu mondo

ame'ē ta ke muhyk werur tī. Upa a'eta ke amō ta nupā hū. Pe, pandu tī:

—Jesu rehe har pepandu ym te apo 'y — aja kapitā ta pandu a'eta pe.

⁴¹ Pe, poir mondo. Ngā panduha renda ngi a'eta uhem oho. Jesu kotyhar ta ke a'eta, a'erehe amō ta mahy. Mahyha ke a'eta pyhyk, ame'ē ke Tupā putar aja a'eta ukwa katu, a'erehe hury katu oho. ⁴² Wera rahā pame katu te a'eta mu'e u'am. Tupā rehe ngā jumu'eha keruhū pe mu'e u'am. Amō ta rok pe mu'e u'am tī. Jesu Kirisutu rehe har mu'e u'am.

6

Awa po wajar mokōi haihu katu ame'ē ta ke

¹ Arahā Jesu rehe amō amō heta jurujar katu. Jundéu awa ta ke ame'ē ta. Ame'ē ta ngi har amō ta ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta ke tī. Amō ta emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta ke tī. Pe, ngere awa ta je'ēha pandu ame'ē ta parahy. Emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta rehe parahy. Kuja pandu:

—Emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta kytym jande rehe. Ixawa'e manō ame'ē ta heta we ixo. Ame'ē ta ngi har emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta pe me'ē me'ē katu ma'e ke. Ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta pe me'ē me'ē we mi ma'e ke. Katu ym aja. Juja ym me'ē me'ēha — aja ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta je'ē je'ē hū.

²⁻³ Pe, upa katu te Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke amō ta mujy'ar. Jesu mondo ame'ē ta riki mujy'ar. Ame'ē ta ke awa py mokōi hetaha. Ngā pe a'eta pandu:

—Jande mu ta! Pehendu katurahā! Ngā mi'u ke jande jame'ē me'ē rahā, marā ka ym Tupā je'ēha ke amō ta pe jamu'eha rī. Ngā mi'u

jame'ēha rehe jō jama'ema'e ja'am. Katu ym aja. Jesu rehe har amō ta pe jamu'e ym rahā, katu ym. A'erehe amō sawa'e ta rehe pesak katu. Ko ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu ame'ē ta rehe pesak katu. Amō we tī. Ukwā katu ame'ē ta rehe pesak katu tī. Amō we tī. Sawa'e katu te ame'ē ta rehe pesak katu tī. Pehē ngi har awa po wajar mokōi sawa'e ta rehe pesak katu. Pe, ame'ē ta pe japandu ta: “Ngā mi'u ke peme'ē me'ē” aja. Jandē anī. ⁴ Tupā je'ēha ke jamu'e ta ngā pe rī. Tupā namō japandu pandu ta rī — aja Jesu mondo ame'ē ta pandu.

⁵ Ame'ē je'ēha rehe upa ngā hury katu, a'erehe ngā mi'u me'ēha ta ke mu'am. Ko Esete ke ngā mu'am. Jesu rehe jurujar katu te ame'ē ke a'e. Ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu ame'ē ke a'e tī. Amō Siri ke ngā mu'am tī. Amō Pok ke mu'am tī. Amō Nikanor ke mu'am tī. Amō Timā ke mu'am tī. Amō Pame ke mu'am tī. Amō Nikorāu ke mu'am tī. Amō awa ke a'e. Jundēu awa ym a'e. Antioki ok ta pe har a'e. Yman jundēu awa tamūi ta ukwaha rehe a'e jurujar katu. Apo Jesu rehe jurujar katu tī. ⁶ (Ame'ē awa po wajar mokōi sawa'e ta ngā mi'u ke me'ē me'ē ta.) Pe, ame'ē sawa'e ta ke Jesu mondo ame'ē ta ruwa koty ngā mupu'am. Pe, Tupā namō pandu pandu. Ame'ē ta ākā rehe a'eta po ke Jesu mondo ame'ē ta mujar. (Aja ngā mi'u ke me'ē me'ē ame'ē ta ke a'eta, aja ngā pe mujekwa.)

⁷ Tupā je'ēha rehe amō amō ta hendu katu te hū. Jesu rehe amō amō Jerusarē ok ta pe har ta jurujar katu tī. Heta jundēu awa tama'e pa'i ta jurujar katu tī.

Esete ke amō ta pyhyk

⁸ Esete rehe Tupā usak katu te, a'erehe ahy ixo ame'ē ta ke Esete mukatu hū. Tupāma'e pyrātāha namō mukatu hū ngā ke. A'erehe ame'ē ke rehe ngā usak rahā, pandu: “Mā! Katu hū!” aja pandu.

⁹ Pe, inamō amō sawa'e ta je'ē hātā tā hū. Amō koty jundēu awa tama'e jy'ariha renda ngi har ta ke a'eta. Henda rer: “Ngā poir ame'ē ta ke” aja ngā jupe. Syre ok ta ngi uwyr ame'ē ta ke a'eta tī. Arexandiri ok ta ngi uwyr ame'ē ta ke a'eta tī. Amō ta Siri ywy ngi uwyr ame'ē ta ke amō ta tī. Amō ta Asia ywy ngi uwyr ame'ē ta ke amō ta tī. Pe, Esete namō a'eta je'ē hātā tā hū. ¹⁰ Ukwā katuha ke Tupā'ā muwyr ipe, Esete pe. A'erehe marā ka ym Esete je'ēha ke ame'ē ta mukanīha. A'erehe jyty'ym ehe. ¹¹ A'erehe amō sawa'e ta pe pandu:

—Esete rehe har te'e pepandu peho. Aja rahā, kome'ē tamatarer pehē pe jame'ē ta — aja ngā poir ame'ē ta pandu.

A'erehe sawa'e ta te'e pandu oho:

—“Moise katu ym. Je'ēha rehe pehendū ym” aja Esete pandu ame'ē ke rehe jahendū. “Tupā katu ym. A'e je'ēha rehe pehendū ym tī” aja Esete pandu ame'ē ke rehe jahendū tī — aja Esete rehe har te'e a'eta pandu.

¹² Ame'ē panduha namō upa ngā ke sawa'e ta muparahy. Tamūi ta ke a'eta muparahy tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ke a'eta muparahy tī. A'erehe johu ngā Esete koty oho. Pyhyk a'e ke. ¹³ Pe, ngā panduha renda pe raho. Pe, Esete rehe har te'e pandu ame'ē ta ke a'eta werur tī. Te'eha ta pandu:

—Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū katu te, aja jandē jakwa katu. Anī. “Jaxer te'e” aja Esete pandu. “Moise je'ēha katu ym. Pehendū ym ehe” aja a'e pandu tī. ¹⁴ Kuja a'e panduha rehe jahendū tī. Upa Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke Jesu mujaxer ta. Jesu riki Nasare ok ta pe har ke a'e. Upa Moise mu'e ame'ē ke amō koty muruwak ta, aja Esete pandu. Ame'ē ke rehe jahendū tī — aja Esete rehe har te'e sawa'e ta pandu.

¹⁵ Upa katu te ngā panduha renda pe wapyk uī ame'ē ta Esete ruwa rehe usak usak uī. Huwa ke hendy. Tupā je'ēha rahoha ruwa aja hendy.

7

Esete je'ēha ke

¹ Esete pe jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu:

—Ame'ē je'ēha jete har te nde pe my? — aja ipe.

²⁻³ Esete pandu:

—Anī. Te'e riki. Tamūi ta! Pehendu katurahā! Ihē anam ta! Pehendu katu tī. Amarā riki jande ramūi. Mesopot wyy rehe a'e ixo rahā, Tupā pandu ipe. Wera te hū namō ixo ame'ē ke a'e. Ma'e, Harā ok ta pe Amarā tyryk ym we oho rī. Kuja Tupā pandu ipe: “Sengi etyryk eho. Nde anam ta ke ehijar eho. Nde pái rekoha ehijar eho tī. Amō wyy ke nde pe amujesak ta. A'ep etyryk eho” aja Amarā pe.

⁴ A'erehe Kaundéi wyy ke Amarā hijar oho. Harā ok ta pe tyryk oho. Ipái oho inamō tī. A'engi ipái manō rahā, amō wyy pe a'e ke Tupā mutyryk mondo. Kome'ē wyy pe muwyr, ma'e, Tupā mujesak ame'ē ke pe. Yman a'ep a'e uhyk oho. Apo ame'ē wyy pe jande jaxo tī. ⁵ Anī. Wyy ke nixói ipe, Amarā pe. Ima'e ke nixói te. Tupā me'ē ym we ipe rī. Amarā ra'yr nixói te rahā, Tupā manga katu ipe: “Kome'ē wyy ke nde pe ihē ame'ē ta. Nema'e ta. Ne rainōma'e ta tī” aja Amarā pe Tupā pandu katu — aja Esete pandu.

⁶ A'e pandu tī:

—Kuja Tupā pandu tī: “Amō wyy rehe ne rainō ta ixo ta. A'ep paraky te'e hū ta. Ame'ē ta ke amō awa ta mahy hū ta tī. 'Ar ke ymanuhū ta raho. Kuja, 400 warahy 'ar aha ta oho. ⁷ Ame'ē ke upa rahā, ame'ē awa ta ke ihē amahy ta. Te'e muparakyha ta ke ihē amahy ta. A'engi ame'ē wyy ngi ne rainō ta

uhem oho. Kome'ē wyy rehe jywyr ta. Pe, ihē rehe ipy'a ke a'eta moī katu ta” aja Amarā pe Tupā manga katu. ⁸ Tupā pandu katu, ame'ē ukwa katuha ke Amarā pe Tupā muwyr. Kuja. Ehe ihī ame'ē pিরer ke jupā rahā, jundéu awa kotyhar ke a'e aja mujekwa. Tupā usak katu ehe ame'ē ke a'e, aja ukwa katu. A'erehe ta'yr pিরer ke Amarā jupā. Ta'yr rer Isak. U'ar, ame'ē ngi awa po wajar mokōi ukwer rahā, ipিরer ke jupā. (Aja rahā, Tupā manga katuha ke a'e putar katu, aja mujekwa katu.) Isak aja tī. Ta'yr pিরer ke jupā tī. Ta'yr rer Jako. Jako aja tī. Ta'yr ta pিরer ke jupā tī. (Ipিরer jupā rahā, ko jundéu awa ta kotyhar ta ke a'eta. Tupā usak katu a'eta rehe, ame'ē ta ke a'eta, aja mujekwa katu.) Jako ra'yr ta heta. Awa py mokōi ta'yr ta hetaha ipe. Jande ramūi ta ke a'eta.

⁹ —Jako ra'yr ta ngi har peteī Jose. Imu ta jyty'ym ehe. Pe, imu ta muhepy. Pe, Eji wyy pe Jose ke amō ta raho. Paraky te'e a'e ixo. Pe, Jose rehe Tupā usak katu. ¹⁰ A'e ke amō ta mupyrara rahā, Tupā muputu'u katu ingi. Tupā usak katu ehe tī. Ukwa katuha ke muwyr ipe tī. A'erehe eji wyy pe har tama'e kapitā keruhū ruwa koty pu'am rahā, Jose rehe kapitā keruhū usak katu. Kapitā keruhū rer Parao. Pe, Jose ke kapitā aja a'e mu'am. Eji wyy pe har tama'e kapitā aja a'e mu'am. Kapitā keruhū rok kapitā a'e tī. ¹¹ Pe, ngā pe ngā mi'u nixói te. Upa Eji wyy rupi nixói. Kanaā wyy rupi nixói te tī. Pyrara hū ngā. Jande ramūi pe nixói te tī. ¹² Pe, Eji wyy pe ahúi aja me'ē pyta we mi aja Jako hendu. A'erehe ta'yr ta ke ixoty mondo, jande ramūi ta ke. ¹³ Mokōihar a'eta oho rahā, imu ta pe juehe har Jose mujekwa. Pe, Jose rehe har Parao ukwa tī. Jose riki jundéu awa ke a'e, aja a'e ukwa. ¹⁴ Pe, ipái pe myrandu Jose mondo.

“Eji ywy pe ihē koty ejur. Upa katu te ne anam ta erur tī” aja myrandu mondo.

¹⁵ —Kuja, 75 ngā hetaha ixo. Pe, Eji ywy pe Jako oho. A'ep a'e manō. A'ep jande ramūi ta manō tī, ma'e, Jako ra'yr ta ke. ¹⁶ Ymanuhū tī, jande ramūi kangwer ke amō ta mutyryk raho. Sikē ok ta pe raho. A'ep itakwar keruhū ihī. Ame'ē pe ixangwer ke ngā mou tī. Yman ame'ē itakwar keruhū ke Emor ra'yr ngi Amarā jo'ok. Tamatarer Amarā muhepy ipe.

¹⁷ —Yman Amarā pe Tupā manga katu. Ame'ē panduha rehe uhyk Tate rahā, Eji ywy pe jande ramūi ta jumuheta oho. ¹⁸ Pe, Eji ywy pe amō kapitā keruhū uhem ngā pe. Jose ambyr rehe har ukwa ym a'e. ¹⁹ Ame'ē kapitā keruhū muka'u te'e jande ramūi ta ke. Mupyrara hū tī. Kuja jande ramūi pe panduha mondo tī: “Ta'yn ra'yr u'ar rahā, pehē rok ngi pembor indo. Sawa'e ra'yr ta pame katu te pembor indo” aja kapitā keruhū pandu. Aja sawa'e ra'yr ta ke jukwa. ²⁰ Arahā amō sawa'e ra'yr u'ar. Her Moise. Katu hū ame'ē ke a'e, aja imāi ta ukwa. ²¹ A'erehe jukwa ym. Mahapyr jahy imāi namō mukanim. Pe, hok ngi imāi muhem mondo rahā, Parao rajyr mahem. Kapitā keruhū rajyr ke a'e. “Ko ihē membyr apo 'y. Ihē amutiha ta” aja Parao rajyr pandu. ²² Pe, upa eji awa tama'e ukwa katuha Moise ke amō mu'e. Je'ēha ke pandu katu te tī. Upa ma'e ke ma'ema'e katu te tī.

²³ —Mokōi awa py upa warahy 'ar ame'ē ke Moise. Pe, arahā ianam ta rehe usak oho. Ianam ta riki jundēu awa ta ke. ²⁴ Pe, oho ixo rahā, ianam ke eji ywy pe har mahy te'e, ame'ē ke rehe usak. Pe, ame'ē ke muputu'u oho. Mahyha ngi mupoir ta, a'erehe jukwa. ²⁵ Eji ywy pe har ke Moise jukwa. [Ihē anam ta ke ihē amupoir ajur,

a'erehe ihē ke Tupā muwyr. Ame'ē ke ihē anam ta ukwa ta, aja Moise ipy'a pe ukwa katu. Anī. Aja ym ianam ta ukwa.] ²⁶ Amō wera rahā, mokōi jundēu awa ta jumai ixo, ame'ē rehe Moise usak tī. Pe, muputu'u ta tipe. Pandu a'eta pe: “Sa'e ta! Pehendu katurahā! Mā peja ym! Pehē riki anam ta. A'erehe pejumai ym pexo” aja Moise pandu. ²⁷ Pe, ianam ke mupyrara ame'ē ke sosok mondo. Moise ke sosok mondo. Pandu ipe: “Jandema'e kapitā ym nde. Jandema'e panduha aja ym nde tī. 'Awa katu my?” Anī rahā: ‘Awa katu ym my?’ Ame'ē panduha aja ym nde. ²⁸ Kwehe eji ywy pe har ke nde erejukwa. Aja ihē ke nde erejukwa tar katu my tī” aja Moise pe pandu. ²⁹ Ame'ē ke rehe hendu rahā, Eji ywy ngi Moise ujan oho. (Parao ukwa ta tī. Ame'ē ngi kyje, a'erehe ujan oho.) Mijiā ywy pe oho. Amō ywy pe har aja ixo. (Usak te'e aja ixo.) A'ep hakehar ke pyhyk. Pe, mokōi ta'yr ipe.

³⁰ —A'ep amō mokōi awa pypa warahy 'ar aha oho. Ywy'ā keruhū rake awa nixói te ame'ē ywy ihī. Ywy'ā keruhū rer Sinái. A'ep Moise wata oho ixo rahā, jupirā'y ke ukwái ukwái te'e ixo. Ame'ē ke rehe a'e usak. Tata hendyha pyter pe Tupā je'ēha rahoha uhem. ³¹ Ame'ē ke rehe usak rahā: “Mā! Ma'e my?” aja pandu jupe. A'erehe hake ngi we usak katu oho ehe. Pe, jandema'e sawa'e te pandu ipe: ³² “Ihē rehe ne ramūi ta ipy'a moī moī katu. Ihē rehe Amarā ipy'a moī moī katu. Isak aja tī. Ipy'a moī moī katu tī. Jako aja tī. Ipy'a ke a'e moī moī katu tī” aja panduha uwyr ipe. Pe, Moise jumukahem ingi, a'erehe ryrí u'am ingi. ³³ Usak tar ym apo ehe 'y. Jandema'e sawa'e te pandu tī: “Ihē Tupā. Ko ihē axo. Nde erepyrū ere'am, ame'ē ywy ke katu te ame'ē ke. A'erehe nde py rehe har ejo'ok. (Aja rahā ihē

rehe nde py'a nde eremoi moĩ katu, aja ihẽ pe nde eremujekwa.)³⁴ Ihẽ kotyhar ta ke Eji wyy pe ixo. Ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Ame'ẽ ta jixi'u hũ. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu tĩ. A'erehe ame'ẽ ta ke ihẽ amupoir ajur. Esarahã! Eji wyy pe nde ke ihẽ amondo ta. Ame'ẽ ta ke nde erepoir ta ereho" aja Moise pe pandu.

³⁵ —Yman riki ame'ẽ Moise ke jundéu awa ta putar ym. Pandu ipe: "Jandema'e kapitã ym nde. Jandema'e panduha aja ym nde tĩ" aja Moise pe. Ame'ẽ Moise ke Tupã mondo. A'e ke kapitã aja a'e mu'am. Poiriha ke a'e tĩ. In-amõ Tupã je'ẽha rahoha ma'ema'e katu. Jupirã'y ke ukwái ukwái te'e. Ame'ẽ pyter pe usak, a'e riki Moise namõ ma'ema'e katu.³⁶ Eji wyy pe ma'e ke Moise ma'ema'e hũ. Aja Tupãma'e pyrãtãha ke a'e mujesak ngã pe. Y ramũi pe aja tĩ. Y ramũi rer: "Y pytã." Pe, Eji wyy ngi ianam ta ke mujy'ar raho. Awa nixói te ame'ẽ rupi wata oho ixo. Mokõi awa py upa warahy 'ar rahã, wata oho ixo. A'ep Tupãma'e pyrãtãha ke ngã pe a'e mujesak tĩ.³⁷ Jundéu awa ta pe Moise pandu: "Ihẽ aja amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta tĩ. Pehẽ ngi har uhem ta" aja Moise pandu.³⁸ Awa nixói te ame'ẽ pe jundéu awa ta jy'ar ixo. Ame'ẽ ta namõ Moise ixo. Sinái wyy'ã keruhũ rake a'eta jy'ar uwyr. Ame'ẽ wyy'ã keruhũ 'ar pe Moise namõ Tupã je'ẽha rahoha pandu pandu. A'ep Tupã je'ẽha ke Moise pyhyk. Ame'ẽ je'ẽha rehe awa hendu katu rahã, ixo katu ta. Ame'ẽ ke jande ramũi ta pe a'e pandu pandu. Ame'ẽ ke jande pe muwyr tĩ.

³⁹ —Anĩ. Moise pandu ame'ẽ ke rehe jande ramũi ta hendu ym. Putar ym a'e ke.⁴⁰ Eji wyy pe jywyr ta tipe oho. Ywy'ã keruhũ 'ar pe Moise ixo rĩ, pe, imu pe

jande ramũi ta pandu, ma'e, Arã pe: "Ma'e'ã jande pe emujã. Tupã aja jande pe. Jande ndutar koty oho ta. Eji wyy ngi jande ke Moise mujy'ar werur. Jande jakwa ym ehe har apo. My ihon mamy" aja Arã pe jande ramũi ta pandu.⁴¹ Arahã itatawa ke te'e tapi'iruhu ra'yr'ã ke a'eta mujã. Ame'ẽ ruwa koty tapi'iruhu te ke a'eta jukwa. Aja ipy'a moĩ moĩ katu u'am ehe. A'eta mujã ame'ẽ ke rehe hurry katu.⁴² A'erehe jande ramũi ta ke Tupã hijar oho. Pe, upa ywa rehe hendy ame'ẽ ke rehe jande ramũi ipy'a moĩ moĩ katu u'am. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ. Tupã pandu:

"Jundéu awa ta! Pehendu kat-urahã! Mokõi awa pypa warahy 'ar rahã, awa nixói te ame'ẽ rupi pexo.

Heta tapi'iruhu ke pejukwa rahã, ihẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym pexo.

⁴³ Amõ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu pexo.

So'o pirer ok ke peraho. Ame'ẽ wyy pe Moro'ã pemoĩ. Jahy rata'ã pemoĩ tĩ. Her Hẽpã.

Ame'ẽ ta tupã ta aja pekwaha pehẽ jupe. Ame'ẽ'ã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu pexo. Katu ym aja.

A'erehe amõ wyy rehe pehẽ ke ihẽ amondo ta. Mambiro ok ta kupe koty ihẽ amondo ta" aja Tupã pandu.

—Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja Esete pandu.

⁴⁴ A'e pandu tĩ:

—Awa nixói te ame'ẽ rupi jande ramũi wata oho ixo rahã, so'o pirer ok ke a'eta raho. Ame'ẽ pe Tupã rehe jande ramũi ipy'a moĩ moĩ katu ixo. So'o pirer ok mujãha ke Moise pe Tupã mujekwa. Aja jande ramũi mujã.⁴⁵ A'engi Moise manõ rahã, jande ramũi ta ke Josue mujy'ar raho. Kome'ẽ wyy pe mujy'ar werur. Arahã kome'ẽ wyy

pe amō awa ta ixo. Pe, ame'ē ta ke Tupā muhem mondo. Pe, kome'ē wyy ke jande ramūi pyhyk. Henda ke pe pyhyk. Kome'ē wyy pe uhyk rahā, so'o pিরer ok ke werur tī. Ame'ē ke hainō ta pe jande ramūi mupyta. Ndawi uhem rahā, ame'ē ke pewe ixo rī. ⁴⁶ Ndawi rehe Tupā usak katu. Pe, Tupā pe Ndawi pandu: “Kome'ē wyy pe nde pe ok keruhū ihē amujā tar katu. Ame'ē pe nde rehe ngā ipy'a ke moī moī katu ta. Nde rehe Jako ipy'a katu ame'ē ke a'e tī” aja Ndawi pandu. ⁴⁷ Anī. Ndawi mujā ym. Ta'yr riki mujā. ⁴⁸ Saromā riki ok keruhū mujā. Anī. Awa ta mujā ame'ē ke rehe Tupā ixo ym. Tupā riki ywate har a'e. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī. ⁴⁹ Tupā pandu:

“Ywa pe ihē axo. Ihē riki sawa'e te. Kome'ē wyy keruhū pe aja tī. Ihē axo tī.

Ok keruhū awa ta mujā ame'ē ke rehe ihē apyta ym ta. Henda petēhar rehe ihē apyta ym ta tī.

⁵⁰ Ihē riki upa katu te ma'e ke ihē amujā, aja Tupā pandu” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī — aja Esete pandu.

⁵¹ A'e pandu tī:

—Tamūi ta! Pehē ākā janam rāi. Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta ke pehē, a'erehe pehendu ym. Tupā'ā je'ēha ke jande ramūi putar ym. ⁵² Aja pehē tī. Peputar ym tī. Upa Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke jande ramūi ta mupyrara. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke a'eta jukwa tī. Tupā ra'yr uwyr ta, aja pandu ame'ē ta ke a'eta jukwa. Pe, Ta'yr uwyr rahā, peputar ym a'e ke. ⁵³ A'e ke pejukwa tī. Tupā je'ēha ke pehē pe Tupā je'ēha rahoha ta muwyr. Anī. Ame'ē ke rehe pehendu ym — aja jundēu awa ta pe Esete pandu pandu.

Esete ke amō ta jukwa

⁵⁴ Esete je'ēha rehe hendu rahā, ngā panduha rendama'e kapitā ta parahy ehe. Parahyha rehe hāi su'u su'u u'am. ⁵⁵ Pe, Esete py'a rehe Tupā'ā ihī katu. Pe, ywa rehe Esete ma'ā rahā, Tupā rake wera te hū, ame'ē rehe usak. Tupā rake Jesu pu'am u'am ame'ē ke rehe usak tī. ⁵⁶ A'e pandu:

—Pesarahā! Ywa pe sawa'e te i'āi. Amukwehe te we kome'ē wyy keruhū pe wyjy uwyr ame'ē ke a'e. Tupā rake pu'am u'am apo 'y. Ame'ē ke rehe ihē asak — aja Esete pandu.

⁵⁷ Anī. Ipyakwar ke ipo pe hetaha ta kynda. (Hendu tar ym a'eta.) Ahem hū tī. Pe, opor oho ehe. ⁵⁸ Pe, ok ta ngī muhem raho. A'ep ita pe japi. Aja a'e ke ngā jukwa. Sawa'e wan namō ita omboriha ta kamixa ke hijar oho. ⁵⁹ Sawa'e wan ame'ē rer Sāu. Ita a'eta omombor ixo rahā, Esete pukái:

—Jesu! Ihēma'e sawa'e te nde! Ihē'ā ke eraho! — aja pukái.

⁶⁰ Pe, ipynarāi pe u'ar. Hātā pukái ipe tī:

—Sawa'e! Ihē rehe peme'ē ta katu ym ame'ē ke te'e ma'ema'e ixo. Peme'ē ta ke emupyrara ym — aja Esete pukái.

Upa pandu rahā, a'e manō.

Pe, Esete ke ngā jukwa rahā, Sāu pandu tī: “Ere! Pejukwa katu!” aja riki.

8

Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Sāu mupyrara

¹ Arahā Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta heta ixo. Jerusarē ok ta pe heta ixo. Ame'ē ta ke amō ta mahy hū. Mupyrara hū tī. A'erehe amō amō wyy rupi uhāi oho. Jundēi wyy rupi uhāi oho. Samari wyy rupi uhāi oho tī. Jesu mondo ame'ē ta jō Jerusarē ok ta pe ixo. ² Tupā rehe hendu katu ame'ē ta Esete rete ke jytym raho. Jixi'u hū ehe.

³ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke Sáu mumba tar katu. Ok rupi pame katu te kekar oho ixo. Mahem rahã, muhem raho. Pe, kyndaha pe kynda raho. Sawa'e ta ke aja. Kújã ta ke aja tĩ. Kyndaha pe kynda raho tĩ.

Samari ywy pe myrandu katu ke amõ pandu oho

⁴ Amõ amõ ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta uhãi oho. A'ep Jesu rehe har pandu pandu. Myrandu katu ke pandu raho.

⁵ Amõ sawa'e ixo. Her Siri. Samari ywy pe ok ta ihĩ. A'ep a'e oho. Myrandu katu pandu pandu raho. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Awa muhãha a'e, aja ok ta pe har ta pe a'e pandu pandu raho tĩ. ⁶ Pe, je'ëha rehe ok ta pe har ta hendu hendu katu te u'am. Tupãma'e pyrãtãha namõ marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. (Aja rahã, Jesu rehe har pandu ame'ë riki jete har te ke, aja mujekwa. Inamõ Tupã ixo, aja mujekwa tĩ.)

⁷ Heta ngã py'a ngi ãjã ta ke Siri muhem mondo. ãjã ta uhem rahã, hãtã ahem hũ. Heta jupyrãtã rãtã ame'ë ta ke mukatu tĩ. Heta wata katu ym ame'ë ta ke mukatu tĩ. (Aja rahã, Jesu rehe har pandu ame'ë riki jete har te ke, aja mujekwa. Inamõ Tupã ixo, aja mujekwa tĩ.) ⁸ A'erehe a'ep pe har ta hury katu ehe.

⁹ Pe, ame'ë ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her Simã. Paje a'e. Yman samari ywy pe har ta ke a'e muka'u ka'u te'e. Sawa'e keruhũ jupe, aja pandu pandu ngã pe. ¹⁰ Je'ëha rehe upa hendu katu. Upa ok ta pe har ta hendu katu ehe. Ngã pandu:

—Tupãma'e pyrãtãha namõ a'e ixo — aja Simã rehe har upa ngã pandu naĩ.

¹¹ Paje a'e. Yman ngã ke muka'u te'e, a'erehe a'ep pe har ta hendu katu ehe. ¹² Pe, myrandu katu ke Siri pandu pandu. Jesu riki

Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e, aja pandu pandu. Ame'ë rehe amõ jurujar katu rahã: "Ihẽ kotyhar ke" aja Tupã pandu. Pe, ame'ë myrandu katu rehe a'ep pe har ta jurujar katu. Sawa'e ta jurujar katu. Kújã ta aja tĩ. Jurujar katu tĩ. Pe, ame'ë ta ke Siri mujahuk. (Aja rahã Tupã kotyhar ta ke apo 'y, aja mujekwa katu ngã pe.) ¹³ Simã jurujar katu tĩ. Upa Siri mujahuk rahã, inamõ Simã ixo. Tupãma'e pyrãtãha namõ Siri mukatu hũ ngã ke. Ame'ë ke Simã usak rahã, jupandu jupe:

—Mã! Katu te — aja Simã jupe.

¹⁴ Jerusarẽ ok ta pe Jesu mondo ame'ë ta ixo. Kuja a'eta hendu. Tupã je'ëha rehe Samari ywy pe har ta jurujar katu, aja a'eta hendu. A'erehe Petu ke Siri koty a'eta mondo. Juã ke mondo tĩ. ¹⁵ A'ep a'eta uhyk rahã, jurujar katu ame'ë ta rehe har Tupã namõ pandu pandu:

—Kome'ë ta rehe Tupã'ã emuwyr — aja Tupã pe pandu.

¹⁶ A'ep pe har ta rehe Tupã'ã ihĩ ym we rĩ, a'erehe Tupã namõ Petu ta pandu. A'ep pe har ta ke mujahuk rahã, Jesu je'ëha rupi mujahuk jõ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ¹⁷ Pe, a'eta ãkã rehe ipo ke Petu ta mujar. Pe, a'ep pe har ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ.

¹⁸⁻¹⁹ Amõ ta ãkã rehe ipo ke Jesu mondo ame'ë ta mujar rahã, a'ep pe har ta rehe Tupã'ã ihĩ katu. Ame'ë ke rehe Simã usak rahã, Petu ta pe a'e pandu:

—Ame'ë pyrãtãha ke ihẽ pe pemuwyr rahã, tamatarer pehẽ pe ihẽ ame'ë ta. Pe, amõ ta ãkã rehe ihẽ po amujar rahã, a'eta rehe Tupã'ã ihĩ katu ta tĩ — aja Simã pandu.

²⁰ Petu pandu:

—Tupã'ã ke Tupã me'ë te'e. Ame'ë ke rehe tamatarer nde eremuhepy ta, aja nde erekwaha naĩ. Katu ym aja. A'erehe tamatarer

ke ne namō mupyraraha renda pe oho ta my. ²¹ Tupā koty nde py'a ihī katu ym, a'erehe jande namō nde erema'ema'e ym ta. Tupā rehe har nde eremu'e ym ta tī. ²² Nde erekwaha ngi emuruwak katu. Katu ym ame'ē nde erekwaha rehe har Tupā namō epandu pandu. Aja rahā, Tupā ipy'a jywyr ta nde rehe. ²³ (Tupāma'e pyrātāha namō ma'e ke jama'ema'e.) A'erehe nde erejty'ym te ha namō nde erexo, aja akwa. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha namō nde erexo. Ame'ē ke nde erehijar ym rī, aja ihē akwa tī — aja Simā pe Petu pandu.

²⁴ Pe, Petu pe Simā pandu. Juā pe pandu tī:

—Anī. Pehērahā! Ihē rehe har Tupā namō pehē riki pepandu. Aja rahā, ma'e ke ihē rehe uhyk ym ta. Petu pandu ramō: “Tamatarer ke ne namō mupyraraha renda pe oho ta” aja ihē rehe uhyk ym ta — aja Simā pandu.

²⁵ Tupā je'ēha ke Petu ta pandu pandu. Jesu rehe a'eta usak ame'ē rehe har pandu pandu tī. Upa pandu rahā, Jerusarē ok ta pe a'eta jywyr oho. Jywyr oho ixo rahā, amō amō ok ta rupi myrandu katu pandu pandu oho. Samari ywy pe ok ta ihī. Ame'ē rupi pandu pandu oho ixo.

Etio ywy pe har namō Siri pandu

²⁶ Siri rehe Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Ehorahā! Warahy jurukwā koty awa rape ihī, ma'e, iapyr kotyhar ke. Jerusarē ok ta ngi Ngasa ok ta pe awa rape ihon. (Ymanihar awa rape ke ame'ē.) Ame'ē awa rape rupi eho — aja Siri pe pandu.

²⁷⁻²⁸ Pe, kamixa ke Siri munde. Pe, ame'ē rape rehe uhyk oho. Ame'ē rupi hekoha pe amō sawa'e jywyr ta oho ixo. Etio ywy pe har a'e. Eunu a'e. Etio ywy pe har tama'e kapitā keruhū pe a'e paraky ixo. Kapitā keruhū riki kūjā ke.

Kūjā rer Kanda. Ima'e tamatarer usakiha ke sawa'e. Kapitā a'e tī. Amukwehe we Jerusarē ok ta pe oho. Tupā rehe ipy'a a'e moī moī oho. Apo hekoha pe jywyr oho ixo. Myra ujan ame'ē 'ar pe oho ixo. Pe, oho ixo rahā, Tupā je'ēha rehe usak usak uī. Yman Isai mupinim, ame'ē rehe usak usak uī. ²⁹ Isai riki ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Pe, Siri pe Tupā'ā pandu:

—Ixoty eho exo — aja ipe.

³⁰ Pe, ixoty Siri ujan oho ixo. Pe, uhyk ehe. Isai mupinim ame'ē ke sawa'e pandu pandu. Ame'ē ke rehe Siri hendu rahā, pandu ipe:

—Sa'e! Nde eresak eresak ame'ē ke nde erekwa katu my? — aja Siri pandu ipe.

³¹ Sawa'e pandu:

—Anī. Amō ihē ke mu'e ym rahā, marā ka ym ihē akwaha. Se ewapyk ejur. Ihē rake ewapyk — aja Siri pe sawa'e pandu.

³² Pe, sawa'e rake wapyk. Tupā je'ēha rehe sawa'e usak usak ame'ē ke kuja ihī:

“Jukwaha renda pe arapuharan ke amō jukwa raho.

A'e aja tī. A'e ke amō ta jukwa ta raho tī.

Arapuharan ra'yr ke amō ta hawī rahā, ahem ym. A'e ke aja tī. Je'ē ym ta a'e ke tī.

³³ A'e ke ngā mupyrara rahā, amō muputu'u ym ingi. Ame'ē ywy pe har ta katu ym te ame'ē ke ma'ema'e ipe. Ame'ē rehe har pandu ym awa.

A'e ke amō ta jukwa ta. Pe, kome'ē ywy keruhū ke hijar ta oho” aja pinīha ke sawa'e usak usak uī.

³⁴ Pe, Siri pe sawa'e pandu:

—Emujekwa ihē pe rahā! Awa rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ke pandu pandu ko my? Juehe har pandu pandu my? Amō rehe har pandu pandu my? — aja sawa'e pandu.

³⁵ Pe, Jesu rehe har Tupã je'êha pandu ame'ê ke pandu pandu, ame'ê ke Siri mujekwa ipe. Tupã je'êha rehe sawa'e usak ramõ, ame'ê ke Siri mu'e. ³⁶ Ame'ê ngi Jesu rehe har mu'e mu'e tĩ. Pe, pe rupi oho ixo rahã, y rehe a'eta uhyk oho. Pe, etio wywy pe har pandu:

—Ko y ihĩ. Ihẽ ke nde eremu-jahuk rahã, katu my? — aja Siri pe pandu.

³⁷ [Siri pandu ipe:

—Jesu rehe nde erejurujar katu rahã, katu tiki — aja etio wywy pe har pe pandu.

A'e pandu:

—Jesu Kirisutu riki Tupã ra'yr, aja ihẽ akwa katu — aja etio wywy pe har pandu.]

³⁸ A'erehe myra ujan ame'ê ke etio wywy pe har mupyta. Pe, y rehe a'eta uhyk oho. Mokõĩ jõ a'eta. ³⁹ A'e ke Siri mujahuk. (Aja rahã, Tupã kotyhar ke a'e apo 'y, aja mujekwa katu.) Pe, y ngi a'eta uhem rahã, Siri ke Tupã'ã pyhyk raho. Etio wywy pe har usak ym te ehe tĩ. Pe, pe rupi hury jywy oho tĩ.

⁴⁰ Siri riki pahar Asot ok ta pe uhem. A'engi amõ amõ ok ta pe myrandu katu pandu pandu oho. Jesu rehe har ame'ê myrandu katu ke pandu pandu oho. Pe, Sesaréi ok ta pe uhyk oho.

9

Jesu rehe Sáu jurujar katu

(At 22.6-16; At 26.12-18)

¹⁻² Jesu rehe jurujar katu ame'ê ta rehe Sáu parahy te rĩ. Upa jukwa tar katu. A'erehe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pe a'e oho. Pandu ipe:

—Ndama ok ta pe ihẽ aho ta. A'ep jundéu awa tama'e jy'ariha renda heta ihĩ. A'ep Jesu rehe jurujar katu ame'ê ta ke ihẽ amahem rahã, apukwar ta arur. Sawa'e ta ke ihẽ apukwar ta arur. Kũjã ta ke apukwar ta arur tĩ. Jerusarẽ ok ta

pe arur ta. Ne je'êha rupi ihẽ aho ta. A'erehe paper pinim ke ihẽ pe emuwyr — aja pa'i keruhũ pe Sáu pandu.

Pe, ame'ê ke Sáu pe a'e me'ẽ.

³ Pe, Sáu oho. Ndama ok ta pe uhyk tate rahã, pahar ywa ngi wera te hũ. Hake rupi wera te hũ. ⁴ Wywy pe a'e u'ar ukwap. Kuja je'êha rehe a'e hendu:

—Sáu! Ma'ewã ihẽ ke nde eremupyrara my? — aja Sáu hendu.

⁵ Sáu pandu:

—Sa'e! Awa nde my? — aja pandu ipe.

Pe, Sáu pe pandu:

—Ihẽ riki Jesu. Ihẽ ke nde eremupyrara erexo. ⁶ Ere. Epu'am. Ndama ok ta pe eho. A'ep ma'e nde erema'ema'e ta ame'ê ke amõ pandu ta nde pe — aja Jesu pandu.

⁷ Sáu namõ oho ame'ê ta pyta u'am. Uhem ym ngã je'êha ke. Amõ je'êha rehe jõ a'eta hendu. Anĩ. Usak ym awa ke rehe. ⁸ Pe, Sáu pu'am. Pe, eha pirar rahã, usak ym te ma'e ke. A'erehe ipo rehe amõ ta pyhyk. ⁹ Aja Ndama ok ta pe hykýi muhyk raho. Mahapyr ukwer rahã, usak ym te ma'e ke rehe. Arahã u'u ym te ma'e ke. Y ke u'u ym tĩ.

¹⁰ Pe, Ndama ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her Anani. Jesu rehe jurujar katu a'e. Ixeraiha aja usak. Aja jandema'e sawa'e te mujekwa ipe:

—Anani!

A'e pandu.

—Sawa'e! Ma'e nde pe? — aja Anani.

¹¹ Jandema'e sawa'e te pandu ipe:

—Eho! Ok ta rape rupi eho. Ok ta rape rer: "Tatambyk." Ame'ê rupi Jun rok ihĩ. Ame'ê rupi epandu: "My Jun rok ihĩ my? My Sáu? Tar ok ta pe har a'e" aja epandu eho. Ihẽ pe ma'e pandu pandu uĩ apo. ¹² Kuja ixeraiha aja a'e usak. Ixoty nde erehyk ereho. Nde po ke iãkã

rehe nde eremujar. Aja rahã, ma'e ke rehe a'e usak katu ta tĩ. Aja ixeraiha rehe a'e usak — aja Anani pe jandema'e sawa'e te pandu.

¹³ A'e pandu:

—Sawa'e! Ame'ẽ sawa'e rehe har amõ ta pandu hũ ihẽ pe. Nde kotyhar ta rehe mãte hũ ma'e jaxeriha ke ma'ema'e. Aja Jerusarẽ ok ta pe ixo ame'ẽ ta pe ma'ema'e hũ tĩ. ¹⁴ Ko Ndama ok ta pe aja tĩ. Nde kotyhar ta ke mahy ta uwyr tĩ. Upa nde rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'e pyhyk ta uwyr. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ je'ẽha rupi a'e uwyr. A'erehe aho tar ym ixoty — aja Anani pandu.

¹⁵ Jandema'e sawa'e te pandu ipe:

—Anĩ. Sáu koty eho! Ihẽ asak katu ehe ame'ẽ ke a'e. Ihẽ rehe a'e paraky ta apo 'y. Ihẽ rehe har a'e pandu pandu ta oho. Ame'ẽ riki ima'e parakyha ke. Amõ awa ta pe ihẽ rehe har pandu pandu ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe pandu ta oho. Kapitã keruhũ pe pandu ta oho tĩ. Jundéu awa ta pe pandu pandu ta oho tĩ. ¹⁶ Ihẽ rehe har a'e pandu pandu ta oho, a'erehe a'e ke amõ ta mupyrara te hũ ta. Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa ta ipe — aja Anani pe pandu.

¹⁷ Pe, ixoty Anani oho. Jun rok mahem rahã, ixo oho. Pe, Sáu ãkã rehe ipo mujar. Pandu ipe:

—Sáu! Jesu rehe nde erejurujar katu apo 'y, a'erehe nde riki ihẽ mu apo 'y! Se nde erejur rahã, Jesu rehe nde eresak. A'e riki jandema'e sawa'e te. A'e riki ihẽ ke muwyr nde koty. A'erehe ihẽ ajur. Nde reha ke amopok katu ajur. Nde py'a rehe Tupã ã ihĩ katu ta tĩ — aja Sáu pe Anani pandu.

¹⁸ Pe, pahar Sáu reha ngi ma'e ke u'ar. Pira pিরer aja saka ame'ẽ ke u'ar. Pe, usak katu tĩ. Pe, pu'am. Pe, a'e ke Anani mujahuk. (Aja rahã, Jesu kotyhar ke a'e apo 'y, aja

mujekwa katu.) ¹⁹ Pe, ma'e ke upa u'u rahã, pyrãtã katu tĩ.

Ndama ok ta pe myrandu katu ke Sáu pandu pandu

Ndama ok ta pe Sáu pyta we rĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta namõ pyta we rĩ. ²⁰ Pe, pahar jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e ixo oho. Jesu rehe har a'e pandu pandu oho. “Jesu riki Tupã ra'yr” aja ngã pe a'e pandu pandu.

²¹ Upa hendu ame'ẽ ta pandu: “Mã! Ma'erehe my!” aja ngã. Pe, pandu pandu a'eta jupe tĩ:

—Mã! Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke kome'ẽ sawa'e mupyrara hũ. Jerusarẽ ok ta pe ixo, ame'ẽ ta ke mupyrara hũ. Ndama ok ta pe aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke pyhyk uwyr tĩ. Pe, Jerusarẽ ok ta pe a'e pukwar ta raho. Pa'ihu ta pe pukwar ta raho, a'erehe se uwyr. Apo Jesu rehe har a'e pandu pandu katu. Ma'ewã puki! — aja a'eta jupe.

²² Sáu pandu katu te:

—Jetehar te riki. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja ngã pe a'e mujekwa katu te.

Ame'ẽ rehe har pandu katu te, a'erehe jundéu awa ta je'ẽha ke mujywy ym ipe. Ndama ok ta pe ixo ame'ẽ ta mujywy ym ipe.

²³ Yman a'ep Sáu ixo. Pe, jundéu awa ta jy'ar ixo. Pandu pandu a'eta jupe:

—Sáu ke jande jajukwa ta jaho — aja a'eta jupe.

²⁴ A'erehe ok ta rukwen pe a'eta harõ u'am. Wera rahã, harõ u'am. Pytun rahã, harõ u'am tĩ. Sáu ke a'eta pyhyk rahã, jukwa ta. Anĩ. Ame'ẽ rehe har Sáu pe amõ pandu oho. ²⁵ A'erehe pytun rahã, Sáu ke ehe katu ame'ẽ ta muhem mondo. Ok ta ita kurar ngi mujy mondo. Wasãkã ran keruhũ pe mujy mondo. Pe, ujan oho a'eta ngi.

Jerusarē ok ta pe Sáu ixo

²⁶ Pe, Jerusarē ok ta pe Sáu uhyk oho. Uhyk rahā, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta namō a'e jy'ar ta tipe oho. Anī. Sáu ngi a'eta kyje. Jesu rehe Sáu jurujar katu apo 'y, ame'ē ke a'eta ukwa ym, a'erehe kyje ingi. ²⁷ Pe, Manambe oho ixoty. Pe, Jesu mondo ame'ē ta koty Sáu ke a'e muhyk raho. Ame'ē ta pe upa Sáu rehe har a'e pandu:

—Pe rupi Sáu oho ixo rahā, jandema'e sawa'e te rehe a'e usak. Jandema'e sawa'e te pandu pandu ipe tī. Apo Jesu rehe har Sáu pandu pandu tī. Ndama ok ta pe a'e pandu pandu hū. Pandu rahā, a'e kyje ym amō ta ngi — aja Jesu mondo ame'ē ta pe Manambe pandu.

²⁸ Pe, ame'ē ta namō Sáu pyta. Jerusarē ok ta rupi Jesu rehe har a'e pandu pandu oho. ²⁹ Pandu pandu rahā, kyje ym ngā ngi. Pe, amō awa je'ēha pandu ame'ē ta a'ep ixo tī. Jundéu awa ta ke a'eta tī. Ngere awa ta je'ēha a'eta pandu. Ame'ē ta namō Jesu rehe har Sáu pandu pandu hū. Je'ē hātā tā a'eta namō tī. Pe, Sáu ke ame'ē ta jukwa ta tipe. ³⁰ Ame'ē ke Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ukwa rahā, Sesaréi ok ta pe Sáu ke a'eta raho. A'engi Tar ok ta pe Sáu ke a'eta mondo.

³¹ Ajame'ē ke Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke amō ta mupyrara ym. (Sáu mupyrara ym apo 'y.) A'erehe upa Jundéi ywy rupi ixo ame'ē ta ke amō ta mupyrara ym tī. Ngariréi ywy pe ixo ame'ē ta ke mupyrara ym tī. Samari ywy pe ixo ame'ē ta ke mupyrara ym tī. Pe, Jesu rehe jurujar katu te we ngā oho ixo. Tupā rehe ipy'a katu ixo tī. Tupā'ā mujekwa katu tī, a'erehe amō amō ta Jesu rehe jurujar katu tī.

Ri ok ta pe Petu oho. Jop ok ta pe oho tī.

³² Amō amō ok ta rupi Petu ohoho ixo. Jesu rehe jurujar katu

ame'ē ta rehe a'e usak oho. ³³ Pe, Ri ok ta pe uhyk oho. A'ep amō sawa'e rehe uhyk. Her Enéi. Upa jupyrātā rātā ame'ē ke a'e. Awa po wajar mahapyr warahy 'ar rahā, myrape 'ar pe túi, hok pe. ³⁴ Pe, Petu pandu ipe:

—Enéi! Nde ke Jesu Kirisutu mukatu! Myrape 'ar ngi epu'am. Pukeka ke emupuku katu emou — aja Enéi pe pandu.

³⁵ Pahar Enéi pu'am. Upa Ri ok ta pe har ta usak ehe. Pe, Tupā koty ipy'a ke ame'ē ta muruwak mondo. Saro ok ta pe har ta aja tī. Usak ehe tī. Pe, Tupā koty ipy'a ke a'eta muruwak mondo tī.

³⁶ Jop ok ta pe kūjā ixo. Her Tambi. Ngere awa ta je'ēha kuja amō her tī: “Ndo” aja ipe. Jesu rehe a'e jurujar katu tī. Katu ame'ē pame katu te amō ta pe a'e ma'ema'e katu. Ima'e ym te ame'ē ta rehe a'e haihu katu tī. ³⁷ Ri ok ta pe Petu ixo rahā, ma'e ahyha ke kūjā pyhyk. Pe, manō. Hete ke amō ta kutuk. Y pe kutuk. (A'ep pe har ta aja te'eha a'e. Upa kutuk rahā, hete ke pukek.) Pe, kapy ywate har henda ihī ame'ē pe mou. ³⁸ “Ri ok ta pe Petu ixo” aja Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta hendu. Ri ok ta kotete ihī. A'erehe ixoty mokōi sawa'e ta mondo. Kuja sawa'e ta pandu oho ipe:

—Pahar jande namō eho — aja Petu pe pandu oho.

³⁹ Pe, Petu pu'am. Sawa'e ta namō oho. Jop ok ta pe uhyk rahā, kapy ywate har henda ihī ame'ē pe amō ta raho. Upa ixawa'e manō ame'ē ta juramā u'am. Petu rake rupi juramā u'am. Jixi'u hū u'am. Ixuwe katu rahā, kamixa ke Ndo mujā mujā. Ame'ē ke Petu pe mujesak jesak u'am. Kamixa puku Ndo mujā ame'ē ke mujesak jesak u'am tī. ⁴⁰ Pe, kapy ngi upa kūjā ta ke Petu muhem mondo. Pe, ipy-narāi pe wapyk. Tupā namō pandu pandu. Pe, hete koty uwak. Pandu:

—Tambi! Epu'am! — aja kūjā namō ame'ē ke pe Petu pandu.

Pe, eha ke kūjā pirar. Petu rehe ma'ā rahā, wapyk. ⁴¹ Ipo ke Petu pyhyk. Pe, mupu'am. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'e mujy'ar. Ixawa'e manō ame'ē ta ke mujy'ar tī. ⁴² Kūjā kwera ramō ame'ē ke a'e mujesak kūjā ta pe. Ame'ē rehe har myrandu upa Jop ok ta rupi amō ta pandu pandu oho. ⁴³ A'erehe Jesu rehe heta ngā jurujar katu. Jop ok ta pe Petu pyta we rī. So'o pirer rehe ma'eha namō a'e pyta we rī. Her Simā.

10

Kone rehe har

¹ Sesaréi ok ta pe amō sawa'e ixo. Her Kone. Homa awa tama'e sonda ta ixo. Itar ywy ngi sonda ta uwyr. Ame'ē tama'e kapitā ke a'e. Kuja, 100 hetaha sonda tama'e kapitā ke a'e. Sawa'e katu ame'ē ke a'e. ² Jundéu awa ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a ke a'e moī moī katu. Upa katu te hok wyr pe har ta aja tī. Tupā rehe ipy'a moī moī katu tī. Amō awa riki a'e. Jundéu awa ym a'e. Pe, jundéu awa ta ima'e ym te rahā, ame'ē ta rehe a'e haihu katu. Tupā namō a'e pandu pandu katu te tī. ³ Amō wera rahā, warahy ywa ku'a ihon tate rahā, ixeraiha aja a'e usak. Tupā je'ēha rahoha wyjy uwyr ehe, aja a'e usak katu. A'e pandu:

—Kone! — aja Tupā je'ēha rahoha.

⁴ Kone usak ehe rahā, jumukahem ingi. Pe, pandu ipe:

—Sa'e! Ma'e nde pe my? — aja Kone pandu.

Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Tupā namō nde erepandu pandu, ame'ē ke a'e ukwa katu. Ma'e ke nixói te ame'ē ta rehe nde erehaihu katu, ame'ē ke ukwa katu tī. ⁵ A'erehe nde rehe a'e usak katu. Apo Jop ok ta pe sawa'e ta ke emondo. Simā Petu pe: “Jande

namō eho” aja a'eta pandu ta oho. ⁶ Amō sawa'e rok pe Simā Petu ixo. Ok jar rer amō Simā. Ame'ē Simā so'o pirer rehe ma'eha ke a'e. Y ramūi rake hok ihī — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁷ Pe, Tupā je'ēha rahoha jwywr oho. Aja ixeraiha aja Kone usak. Pe, mokōi miasu ta ke Kone mujy'ar. Amō sonda ke mujy'ar tī. Ame'ē sonda riki jundéu awa ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a ke a'e moī moī katu tī. Konema'e miasu a'e tī. ⁸ Ame'ē mahapyr sawa'e ta pe upa usak ame'ē rehe har Kone pandu pandu. Pe, Jop ok ta pe mahapyr sawa'e ta ke a'e mondo.

⁹ Ame'ē ku'ē rahā, pe rupi a'eta oho ixo rī. Warahy jandar tate rahā, Jop ok ta pe uhyk tate. Arahā, ok kupe 'ar pe Petu oho. (Ame'ē ok kupe ipe katu.) A'ep Tupā namō pandu pandu ta. (Aja te'eha jundéu awa ta ma'ema'e katu. Ok kupe 'ar pe Tupā namō pandu pandu katu uī.) ¹⁰ A'e myahy uī. Ma'e ke u'u tar katu. Pe, ma'e ke amō mupupur ixo rahā, ixeraiha aja a'e usak. ¹¹ Kuja usak. Ywa ngi pan keruhū aja me'ē wyjy uwyr ixo. Iapyr rehe pame katu te pukwar. Ame'ē mujy muwyr. ¹² Kome'e ywy keruhū pe mujy muwyr. Ame'ē jywī pe upa katu te ywy rupi so'o ta wata ame'ē ta ihī. Upa katu te ipixi'a pe ma'e wata ame'ē ta ihī tī. Upa katu te ma'ewyra wewe ame'ē ta ihī tī. ¹³ Pe, kuja hendu:

—Petu! Epu'am! Ma'e ke ejukwa! Ame'ē ke e'u! — aja ipe.

¹⁴ Petu pandu:

—Sa'e! Anī! So'o ta para ihī. Jande ramūi u'u ym ame'ē ke pehī. A'erehe ihē a'u ym ta tī — aja Petu.

¹⁵ Pe, kuja je'ēha uhyk ehe tī:

—Jete riki. Apo katu aja Tupā pandu. Jaxer te'e aja ym ekwa ekwa eī — aja Petu pe.

¹⁶ Aja mahapyr uhyk katu te ehe. Pe, upa ywa pe jywyr oho tī. Aja ixeraiha aja Petu usak.

¹⁷ Usak ramō ame'ē rehe har ipy'a pe Petu ukwa ukwa katu te uī. “Ma'ewā aja my?” aja jupe. Arahā Kone mondo ame'ē ta uhyk uwyr. Hukwen koty pu'am u'am. Simā rok ke amō ta mujekwa a'eta pe.

¹⁸ Pe, a'eta pukái:

—Se Simā Petu ixo my? — aja sawa'e ta pukái.

¹⁹ Usak ramō ame'ē rehe har Petu ukwa ukwa uī rī. Pe, Tupā'ā pandu ipe:

—Ehendu katurahā! Mahapyr sawa'e ta nde pe pandu uwyr.

²⁰ Epu'am. Ewyjy eho. Sawa'e ta namō eho. Ekyje ym a'eta ngi. Nde koty a'eta ke ihē amuwyr — aja Petu pe.

²¹ Pe, Petu wyjy oho a'eta koty. Pandu:

—Sawa'e ke pekekar pexo ame'ē ke ko ihē. Ma'e pehē pe? — aja Kone muwyr ame'ē ta pe Petu pandu.

²² A'eta pandu:

—Nde koty jande ke Kone muwyr. Sonda tama'e kapitā a'e. Sawa'e katu ame'ē ke a'e. Jundéu awa ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a ke a'e moī moī katu. Kone rehe har upa jundéu awa ta pandu katu. Kwehe Tupā je'ēha rahoha mujekwa ipe: “Nde rok pe Petu ke emuhyk erur. Nde pe ma'e ke a'e pandu pandu ta” aja Kone pe. A'erehe jande jajur — aja Petu pe sawa'e ta pandu.

²³ Pe, Petu pandu:

—Pejur! Se pepyta we rī. Ka'aruk koty apo — aja sawa'e ta pe.

Ame'ē ku'ē rahā, ima'e ke Petu moī katu. Pe, a'eta namō oho. Amō ta oho tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke. Jop ok ta pe har ta ke a'eta. ²⁴ A'engi amō ku'ē rahā, Sesaréi ok ta pe a'eta johu uhyk oho. Kone rok pe uhyk rahā, Kone

harō ixo. Petu ta rehe harō ixo. Ianam ta ke a'e mujy'ar. Ehe katu ame'ē ta ke mujy'ar tī. Upa ame'ē ta harō ixo tī. ²⁵ Hok pe Petu ixo tate rahā, ixoty Kone oho. Pe, Petu py koty a'e jumumbe jumumbe oho. Ipy'arāi pe a'e wapyk uī tī. (Aja ipy'a moī moī ta tipe.) ²⁶ Pe, a'e ke Petu mupu'am. Pandu ipe:

—Epu'am katu! Nde aja sawa'e te'e ihē tī. Ihē rehe nde py'a emoī moī ym eī — aja Kone pe Petu pandu.

²⁷ Hok pe ixo oho rahā, Kone namō Petu pandu pandu. ²⁸ A'ep hetaha ta rehe Petu usak. Pe, a'eta pe Petu pandu:

—Jundéu awa aja ym namō jande jaxo rahā, katu ym. Aja jande ramūi ta je'ēha ke. Ame'ē ke pekwa katu. Ko jundéu awa ihē. Amō awa rok pe aja tī. Amō awa rok pe jande jaxe rahā, katu ym tī. Aja jande ramūi ta je'ēha tī. Ame'ē ke pekwa katu tī. Anī. Aja ym apo 'y. Amō awa namō jaxo rahā, katu apo 'y. Aja ihē pe Tupā mujekwa. Amō awa jaxer ym, aja ihē pe Tupā mujekwa katu tī. Ihē keraiha rupi a'e mujekwa katu ihē pe. ²⁹ A'erehe ihē pe nde kotyhar ta pandu rahā, pahar ihē ajur. Apo ihē akwa ta. Ma'erehe ihē ke nde eremuhyk se my? — aja Petu ipe.

³⁰ Pe Kone pandu:

—Amukwehe ihē rok pe ihē axo. Mahapyr aker apo. Tupā namō ihē apandu pandu aī. Sé warahy rahā, apo aja, ma'e warahy ywa ku'a ihon rahā. Pahar ihē ruwa koty sawa'e uhem u'am. Ima'e mundeha riki hendy! ³¹ Ihē pe a'e pandu: “Kone! Tupā namō nde erepandu pandu ame'ē ke Tupā ukwa katu. Ima'e ym te ame'ē ta rehe nde erehaihu katu ame'ē ke Tupā ukwa katu tī. ³² Apo Jop ok ta pe amō ke emondo. Simā Petu pe a'eta pandu ta oho. Amō Simā rok pe ixo. Ame'ē Simā so'o pিরer rehe ma'eha ke a'e. Y ramūi rake hok

ke ihĩ” aja ihẽ pe. ³³ A'erehe pahar nde koty sawa'e ta ke ihẽ amondo. Pahar nde erejur. Katu aja. Ko jande jaxo apo. Jande rehe Tupã usak katu ixo. Upa nde pe Tupã mujekwa ame'ẽ ke rehe jande jahendu tar katu — aja Petu pe Kone pandu.

Petu je'ẽha ke

³⁴ Pe, Petu pandu:

—Jete! Ihẽ akwa katu apo! Ihẽ keraiha aja ihẽ asak. A'erehe upa katu te awa ta rehe Tupã juja katu te usak katu, aja akwa katu. ³⁵ Amõ amõ awa ta ipy'a ke moĩ moĩ katu ehe rahã, ame'ẽ ke Tupã putar katu tĩ. Amõ amõ awa ta katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã, ame'ẽ ke a'e putar katu tĩ. Upa katu te amõ amõ awa ta rehe a'e juja katu te usak katu. (Upa so'oj ke a'u katu, ame'ẽja saka Tupã mujekwa.)

³⁶ —Apo kuja pekwa katu. Jundéu awa ta pe je'ẽha ke Tupã muwyr. Ngã py'a ke Jesu muhury katu, ame'ẽ myrandu katu ke muwyr. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ³⁷ Upa Juã pandu pandu rahã, Jesu riki pandu pandu uwyr tĩ. Upa Juã mujahuk rahã tĩ. Ngariréi wyy pe Jesu pandu pandu py. A'engi Jundéi wyy rupi pandu pandu oho. ³⁸ Jesu rehe har pekwa katu. Nasare ok ta pe har a'e. Pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe. Tupã'ã ke a'e moĩ katu ehe tĩ. Usak katu ehe tĩ. A'erehe upa ok ta rupi katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e oho. ãjã ta awa ta py'a rehe ihĩ, ame'ẽ ta ke upa mukatu hũ tĩ. ³⁹ Awa ta py'a ngi upa muhem mondo. Jundéu awa ta ok ta rupi Jesu ma'ema'e, ame'ẽ rehe jande jasad. Ame'ẽ rehe har japandu pandu. Jerusarẽ ok ta pe ma'ema'e ame'ẽ ke rehe jasad tĩ. Ame'ẽ rehe har japandu pandu tĩ. Pe, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke amõ ta mujar mu'am. Aja a'e ke ngã jukwa.

⁴⁰ —Pe, mokõi ukwer rahã, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. ⁴¹ Jesu ke jande pe a'e mujesak tĩ. Upa ngã usak ym ehe. Jande pe jõ Tupã mujesak. Jande rehe Tupã usak katu ame'ẽ ta ke jande. Yman rahã, jande rehe a'e usak katu ta tĩ, aja a'e ukwa katu. Upa a'e kwera katu uhem rahã, Jesu namõ ma'e ke jande ja'u. (Aja rahã, a'e atu kwera katu aja jakwa katu. Ixuwe katu a'e, aja jakwa katu tĩ.)

⁴² Pe, jande pe a'e pandu: “Ihẽ rehe har ngã pe pepandu pandu peho. Ngã rehe har ihẽ atu apandu pandu ta aja Tupã mu'am. ‘Katu pehẽ. Tupã namõ pexo katu’ aja apandu ta. Anĩ rahã: ‘Katu ym pehẽ. Mupyraraha renda pe peho’ aja apandu ta tĩ. Aja ixuwe katu ame'ẽ ta rehe har ihẽ apandu ta. Manõ ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta muhem. Pe, ame'ẽ ta rehe har apandu katu ta tĩ” aja jande pe Jesu pandu — aja Petu pandu.

⁴³ A'e pandu tĩ:

—Jesu rehe har upa ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Kuja pandu: “Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e. Pe, Jesu rehe a'e jurujar katu rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ehe. Jesu je'ẽha rupi Tupã ipy'a jywyr ta ehe” aja ymanihar ta pandu — aja Kone ta pe Petu pandu.

Amõ awa ta rehe Tupã'ã ihĩ katu

⁴⁴ Petu pandu pandu uĩ rahã, upa hendu uĩ ame'ẽ ta rehe Tupã'ã ihĩ katu. Kone ta rehe ihĩ katu. ⁴⁵⁻⁴⁶ Amõ amõ awa tama'e je'ẽha ke Kone ta pandu pandu. (Aja Tupã'ã ihĩ katu, aja mujekwa katu Petu ta pe.) Tupã rehe har pandu pandu tĩ: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu katu ipe. Ame'ẽ ke Jop ok ta ngi Petu namõ uwyr ame'ẽ ta hendu. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'eta tĩ. Jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Pe, aja ame'ẽ ta hendu rahã, amõ awa ta rehe Tupã'ã ihĩ katu, aja a'eta ukwa katu

tī. (Jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe ihī katu, aja ukwa katu tī.) A'erehe: “Mā! Katu tiki” aja pandu. Pe, Petu pandu:

⁴⁷ —Jande aja kome'ē ta rehe Tupā'ā ihī katu tī. A'erehe kome'ē ta ke jande jamujahuk rahā, katu tiki. Amō ta riki marā ka ym je'ēha ke — aja Petu pandu. (Mujahuk rahā, Tupā kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu amō ta pe.)

⁴⁸ Pe, inamō uwyr ame'ē ta pe Petu pandu:

—Jesu Kirisutu je'ēha rupi kome'ē ta ke pemujahuk — aja a'eta pe.

Upa mujahuk rahā, Petu ta pe Kone pandu:

—Jande namō pepyta we rī — aja a'eta pe.

11

Jerusarē ok ta pe har ta pe Petu pandu pandu

¹ Tupā je'ēha rehe amō awa ta jurujar katu, aja Jesu mondo ame'ē ta hendu. Jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu, aja hendu. Jundéi ywy rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Tupā je'ēha rehe amō awa ta jurujar katu, aja ame'ē ta hendu tī. ² Pe, Jerusarē ok ta pe Petu jywyr rahā, amō ta je'ē je'ē hū inamō. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta a'eta. Ipirer jupāha putar katu ame'ē ta ke a'eta. A'erehe hamūi ta ukwa aja me'ē rehe hendu katu we rī. Ame'ē ta je'ē je'ē hū tī:

³ —Amō awa ta rok pe nde erexe ereho. Aja rahā, katu ym. Jundéu awa ta aja ym ame'ē ta ke. Ame'ē ta namō ma'e ke nde ere'u tī. Katu ym tī — aja Petu pe je'ē hū.

⁴⁻⁵ Pe, upa katu te ame'ē rehe har Petu pandu pandu. Kuja pandu:

—Jop ok ta pe ihē axo rahā, Tupā namō ihē apandu pandu aī. Pe, ihē keraiha aja ihē asak. Ame'ē rupi kuja ihē asak. Ywa ngi pan keruhū aja me'ē wyjy uwyr. Iapyr rehe

pame katu te pukwar. Ame'ē mujy muwyr. ⁶ Ihē rake pyta. Jywī pe ihē ama'ā katu rahā, ywy rupi so'o wata ame'ē ta rehe ihē asak. Ka'a rupi so'o ixo ame'ē ta rehe ihē asak tī. Ipixi'a pe wata ame'ē ta rehe ihē asak tī. Ka'a rupi ma'ewyra wewe ixo ame'ē ta rehe ihē asak tī. ⁷ Pe, kuja ihē pe je'ēha pandu muwyr: “Petu! Epu'am! Ma'e ke ejukwa! Ame'ē ke e'u!” aja ihē pe. ⁸ Pe, ihē apandu: “Sa'e! Anī! Jande ramūi ta u'u ym ame'ē ke ihē a'u ym ta tī” aja ihē apandu. ⁹ Pe, ywa ngi je'ēha ihē pe uwyr tī: “Ame'ē ke jetehar te riki. Apo amō koty. ‘Katu’ aja Tupā pandu. ‘Ame'ē ke jaxer te'e’ aja ym ekwa eī” aja ihē pe. ¹⁰ Aja mahapyr ihē rehe uhyk katu te. Pe, upa katu te ywa pe jywyr oho.

¹¹ —Pe, arahā ok pe mahapyr sawa'e ta uhyk uwyr tī. Simā rok pe ihē axo, a'ep uhyk uwyr. Ame'ē ta ke ihē koty amō muhyk muwyr. Sesaréi ok ta ngi muhyk muwyr. ¹² Pe, ihē pe Tupā'ā pandu: “Pahar sawa'e ta namō eho” aja ihē pe. Ko ixo ame'ē ta ihē namō oho tī. Awa po wajar petei hetaha ta oho tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'eta tī. Sesaréi ok ta pe jande jahyk rahā, Kone rok pe jande jaxe jaho.

¹³ —Hok pe Tupā je'ēha rahoha rehe Kone usak, ame'ē rehe har jande pe a'e pandu pandu. Tupā je'ēha rahoha pandu ipe: “Jop ok ta pe sawa'e ta emondo. Simā Petu pe a'eta pandu ta oho: ‘Pahar jande namō eho’ aja. ¹⁴ Nde ke Tupā muhā katu ta ame'ē rehe har a'e pandu ta nde pe. Upa nde rok wyr pe har ta ke Tupā muhā katu ta tī. Ame'ē rehe har a'e pandu ta tī” aja Kone pe pandu. ¹⁵ Pe, a'eta pe ihē apandu pandu rahā, jande aja ame'ē ta rehe Tupā'ā ihī katu tī. ¹⁶ Pe, Jesu je'ēha ke ihē akwa a'am. Kuja a'e pandu: “Y pe Juā mujahuk. Pehē amō koty. Pehē rehe Tupā'ā ihī katu ta” aja Jesu pandu

katu. ¹⁷ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jesu Kirisutu rehe jande jaju-rujar katu rahā, Tupā'ā ke jande py'a rehe Tupā muwyr. Jande aja jundéu awa aja ym ame'ē ta py'a rehe Tupā'ā ke Tupā muwyr tī. A'erehe marā ka ym ihē aje'ēha. Tupā namō ihē ajumai ym ta me'ē te'e — aja Petu pandu.

¹⁸ Ame'ē ke rehe Jesu rehe juru-rujar katu ame'ē ta hendu rahā, je'ēha uhem ym. Jerusarē ok ta pe har ta ke a'eta. Pe, Tupā pe pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Kuja pandu tī:

—Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta Tupā koty ipy'a muruwak mondo rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta tī — aja Jerusarē ok ta pe har ta pandu.

Antioki ok ta pe Jesu rehe juru-rujar katu ame'ē ta ixo

¹⁹ Yman Esete ke amō ta jukwa rahā, Jesu rehe juru-rujar katu ame'ē ta ke amō ta mupyrara tī. A'erehe amō koty koty ame'ē ta uhāi oho. Amō amō ta Seni wyy pe oho. Amō amō ta Xi ypa'ū pe oho tī. Amō amō ta Antioki ok ta pe oho tī. Ame'ē ta uhāi uhāi oho rahā, jundéu awa ta pe jō Tupā je'ēha ke pandu pandu. ²⁰ Pe, amō sawa'e ta Antioki ok ta pe uhyk oho. Xi ypa'ū pe har ta ke a'eta. Syre ok ta pe har ke amō ta tī. Jesu rehe juru-rujar katu ame'ē ta ke a'eta. Pe, Antioki ok ta pe uhyk rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke a'eta pandu pandu. Jesu rehe har pandu pandu. ²¹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e je'ēha rupi a'eta pandu pandu. A'erehe hamūi ta ukwaha ke heta ngā hijar. Antioki ok ta pe har ta riki hijar. Pe, jandema'e sawa'e te rehe a'eta juru-rujar katu tī.

²² Ame'ē rehe har myrandu ke Jerusarē ok ta pe har ta hendu. Jesu rehe juru-rujar katu ame'ē ta hendu. A'erehe Antioki ok ta pe

Manambe ke a'eta mondo. (Jesu rehe juru-rujar katu ame'ē ta ke a'e muhury ta oho, a'erehe a'e ke a'eta mondo.) ²³ A'ep a'e uhyk rahā, Jesu rehe juru-rujar katu ame'ē ta heta ixo. A'erehe a'eta rehe Tupā usak katu, aja Manambe ukwa katu. A'erehe a'e hury katu. Pandu pandu we hū tī:

—Tapijar te'e we Jesu rehe peju-rujar katu — aja Manambe pandu.

²⁴ Sawa'e katu ame'ē ke Manambe. Tupā'ā ihī katu ehe tī. Jesu rehe a'e juru-rujar katu te tī. Manambe pandu katu, a'erehe heta ngā Jesu rehe juru-rujar katu.

²⁵ Tupā je'ēha ke inamō Sáu mu'e ta, aja Manambe putar, a'erehe Tar ok ta pe Manambe oho. A'ep Sáu ke a'e kekar oho. ²⁶ Mahem rahā, Antioki ok ta pe werur inamō. Peteī warahy 'ar rahā, a'ep mokōi sawa'e ta pyta rī. Jesu rehe juru-rujar katu ame'ē ta namō ame'ē ta pyta. Johu ngā ke a'eta mu'e mu'e. Antioki ok ta pe Jesu rehe juru-rujar katu ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe amō ta pandu py: “Kirisutu kotyhar ta ke” aja. (Amō: “Jesu kotyhar ta ke” aja her tī.)

²⁷ Arahā Antioki ok ta pe Tupā je'ēha pandu ame'ē ta uhyk uwyr. Jerusarē ok ta ngi uhyk uwyr.

²⁸ Heta ame'ē ta ngi har peteī pu'am. Her Angambo. Tupā'āma'e pyrātāha namō kuja a'e pandu:

—Kome'ē wyy keruhū rupi ngā mi'u nixói te ta. Ngā myahy te hū ta — aja Angambo pandu.

Jetehar te riki ame'ē. Aja uhyk. Karáu riki homa awa tama'e kapitā keruhū rahā, aja uhyk. ²⁹ A'erehe Jesu kotyhar ta pandu:

—Jundéi wyy rupi Jesu rehe juru-rujar katu ame'ē ta ixo. Ame'ē ta myahy hū ta. A'erehe tamatarer ke jamujy'ar ta. Ame'ē ta pe jamondo ta — aja Antioki ok ta pe har ta pandu.

Pe, ima'ehū namō ixo ame'ē ta heta me'ē. Aja mujy'ar. Ima'e

heta ym rahā, ame'ē ta ta'yr mi me'ē. Aja mujyar tī. ³⁰ Pe, upa tamatarer mujyar rahā, Jesu rehe jurujar katu ame'ē tama'e kapitā ta pe mondo. Jundéi wyw rupi ixo, ame'ē kapitā ta pe mondo. Manambe riki tamatarer raho. Sáu amō raho inamō tī.

12

Jesu kotyhar ta ke amō ta mupyrara tī

¹ Arahā amō amō we Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Ero mupyrara. Ero riki jundéu awa tama'e kapitam. ² Pe, Ero je'ēha rupi Tian ke amō jukwa oho. Tian riki Juā mu. Kyse puku pe jukwa. Ame'ē rehe jundéu awa ta hury katu. ³ Ame'ē ke Ero ukwa rahā, Petu ke a'e pyhyk tī. Pasuko weraha rehe uhyk tate rahā, Petu ke pyhyk. (Ame'ē wera rahā, jundéu awa ta mbeju ke u'u. Mbeju ke mupururukiha nixói te, ame'ē ke u'u.) ⁴ Upa pyhyk rahā, kyndaha pe kynda raho. Heta sonda ta harō u'am. Awa py wajar mokōi sonda ta harō u'am. Tumeme harō py. A'engi amō tumeme harō tī. A'engi amō tumeme harō tī. Aja pame katu te harō u'am. Pe, Pasuko weraha upa rahā, Petu ke Ero muhem tar katu. Jundéu awa ta ruwa koty jukwa tar katu. ⁵ Pe, Petu rehe sonda ta usak katu u'am. (Jesu kotyhar ta anī.) A'eta Tupā namō pandu pandu hū. "Kyndaha ngi Petu ke emuhem katu" aja inamō pandu pandu hū.

Kyndaha ngi Petu ke Tupā je'ēha rahoha muhem

⁶ Pytun rahā, mokōi sonda ta pyter rupi Petu ukwer ou. Ku'ē rahā, Petu ke Ero muhem ta tipe. Jukwa ta tipe. Petu ke ipo apyr rupi sonda ta pukwar, ita tupaham pe. Ita tupaham pe sonda ta ipo apyr rupi pukwar tī. Kyndaha rukwen ke sonda ta harō u'am tī. ⁷ Pe, pahar kyndaha rehe Tupā je'ēha

rahoha uhyk. Wera hū a'ep. Petu jixi'y rehe pyhyk. Pe, mukatak. Aja mupak. Pandu ipe:

—Pahar epu'am! — aja Petu pe.

Pe, pu'am rahā, pahar ita tupaham ke jujirar ingi. Tik tik tik. Upa jujirar. ⁸ Pandu ipe tī:

—So'o pিরer nde ku'a rupi har emujar. Nde py rehe har epukwar tī — aja Petu pe.

Ame'ē upa rahā, pandu ipe tī:

—Kamixa emunde tī! Jahorahā! — aja Petu pe.

⁹ Pe, inamō Petu oho ixo. Kyndaha ngi uhem oho ixo. Anī. Petu ukwa ym rī. Tupā je'ēha rahoha muhem raho ame'ē ke Petu ukwa katu ym. Ixerai nahā my, aja Petu ukwaha naī. ¹⁰ Hukwen harōha asa py oho. Mokōihar ta ke asa oho tī. Pe, ita rukwen rehe uhyk oho. Ame'ē riki ok ta rukwen ke. Ok ta pe ixo oho ame'ē ke. Ame'ē rehe uhyk rahā, jupirar te'e u'am. Pe, a'eta uhem oho. Awa rape rupi wata we, pe, pahar Petu ke Tupā je'ēha rahoha hijar oho. ¹¹ Arahā Petu ukwa katu. Kuja jupandu jupe:

—Ihē akwa katu te apo 'y! Tupā je'ēha rahoha ke ihē koty Tupā muwyr. Ero ngi ihē ke a'e mupoir. Ihē ke mupoir, a'erehe ihē ke amō jukwa ta, ame'ē ke jundéu awa ta usak ym ta apo 'y — aja Petu jupe.

¹² Poiriha Petu ukwa rahā, Mari rok rehe uhyk oho. Mari riki Juā māi. Mak aja Juā rer tī. A'ep heta jy'ar uī. Tupā namō pandu pandu uī. ¹³ Pe, ok kurar rukwen rehe Petu uhyk rahā, pukái u'am. Pe, kūjātāi usak oho. Ma'e mupupuriha ke a'e. Her Ho. ¹⁴ Petu je'ēha ke a'e ukwa. A'erehe hury katu jywyr oho. Hukwen ke pirar ym we ipe rī. Pe, amō ta pe a'e pandu oho:

—Se soroka pe Petu ixo! — aja kūjātāi.

¹⁵ Amō ta pandu:

—Anī. Nde te'e pe aja. Nde ereka'u te'e! — aja kūjātāi pe.

Anī. A'e pandu we rī:

—Jete atu te atu. Se Petu ixo! — aja a'eta pe.

Pe, amō ta pandu:

—Anī. Tupā je'ēha rahoha riki. Petu rehe usak katu ame'ē ke a'e — aja ipe.

¹⁶ Petu pukái pukái we u'am rī. Pe, amō hukwen pirar oho. Petu rehe a'eta usak rahā, a'eta pandu: “Mā! Myja nde erehem my? Mā!” aja a'eta pandu. ¹⁷ Pe, ipo ke Petu mukatak. (Aja a'eta je'ēha ke muputu'u a'eta ngi.) Pe, kyndaha ngi Tupā muhem ame'ē rehe har pandu pandu a'eta pe. Petu pandu tī:

—Ame'ē rehe har Tian pe pepandu peho. Jesu kotyhar ta pe pepandu peho tī — aja a'ep ixo ame'ē ta pe Petu pandu.

Pe, amō koty kanim oho.

¹⁸ Pytuniwe te rahā, sonda ta pandu pandu hū a'eta jupe. “My Petu ihon mamy?” aja sonda ta pandu hū. ¹⁹ Pe, sonda ta pe Ero pandu:

—Pekekar pehorahā! — aja a'eta pe.

Anī. Mahem ym a'eta. Pe, hukwen harōha ta pe Ero pandu pandu. Petu uhemihā rehe har pandu. Anī. Je'ēha nixói te a'eta rehe. Pe, amō sonda ta pe Ero pandu:

—Harōha ta ke pejukwa! — aja.

A'engi Jundéi ywy ngi Ero oho. Sesaréi ok ta pe oho. A'ep pyta rī.

Ero manōha rehe har

²⁰ Ero ixo ame'ē ywy ngi ngā mi'u ke Tir ok ta pe har ta werur. Aja te'eha a'eta. Sinō ok ta pe har ta aja tī. Ngā mi'u werur tī. Pe, Tir ok ta pe har ta rehe Ero parahy te. Sinō ok ta pe har ta rehe parahy tī. A'erehe ame'ē mokōi ok ta pe ngā mi'u ke Ero mondo ym te apo 'y. A'erehe Ero rehe Tir ok ta pe har ta usak oho. Sinō ok ta pe har

usak oho tī. Mukatu ta oho. (Aja rahā, ngā mi'u ke Ero mondo ta tī, aja ngā ukwa. A'erehe mukatu oho.) Eroma'e miasu pe ame'ē ta pandu py. Her Mbasā. Kapitā rok usakiha ke a'e. Ame'ē namō a'eta mukatu py oho. A'engi Ero namō mukatuha rehe har johu ngā pandu ta oho.

²¹ Pe, amō weraha ke Ero manga. Arahā kapitāma'e myrape tymā 'ar pe a'e wapyk. Ima'e mundeha katu te ame'ē ke a'e munde. Pe, ngā pe a'e pandu pandu katu te uī. ²² A'erehe Ero rehe ngā ipy'a katu u'am. Ehe har kuja pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe har ym a'e! Tupā tiki a'e — aja ukwa ngā jupe.

²³ Tupā aja Ero rehe ipy'a ke amō ta moī moī katu. Ame'ē ke Ero muputu'u ym ngā ngi. A'erehe parahar Tupā je'ēha rahoha parahy ehe. Ma'e ahyha mondo ehe. Upa hete rupi tapuru su'u su'u hū. Aja a'e manō.

²⁴ Pe, Tupā je'ēha ke amō ta pandu pandu oho. Amō amō ta Jesu rehe jurujar katu tī.

²⁵ Tamatarer ke upa raho rahā, Manambe jywyr oho. Jerusarē ok ta ngi jywyr oho. Sāu jywyr oho inamō tī. Jywyr oho rahā, Juā Mak ke a'eta raho. Antioki ok ta pe a'eta jywyr uhyk oho.

13

Manambe ke Jesu kotyhar ta mondo. Sāu ke mondo tī.

¹ Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Ame'ē ta ngi har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ixo. Mu'eha ta ke a'eta tī. Ko Manambe. Amō Simā. “Amō awa pihun” aja her tī. Amō Rusi. Syre ok ta pe har a'e. Amō Sāu. Amō Manaē. Ero namō a'e tyha oho ame'ē ke a'e. ² Ero riki jundéu awa tama'e kapitam. Pe, Jesu kotyhar ta riki johu ma'e u'uha ke hijar. (Aja Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī katu.)

Tupā namō a'eta pandu pandu uī tī. Arahā Tupā'ā mujekwa a'eta pe:

—Manambe rehe ihē katu usak. Sáu rehe aja tī. A'erehe a'eta ke pemondo. Ihē amujekwa ame'ē ke a'eta ma'ema'e ta oho — aja a'eta pe Tupā'ā mujekwa.

³ Pe, a'eta ma'e u'uha hijar we rī. Tupā namō pandu pandu we tī. Pe, Manambe ākā rehe ipo ke Jesu kotyhar ta mujar. Sáu ākā rehe mujar tī. (Aja Tupā katu usak a'eta rehe, aja amō ta pe Jesu kotyhar ta mujekwa katu.) Pe, Manambe ta ke a'eta mondo.

Xi ypa'ū rehe Manambe ta uhyk oho

⁴ Seréu ok ta pe Manambe wata uhyk oho. Sáu aja tī. A'eta ke Tupā'ā mondo. A'engi Xi ypa'ū rehe uhyk oho. Jarusu keruhū pe oho. ⁵ Pe, Sarami ok ta pe uhyk rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixé oho. A'ep Tupā je'ēha ke a'eta pandu pandu. Juā Mak a'eta namō ixo. Manambe ta namō ma'e ke a'e ma'ema'e ixo.

⁶⁻⁸ Ypa'ū rupi a'eta asa oho. Pe, Pa ok ta pe uhyk oho. A'ep amō sawa'e rehe a'eta usak. Her Mba Jesu. Erima aja her tī. Ngere je'ēha pandu ame'ē ke: “Erima” aja ipe. Jundéu awa ke a'e. Paje a'e. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e jupe. Kapitā rehe katu ame'ē ke a'e. Kapitā rer Seji Páu. Ukwa katu a'e ma'e. Pe, Manambe ta namō a'e pandu oho. Manambe ta ke a'e juehe muhyk werur. Tupā je'ēha ke a'e hendu tar katu. Anī. Ame'ē ke Erima putar ym. Paje putar ym. Jesu rehe kapitā jurujar katu ame'ē ke a'e putar ym tī. A'erehe Manambe ta namō a'e je'ē je'ē hū. ⁹ Pe, paje rehe Sáu ma'ā katu. Sáu amō her ipe tī. “Páu” aja amō ipe tī. ¹⁰ Tupā'ā ihī katu ehe. Pe, Páu pandu:

—Satana ra'yr ke nde! (Ājā ramūi a'e.) Katu amō ta ma'ema'e ame'ē ke nde ereputar ym. Amō ta ke nde eremuka'u te'e hū. Tupā

riki jetehar te ke mujekwa katu. Anī. Ame'ē ke te'eha aja nde eremuruwak eremondo. ¹¹ A'erehe apo nde ke Tupā mahy ta. Heta nde ereker rahā, ma'e ke nde eresak ym te ta. Nde reha uwe ta — aja paje pe Páu pandu.

Pahar Erima pe weraha kanim oho. Usak ym te ma'e ke. A'e ke pete'e jywyr jywyr ixo. Ipo rehe amō pyhyk ta raho ame'ē ke a'e kekar ixo. ¹² Ame'ē rehe kapitā usak rahā, Jesu rehe jurujar katu. Jesu rehe har Páu ta mu'e mu'e uī. Ame'ē ke kapitā hendu hendu uī tī. Paje reha uwe ame'ē ke rehe a'e usak tī. A'erehe a'e pandu: “Mā!” aja.

Pisi ywy rehe Páu ta oho

¹³ Pe, Pa ok ta ngi Páu uhem oho. Manambe oho tī. Ehe katu me'ē ta oho tī. Jarusu keruhū pe oho. Pe, Peje ok ta pe uhyk oho. Ame'ē ok ta Pansi ywy rehe ihī. Juā anī a'e. Páu ta ke Juā Mak hijar oho. (Páu ta namō pyta ym.) Jeje Jerusarē ok ta pe jywyr oho. ¹⁴ Pe, Peje ok ta ngi Páu ta uhem oho. Antioki ok ta pe uhyk oho. Ame'ē ok ta Pisi ywy rehe ihī. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'eta ixé oho. A'ep wapyk uī. ¹⁵ Pe, Moise mupinim ame'ē ke amō pandu pandu. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Ame'ē ke pandu pandu tī. Upa pandu rahā, Páu ta pe jy'ariha rendama'e kapitā ta pandu:

—Jande mu ta! Pandu katuha ke pepandu tar katu rahā, pepandu apo — aja Páu ta pe.

¹⁶ Pe, Páu pu'am rahā, ipo mukatakiha namō ngā je'ēha ke muputu'u ngā ngi. Pe, pandu:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Upa katu te Tupā rehe ipy'a moī moī katu ame'ē ta tī! ¹⁷ Pehendu katu tī! Tupā rehe jundéu awa ta ipy'a moī moī katu.

Ko jande johu riki jundéu awa ta ke. Jande ramūi ta rehe Tupā usak katu. Yman amō awa ta aja Eji ywy rehe jande ramūi ixo. Arahā jande ramūi ke Tupā muheta. Pe, pyrātāha rupi jande ramūi ke a'e muhem muwyr. Eji ywy ngi muhem muwyr. ¹⁸ Awa nixói te ame'ē rupi jande ramūi wata wata ixo. Mokōi awa py upa warahy 'ar rahā, wata wata ixo. Arahā ma'e ka'u te'eha ke jande ramūi ta ma'ema'e hū. Anī. Tupā ipy'a katu te we ehe rī. Hijar ym we rī. ¹⁹ Kanaā ywy rehe amō amō awa ta ixo. Ame'ē ta ke Tupā mumba. Amō koty henda pe har ta ke mumba tī. Amō koty koty henda pe har ta ke mumba tī. Aja awa po wajar mokōi amō koty henda pe har ta ke a'e mumba tī. Pe, ame'ē ta renda ke pe jande ramūi ta ke a'e mupyta. ²⁰ Ame'ē ywy rehe heta warahy 'ar rahā, jande ramūi ta ixo. Kuja, 450 warahy 'ar rahā, ixo.

—A'engi ngā rehe har pandu pandu ame'ē ta ke Tupā mu'am. Kapitā ta aja a'eta tī. Pe, Samue uhyk. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. ²¹ Pe, kapitā keruhū ke jande ramūi putar rahā, Sáu ke Tupā mu'am. Ki ra'yr a'e. Menjamī rainō ke a'e. Mokōi awa py upa warahy 'ar rahā, a'e riki kapitā keruhū. ²² Pe, Sáu ke Tupā hijar rahā, Ndawi ke a'e mu'am tī. Ndawi riki Jese ra'yr. Kapitā keruhū aja mu'am. Kuja ehe har Tupā pandu: “Sawa'e ihē aputar katu ame'ē ke ihē amahem. A'e riki Ndawi. Upa katu te ihē apandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu” aja Tupā pandu. ²³ Yman jundéu awa ta ke amō muhā katu ta, aja Tupā pandu katu. A'e riki Jesu. Jesu riki ngā muhāha aja Tupā mu'am. Jesu riki Ndawi rainō. (Aja rahā, kapitā keruhū a'e tī, aja mujekwa katu.) ²⁴ Jesu pandu ym rahā we, jundéu awa ta pe Juā pandu pandu. Kuja pandu: “Ma'e peka'u te'eha

pema'ema'eha ke pehijar. Pe, Tupā koty pehē py'a pemuruwak. Aja rahā, pehē ke ihē amujahuk ta” aja Juā pandu pandu. ²⁵ Pe, Juāma'e parakyha upa tate rahā, a'e pandu: “Amō rehe peharō pexo. Ihē riki a'e ym. Pehendu katurahā! Ihē raikwer rupi a'e uwyr ixo. Jesu ke a'e. A'e riki katu te me'ē ke. A'erehe ima'e miasu, aja axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē” aja Juā pandu — aja Páu pandu.

²⁶ A'e pandu tī:

—Ihē mu ta! Pehē riki Amarā rainō ta! Pehendu katurahā! Upa katu te Tupā rehe ipy'a moī moī katu me'ē ta tī! Pehendu katu tī! Awa ta ke Tupā muhā katu ta, ame'ē myrandu katu ke jande pe a'e muwyr. ²⁷ Jesu riki awa muhāha ke a'e. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har ta ukwa ym. Kapitā ta ukwa ym tī. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā pame katu te Tupā je'ēha ke amō ta pandu pandu. Ame'ē ke a'eta ukwa ym tī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim ame'ē ke rehe a'eta usak usak. Ame'ē ke a'eta ukwa ym tī. “Jesu ke pejukwa” aja a'eta pandu rahā, Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim aja Jesu ke a'eta jukwa. ²⁸ Amō ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke sonda ta jukwa katu te'e ta. Jesu riki aja ma'ema'e ym. Anī. Amō ta jukwa tar katu te'e. A'erehe Jesu jukwaha rehe har Pirat pe a'eta pandu. ²⁹ Pe, jukwaha rehe har upa katu te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim, ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e. (Mupinim, aja jukwa.) Upa jukwa rahā, myra ngā mupia ame'ē ngi amō ta muji. Pe, itakwar keruhū rupi a'eta mou raho. ³⁰ Anī. A'ep pyta ym. A'e ke Tupā mukwera katu muhem. ³¹ Kwera katu uhem rahā, inamō ixo ame'ē ta usak usak katu ehe tī. Amukwehe te we Ngariréi ywy ngi Jerusarē ok ta pe Jesu namō a'eta

ohoho. A'eta riki usak usak katu ehe tī. Heta ukwer rahā usak usak katu ehe tī. Ehe har jundéu awa ta pe a'eta pandu pandu apo. ³²⁻³³ Ko pehē pe myrandu katu ke jande japandu pandu tī. Jande ramūi ta pe Tupā manga katu. Jesu ke a'e mukwera katu muhem rahā, ame'ē manga katuha ke jande pe a'e muhyk katu. Jande ramūi ta rainō ta ke jande. Kweraha rehe har Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Her Saumo. Mokōihar rehe ihī. Kuja Tupā je'ēha:

“Nde riki ihē ra'yr. Apo: ‘Nde riki nde erexo py ame'ē ke nde' aja ihē amu'am.

Aja rahā: ‘Nde riki katu te' aja nde ke ihē amu'am. Aja ngā pe ihē amujekwa” aja Tupā pandu.

³⁴ —Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī tī. Tupā pandu:

“Nde rehe ihē asak katu ta, aja Ndawi pe ihē amanga katu” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī.

—Ame'ē ke a'e pandu rahā, Jesu ke a'e mukwera katu ta muhem, aja a'e ukwa katu. A'erehe hete ke inem ym te ta. ³⁵ Amō Saumo rehe kuja panduha ihī tī:

“Nde ra'yr rete ke nde eremunem ym te ta. Katu te ame'ē ke a'e” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī — aja Páu pandu.

³⁶ A'e pandu tī:

—Ndawi rehe har jande jakwa katu. Kome'ē ywy pe a'e ixo rahā, Tupā putar ame'ē ke a'e ma'ema'e. Inamō ixo ame'ē tama'e kapitā keruhū ke a'e. Pe, a'e manō. Hamūi rake rupi amō ta jytym tī. Pe, hete ke inem oho. (A'erehe Saumo rehe panduha ihī. Ame'ē panduha Ndawi rehe har aja ym.) ³⁷ Pe, Tupā mukwera katu ame'ē ke inem ym te ta. (Jesu a'e.) ³⁸ Sa'e ta! Pehendu katurahā! Pekwa katu ta apo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e pexo. Anī. Tupā ipy'a pehē rehe jy-wyr. Jesu je'ēha rupi jywyr. Ame'ē

ke pehē pe japandu pandu. ³⁹ Jesu rehe amō jurujar katu rahā, Tupā ipy'a jywyr katu ehe. Upa katu te ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehē py'a ngi a'e juhyk. Moise je'ēha rehe jō amō hendu katu rahā, aja ym. Tupā ipy'a jywyr ym ehe. Juhyk ym. ⁴⁰ A'erehe pekwa katurahā! Aja rahā, yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim, aja pehē rehe uhyk ym ta. Kuja a'eta mupinim: ⁴¹ Tupā pandu:

“Pepuka puka hū ame'ē ta! Pesak katurahā! Māte pekwaha! Mā peja pemanō!

Kome'ē ywy pe pexo rahā, ihēma'e pyrātāha namō ma'e katu te ame'ē ke ihē ama'ema'e. Anī. Ame'ē rehe pejurujar ym.

Ma'e katu te ma'ema'eha rehe har pehē pe amō pandu pandu. Anī. Pejurujar ym ehe tī, aja Tupā pandu” aja Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim.

—Mā peja aja ym pehē tī. Jurujar ym ame'ē ta aja ym pehē tī — aja Páu pandu pandu hū.

⁴² Jundéu awa jy'ariha renda ngi Páu uhem oho. Manambe uhem oho tī. Arahā jundéu awa aja ym ame'ē ta pandu a'eta pe:

—Amō putu'uha 'ar rahā, nde erepandu ramō, ame'ē rehe har jande pe pepandu pandu tī — aja Páu ta pe.

⁴³ A'engi ngā uhem oho rahā, Páu ta namō heta jundéu awa ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ē ta Páu ta namō oho tī. Ame'ē ta jundéu awa ramūi ta ukwa aja jurujar katu tī. Páu ta pandu pandu:

—Pehē rehe Tupā usak katu. Ame'ē rehe pewe pexo rī — aja Páu ta pandu.

⁴⁴ Pe, amō putu'uha 'ar uhyk rahā, upa tate ok ta pe har ta jy'ar uwyr. Tupā je'ēha rehe hendu uwyr. ⁴⁵ Páu ta namō ngā jy'ar. Ame'ē ke rehe jundéu awa ta usak rahā, jyty'ym a'eta rehe. Páu ta rehe jyty'ym. (Páu ta koty jy'ar ngā,

a'erehe a'eta rehe jyty'ym.) Je'ë je'ë hũ inamõ.

—Páu te'e — aja a'eta pandu pandu.

⁴⁶ Pe, puka puka hũ ehe tĩ. Anĩ. Páu kyje ym ngã ngi. Manambe kyje ym tĩ. A'eta pandu:

—Pehẽ riki jundéu awa ta ke, a'erehe pehẽ pe Tupã je'êha ke japandu pandu py rahã, katu tiki. Anĩ. Ame'ë rehe pehendu tar ym. Pehẽ ruhãha ke peputar ym, aja pekwaha tĩ. A'erehe pehẽ ke jahijar ta jaho. Amõ awa ta pe Tupã je'êha ke japandu ta jaho. (Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe.) ⁴⁷ Jete. Kuja jande pe Tupã mujekwa:

“Amõ awa ta pe ihẽ je'êha ke nde erepandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe nde erepandu ta.

Awa ta ke ihẽ amuhã katu ta, ame'ë ke a'eta ukwa katu ta tĩ. Upa kome'ë wyy keruhũ pe har ta ukwa ta tĩ” aja Tupã pandu — aja Páu ta pandu.

⁴⁸ Páu je'êha rehe amõ awa ta hendu rahã, hury katu.

—Tupã je'êha riki katu te — aja a'eta pandu pandu.

Pe, Tupã muhã katu ta, ame'ë ta jurujar katu ehe. Jesu rehe jurujar katu.

⁴⁹⁻⁵⁰ Pe, amõ ta Tupã je'êha ke Páu ta pandu pandu ame'ë ke putar ym. Aja ok ta pe har ta kapitã ta ixo. Ame'ë ta ke jundéu awa ta muparahy. Páu ta rehe muparahy. Kũjã ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta ke a'eta muparahy tĩ. Amõ awa ta ke ame'ë kũjã ta. Jundéu ramũi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu ame'ë ta ke a'eta tĩ. Pe, Páu ta ke ngã mupyrara. Pandu: “Jande rekoha ngi peho” aja Páu ta pe. Pe, ame'ë wyy ngi muhem mondo. ⁵¹ Oho rahã, ipy ngi xi'aha ke Páu ta juhyk. Aja ngã pe ma'e mujekwa. Ame'ë ok ta pe har ta Tupã je'êha ke putar ym aja Páu ta mujekwa. Pe, Iko ok ta pe Páu

uhyk oho. Manambe uhyk oho tĩ. ⁵² Antioki ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. A'eta hury katu. Ngã py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ.

14

Iko ok ta pe Páu ta uhyk oho

¹ Iko ok ta pe aja tĩ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Páu ta ixo oho tĩ. A'eta pandu pandu katu, a'erehe heta jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Amõ awa ta jurujar katu ehe tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. ² Pe, Jesu rehe jundéu awa ta jurujar ym ame'ë ta ixo tĩ. Amõ awa ta ke ame'ë ta muparahy. A'erehe Jesu kotyhar ta rehe parahy. ³ Anĩ. Yman a'ep Páu ta ixo. A'eta kyje ym ngã ngi. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu, ame'ë rehe har a'eta pandu pandu. Tupãma'e pyrãtãha namõ ahy ame'ë ta ke a'eta mukatu hũ. Ame'ë rehe ngã usak rahã, jetehar te ke Páu ta pandu pandu aja ukwa katu. ⁴ Anĩ. Iko ok ta pe har ta amõ koty koty ukwa. Wajar Páu ta je'êha rehe jurujar katu. Amõ wajar jundéu awa ta je'êha rehe jurujar katu. Ame'ë ta Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta ke a'eta.

⁵ Pe, amõ awa ta namõ jundéu awa ta jy'ar. Kapitã ta namõ johu ngã jy'ar. Ame'ë ta pandu pandu ngã jupe:

—Páu ta ke jamahy jahorahã! Ita pe jajapi ta jaho! Jajukwa ta — aja ngã jupe.

⁶ Pe, ame'ë ke Páu ta ukwa rahã, Rit ok ta pe Páu ta ujan oho. Nder ok ta pe a'eta oho tĩ. Mokõi ok ta Rikaõ wyy rehe ihĩ tĩ. ⁷ Ame'ë wyy rupi wata wata oho tĩ. Ame'ë rupi myrandu katu ke a'eta pandu pandu oho. Jesu rehe har pandu pandu oho.

Rit ok ta pe Páu ta ixo. Nder ok ta pe ixo tĩ.

⁸ Rit ok ta pe sawa'e wapyk uĩ. Wata ym te ame'ë ke a'e. Ta'yn rahã

har aja te'eha a'e. ⁹ Páu je'ēha rehe a'e hendu. Pe, Tupā mukatu ta, ame'ē rehe sawa'e jurujar katu uī, aja Páu ukwa. A'erehe sawa'e rehe a'e ma'ā katu. ¹⁰ Hātā pandu ipe:

—Epu'am katu! — aja sawa'e pe.

Pe, sawa'e pu'am. Pe, jywyr jywyr wata ixo. ¹¹ Páu mukatuha rehe hetaha ta usak rahā, amō awa je'ēha pe a'eta pandu pandu hū. Rikaō ywy pe har ta je'ēha namō kuja a'eta pandu:

—Tupā ta aja sawa'e ta uwak uwyr. Jande koty wyjy uwyr — aja a'eta ukwaha naī.

¹² Pe, Manambe rehe amō her moī tī. A'ep pe har tama'e tupā rer moī ehe. “Jup” aja moī ehe. Páu rehe amō her moī tī. A'ep pe har tama'e tupā rer moī ehe tī. Páu riki pandu ame'ē ke a'e, a'erehe: “Meku” aja moī ehe. ¹³ Ame'ē ok ta rukwen rake Jup rehe ngā jumu'eha renda ihī. Ame'ē pa'i ta tapi'iruhu werur. Tapi'iruhu jurupy rupi ma'eputyar pukwar pukwar ame'ē ke moī ehe. Pe, ame'ē ke jumu'eha renda pe werur. A'ep jukwa ta. Tupā ta aja saka Páu ta, aja pa'i ta ukwaha naī, a'erehe aja Páu ta rehe pa'i ta ipy'a moī moī ta. Hetaha ta ipy'a moī moī ta a'eta rehe tī.

¹⁴ Ame'ē ke Páu ukwa rahā, ima'e mundeha ke a'e musak musak u'am. Manambe aja tī. (Aja musak rahā, katu ym ngā ma'ema'e ixo, ame'ē ke ngā pe Páu ta mujekwa.) Pe, hetaha pyter pe Páu ta ujan oho. Kuja Páu ta hātā pandu ixo:

¹⁵ —Sa'e ta! Mā peja ym pema'eha. Pehē aja awa te'e jande tī. Pehē pe myrandu katu ke jande japandu jajur. Aja rahā, peme'ēja jaxeriha ke pehijar ta. Tupā te rehe pehē py'a ke pemuruwak ta pemondo. Tupā te riki uhā te hū ame'ē ke a'e. Ywa ke a'e mujā. Upa katu te ywate rupi ma'e wewe ixo ame'ē ta ke a'e mujā tī. Kome'ē ywy keruhū mujā tī. Upa katu te ywy

rupi wata ame'ē ta ke mujā tī. Y ramūi ke mujā tī. Upa katu te y rupi ixo ame'ē ta ke mujā tī. ¹⁶ Yman upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta putar ame'ē ke a'eta ma'ema'e. Ame'ē rehe Tupā je'ē ym. ¹⁷ Tupā pete'e ixo ame'ē te'e a'e, aja ngā pe a'e mujekwa. Ame'ē rehe har kuja mujekwa. Ywa ngi aman ke a'e mungyr muwyr. Upa katu te ma'eywa ke awa ta u'u ame'ē ke a'e muhury katu tī. Jande pe jande mi'u ke a'e muwyr tī. Jande ruryha ke jande pe muwyr tī. Katu pame katu te a'e ma'ema'e tī — aja Páu ta pandu pandu.

¹⁸ Aja Páu ta pandu pandu hū. Pe, ngā ke mupyta. Tate tapi'iruhu ke ngā jukwa!

¹⁹ Antioki ok ta ngi amō jundéu awa ta uhyk uwyr. Iko ok ta ngi amō ta uhyk uwyr tī. Ame'ē ta ngā ke muparahy. Páu rehe muparahy. (Tupā je'ēha ke Páu pandu ame'ē ke a'eta putar ym. A'erehe ngā ke muparahy.) Pe, Páu ke ita pe ngā japi. Manō aja ngā ukwaha, a'erehe ok ta ngi hyk'yi muhem raho. ²⁰ Pe, Jesu kotyhar ta juramā jy'ar ehe rahā, Páu pu'am. Pe, ok ta pe jywyr oho. Ame'ē ku'ē rahā, Nder ok ta pe oho. Manambe oho tī.

Antioki ok ta pe Páu ta jywyr oho tī

²¹ Nder ok ta pe myrandu katu ke Páu pandu pandu. Manambe pandu pandu tī. Ngā hendu katu, a'erehe heta Jesu rehe jurujar katu. Pe, Rit ok ta pe Páu ta jywyr uhyk oho. A'engi Iko ok ta pe jywyr oho tī. A'engi Antioki ok ta pe jywyr oho tī. Pisi ywy rehe ame'ē ok ta ihī. ²² Ame'ē ok ta rupi Páu ta oho rahā, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta py'a ke a'eta mātā katu te we rī. Aja Tupā rehe har ngā pe a'eta mujekwa katu te we rī. Ame'ē ta ke Páu ta muhury katu tī. A'erehe Jesu rehe ngā ipy'a katu te we rī. Páu ta pandu ngā pe:

—Jesu rehe pejurujar katu te we pexo. Ame'ë ke pehijar ym. Jande ke amō ta mupyrara hū ta. Tupā kotyhar ta ke pehē, aja pekwa katu. A'erehe Tupā ixo ame'ë pe pexo ta — aja jurujar katu ame'ë ta pe Páu ta mu'e mu'e.

²³ Amō amō ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ok ta pe pame katu te tamūi ta ke Páu ta mu'am. Jesu kotyhar ta rehe tamūi ta usak usak katu ta. Upa mu'am rahā, Tupā namō ma'e pandu pandu. Ma'e u'uha ke hijar tī. (Aja Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu.) Tamūi ta pe pandu:

—Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe mā peja pehē rehe Jesu usak katu — aja Páu ta pandu.

²⁴ A'engi Páu ta oho. Pisi ywy rupi Páu ta asa oho. Pe, Pansi ywy rehe uhyk oho. ²⁵ Peje ok ta pe uhyk rahā, a'ep Tupā je'ëha ke ngā pe a'eta pandu pandu tī. ²⁶ A'engi Ata ok ta pe uhyk oho. A'ep jarusu keruhū pe opor oho. Ame'ë pe Antioki ok ta pe jywyr oho. Ame'ë ok ta riki Siri ywy rehe ihī. Amukwehe te we ame'ë ok ta ngi Páu ta oho rī. A'ep Páu ta pe Jesu kotyhar ta pandu kwe:

—Tupā je'ëha ke pepandu pandu peho. Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja mokōi sawa'e ta pe kwe.

Tupā je'ëha ke pandu pandu. Ame'ë riki Páu tama'e parakyha. Ame'ë ke upa 'y.

²⁷ Pe, ame'ë ok ta pe uhyk rahā, Jesu kotyhar ta ke Páu ta mujy'ar. Pandu pandu ngā pe:

—Jande rehe Tupā usak katu. A'erehe jande namō Tupā ma'ema'e katu. A'erehe Ta'yr rehe amō awa ta jurujar katu. Jundéu awa aja ym ame'ë ta jurujar katu ehe — aja Páu ta pandu pandu.

²⁸ Yman atu a'ep a'eta pyta ixo rī. Jesu kotyhar ta namō pyta ixo rī.

¹ Antioki ok ta pe amō sawa'e ta uhyk uwy. Jundéi ywy ngi uhyk uwy. Jesu kotyhar ta pe kuja a'eta mu'e:

—Moise je'ëha mu'e, aja pehē rehe ihī ame'ë pিরer ke pejupā ym rahā, pehē ke Tupā muhā ym ta — aja sawa'e ta mu'e naī.

² Anī. Páu je'ë:

—Anī! Aja ym — aja je'ë hātā tā te hū.

Aja Manambe je'ë hātā tā te hū tī. Sawa'e ta namō a'eta je'ë hātā tā te hū. Je'ëha ke putu'u ym ngā ngi, a'erehe kuja a'eta pandu:

—Páu! Manambe namō Jerusarē ok ta pe eho. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta namō eho. Ipirer jupā, ame'ë rehe har Jesu mondo ame'ë ta namō pehē johu pepandu peho. A'ep tamūi ta namō pepandu peho. Amō se Antioki ok ta pe har ta oho ta tī — aja Antioki ok ta pe har ta pandu Páu ta pe.

³ Pe, ame'ë ta ke Jesu kotyhar ta mondo. Seni ywy rupi oho ixo. Samari ywy rupi oho ixo tī. Oho ixo rahā, a'ep pe har ta pe a'eta pandu pandu:

—Ima'e hamūi ta ukwa ame'ë ke amō awa ta upa katu te hijar. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Pe, Jesu rehe jurujar katu apo 'y — aja Páu ta pandu.

Ame'ë ke rehe hendu rahā, upa katu te Jesu kotyhar ta hury katu.

⁴ Pe, Jerusarē ok ta pe Páu ta uhyk rahā, Jesu kotyhar ta hury katu. Jesu mondo ame'ë ta hury katu tī. Tamūi ta hury katu tī. A'eta pandu:

—Ko pehē pejur katu — aja Páu ta pe.

Pe, Páu ta po ke ngā pyhyk katu a'eta ngi. Pe, Páu ta pandu:

—Tupā je'ëha ke jande japandu pandu rahā, jande namō Tupā ma'ema'e katu. A'erehe heta ngā Jesu rehe jurujar katu — aja Páu ta pandu.

Aja upa katu te pandu pandu ngā pe. ⁵ Amō ta anī. Jesu rehe parise

15

Jerusarē ok ta pe jy'ariha ihī

ta jurujar katu ame'ë ta pu'am. (Moise je'ëha rehe parise ta hendu katu.) Ame'ë ta pandu:

—Ipirer ke amō awa ta jupā rahā, katu. Moise mupinim ame'ë ke rehe hendu katu rahā, katu tiki tī — aja parise ta.

⁶ Ame'ë rehe har tamūi ta namō Jesu mondo ame'ë ta pandu pandu ngā jupe. ⁷ I'i atu ame'ë rehe har je'ë hātā tā ngā jupe. Pe, Petu pu'am. Pandu:

—Ihē mu ta! Pehendu katurahā! Yman ihē rehe Tupā usak katu, aja pekwa katu. Pehē ngi har ihē ke a'e jo'ok. Pe, amō awa ta pe myrandu katu ke ihē apandu aho. (Kone ta pe apandu aho.) Ihē apandu rahā, a'eta riki hendu katu tī. ⁸ Pe, Jesu rehe a'eta jurujar katu tī. Awa ta rehe har Tupā ukwa katu. Amō awa ta rehe a'e usak katu tī, a'erehe a'eta py'a rehe Tupā'ā ke a'e muwyr tī. ⁹ Jande aja a'eta py'a rehe Tupā'ā ihī katu tī. Jande aja Tupā ipy'a katu a'eta rehe tī. Jesu rehe a'eta jurujar katu tī, a'erehe Tupā ipy'a jywyr a'eta rehe tī. ¹⁰ Katu ame'ë ke Tupā ma'ema'e. Anī. Apo amō koty peputar. Katu ym aja. Amō kotyhar rehe amō awa ta hendu katu te ixo. Ame'ë ke peputar. Katu ym aja. Jande aja marā ka ym Moise je'ëha rehe jande ramūi ta hendu katuha tī. ¹¹ Jete! Jande aja Jesu rehe amō awa ta jurujar katu tī, a'erehe a'eta ke Tupā muhā katu tī. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Jande aja a'eta rehe Jesu usak katu tī, a'erehe Tupā muhā katu tī. Jesu riki jan-dema'e sawa'e te — aja Petu pandu.

¹² Pe, je'ëha ke hetaha ta muputu'u. Pe, Manambe pandu pandu. Páu pandu pandu tī. Amō awa ta namō a'eta ixo rahā, Tupāma'e pyrātāha namō a'eta mukatu hū. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Ahy ixo ame'ë ta ke a'eta mukatu hū. (Aja rahā, Jesu rehe har Páu ta pandu pandu,

ame'ë ke riki jetehar te ke aja mujekwa katu. Páu ta namō Tupā ixo, aja mujekwa katu tī.) Upa katu te ame'ë rehe har pandu pandu ngā pe. ¹³ Upa pandu rahā, Tian pandu:

—Ihē mu ta! Pehendu katurahā! ¹⁴ Amō awa ta ngi har amō amō ta rehe Tupā usak katu. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. A'eta riki Tupā kotyhar ta apo 'y. Aja amō awa ta rehe ipy'a katuha ke Tupā mujekwa. Ame'ë rehe har jande pe Simā pandu ramō. Ame'ë riki jete-har te ke. ¹⁵ Ame'ë rehe har Tupā je'ëha pandu ame'ë ta mupinim tī. Kuja mupinim. ¹⁶ Tupā pandu:

“Ndawi rainō ta ihē rehe ipy'a moī moī ym. A'engi ihē asak katu ta ngā rehe tī.

Pe, ihē rehe Ndawi aja hainō ta ipy'a moī moī katu ta tī.

¹⁷ Pe, upa katu te amō awa ta ihē rehe ipy'a moī moī ta tī.

Upa katu te amō awa ta ngi har ihē kotyhar ta aja ixo ta tī. Ame'ë ta ke ihē rehe ipy'a moī moī katu ta tī” aja Tupā pandu.

¹⁸—Yman ame'ë rehe har ngā pe Tupā mujekwa — aja Tian pandu. (“Amō awa ta” aja pandu rahā: “Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke” aja mujekwa.)

¹⁹ Tian pandu tī:

—Jande je'ëha rehe amō awa ta pyai rahā, katu ym, aja ihē akwa. Hamūi ta ukwaha ke a'eta upa hjar. Pe, Tupā koty ipy'a ke a'eta muruwak mondo. ²⁰ A'erehe papper pinim ke jamondo ngā pe rahā, katu tiki. Kuja:

(Ita'ā riki tupā aja amō ta ukwaha ngā jupe naī.) Ame'ë ruwa koty so'o rukwer ke amō moī. Ame'ë ke pe'u ym.

So'o juwyk aja amō ta te'e jukwa ame'ë rukwer ke pe'u ym tī.

So'o ruwy ke pe'u ym tī.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.

Aja jamupinim rahā, katu ta tiki.

²¹ —Aja jande jamupinīha rehe amō awa ta hendu katu rahā, Moise je'ēha ke ukwa ame'ē ta ke a'eta muparahy ym ta. Yman Moise mupinim ame'ē ke ngā pandu pandu. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā pame katu te jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu. Ok ta pame katu te Moise je'ēha ke ngā pandu pandu tī. A'erehe Moise je'ēha ke heta ngā ukwa katu. A'erehe ame'ē ta ke muparahy rahā, katu ym tiki — aja Tian pandu.

Amō awa ta pe paper pinim mondo

²² Antioki ok ta pe Páu namō mokōi sawa'e ta mondo rahā, katu tiki, aja Jesu mondo ame'ē ta ukwa katu. Manambe namō mondo rahā, katu tiki tī. Aja tamūi ta ukwa tī. Aja upa katu te Jesu kotyhar ta ukwa tī. Pe, ame'ē ta ngi har mokōi sawa'e ta rehe a'eta usak katu. Pe, Jun ke a'eta mu'am. “Masamba” aja her tī. Amō Sir ke ngā mu'am tī. Ame'ē mokōi riki kapitā ta. Jurujar katu ame'ē tama'e kapitā ta. ²³ Paper pinim ke ame'ē ta raho. Kuja paper pinim ke mondo:

Ko jande riki Jesu mondo ame'ē ta ke. Ko riki tamūi ta ixo tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo tī. Pehē pe paper pinim ke jande johu jamondo jaxo. Pehē katu pexo. Pehē riki amō awa ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke. Jesu rehe pejurujar katu tī, a'erehe jande mu ta apo 'y. Pehē riki Antioki ok ta pe har ta ke. Si ywy pe har ta pe paper pinim ke jamondo jaxo tī. Siri ywy pe har ta pe paper pinim ke jamondo jaxo tī.

²⁴ Jande ngi har pehē ke amō ta muka'u te'e, aja jahendu. Ame'ē ta je'ēha rehe pejumupyai tī, aja jahendu tī. Ame'ē ta ke pehē koty

jamondo ym. ²⁵ A'erehe jande japy'ar jaxo. Peteihar aja jande jaxo. Mokōi sawa'e ta rehe jasad katu. Ame'ē ta ke Manambe namō jamondo ta apo, pehē koty. Páu namō a'eta oho ta tī. Manambe rehe jande japy'a katu. Páu rehe aja tī. Japy'a katu ehe tī.

²⁶ Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Ehe rehe har Páu ta pandu pandu oho. A'eta ke amō ta jukwa tar katu tipe. Anī. Páu ta kyje ym ngā ngi. Pandu pandu te we oho rī.

²⁷ Pe, mokōi sawa'e ta ke pehē pe jamondo jaxo. Ko Jun. Amō Sir. Upa katu te jamupinim ame'ē ke pehē pe a'eta pandu ta tī.

²⁸ Jundéu awa ramūi ta ukwaha rehe pehendū ym aja jamupinim rahā, katu tiki, aja jande pe Tupā'ā mujekwa. Aja rahā, katu, aja jakwa katu tī. Kuja jō pehendū katu rahā, katu tiki.

²⁹ (Ita'ā riki tupā aja amō ta ukwaha ngā jupe naī.) Ame'ē ruwa koty ngā mi'u ke amō ta moī. Ame'ē ke pe'u ym.

So'o ruwy ke pe'u ym tī.

So'o juwyk aja amō ta te'e jukwa ame'ē rukwer ke pe'u ym tī.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.

Upa ame'ē ke rehe pehendū katu rahā, katu tiki. Mā peja pehē rehe Tupā usak katu. A'ewan.

Aja paper pinim ke mondo.

³⁰ Pe, mokōi sawa'e ta ke Jesu kotyhar ta mondo. Páu ta namō mondo tī. Pe, Antioki ok ta pe a'eta uhyk oho. Uhyk rahā, upa katu te Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'eta mujy'ar. Pe, paper pinim ke a'eta me'ē ngā pe. ³¹ Ame'ē ke rehe ngā usak usak rahā, hury katu. Je'ēha katu ame'ē ke paper rehe ihī, a'erehe hury katu. Pe, Jesu kotyhar ta namō Jun pandu pandu

hũ. ³² Sir pandu pandu tĩ. Jun riki Tupã je'êha pandu ame'ê ke a'e tĩ. Sir aja tĩ. Jurujar katu ame'ê ta py'a ke a'eta mâtã katu. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ. Ngã ke a'eta muhury katu tĩ. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a katu te we rĩ. ³³ A'ep a'eta pyta rĩ. Pe, a'eta ke Jesu kotyhar ta mujywyr mondo. Pandu a'eta pe:

—Pehê ke jande mu ta muwyr ame'ê ta koty pejywyr peho! Mã peja pehê rehe Tupã usak katu! — aja Jun ta pe ngã pandu.

³⁴ [Anĩ. Sir jywyr ym oho.

—Apyta we ta rĩ — aja Sir jö pandu.]

³⁵ Yman atu, ame'ê ok ta pe Páu ta pyta, Antioki ok ta pe. Jesu rehe har a'eta pandu pandu hũ. Ngã pe amõ ta namõ a'eta pandu pandu hũ. Tupã je'êha ke a'eta mu'e mu'e hũ tĩ.

Páu ngi amõ koty Manambe oho

³⁶ Heta jahy kanim rahã, Manambe pe Páu pandu:

—Amukwehe te we ok ta rupi Tupã je'êha ke japandu pandu jaho. Jande japyrũ ame'ê ok ta rupi pame katu te jasak jaho tĩ. Jesu kotyhar ta rehe jasak jaho. A'eta katu ixo my? Jakwa ta. Jasak jaho — aja Páu pandu.

—Jahorahã! — aja Manambe pandu.

³⁷⁻³⁸ Juã Mak ke Manambe raho tar katu. “Anĩ. Raho rahã, katu ym” aja Páu pandu. Amukwehe te we Pansi ok ta pe uhyk rahã, hekoha pe Juã jywyr oho. Páu ta ke a'e hijar oho. Tupã je'êha ke a'e pandu ym oho. ³⁹ Parakyha upa ym rahã, jywyr oho. Pe, Juã rahoha rehe har Manambe namõ Páu je'ê hâtã tâ te hũ. A'erehe Páu ngi amõ koty Manambe oho. Xi ypa'ũ pe Juã namõ Manambe oho. Jarusu keruhũ pe oho. ⁴⁰ Páu riki Sir namõ oho tar katu. Ame'ê mokõi sawa'e ta pe Jesu kotyhar ta pandu:

—Mã peja pehê rehe Tupã usak katu — aja Páu ta pe.

⁴¹ Pe, oho. Si wvy rupi a'eta oho. Siri wvy rupi oho tĩ. Oho ixo rahã, Tupã je'êha ke a'eta mu'e mu'e oho ixo. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ê ta py'a ke a'eta mâtã. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ.

16

Páu ta namõ Timo oho

¹ Nder ok ta pe Páu ta uhyk oho. A'engi Rit ok ta pe uhyk oho tĩ. A'ep Timo ixo. Jesu rehe jurujar katu ame'ê ke a'e. Imãi aja tĩ. Imãi riki jundéu awa. Ipái anĩ. Amõ awa ke a'e. Jundéu awa aja ym ame'ê ke a'e. ² Rit ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Iko ok ta pe ixo tĩ. Upa katu te ame'ê ok ta pe har ta pandu:

—Sawa'e katu ame'ê ke a'e — aja Timo rehe har ngã pandu.

³ Pe, Timo ke Páu raho tar katu. Anĩ. Jundéu awa ta hury ym ta. Ipái riki amõ awa ke aja upa katu te ame'ê ok ta pe har ta ukwa katu. Jundéu awa ta ukwa katu. A'erehe Timo rehe ihĩ ame'ê pিরer ke Páu jupã. (Aja rahã, jundéu awa te a'e tĩ, aja jundéu awa ta pe Páu mujekwa tĩ.)

⁴ Amõ amõ ok ta rupi oho ixo rahã, Jesu kotyhar ta pe paper pinim ke a'eta me'ê me'ê.

—Paper pinim rehe panduha ihĩ. Ame'ê ke rehe pehendu katu — aja Páu ta pandu pandu.

Amukwehe te we ame'ê paper pinim ke Jerusarê ok ta pe Jesu mondo ame'ê ta mupinim. Tamũi ta mupinim tĩ. ⁵ Aja Jesu kotyhar ta py'a ke a'eta mâtã katu oho. Aja Tupã rehe har ukwa katu te we rĩ. Wera rahã pame katu te Jesu rehe amõ amõ ta jurujar katu te we rĩ.

Toroa ok ta pe ixeraiha aja Páu usak

⁶ Hiri wvy rupi Páu ta wata oho ixo. Ngara wvy rupi wata oho ixo

tī. Asia ywy rupi Tupā je'ēha ke a'eta pandu tar katu. Anī. Tupā'ā mujekwa:

—Anī. Ame'ē rupi peho ym — aja Páu ta pe.

⁷ Misi ywy rymy'y rehe uhyk rahā, Mbiti ywy rupi oho tar katu. Anī. Tupā'ā mujekwa tī.

—Anī. Ame'ē rupi peho ym tī — aja Páu ta pe mujekwa tī.

⁸ A'erehe Misi ywy rupi asa oho. Pe, Toroa ok ta pe uhyk oho. ⁹ Pytun rahā, ixeraiha aja Páu usak. Kuja usak. Masendo ywy pe har riki pu'am u'am. A'e pandu:

—Ihē rekoha pe ejur, Masendo ywy pe. Jande ke emu'e ejur — aja Páu pe. (Masendo ywy y ramūi ruwāi koty ihī.)

¹⁰ Aja ixeraiha aja Páu usak. A'erehe pahar ima'e ke Páu moī katu. Masendo ywy pe Páu ta oho. A'ep myrandu katu ke ngā pe japandu jaho. Aja Tupā putar, aja jande jakwa katu. (Ko ihē aho tī. Ihē Ruk. Kome'ē paper ke ihē amupinim.)

Siri ok ta pe Páu ta oho

¹¹ Toroa ok ta ke jande jahijar jaho. Pe, Samota ok ta pe jahyk jaho. Jarusu keruhū pe jahyk jaho. Ame'ē ku'ē rahā, Nea ok ta pe jahyk jaho tī. A'ep jarusu keruhū ngi jahem jaho. ¹² A'engi Siri ok ta pe jawata jaho. A'ep heta ym jande jaker. Ame'ē ok ta riki tiha te. Masendo ywy pe ame'ē ok ta ihī. Masendo ywy rupi aja tiha me'ē amō nixói. ¹³ A'ep homa awa tama'e sonda ta ixo tī. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ok ta ngi jahem jaho. Y rymy'y rehe jahyk jaho. A'ep jundéu awa ta jy'ar oho, aja jakwa katu. Tupā namō ma'e pandu panduha renda, aja jakwa tī. Pe, kūjā ta pe Tupā je'ēha ke japandu pandu jaī. ¹⁴ Kūjā ta ngi har peteī ixo. Her Ryji. Tiati ok ta pe har a'e. Pan katu te

ame'ē muhepyha a'e. Pan pirangwer ke muhepy a'e. Jundéu awa ramūi ta aja Tupā rehe ipy'a ke a'e moī moī katu. Páu je'ēha rehe a'e hendu rahā, Tupā mujekwa katu ipe. (A'erehe Jesu rehe a'e jurujar katu.) ¹⁵ Pe, Ryji ke jande jamujahuk. Upa katu te hok wyr pe har ta ke jamujahuk tī. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta a'eta apo 'y, aja mujekwa katu ngā pe.) Pe, jande pe a'e pandu:

—Jesu rehe ihē ajurujar katu te aja pekwa rahā, ihē rok pe pepyta we rī — aja Ryji pandu.

Aja jande pe a'e pandu pandu hū, a'erehe hok pe jande japyta.

Kyndaha pe Páu ta ke amō kynda raho

¹⁶ Amō wera rahā, Tupā namō ma'e pandu panduha renda pe jaho jaxo. Jaho jaxo rahā, jande rehe kūjātāi usak. Ājā ipy'a rehe ihī ame'ē ke a'e. A'erehe ma'e ke uhyk ym we rī, ame'ē rehe har a'e pandu katu. Usak ym we rī, ame'ē ke a'e mujekwa katu tī. A'erehe kūjātāi je'ēha rupi tamatarer ke ijar ta pyhyk hū. ¹⁷ Pe, Páu raikwer rupi a'e wata ixo. Jande raikwer rupi wata ixo tī. Kuja hātā pandu pandu:

—Kome'ē sawa'e ta riki Tupā rehe paraky u'am. Tupā riki ywate har a'e. Pehē ke Tupā muhā katu ta, ame'ē rehe har a'eta pandu pandu — aja kūjātāi pandu pandu.

¹⁸ Aja heta wera rahā, pandu pandu. Ame'ē ke uhyk hendu. A'erehe Páu uwak rahā, ājā pe a'e pandu:

—Jesu Kirisutu je'ēha rupi ihē apandu nde pe. Ehem eho ingi — aja Páu pandu.

¹⁹ Pahar ājā uhem oho ingi. Ame'ē ke kūjātāi jar ta usak rahā, ma'e ke kūjātāi pandu ym ta apo 'y, a'erehe tamatarer pyhyk ym ta 'y, aja ijar ta ukwa katu. A'erehe Páu ke ijar ta pyhyk. ²⁰ Sir ke pyhyk

tī. Pe, homa awa tama'e kapitā ta pe raho. Ngā panduha renda pe kapitā ta ixo. Pe, kapitā ta rehe muhyk rahā, a'eta pandu:

—Kome'ē ta riki jundéu awa ta ke. Jandema'e ok ta pe har ta ke kome'ē ta muparahy. ²¹ A'etama'e ukwaha ke kome'ē ta mu'e mu'e u'am. Ame'ē rehe jahendu katu rahā, katu ym. Homa awa ta riki jande. Amō koty jande jakwa — aja ijar ta pandu pandu.

²² Aja hetaha ta je'ē je'ē hū tī. Páu rehe har je'ē je'ē hū. Pe, Páuma'e mundeha ke kapitā ta musak musak ingi. Sirma'e aja tī. Pe, amō ta pe kapitā ta pandu:

—Kome'ē ta ke pepirok — aja kapitā ta pandu.

²³ Upa pirok hū rahā, kyndaha pe kynda raho. Kyndaha harōha pe pandu:

—Ekynda katu — aja ipe.

²⁴ A'erehe harōha kynda katu. Kapy a'ejōhar ame'ē pe raho. Pe, myra pe ipy ke munde. Aja kynda katu.

²⁵ Pytun pyter tate rahā, Tupā namō Páu pandu pandu. Sir aja tī. Tupā rehe har a'eta jyngar jyngar tī. Ame'ē ke rehe kyndaha pe ihī ame'ē ta hendu uī tī. ²⁶ Pe, pahar ywy ke katak hū. Kyndaha katak hū tī. Upa katu te hukwen ke jupirar tī. Upa katu te ita tupaham pe pukwar ame'ē ke jujirar ngā ngi tī. Kyndaha pe ihī ame'ē ta ngi jujirar. ²⁷ Kyndaha harōha upak. Pe, kyndaha rukwen pirar ame'ē ke rehe usak rahā, upa katu te uhem oho, aja ukwaha naī. A'erehe kyse puku ke muhem. ²⁸ Pe, jujukwa tar katu juehe. Anī. Hātā Páu pandu ipe:

—Anī! Ejujukwa ym nde juehe! Upa katu te kote'e jande jaxo — aja ipe.

²⁹ Pe, weraha rehe harōha pandu. Amō werur rahā, ame'ē namō kapy a'ejōhar ame'ē pe ujan oho. Ryrýi riki! Páu ruwa koty ipynarāi pe wapyk oho uī. Sir ruwa

koty wapyk uī tī. (Aja sawa'e katu ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) ³⁰ Pe, Páu ta ke muhem. Pandu a'eta pe:

—Sa'e ta! Myja ihē ke Tupā muhā katu ta my? — aja harōha pandu.

³¹ Páu ta pandu ipe:

—Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ejurujar katu ehe. Aja rahā, nde ke Tupā muhā katu ta. Nde rok wyr pe har ta aja tī. Muhā katu ta tī — aja Páu ta pandu.

³² Pe, Tupā je'ēha ke Páu ta pandu pandu ipe. ³³ Hok wyr pe har ta pe pandu pandu tī. Pytun pyter pewe rī, pe, arahā pirokiha rape ke harōha kutuk kutuk. Y pe kutuk. A'engi a'e ke Sir ta mujahuk. Upa hok wyr pe har ta ke mujahuk tī. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu.) ³⁴ Pe, Páu ta ke harōha raho. Hok pe raho. Imi'u ke a'e me'ē Páu ta pe. Tupā rehe kyndaha harōha jurujar katu, a'erehe hury katu. Upa hok wyr pe har ta aja tī. Hury katu tī.

³⁵ Ame'ē ku'ē rahā, harōha koty sonda ta ke kapitā ta mondo. Harōha pe a'eta pandu oho. Sonda ta pandu ipe:

—Ererahā! Páu ta ke epoir — aja harōha pe.

³⁶ A'erehe Páu ta pe harōha pandu oho:

—Pehē ke kapitā ta poir, aja sonda ta ihē pe pandu uwyr. A'erehe mā peja pehem peho. Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja harōha pandu.

³⁷ Pe, sonda ta pe Páu pandu:

—Anī. Jaho ym ta rī. Katu ym ame'ē ke jande jama'ema'e my? Jama'ema'e ym my? Ame'ē rehe har kapitā ta ukwa ym. (Katu ym ame'ē ke jama'ema'e ym riki.) A'erehe jande ke amō pirok ame'ē ke katu ym. Homa awa ta ke mupirok ym awa. Ko homa awa ta ke jande. Anī. Ngā hetaha ruwa koty jande ke a'eta mupirok. Pe,

kyndaha pe jande ke a'eta kynda tĩ. Apo amō ta usak ym, aja jande ke a'eta muhem mondo tar katu my. Anĩ. Katu ym aja. “Jande ke pejur piam” aja pepandu peho — aja Páu pandu.

³⁸ Pe, ame'ẽ ke kapitã ta pe sonda ta pandu oho. Páu ta homa awa ta ke aja kapitã ta hendu rahã, kyje. (Homa awa ta ke kapitã ta mupirok, a'erehe ame'ẽ ta rehe amō ta parahy ta, aja kapitã ta ukwa, a'erehe ame'ẽ ngi kyje.)
³⁹ Pe, kyndaha koty kapitã ta oho. Páu ta pe pandu:

—Homa awa ta ke pehẽ aja jakwa ym pehẽ rehe har. A'erehe peparahy ym jande rehe — aja kapitã ta pandu.

Pe, kyndaha ngi muhem. Pandu:

—Jandema'e ok ta ke pehijar peho — aja Páu ta pe.

⁴⁰ Kyndaha ke Páu ta hijar oho rahã, Ryji rok pe oho. Jesu kotyhar ta namō a'eta pandu pandu. Mu'e mu'e katu ngã ke. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ. Upa rahã, a'engi a'eta oho.

17

Tesaron ok ta pe Páu ta uhyk oho

¹ Ansi ok ta rupi Páu ta asa oho. Aporo ok ta rupi asa oho tĩ. Pe, Tesaron ok ta pe uhyk oho. A'ep jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihĩ. ² Ame'ẽ pe Páu ixo oho. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te a'e ixo oho. Aja te'eha a'e riki. Aja mahapyr putu'uha 'ar rahã, Tupã je'ẽha ke a'e mu'e mu'e. ³ Kirisutu rehe har ngã pe a'e mujekwa katu tĩ. Kuja a'e mujekwa:

—Kirisutu ke amō ta mupyrara ta me'ẽ te'e. A'e manō ta me'ẽ te'e tĩ. Pe, kwera ta me'ẽ te'e tĩ. Ko Jesu rehe har pehẽ pe ihẽ apandu pandu. A'e riki Kirisutu. Aja rahã, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e aja mujekwa

katu. Jundéu awa ta harō hũ ame'ẽ ke a'e — aja Páu mujekwa.

⁴ Páu ta pandu pandu rahã, amō amō jundéu awa ta jurujar katu. Pe, Jesu kotyhar ta aja muruwak. Pe, Páu namō ame'ẽ ta ixo. Sir namō ixo tĩ. Heta amō awa ta jundéu awa ta ramũi ukwa aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ tĩ. Ame'ẽ ta a'ep ixo tĩ. Ame'ẽ ta ngi har heta Jesu rehe jurujar katu tĩ. Pe, Páu ta namō ixo tĩ. Heta kapitã ta aja tĩ. Jurujar katu tĩ. Kũjã ta ke ame'ẽ ta. Pe, Páu ta namō ixo tĩ.

⁵ Jesu rehe heta te hũ ngã jurujar katu, a'erehe amō jundéu awa ta jyty'ym a'eta rehe. Páu ta rehe jyty'ym. Pe, sawa'e katu ym ame'ẽ ta ke a'eta mujy'ar. Johu mujy'ar. Ok ta pe har ta ke ame'ẽ ta muparahy. Pe, Jasã rok pe johu ngã ujan oho. Páu ta ke kekar oho. Ngã hetaha ta ruwa koty mupu'am ta tipe ngã. ⁶ Anĩ. Mahem ym. A'erehe Jasã ke a'eta muhem raho. Jesu kotyhar ta ke a'eta muhem raho tĩ. Kapitã ta pe raho. Páu ta rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ:

—Jande ok ta pe uhyk uwyr ame'ẽ ta muparahy ngã ke. Aja ok ta rupi pame katu te a'eta muparahy ngã ke oho ixo. ⁷ Ame'ẽ ta ke hok pe Jasã mupyta. Homa awa tama'e kapitã keruhũ je'ẽha rehe a'eta hendu ym. (Sesa ke a'e.) Henda ke pe amō kapitã keruhũ ihĩ. A'e riki Jesu, aja a'eta pandu. Katu ym aja — aja kapitã ta pe hetaha ta je'ẽ je'ẽ hũ.

⁸ Ame'ẽ je'ẽha namō ngã hetaha ta ke muparahy hũ. ⁹ Kapitã ta ke aja tĩ. Muparahy hũ tĩ. Pe, Jasã ngi tamatarer ke kapitã ta pyhyk. Jasã namō ixo ame'ẽ ta ngi pyhyk tĩ. Pe, Jasã ta ke poir. Ame'ẽ ok ta ngi Páu ta uhem oho rahã, ame'ẽ tamatarer ke kapitã ta mujywyr ta. Jasã ta pe mujywyr ta.

Mberéi ok ta pe Páu ta uhyk oho

¹⁰ Pytun rahā, Páu ke Jesu kotyhar ta mondo. Sir ke mondo tī. Mberéi ok ta pe mondo. A'ep Páu ta uhyk rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho tī. ¹¹ A'ep pe har ta katu. Tesaron ok ta pe har ta aja ym. Tupā je'ēha ke Mberéi ok ta pe har ta hendu tar katu te. Páu ta je'ēha riki jetehar te ke my, ame'ē ke ukwa tar katu. A'erehe wera rahā pame katu te Tupā je'ēha rehe a'eta jumu'e mu'e uī. ¹² Pe, heta jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Amō awa ta jurujar katu ehe tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Heta sawa'e ta jurujar katu ehe. Kūjā ima'ehū namō ixo ame'ē ta aja tī. Heta jurujar katu ehe tī. ¹³ Mberéi ok ta pe har ta pe Tupā je'ēha ke Páu pandu pandu tī, aja jundéu awa ta hendu. Tesaron ok ta pe har ta hendu. A'erehe Mberéi ok ta pe ame'ē ta uhyk uwyr tī. Ngā hetaha ta pe je'ē je'ē hū. Ngā hetaha ta ke ame'ē ta muparahy tī. ¹⁴ Pahar Páu ke Jesu kotyhar ta mondo. Y ramūi rymy'y rehe mondo. Sir pyta we rī. Timo pyta tī. Mberéi ok ta pe a'eta pyta we rī. ¹⁵ Pe, amō ta Páu ke raho. Ame'ē ta Ate ok ta pe Páu ke muhyk raho. A'engi Mberéi ok ta pe ame'ē ta jywyr oho. Páu je'ēha ke a'eta raho. Sir pe raho. Timo pe raho tī. Kuja: “Pahar ihē koty pehē mokōi pejur” aja Páu je'ēha ke raho.

Ate ok ta pe Páu ixo

¹⁶ Ate ok ta pe Sir rehe Páu harō ixo. Timo rehe a'e harō ixo tī. Harō ixo rahā, ok ta rupi heta ma'e'ā rehe a'e usak usak. Ma'e'ā riki tupā aja ok ta pe har ta ukwaha ngā jupe. (Tupā te rehe ipy'a ke moī moī ym aja Páu ukwa katu.) A'erehe Páu pandu jupe: “Mā! Katu ym!” aja jupe. ¹⁷ A'erehe jundéu awa ta namō a'e pandu pandu hū. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu hū. Jundéu awa ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a ke amō awa ta moī moī.

Ame'ē ta namō pandu pandu hū tī. Wera rahā pame katu te muhepyha renda pe a'e oho tī. A'ep uhyk uwyr ame'ē ta namō a'e pandu pandu hū tī. ¹⁸ Pe, amō sawa'e ta je'ē je'ē hū inamō. Epi kotyhar ta mu'e ame'ē ta je'ē je'ē hū inamō. Esetói kotyhar ta mu'e ame'ē ta je'ē je'ē hū inamō tī. Amō ta pandu:

—Mā pandu hū peme'ē ke ma'e ke. Ukwa ym ma'e. Ma'e pandu my? — aja Páu rehe har pandu.

Jesu rehe har Páu pandu. Manō ame'ē ta ke kwera katu ta uhem, ame'ē rehe har a'e pandu tī. A'erehe kuja amō sawa'e ta pandu naī:

—Amō tupā ta rehe har peme'ē pandu, aja jakwa — aja sawa'e ta pandu naī.

¹⁹ Pe, Páu ke sawa'e ta pyhyk raho. Ngā panduha renda pe raho. Panduha renda rer Areo. Páu pe sawa'e ta pandu:

—Amō kotyhar nde eremu'e. Ame'ē ke jande jakwa tar katu. ²⁰ Nde erepandu ame'ē ke jande jahendu ramō. Ame'ē riki amō kotyhar jande pe. Ame'ē ke jakwa tar katu. Epanurahā! — aja Páu pe pandu.

²¹ Ate ok ta pe har ta aja te'eha a'eta. Amō ywy pe har ta a'ep ixo. A'eta aja tī. Amō amō we myrandu pyahu ame'ē ke rehe a'eta hendu tar katu. Myrandu pyahu ame'ē ke pandu pandu tar katu tī. Aja te'eha a'eta.

²² Pe, panduha renda pyter pe Páu pu'am. Areo pyter pe pu'am. Kuja pandu:

—Ate ok ta pe har ta! Pehendu katurahā! Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu, aja pekwaha pehē jupe, aja ihē akwa katu. ²³ Pehēma'e ok ta rupi ihē awata aho axo rahā, mâte hū ma'e'ā ke rehe ihē asak asak. Ame'ē ta rehe pehē py'a pemoī moī, ame'ē ke rehe asak. Pe, amō ma'e'ā rehe kuja pinīha ihē amahem:

Tupā rehe har jakwa ym.

Ame'ē pe kome'ē ma'e'ā ke.

—Ame'ē ke rehe pekwa ym ha rupi pehē py'a pemoi moī. Ame'ē rehe har pehē pe ihē apandu ta. ²⁴ A'e riki Tupā te. Kome'ē ywy keruhū a'e mujā. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ihī ame'ē ta ke mujā tī. Ywa ke a'e mujā tī. A'e riki sawa'e te. Tupā rehe ngā jumu'eha renda ta ke amō ta mujā. ²⁵ Ame'ē pe Tupā te ixo ym. Ma'e ke amō ta mujā, ame'ē ke a'e putar ym tī. Marā ka ym amō me'ēha ipe. A'e riki me'ēha ke. A'e riki awa ta pe upa katu te me'ē. Ixuweha ke a'e me'ē. Katuha ke me'ē tī. A'erehe ma'e ke marā ka ym amō me'ēha ipe. ²⁶⁻²⁷ Peteī sawa'e ke a'e mujā. Anā ke a'e. Ame'ē ngi upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta uhem. Pe, kome'ē ywy keruhū rupi ngā ke Tupā te muhāi hāi. A'erehe awa nixói te, ame'ē ywy nixói. Pe, marā rahā awa ixo ta my, ame'ē ke a'e manga katu. Myp ixo ta my, ame'ē ke a'e manga katu tī. A'e ke amō kekar kekar rahā, mahem ta nahā my. Jande ngi pame katu te kotete a'e ihī. ²⁸ Amōma'e panduha kuja riki:

“A'e ixo, a'erehe jande jaxo katu tī.

Jande jawata. Upa katu te jande jama'ema'e.”

—Pehē ngi har amō mupinīha ke kuja mupinim:

“Jande ke Tupā mujā, a'erehe ta'yr ta riki jande” aja mupinim.

²⁹ —Jande riki ta'yr ta rahā, jande aja Tupā riki ixuwe katu a'e tī, aja jakwa katu. Ita tawa'ā aja ma'e'ā ixuwe ym te a'e. Ita tuwyr'ā aja ym a'e tī. Ita'ā aja ym a'e tī. Upa ame'ē ta ixuwe ym te ame'ē ta ke aja jakwa katu. Awa te'e ukwaha rupi ame'ē'ā ta ke amō ta mujā katu. ³⁰ Aja ym Tupā te. Ma'e'ā amō mujā rahā, Tupā rehe har ukwa ym a'e, a'erehe Tupā ipy'a jwywr ehe. Ukwa ym ha rupi ma'ema'e, a'erehe ipy'a jwywr ta. Apo upa

katu te awa ta pe a'e pandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi ihē koty pehē py'a pemuruwak katu pemondo” aja Tupā pandu — aja Páu pandu.

³¹ A'e pandu tī:

—Jetehar rupi upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe har Tupā te ukwa ta. Ame'ē 'ar ke a'e manga katu. Amō sawa'e rehe a'e usak katu. Pe, a'e riki henda ke pe ngā rehe har a'e ukwa ta. Katu ame'ē ke ma'ema'e my? Katu ym ame'ē ke ma'ema'e my? Ame'ē ke ukwa ta. Ame'ē sawa'e ke Tupā mukwera katu muhem. A'erehe jetehar rupi ngā rehe har a'e ukwa katu ta, aja upa ngā pe a'e mujekwa — aja Páu pandu.

³² Kweraha rehe har Páu pandu.

Ame'ē rehe sawa'e ta hendu rahā: “Mā! Te'e ame'ē” aja amō amō ta puka puka hū ehe. Amō ta pandu ipe:

—Ame'ē rehe har amō we ja-hendu tar katu tī — aja Páu pe.

³³⁻³⁴ Pe, ngā panduha renda ngi Páu uhem oho. Amō amō ta inamō oho. Jesu rehe jurujar katu tī. Amō sawa'e jurujar katu tī. Her Nioni. Areo kotyhar ke a'e. Amō kūjā jurujar katu ehe tī. Her Nama. Amō amō ta aja tī. Jesu rehe jurujar katu tī.

18

Korin ok ta pe Páu oho

¹ Ajame'ē ke Ate ok ta ngi Páu uhem oho. ² Korin ok ta pe uhyk oho. A'ep amō sawa'e rehe a'e usak. Her Ak. Jundéu awa ke a'e. Pō ywy pe har a'e. Hakehar rer Pírisi. Hom ok ta ngi upa katu te jundéu awa ta ke homa awa tama'e kapitā keruhū muhem mondo. Kapitā keruhū rer Karáu. A'erehe Itar ywy ngi Ak ta uhyk ramō. Korin ok ta pe uhyk ramō. Itar ywy pe Hom ok ta ihī. Pe, Ak ta rehe Páu usak oho. ³ Ak ta aja pan ianam ame'ē ke te'e

ok ke Páú mujã tí. A'erehe a'eta namõ Páú pyta. ⁴ A'eta namõ paraky uĩ tí. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te jundéu awa ta namõ Páú pandu pandu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu. Jesu rehe jundéu awa ta jurujar katu, ame'ë ke a'e putar. Amõ awa ta aja tí. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ke a'e putar tí. A'erehe ame'ë ta namõ Páú pandu pandu hũ.

⁵ Masendo ywy ngi Sir uhyk uwyr. Timo uhyk uwyr tí. A'eta uhyk uwyr rahã, (pan ianam ame'ë ke te'e ok ke mujã. Ame'ë ke a'e hijar.) Pe, Tupã je'ëha ke Páú mu'e mu'e jõ ixo. Kuja jundéu awa ta pe a'e pandu:

—Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ hũ ixo ame'ë ke a'e — aja Páú pandu pandu.

⁶ Anĩ. Ame'ë ke jundéu awa ta putar ym. Páú rehe har a'eta katu ym pandu. A'erehe ima'e mundeha ke Páú mukatak. Xi'aha ke ombor ingi. (Aja ma'e rahã, Tupã je'ëha ke a'eta putar ym, aja a'e mujekwa a'eta pe.) Páú pandu a'eta pe:

—Mupyraraha renda pe peho ta rahã, ihẽ rehe je'ëha nixói ta. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu katu pehẽ pe. Anĩ. Pejurujuar ym ehe. Apo amõ awa ta pe ihẽ apandu ta aho. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe apandu ta aho — aja jundéu awa ta pe Páú pandu.

⁷ Pe, a'eta ke Páú hijar oho. Amõ rok pe pyta oho. Ok jar rer Tisi Jusu. Jundéu awa ramũi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a a'e moĩ moĩ katu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda rake hok ke ihĩ.

⁸ Amõ sawa'e Jesu rehe jurujar katu tí. Her Kiri. Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitã

a'e. Upa katu te hok wyr pe har ta Jesu rehe jurujar katu tí. Heta Korin ok ta pe har ta myrandu katu rehe hendu. Pe, Jesu rehe jurujar katu tí. Ame'ë ta ke amõ ta mujahuk tí. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu ngã pe.)

⁹ Amõ pytun rahã, ixeraiha aja Páú usak. Kuja Jesu mujekwa ipe:

—Ekyje ym! Epandu pandu katu te we exo rĩ. ¹⁰ Ne namõ ihẽ axo. A'erehe marã ka ym nde ke amõ mahyha. Heta ok ta pe har ta ihẽ rehe jurujar katu ta — aja Jesu mujekwa ipe. Aja ixeraiha aja Páú usak.

¹¹ A'erehe Páú pyta rĩ. Tupã je'ëha ke a'e mu'e mu'e. Awa py wajar mahapyr jahy rahã, a'ep pyta rĩ.

¹² Ngere ywy pe amõ kapitã pu'am. Homa awa tama'e kapitã a'e. Her Ngari. Arahã, jundéu awa ta jy'ar. Pe, Páú ke a'eta pyhyk raho. Ngã panduha renda pe raho.

¹³ Kuja Ngari pe Páú rehe har a'eta pandu:

—“Tupã rehe ejurujuar katu” aja ngã pe kome'ë sawa'e pandu pandu. Aja ym jande jakwa. Amõ kotyhar a'e mu'e. Katu ym aja — aja Ngari pe jundéu awa ta pandu.

¹⁴ Páú pandu tate rahã, Ngari pandu py:

—Jundéu awa ta! Pehendu kat-urahã! Katu ym kome'ë sawa'e ma'ema'e rahã, ame'ë rehe har ihẽ ahendu ta. Jaxer ai ame'ë ma'ema'e rahã, ame'ë rehe har ihẽ ahendu ta tí. ¹⁵ Anĩ. Aja ym. Jundéu awa ta je'ëha rehe har peje'ë je'ë hũ. Awa rer rehe har peje'ë je'ë hũ tí. Pehẽ pekwaha rehe har peje'ë je'ë hũ tí. Ame'ë ke rehe ihẽ ahendu ym ta. Ame'ë rehe har pehẽ jupe pepandu pandu peho. Ame'ë rehe har akwa ym ta — aja jundéu awa ta pe kapitã pandu.

¹⁶ Pe, ngã panduha renda ngi a'eta ke kapitã muhem mondo.

¹⁷ Pe, amõ sawa'e ke ame'ë ok ta

pe har ta pyhyk. Her Sote. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitā a'e. Pe, ngā panduha ruwa koty ame'ë sawa'e ke hetaha ta petek. Anī. Ame'ë rehe Ngari usak tar ym. Ukwa tar ym. “Mā peja” aja Ngari pandu. Pe, a'e hijar oho ngā ke.

Antioki ok ta pe Páu jywyr oho

¹⁸ Korin ok ta pe heta Páu ukwer. Jesu kotyhar ta namō a'e pyta rī. A'engi Senkeréi ok ta pe oho. A'ep i'a ke Páu jāpī. Ame'ë ke amō ta usak rahā, Tupā namō ma'e Páu manga katu, aja a'eta ukwa katu. Pīrisi oho inamō tī. Ak oho inamō tī. A'engi Si ywy pe a'eta oho. ¹⁹ Jarusu keruhū pe oho. Pe, Ese ok ta pe a'eta uhyk oho. A'ep Ak pyta. Hakehar pyta tī. Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Páu ixo oho. Jundéu awa ta namō a'e pandu pandu hū. ²⁰ Pe, Páu pe a'eta pandu:

—Yman atu jande namō se epyta rī — aja ipe.

²¹ Anī. Páu pyta tar ym. Oho tate rahā, a'e pandu ngā pe:

—Tupā putar rahā, pehē koty ihē ajywyr ta — aja Páu pandu.

Pe, Ese ok ta ngi oho. Jarusu keruhū pe oho.

²² Pe, Sesaréi ok ta pe uhyk oho. A'ep jarusu keruhū ngi uhem oho. A'engi Jerusarē ok ta pe wata uhyk oho. Jesu kotyhar ta rehe a'e usak. A'engi a'e oho tī. Pe, Antioki ok ta pe wata uhyk oho tī. ²³ A'ep yman atu pyta rī. Pe, oho tī. Ngara ywy rupi wata oho. Hiri ywy rupi wata oho tī. Oho ixo rahā, Jesu kotyhar ta py'a ke a'e mātā katu. Aja Tupā rehe har a'e mujekwa katu te we rī.

Apor rehe har

²⁴ Ese ok ta pe amō jundéu awa uhyk uwyr. Sawa'e rer Apor. Arexandiri ok ta pe har ke a'e. Ma'e pandu katu a'e. Tupā je'ëha ke a'e ukwa katu tī. ²⁵ Jesu ma'ema'e ame'ë rehe har amō mu'e a'e ke. Pe, Jesu rehe har Apor pandu pandu

hū. Ehe har jetehar mu'e mu'e tī. (Anī. Upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Juā mujahukiha mu'e ame'ë ke jō Apor ukwa katu. Juā mujahuk ame'ë ke jō a'e ukwa katu tī. ²⁶ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e pandu pandu. Kyje ym ngā ngi. Ame'ë ke rehe Pīrisi hendu. Ak hendu tī. Upa hendu rahā, hok pe Apor ke a'eta raho. A'ep Tupā ma'ema'e ame'ë rehe har a'eta mujekwa katu te ipe. ²⁷ Pe, Apor pandu:

—Ngere ywy pe ihē aho ta — aja.

A'erehe Apor rehe har Jesu kotyhar ta paper rehe mupinim. Ame'ë ke Apor raho. Amō Jesu kotyhar ta pe paper pinim ke mujesak ta. Ngere ywy pe ixo ame'ë ta pe kuja mupinim.

“Apor po ke pepyhyk katu ingi” aja mupinim.

Pe, ame'ë ywy pe Apor uhyk rahā, Jesu kotyhar ta py'a ke a'e mātā katu. A'ep pe har ta rehe Tupā usak katu, a'erehe heta jurujar katu ehe. ²⁸ Ame'ë ta py'a ke Apor mātā katu. (Ame'ë ta upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Ok ta pyter pe jundéu awa ta namō Apor pandu pandu hū. A'e pandu katu te, a'erehe jundéu awa ta je'ëha ke a'e mukanim ngā ngi. Tupā je'ëha rehe Jesu rehe har ihī. Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harō ixo ame'ë ke a'e. Aja ngā pe a'e mujekwa katu.

19

Ese ok ta pe Páu oho

¹ Korin ok ta pe Apor ixo rahā, ywy'ā rupi Páu wata oho. Amō amō ywy'ā 'ar rupi ok ta ihī. Ame'ë rupi wata oho. Pe, Ese ok ta pe uhyk oho. A'ep jumu'eha ta ke a'e mahem. (Ame'ë ta upa katu te Jesu

rehe har ukwa ym.) Juã mujahuk-
iha mu'e ame'ë ke jö ame'ë ta ukwa
katu. ² Páu pandu a'eta pe:

—Jesu rehe pejurujar katu rahã,
pehë rehe Tupã'ã ihĩ katu my? —
aja pandu.

A'eta pandu:

—Anĩ. Tupã'ã rehe har jande
jakwa ym te — aja.

³ Páu pandu tĩ:

—Aja rahã, myja pehë ke amõ
mujahuk my? — aja.

A'eta pandu:

—Juã mujahukaha aja jande ke
amõ mujahuk — aja ipe.

⁴ Pe, Páu pandu:

—Juã mujahuk rahã, kuja ngã
pe mujekwa. Ma'e ka'u te'eha
ma'ema'eha ngi Tupã koty ipy'a ke
amõ muruwak mondo, aja ngã pe
mujekwa. Kuja jundéu awa ta pe
Juã pandu: “Ihë raikwer rupi amõ
sawa'e uwyr ta. Ame'ë rehe pe-
jurujar katu” aja Juã pandu. Juã
raikwer rupi uwyr ame'ë ke Jesu —
aja Páu pandu.

⁵ Ame'ë ke sawa'e ta hendu rahã,
a'eta ke amõ mujahuk. Jesu je'ëha
rupi mujahuk. (Aja Jesu kotyhar ke
a'eta apo 'y, aja ngã pe mujekwa.)

⁶ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe,
ame'ë ta ãkã rehe ipo ke Páu mujar.
Pe, ame'ë ta rehe Tupã'ã ihĩ katu
tĩ. Pe, amõ amõ awa ta je'ëha a'eta
pandu pandu. (Aja rahã, Tupã'ã ihĩ
katu a'eta rehe, aja mujekwa katu.)
Tupã je'ëha rehe har a'eta pandu
pandu tĩ. ⁷ Ame'ë ta awa py mokõi
sawa'e ta hetaha.

⁸ Mahapyr jahy rahã, ngã namõ
Páu pandu pandu hũ. Pandu rahã,
ngã ngi a'e kyje ym. Jundéu awa
tama'e jy'ariha renda pe pandu
pandu hũ. Jesu riki Tupã mu'am
me'ë ke. Kapitã keruhũ aja Tupã
mu'am. Jundéu awa ta harõ hũ ixo
ame'ë ke a'e. Pe, Jesu rehe amõ
jurujar katu rahã: “Ihë kotyhar ke
nde apo 'y. Ihë namõ nde erexo
ta” aja Tupã pandu. ⁹ Anĩ. Ame'ë
ke amõ ta putar ym. A'eta jurujar

ym. Tupã ma'ema'e ame'ë rehe har
katu ym a'eta pandu. Ngã hetaha
ta pe a'eta pandu: “Pejurujar ym”
aja pandu. A'erehe ame'ë ta ke
Páu hijar oho. Jesu kotyhar ta ke
a'e raho inamõ. Ame'ë ta ke jö
Páu mu'e mu'e. Wera rahã pame
katu te amõ jumu'eha renda pe a'e
mu'e. Jumu'eha renda riki amõ
sawa'ema'e. ¹⁰ Her Tira. Aja mokõi
warahy 'ar rahã, Páu mu'e. A'erehe
Tupã je'ëha rehe heta Asia ywy pe
har ta hendu. Heta jundéu awa ta
hendu. Heta amõ awa ta hendu
tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke
a'eta.

Sewa ra'yr ta rehe har

¹¹ Tupãma'e pyrätãha namõ Páu
mukatu hũ. Ahy ixo ame'ë ta ke
mukatu hũ. ¹² A'erehe pan kurer ta
ke Páu rehe ngã mujar. Pan ra'yr
ta ke mujar ehe tĩ. Ame'ë ta ke
ahy ixo ame'ë ta pe ngã raho rahã,
katu oho. Æjã ta ke muhem mondo
amõ ta ngi tĩ. ¹³⁻¹⁴ Ko amõ jundéu
awa ta ixo. Sewa ra'yr ta riki ixo.
Kuja hetaha, awa po wajar mokõi.
Ipái riki jundéu awa tama'e pa'i
keruhũ. A'eta wata wata ixo. Amõ
ta py'a ngi Æjã ta ke a'eta muhem
mondo tĩ. Pe, Páu aja Jesu je'ëha
rupi a'eta Æjã ke muhem ta tipe
manga. Jesu riki jandema'e sawa'e
te. Æjã pe a'eta pandu:

—Jesu rehe har Páu pandu
pandu. Ame'ë je'ëha rupi japandu:
“Ehem eho” — aja Æjã pe Sewa ra'yr
ta pandu.

¹⁵ Pe, a'eta pe Æjã pandu:

—Jesu rehe har ihë akwa katu.
Páu rehe har ihë akwa katu tĩ. Pehë
anĩ. Awa pehë my? — aja Æjã
pandu.

¹⁶ Pe, Sewa ra'yr ta rehe sawa'e
opor oho. Æjã ipy'a rehe ihĩ ame'ë
ke opor oho a'eta rehe. Pyrätã
opor oho a'eta rehe. Pe, ityk. Hok
ngi sawa'e ta ke muhem mondo.
Karãiha rape ke rãi muhem raho.
Jawe te'e uhem oho tĩ. ¹⁷ Ame'ë

rehe har heta jundéu awa ta hendu. Heta amō awa ta hendu tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Ese ok ta pe ixo ame'ē ta hendu. Hendu rahā, upa ngā jumukahem hū ingi. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Jesu rehe har ngā pandu katu te. ¹⁸ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, heta Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ma'e pandu uwyr. Amukwehe we pajema'e ukwaha ke a'eta ma'ema'e ixo rī. Ame'ē rehe har a'eta pandu uwyr. ¹⁹ Ngā hetaha ta pyter pe pandu uwyr. Ngā hetaha ta pyter pe heta paper ke ame'ē ta werur tī. Pajema'e ukwaha ke paper rehe ihī. Ame'ē ke werur. Pe, hapy. Upa ukwái. Paper rehe muhepyha manga rahā, tamatarer heta te hū tiki. Kuja, 50.000 wera rahā, paraky ame'ē muhepyha ke rehe uhyk. Ame'ē ke ngā hapy. Upa ukwái. (Aja pajema'e ukwaha ke hijar te, aja mujekwa katu.) ²⁰ Ukwái ha rehe ngā usak rahā, Tupā je'ēha rehe heta ngā jurujar katu. Tupā je'ēha riki pyrātā te, ame'ēja saka, a'erehe heta ngā jurujar katu ehe, Jesu rehe.

Ese ok ta pe ngā mutyapu hū

²¹ A'engi: “Masendo ywy rupi ihē aho ta. A'engi Ngere ywy rupi aho ta tī. A'engi Jerusarē ok ta pe ahyk ta aho” aja Páu pandu. Kuja a'e pandu tī:

—Upa Jerusarē ok ta pe har ta rehe ihē asak rahā, Hom ok ta pe ihē aho ta tī — aja Páu pandu.

²² A'erehe Masendo ywy pe Timo ke a'e mondo py. Inamō Era ke mondo tī. Páu namō ma'ema'e katu ame'ē ta ke a'eta. Pe, Asia ywy pe Páu pyta we rī.

²³ Arahā Ese ok ta pe Tupā ma'ema'e ame'ē rehe har ngā je'ē je'ē hū. Putar ym, a'erehe je'ē je'ē hū. ²⁴ Neme riki ngā ke muparahy. Ita tuwyr rehe ma'eha a'e. A'ep Ndia rehe ngā jumu'eha renda ihī.

Ndia riki imāi keruhū. Tupā aja a'ep pe har ta ukwaha ngā jupe. Jumu'eha renda aja saka ok ra'yr ke Neme mujā mujā. Ita tuwyr ke te'e mujā mujā. Miasu ta heta tī. Ame'ē ma'eha rehe tamatarer a'eta pyhyk katu tī. ²⁵ Pe, miasu ta ke Neme mujy'ar. Neme aja ita tuwyr rehe heta ma'eha ta i'āi tī. Ame'ē ta ke a'e mujy'ar tī. A'e pandu:

—Sa'e ta! Pehendu naturahā! Jande jama'eha namō tamatarer japyhyk katu, aja pekwa katu. ²⁶ Apo Páu rehe har pekwa. A'e je'ēha rehe pehendū tī. Kuja a'e pandu: “Ipo pe ma'e'ā jande jamujā ame'ē ke Tupā ym” aja Páu pandu. A'erehe a'e je'ēha rehe heta ngā jurujar katu. A'erehe Tupā koty ipy'a ke heta ngā muruwak mondo. Upa Asia ywy pe har ta aja tī. Tupā koty ipy'a ke muruwak mondo tī. (A'erehe ma'e'ā ke hijar oho apo. Ndia ke hijar oho apo.) ²⁷ Katu ym aja. Jande jamujā mujā ame'ē ke jaxer, aja amō ta ukwa ta. Amō we tī. Ndia rehe ngā jumu'eha renda ke ngā hijar ta oho tī. Mujaxer ta tī. Katukweriha ke mumba ta tī. Ndia riki katu te. Jande māi keruhū riki a'e. Tupā aja jande jupe. Asia ywy pe har ta ipy'a moī moī katu ehe. Amō ywy pe har ta aja tī. Ipy'a moī moī katu ehe tī — aja Neme pandu.

²⁸ Ame'ē je'ēha rehe ngā hetaha ta hendu rahā, parahy te hū. Hātā pandu pandu hū ixo:

—Ndia riki katu te me'ē ke! Upa Ese ok ta pe har ta jurujar katu ehe! — aja pandu hū.

²⁹ A'erehe upa ok ta rupi ngā mutyapu tyapu hū oho ixo. Pe, Ngái ke ngā hetaha ta pyhyk raho. Arita ke pyhyk raho tī. Ngā jy'ariha renda keruhū pe pyhyk raho. Ngái ta masendo ywy pe har ta ke. Páu namō wata ixo ame'ē ta ke a'eta. ³⁰ Ngā hetaha ta pe Páu pandu tar katu oho tī. Anī. A'e ke Jesu koty-har ta mupyta. ³¹ Asia ywy pe har

tama'e kapitā ta je'ēha mondo ipe tī. Páu pe mondo. Páu rehe katu ame'ē ta ke a'eta. Kuja je'ēha ke mondo:

—Ngā jy'ariha renda keruhū pe eho ym — aja Páu pe.

³² Pe, ngā jy'ariha renda keruhū pe hetaha ta mutyapu tyapu te hū. Amō amō ta pukái pukái hū. Amō amō ta riki amō kotyhar pukái pukái hū. Upa ka'u te'e. A'erehe upa tate ngā hetaha ta ukwa ym ma'e. Ma'ewā ngā jy'ar uwyr my? ³³ Ame'ē ke ukwa ym. Arexan riki ngā ke mujy'ar, aja amō ta ukwa. A'e ke jundéu awa ta mupu'am, a'erehe aja amō ta ukwa. Hetaha ruwa koty mupu'am. Pe, pu'am rahā, ipo ke Arexan mukatak. (Aja ngā je'ēha ke a'e muputu'u ngā ngi.) Pe, jundéu awa ta rehe ngā parahy, ame'ē ke a'e mukatu ta tipe. ³⁴ Anī. A'e riki jundéu awa ke a'e aja hetaha ta ukwa rahā, pukái pukái we hū rī. I'i atu kuja hātā pandu pandu hū:

—Ndia riki katu te ame'ē ke a'e! Upa Ese ok ta pe har ta jurujar katu ehe! — aja pandu hū.

³⁵ Pe, i'i atu ngā hetaha ta tyapuha ke ok tama'e mupinīha muputu'u ngā ngi. Kuja pandu:

—Ese ok ta pe har ta! Pehendu katurahā! Ndia rehe jumu'eha renda ke Ese ok ta pe har ta usak usak katu. Ame'ē rehe har upa ngā ukwa. Ndia riki katu te ame'ē ke a'e. Ywa ngi i'ā u'ar. Ita'ā ke u'ar. Ame'ē ke upa ngā ukwa katu tī. ³⁶ Ame'ē rehe har marā ka ym jaxer amō panduha ke. A'erehe mā peja peputu'u katu. ³⁷ Pemutyapu hū ym tī. Ndia rehe jumu'eha renda ngi ma'e ke Ngái ta mukanim ym. "Ndia jaxer" aja jande māi keruhū rehe har a'eta pandu ym tī. Mā! Sawa'e ta ke se perur. Ma'ewā my? ³⁸ Amō rehe har Neme pandu tar katu rahā, ngā panduha renda pe a'e raho katu. Inamō ixo ame'ē ta oho katu tī. A'ep kapitā ta ukwa

ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ē ke ukwa ta. A'ep amō ta rehe har Neme ta pandu pandu katu ta. ³⁹ Amō kotyhar pepandu pandu tar katu rahā, a'ep peho katu tī. Ngā ke amō ta mujy'ar rahā, ame'ē rehe har pepandu katu. Kapitā ta ruwa koty amō ta ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ē ke ukwa ta. ⁴⁰ Taramō te jande jamutyapu hū. Kapitā keruhū namō jajumai jaxo, aja amō ta pandu ta oho ipe. Jamutyapu hū te'e. Ame'ē rehe har marā ka ym japanduha ipe — aja hetaha ta pe ok tama'e mupinīha pandu.

⁴¹ Upa pandu rahā, ngā hetaha ta ke a'e muhāi mondo.

20

Masendo ywy rupi Páu oho. Ngere ywy rupi a'e oho tī.

¹ Ngā mutyapuha upa putu'u rahā, Jesu kotyhar ta ke Páu mujy'ar. Ame'ē ta ke a'e muhury katu. A'erehe Jesu rehe ngā ipy'a katu te we rī. Pe, Páu pandu:

—Ihē aho ta — aja.

² Pe, Masendo ywy rupi oho. Ame'ē rupi wata oho. Jesu kotyhar ta ke a'e mu'e mu'e. Muhury katu tī. A'erehe Jesu rehe ngā ipy'a katu te we rī. Pe, Ngere ywy pe Páu uhyk oho. ³ A'ep mahapyr jahy a'e mukanim. Pe, Si ywy pe a'e oho tate. Jarusu keruhū pe oho tate. Arahā a'e ke jundéu awa ta jukwa ta aja Páu ukwa. A'erehe Masendo ywy rupi wata oho rahā, katu aja a'e ukwa. (Aja rahā, jukwa ym ta, aja ukwa katu.) ⁴ Páu namō Pi ra'yr oho tī. Her Sopato. Mberéi ok ta pe har a'e. Arita oho tī. Tesaron ok ta pe har a'e. Sekū oho tī. Tesaron ok ta pe har a'e tī. Ngái oho tī. Nder ok ta pe har a'e. Tik oho tī. Asia ywy pe har a'e. Toro oho tī. Asia ywy pe har a'e tī. ⁵ Timo oho tī. Ame'ē ta johu oho py. Toroa ok ta pe oho. A'ep Páu rehe a'eta harō

ixo. Pe, ihē rehe Páu uhyk uwyr. Ihē Ruk. ⁶ Siri ok ta pe ihē axo. Jundéu awa ta mi'u matyriha weraha upa rahā, a'engi jande mokōi jaho. (Ame'ē wera rahā, mbeju ke mupururukiha nixói, ame'ē ke jundéu awa ta u'u.) Pe, Toroa ok ta pe jande jaho. Jarusu keruhū pe jaho. Awa po wajar peteihar upa jaker rahā, pe, jahyk jaho. A'ep awa po wajar mokōi jande jaker.

Toroa ok ta pe har ta rehe Páu usak. A'ejōhar usak ngā rehe.

⁷ Nomin pytun rahā, upa Jesu kotyhar ta jy'ar. Mbeju ke mopokiha rehe jy'ar. (Aja Jesu manōha rehe a'eta ukwa ukwa uī.) Ngā pe Páu pandu pandu hū. Ame'ē ku'ē rahā, Páu oho ta, a'erehe pandu pandu we hū. Pytun pyter rahā, ma'e pandu pandu we hū rī. ⁸ Jande jajy'ariha renda pe heta ma'e weraha ihī. Ywatehar henda ihī ame'ē pe jande jajy'ar jaī. ⁹ Pe, awa ma'āha rape 'ar pe ta'ynuhu wapyk uī. Her Euti. Páu pandu pandu u'am rahā, Euti pyhīyī katu te hū. Pe, ukwer katu. Pe, ywy pe u'ar ukwap. Pi! Mahapyr ywatehar henda ngī u'ar ukwap. Amō ta oho piam rahā, pete'e manō oup. ¹⁰ Pe, Páu wyjy oho ehe. Ipynarāi pe wapyk oho ehe. Pyhyk, pe, amō ta pe a'e pandu:

—Pejixi'u ym. Kwera katu apo — aja Páu pandu.

¹¹ Pe, ywatehar henda pe Páu jupir oho tī. Upa ma'e ke u'u rahā, pandu pandu we hū ngā pe tī. Aja te'e xu'em oho. ¹² Pe, a'engi Páu oho. Pe, ta'ynuhu kwera katu ame'ē ke hok pe amō ta mujywyw raho. Katu jywyw oho. Upa ngā hury katu.

Mire ok ta pe Páu uhyk oho

¹³ Jande pe Páu pandu:

—Jarusu keruhū pe peho. Aso ok ta pe peho. Ihē riki pe rupi ihē aho ta. A'ep pehē namō jarusu keruhū pe ihē apor ta aho tī — aja jande pe.

A'erehe jarusu keruhū pe jande japor jaho. Ame'ē pe Aso ok ta pe jahyk py jaho. ¹⁴ A'ep jande rehe Páu uhyk uwyr rahā, jarusu keruhū pe a'e opor oho tī. A'engi ame'ē pe Mitire ok ta pe jahyk jaho. ¹⁵ A'engi jande jaho tī. Ame'ē ku'ē rahā, Ki ypa'ū rake rupi jasa jaho. ¹⁶ Amō ku'ē rahā, Sā ywy pe jahyk jaho. Amō ku'ē rahā, Mire ok ta pe jande jaho. Asia ywy pe Páu pyta tar ym. A'erehe Ese ok ta rake rupi jasa jaho. Pahar Jerusarē ok ta pe Páu uhyk tar katu. A'ep jundéu awa ta mi'u matyriha wera rahā, uhyk tar katu. Uhyk rahā, katu ta ipe, aja Páu ukwa. Ngā mi'u matyriha weraha rer Penteko.

Ese ok ta pe har tamūi ta namō Páu pandu pandu

¹⁷ Mire ok ta pe Páu ixo rahā, Ese ok ta pe har ta tamūi ta pe myrandu a'e mondo. Jesu kotyhar ta rehe tamūi ta usak usak katu.

“Pahar ihē koty pejur” aja myrandu a'e mondo.

¹⁸ Pe, tamūi ta uhyk uwyr ehe rahā, Páu pandu:

—Asia ywy pe ihē ahyk py ajur rahā, a'engi ihē rehe har pekwa katu. Myja pehē namō ihē axo, ame'ē ke pekwa katu. ¹⁹ Jesu jandema'e sawa'e te. Ima'e miasu aja ima'e parakyha ke ihē ama'ema'e hū. Tupā je'ēha ke ihē amu'e mu'e hū axo. “Katu te ihē” aja ym akwa. Aja ihē axo rahā, ihē amu'e mu'e rī. Amō ta jurujar ym ehe rahā, ihē ajixi'u tī. Ihē ke jundéu awa ta mahy tar katu rahā, ame'ē ngī ihē akyje ym. Tapijar te'e we amu'e mu'e rī. ²⁰ Heta pejy'ar rahā, pehē ke ihē amu'e hū. Pehē rok pe ihē amu'e hū pehē ke tī. Pehē pe ma'e katu ame'ē ke upa katu te ihē amu'e, aja pekwa katu tī. ²¹ Kuja ihē apandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngī Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo. Jesu

rehe pejuruar katu. Jesu riki jan-dema'e sawa'e te" aja jundéu awa ta pe ihē apandu pandu hū. Aja amō awa ta pe ihē apandu pandu hū tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta.

²² —Apo Jerusarē ok ta pe ihē aho ta axo. Tupā'ā putar, a'erehe ihē aho axo. A'ep ma'e ihē rehe uhyk ta my? Ihē akwa ym. ²³ Kuja jō ihē akwa katu. Ok ta pe pame katu te Tupā'ā mujekwa ihē pe. Kuja mujekwa. Ihē ke amō ta mahy tar katu. Kyndaha pe ihē ke amō ta kynda tar katu raho tī, aja ihē pe mujekwa. ²⁴ Pe, ihē ke amō ta jukwa ta rahā, ngā ngi ihē akyje ym ta. Tupā je'ēha ke ihē apandu we ta rī. Ngā ke Tupā muhā katu ta, ame'ē myrandu katu ke ihē apandu ta rī. Ame'ē rehe har ihē apandu, ame'ē ke ihēma'e parakyha. Ame'ē ke ihē pe Jesu me'ē. Pe, ame'ē parakyha ke ihē amumba tar katu. Jesu riki jan-dema'e sawa'e te.

²⁵ —Upa pehē renda rupi ihē awata aho rahā, Tupā rehe har pehē pe ihē apandu pandu. Myja katu pexoha Tupā putar my, ame'ē rehe har ihē amu'e katu pehē ke. Apo ihē rehe pesak ym te ta tī. ²⁶ Apo jetehar te pehē pe ihē apandu katu tī. (Upa katu te Jesu rehe har pehē pe apandu pandu. Upa amu'e mu'e hū.) A'erehe mupyraraha renda pe pehē ngi har amō oho ta rahā, ihē rehe je'ēha nixói. ²⁷ Ma'e Tupā putar, ame'ē rehe har upa katu te pehē pe ihē apandu. ²⁸ Pesak katu pehē juehe pexo. Aja rahā, Tupā ngi amō koty pehē py'a pemuruwak ym ta pemondo. Upa Jesu kotyhar ta rehe pesak pesak katu pexo tī. Ame'ē parakyha ke pehē pe Tupā'ā me'ē. Jesu kotyhar tama'e kapitā ta ke pehē. A'erehe ame'ē ta rehe pesak katu pexo. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta Tupā kotyhar ta ke tī. Ta'yr manōha rupi a'e ipy'a jywyw

ngā rehe.

²⁹ —Ihē raikwer rupi amō ta uwyr ta. Ame'ē ta pehē rehe uhyk ta, aja akwa katu. Jesu kotyhar ta ke ame'ē ta muka'u ka'u te'e hū ta. Jurujar katu ame'ē ta ukwa katuha ke amō koty ame'ē ta muruwak ta mondo, aja ihē akwa katu. Katu ym aja. ³⁰ Jete. Pehē pyter ngi har amō ta pu'am ta. Ame'ē ta te'e ma'e pandu ta. Amō amō ta jurujar katu ame'ē ta ke a'eta muka'u ka'u te'e ta. Aja ame'ē ta namō jumu'e ixo ame'ē ta aja muruwak ta. ³¹ A'erehe pesak katurahā! Aja rahā, peka'u ka'u te'e ym ta. Pekwa katurahā! Mahapyr warahy 'ar rahā, pehē ke ihē amu'e mu'e hū. Wera rahā, ihē amu'e mu'e hū. Pytun rahā, ihē amu'e mu'e hū tī. Pehē ngi har amō ta jurujar ym ame'ē ta rehe ihē ajixi'u hū tī.

³² —Apo pehē rehe har Tupā namō apandu: “Mā peja Ese ok ta pe har ta rehe esak katu.” Jetehar te ke. A'e usak katu ta pehē rehe. Ame'ē myrandu ke pehē py'a rehe pemupyta katu. Aja rahā, ame'ē myrandu namō pehē py'a ke a'e mātā katu ta. Aja ehe har a'e mujekwa katu te we ta rī. Upa ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ē ke a'e mupyta katu. Ame'ē ke me'ē me'ē ta. Aja pehē pe tī. Me'ē me'ē ta tī. ³³ Amō tama'e tamatarer rehe ihē py'a ihē amōi ym. Amō tama'e mundeha rehe ihē py'a ihē amōi ym tī. ³⁴ Ihē aparaky hū. Aja tamatarer ihē apyhyk. Ame'ē pe ihēma'e ke ihē ajo'ok. Ihē namō ixo ame'ē ta pe ihē ame'ē tī. Ame'ē ke ihē riki ajo'ok tī. Ame'ē rehe har pekwa katu. ³⁵ Ihē aja peparaky katu rahā, katu tiki. Aja rahā, ima'e ym te ame'ē ta pe jande jame'ē me'ē katu. Jesu pandu ame'ē ke jande jakwa. Kuja a'e pandu:

“Amō ngi ma'e ke amō pyhyk rahā, hury we. Pe, amō pe amō me'ē rahā, hury katu te” aja Jesu pandu.

—(A'erehe ima'e ym te ame'ë ta pe jame'ë me'ë katu rahã, katu tiki) — aja tamüi ta pe Páu pandu.

³⁶ Upa Páu pandu rahã, tamüi ta namõ ipynarãi pe wapyk. Pe, Tupã namõ a'eta pandu pandu. ³⁷ Pe, Páu ke Ese ok ta pe har tamüi ta jumã juman rahã, jixi'u hũ. Huwa ke a'eta pyter pyter tĩ. (Aja ipy'a katuha ke mujekwa.) ³⁸ “Ihë rehe pesak ym te ta tĩ” aja Páu pandu ramõ. Ame'ë je'ëha rehe tamüi ta pyai te. Pe, jarusu keruhũ túi ame'ë pe Páu namõ a'eta oho.

21

Jerusarë ok ta pe Páu uhyk oho

¹ “Jaho ta” aja japandu ngã pe. Pe, upa ngã po rehe japyhyk pyhyk ngã ngi rahã, Ese ok ta pe har tamüi ta jywyr oho. Hok pe jywyr oho. Pe, jarusu keruhũ pe jande japór jaho. A'engi jaho tĩ. Ko ypa'ũ pe katu te jahyk jaho. Ame'ë ku'ë rahã, Ho ypa'ũ pe jahyk jaho tĩ. A'engi Pa ok ta pe jahyk jaho tĩ. (Jande jaho tar katu ame'ë pe ame'ë jarusu keruhũ oho ym, a'erehe ame'ë ke jahijar.) ² A'erehe a'ep amõ jarusu keruhũ ke jande jamahem. Seni ywy pe oho ame'ë ke ame'ë jarusu keruhũ. Ame'ë pe japór jaho tĩ. Pe, jaho tĩ. ³ Xi ypa'ũ rehe jasak rahã, ame'ë rake rupi jasa jaho. Jande jywa'i koty ypa'ũ ihĩ. Pe, Si ywy pe jaho jaxo. Pe, Tir ok ta pe jahyk jaho. A'ep upa ma'e ke raho ame'ë ke jarusu keruhũ jar hijar ta oho. A'erehe jarusu keruhũ ngi jahem jaho. ⁴ A'ep Jesu kotyhar ta ke jamahem. Ame'ë ta namõ japyta rĩ. (Amõ jarusu keruhũ jamahem ym.) A'erehe a'ep awa po wajar mokõi jaker rĩ. Tupã'ã je'ëha rupi ame'ë ta pandu:

—Jerusarë ok ta pe eho ym — aja Páu pe pandu.

(Anĩ. “Ihë aho ta me'ë te'e” aja Páu pandu.)

⁵ Pe, jarusu keruhũ ohoha angaha ke rehe uhyk rahã, ok ta ke jahijar jaho. Upa katu te Jesu kotyhar ta jande namõ wata oho. Hakehar ta ke raho tĩ. Ta'yn ta ke raho tĩ. Ok ta soroka pe jahem jaho. Pe, y rymy'y rehe jahyk jaho rahã, upa jande pynarãi pe jawapyk. Pe, Tupã namõ upa japandu pandu. ⁶ Upa ngã po ke japyhyk pyhyk ngã ngi rahã, jarusu keruhũ pe japór jaho. Hok pe a'ep pe har ta jywyr oho.

⁷ Pe, jaho tĩ. Tir ok ta ke jahijar jaho. Pe, Torema ok ta pe jahyk jaho. A'ep jarusu keruhũ ngi jahem jaho. Jesu kotyhar ta rehe jasak jaho. Ame'ë ta namõ japyta. ⁸ A'ep peteĩ jaker. Ame'ë ku'ë rahã jawata jaho. Pe, Sesarëi ok ta pe jahyk jaho. A'ep Siri rok pe japyta. Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Amukwehe te we Jerusarë ok ta pe ngã mi'u ke a'e me'ë me'ë. Awa po wajar mokõi sawa'e ta namõ a'e me'ë me'ë. Siri riki ame'ë ta ngi har peteĩ. ⁹ Tumeme tajyr ta ipe. Kũjã ta ixo te'e rĩ. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke a'eta tĩ. ¹⁰ A'ep japyta we rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi uhyk uwyr. Her Angambo. Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e tĩ. ¹¹ Jande rehe a'e uhyk rahã, Páuma'e ixu'a rupi har ke a'e jo'ok ingi. Ame'ë pe jupukwar juehe. Ipyta ke jupukwar. Ipo apyr ke jupukwar tĩ. Pe, jande pe a'e pandu:

—Kuja Tupã'ã mujekwa: “Ihë aja kome'ë ku'a rupi har jar ke jundéu awa ta pukwar ta tĩ. Aja Jerusarë ok ta pe ixo ame'ë ta ma'e ta. Pe, amõ awa ta pe kome'ë jar ke a'eta raho ta” aja Tupã'ã mujekwa — aja Angambo pandu.

¹² Ame'ë ke rehe jahendu rahã, Páu pe japandu hũ. A'e pe har ta pandu hũ tĩ. Kuja:

—Jerusarë ok ta pe eho ym — aja Páu pe jande johu japandu hũ.

¹³ Anĩ. Páu pandu:

—Pejixi'u ym. Ihē ke pemupyai ym. Jerusarē ok ta pe ihē ke amō pukwar rahā, pete'e ta ihē axo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ihē ajurujar katu ehe, a'erehe ihē ke amō ta jukwa ta rahā, pete'e ta ihē axo tī — aja jande pe Páu pandu.

¹⁴ Jande rehe Páu hendu ym. A'erehe kuja jō jande japandu:

—Tupā putar ame'ē ke ema'e katu! — aja ipe.

Pe, jande jaje'ē ym we tī.

¹⁵ A'ep jande japyta we rī. Pe, jandema'e jamoī katu rahā, Jerusarē ok ta pe jaho. ¹⁶ Jande namō amō amō Sesaréi ok ta pe har ta oho tī. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Pe, amō sawa'e rok pe jande ke a'eta raho. A'ep japyta ta. Sawa'e rer Mena. Xi ypa'ū pe har a'e. Yman Jesu rehe a'e jurujar katu.

Tian rehe Páu usak oho

¹⁷ Jerusarē ok ta pe jande jahyk rahā, jande po ke Jesu kotyhar ta pyhyk pyhyk katu jande ngi.

¹⁸ Hury katu. Ame'ē ku'ē rahā, Tian rehe Páu usak oho. Jande jasak jaho ehe tī. A'ep Jesu kotyhar tama'e kapitā ta jy'ar tī. Tamūi ta ke a'eta.

¹⁹ Upa ame'ē ta po ke a'eta ngi Páu pyhyk rahā, upa katu te a'e ma'ema'e ame'ē ke a'e pandu pandu a'eta pe. Amō awa ta renda rupi wata oho rahā, Tupā je'ēha rupi ma'e ke ma'ema'e, ame'ē rehe har a'e pandu pandu a'eta pe.

²⁰ Ame'ē je'ēha rehe hendu rahā, Tupā pe a'ep pe har ta pandu:

—Nde jō riki katu te me'ē ke — aja Tian ta pandu.

Pe, Páu pe Tian ta pandu:

—Jande mu! Katu tiki! Jesu rehe heta te hū jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ē ta Moise je'ēha rehe hendu katu we rī. ²¹ Kuja nde rehe har ame'ē ta ukwa. Amō awa tama'e ywy rehe jundéu awa ta ixo. Ame'ē ta pe kuja nde eremu'e: “Moise je'ēha ke pehijar.

Mā peja pehē ra'yr pিরer ke pepupā ym. Jundéu awa ramūi ta ukwaha rehe pehendu ym tī” aja nde eremu'e, aja sehar ta ukwaha naī. ²² Se nde erehyk erejur, aja sehar ta ukwa ta. ²³ Myja ta apo my? Kuja jande japandu ame'ē ke ema'erahā! Kuja katu. Ko tumeme sawa'e ta ixo. Tupā pe ma'e ke ame'ē ta manga katu. Ame'ē ke upa ym we rī. ²⁴ Jundéu awa ta ukwaha aja ame'ē sawa'e ta ipy'a ke juhyk ta oho. Ame'ē ta namō eho. Tupā pe ma'e ke a'eta me'ē ta oho, ame'ēja saka. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'eta me'ē ta oho. Ame'ē tama'e ke rehe nde emuhepy eho. Aja rahā, ame'ē ta'a ke amō jāpī ta. Aja rahā, nde rehe har sehar ta hendu ame'ē ke te'e, aja upa ngā ukwa ta. Moise je'ēha rehe nde erehendu katu tī, aja upa ngā ukwa ta tī. ²⁵ Jesu rehe amō awa ta jurujar katu tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Amukwehe we ame'ē ta pe paper pinim jande jamondo. Kuja japandu:

“(Ma'e'ā riki tupā aja amō ukwaha jupe naī.) Ame'ē ruwa koty ngā mi'u ke amō moī. Ame'ē ke pe'u ym.

So'o ruwy ke pe'u ym tī.

So'o juwyk aja amō ta te'e jukwa ame'ē rukwer ke pe'u ym tī.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.”

—Aja amō awa ta pe jande jamupinim — aja Tian pandu.

²⁶ (Ame'ē ke rehe Páu hendu katu.) A'erehe tumeme sawa'e ta ke a'e raho. Ame'ē ku'ē rahā, jundéu awa ta ukwa aja ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ame'ē ta namō ipy'a ngi a'e juhyk oho. Upa rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'e ixo oho. Jundéu awa tama'e pa'i ta pe weraha mangaha ke a'e pandu oho. Myja rahā, ipy'a juhykiha upa ta my, ame'ē ke pandu oho. Ame'ē

weraha uhyk rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ma'e ke a'eta werur ta. Tupā pe me'ē ta, ame'ēja saka. Aja Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī katu ta. Sawa'e ta pame katu te werur ta. Páu werur ta tī.

Páu ke jundéu awa ta pyhyk

²⁷ Awa po wajar mokōi wera upa tate rahā, Páu rehe amō jundéu awa ta usak. Asia ywy pe har ta ke a'eta. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'eta usak ehe. Ngā hetaha ta pe ame'ē ta pandu pandu hū. Pe, muparahy. Pe, Páu ke hetaha ta pyhyk. ²⁸ A'eta hātā pandu:

—Jundéu awa ta! Pejur! Kome'ē sawa'e riki jundéu awa ta rehe har katu ym pandu. “Moise je'ēha rehe pehendū ym” aja a'e pandu oho tī. “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū riki jaxer” aja a'e pandu oho tī. Aja upa kome'ē ywy rupi a'e pandu pandu oho. Kome'ē jumu'eha renda keruhū riki katu te, aja jande jakwa. Anī. A'ep amō awa ta ke a'e muhyk raho apo. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. A'erehe kome'ē renda keruhū ke a'e mujaxer — aja ngā hetaha ta pandu hū.

²⁹ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Toro ke Páu muhyk, aja a'eta ukwaha naī. A'erehe aja pandu, ma'e, mujaxeraha rehe har pandu. Toro riki Ese ok ta pe har ke a'e. Amō awa ke a'e. Jundéu awa ym ame'ē ke a'e. Kwehe Jerusarē ok ta rape rupi Páu wata ixo rahā, Toro namō a'e wata ixo. Ame'ē ke rehe hetaha ta usak. A'erehe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe raho aja ukwaha naī. (Anī. A'ep Páu raho ym.)

³⁰ Upa ok ta rupi muka'u ka'u te'e hū ngā ke. Páu koty ngā hetaha ta ujan oho. Pe, pyhyk. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū

ngi hykī muhem raho. Pe, pahar jumu'eha renda keruhū rukwen ke amō ta kynda. ³¹ Páu ke hetaha ta jukwa tar katu rahā, homa awa tama'e kapitā keruhū pe amō pandu oho. Sonda tama'e kapitā keruhū ke a'e. “Upa Jerusarē ok ta pe har ta mutyapu tyapu hū” aja pandu oho. ³² Pahar sonda ta namō kapitā keruhū ixoty ujan oho. Amō kapitā ta ke a'e raho tī. Ngā hetaha ta koty ujan oho. Kapitā keruhū rehe hetaha ta usak rahā, Páu ke a'eta poir. Petekīha ke putu'u ingi. Sonda ta rehe a'eta usak tī. ³³ Páu rehe kapitā keruhū uhyk rahā, a'e ke pyhyk. Sonda ta pe a'e pandu:

—Mokōi ita tupaham pe pepukwar! — aja kapitā keruhū pandu.

(Jaxer te ame'ē ke Páu aja kapitā keruhū ukwaha naī. A'erehe mokōi ita tupaham pe pukwar, aja pandu.)

Pe, hetaha ta pe a'e pandu:

—Awa sawa'e ko my? Myja jaxer ame'ē ke a'e ma'ema'e my? — aja kapitā keruhū pandu.

³⁴ Amō amō ta hātā pandu pandu. Amō koty koty pandu pandu, a'erehe muka'u ka'u te'e hū. Ma'ewā mutyapu hū my, ame'ē rehe har kapitā keruhū ukwa ym. A'erehe sonda ta pe a'e pandu:

—Sonda ta rok pe sawa'e ke peraho! — aja kapitā keruhū pandu.

³⁵⁻³⁶ Ok myta rehe Páu namō sonda ta uhyk rahā, hetaha ta parahy te hū ehe. Haikwer rupi a'eta oho ixo. Hātā pandu hū:

—Ererahā! Jajukwarahā! — aja hetaha ta pandu hū.

A'erehe Páu ke ipo 'ar pe sonda ta raho. (Aja rahā, hetaha ta a'e ke pyhyk ym.)

Páu je'ēha ke

³⁷ Sonda ta rok pe Páu ke muxe tate rahā, sonda tama'e kapitā keruhū pe Páu pandu:

—Ne namō ma'e ihē apandu tar katu — aja ipe.

Kapitā keruhū pandu ipe:

—Ngere awa je'ēha ke nde erekwa katu my? (Ame'ē jō ihē akwa katu) — aja Páu pe.

—Akwa katu ihē — aja Páu pandu.

³⁸—Aja rahā, eji ywy pe har aja ym nde. Amukwehe te ngā hetaha ta ke ame'ē eji ywy pe har mujy'ar. Heta te hū ngā jukwaha ta ke a'e mujy'ar. Kuja, 4.000 hetaha ta ke. Awa nixóí te ame'ē pe mujy'ar. Pe, kapitā keruhū namō jumai ixo — aja Páu pe kapitā keruhū pandu.

³⁹Páu pandu:

—Anī. Ihē riki aja ym. Ko jundéu awa ihē. Tar ok ta pe har ihē. Esarahā! Ngā pe ihē apandu tar katu — aja kapitā keruhū pe pandu. Syri ywy rehe Tar ok ta ihī. Ame'ē ke ok ta tiha te hū!

⁴⁰Kapitā keruhū pandu:

—Ererahā! Ngā pe epandu — aja Páu pe.

Pe, myta 'ar pe Páu pu'am. Ipo ke mukatak. (Aja ngā je'ēha ke a'e muputu'u ngā ngi.) Ngā putu'u rahā, Páu pandu ngā pe. Jundéu awa je'ēha namō pandu:

22

¹—Sa'e ta! Pehendu katurahā! Ihē mu ta! Pehendu katu tī. Tamūi ta! Pehendu katu tī. Ihē juehe har apandu ta pehē pe — aja Páu.

²Jundéu awa je'ēha namō Páu pandu pandu. Ame'ē rehe ngā hetaha ta hendu rahā, putu'u katu. Pe, Páu pandu pandu:

³—Ko jundéu awa ihē. Tar ok ta pe har ihē. Syri ywy rehe ame'ē ok ta ihī. Jerusarē ok ta pe ihē tiha aho. Ngamari namō ihē ajumu'e. Moise je'ēha rehe jande ramūi ta hendu katu. Ame'ē ke a'e mu'e katu te ihē ke tī. Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e tar katu te apo. Pehē aja ihē amukwehe te we tī. ⁴Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amupyrara tī. Ajukwa tī. Sawa'e ta ke ihē apyhyk, pe, kyndaha pe ihē

akynda araho tī. Kūjā ta aja tī. Apyhyk rahā, kyndaha pe ihē akynda araho tī. ⁵Ihē rehe har jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu rahā, ma'e ke pekwa ta tī. Ihē apandu a'am ame'ē ke jete har te ke, aja pekwa ta tī. Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu rahā, pekwa ta tī. Ame'ē ta ngi paper pinim ihē apyhyk. Jande mu ta pe ame'ē ta mupinim. Ndama ok ta pe har ta pe mupinim. A'ep Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē apyhyk oho. Jerusarē ok ta pe amujywyr ta tipe. A'ep ame'ē ta ke amahy ta tipe — aja Páu pandu.

Tupā koty ipy'a ke Páu muruwak mondo ame'ē rehe har a'e pandu

(At 9.1-19; 26.12-18)

⁶A'e pandu tī:

—Ihē awata aho axo. Warahy jandar tate rahā, Ndama ok ta pe ahyk tate aho axo. Arahā pahar ywa ngi ihē rake rupi ma'e wera te hū. ⁷Ywy rehe ihē a'ar. Jande je'ēha aja ihē ahendu. Kuja ihē pe pandu: “Sáu! Ma'ewā ihē ke nde eremupyrara my?” aja ihē ahendu. ⁸Ihē apandu: “Sa'e! Awa nde my?” aja ipe. A'e pandu ihē pe: “Ihē riki Jesu. Nasare ok ta pe har ihē. Ihē ke nde eremupyrara erexo” aja ihē pe. ⁹Weraha rehe ihē namō ixo ame'ē ta usak tī. Ihē pe ma'e pandu, ame'ē je'ēha rehe a'eta hendu ym. ¹⁰Pe, ihē apandu: “Sawa'e! Ma'e ihē ama'e ta apo my?” aja ipe. Jandema'e sawa'e te pandu: “Epu'am! Ndama ok ta pe eho. A'ep nde pe ma'e amō pandu ta. Tupā putar ame'ē ke nde erema'ema'e ta. Upa katu te ame'ē rehe har nde pe amō pandu ta” aja ihē pe. ¹¹Wera te hū, a'erehe ihē reha ym te. A'erehe ihē po ke ihē namō ixo ame'ē ta pyhyk. Pe, Ndama ok ta pe aja te'e ihē ke a'eta muhyk raho.

¹²—A'ep amō sawa'e ixo. Her Anani. Tupā rehe a'e ipy'a katu.

Jande ramūi je'ēha rehe a'e hendu katu tī. Sawa'e katu ame'ē ke a'e, aja upa jundéu awa ta pandu pandu. Ndama ok ta pe ixo ame'ē ta ke aja pandu pandu ehe har. ¹³ A'e riki ihē rehe uhyk. Ihē rake pu'am. Pe, ihē pe pandu: "Sáu! Jesu rehe nde erejuruar katu, a'erehe nde riki ihē mu apo 'y. Ma'e ke rehe esak katu tī" aja ihē pe. Pahar ma'e ke rehe ihē asak tī. Ama'ā katu ehe tī. ¹⁴ Pe, ihē pe a'e pandu tī: "Nde rehe Tupā usak katu. Jande ramūi ipy'a moī moī katu ehe. A'e riki nde rehe usak katu. A'e putar ame'ē ke nde pe a'e mujekwa. Ta'yr katu te ame'ē ke a'e. A'e ke mujesak nde pe. Ta'yr je'ēha ke nde pe a'e mujekwa tī. ¹⁵ Nde eresak ame'ē ke upa ngā pe nde erepandu pandu ta. Nde erehendu ame'ē ke upa ngā pe nde erepandu pandu ta tī. Ta'yr rehe har upa ngā pe nde erepandu pandu ta ereho. ¹⁶ Apo jahorahā! Epu'am. Jesu rehe nde erejuruar katu. A'erehe, ma'e nde ereka'u te'ēha nde erema'ema'ēha ke nde py'a ngi Tupā juhyk katu. Nde ke ihē amujahuk ta. (Aja rahā, Jesu kotyhar ke nde apo 'y, aja nde eremujekwa ta ngā pe)" aja ihē pe Anani pandu. A'erehe a'e pandu ame'ē ke ihē ama'e — aja Páu pandu.

Amō awa ta pe Páu ke Tupā mondo ame'ē rehe har Páu pandu

¹⁷ A'e pandu tī:

—Jerusarē ok ta pe ihē ajoywyr aho. Tupā rehe ngā jumu'ēha renda keruhū pe ihē axo. Tupā namō ihē apandu pandu āi rahā, ihē keraiha aja ihē asak. ¹⁸ Kuja ihē asak. Ihē pe Jesu mujekwa: "Ihē rehe har nde erepandu pandu. Ame'ē ke sehar ta putar ym. A'erehe pahar Jerusarē ok ta ke ehijar eho" aja ihē pe. ¹⁹ Pe, ihē apandu ipe: "Sawa'e! Anī. Kuja sehar ta ukwa katu. Amō amō jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihē axe aho. Pe, nde rehe jurujar

katu ame'ē ta ke ihē apyhyk. ²⁰ Ame'ē ta ke ihē apirok hū tī. Pewe amō tī. Nde rehe har Esete pandu pandu. A'e ke ngā jukwa rahā, a'ep ihē axo tī. Jukwa rahā: 'Ere' aja ihē apandu tī. Jukwaha tama'e mundeha ke ihē namō a'eta hijar. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har ta ukwa katu. A'erehe se ihē apyta tar katu. Se nde rehe har ihē apandu tar katu rī" aja ihē apandu ipe. ²¹ A'e pandu: "Anī. Eho! Paite nde ke ihē amondo ta. Amō awa ta pe nde ke ihē amondo ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty amondo ta" aja ihē pe a'e pandu — aja Páu pandu.

²² "Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty Páu mondo ta." Ame'ē ke rehe jō ngā hetaha ta hendu. Pe, hātā te hū a'eta pandu pandu:

—Pemuhem pemondo! Pejukurarahā! A'e manō ta me'ē te'e — aja pandu pandu hū.

²³ Ahem hū tī. A'etama'e mundeha ke a'eta mukatak katak hū. Ywy ku'i ke omombor hū tī. (Aja parahy te ha ke mujekwa.) ²⁴ Ame'ē ke rehe kapitā keruhū usak rahā, sonda ta pe a'e pandu:

—Sonda ta rok pe Páu ke pemuxe peraho. So'o pিরer tupaham pe a'e ke pepirok. A'e ke jande japirok rahā, a'e pandu ta. Ma'erehe jundéu awa ta ahem ahem hū my? Ame'ē rehe har a'e pandu ta. Aja rahā, jande jakwa ta — aja kapitā keruhū pandu.

²⁵ Pe, so'o pিরer tupaham pe Páu ke sonda ta pukwar u'am rahā, amō sondama'e kapitā pe Páu pandu. Hake pu'am ame'ē pe pandu:

—Ma'e aka'u te'ēha ihē ama'e my? Ama'e ym my? Ame'ē rehe har pekwa ym we rī. A'erehe ihē ke pepirok rahā, katu ym. Homa awa ke so'o pিরer tupaham pe amō pirok ym tī. Ko homa awa ihē — aja Páu pandu.

²⁶ Ame'ē ke kapitā hendu rahā, kapitā keruhū pe a'e pandu oho:

—Anī. Ma'e nde erema'e erexo my? Homa awa ke a'e. A'e ke nde erepirok rahā, katu ym — aja kapitā pandu.

²⁷ A'erehe Páu pe kapitā keruhū pandu oho:

—Epandu ihē pe rahā! Homa awa ke nde my? — aja Páu pe.

Pe, Páu pandu:

—A'e t̄y — aja ipe.

²⁸ Pe, sonda tama'e kapitā keruhū pandu:

—Homa awa aja ihē amuruwak rahā, ame'ē pe tamatarer ihē amuhepy hū — aja ipe.

Páu pandu:

—Anī ihē. Homa awa aja ihē māi pusu ngi ihē a'ar — aja ipe.

²⁹ Ame'ē ke sonda ta ukwa rahā, Páu ke sonda ta tate pirok, ame'ē ta hijar oho. Páu riki homa awa aja kapitā keruhū ukwa rahā, a'e kyje. Páu ke a'e mupukwar, a'erehe kyje.

Ngā panduha renda pe Páu pu'am

³⁰ Páu rehe har jundéu awa ta je'ē je'ē hū. Ame'ē rehe har sonda tama'e kapitā keruhū ukwa tar katu te. A'erehe ame'ē ku'ē rahā, Páu ke a'e poir. Ita tupaham ke a'e jirar ingi. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke a'e mujyar tī. Ngā panduha rendama'e kapitā ta ke a'e mujyar tī. Ame'ē ta ruwa koty Páu ke a'e mupu'am raho. Ehe har a'e ukwa tar katu.

23

¹ Ngā panduha renda pe ixo ame'ē ta rehe Páu usak usak katu. Pandu ngā pe:

—Sa'e ta! Pehendu katurahā! Ihē rehe har Tupā ukwa katu. Akyje ym ingi. Sawa'e katu ame'ē aja ihē axo — aja Páu pandu.

² Anani riki jundéu awa tama'e pa'i keruhū. Páu rake pu'am ame'ē ta pe a'e pandu:

—Páu juru ke penupā — aja.

³ Ame'ē ke rehe Páu hendu rahā, Anani pe je'ēha a'e mujywyr:

—Katu ym ne je'ēha! Ne je'ēha aja nde ke Tupā mahy ta tī. Mokōi nde erekwaha namō nde erexo. Moise je'ēha aja ym ihē rehe har nde erekwa ereī. Ame'ē rehe nde erehendu ym tī. Amō ta pe nde erepandu: “Páu juru ke penupā” aja, a'erehe Moise je'ēha rehe nde erehendu ym. Katu ym aja — aja Páu ipe.

⁴ Pe, Páu rake pu'am ame'ē ta pandu ipe:

—Pa'i keruhū rehe har katu ym nde erepandu. Tupāma'e parakyha ke a'e — aja Páu pe.

⁵ Pe, Páu pandu:

—Sa'e ta! A'e riki pa'i keruhū ame'ē ke ihē akwa ym. Akwa rahā, aja ihē apandu ym ta tipe. Tupā je'ēha rehe kuja amō mupinim:

“Pehēma'e kapitā rehe har katu ym aja epandu ym” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

—Pa'i keruhū riki jandema'e kapitā tī, ame'ē ihē akwa rahā, katu ym aja ihē apandu ym ta tipe — aja Páu pandu.

⁶ Pe, ngā panduha renda pe har ta rehe Páu usak katu rahā, wajar riki sanduse kotyhar ta ke, aja a'e ukwa. Amō wajar parise kotyhar ta ke, aja a'e ukwa tī. A'erehe panduha renda pe hātā a'e pandu:

—Sa'e ta! Pehendu katurahā! Ihē pāi aja parise kotyhar ke ihē tī. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem aja ihē akwa. Ame'ē ke ihē rehe har pekwa ta peī apo — aja Páu pandu.

⁷ Ame'ē ke a'e pandu rahā, sanduse ta namō parise ta je'ē je'ē hātā tā ngā jupe. A'erehe mokōihar aja ngā ukwaha ngā uī. Amō amō ta sanduse ta aja ukwa uī. Amō amō ta parise ta aja ukwa uī. ⁸ Manō ame'ē ke kwera ym te ta, aja sanduse ta ukwaha naī. Anī. Manō ame'ē ta kwera katu ta, aja parise ta ukwa. Tupā je'ēha rahoha ta nixói te, aja sanduse ta ukwa. Anī. Tupā je'ēha rahoha ta pete'e ixo,

aja parise ta ukwa. Awa'ā nixói te, aja sanduse ta ukwaha naī. Anī. Awa'ā namō awa ixo, aja parise ta ukwa. ⁹ A'erehe je'ē je'ē hātā tā hū ngā jupe. A'erehe hetaha ta pukái pukái we hū rī. Pe, parise ta ngi har amō ta pu'am. Moise je'ēha mu'eha ta ke a'eta. Hātā a'eta pandu:

—Páu rehe ma'e katu ym ame'ē ke jamahem ym. Awa'ā aja ame'ē pandu katu ipe nahā my. Tupā je'ēha rahoha pandu katu ipe nahā my — aja mu'eha ta pandu.

¹⁰ Ngā je'ē je'ē hātā tā te we hū rī. Páu ke hetaha ta mohok mohok ta raho. Ame'ē ngi sonda tama'e kapitā keruhū kyje. A'erehe sonda ta pe a'e pandu:

—Hetaha ta pyter pe peho. Páu ke pepyhyk peraho ngā ngi. Pehē rok pe a'e ke peraho — aja kapitā keruhū pandu.

¹¹ Ame'ē pytun rahā, Páu rake Jesu pu'am uwyr. Pandu ipe:

—Nde py'ahu aja exo. Jerusarē ok ta pe ihē rehe har nde erepandu pandu ta kŷ. Aja Hom ok ta pe ihē rehe har nde erepandu pandu ta kŷ tī — aja Páu pe pandu.

Páu ke amō ta jukwa tar katu

¹² Ame'ē ku'ē rahā, amō jundéu awa ta jy'ar. Pandu pandu ngā jupe:

—Páu ke jajukwa ta jaho. Apo a'e ke jajukwa ym rahā we, ma'e ke ja'u ym te ta rī. Y ke ja'u ym te ta tī. A'e ke jajukwa ym rahā, mā peja jande ke Tupā mahy ta. Jande jamanga katu — aja a'eta jupe.

¹³ Aja pandu ame'ē ta heta ixo. Aja awa pypa mokōi i'ar koty te we sawa'e ta pandu. ¹⁴ Ame'ē ta pa'ihu ta pe pandu oho. Tamūi ta pe pandu oho tī. Kuja pandu:

—Páu ke jajukwa ym rahā, mā peja jande ke Tupā mahy ta. Páu ke jajukwa ym rahā we, ja'u ym te ta ma'e ke rī. Aja jande japandu katu jande jupe. ¹⁵ A'erehe sonda tama'e kapitā keruhū pe je'ēha pemondo.

Ngā panduha rendama'e kapitā ta namō johu pemondo. Kuja te'e pemondo ipe: “Páu rehe har jakwa katu te we ta rī. A'erehe panduha renda pe erur!” aja kapitā keruhū pe te'e pehē johu pemondo. Pe, Páu ke a'e werur ixo rahā, japor ta ehe. A'e ke jajukwa ta — aja sawa'e ta pandu.

¹⁶ Ame'ē panduha rehe Páu rendyr imembyr sawa'e hendu. A'erehe sonda ta rok pe a'e ixo oho. Upa hendu ame'ē ke rehe har Páu pe a'e pandu. ¹⁷ A'erehe amō sonda tama'e kapitā pe Páu pandu:

—Ejurahā! Ko esarahā! Kapitā keruhū pe kome'ē kurumī eraho. Ma'e ke kurumī pandu ta ipe — aja ipe.

¹⁸ Pe, sonda tama'e kapitā keruhū pe kurumī ke kapitā raho. Kapitā keruhū pe sonda pandu:

—Se kyndaha pe Páu ixo. Ihē pe a'e pukái. Nde pe kome'ē kurumī ihē arur, aja a'e putar. Nde pe ma'e ke kurumī pandu ta, aja ihē pe a'e pandu tī — aja sonda tama'e kapitā pandu ipe.

¹⁹ Pe, kurumī po rehe kapitā keruhū pyhyk raho. Se koty we kurumī namō jō a'e oho. Pandu ipe:

—Ma'e ihē pe nde erepandu ta my? — aja kurumī pe.

²⁰ Kurumī pandu ipe:

—Nde pe jundéu awa ta ma'e ke pandu ta uwyr, aja a'eta ukwa. “Koī ngā panduha renda pe Páu ke eraho” aja nde pe a'eta pandu ta. Ehe har a'eta ukwa katu te we ta rī, aja a'eta pandu ta. Anī. A'eta te'e pandu ta. ²¹ Apandu nde pe. Ame'ē ta rehe ehendu ym. Awa pypa mokōi i'ar koty te we sawa'e ta ixo. Ame'ē ta kaniṃ ta harō u'am. Páu ke ame'ē ta jukwa ym rahā we, ma'e ke u'u ym te ta, aja ame'ē ta manga katu. Apo upa katu a'eta pe. Ne je'ēha rehe a'eta harō u'am — aja kapitā keruhū pe kurumī pandu.

²² Pe, Páu rendyr imembyr sawa'e pe kapitā keruhū pandu:

—Ere. Ihē pe nde erepandu, ame'ē ke amō pe epandu ym — aja kurumī pe pandu.

Pe, kurumī ke hok pe kapitā keruhū mujywyr mondo.

Ser ruwa koty Páu pu'am

²³ Páu ke amō ta jukwa tar katu. Ame'ē ngi sonda tama'e kapitā keruhū kyje. A'erehe mokōi sonda tama'e kapitā ta pe a'e pandu:

—Pejur! Pesarahā! Kuja, 200 sonda ta ke pemujy'ar. Amō 70 sonda ta kahwa 'ar pe oho ame'ē ta ke pemujy'ar tī. Amō 200 sonda ta myra rehe har itatakwar namō wata ame'ē ta ke pemujy'ar tī. Upa pemoī katu. Pe, i'i atu pytun rahā, Sesaréi ok ta pe pehē johu peho. ²⁴ Kahwa 'ar pe Páu ke peraho tī. (Aja rahā, jundéu awa ta Páu ke jukwa ym ta.) Pe, Ser rehe pemuhyk katu — aja kapitā keruhū pandu.

²⁵ Ser riki kapitā tī. Pe, kuja paper rehe sonda tama'e kapitā keruhū mupinim:

²⁶ Ser! Kapitā katu te ame'ē ke nde.

Ko nde pe ihē amupinim aī. Katuha nde pe ihē amondo axo.

²⁷ Kome'ē sawa'e ke jundéu awa ta pyhyk. Páu ke. Tate jukwa. Homa awa ke a'e, aja ihē akwa. A'erehe sonda ta namō ixoty ihē aho. Pe, a'e ke ihē apyhyk ajo'ok ngā ngi. ²⁸ Jundéu awa ta ngi ihē apyhyk ajo'ok. Ma'erehe a'e ke jundéu awa ta pyhyk my, ame'ē rehe har ihē akwa tar katu. A'erehe ngā panduha renda pe Páu ke ihē araho.

²⁹ Pe, kuja ihē akwa. Jundéu awa ramūi ta ukwa ame'ē ke rehe Páu hendu ym. A'erehe ehe har jundéu awa ta je'ē je'ē hū. Ma'e katu ym ame'ē ke a'e ma'ema'e ym. A'erehe marā ka ym a'e ke

amō jukwaha. Marā ka ym kyn-daha pe mupytaha tī.

³⁰ Páu ke jundéu awa ta jukwa ta, aja ihē pe amō pandu uwyr. A'erehe pahar nde koty a'e ke ihē amondo ta aja akwa. “Ser koty Páu rehe har pepandu peho” aja Páu rehe parahy ame'ē ta pe ihē apandu tī.

Karáu Risi

Aja sonda tama'e kapitā keruhū mupinim.

³¹ Pe, kapitā keruhū je'ēha aja sonda ta ma'ema'e. Ame'ē pytun rahā, Antipa ok ta pe Páu ke a'eta raho. ³² Ame'ē ku'ē rahā, sonda ta wata ame'ē ta jywyr oho. Sonda ta rok pe jywyr oho. Amō sonda ta anī. Kahwa 'ar pe sonda ta oho, ame'ē ta jō Páu namō oho we rī. ³³ Pe, Sesaréi ok ta pe muhyk rahā, kapitā pe paper pinim ke a'eta me'ē. Páu ke a'eta muhyk raho ipe tī. ³⁴⁻³⁵ Upa paper pinim ame'ē ke rehe kapitā usak rahā, Páu pe a'e pandu:

—My pehar ywy pe har ne my? — aja Páu pe.

A'e pandu ipe:

—Siri ywy pe har ihē — aja ipe.

Ame'ē ke kapitā ukwa rahā, a'e pandu:

—Nde rehe har pandu ame'ē ta uhyk uwyr rahā, nde rehe har ihē ahendu ta — aja Páu pe kapitā pandu.

Pe, sonda ta pe a'e pandu:

—Kyndaha pe Páu ke pekynda peraho. “Eroma'e kapy” aja pandu ame'ē pe peraho. Pesak katu ehe — aja kapitā pandu.

24

Páu rehe har jundéu awa ta je'ē je'ē hū

¹ Awa po wajar peteīhar upa ukwer rahā, Sesaréi ok ta pe Anani oho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū ke a'e. Amō tamūi ta namō a'e oho. Sawae ma'e pandu

katu te ame'ë ke a'eta raho tī. Her Ter. Kapitā ruwa koty a'eta pu'am ta. Pe, Páu rehe har a'eta pandu ta. ² Pe, Páu ke sonda ta muhyk rahā, kuja Páu rehe har Ter pandu pandu. Kapitā pe pandu:

—Ser! Katu ame'ë ke nde! Nde riki kapitā rahā, yman atu jajumai ym ha aja jaxo katu. Nde erekwa katuha rupi jundéu awa ta pe katu ame'ë ke nde erema'ema'e. Upa kome'ë ywy rupi katu ame'ë ke nde erema'ema'e. ³ A'erehe katu aja jakwa katu. Jande rury katu nde rehe tī.

⁴ —I'i atu rahā, nde ke ihē amupyta ym ta se. A'erehe nde pe ihē apandu. Eharō we rī. Ihē je'ëha rehe ehendu katu we rī. ⁵ Páu riki ma'e jaxer ame'ë ke ma'ema'e. Amō amō ta renda rupi oho rahā, jundéu awa ta ke a'e muparahy. Pe, mutyapu hū ngā ke. Jesu riki Nasare ok ta pe har. Jesu kotyhar tama'e kapitā ke Páu. ⁶ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū a'e mujaxer tar katu. Arahā a'e ke japyhyk. [Jande ramūi ta je'ëha rupi ehe har jakwa tar katu. ⁷ Anī. Jande rehe sonda tama'e kapitā keruhū uhyk uwyr. Her Risi. Pyrātāha namō jande ngi Páu ke a'e pyhyk raho. ⁸ Pe: “Ehe har pandu ame'ë ta Ser koty peho” aja jande pe a'e pandu. A'erehe ko jande ja'am.] Apo Páu pe nde erepandu rahā, nde erekwa katu ta tī. Upa katu te ehe har japandu ame'ë ke jetehar te ke, aja nde erekwa ta tī — aja Ser pe Ter pandu.

⁹ Kapitā pe Páu rehe har jundéu awa ta je'ë je'ë hū tī. Upa katu te Ter je'ëha riki jetehar te ke, aja a'eta pandu pandu ipe tī.

Ser pe Páu pandu pandu

¹⁰ Pe, Páu pe kapitā ipo pandu: “Ererahā!” aja. Pe, Páu pandu ipe:

—Yman jande anam ta rehe har nde erekwa katu, aja ihē akwa katu. (A'erehe jundéu awa ta

rehe har nde erekwa katu, aja akwa.) A'erehe nde pe ihē juehe har ihē apandu rahā, ihē rury katu. ¹¹ Amukwehe we Jerusarē ok ta pe ihē aho. Awa py mokōi aker apo. Tupā rehe ihē py'a amoī moī katu aho. Ame'ë rehe har nde erekwa tar katu rahā, amō pe epanurahā! ¹² Ihē ke jundéu awa ta usak rahā, amō ta namō ihē aje'ë hātā tā ym. Amō ta ke ihē amuparahy ym. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē axo rahā, aja ym. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihē axo rahā, aja ym tī. Amō ta ke ihē amuparahy ym tī. Ok ta rape rupi ihē axo rahā, aja ym tī. Amō ta ke ihē amuparahy ym tī. ¹³ Ihē rehe har katu ym a'eta pandu, ame'ë ke jetehar te ke, aja marā ka ym amō mujekwaha. Jetehar te aja ym.

¹⁴ —Apo kuja ihē apandu nde pe. Jande ramūi ta aja Tupā rehe ihē py'a amoī moī katu tī. Amō kotyhar rehe ihē ajurujar katu. Ame'ë ke te'e, aja a'eta ukwaha ngā jupe. Upa katu te Moise mupinim ame'ë ke rehe ihē ahendu katu. Upa katu te Tupā je'ëha pandu ame'ë ta mupinim, ame'ë ke rehe ihē ahendu katu tī. ¹⁵ Upa katu te manō ame'ë ta ke Tupā mukwera katu ta muhem. Katu ame'ë ta ke mukwera katu ta muhem. Katu ym ame'ë ta ke mukwera katu ta muhem tī. Ame'ë ke rehe peme'ë sawa'e ta jurujar katu. Peme'ë sawa'e ta aja ihē ajurujar katu tī. ¹⁶ A'erehe katu ihē ama'ema'e tar katu axo. Aja te'eha ihē axo. Ame'ë ke Tupā ukwa katu. Ngā ukwa katu tī.

¹⁷ —Yman atu, Jerusarē ok ta pe ihē axo ym rī. A'ep ihē aho ramō. Ima'e ym te ame'ë ta pe tamatarer ihē araho. ¹⁸ Tupā pe ma'e ke ihē ame'ë aho tī. Aja ihē py'a ihē amoī moī axo ehe. Arahā Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē rehe jundéu awa ta usak. Jande ramūi ta je'ëha

aja ihē py'a upa juhyk rahā, ihē rehe a'eta usak. Ihē namō heta ym ngā ixo. Ngā mutyapu hū ym tī. ¹⁹ Asia ywy ngi jundēu awa ta uwyr ame'ē ta a'ep ixo. Ame'ē ta riki se uwyr rahā, katu ta tipe. Pe, nde pe a'eta pandu ta tipe rahā, katu tiki. (Anī. Se ame'ē ta uwyr ym.) Ihē rehe har ma'e pandu tar katu rahā, ame'ē ta riki pandu katu ta tipe. ²⁰ Anī rahā, peme'ē sawa'e ta ihē rehe har pandu katu. Amukwehe ngā panduha renda pe ihē apu'am rahā, ma'e katu ym ihē rehe har ame'ē ta ukwa my? Ame'ē ke a'eta pandu rahā, katu tiki. ²¹ Ame'ē ta pyter pe ihē apu'am a'am rahā, kuja ihē hātā apandu: “Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem. Ame'ē rehe ihē ajurujar katu. A'erehe apo ihē rehe har pekwa pekwa peī” aja ihē apandu. Ame'ē riki katu ym, aja a'eta ukwa rahā, ame'ē jō ihē pe a'eta pandu katu ta — aja Páu pandu.

²² Jesu rehe ngā jurujar katu, ame'ē rehe har Ser ukwa katu. Pe, a'e pandu:

—A'ewan apo. Sonda tama'e kapitā keruhū uhyk uwyr rahā, nde rehe har ihē akwa ta — aja Páu pe. (Sonda tama'e kapitā keruhū rer Risi.)

Pe, ngā pe Ser pandu:

—Peho apo — aja.

²³ Sonda tama'e kapitā pe a'e pandu tī:

—Kyndaha pe Páu ke ekynda er-aho. Esak katu ehe. A'e wata katu te'e. Ma'e ke ehe katu ame'ē ta me'ē tar katu ipe rahā, a'eta me'ē katu ipe — aja Ser pandu.

Ser namō Páu pandu pandu. Tusi namō pandu pandu tī.

²⁴ Heta ym ukwer rahā, ngā panduha renda pe Ser uhyk tī. Hakehar namō uhyk. Her Tusi. A'e riki jundēu awa ke. Pe, amō pe Ser pandu:

—Páu ke emuhyk — aja ipe.

Páu ke amō muhyk rahā, Páu je'ēha rehe Ser hendu hendu. Myja Jesu Kirisutu rehe amō jurujar katu, ame'ē rehe har Páu pandu pandu ipe. ²⁵ Myja katu ame'ē ke sawa'e ma'ema'e my, ame'ē rehe har Páu pandu pandu ipe tī. Katu ym ipy'a pe ma'e ukwa ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, katu ym. Ame'ē rehe har a'e pandu pandu ipe tī. 'Ar ke Tupā manga katu. Arahā upa ngā rehe har a'e ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ē ke ukwa ta. Ame'ē rehe har a'e pandu pandu ipe tī. Ame'ē ke Ser hendu rahā, a'e mukahem. Páu pe a'e pandu:

—Eho apo. Amō wera rahā, nde pe ihē apukái ta aho — aja Ser pandu.

²⁶ Poiriha rehe tamatarer ke Páu me'ē ta ipe my, aja riki Ser putar. A'erehe amō amō wera rahā, Páu pe a'e pukái pukái oho. Inamō a'e pandu pandu.

²⁷ Mokōi warahy 'ar aha oho rahā, amō homa awa tama'e kapitā pu'am. Her Por Set. Ser renda ke pe a'e pu'am. Jundēu awa ta ke Ser muhury tar katu, a'erehe kyndaha pe Páu ke a'e mupyta rī.

25

Kapitā keruhū koty Páu oho tar katu

¹ Sesaréi ok ta pe Set uhyk uwyr. A'e riki homa awa tama'e kapitā apo 'y. Pe, mahapyr ukwer rahā, Sesaréi ok ta ke a'e hijar oho. Jerusarē ok ta pe oho. ² A'ep inamō jundēu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu. Jundēu awa tama'e kapitā ta pandu pandu inamō tī. ³ Páu rehe har a'eta je'ē je'ē hū ipe. Pe, Set pe a'eta pandu:

—Jerusarē ok ta pe Páu ke emuhyk — aja Set pe a'eta pandu.

Pe rupi Páu uwyr ixo rahā, Páu ke a'eta jukwa ta, aja a'eta manga

katu a'eta jupe. ⁴ A'erehe muhyk-
iha rehe a'eta pandu ipe. Anĩ. Set
pandu:

—Anĩ. Kyndaha pe Páu ixo.
Sesaréi ok ta pe ixo. A'ep ihẽ ajoy-
wyr Tate aho. ⁵ A'ep ihẽ namõ
pehẽma'e kapitã ta oho rahã, katu
tiki. Ma'e jaxer ame'ẽ ke Páu
ma'ema'e rahã, ame'ẽ rehe har
a'eta pandu pandu ta a'ep — aja
jundéu awa ta pe Set pandu.

⁶ Jerusarẽ ok ta pe Set pyta we
rĩ. Jande popa ukwer nahã my.
Awa po wajar mahapyr nahã my.
Pe, Sesaréi ok ta pe a'e jywyr
oho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, ngã panduha
renda pe a'e wapyk oho. Amõ pe
a'e pandu:

—Se Páu ke emuhyk erur — aja.

⁷ Páu uhyk rahã, hake rupi
jundéu awa ta juramã u'am ehe.
Jerusarẽ ok ta ngi uhyk uwyr ame'ẽ
ta juramã u'am ehe. Páu ma'e jaxer
ame'ẽ ke ma'ema'e aja a'eta je'ẽ je'ẽ
hũ. Anĩ. Ame'ẽ ke jete har te ke aja
a'eta mujekwa ym ngã pe. ⁸ Pe, Páu
pandu:

—Anĩ. Ma'e jaxer ame'ẽ ke
ihẽ ama'e ym. Jundéu awa ta
je'ẽha rehe ahendu ym aja ym axo.
Ahendu katu ehe. Tupã rehe ngã
jumu'eha renda keruhũ ke aja tĩ.
Ame'ẽ ke amujaxer ym tĩ. Homa
awa tama'e kapitã keruhũ rehe aja
tĩ. Ihẽ juru ai ym ehe tĩ — aja ngã
pe Páu pandu.

⁹ Jundéu awa ta ke Set muhury
tar katu tipe. A'erehe Páu pe a'e
pandu:

—Jerusarẽ ok ta pe nde ereho ta
my? A'ep nde rehe har ihẽ akwa
ta. Nde rehe har peme'ẽ ta je'ẽ je'ẽ
hũ. Ame'ẽ ke jete har te my, ame'ẽ
ke ihẽ akwa ta — aja Set pandu.

¹⁰ Páu pandu:

—Anĩ ta. Ko ngã panduha renda
pe ihẽ apu'am a'am. Homa awa
tama'e kapitã keruhũ je'ẽha rupi
ihẽ ke amõ ukwa rahã, katu tiki.
Jundéu awa ta pe ma'e jaxer ame'ẽ

ke ihẽ ama'e ym. ¹¹ Ame'ẽ ke
nde erekwa katu. Amõ ka'u te'eha
ke ma'e, ame'ẽ ke kapitã keruhũ
je'ẽha rupi sonda ta jukwa katu
ta. Aja ihẽma'e rahã, ko ihẽ axo.
Ihẽ akanim ym ta aho. Anĩ. Ihẽ
rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ,
ame'ẽ ke jete har te ym rahã, ame'ẽ
ta pe ihẽ ke me'ẽ ym ta awa. Ihẽ ke
amõ jukwa ym ta. A'erehe kuja ihẽ
aputar. Ihẽ rehe har Sesa ukwa ta
— aja Páu pandu. (Sesa riki homa
awa tama'e kapitã keruhũ.)

¹² Pe, amõ kapitã ta namõ Set
pandu pandu. Pe, Páu pe pandu:

—Nde rehe har Sesa ukwa ta, aja
nde ereputar. Aja rahã, ixoty nde
ke ihẽ amondo ta — aja Set pandu.

*Angi namõ Páu pandu pandu.
Mbereni namõ pandu pandu tĩ.*

¹³ Heta ukwer rahã, Sesaréi ok
ta pe amõ kapitã uhyk uwyr. Her
Angi. Kũjã namõ a'e uhyk uwyr.
Her Mbereni. Uhyk rahã, Set pe
katuha rehe har a'eta pandu oho.
¹⁴ Amõ amõ wera rahã, a'ep a'eta
pyta rĩ. Pe, Páu rehe har Set pandu
a'eta pe:

¹⁵ —Kyndaha pe Páu ke Ser
mupyta. Pe, Jerusarẽ ok ta pe ihẽ
aho rahã, Páu rehe har jundéu
awa tama'e pa'ihu ta je'ẽ je'ẽ hũ
ihẽ pe. Tamũi ta aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ
hũ tĩ. Pe, ihẽ je'ẽha rupi Páu ke
a'eta jukwa tar katu. ¹⁶ Anĩ. Aja
homa awa ke jukwa te'e ym, aja
jundéu awa ta pe ihẽ apandu. Ehe
har je'ẽ je'ẽ hũ ame'ẽ ta pandu
pandu py. Juehe har amõ pandu
pandu tĩ. Upa rahã, ame'ẽ rehe har
amõ ukwa katu. Pe, katu ym ma'e
ame'ẽ ke sonda jukwa katu. Katu
ym ma'e ym rahã, jukwa ym awa.
Aja jundéu awa ta pe ihẽ apandu.
¹⁷ Se jundéu awa ta uhyk rahã, ihẽ
aharõ ym. Pahar ame'ẽ ku'ẽ rahã,
ngã panduha renda pe ihẽ awapyk
aho. Amõ pe ihẽ apandu: “Se Páu
ke emuhyk erur” aja ipe. ¹⁸ Pe,
jundéu awa ta pu'am rahã, Páu

rehe har a'eta je'ë je'ë hũ. Ma'e jaxer ame'ë ke Páu ma'e. Ame'ë rehe har a'eta je'ë je'ë ta, aja ihë akwa. ¹⁹ Anĩ. Aja ym. Amõ ke rehe jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ë rehe har a'eta je'ë je'ë hũ. Kuja a'eta je'ë je'ë. Sawa'e manõ. Her Jesu. Manõha ngi a'e kwera katu uhem, aja Páu pandu. Ame'ë rehe har a'eta je'ë hãtã tã hũ. ²⁰ Myja ame'ë rehe har ihë akwa ta my? Akwa ym. A'erehe Páu pe ihë apandu: "Jerusarë ok ta pe nde ereho ta my? A'ep nde rehe har ihë akwa ta" aja ipe. ²¹ Anĩ. Aja Páu putar ym. Kuja a'e pandu: "Anĩ. Ihë rehe har homa awa tama'e kapitã keruhũ ukwa ta" aja ihë pe Páu pandu. A'erehe sonda pe ihë apandu: "Kyndaha pe Páu ke eraho. Esak katu ehe" aja ipe. Heta ym ukwer rahã, Sesa koty a'e ke ihë amondo ta — aja Set pandu.

²² Pe, Set pe Angi pandu:

—Páu je'ëha rehe ihë ahendu tar katu tĩ — aja ipe.

Set pandu:

—Koĩ nde erehendu ta — aja Angi pe.

²³ Ame'ë ku'ë rahã, kapitãma'e mundeha ke Angi munde. İma'e ke munde. Mbereni aja tĩ. Mundeha katukwer ame'ë ke munde tĩ. Pe, ngã panduha renda pe a'eta ixeh oho. Katukweriha aja a'eta ixeh oho. Sonda tama'e kapitã keruhũ ta ixeh oho tĩ. Ok tama'e kapitã ta ixeh oho tĩ. ²⁴ Pe, Set pandu rahã, Páu ke amõ muhyk werur. Pe, Set pandu:

—Angi! Ehendu katurahã! Upa se jy'ar uwyr ame'ë ta! Pehendu katu tĩ. Kome'ë sawa'e rehe pesarahã! Ehe har upa jundéu awa ta je'ë je'ë hũ ihë pe. Jerusarë ok ta pe har ta je'ë je'ë hũ. Se ame'ë ta uwyr rahã, je'ë je'ë hũ tĩ. "Ejukwa" aja ame'ë ta pandu hũ. ²⁵ Amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ke sonda ta jukwa ta. Páu aja ma'e ym, aja ihë akwa. Anĩ. Ehe har

Sesa ukwa ta, aja a'e putar. A'erehe ixoty a'e ke ihë amondo ta, aja akwa. ²⁶ Sesa pe paper pinim ihë amondo ta. Mã ma'e Páu rehe har ihë amupinim ta my? Akwa ym ihë. A'erehe pehë pyter pe Páu ke ihë arur. Angi! Nde pe arur tĩ. Ehe har jande jahendu ta. Aja rahã, ma'e ke Sesa pe ihë amupinim ta my? Ame'ë ke ihë akwa ta. ²⁷ Sesa pe kome'ë sawa'e ihë apukwar ta amondo. Ehe har ihë amupinim ym rahã, ihë riki aka'u te'e, aja amõ ta ukwa ta. (A'erehe ehe har jakwa ta apo 'y) — aja Set pandu.

26

Angi namõ Páu pandu pandu

¹ Páu pe Angi pandu:

—Nde juehe har epandu katu — aja ipe.

Pe, iyywa ke Páu mupuku. (Aja kapitã pe: "Katu" aja ipo pe pandu.) Kuja kapitã pe juehe har a'e pandu:

² —Angi! Nde riki ihë rehe har nde erehendu ta, a'erehe ihë rury katu. Ihë rehe har jundéu awa ta je'ë je'ë hũ. Ame'ë rehe har upa katu te nde pe ihë apandu ta apo. ³ Jundéu awa ramũ ta ukwa ame'ë ke nde erekwa katu te. Amõ koty koty hamũ ta ukwa ame'ë rehe har ngã je'ë hãtã tã hũ, ame'ë rehe har nde erekwa katu te tĩ. A'erehe ihë rury katu tĩ. Apo nde pe ihë apandu. Ewapyk katu we eĩ rĩ. Ehendu katu we rĩ.

⁴ —Kurumĩ ngi har ihë rehe har upa jundéu awa ta ukwa katu. Ihë rekoha pe ihë axo rahã, ihë rehe har ame'ë ta ukwa katu. Jerusarë ok ta pe ihë axo rahã, ihë rehe har ame'ë ta ukwa katu tĩ. ⁵ Jande ramũ ta ukwa ame'ë ke rehe parise ta hendu katu te. Aja parise hendu katuha rehe amõ ta uhyk ym. Aja kurumĩ ngi har parise kotyhar ihë. Ame'ë ke jundéu awa ta pandu tar katu rahã, jeterhar te ke aja a'eta pandu katu ta tipe.

⁶ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem, aja jande ramūi ta pe a'e pandu katu. Ame'ē ke rehe ihē ajurujar katu, a'erehe ko ihē rehe har pekwa peī apo. ⁷ Awa py mokōi jy'ariha renda pe jande anam ta ihī. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem. Ame'ē ke rehe a'eta harō ixo. A'erehe Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī. Pytun rahā aja tī. Wera rahā aja tī. Moī moī katu tī. Kapitam! Esarahā! Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem, ame'ē rehe ihē ajurujar katu tī. A'erehe ihē rehe har jundéu awa ta je'ē je'ē hū. ⁸ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem. Ma'ewā ame'ē rehe pehē pejurujar ym my? ⁹ —Yman Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amahy rahā, katu tiki, aja ihē akwa. Jesu riki Nasare ok ta pe har a'e. ¹⁰ Jurujar katu ame'ē ta ke ihē amahy hū. Aja Jerusarē ok ta pe ihē ama'ema'e. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū je'ēha rupi Jesu kotyhar ta ke kyn-daha pe ihē akynnda araho. Heta ihē akynnda araho. Ame'ē ta ke amō ta jukwa ta, aja ihē akwa rahā: “Ererahā” aja ihē apandu tī. ¹¹ Upa jundéu awa tama'e jy'ariha renda rupi ame'ē ta ke ihē amahy hū. Heta te hū jahy rahā, aja te'e ihē axo rī. Ame'ē ta ke ihē amupyrara hū rahā, jurujar katuha ke a'eta hijar ta, aja ihē akwaha. Amō amō ok ta pe jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihī. Upa katu te ame'ē rupi ihē amupyrara aho. Ihē aparahy te hū, a'erehe ame'ē rupi ihē amupyrara aho — aja Páu pandu.

Jesu rehe Páu jurujar katu ame'ē rehe har a'e pandu

(At 9.1-19; At 22.6-16)

¹² A'e pandu tī:

—A'erehe Ndama ok ta pe ihē aho. Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara aho. Pa'ihu ta je'ēha rupi ihē aho. ¹³ Ihē ke a'eta mondo

tī. Kapitam! Ehendurahā! Warahy jandar rahā, pe rupi ihē aho axo rahā, ywa ngi ihē rake rupi wera te hū. Ihē namō oho ixo ame'ē ta rake rupi aja tī. Wera te hū tī. Warahy weraha 'ar koty te we hendyha ihē asak. ¹⁴ Upa katu te ywy rehe jande ja'ar jakwap. Jundéu awa je'ēha ke ihē ahendu. Kuja pandu ihē pe: “Sáu! Ma'ewā ihē ke nde eremupyrara my? Tapi'iruhu aja te'e nde tī. Tapi'iruhu ke ijar mujan mujan mondo rahā, myra rāxī pe a'e kutuk kutuk. Ame'ē rehe i'u ke tapi'iruhu te'e mujywyr rahā, jeje te'e jumahy. Aja nde juehe te'e nde erejumahy erexo tī” aja ihē ahendu. ¹⁵ Ihē apandu: “Sa'e! Awa nde my?” aja ipe. Pe, jandema'e sawa'e te pandu: “Ihē riki Jesu. Ihē ke nde eremupyrara. ¹⁶ Apo epu'am. Ihēma'e miasu nde apo 'y, aja nde pe ihē apandu ajur. A'eramō ihē rehe nde eresak, ame'ē rehe har amō ta pe nde erepandu ta. Yman atu rahā, ihē rehe nde eresak ta tī. Ame'ē rehe har amō ta pe nde erepandu ta tī. ¹⁷ Nde rehe ihē asak katu ta, a'erehe nde ke jundéu awa ta jukwa ym ta. Nde ke jundéu awa aja ym ame'ē ta jukwa ym ta tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe amondo ta. Apo amō awa ta pe nde ke ihē amondo ta. ¹⁸ Aja rahā, ame'ē ta ke nde eremu'e rahā, ma'e ke ame'ē ta ukwa katu ta. Ima'e katu ym ukwaha ngi upa Tupā ukwa katuha koty a'eta muruwak ta oho. Satana kotyhar ta aja a'eta ixo. Ame'ē ta ke Tupā kotyhar ta aja nde eremuruwak ta tī. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. Pe, ihē rehe a'eta jurujar katu rahā, Tupā ipy'a jywyr ta a'eta rehe. Pe, Tupā usak katu ame'ē ta namō a'eta ixo ta tī” aja ihē pe Jesu pandu — aja Páu pandu.

Tupā je'ēha ke Páu pandu pandu oho ame'ē rehe har a'e pandu

¹⁹ A'e pandu tī:

—Ihê pe Jesu pandu, a'erehe upa katu te a'e pandu ame'ê ke ihê ama'ema'e. Ywa ngi ihê pe a'e pandu ame'ê ke ihê ama'ema'e. Angi! Ehendu katurahâ! ²⁰ Kuja ihê apandu aho: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehê py'a pemuruwak katu pemondo. Katu ame'ê ke pema'ema'e. Aja rahã, Tupã koty pehê py'a pemuruwak katu pemondo, aja ngã pe pemujekwa ta” aja Ndama ok ta pe ihê apandu py. Aja Jerusarê ok ta pe ihê apandu aho tĩ. Aja upa Jundéi wyy rupi ihê apandu aho tĩ. Aja amõ awa ta pe ihê apandu aho tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ê ta pe apandu. ²¹ A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihê axo rahã, ihê ke jundéu awa ta pyhyk. Ihê ke jukwa ta tipe. ²² Anĩ. Ihê rehe Tupã pyrara usak. A'erehe ihê ke jundéu awa ta jukwa ym. A'erehe upa ngã pe myrandu katu ke ihê apandu pandu apo rĩ. Kapitã ta pe ihê apandu. Kapitã ym ame'ê ta pe ihê apandu tĩ. Ymanihar Tupã je'êha pandu ame'ê ta mupinim ame'ê ke ihê apandu tĩ. Moise mupinim ame'ê ke ihê apandu tĩ. Kuja ame'ê ta mupinim: ²³ “Kirisutu ke amõ ta mupyrara ta. Jukwa ta tĩ. Pe, manõha ngi a'e riki kwera katu uhem py. Aja rahã, awa ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ê myrandu katu ke jundéu awa ta pe amõ pandu ta. Amõ awa ta pe pandu ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ê ta pe” aja ymanihar ta mupinim. Ame'ê ke ihê apandu tĩ — aja Páu pandu.

²⁴ Aja juehe har Páu pandu pandu rahã, hãtã Set pandu ipe:

—Páu! Nde riki ereka'u te'e! Pa-per rehe nde erejumu'e hũ, a'erehe nde ereka'u te'e — aja ipe.

²⁵ Páu pandu:

—Set! Anĩ! Aka'u te'e ym ihê! Jetehar te ke ihê apandu. ²⁶ Ame'ê rehe har Angi ukwa katu

tĩ, a'erehe ihê akyje ym ha namõ ihê apandu. Ame'ê rehe har upa katu te ngã pandu, a'erehe upa katu te a'e ukwa, aja ihê akwa katu. ²⁷ Angi! Myrandu katu ke Tupã je'êha pandu ame'ê ta mupinim. Ame'ê rehe nde erejuru jar katu my? Nde erejuru jar katu, aja ihê akwa — aja Páu pandu.

²⁸ Páu pe Angi pandu:

—Mã! Pahar Jesu rehe ihê ke nde eremujuru jar katu ta tipe — aja ipe.

²⁹ Páu pandu ipe:

—Pahar nahã my? Yman atu rahã nahã my? Ihê aja Jesu rehe nde erejuru jar katu rahã, katu tiki. A'eramõ ihê je'êha rehe hendu ame'ê ta upa katu te juru jar katu rahã, katu tĩ. Aja Tupã namõ ihê apandu pandu. Kuja ihê ke amõ pukwar, aja amõ ta ke pukwar. Ame'ê ke jõ ihê aputar ym — aja Páu pandu.

³⁰ Pe, upa Páu pandu rahã, Angi pu'am. Mbereni pu'am tĩ. Amõ kapitã pu'am tĩ. Upa katu te amõ ta pu'am tĩ. ³¹ Soroka pe uhem oho rahã, ame'ê ta pandu pandu a'eta jupe:

—Ma'e jaxer ame'ê ke Páu ma'e ym. A'e ke sonda jukwa rahã, katu ym. Kyndaha pe kynda rahã, katu ym tĩ — aja a'eta jupe.

³² Pe, Set pe Angi pandu:

—“Ihê rehe har Sesa ukwa ta” aja Páu pandu ym rahã, a'e ke jande japo ir ta tipe — aja pandu.

27

Hom ok ta koty Páu oho

¹ Pe, Hom ok ta pe Páu ke kapitã mondo ta aja a'e panduha. Hom ok ta Itar wyy rehe ihĩ. (Hom ok ta pe Sesa riki Páu rehe har ukwa ta. Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.) Jarusu keruhũ pe mondo ta. Ko ihê aho inamõ tĩ. Ihê Ruk. Sonda tama'e kapitã pe Páu ke amõ raho. Kapitã rer Jur. Homa awa

tama'e kapitā keruhūma'e miasu ke sonda ta. Ame'ē kapitā ke Jur. Amō heta kyndaha pe oho ame'ē ta ke Jur raho tī. ² Jande namō Arita oho tī. Tesaron ok ta pe har a'e. Masendo wyy pe Tesaron ok ta ihī. Pe, jarusu keruhū pe jande johu japor jaho. Ame'ē jarusu keruhū riki Atami ok ta pe har ke. Asia wyy rymy'y rupi ame'ē jarusu keruhū oho tate. Y rymy'y rupi heta ok ta ihī. Ame'ē rupi oho tate. ³ Pe, jande jaho. Ame'ē ku'ē rahā, Sinō ok ta pe jahyk jaho. Páu rehe Jur usak katu, a'erehe jarusu keruhū ngi Páu uhem katu. Ehe katu ame'ē ta rehe a'e usak oho. Pe, Páu pe ame'ē ta ma'e ke me'ē katu. (Upa rahā, jarusu keruhū pe Páu jywyr tī.) ⁴ A'engi jarusu keruhū pe jaho tī. Jarusu keruhū rehe ywytu juwapi hū uwyr, a'erehe ypa'ū jywa katu kotyhar rupi jaha jaho. (Ame'ē rupi ywytu jupeju katu ym.) Ypa'ū rer Xi. ⁵ Y rupi jaha jaho. Siri wyy rake rupi jaho. Pansi wyy rake rupi jasa jaho tī. Pe, Mi ok ta pe jahyk jaho. Risi wyy pe Mi ok ta ihī. ⁶ A'ep amō jarusu keruhū ke sonda tama'e kapitā mahem. Ame'ē jarusu keruhū Arexandiri ok ta pe har ke. Itar wyy pe ame'ē oho ta. A'erehe ame'ē pe jande ke kapitā mondo. Pe, jande jaho tī.

⁷ Heta wera rahā, wewe katu jande jaho jaxo. Pe, weweha rupi Sini ok ta rake jande jahyk jaho. Ywytu juwapi hū ehe, a'erehe warahy jurukwā koty marā ka ym ohoha, iapyr kotyhar rupi. A'erehe amō ypa'ū rake rupi jande jaho. Ypa'ū rer Kere. (Ame'ē rupi ywytu jupeju katu ym.) ⁸ Samo wyy rake rupi jande jaho. Y rymy'y rupi wewe katu jande jaho. Pe, weweha rupi jarusurupa pe jahyk jaho. Jarusurupa rer: "Jarusurupa katu te." Ame'ē ngi Raséi ok ta kotete ihī.

⁹ A'ep heta te hū jaker. Pe, ma'e weraha asa oho. Ymanihar aja ngā

py'a ke Tupā juhyk, aja jundéu awa ta ukwa ukwa ixo. Arahā jundéu awa ta ma'e ke u'uha hijar. Ame'ē weraha asa oho. Apo y rupi oho rahā, katu ym. Māte hū te'e riki ywytu ke. A'erehe kuja Páu pandu:

¹⁰ —Sa'e ta! Pehendu katurahā! Sengi jaho rahā, katu ym, aja ihē akwa. Jarusu keruhū ke ywytu keruhū mujaxer ta. Jarusu keruhū pe ma'e raho ame'ē ke kanim ta tī. Jande ke aja ta tī. Jamanō ta tī — aja Páu pandu.

¹¹ Anī. Páu je'ēha rehe sonda tama'e kapitā hendu ym. Jarusu keruhū jar je'ēha rehe a'e hendu katu. Jarusu keruhū rahoha ta je'ēha rehe hendu katu tī. Ame'ē ta oho rahā, katu tiki, aja ukwaha. ¹² Aman ndy'ar rahā, ame'ē jarusurupa pe pyta rahā, katu ym. Māte hū te'e ywytu ke. A'erehe upa tate sawa'e ta pandu: "Jahorahā" aja. Seni ok ta pe uhyk rahā, katu tiki, aja ukwaha. Kere ypa'ū rehe Seni ok ta ihī. Ame'ē riki jarusurupa katu te me'ē ke. Ywytu keruhū jupeju ym ehe. A'ep aman ndy'ar rahā, pyta ta tipe.

Y ramūi pyter pe aman keruhū uhyk uwyr

¹³ Pe, warahy jurukwā koty ngi ywytu jupeju katu ym. Iapyr koty ngi jupeju katu ym. A'erehe oho rahā, katu tiki, aja sawa'e ta ukwaha. Pe, jarusu keruhū mupytaha ke y ngi sawa'e ta jo'ok. Pe, jande jaho. Kere ypa'ū rake rupi jande jasa jaho. Y rymy'y te rupi jaho. ¹⁴ Jaho we rahā, jande rehe ywytu keruhū uhyk. Māte hū te'e ywytu ke. Ame'ē pe sawa'e ta her moī: "Nonde" aja ipe. Ame'ē ngi sawa'e ta kyje te hū. ¹⁵ Kere ypa'ū ngi jupeju uwyr. Jarusu keruhū rehe junupā uwyr. Tumaha koty marā ka ym ohoha. A'erehe jarusu keruhū ke jande jamuruwak. Ywytu keruhū namō jarusu keruhū oho. ¹⁶ Amō ypa'ū

ra'yr rake rupi jande jasa jaho rahā, ywytu pyrātā ym jupeju. Ypa'ū ra'yr rer Káu. Arahā y ngi amō jarusu ke jande jamuhem. Ame'ē rehe jande japaraky hū. ¹⁷ Jarusu ke hykýi raho ame'ē ke y ngi jande jamuhem. Ame'ē ke jarusu keruhū 'ar pe mou katu. Pe, jarusu keruhū ku'a rupi pukwar katu. Tupaham hajyk ame'ē pe pukwar katu. Rim ywy rymy'y rupi ywy ku'i heta ihē. Ame'ē rehe jarusu keruhū jutukwa ta my. Aja ngā ukwaha, a'erehe kyje ingi. A'erehe pan keruhū ke mujy. Pe, jarusu keruhū ke ywytu keruhū te'e raho. ¹⁸ Ame'ē ku'ē rahā, māte hū te'e jupeju te hū rī. Aman pihun tī. A'erehe ma'e ngā raho ame'ē ke y pe ngā ombor indo. (Aja jarusu keruhū ke muwewi.) ¹⁹ Ame'ē ku'ē rahā, jarusu keruhū pe har ke y pe jande jambor indo. Jande po pe jambor. (Aja jarusu keruhū ke muwewi tī.) ²⁰ Heta wera rahā, warahy rehe jande jasak ym. Jahy rata ta rehe jasak ym tī. Ywytu keruhū jupeju we hū. Aman ukyr hū tī. A'erehe jande ke upa ta y jukwa ta nahā my, aja jakwaha.

²¹ Heta ukwer rahā, ma'e ke ngā u'u ym. Pe, ngā pyter pe Páu pu'am. Pandu ngā pe:

—Sa'e ta! Kwehe we ihē je'ēha rehe pehendū rahā, Kere ypa'ū ngi jajur ym ta tipe. Upa ma'e ke kanim ym ta tipe tī. ²² Apo pehē pe ihē apandu. Pehē py'a ke pemātā. Manō ym te ta awa apo. Jarusu keruhū jō kanim ta oho. ²³ Tupā kotyhar ke ihē. Ihē py'a ihē amoī moī katu ehe tī. Pytun rahā, ihē rehe Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr. Tupā muwyr ame'ē ke ihē rehe uhyk uwyr. ²⁴ Pe, ihē pe a'e pandu: “Páu! Ekyje ym! Homa awa tama'e kapitā keruhū ruwak koty nde erepu'am ta ereho. ('Sesa' aja her. Ame'ē ruwa koty nde erepu'am ta ereho.) Nde rehe Tupā usak katu, a'erehe upa jarusu

keruhū pe ne namō oho ame'ē ta manō ym ta” aja ihē pe pandu. ²⁵ Sa'e ta! A'erehe pehē py'a ke pemātā! Tupā manga katu ame'ē ke ihē akwa katu. Ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu, aja uhyk katu ta. ²⁶ Amō ypa'ū rehe jande ke ywytu keruhū muhyk ta raho — aja Páu pandu.

²⁷ Pe, awa py tumeme jaker. Y ramūi rupi jande jaho rī. Y ramūi rer Menditeha. Jande ke ywytu keruhū raho rī. Pytun pyter tate rahā, ywy rehe jahyk tate, aja jarusu keruhū rahoha ta ukwa. ²⁸ A'erehe y pe typyha mangaha ke ame'ē ta ombor. (Manga rahā, 36 met aja ukwa. Jande jaho we rahā, a'eta manga tī. Typa we oho ixo, aja ukwa. Kuja, 27 met aja mangaha. ²⁹ Ita rehe jarusu keruhū jutukwa ta. Ame'ē ngi ngā kyje. A'erehe y pe tumeme jarusu keruhū mupytaha ke a'eta mujy mondo. Jarusu keruhū tangwa ngi mujy mondo. Pe, weraha ke ngā harō ixo. Kyje ixo tī. ³⁰ Pe, jarusu ra'yr ke jarusu keruhū rahoha ta mujy mondo. Kuja ame'ē ta te'e pandu:

—Jarusu keruhū āpūi rehe amō mupytaha ke jande japukwar ta — aja te'e pandu.

A'eta uhem tar katu oho ingi. (A'eta jō ma'e ypa'ū pe oho tar katu. Jarusu keruhū ke hijar tar katu oho.) A'erehe te'e pandu. ³¹ Pe, sonda tama'e kapitā pe Páu pandu. Sonda ta pe pandu tī. Kuja pandu:

—Jarusu keruhū pe peme'ē rahoha ta pyta ym rahā, marā ka ym jande johu jahemiha — aja Páu pandu.

³² A'erehe jarusu ra'yr ham ke sonda ta mondok. Pe, jarusu ra'yr ke jeje te'e y raho.

³³ Wera tate rahā, Páu pandu:

—Pehē mi'u ke pe'u. Awa py tumeme jande jaker rahā, peharō pexo. Arahā pehē mi'u ke pe'u ym te. ³⁴ A'erehe pehē pe ihē apandu.

Pe'u apo. Aja rahā, y pe pejupetē peho rahā, pehē pyrātā katu ta. Pemanōha ngi pekyje ym. Manō ym ta awa apo 'y — aja Páu pandu.

³⁵ Upa pandu rahā, mbeju ke Páu pyhyk. Hetaha ta pyter pe Páu pu'am. Tupā pe a'e pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande pe jande mi'u ke nde eremuwyr katu — aja Tupā pe.

³⁶ Pe, mbeju ke a'e mopok. Pe, u'u u'am. Ame'ē ke rehe ngā usak rahā, upa katu te hury katu. Upa katu te u'u tī. ³⁷ Jarusu keruhū pe heta ngā ixo. Kuja, 276 hetaha ta. ³⁸ Uhyk ngā u'u rahā, jarusu keruhū ke a'eta muwewi tī. A'erehe y pe ahūi aja me'ē ke a'eta omombor indo. Jarusu keruhū pe raho, ame'ē ke a'eta.

Jarusu keruhū upen

³⁹ Wera rahā, ka'a my'y ke jarusu keruhū rahoha ta ukwa ym. “Ma'e ywy my?” Ngā ukwa ym. Pe, y rymy'y xanduha ngā usak. A'ep ywy ku'i heta. Ame'ē pe jarusu keruhū ke a'eta mujan ta mondo, aja ukwa. ⁴⁰ Uhyk ta nahā my? Manga ta. A'erehe jarusu keruhū mupytaha ham ke mondok. Y pe hijar oho. Jarusu keruhū mujereha ke jirar tī. Pe, pan keruhū ke mupu'am. Jarusu keruhū āpūi koty ihī ame'ē ke mupu'am. Aja rahā, iāpūi koty ywytu mupeju ta raho. Pe, y rymy'y koty jande jaho. ⁴¹ Pe, mokōi y rumaha ihī ame'ē rehe jahyk jaho. A'ep ywy ku'i rehe jarusu keruhū jutukwa. Iāpūi ke mupyta katu. Tangwa anī. Tangwa ke rehe y kotok keruhū nupā hū. Mupen mupen ixo.

⁴² Y rymy'y rehe kyndaha pe oho ame'ē ta jupetē uhyk rahā, ujan ta oho ingi, aja sonda ta ukwaha. A'erehe upa katu te jukwa ta, aja sondo ta pandu pandu a'eta jupe. ⁴³ Anī. Páu ke sonda tama'e kapitā jukwa tar ym. A'erehe sonda ta

jukwa ta ame'ē ke a'e muputu'u a'eta ngi. Pe, kuja a'e pandu:

—Upa katu te pejupetē katu ame'ē ta y pe pepor py. Y rymy'y rehe pejupetē pehyk peho. ⁴⁴ A'engi pejupetēha ke pekwa ym ame'ē ta peho. Myrape ke rehe pepyhyk pyhyk peho. Aja peho. Jarusu keruhū upen ame'ē ke rehe pepyhyk tī. Aja peho tī — aja kapitā pandu.

Aja upa katu te y rymy'y rehe jande jahyk jaho. Manō ym te awa. Y jukwa ym awa.

28

Máu ypa'ū rehe jande jaxo

¹ Upa y ngi jande jahem rahā, Máu ypa'ū rehe jande jaxo, aja jakwa. ² Jande rehe a'ep pe har ta hury katu. Pe, aman ukyr ukyr we rī. Rysā riki. A'erehe tata ke a'ep pe har ta hapy. Jande pe pandu:

—Pejumaku pejur rī — aja a'ep pe har ta pandu.

³ Myra kurer ke Páu kakwar. Ame'ē ke tata pe a'e moī rahā, ame'ē ngi mbói uhem. (Haku, a'erehe uhem.) Pe, Páu po ke su'u. Jixiko u'am ehe. ⁴ Ame'ē ke a'ep pe har ta usak rahā, pandu pandu a'eta jupe:

—Peme'ē riki amō ke jukwa ame'ē ke te'e nahā my. Y pe manō ym. Apo a'e ke Tupā mahy nahā my, a'erehe manō ta — aja a'ep pe har ta ukwaha naī.

⁵ Anī. Ipo ke Páu mukatak. Pe, tata pe mbói u'ar. Ahy ym ipe. Ipo ke punga ta nahā my, aja a'ep pe har ta ukwaha. ⁶ Pahar manō ta nahā my, aja ukwaha tī. I'i ngā harō u'am. Anī. Ahy ym te ipe. A'erehe amō koty a'ep pe har ta ukwa.

—A'e riki Tupā — aja a'ep pe har ta ukwaha a'eta jupe.

⁷ Ame'ē ypa'ū rehe kapitā ixo. Her Pu. Ima'e kupixa kotete ihī. Jande pe a'e pandu:

—Ihë rok pe pepyta katu — aja jande pe.

Pe, mahapyr jaker rahã, a'ep jande jaxo. Upa jande pe ma'e ke a'e me'ë me'ë hũ. ⁸ Pu pái riki myrape 'ar pe te'e túi. Haku katu te oup. Ka'a hũ tí. Ipuxi huwy hũ tí. Kapy pe Páu ixo oho ixoty. Tupã namõ a'e pandu. Pe, iãkã rehe ipo ke Páu mujar. Aja mukatu. ⁹ Ame'ë ke ypa'ũ pe har ta ukwa rahã, upa katu te ahy ixo ame'ë ta ke Páu rehe mujy'ar werur. Upa katu te Páu mukatu. ¹⁰ Jande pe ame'ë ta ma'e ke werur werur hũ. Ngã mi'u ke werur hũ. A'engi jarusu keruhũ pe jande jaho rahã, jande pe nixói ma'e ke, ame'ë ke upa katu te jande pe werur tí.

Hom ok ta pe jande jahyk jaho

¹¹ Ame'ë ypa'ũ rehe mahapyr jahy jande jamukanim. Pe, amõ jarusu keruhũ pe jande japor jaho. Ame'ë riki Arexandiri ok ta pe har ke. Kuja her ke ijar mupinim ipe: “Nio” aja. Aman ndy'ar rahã, ame'ë ypa'ũ rehe ame'ë pyta rĩ. Ame'ë pe jande jaho. ¹² A'engi Siraku ok ta pe jande jahyk jaho. A'ep mahapyr jande jaker. ¹³ A'engi jande jaho tí. Jarusu keruhũ pe jaho. Y rymy'y rupi jande jaho. Pe, Heji ok ta pe jahyk jaho. Ame'ë ku'ë rahã, warahy jurukwã koty ngi ywytu jupeju peju uĩ tí. Iapyr koty ngi jupeju peju uĩ tí. Pe, mokõi jaker rahã, Posuori ok ta pe jahyk jaho. A'ep jarusu keruhũ ngi jande jahem jaho. ¹⁴ A'ep Jesu kotyhar ta rehe jasad. Jande pe ame'ë ta pandu:

—Awa po wajar mokõi pytun rahã, jande namõ pepyta rĩ — aja.

A'erehe japyta rĩ. A'engi Hom ok ta keruhũ pe jawata jahyk jaho. ¹⁵ A'ep Jesu kotyhar ta ixo. Jande jahyk tate, aja ame'ë ta hendu rahã, pe rupi jande rehe usak uwyr. Amõ ta Pasa Api ok ta pe uhyk uwyr. A'ep jande rehe harõ u'am

tĩ. Amõ ta Teréi Wen ok ta pe uhyk uwyr. A'ep jande rehe harõ ixo tí. Upa ame'ë ta rehe Páu usak rahã, hury katu. Tupã pe Páu pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja Páu.

Hom ok ta keruhũ pe Páu ixo

¹⁶ Hom ok ta pe jande jahyk rahã, Páu pe sonda tama'e kapitã pandu: —Ok pe nde jeje epyta katu — aja ipe.

Pe, peteĩ jõ sonda usak ehe.

¹⁷ Mahapyr ukwer rahã, jundéu awa tama'e kapitã ta ke Páu mujy'ar. Ame'ë ta jy'ar uwyr rahã, Páu pandu:

—Sa'e ta! Jundéu awa ta rehe katu ym ame'ë ke ihë ama'e ym. Jande ramõi ta ukwa: “Ame'ë ke katu ym” aja ihë apandu ym tí. Jerusarë ok ta pe ihë axo rahã, kyn-daha pe ihë ke amõ ta kynda raho. Pe, homa awa ta koty ihë ke amõ ta kynda raho. ¹⁸ Ihë rehe har jundéu awa ta je'ë je'ë hũ. Anĩ. Ihë rehe har ma'e aka'u te'eha ama'ema'eha mahem ym ngã. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, ame'ë ke sonda ta jukwa ta. Aja ihë pe nixói te. A'erehe ihë ke homa awa ta poir tar katu. ¹⁹ Anĩ. Ame'ë ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe kuja ihë apandu: “Sesa riki ihë rehe har ukwa ta” aja ihë apandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.) Pesarahã! Jundéu awa ta pe ihë je'ëha nixói. ²⁰ A'erehe pehë ke ihë amujy'ar. Ko pehë rehe ihë asak a'am. Pehë namõ ihë apandu a'am. Manõ ame'ë ta kwera katu ta, aja jundéu awa ta ukwa. Ame'ë ke rehe ihë ajurujar katu tí, a'erehe ita tupaham pe ihë ke amõ pukwar — aja Páu pandu.

²¹ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—Jande pe paper pinim ke jundéi ywy pe har ta mondo ym. Nde rehe har ame'ë ta mupinim ym. A'engi myrandu ke amõ ta

werur ym tī. Jaxer nde rehe har amō ta pandu ym tī. ²² Kuja jō jahendu. Amō amō ta renda rupi Jesu kotyhar ta rehe har ngā je'ē je'ē hū. A'erehe Jesu rehe nde erejuruar katu, ame'ē rehe har jahendu tar katu — aja Páu pe kapitā ta pandu.

²³ Pe, weraha ke Páu namō a'eta manga. Ame'ē weraha uhyk rahā, Páu ixo ame'ē pe heta jy'ar uwyr ehe. Pe, Tupā rehe har ngā pe pandu pandu.

—Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Jundéu awa ta harō hū ame'ē ke a'e. Pe, ixoty amō ipy'a muruwak rahā, Tupā kotyhar aja ixo. “Ihēma'e ke a'e” aja Tupā pandu ta — aja Páu pandu pandu hū.

Mu'e mu'e hū tī. Moise mupinim ame'ē ke ngi Jesu rehe har ngā pe a'e mujekwa tipe. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim, ame'ē ngi Jesu rehe har mujekwa tipe tī. Aja pytuniwe pandu pandu. Aja te'e pytun oho. ²⁴ Páu je'ēha ke amō amō ta pyhyk katu. Juruar katu ehe. Amō ta anī. Amō amō ta jurujar ym ehe. ²⁵ Anī. Juja ym ngā je'ēha ke. Páu ke a'eta hijar Tate rahā, kuja Páu pandu ngā pe:

—Isai riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Tupā'ā je'ēha rupi jande ramūi ta pe mujekwa. Ame'ē riki jete har te ke. ²⁶ Isai pe Tupā'ā mujekwa: “Jundéu awa ta pe epandu eho” aja. Pe, Tupā je'ēha ke kuja Isai pandu oho:

“Jundéu awa ta! Pehendu hendu tipe. Anī. Pekwa ym ta.

Pesak pesak tipe. Anī. Ame'ē ke pekwa ym ta tī.

²⁷ Pejuruar tar ym ehe.

Pehendu tar ym, a'erehe ipo pe pehē pyakwar ke pekynda, ame'ēja saka.

Pesak tar ym, a'erehe pehē reha ke pejupyk, ame'ēja saka. Pekwa tar ym.

Tupā koty pehē py'a ke pemuruwak ym pemondo. A'erehe pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ym” aja Isai pandu pandu.

²⁸ —Apo pekwa katurahā! Amō awa ta pe Tupā je'ēha ke japandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe japandu ta. Awa ta ke Tupā muhā katu ta, aja japandu ta. Ame'ē ta hendu katu ta — aja Páu pandu.

²⁹ [Upa Páu pandu rahā, jundéu awa ta uhem oho ingi. A'eta je'ē hātā tā te hū ngā jupe.]

³⁰ Mokōi warahy 'ar rahā, hok ixoha rehe Páu muhepy. Ijar pe tamatarer ke a'e me'ē. Hok muhepyha ke. Páu rehe heta ngā usak uwyr. Upa katu te ame'ē ta rehe Páu hurý katu. ³¹ Pe, kuja Páu pandu:

—Tupā koty pehē py'a ke pemuruwak rahā, Tupā pandu ta: “Ihēma'e ke pehē” — aja.

Jesu Kirisutu rehe har mu'e mu'e katu tī. Páu pandu rahā, kyje ym ngā ngi. Pandu ym ngā:

—Epandu ym Tupā rehe har. Epandu ym Kirisutu rehe har — aja Páu pe pandu ym te ngā.

(A'erehe Jesu rehe har Páu pandu pandu hū ngā pe. Mu'e mu'e hū tī.)
Upa.

Hom ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Páu kome'ẽ paper ke mupinim. Hom ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe kome'ẽ paper pinim ke a'e mondo.

Kuja Páu mu'e katu. “Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ: ‘Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe' aja Tupã pandu” aja Páu mu'e katu. Aja upa ngã pe Tupã pandu ta. Jundéu awa ta pe aja pandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe aja tĩ. Pandu ta tĩ. Jesu rehe jurujar katu rahã jõ, aja Tupã pandu ta.

Hom ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ẽ ta pe paper pinim ke Páu mondo

¹ Ihẽ Páu. Hom ok ta pe har ta pe ihẽ amupinim aĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ke ihẽ. Ihẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ kotyhar aja nde ke ihẽ aputar. Jesu mondo ame'ẽ ke nde tĩ. Myrandu katu ke epandu eho. Jesu Kirisutu rehe har, ame'ẽ myrandu katu ke epandu eho — aja Tupã pandu.

² Yman ame'ẽ myrandu katu rehe har Tupã pandu: “Ihẽ amujekwa ta” aja. Ame'ẽ ke ima'e je'ẽha pandu ame'ẽ ta pe mujekwa. Ame'ẽ ke a'eta pandu pandu. Tupã je'ẽha rehe ame'ẽ myrandu katu ihĩ. Je'ẽha katu te ame'ẽ ke rehe ihĩ. ³ Ame'ẽ myrandu katu rehe Ta'yr rehe har ihĩ tĩ. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te a'e. Ndawi rainõ ke a'e, a'erehe awa te'e a'e tĩ. Ndawi kapitã keruhũ a'e.

⁴ Kirisutu Tupã a'e tĩ, aja mujekwa. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe. Manõha ngi Ta'yr ke Tupã mukwera katu muhem. Pyrãtã te ha namõ mukwera katu muhem. A'erehe Tupã pandu: “Ihẽ

ra'yr ke nde” aja. A'erehe Tupã ra'yr a'e. ⁵ A'e riki ihẽ rehe katu usak. A'erehe ihẽ pe a'e pandu: “Nde ke ihẽ amondo ta” aja. A'erehe Kirisutuma'e parakyha ke ihẽ ama'ema'e. A'erehe myrandu katu ke upa awa ta pe ihẽ apandu pandu. Aja rahã, ame'ẽ ta ngi har amõ amõ jurujar katu ehe. Hendu katu ehe tĩ. ⁶ Pehẽ pe tĩ. Pejurujar katu ehe tĩ. Tupã pandu: “Jesu Kirisutu kotyhar ta aja pexo, aja ihẽ aputar” aja riki Tupã pandu.

⁷ Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amupinim aĩ. Hom ok ta pe har ta ke pehẽ. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ. A'e pandu: “Ihẽ kotyhar ta aja pexo, aja ihẽ aputar” aja riki Tupã.

Mã peja pehẽ rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Ko pehẽ rehe har ihẽ apandu py

⁸ “Hom ok ta pe har ta Jesu Kirisutu rehe jurujar katu” aja amõ amõ ywy pe har ta hendu riki. A'erehe Tupã pe ihẽ apandu: “Mã! Ihẽ rury katu. Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. ⁹ Ta'yr rehe har ihẽ apandu pandu ngã pe. Aja Tupã pe ihẽ aparaky te hũ. Pe, kuja ihẽ apandu. Pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu katu. Jete riki. Pehẽ rehe har apandu pandu Tupã namõ. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu tĩ. ¹⁰ Kuja inamõ ihẽ apandu:

—Jande pái keruhũ! Hom ok ta pe har ta koty ihẽ aho ym we rĩ. Apo nde ereputar rahã, a'eta koty ihẽ ke emondo katu. Nde ereputar rahã, katu tiki — aja Tupã namõ ihẽ apandu pandu.

Pehẽ rehe har aja te'eha apandu pandu inamõ. ¹¹ (A'erehe pehẽ rehe ihẽ asak tar katu te riki.) Pe, pehẽ namõ ihẽ axo rahã, pehẽ ke ihẽ amu'e ta. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã'ã me'ẽ me'ẽ

ta. Aja ihē aputar katu. Aja rahā, pehē py'a ke ihē amātā ta. ¹² Mā! Kuja riki. Myja me'ē Kirisutu rehe ihē ajurujar katu. Ame'ē namō pehē py'a ke ihē riki amātā ta. Pe, myja me'ē Kirisutu rehe pehē pe-jurujar katu. Ame'ē namō ihē py'a ke pehē riki pemātā katu ta tī. Upa katu te jande py'a ke jamātā katu ta jande juehe.

¹³ Ihē mu ta! Kuja pekwa pekwa pexo. Amō amō we rahā, kuja ihē ajupandu ihē jupe: “Hom ok ta pe har ta rehe ihē asak ta aho apo 'y” aja. Anī. Amō amō we rahā, ma'e ke uhyk, a'erehe marā ka ym ihē ahoha. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ihē apandu pandu. Pe, ame'ē ta Kirisutu rehe jurujar katu. Aja amō we Hom ok ta pe har ta Kirisutu rehe jurujar katu, aja ihē aputar katu tī. (A'erehe pehē koty ihē aho tar katu tī.) ¹⁴ “Myrandu katu epandu eho” aja Tupā pandu ihē pe. A'erehe upa katu te awa ta pe ihē apandu ta me'ē te'e. Aja upa amō amō ok ta pe har ta pe ihē apandu ta me'ē te'e tī. Upa ka'a pe har ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī. Paper rehe jumu'e, ame'ē ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī. Paper rehe jumu'e ym, ame'ē ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī. ¹⁵ A'erehe pehē pe myrandu katu ke ihē apandu tar katu te hū. Pehē riki Hom ok ta pe har ta ke pehē.

Tupāma'e pyrātāha ke

¹⁶ Myrandu katu riki jete har te ke aja ihē akwa katu. Tupāma'e pyrātāha ke mujekwa, a'erehe jete har te ke aja akwa katu. Kuja. Kirisutu rehe amō jurujar katu rahā, a'e ke Tupā muhā katu. Ima'e pyrātāha namō muhā katu. Aja jundéu awa ta ke a'e muhā py. A'engi jundéu awa aja ym ame'ē ta ke muhā katu tī. A'erehe myrandu katu riki jete har te ke aja ihē akwa katu. ¹⁷ Kuja riki myrandu katu

mujekwa. Myja rahā Tupā pandu katu my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ē ke kuja rahā, a'e pandu katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu. Ame'ē ta pe jō Tupā pandu katu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī tī: “Amō jurujar katu ehe, a'erehe Tupā pandu: ‘Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe’ aja riki. Ame'ē riki uhā te hū aja ixo ta” aja panduha ihī.

Awa ta riki jaxer

¹⁸ Ywa ngi ima'e parahyha ke Tupā mujekwa. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta rehe a'e parahy. A'erehe ngā ke mupyrara ta. Jete har te ke mukanim. A'erehe amō ta jete har te ke ukwa ym tī. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa ym.) Ame'ē jete har te ke mukanim ame'ē ta rehe parahy a'e tī. A'erehe mupyrara ta ngā ke tī.

¹⁹ Tupā pete'e ixo, aja ukwa katu awa. Ame'ē ke Tupā mujekwa ngā pe tipe. Ame'ē ke ngā putar ym, a'erehe ngā ke Tupā mupyrara ta tī.

²⁰ Tupā rehe usak ym awa. A'e mujā ame'ē ke rehe usak katu awa. A'erehe a'e riki Tupā te, aja ukwa tipe. Kome'ē ywy keruhū a'e mujā, a'erehe aja te'eha a'e pyrātā te, aja ngā ukwa. A'erehe a'e riki Tupā te, aja ukwa tipe tī. A'erehe: “Tupā rehe har jande jakwa ym” aja marā ka ym amō panduha.

²¹ Tupā pete'e ixo aja ngā ukwa tipe. Pandu ym riki: “Ne jō riki Tupā te. Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Anī. Pandu ym. A'erehe ma'e ke ipy'a pe a'eta ukwa ukwa ixo rahā, ka'u te'e aja saka ixo. Iākā janam rāi, a'erehe jete har te ke ukwa ym. Aja rahā, Tupā rehe har ukwa ym. ²² “Jande jakwa katu

te ame'ë ta ke jande" aja a'eta jupe naī. Anī. Ka'u te'e aja a'eta ixo.

²³ Tupā riki uhā te hū ame'ë ke a'e. Ipy'a ke ngā moī moī ym ehe. Anī riki. Ma'e'ā rehe ipy'a ke moī moī katu. Myra ke te'e mujā. Itatawa ke te'e mujā tī. Itatuwyr ke te'e mujā tī. Ame'ë riki tupā aja ame'ë ta ukwaha jupe naī. Sawa'e'ā ke mujā. Kūjā'ā ke mujā tī. Uhā te hū ym ame'ë ke mujā. Ma'ewyra'ā ke mujā tī. So'o'ā ke mujā tī. Ipxi'a rehe wata, ame'ë'ā ke mujā tī. Ame'ë ta riki tupā ta aja ukwaha jupe naī tī. Upa ame'ë ta rehe ipy'a ke ngā moī moī riki. Katu ym aja. A'erehe ywa ngi ima'e parahyha ke Tupā mujekwa.

²⁴ Aja ngā ma'ema'eha ke. A'erehe ame'ë ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: "Mā peja ixo. Aputar ym ame'ë ta ke" aja riki. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e tar katu. Ma'e ke a'eta ma'ema'e ngā juehe. Ame'ë rehe amō usak rahā, huxī hū. Tupā pandu: "Mā peja ixo. Aputar ym ame'ë ta ke" aja riki. ²⁵ Jetehar te Tupā rehe har a'eta ukwa tipe. Ame'ë ke a'eta putar ym. Anī. Te'e ame'ë ke a'eta putar katu. Tupā mujā ame'ë ke rehe ipy'a ke a'eta moī moī katu. Tupā riki mujāha ke a'e. Ipy'a ke ngā moī moī ym ehe.

Jande anī. Mā peja Tupā pe jō japandu katu: "Ne jō riki katu te me'ë ke" aja. Aja te'eha mā peja japandu. A'e tŷ. Amen.

²⁶ Tupā te rehe ipy'a ke ngā moī moī ym. A'erehe ame'ë ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: "Mā peja ixo" aja. A'erehe ngā putar ame'ë ke a'eta ma'ema'e. Huxī ame'ë ke ma'ema'e. Pe, ixawa'e ta ke kūjā ta hijar. Pe, kūjā ta pame te'e ka'u te'e ngā juehe. ²⁷ Sawa'e ta aja tī. Hakehar ta ke a'eta hijar tī. Pe, sawa'e ta pame te'e ka'u te'e ngā juehe. A'eta ma'ema'e ngā juehe. Huxī ame'ë ke ma'ema'e ngā juehe. A'erehe a'eta ke Tupā mupyrara ta

tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe Tupāma'e pyraraha ke a'eta pyhyk.

²⁸ Tupā rehe har jetehar te a'eta ukwa, ame'ë rehe har a'eta pandu: "Jande japutar ym" aja. A'erehe ame'ë ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: "Mā peja ixo" aja. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke jō ipy'a pe ngā ukwa ukwa ixo. A'erehe ma'e ke a'eta ma'ema'e ym rahā, katu, aja ukwa tipe. Anī. Ame'ë ke a'eta ma'ema'e. Katu ym tiki. Marā ka ym putu'uha ingi. ²⁹ Ame'ë ta upa ma'e katu ym ame'ë ke ma'ema'e. Ma'e ka'u te'eha ke aja tī. Ma'ema'e tī. Kyty'ym tī. Amō ta ke mujaxer tar katu tī. Amō rehe jyty'ym hū tī. Ianam ta ke jukwa tī. Ianam ta namō jumai mai ixo tī. A'eta muka'u te'e ngā juehe. Amō ta ke mahy tar katu tī. Te'eha rupi amō ta rehe har katu ym pandu tī. ³⁰ Amō ta rehe juru ai tī. Tupā ke putar ym te tī. Parahy war tī. Sawa'e te jupe tī. Kūjā te jupe tī. "Ihē jō katu te" aja pandu jupe tī. "Myja me'ë katu ym ame'ë ke ihē ama'ema'e ta my" aja ukwa ukwa ixo jō tī. Katu ym aja. Ipái ta rehe hendu ym tī. Imāi ta rehe hendu ym tī. ³¹ Ka'u te'e aja ixo tī. A'eta pandu ame'ë ke ma'ema'e ym tī. Amō ta rehe pyrara usak ym tī. Amō ta rehe ipy'a ym tī. ³² Tupā pandu ame'ë ke a'eta ukwa katu tipe. Kuja panduha ke: "Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta manō ta" aja. Ame'ë ke ukwa katu tipe. Anī. Tapijar te'e we aja ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e we rī. Amō we tī. Amō ta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rahā: "Katu pema'ema'eha" aja riki pandu. (Hury katu ehe.) Katu ym aja.

2

Tupā mupyrara ta

¹ Pesarahā! Amō ta rehe har kuja pepandu my: "Ma'e peka'u

te'eha ke pema'ema'e. Katu ym aja" aja riki. Mā! Pehē atu aja tī! "Katu ym" aja pepandu. Pe, ame'ē ta aja juja katu te peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Aja rahā, pehē juehe har pepandu: "Katu ym jande" aja saka tī. ² Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Aja rahā, katu aja jakwa katu. ³ Mā! Pehē aja tī. "Ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ta ma'ema'e. Katu ym aja" aja pepandu. Ame'ē ta aja juja katu te peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Aja rahā, Tupā mupyraraha ngi pehem ym te ta tī.

⁴ Mā kuja pepandu my: "Tupā katu te. Pahar ngā ke a'e mupyrara ym. Ngā jaxer rahā, i'i a'e harō we tipe. Anī. Tupā ma'ema'eha japutar ym" aja pepandu my. Mā! Kuja pekwa katu riki. I'i a'e harō rahā, ixoty pehē py'a pemuruwak ta my. A'erehe pehē rehe pyrara usak katu rī. Aja pekwa katu riki. ⁵ Anī. Pehē py'a pemuruwak tar ym. Hātā wyw ke jumen pyrū, ame'ēja saka pexo tī. Jumen aja pehendū tar ym tī. Pehē py'a pemuruwak tar ym ixoty. A'erehe ngā 'ar koty te we pehē ke Tupā mupyrara ta. Jete har te ngā ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk rahā, pehē ke mupyrara ta. Arahā Tupā parahy ta. Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e, a'erehe a'e parahy ta ngā rehe. ⁶ Ma'e ke amō pame katu te ma'ema'e, aja Tupā me'ē me'ē ta ipe. Juja katu te me'ē me'ē ta ipe.

⁷ Amō ta tapijar te'e we katu ame'ē ke ma'ema'e. Kirisutu katuha aja a'eta ke Tupā muruwak ta, ame'ē rehe ame'ē ta harō ixo tī. "Pehē katu" aja Tupā pandu ame'ē ke a'eta putar katu tī. Uhāha angaha rehe harō ixo tī. Ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta.

⁸ Amō ta anī. Kyty'ym ame'ē ta ke a'eta. Katu ame'ē ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'eta putar ym tī.

Pe, ma'e katu ym ame'ē ke a'eta ma'ema'e tar katu. Ame'ē ta rehe Tupā parahy ta. Pe, mupyrara ta tī. ⁹ Upa katu te ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ahy hū ta. Aja jundēu awa ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ē ta jō ym. Jundēu awa aja ym ame'ē ta ke a'e mupyrara ta tī.

¹⁰ Upa katu te ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e, ame'ē ta ke Ta'yr katuha aja Tupā muruwak ta tī. Katu te ixo, aja muruwak ta. Ame'ē ta pe a'e pandu ta tī: "Pehē katu" aja. Ame'ē ta py'a ke a'e muhury katu ta tī. Aja jundēu awa ta pe Tupā ma'ema'e ta. Ame'ē ta jō ym. Jundēu awa aja ym ame'ē ta pe a'e ma'ema'e ta tī. ¹¹ Upa awa ta rehe Tupā juja katu te usak. Johu ta. Pe, ame'ē ta rehe har jete har rupi pandu pandu ta. "Pehē katu" aja ta.

¹² Moise je'ēha namō jundēu awa ta ixo. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ta ma'ema'e rahā, Tupā pandu: "Moise je'ēha ke pekwa tipe. Pehendu ym ehe. A'erehe pehē ke ihē amupyrara ta" aja. Moise je'ēha rehe hendu ym, a'erehe Tupā mupyrara ta.

Jundēu awa aja ym ame'ē ta anī. Moise je'ēha namō ixo ym. Ukwa ym. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ta ma'ema'e rahā: "Moise je'ēha ke pekwa" aja Tupā pandu ym. Kuja a'eta ukwa katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rahā: "Mā! Ihē katu ym" aja ipy'a pe ukwa katu. Ukwa katu, a'erehe Tupā mupyrara ta.

¹³ Moise je'ēha rehe hendu rahā jō: "Nde katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe" aja Tupā pandu ym. Moise je'ēha mujekwa, aja amō ma'ema'e te rahā: "Nde katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe" aja Tupā pandu katu. ¹⁴ Moise je'ēha namō jundēu awa aja ym ame'ē ta ixo ym. Ukwa ym. Pe, ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e, aja ipy'a pe ukwa katu jupe. Moise je'ēha pandu,

aja ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e. Aja rahã, ame'ë riki ima'e je'ëha aja saka. Ame'ë riki Moise je'ëha pandu, ame'ëja saka jundéu awa aja ym ame'ë ta pe. ¹⁵ Pe, Moise je'ëha pandu ame'ë ke ipy'a pe ihĩ katu, aja mujekwa. Amõ rahã, a'eta pandu a'eta jupe: "Katu ame'ë ke jama'e" aja. Amõ rahã, pandu a'eta jupe: "Mã! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e" aja riki. Aja ipy'a pe a'eta ukwa katu riki, a'erehe Moise je'ëha pandu ame'ë ke ipy'a pe ihĩ katu, aja mujekwa tĩ. ¹⁶ Aja ta riki. Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e ke ipy'a pe a'eta ukwa ukwa ixo. Ame'ë ke Jesu Kirisutu riki mujekwa ta. "Nde katu." Amõ pe: "Nde katu ym" aja mujekwa ta. Ame'ë mujekwaha angaha rehe uhyk rahã, Jesu Kirisutu ke Tupã muwyr ta. Arahã, Jesu pandu pandu ta. "Nde katu." Amõ pe: "Nde katu ym" aja pandu ta. Ame'ë ke ihẽ amujekwa. Ihẽ Páu. Myrandu katu ke ihẽ apandu pandu rahã, ame'ë ke ihẽ amujekwa.

Jundéu awa ta rehe har Moise je'ëha mujekwa

¹⁷ Jundéu awa ta! Myja me'ë ta pehẽ my? Apandu ta. Pehẽ pepandu: "Jundéu awa ta ke jande" aja. "Moise je'ëha namõ jaxo, a'erehe jande pe jõ Tupã pandu: 'Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe' " aja pepandu pehẽ jupe. "Jande jõ riki Tupã rehe har jakwa katu" aja pepandu pehẽ jupe naĩ tĩ.

¹⁸ Myja pema'ema'eha ke Tupã putar my, ame'ë ke pekwa katu tipe. (Anĩ. Pehendu ym ehe.) Myja katu ame'ë ke amõ ma'ema'e my, ame'ë ke Moise je'ëha mujekwa katu. Ame'ë ke pekwa katu tipe tĩ. (Anĩ. Pehendu ym ehe tĩ.)

¹⁹ Pepandu: "Jande jõ riki jakwa katu ame'ë ta ke jande. A'erehe amõ ta ke jamu'e katu. Ame'ë ta

riki eha ym te ame'ë ta aja saka. Pytun rupi wata ame'ë ta aja saka. Ukwa ym ame'ë ta" aja pepandu naĩ.

²⁰ "Ukwa ym ame'ë ta ke jande jõ jamu'e katu" aja pepandu naĩ. (Jundéu awa ta ke pehẽ.) "Ka'u te'e ame'ë ta ke jande jõ jamu'e katu" aja pepandu naĩ tĩ. "Moise je'ëha namõ jande jaxo, a'erehe upa katu te jande jakwa katu te. Pe, japandu ame'ë ke riki jete har te ke. Aja jakwa katu" aja riki pepandu naĩ. (Jundéu awa ta ke pehẽ.)

²¹ Mã! Moise je'ëha ke amõ ta pe pemu'e. Aja rahã, ma'erehe pemu'e, aja pema'ema'e ym my? Pehẽ atu pehendu ym ehe. Moise je'ëha rehe pehendu ym. Katu ym aja. Pepandu: "Amõma'e ke pemukiman ym" aja pemu'e. Pehẽ anĩ. Amõma'e ke pemukiman riki. Katu ym aja. (Aja rahã, Moise je'ëha rehe pehendu ym, aja pemujekwa katu. Jundéu awa ta ke pehẽ.)

²² Pepandu: "Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym" aja pemu'e. Pehẽ anĩ. Amõ ta kũjã rehe peka'u te'e. Katu ym aja. (Aja rahã, Moise je'ëha rehe pehendu ym, aja pemujekwa tĩ.)

Ma'eã riki tupã aja amõ ta ukwaha jupe naĩ. "Ame'ë rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym" aja pemu'e. Pe, ma'eã rok pe pe xe, pe, tamatarer ke amõ ta matyr, ame'ë ke pemukiman riki. Katu ym aja. (Aja rahã, Moise je'ëha rehe pehendu ym, aja pemujekwa katu tĩ.)

²³ "Jande riki Moise je'ëha namõ jaxo, a'erehe katu te ame'ë ta ke jande" aja pepandu. Ame'ë Moise je'ëha rehe pehendu ym, a'erehe amõ ta pandu: "Tupã japutar ym" aja amõ ta pandu. ²⁴ Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Jundéu awa ta! Pehẽ pema'eha riki jaxer, a'erehe Tupã rehe jundéu awa aja ym me'ë ta juru ai" aja riki panduha ihĩ.

²⁵ Jundéu awa ta ke pehē. Pehē rehe ihī ame'ē pিরer ke pejupā. (Aja rahā, jundéu awa ta te ke pehē. Tupā usak katu pehē rehe, aja pekwaha.) Pe, Moise je'ēha rehe pehendu katu rahā, pehē pিরer ke jupā, ame'ē katu tiki. Tupā kotyhar ta ke aja pemujekwa ngā pe. Moise je'ēha rehe pehendu ym rahā, mā pehē pিরer ke pejupā ym te, mā peja te'e pexo. Katu ym aja. Tupā kotyhar ta aja ym, aja pexo.

²⁶ Jundéu awa aja ym ame'ē ta ipিরer ke a'eta jupā ym. Pe, Moise je'ēha rehe a'eta hendu katu rahā, kuja Tupā ukwa ta. Ipirer ke jupā, ame'ēja saka ixo, aja Tupā pe. ²⁷ Jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe ihī ame'ē pিরer ke jupā ym tipe. Pe, a'eta Moise je'ēha rehe hendu katu rahā, kuja mujekwa. “Jundéu awa ta! Pehē katu ym. Moise je'ēha rehe pehendu ym. Moise je'ēha namō pexo tipe. Ame'ē panduha paper rehe ihī tipe. Pehē pিরer pejupā tipe. Anī. Pehendu ym ehe. Katu ym pehē” aja jundéu awa ta pe pandu. Moise je'ēha rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta hendu katu, aja ixo, a'erehe aja mujekwa. ²⁸ Amō riki jundéu awa ke, aja amō ta ukwaha. Anī. Aja te'eha aja ym. Ipirer ke jundéu awa jupā, a'erehe jundéu awa ta te ke a'eta, aja ukwaha. Anī. Aja te'eha aja ym.

²⁹ Kuja riki jundéu awa te. Amō py'a ke Tupā juhyk, ame'ē riki jundéu awa te. (Aja rahā, ame'ē riki Tupā kotyhar te ke a'e.) Ame'ē ke Tupā'ā ma'eha ke. Ipy'a rehe jundéu awa te, aja saka. Pe, ipy'a juhyk ame'ē pe: “Nde katu ame'ē ke nde” aja Tupā pandu. Aja pandu ym awa. Tupā jō pandu katu. Moise je'ēha rehe hendu katu rahā, ipy'a ke juhyk ym. A'erehe: “Nde katu ame'ē ke nde” aja Tupā pandu ym.

3

¹ (Jundéu awa aja ym ame'ē ta

riki jundéu awa aja juja katu te saka rahā, kuja amō pandu my.) “Jundéu awa aja ym ame'ē ta 'ar koty te we jundéu awa ta katuha my? Ipirer ke jupā rahā, i'ar koty te we katuha my?” aja pandu my. ² A'e tŷ. Katu tiki. Kuja riki. Jundéu awa ta pe Tupā pandu: “Ihē je'ēha ke pehē pe ihē amondo” aja. Aja rahā, Tupā je'ēha namō jundéu awa ta ixo. (A'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta 'ar koty te we katuha.) ³ Pe, ame'ē je'ēha rehe amō ta hendu ym rahā, ame'ē ta pe ma'e Tupā pandu katu, aja a'e ma'e ym ta my tī? ⁴ Anī. Aja ym. Tupā pandu katu, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu te. Jete har te ke a'e ma'ema'e. Sawa'e te'e pandu. Tupā anī. Jete har te ke a'e ma'ema'e katu te. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Tupā! Nde erepandu rahā, jete har te ke nde erepandu, aja nde eremujekwa. Ngā panduha ruwa koty oho rahā: ‘Tupā jete har te ke ma'ema'e' aja mujekwa ta me'ē te'e” aja panduha ihī.

⁵ (Pe, amō ta panduha ihē amujekwa ta.) Kuja pandu my: “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahā, kuja jamujekwa. (Tupā ipy'a jywyr ta jande rehe.) A'erehe Tupā riki katu te, aja jamujekwa. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke mupyrara ta, a'erehe a'e katu te, aja jamujekwa. Pe, a'e katu te, aja jamujekwa rahā, ma'erehe jande ke a'e mupyrara ta my? Katu ym jakwaha” aja pandu. (Aja amō ta pandu naī.) ⁶ Anī. Kuja ihē pe. Katu ame'ē ke jō Tupā ma'ema'e. Aja ym rahā, awa ta rehe har a'e ukwa ym ta tipe. Katu my? Katu ym my? Ame'ē rehe har ukwa ym ta tipe.

⁷ Pe, amō ta pandu naī. “Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e rahā, (ihē rehe Tupā ipy'a jywyr ta,) a'erehe Tupā katuha ke i'ar koty te we amujekwa” aja amō ukwaha

naī. “Aja Tupā katuha amujekwa rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e rahā: ‘Nde katu ym’ aja ihē rehe har pandu ym ta me'ē te'e” aja amō ta pandu naī. ⁸ A'erehe amō ta pandu naī: “Mā peja ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaho. (Tupā ipy'a jywyr ta jande rehe.) A'erehe Tupā riki katu te, aja jamujekwa ta” aja riki amō ta pandu naī. Mā! Aja ihē riki apandu, aja amō ta pandu naī. (Anī. Aja ihē apandu ym.) Ihē Páu. Aja ihē rehe har juru ai ngā. Katu ym aja. Ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta.

Katu ame'ē ke ma'ema'e ym te awa

⁹ Jundéu awa ta ke jande. Jundéu awa aja ym ame'ē ta 'ar koty te we jandema'e katuha my? Anī. Aja ym. Juja katu te riki. A'eta aja jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tī. Marā ka ym hijariha. Aja ihē amujekwa ramō. ¹⁰ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Katu ame'ē ke amō ma'ema'e, aja ma'ema'e ame'ē ke nixói te, aja Tupā ukwa katu.

¹¹ Jete har te ke ukwa, ame'ē ke nixói te tī.

Tupā rehe har ukwa tar katu, ame'ē ke nixói te tī.

¹² ‘Tupā ke ihē aputar ym’ aja upa ngā ixo tī.

Upa riki ka'u te'eha ma'ema'eha aja ngā ixo tī.

Katu ame'ē ke ma'ema'e, aja ma'ema'e ame'ē ke nixói te.

¹³ A'eta te'e pandu, aja amō ta pe a'eta mujekwa tī.

Te'e je'ē hū tī.

A'eta juru ai. Ame'ē riki mbói ahy ame'ē su'u amō ke aja saka. Mujaxer amō ta ke.

¹⁴ A'eta pandu rahā, amō ta rehe har katu ym te ame'ē ke a'eta pandu hū.

¹⁵ Amō ta ke a'eta mahy tī. Jukwa tī.

¹⁶ Amō amō rok pe a'eta ohoho. Ame'ē pe har ta ke a'eta mujaxer. Pe, aja pyrara ixo aja a'eta hijar ngā ke.

¹⁷ Amō ta jumaiha ke muputu'u, ame'ē ke a'eta ukwa ym te tī.

¹⁸ Tupā rehe ipy'a ke moī moī, ame'ē ke a'eta jumu'e ym te tī” aja riki Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

¹⁹ Apo kuja jakwa katu. Moise je'ēha rehe hendu katu ta me'ē te'e, aja amō ta ukwaha. Aja rahā, upa katu te Moise je'ēha mujekwa, ame'ē rehe hendu katu ta me'ē te'e. (Pyta we ym te ta henduha.) Aja rahā: “Ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e ym” aja pandu ta. (Anī. Aja upa katu te Moise je'ēha rehe hendu katu te ame'ē ke nixói te.) Aja rahā, upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta pandu ta: “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Katu ym jande” aja. Aja rahā, upa katu te ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. ²⁰ A'erehe kuja my? Moise je'ēha mujekwa, aja amō ma'ema'e. A'erehe Tupā pandu my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja pandu my? Anī. Aja Tupā pandu ym. Kuja riki Moise je'ēha mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e. Pe, Moise je'ēha rehe usak rahā, pandu: “Mā! Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e” aja ukwa katu. Aja Moise je'ēha mujekwa.

Myja me'ē amō riki katu aja Tupā mu'am my

²¹ Myja me'ē amō pe Tupā pandu: “Nde katu te nde. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ē ke a'e mujekwa katu ngā pe apo 'y. Moise je'ēha rehe amō hendu katu rahā, aja Tupā pandu ym te. Aja Moise je'ēha mujekwa. Aja Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mujekwa tī. ²² Kuja Tupā pe amō katu te. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā pandu katu: “Nde katu te. Ma'e

nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Upa katu te jurujar katu ame'ë ta pe aja Tupã pandu katu. Upa katu te awa ta juja katu te riki. Jundéu awa ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ë ta aja tĩ. Kuja riki juja katu te. ²³ Upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe Tupã koty oho ym te ta awa. Hake katu te hũ, ame'ë pe oho ym te ta awa. ²⁴ Anĩ. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. A'erehe Jesu Kirisutu manõha rupi Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Manõha rupi amõ ke Jesu muhã katu.

²⁵ Jesu Kirisutu ke Tupã muwyr. Pe, Jesu manõ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta rehe ipy'a ke Tupã mujwyr. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu, ame'ë ta rehe ipy'a ke mujwyr. Aja rahã, a'e pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja mujekwa. Yman Tupã harõ hũ. (Ixoty ngã ipy'a ke ngã muruwak ta my, ame'ë rehe harõ hũ ixo.) Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e ame'ë ke rehe a'e usak ym, ame'ëja saka a'e ixo. (Aja rahã, harái aja ixo.)

²⁶ Apo anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ke a'e mupyrara ta me'ë te'e. A'erehe Jesu ke a'e muwyr. Ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy uwyr. A'erehe awa ta namõ Tupã jumukatu, aja mujekwa. Aja rahã, Tupã riki katu te, aja mujekwa. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pe a'e pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja.

²⁷ Moise je'ëha rehe amõ hendu katu rahã, a'e ke mukatu ym. A'erehe: "Katu te ame'ë ke ihë" aja marã ka ym a'e panduha. Nixói panduha. Ma'erehe my? Moise je'ëha rehe amõ hendu katu rahã: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde

pe" aja Tupã pandu ym. Anĩ. Aja ym. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ, Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja.

²⁸ Apo jande jakwa katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ, Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Moise je'ëha mujekwa, aja ma'ema'e ame'ë ta pe: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja Tupã pandu ym te ta. ²⁹ Myja me'ë Tupã my? Tupã rehe jundéu awa ta jõ ipy'a moĩ moĩ my? Jundéu awa aja ym ame'ë ta moĩ moĩ my tĩ? Jete riki. Tupã rehe jundéu awa aja ym ame'ë ta ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. ³⁰ Tupã riki peteĩhar a'e. Jesu Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu rahã, Tupã pandu: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja. Jundéu awa aja ym ame'ë ta aja tĩ. Jurujar katu ehe rahã, Tupã pandu tĩ: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja tĩ. (Awa ta pe juja katu te Tupã pandu.) ³¹ Pe, jande jajurujar katu ehe rahã, Moise je'ëha mujekwa, aja jama'ema'e ym te ta apo my? Anĩ. Aja ym. Kirisutu rehe jande jajurujar katu, a'erehe i'ar koty te we Moise je'ëha katu, aja jakwa katu. Moise je'ëha ke jahijar ym ta.

4

Jurujar katuha ke Amarã mujekwa

¹ Apo Amarã jurujar katuha rehe har ihë apandu ta. A'e riki jundéu awa ta ramõi ke a'e. Myja Amarã ixo my? Kuja. ² Ma'e ke Amarã ma'ema'e, a'erehe Tupã pandu ipe my: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja my? Anĩ. Aja ym. Aja Tupã pandu ta tipe rahã: "Katu te ame'ë ke ihë" aja Amarã pandu ta tipe tĩ. Anĩ. Aja Tupã pe marã ka ym

Amarā panduha. ³ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu. A'erehe Tupā pandu ipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki panduha ihī.

⁴ Amō pe amō paraky rahā, ame'ē pe ijar muhepy. Tamatarer me'ē ipe. Te'e me'ē, aja ym riki. Paraky katu, a'erehe tamatarer ke parakyha pyhyk katu. ⁵ Aja Tupā ma'e my? Anī. A'e pandu ame'ē ke rehe amō jurujar katu. Ame'ē jō. (Paraky ym, ame'ēja saka.) A'erehe Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki. Jurujar katuha ke Tupā ukwa katu, a'erehe a'e pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē pe Tupā riki pandu katu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

⁶ Aja yman Ndawi pandu tī. Hury katu ame'ē rehe har pandu. Ma'e ke Ndawi ma'ema'e, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā pandu my? Anī. Aja ym Tupā pandu. Ipy'a ke Tupā juhyk, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā pandu. Ame'ē riki hury katu me'ē ke a'e. ⁷ Kuja Ndawi pandu:

“Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e. Pe, Tupā ipy'a jywyr ehe. Ame'ē riki hury katu ame'ē ke a'e.

Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e, ame'ēma'e py'a ke Tupā juhyk. A'erehe ame'ē riki hury katu ame'ē ke a'e tī.

⁸ Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e. Ame'ē ke jandema'e sawa'e te upa harái.

A'erehe ame'ē riki hury katu ame'ē ke a'e tī” aja riki Ndawi pandu.

⁹ “Hury katu ame'ē ta ke” aja Ndawi pandu. Ame'ē ta riki jundéu awa ta ke jō my? Ame'ē ta ehe ihī ame'ē pিরer ke jupā ame'ē ta ke. Anī. Ame'ē ta jō ym. Ipirer ke jupā ym ame'ē ta hury katu tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Ipy'a ke Tupā mujywyr katu a'eta rehe tī, a'erehe hury katu a'eta tī. Tupā je'ēha rehe panduha ihī, ame'ē ke japandu ramō. Kuja. Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu, a'erehe Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja ipe, aja riki panduha ihī.

¹⁰ Myja rahā aja Tupā pandu my? Ehe ihī ame'ē ipirer ke Amarā jupā ym rahā we, aja Tupā pandu my? Ipirer upa jupā rahā, pandu my? Pesarahā! Ipirer ke jupā ym rahā we, Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Upa jupā rahā, anī. Jupā ym rahā, pandu katu. ¹¹ “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā upa pandu. A'engi ehe ihī ame'ē pিরer ke Amarā jupā. Ipirer jupā ym rahā we, Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā pandu ipe. Ame'ē panduha ke Amarā mujekwa, a'erehe ipirer ke jupā. Aja rahā, Tupā pandu ame'ē ke rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā pandu ta tī: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Upa katu te jurujar katu ame'ē ta pe aja Tupā pandu katu tī. A'erehe Amarā riki ame'ē ta ramūi aja saka riki. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ramūi aja saka. Ipirer ke jupā ym ame'ē ta ka a'eta. ¹² Jundéu awa ta ramūi ke a'e tī. Ipirer ke jupā ame'ē ta ke a'eta. Ame'ē ta jō ym. Amarā aja Tupā pandu ame'ē ke rehe jurujar

katu tĩ. A'erehe ame'ẽ ta ramũi aja Amarã. Aja riki Amarã jurujar katu, ipirer jupã ym rahã we riki.

Amarã pe ma'e ke Tupã manga katu

¹³“Kome'ẽ ywy ke nema'e ta” aja Tupã manga katu Amarã pe. Aja hainõ ta pe manga katu tĩ. Aja rahã, upa kome'ẽ ywy keruhũ riki Amarã tama'e ta aja Tupã manga katu. Moise je'ẽha rehe Amarã hendu katu, a'erehe: “Kome'ẽ ywy ke nema'e ta” aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã pandu ipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. ¹⁴ Pesarahã! Tupã manga katu ame'ẽ ke amõ ta pe katu my? Kuja Moise je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta pe katu my? Anĩ. Aja ym. Moise je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta pe ma'e ke me'ẽ ta tipe rahã, te'e Tupã rehe jurujar katu, aja saka riki. Tupã manga katu ame'ẽ riki jaxer aja ta tipe tĩ. ¹⁵ Moise je'ẽha rehe amõ hendu ym rahã, ame'ẽ ke Tupã mupyrara riki. Pe, ma'e je'ẽha nixói rahã, katu tiki. Ma'e je'ẽha nixói rahã, myja ym hendu katuha ehe. Nixói je'ẽha. (Aja rahã, mupyrara ym ta tipe.)

¹⁶ Hendu ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara. Jurujar katu ame'ẽ ta anĩ. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu katu: “Nde rehe ihẽ asak katu ta” aja. Aja rahã, a'e usak katu ame'ẽ ta jurujar katu ehe. Ame'ẽ ta pe Tupã manga katu ma'e ke. Aja riki upa Amarã rainõ ta pe tĩ. Moise je'ẽha rehe hendu katu me'ẽ ta pe jõ my? Ma'e, jundéu awa ta pe jõ my? Anĩ. Upa Amarã aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã manga katu ma'e ke. Amarã aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jande jajurujar katu tĩ. A'erehe Amarã riki jande ramũi te aja saka a'e tĩ. ¹⁷ Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, aja saka riki. Amarã pe Tupã pandu:

—Amõ amõ ywy pe har ta pandu ta nde pe: “Nde aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu tĩ. A'erehe jande ramũi aja nde tĩ” — aja pandu ta.

A'e riki hamũi aja Tupã ukwa katu. Tupã riki manõ ame'ẽ ta ke mukwera katu muhem. A'e je'ẽha rupi ma'e nixói ame'ẽ ke muhem katu. Mujã katu. Ame'ẽ Tupã rehe Amarã jurujar katu. ¹⁸ “Ne rainõ heta ta” aja Tupã pandu. Arahã ta'yr ym te Amarã. A'erehe marã ka ym Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar katuha. Anĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe tapijar te'e we Amarã jurujar katu. A'erehe amõ amõ ywy pe har ta pandu: “Jande ramũi aja nde tĩ” aja Amarã pe. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja:

“Ne rainõ jahy rata aja heta te hũ ta. Marã ka ym hetaha man-gaha” aja riki.

¹⁹ Arahã Amarã tamũi te hũ. Kuja, 100 warahy 'ar tate ame'ẽ ke a'e. “Tamũi te hũ ihẽ. Marã ka ym amuta'yriha apo 'y” aja a'e jupe. Hakehar, Sar aja tĩ. A'i te tĩ. Imembyr ym te a'e. Marã ka ym imembyriha. Anĩ. Tapijar te'e we Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. Hijar ym ame'ẽ. ²⁰ Kuja ym a'e pandu jupe: “Mã! Ihẽ ra'yr ym ta nahã my. Tupã pandu ame'ẽ ke uhyk ym ta nahã my” aja ym a'e pandu. Anĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar katu a'e, a'erehe pyrãta aja a'e ixo. Pe, Tupã pe a'e pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. ²¹ Ima'e panduha ke Tupã ma'ema'e katu ta, aja Amarã ukwa katu te hũ. ²² A'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Amarã pe. Amarã jurujar katu ehe, a'erehe aja Tupã pandu. ²³ “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Amarã katuha ke

amō ta ukwa, a'erehe jō mupinim my? ²⁴ Anī. Ame'ē jō ym. Jande jaxo ta, a'erehe Tupā je'ēha rehe panduha pehī. Jande riki Amarā aja tī. “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu jande pe. Jande ja-jurujar katu ehe, a'erehe aja Tupā pandu. A'e riki Jesu, jandema'e sawa'e te ke manōha ngi mukwera katu muhem. ²⁵ Ngā koty Jesu ke amō ta raho. Pe, Jesu ke ame'ē ta jukwa. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Ame'ē ke rehe Jesu muhepy, a'erehe a'e manō. Pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Aja rahā, jande pe Tupā pandu katu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja jande pe.

5

“Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha

Nde erema'eha ke nixói te nde pe” Aja Tupā pandu

¹ Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja jande pe. Tupā parahyha ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te muputu'u jande ngi. A'erehe Tupā namō jande juehe katu jande jaxo. ² Ipái pe Jesu pandu: “Peme'ē ta ihē rehe jurujar katu, a'erehe peme'ē ta rehe esak katu” aja. A'erehe jande rehe Tupā ipy'a katu te hū. Pe, Tupā katuha aja jande jaxo ta kŷ tī. Ame'ē rehe jaharō jaxo, a'erehe jande rury katu jaxo. ³ Jande ke amō ta mupyrara rahā, jande rury katu jaxo tī. Jande ke amō ta mupyrara rahā, tapijar te'e we jande py'ahu te'e jahendu, aja jakwa. A'erehe jande rury katu jaxo. ⁴ Tapijar te'e we jande py'ahu te'e jahendu rahā, jande pe Tupā pandu: “Pehē katu” aja. Aja jande pe pandu rahā, i'ar koty te we

jaharō katu. Inamō jaxo ta, ame'ē rehe jaharō katu. ⁵ Myja ame'ē ke jakwa katu my? Kuja. Jande rehe a'e ipy'a katu te hū. Ame'ē ke l'ā riki jande pe mujekwa. l'ā ke jande py'a rehe Tupā muwyr. Inamō jaxo ta, aja jakwa katu. Jande py'a rehe l'ā ihī katu, a'erehe: “Mā! Inamō jaxo ta nahā my?” aja ym jakwaha. Jakwa katu te riki.

⁶ Marā ka ym jande ke jajumuhā jande juehe aja jaxo rahā, Kirisutu manō. Jande riki katu ym te ame'ē ta ke jande. Pe, Kirisutu manō. Angaha uhyk katu te, aja Tupā ukwa katu rahā, Kirisutu manō.

⁷ Sehar amō katu ame'ē ke rehe amō ipy'a tar katu rahā, ame'ē henda ke pe amō manō tar katu nahā my. Anī. Nixói amō, aja akwaha. Pe, pandu my: “Ihē riki nde renda ke pe amanō ta. Aja rahā, nde eremanō ym ta” aja. Aja pandu ta nahā my. Ukwa ym awa. ⁸ Tupā anī. Jande rehe a'e ipy'a katu te hū, aja a'e mujekwa katu jande pe. A'erehe jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rahā, Kirisutu manō. ⁹ A'e manō, a'erehe jande pe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Aja a'e pandu, a'erehe Tupā mupyraraha ngi jande ke Kirisutu muhem katu te ta. Tupā mupyraraha uhyk ym te ta jande rehe.

¹⁰ Jaxer ai ame'ē ke jande, a'erehe Tupā ruwajan ke jande kwe. Pe, Tā'yr riki manō, a'erehe jande pe a'e pandu apo 'y: “Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē” aja. Apo Tupā rehe katu ame'ē ta ke jande. Kirisutu uhā te hū aja ixo, a'erehe jande ke a'e muhā katu ta tī, aja jakwa katu. ¹¹ Amō we tī. Tupā rehe katu ame'ē ta ke jande, aja jande ke Jesu Kirisutu mu'am. A'erehe jande rury katu jaxo. Jandema'e sawa'e te a'e.

Anã rehe har. Kirisutu rehe har tĩ.

¹² Ma'e ka'u te'eha ke peteĩ sawa'e ma'e py. Anã a'e. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, a'erehe a'e manõ. A'erehe upa katu te awa ta manõ ta me'ẽ te'e tĩ. Anã ngi jumu'e, ame'ẽja saka. Upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e a'erehe manõ ta me'ẽ te'e tĩ. ¹³ Je'ẽha ke Moise pe Tupã me'ẽ ym we rĩ. Kome'ẽ ywykeruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe manõ. Ma'e je'ẽha nixói rahã, amõ pe amõ pandu ym: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e" aja. Ame'ẽ ke paper rehe mapyk ym, ame'ẽja saka. ¹⁴ Anĩ. Upa manõ tĩ. Anã ixo rahã har ngi Moise ixo rahã, upa katu te awa ta manõ. Aja rahã, upa katu te ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e aja jakwa katu. Anã aja manõ tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e hendu ym. A'e aja awa ta anĩ. Amõ koty ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe upa katu te manõ.

Amõ riki uwyr ta. Kirisutu a'e. A'e riki Anã aja saka. (Anã ma'e ke ma'e py, a'erehe upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Kirisutu uhãha me'ẽ katu, ame'ẽ riki ma'e py, ame'ẽja saka tĩ. A'erehe awa ta rehe Tupã ipy'a katu.) ¹⁵ A'erehe ame'ẽ mokõi juja ym te. Ma'e ke Tupã te'e me'ẽ. Ame'ẽ riki Anã ma'eha aja ym. Ma'e ka'u te'eha ke Anã ma'e. Ame'ẽ peteĩ sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe heta ngã manõ. Ame'ẽ riki jetehar te ke. Kuja riki. Upa ngã rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ẽ riki Anã ma'eha 'ar koty te we katuha. Kuja. Peteĩ sawa'e. Jesu Kirisutu a'e. A'e manõ, a'erehe ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ.

¹⁶ Pe, amõ we juja ym te. Peteĩ sawa'e, Anã a'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, Tupã pandu: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Katu ym nde" aja. Ma'e ke

Tupã te'e me'ẽ. Amõ koty ame'ẽ. Tupã pandu: "Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ẽ ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. Ame'ẽ ke a'e te'e me'ẽ.

¹⁷ Peteĩ sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe upa katu te awa ta manõ ta me'ẽ te'e. Pe, amõ sawa'e ma'e ame'ẽ ke i'ar koty te we katuha. Jesu Kirisutu ma'e ame'ẽ ke. A'erehe Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Ame'ẽ ke a'e te'e me'ẽ. Ame'ẽ ke upa katu te Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã me'ẽ te'e. Pe, Kirisutuma'e pyrãtãha namõ ixo ta.

¹⁸ Pesarahã! Peteĩ sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe upa awa ta pe Tupã pandu: "Pehẽ katu ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e" aja riki. Aja amõ koty tĩ. Katu te ame'ẽ ke peteĩ sawa'e ma'e. Jesu Kirisutu a'e. A'erehe Tupã pandu: "Anĩ pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Kirisutu muhepy" aja. A'erehe ame'ẽ ta pe uhãha ke a'e me'ẽ.

¹⁹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe peteĩ sawa'e hendu ym. Anã a'e. A'erehe upa awa ta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Aja amõ koty tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe peteĩ sawa'e hendu katu te. Jesu Kirisutu a'e. A'erehe heta ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja riki.

²⁰ Pe, je'ẽha ke Moise pe Tupã muwyr. A'erehe ma'e riki ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ẽ ke ngã ukwa. Ame'ẽ ke ukwa rahã, i'ar koty te we ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ymanihar 'ar koty te we ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, mã ame'ẽ 'ar koty te we Tupã ipy'a katuha ihĩ. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. ²¹ Aja rahã, kuja riki.

Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, a'erehe manō ta me'ē te'e. Aja amō koty tī. Awa ta rehe Tupā ipy'a katu te hū, a'erehe a'e pandu: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe" aja. Aja rahā, jande ke a'e muhā katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ma'eha rupi jande ke a'e muhā katu. (Kuja a'e ma'eha. Jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy, a'erehe jande ke muhā katu a'e.)

6

Ixoha pyahu aja saka

¹ Myja me'ē japandu ta my? Tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ta my? Aja rahā, ame'ē 'ar koty te we jande rehe Tupā ipy'a katu ta riki. Aja my? ² Anī. Katu ym te aja! Tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta me'ē te'e. Pesarahā! Jande riki jamanō, ame'ē ta aja saka jande. Manō te aja rahā, upa ma'e ke ma'e ym te. Upa putu'u. Aja jande tī. Manō ame'ē ta aja saka jande jaxo. A'erehe tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym ta me'ē te'e. Japutu'u, ame'ēja saka.

³ Jande ke amō mujahuk rahā, Jesu Kirisutu kotyhar ta ke jande, aja jamujukwa katu. Ame'ē ke pekwa katu. Pe, jande ke amō mujahuk rahā, Jesu Kirisutu manō, aja inamō jande jamanō tī, ame'ēja saka tī. ⁴ Jande ke amō mujahuk rahā, y pe jande ke pypyk. Ame'ē riki Kirisutu aja jande ke amō ta jyty m tī, ame'ēja saka tī. Inamō jande jamanō, a'erehe jande ke jyty m tī, ame'ēja saka tī. Y ngi jande ke muhem rahā, Kirisutu aja jande ke Tupā mukwera katu muhem tī, ame'ēja saka tī. Pyrātā katu te ha namō mukwera katu muhem. Aja rahā, jaxoha pyahu aja jaxo apo 'y. A'erehe tapijar te'e we ma'e jaka'u

te'eha ke jama'ema'e ym ta me'ē te'e.

⁵ Kirisutu aja jande jamanō tī. A'erehe inamō jaxo. Peteihar aja jaxo. A'erehe amō we tī. Kirisutu aja jande ke Tupā mukwera katu muhem tī, ame'ēja saka tī. A'erehe inamō peteihar aja jaxo tī. ⁶ Pe, kuja jakwa. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu ke amō ta jukwa rahā, inamō ymanihar jande jaxoha ke jukwa tī, ame'ēja saka tī. Aja rahā, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu, ame'ē japutariha ke Tupā mukanim jande ngi. Aja rahā, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ē ke jande jar aja saka ixo ym ta. Mondo mondo ame'ēja saka ym ta. Aja rahā, jama'e ym ta. ⁷ Amō manō te rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te apo 'y. A'erehe ame'ē riki ijar aja saka ixo ym te apo 'y. Mondo mondo aja ym ta. Poir, aja saka ixo. (Aja rahā ma'e ym ta.) ⁸ Kirisutu manō rahā, inamō jande jamanō tī, ame'ēja saka tī. Aja rahā, a'e ixuwe katu, aja inamō jande jaxo katu ta tī, aja jakwa katu tī. ⁹ Manōha ngi Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem. Pe, manō ym te ta tī. Manōha riki ijar aja saka ym te ta. Aja jakwa katu. ¹⁰ A'erehe kuja riki. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e, ame'ē rehe Kirisutu muhepy, a'erehe a'e manō. Peteihar a'e manō. Apo a'e ixuwe katu ixo. Tupā namō katu ixo, aja riki a'e ixo. ¹¹ Aja mā peja pexo tī. Pehē pemanō, aja pexo. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ē riki pehē jar aja saka ixo ym te ta 'y. (Aja rahā, pema'ema'e ym ta.) Anī. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē, a'erehe Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu, aja pexo apo 'y.

¹² Tapijar te'e we ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym we rī. Ame'ē riki pehē jar aja saka. Mā peja ym pexo. Aja rahā,

pehē py'a rupi ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa pexo. Ame'ē ke pema'e ym ta kŷ. ¹³ Pehē pepandu ta me'ē te'e pehē jupe: "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta apo kŷ" aja. Kuja katu te: "Tupā kotyhar ta aja jande jaxo. Aja rahā, a'e pandu, aja katu ame'ē ke jama'ema'e ta kŷ" aja pepandu ta me'ē te'e pehē jupe. Pehē riki pema'ē ta aja saka ym we pexo. Tupā mukwera katu, ame'ē ta aja pexo. A'erehe Tupā pe pepandu: "Ko nema'e ke jande. Katu ame'ē ke jama'ema'e ta kŷ" aja pepandu ipe. ¹⁴ "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Marā ka ym jajumuputu'uha" aja mā peja pepandu ym. Aja ym pexo. Moise je'ēha pandu ame'ē ke pema'e ta me'ē te'e. Anī. Aja ym pexo. Pehē rehe Tupā ipy'a katu, aja pexo. A'erehe mā peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym.

Ma'e katu ame'ē ke jama'ema'e ta me'ē te'e

¹⁵ Myja me'ē japandu ta my? Moise je'ēha rehe jahendu ym apo 'y, a'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta my? Anī. Katu ym aja. Jande rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta my tī? Anī. Katu ym aja. ¹⁶ Kuja pekwa katu. Amō pe pepandu: "Nde pe ihē te'e aparaky ta. Nde rehe jō ahendu katu ta" aja. Aja rahā, ame'ē riki nema'e jar aja ixo ta. Ame'ē riki kuja saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, ame'ē riki pehēma'e jar aja saka. (Marā ka ym peputu'uha ame'ē ngi. A'erehe pehē jar aja saka.) Pehendu katu ehe ame'ēja saka, a'erehe pehē jar ame'ēja saka. Pe, ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, pema'ō ta. Amō ijar pehī tī. Tupā rehe pehendu katu rahā, pehē pe a'e pandu ta: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixōi te pehē pe" aja. A'erehe ame'ē riki

pehē jar aja apo 'y. (A'erehe pehendu katu ehe.)

¹⁷⁻¹⁸ Yman ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Marā ka ym peputu'uha ame'ē ngi. Ame'ē riki pehēma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ēja saka. Aja rahā, jetehar ke pehē pe amō ta mu'e. Ame'ē rehe pehendu katu te hū. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ē riki pehēma'e jar aja ym apo 'y. Pehē ke Tupā mupoir, aja pexo. Pe, Tupāma'e ke pehē. A'e riki pehēma'e jar apo 'y. Aja rahā, katu ame'ē ke pema'ema'e ta apo 'y. A'erehe kuja Tupā pe ihē apandu: "Mā! Ne jō riki katu te me'ē ke" aja riki.

¹⁹ Awa ta jar rehe har ihē apandu axo. Paraky te'e ame'ē rehe har apandu tī. Aja rahā, pehē pekwa katu ta. Yman pepandu: "Ma'e jaka'u te'eha ke jō jama'e ta" aja. Aja rahā, ame'ē riki pehēma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ēja saka. Aja rahā, upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Aja apo tī. Kuja pepandu ta me'ē te'e: "Katu ame'ē ke jō jama'ema'e ta apo 'y. Aja rahā, Tupā kotyhar ta te aja jaxo" aja riki. Aja rahā, ame'ē riki pehēma'e jar apo 'y. Pehendu katu ehe.

²⁰ Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e rahā, ame'ē riki pehēma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ēja saka. Arahā Tupā putar ame'ē ke pema'e tar ym. Pema'e ym te. ²¹ Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ē ngi pehē ruxī apo 'y. Ame'ē ke pema'ema'e rahā, ma'e riki pehēma'e muhepyha my? Kuja. Manōha ke. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, pema'ō ta. ²² Apo ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu, ame'ē ke Tupā mukanim pehē ngi. Pehē ke mupoir, ame'ēja saka. Apo Tupā rehe pehendu katu. A'e riki pehēma'e jar apo 'y. Aja rahā, ma'e riki pehēma'e

muhepyha my? Kuja. Tupã putar ame'ë ke jö pema'ema'e tar katu. Aja rahã, pemañ rahã, pehë ruhã te hũ aja pexo ta inamõ. (Ame'ë riki pehẽma'e muhepyha ke.) ²³ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ë rehe muhepy ta, ame'ëja saka ta. Mupyrraraha renda pe oho ta. Ame'ë riki muhepyha ke. Tupã anĩ. Uhãha ke a'e me'ë te'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te kotyhar te ke a'e, a'erehe uhãha ke Tupã te'e me'ë katu ipe, (Jesu rehe jurujar katu ame'ë pe.)

7

Jumendar aja saka

¹ Ihë mu ta! Sehar ta je'ëha rehe har pekwa, a'erehe apo ihë apandu ame'ë ke pekwa katu ta tĩ. Amõ ixuwe katu rahã jõ, sehar ta je'ëha rehe hendu katu ta me'ë te'e. Manõ rahã, anĩ. Marã ka ym henduha. ² Kũjã jumendar ame'ë ke aja tĩ. Ixawa'e ixo rahã, inamõ hakehar ixo ta me'ë te'e. Aja sehar ta je'ëha rehe panduha ihĩ. Pe, ixawa'e manõ rahã, anĩ. "Ixawa'e namõ ixo ta me'ë te'e" ame'ë panduha rehe hendu ym apo 'y. Je'ëha nixói. ³ Pe, ixawa'e ixo rahã, amõ sawa'e namõ jumusarái rahã, ka'u te'e ame'ë kũjã. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Ixawa'e manõ rahã, jumendaraha upa, aja riki. Nixói, aja riki. Jeje ixo tĩ. A'erehe amõ sawa'e ke pyhyk rahã, ka'u te'e ym. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym tĩ.

⁴ Ihë mu ta! Pehë riki ame'ë kũjã aja saka. Moise je'ëha rehe har japandu rahã, jande jamanõ, ame'ëja saka. (Ixawa'e manõ, ame'ëja saka tĩ.) A'erehe Moise je'ëha rehe jahendu ym, ame'ëja saka tĩ. Kirisutu manõ, a'erehe inamõ jamanõ, ame'ëja saka. Kirisutu ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, ixotyhar ta ke jande. (Amõ sawa'e ke japyhyk, ame'ëja saka. A'erehe Kirisutu rehe jõ jahendu katu ta me'ë te'e.) Aja

rahã, katu ame'ë ke jama'ema'e apo 'y. Aja Tupã putar ame'ë ke jama'ema'e apo 'y.

⁵ Yman jande py'a rupi ma'e ke japutar, aja jaxo rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Ma'e riki ma'e ka'u te'e ame'ë ma'eha ke my? Ame'ë ke Moise je'ëha mujekwa katu. A'erehe ame'ë ke jama'e tar katu. Pe, aja jama'e rahã, jamanõ ta. ⁶ Apo anĩ. Jande jamanõ, ame'ëja saka. A'erehe Moise je'ëha rehe jahendu katu, ame'ë ngi jande ke Tupã mupoir, ame'ëja saka. (Aja rahã, ame'ë rehe jahendu ym ta apo 'y.) Yman Moise je'ëha jande ke kynda, ame'ëja saka. Ame'ë ngi jande ke mupoir, ame'ëja saka. (Aja rahã, ame'ë rehe jahendu ym ta apo 'y.) A'erehe apo Tupã putar ame'ë ke jama'ema'e katu. Ymanihar aja anĩ. Je'ëha ke paper rehe amõ mupinim, aja jaxo ym. Anĩ. Apo har pyahu aja jaxo. Tupãã mujekwa, aja jaxo. Aja Tupã putar ame'ë ke jama'ema'e katu.

Ma'e riki ma'e ka'u te'e ame'ë ma'eha ke

Ame'ë ke Moise je'ëha mujekwa

⁷ Myja me'ë japandu ta my? Amõ ta pandu: "Moise je'ëha riki katu ym" aja. Anĩ. Aja ym riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ë ke ihë pe Moise je'ëha mujekwa. (A'erehe Moise je'ëha katu tĩ.) Kuja ame'ë panduha ihĩ: "Amõma'e rehe nde py'a emoĩ ym" aja. Pe, ame'ë panduha nixói rahã, marã ka ym ma'e ihë aka'u te'eha ihë ama'eha ke akwaha. Amõma'e rehe ihë py'a amoĩ rahã, ame'ë riki katu ym, aja akwa ym ta tipe. ⁸ Pe, ame'ë je'ëha ihë akwa riki. A'erehe ma'e ihë aka'u te'eha ama'eha ke ihë akwa katu. A'erehe i'ar koty te we amõma'e ke rehe ihë py'a amoĩ moĩ. Moise je'ëha nixói rahã, ma'e riki ma'e ihë aka'u te'eha ama'eha ke ihë akwa ym ta tipe.

⁹ Moise je'ēha ke ihē akwa ym rahā, ihē katu axo aja ihē jupe. Pe, ame'ē je'ēha ke ihē akwa rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e tar katu hū. ¹⁰ Ame'ē je'ēha rehe amō hendu katu te rahā, a'e ke Tupā muhā katu ta, aja a'e putar. Ihē pe anī. Ahendu ym ehe. Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e, aja akwa katu. A'erehe ihē amanō, ame'ēja saka. Tupā namō ihē axo ym ta, aja akwa. ¹¹ Pe, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e. Ame'ē riki ihē ke muka'u te'e, ame'ēja saka. Ame'ē je'ēha mujekwa, aja ihē ama'ema'e katu ta, aja ihē akwa ihē jupe naī. Aja muka'u te'e. Anī. Kuja ame'ē je'ēha mujekwa. Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e, a'erehe ihē amanō ta, aja mujekwa riki. Tupā namō axo ym ta, aja mujekwa.

¹² Aja rahā, Moise je'ēha riki katu te. Tupā muwyr ame'ē ke. Ame'ē je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē riki katu te tī. Myja me'ē ngā ma'ema'eha ke Tupā putar, ame'ē ke mujekwa. Ngā ke muhury katu tī. ¹³ Aja rahā, katu te ame'ē ke ihē ke jukwa, ame'ēja saka my? Anī. Aja ym. Ihē riki ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e, a'erehe ihē amanō, ame'ēja saka. Tupā namō ihē axo ym ta, aja riki. Tupā pandu ame'ē ke katu. Pe, ame'ē ke ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ē ke mujekwa ihē pe. Aja rahā, ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ē ke ihē akwa katu te. Amō we tī. Ame'ē ma'e ka'u te'eha ma'eha riki i'ar koty te we katu ym ha, aja akwa.

Ihē py'a amō koty koty ihon ame'ēja saka riki

¹⁴ Myja me'ē Tupā putar my? Ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa. A'erehe Moise je'ēha ke Tupā muwyr, aja jande jakwa katu. Pe, ihē riki awa te'e ihē. A'erehe ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e. Marā ka ym aputu'uha ingi. Ihē jar aja saka ame'ē. (A'erehe ahendu

katu ehe.) ¹⁵ Ma'erehe ma'e ke ihē ama'ema'e my? Ihē akwa ym riki. Pesarahā! Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'e ym. Ihē aputar ym ame'ē ke ihē ama'e katu. ¹⁶ Ihē ama'e tar ym ame'ē ke ihē ama'e rahā, ihē apandu riki: "Jetehar te riki. Moise je'ēha riki katu me'ē ke" aja akwa katu. ¹⁷ Pe, ihē riki ame'ē ke ama'ema'e, aja ym riki. Ihē py'a rehe ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e tar katu, ame'ē riki ihī. Ame'ē riki ihē ke muma'e, ame'ēja saka. (A'erehe, ihē ama'ema'e riki.) ¹⁸ Katu ame'ē ke ihē ama'e, ame'ē ke ihē py'a rehe ihī ym, aja ihē akwa katu. Ihē riki awa te'e ihē. Pitu te'e ihē. Katu ame'ē ke ihē ama'e tar katu, ame'ē riki ihē py'a rehe ihī tipe. Anī. Marā ka ym ihē ama'eha. ¹⁹ Katu ame'ē ke ihē ama'e tar katu tipe. Aja ym ihē ama'eha. Anī. Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e tar ym. Ame'ē ke ihē ama'e riki. ²⁰ Ihē ama'e tar ym ame'ē ke ihē ama'e rahā, ihē riki ama'e, aja ym riki. Anī. Ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e tar katu, ame'ē riki ihē py'a rehe ihī katu. Ame'ē riki ihē ke muma'e, ame'ēja saka. (A'erehe ihē ama'ema'e.)

²¹ A'erehe kuja riki ihē ama'eha. Katu ame'ē ke ihē ama'e tar katu rahā, kuja jō ihē ama'e: "Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e we rī" aja riki. Aja riki ihē apanduha. ²² Je'ēha ke Tupā muwyr, ame'ē rehe ihē rury katu. Ihē py'a rupi ihē rury katu. ²³ Pe, ihē apandu: "Je'ēha ke Tupā muwyr. Ame'ē riki katu ame'ē ke" aja akwa. Pe, amō je'ēha rehe ihē ahendu katu tipe, aja ihē akwa. Juja ym ame'ē. Huwajan aja saka ame'ē. Ame'ē riki ihē ke ma'e ihē aka'u te'eha ke muma'e, ame'ēja saka. (A'erehe ihē ama'ema'e.) Marā ka ym ihē aputu'uha ingi. ²⁴ Mā! Ihē rury ym te ame'ē ke ihē. Awa riki ihē ke mupoir ta ingi my? (Ihē ke mupoir rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e ym ta.) Aja rahā,

mupyraraha renda pe ihē aho ym ta. Awa riki mupoir katu ta ingi my?

²⁵ Pesarahā! Tupā riki. A'e pandu ta, a'erehe Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te riki ihē ke poir katu ta ingi. A'erehe Tupā pe apandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja apandu.

Aja rahā, kuja riki ihē axo. Ihē akwa katuha namō Tupā putar ame'ē ke ihē ama'e katu. Ihē py'a pe aputar ame'ē ke ihē ama'e rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e. (Ihē rehe har ihē apandu. Aja rahā, upa ngā pe amujekwa. Ihē aja upa katu te ngā tī. Ipy'a pe putar ame'ē ke ma'e rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tī.)

8

Tupā'āma'e pyrātāha namō ixo

¹ Jesu Kirisutu kotyhar aja amō ixo rahā: "Katu ym nde. Mupyraraha renda pe eho" aja Tupā pandu ym te ta. ² Jesu Kirisutu kotyhar aja ihē axo. A'erehe Tupā'āma'e pyrātāha riki ihē py'a rehe ihī katu. A'erehe ihē axo katu te, aja ihē axo. Aja rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e tar katu, ame'ē ke a'e riki muputu'u katu. Pe, mupyraraha renda pe aho, ame'ē rape ngi ihē ke a'e muhem tī, ame'ēja saka. ³ "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta aja ym riki. Marā ka ym mukatuha. Awa pitu te'e. Hendu ym ehe. Moise je'ēha rehe hendu ym. "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta aja ym riki. Tupā anī. Ame'ē ke a'e pandu katu. Kuja: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. A'e pandu tī: "Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē riki katu ym" aja. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. A'e uwyr rahā,

awa te'e a'e uwyr tī. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e. Ame'ē awa te'e a'e tī. Pe, ma'e ka'u te'eha ke Ta'yr ma'e ym te riki. Awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy uwyr. Aja ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katuha ke mukanim ingi. ⁴ Aja riki a'e. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke jande jama'ema'e ta me'ē te'e, aja Moise je'ēha mujekwa. Ame'ē ke jama'ema'e. Tupā'āma'e pyrātāha riki jande py'a rehe ihī, a'erehe jama'ema'e katu. Jande py'a rupi jama'ema'e tar katu my? Anī. Aja ym. Tupā'āma'e pyrātāha namō jama'ema'e katu. ⁵ Amō juehe putar, aja amō ta ixo ta katu. Ame'ē ta ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ē ke jō ma'ema'e katu. Tupā'ā mujekwa rahā, amō koty. A'e mujekwa, aja amō ixo tar katu. Ame'ē ta amō kotyhar ixo. Tupā'ā putar, aja ixo katu. ⁶ Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo, ame'ē ke jō amō ma'ema'e rahā, mupyraraha renda pe oho ta. Tupā namō ixo ym te ta. Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, uhāha namō ixo ta. Pe, ipy'a ke Tupā muhury katu. ⁷ Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo ame'ē ke jō amō ma'ema'e rahā, Tupā ruwajan aja a'e ixo ta. Tupā pandu ame'ē ke rehe a'e hendu ym. Marā ka ym henduha a'e. ⁸ Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo, ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, Tupā ke marā ka ym muhuryha a'e.

⁹ Pehē anī. Pehē py'a pe ma'e pekwa pekwa pexo, ame'ē ke pema'e ym. Anī. Pehē py'a rehe Tupā'ā ihī katu. A'e mujekwa ame'ē ke pema'ema'e katu. Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. A'e riki pehē py'a rehe ihī ym rahā, Kirisutu kotyhar aja ym pehē. ¹⁰ Pe, Kirisutu riki pehē py'a rehe ihī katu rahā, pehē ruhāha ke Tupā'ā me'ē ta kŷ. Tupā pandu: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe" aja. A'erehe pehē ruhāha

ke I'ã me'ë katu ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e riki. A'erehe pehë rete manô ta. Pehë'ã anĩ. Pehë ruhã te hũ ta. ¹¹ Manôha ngi Jesu Kirisutu ke Tupã mukwera katu muhem. Aja rahã, pehë ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ. Pehë pema'ema'e ta ame'ë ta ke pehë. I'ã riki pehë py'a rehe ihĩ katu, a'erehe pehë ke Tupã mukwera katu ta muhem tĩ.

¹² Ihë mu ta! Pesarahã! Tupã'ã mujekwa ame'ë ke jama'ema'e ta me'ë te'e. Jande py'a pe ma'e jakwa jakwa jaxo, ame'ë ke mã peja jama'e ym jaxo. ¹³ Pehë py'a pe pekwa pekwa pexo ame'ë ke pema'ema'e rahã, mupyraraha renda pe peho ta. Tupã namô pexo ym te ta. Pe, Tupã'ãma'e pyrãtãha namô ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pemuputu'u rahã, pehë ruhã te hũ, aja pexo ta.

¹⁴ Tupã'ã mujekwa, ame'ë ke ma'ema'e ame'ë ta riki Tupã ra'yr ta. ¹⁵ Pehë py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, Tupã ngi jande ke I'ã mukyje ym tĩ. (Aja rahã, Tupã ngi jakyje ym.) Kuja riki. Jande riki Tupã kotyhar ta ke jande aja I'ã mu'am. Pe, ima'e pyrãtãha namô Tupã pe japandu: "Papa! Ihë pái keruhũ!" aja riki. ¹⁶ Tupã kotyhar ta ke jande, aja jakwa katu. Aja Tupã'ã mujekwa jande pe tĩ. "Jetehar te. Ta'yr ta ke pehë" aja mujekwa jande pe tĩ. ¹⁷ Ta'yr ta ke jande. Aja rahã, ma'e katu ame'ë ke Tupã mupyta ixoty, ame'ë ke jandema'e wan ta. Kirisutuma'e ke ixoty Tupã mupyta tĩ. Ame'ë ke Kirisutu namô japyhyk ta tĩ. Jandema'e wan ta tĩ. Yman Kirisutu ke ngã mupyrara. Aja jande ke ngã mupyrara tĩ. Aja jaxo rahã, Kirisutuma'e katuha ke inamô jandema'e wan ta tĩ.

Upa mukatu te ta

¹⁸ Kome'ë ywy keruhũ pe jaxo rahã, jande japyrara jaxo. Yman rahã, ma'e katu te ame'ë ke jande

pe Tupã mujekwa ta. Ame'ë riki jande japyraraha 'ar koty te we katuha. Marã ka ym jujaha. Katu te hũ. Aja ihë akwa katu te. ¹⁹ Ixotyhar ta ke Tupã mujesak ta. Ame'ë rehe upa katu te a'e mujã ame'ë ta harô katu te hũ. ²⁰ Upa Tupã mujã ame'ë ke rehe har a'e pandu: "Ma'e jaxer aja uwak ta oho" aja. Jeje uwak my? Anĩ. Tupã putar, a'erehe a'e pandu: "Ma'e jaxer aja uwak ta oho" aja. Pe, ma'e katu ta, aja harô ixo we rĩ. ²¹ Yman rahã, Tupã riki mukatu ta. Upa a'e mujã ame'ë ke mukatu ta. Aja rahã, jaxer aja uwak ym te ta tĩ. Aja rahã, Tupã kotyhar ta aja katu te hũ ta tĩ. Ame'ë rehe harô katu ixo. ²² Pe, apo upa Tupã mujã ame'ë ke ahy aja ixo. A'erehe jambu hũ aja ixo tĩ. Aja jakwa. Kũjã imembyr ahy rahã, imãi jambu aja saka Tupã mujã ame'ë ke. ²³ Tupã mujã ame'ë ke jambu aja ixo. Ame'ë jô ym. Jande aja tĩ. Jambu aja jaxo tĩ. Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, kuja a'e mujekwa: "Ihë ra'yr ta ke pehë" aja. A'erehe inamô jaxo ta. Ame'ë rehe jaharô hũ jaxo. Pe, jaharô jaxo rahã, japyrara jaxo, a'erehe jambu aja jaxo. ²⁴ Jaharô hũ jaxo, a'erehe jaxo katu we rĩ. Uhyk ta ame'ë ke rehe jasad rahã: "Pehĩ" aja jakwa. A'erehe ame'ë rehe jaharô ym we ta jaxo. Ma'e ke rehe usak rahã: "Pehĩ" aja ukwa, a'erehe ame'ë rehe harô ym ta awa. ²⁵ Ma'e ke rehe jasad ym ame'ë ke rehe jaharô rahã, jande py'ahu te'e jaharô katu jaxo. A'erehe Tupã mukatuha angaha ke rehe jande py'ahu te'e jaharô katu jaxo.

²⁶ Amô we tĩ. Jande pitu te'e jande. A'erehe jande py'a ke Tupã'ã mãtã katu. Myja me'ë Tupã namô jande japandu pandu ta my? Tupã'ã riki japandu ame'ë ke Tupã pe raho katu, ame'ëja saka. Jambuha aja saka riki. Ame'ë jambuha ma'e ke my? Panduha

nixóí. Tupã'ã riki mujekwa Tupã pe. Jande rehe har Tupã namō I'ã riki pandu pandu katu. ²⁷ Ipy'a pe ma'e ke amō ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. I'ã riki ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'e ukwa katu tĩ. Tupã namō ixotyhar ta rehe har I'ã pandu katu. Tupã putar ame'ẽ ke I'ã pandu pandu. A'erehe I'ã ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu a'e tĩ.

²⁸ Kuja jakwa katu. Ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Ihẽ koty pejur. Ihẽma'e ta" aja. Pe, ame'ẽ ta rehe ma'e ke uhyk. Ma'e katu ame'ẽ ke uhyk my? Ma'e katu ym ame'ẽ ke uhyk my? Aja rahã: "Myja me'ẽ ame'ẽ ke katu aja ihẽ amuruwak ta my?" aja Tupã ma'ema'e ixo. Aja ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe a'e ma'ema'e ixo.

²⁹ Kome'ẽ ywy keruhũ nixóí rahã, awa riki ima'e wan ta my, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu riki. "Ame'ẽ ta riki ihẽ ra'yr ta kÿ tĩ" aja a'e pandu. Ame'ẽ ta riki Ta'yr mu ta aja ta kÿ. Pe, ame'ẽ ta ngi har Ta'yr te riki je'ẽha te reko. ³⁰ "Peme'ẽ riki ihẽma'e ta kÿ" aja Tupã pandu. Amō we tĩ. Ame'ẽ ta pe a'e pandu tĩ: "Amō ta ngi har pehẽ ke ihẽ ajo'ok" aja. Amō we tĩ. Ame'ẽ ta pe: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixóí te pehẽ pe" aja a'e pandu tĩ. Amō we tĩ. Ame'ẽ ta pe ima'e katuha ke a'e mujesak ta tĩ.

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ

³¹ Upa ma'e katu ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e katu. A'erehe myja me'ẽ japandu ta my? Kuja riki. Tupã riki jande kotyhar aja ixo. A'erehe jande ke muputu'u ame'ẽ ta nixóí. (A'erehe muputu'u ym te ta awa jande ke.) Jande kotyhar aja Tupã ixo. ³² A'erehe: "Ihẽ ra'yr ke ihẽ amondo ym ta. A'e manō ym ta" aja Tupã pandu ym. Anĩ. Ta'yr ke a'e muwyr. A'e pandu: "Upa ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe ihẽ ra'yr muhepy ta. A'erehe a'e manō

ta" aja pandu. Ta'yr ke muwyr. Aja rahã, upa ma'e katu ame'ẽ ke jande pe Tupã te'e me'ẽ katu ta tĩ. Kyty'ÿ ym a'e ma'e ke. ³³ Ixotyhar ta riki Tupã jo'ok ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta pe: "Mã! Katu ym pehẽ" aja pandu ym te ta awa. Tupã riki pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixóí te pehẽ pe" aja. ³⁴ Awa riki kuja pandu ta my? "Mã! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Mupyraraha renda pe peho ta me'ẽ te'e" aja. Anĩ. Aja pandu ym te ta awa. Aja Kirisutu pandu ym te ta. A'e riki manō. Arahã upa jandema'e jaka'u te'eha jama'eha ke rehe muhepy. A'erehe: "Katu ym pehẽ" aja pandu ym te ta awa. Amō we tĩ. Manōha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, Tupã rake a'e ihĩ. (Aja rahã, katu te me'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.) Jande rehe har inamō Kirisutu pandu pandu ixo.

³⁵ Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. Ame'ẽ ke amō riki mukanim ta my? Anĩ. Mukanim ym te ta awa 'y. Ma'e katu ym ame'ẽ ke jande rehe uhyk nahã my? Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Japyrara jande jaxo nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Jande ke amō ta mahy nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Myahy te aja jaxo nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Jandema'e ym te nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. "Pehẽ ke jajukwa ta" aja amō ta pandu nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Jande ke amō ta jukwa ta nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Upa aja rahã, jande rehe Kirisutu ipy'a katuha ke amō mukanim ym te ta. ³⁶ Jande

japyraraha rehe har Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Tupā! Nde kotyhar ta ke jande.

A'erehe wera rahā jande ke amō ta jukwa tar katu.

Arapuharan ke amō jukwa raho.

Aja saka jande ke amō ta jukwa tar katu tī” aja panduha ihī.

³⁷ Jete har te ke! Upa aja pyraraha riki jande rehe uhyk nahā my? Marā ka ym jande ke 'y. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu, a'erehe Tupā rehe jō jande py'a jamapyk katu. ³⁸ Jande rehe Tupā ipy'a katu. Ame'ē ke mukanim ym te ta awa, aja ihē akwa katu. Jande jaxo rahā, jande rehe a'e ipy'a katu. Jande jamanō rahā, aja tī. Jande rehe ipy'a katu tī. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha ta mukanim ym te ta. Amō ywa pe har ta aja tī. Mukanim ym te ta tī. Satana kotyhar ta aja tī. Mukanim ym te ta tī. Apo jande rehe a'e ipy'a katu. Yman rahā, aja ta tī. Ipy'a katu ta tī. ³⁹ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande, a'erehe jande rehe Tupā ipy'a katu. Ame'ē ipy'a katuha mukanim ame'ē ke nixói te. Upa ma'e ke Tupā mujā. Ame'ē ngi har ipy'a katuha mukanim ame'ē ke nixói te tī. Ywa pe ihī, ame'ē ke aja tī. Ame'ē ipy'a katuha mukanim ame'ē ke nixói te tī. Kome'ē ywy keruhū pe ihī ame'ē ke aja tī. Ipy'a katuha ke mukanim ame'ē ke nixói te tī.

9

Jundéu awa ta rehe har Páu pandu

¹⁻² “Ihē anam ta rehe ihē pyai te hū. Jundéu awa ta ke ame'ē ta. (Upa katu te ame'ē ta Kirisutu rehe jurujar ym. A'erehe Tupā muhā ym.) A'erehe ihē apyai te hū. Ihē apyaiha putu'u ym riki” aja ihē apandu. Ihē Páu. Aja jete har te ke ihē apandu. Kirisutu kotyhar ke

ihē, a'erehe te'e apandu ym ihē. Ihē py'a rehe Tupā'ā ihī katu, a'erehe te'e apandu ym, aja ihē akwa katu.

³ Upa katu te jundéu awa ta ke Tupā muhā katu, ame'ē ke aputar. Upa katu te muhā ym. A'erehe kuja ihē pe Tupā pandu ta tipe: “Nde riki ihē amai ta ame'ē ke nde. Kirisutu kotyhar aja ym nde erexo apo 'y' aja. Pe, upa katu te jundéu awa ta ke Tupā muhā katu ta tipe rahā, ame'ē panduha ihē pe katu ta tipe. ⁴ Ihē anam ta riki jundéu awa rainō ta. Yman ame'ē ta pe Tupā pandu: “Ihē ra'yr ta ke pehē” aja. Pe, ima'e pyrātāha ke a'eta pe Tupā mujesak. A'eta pe pandu tī: “Ihē rehe pehendu katu rahā, pehē rehe ihē asak katu ta” aja. Pe, Moise pe je'ēha ke a'e muwyr. Myja me'ē Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu my? Ame'ē ke a'eta pe Tupā mujekwa katu. “Katu ame'ē ke pehē pe ihē ama'ema'e ta kŷ” aja Tupā pandu katu tī. ⁵ Ymanihar pehē ramūi riki Amarā. Isak aja tī. Jako aja tī. Ame'ē ta rainō ta ke jundéu awa ta. Pe, Kirisutu uwyr rahā, jundéu awa aja imāi pusu ngi a'e u'ar tī. Pesarahā! Tupā riki upa katu tema'e kapitā keruhū a'e. Mā peja jande japandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Mā peja aja te'eha japandu. A'e tŷ. Amen.

⁶ Upa katu te jundéu awa ta pe Tupā pandu my: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja my? Anī. Upa katu te ixotyhar ta aja ym. A'erehe: “Tupā pandu ame'ē ke uhyk ym” aja ihē apandu ym. ⁷ Amō we tī. Upa katu te Amarā rainō ta riki Tupā kotyhar ta aja ym ixo. Kuja jō riki. Amarā pe Tupā pandu: “Isak rainō ta jō riki ne rainō te ta ke. Ame'ē ta jō riki nema'e te ta” aja ipe. ⁸ Ame'ē riki kuja riki. Amarā amō kūjā ke pyhyk, (Anga ke.) A'erehe Amarā ra'yr u'ar, (Isamae ke.) Ame'ē rainō ta Tupā kotyhar ta ym. Amō koty riki Tupā kotyhar ke. Kuja. Tupā manga katu, aja Amarā ra'yr u'ar.

(Isak ke a'e.) A'e riki Tupā kotyhar ke. Hainō ta riki Tupā kotyhar ta ke tī. ⁹ Tupā manga katu ame'ē panduha riki kuja: “Angaha uhyk katu rahā, ihēma'e pyrātāha ke nde pe ihē amuwyr ta. Sar, nde rakehar pe nde ra'yr ta apo kŷ. Imembyr sawa'e ke u'ar ta” aja manga katu ipe.

¹⁰ Amō we tī. Upa katu te Tupā kotyhar aja ym. Pesarahā! Hembe membyr mokōi riki. Ipái peteī. Hembe sawa'e Isak a'e. Jande ramūi ke a'e. ¹¹⁻¹² Hembe pe Tupā pandu: “Haikwer rupi u'ar ame'ē rehe u'ar py ame'ē hendu katu ta” aja. Ame'ē ta u'ar ym rahā we, aja Tupā pandu. Sawa'e ra'yr ta ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ym we rī. Katu ym ame'ē ke ma'ema'e ym we tī. Ma'ema'e ym rahā we, aja Tupā pandu. Aja rahā, Tupā putar, a'erehe jō peteī sawa'e pe a'e pandu: “Ihē kotyhar wan ta nde” aja peteī pe pandu. (Ame'ē ke Jako pe pandu.) Amō pe anī. (Esau pe anī.) A'eta ma'e ke ma'ema'e, a'erehe aja ym. Tupā putar, a'erehe jō. ¹³ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Jako rehe ihē apy'a katu. Esau rehe anī. A'e ke ihē aputar ym” aja Tupā pandu.

(Esau u'ar py. Haikwer koty Jako u'ar. A'erehe upa katu te Amarā rainō ta riki Tupā kotyhar ta ke aja ym.)

¹⁴ Aja rahā, myja me'ē japandu ta my? “Tupā katu ym” aja japandu ta my? Anī. Aja ym ta jande. ¹⁵ Pesarahā! Moise pe Tupā pandu: “Apyrara ihē asak tar katu ame'ē ta rehe apyrara ihē asak ta. Ihē apy'a katu tar katu ame'ē ta rehe ihē apy'a katu ta” aja riki.

¹⁶ Aja rahā, Tupā ma'ema'eha riki sawa'e putar, a'erehe amō rehe Tupā pyrara usak my? Anī. Aja ym. Ma'e ke sawa'e ma'ema'e, a'erehe Tupā pyrara usak ehe my?

Anī. Aja ym tī. Tupā jō putar, a'erehe amō rehe pyrara aja a'e usak katu. ¹⁷⁻¹⁸ Amō rehe anī. Amō ke muhendu ym aja a'e riki putar rahā, aja a'e ma'ema'e. Parao aja saka. (Eji ywy pe har tama'e kapitā keruhū a'e.) Parao pe Tupā pandu, ame'ē riki Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kuja Tupā pandu:

“Nde ke eji ywy pe har tama'e kapitā keruhū aja ihē amu'am. Pe, nde ke ihē rehe amuhendu ym, aja ihē ama'e ta. (Aja rahā, ihē rehe nde erehendu ym ta.) Aja rahā, amō ta ihēma'e pyrātāha ke ukwa katu ta tī. A'erehe nde kapitā keruhū aja ihē amu'am. Aja rahā, amō amō hekoha pe har ta aja ukwa katu ta tī. Ihē riki pyrātā te hū, aja ukwa ta” aja riki panduha ihī.

Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke rehe pyrara a'e usak. Tupā rehe hendu tar ym, ame'ē ta pe: “Mā peja ixo” aja Tupā. (A'erehe Tupā jō putar ame'ē ke a'e ma'ema'e katu, aja mujekwa katu.)

Ngā rehe pyrara Tupā usak.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta rehe Tupā parahy.

¹⁹ Aja rahā, pehē ngī har amō pandu ta ihē pe my: “Katu ym aja. Tupā putar, a'erehe ngā rehe a'e pyrara usak. Aja rahā: ‘Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e' aja Tupā pandu ym ta me'ē te'e. Tupā putariha ke mukanim ym te ta awa.” Aja ihē pe amō pandu my? ²⁰ Mā! Sa'e! Aja Tupā pe je'ēha emu-jywyr ym exo. Pesarahā! Tujuk pander ke amō mujā rahā, mujāha pe pander pandu: “Ma'erehe ihē ke nde eremujā my?” aja pander pandu ym. ²¹ Pesarahā! Pander ke amō mujā rahā, a'e putar aja ame'ē pander ke tujuk ke te'e mujā. Tujuk jo'ok. Pe, ame'ē ke te'e mokōi pander a'e mujā. Peteī

pander pe wera rahā pame katu te ma'e ke mupupur. Amō pander anī. Ma'e huryha mujā rahā jō, ame'ē pe ma'e ke mupupur. Katu te ame'ē ke ame'ē pander, a'erehe huryha rehe jō ma'e ke mupupur.

²² Ame'ē pander mujāha aja Tupā tī. A'e ma'ema'eha riki mujāha aja tī. A'e putar, aja a'e ma'ema'e. Amō ke pander aja saka tī. Amō ta pe a'e parahyha ke a'e mujesak tar katu. Mupyrara tate ame'ē ta ke a'eta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe ame'ē ta rehe parahy a'e. Ame'ē ta pe pyrātāha ke mujesak tar katu tī. Pahar parahy. Anī. Aja ym. I'i harō. Aja rahā, ipy'a ke muruwak ta my? A'erehe i'i a'e harō. ²³ Amō ta pe a'e katu te ha ke a'e mujesak tar katu tī. A'erehe i'i a'e harō tī. Pe, jande pe ima'e pyrātā te ha ke a'e mujesak tī. A'e pyrara usak ame'ē ta ke jande. Yman jande pe ima'e pyrātā te ha ke a'e mujekwa ta, aja a'e ukwa. Pe, mujekwa tī. ²⁴ Pe, jande riki a'e putar ame'ē ta ke jande. A'e pandu: "Ihē kotyhar ta ke pehē" aja jande pe. Ame'ē ta ngi har jundéu awa ta ke. Amō riki jundéu awa aja ym ame'ē ta ke tī. ²⁵ Yman Tupā je'ēha rehe Oséi mupinim. Kuja Tupā pandu ame'ē ke a'e mupinim. Tupā pandu:

"Ihē kotyhar aja ym ame'ē ta pe ihē apandu ta: 'Ihē kotyhar ta ke pehē apo 'y' aja.

Amō ta riki ihē apy'a ym ame'ē ta ke. Ame'ē ta pe ihē apandu ta: 'Ihē apy'a katu ame'ē ta ke pehē apo 'y' aja.

²⁶ Amō renda pe amō ixo rahā, ihē apandu: 'Ihē kotyhar ta ke aja ym pehē' aja.

Ame'ē renda ke pe ihē apandu ta: 'Ihē riki ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. Ihē ra'yr ta ke pehē apo 'y' " aja Oséi mupinim. (Aja rahā, Tupā putar ame'ē ta ke a'e jo'ok, aja mujekwa.)

²⁷ Yman jundéu awa ta rehe har Isai mupinim tī:

—Y ramūi rymy'y rehe ywy ku'i heta te hū. Aja jundéu awa ta heta te hū tipe tī. Ame'ē ta ngi har heta ym ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta. ²⁸ Kome'ē ywy keruhū pe har ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē angaha ke rehe i'i a'e harō ym ta. Pahar mupyrara ta — aja Isai mupinim. (A'erehe heta ym jundéu awa ta ke Tupā muhā katu ta aja mujekwa.)

²⁹ Yman amō we Isai mupinim tī: "Tupā riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Heta ym jundéu awa ta ke a'e mupyta ym rahā, jundéu awa ta nixói te ta tipe.

Sondo ok ta pe har ta aja jundéu awa ta nixói te ta tipe. Ngomo ok ta pe har ta aja nixói te ta tipe tī" aja Isai mupinim. (A'erehe heta ym jundéu awa ta ke Tupā muhā katu ta, aja mujekwa katu.)

Myrandu katuriki jundéu awa ta pe katu tī

³⁰ Upa aja rahā, kuja japandu katu. "Myja me'ē Tupā pe katu te aja jande jaxo my" aja jundéu awa aja ym ame'ē ta putar ym. Kekar aja ym ixo. Anī. Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe ame'ē ta pe Tupā pandu: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe" aja riki. ³¹ Jundéu awa ta anī. Ma'e je'ēha rehe a'eta kekara. Ame'ē pe: "Myja me'ē Tupā pe a'eta katu te my" aja a'eta putar tipe. Kekar tipe tī. ³² Ma'erehe mahem ym my? Jesu Kirisutu rehe jurujar ym, a'erehe mahem ym. A'eta ma'ema'eha jō riki katu, aja a'eta ukwaha naī. A'erehe Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar tar ym. Kirisutu riki ita aja saka. Ame'ē rehe ipy tukwa. Tukwa rahā, u'ar u'ar. Ukwa ym, a'erehe u'ar u'ar, ame'ēja saka. ³³ Ame'ē rehe har

Tupã je'êha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu:

“Pesarahã! Siã ok ta pe ita ke ihẽ amoĩ ta.

Ame'ẽ rehe ipy ke ngã tukwa tukwa ta. Pe, u'ar u'ar ta.

Pe, amõ jurujar katu ehe rahã, pandu ta jupe: ‘Mã! Katu hũ’ aja ta” aja Tupã pandu.

Aja panduha ihĩ. (Kirisutu riki ame'ẽ ita aja saka. Heta jundéu awa ta jurujar tar ym ehe. U'ar u'ar ame'êja saka. Aja rahã, mai, ame'êja saka ixo. “Siã” aja pandu rahã: “Jerusarẽ ok ta ke” aja mujekwa.)

10

¹ Ihẽ mu ta! Kuja ihẽ aputar katu. Ihẽ Páu. Upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu, aja ihẽ aputar katu. Ame'ẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu riki. Jundéu awa ta riki ihẽ anam ta. ² Tupã rehe a'eta ipy'a ke moĩ moĩ katu tipe, aja ihẽ apandu katu pehẽ pe. Anĩ. Úkwa ha rupi ym Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ. ³ Myja me'ẽ Tupã pandu my: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixóí te pehẽ pe” aja. Ame'ẽ ke jundéu awa ta ukwa ym. A'erehe myja me'ẽ Tupã namõ katu te my, ame'ẽ ke ima'e ukwaha namõ kekar kekar tipe. A'erehe a'eta pandu ym: “Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu ta” aja. Anĩ. Ima'e ukwaha namõ kekar tipe. ⁴ Kirisutu uwyr. A'erehe amõ jurujar katu ehe rahã, upa katu te Moise je'êha rehe hendu katu, ame'êja saka. A'erehe Moise je'êha ke Kirisutu mumba, ame'êja saka riki. Aja rahã, Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixóí te nde pe” aja riki.

Tupã muhã katu ame'ẽ ta ke

⁵ Moise je'êha rehe hendu katu ame'ẽ ta myja me'ẽ Tupã koty katu te aja ixo ta my. Ame'ẽ rehe har

Moise mupinim. Kuja. “Je'êha mujekwa aja amõ ma'ema'e rahã, a'e ixo katu ta. Hury katu ta” aja riki. (Ame'ẽ Moise je'êha rehe hendu katuha hãtã ma'eha. Kirisutu rehe jurujar katuha, anĩ. Hãtã ym ma'eha.) ⁶ Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixóí te nde pe” aja. Ame'ẽ panduha riki Tupã je'êha rehe panduha ihĩ. Kuja:

“Pepandu ym pehẽ jupe: ‘Awa riki ywa pe oho ta my?’ aja.” (Aja rahã, awa riki Kirisutu pe pandu ta oho my: “Kome'ẽ ywy keruhũ pe ewygy ejur” aja pandu riki.)

Upa a'e uwyr, a'erehe aja pandu ym ta me'ẽ te'e ipe. ⁷ Amõ we ti.

“Pehẽ pepandu ym pehẽ jupe ti: ‘Awa riki itakwar keruhũ pe ixo ta oho my?’ aja.” (Aja rahã, awa riki Kirisutu ke mukwera katu ta muhem my, aja pandu riki.)

Tupã upa mukwera katu muhem riki, a'erehe aja pandu ym te ta me'ẽ te'e. ⁸ Tupã je'êha rehe kuja panduha ihĩ. “Myrandu ke Tupã mujekwa, ame'ẽ riki pehĩ. Nde erepandu riki. Nde erekwa riki” aja panduha ihĩ. Ame'ẽ myrandu kuja. Tupã rehe nde erejurujar katu ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ke japandu pandu. ⁹ Amõ ta ruwa koty nde erepandu: “Jesu riki ihẽma'e sawa'e te. Manõha ngi Jesu ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ẽ rehe ihẽ ajurujar katu.” Aja nde erepandu rahã, nde ke Tupã muhã katu ta. ¹⁰ Jesu rehe jande jajurujar katu rahã, Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixóí te pehẽ pe” aja. Pe, ame'ẽ jajurujar katuha ke amõ ta ruwa koty japandu rahã, jande ke Tupã muhã katu. ¹¹ Tupã je'êha rehe kuja panduha ihĩ.

“Amõ jurujar katu ehe rahã, jupandu ym ta jupe: ‘Mã!

Jaxer' aja ym ta" aja panduha ihĩ. Katu ta.

¹² Tupã pe upa awa ta juja katu te riki. Jundéu awa ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta. Upa katu te juja katu te. Myja me'ẽ upa ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta my? Ame'ẽ riki juja katu te. Upa awa ta pe peteihar jô riki jandema'e sawa'e te ixo. Tupã ke a'e. Inamõ pandu pandu ame'ẽ ta pe katu ame'ẽ ke a'e te'e me'ẽ me'ẽ katu te hũ. ¹³ Kuja riki Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: "Jandema'e sawa'e te pe amõ pandu: 'Ihẽ ke emuhã katu' aja. Upa aja pandu ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta" aja panduha ihĩ.

¹⁴ Aja rahã, amõ jurujar ym ehe rahã: "Ihẽ ke emuhã katu" aja marã ka ym a'e panduha. Pe, myrandu ke hendu ym rahã, marã ka ym jurujar katuha ehe. Pe, myrandu ke amõ pandu ym oho rahã, marã ka ym henduha. ¹⁵ Pe, myrandu rahoha ke Tupã mondo ym rahã, marã ka ym myrandu ke panduha awa. Pesarahã! Myrandu rahoha ke Tupã mondo riki. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: "Myrandu katu ke pandu ame'ẽ ta uwyr ixo. Mã! Katu te ame'ẽ uwyriha ke" aja panduha ihĩ.

¹⁶ Myrandu katu rehe upa katu te jurujar katu my? Anĩ. Upa katu te aja ym. Aja riki Isai mupinim tĩ. "Sawa'e! Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe jurujar ym awa" aja mupinim. ¹⁷ Aja rahã, kuja riki. Kirisutu rehe har amõ pandu pandu, ame'ẽ riki myrandu ke. Pe, myrandu rehe amõ hendu rahã, Kirisutu rehe jurujar katu.

¹⁸ Myja me'ẽ jundéu awa ta my? Aja ihẽ apandu. Myrandu ke a'eta hendu ym my? Ame'ẽ jete har te my? Jete har ym. Hendu riki. Kuja myrandu rehe har Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"A'eta pandu, ame'ẽ panduha riki kome'ẽ ywy keruhũ rupi

amõ pandu pandu oho. Ame'ẽ panduha ke upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta hendu" aja panduha ihĩ.

¹⁹ Pe, ihẽ apandu tĩ. Myrandu ke jundéu awa ta hendu rahã, ukwa ym my? Anĩ. Ukwa riki. Moise riki pandu py ame'ẽ ke a'e. Kuja. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe har Tupã pandu:

"'Awa ta ym ame'ẽ ta ke peme'ẽ ta' aja jundéu awa ta ukwaha naĩ. Ame'ẽ ta rehe ihẽ riki katu asak ta. A'erehe jundéu awa ta jyty'ym ta ame'ẽ ta rehe.

'Ka'u te'e ame'ẽ ta ke peme'ẽ ta' aja jundéu awa ta ukwaha naĩ. (Ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta: 'Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe' aja.) A'erehe ame'ẽ ta rehe jundéu awa ta parahy ta" aja Tupã pandu. Aja Moise mupinim.

("Peme'ẽ ta" aja pandu rahã: "Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta" aja mujekwa katu.) ²⁰ Isai aja tĩ. Kyje ym ha namõ Tupã pandu ame'ẽ ke a'e mupinim. Kuja Tupã pandu:

"Ihẽ rehe kekar ym ame'ẽ ta riki ihẽ ke mahem.

'Myp ihĩ my?' aja pandu ame'ẽ ta pe ihẽ juehe har amujekwa" aja Tupã pandu. Aja Isai mupinim. (Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ehe, aja mujekwa.)

²¹ Amõ we jundéu awa ta rehe har Isai mupinim. Kuja. Tupã pandu:

"Wera rahã pame katu te ihẽ apandu: 'Ihẽ koty pejywy' aja jundéu awa ta pe.

Anĩ riki. Hendu ym ame'ẽ ta ke a'eta. 'Tupã ke japutar ym' aja pandu ame'ẽ ta ke a'eta" aja Tupã pandu. Aja Isai mupinim.

11

Jundéu awa ta rehe Tupã pyrara usak

¹ “Jundéu awa ta ke ihê aputar ym” aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym. Aja ihê akwa katu. Ihê ke a'e ombor ym. Ihê Páu. Jundéu awa ke ihê tĩ. A'erehe jundéu awa ta ke a'e ombor ym tĩ, aja akwa katu. Ihê jundéu awa ke tĩ. Amarã rainõ ke ihê. Ymanihar te ihê ramũi riki Menjamĩ. Jundéu awa ke a'e tĩ. ²Jundéu awa ta ke Tupã ombor ym. Yman te jundéu awa ta nixói rĩ. Tupã pandu: “Ihê kotyhar wan ta” aja. Eri rehe har Tupã je'êha rehe panduha ihĩ tĩ. Ame'ê ke pekwa riki. Jundéu awa ta ke Tupã ombor ym, aja Eri panduha mujekwa tĩ. Jundéu awa ta rehe har Eri je'ê je'ê hũ Tupã pe.

³ —Sawa'e! Ne je'êha pandu ame'ê ta ke jundéu awa ta jukwa jukwa hũ. Nde rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ, ame'ê renda ke a'eta upa mujaxer. Ne je'êha pandu ame'ê ta ngi har ihê jõ riki axo. Pe, ihê ke a'eta jukwa tar katu tĩ — aja Eri.

⁴ Kuja Tupã pandu ipe:

—Anĩ. Ne jõ ym. Amõ heta ihê rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ê ta ixo. Kuja, 7.000 hetaha ixo. Ame'ê ta Mbáu rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym. (Mbáu riki tupãran ke) — aja riki Eri pe Tupã pandu.

⁵ Aja jundéu awa ta ke Tupã ombor ym, aja mujekwa. Aja apo tĩ. Heta ym ame'ê ta rehe Tupã pyrara usak. A'erehe ame'ê ta pe Tupã pandu. “Ihê kotyhar ta ke pehê” aja. (A'erehe upa ombor ym aja mujekwa katu.) ⁶ Ma'e katu ame'ê ke a'eta ma'ema'e, a'erehe ame'ê ta pe Tupã pandu my? “Ihê kotyhar ta ke pehê.” Anĩ. Aja ym. Ame'ê ta rehe a'e pyrara usak, a'erehe jõ aja a'e pandu. Ma'e ke a'eta ma'ema'e, a'erehe: “Ihê kotyhar ta ke pehê” aja Tupã pandu my? Aja rahã,

pyrara usakiha namõ: “Ihê kotyhar ta ke pehê” aja Tupã pandu ym ta tipe. Anĩ. A'eta ma'e ke ma'ema'e, a'erehe: “Ihê kotyhar ta ke pehê” aja Tupã pandu ym te. (Pyrara usak, a'erehe: “Ihê kotyhar ta ke pehê” aja Tupã pandu katu.)

⁷ Myja me'ê Tupã koty katu ta awa my? Myja me'ê Tupã pandu my: “Pehê katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehê pe” aja. Ame'ê ke jundéu awa ta kekar tipe. Heta ym ame'ê ta jõ mahem riki. Ame'ê ta pe jõ Tupã pandu: “Ihê kotyhar ta ke pehê.” Amõ hetaha ta pe anĩ. Ipyakwar ym ame'êja saka ixo. (A'erehe Tupã pandu, ame'ê ke rehe hendu ym.)

⁸ Tupã je'êha rehe kuja panduha ihĩ: “Iãkã ke Tupã mujanam rãi. A'erehe a'eta ukwa ym ma'e ke. Yman aja ixo. Apo aja ixo tĩ. Jundéu awa ta ukwa ym tĩ” aja panduha ihĩ. ⁹ Aja Ndawi mupinim tĩ. Kuja: “Awa mi'u matyriha rehe hurry katu ixo, aja ukwaha naĩ. Mã peja ame'ê ta ke Tupã pyhyk. Pe, ame'ê ta ke mupyrara tĩ.

¹⁰ Mã peja a'eta reha ke emuwe. Aja rahã, usak ym ta ma'e ke, aja ixo ta. Ukwa ym ta ma'e ke.

Pe, mã peja ma'e puhýiha ke emoĩ xupe pe, ame'êja saka. Aja rahã, pyrara aja ixo ta. Aja te'eha ixo ta” aja Ndawi mupinim jundéu awa ta rehe har.

¹¹ Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar ym. A'erehe ame'ê ta ke Tupã ombor my? Aja te'eha ombor my? Anĩ. Aja ym ixo, aja ihê apandu. Jurujar ym jundéu awa ta. Ame'ê riki a'etama'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. A'erehe jundéu awa aja ym ame'ê ta pe Kirisutu rehe har amõ ta pandu pandu. A'erehe ame'ê ta jurujar katu ehe. Jundéu awa aja ym ame'ê ta jurujar katu ehe. A'erehe ame'ê ta ke Tupã muhã

katu. Aja jundéu awa ta ke Tupā mujty'ym. (Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe jundéu awa ta jyty'ym.)¹² Jurujar ym jundéu awa ta. Ame'ē riki a'etama'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. A'erehe upa kome'ē wyw keruhū pe har ta pe katu ame'ē ke Tupā te'e me'ē katu. Jundéu awa ta hendu ym ehe, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta pe ma'e katu ame'ē ke Tupā te'e me'ē katu riki tī. Apo aja rahā, Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu rahā, i'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke Tupā te'e me'ē ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe Tupā te'e me'ē ta.

Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta

¹³ Jundéu awa aja ym me'ē ta! Pehē pe ihē apandu apo. Pehē koty ihē ke Kirisutu mondo. Myrandu katu ke ihē apandu pandu, a'erehe ihē ke mondo. A'erehe ihē rury katu ihē. ¹⁴ Pehē koty ihē apandu pandu oho, a'erehe pehē rehe jundéu awa ta jyty'ym my? Aja ihē ama'ema'e tar katu. Pehē rehe jyty'ym aja a'eta ixo rahā, Kirisutu rehe a'eta jurujar katu ta my tī. Aja rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta tī. ¹⁵ Jundéu awa ta rehe har Tupā pandu: “Pehē ke ihē aputar ym” aja. A'erehe upa amō awa ta ke ehe katu ame'ē ta aja Tupā muruwak. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke ehe katu ame'ē ta aja Tupā muruwak. Aja rahā, jundéu awa ta pe: “Pehē ke ihē aputar” aja Tupā pandu rahā, mā i'ar koty te we hū jundéu awa aja ym ame'ē ta pe katu te hū ta. Manōha ngi amō kwera katu uhem, aja saka ta. Katu te hū ta.

¹⁶ Mbeju ke jundéu awa ta pyhyk. Tupā rehe ipy'a ke moī moī rahā, ta'yr mi mbeju ke mopok. Pe, pandu: “Ko nema'e” aja Tupā pe. Aja rahā, ame'ē ta'yr mi riki Tupāma'e, ame'ēja saka. Aja rahā, wetep Tupāma'e tī. Aja saka riki

jundéu awa ta tī. Amarā riki jundéu awa jepy ke a'e, ame'ēja saka. Ta'yr mi ame'ē ke, ame'ēja saka riki. Tupā kotyhar ke a'e. Aja rahā, hainō ta riki Tupā kotyhar ta ke tī. (Wetep ame'ēja saka tī. “Ta'yr mi” aja pandu rahā, upa katu te jundéu awa ta ke Tupā ombor ym, aja mujekwa katu.)

Amarā riki myra rapo aja saka tī. Hainō ta riki ame'ē myra rākā aja saka. Hapo riki Tupā kotyhar rahā, upa myra rākā aja tī. Tupā kotyhar ta tī. Aja rahā, upa jundéu awa ta riki Tupā kotyhar ta tī.

¹⁷ Pe, amō ma'eywa'y riki hok rake i'āi. Pe, hākā upen riki. A'erehe ijar amō'y rākā ke mujar ehe. Te'e uhem, ame'ē ma'eywa'y ngi hākā jo'ok. Ame'ē ke mujar ehe. Hākā upen ame'ē riki jundéu awa ta aja saka. Ame'ē ta ke Tupā ombor. Pe, amō rākā ke mujar ehe. Ame'ē riki pehē aja saka. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē. Mujar rahā, ixotyhar ta ke pehē aja Tupā muruwak. Aja rahā, jundéu awa ta aja pehē pe katu ame'ē ke Tupā te'e me'ē tī. ¹⁸ Hākā upen, aja jundéu awa ta ke Tupā ombor. “Katu ym jundéu awa ta” aja mā peja ym pepandu pehē. Hākā aja jō pehē. A'erehe kuja: “Jande jō riki katu te” aja mā peja ym pepandu. Pesarahā! Hākā riki pyrātāha ke hapo pe mondo ym. Anī. Hapo riki hākā pe pyrātāha ke mondo. Aja pehē tī. Myra rākā aja jō pehē. Jundéu awa ta riki hapo aja saka. (Aja rahā, jundéu awa ta riki jundéu awa aja ym ame'ē ta pe pyrātāha mondo ixo, ame'ēja saka.)

¹⁹ Pe, kuja pepandu ta my? “Sa'e! Hākā te ke amō mupen riki. Aja rahā, jundéu awa ta ke Tupā ombor riki. Pe, ame'ē ta renda ke pe jande ke moī, ame'ēja saka riki” aja. ²⁰⁻²¹ A'e tŷy. Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar ym, a'erehe a'eta ke Tupā ombor. (Hākā mupen

ame'ēja saka.) Kirisutu rehe pehē pejurujar katu, a'erehe jundéu awa ta renda ke pe pehē riki Tupā kotyhar ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē. Pehē katu te pehē jupe, aja ym pexo. Pehē ke Tupā ombor ta my tī, ame'ē ngi pekyje pexo. Jundéu awa ta riki hākā te, ame'ēja saka riki. Kirisutu rehe jurujar ym, a'erehe a'eta ke Tupā ombor. Pehē aja tī. Pejuruariha ke pehijar rahā, pehē ke a'e ombor ta tī. A'erehe ame'ē ngi pekyje pexo. ²² Aja rahā, myja me'ē Tupā ipy'a katu ame'ē ke jakwa my? Myja me'ē a'e mupyrara ame'ē ke jakwa my tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'e mupyrara. Pehē rehe a'e ipy'a katu. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe rahā, pehē rehe a'e ipy'a katu. Aja ym pexo rahā, pehē ke a'e ombor ta tī.

²³ Pe, ipy'a ke jundéu awa ta muruwak, pe, Kirisutu rehe jurujar katu rahā, ixotyhar ta ke aja Tupā muruwak ta kŷ tī. Hākā te ke i'y te rehe mujywy, ame'ēja saka. Aja Tupā ma'e katu. Pyrātā te hū a'e. ²⁴ Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē. Ka'a pe har myra rākā aja saka pehē. Ame'ē rākā upen, ame'ē ke ma'eywa'y katu ame'ē rehe mujar. Hātā ame'ē ma'eha. Aja rahā, ixotyhar ta ke aja pehē ke Tupā muruwak. Jundéu awa ta riki ma'eywa'y katu aja saka. Ma'eywa'y katu rākā upen, pe, ame'ē ke ombor. Aja jundéu awa ta ke Tupā ombor. Apo henda te ke pe ame'ē rākā te ke mujar tī. Ame'ē hātā ym ma'eha. Aja rahā, jundéu awa ta ke ixotyhar ta aja Tupā muruwak ta tī. Ame'ē hātā ym ma'eha. Kirisutu rehe a'eta jurujar katu ta, a'erehe ixotyhar ta aja Tupā muruwak ta riki. Hātā ym ame'ē ma'eha.

Upa ngā rehe pyrara Tupā usak

²⁵ Ihē mu ta! Yman ma'e jetehar te ke ukwa ym awa. Ame'ē ke

pekwa apo, aja ihē aputar. Ame'ē ke pekwa rahā: “Mā! Jande jakwa katu te jande” aja ym pekwa pekwa ta pexo. Kuja riki. Jundéu awa ta pandu: “Kirisutu rehe jande jajurujar tar ym” aja. Aja tapijar te'e we pandu ym ta. Heta hū jundéu awa aja ym ame'ē ta Tupā kotyhar ta aja a'e muruwak. Ame'ē hetaha a'ewan jō rahā, Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu ta tī. ²⁶ Myja me'ē jundéu awa ta ke Tupā muhā katu ta my? Ame'ē rehe har Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kuja riki:

“Siā ok ta ngi muhāha uwyr ta. Jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ē ke muhāha harāi ta. A'eta rehe ipy'a ke a'e mujywyr ta.

²⁷ Tupā pandu: ‘Jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'eta rehe ihē py'a amujywyr ta.

Aja rahā, ihē kotyhar ta aja a'eta ke ihē amuruwak ta. Aja yman ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e riki' aja Tupā pandu.” Aja panduha ihī. (“Siā ok ta” aja pandu rahā: “Jundéu awa ta ke” aja mujekwa katu.)

²⁸ Myrandu katu rehe har jundéu awa ta pandu: “Jande japutar ym” aja. A'erehe Tupā ruwajan ta aja a'eta ixo. “Japutar ym” aja a'eta pandu, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke amō ta pandu pandu oho. Yman jundéu awa ramūi ta pe Tupā pandu. “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja a'e. A'erehe apo jundéu awa ta riki ehe katu me'ē ta aja ixo rī. ²⁹ Ipy'a pe Tupā ukwa ukwa, ame'ē ke amō koty muruwak ym. A'erehe a'e jo'ok ame'ē ta rehe har amō koty Tupā ukwa ukwa ym ixo. Ma'e katuha ke Tupā me'ē, ame'ē rehe har amō koty Tupā ukwa ukwa ym ixo tī. Mujywyriha pandu ym tī. A'erehe

ehe katu ame'ë ta aja apo jundéu awa ta ixo rí.

³⁰ Jundéu awa aja ym ame'ë ta! Yman Tupã rehe pehendú ym. Apo pehë rehe Tupã pyrara usak katu 'y. Jundéu awa ta hendu ym ehe, a'erehe pehë rehe a'e pyrara usak katu apo 'y. ³¹ Aja pehë rehe pyrara Tupã usak. A'erehe jundéu awa ta hendu ym ehe. Aja rahã, apo a'eta rehe Tupã pyrara usak ta tí. ³² Upa awa ta hendu ym ehe. Jundéu awa ta aja. Jundéu awa aja ym ame'ë ta aja tí. Tupã pandu: "Mã peja hendu ym ame'ë ta aja te'e ixo" aja. Upa awa ta aja rahã, ame'ë ta rehe Tupã pyrara usak. Aja a'e mujekwa. Aja rahã, ixoty ipy'a ke muruwak ta my.

Tupã riki katu te ame'ë ke a'e

³³ Mã! Katu te ame'ë ke Tupã. Ukwa katu te a'e. Upa katu te ma'e ke a'e ukwa katu. Myja me'ë a'e ukwa ukwa ixo my? Ukwa ym awa. A'e ma'e rahã, ma'erehe aja a'e ma'e my? Ukwa ym awa tí.

³⁴ Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ: "Jandema'e sawa'e te ukwa ukwa ixo, ame'ë ke amõ ukwa my? Anĩ. Ukwa ym awa.

'Ihë riki Tupã ke amu'e' aja pandu ym te awa. Marã ka ym mu'eha.

³⁵ Awa riki ma'e ke me'ë ipe my? Pe, pandu ipe: 'Apo ma'e ke ihë pe emujywyr' aja riki. Anĩ. Aja pandu ym te awa" aja panduha ihĩ.

³⁶ Upa katu te ma'e ke a'e mujã. Upa katu te ma'e ke ixo, ame'ë riki a'e je'ëha rupi ixo katu. Upa ma'e ke ixo, a'erehe japandu: "Ne jõ riki je'ëha te nde erereko" aja. Mã peja Tupã pe japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja. Mã peja aja te'e ta japandu. A'e tÿ. Amen.

12

Tupã putar ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e

¹ Ihë mu ta! Pesarahã! Pehë rehe Tupã pyrara usak, a'erehe ihë apandu pehë pe. Tupã pe pepandu: "Ihë jar aja nde exo katu" aja. "Jande jaxo rahã, nde pe te'e jande jajume'ë katu jande ke" aja pepandu ipe. Aja rahã, a'e putar ame'ë ke jõ pema'ema'e katu. Aja pehë py'a pemoĩ moĩ te ehe. A'e ke pemuhury katu tí. ² Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ukwa ukwa ixo, aja pema'ema'e ym. Pehë py'a ke mupyahu, aja mã peja Tupã mujã. Aja rahã, a'e putar ame'ë ke pekwa katu ta. Ma'e katu ame'ë ke pekwa katu ta. Ma'e riki a'e ke muhury katu, ame'ë ke pekwa katu ta tí. A'e putar ame'ë ke upa katu te pema'ema'e, ame'ë ke pekwa katu ta tí.

³ Ihë Páu. Ihë rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe ima'e je'ëha ke ihë apandu pandu. Aja ihë ke a'e mondo. A'erehe pehë pe ihë apandu katu: "Pehë katu te ame'ë ke pehë" aja ym pekwa pekwa pexo. Jetehar te pehë juehe har pekwa pekwa pexo. Myja me'ë pyrãtãha ke a'e muwyr, aja pema'ema'e. Pyrãtãha ke pehë pe Tupã muwyr, a'erehe pehë py'a pemapyk katu te ehe aja Tupãma'e parakyha ke pema'ema'e. Ta'yr mi muwyr rahã, aja pema'ema'e tí. Aja jetehar te pehë juehe har pekwa pekwa pexo. ⁴ Jande rete riki peteïhar. Pe, heta ma'e ke ihĩ. Awa jywa ke. Awa py ke. Awa tymã ke. Aja heta. Aja pame katu te ame'ë namõ ma'e ke ma'ema'e katu. ⁵ Jande aja tí. Tupãma'e ke jande. Heta te hũ jande. (Hete rehe heta ma'e ihĩ,) aja jande reta tí. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe peteïhar aja jaxo. Hete riki peteïhar aja ixo.

⁶ Jande pe pame katu te pyrãtãha ke Tupã muwyr. A'erehe a'e muwyrriha aja, ima'e parakyha ke jama'ema'e katu ta me'ë te'e. Tupã je'ëha ke japandu rahã, pyrãtãha

ke a'e muwyr. Ame'ë namõ Tupã je'ëha japandu pandu ta me'ë te'e. ⁷ Amõ Jesu kotyhar ta namõ ma'e ke jama'ema'e katu rahã, pyrãtãha ke Tupã muwyr. Ame'ë namõ jama'ema'e katu ta me'ë te'e. Tupã je'ëha ke jamu'e rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ë namõ jande jamu'e ta me'ë te'e. ⁸ Jesu kotyhar ta py'a ke jamãtã rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ë namõ jamãtã ta me'ë te'e. Ima'e ym te ame'ë ta rehe kyty'ÿ ym rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ë namõ kyty'ÿ ym ta me'ë te'e. Kapitã aja amõ ixo rahã, mã peja eparaky katu te. Amõ rehe pyrara usak rahã, mã peja hury katuha namõ epyrara esak ehe.

⁹ Jetehar rupi amõ ta rehe amõ ipy'a katu ta me'ë te'e. Te'eha rupi anĩ. Mã peja jaxer ai ma'ema'eha ke peputar ym. Katu ame'ë ke jõ pema'ema'e tar katu pexo. ¹⁰ Imu ta ipy'a katu a'eta juehe. Pehë johu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe imu ta aja pexo. A'erehe mã peja pehë pepy'a katu pehë juehe pexo. Mã peja amõ ta riki katu ame'ë ta ke aja pahar pekwa pekwa pehë juehe pexo. ¹¹ Pejty'ym aja ym pexo. Peparaky katu pexo. Pehë rury katuha rupi jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke pema'ema'e. (Tupã je'ëha ke pepandu pandu, ame'ë riki pehẽma'e parakyha.) ¹² Pehë ruhãha rehe peharõ pexo, a'erehe pehë rury katu pexo. Pehë ke amõ ta mupyrara rahã, pehë py'ahu te'e pehendu pexo. Upa ma'e ke uhyk, ame'ë rehe har Tupã namõ pepandu pandu katu. ¹³ Amõ amõ Jesu kotyhar ta riki ima'e ym te. Ame'ë ta rehe pekyty'ÿ ym. Jesu kotyhar ta rehe pesak ramõ te, ame'ë ta ke pehë rok pe pemupyta katu.

¹⁴ Pehë ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mupyrara rahã, Tupã pe: "Katu ame'ë ke emuwyr ame'ë ta

pe" aja pepandu. "Mã! Ame'ë ta ke emupyrara" aja Tupã pe pepandu ym. ¹⁵ Amõ ta hury katu aja ixo rahã, a'eta namõ pehë rury katu pexo tĩ. Amõ ta pyai aja ixo rahã, a'eta namõ pepyai pexo tĩ. ¹⁶ Amõ ta namõ pehë juehe katu pexo. "Katu te jande" aja ym pehë juehe har pekwa pekwa pexo. Amõ ta pe ma'e ke pema'ema'e rahã, te'e paraky aja pexo. Ame'ë ke pema'ema'e katu. Pehë jõ pekwa katu aja ym pekwa pekwa pexo. ¹⁷ Pehë pe ma'e jaxer ai ame'ë ke amõ ma'e rahã, juja katu te pemujywywyr ym ipe tĩ. Ma'e jaxer ai ame'ë ke pema'e ym ipe tĩ. "Katu ame'ë ke ko" aja amõ ta ukwa, ame'ë ke pema'ema'e katu. ¹⁸ Pehẽrahã! Upa amõ ta namõ jumai ym ha aja pexo katu.

¹⁹ Ihẽ rehe katu me'ë ta! Pehë pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, juja katu te pemujywywyr ym ipe. Anĩ. Kuja pekwa katu. Ame'ë ta ke Tupã jõ riki mupyrara katu ta. "Anĩ ta ihẽ. Ame'ë ke Tupã riki mupyrara katu ta" aja pekwa pekwa pexo. Pesarahã! Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu:

" 'Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ke ihẽ riki amupyrara ta.

Ame'ë ta ma'ema'eha, aja ihẽ riki amujywywyr ta a'eta pe' aja Tupã pandu." Aja panduha ihĩ. A'erehe pehë atu ma'e peka'u te'eha ke pemujywywyr ym ngã pe.

²⁰ Amõ we tĩ. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ.

"Ne ruwajan myahy rahã, ne mi'u ke eme'ë ipe tĩ.

Jyngwéi rahã, y ke eme'ë ipe tĩ.

Aja katu te ame'ë ke nde erema'e ipe. (Aja rahã, Tupã koty ipy'a ke ame'ë muruwak ta my)" aja panduha ihĩ.

²¹ "Jaho! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e jaho!" aja amõ pandu pehë

pe rahā, kuja pepandu katu: “Anī. Aja ym ta jande” aja pepandu katu. Amō koty pema'e. Ma'e katu ame'ē ke pema'e. Aja rahā, ame'ē ma'e ka'u te'eha ma'eha ke pemukanim.

13

Kapitā ta rehe hendu katu ta me'ē te'e

¹ Kapitā ta rehe upa katu te hendu katu ta me'ē te'e. Tupā putar, a'erehe ame'ē ta riki kapitā ta aja ixo. Ame'ē ta ke Tupā riki mu'am, ame'ēja saka. A'erehe ame'ē ta rehe ngā hendu katu ta me'ē te'e. ² Kapitā je'ēha rehe amō hendu ym rahā, Tupā rehe hendu ym tī. Kapitā ke Tupā mu'am, a'erehe Tupā rehe hendu ym tī. A'erehe amō hendu ym ehe rahā, a'e ke kapitā mahy ta. Ame'ē ke juehe juma'eha ke. ³ Awa riki kapitā ngi kyje my? Pesarahā! Katu ame'ē ke ma'ema'e ame'ē ta kyje ym ingi. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta jō kyje ingi. Kapitā ngi nde erekyje tar ym my? Aja rahā, katu ame'ē ke jō ema'ema'e. Aja rahā, nde pe a'e pandu ta: “Nde katu” aja. ⁴ Tupāma'e miasu aja kapitā ta. A'erehe se katu aja nde erexo aja a'eta putar. A'erehe parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. Pe, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahā, ekyje ingi. A'e riki je'ēha te reko, a'erehe nde ke a'e mahy ta. A'erehe ekyje ingi. Tupāma'e miasu ke kapitā ta. Pe, sehar ngā ke a'eta mahy ta, aja Tupā mu'am. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke mahy ta. ⁵ A'erehe kapitā ta rehe nde erehendu katu ta me'ē te'e. Nde ke Tupā mupyrara ta, ame'ē ke jō ym. Amō we tī. Kuja nde erekwa tī. “Mā! Kapitā rehe ahendu katu ta me'ē te'e” aja nde py'a pe nde erekwa riki. A'erehe kapitā ta rehe nde erehendu katu ta me'ē te'e tī.

⁶ Tupā je'ēha rupi kapitā ta ma'ema'e. A'erehe ame'ē ta pe ta'yr mi tamatarer ke peme'ē ta me'ē te'e. Tupā me'ē, ame'ē parakyha ke kapitā ta ma'ema'e, a'erehe ta'yr mi tamatarer pehē peme'ē kapitā ta pe. “Impo” aja riki. Ame'ē namō parakyha ke kapitā ta ma'ema'e. ⁷ Ame'ē: “Impo” ke peme'ē katu kapitā ta pe. Pehē peme'ē ta me'ē te'e. Se pexo, a'erehe pehē ngi tamatarer ta'yr mi ame'ē ta matyr. Pexoha muhepyha, ame'ēja saka ame'ē. Ame'ē ke peme'ē katu. Ywy rehe pexo, a'erehe pehē ngi tamatarer ta'yr mi a'eta matyr. Ywy muhepyha, ame'ēja saka ame'ē. Ame'ē ke pehē peme'ē tī. A'eta je'ēha te reko, aja mā peja pekwa pekwa pexo. Ame'ē ta pe: “Pehē katu” aja mā peja pepandu. Pehendu katu ame'ē ta rehe tī.

Pehē pepy'a katu pehē juehe

⁸ Amō ta pe ma'e ke pemujy-wyr ta me'ē te'e. Tamatarer ke my? Pahar upa katu te pemujy-wyr katu. Kuja jō pemujy-wyriha upa ym. Pehē johu pepy'a katu pehē juehe pexo. Ame'ē pemujy-wyriha upa ym. (Tapijar te'e we pepy'a katu pehē juehe pexo.) Aja amō rehe amō ipy'a katu rahā, Moise je'ēha rehe hendu katu te, ame'ēja saka. ⁹ Kuja riki ame'ē panduha: “Amō kūjā rehe eka'u te'e ym. Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī. Amō ke ejukwa ym. Amōma'e ke emukanim ym. Amōma'e ke rehe nde py'a emoī ym” aja panduha ihī. Amō we panduha ihī tī. Upa katu te ame'ē ta je'ēha riki kuja peteihar aja saka. Kuja: “Nde erepy'a katu nde juehe, aja amō rehe epy'a katu tī” aja riki.

¹⁰ Amō rehe nde erepy'a katu rahā, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e ym ta ipe. A'erehe amō rehe nde erepy'a katu rahā,

upa katu te Moise je'ēha rehe nde erehendu katu.

¹¹ Aja johu pehē pepy'a katu pehē juehe pexo. Pehē pepak, aja pexo. Ame'ē angaha uhyk, ame'ēja saka. (Aja rahā, katu ame'ē ke pema'ema'e ta me'ē te'e.) Kirisutu rehe jande jajurujar katu py rahā, jande ke Tupā muhā katu. Arahā ame'ē muhāha angaha uhyk tate aja jakwa. Apo jajurujar katu py'ar koty te we tateha aja jakwa katu. A'erehe pehē pepak, aja pexo.

¹² Pytun upa tate. (Aja rahā, jande jaka'u te'eha jama'eha upa tate, ame'ēja saka.) Wera tate apo. (Aja rahā, jande ruhāha angaha uhyk tate.) Pytun rahā, ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Mā peja ame'ē ke ngi japutu'u. Tupā je'ēha mu'e, ame'ē jakwaha rupi ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jamuputu'u. Aja mā peja jaxo.

¹³ Jande jama'ema'eha ke amō ta usak, aja jaxo. A'erehe mā peja katu ame'ē ke jama'ema'e. Aja rahā kuja jaxo ym ta. Kawī ngi jaka'u ym ta. Amō kūjā rehe jaka'u te'e ym ta tī. Amō sawa'e rehe jaka'u te'e ym ta tī. Ma'e jama'eha rehe amō usak rahā, huxī riki. Ame'ē ke jama'e ym ta tī. Amō namō jajumai ym ta tī. Amō rehe jajyty'ym ym ta tī. ¹⁴ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ixo. Mā peja a'e aja jaxo tī. Katu te ame'ē ta ke aja jaxo tī. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu. Ame'ē ke pehē py'a pe pekwa pekwa pexo. Ame'ē ke ngi mā peja pemuputu'u katu.

14

Jesu kotyhar ta rehe har peje'ē je'ē ym pexo

¹ Pehē koty amō ta ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ē ta. Jesu rehe jurujar katu wan ame'ē ta ke a'eta. “Mā! Jande aja pekwa ym. Amō koty pekwa” aja peje'ē je'ē ym pexo. Anī. Pehē pejy'ar rahā: “Ko pejur katu” aja pepandu ngā pe. A'eta

po ke pepyhyk katu a'eta ngi tī.

² Amō ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. A'erehe upa katu te ma'e ke u'u. Upa so'o rukwer ke u'u katu. Tupāran ruwa koty so'o rukwer ke amō moī, ame'ē ke u'u katu tī. Amō ta anī. Jurujar katu wan ehe, Jesu rehe. A'erehe so'o rukwer ke u'u ym te. Tupāran ruwa koty so'o rukwer ke amō moī, ame'ē ke u'u tar ym. A'erehe upa katu te so'o rukwer ke u'u ym te. Ma'e ro jō u'u katu. Ma'eywa ke jō u'u tī.

³ Upa katu te so'o rukwer ke u'u ym ame'ē ta pe: “Mā! Katu ym aja. So'o rukwer ke pe'u” aja pandu ym tī. So'o rukwer ke u'u ym ame'ē ta aja pandu ym. So'o rukwer ke u'u ame'ē ta pe: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja Tupā pandu, a'erehe ame'ē ta rehe har mā peja peje'ē je'ē ym.

⁴ Amō ma'e miasu rehe har: “Katu ym a'e” aja mā peja pepandu ym. Kome'ē ywy keruhū ijar riki pandu ta: “Katu ame'ē ke a'e ma'ema'eha” aja. Anī rahā: “Katu ym a'e ma'ema'eha” aja. Jesu kotyhar ta anī. Kuja riki. Ame'ē ta pe jandema'e sawa'e tema'e pyrātāha ke muwyr, a'erehe katu ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e ta. Jandema'e sawa'e te riki pandu ta: “Pehē katu” aja ixotyhar ta pe. (A'erehe pehē pepandu ym.)

⁵ Amō ta pandu: “Kome'ē weraha katu te ame'ē ke. Jama'e ym ta ma'e ke. Japutu'u ta” aja riki. Amō ta anī. Wera rahā pame katu te riki juja katu te aja ukwa. (A'erehe wera rahā pame katu te paraky ixo.) Myja me'ē weraha katu my? Ame'ē rehe har pehē pame katu te pekwa pekwa pexo. ⁶ Ma'e weraha riki katu te ame'ē ke aja amō ta ukwaha. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moī moī tar katu, a'erehe weraha katu te aja ukwa. Upa so'o rukwer ke u'u ame'ē ke aja tī. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moī moī tar katu, a'erehe upa

so'o rukwer ke u'u riki. Tupā pe pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u nde riki eremuwyr jande pe” aja. Pe, u'u. So'o rukwer u'u ym ame'ē ta aja tī. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moī moī tar katu, a'erehe so'o rukwer ke u'u ym. Tupā pe pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u nde eremuwyr jande pe” aja. Pe, u'u. Juja katu te ngā. ⁷ Kome'ē ywy keruhū pe jaxo rahā, jande jeje jaxo ym. Jamanō rahā, japutar jande jupe a'erehe jamanō. Anī. Aja ym. ⁸ Jaxo rahā, jandema'e sawa'e te pe amō ta pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. A'erehe ko jaxo. Jamanō rahā, jandema'e sawa'e te pe amō ta pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Aja riki jamanōha. A'erehe jande jaxo rahā, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande. Jamanō rahā, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande tī. Juja katu te ngā. ⁹ Kirisutu manō. Pe, manōha ngi kwera katu uhem. Aja rahā, apo ixo ame'ē ta pandu: “Jandema'e sawa'e te ke nde” aja ipe. Manō ame'ē ta aja tī. Kwera rahā: “Jandema'e sawa'e te ke nde” aja ipe tī. A'erehe jande jeje jaxo ym. ¹⁰ Pehē ke tī. So'o rukwer u'u ym te ame'ē ta! Mā peja pehē mu ta rehe har peje'ē je'ē ym. “Pehē katu ym” aja pepandu ym. So'o rukwer u'u ame'ē ta! Pehē tī. Mā peja pehē mu ta pe: “Pehē katu ym” aja pepandu ym. Tupā ruwa koty jande johu japu'am ta ja'am. A'e riki jande rehe har pandu ta: “Katu pexo” aja. Anī rahā: “Katu ym pexo” aja riki. A'e riki ngā rehe har ukwa katu ame'ē ke a'e. ¹¹ Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Jandema'e sawa'e te pandu:

“Ihē riki Tupā. Ko apandu ihē. Upa ngā ihē ruwa koty ipynarāi pe wapyk ta kī. Aja ihē rehe ipy'a ke moī moī ta.

Pe, upa ngā pandu ta ihē pe: ‘Ne jō riki Tupā’ aja.” Aja panduha

ihī.

¹² Se jaxo rahā, myja me'ē jama'ema'e my? Yman rahā, ame'ē rehe har jande pame katu te Tupā pe japandu ta me'ē te'e. (A'erehe apo pehē mu ta rehe har: “Pehē katu ym” aja pepandu ym.)

Mā peja pehē mu ta rehe pepy'a katu

¹³ Tupā riki ngā rehe har ukwa katu ame'ē ke a'e. A'erehe mā peja amō ta pe: “Pehē katu ym” aja pepandu ym. Kuja pekwa pekwa pexo rahā, katu tiki. “Ma'e ke jande jama'e rahā, jande aja jande mu ta ma'e ta tī. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'e rahā, jande mu ta ma'e ka'u te'eha ke ma'e ta tī. A'erehe ame'ē ke jande jama'e ym ta” aja riki pekwa pekwa pexo. Aja rahā, katu tiki.

¹⁴ Jesu, ihēma'e sawa'e te kotyhar ke ihē. A'erehe kuja ihē akwa katu. “Ma'e mi'u ke e'u ym” aja Tupā pandu ym, aja akwa katu. Ihē mu anī. Amō koty a'e ukwa: “Ma'e mi'u e'u ym” aja Tupā pandu, aja ukwaha naī. Aja rahā, ame'ē mi'u u'u ym rahā, katu riki. ¹⁵ Ma'e mi'u ke pe'u, a'erehe pehē mu pyai. Katu ym pema'eha aja a'e ukwaha. A'erehe pyai. Aja rahā, ame'ē mi'u pe'u rahā, pehē mu rehe pepy'a ym. Ma'e mi'u ke pe'u, a'erehe pehē mu ke pemujaxer. A'erehe ame'ē ke mā peja pema'e ym. (Ame'ē mi'u ke mā peja pe'u ym tī.)

Pesarahā! Pehē mu ka'u te'eha ma'eha ke rehe Kirisutu manō. Ame'ē imu ke mā peja pemujaxer ym. ¹⁶ Upa ma'e mi'u katu, aja pekwa katu. Amō ta anī. Ame'ē mi'u pe'uha amō ta ukwa: “Mā! Jaxer” aja. A'erehe pesak katu kī. Pehē mu ke pemujaxer ym.

¹⁷ Pehē johu Tupā kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē mi'u rehe har jō pekwa pekwa ym pexo. “Ma'e ja'u ta my?” aja jō mā peja ym pekwa pekwa pexo. Anī. Tupā'a

mujekwa ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e. Kuja. Ma'e katu ame'ë ke Tupã putar, ame'ë ke pema'ema'e ta me'ë te'e. Mã peja pehë py'a ke Tupã'ã muhury katu. Mã peja pehë rury katu pexo. Upa aja riki Tupã'ã muma'e katu. (A'erehe pehë rury katu pexo.) ¹⁸ Upa aja amõ ixo rahã, Kirisutu putar ame'ë ke amõ ma'ema'e katu. Aja rahã, Tupã ke a'e muhury katu. Pe, amõ ta pandu: "Katu a'e ma'ema'eha ke" aja.

¹⁹ Pesarahã! Myja me'ë amõ ta namõ jande juehe katu jande jaxo my? Ame'ë ke jama'ema'e ta me'ë te'e. Myja me'ë amõ ta py'a ke jamãtã katu my? Ame'ë ke jama'ema'e ta me'ë te'e tĩ. ²⁰ Jesu kotyhar ta pe Tupã pandu: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja. Ame'ë ta ke pemujaxer ym pexo. Upa ma'e mi'u pe'u rahã, katu tiki. "Katu ym" aja ukwa ha rupi amõ ta u'u. Aja rahã, ma'e jaxer ai ame'ë ke ma'ema'e. Aja rahã, pehë riki pe'u rahã, katu ym tiki tĩ. (A'erehe mã peja pe'u ym tĩ.) ²¹ A'erehe so'o rukwer ke pe'u ym rahã, katu tiki. Kawĩ ke pe'u ym rahã, katu tiki tĩ. Upa amõ ma'e ke pema'ema'eha aja tĩ. Pehë pema'e, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke pehë mu ta ma'e tĩ. Aja rahã, katu ym. A'erehe mã peja ame'ë ke pema'e ym tĩ. Aja rahã, ame'ë ke pehë mu ma'e ym ta tĩ.

²² Upa awa mi'u katu, aja nde erekwa rahã, ame'ë rehe har amõ ta pe emujekwa ym. Tupã pe jõ emujekwa katu. Pehë mokõi jõ pekwa pexo. Aja awa mi'u nde ere'uha rehe har katu aja nde py'a rupi nde erekwa katu. Ame'ë rehe har: "Mã! Katu ym ihë ama'e" aja amõ pandu ym rahã, ame'ë riki hury katu ame'ë ke a'e. ²³ Ma'e ke amõ u'u rahã: "Mã! Katu we my?" aja ukwa. Aja rahã, ame'ë ke amõ u'u rahã, Tupã pandu: "Katu ym

nde erema'eha" aja. Ipy'a pe ukwa katu, aja a'e ma'ema'e ym. A'erehe: "Katu ym nde erema'eha" aja Tupã pandu. Ipy'a pe ma'e ke ukwa katu, aja amõ ma'e ym rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Katu ym aja.

15

Amõ ta ke pemuhury katu

¹ Jande ngi har amõ ta Tupã rehe jurujar katu te. Aja rahã, ame'ë ta riki jurujar katu wan ame'ë ta py'a ke mãtã ta me'ë te'e. Aja rahã, a'eta ipy'ahu ta tĩ. Hury katu ta tĩ. "Myja me'ë jande rury katu jande juehe my" ame'ë rehe jõ pekwa pekwa ym pexo. Anĩ. ² Jande mu ta ke jande pame katu te jande jamuhury katu ta me'ë te'e. A'eta pe katu ame'ë ke jama'ema'e ta me'ë te'e tĩ. Aja rahã, a'eta py'a ke jamãtã katu. Aja Kirisutu rehe a'eta jurujar katu te we rĩ.

³ Pesarahã! Se Kirisutu ixo rahã, jumuhury ym a'e juehe. Anĩ. Tupã putar ame'ë ke a'e ma'ema'e. Kuja Tupã je'eha rehe panduha ihĩ: "Tupã! Nde rehe ngã juru ai. Ame'ë riki ihë rehe uhyk apo tĩ" aja panduha ihĩ.

Ame'ë riki Tupã pe Kirisutu pandu, ame'ëja saka riki. A'erehe Tupã putar ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. ⁴ Yman ma'e ke Tupã je'eha rehe amõ ta mupinim. Upa katu te ame'ë ke jande pe mu'e ame'ë ke. Jande ke mu'e rahã, jande py'a ke mãtã katu ta. Jande ke amõ ta mupyrara rahã, jande py'ahu te'e jahendu tĩ. Pe, Tupã namõ jaxo ta, ame'ë rehe jaharõ katu jaxo tĩ. ⁵ Jande rehe Tupã usak katu, a'erehe jande py'ahu te'e aja jaxo katu. Jande py'a ke a'e mãtã katu tĩ. Kuja Tupã namõ ihë apandu: "Hom ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahã, Kirisutu katuha aja a'eta ixo ta tĩ. (Katu ixo ta.) Pe, a'eta johu peteihar aja ukwa ukwa ta tĩ" aja inamõ ihë apandu. ⁶ Aja rahã,

pehē johu Tupā pe pepandu ta: “Ne jō riki katu te me’ē ke” aja. A’e riki Jesu Kirisutu, jandema’e sawa’e te pái.

Jundéu awa aja ym ame’ē ta pe myrandu katu ke amō ta pandu pandu

⁷ Pehē pe Kirisutu mujekwa: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja. Aja pehē jupe tī. “Pehē namō jande juehe katu jande jaxo tī” aja pepandu pehē jupe tī. Pehē po ke pepyhyk pyhyk katu pehē ngi tī. Aja rahā, Tupā rehe har amō ta pandu ta: “Tupā riki katu te ame’ē ke a’e. Ixotyhar ta ipy’a katu ngā juehe ixo” aja. ⁸ Kuja pehē pe ihē apandu katu. Jundéu awa ta koty Kirisutu uwyr rahā, te’e paraky ame’ēja a’e uwyr. Aja rahā, ima’e panduha ke Tupā ma’ema’e katu, aja Kirisutu mujekwa. Kuja riki. Jundéu awa ramūi ta pe ma’e ke Tupā manga katu, ame’ē ke a’e muhyk katu, aja Kirisutu mujekwa. ⁹ (Kirisutu uwyr rahā, te’e paraky ame’ēja a’e uwyr.) Aja rahā, jundéu awa aja ym ame’ē ta pandu tī: “Mā! Ngā rehe nde erepyrara eresak. Ne jō riki katu te me’ē ke” aja Tupā pe pandu. Aja pandu rahā, ymanihar panduha uhyk aja mujekwa. Kuja Tupā je’ēha rehe panduha ihī:

“Ihē pái keruhū! Jundéu awa aja ym ame’ē ta namō ihē axo rahā, nde rehe har katu ame’ē ke ihē apandu ta.

Ihē ajyngar rahā, nde rehe har ihē ajyngar ta. Katu ame’ē ke ihē ajyngar ta” aja panduha ihī.

¹⁰ Pe, amō we Tupā je’ēha rehe panduha ihī tī:

“Jundéu awa aja ym ame’ē ta! Pehē rury katu pexo. Jundéu awa ta namō pehē rury katu pexo!

Tupā kotyhar ta ke ame’ē ta tī. Johu pehē rury katu pexo” aja panduha ihī.

¹¹ Amō we Tupā je’ēha rehe panduha ihī tī:

“Upa jundéu awa aja ym ame’ē ta! Mā peja jandema’e sawa’e te pe pepandu: ‘Ne jō riki katu te me’ē ke’ aja. Aja upa katu te awa ta pandu ta me’ē te’e tī” aja panduha ihī.

¹² Pe, Tupā je’ēha rehe Isai mupinim tī. Kuja:

“Jese rainō uwyr ta. A’e riki jundéu awa aja ym ame’ē tama’e kapitā keruhū wan ta. Aja Tupā mu’am ta.

A’e riki muhāha ke. Ame’ē ta jurujar katu ta ehe. A’erehe ame’ē ta ke a’e muhā katu ta” aja Isai mupinim. (“Jese rainō” aja pandu rahā: “Kirisutu ke” aja mujekwa.)

¹³ Pehē rehe Tupā ipy’a katu. Aja rahā, inamō pexo ta, ame’ē rehe peharō katu pexo. Pejurujar katu ehe, a’erehe mā peja pehē ke a’e muhury katu te hū. Mā peja pehē py’a ke a’e muhury katu tī. Aja rahā, i’ar koty te we peharō katu pexo. Pyrātāha ke Tupā’ā muwyr pehē pe, a’erehe i’ar koty te we peharō katu pexo. Tupā namō pexo ta, ame’ē rehe peharō katu pexo.

Ma’erehe Hom ok ta pe har ta pe Páu mupinim my,

Ame’ē ke a’e mujekwa

¹⁴ Ihē mu ta! Pehē katu te aja ihē akwa katu. Myja me’ē katu ame’ē ke pema’ema’e ta me’ē te’e, aja pekwa katu te riki, aja akwa katu tī. Myja me’ē pexoha katu my, ame’ē ke pemu’e katu pehē jupe, aja akwa katu tī. ¹⁵ Pe, kome’ē paper rehe ma’e ke ihē amupinim. Aja rahā, peharái ym ta. Akyje ym ha namō ihē amupinim. Tupā riki pandu ihē pe: “Jesu Kirisutuma’e miasu aja exo” a’erehe kyje ym ha namō ihē amupinim pehē

pe. ¹⁶ Jesu Kirisutuma'e miasu ihē. Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ihē apandu pandu. Myrandu katu ke Tupā mujekwa, ame'ē ke ihē apandu pandu. Jundéu awa tama'e pa'i aja myrandu katu ke ihē apandu pandu tī. Aja rahā, a'eta jurujar katu. Pe, Tupā kotyhar ta aja uwak. Tupā ruwa koty a'eta ke amō moī, ame'ēja saka. Pa'i moī moī, ame'ēja saka. Aja rahā, Tupā pandu: “Katu. Ihē kotyhar ta ke peme'ē ta” aja pandu. A'eta riki Tupāma'e ta ke aja l'ā mu'am.

¹⁷ Jesu Kirisutu kotyhar ke ihē, a'erehe Tupā pe ihē aparaky axo. “Ima'e je'ēha ke ihē apandu pandu axo, a'erehe ihē rury katu” aja ihē. ¹⁸ Kirisutu ma'ema'eha jō ihē apandu pandu katu. Ngā ngi akyje ym ha namō apandu pandu katu. Ihē pe pyrātāha ke a'e muwyr, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu rahā, a'eta jurujar katu ehe, Kirisutu rehe. Tupā rehe a'eta hendu katu. Ihē je'ēha ke a'eta hendu. Ihē ama'ema'eha ke rehe a'eta usak tī. A'erehe a'eta pe Kirisutu rehe har ihē amu'e katu. A'erehe a'eta jurujar katu ehe. ¹⁹ Pyrātāha ke ihē pe Tupā muwyr. Aja marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. (Aja ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke aja mujekwa. Ihē namō Tupā ixo, aja mujekwa katu tī.) Amō ma'e ke ihē ama'e rahā, ngā pandu: “Mā! Katu” aja. Aja riki. A'erehe Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu. A'erehe Jerusarē ok ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu katu te hū. Kirisutu rehe har ame'ē myrandu katu ke apandu pandu. Pe, Jerusarē ok ta ngi ihē aho rahā, amō amō ok ta rehe ahyk aho. Upa ame'ē rupi ihē apandu pandu tī. Aja Iry ywy rymy'y rehe ihē ahyk aho.

²⁰ Aja jō ihē aputar katu. Kirisutu

rehe har amō ta ukwa ym te. Ame'ē ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu tar katu. Kirisutu rehe har ukwa, ame'ē ta pe tapijar te'e we ihē amu'e tar ym. A'ep amō riki Tupāma'e parakyha ke ma'ema'e. A'erehe a'ep ihē aho tar ym. ²¹ Kirisutu rehe har ukwa ym ame'ē ta pe ihē apandu tar katu aho. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihē:

“Kirisutu rehe har amō ta pe amō pandu ym we rī. Ame'ē ta hendu ta.

Ehe har hendu ym ame'ē ta ukwa ta riki” aja panduha ihē. A'erehe ame'ē ta pe ihē apandu tar katu aho.

Hom ok ta pe Páu oho tar katu

²² Amō ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu axo. A'erehe pehē koty ihē aho ym we rī. Amō amō rahā, pehē koty ihē aho ta tipe. Marā ka ym aho. ²³ Apo anī. Upa koropi myrandu katu ke ihē apandu pandu riki. Ihēma'e parakyha upa. A'erehe apo aho ta kŷ. Yman pehē rehe ihē asak tar katu axo. ²⁴ A'erehe pehē koty ihē aho ta apo kŷ. Esepan ywy pe ihē aho rahā, pehē namō ihē apyta we ta rī. Pehēma'e ywy kupe koty Esepan ywy ihē. Pehē koty heta aker rahā, Esepan ywy pe aho ta. Arahā, ihē pe ma'e ke peme'ē katu ta, aja ihē aputar. Aja rahā, ihē aho katu ta.

²⁵⁻²⁶ Apo Jerusarē ok ta pe ihē aho ta axo. A'ep Tupā kotyhar ta ke ihē amuhury ta aho. Masendo ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ngere ywy pe aja tī. Ixo tī. Upa ame'ē ta pandu: “Jerusarē ok ta pe jande mu ta ixo. Ima'e ym te aja ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe tamatarer jame'ē ta. Jamatyr riki” aja masendo ywy pe har ta pandu. Aja ngere ywy pe har ta pandu tī. (Ame'ē tamatarer ke ihē araho ta tī.)

²⁷ “Tamatarer jamatyr ta” aja a'eta pandu a'eta jupe. Ame'ē rehe

har amō ta mu'e ym. A'eta atu pandu a'eta jupe. Pe, ima'e ym te ame'ē ta rehe a'eta kyty'y ym ta me'ē te'e. A'eta riki jundéu awa aja ym ame'ē ta ke. Jundéu awa ta pe ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē, ame'ē ke a'eta kyty'y ym, ame'ēja saka riki. Myrandu katu ke jundéu awa ta kyty'y ym, ame'ēja saka. Jundéu awa aja ym ame'ē ta namō kyty'y ym, ame'ēja saka. A'erehe apo amō ta pe ma'e ke mujywyr rahā, katu tiki tī. A'erehe jundéu awa ta pe tamatarer ke jundéu awa aja ym ame'ē ta mondo rahā, katu tiki tī. ²⁸ Tamatarer ke ame'ē wywy pe har ta matyr. Jerusarē ok ta pe jande mu ta ixo. Upa katu te ame'ē ta pe tamatarer ke ihē ame'ē rahā, Esepan wywy pe ihē aho ta. Aho rahā, pehē namō ihē apyta ta rī. Hom ok ta pe har ta ke pehē. ²⁹ Pehē rehe ahyk rahā, pehē namō apandu pandu ta. Aja rahā, mâte hū ma'e katu ame'ē ke Kirisutu ma'ema'e ta pehē pe.

³⁰ Ihē mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejuru-jar katu. Pehē py'a rehe Tupā'ā ihī katu, a'erehe pehē pepy'a katu pehē juehe pexo, aja a'e mu'e. (A'erehe pehē pepy'a katu pehē juehe pexo.) A'erehe Tupā namō ihē rehe har pepandu pandu katu te hū. ³¹ Kuja pepandu pandu in-amō: "Jundéi wywy pe nde rehe jurujar ym ame'ē ta ixo. Páu ke ame'ē ta putar ym. A'erehe Páu rehe esak katu, aja rahā, ame'ē ta mahy ym ta Páu ke" aja pepandu. Amō we pepandu inamō tī. "Jerusarē ok ta pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē ta koty Páu ta oho. Ame'ē ta ke mā peja emuhury katu. Aja rahā, Páu ngi tamatarer pyhyk katu ta" aja Tupā namō pepandu katu.

³² Pe, Tupā putar rahā, ihē rury katuha namō pehē rehe ihē ahyk ta aho. Pe, pehē namō ihē axo rahā, ihē py'a ke pemātā katu ta.

Jande johu jande rury katu aja te'e jaxo ta. ³³ Tupā riki jande py'a ke muhury katu a'e. "Mā peja Hom ok ta pe har ta rehe esak katu" aja Tupā namō ihē apandu. A'e tŷ. Amen.

16

Katuha ke Páu mondo

¹ Sembe rehe har ihē apandu pehē pe apo 'y. Jesu kotyhar ke a'e tī. Kūjā katu ame'ē ke a'e. Senkeréi ok ta rehe Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ē pe paraky ame'ē ke a'e. ² Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e. A'erehe pehē rehe uhyk rahā, ipo ke pepyhyk pyhyk katu ingi. Pehē rok pe pemupyta katu tī. Tupā kotyhar ta aja riki. Apo ima'e ym te rahā, peme'ē katu ipe, Sembe pe. Yman heta amō ta rehe a'e kyty'y ym. Ihē rehe aja tī. A'erehe apo ima'e ym te rahā, peme'ē katu ipe tī, Sembe pe.

³ Pirisi pe katuha ke ihē amondo axo. Ak pe aja tī. Pirisi sawa'e a'e. Ihē namō Tupā je'ēha ke a'eta pandu pandu tī. Jesu Kirisutuma'e parakyha ta ke a'eta tī. ⁴ Ihē ke amō ta tate jukwa rahā, ihē namō a'eta ixo katu te. A'erehe a'eta ke amō ta tate jukwa tī. Ihē namō pyta, a'erehe Ak ta pe: "Katu tiki. Pehē katu" aja ihē apandu. Ihē jō ym apandu. Upa amō Jesu kotyhar ta aja tī. Pandu tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Ame'ē ta Ak ta pe pandu tī: "Katu tiki. Pehē katu" aja. ⁵ Ak ta rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar. Ame'ē ta pe katuha ke ihē amondo axo tī.

Epe pe katuha ihē amondo axo tī. Ihē rehe katu ame'ē ke a'e. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Asia wywy rehe a'e riki Kirisutu rehe jurujar katu py. ⁶ Mari pe katuha ke ihē amondo axo tī. Pehē pe a'e paraky hū. ⁷ Ando pe katuha ihē amondo axo tī. Junī pe aja tī. Ihē aja jundéu awa ta ke a'eta tī. Kyndaha pe ihē axo rahā, ihē namō

a'eta ixo tĩ. Kirisutu rehe ihẽ ajurujar ym we rĩ. A'eta jurujar katu ehe. A'eta rehe har Jesu mondo ame'ẽ ta ukwa katu.

⁸ Ampiri pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e tĩ. ⁹ Uмба pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Jande aja Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu tĩ. Kirisutuma'e parakyha ke a'e tĩ. Eta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. ¹⁰ Ape pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. A'e ke amõ ta mupyrra rahã, Kirisutu rehe jurujar katuha ke hijar ym. Tapijar te'e we jurujar katu ehe. Arito rok wyr pe ixo ame'ẽ ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. ¹¹ Eroniã pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ aja jundẽu awa ke a'e tĩ. Nasi rok wyr pe har ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Jande aja ame'ẽ ta Kirisutu rehe jurujar katu tĩ.

¹² Tise pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Tipo pe aja tĩ. Katuha ke amondo axo tĩ. Kũjã ta ke a'eta. Jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. Pesi pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te parakyha ke a'e ma'ema'e hũ. ¹³ Hu pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Amõ ta 'ar koty te we jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke a'e ma'ema'e katu. Imã pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ mõi aja ihẽ rehe a'e haihu katu tĩ. ¹⁴ Asĩ pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Sengõ pe aja tĩ. Eme pe aja tĩ. Pato pe aja tĩ. Ema pe aja tĩ. Katuha ke amondo axo tĩ. A'eta namõ amõ Jesu kotyhar ta ixo. Upa ame'ẽ ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. ¹⁵ Siro pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Juri pe aja tĩ. Nere pe aja tĩ. Nere rendyr pe aja tĩ. Orin pe aja tĩ. Upa ame'ẽ ta namõ Tupã kotyhar

ta ixo. Upa ame'ẽ ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ.

¹⁶ Pehẽ pejuman juman pehẽ juehe. (Aja pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo, aja pemujekwa katu.) Kirisutu kotyhar ta se ixo. Amõ amõ renda pe ixo. Upa ame'ẽ ta pehẽ pe katuha ke mondo ixo tĩ. Hom ok ta pe har ta ke pehẽ.

A'ejõhar je'ẽha ke

¹⁷ Ihẽ mu ta! Apandu katu pehẽ pe. Amõ koty koty ngã ke mujy'ar ame'ẽ ta rehe pesak katu. Amõ koty koty jy'ar rahã, ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ ngã jupe. Katu ym aja. Ame'ẽ ta aja pexo ym tĩ. Ame'ẽ ta riki amõ koty mu'e. A'erehe jurujar katuha ke amõ ta hijar. Katu ym aja. Pehẽ ke amõ ta mu'e, ame'ẽ riki katu ym, aja a'eta pandu naĩ. Mã! Ame'ẽ ta namõ pexo ym pehẽ. ¹⁸ Ame'ẽ ta riki Kirisutu, jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke ma'ema'e ym. Myja me'ẽ a'eta jumuhury ngã juehe my? Ame'ẽ jõ a'eta ma'ema'e. Panduha katu ame'ẽ ke a'eta pandu pandu. Mã! Pandu katu te hũ tĩ. Aja amõ ta ke a'eta muka'u te'e. Ame'ẽ ta muka'u tar katu, aja ukwa ym ame'ẽ ta ke a'eta muka'u te'e riki. ¹⁹ Pehẽ anĩ. Myrandu katu rehe tapijar te'e we pejurujar katu, aja amõ amõ rekoha pe har ta hendu. A'erehe pehẽ rehe ihẽ rury katu. Ma'e katu ame'ẽ ke pekwa katu te, aja ihẽ aputar. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke pehẽ py'a pe pekwa pekwa ym pexo. ²⁰ Tupã riki jande py'a ke muhury katu ame'ẽ ke a'e. Pahar Satana ke a'e riki muputu'u ta. Aja rahã, pehẽ ke a'e muka'u ym te ta.

Mã peja pehẽ rehe Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu.

Katuha ke amõ ta mondo tĩ

²¹ Pehẽ pe katuha ke Timo mondo ixo tĩ. Ihẽ namõ Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu tĩ. Pehẽ pe katuha ke Rusi mondo ixo tĩ. Jasã aja tĩ. Mondo ixo tĩ. Sosi aja tĩ.

Katuha ke mondo ixo tĩ. Ame'ẽ mahapyr jundéu awa ta ke tĩ.

²² Ihẽ Tesi. Páu pandu ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihẽ riki amupinim aĩ. Jesu kotyhar ke ihẽ tĩ. Pehẽ pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ.

²³ Pehẽ pe katuha ke Ngái mondo ixo tĩ. Hok pe ko ihẽ axo. Ihẽ Páu. Ngái rok wyr pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar tĩ. Pehẽ pe katuha ke Era mondo ixo tĩ. Se Korin ok tama'e tamatarer ke a'e riki matyr matyr. Me'ẽ me'ẽ tĩ. Pehẽ pe katuha ke Kwar mondo ixo tĩ. Jesu kotyhar ke a'e tĩ. ²⁴ [Mā peja johu pehẽ rehe Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu. A'e tỹ. Amen.]

*“Nde jō riki katu te me'ẽ ke” aja
Tupã pe Páu pandu*

²⁵ Tupã pe mā peja japandu: “Ne jō riki katu te me'ẽ ke” aja. Myrandu katu ke ihẽ apandu rahã, Jesu Kirisutu rehe har ihẽ apandu pandu. Kuja ihẽ amujekwa. Pehẽ py'a ke Tupã mātã katu, aja rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Yman te myrandu katu ame'ẽ jete-har te ke Tupã mujekwa ym. ²⁶ Apo anĩ. Ame'ẽ jete-har te ke a'e mu-jekwa katu ngã pe 'y. Tupã je'ẽha rehe ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Amō we tĩ. Tupã mujekwa tĩ: “Pemujekwa peho” aja jande pe. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Pe, upa awa ta pe Jesu kotyhar ta pandu pandu oho. Aja rahã, hendu ame'ẽ ta putar rahã, Kirisutu rehe jurujar katu ta tĩ. Je'ẽha rehe hendu katu ta tĩ.

²⁷ Tupã jō riki ukwa katu te ame'ẽ ke a'e. Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe manō. A'erehe mā peja Tupã pe japandu: “Ne jō riki katu te ame'ẽ ke a'e” aja. Aja te'e ta japandu. A'e tỹ. Amen.

Upa.

Korin ok ta pe har ta pe Páu mupinim Peteĩhar ke

Amõ paper pinim ke Páu mondo py (1 Korin 5.9-11.) My ame'ẽ my? Ukwa ym awa. Kanim ame'ẽ.

A'engi amõ amõ ma'e rehe har Korin ok ta pe har ta ukwa tar katu. A'erehe upa ame'ẽ rehe har Páu mujekwa katu (1 Korin 7.1; 1 Korin 7.25; 1 Korin 8.1; 1 Korin 12.1; 1 Korin 16.1.) Ame'ẽ paper pinim ke kome'ẽ. Peteĩhar ke aja jakwa.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihẽ mu ta" aja Páu pandu.

Korin ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim

¹⁻² Pehẽ riki Jesu kotyhar ta ke. Korin ok ta pe har ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Ihẽ namõ Sote ixo tĩ. Ihẽ pe Tupã pandu kwe:

—Nde ke ihẽ amondo axo. Jesu Kirisutu rehe har nde erepandu pandu ereho, aja ihẽ aputar — aja Tupã pandu.

Korin ok ta pe har ta! Jesu rehe pejurujuar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Aja ym rahã we Tupã pandu:

—Ihẽ kotyhar wan ta pehẽ. Ihẽma'e wan ta — aja.

Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe Tupãma'e ta ke pehẽ apo 'y. Aja upa Korin ok ta juramã rupi ixo ame'ẽ ta tĩ. Jesu Kirisutu rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ẽ ta ke a'eta. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. A'eta Tupãma'e ta ke tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'etama'e sawa'e te a'e tĩ.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta usak katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu.

⁴ Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu. A'erehe

Tupã namõ ihẽ apandu pandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja ihẽ apandu ipe. Aja te'eha ihẽ.

⁵ Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe upa katu te ma'e ke namõ pexo. Tupã'ã me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke namõ pexo. A'erehe ko upa amõ awa ta je'eha ke pekwa katu. Ame'ẽ pekwa katuha ke pehẽ pe a'e me'ẽ. Upa ma'e pekwa katuha namõ pexo tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ tĩ. Tupã

rehe har amõ ta mu'e, ame'ẽ ke upa pekwa katu tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ tĩ. ⁶ Kirisutu rehe har pehẽ pe ihẽ apandu pandu. A'erehe ehe har pekwa katu. Pehijar ym ta.

⁷ A'erehe upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr. Tupã'ã me'ẽ ame'ẽ ke a'e muwyr. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ke Tupã mujywyr ta. Ame'ẽ ke rehe peharõ katu pexo rahã, upa katu te ma'e katu ame'ẽ namõ pexo.

⁸⁻⁹ Ma'e Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'e pandu pehẽ pe:

—Ihẽ ra'yr namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo — aja.

Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Pehẽ py'a ke Tupã mâtã katu te we ta rĩ. Aja te'eha a'e. Kuja pekwa ta. Pehẽ py'a a'e mâtã rahã, pejurujuar katuha ke pehijar ym ta. Aja rahã, Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyr rahã, pehẽ rehe har kuja:

—Pehẽ peka'u te'eha pema'ema'eha namõ pexo — aja pandu ym te ta.

Pesarahã! A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe a'e pandu ym ta:

—Pehẽ peka'u te'eha pema'ema'eha namõ pexo — aja pandu ym te ta.

Amõ koty koty Jesu kotyhar ta ukwa ukwa

¹⁰ Ihẽ mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'eha rupi pehẽ pe ihẽ apandu. Peje'ẽ je'ẽ hũ ym pehẽ jupe pexo! Aja rahã, amõ koty koty pekwa ym ta. Peteĩhar aja pekwa pexo. Pexoha peeteĩhar aja

pexo. ¹¹ Korói anam ta ngi har amō ta ihē pe pandu:

—Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta je'ē je'ē hū ngā jupe. Korin ok ta pe har ta ke ame'ē ta — aja.

¹² Kuja amō koty koty pekwaha. Amō pandu: “Páu kotyhar ke ihē.” Amō pandu: “Anī. Apor kotyhar ke ihē” aja. Amō pandu: “Anī. Petu kotyhar ke ihē” aja. Amō pandu: “Anī. Jesu kotyhar ke ihē” aja.

¹³ Mā! Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta amō koty koty ixo. Katu ym aja. Ihē riki myra ngā mupia ame'ē ke rehe amanō my? Anī. Aja ym. (Jesu riki ame'ē rehe manō. A'erehe: “Páu kotyhar ke ihē” aja pepandu rahā, katu ym.) Pehē ke amō ta mujahuk rahā, ihē kotyhar ke pehē, a'erehe mujahuk my? Anī. Aja ym. (Jesu kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē ke amō ta mujahuk. Aja rahā: “Páu kotyhar ke ihē” aja pepandu rahā, katu ym tī.)

¹⁴⁻¹⁵ Pehē ngi har heta ngā ke ihē amujahuk ym. A'erehe: “Páu riki jande johu mujahuk. A'erehe Páu kotyhar ta ke jande” aja marā ka ym pepanduha. A'erehe ihē rury katu. A'erehe Tupā pe ihē apandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Pehē ngi har mokōi jō ihē amujahuk riki. Kiri ke ihē amujahuk. Ngái amō tī. A'eta mokōi jō. ¹⁶ Pe, amō ta ixo. Ihē aharái. Esete amō ihē amujahuk tī. Ianam ta aja tī. A'eta jō nahā my. Amō ta akwa ym ihē. (Heta ym amujahuk, a'erehe: “Páu kotyhar ta ke jande” aja pepandu rahā, katu ym.)

¹⁷ —Ngā ke emujahuk eho — aja ihē pe Kirisutu pandu ym te.

Kuja a'e pandu:

—Myrandu katu epandu pandu eho — ame'ē jō ihē pe pandu.

A'erehe ame'ē ke ihē apandu rahā, sawa'e ukwa katu te pandu aja ym ihē apandu. Aja ihē apandu tipe rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō, ame'ē rehe

hendu katu ym ta awa. Amō koty hendu ta. Amō katu te pandu ame'ē ke rehe hendu katu ta. Katu ym aja. Mupara aja saka ta. Aja rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe manō, ame'ē riki pyrātā ym, ame'ēja saka ta. Pyrātāha rupi ngā ke Tupā muhā katu, aja ym ta tipe. A'erehe pyrātā ym, ame'ēja saka ta.

Pyrātāha ke Tupā mujesak. Ukwa katu ha ke a'e mujesak tī.

¹⁸ “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō.” Ame'ē rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Ame'ē ta kuja ukwa katu: “Pyrātāha rupi jande ke a'e muhā katu” aja ukwa katu. Amō ta anī. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta hendu rahā: “Ma'ewā manō my. Ka'u te'e” aja ukwaha naī. ¹⁹⁻²⁰ Aja Tupā ma'eha ke ukwa ym. Aja yman Tupā je'ēha rehe amō mupinim tī. Kuja Tupā pandu: “Jande jakwa katu te' aja pandu ame'ē ta ukwaha ke ihē amukanim ta” aja Tupā pandu, aja amō mupinim.

Aja rahā, Tupā ma'eha ke mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta ukwa ym. A'erehe my ukwa katu ame'ē ta ixo my? My mu'e katu te hū ame'ē ta ixo my? My je'ēha pandu katu te ame'ē ta ixo my? Upa ame'ē ta ukwaha ke Tupā mukanim. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa katuha jaxer aja Tupā mujekwa.

²¹ Tupā ukwa katu te ame'ē ke a'e. Pandu:

—Amō ukwa katu te ha namō marā ka ym ihē rehe har ukwaha — aja.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō, ame'ē ke japandu pandu. “Ka'u te'e ame'ē” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha naī. Tupā pe jō anī. A'e pandu: “Myra ngā mupia, ame'ē ke rehe Kirisutu manō, aja Páu ta pandu pandu. Pe, Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē

ta ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu.

²² “Ma'e ke marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke pyrātāha namō Tupā ma'ema'e rahā, jande jajuru-jar katu ta ehe” aja jundēu awa ta pandu. Jundēu awa aja ym ame'ē ta amō koty pandu: “Ma'e ukwa katu te ha namō Tupā rehe har pemujekwa rahā, jande jajuru-jar katu ta ehe” aja riki. ²³ Jande riki anī. “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō” aja jō japandu pandu ngā pe. “Ame'ē ke japutar ym” aja jundēu awa ta pandu jande pe. Kirisutu manō ame'ē rehe har jundēu awa aja ym ame'ē ta hendu rahā: “Mā! Ka'u te'e ame'ē” aja riki a'eta ukwaha naī.

²⁴ Tupā muhā katu ame'ē ta anī. Jetehar te ke ukwa. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Pe, Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Pyrātāha namō muhā katu. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu rahā, a'e ukwa katu te, aja jakwa katu. Aja upa Tupā muhā katu ame'ē ta ukwa katu tī.

²⁵ “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Mā! Ka'u te'e” aja amō ta ukwaha naī. Anī. Ame'ē ta ukwaha 'ar koty te we Tupā ukwa katuha. “Tupā pyrātā ym” aja amō ta ukwaha naī. Anī. Ame'ē ta pyrātāha 'ar koty te we Tupā pyrātā te hū.

²⁶ Ihē mu ta! Pesarahā! “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja pehē pe Tupā pandu kwe. Myja pexoha my, ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. Arahā pehē namō ukwa katu te ame'ē ta heta ym ixo. Aja pekwa katu. Pehē namō kapitā ta aja me'ē ta heta ym ixo tī. Aja pekwa katu. Ima'ehū namō ixo ame'ē ta heta ym ixo tī. Aja pekwa katu tī. ²⁷ “Ukwa ym” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Ixotyhar ta aja a'e muruwak tī. Aja rahā, ukwa

katu te ame'ē ta ke a'e muhuxī. Pete'e pyta, a'erehe huxī. “Jande pitu te'e” aja amō ta ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu tī. Ixotyhar ta aja a'e muruwak. Aja rahā, pyrātā te ame'ē ta ke a'e muhuxī tī. Pete'e pyta, a'erehe huxī. ²⁸ “Katu ym a'eta” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Ixotyhar ta aja muruwak tī. “Jaxer ame'ē ta ke” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu tī. Ixotyhar ta aja muruwak tī. “Katu ym te a'erehe jaxer ai te” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu tī. Ixotyhar ta aja muruwak tī. Upa aja muhā katu rahā: “Ko ukwa katu te ame'ē ke katu te” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha jupe naī, ame'ē ke Tupā mukanim. “Ko pyrātā te ame'ē ke katu te” aja ukwaha jupe naī, ame'ē ke Tupā mukanim tī. ²⁹ Aja Tupā muhā katu rahā: “Ihē atu katu te ame'ē ke ihē” aja Tupā pe marā ka ym panduha.

³⁰ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē, aja Tupā pehē ke muruwak. A'erehe Kirisutu ukwa katuha ke jande pe a'e muwyr. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe jande pe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Ima'e ta ke jande tī. Jande ke a'e muhā katu. ³¹ Upa aja riki Tupā ma'ema'eha, a'erehe: “Mā! Katu” aja amō pandu rahā: “Tupā ma'ema'eha jō katu te ame'ē ke” aja pandu. Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Katu aja ma'e ke rehe har amō pandu ta rahā: “Tupā ma'ema'eha jō katu te ame'ē ke” aja ebandu” aja amō mupinim.

2

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō

¹ Ihē mu ta! Pehē rehe ihē ahyk rahā, Tupā je'ēha ke ihē apandu pehē pe kwe. Jetehar te ke ame'ē. Yman mujekwa ym ngā pe a'e rī.

Apo mujekwa katu 'y. Ame'ë pehë pe ihë apandu rahã, je'ëha pandu katu te ha namõ ihë apandu ym riki. Amõ ukwa katu te ha namõ ihë apandu ym tĩ. ² Pehë namõ ihë axo rahã, ihë ajupandu ihë jupe:

—Jesu Kirisutu rehe har jõ ihë apandu ta. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e manõ. Ame'ë jõ ihë apandu ta. Amõ ma'e ke apandu ym ta — aja ihë jupe.

³ Pe, pehë namõ ihë axo rahã, akyjeha ihë kangwer ym aja axo. Aryryi ihë tĩ. Tupã putar aja ym ihë apandu my, ame'ë rehe ihë ajumupyai. A'erehe akyjeha ihë kangwer ym aja axo. Aryryi ihë tĩ. ⁴ A'erehe myrandu ihë apandu pandu pehë pe rahã, amõ ukwa katu te ha namõ ihë apandu my? Anĩ. Aja ym. Ihë apandu rahã, pyrãtãha namõ marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Tupã'ã ma'ema'e katu. Ame'ë ke rehe pesak. A'erehe ihë apandu ame'ë ke jete har te ke aja pekwa. (Tupã ihë namõ ixo, aja pekwa katu tĩ.) ⁵ A'erehe Jesu rehe pejurujar katu. Amõ ukwa katu te ha namõ ihë apandu, a'erehe pejurujar katu ehe my? Anĩ. Aja ym. Tupãma'e pyrãtãha ke rehe pesak, a'erehe pejurujar katu ehe.

Tupã ukwa katu te a'e

⁶⁻⁷ Tupã'ã rehe hendu katu te ame'ë ta pe jõ amõ ukwa katu te ha namõ ihë apandu pandu. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwa katu te. Ame'ë ukwa katu te ha namõ aja ym ihë apandu. Kapitã ta ukwa katu te tĩ. Ame'ë ukwa katu te ha namõ aja ym ihë apandu tĩ. Anĩ. Kuja riki. Tupã ukwa katu te, ame'ë ukwa katu te ha namõ ihë apandu pandu. Kapitã tama'e pyrãtãha ke Tupã muputu'u ta. Tupã ukwa katu te ame'ë ke a'e. Yman kome'ë ywy keruhũ a'e mujã ym rahã we a'e ukwa katuha ke a'e mujekwa. A'erehe a'e jupandu jupe:

—Ihë kotyhar ta ihë namõ ixo ta. Katu te hũ ta — aja Tupã.

Yman ame'ë je'ëha a'e mujekwa ym rĩ. Apo a'e mujekwa katu 'y. Ame'ë je'ëha ke ihë apandu pandu ngã pe. ⁸ Ame'ë Tupã ukwa katu te ha ke kapitã ta ukwa ym. Kome'ë ywy keruhũ pe ixo ame'ë tama'e kapitã ta ukwa ym. A'eta ukwa katu rahã, jandema'e sawa'e te ke a'eta jukwa ym ta tipe. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa ym ta tipe. Jandema'e sawa'e te riki katu te ame'ë ke a'e. ⁹ Kuja Tupã je'ëha rehe amõ mupinim:

“Ma'e ke Tupã moĩ katu. Ame'ë ke ipy'a katu ehe ame'ë ta pe a'e me'ë katu.

Ame'ë ke rehe usak ym we awa rĩ. Ame'ë ke rehe har hendu ym tĩ.

Ame'ë rehe har ipy'a pe ukwa ukwa ym awa tĩ.

Ame'ë ke ipy'a katu ehe ame'ë ta pe a'e me'ë katu” aja amõ mupinim.

Tupã rehe har Tupã'ã mujekwa katu

¹⁰ (Ma'e katu ame'ë ke ipy'a katu ehe ame'ë ta pe Tupã me'ë katu.) A'erehe Tupã ukwa katu te ha ke kome'ë ywy keruhũ pe ixo ame'ë tama'e kapitã ta ukwa ym. Ame'ë ke jande pe Tupã mujekwa katu. Yman mujekwa ym ngã pe rĩ. Apo a'e mujekwa katu 'y. I'ã jande pe a'e muwyr. A'e riki mujekwa katu jande pe 'y. Upa katu te ma'e ke I'ã ukwa katu. Tupã putar ame'ë ke ngã ukwa ym. Ame'ë ke upa katu te I'ã riki ukwa katu tĩ. Ma'erehe ma'e ke Tupã ma'ema'e my? Ame'ë ke ngã ukwa ym. I'ã anĩ. Ukwa katu a'e. ¹¹ Amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo ame'ë ke a'e jõ ukwa katu. Amõ anĩ. Ukwa ym. Aja Tupã rehe har amõ ukwa ym tĩ. I'ã jõ ukwa katu. ¹² A'erehe ehe har jande pe I'ã mujekwa. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ukwa. Aja ukwaha namõ jande jaxo ym. Anĩ. I'ã ke

jande pe Tupã muwyr, a'erehe ehe har jande pe I'ã mujekwa. Ma'e katu ame'ë ke jande pe Tupã me'ë, ame'ë rehe har upa katu te jande pe I'ã mujekwa.

¹³ Amõ ukwa katuha namõ ma'e ke mu'e, ame'ë ke japandu pandu ym. Tupã'ã mujekwa ame'ë ke jõ japandu pandu katu. Ame'ë ke ipy'a rehe I'ã ihĩ ame'ë ta ke jande jamu'e mu'e katu. ¹⁴ Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ ym rahã, a'e mu'e ame'ë ke marã ka ym a'e ukwaha. "Ma'e puki my?" aja a'e pandu. Ukwa ym a'e. Tupã'ã ihĩ ym ehe, a'erehe ukwa ym. "Mã ka'u" aja a'e pandu tĩ. Ma'e ke Tupã'ã mujekwa, ame'ë ke ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ ame'ë ta jõ ukwa katu. ¹⁵ Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ rahã, upa ma'e ke ukwa katu. "Ko katu. Peme'ë ihẽ pe katu" aja upa ukwa katu. Pe, Tupã'ã ihĩ ehe, ame'ë rehe har amõ ukwa ym. "Mã ka'u te'e a'e" aja Tupã'ã ihĩ ym ehe ame'ë ukwaha naĩ. ¹⁶ Aja Tupã rehe har a'e ukwa ym tĩ. Aja kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Tupã ukwa ukwa uĩ, ame'ë ke ukwa ym awa. Tupã ke marã ka ym amõ mu'eha" aja panduha ihĩ.

Aja rahã, Tupã rehe har Tupã'ã ihĩ ym ehe ame'ë ta ukwa ym te, aja mujekwa katu. A'erehe Tupã'ã ihĩ ehe ame'ë rehe har ukwa ym tĩ. Jande anĩ. Tupã'ã jande py'a rehe ihĩ katu, a'erehe Kirisutu ma'e ukwa ukwa uĩ, ame'ë ke jande jakwa. (Tupã'ã mujekwa jande pe, a'erehe jakwa. Aja rahã, Tupã ukwa ukwa uĩ, ame'ë ke jande jakwa tĩ.)

3

Ta'yn ta aja pehẽ

¹ Ihẽ mu ta! Tupã'ã rehe tapijar te'e we pepy'a katu, aja ym pexo. A'erehe pehẽ ke marã ka ym amu'e katuha. Pepy'a katu ym ehe, aja pexo. Ta'yn ra'yr

u'ar ramõ, ame'ëja pexo. Aja rahã, Kirisutu rehe har amõ amõ we pejumu'e ym pexo. ² Ta'yn ra'yr ta aja pehẽ. Imembyr ra'yr pe imãĩ kamby me'ë. Aja pehẽ ke ihẽ amu'e. (Aja rahã ta'yr mi Kirisutu rehe har amu'e pehẽ ke.) Ma'e so'o rukwer pehẽ pe ihẽ ame'ë ym, ame'ëja amu'e ym. (Aja rahã, upa katu te Kirisutu rehe har apandu ym pehẽ pe.) Arahã pekwa katu ym. Apo pekwa katu ym we ta rĩ. ³⁻⁴ Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta aja pehẽ, a'erehe pahar pekwa ym riki. Amõ pandu: "Páu kotyhar ke ihẽ" aja. Amõ pandu: "Ihẽ anĩ. Apor kotyhar ke ihẽ" aja. Aja amõ koty koty jy'ar rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta aja pexo. Katu ym aja. A'erehe upa katu te Kirisutu rehe har pehẽ pe apandu ym we ta rĩ. A'erehe pejyty'ym pehẽ juehe rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta aja pehẽ tĩ. Pehẽ peje'ë je'ë pehẽ jupe rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta aja pehẽ tĩ. A'eta ixoha aja pehẽ pexo tĩ. Katu ym aja.

Tupãma'e miasu ta ke

⁵ Ma'e riki Apor ma'ema'e my? Tupãma'e miasu ke a'e. Ma'e riki ihẽ ama'ema'e my? Ihẽ Páu. Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. Jande juja katu te jande tĩ. (A'erehe amõ koty koty pejy'ar rahã, katu ym. "Páu kotyhar ta ke jande." "Anĩ. Apor kotyhar ta ke jande." Aja rahã, katu ym.) Tupã je'ëha ke pehẽ pe japandu pandu. Tupãma'e miasu ta ke jande. Pe, pejurujar katu ehe. Tupã pandu ame'ë ke Apor ma'ema'e. Aja ihẽ ama'ema'e tĩ. Jande juja katu te jande tĩ.

⁶ Pehẽ riki Tupãma'e kupixa aja pehẽ. Pe, ma'e raĩ ihẽ ajyтым ipe, ame'ëja saka. (Aja rahã Tupã je'ëha pehẽ pe ihẽ apandu pandu, a'erehe Jesu rehe pejurujar katu.) Apor riki ma'eywa'y ra'yr rehe y ombor ixo, ame'ëja saka. (Aja rahã, pehẽ pe Tupã je'ëha ke a'e

mu'emu'e katu. A'erehe Tupã rehe har pekwa katu pexo.) Pe, Tupã riki upa ma'e kupixa pe har ta ke mutiha, ame'ëja saka. (Aja rahã Tupã riki pehë ke muhury katu.)⁷ A'erehe ma'e ra'ĩ jytym ame'ë ke katu te aja ym. (Aja rahã, ihë katu te aja ym ihë tĩ. Tupã je'ëha apandu ame'ë ke ihë.) Y ombor ame'ë ke katu te aja ym tĩ. (Aja rahã, Apor katu te aja ym tĩ. Tupã je'ëha ke mu'e ame'ë ke a'e.) Tupã jõ riki katu te ame'ë ke a'e. A'e riki pehë ke muhury katu.

⁸ Ma'e ra'ĩ jytym ame'ë ke amõ namõ juja katu te riki. Y ombor ame'ë namõ juja katu te. Aja rahã, Tupã je'ëha pandu ame'ë ke juja katu te. Mu'e ame'ë ke namõ juja katu te riki. A'eta pe ma'e ke Tupã me'ë ta. Paraky katu ame'ë pe a'e me'ë katu ta. Paraky katu ym ame'ë pe me'ë katu ym ta.⁹ Je'ëha pandu ame'ë ke namõ mu'e, ame'ë ke pandu pandu ixo. Aja rahã, Apor namõ Tupã je'ëha ke ihë apandu pandu, ame'ëja jaxo. Jande juja katu te jande tĩ. (A'erehe amõ koty koty pejy'ar rahã, katu ym. "Páu kotyhar ta ke jande." "Anĩ. Apor kotyhar ta ke jande." Aja rahã, katu ym.)

¹⁰ Pehë riki Tupã rok aja tĩ. Ukwa katuha ke ihë pe Tupã muwyr. Ame'ë namõ ok ke ihë amujã katu, aja ihë axo. Pyter ke ihë ajy-tyka. (Aja rahã, Tupã je'ëha ke ihë apandu pandu, pe, Jesu rehe ngã jurujar katu.) Ok ke amõ ta upa mujã, ame'ëja saka. (Aja rahã, Tupã rehe har a'eta mu'emu'e katu ngã pe.) Ok mujã rahã, katu mujã rahã, katu tiki. (Aja Tupã je'ëha katu mu'e rahã, katu tiki.)

¹¹ Jesu Kirisutu riki ok pyter aja saka. A'e jõ riki ok pyter katu te ame'ë ke aja saka. Tupã riki mu'am aja saka. A'erehe amõ ok pyter ke marã ka ym mu'ãha. (Aja rahã, Jesu Kirisutu rehe har

jõ amõ pandu ta me'ë te'e.)¹² Ok pyter ke amõ mu'am rahã, myra hãtã ke mu'am. Pahar ijuk ym ta. (Aja rahã, Kirisutu rehe har katu mu'e.) Aja rahã, katu mujã, ame'ëja saka tĩ. Itatawa ke te'e mujã, ame'ëja saka. Itatuwyr ke te'e mujã, ame'ëja saka tĩ. Ita hepy hũ ame'ë ke te'e mujã, ame'ëja saka tĩ. Amõ ta myra hãtã ym ame'ë ke mu'am. Pahar ijuk ta. (Aja rahã, Kirisutu rehe har katu ym mu'e aja saka.) Aja rahã, katu ym mujã, ame'ëja saka. Inaja ro ke te'e mujã, ame'ëja saka. Kupi'i ke te'e mujã, ame'ëja saka tĩ. Myra hãtã ym ame'ë ke te'e mujã, ame'ëja saka tĩ.

¹³ Ok ke tata ukwãí rahã, myra hãtã jõ pyta u'am. Aja Kirisutu jywyr rahã, ngã ke a'e mupyrara ta. Arahã myja me'ë ehe har amõ mu'e, ame'ë ke Kirisutu mujekwa ta. Tata aja ame'ë namõ a'e ukwa ta. Katu mu'e my? Katu ym mu'e my? Ame'ë ke a'e mujekwa ta.¹⁴ Katu amõ mu'e, aja Kirisutu ukwa rahã, ma'e katu ame'ë ke Tupã me'ë ta. Katu mu'e, ame'ë pe me'ë ta.¹⁵ Katu ym mu'e, aja Kirisutu ukwa rahã, ma'e ke Tupã me'ë ym ipe. Nixói ma'e ke ipe. A'e ke Tupã muhã katu jõ. Tata ngi jawe te'e uhem oho, ame'ëja saka a'e.

¹⁶ Tupã'ã riki pehë py'a rehe ihĩ katu. A'erehe pehë riki Tupã ixoha renda aja pehë. Ame'ë ke pekwa katu.¹⁷ A'erehe pehë pe amõ jaxer ame'ë ke mu'e rahã, Tupã ixoha renda ke mujaxer, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, ame'ë mu'eha ta ke Tupã mupyrara ta. Tupã ixoha renda riki katu te ame'ë ke. Pehë riki ixoha renda aja pehë. A'erehe pe-mujaxer ym pehë juehe har.

¹⁸ "Upa ihë akwa katu" aja amõ ukwa ixo. Aja mã peja pejumuka'u te'e ym pehë juehe. "Upa ihë akwa katu" aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwa ukwa ixo. Aja pehë ngi

har amō ta ukwa ukwa ixo rahā, mā peja kuja pepandu: “Mā! Jaka'u te'e jande. Jakwa ym jande” aja. Aja rahā ima'e ukwa katuha ke Tupā muwyr ta a'eta pe. Ehe har mujekwa ta a'eta pe tī. Aja rahā, Tupā rehe har a'eta ukwa katu ta. ¹⁹ Upa ma'e ukwa katu, aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha naī. Anī. Ame'ē ta ukwa ym. Ka'u te'e aja Tupā ukwa katu. Yman aja Tupā je'ēha rehe panduha amō mupinim:

“Ma'e ukwa katu ame'ē kuja pandu: ‘Mā! Akwa katu ihē’ aja. Anī. Ame'ē ukwaha namō a'e ke Tupā muka'u te'e ta. Aja ame'ē ukwaha ke amō mukanim” aja panduha ihī.

²⁰ Aja amō we Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē ke mujekwa tī. Kuja:

“‘Akwa katu’ aja amō ukwa. Ame'ē riki jaxer aja Tupā ukwa katu” aja panduha ihī.

²¹ A'erehe: “Páu mu'e katu te.” “Anī. Apor mu'e katu te” aja mā peja pepandu ym. Aja rahā, amō koty koty pejy'ar ym ta. “Páu kotyhar ta ke jande.” “Apor kotyhar ta ke jande” aja ym ta pehē. Pesarahā! Upa ma'e ke pehē py'a mātāha ke. ²² Apor pehē mu'eha ke. Petu aja tī. Mu'eha ke a'e tī. Ihē aja tī. Ihē Páu. Pehē mu'eha ke ihē tī. Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā, ame'ē pe pexo. A'erehe pehē rury katu aja pexo. Pehē pexo katu, a'erehe pehē rury katu pexo. Pehē pemanō rahā, Tupā namō pexo ta kī. Apo Tupā usak katu pehē rehe rī. Yman rahā aja ta tī. A'erehe aja upa ma'e ke pehē py'a mātāha ke. ²³ Pe, Kirisutu kotyhar ta ke pehē. Tupā kotyhar ke Kirisutu. (A'erehe mā peja amō koty koty pejy'ar ym.)

4

Kirisutu mondo ame'ē ta ke

¹ Pehē ke jande jamu'e. Jande rehe har pekwa pekwa pexo rahā, Kirisutuma'e miasu ta ke jande, aja mā peja pekwa pekwa pexo. Yman myrandu katu ke Tupā mujekwa ym rī. Ame'ē ke a'e mujekwa apo 'y. Ame'ē myrandu katu japandu pandu ame'ē ta ke jande, aja mā peja pekwa pekwa pexo. ² Miasu rahā, ijar pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta me'ē te'e. Aja Kirisutu pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e ta me'ē te'e tī. ³ Pesarahā! “Kirisutu pandu ame'ē ke Páu ma'ema'e katu ym” aja pepandu naī. Aja pepandu rahā, pehēma'e panduha ihē pe anī ta. “Kirisutu pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu my?” aja ihē juehe har ajupandu ym ihē jupe tī. ⁴ A'e pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu, aja ihē akwa katu. Ihē akwa tipe. “Nde katu” aja mujekwa ym we rī. Jandema'e sawa'e te riki pandu ta. “Katu nde erema'ema'e” aja a'e. (Ame'ē jō ihē aputar katu.) ⁵ A'erehe: “Kirisutu pandu ame'ē ke nde erema'ema'e” aja peje'ē ym ta me'ē te'e. Jandema'e sawa'e te jywyr ym rahā we, aja peje'ē ym ta me'ē te'e. A'e jywyr rahā, amō ma'ema'eha ke a'e riki pandu ta. Amō ma'ema'eha ke amō ta ukwa ym, ame'ē ke jandema'e sawa'e te mujekwa ta. Ukwa katu a'e. Ipy'a pe ma'e ke amō ukwa ukwa ixo, ame'ē ke a'e mujekwa ta tī. Ukwa katu te a'e. Pe, ame'ē rehe har a'e pandu ta. Pe, katu ame'ē ke ma'ema'e, ame'ē ta pe Tupā jō pandu ta: “Pehē katu” aja. A'erehe: “Kirisutu pandu ame'ē ke Páu ma'ema'e katu ym” aja ihē rehe har peje'ē je'ē ym ta me'ē te'e.

⁶ Ihē mu ta! Apandu ramō ame'ē ke Apor rehe har ihē apandu. Ihē juehe har amō tī. Apandu tī. Jande mokōi jande juehe har ihē apandu. Aja rahā: “Peme'ē katu te ame'ē ke” aja pepandu ym ta. Aja Tupā je'ēha mujekwa. Kuja:

“Mā peja amō mupinim ame'ē rehe pehendu katu” aja panduha ihī.

Aja rahā, kuja ym ta: “Peme'ē katu. Jande ke mu'e katu” aja. “Anī. Peme'ē anī. Jande mu'eha riki katu te” aja pepandu ym ta tī. ⁷ Pehē mu'eha riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ym riki. Upa mu'eha ta ke pehē koty Tupā mondo. Aja rahā: “Jande mu'eha ta amō mu'eha ta 'ar koty te we katuha” aja marā ka ym pepanduha. Tupā riki mondo. Pehē atu mu'am ym. Tupā mondo. A'erehe: “Jande mu'eha ta amō mu'eha ta 'ar koty te we katuha” aja marā ka ym pepanduha.

⁸ Korin ok ta pe har ta! Upa pehēma'e ke pehī, aja pekwaha naī. Pehēma'e hū namō pexo, aja pekwaha naī tī. Pehē riki kapitā keruhū. Jande anī, aja pekwaha naī. Mā! Pehē riki kapitā keruhū ta tipe rahā, katu tiki. Aja ta tipe rahā, pehē namō jande riki kapitā keruhū ta tipe tī. Upa ma'e ke namō pexo, a'erehe: “Páu ke japutar ym” aja pepandu. ⁹ Jande riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke. Jande riki amō ta wyr koty te we katuha, aja Tupā mu'am, aja ihē akwa. Sonda ta jukwa ta ame'ē ta riki jaxer, aja ngā ukwa. Aja jande riki tī, aja upa ngā pe Tupā mujekwa. Aja Tupā je'ēha rahoha ta ukwa tī. Aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa tī. Jande jaxer ame'ē ta ke jande, aja ukwa tī. ¹⁰ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō, aja japandu pandu, a'erehe jande riki jaka'u te'e, aja amō ta ukwaha. Pehē anī. Kirisutu kotyhar ta ke pehē, a'erehe pekwa katu te ame'ē ta ke pehē, aja amō ta ukwa. Jande riki pitu te'e aja amō ta ukwa. Pehē anī. Pehē pyrātā riki, aja amō ta ukwa. Katu ame'ē ta ke, aja pehē rehe har amō ta ukwa. Jande anī. Jaxer ame'ē ta ke aja ngā ukwa. ¹¹ Apo jande myahy jande jaxo. Jande janengwéi jaxo

tī. Jandema'e mundeha ymanihar namō jaxo tī. Jande ke amō ta mupyrara tī. Jande jawata te'e jaxo. Jande rok nixói. ¹² Jande japaraky hū. Aja tamatarer japyhyk. Pe, ame'ē pe upa jandema'e ke jande jajo'ok jo'ok. Jande rehe har amō ta juru ai rahā, ame'ē ta pe japandu: “Mā peja pehē rehe Tupā usak katu” aja. Jande ke amō ta mupyrara rahā, jande py'ahu te'e jahendu. ¹³ Jande rehe har katu ym amō ta pandu rahā, ame'ē ta pe hātā jaje'ē ym jande. Katu ame'ē ke japandu a'eta pe. Ma'e puxi aja jande aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha. Jaxer ai te aja jande rehe har ukwaha tī. Upa aja apo jaxo we rī. (Jesu mondo ame'ē ta ke jande.)

¹⁴ Ihē amupinim ramō ame'ē pe pehē ke ihē amuhuxī my? Anī. Aja ym. Pehē ke ihē amu'e tar katu, a'erehe aja ihē amupinim. Aja rahā, pehē pexoha ke pemukatu ta nahā my. Ta'yr ke ipái mu'e katu, aja pehē ke ihē amu'e tar katu tī. ¹⁵ Myja Kirisutu kotyhar ta pexoha katu my? Ame'ē rehe har mu'e ame'ē ta mâte hū ixo pehē koty. Pehē pái aja ame'ē ta heta ym. Pe-tei jō pehē pái aja ixo. Ihē ame'ē. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē aja pexo. Myrandu katu pehē pe ihē apandu rahā, Kirisutu rehe pejuru-jar katu, a'erehe pehē pái aja ihē. ¹⁶ A'erehe ihē aja pehē pexo tī. Aja rahā: “Katu te jande” aja pekwa ym pexo tī. ¹⁷ Ko Timo ke pehē koty ihē amondo ta. Pehē pe a'e pandu ta:

—Jesu Kirisutu kotyhar ke Páu, a'erehe ixoha pyahu aja a'e ixo katu. Ame'ē ixoha pyahu ame'ē ke Jesu kotyhar ta pe Páu mu'e mu'e. Amō amō ok ta rupi ixo ame'ē ta ke mu'e mu'e — aja pehē pe Timo pandu ta.

Aja rahā, peharái ym ta. Timo pe Jesu rehe har ihē apandu rahā, a'e jurujar katu ehe. A'erehe ihē

ra'yr aja a'e. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Ihē apandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī.

¹⁸ Pehē koty ihē aho ym ta tipe aja pekwaha, a'erehe pehē ngi ihē akyje aja pekwaha naī. A'erehe pehē ngi har amō amō kuja ukwaha: "Mā! Jande ngi Páu kyje, a'erehe Timo ke a'e muwyr" aja riki. ¹⁹ Pesarahā! Tupā putar rahā, pahar pehē koty ihē ahyk ta aho. Ihē ahyk rahā, ma'e ke ihē atu akwa ta. Amō amō ta pandu: "Mā! Jande ngi Páu kyje, a'erehe Timo ke a'e muwyr" aja pandu ame'ē ta ixo. Panduha jō my? Panduha aja ma'ema'e katu my? Ame'ē ke ihē akwa ta. ²⁰ Aja riki jande. Amō pandu: "Tupā! Ihēma'e kapitā keruhū aja exo katu." Aja pandu rahā, Tupāma'e pyrātāha ke a'e mujekwa ta ipe. Pyrātāha namō ma'e ke ma'ema'e ta. Panduha jō aja ixo ym ta. (Pyrātāha muwyr ta.) ²¹ A'erehe pehē koty ihē ahyk rahā, myja me'ē pehē pe katu my? Myra ra'yr namō ahyk ta aho my? (Aja rahā, pehē ke anupā ta.) Pehē rehe ihē apy'a katuha namō ihē ahyk ta aho my? Wewe katu panduha namō ihē ahyk ta aho my? Pesarahā! Wewe katu panduha namō ihē ahyk tar katu. (A'erehe pahar pexoha pemukatu.)

5

Amō rehe ka'u te'eha ke

¹ Jesu kotyhar ta ke pehē. Pehē namō amō ixo. "Imāi nungar namō a'e ukwer ou" aja ihē pe pehē koty ngi uhyk uwyr ame'ē ke pandu. Mā jaxer ai te ma'eha ke ame'ē. Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta aja ym ma'eha. ² Mā! Pehē ruxī ym. Anī. "Katu" aja pekwaha pehē jupe. Anī. Katu ym aja. Mā peja ym pehē! Ame'ē ma'eha ngi pehē ruxī pexo. Ame'ē jaxer ai ame'ē ke ma'e, ame'ē ke pejy'ar rahā, pehē pyter ngi pemuhem pemondo. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda rehe

pejy'ar rahā, ame'ē sawa'e ke pemuxe ym. ³⁻⁴ Pehē namō ihē axo ym. Pepaite ihē axo. Anī. Ihē py'a rupi pehē rehe har ihē akwa akwa axo. A'erehe pehē namō ihē axo, ame'ēja saka. Pe, ame'ē jaxer ai ame'ē ke ma'e ame'ē pe, Jesu, jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ihē apandu.

—Mā peja nde ke Tupā mupyrara! — aja riki.

Amō Jesu kotyhar har ta namō pejy'ar rahā, pehē rehe har ihē akwa akwa axo, a'erehe pehē namō ihē axo, ame'ēja saka. Pehē pejy'ar rahā, Jesu, jandema'e sawa'e te riki pehē py'a ke mātā ixo. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e ta. ⁵ A'erehe ame'ē sawa'e ke pemuhem pemondo pehē ngi. Aja rahā, Satana koty mondo, ame'ēja saka. (Ājā ramūi a'e.) Pe, ame'ē sawa'e ke a'e riki mahy ta. Mujaxer ta tī. Sawa'e i'ā anī. Jandema'e sawa'e te muhā katu ta. A'e jywyr rahā, ngā ke a'e mupyrara ta. Arahā ame'ē sawa'e'ā ke a'e muhā katu ta tī.

⁶ "Katu te" aja pehē pekwa pehē jupe pexo rahā, katu ym. Mā peja ym pexo. Amōma'e panduha ke pekwa:

—Jaxi muhāi rahā, ipy'a ngi pyairo ke jo'ok. Ta'yr mi mupuk rahā, upa hukwer ke moro ta — aja panduha ihī.

Ame'ē ke pekwa katu. Aja petēi sawa'e ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahā, a'e aja upa amō ta ma'e ta tī. (Upa moro, ame'ēja saka.) ⁷ A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ē ke pehē pyter ngi pemuhem pemondo. Aja rahā, pehē py'a juhyk, aja pexo. Ymanihar aja pehē tī. (Pyairo ke pembor, ame'ēja saka.) Aja rahā, hukwer ke moro ym ta tī. Aja rahā, pehē namō ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói tī. Aja pexo riki apo 'y, aja ihē akwa. Eji ywy ngi jundéu awa ta uhem oho rahā, arapuharan ra'yr ke a'eta

jukwa. Ame'ë ke jukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã mukanim, ame'ëja saka. Ame'ë arapuharan ra'yr aja Kirisutu tĩ. A'e manõ. Jande ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke mukanim, ame'ëja saka. ⁸ A'erehe mã peja ima'e ta ke aja jaxo. Mã peja jande py'a juhyk, aja jaxo. Amõ namõ pandu rahã, mã peja jetehar te ke jõ japandu. Ma'e jaka'u te'eha ke mã peja jama'ema'e ym jaxo. Amõ ta rehe jaxer ai ame'ë ke mã peja jama'e ym tĩ.

⁹ Amukwehe paper pinim pehë pe ihë amondo. Ame'ë pe kuja ihë amupinim:

“Amõ kũjã rehe ka'u te'e. Ame'ë ke namõ mã peja pejy'ar ym. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Ame'ë ke namõ aja tĩ. Pejy'ar ym tĩ.”

¹⁰ “Pejy'ar ym inamõ” aja amupinim rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta rehe har amupinim ym riki. Tupã kotyhar ta rehe har amupinim. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta amõ kũjã rehe ka'u te'e hũ. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u te'e hũ tĩ. Amõ tama'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ hũ. A'erehe mukanim riki amõma'e ke. Tupãran rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ tĩ. Upa ame'ë ta namõ pexo tar ym rahã, kome'ë ywy keruhũ ngi pehem te ta tipe. ¹¹ “Pejy'ar ym inamõ” aja ihë amupinim rahã, Jesu kotyhar ta rehe har ihë amupinim. Ame'ë riki amõ kũjã rehe ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Tupãran rehe ipy'a ke moĩ moĩ tĩ. Amõ ta rehe juru ai tĩ. Kawĩ ngi ka'u tĩ. Amõma'e ke mukanim tĩ. Pesarahã! Ame'ë namõ pejy'ar ym pexo. Hake inamõ ma'e ke pe'u ym te tĩ.

¹²⁻¹³ Pesarahã! Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta pe kuja ihë apandu ym:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Mã peja pehë ke Tupã mupyrara — aja.

Ihë anĩ. Tupã riki aja me'ë pandu ta. Jesu kotyhar ta pe anĩ. Pehë atu pepandu katu:

—Mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym — aja riki.

A'erehe ame'ë ka'u te'eha ma'eha ke mã peja pehë pyter ngi pemuhem pemondo.

6

Myja je'ë je'ëha ke muputu'u ngã ngi my?

¹ Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe pehë riki pehë mu mu. Pe, pehë ngi har imu namõ amõ je'ë je'ë rahã, jurujar ym ame'ë ta ruwa koty oho riki. Mã katu ym. Mã peja peho ym. Anĩ. Tupã kotyhar ta ruwa koty peho. A'eta riki je'ë je'ëha ke mukatu ta.

² Pesarahã! 'Ar rehe angaha uhyk rahã, kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe Tupã kotyhar ta pandu: “Pehë katu.” Aja katu ame'ë ta pe pandu ta. “Pehë katu ym.” Aja katu ym ame'ë ta pe pandu ta tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pe aja rahã, ma'erehe pehë mu je'ë je'ëha ke pemukatu ym my? Mã peja ame'ë ke pemukatu!

³ Pesarahã! Tupã je'ëha rahoha ta pe japandu ta tĩ. “Pehë katu.” Aja Tupã rehe hendu katu ame'ë ta pe japandu ta. “Pehë katu ym.” Aja Tupã rehe hendu ym ame'ë ta pe japandu ta tĩ. Aja Tupã je'ëha rahoha ta pe japandu rahã, ma'erehe sehar peje'ë je'ëha ke pehë atu pemukatu ym my? Mã peja pemukatu!

⁴ Mã! Ame'ë rehe har amõ ta je'ë je'ë rahã, jurujar ym ame'ë ta ruwa koty peho ta my? A'eta riki je'ë je'ëha mukatu ta my? Katu ym aja. A'eta riki katu ym ame'ë ta aja pekwa. A'erehe a'eta ruwa koty peho ym.

⁵ Mā katu ym. Pehē ngi ihē ruxī riki. Pejuru jar katu ame'ē ta ngi har ukwa katu te ame'ē ixo my? Petei ixo my? Pehi riki. (Ixoty peho.) A'e riki pehē mu ta je'ē je'ēha ke mukatu ta kŷ. ⁶ Pehē anī. Ixoty peho ym riki. Pehē mu ta riki je'ē je'ē rahā, jurujar ym ame'ē ta ruwa koty peho. A'eta riki je'ē je'ēha mukatu riki. Katu ym aja.

⁷ Mā jete har te riki. Imu ta je'ē je'ēha ke jurujar ym ame'ē ta ruwa koty peho. A'eta riki mukatu. A'eta ruwa koty peho, a'erehe katu ym pehē aja pemujekwa. Pehē rehe ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, mā peja pexo. Pehē py'a pemujy-wyr. Aja rahā, pahar pemukatu ta. Pehēma'e ke amō mukanim rahā, mā peja pexo. Pehē py'a pemujy-wyr. Aja rahā, pahar pemukatu ta tī. ⁸ Anī. Aja pema'e ym pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e pehē jupe. Pehē riki pehē mu mu! Pehē mu ma'e ke pemukanim pexo. Katu ym aja.

⁹ Pesarahā! Tupā ixo ame'ē pe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta oho ym te ta. Ame'ē ke pekwa katu. Peka'u te'e ym. Pesarahā! Sawa'e te renda pe amō kūjā rehe ka'u te'e, ame'ē ke oho ym te ta. Amō sawa'e rehe ka'u te'e ame'ē ke aja tī. Oho ym te ta tī. Tupāran rehe ipy'a moī moī, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Sawa'e ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Kūjā ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Tupā ixo ame'ē pe oho ym te ta tī. ¹⁰ Amō ma'e ke mukanim, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Amōma'e ke rehe ipy'a moī moī ixo ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Kawī ngi ka'u ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Amō ta rehe juru ai, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Nupā. Aja amōma'e ke mukanim, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Upa ame'ē ta sawa'e te

renda pe oho ym te ta. Tupā ixo ame'ē pe oho ym te ta.

¹¹ Aja me'ē pehē ngi har amō amō ixo kwe. Apo pehē py'a ke Tupā juhyk 'y. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e juhyk. "Ihē kotyhar ta ke pehē. Ihēma'e ta" aja Tupā pandu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejuru jar katu, a'erehe: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixoi te pehē pe" aja Tupā pandu. Pehē py'a rehe Tupā ā ihī katu, a'erehe: "Pehē katu te" aja Tupā pandu tī. (A'erehe pexoha katu aja pexo.)

Pehē rehe har Tupā pe amō ta pandu: "Ne jō riki katu te ame'ē ke"

(Amō rehe peka'u te'e aja pexo rahā, katu, aja pekwaha pehē jupe naī. Anī. Katu ym aja. Pehē riki Tupāma'e ke, a'erehe pexoha katu aja pexo rahā, katu tiki.) ¹² Pe, amō pandu:

—Upa ma'e ke ihē ama'e tar katu, ame'ē ke ihē ama'e katu — aja.

Ame'ē jete tipe. Amōma'e ma'eha riki katu ym nde pe. "Upa ma'e ke ihē ama'ema'e tar katu, ame'ē ke ihē ama'ema'e katu" aja ihē apandu ta tipe. Pe, ihē ama'e rahā, marā ka ym ame'ē ama'eha ngi amuputu'uha. Ihē ke muma'e, ame'ēja saka. A'erehe ihē ama'e. Katu ym aja. ¹³ Amō pandu:

—Awa mi'u pehī, a'erehe awa pusu pehī tī. (U'u ta.) Pe, awa pusu pehī, a'erehe awa mi'u pehī tī, aja. (A'erehe jande myahy) — aja.

Ame'ē jete. Yman rahā, ame'ē mokōihar ke Tupā mumba ta. Awa mi'u ke. Awa u'uha ke tī. Mumba ta. Jande ke anī. Pete'e jande jaxo ta rī. A'erehe jaxoha katu, aja jaxo ta me'ē te'e. Amō kūjā rehe sawa'e ka'u te'e, a'erehe sawa'e ke Tupā mujā my? Anī. Aja ym. Amō sawa'e rehe kūjā ka'u te'e, a'erehe kūjā ke a'e mujā my? Anī. Aja ym tī. "Ihēma'e ke" aja jandema'e sawa'e te putar, a'erehe awa ke a'e

mujā. A'e riki jandema'e sawa'e te. Aja rahā, awa rete riki sawa'e tema'e ke, ame'ēja saka. ¹⁴ Manōha ngi jandema'e sawa'e te ke Tupā mukwera katu muhem. Pe, ima'e pyrātāha namō jande ke a'e mukwera katu ta muhem tī. A'erehe awa rete riki sawa'e tema'e ke.

¹⁵ Kirisutuma'e ke pehē, ame'ē ke pekwa. Pe, Kirisutuma'e ke kūjā ka'u te'e ame'ē koty ihē amondo ta my? Anī ta. Marā ka ym amondoha. ¹⁶ Pesarahā! Kūjā ka'u te'e ame'ē namō amō jumusarāi rahā, mokōi riki peteihar aja ixo. Ame'ē ke pekwa my? Pekwa katu riki pehē! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Mokōihar riki peteihar wan ta” aja riki.

A'erehe kūjā ka'u te'e ame'ē namō pejumusarāi rahā, inamō Kirisutu peteihar aja ixo. Mā! Katu ym! A'erehe Kirisutuma'e ke kūjā ka'u te'e ame'ē koty ihē amondo ym te ta. ¹⁷ Pe, amō riki jandema'e sawa'e tema'e ke rahā, inamō peteihar aja ixo. Tupā'ā ihī katu ehe, a'erehe inamō peteihar aja ixo.

¹⁸ Mā peja amō kūjā rehe eka'u te'e ym. Mā peja amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, juehe jumujaxer ym. Kūjā ka'u te'e ame'ē namō amō jumusarāi rahā, a'e jumahy juehe. Kirisutuma'e ym aja mujekwa, a'erehe a'e jumahy juehe. ¹⁹ Amō we tī. Tupā'ā riki pehē py'a rehe ihī katu, a'erehe pehē riki Tupā'ā rok aja pexo. Ame'ē ke pekwa katu. Pehē rehe I'ā ke Tupā muwyr. A'erehe pema'e tar katu ame'ē ke jō pema'e ym. Anī. Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu. A'erehe pexoha rehe pesak katu. Peka'u te'eha ke pema'e ym. ²⁰ Ta'yr manō. Peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe Tupāma'e ke pehē. (A'erehe pema'e tar katu

ame'ē ke jō, pema'e ym. Anī.) Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu tī. Pexoha katu aja pexo. Aja rahā amō ta pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe pandu ta.

7

Jumendar rahā, katu my? Ame'ē rehe har Pāu mujekwa.

¹ Paper pinim ihē pe pemuwyr kwe. “Amō jumendar rahā, katu my?” aja paper pinim ihē pe pemuwyr. Ame'ē rehe har ihē amupinim ta pehē pe apo 'y. Amō jumendar ym rahā, katu tiki. ² Amō rehe ka'u te'e hū ngā. Amō kūjā rehe sawa'e ka'u te'e. Amō sawa'e rehe kūjā ka'u te'e tī. A'erehe kūjā namō sawa'e jumendar rahā, katu tiki. Aja rahā, amō kūjā rehe ka'u te'e ym ta. Sawa'e namō kūjā jumendar rahā, katu tiki tī. Aja rahā, amō sawa'e rehe ka'u te'e ym ta tī.

³ Hakehar riki putar rahā, mā peja inamō ixawa'e ukwer. Ixawa'e riki putar rahā, mā peja inamō hakehar ukwer tī. Jumuhury katu a'eta juehe. ⁴ Hakehar putar rahā jō anī. Ixawa'e putar rahā, mā peja inamō hakehar ukwer. Ixawa'e putar rahā jō anī tī. Hakehar putar rahā, mā peja inamō ixawa'e ukwer. ⁵ A'erehe hakehar putar rahā, mā peja inamō ixawa'e ukwer. Ixawa'e putar rahā, mā peja inamō hakehar ukwer tī.

Pe, hakehar pe ixawa'e kuja pandu:

—Tupā namō ihē apandu pandu ta axo. A'erehe ne namō ihē aker ym ta kŷ — aja.

—A'e tŷ — aja hakehar pandu.

Ixawa'e pe aja hakehar pandu tī. Aja jō rahā, inamō ixo ame'ē namō mā peja eker ym. Aja heta ym ukwer rahā, katu. Ame'ē upa rahā, inamō ukwer katu tī. Aja ym rahā, heta ukwer rahā, hakehar ame'ē ym rahā, amō kūjā rehe ixawa'e ka'u te'e ta. Marā ka ym ame'ē mukanīha. Ixawa'e ame'ē ym rahā,

amō sawa'e rehe hakehar ka'u te'e ta tī. Marā ka ym mukaniha. "Amō rehe eka'u te'erahā" aja Satana pandu, ame'ēja saka. (Ājā ramūi a'e.) Aja rahā katu ym. A'erehe Tupā namō panduha upa rahā, mā peja inamō ixo ame'ē namō ukwer katu.

⁶ Jumendar ame'ē rehe har ihē apandu ramō. "Mā peja ejumendar" aja ym ihē apandu. "Amō putar rahā, ejumendar" aja ihē apandu. ⁷ Ihē rakehar ym riki ihē. Ihē Páu. Upa pehē ihē aja pexo, aja ihē aputar. Aja pame katu te amō koty koty Tupā mujā. Amō jumendar ta me'ē te'e. Amō jumendar ym ta me'ē te'e tī.

⁸ Jeje te'e ixo ame'ē ta pe ihē apandu ta kŷ. Ixawa'e manō ame'ē ta pe aja tī. Pesarahā! Ihē jeje te'e axo. Ihē aja pehē pexo rahā, katu tiki. ⁹ Amō rehe peka'u te'e rahā, mā peja pejumendar. Marā ka ym amō rehe ka'u te'eha mukaniha. Aja rahā, pejumendar rahā, katu tiki.

¹⁰ Upa jumendar ame'ē ta pe ihē apandu ta apo 'y. Ihē akwaha aja ym. Jandema'e sawa'e te mu'e ame'ē ke ihē apandu ta 'y. Kūjā ta pe apandu. Ne sawa'e ke mā peja ehijar ym. ¹¹ Nde erehijar, pe, amō sawa'e ke epyhyk ym. Nde jeje te'e exo kŷ. Aja nde ereputar ym rahā: "Nde sawa'e namō ejumukatu eho tī. Nde sawa'e koty ejwyr eho" aja apandu. Hakehar ke ixawa'e hijar ym ta me'ē te'e tī.

¹² Amō ta pe ihē apandu ta apo 'y. Ihē akwaha ke ihē apandu ta. Jandema'e sawa'e te je'ēha anī. Ko sawa'e riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. Pe, hakehar riki jurujar ym ame'ē ke a'e. Pe, ixawa'e namō a'e ixo tar katu rahā, mā peja a'e ke ixawa'e hijar ym. ¹³ Ko kūjā riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. Pe, ixawa'e riki jurujar ym ame'ē ke a'e. Pe, hakehar namō a'e ixo tar katu rahā, mā peja a'e ke

hakehar hijar ym. ¹⁴ Ame'ē jurujar ym ame'ē ixawa'e riki hakehar namō ixo, a'erehe Tupā usak katu ehe, ixawa'e rehe. Hakehar riki jurujar ym ame'ē ke a'e. Ixawa'e namō ixo, a'erehe Tupā usak katu ehe tī, hakehar rehe. Aja ym rahā, ta'yn ta riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja saka ixo. Anī. Ta'yn ta Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja ym. A'erehe a'eta rehe Tupā usak katu tī.

¹⁵ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ixo. Inamō ixo ame'ē ke Jesu rehe jurujar ym ame'ē ke a'e. Pe, a'e pandu: "Nde ke ahijar ta" aja. Aja rahā, mā peja hijar oho. "Eho ym" aja mā peja jurujar katu ame'ē epandu ym. Mā peja hijar oho. Kuja Tupā putar. Jumokōi je'ē je'ē ym ha rupi ixo, aja a'e putar. ¹⁶ Kūjā! Nde riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke nde. Ne sawa'e namō exo katu. Aja rahā, a'e riki Jesu rehe jurujar katu ta nahā my tī. Sawa'e! Ne riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke nde. Ne rakehar namō exo katu. Aja rahā, a'e riki Jesu rehe jurujar katu ta nahā my tī.

Tupā putar, aja pehē pexo katu

¹⁷ A'erehe myja me'ē amō ixo apo, aja mā peja exo rī. Pehē rehe Tupā katu usak, a'erehe a'e pandu: "Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak" aja. Arahā myja me'ē pexo my? (Pehē rakehar namō pexo my? Pehē sawa'e namō pexo my? Pehē pexo te'e me'ē te'e pehē, aja pexo my? Te'e paraky aja pexo my?) Ame'ē pexoha Tupā me'ē, muwyr saka riki. A'erehe aja pame katu te pexo rī. Amō koty koty amō ta aja tī. Aja Jesu kotyhar ta pe ihē apandu pandu. Amō amō ok ta rupi ixo ame'ē ta pe ihē apandu pandu tī. ¹⁸ Amō rehe Tupā katu usak, a'erehe a'e pandu: "Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak" aja. Arahā ehe ihī ame'ē pīrer jupāha ihī my? Aja rahā, mā peja

aja ixo, jupāha namō. Emukanim ym ame'ē ke. Jurujar katu py rahā, a'e ixo. Ame'ēja exo rī. Amō pe Tupā pandu: “Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak.” Arahā, ehe ihī ame'ē pিরer ke jupā ym my. Aja rahā, mā peja jupā ym aja exo rī. Jurujar katu py rahā, a'e ixo. Aja exo rī. Jupā ym, aja exo rī. ¹⁹ Ehe ihī ame'ē pিরer jupā my? Ame'ē ke Tupā ukwa tar ym. Ehe ihī ame'ē pিরer jupā ym my? Ame'ē ke a'e ukwa tar ym tī. Kuja jō a'e ukwa tar katu. Ima'e je'ēha rehe amō hendu katu my. Ame'ē ke jō a'e ukwa tar katu.

²⁰ Ngā rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Arahā myja me'ē ngā ixo my, aja mā peja exo katu rī. ²¹ Ne rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Arahā se te'e paraky ame'ē ke nde my? Aja exo rī. Pe, nde jar pandu:

—Ihēma'e miasu ym nde apo 'y. Te'e eho katu — aja.

Aja rahā, mā peja ame'ē parakya ngi ehem eho.

²² Sehar te'e paraky ame'ē ke rehe jandema'e sawa'e te katu usak, a'erehe pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi uhem oho, ame'ēja saka. Ame'ē ngi poir ame'ē ke a'e, ame'ēja saka. Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e, a'erehe poir aja saka ixo.

Pe, sehar amō pe te'e paraky aja ym ame'ē pe Kirisutu pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Aja rahā, Kirisutu pe te'e paraky aja a'e ixo apo 'y. ²³ Kirisutu manō. Arahā peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja rahā Kirisutu manōha rupi pehē rehe Tupā muhepy, ame'ēja saka. A'erehe amō ta pe te'e paraky ame'ē tama'e aja ym pexo. (Tupāma'e ke pehē.) ²⁴ Ihē mu ta! Pesarahā! Pehē rehe Tupā katu

usak rahā, a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Arahā Tupā namō pehē juehe katu pehē pexo. Ame'ē ke pehijar ym. Tapijar te'e we inamō pehē juehe katu pexo rī.

Jeje te'e ixo ame'ē ta rehe har

²⁵ “Myja me'ē jeje te'e ixo ame'ē ta pe japandu ta my” aja ihē pe paper pinim pemuwyr kwe. Ame'ē rehe har jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ihē apandu ym. Ihē akwa ame'ē ke ihē apandu ta. Ihē rehe jandema'e sawa'e te pyrara usak. A'erehe ihē apandu ame'ē ke rehe mā peja pehendu katu. (Ihē Páu.)

²⁶ Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara ixo. A'erehe amō jeje te'e ixo rahā, aja te'e exo rī. Aja rahā, katu tiki. ²⁷ Nde rakehar namō nde erexo rahā, ehijar ym. Jeje te'e nde erexo rahā, kūjā ke epyhyk ym. Jeje te'e nde erexo rī. ²⁸ Jumendar rahā, ma'e ka'u te'eha ke nde erema'e ym. Kūjā jeje te'e ixo ame'ē jumendar rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym. Jumendar ame'ē ta ima'e ke rehe usak usak ixo. Kupixa mujā. Imi'u matyr. Ima'e ke rehe usak usak hū ixo. Aja pehē rehe ihē aputar ym. A'erehe mā peja jeje te'e pexo, aja ihē apandu.

²⁹⁻³¹ Ihē mu ta! Pekwa katu pexo! 'Ar rehe angaha upa Tate. Kome'ē ywy keruhū yman ym ta ixo. Apo ixo ame'ē ke upa ta. A'erehe Tupāma'e ma'ema'eha rehe pesak py. A'engi ima'e ixoha rehe amō usak katu. A'erehe hakehar namō ixo ame'ē ta hakehar aja ym ame'ē ta aja pexo katu. Jeje te'e aja pexo katu. Aja rahā ixoha rehe har ukwa ukwa ym ta ixo. Jixi'u ame'ē ta riki hury katu ame'ē ta aja pexo katu! Puka puka ame'ē ta riki pyai ame'ē ta aja pexo katu! Ma'e ke muhepy jo'ok, ame'ē ta riki jo'ok ame'ē ke ima'e ym aja pexo katu.

Ima'ehū namō ixo ame'ē ta riki ma'e ke ima'e ym te ame'ē ta aja pexo katu! Aja rahā ixoha rehe har ukwa ukwa ym ta ixo. 'Ar rehe angaha upa tate, a'erehe Tupāma'e ma'ema'eha rehe pesak py. A'engi pehēma'e pexoha rehe pesak katu.

³² “Ma'e jande ja'u ta my? Ma'e jande jamunde ta my?” aja te'eha pekwa pekwa pexo. Pexoha rehe har pekwa pekwa pexo, aja ihē aputar ym. Sawa'e jeje te'e ixo rahā, jandema'e sawa'e te putar ame'ē ke a'e ma'ema'e tar katu. A'erehe: “Myja me'ē ima'e parakyha rehe ihē ama'ema'e katu my” aja jō a'e ukwa ukwa ixo. Ixoha rehe har ukwa ukwa ym ixo. ³³ Hakehar namō sawa'e ixo rahā, hakehar ke a'e muhury tar katu. A'erehe imi'u matyriha rehe har aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. Myja hakehar ke a'e muhury katu ta my. Ame'ē rehe har aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. ³⁴ A'erehe mokōi ukwaha rehe har ukwa ukwa ixo. Myja me'ē Tupā putar ame'ē ke a'e ma'ema'e katu my, aja a'e ukwa ukwa ixo tī.

Kūjā jeje te'e ixo ame'ē riki jandema'e sawa'e te pe ma'ema'e katu. Myja me'ē pyrātāha namō ima'e ke ma'ema'e katu my, aja a'e ukwa ukwa ixo. Myja me'ē ipy'a ke a'e moī moī katu ehe my, aja a'e ukwa ukwa ixo tī. Ixawa'e namō ixo, ame'ē anī. Ixawa'e ke a'e muhury tar katu, a'erehe: “Ma'e jande ja'u ta my” aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. Ixoha rehe har jō a'e ukwa ukwa ixo.

³⁵ Ihē apandu ramō ame'ē ke katu. Katu pehē pexoha ke ihē aputar, a'erehe aja me'ē ihē apandu ramō. “Ejumendar ym” aja ym ihē apandu riki. Katu ame'ē ke pema'ema'e, ame'ē ke ihē aputar. Ma'e matyriha rehe har pekwa pekwa ym ha namō jandema'e sawa'e te pe pema'ema'e katu. Aja ihē aputar. Tupā je'eha

ke pepandu pandu, ame'ē riki pehēma'e parakyha ke.

³⁶ Kūjā pái pe sawa'e pandu: “Nde rajyr ihē aputar” aja. Ame'ē ta rehe har ihē apandu ta apo 'y. Ame'ē sawa'e pandu: “Kūjā ke ihē apyhyk ym ta apo 'y” aja. Aja a'e ukwa ukwa ixo: “Ihē apandu, a'erehe ihē apyhyk ym rahā, kūjā huxī ta” aja. Aja rahā, a'eta jumendar rahā, katu tiki. Pe, amō kūjā rehe sawa'e ka'u te'e hū. Marā ka ym mukanīha. A'erehe jumendar rahā, katu aja a'e ukwa ukwa ixo. Aja a'e putar. Aja rahā, kūjā pyhyk rahā, katu tiki. Pe, jumendar rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym. ³⁷ Pe, sawa'e pandu:

—Ihē ajumendar ym ta apo 'y — aja.

Pe, kūjā pái pandu: “Ere” aja. Kūjā pandu tī: “Ere” aja tī. Pe, amō kūjā rehe ka'u te'e ym, aja ukwa katu tī. Upa aja me'ē rahā, jumendar ym rahā, katu tiki. ³⁸ A'erehe kuja riki. Sawa'e kūjā namō jumendar rahā, katu tiki. Amō rahā, kūjā namō jumendar ym rahā, i'ar koty te we katuha.

³⁹ Ixawa'e ixo rahā, inamō kūjā ixo katu tī. Jeje te'e aja ixo ym. A'erehe amō sawa'e ke a'e pyhyk rahā, katu ym tiki. Ixawa'e manō rahā, amō sawa'e ke a'e pyhyk katu. A'e putar ame'ē ke pyhyk katu. Ame'ē sawa'e Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. Aja me'ē jō a'e pyhyk katu. Jurujar ym ame'ē ke anī. Epyhyk ym. ⁴⁰ Ixawa'e manō ame'ē jeje te'e ixo rahā, i'ar koty te we a'e hury katuha. Aja riki ihē akwa. Tupā'ā ihē py'a rehe ihī katu, a'erehe ihē apandu ame'ē ke rehe mā peja pehendū katu tī.

8

Tupāran ruwa koty ngā mi'u ke amō moī

¹ Tupāran ruwa koty ngā mi'u ke amō ta moī moī. “Ame'ē mi'u ke jande ja'u rahā, katu my?” aja

ihē pe paper pinim pemuwyr kwe. Ame'ē rehe har ihē apandu ta apo 'y. (Anī. Apandu ym we rī.) Pehē ngi har amō panduha ihī: “Upa jande riki jakwa katuha namō jaxo” aja riki pandu. Aja: “Ihē akwa katu” aja amō ukwa ukwa ixo rahā, katu te aja ukwaha jupe. Pe, ma'e ke rehe harái. Kuja. Imu ta rehe ipy'a katuha harái. Imu ta rehe amō ipy'a katu rahā, ame'ē ta py'a ke mātā katu ta.

² Amō pandu:

—Upa katu te ihē akwa katu — aja ukwaha jupe.

Ame'ē riki jupe katu ame'ē te'e a'e jupe. A'erehe upa katu te a'e ukwa ym riki. ³ Pe, Tupā rehe amō ipy'a katu, a'erehe imu ta rehe ipy'a katu tī. Aja rahā: “A'e katu” aja Tupā ukwa.

⁴ Apo ngā mi'u rehe har apandu ta. Tupāran ruwa koty ma'e so'o rukwer ke amō ta moī moī. (Ame'ē ke muhepyha renda pe amō ta muhepy hepy. Ame'ē ke Jesu kotyhar ta u'u rahā, katu my? Katu ym my?) Ame'ē rehe har ihē apandu ta apo 'y.

Ma'e ixuwe ym ame'ē ke tupāran aja amō ta ukwaha naī. ⁵ “Tupā” aja amō ta ukwaha naī tī. Ame'ē heta pete'e ixo my? Ywa pe pete'e ixo my? Kome'ē ywy keruhū pe pete'e ixo my? “Jandema'e sawa'e te” aja ukwaha naī tī. Ame'ē pete'e ixo my tī?

⁶ Jande pe anī. Peteīhar jō Tupā te riki. A'e jō ixo aja jakwa katu. Jande pái keruhū a'e. Upa ma'e ke a'e mujā. Jande jaxo, a'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja japandu ipe.

Peteīhar jō riki Jesu Kirisutu. Jandema'e sawa'e te a'e. A'e je'ēha rupi upa ma'e ke Tupā mujā. A'e ixo, a'erehe jande ko jaxo tī.

⁷ Tupāran nixói te, aja upa katu te Jesu kotyhar ta ukwa ym. Jurujar ym rahā we tupāran ruwa koty ngā mi'u ke a'eta moī moī hū.

A'erehe apo ame'ē humi'u ke u'u rahā, ame'ē riki tupāran kotyhar ta ke, aja a'eta ukwa naī rī. Ame'ē ukwaha marā ka ym mukaniha. A'erehe: “Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e. Katu ym ihē” aja ukwaha. ⁸ Ma'e ke jande ja'u, a'erehe i'ar koty te we Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo my? Anī. Aja ym. Ma'e ke ja'u ym rahā, i'ar koty te we Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo my? Anī. Aja ym tī. Juja katu te riki awa ta Tupā pe. U'u rahā, juja katu te. U'u ym rahā, juja katu te tī.

⁹ Tupāran ruwa koty ngā mi'u ke amō moī moī. Ame'ē ke pe'u rahā, katu. Pe'u ym rahā, katu tī. Pehē pe juja katu te. Jesu rehe jurujar katu wan ame'ē ta pe anī. “Katu ym” aja ukwa. Pe, pehē pe'u rahā, pehē rehe a'e usak. A'erehe a'e u'u tī. A'engi: “Mā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e. Katu ym ihē” aja a'e ukwa. Aja rahā, mā peja ame'ē mi'u pe'u ym. (Ne mu ixoha ke emujaxer ym.)

¹⁰ Tupāran ihī. Ame'ē rok pe ngā mi'u ke huwa koty amō moī. Ame'ē ke u'u rahā, katu ym, aja Jesu rehe jurujar katu wan ame'ē ke ukwa. Nde pe anī. “Upa ihē akwa katu. Tupāran ixuwe ym” aja nde erekwa katu. A'erehe ame'ē rok pe nde erexe, pe, ngā mi'u ke nde ere'u. Ame'ē ke jurujar katu wan ame'ē ke usak, a'erehe a'e u'u tī. ¹¹ Pe, a'e pyai ixo. “Mā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e. Katu ym ihē” aja a'e ukwa jupe. Mā! “Upa ihē akwa katu. Tupāran ixuwe ym” aja nde riki erekwa katu nde jupe. A'erehe jurujar katu wan ame'ē ke aja: “Katu ym ihē” aja ukwa jupe. A'e riki nde mu ke. A'e uhāha ke rehe Kirisutu manō. ¹² Ne mu ke nde eremupyai riki. A'erehe: “Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e” aja a'e ukwa jupe. Ne mu ke nde eremupyai rahā, nde riki ereka'u te'eha ke nde erema'e, aja Kirisutu riki ukwa katu, ame'ēja

saka. ¹³ A'erehe ihē mu ixoha ke ihē amujaxer ym. Ihē Páu. Tupāran ruwa koty ngā mi'u ihī. Ame'ē ke a'u rahā, katu ym, aja ihē mu ukwa rahā, ame'ē mi'u ke ihē a'u ym te ta tī. Ihē aja nde rahā, katu tiki tī. (E'u ym tī.)

9

Jesu mondo ame'ē ta ke

¹ Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Jesu mondo ame'ē ke ihē. Ihē Páu. Upa Jesu kwera katu uhem rahā, ihē asak ehe. Jandema'e sawa'e te ke a'e. Ima'e je'ēha ke ihē apandu pandu pehē pe, a'erehe pehē pejurujar katu ehe. Ixotyhar ta ke pehē. A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē, aja pekwa ta me'ē te'e. ² “Amō Jesu mondo ame'ē ta jandema'e tamatarer ke pyhyk. Páu anī. Pyhyk ym. A'erehe Páu Jesu mondo ame'ē aja ym a'e” aja amō ta pandu naī. Pehē anī. “Páu riki Jesu mondo ame'ē ke a'e” aja pekwa katu. Pehē riki jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. A'erehe ihē riki Jesu mondo ame'ē ke ihē, aja pemujekwa ngā pe.

³ Amō Jesu mondo ame'ē ta jandema'e tamatarer ke pyhyk. Páu anī. Jandema'e tamatarer ke pyhyk ym. A'erehe: “Páu riki Jesu mondo ame'ē aja ym a'e” aja ukwaha. A'erehe: “Páu pe jande mi'u jame'ē ym ta” aja pandu pandu rahā, mā kuja ihē apandu. ⁴ Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu. Ame'ē riki ihēma'e parakyha. A'erehe ihē pe a'eta mi'u ke amō ta muwyr rahā, katu tiki. ⁵ Amō amō ok ta rupi Tupā je'ēha ke amō Jesu mondo ame'ē ta pandu pandu oho rahā, hakehar ta namō a'eta oho. Hakehar ta pe ngā mi'u me'ē me'ē tī. Jandema'e sawa'e te mu ta aja tī. Hakehar ta raho tī. Petu aja tī. Hakehar raho a'e tī. Mā! A'eta aja ihē rahā, katu tiki tī. Ngā mi'u ihē pe amō ta muwyr rahā, katu

tiki tī. ⁶ Amō parakyha rehe Jesu mondo ame'ē ta paraky ym. Tupā je'ēha ke jō pandu pandu. Pe, imi'u ke amō ta me'ē me'ē ngā pe. Mā! Ihē jō aja ym my. Manambe amō. Amō parakyha rehe jande mokōi japaraky, pe, ame'ē rehe tamatarer japyhyk. Ame'ē pe jandema'e ke jajo'ok. Mā! Jande jō aja rahā, katu ym.

⁷ Jumaiha rehe sonda oho rahā, amō parakyha rehe paraky ym oho. Ima'e kapitā riki imi'u me'ē ipe. Ma'e ke kupixa pe ijar jytyim rahā, ame'ē ke a'e u'u tī. Ixamby ke arapuharan ngi ijar jo'ok. Ame'ē ke a'e u'u. Mā! Aja saka ihē tī. Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu. A'erehe ihē pe ngā mi'u amō ta muwyr rahā, katu tiki tī. Manambe pe aja tī. Me'ē ipe rahā, katu tiki tī.

⁸ Kupixa jar rehe har ihē apandu. Sonda ta amō. Arapuharan jar amō. Ame'ē ke jō ym. Aja Moise je'ēha mujekwa katu tī. ⁹ Kuja Moise je'ēha rehe jasad:

“Ahūi aja me'ē kurer ke jo'ok rahā, tapi'iruhu pyrū pyrū oho ehe. Arahā iāpūi ke epukwar ym ingi. U'u tar katu rahā, mā peja u'u, aja riki.”

Paraky rahā, ma'e ke u'u tī. Tapi'iruhu rehe jō Tupā pyrara usak my? ¹⁰ Anī. Ame'ē rehe jō ym. Jande rehe har a'e ukwa ukwa ixo. (Jesu mondo ame'ē ta ke jande.) Je'ēha ke japandu pandu rahā, ngā mi'u amō ta muwyr jande pe. (Tapi'iruhu paraky, ame'ēja saka.) Pesarahā! Kupixa ke amō mondok. Amō riki ma'e ke jytyim. Ame'ē mokōi riki kupixa ngi ma'e ke u'u ta. Aja a'eta ukwa katu. ¹¹ Kupixa pe ma'e ke amō jytyim. Ma'e tyarō rahā, ame'ē ke ijar u'u ta. Aja jande tī. Tupā je'ēha ke pehē pe japandu pandu rahā, ma'e ke jajytyim, ame'ēja saka. Apo pehē ngi pehē mi'u japyhyk rahā, katu tiki. (Kupixa ngi ijar ma'e u'u,

ame'ēja saka.) ¹² Aja amō Jesu mondo ame'ē ta riki. Pehē ngi pehē mi'u ke pyhyk rahā, katu tiki. A'erehe pehē ngi ihē apyhyk rahā, i'ar koty te we katuha. Manambe aja tī.

Pesarahā! Pehē ngi ihē apyhyk ym te riki ma'e ke. Amō ma'e ke rehe ihē aparaky, aja tamatarer apyhyk. Pe, ame'ē pe ihēma'e ke ajo'ok. Manambe aja tī. Aja rahā: “Páu ta te'e u'u tar katu, a'erehe Tupā je'ēha ke pandu pandu” aja amō ta pandu ym te ta. Aja pandu ym te ta awa, a'erehe myrandu katu rehe amō ta jurujar katu ta. Kirisutu rehe har ukwa katu ta tī. ¹³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe pa'i ta paraky u'am. (Jundéu awa tama'e pa'i ta ke ame'ē ta.) Ame'ē renda pe ngā mi'u ke amō ta werur. Ame'ē ke pa'i ta u'u tī. Ame'ē ke pekwa katu. Tupā rehe ipy'a ke amō ta moī moī rahā, arapuharan ra'yr ke a'eta hany. Jumu'eha renda keruhū pe hany. Pe, ame'ē ngi amō ke hany ame'ē ta u'u tī. Ame'ē ke pekwa katu. ¹⁴ Aja saka apo tī. “Mā peja myrandu katu ke pandu pandu ame'ē ta pe pehē mi'u ke peme'ē katu.” Aja jandema'e sawa'e te mujekwa katu.

¹⁵ Aja amō ta ngi ma'e ke ihē apyhyk ym. Kome'ē paper pinim ihē amondo rahā, ihē pe ngā mi'u ke amō ta me'ē ta, a'erehe ihē amupinim axo, aja pekwa. Anī. Aja ym. Muhepyha ke ihē apyhyk rahā, ihē ruxī ta. Ihē amanō py ta tipe. Muhepyha ihē aputar ym. “Muhepyha ihē apyhyk ym ta” aja ajupandu katu te ihē jupe. “Aja ym” aja marā ka ym amō ta panduha. ¹⁶ Myrandu katu ke ihē apandu pandu. A'erehe: “Katu te ihē” aja akwa ihē jupe rahā, katu ym tiki. Pesarahā! Jandema'e sawa'e te riki pandu: “Myrandu katu ke epandu pandu eho” aja ihē pe. Mā! Ame'ē ke ihē apandu pandu ym aho rahā, ihē ke Tupā

mupyrara ta, aja akwa. ¹⁷ Ihē atu ihē aputar, a'erehe myrandu katu ke ihē apandu pandu aho rahā, muhepyha ke ihē apyhyk rahā, katu tiki. Anī. Aja ym riki. Tupā riki ihē pe pandu: “Myrandu katu epandu eho” aja. Ame'ē parakyha ke ihē pe me'ē. A'erehe ihē apandu pandu aho. ¹⁸ Anī. Myrandu katu ihē apandu pandu aho rahā, muhepyha ke ihē apyhyk ym. (Jesu mondo ame'ē ke ihē.) A'erehe muhepyha ke ihē apyhyk rahā, katu tiki. Anī. Aja ym ta ihē. Apyhyk ym ta.

¹⁹ Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu riki. Amōma'e te'e paraky ame'ē ke ihē aja ym ihē. Anī. Upa amō ta rehe te'e aparaky ame'ē ke ihē aja ihē axo. Aja rahā upa ngā pe myrandu katu ihē apandu pandu. Aja rahā, heta ngā Jesu rehe jurujar katu ta nahā my. ²⁰ Jundéu awa ta namō ihē axo rahā, a'eta ixoha aja ihē axo tī. Aja rahā, Jesu rehe har ihē apandu rahā, heta a'eta jurujar katu ta ehe my. Moise je'ēha rehe jō ihē ahendu ym. Jesu je'ēha rehe ihē ahendu katu tī. Amō ta riki Moise je'ēha rehe jō hendu katu. A'eta namō ihē axo rahā, a'eta ixoha aja ihē axo tī. Aja rahā, Jesu rehe har ihē apandu rahā, heta a'eta jurujar katu ta ehe my tī. ²¹ Aja jundéu awa aja ym ame'ē ta tī. A'eta namō ihē axo rahā, a'eta ixoha aja ihē axo tī. A'eta namō ihē axo rahā, jundéu awa ta ixoha, aja ym ihē axo. Aja rahā, Jesu rehe har ihē apandu pandu rahā, heta jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ta ehe my tī. Pesarahā! Kirisutu je'ēha rehe ihē ahendu katu. A'erehe Tupā je'ēha rehe ihē ahendu katu tī. ²² Jesu rehe jurujar katu wan ame'ē ta namō ihē axo rahā, a'eta ixoha aja ihē axo tī. Aja rahā, Jesu rehe har ihē amujekwa katu rahā, a'eta ukwa katu te we ta my tī. Pesarahā! Amō ta ixoha, aja ihē

axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihẽ apandu pandu rahã, a'eta jurujar katu ta ehe my tĩ.

²³ Aja ihẽ axo. Aja rahã, myrandu katu ke ihẽ apandu pandu katu aho. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ pe Tupã muwyr. ²⁴ Jumusarái ha rehe amõ ta ujan. Arahã heta ujan oho tipe. Uhyk py ame'ẽ ke jõ ma'e ke pyhyk. Ame'ẽ ke pekwa katu. A'erehe uhyk py, aja pejan katu tĩ. Aja rahã, uhyk py, aja ma'e katu ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ, ame'ẽ ke pepyhyk ta. ²⁵ Jumusarái ha rehe amõ ujan rahã, wera rahã pame katu te a'e ujan riki. Aja rahã pyrãtã katu oho. Pe, uhyk py rahã, iãkã rehe har ke iãkã rehe kapitã moĩ ta. Aja ujan ame'ẽ ke putar. Ame'ẽ iãkã rehe har pahar jaxer ta oho. Tupã je'ẽha mujekwa aja jande jaxo rahã, ujaniha rehe jaxo, ame'ẽja saka. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta. Ame'ẽ jaxer ym te ta. A'erehe mã peja Tupã je'ẽha mujekwa aja pexo katu. ²⁶ A'erehe ihẽ ajan aja ihẽ axo tĩ. Tupã je'ẽha mujekwa aja ihẽ axo. Pahar ahyk py ta aja tĩ. Jumusarái ha rehe amõ ipo pe tukwa tukwa. Te'e ihẽ atukwa tukwa ym. Pahar amõ ke ihẽ aityk ta, aja hãtã ihẽ atukwa tukwa. ²⁷ Ihẽ ke ihẽ ajutukwa tukwa ihẽ jupe. Aja rahã, pyrãtã katu ihẽ axo. Aja rahã, ihẽ aputar ame'ẽ ke pahar ihẽ ama'ema'e ta. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha mujekwa aja ihẽ axo. Amõ ta pe ihẽ apandu: "Tupã je'ẽha mujekwa aja pexo. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta pehẽ pe" aja riki. Pe, ihẽ riki Tupã je'ẽha mujekwa aja axo ym rahã, ma'e katu ame'ẽ ke a'e me'ẽ ym ta ihẽ pe. Aja rahã, katu ym. A'erehe Tupã je'ẽha mujekwa aja ihẽ axo. Ihẽ aja pexo tĩ. (Tupã je'ẽha mujekwa, aja pexo tĩ.)

10

Tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ

moĩym

¹ Ihẽ mu ta! Jande ramũi ymanihar rehe har pekwa pekwa pexo. (Ame'ẽ ta Eji ywy ngi uhem ame'ẽ ta ke.) Moise namõ ixo ame'ẽ ta ke a'eta. Upa ame'ẽ ta ywa takãxĩha pu'am, ame'ẽ raikwer rupi wata oho. Upa ame'ẽ ta y apyrer rupi wata aha oho. Y rer riki y pytã ke. ² Ywa takãxĩha pu'am ame'ẽ raikwer rupi wata oho. Mujahuk, ame'ẽja saka. (Aja rahã, a'eta riki Moise kotyhar ta ke aja a'eta mujekwa. Hendu ta ehe.) Y apyrer rupi wata aha oho tĩ. Mujahuk, ame'ẽja saka tĩ. (Aja rahã, a'eta riki Moise kotyhar ta ke aja mujekwa tĩ. Hendu ta ehe.) ³ Upa ame'ẽ ta ma'e mi'u ke u'u riki. Tupã'ã me'ẽ ame'ẽ ke a'eta u'u. Ywa ngi mungyr ame'ẽ ke u'u. ⁴ Upa ame'ẽ ta y u'u tĩ. Tupã'ã me'ẽ ame'ẽ ke a'eta u'u. Y ke a'eta putar rahã, ita ngi y ke Moise muhem. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ngi muhem. Kirisutu je'ẽha rupi muhem, ame'ẽja saka. A'erehe Kirisutu rehe har a'eta pandu rahã: "Jande namõ ita wata oho ixo ame'ẽja saka" aja pandu. A'eta namõ Kirisutu wata oho, ame'ẽja saka a'erehe aja pandu. ⁵ A'eta rehe Tupã usak katu tipe. Tupã rehe a'eta hendu ym. A'erehe Tupã hury ym a'eta rehe. A'erehe a'eta rehe Tupã parahy. A'erehe upa tate a'eta ke a'e jukwa. Awa nixói te ame'ẽ rupi a'e tama'e kangwerupa heta tui.

⁶ Ame'ẽ ta aja jande jaxo rahã, katu ym tiki. A'erehe ame'ẽ ta aja pexo ym tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. A'eta aja pema'ema'e ym tĩ. ⁷ Tupãran rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ riki. A'eta aja pema'ema'e ym tĩ. A'eta rehe har kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Tupãran rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, ma'e ke u'uha rehe jõ putar katu. A'engi pu-rahái tĩ. Aja tupãran rehe

ipy'a ke ame'ë ta moï moï.”

Mã peja ame'ë ta aja pexo ym tĩ. Tupãran rehe pehë py'a pemoï moï ym tĩ. ⁸ Amõ kũjã ta rehe sawa'e ta ka'u te'e. Amõ sawa'e ta rehe kũjã ta ka'u te'e tĩ. Mã peja ame'ë ta aja pexo ym tĩ. A'eta ka'u te'e rahã, heta ngã ke Tupã jukwa. Kuja, 23.000 hetaha jukwa. Petei wera rahã, aja hetaha manõ. ⁹ A'eta pandu: “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e rahã, jande ke Tupã mupyrara ym ta” aja pandu naĩ. A'erehe a'eta hendu ym ehe, pe, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. A'erehe a'eta ke mbói su'u riki. Pe, heta ngã manõ. A'eta aja mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym pexo tĩ. ¹⁰ Tupã rehe har a'eta je'ë je'ë hũ. A'eta aja pexo ym tĩ. A'eta je'ë je'ë hũ rahã, Tupã je'ëha rahoha uhyk uwyr, pe, heta ame'ë ta ke a'e jukwa. A'erehe a'eta aja mã peja pexo ym tĩ. (Tupã rehe har peje'ë je'ë ym pexo tĩ.)

¹¹ Jande ramüi ymanihar rehe mäte me'ë uhyk. A'eta ixoha rehe har amõ ta mupininim. Pe, ame'ë ke rehe jasak rahã, a'eta aja jaxo rahã, jande ke Tupã mupyrara ta tĩ, aja mujekwa. 'Ar rehe angaha uhyk tate, a'erehe jande ramüi ta aja mã peja ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym tĩ.

¹² A'erehe mã peja pandu ym amõ: “Ihë akwa katu, a'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'e ym ta” aja ukwaha naĩ. Mã! Aja ym a'e jupe. Pahar ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ta my. ¹³ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahã, pehë riki awa ta te'e aja pemujekwa pehë jupe. Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu. Marã ka ym peputu'uha ingi. Pe, pema'e ym rahã riki Tupã pandu ta: “A'ewan” aja. Pe, peputu'u ta ingi. Pema'e ym ta. Tupã pandu: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahã,

pehë py'a ke ihë riki amãtã ta” aja riki. Aja rahã, ame'ë ke pema'e ym ta. Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'e katu ta.

¹⁴ Ihë rehe katu me'ë ta! Pehë ramüi ta ke Tupã mupyrara. A'erehe mã peja tupãran rehe pehë py'a pemoï moï ym apo 'y. ¹⁵ Pehë pekwa katu ame'ë ta ke pehë. Aja me'ë ta pe ihë apandu pehë pe. Ihë apandu ame'ë ke jete my? Ame'ë ke pehë riki pekwa katu pehë jupe.

¹⁶ Jandema'e sawa'e te manõha ke jande jakwa jakwa jaĩ rahã, ma'e rykwer ke ja'u. Ita reküi japyhyk rahã, japandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe. Pe, ame'ë rykwer ja'u rahã, Kirisutu ruwy ke uhem, ame'ë ke jakwa jakwa jaĩ. Aja rahã, Kirisutu namõ jande juehe katu jaxo, aja jamujekwa ngã pe. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja jamujekwa tĩ. Pe, mbeju ke jamopok tĩ. Ame'ë ke ja'u rahã, Kirisutu manõ, ame'ë ke jakwa jakwa jaĩ tĩ. Aja rahã, Kirisutu namõ jande juehe katu jaxo aja jamujekwa tĩ. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja jamujekwa tĩ. ¹⁷ Jande reta jaxo. Mbeju riki petei. Ame'ë jande johu ja'u. A'erehe jande johu peteihar aja jaxo.

¹⁸ Jundéu awa ta rehe har pekwa pekwa pexo. Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta ke a'eta. Tupã rehe ipy'a ke a'eta moï moï rahã, ma'e hymba ke a'eta hany. Jundéu awa tama'e pa'i ta hany hany. Ame'ë riki a'etama'e parakyha. Pe, ame'ë hymba ka'ë ke amõ u'u rahã, Tupã rehe ipy'a moï moï. Ixotyhar ta ke a'eta aja mujekwa. ¹⁹ Aja rahã, tupãran ixuwe, aja ihë apandu my? Anĩ. Aja ym. Ixuwe ym. Huwa koty amõ mi'u ke amõ moï. Ame'ë ke amõ u'u rahã, pyrãtãha pyhyk my? Anĩ. Aja ym. ²⁰ Kuja ihë apandu. Tupãran ruwa koty ma'e ke moï moï rahã, aja ta pe ma'e ke me'ë, ame'ëja saka riki. Tupã pe me'ë, aja ym. A'erehe ame'ë ke pe'u

rahā, ājā ta namō pehē juehe katu pexo. Aja ihē aputar ym. Ixotyhar ta ke pehē, a'erehe aja ihē aputar ym tī. (A'erehe tupāran ruwa koty ma'e ke pemōi ym.)

²¹ Jandema'e sawa'e te manōha ke pekwa pekwa peī rahā, ma'e rykwer pe'u. Aja rahā, jandema'e sawa'e te namō pehē juehe katu pexo, aja pemujekwa. Ixotyhar ta ke pehē aja tī. Aja rahā, marā ka ym ājā ta namō pehē juehe katu pexoha. A'erehe huwa koty ma'e ke moī ame'ē ke marā ka ym pe'uha. Mbeju ke pe'u rahā, jandema'e sawa'e te manōha ke pekwa pekwa peī. Aja rahā, jandema'e sawa'e te namō pehē juehe katu pexo, aja pemujekwa. Ixotyhar ta ke pehē aja tī. Aja rahā, marā ka ym ājā ta namō pehē juehe katu pexo. A'erehe huwa koty ma'e ke moī, ame'ē ke marā ka ym pe'uha. ²² Tupā ke jamuparahy tar ym. A'erehe mā peja ājā ta namō jande juehe katu jaxo ym. Tupāma'e pyrātāha 'ar koty te we jandema'e pyrātāha my? Anī. Aja ym riki. A'erehe ājā ta namō jande juehe katu jaxo rahā, jande ke Tupā mupyrara ta tī. A'erehe tupāran ruwa koty ngā mi'u moī, ame'ē ke pe'u ym.

²³ “Upa japutar ame'ē ke jama'e katu” aja amō ta pandu. Ame'ē riki jetehar te tipe. Upa ma'e ke katu, aja ym riki. “Upa japutar ame'ē ke jama'e katu” aja panduha. Jetehar te tipe. Upa ma'e amō ta ke muhury ym riki. ²⁴ Ma'e ke jumuhury juehe ame'ē ke jō amō ma'e rahā, katu ym tiki. Amō ta ke muhury, ame'ē ke amō ma'e rahā, katu tiki.

²⁵⁻²⁶ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā. Ima'e ke.

Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ixo, ame'ē ke a'e mujā tī. Ima'e ke tī” aja.

A'erehe muhepyha renda ngi ma'e so'o rukwer ke pejo'ok rahā, pe'u katu te'e. “Tupā mujā ame'ē ke ko” aja pekwa. “Tupāran ruwa koty kome'ē so'o rukwer amō moī my?” aja ym pepandu. “Moī my?” aja pepandu ym ha namō pe'u katu.

²⁷ Jesu rehe jurujar ym ame'ē ke nde pe pandu:

—Ihē rok pe ma'e ke e'u ejur — aja.

Pe, nde erepandu:

—Ihē aho ta kīy — aja.

Pe, nde erehyk rahā, nde pe me'ē, ame'ē ke e'u. Hok jar pe: “Tupāran ruwa koty kome'ē mi'u ke nde eremoī my” aja epandu ym. (Nde erepandu ym ha namō e'u katu ma'e ke.) ²⁸ Pe, amō pandu. Jurujar katu wan ame'ē ke a'e.

—Tupāran ruwa koty kome'ē mi'u moī ame'ē ke ko — aja.

Aja rahā, ame'ē mi'u ke e'u ym. Jurujar katu wan ame'ē ke pandu, a'erehe e'u ym. “U'u rahā, katu ym” aja a'e ukwaha naī, a'erehe e'u ym. ²⁹ A'e ukwaha ke, a'erehe e'u ym. Nde erekwa, aja ym. “Nde ere'u rahā, katu” aja nde erekwa katu.

Pe, amō pandu:

—Amō ukwa ame'ē ke ihē ama'e rahā, katu ym aja akwa ihē jupe. A'erehe ihē akwa ame'ē ke ihē ama'e ta. Amō ukwa ame'ē ke ihē ama'e ym ta. ³⁰ Ihē mi'u ihē a'u rahā, Tupā pe ihē apandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Ihē mi'u ihē pe nde eremuwyr” aja. Pe, ihē a'u. Aja rahā, ma'erehe ihē rehe amō je'ē je'ē my? Je'ē je'ē rahā, katu ym — aja riki amō pandu. (Anī. Jurujar katu wan ame'ē rehe nde erepy'a katu ta me'ē te'e, a'erehe aja epandu ym.)

³¹ Upa ma'e ke pema'e rahā, katu ame'ē ke pema'e. Ma'e ke pe'u rahā, aja tī. Katu ame'ē ke pema'e tī. Aja rahā, Tupā pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja amō ta pandu ta. ³² Katu aja pexo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Ame'ē ke upa

ngã ukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta tĩ. Tupã kotyhar ta aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta tĩ. ³³ Ihẽ aja pexo tĩ. Upa ihẽ ama'e ame'ẽ namõ amõ ta py'a ke ihẽ amuhury tar katu. Ihẽ juehe ajumuhuryha ke ihẽ ama'e ym. Amõ ta ke ihẽ amuhury tar katu. Aja rahã, a'eta Jesu rehe jurujar katu ta my. Aja rahã, a'eta ke Tupã muhã katu ta.

11

Iãkã ke jupyk ame'ẽ rehe har

¹ (Amõ ta ke ihẽ amuhury tar katu.) A'erehe ihẽ aja pexo tĩ. Ihẽ riki Kirisutu aja ihẽ axo tĩ. Amõ ta py'a ke ihẽ amuhury tar katu. ² Ihẽ apandu ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo, a'erehe: "Pehẽ katu" aja ihẽ apandu ta. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke rehe pehendu katu, a'erehe: "Pehẽ katu" aja apandu ta tĩ. ³ Pesarahã! Kirisutu riki upa katu te awa tama'e sawa'e te. Ame'ẽ ke pekwa, aja ihẽ aputar. Pe, ixawa'e riki hakeharma'e kapitam. Tupã riki Kirisutuma'e sawa'e te. ⁴ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupã namõ sawa'e pandu pandu. Arahã iãkã rehe ma'e ke namõ jupyk rahã, katu ym. Ejupyk ym. Tupã je'ẽha ngã pe pandu pandu rahã, aja tĩ. Iãkã ke ejupyk ym tĩ. Jupyk rahã, Kirisutu rehe hendu ym, aja mujekwa. Kirisutu sawa'e te aja ym, aja mujekwa.

⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda pe Tupã namõ kũjã pandu pandu. Arahã iãkã rehe ma'e ke namõ jupyk ym rahã, katu ym. Ixawa'e rehe a'e hendu ym, aja mujekwa ngã pe. A'erehe ixawa'e ke a'e muhuxĩ. (A'erehe mã peja iãkã ke jupyk.) Tupã je'ẽha ke kũjã pandu pandu rahã, aja tĩ. Mã peja iãkã jupyk tĩ. Jupyk ym rahã, ixawa'e ke a'e muhuxĩ tĩ. Iãkã ke kũjã jãpĩ rahã, huxĩ aja saka a'e. Iãkã jupyk ym rahã, aja tĩ. Juja katu te riki. Huxĩ aja a'e ixo tĩ. (A'erehe mã

peja iãkã ke jupyk.) ⁶ Iãkã rehe ma'e namõ kũjã jupyk ym rahã, mã peja iãkã ke amõ jãpĩ. Iãkã jãpĩ aja ixo rahã, a'e huxĩ. Aja rahã, jãpĩ ym rahã we, mã peja iãkã ke jupyk. Tupã je'ẽha pandu rahã, jupyk. Tupã namõ pandu rahã, aja tĩ. Jupyk tĩ. ⁷ Tupã riki sawa'e te. A'e aja sawa'e riki kome'ẽ ywy keruhũ pe kapitã a'e. A'erehe iãkã rehe ma'e ke namõ jupyk rahã, katu ym. Amõ wyr koty te we a'e aja a'e mujekwa ym ta. Amõ rehe te'e paraky aja mujekwa ym ta. Kũjã anĩ. Sawa'e rehe a'e hendu katu, aja mujekwa katu ta me'ẽ te'e. A'erehe mã peja iãkã rehe ma'e namõ jupyk.

⁸ Pesarahã! Sawa'e ke Tupã mujã py. A'engi sawa'e ngi ma'e ke jo'ok, pe, ame'ẽ ke te'e kũjã ke a'e mujã. Kũjã ngi sawa'e ke a'e mujã ym riki. ⁹ Sawa'e pete'e ixo, a'erehe kũjã ke Tupã mujã. Sawa'e namõ mã'eha ke kũjã. Kũjã pete'e ixo, a'erehe sawa'e ke a'e mujã my? Anĩ. Aja ym riki. ¹⁰ A'erehe Tupã je'ẽha sawa'e pandu rahã, iãkã rehe ma'e ke namõ kũjã jupyk. Aja rahã, ixawa'e rehe a'e hendu katu, aja mujekwa katu ngã pe. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha ta usak rahã: "Katu tiki" aja ukwa.

¹¹ Tupã kotyhar ta aja jande jaxo. A'erehe marã ka ym sawa'e jejeha. Kũjã namõ mã'eha putar. Marã ka ym kũjã jejeha. Sawa'e namõ mã'eha putar a'e tĩ. ¹² Sawa'e ngi ma'e ke Tupã jo'ok, pe, ame'ẽ ke te'e kũjã ke a'e mujã. Aja apo kũjã ngi sawa'e uhem. U'ar rahã, ima'e pusu ngi uhem. Aja rahã, mokõi a'eta jumujã a'eta juehe aja mujekwa. Upa aja riki Tupã mu'am. Aja a'e putar.

¹³ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupã namõ kũjã pandu pandu rahã, iãkã rehe ma'e ke namõ jupyk ym rahã, katu my? Ame'ẽ ke pehẽ riki pepandu. Pe-

sarahā! Katu ym, aja pekwa.¹⁴ Sawa'e'a riki puku rahā, muhuxī, aja jakwa jande jupe.¹⁵ Kūjā'a puku rahā, anī. Puku rahā, a'e katu te aja jakwa jande jupe. I'a riki jupyka ke aja Tupā mujā.¹⁶ "Aja ym ta" aja amō ta je'ē je'ē tar katu rahā, kuja jō ihē apandu. Jande riki Jesu mondo ame'ē ta ke jande. Jande riki japandu: "Iākā rehe ma'e ke namō kūjā jupyk rahā, katu tiki" aja. Pesarahā! Amō amō henda pe Tupā rehe ipy'a ke juru-jar katu ame'ē ta moī moī rahā, aja kūjā ta ixo. Iākā rehe ma'e ke namō a'eta jupyk riki. A'erehe a'eta aja pehē kotyhar ta kūjā ta tī. Jupyk rahā, katu tī.

Jandema'e sawa'e te manōha ke ukwa ukwa uī

¹⁷ Apo amō rehe har ihē apandu ta. Tupā rehe pehē py'a pemoī moī rahā, pepy'a ym pehē juehe pexo. Tupā rehe har pejumu'e katu te we aja ym rī. A'erehe ihē rury ym ihē. Amō ta Tupā rehe ipy'a moī moī tar katu rahā, pemuka'u te'e pehē juehe. A'erehe Tupā rehe ipy'a moī moī katu ym.¹⁸ Pesarahā! Pehē pejy'ar rahā, amō koty koty pekwa pexo. Aja pehē koty ngi uwyr ame'ē ta pandu ihē pe. Aja nahā my, aja ihē akwa.¹⁹ [Amō koty koty ukwa ame'ē ta ixo nahā my. Aja rahā, katu ixo ame'ē ta ke amō ta ukwa ta. Ame'ē ke mujekwa ta me'ē te'e.]²⁰ Pehē pejy'ar rahā, ma'e ke pe'u. Aja jandema'e sawa'e te manōha ke pekwa pekwa peī my? Anī. Aja ym pehē.²¹ Pehē pe'u rahā, pe'u te'e. Uhyk py, ame'ē ke pahar riki u'u. Uhyk u'u. A'ejōhar uhyk ame'ē ke myahy riki. Nixói ma'e ke. Upa amō ta u'u. A'erehe amō ta iāpū riki. Amō ta kawī ngi ka'u riki. Amō ta myahy riki. Katu ym aja.²² Pehē rok pehī. Pehē myahy rahā, a'ep pe'u katu. Amō Tupā kotyhar ta ke pemuhuxī. Ma'e nixói te, ame'ē

ta jy'ar uwyr tī. Ame'ē ta uhyk rahā, ma'e u'uha ke nixói. A'erehe ame'ē ta ke pemuhuxī. Katu ym aja. Myja me'ē ihē apandu ta my? Pehē pejy'ar rahā, katu pexo, aja ihē apandu ta my? Anī. Aja ym riki pehē. Katu ym aja.

²³ Pesarahā! Jandema'e sawa'e te mu'e ihē ke. Ame'ē ke pehē pe ihē apandu tī. Jesu, jandema'e sawa'e te rehe huwajan ta ke Jun muhyk werur. Muhyk ym rahā we, ame'ē pytun rahā, mbeju ke Jesu pyhyk.²⁴ Tupā pe a'e pandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. Upa pandu rahā, mbeju ke a'e mopok. Pe, pandu: "Kome'ē riki ihē rete ke. Ihē amanō ta, a'erehe pehē pamanō ym ta. Ihē aja mbeju ke pemopok tī. Aja ihē amanōha ke pekwa pekwa peī" aja Jesu pandu.²⁵ Aja upa a'eta mi'u u'u rahā, ita rekūi ke a'e pyhyk. Pe, pandu: "Kome'ē riki Tupā panduha pyahu aja saka. Ihē amanō ta, pe, ihē ruwy uhem ta. A'erehe a'e panduha pyahu riki jetehar te ke aja mujekwa. Ita rekūi pe ma'e rykwer pe'u rahā, mā peja ihē amanōha ke pekwa pekwa peī" aja riki Jesu.²⁶ Aja rahā, kuja pekwa apo. Pejy'ar rahā, mbeju ke pe'u rahā pame katu te: "Ko jandema'e sawa'e te manō" aja pepandu pandu pehē jupe. Ita rekūi pe ma'e rykwer ihī. Ame'ē ke pe'u rahā pame katu te: "Ko jandema'e sawa'e te manō" aja pepandu pandu pehē jupe. A'e jy-wyr ym rahā we, aja tapijar te'e we pema'ema'e.

²⁷ Mbeju ke u'u rahā, jandema'e sawa'e te manōha rehe har pandu pandu. Aja rahā, jumusarāi ha rupi u'u rahā, Kirisutu ke a'e putar ym. Aja a'e mujekwa. Ita rekūi pe ma'e rykwer ke jumusarāi ha rupi u'u rahā, aja tī. Kirisutu ke a'e putar ym tī, aja a'e mujekwa tī. Huwy ke a'e putar ym tī, aja

mujekwa tĩ. Katu ym aja. ²⁸ “Ihẽ py'a juhyk aja me'ẽ ihẽ axo” aja amõ ukwa py uĩ. Aja jõ rahã, pe, mbeju ke a'e u'u katu. Ita rekũi pe ma'e rykwer ke u'u katu tĩ. Ipy'a juhyk ym ixo rahã, mã peja a'e u'u ym. ²⁹ Mbeju ke amõ u'u rahã, jandema'e sawa'e te manõha rehe har a'e ukwa ukwa uĩ, aja a'e ukwa. Ita rekũi pe ma'e rykwer u'u rahã, aja tĩ. Jandema'e sawa'e te manõha rehe har a'e ukwa ukwa uĩ tĩ. Aja ukwa ym rahã riki u'u rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta. ³⁰ Pesarahã! Amõ ta ukwa ym rahã, u'u. A'erehe ame'ẽ ta ahy ixo. Amõ ta pitu te'e ixo tĩ. Amõ ta manõ tĩ. (Tupã mupyrara riki.) ³¹ “Ihẽ py'a juhyk aja me'ẽ ihẽ axo” aja jakwa py. Pe, mbeju ke jande ja'u. Ma'e rykwer aja tĩ. Ja'u tĩ. Aja rahã, jande ke Tupã mupyrara ym ta. ³² “Pehẽ py'a juhyk ym pexo” aja jande pe Tupã mujekwa. Pe, jande ke a'e mupyrara. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar. Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta namõ jande ke a'e mupyrara hũ ym ta.

³³ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Pejy'ar rahã, jandema'e sawa'e te manõha rehe har pekwa pekwa peĩ rahã, peharõ pehẽ juehe peĩ. Uhyk py ame'ẽ ta ke mã peja amõ ta rehe peharõ we peĩ rĩ. (Haikwer rupi uhyk uwyr, ame'ẽ ta rehe peharõ katu. Pe, pehẽ johu peteĩhar aja pe'u.) ³⁴ Amõ myahy rahã, mã peja hok pe a'e u'u. Pe, jy'ar uwyr rahã, u'u hũ ym ta. Aja rahã, a'e ke Tupã mupyrara ym ta. Pe, amõ we ma'e rehe har ihẽ apandu tar katu riki. Ame'ẽ ke pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, ihẽ apandu ta.

12

Ma'e katu ame'ẽ ke Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ rehe har

¹ “Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ rehe har jande pe emujekwa” aja ihẽ pe paper pinim pemuwyr.

Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ mu ta! Jetehar te ke pekwa, aja ihẽ aputar. ² Yman Tupã rehe pepy'a ym rahã we, tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ. Ixuwe ym ame'ẽ ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ. Arahã, peka'u te'e riki. Aja pekwa katu. ³ Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ, ame'ẽ ke kuja pandu ym: “Jesu riki jaxer ai” aja pandu ym te. Aja marã ka ym panduha. Pe, kuja pandu katu: “Jesu riki ihẽma'e sawa'e te. Tupã a'e” aja amõ pandu. Aja pekwa katu ame'ẽ ke ihẽ aputar.

⁴ Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ. Ame'ẽ ke amõ koty koty a'e me'ẽ me'ẽ. Me'eha riki peteĩhar jõ. Tupã'ã ke a'e. ⁵ Tupãma'e parakyha ke amõ ma'ema'e rahã, amõ koty koty paraky. Ijar riki peteĩhar. Jandema'e sawa'e te a'e. ⁶ Tupãma'e parakyha ke amõ ma'ema'e rahã, amõ ukwa katu te. Amõ ukwa we. Amõ ukwa katu ym. Me'eha riki peteĩhar. Tupã a'e. Ma'eha ke ma'ema'e katu te rahã, ukwa katuha ke Tupã muwyr ipe. Ma'eha ma'ema'e we rahã, ukwa we ha ke a'e muwyr ipe tĩ. Aja a'e me'ẽ me'ẽ riki.

⁷ Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta rehe pame katu te pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. A'erehe amõ ta py'a ke ame'ẽ ta muhury katu. A'erehe pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. Kuja. ⁸ Amõ pe pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. A'erehe upa ma'e ke ukwa katu te a'e. Tupã aja: “Ko katu.” “Ko katu ym” aja ukwa katu a'e tĩ. Amõ pe Tupã rehe har Tupã'ã mujekwa tĩ. A'erehe ukwa katu a'e. Mujekwaha riki peteĩhar. Tupã'ã ke a'e. ⁹ Amõ pe pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. A'erehe ame'ẽ riki Tupã rehe amõ ta 'ar koty te we jurujar katu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu. Pyrãtãha muwyr ame'ẽ ke peteĩhar. Tupã'ã ke a'e. ¹⁰ Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ.

A'erehe marā ka ym amō ma'e'ha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Amō pe pyrātāha ke a'e muwyr tī. A'erehe Tupā mujekwa, ame'ē ke a'e pandu pandu katu ngā pe tī. Amō pe pyrātāha ke a'e muwyr tī. A'erehe a'e ukwa katu, kuja: “Tupā rehe har Tupā'ā je'ēha rupi pandu my” ame'ē ke ukwa katu. Anī rahā: “Tupā rehe har Tupā'ā je'ēha rupi pandu ym my” aja ukwa katu. Amō pe pyrātāha ke a'e muwyr tī. A'erehe amō awa je'ēha ke a'e pandu. Amō pe pyrātāha ke a'e muwyr tī. A'erehe ame'ē amō awa je'ēha ke amō pandu, ame'ē ke ima'e je'ēha namō mujekwa katu ngā pe. (A'erehe ma'e pandu my, ame'ē ke upa ngā ukwa katu.)¹¹ Ame'ē pyrātāha muwyr ame'ē ke peteīhar jō. Tupā'ā ke a'e. A'e putar, a'erehe pyrātāha ke a'e muwyr muwyr katu ngā pe.

Jande rete riki peteīhar aja saka

¹² Kirisutu riki peteīhar. Awa ke rehe heta ma'e ke ihī. Ijywa. Ipy. Itymā. Aja heta ihī. Aja jurujar katu ame'ē ta heta ixo. Upa ame'ē ta riki peteīhar aja ngā ixo. Awa rete peteīhar aja saka. Aja riki Kirisutu tī. Peteī a'e. Ixotyhar ta riki heta. Upa ame'ē ta peteīhar aja ixo.¹³ Aja jande tī. Jundéu awa ta ke jande my? Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke jande my? Amō pe te'e paraky ame'ē ke jande my? Amō pe te'e paraky ame'ē aja ym ame'ē ke jande my? Upa jande ke peteīhar aja Tupā'ā mu'am. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja mu'am. Upa jande py'a rehe a'e ihī katu. Peteī a'e.

¹⁴ Amō rete rehe heta ma'e ke ihī. Peteī jō aja ym. Heta ihī. Ijywa. Itymā. Ipy. Heta riki. Awa rete riki peteīhar.¹⁵ Ipy pandu: “Ihē riki awa po aja ym. A'erehe kome'ē retema'e ym ihē” aja. Aja pandu naī. Ame'ē py riki ame'ē retema'e ke.¹⁶ Inambi pandu: “Ihē riki awa reha aja ym. A'erehe kome'ē

retema'e ym ihē” aja pandu naī. Ame'ē reha riki ame'ē retema'e ke.¹⁷ Amō rehe eha jō ihī rahā, marā ka ym a'e henduha. (Inambi nixói.) Amō rehe inambi jō ihī rahā, marā ka ym a'e hētūha. (Iāpūi nixói.)¹⁸ Aja ym riki. Amō koty koty ma'e ke amō rete rehe Tupā moī. Eha ke. Inambi ke. Ijywa ke. A'e putar aja a'e moī.¹⁹ Eha pame katu te rahā, hete nixói ta tipe. Ipy pame katu te rahā, aja tī. Hete nixói ta tipe. Inambi pame katu te rahā, aja tī. Hete nixói ta tipe.²⁰ Aja ym riki. Amō koty koty ma'e ke hete rehe ihī. Inambi ke. Ijywa ke. Eha ke. Hete riki peteīhar. Aja riki Tupā kotyhar ta ke. Heta ixo. Ame'ē ta pe pyrātāha amō koty koty Tupā'ā muwyr. A'erehe ahy ixo ame'ē ke amō mukatu. Amō awa je'ēha ke amō pandu. Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu pandu katu. Aja riki. Pe, Tupā kotyhar ta riki peteīhar aja ixo ta me'ē te'e.

²¹ Pesarahā! Ipo pe eha: “Nde ke ihē aputar ym” aja pandu. Aja marā ka ym panduha. Ipy pe iākā: “Nde ke ihē aputar ym” aja pandu. Aja marā ka ym panduha tī. (A'erehe amō Tupā kotyhar pe: “Nde ke ihē aputar ym” aja nde erepandu ym ta me'ē te'e.)²² Amō we tī. Amō rete rehe ma'e ke pyrātā ym ame'ē ixo, aja amō ukwaha naī. Ame'ē nixói rahā, hete katu ym riki.²³ Amō rete ke rehe ma'e ke ihī. Ame'ē riki jaxer aja jakwaha naī. Ame'ē ke jande jajupyk. Pe, katu te aja a'e ukwa. Amō rehe amō usak rahā, huxī riki awa. Ame'ē ke jande jajupyk tī. Pe, katu te aja a'e ukwa tī.²⁴ Amō hete ke rehe usak rahā, katu te aja amō ukwa. Ame'ē ke jupyk ym awa. Huwa ke aja jupyk ym awa. Amō rete ke Tupā mujā rahā, amō ma'e ke jupyk ta me'ē te'e. Ame'ē riki i'ar koty te we katu, aja a'e mujā.²⁵ Aja rahā, amō koty koty ym ta riki awa rete. Peteīhar aja jō

ixo. Upa awa retema'e ke ma'ema'e katu a'e juehe.

²⁶ Ijywa riki ahy ixo rahã, upa hete mahy. Ipy ahy ixo rahã, upa hete mahy tĩ. (A'erehe peteĩ Jesu kotyhar ahy ixo rahã, amõ ta pyai tĩ.) Ijywa namõ ma'e ke ma'e rahã, amõ pandu: "Nde pyrãtã" aja. Aja rahã, upa hete hury katu, ame'ëja saka. Ipy namõ ma'ema'e rahã, amõ pandu: "Nde pyrãtã" aja. Aja rahã, upa hete hury katu, ame'ëja saka tĩ. Aja peteĩ katu rahã, wetep riki katu tĩ. Aja Tupã kotyhar ta tĩ. (Peteĩ hury katu rahã, upa amõ ta hury katu tĩ.) A'erehe amõ pe: "Nde ke japutar ym" aja marã ym panduha. Amõ ta namõ jande juehe katu jande jaxo ta me'ë te'e. Amõ ta riki katu ym aja jande jakwa tipe rahã, ame'ë riki katu te aja Tupã ukwa. A'erehe amõ riki jaxer aja mã peja pepandu ym. Amõ koty koty pekwa ym pexo. Peteĩhar aja jõ pexo katu. (Amõ rete rehe har apandu rahã, Tupã kotyhar ta rehe har ihẽ apandu. A'erehe: "Pehẽ ke japutar ym" aja pepandu ym. "Pehẽ katu ym" aja pepandu ym tĩ.)

²⁷ Upa pehẽ riki Kirisutu rete aja saka. Peteĩ teĩ riki Kirisutu retema'e ke aja saka. Amõ riki ijywa aja saka. Amõ riki ipy aja saka. Amõ riki eha aja saka. Aja pame katu te. ²⁸ Tupã kotyhar ta aja tĩ. Amõ amõ ta ke Tupã mu'am. Kuja. Jesu mondo ame'ë ta ke aja a'e mu'am py. A'engi Tupã mujekwa, ame'ë ke pandu pandu ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi Tupã je'ëha ke mu'e ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e katu ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ ahy ixo ame'ë ta ke mukatu ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. Amõ ta ke amõ namõ ma'ema'e katu ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. Je'ëha te rupi mondo mondo ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ.

Amõ awa je'ëha ke pandu ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ.

²⁹ Pesarahã! Upa katu te Jesu mondo ame'ë ta aja ym. Amõ amõ aja. Upa katu te Tupã mujekwa, ame'ë ke pandu pandu ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te Tupã je'ëha pandu ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e katu ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. ³⁰ Upa katu te ahy ixo ame'ë ta ke mukatu ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te amõ awa je'ëha ke pandu ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Amõ awa je'ëha ke pandu ame'ë ke ima'e je'ëha namõ mujekwa. Upa katu te ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Pesarahã! Amõ koty koty Tupã kotyhar ta ma'ema'eha. ³¹ Ma'e ke Tupã'ã me'ë me'ë. Amõ riki katu te. Amõ riki katu. I'ar koty te we katuha, ame'ë ke peputar pexo.

Pesarahã! Kuja riki i'ar koty te we katu te ha ke. Ko amujekwa ta kÿ.

13

Ipy'a katuha ke

¹ Amõ awa ta je'ëha ke ihẽ apandu katu my? Tupã je'ëha rahoha ta je'ëha ke ihẽ apandu katu my?

Pe, amõ ta rehe ihẽ apy'a ym rahã, katu ym.

Ihẽ apandu, ame'ë riki ma'e tyapuha jõ riki.

"Pê! Pê! Pê!" aja ita nupã tyapuha jõ riki.

Tyapu te'e jõ. Katu ym aja.

(A'erehe amõ ta rehe ihẽ apy'a katu ta me'ë te'e.)

Ame'ë riki katu te me'ë ke.)

² Tupã mujekwa ame'ë ke ihẽ apandu pandu katu my?

Pe, amõ ta rehe ihẽ apy'a ym rahã, katu ym.

Upa katu te ma'e ke ihẽ akwa katu my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā,
katu ym.

Amō ukwa ym ame'ē ke ihē pe
Tupā mujekwa my? A'erehe ame'ē
ke ihē akwa katu.

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā,
katu ym.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu
ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

Ihē ajuru jar katu te. A'erehe ajuru jar
katuha namō marā ka ym amō
ma'eha, ame'ē ke ihē ama'e katu.

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā,
katu ym.

Te'e riki ihē axo. Katu ym aja.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu
ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

³ Ima'e ym te ame'ē ta pe upa katu
te ihēma'e ke ihē ame'ē me'ē my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā,
katu ym.

Tata pe ihē ke amō hany my? Aja
jukwa. Aja Jesu rehe ajuru jar
katuha ke ahijar ym, aja ihē amu-
jekwa my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā,
katu ym.

Marā ka ym ihē katuha. Katu ym
aja.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu
ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

⁴ Amō ta rehe japy'a katu rahā,
pahar amō ta rehe japarahy ym.
Wewe katu japandu ipe.

Amō ta rehe japy'a katu rahā,

Jajyty'y ym a'eta rehe.

Amō ta i'ar koty te we jande katuha
aja ym jakwa. "Katu te ame'ē ke
jande" aja jakwa ym jande jupe tī.

⁵ Amō ta rehe jande japy'a katu
rahā, jajumuhuxī ame'ē ke jama'e
ym.

Jande juehe har jō jakwa jakwa ym
jaxo tī.

Amō ta rehe har jakwa jakwa ta
jaxo.

Pahar japarahy ym tī.

Amō ta rehe japy'a katu,

A'erehe pahar amō ka'u te'eha
ma'eha ke jaharāi.

Pahar jande py'a jamujywyr ehe.

⁶ Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe
amō riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e
rahā, jande rury ym. Japyai riki.

Katu aja amō ixo rahā, jande rury
katu ehe.

⁷ Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe:
"A'e jyty'ym. Jaxer ai a'e" aja ehe
har japandu ym.

Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe
juehe har

Amō pandu rahā, jande jajuru jar
katu ehe.

Amō riki katu ym rahā, a'e katu
wan ta oho, ame'ē rehe jaharō katu
jaxo.

Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe
jande ke

A'e mahy rahā, jande py'ahu te'e
jahendu.

⁸ Amō ta rehe tapijar te'e japy'a
katu jaxo. Ipy'a katuha upa ym ta.

Amō ma'e ke upa ta. Kuja.

Tupā mujekwa ame'ē ke amō ta
pandu pandu. Ame'ē panduha ke
upa ta.

Amō awa ta je'eha ke pandu ame'ē
ke

Tupā'ā muwyr amō pe. Ame'ē ke
upa ta tī.

Ma'e ukwa katu te ha ke Tupā'ā
muwyr amō pe. Ame'ē ke upa ta tī.

Ipy'a katuha anī. Upa ym ta ame'ē.

⁹ Ma'e ukwa katu te ha ke Tupā'ā
muwyr tipe. Upa katu te ukwa ym
awa, ukwa we.

Tupā'ā mujekwa ame'ē ke amō
pandu pandu.

Upa katu te a'e mujekwa ym. Mu-
jekwa we mi.

¹⁰ Pe, Kirusutu jywyr rahā, upa katu
te ngā ukwa katu te ta kŷ. Pyta
we ym ta ma'e ukwa ym ha. Upa
katu te Tupā mujekwa, ame'ē ke a'e
mujekwa ta jande pe tī.

¹¹ Kurumī rahā, ihē je'eha riki
kurumīma'e riki. Ihē axoha
riki kurumīma'e. Akwaha riki
kurumīma'e.

Apo riki sawa'e ihē axo 'y. A'erehe kurumī ym axo.

¹² Waruwa xi'a rahā, jesak katu ym ma'e. Aja upa katu te Tupā rehe har jakwa katu ym we apo. Waruwa xi'a, ame'ē rehe jasak, ame'ēja saka.

Yman rahā, huwa koty japu'am rahā, ehe har upa katu te jakwa ta kŷ. Apo ihē akwa we riki. Yman rahā, upa katu te ihē akwa katu ta kŷ.

Ihē rehe har upa katu te Tupā ukwa katu apo. Aja yman rahā, upa katu te ehe har ihē akwa katu ta kŷ tī.

¹³ Tupā pete'e ixo, ame'ē rehe jajurujar katu. Inamō jaxo ta tī. Ame'ē angaha ke rehe jaharō katu jaxo. Amō ta rehe japy'a katu tī.

Ame'ē mahapŷr riki katu.

Jajurujar katuha ke.

Jaharōha ke tī.

Japy'a katuha ke tī.

Pesarahā! Amō ta rehe tapi-jar te'e we jande japy'a katu rahā, ame'ē riki i'ar koty te we katuha.

14

Ma'e ke Tupā'ā me'ē, ame'ē ke amō we Pāu mujekwa

¹ Amō ta rehe amō ipy'a katu rahā, i'ar koty te we katuha. A'erehe mā peja amō ta rehe pepy'a katu pexo. Ma'e ke Tupā'ā me'ē me'ē katu, ame'ē ke mā peja peputar katu. Tupā mujekwa ame'ē ke pepandu pandu, ame'ē riki katu te me'ē ke. Ame'ē ke peputar katu te. ² Amō awa je'ēha ke amō pandu rahā, Tupā namō jō a'e pandu katu. Amō ta namō pandu ym. Amō jeje te'e ukwa ym ame'ē ke Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke amō awa je'ēha ke pandu. A'erehe amō ta ukwa ym. ³ Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu rahā, jande je'ēha rupi a'e pandu tī. (A'erehe ukwa katu.) A'erehe mujekwa katu ngā pe ma'e

ke. A'erehe Tupā rehe har a'e mujekwa katu ngā pe. A'eta py'a ke a'e mātā, a'erehe Tupā rehe a'eta jurujar katu te we rī. Pyai ame'ē ta ke a'e muhury katu tī.

⁴ Amō awa je'ēha ke amō pandu rahā, juehe a'e jumuhury. A'e jeje te'e Tupā rehe jurujar katu te we rī. Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu rahā, jande je'ēha rupi a'e pandu tī. A'erehe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'e muhury katu. Upa a'eta Tupā rehe jurujar katu te we rī. A'erehe Tupā mujekwa ame'ē ke pandu rahā, jande je'ēha rupi pandu. Aja rahā, katu te. Upa ukwa katu ta.

⁵ Upa pehē riki amō awa ta je'ēha ke pepandu ame'ē ke ihē aputar we. Tupā mujekwa ame'ē ke pepandu, ame'ē ke ihē aputar katu te. Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu rahā, katu te ame'ē. Amō awa je'ēha ke amō pandu rahā, katu we ame'ē. Ame'ē amō awa je'ēha ke jande je'ēha rupi amō mujekwa rahā, katu tiki. Mujekwa rahā, upa Jesu kotyhar ta ukwa ta. Aja rahā, hury katu ta. ⁶ Ihē mu ta! Pehē rehe ihē ahyk rahā, amō awa je'ēha rupi ihē apandu rahā, marā ka ym katuha. Je'ēha pekwa ym ta. Amō we Tupā rehe har pekwa ym ta tī. Mujekwaha nixōi, a'erehe pekwa ym ta. Tupā mujekwa ame'ē ke ihē apandu my? Amō we amō we Tupā rehe har ihē apandu my? Tupā'ā mujekwa ame'ē ke apandu my? Ma'e ke amu'e katu my? Upa aja amō awa je'ēha rupi apandu rahā, marā ka ym katuha. Ukwa ym ta, a'erehe katu ym. Jande je'ēha rupi mujekwaha nixōi rahā, marā ka ym pehē py'a mātāha. Katu ym aja.

⁷ Je'ēha ukwa ym rahā, kuja saka. Takwar ra'yr aja saka. Peju rahā, tyapu katu ym rahā, awa peju my? Ukwa ym ta amō. ⁸ Tapi'iruhu 'ak ke peju rahā, tyapu katu ym rahā, marā ka ym jawar henduha.

So'o mujan ym ta. ⁹ Ame'ēja saka riki. Amō awa je'ēha rupi ma'e ke pepandu rahā, amō ta ukwa ym ta. Je'ēha ukwa ym ta. Hendu tipe. ¹⁰ Kome'ē wyw keruhū rupi awa ta je'ēha heta ihī. Amō koty koty je'ēha ke. Amō awa ta amō koty je'ēha. A'eta pandu rahā, ianam ta ukwa katu riki. Amō awa ta amō koty je'ēha. A'eta pandu rahā, ianam ta ukwa katu ta tī. Aja pame katu te. ¹¹ Pe, amō pandu rahā, pe, ame'ē je'ēha ihē akwa ym rahā, a'e riki amō awa aja akwa katu. Ihē riki amō awa aja a'e ukwa tī.

¹² Pyrātāha ke Tupā'ā muwyr ame'ē ke peputar katu riki. Pe, a'e muwyr rahā, ame'ē namō mā peja Jesu kotyhar ta ke pemu'e katu. Aja rahā, ame'ē ta py'a ke pemātā katu te we ta rī. Aja rahā katu te. (Amō awa ta je'ēha rupi pepandu rahā, amō ta py'a ke pemātā ym ta. Ame'ē katu ym.)

¹³ Amō awa je'ēha rupi amō pandu rahā, mā peja Tupā namō epandu: "Ame'ē amō awa je'ēha rupi amō pandu. Ame'ē ke emujekwa katu ihē pe. Aja rahā, amō ta pe ihē amujekwa katu ta tī" aja inamō epandu. Aja rahā, amō pandu ame'ē ke jande johu jakwa katu ta. ¹⁴ Pesarahā! Tupā namō amō awa je'ēha rupi ihē apandu rahā, Tupā'ā pyrātāha namō ihē apandu. A'erehe ma'e ihē apandu my, ihē atu ihē akwa ym. (Aja rahā, amō ta ukwa ym tī. Katu ym aja.)

¹⁵ Pesarahā! Myja me'ē ihē axo my? Kuja katu te. Tupā'ā pyrātāha namō ihē apandu ta Tupā namō. Ihē akwa katuha namō ihē apandu ta inamō tī. Tupā'ā pyrātāha namō Tupā rehe har ihē ajyngar ta tī. Ihē akwa katuha namō ehe har ihē ajyngar ta tī. ¹⁶ Tupā'āma'e pyrātāha namō Tupā pe: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja amō awa je'ēha rupi nde erepandu. A'erehe nde rehe hendu ame'ē ta ukwa ym. Je'ēha ukwa ym. Aja rahā: "Amen,

a'e tī" aja marā ka ym panduha. ¹⁷ Katu te ame'ē ke nde erepandu Tupā pe tipe. Hendu ame'ē ta ke ukwa ym. Je'ēha ukwa ym, a'erehe ipy'a ke nde eremātā ym riki. Katu ym aja.

¹⁸ Amō awa ta je'ēha rupi pepandu. Ihē riki pehē 'ar koty te we amō awa je'ēha rupi ihē apandu. A'erehe Tupā pe ihē apandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. ¹⁹ Jesu kotyhar ta jy'ar rahā, anī. Amō awa je'ēha rupi apandu ym ta. Jande je'ēha ke apandu. Heta ym ihē apandu, ame'ē ke a'eta ukwa katu. Aja rahā, katu tiki. Je'ēha ke ukwa katu. Aja Tupā rehe har ihē amu'e rahā, katu tiki. Māte hū amō awa je'ēha rupi apandu rahā, marā ka ym ngā ukwaha. Je'ēha ukwa ym. Aja rahā, amō we Tupā rehe har amu'e ym. Katu ym aja. A'erehe amō awa je'ēha rupi apandu ym ta.

²⁰ Ihē mu ta! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, ta'yn ta aja pexo. (Aja rahā, ta'yr mi pema'e.) Pehē pekwaha anī. Tuwete aja pexo. Aja rahā, amō awa je'ēha rupi amō pandu rahā: "Mā! Katu" aja pepandu ym ta. ²¹ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Tupā pandu:

"Jundéu awa ta! Ihē kotyhar ta ke pehē. Pehē pe amō sawa'e ta ke ihē amondo ta.

Amō awa je'ēha rupi pehē pe a'eta pandu ta.

Pehē namō ame'ē ta pandu tipe. Anī. Ihē rehe pehendy ym riki" aja Tupā pandu.

(Amō awa ta ke Tupā muwyr. Ame'ē ta amō awa je'ēha rupi pandu. Tupā putar, ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e.) ²² Aja apo tī. Amō awa je'ēha rupi amō ta pandu. Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke ma'ema'e. Ame'ē kuja mujekwa. Amō awa je'ēha rupi amō pandu rahā, jurujar ym ame'ē ta hendu. Pe, a'eta kuja ukwa: "Mā! Tupā'āma'e pyrātāha namō

ame'ë ta pandu" aja ukwa. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta anī. Tupā mujekwa ame'ë ke amō pandu rahā, jande je'ëha rupi a'e pandu tī. A'erehe kuja ukwa: "Mā! Tupā'āma'e pyrātāha namō ame'ë ta pandu" aja ukwa. Jurujar ym ame'ë ta anī. Aja ukwa ym.

²³ Jesu kotyhar ta jy'ar rahā, upa riki amō awa je'ëha rupi pandu u'am. Arahā ame'ë je'ëha ukwa ym ame'ë ta ixē uwyr rahā, pehē riki peka'u te'e aja a'eta ukwa. Jurujar ym ame'ë ta ixē uwyr rahā, aja tī. Peka'u te'e aja ukwa tī. ²⁴ Tupā mujekwa ame'ë ke upa riki pandu u'am rahā, jurujar ym ame'ë ke ixē uwyr. Tupā rehe har ukwa ym ame'ë ke ixē uwyr tī. Upa ame'ë ke hendu rahā, ukwa ta. Pe, a'e pandu: "Mā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e, aja ihē akwa. Ihē ke Tupā mupyrara ta, aja ihē akwa tī" aja pandu ta. ²⁵ Pe, ma'e ka'u te'eha ke ipy'a pe a'e ukwa ukwa ixo. Ame'ë ke a'e ukwa ta a'e jupe. Aja rahā, ipy'a ke Tupā koty a'e muruwak ta. Pe, Tupā rehe ipy'a ke moī moī ta. A'e pandu: "Jetehar te ke. Ihē akwa apo 'y. Apo pehē namō Tupā ixo katu" aja riki.

Myja Jesu kotyhar ta ixo katu my

²⁶ Ihē mu ta! Pehē pejy'ar rahā, myja me'ë pexo katu my? Ame'ë ke ihē amujekwa ta apo 'y. Pejy'ar rahā, mā peja jurujar katu ame'ë ta py'a ke pemātā katu. Peteī teī epandu katu. Amō riki Tupā rehe har jyngar. Amō riki ehe har mu'e katu. Amō riki ma'e ke Tupā mujekwa ame'ë ke mu'e katu. Amō riki amō awa je'ëha rupi pandu. Ame'ë ke hendu ame'ë ta pe amō riki mujekwa katu. Aja rahā, upa ukwa ta. Pejy'ar rahā, aja peteī teī pandu rahā, katu tiki. ²⁷ Amō awa je'ëha rupi amō pandu rahā, mahapyr sawa'e ta pandu. Mokōi sawa'e ta pandu rahā, katu tī. Ko peteī sawa'e pandu. A'e

upa pandu rahā, amō pandu. Aja pema'e. Pe, amō riki ame'ë amō awa je'ëha ke jande je'ëha rupi mujekwa katu ta me'ë te'e. Hendu ame'ë ta pe mujekwa katu. Jande je'ëha rupi mujekwa katu. Aja rahā, johu upa ukwa katu ta. ²⁸ Pe, amō mujekwa ame'ë ke nixōi rahā, amō awa je'ëha rupi pandu tar katu, ame'ë ke mā peja epandu ym. Jeje ejupandu jupe. Tupā namō jō epandu tī. ²⁹ Jande je'ëha rupi Tupā mujekwa ame'ë ke amō pandu rahā, mahapyr sawa'e ta jō pandu. Mokōi sawa'e ta pandu rahā, katu tī. Pe, upa hendu ame'ë ta pandu a'eta jupe: "Tupā mujekwa ame'ë ke a'e mujekwa my" aja riki. ³⁰ Pe, amō pandu u'am rahā, ma'e myrandu ke amō pe Tupā mujekwa. Aja rahā, ame'ë ke pandu apo 'y. Pandu u'am ame'ë ke mā peja eputu'u. Ewapyk. ³¹ Pehē peputar rahā, upa pehē riki Tupā mujekwa ame'ë ke pepandu katu. Peteī pandu. Pe, upa pandu rahā, amō riki pandu. A'e upa pandu rahā, amō riki pandu. Aja pame katu te. Aja rahā upa hendu ame'ë ta ukwa katu ta. Aja Tupā rehe har upa ngā ukwa katu te we ta rī. ³² Tupā mujekwa, ame'ë ke amō pandu rahā, myja rahā pandu my, ame'ë ke mā peja ekwa katu. Myja rahā, putu'u my, ame'ë ke mā peja ekwa katu tī. ³³ A'erehe pejy'ar rahā, johu pepandu rahā, tyapu hū, ame'ë ke Tupā putar ym. Anī. Peteī teī pandu, aja a'e putar katu.

Tupā kotyhar ta jy'ar rahā, ³⁴ kūjā ta ma'e ke pandu ym rahā, katu tiki. Jy'ariha renda pe ixo rahā, mā peja pandu ym riki. "Ngā jy'ar rahā, kūjā riki kapitā aja ym ta" aja jundēu awa ta je'ëha mujekwa. ³⁵ Ma'e ke kūjā ta ukwa tar katu rahā: "Myja my?" aja jy'ariha renda pe pandu ym. Hok pe jywyr oho rahā, ixawa'e pe pandu: "Jy'ariha renda pe ma'e

a'eta pandu my?" aja riki. Jy'ariha renda pe pandu rahā, katu ym ta tiki.

³⁶ Pehē riki Korin ok ta pe har ta ke. Pehē riki Tupā je'ēha ke pepandu py my? Anī riki. Pehē pe jō Tupā je'ēha ke amō ta pandu my? Anī riki tī. A'erehe: "Katu te jande" aja pekwa pekwa ym pehē jupe. ³⁷ Pehē ngi har amō ta riki Tupā mujekwa ame'ē ke pandu pandu. Amō ta riki pyrātāha namō ma'eha ke Tupā'ā muwyr, ame'ē ke namō ixo. Aja rahā, ihē amupinim ame'ē riki jandema'e sawa'e te je'ēha ke, aja ame'ē ta ukwa ta me'ē te'e. ³⁸ "Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi Páu mupinim ym" aja amō pandu rahā, mā peja pete'e ixo.

³⁹ Ihē mu ta! Tupā mujekwa ame'ē ke pepandu pandu. Mā peja ame'ē ke peputar katu te. Amō ta amō awa ta je'ēha rupi pandu tar katu rahā: "Mā peja ebandu ym" aja pepandu ym ipe. ⁴⁰ Pehē pejy'ar rahā, johu upa katu te pepandu pandu rahā, tyapu hū. Aja ym pexo. Anī. Peteī teī ebandu katu.

15

Kirisutu kwera katu uhem

¹ Ihē mu ta! Mā peja myrandu katu rehe har pekwa pekwa pexo. Ymaniwe ame'ē ke pehē pe ihē apandu pandu. Pe, pejurujar katu ehe. Aja pexo apo rī. ² Ame'ē myrandu katu ke pehē pe ihē apandu pandu. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe rahā, pehē ke Tupā muhā katu ta. Te'e pejurujar rahā, pehē ke Tupā muhā ym ta.

³ Myrandu katu ke ihē ahendu, ame'ē ke pehē pe ihē apandu pandu. Ame'ē riki amō panduha 'ar koty te we katuha. Kuja riki. Ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'ema'e. Ame'ē ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manō. Tupā je'ēha rehe amō mupinim, aja a'e ma'e. ⁴ Itakwar

keruhū rupi a'e ke amō ta mou raho. Mokōi ukwer rahā, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Tupā je'ēha amō mupinim, aja ma'e. ⁵ Upa kwera katu uhem rahā, Petu pe a'e jumujesak. A'engi jumu'eha ta pe a'e jumujesak tī. Awa py mokōi hetaha ta pe. ⁶ A'engi ymaniwe inamō ixo ame'ē ta pe a'e jumujesak tī. Heta ame'ē ta pe. Kuja, 500 hetaha ta pe a'e jumujesak. Peteī wera rahā, 500 hetaha ta usak ehe. Upa tate ame'ē ta ixo we rī. Amō ta manō riki. ⁷ A'engi Tian pe a'e jumujesak tī. A'engi upa a'e mondo ame'ē ta pe a'e jumujesak tī.

⁸ A'engi ihē pe a'e jumujesak tī. Ihē katu ym ihē jupe ihē tipe. Ihē pe a'e jumujesak tī. Ihē riki a'ejōhar aja saka. ⁹ Amō Jesu mondo ame'ē ta riki ihē 'ar koty te we katuha. Ihē riki iwyr koty te'e we katuha. Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara hū axo, a'erehe ihē riki Jesu mondo ame'ē ke aja ihē apandu ym ta tipe ihē juehe har. ¹⁰ Anī. Ihē rehe Tupā usak katu. A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē tī. Te'e riki aja ym. Amō Jesu mondo ame'ē ta 'ar koty te we ihē aparaky katu. Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu, ame'ē parakyha ke. Ihēma'e pyrātāha namō ame'ē ihē ama'ema'e my? Anī. Aja ym. Tupāma'e pyrātāha namō ima'e je'ēha ke ihē apandu pandu katu. ¹¹ Amō Jesu mondo ame'ē ta riki myrandu katu ke pandu pandu. Ihē riki apandu pandu tī. Juja katu te riki. Ame'ē rehe pejurujar katu tī.

Kwera katu uhem ame'ē rehe har

¹² Jande japandu: "Kirisutu manō. Pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem" aja riki. Aja rahā: "Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta" aja marā ka ym pepanduha. ¹³ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym, ame'ē riki jeterhar te rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī.

14 Pe, Kirisutu ke a'e mukwera ym rahā, Kirisutu rehe har marā ka ym japandu panduha. A'e kwera ym rahā, a'e nixói, a'erehe marā ka ym pejurujariha ehe. 15 Amō we tī. Tupā rehe har te'e jande japandu tī. Jande japandu: "Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem" aja riki. Pe, manō ame'ē ta ke a'e mukwera ym ta rahā, te'e japandu ehe har. Aja ngā pe jamujukwa. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta, ame'ē riki jetehar te rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī. 16 Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī. 17 Kirisutu ke a'e mukwera ym rahā, pejurujar katu naī. Peka'u te'e riki. Peka'u te'eha ke pema'ema'e. A'erehe pemanō rahā, mupyrara renda pe peho ta. 18 Amō we tī. Jesu kotyhar ta manō. Ame'ē ta riki mupyraraha renda pe ixo apo 'y. 19 Kome'ē wyw keruhū pe jande jaxo rahā jō riki Kirisutu rehe jajurujar katu. Jamanō rahā, ixoty jaho ym rahā, jande pe amō ta pandu: "Mā! Te'e pejurujar naī" aja. Upa amō ta 'ar koty te we japyaiha. Katu ym aja.

20 Anī. Pesarahā! Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem 'y. Ame'ē riki jetehar te ke. Kirisutu ke a'e mukwera rahā, manō ame'ē ta ke a'e mukwera ta tī, aja a'e mujekwa katu. 21 Peteī riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e. (Anā ke a'e.) A'erehe upa katu te jamanō ta. Aja tī. Peteī Tupā mukwera katu. (Kirisutu ke a'e.) A'erehe upa katu te jamanō rahā, upa katu te jande ke Tupā mukwera katu ta tī. 22 Anā rainō ta ke jande. A'erehe upa katu te jamanō ta. Jande riki Jesu kotyhar ta ke tī. A'erehe jande ke Tupā mukwera katu ta tī. 23 Ngā ke Tupā mukwera rahā, ka'u te'eha rupi ym ta. Anī. Katu ta. Kirisutu ke a'e mukwera py. Pe, Kirisutu jywyr rahā, ixotyhar ta ke Tupā mukwera katu ta

tī. 24 A'engi 'ar rehe angaha uhyk katu ta. Arahā ājā tama'e pyrātāha ke Kirisutu muputu'u katu te ta. Upa katu te huwajan ta ke a'e muputu'u ta tī. Upa rahā, Tupā pe Kirisutu pandu ta: "Papa! Ne jō riki kapitā keruhū te apo 'y" aja riki. 25 Upa katu te huwajan ta ke Tupā muputu'u ta tī. Aja rahā, upa ame'ē ta Kirisutu rehe hendu katu ta. Huwajan ta ke Tupā muputu'u ym rahā we Kirisutu riki kapitā keruhū rī. 26 Amō manō rahā, ame'ē manōha riki awa ruwajan aja saka we rī. Ame'ē ke a'ejōhar Tupā mukanim ta. Aja rahā, manō ym te ta awa. 27 Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: "Kirisutu rehe upa katu te ngā ke Tupā muhendu katu ta. Aja rahā, upa katu te hendu katu ta ehe." Upa katu te aja pandu rahā, Tupā jō anī. A'e riki upa katu te amō ta ke muhendu katu ta. Kirisutu rehe muhendu katu ta. 28 Aja rahā upa katu te hendu katu ta ehe. Kirisutu rehe upa katu te ngā ke Tupā muhendu katu rahā, Tupā pe ta'yr pandu ta:

—Papa! Nde rehe ihē ahendu katu ta tī — aja ipe.

Aja rahā, Tupā riki upa katu te ma'e kapitā keruhū te riki. A'e jō riki kapitā keruhū te.

29 Pesarahā! Amō ta ke amō mujahuk riki. Aja rahā, y ngi uhem rahā, kwera katu uhem, aja mujekwa. Manō ame'ē ta kwera ta, aja panduha saka. Pe, amō ta pandu naī: "Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta" aja naī. Ame'ē jetehar te rahā, mujahuk ym ta tipe. Anī. Tapijar te'e we pemujahuk riki. Aja rahā, ngā ke Tupā mukwera ta, aja pemujekwa. 30 Jande aja tī. Māte we jaxo. Tapijar te'e we aja jaxo. Anī. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym rahā, ihē ke mukwera ym ta tī. A'erehe ihē amanō tar ym.

31 Ihē mu ta! Pesarahā! Wera rahā pame katu te amō ta ihē ke jukwa tar katu. Tapijar te'e we

jukwa tar katu. (Anĩ. Akyje ym ingi. Ihẽ ke Tupã mukwera katu ta, aja akwa katu. A'erehe ihẽ akyje ym ingi.) Ame'ẽ riki jete. Kuja jetehar te tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ axo. Amõ we tĩ. Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe aja ihẽ rury katu axo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ³² Ko Ese ok ta pe ihẽ axo. Amõ ta ihẽ rehe parahy riki. So'o jarõ ame'ẽ ta aja saka. Ihẽ ke ame'ẽ ta mupyrara rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu axo. Anĩ. Manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera ym rahã, marã ka ym katuha. Manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera ym rahã, amõ mupinĩha aja jaxo ta tipe. Kuja:

—Koĩ jamanõ ta, a'erehe mã peja ja'u te'e jaxo. Jajumuhury katu jande juehe jaxo apo 'y — aja riki yman amõ mupinim.

³³ Anĩ. Aja mã peja ym pexo. “Katu ym ame'ẽ namõ amõ ixo rahã, a'e katu ym wan ta tĩ.” A'erehe mã peja peka'u te'e ym pexo. ³⁴ Pehẽ py'a pemupak! Aja rahã, manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta, aja pekwa katu ta kÿ. Pemuka'u te'e ym, aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta, aja pexo ta kÿ. Pehẽ namõ amõ ta ixo. Tupã rehe har ukwa ym ame'ẽ ta. Katu ym aja. A'erehe pehẽ ngi ihẽ ruxĩ.

Kwera rahã, awa rete myja me'ẽ ta my

³⁵ Amõ pandu my:

—Myja me'ẽ manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera ta my? Hete nixói riki. Myja me'ẽ awa rete my tĩ — aja.

³⁶ Mã! Pekwa ym. Pesarahã! Ma'e raĩ te'e hywõi ym. Pejytym ym rahã, hywõi ym. ³⁷ Pehẽ pejytym ame'ẽ ke ma'e raĩ te'e. Ahúi aja me'ẽ haĩ nahã my. Amõ ma'e raĩ nahã my. Pesarahã! Haĩ ke pejytym. I'y ke anĩ. ³⁸ Ma'e raĩ hywõi rahã, i'y ke uhem. Tupã

putar, aja me'ẽ i'y ke. Ma'e raĩ ngi i'y uhem. Amõ ma'e raĩ ngi amõ koty i'y uhem. Amõ ma'e raĩ ngi amõ koty i'y uhem. Aja pame katu te. (Ame'ẽja saka jande rete tĩ. Tupã mukwera rahã, amõ koty jande rete uhem ta tĩ.)

³⁹ Awa rukwer riki so'o rukwer aja ym. Amõ koty riki. Ma'ewyra rukwer amõ koty tĩ. Pira rukwer amõ koty tĩ. Upa juja ym.

⁴⁰ Ywa pe ma'e ke ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke ixo tĩ. Ywa pe har ta amõ koty katuha. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta amõ koty katuha tĩ. ⁴¹ Warahy hendy katu. Jahy hendyha amõ koty weraha. Jahy rata hendyha amõ koty hendyha a'e tĩ. Heta jahy rata ihĩ tĩ. Upa ame'ẽ hendyha amõ koty koty hendyha.

⁴² Aja ta tĩ. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera rahã, awa rete amõ kotyhar. Awa rete ke amõ jytyim rahã, inem ta oho. Pe, manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera rahã, ame'ẽ inem ym te ta. Uhã te hũ ta ixo. ⁴³ Awa rete ke amõ jytyim rahã, awa rete jaxer. Pitu te'e ame'ẽ ke ame'ẽ. Tupã mukwera rahã, awa rete katu te. ⁴⁴ Awa rete ke amõ jytyim rahã, manõ ame'ẽ ke jytyim. Hete riki. Tupã mukwera rahã, amõ kotyhar uhem. Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ ke uhem. Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe awa rete ixo. Ywa pe amõ kotyhar ixo. Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ ke ixo. ⁴⁵ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: “Anã sawa'e py. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har hete ke Tupã me'ẽ ipe, aja riki.” Amõ Anã ixo. A'ejõhar ame'ẽ ke aja japandu. A'e Kirisutu. A'e riki awa ke muhã katu. ⁴⁶ Kome'ẽ ywy keruhũ pe har hete ke uhem py. A'engi amõ kotyhar hete ke Tupã muhem ta. Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ ke uhem ta. ⁴⁷ Anã sawa'e py tĩ. Ywy ke te'e a'e ke Tupã mujã. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ke a'e. Amõ

Anã rehe har a'ejôhar ame'ë ke aja japandu. Kirisutu a'e. A'e riki ywa ngi uwyr. A'erehe ywa pe har ke a'e. ⁴⁸ Ywy ke te'e Anã Tupã mujã. Anã aja kome'ë ywy keruhũ pe har ta tĩ. A'erehe manõ ta. Ywa ngi amõ wyjy uwyr. Kirisutu a'e. Kirisutu aja ixotyhar ta tĩ. A'erehe manõ ym te ta tĩ. ⁴⁹ Ywy ke te'e Tupã mujã ame'ë ke aja jande jaxo tĩ. Yman rahã, ywa ngi wyjy uwyr ame'ë ke aja jande jaxo ta tĩ.

⁵⁰ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Ihẽ amujekwa ta pehẽ pe apo 'y. Tupã ixo ame'ë pe manõ ame'ë ta oho ym te ta. Ma'e inem ame'ë ta marã ka ym Tupã namõ pytaha. (A'erehe jande rete amõ koty uwak ta me'ë te'e.)

⁵¹⁻⁵² Ihẽ rehe pehendu katurahã! Yman ukwa ym awa. Ame'ë ke ihẽ amujekwa ta pehẽ pe apo 'y. Jande ngi har amõ ta manõ ta. Upa jande jamanõ ym ta. Tupãma'e jumi'a tyapu ta. A'ejôhar tyapu rahã, pahar amõ koty jande rete ke Tupã muruwak ta. Eha ke amõ jupimi, aja pahar te muruwak ta. Jumi'a tyapu rahã, manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera ta. Pe, manõ ym te ta tĩ. Pe, upa jande rete ke amõ koty Tupã muruwak ta. ⁵³ Awa manõ rahã, inem ta. Ame'ë ke Tupã muruwak ta me'ë te'e. Aja rahã, inem ym te ta. Manõ ame'ë ta ke a'e muruwak ta me'ë te'e tĩ. Aja rahã, uhã te hũ ta ixo. ⁵⁴⁻⁵⁵ Upa aja rahã, inem ame'ë ke Tupã muruwak ta. Aja rahã, inem ym te ta. Aja rahã, Tupã je'ëha rehe amõ mupinim. Aja uhyk ta.

Manõ ym te ta awa apo 'y. Uhã te hũ ta awa ixo.

Manõ ym te ta awa apo 'y. Upa Tupã mukwera katu riki.

Manõ ym te ta awa apo 'y. A'erehe marã ka ym jande ke mupyaiha.

⁵⁶ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e. A'erehe a'e manõ riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke my? Ame'ë ke Moise

je'ëha riki mujekwa katu ngã pe. ⁵⁷ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te manõ. Upa jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe inamõ jaxo rahã, jamanõ ym te ta 'y. A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe japandu katu.

⁵⁸ Ihẽ mu ta! Ihẽ apy'a katu ame'ë ta ke pehẽ! Mã peja Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Mã peja jandema'e sawa'e te rehe tapijar te'e we peparaky pexo. A'e putar ame'ë ke pema'ema'e rahã, ame'ë riki pehẽma'e parakyha ke. Ima'e parakyha rehe pema'ema'e rahã, ma'e katu ame'ë ke pehẽ pe a'e me'ë me'ë ta, aja pekwa. (Pehẽ ke a'e mukwera katu ta muhem kũ.)

16

Jesu kotyhar ta ngi tamatarer ke matyr

¹ Tamatarer matyriha rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ame'ë rehe har paper pinim ihẽ pe pemuwyr. Pesarahã! Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe ihẽ apandu, aja pema'ema'e tĩ. Kuja. "Jundéi ywy rupi Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë ta ngi har amõ amõ ta ima'e ym te ma'e ke. Ame'ë ta pe mã peja tamatarer ke pemondo. Pehẽ pematyr, ame'ë ke pemondo" aja ihẽ apandu ngara ywy pe har ta pe. ² Nomin pame katu te tamatarer ke pemupyta. Ta'yr mi pehẽ pame katu te pemupyta. Pehẽ peparakyha namõ heta pepyhyk rahã, heta we pemupyta. Heta ym pepyhyk rahã, heta ym pemupyta. Aja pame katu te. Aja me'ë pehẽ rehe ihẽ ahyk ym rahã we, pematyr. ³ Pe, pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, ame'ë tamatarer ke Jerusarẽ ok ta pe ihẽ amondo ta. Pehẽ pepandu ame'ë sawa'e ta namõ ihẽ amondo ta. Sawa'e rehe har paper rehe ihẽ amupinim ta tĩ. Aja rahã, Jerusarẽ ok ta pe har ta ukwa

katu ta a'eta rehe har tĩ. ⁴ Heta tamatarer ke pematyr rahã, sawa'e ta namõ ihẽ araho ta tĩ. Aja rahã, sawa'e ta ihẽ namõ oho ta tĩ.

Páu rehe har

⁵ Masendo ywy rupi ihẽ aho py ta. A'engi pehẽ koty ihẽ aho ta. Masendo ywy rupi ihẽ aho ta me'ẽ te'e. ⁶⁻⁷ Pehẽ koty ihẽ ahyk rahã, pehẽ namõ ihẽ apyta we ta nahã my. Aman ndy'ar rahã, apyta ta nahã my. Pahar pehẽ ngi ihẽ aho ym ta rĩ. Tupã putar rahã, pehẽ namõ ihẽ apyta katu we ta rĩ. Pe, a'ewan asak rahã, pehẽ ngi ihẽ aho ta tĩ. Myp ihẽ aho ta my? Akwa ym rĩ. Ihẽ aho rahã, ihẽ pe ma'e ke peme'ẽ ta, aja ihẽ akwa.

⁸ Se Ese ok ta pe ihẽ apyta we ta rĩ. Penteko 'ar upa rahã, sengi ihẽ aho ta. ⁹ Se Tupã rehe har ihẽ amu'e mu'e hũ axo. Pe, ame'ẽ ke amõ ta putar ym riki. Ihẽ ruwajan ta aja saka.

¹⁰ Pehẽ rehe Timo uhyk rahã, pahar ipo ke pepyhyk pyhyk katu te ingi. Pehẽ rok pe pemupyta katu. Ihẽ aja Tupã rehe a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu, ame'ẽ riki ima'e parakyha. ¹¹ A'erehe: "Jaxer a'e" aja ym pekwaha ehe har. Pehẽ ngi a'e oho rahã, ma'e ke peme'ẽ katu ipe. A'e putar ame'ẽ ke peme'ẽ ipe. Aja rahã, ihẽ rehe a'e uhyk katu ta. A'e uhykiha rehe ihẽ aharõ axo. Imu ta namõ a'e uhyk ta. Jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta.

¹² Apor rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ apandu pandu ipe: "Korin ok ta pe har ta rehe esak eho. Jande mu ta namõ eho. Jesu kotyhar ta rehe esak eho" aja riki. A'e pandu: "Apo anĩ ta rĩ" aja a'e. A'e ukwa rahã, pehẽ koty a'e oho ta.

Je'ẽha a'ejõhar

¹³ Pehẽ ruwajan ta aja me'ẽ pewe ixo. Pekwa katu pexo. Aja rahã, pehẽ ke a'eta muka'u te'e ym ta. Aja rahã, Jesu rehe pejurujar katuha

ke pehijar ym ta. Pehẽ ruwajan ta ngi pekyje ym pexo. Pehẽ py'a ke pemãtã katu. ¹⁴ Upa ma'e ke pema'ema'e rahã, amõ ta rehe pepy'a katu pexo.

¹⁵ Esete rehe har pekwa katu. Ianam ta rehe har aja tĩ. Pekwa katu tĩ. Ngere ywy pe Jesu rehe jurujar katu py ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, Tupã kotyhar ta namõ ma'e ke a'eta ma'ema'e katu. Ihẽ mu ta! Ihẽ apandu pehẽ pe. ¹⁶ Ame'ẽ ta rehe pehendu katu. Ame'ẽ ta aja amõ ta ixo tĩ. Tupã kotyhar ta namõ ma'e ke ma'ema'e katu tĩ. Ame'ẽ ta rehe pehendu katu tĩ.

¹⁷ Se Esete uhyk riki. Potuna aja tĩ. Akái aja tĩ. A'eta uhyk, a'erehe ihẽ rury katu axo. Se ihẽ namõ pexo ym, a'erehe ihẽ py'a pemãtã ym. A'erehe Esete ta riki ihẽ py'a ke mãtã katu. ¹⁸ A'erehe ihẽ ke a'eta muhury katu. Pehẽ ke a'eta muhury katu, aja ihẽ ke muhury katu tĩ. Katu ame'ẽ ta ke a'eta, aja ihẽ apandu.

¹⁹ Asia ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Katuha ke a'eta mondo ixo pehẽ pe. Ak mondo ixo tĩ. Piriisi mondo ixo tĩ. A'eta rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ẽ ta katuha ke mondo ixo tĩ. ²⁰ Se Jesu kotyhar ta ixo. Upa a'eta katuha ke mondo ixo pehẽ pe tĩ.

Pehẽ pejuman juman pehẽ juehe. Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo aja pemujekwa ngã pe.

²¹ Ko ihẽ po pe te'e ihẽ riki paper pinim ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Katuha ke pehẽ pe ihẽ amondo axo tĩ.

²² Jandema'e sawa'e te rehe amõ ipy'a ym rahã, mã peja ame'ẽ ke Tupã mupyrara. Mã peja jandema'e sawa'e te pahar jywy.

²³ Mã peja Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu pehẽ rehe.

²⁴ Upa jande riki Jesu Kirisutu kotyhar ta ke. A'erehe pehẽ rehe ihẽ apy'a katu tĩ.

Upa.

Korin ok ta pe har ta pe Páu mupinim Mokõihar ke

Páu kome'ë paper ke mupinim tí. Korin ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper pinim ke mondo. Mokõihar ke.

Paper pinim a'e mondo py. Ame'ë rehe: “Pehendu katu” aja Páu mupinim. Amõ ta pandu: “Páu jande ke muka'u te'e” aja pandu naí. “Aní. Amuka'u te'e ym” aja Páu mujekwa katu.

Korin ok ta pe har ta rehe a'e ipy'a katu, a'erehe pyrara hũ a'e ixo, aja mujekwa. Aja myrandu katu ke Páu pandu pandu ngã pe. Pyrara hũ ixo, a'erehe ipy'a katu ngã rehe aja a'e mujekwa katu.

Korin ok ta pe Jesu kotyhar har ta ixo ame'ë ta pe Páu mupinim tí

¹⁻² Pehë riki Tupã kotyhar ta ke. Korin ok ta pe har ta ke pehë. Ihë Páu. Ko pehë pe paper pinim ihë amondo axo. Timo ihë namõ ixo. Jande mu aja a'e. Tupã kotyhar ta Ngere ywy pe ixo. Upa katu te ame'ë ta pe paper pinim jamondo jaxo tí. Tupã putar, a'erehe ihë pe Jesu Kirisutu pandu kwe:

—Nde ke ihë amondo axo. Ihë rehe har nde erepandu pandu ta ereho — aja Kirisutu pandu.

Mã peja pehë rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu te hũ. Mã peja Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te aja tí. Ipy'a katu te hũ tí. Mã peja pehë py'a ke Tupã muhury katu tí. Mã peja Jesu Kirisutu aja tí. Muhury katu tí.

Japyrara jaxo rahã, jande py'a ke Tupã mâtã katu

³ Jande rehe Tupã pyrara usak. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke. Jande pái keruhũ tí. Upa jande py'a ke a'e mâtã katu, a'erehe mã peja japandu: “Ne jõ

riki katu te me'ë ke” aja. ⁴ Upa katu te mâte jakwaha aja jaxo rahã, jande py'a ke a'e mâtã katu. Aja rahã, amõ ta riki mâte ukwaha aja ixo rahã, ame'ë ta py'a ke jande jamâtã katu tí. Jande py'a ke Tupã mâtã, aja amõ ta py'a ke jamâtã katu tí. ⁵ Kirisutu pyrara hũ kwe. Ixotyhar ta ke jande, a'erehe a'e aja jande tí. Japyrara jaxo tí. In-amõ jande juehe katu jande jaxo, a'erehe jande japyrara rahã, jande py'a ke Tupã mâtã katu. ⁶ Myrandu katu ke japandu pandu. A'erehe jande ke amõ ta mupyra. Pejurujuar katu ehe, a'erehe pehë ke Tupã muhã katu. A'erehe pehë pepyrara aja pexo rahã, pehë py'a ke a'e mâtã katu tí. Jande py'a ke a'e mâtã rahã, pehë py'a ke a'e mâtã katu ta tí, aja pekwa katu. Pehë pe pyrãtãha ke a'e muwyr, a'erehe pehë py'ahu te'e pehendu. Jande aja pehë pepyrara pexo rahã, pehë py'ahu te'e pehendu tí. ⁷ A'erehe pejuurujuar katuha ke pehijar ym ta, aja jakwa katu. Jande aja pepyrara pexo rahã, jande aja pehë py'a ke Tupã mâtã katu ta tí. Aja jande jakwa katu.

Pyraraha te hũ ngi Páu ke Tupã muhem

⁸ Jande mu ta aja pehë! Pe-sarahã! Asia ywy pe jande jaxo rahã, mâte jakwaha. Ame'ë ke pekwa aja japutar. Asia ywy pe jande ke ngã mupyra hũ. Mahy hũ tí. A'erehe jajupandu jande jupe: “Jande jamanõ ta” aja jande jupe naí. ⁹ Mâte jakwaha, a'erehe: “Páu ta manõ ta me'ë te'e” aja amõ ta pandu, aja jaxo. Aja rahã, marã ka ym jande te'e jahemiha ingi, aja jakwaha. Tupã jõ riki jande ke muhem ta ingi, aja jakwa katu. A'e riki ngã ke mukwera katu ame'ë ke a'e. ¹⁰ Jamanõ ta, aja jakwaha. Aní. Ame'ë ngi jande ke Tupã muhem riki. Jete! Muhem ta ký tí. Tapijar te'e we jande ke a'e muhem ta ký tí,

ame'ë ke jakwa katu tĩ. (Ame'ë ke pekwa katu tĩ, aja japutar.) ¹¹ Pe, jande namō ma'e ke pema'ema'e ta tĩ. Kuja. “Pyraraha ngi Páu ta ke emuhem” aja jande rehe har Tupā namō pepandu pandu rahā, jande namō ma'e ke pema'ema'e katu tĩ, ame'ëja saka. Heta ngā jande rehe har Tupā namō pandu pandu ame'ë ke a'e muwyr ta jande pe. Jande rehe a'e usak katu ta, a'erehe: “Páu ke Tupā mupoir” aja ngā ukwa rahā, Tupā pe ngā pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ë ke” aja riki.

Te'e Páu pandu ym

¹² (Pehē ngi har amō ta pandu: “Páu Kirisutu mondo ame'ë ke aja ym a'e” aja naī. Anī. Kirisutu mondo ame'ë ke ihē, aja akwa katu.) Kome'ë ywy keruhū pe ihē axo rahā, Tupā mujekwa ame'ë ke namō axo katu. Pehē namō axo rahā, aja axo tĩ. Mokōi akwaha namō axo ym tĩ. Ihē atu akwaha namō axo ym. Anī. Ihē rehe Tupā ipy'a katu. A'erehe pyrātāha ke ihē pe muwyr. Ame'ë namō kome'ë ywy keruhū pe axo katu. Pehē namō axo rahā, aja tĩ. A'erehe katu ym ame'ë ke ama'ema'e ym, aja akwa. A'erehe ihē rury katu.

¹³⁻¹⁴ Amukwehe we paper pinim ihē amondo pehē pe. Ame'ë ke pepyhyk. Pe, pekwa. Pekwa katu, ame'ë ke jō paper rehe ihē amupinim. Mokōi akwaha ihē amupinim ym. Jete har te ke amupinim. Ihē amupinim ame'ë rehe har ta'yr mi pekwa rī. (Myrandu katu ke ihē apandu, ame'ë ma'ema'eha rehe ihē ke Jesu Kirisutu mondo.) A'erehe Kirisutu mondo ame'ë ke ihē aja upa katu te pekwa katu, ame'ë ke ihē aputar. Aja rahā, Jesu, jandema'e sawa'e te jywyr rahā, jande rehe pesak rahā, pehē rury katu ta. Arahā pehē rehe jasak rahā, jande rury katu ta tĩ.

¹⁵⁻¹⁶ Ihē amupinim ame'ë rehe har pekwa katu, aja akwa katu.

A'erehe ihē ajupandu ihē jupe: “Masendo ywy koty ihē aho rahā, Korin ok ta pe ixo ame'ë ta rehe ihē asak ta aho” aja ihē jupe. Kuja tĩ. “Masendo ywy ngi ihē ajywyr rahā, Korin ok ta pe ixo ame'ë ta rehe ihē asak ta aho tĩ” aja ihē jupe. Aja rahā, mokōihar pehē rehe ihē asak ta. Aho rahā, asak ta. Ajywyr rahā, aja tĩ. Asak ta tĩ. Aja rahā, mokōihar pehē rury katu ta. Pe, pehē ngi ihē aho rahā, ma'e ke ihē pe peme'ë katu ta. Aja rahā, Jundéi ywy pe aho katu ta. ¹⁷ (“Aho ta” aja ihē apandu. Pe, je'ëha ihē pe amō muhyk werur, a'erehe: “Aho ym we ta rī” aja apandu. Ame'ë ke pehē ngi har amō ta ukwa rahā, kuja ukwaha ngā jupe naī.) “Manga te'e ixo aja me'ë sawa'e Páu” aja naī. Anī. Aja ym. “Ihē aho ta” aja apandu rahā, ihē atu aputar ame'ë ke apandu, aja a'eta ukwaha naī. A'erehe a'eta pandu: “ ‘Aho ta’ aja Páu pandu rahā, pahar: ‘Anī. Aho ym ta’ aja pandu” aja pandu pandu. A'erehe: “Manga te'e ixo aja me'ë sawa'e Páu” aja ukwaha naī. ¹⁸ Anī. Aja ym ihē. Tupā pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Aja ihē tĩ. Ihē apandu ame'ë ke ama'ema'e katu tĩ. A'erehe: “Aho ta” aja ihē apandu rahā, pahar: “Anī, aho ym we ta rī” aja ym ihē apandu. A'erehe amanga te'e axo aja me'ë sawa'e ym ihē, aja pekwa.

¹⁹ Amō we tĩ. Jesu Kirisutu Tupā ra'yr. Ehe har pehē pe ihē apandu pandu. Sir aja tĩ. Timo aja tĩ. Pandu pandu tĩ. Manga te'e ixo aja me'ë sawa'e ym te Kirisutu. Anī. A'e pandu ame'ë ke aja te'eha a'e ma'ema'e katu. Aja ihē tĩ. Ihē apandu ame'ë ke ama'ema'e katu tĩ, aja pekwa katu. ²⁰ Pesarahā! Upa katu te Tupā pandu ame'ë ke Jesu ma'ema'e. Tupā pandu katu ame'ë ke Jesu muhyk katu tĩ. A'erehe Jesu rehe har jakwa

rahā, jetehar te ke ihē apandu, aja jakwa katu. Aja rahā: “Tupā riki katu te ame'ē ke a'e” aja ngā pandu ta. (A'erehe amanga te'e axo aja me'ē sawa'e ym ihē, aja pekwa katu tī.) ²¹ Pe, Tupā riki jande pe pyrātāha ke muwyr. A'erehe Kirisutu kotyhar ta ke jande aja a'e mujekwa katu jande pe. Pehē pe aja jande pe a'e mujekwa katu tī. A'e riki jande pe pandu: “Ihēma'e parakyha ke pema'e peho” aja. (A'erehe Kirisutu rehe har japandu pandu jaxo.) ²² (Ihēma'e ke rehe ihē rer ihē amupinim.) Tupā aja tī. “Ko ihēma'e ke” aja Tupā pandu. A'erehe jande py'a rehe I'ā ke muwyr. Aja rahā: “Ko ihēma'e ke” aja a'e mujekwa katu. Jande py'a rehe I'ā ke a'e muwyr. Ame'ē kuja mujekwa. Yman rahā, jande ke a'e muhā katu ta, aja mujekwa. (Jande py'a rehe I'ā ihī katu, a'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu aja pekwa katu tī.)

Pehē pe aje'ē je'ē tar ym, a'erehe pehē koty aho ym

²³ Ko jetehar te ke pehē pe ihē apandu, aja Tupā ukwa katu riki. Jetehar te ke ihē apandu ym rahā, mā peja ihē ke Tupā mahy katu. Ko pehē pe apandu: “Pehē koty ihē aho ta” aja. Pe, ihē aho ym. Ma'erehe my? Ame'ē ke amujekwa ta apo 'y. Kuja. Ihē ajupandu ihē jupe: “Korin ok ta pe ihē aho rahā, a'ep pe har ta pe ihē aje'ē je'ē hū ta. Ame'ē ta ixoha katu ym, a'erehe aje'ē je'ē hū ta” aja ihē jupe. Anī. Aja aje'ē je'ē tar ym. A'erehe pehē koty ihē aho ym riki. ²⁴ “Aje'ē je'ē ta” aja apandu rahā, pehēma'e kapitā ihē aja my? Anī. Aja ym ihē. Myja me'ē pejurujar katu my? Ame'ē rehe har ihē apandu ym. Kirisutu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym, aja ihē akwa katu. “Aje'ē je'ē hū ta” aja apandu rahā, pexoha rehe har jō ihē apandu. Pehē pexoha ke ihē

amukatu tar katu. Aja rahā, Tupā koty pehē py'a pejumuruwak ta my tī.

2

¹⁻² Pehē ke jande jamuhury tar katu, a'erehe ihē ajupandu ihē jupe: “Korin ok ta pe ihē aho ym we ta rī. Aja rahā, ame'ē ta ke ihē amupyai ym ta” aja ihē jupe. Pesarahā! Pehē ke ihē amupyai rahā, awa riki ihē ke muhury katu ta my? Nixōi awa! Ihē riki amupyai ame'ē ta jō riki ihē ke muhury katu ta. Pehē ke ame'ē ta. A'erehe pehē ke ihē amupyai tar ym. (A'erehe pehē koty aho ym rī.) ³ Paper pinim pehē pe ihē amondo py. Ame'ē pe ihē aje'ē je'ē hū ha pehī. Aja rahā, upa pehē pexoha ke pemukatu my? Aja ym rahā, pehē rehe ihē ahyk rahā, ihē aje'ē je'ē hū ta tī. Aja rahā, ihē apyai ta, aja ihē aputar ym. Ihē ke pemupyai, anī. Ihē ke pemuhury katu ta me'ē te'e. Ihē rury katu rahā, pehē rury katu tī, aja ihē akwa katu. ⁴ Amukwehe pehē pe paper pinim ihē amondo rahā, upa ihē py'a rupi ihē apyai te. Ajumupyai tī. Ihē apyai, a'erehe ihē ajixi'u hū tī. (Ihē amupinim aī rahā, ajixi'u aī tī.) Upa pehē rehe ihē apy'a katu te, aja ihē amujekwa tar katu pehē pe, a'erehe ame'ē paper pinim ihē amondo. Pehē ke ihē amupyai, anī. Aja aputar ym.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ē sawa'e rehe pehē py'a pemujywyr katu

⁵ (Pehē koty imāi nungar namō ukwer kwe. Ame'ē rehe har ihē amupinim kwe.) Amō ta ke ame'ē jaxer ai ma'e ame'ē mupyai rahā, ihē ke jō mupyai ym. Pehē ke a'e mupyai tī. A'erehe: “Upa katu te pehē riki ihē ke mupyai” aja apandu tar ym. ⁶⁻⁷ Ame'ē sawa'e pe pehē ngi har hetaha ta je'ē je'ē hū. Ame'ē a'ewan riki. Tupā koty ipy'a ke ame'ē mujywyr. A'erehe apo pehē py'a pemujywyr katu ta

me'ē te'e ehe. A'e ke pemuhury tī. Aja rahā, ame'ē sawa'e tapijar te'e we pyai ym te ta ixo. "Māte ihē ke akwaha" aja pandu ym ta. "Ihē ke Tupā putar ym" aja ukwa ukwa ym ta ixo tī. ⁸ A'erehe pehē pe ihē apandu. Pehē pepy'a katu ehe, aja pemujekwa ipe, sawa'e pe.

⁹⁻¹⁰ Upa ihē apandu ame'ē ke rehe pehendū katu my, ame'ē ke ihē akwa tar katu. Aja te'eha ihē apandu ame'ē ke rehe pehendū katu my. Ame'ē ke ihē akwa tar katu tī. A'erehe paper pinim pehē pe ihē amondo kwe. Ma'e ka'u te'eha ke ame'ē sawa'e ma'e. Ame'ē ke rehe pehē py'a pemujywyrahā, ihē rehe pehendū katu, aja akwa katu. Pehē py'a pemujywyrehe ehe rahā, ihē py'a ihē amujywyrehe tī. Pehē ke ihē amuhury tar katu, a'erehe ame'ē sawa'e rehe ihē py'a ihē amujywyrehe tī. (A'e tī. Ihē py'a ihē amujywyrehe.) Kirisutu ihē rehe usak, aja ihē axo, a'erehe ihē py'a ame'ē sawa'e rehe ihē amujywyrehe tī. ¹¹ Aja rahā, jande ke Satana muka'u te'e ym ta. (Ājā ramūi a'e.) A'e putar ame'ē ke jande jakwa katu. Jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, ame'ē ke a'e putar, aja jande jakwa katu.

Toroa ok ta pe Pāu ixo rahā, jumupyai a'e

¹² Toroa ok ta rehe ihē ahyk aho rahā, a'ep myrandu katu ke ihē apandu pandu. Kirisutu rehe har apandu pandu. Arahā Kirisutu rehe ngā ke jandema'e sawa'e te mujurujar katu. A'erehe heta jurujar katu ehe. Ame'ē riki jandema'e sawa'e te ma'ema'eha ke, aja akwa katu. ¹³ Arahā Tit, jande mu ke ihē amahem ym, a'erehe ihē ajumupyai hū. (Ihē rehe pehendū katu my, ame'ē ke Tit pandu ta ihē pe, aja akwaha naī. Nixói a'ep.) A'erehe a'ep pe har ta pe ihē apandu: "Tit ke ihē akekar ta aho" aja. Pe, Masendo wpy pe ihē aho.

Tupā pe ma'e pihe katu ame'ē ke jande

¹⁴ (Amō rahā we, Tit rehe asak. A'erehe pehē pexoha rehe har akwa. Pexoha katu, aja akwa.) A'erehe Tupā pe ihē apandu: "Mā! Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. Pesarahā! Amō ta ke kapitā muputu'u rahā, muputu'u ame'ē ta ke a'e werur. "Kō ihē amuputu'u ame'ē ta ke" aja kapitā mujesak hekoha ta pe. Aja Tupā tī. Kirisutu riki kapitā keruhū a'e. (Jande jajurujar katu ehe.) A'erehe jande riki Kirisutu kotyhar ta ke. (A'erehe a'e muputu'u ame'ē ta aja saka jande tī.) A'erehe Kirisutu namō jande ke Tupā mujesak hekoha ta pe, ame'ēja saka. A'erehe: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja Tupā pe ihē apandu.

Tupā pandu jande pe: "Kirisutu rehe har pepandu pandu peho" aja. A'erehe ehe har japandu pandu jaho. Ma'e pihe katu ame'ē ke amō jyhē rahā, upa koropi pihe katu. Aja Kirisutu rehe har japandu rahā, upa ngā renda rupi Kirisutu rehe har ukwa ta. (Ma'e piheha ok ta rupi upa pihe katu, ame'ēja saka.) ¹⁵ Tupā pe jande ke Kirisutu me'ē, ame'ēja saka. A'erehe Tupā pe jande riki ma'e pihe katu ame'ēja saka. Aja rahā Kirisutu rehe har japandu pandu. Tupā muhā katu ame'ē ta pe japandu pandu. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta pe japandu pandu tī. Kirisutu rehe har japandu pandu tī. ¹⁶ A'erehe ame'ē ta hendu rahā, ma'e inem, ame'ēja saka ngā pe. Putar ym. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Tupā koty oho ta ame'ē ta pe anī. Kirisutu rehe har hendu rahā, ma'e pihe katu, ame'ēja saka. Jurujar katu ehe. A'erehe Tupā namō ixo ta.

Pesarahā! Kirisutu rehe har mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta pe amō pandu pandu. Tupā

koty oho ta ame'ë ta pe aja tĩ. Pandu pandu tĩ. Aja rahã, awa riki Kirisutu rehe har pandu pandu katu my? ¹⁷ Jande riki. Amõ ta anĩ. Jande aja a'eta ixo ym. Amõ ta Tupã je'ëha ke pandu pandu rahã, tamatarer hũ ke pyhyk ta, aja ukwaha naĩ. (Ihë aja tĩ, aja pehë ngi har amõ ta pandu naĩ. Manambe aja tĩ. Tamatarer hũ japyhyk, aja jande rehe har pandu naĩ tĩ.) Anĩ. Aja ym jande. Jande ke Tupã mondo, a'erehe ima'e je'ëha ke japandu pandu. Mokõi jakwaha aja ym japandu pandu. Kirisutu miasu ta ke jande, a'erehe jande rehe Tupã usak, aja jaxo. Aja ima'e je'ëha ke japandu pandu.

3

Tupã je'ëha pyahu ame'ë ke

¹ (Ihë apandu ame'ë ke jete har te ke, aja pekwa katu.) Ihë rehe har amõ we pehë pe apandu ym ta me'ë te'e. Pekwa katu, a'erehe apandu ym ta me'ë te'e. Paper rehe: "Páu katu ame'ë ke a'e" aja amõ mupinim. Aja ihë aputar my? Anĩ. Aputar ym. Amõ ta aja putar riki. Ehe har amõ ta ukwa ta: "Katu ame'ë ke a'e" aja. A'erehe paper rehe ehe har amõ mupinim. Ihë anĩ. Aputar ym. Pe, paper rehe ihë rehe har pemupinim, aja rahã amõ ta ihë rehe har ukwa ta. Aja aputar ym tĩ. Pesarahã! ² (Myrandu katu ke pehë pe japandu pandu rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehë rehe amõ ta usak rahã, jande riki Kirisutu mondo ame'ë ta ke jande aja ukwa katu.) A'erehe pehë rehe usak rahã, pehë atu ihëma'e paper pinim ame'ëja saka. Manambema'e aja tĩ. Ima'e paper pinim ame'ëja saka tĩ. Paper pinim rehe amõ usak rahã, upa ma'e ke ukwa katu. Ame'ëja saka pehë rehe amõ ta usak rahã, jande riki Kirisutu mondo ame'ë ta ke jande, aja ukwa katu. A'e tỹ. Pehë rehe japy'a katu. A'erehe

jande py'a rehe pexo, ame'ëja saka. ³ Pehë atu paper pinim, ame'ëja saka tĩ. Kirisutu mupinim, ame'ëja saka. Pehë koty jande ke Kirisutu mondo, a'erehe ehe har japandu pandu. Pejurujar katu ehe, a'erehe a'e riki mupinim, ame'ëja saka. Kirisutu mupinim, ame'ëja saka rahã, mupihũha namõ mupinim ym. Yman ita rehe je'ëha ke Tupã mupinim, ame'ëja saka ym tĩ. Anĩ. Awa py'a rehe mupinim, ame'ëja saka. Aja rahã, awa py'a rehe l'ã ke a'e muwyr. (Ame'ë riki mupinĩha, ame'ëja saka.) Ixuwe katu te hũ ame'ë ke Tupã. Tupã'a ke Kirisutu muwyr.

⁴ Myrandu katu japandu pandu, ame'ë riki jandema'e parakyha. Ame'ë rehe jande ke Kirisutu mondo, aja jakwa katu. A'erehe jandema'e parakyha rehe Tupã usak, aja rahã, katu aja jakwa katu. ⁵ Jande atu jakwaha namõ myrandu katu ke japandu pandu my? Anĩ. Aja ym. Tupã riki jande pe ima'e pyrãtãha ke muwyr. ⁶ A'e riki pyrãtãha ke muwyr, a'erehe ima'e je'ëha pyahu ame'ë ke japandu pandu katu. Ame'ë je'ëha pyahu kuja riki. Kirisutu rehe awa jurujar katu rahã, ipy'a rehe l'ã ke Tupã muwyr. Ame'ë je'ëha pyahu ame'ë ke. Moise je'ëha rehe hendu katu rahã, amõ koty ame'ë. Moise je'ëha rehe jõ amõ hendu katu rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Amõ py'a rehe l'ã ihĩ rahã, Tupã namõ ixo katu ta. Aja rahã, uhã te hũ ta ixo.

⁷ Yman itape rehe je'ëha ke Tupã moĩ. Ame'ë ke Moise pe Tupã me'ë rahã, a'ep hendy te hũ. Aja pyrãtãha ke mujesak. (Aja a'ep a'e ixo aja mujekwa ngã pe tĩ.) Pe, Moise ruwa hendy hũ tĩ. Ame'ë uwe wan ixo rahã, hendy we hũ rĩ. A'erehe marã ka ym huwa rehe jundéu awa ta usak usakiha. Ame'ë Moise je'ëha ke amõ pandu pandu rahã, kuja ukwa: "Mã! Ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'e. Tupã namõ

axo ym ta” aja ukwa. Pe, ame'ë je'ëha ke Moise pe Tupã me'ë rahã, a'ep hendy te hũ. Pyrãtãha ke mujesak tĩ. (Aja a'ep a'e ixo aja mujekwa ngã pe tĩ.) ⁸ Aja rahã ame'ë je'ëha 'ar koty te we Tupã'ã ma'eha. Amõ ke muhã katu rahã, pyrãtã te ha rupi Tupã'ã muhã katu. ⁹ Ame'ë Moise je'ëha rehe amõ hendu rahã, jupandu jupe: “Mã! Katu ym ihẽ. Ihẽ ke Tupã mupyrara ta” aja. Ame'ë Moise je'ëha riki katu riki. Je'ëha pyahu ame'ë ke i'ar koty te we katuha. Je'ëha pyahu ame'ë ke rehe amõ hendu katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. A'erehe Moise je'ëha 'ar koty te we je'ëha pyahu katuha. ¹⁰ Apo je'ëha pyahu ame'ë namõ jaxo. Moise je'ëha 'ar koty te we katu te ha. A'erehe ymanihar Moise je'ëha katu ame'ë ke upa, aja japandu. ¹¹ Moise je'ëha i'i ixo, ame'ëja saka. Ame'ë riki katu rahã, upa ym te ame'ë ke i'ar koty te hũ katuha. Je'ëha pyahu ame'ë ke upa ym te. A'erehe je'ëha pyahu ame'ë ke i'ar koty te we katuha. (Uhã te hũ ha ke ame'ë me'ë. A'erehe i'ar koty te we katuha.)

Tupã je'ëha ke jundéu awa ta ukwa ym

¹² Je'ëha pyahu riki upa ym te ta, ame'ë ke jakwa katu. A'erehe kyje ym ha namõ Kirisutu rehe har japandu pandu. ¹³ Moise aja jaxo ym tĩ. Tupã je'ëha wewe ukwa, aja ym jamu'e. Pesarahã! Huwa ke Moise jupyk. Pan pe jupyk. Aja rahã, huwa hendyha uwe ame'ë ke jundéu awa ta usak ym. ¹⁴ Moise ruwa ke pan jupyk. Aja jundéu awa ta py'a tĩ. Pan pe jupyk ame'ëja saka apo tĩ. A'erehe yman Moise pe je'ëha ke Tupã muwyr, ame'ë ke jundéu awa ta usak usak tipe rahã, iãkã mujanam rãi. (A'erehe ukwa ym.) Kirisutu kotyhar aja jõ amõ jumuruwak rahã, ame'ë pan

kanim. (Aja rahã, upa ukwa katu.) ¹⁵ Apo aja tĩ. Moise je'ëha ke jundéu awa ta usak usak rahã, ipy'a ke pan jupyk, ame'ëja saka ixo we rĩ. Usak ame'ë ke ukwa ym. ¹⁶ Pe, jandema'e sawa'e te koty jumuruwak rahã, ixotyhar aja ixo. Aja rahã, ame'ë pan ke Tupã mukanim. Aja Tupã je'ëha mujekwa. Jo'ok ame'ëja saka. Aja rahã, je'ëha ke ukwa katu. ¹⁷ “Jandema'e sawa'e te” aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Ame'ë riki Tupã'ã ke. Pe, jandema'e sawa'e te'ã riki jande py'a rehe ihĩ rahã, jande ãkã ke a'e mupirer mi. (Aja rahã, Tupã rehe har jakwa katu te ta.) ¹⁸ Jande ruwa ke pan pirer ame'ë ke jupyk ym jaxo. A'erehe upa jande rehe ngã usak rahã, katu ame'ë ke jande, aja ukwa. Jandema'e sawa'e te katuha aja jaxo tĩ, aja ukwa. Pe, jandema'e sawa'e te, a'e riki Tupã'ã ke. A'e riki jande ke muruwak ixo. Jandema'e sawa'e te katuha aja amõ we amõ we jande ke muruwak ixo. Pe, yman rahã, a'e aja jaxo ta tĩ. Arahã a'e aja nixói te ta ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jande pe.

4

Tupã rehe har ngã pe Páu ta mujekwa

¹ Jande rehe Tupã pyrara usak, a'erehe jande pe a'e pandu. “Myrandu katu ke pepandu pandu peho” aja riki. Ame'ë riki jandema'e parakyha. Ame'ë ke jande pe a'e riki me'ë, a'erehe: “Marã ka ym japanduha” aja ym jande py'a pe jakwa jakwa jaxo. ² Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Upa ame'ë ke jahijar. Ma'e ke jande ke muhuxĩ, ame'ë jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar tĩ. Tupã je'ëha ke japandu rahã, amõ ta ke jamuka'u te'e tar ym. (“Páu ta muka'u te'e tar katu” aja amõ ta pandu naĩ.) Anĩ. Jetehar te ke Tupã je'ëha mujekwa. Aja

jande jaxo. Tupã jande rehe usak uĩ, aja jaxo. Aja rahã, jande rehe amõ ta usak rahã, pandu ta: “Páu ta ixoha katu” aja. ³ Myrandu katu ke japandu pandu. Ame'ë ke amõ ta ukwa ym rahã, ame'ë ta riki mupyraraha renda pe oho ixo ame'ë ta ke. A'erehe ukwa ym ixo. ⁴ Kirisutu riki Tupã a'e tĩ. Kirisutu riki katu te me'ë ke. (Aja rahã, nixói te ma'e jaxeriha ipe.) Ame'ë panduha ke myrandu katu rehe ihĩ. Pe, myrandu katu ke amõ ukwa rahã, ame'ë ukwaha riki ma'e weraha aja saka. Pe, mupyraraha renda pe oho ta ixo ame'ë ta rehe ame'ë weraha hendy ixo tipe, ame'ëja saka. Kirisutu rehe har mujekwa tipe. Ame'ë weraha ke Satana muwe, ame'ëja saka. (Ãjã ramüi a'e.) Aja rahã, iãkã ke mujanam rãi. (Aja rahã, ukwaha mukanim. A'erehe ukwa ym te.) A'erehe myrandu katu rehe mupyraraha renda pe oho ixo ame'ë ta jurujar ym. Satana riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ë tama'e kapitã keruhũ.

⁵ Sawa'e te wan ta jande a'erehe jande rehe har japandu pandu. Anĩ. Aja ym. Jesu Kirisutu rehe har jande japandu pandu. A'e riki jandema'e sawa'e te. Ngã muhãha ke a'e aja japandu pandu. Pe, jande riki pehẽma'e miasu ta ke. Jande ke Jesu mondo, a'erehe pehẽma'e miasu ta ke jande tĩ. ⁶ Yman te pytun te'e rahã, Tupã pandu: “Mã peja wera katu” aja. A'e riki weraha mujã. Ame'ë Tupã riki jande py'a pe weraha ke muwyr, ame'ëja saka. (Aja rahã, juehe har a'e mujekwa jande pe.) Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Kirisutu rehe har amõ ukwa rahã, Tupã rehe har ukwa tĩ. A'erehe Tupãma'e pyrãtãha ke Kirisutu mujesak.

Jande pe pyrãtãha ke Tupã muwyr

⁷ Jande riki pitu te'e. Tujuk pandar aja saka. Imembek. Anĩ. Ima'e

pyrãtãha ke jande pe Tupã muwyr. A'erehe ehe har japandu pandu katu. Ehe har ukwa ame'ë ke katu te me'ë ke. Ehe har japandu rahã, ima'e pyrãtãha namõ japandu, aja ngã pe Tupã mujekwa. Jandema'e pyrãtãha namõ anĩ. ⁸ Amõ amõ rahã, jande ke amõ ta mahy hũ tipe. (Jande pe ima'e pyrãtãha Tupã muwyr.) A'erehe tapijar te'e we Tupã je'ëha ke japandu pandu. Myja me'ë jama'e ta my? Aja amõ amõ rahã, jakwa jakwa jaxo. Anĩ. Mãte jakwaha aja ym te jaxo. ⁹ Jande ruwajan heta ixo. Pe, jande rehe katu ame'ë ta pete'e ixo tĩ. Jande ke amõ ta muputu'u tĩ. Mahy tĩ. Jande ke jukwa ym we rĩ. ¹⁰ Jesu ke amõ ta mupyrara. Aja jande ke amõ ta mupyrara ixo tĩ. Aja te'e ta jaxo. A'e ke amõ ta jukwa. Aja jande ke amõ ta jukwa tar katu tĩ. Aja te'e ta jaxo. Jajurujar katuha jahijar ym. Aja rahã, Jesu ywa pe ixo, a'erehe ima'e pyrãtãha ke jande pe muwyr, aja jamujekwa katu ngã pe. (Aja rahã, Jesu ixuwe katu te hũ ixo, aja mujekwa katu.) ¹¹ Jande jaxo rahã, jande ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta jukwa tar katu tipe. Jesu rehe har japandu pandu, a'erehe jande ke jukwa tar katu. Anĩ. Japandu pandu we rĩ. Aja rahã, Jesu ywa pe ixo, a'erehe jande pe ima'e pyrãtãha ke muwyr, aja jamujekwa katu ngã pe. (Aja rahã, ixuwe katu te hũ ixo, aja mujekwa katu tĩ.) ¹² Pesarahã! Kuja riki. Jesu rehe har japandu pandu, a'erehe jande ke amõ ta jukwa tar katu. Mãte we me'ë jande jaxo. Japyrara jaxo. Pehẽ anĩ. Jande japandu, ame'ë rehe pe-jurujar katu, a'erehe katu aja pexo. (Pepyrara ym, aja pexo katu.)

¹³ Mãte we me'ë jande jaxo (tapijar te'e we myrandu ke japandu.) Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Tupã je'ëha riki jetehar te ke aja akwa katu, a'erehe ame'ë ke

ihē apandu katu” aja amō pandu.

Aja Tupā je'ēha riki jetehar te ke aja jakwa katu, a'erehe myrandu katu ke japandu katu tī. ¹⁴ Manōha ngi Jesu, jandema'e sawa'e te ke Tupā mukwera katu muhem. (A'erehe Tupā je'ēha riki jetehar te ke aja jakwa katu.) Jesu ke Tupā mukwera katu muhem. Aja jande jamanō rahā, yman rahā, jande ke a'e mukwera katu ta muhem tī, aja jakwa katu. Pe, Jesu namō jaxo ta. Pehē aja tī. Mukwera katu ta muhem tī. Pe, pehē namō jande ke huwa koty a'e mupu'am ta. ¹⁵ Apo upa aja japyrara jaxo rahā, pehē pe katu. Myrandu katu ke pehē pe japandu, a'erehe pehē pe katu. Pe, amō amō ta rehe pyrara Tupā usak te hū rahā, Tupā rehe ame'ē ta jurujar katu ta. “Mā! Ne jō riki katu te hū” aja Tupā pe pandu ta tī. Aja katu Tupā rehe har pandu te hū riki.

Tapijar te'e we Tupā rehe Páu jurujar katu

¹⁶ (Jande ke Tupā mukwera katu ta muhem, aja jakwa katu.) A'erehe jande jajupyai ym jaxo. Jande pitu te'e riki. Jande rete tamūiha ohoho ixo. Jande py'a anī. Wera rahā pame katu te jande py'a ke Tupā mātā katu. A'erehe tapijar te'e we Tupā rehe jajurujar katu. Jahijar ym ame'ē. ¹⁷ Apo jande ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mahy we ixo rī. Jande ke mupyrra we ixo rī. Ame'ē upa ta. Apo japyrara jande jaxo. Aja rahā, yman rahā, Tupā namō jaxo ta. Katu te hū ta. Ame'ē ke upa ym te ta. Pyraraha 'ar koty te we katu te ha. A'erehe jajurujar katuha jahijar ym. ¹⁸ A'erehe marā ka ym ma'e ke rehe amō usakiha, ame'ē rehe har jande py'a pe jakwa jakwa jaxo. Ma'e ke amō usak ym, ame'ē upa ym te ta. Ywa pe Tupā namō ixo ame'ē ke upa ym te ta. Ma'e

ke amō usak, ame'ē upa ta. Ame'ē rehe har jande py'a pe jakwa jakwa ym jaxo.

5

Jande rete pyahu ame'ē ke Tupā me'ē ta

¹ (Japyrara jaxo. Anī. Jajurujar katuha jahijar ym. Yman rahā, jande rete pyahu ame'ē ke Tupā me'ē ta.) Pesarahā! Kome'ē ywy keruhū pe jaxo rahā, jande rete riki xipa, ame'ēja saka. Xipa ijuk, ame'ē riki jande jamanō, ame'ēja saka. Jamanō rahā, amō jande rete ke Tupā mujā ta, ywa pe. A'e riki mujā ame'ē ke. Ame'ē ke ijuk ym te ta. Uhā te hū ame'ē ke. ² Ywa pe jande rete pyahu ame'ē ke jande pe Tupā me'ē ta. Ame'ē ke japutar katu tipe apo 'y. Japutar katu te hū, a'erehe: “Mā! Ame'ē namō apo jaxo rahā, katu” aja jande jupe. ³ Amō jande rete pyahu namō jande jaxo ta rahā, jande'ā jawe te'e, ame'ēja saka ixo ym ta. ⁴ Kome'ē ywy keruhū pe jande jaxo rahā, jande pitu te'e riki. Japyrara jaxo, a'erehe: “Ái ái ái” aja japandu, ame'ēja saka riki. Japyrara jaxo, a'erehe jande rete ngi jahem tar katu riki. Aja jō ym. Ywa pe har jande rete pyahu ke japutar katu. Aja rahā, jamanō ym te ta riki. Jande ruhā te hū ta riki. ⁵ Jande rete pyahu ke Tupā moī katu ta. Ame'ē ke jetehar te aja a'e mujekwa, a'erehe jande py'a rehe l'ā ke a'e muwyr. Aja rahā, yman rahā jande rete ke a'e mupyahu ta, aja a'e mujekwa katu.

⁶⁻⁸ Tupā'ā jande py'a rehe ihī katu, a'erehe jande pyrātā katu te jande. Kome'ē ywy keruhū pe jande jaxo rahā, ywa pe jandema'e sawa'e te namō jaxo ym rī, aja jakwa katu. Se jande rete ke jambor, ame'ēja saka. Pe, ywa pe jandema'e sawa'e te namō jaxo katu, aja japutar katu. Ame'ē ke jasak,

a'erehe jajuru jar katu ehe. Anĩ. Aja ym. Jasad ym we rĩ. Pe, jande jajuru jar katu ehe. Aja te'e ta jaxo. ⁹ Jandema'e sawa'e te namõ jaxo tar katu. Amõ we tĩ. Ima'e ma'eha ke jama'ema'e tar katu. Ame'ẽ ke jõ japutar katu te. Se jaxo rahã, aja japutar katu te. Ywa pe jaxo rahã, aja tĩ. Ima'e ma'eha ke jama'e tar katu tĩ. ¹⁰ Jande johu Kirisutu ruwa koty japu'am ta kũ. Upa ixotyhar ta aja tĩ. Huwa koty pu'am ta kũ tĩ. Pe, jande rehe har a'e pandu pandu ta. Kome'ẽ wyw keruhũ pe jande jama'ema'eha rehe har a'e pandu pandu ta. (A'erehe ima'e ma'eha ke aja te'eha jama'ema'e tar katu.) Katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã: "Nde katu" aja Kirisutu pandu ta. Pe, ame'ẽ katuha aja ma'e katu ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ ta ipe tĩ. Katu ym rahã: "Nde katu ym" aja Kirisutu pandu ta. Pe, ame'ẽ katu ym ha aja ma'e ke a'e me'ẽ ta tĩ. Aja pame katu te ta. (A'erehe jandema'e sawa'e te putar ame'ẽ ke mã peja pema'ema'e katu.)

Tupã rehe katu ame'ẽ ta ke

¹¹ (Jande jama'eha rehe har jandema'e sawa'e te pandu ta) a'erehe ima'e ma'eha jama'ema'e tar katu te. A'erehe amõ ta pe japandu: "Pejuru jar katu ehe" aja riki. Jete har te jamu'e, aja Tupã ukwa katu. Aja ihẽ rehe har pekwa, aja ihẽ aputar tĩ. ¹² Aja rahã: "Katu ame'ẽ ta ke jande" aja japandu ym. Anĩ. "Jete har te jamu'e" aja japandu rahã, jande rehe har pekwa ta, aja japutar. Aja rahã, amõ ta pe katu jande rehe har pepandu katu ta tĩ. Ame'ẽ panduha pekwa katu ta. Ame'ẽ ta amõ rehe usak te'e rahã: "Mã! Katu ame'ẽ ke" aja ukwaha naĩ. Soroka pe jõ usak, ame'ẽja saka. Ixoha ukwa ym. Ipy'a pe usak ym, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ta jande rehe usak te'e, a'erehe: "Katu ym Páu ta" aja ukwaha naĩ. Jande jaxoha ukwa ym, a'erehe: "Katu ym" aja pandu naĩ.

¹³ Jaka'u te'e jande, aja pekwaha my? Aja jaxo rahã, Tupãma'e ma'eha ke jama'ema'e tar katu, a'erehe jaka'u te'e aja jaxo. Jaka'u te'e ym jande, aja pehẽ pekwaha my? Aja ym jaxo rahã, pehẽ py'a ke jamãtã tar katu, a'erehe jaka'u te'e aja ym jaxo.

¹⁴ Jande rehe Kirisutu ipy'a katu, a'erehe a'e putar ame'ẽ ke jama'ema'e katu. Peteĩ sawa'e manõ. Aja rahã, upa awa ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy. Aja jakwa katu. A'e manõ rahã, upa katu te awa ta manõ inamõ tĩ, ame'ẽja saka. ¹⁵ A'e manõ. Aja rahã, upa awa ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja rahã, apo ixo ame'ẽ ta juehe har ma'ema'eha rehe jõ usak usak rahã, katu ym. Kirisutu putar ame'ẽ ke apo ixo ame'ẽ ta ma'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. Kirisutu manõ, pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem tĩ. A'erehe juru jar katu ehe ame'ẽ ta Tupã namõ ixo ta. A'erehe Kirisutu putar ame'ẽ ke apo ixo ame'ẽ ta ma'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. (Aja pehẽ tĩ. Kirisutu putar ame'ẽ ke pema'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ.)

¹⁶ Amõ rehe jasad rahã: "Peme'ẽ katu." Amõ rehe: "Peme'ẽ katu ym" aja japandu ym apo 'y. "Kirisutu katu ym" aja juru jar ym ehe ame'ẽ ta ukwaha naĩ. Yman ame'ẽ ta aja jakwa naĩ tĩ. ¹⁷ Kirisutu kotyhar aja amõ jumuruwak rahã, a'e pyaha aja ixo 'y. Kwehehar ixoha ke mukanim, aja ixo. Ixoha pyaha aja ixo apo 'y. ¹⁸ Upa ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e ame'ẽ ke. Jande ke a'e muruwak. Yman huwajan ta ke jande. Apo ehe katu ame'ẽ ke jande. Ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Kirisutu manõ, a'erehe ehe katu ame'ẽ ke jande aja Tupã muruwak. Pe, jande pe a'e pandu tĩ: "Kirisutu rehe har pepandu peho" aja. A'erehe ngã juru jar katu ehe rahã, ehe katu ame'ẽ ta

ke aja Tupā muruwak tī. ¹⁹ Jande japandu ame'ē ke kuja riki. “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. A'erehe upa ma'e ngā ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupā harái. Kirisutu manō, ame'ē namō upa awa ta ke ehe katu ame'ē ta aja Tupā muruwak ixo” aja japandu. Myja me'ē ehe katu aja ngā ke Tupā muruwak, ame'ē myrandu ke jande pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke japandu pandu.

²⁰ Ko jande jaxo. Kirisutu je'ēha rupi japandu pehē pe. Jande japandu rahā, Tupā riki pandu pehē pe, aja tī. Jande ke Kirisutu mondo, a'erehe japandu pehē pe: “Tupā ruwajan ta ke pehē. Mā peja Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahā ehe katu ame'ē ta ke aja pehē ke Tupā muruwak ta” aja japandu. ²¹ Ma'e ka'u te'eha ke Kirisutu ma'e ym te. Upa jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke Kirisutu rehe Tupā moī, ame'ēja saka. Arahā upa muhepy. Aja rahā, Kirisutu kotyhar ta aja jaxo rahā, Tupā pandu ta: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja.

6

¹ Tupā pe japaraky aja jaxo. Myrandu katu japandu pandu, ame'ē riki jandema'e parakyha ke. A'erehe pehē pe japandu katu: “Pehē rehe Tupā ipy'a katu. A'erehe ixotyhar ta aja pejumu-ruwak. A'erehe mā peja pexoha pyahu aja pexo” aja japandu. ² Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē ke kuja Tupā pandu: “Ngā rehe apyrara ihē asak, ame'ē angaha rehe uhyk. Arahā ihē pe pepandu, a'erehe pehē rehe ihē ahendu. Ngā ke ihē amuhā katu ta, ame'ē angaha ke rehe uhyk. Ihē pe pepandu, a'erehe pehē ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu.

Pesarahā! Apo pehē rehe Tupā ipy'a tar katu. Apo pehē ke muhā tar katu. Mā peja pejurujar katu ehe tī!

³ Myrandu katu ke japandu pandu, ame'ē jandema'e parakyha riki jaxer, aja amō ta pandu, ame'ē ke japutar ym. A'erehe jande katu aja jande jaxo. Aja rahā amō ta: “Tupā rehe ajurujar tar ym ihē” aja pandu ym ta. ⁴ Anī. Kuja jaxo. Upa jandema'e ma'eha namō jande riki Tupāma'e miasu ta ke aja jamujekwa ngā pe. Tupāma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa rahā, jande ke amō ta mahy rahā, jande py'ahu te'e jahendu. Japyrara jaxo tī. Aja Tupāma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa tī. ⁵ Jande ke amō ta nupā riki. Kyndaha pe jande ke amō ta kynda raho tī. Jande juramā rupi mutyapu tyapu hū ngā. Japaraky te hū, a'erehe jande re'ō te hū. Jaker ym tī. Ma'e ke ja'u ym tī. Aja japaraky te hū. ⁶ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e aja ym jaxo tar katu. Aja rahā jande riki Tupāma'e miasu ta ke, aja jamujekwa pehē pe. Tupā je'ēha ke jakwa katu tī, aja Tupāma'e miasu ke jande, aja jamujekwa tī. I'i amō ta rehe jahendu te'e tī. Pahar japaraky ym amō rehe. Katu ame'ē ke jō amō ta pe jama'ema'e tī. Upa aja Tupāma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa. Jande py'a rehe Tupā'ā ihī katu tī. Jetehar amō ta rehe japy'a katu tī. ⁷ Jetehar ke jō amō ta pe japandu pandu. Tupāma'e pyrātāha namō ma'e ke jama'ema'e. Upa aja Tupāma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa katu. Tupā pandu jande pe: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja jaxo. A'erehe: “Katu ym pehē” aja amō pandu rahā: “Katu jaxo” aja jakwa katu. Aja jaxo, a'erehe amō ta pe myrandu katu ke japandu katu. Upa aja Tupāma'e miasu ta ke jande, aja

jamujekwa katu. ⁸ Amō we tī. Amō ta: “Páu ta mu'e katu” aja jande rehe har pandu. Amō ta anī. “Katu ym” aja ukwaha naī. Jande rehe amō ta juru ai tī. Amō ta: “Katu ame'ē ke peme'ē ta” aja jande rehe har pandu tī. Amō ta: “Páu ta te'e je'ē” aja ukwaha naī. Anī. Jete har te ke japandu pandu. ⁹ “Jaxer ke Páu ta” aja amō ta ukwaha naī, a'erehe jete har jande rehe har a'eta ukwa tar ym. “Katu Páu ta” aja amō ta ukwa, a'erehe jete har jande rehe har ukwa katu. “Páu ta manō ta” aja amō ta ukwaha naī. Anī. Pesarahā! Ko jaxo we rī. “Páu ta ke Tupā mupyrara” aja amō ta ukwaha naī. Anī. Jande ke jukwa ym we rī. ¹⁰ Amō rahā, japyai riki. Anī. Jande rury katu te we rī. Aja te'e ta jaxo. Japyrara aja jaxo. Pe, amō ta pe Tupā rehe har japandu. A'erehe ehe har amō ta ukwa katu. Aja rahā, ame'ē riki ima'ehū aja ixo. Jandema'e nixói te aja jaxo. Pe, upa ma'e ke japutar, ame'ē ke namō jaxo. Upa aja jaxo rahā, Tupāma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa ngā pe.

¹¹ Korin ok ta pe har ta! Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Upa ma'e ke pehē pe jamujekwa katu. Jande py'a rehe ihī, ame'ē ke upa jamujekwa katu pehē pe tī. ¹² Aja rahā pehē rehe jande japy'a katu, aja jamujekwa katu. Ame'ē ke japutu'u ym pehē ngi. Jande rehe pehē pepy'a katu, ame'ē ke pehē riki peputu'u, jande ngi. ¹³ Pehē riki ihē ra'yr ta aja saka. A'erehe ko pehē pe ihē apandu katu. Pehē rehe jande japy'a katu, aja pehē tī. Jande rehe pepy'a katu tī!

Jurujar ym ame'ē namō pejumokōi ym pehē pexo

¹⁴ Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo. Marā ka ym paraky katuha. Katu ame'ē namō katu ym ame'ē ke marā ka ym juehe katuha. Tupā

rehe har ukwa katu ame'ē namō ukwa ym ame'ē marā ka ym juehe katuha. (A'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo.) ¹⁵ Kirisutu namō Satana marā ka ym juja panduha. (Ājā ramūi a'e.) Aja rahā, Kirisutu kotyhar namō Satana kotyhar marā ka ym juja panduha. Tupā rehe jō amō ipy'a moī moī katu ame'ē namō Tupā rehe jurujar ym ame'ē marā ka ym juehe katuha. (A'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo.) ¹⁶ Tupā riki ixuwe katu te hū ame'ē ke a'e. Jande py'a rehe a'e ihī katu. A'erehe jande riki Tupā rehe ngā jumu'eha renda aja saka. A'erehe Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, marā ka ym tupāran rehe ipy'a ke moīha. Jande py'a rehe Tupā ihī katu. (A'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo.) Yman kuja a'e pandu:

“Ihē kotyhar ta namō ihē axo ta. Ame'ē ta py'a rehe ihē axo katu ta.

Ihē rehe ipy'a ke a'eta moī moī ta. Ame'ē ta ihēma'e wan ta” aja riki. (A'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo.)

¹⁷ Jandema'e sawa'e te pandu tī:

“Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke pehijar peho. Ame'ē ta ngi petyryk peho.

Upa ma'e jaxer ai ame'ē ke pehijar tī. Aja rahā, ihē kotyhar ta ke pehē aja ihē akwa katu.

¹⁸ Pehē pái ke ihē aja ihē axo ta.

Ihē ra'yr ta ke pehē aja pexo ta tī. Ihē rajyr ta ke pehē aja pexo ta tī” aja yman jandema'e sawa'e te pandu. Pyrātā te hū ame'ē ke a'e.

Ta'yr ta ke pehē, a'erehe Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō pejumokōi ym pehē pexo.

7

¹ Yman upa aja pandu katuha ke Tupã moĩ katu jande pe. Aja rahã, jamu'e katu rahã, jakwa katu. A'erehe upa ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke mã peja jahijar katu. Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Apy'a katu pehẽ rehe! Apandu katu pehẽ pe! Mã peja ma'e jaxer ai ame'ẽ rehe har jande py'a pe jakwa jakwa ym jaxo! Mã peja katu jaxo. Mã peja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu.

Páu hury katu

² (Ihẽ mu ta! Japandu pehẽ pe. Jande rehe juru ai ame'ẽ ta rehe pehendu ym.) Amõ ta pe ma'e katu ym ame'ẽ ke jama'ema'e ym. Jamujaxer ym amõ ta ke. Amõ ta ke jamuka'u te'e ym tĩ. Aja japyhyk ym ma'e ke. A'erehe mã peja jande rehe pepy'a katu. ³ Aja apandu rahã: "Ihẽ rehe pepy'a ym" aja ihẽ apandu ym. Apandu ramõ te: "Pehẽ rehe japy'a katu" aja riki. Aja rahã, Tupã putar rahã, pehẽ namõ aja te'e ta jaxo. Pe, pehẽ rekoha pe jamanõ ta my tĩ. Aja pehẽ rehe ihẽ apy'a katu aja amujekwa ta. ⁴ Pehẽ rehe ihẽ ajurujar katu. Amõ ta pe: "Korin ok ta pe har ta katu ame'ẽ ta ke a'eta" aja jõ pehẽ rehe har ihẽ apandu pandu. Mãte ihẽ akwaha. Anĩ. Ihẽ py'a ihẽ amãtã katu te riki. Ihẽ rury katu te hũ tĩ.

⁵ Masendo ywy pe jahyk rahã, tapijar te'e we jande ke amõ ta mupyrrara. Amõ amõ rekoha rupi jaho rahã, aja tĩ. Jande ke mupyrrara tĩ. Jande namõ amõ ta je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Pe, pehẽ pexoha rehe har jajumupyai tĩ. ⁶ Pyai ame'ẽ ta ke Tupã muhury katu. A'erehe a'e riki jande ke muhury katu. Jande rehe Tit uhyk katu uwyr. A'erehe jande ke Tupã muhury katu. ⁷ A'e uhyk uwyr rahã, jande ke a'e muhury katu. Amõ we tĩ. A'e ke pehẽ pemuhury katu tĩ, aja Tit

pandu jande pe, a'erehe jande rury katu tĩ. Kuja jande pe a'e pandu tĩ:

—Páu! Nde rehe Korin ok ta pe har ta usak tar kaçu. Ne namõ ixo ame'ẽ ta rehe aja tĩ. Usak tar katu tĩ. Ame'ẽ sawa'e jaxer ixo, a'erehe ame'ẽ py'a ke a'ep pe har ta muruwak. Apo Tupã rehe ipy'a katu 'y. A'eta pandu tĩ: "Anĩ. Páu ta katu" aja a'eta pandu — aja Tit jande pe pandu.

A'erehe jande riki jande rury katu te hũ.

⁸ Paper pinim pehẽ pe ihẽ amondo kwe. Ame'ẽ rehe pesak rahã, pepyai riki. "Mã! Ihẽ amondo ym rahã, katu ta tipe" aja ihẽ akwa ym axo. I'i pehẽ ke ihẽ amupyai, ame'ẽ ke ihẽ akwa rahã, ihẽ apyai ta tipe. ⁹ Anĩ. Apo ihẽ rury katu riki. Pehẽ ke ihẽ amupyai. A'erehe anĩ. Pehẽ pepyai, a'erehe pehẽ py'a ke pemuruwak. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar. Tupã putar, aja pehẽ pepyai riki. Pexoha pemukatu, a'erehe pehẽ ke jamupyai te, aja ym. ¹⁰ Tupã putar, aja amõ pyai rahã, ixoty ipy'a ke a'e muruwak. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke hijar. Ame'ẽ ke Tupã muhã katu. Aja rahã: "Katu tiki" aja amõ ukwa. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta jupyai a'eta juehe jõ rahã, Tupã koty ipy'a muruwak ym. Manõ rahã, Tupã namõ ixo ym te ta.

¹¹ Pehẽ pepyai, a'erehe ixoty pehẽ py'a ke Tupã muruwak. Mã peja ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo! Pehẽ py'a ke a'e muruwak, a'erehe pahar ma'e katu ym ame'ẽ ke pemukatu. "Mã! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ẽ ke jamukatu ta" aja pepandu. Pe, pemukatu tĩ. "Mã! Ma'erehe ame'ẽ sawa'e ixoha jamukatu ym my?" aja pepandu. Pehẽ pejuparahy pehẽ juehe tĩ. Pehẽ ke Tupã mupyrrara ta, ame'ẽ ngi pekyje tĩ. Jande rehe pepy'a katu, aja pemujekwa tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'e riki ipy'a ke

Tupā koty muruwak tī, aja peputar katu tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ē ke pemahy tar katu. Upa aja pemujekwa. Aja rahā, pahar katu ym ame'ē ke pemukatu tar katu tī, aja pemujekwa katu jande pe tī.

¹² A'erehe ame'ē paper pinim ke ihē amondo rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ē pe ihē amondo. Ame'ē pe jō ym. Anī. Amō ke ame'ē sawa'e muhuxī. Ame'ē huxī ame'ē pe ihē amondo tī. Ame'ē pe jō ym tī. Anī. Pehē pe ihē amondo tī. Aja rahā, jande rehe pehē pepy'a katu te, aja pejumujekwa pehē jupe tī. (Jande rehe pehendu katu, a'erehe jande rehe pepy'a katu, aja pejumujekwa katu pehē jupe tī.) Ame'ē ke pehē pe amujekwa tar katu, a'erehe ame'ē paper pinim ke ihē amondo. “Ame'ē katu” aja Tupā pandu tī, ame'ēja saka tī.

¹³ Jande rehe pehē pepy'a katu, a'erehe jande rury katu tī. Jande jō riki jande rury katu my? Anī. Tit ke pemuhury tī. Ame'ē ke jakwa rahā, jande rury katu te riki tī. ¹⁴ Pehē koty Tit oho Tate rahā, ihē apandu ipe: “Korin ok ta pe har ta katu riki. Nde rehe haihu katu ta” aja. Pe, ihē apandu aja pema'ema'e. (A'erehe ihē rury katu axo.) Jete har ke pehē rehe har japandu. Aja te'eha japandu. Tit pe japandu aja pehē pema'ema'e katu ipe. ¹⁵ Tit pandu ame'ē ke rehe pehendu katu. Ame'ē ke a'e ukwa ukwa ixo. Pehē rok pe a'e ke pemupya katu. Upa a'e pandu ame'ē ke pema'ema'e my, aja pekwa pekwa pexo. Upa ame'ē ke Tit ukwa ukwa ixo rahā, i'ar koty te we pehē rehe a'e ipy'a katu. ¹⁶ Ihē apandu ame'ē ke pema'ema'e ta, aja ihē akwa katu. A'erehe ihē rury katu tī.

8

Tamatarer ke me'ē ame'ē rehe har

¹ Jande mu ta! Pesarahā! Masendo ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ē ta rehe Tupā usak katu. A'erehe a'eta ma'ema'eha ke pekwa, ame'ē ke japutar. ² A'eta ke amō ta mupyrara te hū. Aja Tupā rehe jurujar katuha ke amō ta mukanim ta tipe. Anī. Mukanim ym. Masendo ywy pe har ta hury katu te hū, a'erehe tamatarer ke a'eta me'ē me'ē hū. Heta ym a'etama'e ke, Anī. A'eta me'ē me'ē katu riki. ³ Ko apandu pehē pe. Ima'e ke namō a'eta ixo, ame'ē ke a'eta me'ē me'ē. Jete. Ame'ē 'ar koty te we a'eta me'ē me'ē. Aja jumunioxī a'eta juehe, ame'ēja saka. A'eta putar, a'erehe aja a'eta me'ē me'ē katu. ⁴ A'eta jande pe pandu pandu hū: “Jundéi ywy rehe Tupā kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ima'e ym te ma'e ke. Ame'ē ta rehe jande jahaihu tar katu. Jandema'e tamatarer ke jamatyr ta. Mā peja ame'ē ke peraho ngā pe” aja masendo ywy pe har ta pandu hū jande pe.

⁵ Ta'yr mi a'eta matyr ta aja jakwaha naī. Anī. Heta te hū matyr riki. Amō we tī. Kuja a'eta pandu py: “Jande riki Tupā kotyhar ta ke jande” aja riki. A'erehe Tupā putar aja jamu'e, ame'ē ke a'eta ma'ema'e tī. ⁶ Ame'ē jakwa rahā, Tit pe japandu: “Tit! Amukwehe Korin ok ta pe har ta pe tamatarer matyriha ke nde eremu'e. Pe, a'eta matyr. Apo ixoty ejoywyr eho tī. Pe, matyriha ke emumba. Aja rahā, upa matyr ta. Jesu kotyhar ta ma'e ke ima'e ym te, ame'ē ta pe ame'ē ke a'eta mondo tar katu” aja japandu Tit pe. ⁷ Pehēma'e ke mâte hū pehī. Kuja. Tapijar te'e we Tupā rehe jō pejurujar katu te. Amō ta ke pemu'e katu te pexo tī. Tupā je'ēha ke pekwa katu te tī. Upa ma'e katu ame'ē ke jō pema'ema'e tar katu tī. Jande rehe pehē pepy'a katu te hū tī. Upa aja pehē. Aja pehēma'e pehū aja saka. A'erehe apo ima'e ym te

ame'ē ta pe tamatarer ke pemondo katu te hū, aja japutar.

⁸ Pehē pema'ema'e ame'ē ke ihē apandu ym ta. Ima'e ym te ame'ē ta pe tamatarer ke amō ta riki mondo tar katu te hū, aja pehē pe ihē amujekwa tar katu. A'erehe amō ta aja pehē tī. Aja rahā, myja me'ē ima'e ym te ame'ē ta pe peme'ē me'ē katu my, ame'ē ke ihē akwa tar katu. Aja ame'ē ta rehe pepy'a katu, aja pemujekwa ta.

⁹ Pesarahā! Jesu Kirisutu, jan-dema'e sawa'e te riki awa ta rehe pyrara usak, ame'ē ke pekwa. Ywa pe upa katu te ima'e ke pehī. Anī. Upa hijar. Pe, kome'ē ywy keruhū pe uwyr rahā, ima'e ym te aja ixo. Pehē ke a'e muhā tar katu, a'erehe ima'e ym te ixo. Aja rahā, ywa pe pehēma'e ke māte hū ta. (Aja pekwa pekwa pexo. Aja rahā, sehar ima'e ym te ame'ē ta pe peme'ē me'ē katu ta me'ē te'e tī.)

¹⁰ Peteī warahy 'ar aha oho apo. Ima'e ym te ame'ē ta pe tamatarer ke pemondo tar katu. Tamatarer pematyr riki. (Ame'ē upa ym we rī.) Apo ame'ē ke pemumba rahā, katu tiki, aja ihē apandu pehē pe. Pehē riki ima'e ym te ame'ē ta pe pemondo tar katu py. Pe, pehē riki pematyr py. Upa ym we rī. ¹¹ A'erehe apo pemumbarahā! Pematyr! Yman pepandu: "Ima'e ym te ame'ē ta pe tamatarer jamondo ta" aja. Aja apo pematyriha ke pemumba. Pehēma'e tamatarer pehī apo 'y. Ame'ē ngi pematyr. ¹² Tamatarer ke peme'ē tar katu rahā, pehēma'e ngi har peme'ē katu. Ame'ē rehe Tupā pandu: "Katu tiki" aja. Pehēma'e ym rahā, peme'ē ym. Ame'ē rehe Tupā pandu tī: "Katu tiki" aja tī. Juja katu te.

¹³⁻¹⁴ "Pehē jō riki peme'ē katu. Amō ta anī" aja ym ihē aputar. Apo pehēma'e riki heta. A'erehe ima'e ym te ame'ē ta pe pemondo katu rahā, katu tiki. Yman rahā,

pehēma'e ym te rahā, pe, amō tama'e heta rahā, pehē pe ame'ē ta riki me'ē me'ē ta tī. Aja rahā, juja katu te ngā me'ē me'ē ngā jupe. ¹⁵ Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: "Ma'e ke amō matyr hū, ame'ē ke pyta hū ym.

Ma'e ke ta'yr mi matyr, ame'ē ke uhyk katu ipe" aja panduha ihī.

Tit namō ehe katu ame'ē ta oho ta

¹⁶ Jande aja Tit kuja putar tī. "Korin ok ta pe har ta tamatarer matyr. Upa ym we rī. Ame'ē ke mumba rahā, katu tiki" aja a'e putar tī. Ame'ē putariha ke Tupā muwyr ipe. A'erehe Tupā pe japandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. ¹⁷ Japandu ipe: "Korin ok ta pe har ta rehe esak eho" aja Tit pe. A'e pandu: "Hā! Ihē aho tar katu te tī. Ame'ē ta ke amu'e ta aho kŷ" aja jande pe pandu. Japandu ym rahā we, a'e oho tar katu. A'erehe a'e pandu: "Thē aho ta kŷ" aja. ¹⁸ Tit namō amō jande mu ke jamondo ta jaxo. Ame'ē rehe har se upa Jesu kotyhar ta pandu: "Katu a'e. Myrandu katu a'e pandu pandu katu riki" aja. Ame'ē ke jamondo ta jaxo, Tit namō. (Ame'ē ta tamatarer matyriha ke mumba ta pehē koty.) ¹⁹ Amō we tī. Jesu kotyhar ta pandu ipe: "Nde ke jande japutar. Páu ta namō eho katu. Amō Jesu kotyhar ta pyrara ixo. Ame'ē ta pe Páu ta namō tamatarer eraho tī. Ame'ē ta rehe jande jahaihu tar katu, ame'ē ke emujekwa eho tī" aja. Aja rahā, tamatarer pyhyk ame'ē ta pandu ta: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja Tupā pe.

²⁰⁻²¹ Mā tamatarer hū pehē peme'ē. "Ame'ē ke Páu ta juehe pyhyk pyhyk" ame'ē je'ē je'ēha japutar ym. A'erehe jetehar jamuhāi tar katu jamondo. Aja Tupā ukwa ame'ē ke japutar tī. Aja upa ngā ukwa ame'ē ke japutar katu tī.

22 A'erehe Tit ta namō ame'ē jande mu ke jamondo jaxo. Ame'ē mu amō koty koty jamondo kwe. Aja rahā: “Pahar ihē aho ta” aja a'e pandu. Apo pehē rehe a'e jurujar katu te. A'erehe pehē rehe uhyk rahā, pehē py'a ke a'e mātā katu ta. Aja rahā, tamatarer matyriha ke pemumba ta. Upa ta pematyr. 23 Tit rehe har ihē apandu tī. Ihē namō myrandu katu ke a'e pandu pandu tī. Ihē namō pehē py'a ke a'e mātā tar katu tī. Pe, amō mu ta Tit namō oho ta ixo. Ame'ē ta ke se Jesu kotyhar ta riki mondo tī. A'eta je'ēha rupi ame'ē mokōi ta oho ixo. Ame'ē ta ke amō ta ukwa rahā, Kirisutu pe pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. 24 Ame'ē ta pe pemujekwa. Pyrara ixo ame'ē ta rehe pehē pepy'a katu, aja pemujekwa. Tamatarer pemondo rahā, pehē pepy'a katu amō ta rehe, aja pemujekwa. Aja rahā, upa Jesu kotyhar ta ukwa ta tī. Amō we tī. Jande japandu: “Korin ok ta pe har ta tamatarer ke matyr katu ta” aja riki jande. Ame'ē riki jete har te ke aja mā peja pemujekwa katu ngā pe tī. A'erehe tamatarer pematyriha ke pemumba katu.

9

Jesu kotyhar ta rehe haihu katu ame'ē rehe har

1 Jundéi ywy pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē ta pe amō Jesu kotyhar ta tamatarer ke mondo ixo. Ame'ē rehe har pehē pekwa, a'erehe ame'ē rehe har amō we hū ihē amupinim. Anī ta. 2 Ame'ē ta pe tamatarer ke pemondo tar katu tī, aja ihē akwa katu. A'erehe pehē rehe har masendo ywy pe har ta pe ihē apandu katu. “Ngere ywy pe jande mu ta ixo. Korin ok ta pe har ta ke. Ima'e ym te ame'ē ta pe a'eta tamatarer ke mondo tar katu” aja ihē apandu. “Jete. Yman amō warahy 'ar rahā, ame'ē ta tamatarer ke mondo ta

tipe” aja jande japandu. Ame'ē ke masendo ywy pe har ta ukwa rahā, tamatarer ke ame'ē ta mondo tar katu tī. 3 Amō ta pe japandu: “Korin ok ta pe har ta tamatarer ke matyr katu riki” aja jande. Pe, tamatarer pematyr ym rahā, amō ta pandu ta: “Páu te'e pandu” aja. A'erehe jande mu ta ke pehē koty jamondo jaxo. Pehē namō ixo rahā, tamatarer ke pematyr katu ta. Upa pehī ta. 4 Anī rahā, pehē ngi jande ruxī ta. Ihē namō masendo ywy pe har ta pehē rehe uhyk rahā, tamatarer nixói, aja jakwa. Aja rahā, pehē ngi jande ruxī ta. Pehē rehe jajurujar katu riki a'erehe pehē ngi jande ruxī ta. Pehē ruxī ta pehē ke tī. 5 A'erehe jande mu ta pe ihē apandu: “Korin ok ta pe peho py. Pehē raikwer rupi ihē aho ta. Korin ok ta pe har ta pandu: ‘Tamatarer jande jamatyr ta’ aja. Ame'ē ke a'ep pe har ta namō pematyr” aja ihē apandu. Aja rahā, pehē rehe ihē ahyk rahā, tamatarer pehī ta. Aja rahā, pehē ruryha namō tamatarer pematyr, aja pemujekwa ta ngā pe. Peme'ē tar ym ha namō pematyr. Anī. Aja ym riki. Pehē rury katuha namō pematyr.

Huryha namō peme'ē katu

6 Heta ym ma'e raī ke amō jytytym rahā, ta'yr mi i'a ke matyr tī, ame'ē ke pekwa pekwa pexo. Heta te hū ma'e raī ke amō jytytym rahā, heta te hū i'a ke matyr ta tī. (Aja tamatarer me'ēha ke tī. Heta tamatarer peme'ē rahā, heta ma'e ke pehē pe Tupā muwyr ta tī.) 7 A'erehe: “Kuja hetaha ihē ame'ē ta” aja amō pandu. Aja rahā, aja a'e me'ē rahā, katu tiki. Huryha namō me'ē, ame'ē ke rehe Tupā hury katu tī. A'erehe me'ē tar ym ha namō amō me'ē rahā, katu ym. “Mā! Ihē ame'ē ta me'ē te'e” aja ukwaha namō me'ē rahā, katu ym tī. 8 Pehē pexoha rehe ma'e

ke peputar, ame'ë ke Tupã muwyr ta. "Ma'e ke jande pe emuwyr" aja Tupã namõ pepandu, ame'ë 'ar koty te we a'e muwyr ta. Aja rahã, aja te'eha pehë pexoha rehe ma'e ke pehĩ. Amõ we hũ pehẽma'e pehĩ ta. Aja rahã, ame'ë ngi har pyrara ixo ame'ë ta pe peme'ë katu. ⁹ Aja riki Tupã je'eha mujekwa. Kuja Tupã je'eha rehe panduha ihĩ:

"Ma'e ima'e ym te ame'ë ta pe Tupã muwyr katu te hũ. Aja te'eha pyrara a'e usak katu ixo" aja riki.

¹⁰ Ma'e raĩ ke amõ jyty m rahã, tyarõ rahã, i'a pehĩ tĩ. Ame'ë ke Tupã muwyr ipe, ame'ëja saka. Awa mi'u ke a'e muwyr katu tĩ. Aja pehë pe tĩ. Pehë pexoha rehe ma'e ke peputar, ame'ë ke Tupã upa muwyr ta pehë pe tĩ. Amõ we hũ muwyr ta pehë pe tĩ. Aja rahã, pehẽma'e pehũ ta. Aja rahã, ame'ë ngi har ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë me'ë katu te we hũ ta tĩ. ¹¹ Pehẽma'e ke heta hũ, aja Tupã muwyr ta pehë pe. Aja te'eha ta. Aja rahã, ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë katu ta. Aja te'eha pexo ta. Pehë pematyr, ame'ë ke jamuhãi jamondo. Aja rahã, pyhyk ame'ë ta pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe. ¹² Pehë peme'ë, ame'ë riki ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë katu ta. Tupã kotyhar ta ima'e ym te rahã, ame'ë ta pe peme'ë katu ta. Pe, a'eta pyhyk rahã, Tupã pe pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja pandu hũ ta. ¹³ Tamatarer pehë pematyr hũ rahã, myrandu katu rehe pehendu katu, aja pemujekwa katu ngã pe. Kirisutu rehe har myrandu katu ame'ë ke pehendu katu. A'erehe Tupã pe ngã pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja. Ame'ë myrandu katu pepandu pandu katu tĩ. Jundéi ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe tamatarer peme'ë katu. Amõ ta pe peme'ë katu tĩ. ¹⁴ A'erehe pehë rehe

har Tupã namõ a'eta pandu pandu katu. Pehë rehe a'eta ipy'a katu riki. Pyrara ixo ame'ë ta pe peme'ë katu rahã, katu tiki, aja pehë pe Tupã mujekwa. Aja pehë rehe a'e usak katu te hũ. ¹⁵ Ma'e katu te ame'ë ke amõ te'e me'ë. Marã ka ym hepyha mangaha. Katu te hũ. Aja jande pe Ta'yr ke Tupã muwyr tĩ. A'erehe mã peja jande japandu ipe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja riki.

10

"Thë ke Kirisutu mondo" ame'ë rehe har Páu pandu

¹⁻² Ko ihë Páu. (Ihë rehe juru ai ame'ë ta pe apandu apo 'y.) Ihë rehe har ame'ë ta pandu: "Jande namõ Páu ixo rahã, jande ngi a'e kyje, a'erehe hãtã ym pandu. Pe-paite ixo rahã, mã hãtã panduha a'e mupinim jande pe" aja amõ ta pandu naĩ. Pesarahã! Katu ame'ë ke jõ Kirisutu ma'ema'e. Wewe katu pandu ngã pe tĩ. Aja pehë pe ihë apandu tar katu tĩ. (A'erehe pehë py'a pemuruwak, aja rahã Kirisutu aja wewe katu pehë pe apandu ta tĩ.) Pehë py'a pemuruwak ym rahã, mã hãtã ihë aje'ë je'ë ta pehë pe. Pesarahã! Ihë rehe juru ai ame'ë ta pe hãtã ihë aje'ë katu, aja akwa katu. (Tupã je'eha ke japandu rahã, tamatarer hũ japyhyk, aja ame'ë ta pandu naĩ.) Ame'ë ta pe, hãtã ihë aje'ë ta, aja ihë akwa katu. ³ Awa te'e aja jande jaxo tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta namõ kome'ë ywy keruhũ pe jaxo. "Myrandu katu riki te'e" aja amõ ta pandu naĩ. Ame'ë ta je'eha ke jamukanim rahã, jande je'eha rupi aja ym jamukanim. ⁴ Pesarahã! Tupã je'eha rupi ame'ë ta je'eha ke jamukanim. Pyrãtãha ke a'e muwyr jande pe. Ame'ë namõ myrandu katu ke putar ym ame'ë ta ukwaha ke jamukanim. Ame'ë ta te'e pandu: "Myrandu katu riki te'e" aja riki. Ame'ë ke Tupãma'e

pyrätāha rupi jamukanim. ⁵ Juehe har Tupā mujekwa ngā pe. Ame'ē ke amō ta putar ym. Je'ē je'ē hū ehe har. A'eta ukwa katu, aja a'eta jupe naī. Upa ame'ē ke Tupā je'ēha rupi jamukanim. Aja rahā, ame'ē ta ukwaha ke jamuruwak. Pe, Kirisutu rehe hendu katu. ⁶ Jande rehe pehendu katu, aja upa pemujekwa jande pe. Aja rahā, jande rehe hendu ym ame'ē ta pe jaje'ē je'ē ta. Ame'ē ta pe jaje'ē ta: “Pehē katu ym” aja.

⁷ Pesarahā! “Páu Kirisutu mondo ame'ē ke aja ym a'e” aja amō ta pandu naī. Mā! Ame'ē ta awa rehe jō usak te'e, aja ixo. Soroka pe jō usak te'e aja ixo. Pehē koty amō Kirisutu mondo ame'ē ke ixo. Mā! Ehe har pekwa pekwa pexo tī. A'e Kirisutu mondo ame'ē ke rahā, ihē aja tī. ⁸⁻⁹ “Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ihē apandu pandu. Ihē ke a'e mondo” aja pehē pe ihē apandu. Aja ihē apandu hū riki. Ame'ē ngi ihē ruxī ym. A'e je'ēha rupi pexoha rehe har hātā ihē aje'ē je'ē. Anī. Aja ym. Paper pinim ke pehē pe ihē amondo axo. Ame'ē pe pehē ke ihē amukyje. Anī. Aja ym ihē aputar tī. Kuja aputar. Kirisutu je'ēha rupi pehē py'a ke ihē amātā. Aja rahā i'ar koty te we Tupā rehe jō pehē py'a pemapyk katu. Ame'ē ke aputar katu. (A'rehe ihē ke Kirisutu mondo.) ¹⁰ Pesarahā! Kuja amō pandu ta my. “Paper pinim ke Páu muwyr. Hātā je'ēha ke a'e mupinim. Je'ē je'ē hū, ame'ē panduha ihī. Jande namō a'e ixo rahā, pitu te'e a'e. A'e je'ēha te reko ym. Je'ēha hātā ym te riki” aja pandu my. ¹¹ Ame'ē ta kuja ukwa ta me'ē te'e. Pehē namō ihē axo ym rahā, paper pinim ihē amondo. Ame'ē pe hātā je'ēha ke ihē amupinim. Pe, pehē koty aho rahā, juja katu te ta. Ihē amupinim, aja pehē pe hātā ihē aje'ē je'ē ta kŷ. Akyje ym ta ihē.

¹² Amō ta pandu: “Jande riki

katu te ame'ē ta ke jande” aja a'eta juehe har jupandu. Ame'ē ta aja ihē my? Anī. Aja: “Ihē katu te ihē” aja ym ihē rehe har akwa akwa axo. A'eta aja ihē tī, aja ym axo. Juja ym. Ame'ē ta pandu a'eta jupe: “Pesarahā! Jande jō riki katu ame'ē ke jama'ema'e. Amō ta aja ym jaxo. Jande jō katu” aja a'eta jupe ukwaha. Mā! Ukwa ym te ame'ē ta ke a'eta. Ka'u te'e ame'ē ta ke a'eta. ¹³ Aja ym ihē rehe har ihē apandu. “Tupāma'e pyrätāha namō myrandu katu apandu” aja apandu. Aja ym rahā, aja ihē apandu ym ta tipe.

Amō amō hekoha pe ihē ke Tupā mondo. Manambe amō. A'ep jō myrandu katu ke japandu jaho. Ame'ē hekoha jandema'e parakyha renda, ame'ēja saka. Pe, yman pehē koty jande ke Tupā mondo. Jandema'e parakyha renda, ame'ēja saka tī. ¹⁴ Pehē koty jande ke Tupā mondo. Aja ym rahā: “Tupā je'ēha rupi jajur” aja japandu ym ta tipe. Yman pehē rehe jahyk rahā, myrandu katu ke japandu pandu pehē pe. Ame'ē myrandu katu japandu rahā, Kirisutu rehe har japandu.

¹⁵ Pesarahā! Ngā pe amō riki Tupā je'ēha ke mu'e py. Ame'ē raikwer rupi amō ta oho, pe, pandu: “Jande jō riki Tupā je'ēha ke jamu'e katu” aja. Aja ym jaxo. Anī. Kuja jaxo. Pehē koty jande ke Tupā mondo. A'rehe pehē ke jamu'e. Aja rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu te we hū, aja japutar. Aja rahā, i'ar koty te we Tupā je'ēha pehē ke jamu'e katu ta. ¹⁶ Aja upa rahā, pehē rekoha kupe koty myrandu katu ke apandu pandu ta aho. Myrandu katu ke amō pandu ym, ame'ē ta renda pe apandu pandu ta aho. Aja rahā, amō ta pandu py, ame'ē renda pe haikwer rupi ihē aho ym ta. “Ihē jō pehē pe Tupā je'ēha ke ihē amu'e” aja ym ihē apandu ta tī.

¹⁷ Pesarahã! Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ: "Ihẽ jõ riki ama'ema'e katu" aja amõ pandu tar katu rahã, kuja a'e pandu ta me'ë te'e: "Jandema'e sawa'e te riki ma'ema'e, ame'ë ke ko. Katu te ame'ë" aja panduha ihĩ. ¹⁸ Jandema'e sawa'e te riki amõ rehe har pandu ta: "A'e katu" aja. Aja rahã, ame'ë ke katu. Juehe har amõ pandu: "Ihẽ katu" aja. Aja rahã, katu aja ym a'e. (A'erehe ihẽ rehe har Tupã pandu: "Nde katu" aja ihẽ aputar. Sawa'e pandu ame'ë ke anĩ. Aputar ym ame'ë ke.)

11

Mã peja pehẽ ke Kirisutu mondo ame'ë ta ran muka'u te'e ym

¹ ("Katu ame'ë ke ihẽ" aja ihẽ apandu rahã) aka'u te'e ame'ë ke aja saka ihẽ apandu axo. Mã peja pehẽ py'ahu te'e pehendu. ² Pehẽ riki kũjã ixo te'e ame'ë ke, ame'ëja saka. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ipy'a pe nixói te, ame'ëja saka. Pe, peteĩ sawa'e pe jõ pehẽ ke ihẽ apandu katu, ame'ëja saka. "Nde pe ihẽ ame'ë ta" ame'ëja saka. Ame'ë sawa'e Kirisutu ke. (Pe, Kirisutu ngi amõ koty pehẽ py'a pemuruwak, a'erehe pehẽ rehe ihẽ ajyty'ym.) Tupã aja tĩ. Pehẽ rehe jyty'ym tĩ. Aja pehẽ rehe ajyty'ym tĩ. ³ Yman Ewa pe mbói te'e pandu. Satana riki. (Ãjã ramũi a'e.) Pandu katu tipe. Anĩ. Muka'u te'e Ewa ke. Aja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ta my tĩ. Ame'ë rehe ihẽ ajumupyai. Muka'u te'e rahã, Kirisutu rehe jõ pehẽ pepy'a katu te, ame'ë ke pehijar ta my. ⁴ Pehẽ pe Jesu rehe har jandẽ jamu'e. Amõ kotyhar Jesu rehe har amõ ta mu'e pehẽ pe. Pe, ame'ë ta rehe pehẽ ruryha namõ pehendu katu. Katu ym aja. Tupã je'ëha ke japandu rahã, Tupãma'e pyrãtãha namõ ma'e ke jama'ema'e, aja jete-har te ke aja jamujekwa. Apo amõ

kotyhar Tupã'ã rehe har amõ ta mu'e. Ame'ë rehe pehendu katu. Katu ym aja. Myrandu katu ke pehẽ pe japandu. Ame'ë rehe pe-jurujar katu. Apo amõ kotyhar myrandu katu ke amõ ta pandu pehẽ pe. Ame'ë rehe pehendu katu tĩ. Katu ym aja.

⁵ Kirisutu mondo ame'ë ta ke pehẽ koty ixo apo. "Jande katu te" aja ame'ë ta ukwa a'eta jupe naĩ. Anĩ. Ihẽ 'ar koty te we katuha, aja ym ame'ë ta, aja akwa. ⁶ Ma'e pandu katu te hũ ame'ë ke aja ym ihẽ. Anĩ. Tupã rehe har akwa katu te hũ ame'ë ke ihẽ, aja jõ ihẽ akwa. Ame'ë ke pehẽ pe ihẽ amujekwa katu. Aja te'eha pehẽ pe ihẽ amujekwa. (Aja rahã, ihẽ rehe pehendu katu ta apo my.)

⁷ Myrandu katu ke jande pe Tupã mujekwa. Ame'ë ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Arahã pehẽ ngi tamatarer ke ihẽ apyhyk ym. A'erehe: "Pãu Kirisutu mondo ame'ë ke aja ym a'e" aja pekwaha naĩ. Anĩ. Kirisutu mondo ame'ë ke ihẽ. Pesarahã! Ngãma'e miasu aja ihẽ axo, a'erehe ihẽ aparaky axo. Aja tamatarer apyhyk. Ame'ë pe jõ ihẽma'e ajo'ok katu. Ngãma'e miasu aja ihẽ axo, a'erehe katu ym my? Anĩ. Katu tiki. Aja ihẽ axo. Aja rahã Tupã rehe har pejumu'e katu. Aja katu pehẽ pe.

⁸ Pehẽ pe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu axo rahã, amõ ta ngi tamatarer ihẽ apyhyk. Amõ hekoha pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta ngi tamatarer ihẽ apyhyk. (Pehẽ ngi anĩ.) Ihẽ pe a'eta te'e me'ë me'ë. A'erehe ame'ë tama'e ke ihẽ amukanim, ame'ëja saka. (A'erehe ihẽma'e ke upa pehĩ.) A'erehe pehẽ pe myrandu katu ihẽ apandu pandu. (Aja pehẽ namõ ma'e ke ihẽ ama'ema'e.) ⁹ Pe, pehẽ namõ ihẽ axo rahã, tamatarer ke ihẽ aputar rahã, pehẽma'e ke ihẽ apyhyk ym. Masendo ywy pe har ta jande mu ta riki tamatarer ke muwyr ihẽ

pe. Upa ihē aputar ame'ē ke a'eta muwyr. Yman: "Tamatarer ihē aputar" aja apandu ym pehē pe. Aja yman rahā, apandu ym te ta tī. Aja te'eha apandu ym ta.

¹⁰ Kirisutu kotyhar ke ihē. A'erehe jetehar ke apandu. Kuja. "Myrandu katu ke ihē apandu axo rahā, amōma'e tamatarer ke ihē apyhyk ym te ta" aja ihē akwa. Aja te'e ta ihē. Pehēma'e tamatarer apyhyk ym te ta. Aja upa ngere ywy pe har tama'e ihē apyhyk ym ta tī. (Ngere ywy pe pexo. Korin ok ta aja tī. Ngere ywy rehe ihī tī.) ¹¹ "Jandema'e tamatarer Páu pyhyk ym, a'erehe jande rehe a'e ipy'a ym" aja amō ta pandu naī tī. Anī. Aja ym. Pehē rehe ihē apy'a katu, ame'ē ke Tupā ukwa katu tī.

¹² Myrandu katu ihē apandu rahā, amōma'e tamatarer ihē apyhyk ym we ta rī. Aja tapijar te'e we ihē axo ta rī. Aja rahā, amō Kirisutu mondo ame'ē ta kuja: "Páu aja myrandu katu ke japandu" aja marā ka ym panduha. Ame'ē ta amō tama'e tamatarer ke pyhyk riki. A'erehe ihē aja: "Ihē apyhyk ym" aja marā ka ym panduha. Ame'ē ta riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke aja a'eta jupe. ¹³ Ame'ē ta Kirisutu mondo ame'ē ta ke aja ym. Kirisutu mondo ame'ē ta ran ke a'eta. Te'e a'eta pandu. "Tupāma'e parakyha ke jama'ema'e" aja te'e a'eta. A'eta rehe amō usak rahā, ame'ē ta Kirisutu mondo ame'ē ta ke a'eta aja riki. Anī. Muka'u te'e ngā ke ame'ē ta.

¹⁴ Pesarahā! Satana riki jumu-ruwak. (Ājā ramūi a'e.) Tupā je'ēha rahoha katu te aja a'e jumu-ruwak. Aja a'e muka'u te'e ngā ke. ¹⁵ A'erehe Satana kotyhar ta jumu-ruwak riki tī. Kuja. "Katu ame'ē ta ke jande. Jetehar te ke japandu ngā pe" aja ame'ē ta pandu naī. Pandu ame'ē ta ran, aja ame'ē ta jumuruwak. (Aja Kirisutu mondo

ame'ē ta ran ta ke.) Aja muka'u te'e ngā ke. 'Ar rehe angaha uhyk rahā, ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē ta ma'ema'eha, aja mupyrara ta. (A'erehe Kirisutu mondo ame'ē ta ran rehe pehendu ym.)

Kirisutu mondo ame'ē ke aja Páu ixo rahā, a'e ke ngā mupyrara hū

¹⁶ Ihē riki aka'u te'e ame'ē ke, aja pehē ngi har amō ta ukwaha a'eta jupe. Aja ym rahā, katu tiki. Pe, apandu tī. "Ihē aka'u te'e ame'ē ke ihē" aja ihē rehe har apandu we mi rahā, mā peja: "Páu ke japutar" aja pepandu. Aja rahā, mu'eharan ta aja saka: "Ihē katu" aja ihē axo ihē jupe. ¹⁷ Ame'ē ke ihē apandu rahā, Tupā je'ēha rupi ym ihē apandu. Ihēma'e je'ēha rupi apandu. "Ihē katu" aja apandu rahā, aka'u te'e ame'ē ke ihē aja apandu axo. (Aja rahā, ihē rehe pehendu katu ta my tī.) ¹⁸ "Ihē katu" aja pandu ame'ē ta heta ixo. Awa te'e aja pandu tī. A'erehe ihē apandu tī. "Ihē katu" aja ihē jupe. (Aja rahā, ihē rehe pehendu katu ta my tī.) ¹⁹ Pehē pekwa katu te aja pekwaha pehē jupe. Mā! Pekwa katu tipe. Ka'u te'e ame'ē ta katu aja pekwaha. Pe, ame'ē ta rehe pehendu katu. (Aja rahā, mā peja ihē rehe pehendu katu tī. A'erehe aka'u te'e ame'ē ke ihē aja ihē axo tī.)

²⁰ Pehē ke amō koty koty mondo ame'ē ta rehe har pepandu: "Mā peja pexo" aja. Pehēma'e ke te'e pyhyk raho ame'ē ta rehe har: "Mā peja peraho" aja tī. Pehē ke a'eta muka'u te'e tī. "Mā peja" aja pepandu tī. "Jaxer ai ame'ē ta ke pehē" aja a'eta ukwaha pehē rehe har. "Mā peja" aja pepandu tī. Pehē ke a'eta nupā, aja pehē jaxer aja a'eta ukwaha. Pe, pepandu: "Mā peja" aja. ²¹ Mā! Ame'ē ta ma'ema'eha aja ihē ama'e ym. Ihē ruxī ingi, a'erehe ihē ama'e ym riki. A'erehe ihē pitu te'e, aja amō ta

ukwaha naĩ. Mā! Je'ēha te areko ym ihē, aja a'eta ukwaha naĩ tĩ.

Ma'e ke rehe har: “Mā! Katu te” aja amō pandu tar katu rahā, ihē aja tĩ. “Katu te” aja ihē rehe har apandu. Aja rahā, aka'u te'e ame'ē ke ihē, aja akwa ihē juehe har. (Aja rahā, ihē rehe pehendu katu ta my tĩ.)²² Kirisutu mondo ame'ē ta ran jundéu awa ta ke my? Ihē aja tĩ. Jundéu awa ke ihē tĩ. Ame'ē ta Amarā rainō ta ke my? Ihē aja tĩ. Amarā rainō ke ihē tĩ.²³ Kirisutuma'e parakyha ke ame'ē ta my? Ame'ē ta 'ar koty te we ihē riki Kirisutuma'e parakyha ke. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa pehē pe.) Aja apandu rahā, aka'u te'e ame'ē ke ihē, aja akwa ihē juehe har. Kirisutu mondo ame'ē ta ran 'ar koty te we myrandu katu ke ihē apandu pandu. Ame'ē ta 'ar koty te we kyndaha pe ihē ke amō ta kynda raho. Ame'ē ta 'ar koty te we ihē ke amō ta pirok hū. Ame'ē ta 'ar koty te we tate ihē amanō. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa pehē pe.)

²⁴ So'o pīrer pe ihē ke jundéu ta awama'e kapitā ta nupā hū. Kuja, 39 hetaha ihē kupe rupi nupā. Aja kuja hetaha. Awa pō wajar pe-teīhar upa aja riki.²⁵ Homa awa ta ihē ke nupā tĩ. Myra ra'yr pe nupā. Ame'ē kuja hetaha, mahapyr. Pe-teīhar ihē rehe parahy ame'ē ta ita ombor. Ihē ke japi tipe. Tate ihē ke jukwa. Jarusu keruhū pe ihē aho axo rahā, jarusu keruhū ke y kotok keruhū upa mupēpen. Mahapyrihar aja ihē axo. Amō rahā, y pe ihē axo. Aja te'e pytun oho. Aja te'e xu'em oho tĩ. Tate ihē ke y jukwa. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa pehē pe.)

²⁶ Amō amō hekoha pe ihē awata aho rahā, pyrara ihē axo. Y tiha ame'ē tate ihē ke jukwa. Ma'e mukaniha ta tate ihē ke jukwa tĩ. Ihē ke jundéu awa ta tate jukwa

tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ē ta tate jukwa ihē ke tĩ. Ok ta pe ihē axo rahā, ihē ke amō ta tate jukwa tĩ. Ka'a rupi ihē awata axo rahā, pyrara ihē axo tĩ. Y ramūi aha aho rahā, tate y ihē ke jukwa tĩ. Ihē rehe katu ame'ē ta ran ihē ke mupyrara tĩ. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa pehē pe.)

²⁷ Ihē aparaky te hū. Ihē re'ō te ihē axo tĩ. Pyrara ihē axo, a'erehe amō amō rahā, ihē aker ym. Myahy hū ihē axo tĩ. Ma'e ke ihē a'u ame'ē ke amō amō rahā nixói te. Pyrara ihē axo tĩ. Amō amō rahā, ihē akeriha renda nixói te tĩ. Amō amō rahā, ihēma'e mundeha nixói tĩ. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa pehē pe.)

²⁸ Amō we tĩ. Wera rahā pame katu te Jesu kotyhar ta rehe har ihē ajumupyai hū axo. Amō amō ok ta pe ixo ame'ē ta rehe har ihē ajumupyai hū axo. (Jurujar katuha ke hijar my, ame'ē rehe ajumupyai hū axo.)²⁹ Jesu kotyhar riki Tupā rehe jō ipy'a mapyk wan rahā, ihē apyai tĩ. Pe, amō rehe hendu, a'erehe ma'e jaxer ai ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, ihē apyai te hū tĩ. (Aja Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa pehē pe.)

³⁰ “Ihē katu te” aja ihē jupe apandu ta me'ē te'e rahā, ihē riki pitu te'e aja ihē amujekwa ta. Ame'ē rehe har ihē apandu katu ta.³¹ Ihē te'e apandu ym, aja Tupā ukwa katu. A'e riki Jesuma'e pái keruhū. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe japandu. Jesu jandema'e sawa'e te a'e. Pesarahā! Te'e apandu ym ihē.³² Ndama ok ta pe ihē axo rahā, ihē ke kapitā pyhyk ta tipe. Arahā Are riki kapitā keruhū. Harōha ta pe kapitā pandu: “Ok ta rukwen keruhū rehe peharō. A'ep Páu ke pepyhyk” aja riki.³³ Anĩ. Ihē ke a'eta pyhyk ym. Ok ta kurar

ngi ihē ke ihē rehe katu ame'ē ta muju mondo. Wasākāran keruhū pe muju mondo. Kurar soroka rupi muju mondo. (Aja ihē ajan aho ingi. Aja ihē pitu te'e, aja ihē amujekwa ngā pe.)

12

Páu pe ma'e ke Tupā mujekwa

¹ “Ihē katu te” aja apandu ihē jupe rahā, katu ym aja akwa. Anī. (Pehē koty Kirisutu mondo ame'ē ta ran ixo. Ixeraiha aja ame'ē ta usak hū, aja pandu.) A'erehe: “Katu te” aja ame'ē ta ukwaha jupe naī. A'erehe aja ihē tī. Ihē keraiha aja ihē asak tī. Ame'ē rehe har apandu ta apo 'y. Jandema'e sawa'e te mujekwa ihē pe. Ame'ē rehe har ihē apandu ta apo 'y. ² Yman ywa pe ihē ke Tupā raho. Ywa te hū, aja akwaha. Yman riki. Kuja, 14 warahy 'ar aha oho apo. Ihē ke a'e raho te my? Ihē keraiha aja ihē asak my? Ame'ē ke Tupā jō riki ukwa katu. Ihē akwa ym. ³ Kuja. Pahar Tupā ixo ame'ē pe ihē ke a'e raho. Ame'ē ke jete har te my? Ihē akwa ym. Ihē keraiha aja ihē asak my? Ame'ē ke Tupā jō ukwa katu, aja apandu tī. ⁴ A'ep ma'e ke ihē ahendu. Ame'ē rehe har marā ka ym amō pe ihē apanduha. Je'ēha nixói. Ihē ahendu ame'ē ke amō pe apandu ym ta me'ē te'e. “Emujekwa ym ngā pe” aja ihē pe a'e pandu. ⁵ Ma'e ke ihē ahendu, a'erehe: “Ihē katu te” aja akwa ihē jupe. Ihē rehe har: “Katu te” aja ym apandu. Ihē pitu te'e, ame'ē rehe har jō ihē apandu katu. ⁶ “Ywa pe ihē asak aho” aja ihē apandu rahā: “Mā! Ka'u te'e ame'ē ke a'e” aja ihē rehe har apandu ta my. Anī. Jete ihē apandu, a'erehe aka'u te'e aja ym ihē. Ywa pe ihē asak aho, ame'ē rehe har ihē apandu ym ta. Pesarahā! Kome'ē wy keruhū pe ihē ama'ema'eha ke rehe amō usak. Ihē apandu ame'ē

ke rehe hendu tī. A'erehe ihē rehe har ukwa katu. (Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja ukwa katu.)

⁷ Māte hū katu ame'ē ke ihē asak, a'erehe: “Ihē katu te” aja ihē axo my? Anī. Aja Tupā putar ym, a'erehe ma'e ahy te ame'ē ke ihē pe a'e muwyr. Ame'ē riki Satanama'e je'ēha rahoha, aja saka. (Ājā ramūi a'e.) A'e riki ihē ke mahy, ame'ēja saka. Aja rahā: “Ihē katu te” aja ym ihē akwa akwa axo. ⁸ Ame'ē ahyha rehe har Tupā namō ihē apandu. Mahapyr ihē apandu: “Ihē ngi ahyha ke emukanim” aja apandu ipe. ⁹ A'e pandu:

—Anī. Amukanim ym ta. Nde rehe ihē apy'a katu te. Ame'ē jō riki katu. Ame'ē ke a'ewan nde pe. Nde pitu te'e rahā, ihēma'e pyrātāha ke nde eremujekwa katu ngā pe — aja Tupā ihē pe.

A'erehe: “Ihē pyrātā ym” aja ihē apandu katu ngā pe. Ihē pitu te'e rahā, Kirisutuma'e pyrātāha ihē namō ixo. A'erehe ihē rury katu te. ¹⁰ Ihē pitu te'e rahā, ihē rury katu ihē axo. Ihē rehe amō ta juru ai rahā, ihē rury katu ihē axo tī. Ihē apyrara rahā, aja tī. Ihē rury katu axo tī. Ihē ke amō ta mahy rahā, aja tī. Ihē rury katu axo tī. Māte ihē akwaha aja rahā, aja tī. Ihē rury katu ihē axo tī. Upa ame'ēja rahā, ihē rury katu. Kirisutu kotyhar ke ihē, a'erehe ihē rury katu ihē axo. Ihē pitu te'e rahā, Kirisutuma'e pyrātāha ke ihē amujekwa katu ngā pe, a'erehe ihē rury katu ihē axo.

Korin ok ta pe har ta rehe Páu jumupyai

¹¹ “Ihē katu te” aja ihē rehe har ihē apandu rahā, aka'u te'e ame'ē ke ihē aja ihē axo. Ame'ē ke pehē riki ihē ke pemupandu, ame'ēja saka. “Páu katu te” aja pehē riki pepandu ta me'ē te'e tī. “Ihē katu te” aja ym ihē akwa. Pehē koty Kirisutu mondo ame'ē ta ran

ixo. Ame'ë ta riki: “Katu te hũ” aja pekwaha naĩ. Ame'ë ta wyr koty te we ihẽ katuha aja ym ihẽ axo. (Jande juja katu te jande tĩ. A'erehe aka'u te'e ame'ë ke ihẽ aja ihẽ axo.) ¹² Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Tupãma'e pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e hũ. A'erehe ihẽ riki Kirisutu mondo ame'ë ke aja amujekwa pehẽ pe. Ihẽ ke amõ ta mahy rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu. Aja Tupãma'e pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e hũ. Aja rahã, ihẽ riki Kirisutu mondo ame'ë ke ihẽ aja amujekwa pehẽ pe tĩ. ¹³ Amõ ok ta pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ë ta wyr koty te we pehẽ katuha my? Anĩ. Aja ym riki. Pe, kuja jõ pema'e ym. Pehẽ pe tamatarer ke ihẽ apandu ym. Pehẽ ngi apyhyk ym. Ame'ë jõ. A'erehe: “Mã! Páu rehe Korin ok ta pe har ta ipy'a ym. Tamatarer me'ë ym ipe” aja amõ ta ukwaha naĩ. A'erehe pehẽ ruxĩ ingi my? Mã! Ame'ë ke ihẽ ama'eha, aja saka. A'erehe ihẽ apyai tĩ. Mã peja ihẽ rehe pehẽ py'a pemujywywyr katu.

¹⁴ Apo pehẽ rehe ihẽ asak tar katu tĩ. “Ihẽ asak ta aho” aja apandu ihẽ jupe. Mahapyrihar ke ame'ë. Ahyk rahã, pehẽ pe tamatarer ke ihẽ apandu ym ta tĩ. Ame'ë ke ihẽ aputar ym. Tapijar te'e we Kirisutu rehe pehendu katu. Ame'ë ke ihẽ aputar katu. Pesarahã! Ta'yn ta riki ipái ta rehe usak katu ta me'ë te'e, aja ym. Ipái ta riki ta'yn ta rehe usak katu ta me'ë te'e. Ta'yn ta aja pehẽ. Ihẽ riki pehẽ pái aja tĩ. A'erehe pehẽ pe tamatarer ke apandu ym ta. Ipái rehe ta'yn ta usak katu, aja ym ta. ¹⁵ Upa katu te ihẽma'e ke ihẽ rury katuha namõ pehẽ pe ihẽ ame'ë ta riki. Aja pehẽ py'a amãtã ta. Jete! Upa ihẽma'e pyrãtãha namõ ma'e ke ihẽ ama'ema'e ta. Aja pehẽ py'a ke amãtã ta tĩ. Mã! Aja pehẽ rehe ihẽ apy'a katu te hũ. Aja rahã iwyr

koty te we ihẽ rehe pepy'a my?

¹⁶ Ihẽ aja pepandu apo: “Jete. Jande pe tamatarer ke Páu pandu ym. Pyhyk ym” aja. Pehẽ ngi har amõ ta pandu my: “Anĩ. Jande ke Páu muka'u te'e. Aja jandema'e ke pyhyk. Amõ riki pyhyk ipe” aja naĩ. ¹⁷ Myja me'ë pehẽma'e ke ihẽ apyhyk my? Myrandu rahoha ke pehẽ koty ihẽ amondo. Ame'ë ta riki pehẽma'e ke pyhyk my? Anĩ riki. ¹⁸ Tit pe ihẽ apandu te hũ: “Korin ok ta pe eho. Jesu kotyhar ta rehe esak eho” aja. Amõ jande mu ke inamõ ihẽ amondo tĩ. Pehẽma'e ke Tit pyhyk, aja pepandu my? Anĩ. A'e pyhyk ym tĩ. Ihẽ aja Tit tĩ. Pyhyk ym tĩ. Pehẽ py'a ke a'e mãtã tar katu tĩ. Ihẽ aja a'e ixoha katu tĩ.

¹⁹ “Jande riki katu” aja jande rehe har japandu pandu rahã, katu jande rehe har pekwaha, aja japutar my? Anĩ. Aja ym japutar. Jande rehe katu ame'ë ta ke pehẽ. Pehẽ rehe japy'a katu. Pesarahã! Jande rehe Tupã usak, aja jaxo. Pe, Kirisutu je'ëha rupi pehẽ pe japandu katu. Upa jande jama'eha namõ pehẽ py'a ke jamãtã katu.

²⁰ Pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, amõ kotyhar pexoha aja ihẽ akwa ta my. Ihẽ aputar, aja ym pexo, ame'ë rehe ihẽ ajumupyai. Pe, peputar, aja ym ihẽ axo my. Amõ kotyhar ihẽ axoha aja pekwaha ta my. Pehẽ rehe ahyk rahã, peje'ë je'ë hũ pehẽ jupe aja ihẽ akwa ta my. (Aja rahã, pehẽ pe ihẽ aje'ë je'ë hũ ta tĩ.) Ame'ë rehe ihẽ ajumupyai ta. Amõ amõ ta rehe pejyty'yam, ame'ë rehe ajumupyai ta tĩ. Pahar peparahy ngã rehe. Pehẽ pekyty'yam ngã rehe my. (Aja rahã, pehẽ pe ihẽ aje'ë je'ë hũ ta tĩ.) Amõ ta rehe pehẽ juru ai my. Amõ ta rehe har katu ym pepandu my. “Katu te jande” aja jõ pekwaha pehẽ juehe har my. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe pejy'ar rahã, tyapuha rupi pejy'ar. Upa aja me'ë ihẽ akwa ta my. Aja rahã, ihẽ aje'ë je'ë hũ ta pehẽ

pe. Ame'ë rehe ihê ajumupyai. ²¹ Amō rahā, pehē rehe ihê ahyk rahā, pehē ke ihê amupyrara ta my. Ame'ë rehe ihê ajumupyai. Pehē ke amupyrara rahā, ihê ke Tupā muhuxī, ame'ëja saka. Katu pehē rehe har ihê apandu, a'erehe ihê ruxī ta. Yman amō ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Mā! Katu ym! Ame'ë ngi ipy'a ke ame'ë ta muruwak ym rī. Tupā koty muruwak ym rī. Ame'ë ta rehe ihê asak rahā, ihê ajixi'u ta.

13

Korin ok ta pe har ta pe Páu je'ë hū

¹ Pehē rehe asak ta aho tī. Mahapyrihar ke apo. (A'erehe peta kŷ.) Kuja Tupā je'ëha rehe panduha ihī:

“Amō rehe har peteī pandu: ‘Nde riki ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Asak riki' aja. Peteī usak ehe rahā, pehendu ym ehe. Mokōi riki usak ehe rahā, ame'ë mokōihar ta rehe pehendu katu. Mokōihar ta 'ar koty te we usak ehe rahā, ame'ë ta rehe pehendu katu tī’ aja panduha ihī.

A'erehe pehē rehe ahyk rahā, usak ame'ë ta rehe ihê ahendu ta. ² Yman mokōihar pehē namō ihê axo rahā, ihê apandu pehē pe: “Ma'e ka'u te'eha ma'eha ta ke ihê amupyrara ta” aja. Aja yman ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ë ta pe ihê apandu. Apo pehē namō ihê axo ym. Ihê apandu katu tī. Amō rahā, pehē namō ihê axo rahā, upa katu te ma'e ka'u te'eha ma'e ame'ë ta ke ihê amupyrara ta. Pyta ym ta. Aje'ë je'ë hū ta ngā pe tī. ³ Kirisutu je'ëha rupi ihê apandu, aja pekwa tar katu. Ihê ahyk rahā, ame'ë ke upa katu te amujekwa ta. Kirisutu pyrātā te hū ame'ë ke a'e. Pehē ke a'e mupyrara rahā, a'e pyrātā te hū aja a'e mujekwa ta pehē pe. (Aja

ihê tī. Kirisutu mondo ame'ë ke ihê, aja amujekwa ta pehē pe.)

⁴ Myra ngā mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manō rahā, a'e pitu te'e aja ngā ukwaha naī. A'e ixuwe katu te hū apo 'y. Ima'e pyrātāha namō Tupā mukwera katu muhem. Jande aja tī. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe jande pitu te'e aja ngā ukwaha naī tī. Pe, ixotyhar ta ke jande. A'erehe ima'e pyrātāha ke jande pe Tupā muwyr. Ame'ë ke pehē pe jamujekwa ta. (Aja rahā, Kirisutu je'ëha rupi pehē ke jamupyrara katu, aja pekwa ta. Kirisutu mondo ame'ë ta ke jande, aja jamujekwa ta pehē pe tī.)

⁵ Jetehar te Tupā rehe pejurujar katu my? Ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo. Kirisutu rehe pejurujar katu my? Pejurujar ym my? Ame'ë ke pehē jō pekwa katu. Pehē py'a rehe Jesu Kirisutu ihī ym rahā, jaxer ame'ë ta ke pehē, aja pekwa katu. ⁶ Jande riki Kirisutu mondo ame'ë ta ke jande, aja pekwa katu ame'ë ke japutar. ⁷ Tupā namō japandu: “Korin ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahā, ma'e jaxer ai ame'ë ke a'eta ma'ema'e ym ta” aja jande inamō. Aja japandu ipe rahā, jetehar pehē ke jamu'e aja jamujekwa tar katu, a'erehe my? Anī. Aja ym. Pexoha katu aja japutar, a'erehe Tupā namō japandu pandu pehē rehe har. “Jetehar ym Páu ta mu'e” aja amō ta ukwa naī. Anī. Pexoha katu aja japutar katu rī. ⁸ Jetehar te ke Tupā mujekwa, ame'ë ke japandu ta me'ë te'e. Ame'ë ke jō jamu'e ta me'ë te'e.

⁹ Jande pitu te'e aja jaxo rahā, jande rury katu. Jande pitu te'e aja jaxo rahā, pehē ke jamupyrara ym ta riki. Pehē pyrātā, aja pexo rahā, pexoha ke pemukatu ta, a'erehe jande rury katu tī. A'erehe Tupā pe japandu: “Korin ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahā, upa mukatu ta” aja inamō japandu.

¹⁰ A'erehe pehẽ namõ ihẽ axo ym rahã, kome'ẽ paper pinim ke ihẽ amondo pehẽ pe. (Aja rahã, pehẽ pexoha ke pemukatu ta, aja akwa.) Aja rahã, pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, pehẽ pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ ym ta me'ẽ te'e. Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi pehẽ pe hãtã ihẽ apandu ym ta me'ẽ te'e. Ihẽ pe a'e pandu: "Ihẽ je'ẽha rupi epandu eho" aja. (A'erehe a'e mondo ame'ẽ ke ihẽ.) A'e je'ẽha rupi pehẽ py'a ke ihẽ amãtã tar katu. Aja rahã, pehẽ py'a ke pemoĩ moĩ katu ta ehe. A'e je'ẽha rupi hãtã pehẽ pe ihẽ apandu tar ym. A'erehe pexoha ke pemukatu.

Katuha ke Páu mondo

¹¹ Ihẽ mu ta! Pehẽ rury katu pexo! Pehẽ pexoha ke pemukatu. Ihẽ amupinim ame'ẽ ke rehe pehenduku. Peteĩhar aja pexo katu pehẽ juehe. Pejumai ym ha namõ pexo katu. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ.

¹² Pehẽ pejuman juman pehẽ juehe, aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo, aja pemujekwa katu ngã pe. Se ihẽ namõ Tupã kotyhar ta ixo. Pehẽ pe ame'ẽ ta katuha ke mondo ixo.

¹³⁻¹⁴ Mã peja pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. Jandema'e sawa'e te ke a'e. Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ tĩ. Mã peja Tupã'ã namõ pehẽ juehe katu pexo tĩ.

Upa.

Ngara ywy pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta amõ koty ukwa apo 'y. "Jesu rehe jurujar katu, ame'ë a'ewan ym we rĩ. Moise je'ëha rehe hendu katu ta me'ë te'e tĩ. A'erehe ipirer ke jupã ta me'ë te'e tĩ" aja amõ ta mu'e naĩ.

"Aja ym" aja Páu mujekwa katu. "Jesu rehe jurujar katu rahã, ame'ë ke Tupã muhã katu. Ame'ë jõ katu te" aja Páu mujekwa katu.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihẽ mu ta" aja Páu pandu.

Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo ame'ë ta pe

Paper pinim ke Páu mondo

¹ Ihẽ Páu. "Myrandu katu epandu eho" aja ihẽ pe pandu ym awa. Aja ihẽ ke amõ mu'am ym tĩ. Jesu Kirisutu riki pandu: "Myrandu katu epandu eho" aja ihẽ pe. Aja Tupã, jande pái keruhũ pandu tĩ. A'e riki Jesu ke manõha ngi mukwera katu muhem.

² Pehẽ riki ngara ywy pe har ta ke pehẽ. Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Johu pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Pehẽ pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Se ihẽ namõ ixo ame'ë ta katuha mondo ixo tĩ. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Ihẽ mu ta aja a'eta.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke kome'ë ywy keruhũ pe har ta ma'ema'e ixo apo

ĩ. Ame'ë ke jande jahijar apo 'y, aja Kirisutu putar. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe a'e pandu: "Ame'ë muhepyha rehe ihẽ atu amanõ ta" aja. Ame'ë ke Tupã, jande pái keruhũ putar. A'erehe a'e putar ame'ë ke Kirisutu ma'ema'e katu. ⁵ Mã peja Tupã rehe har katu japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja japandu pandu. Aja te'eha japandu pandu katu. Amen. Ame'ë riki: "A'e tỹ" aja.

Myrandu katu te ame'ë rehe har

⁶ (Mã! Amõ kotyhar rehe pehendu pexo apo 'y.) A'erehe ihẽ apyayi! Mã pahar Tupã ke pehijar pexo. Tupã riki pehẽ pe pandu: "Pehẽ rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe pejurujar katu ehe. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta" aja pehẽ pe Tupã pandu. Tupã ke pehijar pexo apo tĩ. Pe, amõ kotyhar myrandu katu rehe pejurujar katu pexo apo tĩ. Katu ym aja. ⁷ Pesarahã! Pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ixo. (Aja ihẽ ahendu. A'erehe: "Amõ kotyhar myrandu katu" ame'ë rehe har ihẽ riki apandu tĩ, aja amõ ta pandu naĩ.) "Amõ kotyhar myrandu katu" ame'ë ke nixói te riki. Myrandu katu ke ihẽ apandu rahã, Kirisutu rehe har amujekwa. Ame'ë myrandu katu ke amõ koty amõ ta muruwak tar katu ixo. (Ihẽ anĩ.) ⁸ Myrandu katu ke pehẽ pe japandu. Apo: "Amõ kotyhar myrandu katu ke" pehẽ pe japandu rahã, mã peja mupyraraha renda pe jande jaho. Jete. "Amõ kotyhar myrandu katu ke" ywa pe har Tupã je'ëha rahoha pandu uwyr rahã, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho tĩ. Aja te'e ta ixo. ⁹ Myrandu katu rehe pejurujar katu. Anĩ. Apo amõ kotyhar myrandu katu ke pehẽ pe amõ pandu rahã, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho. Amukwehe te we japandu. Apo

amō we ihē apandu tī. Amō kotyhar myrandu katu pandu ame'ē ke, mā peja mupyraraha renda pe a'e oho. Aja te'e ta ixo.

¹⁰ Aja me'ē ihē apandu rahā: “Páu katu” aja amō ta pandu ame'ē ke ihē aputar my? Anī. Aja ym. Tupā riki pandu: “Páu katu.” Ame'ē ke ihē aputar. Amō ta ke ihē amuhury tar ym axo. Amō ta ke amuhury tar katu axo rahā, Kirisutuma'e miasu aja ym ta tipe ihē.

Jesu riki ihē ke mondo

¹¹ Ihē mu ta! (Pehē ngi har amō ta pandu: “Páu ke Jesu mondo ym” aja pandu naī.) Pehē pe ihē amujekwa katu ta. Kuja. Myrandu katu ke ihē apandu pandu. Ame'ē ke ipy'a rupi amō ukwa ukwa ame'ē ke my? Anī. Aja ym riki. ¹² Myrandu katu ke ihē pe amō mujekwa ym. Ihē ke amō mu'e ym tī. Kuja riki. Jesu Kirisutu, a'e riki ihē pe mujekwa katu. (A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē.)

¹³ Yman ihē axoha ke pehē pe amō ta pandu. Arahā jundéu awa ta aja Tupā rehe ihē py'a amoī moī. Kuja ihē axoha ke. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amupyrara hū axo rī. Ame'ē ta rehe apyrara ym ihē asak. Ame'ē ta ke ihē amai hū tī. ¹⁴ Jundéu awa ta aja Tupā rehe ihē py'a ke ihē amoī moī. Amō ta riki ihē aja tamūiha a'eta tī. Juja tamūiha. “Ame'ē ta 'ar koty te we Tupā rehe ihē py'a amoī moī katu” aja akwa. Jande ramūi ta ukwaha ke rehe amō ta 'ar koty te we ihē ahendu katu.

¹⁵ Anī. (Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara rahā:) “Mā peja ym” aja Tupā pandu ihē pe. Pe, ihē rehe a'e ipy'a katu. Ihē māi pusu ngi ihē a'ar ym rahā we a'e pandu: “Ihēma'e wan ta a'e. Ihēma'e parakyha wan ta” aja riki a'e ukwa. ¹⁶ Tupā kuja ukwa tī: “Páu pe ihē ra'yr rehe har ihē amujekwa ta”

aja tī. Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu katu ta. (A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē.) Ihē pe Tupā mujekwa rahā, amō sawa'e pe ihē apandu ym aho. “Myja me'ē riki myrandu katu ke” aja ihē apandu ym aho. ¹⁷ Jete! Jerusarē ok ta pe ihē aho ym tī. A'ep Jesu mondo py ame'ē ta ixo. A'eta rehe ihē asak ym aho. Kuja ihē axo. Pahar Ara wvy pe ihē aho. (A'ep Jesu rehe har ihē ajumu'e inamō.) A'engi Ndama ok ta pe ihē ajoywyr aho. (A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē aja amujekwa pehē pe.) ¹⁸ Heta jahy kanim, kuja, tirī ta i séi (36) hetaha kanim rahā, Jerusarē ok ta pe ihē aho. Petu rehe ihē asak aho. Inamō ihē apyta. Awa py peteī upa ihē aker a'ep. ¹⁹ Tian rehe ihē asak tī. Jandema'e sawa'e te mu ke a'e. Amō Jesu mondo ame'ē ta rehe ihē asak ym te. Ame'ē mokōihar rehe jō ihē asak, ko Petu. Amō Tian.

²⁰ Upa ihē apandu ramō jetehar te ke. Te'eha ihē apandu ym. Ame'ē ke Tupā ukwa katu a'e tī.

²¹ A'engi amō amō ta renda rupi ihē aho. Si wvy pe amō ta henda ihī. Siri wvy pe aja tī. Henda ihī tī. Ame'ē ta rupi ihē aho. ²² Jundéi wvy rupi ihē aho ym. A'erehe a'ep pe har ta ukwa ym ihē rehe har. Jurujar katu ame'ē ta ke a'eta. Usak ym te ihē rehe. Kirisutu rehe ihē ajurujar katu ame'ē ke a'ep pe har ta ukwa ym tī. ²³ Amō ta pandu ame'ē ke rehe jō a'ep pe har ta hendu. Kuja ihē rehe har amō ta pandu: “Jande ke sawa'e mupyrara hū. Yman jurujar katuha ke a'e muhijar tar katu tipe. Mupyrara hū tipe. Anī. Apo Kirisutu rehe jurujar katu 'y aja a'e pandu pandu ixo riki” aja ihē rehe har amō ta pandu. ²⁴ Apo Kirisutu rehe har ihē apandu pandu axo. (A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē.) A'erehe Tupā rehe har katu a'eta

pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā rehe har.

2

Amō Jesu mondo ame'ē ta rehe asak aho

¹ Awa py tumeme (14) warahy 'ar aha oho rahā, Jerusarē ok ta pe ihē ajoywyr aho tī. Manambe namō ihē aho tī. Tit ke ihē araho tī. ² “Jerusarē ok ta pe eho” aja ihē pe Tupā mujekwa, a'erehe a'ep ihē aho. A'ep tamūi ta namō jō ihē apandu pandu. Tamūi ta riki Jesu kotyhar tama'e kapitā ta ke. Jundēu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ihē apandu pandu. Ame'ē ke myja me'ē ihē apandu my. Ame'ē ke tamūi ta pe ihē amujekwa aho. A'erehe a'ep ihē aho. Yman Tupā pe ihē aparaky axo. Apo ihē aparaky we rī. Myrandu katu ihē apandu pandu ame'ē riki ihēma'e parakyha ke. Ame'ē ke jaxer, aja tamūi ta ukwa, aja ihē aputar ym. (Ame'ē rehe: “Katu” aja tamūi ta pandu, ame'ē ke ihē aputar katu.) A'erehe tamūi ta pe ihē amujekwa aho.

³ Tit riki ihē namō ixo ame'ē ke a'e. Jundēu awa ym ame'ē ke a'e. Ngere awa ke a'e. “Mā peja ehe ihī ame'ē pিরer ke jupā” aja pandu ym awa ipe. (Ipirer jupā rahā, jundēu awa kotyhar te ke a'e aja mujekwa katu. Aja rahā, i'ar koty te we Tupā usak katu ehe, aja ukwaha naī.) ⁴ Pe, amō sawa'e ta ixo. A'eta pandu tipe: “Nde pিরer ke ejupā” aja Tit pe. A'eta te'e pandu a'eta juehe har: “Jesu rehe jajurujar katu. Pehē mu ke jande” aja riki. Pe, jande namō a'eta jy'ar uwyr. Jande rehe a'eta usak te'e uwyr. Kuja. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe ymanihar jundēu awa ta je'ēha rehe jahendu ym apo 'y. (A'erehe ipirer ke jajupā ym.) Ame'ē ke a'eta ukwa uwyr. “Ymanihar jundēu awa ta je'ēha rehe pehendū katu ta me'ē

te'e tī” aja pandu tipe. Ame'ē ke a'eta manga tipe. ⁵ A'eta pandu ame'ē ke rehe jahendu ym te 'y. Aja rahā, myrandu katu te ame'ē ke pehē pe japandu katu te we rī. (Ame'ē ke ymanihar jundēu awa je'ēha namō jamupara ym te.)

⁶ A'ep kapitā ta ixo, Jerusarē ok ta pe. (Myja me'ē sawa'e ta my. “Kapitā ta” aja me'ē ihē apandu. Kapitā rahā, katu ihē pe. Kapitā ym rahā, katu ihē pe tī. Ipy'a rehe Tupā usak katu. Aja amō rehe har a'e riki ukwa katu.) Ame'ē kapitā ta amō we myrandu katu rehe har mujekwa ym ihē pe. “Katu myrandu katu nde erepandu ame'ē ke nde” aja ihē pe a'eta pandu. ⁷ Kuja a'eta ukwa. Ihē riki jundēu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke apandu pandu. Ame'ē parakyha ke ihē pe Tupā me'ē, ame'ēja saka. Aja kapitā ta ukwa. Petu aja tī. A'e riki jundēu awa ta pe myrandu katu ke a'e pandu pandu. Ame'ē parakyha ke Tupā me'ē ipe tī. ⁸ Jundēu awa ta pe myrandu katu ke Petu pandu ixo rahā, pyrātāha ke Tupā muwyr ipe. Petu aja ihē pe tī. Jundēu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke ihē apandu axo rahā, pyrātāha ke ihē pe Tupā muwyr tī. (A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa katu.)

⁹ Tian riki Jesu kotyhar tama'e kapitā a'e. Petu aja tī. Juā aja tī. Jundēu awa aja ym ame'ē ta pe jō myrandu katu ke ihē riki apandu aho. Ame'ē parakyha ke Tupā me'ē ihē pe. Aja Petu ta ukwa katu. A'erehe ihē po ke a'eta pyhyk pyhyk katu ihē ngi. Manambe po ke aja tī. (Aja rahā, a'eta aja ihē tī. Manambe namō tī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke jande tī, aja ngā pe mujekwa. A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē tī, aja mujekwa katu.) Jande johu riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke

jande. Jande johu japandu jande jupe: “Petu ta jundéu awa ta pe Tupã je’ëha pandu pandu ta. Manambe namō Páu jundéu awa aja ym ame’ë ta pe pandu pandu ta” aja jande johu japandu jande jupe. Aja riki katu jande pe. ¹⁰ Kuja jō Petu ta putar katu. Jerusarē ok ta pe ma’e ke ima’e ym te ame’ë ta ixo. Jesu kotyhar ta ke ame’ë ta tĩ. Ame’ë ta rehe Manambe namō ihē apyrara asak katu, aja Petu ta putar. (Aja rahã, ame’ë ta pe ma’e ke jame’ë katu ta, aja jamujekwa.) Aja me’ë ihē ama’ema’e tar katu te hũ ihē tĩ.

Petu pe ihē aje’ë je’ë hũ

¹¹ Antioki ok ta pe Petu uwyr rahã, hetaha ta ruwa koty ihē aje’ë je’ë hũ ipe. Katu ym a’e ma’eha. (Amō jundéu awa aja ym ame’ë ta jande mu. Ame’ë ta ke Petu muka’u te’e. Katu ym aja.) A’erehe ihē aje’ë je’ë hũ ipe. (Kuja a’e ma’eha.) ¹² Petu ixo, ame’ë ok ta pe sawa’e ta ke Tian mondo. Jundéu awa ta ke mondo. Ame’ë ta uhyk ym rahã we jundéu awa aja ym ame’ë ta namō Petu ma’e ke u’u uĩ. Jurujar katu ame’ë ta ke a’eta. Imu ta ke a’eta tĩ. Ame’ë ta namō Petu u’u uĩ. Jundéu awa ke Petu. Pe, Tian mondo ame’ë ta uhyk rahã, jundéu awa aja ym ame’ë ta ke Petu hijar oho. A’eta namō ma’e ke u’u ym apo ‘y. Uhyk ame’ë ta ngi Petu kyje, jundéu awa ta ngi. Ame’ë ta jundéu awa aja ym ame’ë ta pírer ke jupã aja a’eta putar. (Aja rahã, jundéu awa ta kotyhar ta te ke a’eta tĩ, aja mujekwa katu. Aja rahã, i’ar koty te we Tupã usak katu ngã rehe, aja ukwaha naĩ.) Ame’ë ta ngi Petu kyje, a’erehe jundéu awa aja ym ame’ë ta ke a’e hijar. U’u ym ma’e ke apo ‘y. ¹³ A’e aja amō ta tĩ. Kyje tĩ. Jesu kotyhar ta ke a’eta tĩ. Ipirer jupã ame’ë ke putar ame’ë ta ngi a’eta kyje tĩ. A’erehe jundéu awa aja ym ame’ë ta namō u’u ym ‘y. Mã! Jete! Manambe aja tĩ. Kyje a’e

tĩ. ¹⁴ Pesarahã! Myrandu katu ke ukwa katu rahã, jetehar te ke ukwa katu. Aja Petu ta ixo ym. Ame’ë ke ihē akwa rahã, hetaha ta ruwa koty Petu pe ihē apandu:

—Nde riki jundéu awa ke. Jundéu awa aja ym ame’ë ta aja nde erexo ramō. A’eta namō upa katu te ma’e ke nde ere’u ereĩ. Jundéu awa ta aja ym. Upa ma’e ke u’u ym. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame’ë ta pe: “Mã peja jundéu awa ta aja pexo katu” aja ym epandu. Katu ym aja — aja Petu pe ihē aje’ë je’ë riki.

(Aja rahã, Petu aja Jesu mondo ame’ë ke ihē, aja amujekwa katu. A’erehe Petu pe ihē aje’ë je’ë katu ihē.)

Kirisutu rehe jurujar katu ame’ë ta ke Tupã muhã katu

¹⁵ Jete! Jande mõi pusu ngi jande ja’ar rahã, jundéu awa ta ke jande. Aja jaxo. Jundéu awa aja ym ame’ë ta aja ym jaxo. Ame’ë ta riki: “Ma’e ka’u te’eha ma’ema’eha ta ke” aja jundéu awa ta ukwaha. Ame’ë ta aja ym jaxo aja jakwa katu. ¹⁶ Jesu Kirisutu rehe amō jurujar katu rahã, Tupã pandu:

—Nde katu te. Ma’e nde ereka’u te’eha nde erema’eha nixói te nde pe — aja jurujar katu ame’ë pe Tupã pandu.

Aja jakwa katu. Moise je’ëha mujekwa ame’ë ke amō ma’ema’e rahã, kuja: “Nde katu te. Ma’e nde ereka’u te’eha nde erema’eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym, aja jande jakwa katu. Anĩ. Kuja jakwa katu tĩ. Jesu Kirisutu rehe jande ja-jurujar katu. A’erehe Tupã pandu:

—Kirisutu rehe pejurujar katu. A’erehe pehẽ katu te. Ma’e peka’u te’eha pema’eha nixói te pehẽ pe — aja jande pe Tupã pandu.

Jete! Moise je’ëha mujekwa aja amō ma’ema’e rahã: “Nde katu te. Ma’e nde ereka’u te’eha nde erema’eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym te ta. ¹⁷ Pesarahã!

Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. A'erehe Moise je'ēha rehe jahendu ym apo 'y. Ame'ē ke amō ta ukwa rahā, kuja pandu my: “Mā! Katu ym. Moise je'ēha rehe pehendu ym. A'erehe Kirisutu rehe pejurujar katu rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e we rī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e we rī” aja pandu naī. Aja rahā, Kirisutu pandu: “Mā peja peka'u te'eha ke pema'e” aja saka my? Anī te riki. Aja Kirisutu pandu ym te. ¹⁸ “Moise je'ēha rehe ehendu ym” aja ihē apandu kwe. Pe, apo: “Ame'ē rehe ehendu katu” aja ihē apandu rahā, ihē je'ēha mutambyk ym. Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e, aja ihē. Katu ym aja. A'erehe: “Moise je'ēha rehe ehendu katu” aja apandu ym te. ¹⁹ A'erehe Moise je'ēha rehe ihē ahendu ym te. Ihē amanō ame'ēja saka ihē axo. Aja rahā, ahendu ym te ehe. A'erehe apo Tupāma'e parakyha ke ihē ama'ema'e katu. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō rahā, inamō ihē ke ngā jukwa, ame'ēja saka riki. Ihē amanō, ame'ēja saka. ²⁰ Aja rahā, apo se ihē axo rahā, ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e ym. (Kirisutu putar ame'ē ke ihē ama'ema'e.) Kirisutu riki ihē py'a rehe ixo, a'erehe Kirisutu rehe ihē ahendu katu. A'erehe se ihē axo rahā, Tupā ra'yr rehe ihē tapijar te'e we ihē ajurujar katu axo. Ihē rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihē ma'e aka'u te'eha ama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e manō rahā, muhepy. ²¹ Kirisutu rehe amō jurujar katu rahā, Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja ipe. “Aja ym” aja ihē apandu ym te. Pesarahā! Moise je'ēha rehe amō hendu katu rahā:

“Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā pandu ta tipe rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu te'e manō, ame'ēja saka. Jaxer tī, ame'ēja saka tī.

3

Moise je'ēha rehe pehendu ym ta me'ē te'e

¹ Ngara ywy pe har ta! Mā! Pehē riki peka'u te'e pehē! Pehē ke amō muka'u te'e riki. Katu ym aja. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu Kirisutu manō. Ame'ē ke pehē pe jamujekwa katu te riki. Pehē ruwa koty jamujekwa katu te pehē pe. ² Pehē pe ihē apandu ta. Moise je'ēha rehe pehendu katu rahā, pehē py'a rehe I'ā ke Tupā muwyr my? Anī. Aja ym. Kuja riki. Myrandu katu ke pehendu rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu. Arahā riki I'ā ke Tupā muwyr pehē py'a rehe. ³ Mā! Peka'u te'e pexo rahā, katu ym. Yman Kirisutu rehe pejurujar katu rahā, I'ā ke pehē py'a rehe Tupā muwyr. Ame'ē pyrātāha namō pexo kwe rī. Anī. Apo pehēma'e pyrātāha namō jō pexo katu ta, aja pekwa. Katu ym aja. ⁴ Mā! Kirisutu rehe pejurujar katu rahā, pehē ke amō ta mupyrara riki. Ame'ē ke mupitu te'e pehē ke my? Anī. Pehē py'a ke mātā riki. ⁵ Pehē py'a rehe I'ā ke Tupā muwyr rahā, pehē pyter pe pyrātāha namō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Moise je'ēha rehe pehendu katu, a'erehe aja me'ē katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu my? Anī. Aja ym. Kuja riki. Myrandu katu rehe pehendu rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe ma'e katu ame'ē ke Tupā ma'ema'e katu.

Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu

⁶ Amarā rehe har pekwa pekwa pexo. Ehe har Tupā paper rehe

panduha ihĩ. Kuja. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe ehe har Tupã pandu:

—A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe — aja Amarã rehe har pandu.

⁷ A'erehe Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta riki Amarã rainõ te, ame'ẽja saka. Aja mã peja pekwa katu pexo. ⁸ Yman Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Ma'e ke uhyk ym rĩ, ame'ẽ ke a'e mujekwa katu. Kuja. Tupã rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ta, a'erehe Tupã pandu ta:

—Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe — aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe har Tupã pandu ta.

Ame'ẽ ke uhyk ym rĩ. Pe, Tupã je'ẽha rehe amõ mujekwa. A'erehe myrandu katu ke Amarã pe Tupã pandu, ame'ẽ ke amõ mupinim. Kuja Tupã pandu Amarã pe:

—Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe nde erejurujar katu. A'erehe upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe ihẽ asak katu ta — aja Amarã pe Tupã pandu.

(“Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta” aja pandu rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta tĩ. Jundéu awa ta aja tĩ. Upa katu te riki, aja mujekwa katu.) ⁹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe upa ma'e ke Tupã me'ẽ me'ẽ katu ipe. Amarã aja amõ ta tĩ. Upa Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu ta tĩ. Amarã aja a'eta rehe Tupã usak katu ta tĩ.

Jandema'e pyrãtãha namõ jaxo rahã, japyrara jaxo

¹⁰ Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ:

“Upa katu te Moise mupinim ame'ẽ ke rehe aja te'eha amõ hendu ym rahã, mã peja a'e ke Tupã mupyrara” aja panduha ihĩ.

A'erehe Moise je'ẽha rehe amõ ta hendu katu. Aja a'eta ixo. (Marã ka ym upa katu te hendu katuha ehe.) Aja rahã Tupã mupyrara ta ame'ẽ ta ke a'eta. ¹¹ Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã, marã ka ym Tupã panduha ehe har: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Aja Tupã je'ẽha rehe panduha mujekwa katu jande pe. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Tupã rehe amõ jurujar katu, a'erehe Tupã pandu ehe har: ‘A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe’ aja ehe har Tupã pandu. Aja rahã, ame'ẽ riki uhã te hũ ta.”

¹² Tupã koty katu aja pexo ta tipe, a'erehe Moise je'ẽha rehe pehendu katu. Aja rahã, Tupã rehe pejurujar ym ta me'ẽ te'e. Moise je'ẽha mujekwa, aja pema'ema'e ta me'ẽ te'e jõ. Aja rahã, kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Moise je'ẽha mujekwa, aja me'ẽ upa katu te amõ ma'ema'e rahã, a'e ixo katu te hũ ta” aja panduha ihĩ. (Anĩ. Upa katu te ma'ema'e ame'ẽ ta nixói te.)

¹³ Pesarahã! Upa katu te Moise je'ẽha rehe amõ hendu ym rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ ngi jande ke Kirisutu muhem, ame'ẽja saka. A'e manõ rahã, upa katu te mupyraraha rehe muhepy. Jande ke Tupã mupyrara ta tipe rahã, Kirisutu ke a'e mupyrara. A'erehe Tupã mupyraraha ngi jande ke Kirisutu muhem, ame'ẽja saka. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Tupã mupyrara ame'ẽ ke myra rehe emuxiko e'am” aja panduha ihĩ.

¹⁴ Kirisutu ke Tupã mupyrara. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu. Amarã pe Tupã pandu katu. “Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe upa

kome'ë ywy keruhû pe har ta rehe ihê asak katu ta" aja Amarã pe. Aja jundéu awa aja ym ame'ë ta rehe Tupã usak katu tĩ. Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe a'eta rehe Tupã usak katu tĩ. Aja jande tĩ. Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu, a'erehe jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Tupã manga katu, aja a'e muwyr.

Tupã manga katu ame'ë rehe har

¹⁵ Ihê mu ta! Pehê pe ihê apandu ta. Apo amõ ta ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har ihê amujekwa ta pehê pe. Kuja. Ma'e ke rehe mokõi sawa'e ta manga katu a'eta jupe. Pe, ame'ë je'ëha ke paper rehe mupinim katu rahã, marã ka ym ame'ë je'ëha ke amõ mukanĩha. Amõ we ma'e ke mupinim ym te ehe tĩ. Muruwak ym te je'ëha ke tĩ. Juja katu te ixo.

¹⁶ Aja Tupã manga katu ame'ë ke tĩ. Muruwak ym te je'ëha ke tĩ. Amarã pe ma'e ke Tupã manga katu. Hainõ pe aja tĩ. Pesarahã! "Hainõ ta pe" aja ym pandu. "Hainõ ta" aja pandu rahã, heta ame'ë ta riki. Anĩ. Kuja pandu: "Ne rainõ pe." Aja rahã, peteihar jõ aja jakwa katu. Ame'ë: "Ne rainõ" aja pandu rahã: "Kirisutu ke a'e."

¹⁷ Kuja ihê apandu. Tupã manga katu ame'ë ke a'e mupinim, ame'ëja saka. Pe, manga katu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta. (Aja rahã, muruwak ym te je'ëha ke.) Ame'ë Amarã pe manga katuha raikwer koty Moise je'ëha uhyk. Kuja, kwa turu sê tu i tirĩ ta (430) warahy 'ar aha oho rahã, Moise je'ëha uhyk. Ame'ë ke Amarã pe manga katu ame'ë ke marã ka ym mukanĩha. Tupã manga katu ame'ë ke marã ka ym mukanĩha. ¹⁸ Moise je'ëha rehe hendu katu ame'ë pe uhãha Tupã me'ë rahã, Amarã pe Tupã manga katu, ame'ë ke mukanim ta tipe riki. Aja ym riki. Mukanim ym te. Kuja riki. Uhãha ke Amarã pe Tupã me'ë ta, aja a'e manga katu.

Tupã manga katu a'erehe me'ë ipe. Muruwak ym te je'ëha ke.

Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ke, ame'ë ke Moise je'ëha mujekwa

¹⁹ (Amarã pe manga katu, ame'ë ke mukanim ym.) Aja rahã, ma'erehe Moise je'ëha uhyk my? Kuja riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke my? Ame'ë ke Moise je'ëha mujekwa. A'erehe ame'ë uhyk. Amarã rainõ uhyk ym rahã we, Moise je'ëha rehe amõ hendu katu ta me'ë te'e. Amarã rainõ uhyk rahã, Moise je'ëha upa. Amarã rainõ riki Kirisutu. A'erehe Kirisutu uhyk rahã, Moise je'ëha upa. A'e pe ma'e ke Tupã pandu katu. Je'ëha ke jundéu awa ta pe Tupã muwyr rahã, Tupã je'ëha rahoha ta riki muwyr. Pe, amõ riki mupinim. Moise riki mupinim, a'erehe: "Moise je'ëha" aja japandu. ²⁰ Amarã pe pandu rahã, anĩ. Ma'e katu ame'ë ke Tupã pandu ipe rahã, a'e jõ riki pandu ipe. Je'ëha rahoha ta ke muwyr ym. Amõ sawa'e ke muwyr ym tĩ. Tupã jõ je'ëha muwyr ipe, Amarã pe.

Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta jõ Tupã muhã katu

²¹ Amarã pe Tupã manga katu ame'ë ke Moise je'ëha mukanim my? Anĩ. Aja ym te riki. Moise je'ëha ke Tupã muwyr. Ame'ë rehe hendu katu ame'ë pe: "Nde ke ihê amuhã katu ta" aja Tupã pandu ta tipe rahã, Moise je'ëha rehe upa katu te hendu katu ta me'ë te'e. Ame'ë ta pe Tupã pandu ta tipe: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. ²² Aja ym riki. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. "Upa kome'ë ywy keruhû pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e riki. Marã ka ym hijariha ingi." Aja rahã, kuja jõ katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu, ame'ë ta pe uhãha ke Tupã me'ë katu. "Jurujar katu ame'ë ta pe uhãha ke ihê ame'ë ta" aja Tupã

manga katu. Ame'ë ke Tupã me'ë katu ngã pe.

²³ Kirisutu rehe jajurujar ym rahã we, Moise je'ëha rehe jahendu katu. (Aja rahã: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja Tupã pandu, aja jakwaha naĩ.) Amõ kotyhar jakwa ym. A'erehe jande ke kynda, ame'ëja saka. "Kirisutu rehe pejurujar katu" aja jande pe Tupã mujekwa ym rahã we, Moise je'ëha rehe jahendu katu jaxo. ²⁴ (Arahã ta'yn ta aja saka jande.) A'erehe Moise je'ëha riki jande ke mutiha ame'ë ke, ame'ëja saka. Ame'ë riki Kirisutu uwyr ym rahã we, jande mu'eha aja saka tĩ. "Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke" ame'ë ke mu'e. (Aja rahã: "Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym" aja mu'e tĩ.) Pe, Kirisutu uwyr rahã, jande jajurujar katu ehe. (A'erehe jaka'u te'eha jama'ema'eha ke a'e mukanim.) Aja rahã, Tupã pandu: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja pandu. ²⁵ Apo Kirisutu rehe jajurujar katu 'y. Ame'ë angaha ke rehe uhyk katu te apo 'y. A'erehe jande mu'eha aja jande ke mutiha ym ta rĩ. A'erehe Moise je'ëha rehe jahendu ym ta me'ë te'e apo 'y.

Kirisutu kotyhar ta peteïhar aja ixo

²⁶ Jesu Kirisutu rehe pehë johu pejurujar katu, a'erehe Tupã ra'yr ta ke pehë. Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe Tupã ra'yr ta pehë tĩ. ²⁷ Y pe pehë ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë aja pemujekwa ngã pe. Aja rahã, Kirisutu aja pehë tĩ. Kirisutu katu te aja pehë tĩ. ²⁸ A'erehe amõ ta amõ koty koty ym Tupã pe. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta upa juja katu te ipe. Amõ jundéu awa ta ke. Amõ jundéu awa aja ym ame'ë ta ke, aja ym ipe. Upa juja katu te ipe. Amõ paraky te'e ame'ë ke a'e. Amõ awa

jar ame'ë ke a'e, aja ym ipe tĩ. Upa juja katu te ipe. Amõ sawa'e ke, amõ kũjã ke, aja ym ipe. Upa juja katu te ipe. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe upa juja katu te ipe. A'erehe upa pehë riki peteïhar aja pexo. ²⁹ Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe Amarã rainõ ta ke pehë, aja pexo. Aja rahã, yman ma'e ke Tupã manga katu ame'ë ke pehë pe a'e me'ë ta apo 'y. Pehë ruhãha ke a'e me'ë ta.

4

Moise je'ëha ke Tupã mukanim

¹ Amõ we ihë apandu ta. Ipáima'e ke ta'yr pyhyk ta. Sawa'e rahã, pyhyk ta. Sawa'e ym rahã we, miasu aja a'e ixo. Upa ipáima'e ima'e ke tipe. ² Ta'yr sawa'e ym rahã we, amõ sawa'e ta usak katu ehe. Mutiha ame'ë ta ke a'eta. Ta'yrma'e ke rehe sawa'e ta usak usak katu. Ta'yr namõ a'eta ma'ema'e katu. Sawa'e ta pe ipái pandu: "Ihë ra'yr sawa'e rahã, ihëma'e ke pehë peme'ë katu ipe" aja. Ame'ë angaha rehe uhyk ym rahã we, sawa'e ta riki ta'yrma'e ke rehe usak usak katu ixo.

³ Aja jande tĩ. Yman sawa'e ym jande tĩ. Aja rahã Tupã rehe har jakwa ym rĩ. Arahã Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mu'e, ame'ë ke jande jama'ema'e jaxo. Miasu aja jande tĩ. ⁴ Pe, Tupã putar, ame'ë angaha ke rehe uhyk katu rahã, Ta'yr ke Tupã muwyr 'y. Sehar kũjã pusu ngi a'e u'ar. Moise je'ëha rehe a'e hendu katu, aja a'e ixo. ⁵ Aja rahã, amõ Moise je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta ke a'e muhem, ame'ëja saka. Moise je'ëha hendu katuha ngi muhem. Aja rahã, jande ke ta'yr ta aja Tupã muruwak. (Sawa'e ta aja jande jaxo apo 'y. A'erehe Moise je'ëha rehe jahendu ym ta me'ë te'e apo 'y.)

⁶ Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, ta'yr ta ke jande, aja jande pe a'e mujekwa. Pe,

jande py'a rehe ihĩ rahã, I'ã pandu: "Papa! Jande pái keruhũ!" aja. ⁷ A'erehe miasu ta ym pexo apo 'y. Ta'yr ta ke pehẽ. Aja rahã, ta'yr ta pe upa ima'e ke Tupã me'ẽ me'ẽ katu, aja pehẽ pe a'e me'ẽ me'ẽ katu ta tĩ.

Ngara ywy pe har ta! Pehẽ rehe ihẽ ajumupyai

⁸ Yman Tupã rehe har pekwa ym te pexo. A'erehe ma'e ke tupã ta aja pekwa pehẽ jupe naĩ. Ame'ẽ ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã te ym. ⁹ Apo anĩ. Tupã te rehe har pekwa katu 'y. Anĩ. Kuja ihẽ apandu ta my. Pehẽ rehe har Tupã riki ukwa katu. Apo ma'erehe jundéu awa ramũi ta mu'e ame'ẽ ke rehe pejywyr my? Katu ym aja. Ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke jaxer riki. Awa ke ame'ẽ mu'e ame'ẽ ke muhã ym riki. Ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke pema'ema'e tar katu my tĩ? Anĩ. Katu ym aja.

¹⁰ Kuja hamũi ta mu'eha rehe pekwa pekwa pexo. Amõ weraha rehe har pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ weraha riki katu te ame'ẽ ke aja pekwa pekwa pexo naĩ. Ma'e jahy rehe har aja tĩ. Katu te ame'ẽ ke aja pekwa pekwa pexo naĩ tĩ. Amõ aman ndy'ar rehe har aja tĩ. Amõ warahy 'ar rehe har aja tĩ. I'ar koty te we katu te ame'ẽ ke aja pekwa pekwa pexo naĩ tĩ. Aja pekwa rahã, Tupã ke pemuhury, aja pekwa pehẽ jupe naĩ. Katu ym aja. ¹¹ Amõ koty pemuruwak ta, aja pehẽ rehe ihẽ ajumupyai axo. Pehẽ ke ihẽ amu'e mu'e hũ. (Jetehtar te ke ihẽ amu'e pehẽ pe.) Ame'ẽ ke pemukanim nahã my. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amu'e ym te, ame'ẽja saka. Upa kanim, ame'ẽja saka. Katu ym aja.

¹² Ihẽ mu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu katu. Mã peja ihẽ aja pexo tĩ. (Ihẽ aja Moise je'ẽha rehe pehendú ym ta me'ẽ te'e tĩ.) Pesarahã! Yman Moise je'ẽha rehe pehendú ym te.

Amõ awa ta ke pehẽ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke pehẽ, a'erehe Moise je'ẽha rehe pehendú ym te arahã. A'erehe pehẽ aja ihẽ axo apo tĩ. Moise je'ẽha rehe ahendu ym aja axo apo tĩ. Arahã ihẽ rehe pehẽ rury katu pexo. (Apo ihẽ rehe pehẽ rury my?)

¹³ Pehẽ rehe ihẽ ahyk py rahã, ihẽ ahy axo. A'erehe pehẽ namõ ihẽ apyta. Arahã, myrandu katu ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ rehe pekwa pekwa pexo. ¹⁴ Ihẽ ahy axo, a'erehe ihẽ ke Tupã mupyrra aja pekwa naĩ. A'erehe ihẽ ngi pekyje riki. Anĩ. "Páu jaxer. Japutar ym" aja ym pepandu. Tupã je'ẽha rahoha po aja ihẽ po ke pepyhyk pyhyk katu ihẽ ngi tĩ. Aja: "Páu katu" aja pekwa. Jesu Kirisutu po aja ihẽ po ke pepyhyk pyhyk katu ihẽ ngi tĩ. Aja: "Páu katu" aja pekwa. Ihẽ rehe pehẽ rury katu. ¹⁵ Pehẽ rury katu te pexo kwe! Arahã pehẽ reha ke pejo'ok ta tipe. Pe, ame'ẽ ke ihẽ pe peme'ẽ ta tipe. (Aja rahã, pehẽma'e katu te hũ ame'ẽ ke ihẽ pe peme'ẽ ta tipe.) Mã! Apo amõ koty pemuruwak riki. ¹⁶ Jetehtar te ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Moise je'ẽha rehe pehendú ym ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ jetehtar te ke apandu pehẽ pe. A'erehe ihẽ riki pehẽ ruwajan aja amõ ta ukwa my? Anĩ. Aja ym ihẽ.

¹⁷ Ixotyhar ta aja pehẽ ke amõ ta muruwak tar katu. Muka'u te'e ame'ẽ ta ke a'eta. Anĩ. A'eta ma'ema'e ame'ẽ ke katu ym pehẽ pe. Jetehtar te ihẽ amu'e, ame'ẽ ngi pehẽ ke a'eta muhem aja jõ a'eta putar. Aja rahã, ame'ẽ ta aja pejumu'e ta tĩ, aja a'eta putar. Katu ym aja. ¹⁸ Pehẽ rehe a'eta hury katu rahã, katu riki. Pe, jetehtar te ke ame'ẽ ta mu'e tar katu rahã, katu tiki tĩ. Pe, ame'ẽ ta rehe pehẽ rury katu rahã, katu tiki tĩ. Aja te'e ihẽ rehe tĩ. Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, ihẽ rehe pehẽ rury katu rahã, katu tiki tĩ. Pehẽ namõ ihẽ axo ym rahã,

ihē rehe pehē rury katu rahā, katu tiki tī.

¹⁹ Ihē ra'yr ta aja pehē! Pehē rehe ihē apy'a katu ame'ē ta ke pehē! Imembyr imāi ngi u'ar rahā, ahy ipe. Ame'ēja saka ihē pe tī. Kirisutu ukwa katu aja pekwa ym rahā we, pehē rehe ihē ajumupyai. Ahy ihē pe, ame'ēja saka ihē axo, a'erehe pehē rehe ihē ajumupyai. ²⁰ Mā! Apo pehē namō ihē axo tar katu. Aja rahā amō koty ihē je'ēha ihē amuruwak ta tipe. Apo pehē pe hātā panduha ihē amupinim aī. Pehē namō ihē axo rahā, wewe katu ihē apandu ta tipe. (Kirisutu ukwa katuha ngi amō koty pehē py'a pemuruwak my.) Ame'ē rehe ajumupyai tī.

Paraky te'e ame'ē rehe har. Anga rehe har tī. Sar rehe har tī.

²¹ Mā! Moise je'ēha rehe hendu tar katu me'ē ta! Pesarahā! Pehē pe ihē apandu. Moise je'ēha rehe pehendu tar katu rahā, ame'ē riki mujekwa ta pehē juehe har. “Katu ym pehē” aja mujekwa ta. ²² Kuja panduha ihī:

“Mokōi ta'yr ta Amarā pe. Peteī riki kūjā paraky te'e ame'ē membyr ke. Kūjā paraky te'e ame'ē rer: ‘Anga.’ Amō ta'yr riki hakehar te membyr ke. Hakehar te rer: ‘Sar.’”

²³ Kūjā paraky te'e ame'ē ke pe Amarā ta'yr. Hakehar te pe ta'yr tī. Tupā riki manga katu: “Nde rakehar imembyr ta” aja Tupā manga katu Amarā pe. A'erehe hakehar pe Amarā ta'yr. ²⁴⁻²⁵ Ame'ē mokōi kūjā ta kuja mujekwa ngā pe. Mokōi kūjā ta riki mokōi je'ēha, ame'ēja saka. Peteī je'ēha ywy'ā keruhū ngi uwyr. Ywy'ā keruhū rer Sināi. A'ep Moise pe je'ēha ke Tupā muwyr. “Angama'e ywy'ā keruhū” aja ngā pandu. Ame'ē ke Ara ywy pe ihī. Pe, paraky te'e ame'ē ta aja ixo. Ame'ē ta riki Anga membyr ta aja saka. Moise je'ēha rehe hendu katu, a'erehe paraky

te'e me'ē aja saka. Amō we tī. Se Jerusarē ok ta ihī. Ame'ē riki Anga aja saka tī. Pe, ame'ē ok ta pe har ta paraky te'e ame'ē ta aja saka tī. Moise je'ēha rehe hendu katu, a'erehe aja tī. Paraky te'e ame'ē ta aja saka tī.

²⁶ Pe, amō Jerusarē ok ta ihī. Ywa pe har ke ame'ē. Ame'ē pe har ta paraky te'e aja ym te ixo. A'erehe ame'ē ok ta riki jande māi te aja saka. Sar aja saka. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ame'ē ok ta pe har ta aja saka. Sar membyr aja saka. Paraky te'e aja ym te. ²⁷ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Kūjā imembyr ym te ame'ē ke mā peja nde rury katu te exo.

Imembyr u'ar rahā, ahy ipe. Aja ukwa ym ame'ē ke mā peja nde rury katuha namō nde ejixi'u exo. Mā peja nde rury katuha namō epukái exo.

Ixawa'e namō ixo, ame'ē 'ar koty te we ixawa'e hijar ame'ē imembyr ta.

A'erehe mā peja nde rury katuha namō epukái exo” aja Isai mupinim. (Aja rahā, ywa pe har Jerusarē ok ta pe heta te hū Tupā kotyhar ta ixo ta. Ywy pe har Jerusarē ok ta 'ar koty te we heta te hū ixo ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Ngara ywy pe har ta! Ihē mu ta! Pesarahā! Isak u'ariha rehe har Tupā manga katu. A'e je'ēha rupi a'e u'ar. Isak aja pehē tī. Tupā manga katu, a'erehe ta'yr ta ke pehē tī. A'e je'ēha rupi aja saka. ²⁹ Yman kūjā pe Amarā ta'yr. Anga membyr ke. Ame'ē riki imu ke mupyrara ixo. Isak ke mupyrara. Isak ke Tupā'ā muhem, ame'ēja saka. A'e ke Anga membyr mupyrara ixo. Aja apo tī. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta mupyrara ixo tī. Isak ke Anga membyr mupyrara, ame'ēja saka.

³⁰ Pe, kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Hakehar te membyr riki ipáima'e ke pyhyk ta. A'e ke aja kūjā paraky te'e ame'ē membyr pyhyk ym ta tī.

A'erehe imembyr namō kūjā paraky te'e ame'ē ke emujan emondo” aja panduha ihī.

³¹ A'erehe pehē pekwa katu pexo apo. Ihē mu ta! Pesarahā! Jande riki kūjā paraky te'e ame'ē membyr ta aja ym te jaxo. (Aja rahā Moise je'ēha rehe jahendu ym ame'ē ta ke jande.) Jande riki hakehar te membyr ta aja jaxo. (Aja rahā, Kirisutu rehe jajurujar katu ame'ē ta ke jande.)

5

Moise je'ēha rehe hendu katu ha ngi jande ke Kirisutu muhem

¹ Jande riki Kirisutu muhem ame'ē ta ke jande! Moise je'ēha rehe amō hendu katu, ame'ē ke ngi jande ke Kirisutu muhem. A'erehe aja pexo katu! Pejywyr ym ehe. Moise je'ēha rehe pehendu ym we tī. Mu'eharan ta mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym tī.

² Ihē Páu. Pesarahā! Pehē pe ihē apandu katu. Pehē pিরer ke amō jupā rahā, jundéu awa ta kotyhar ta te ke pehē, a'erehe pehē rehe Tupā usak katu aja pekwaha naī. Aja rahā, Kirisutu jō riki pehē ke muhā ym ta, aja pekwaha naī. Katu ym aja. A'e jō a'ewan ym aja pekwaha naī tī. Katu ym aja. ³ Ihē apandu we rī. Amō ipirer ke jupā, ame'ē ke amō putar. Apandu katu ipe tī. Ipirer ke jupā rahā, upa katu te Moise je'ēha rehe a'e hendu katu ta me'ē te'e. ⁴ Pehē ngi har amō ta Moise je'ēha rehe hendu katu. Aja rahā: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu ta, aja ame'ē ta ukwaha naī. Aja rahā, Kirisutu ke a'eta hijar oho, ame'ēja saka. A'eta rehe Tupā ipy'a katu, ame'ē

ke putar ym, aja pandu. ⁵ Jande riki amō kotyhar. “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu ta jande pe. Ame'ē angaha rehe jaharō katu jaxo. Jande jajurujar katu ehe tī, a'erehe jande pe pyrātāha ke Tupā'ā muwyr. Ame'ē namō jaharō katu jaxo. ⁶ Kirisutu namō jande juehe katu jande jaxo rahā, amō ipirer jupā ame'ē ke rehe har Kirisutu ukwa ym. Ipirer ke amō jupā rahā, ame'ē rehe a'e usak ym. Ipirer ke amō jupā ym rahā, ame'ē rehe a'e usak ym tī. Juja katu te ipe. Kuja jō katu. Kirisutu rehe amō jurujar katu. A'erehe amō ta rehe amō ipy'a katu.

⁷⁻⁸ Jetehar rehe pehendu katu pexo kwe! Katu tiki arahā. Mā! Awa ame'ē ke pehē ngi mukanim my? Katu ym aja! Myja jetehar te ngi pehē py'a ke amō koty muruwak my? Tupā riki aja ym. A'e riki pehē pe pandu ame'ē ke a'e: “Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu. ⁹ Kuja amō panduha ihī:

“Mbeju ke mupururuk rahā, ta'yr te mi mupururukiha ke amō moī katu” aja.

(Ame'ēja ta'yr mi te'eha rehe pejurujar katu rahā, pehē johu peka'u te'e ta. Katu ym aja.)

¹⁰ Jandema'e sawa'e te namō jande juehe katu jande jaxo. A'erehe amō koty mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym ta, aja ihē akwa katu. A'erehe pehē rehe ihē ajurujar katu. Pe, pehē ke muka'u te'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Awa muka'u te'e my? Akwa ym ihē. A'e ke Tupā mupyrara ta, ame'ē ke jō akwa katu.

¹¹ Ngara wyy pe har ta! Ihē mu aja pehē! Ihē juehe har apandu ta apo 'y. “Pehē pিরer ke pejupā ta me'ē te'e” aja ihē apandu rahā, ma'erehe: “Páu katu ym” aja ihē rehe har jundéu awa ta pandu

my? (Anī. “Pehē pirer pejupā” aja apandu ym te riki.) Aja me’ē ihē apandu rahā, Kirisutu rehe har ihē apandu rahā, amuparahy ym ta jundēu awa ta ke. “Myra ngā mu-pia ame’ē ke rehe Kirisutu manō. Aja ngā ke Tupā muhā katu” ame’ē panduha muparahy ym ta amō ta ke. Pesarahā! “Pehē pirer ke pe-jupā ta me’ē te’e” aja ihē apandu ym te riki a’erehe: “Pāu katu ym” aja ihē rehe har amō ta pandu naī. ¹² Pehē ke muka’u te’e ame’ē ta upa kanim oho rahā, katu tiki. Aja ihē aputar. (Ipirer ke ta’yr mi jupā.) Mā! Wetep mondok rahā, katu tiki. (Aja rahā, pehē ke upa muka’u te’e ame’ē ta hijar ta oho.)

Pehē mu ta rehe pepy’a katu

¹³ Ihē mu ta! Pehē rehe har ihē apandu ta apo ’y. “Thē koty-har ta aja pemuruwak” aja Tupā pandu pehē pe. A’erehe ixotyhar ta ke pehē. A’erehe pehē koty mu’eharan ta ixo. Ame’ē ta putar ame’ē ke pema’ema’e ym apo ’y. A’erehe: “Upa katu te ma’e ke japutar ame’ē ke jama’ema’e katu” aja mā peja ym pekwa pekwa pexo. Aja pexo kwe. Anī. Kuja katu tiki. Amō ta rehe pehē pepy’a katu, a’erehe ame’ē ta rehe ma’e katu ame’ē ke pema’ema’e katu. ¹⁴ Upa katu te Moise je’ēha riki kuja pe-teīhar aja je’ēha riki. Kuja:

“Nde juehe nde erepy’a katu, aja amō ta rehe nde erepy’a katu tī” aja je’ēha ihī. (Aja jama’e rahā, upa katu te Moise je’ēha rehe jahendu katu, ame’ēja saka.)

¹⁵ Pesarahā! Amō ta rehe pepy’a ym pexo rahā, so’o jarō aja reparahy pehē juehe pexo. Aja rahā, upa pehē juehe pejumumba ta aja saka. Aja rahā, pehē juehe katuha ke pehijar ta. Pehē juehe pejumahy pehē pexo rahā, aja tī. Pehē juehe katuha ke pehijar ta tī. Katu ym aja.

Ma’e ke Tupā’ā putar ame’ē ke pema’ema’e katu

¹⁶ Kuja pehē pe ihē apandu katu: “Pehē py’a pe ma’e ke Tupā’ā mujekwa aja mā peja pema’ema’e katu.” Aja rahā, ma’e peka’u te’eha ke pema’ema’e tar ym pexo. ¹⁷ Jande atu jama’ema’e tar katu ame’ē ke Tupā’ā ma’ema’e tar ym. Pe, Tupā’ā ma’ema’e tar katu ame’ē ke jande atu jama’ema’e tar ym tī. Aja rahā, Tupā’ā namō jande ruwajan ta aja jaxo, a’erehe a’e putar ame’ē ke jama’ema’e ym. (A’erehe Tupā’ā putar ame’ē ke jama’ema’e ta me’ē te’e.) ¹⁸ Pehē py’a rehe ma’e ke Tupā’ā mujekwa, ame’ē ke pema’ema’e rahā, Moise je’ēha rehe pehendu ym ta me’ē te’e.

¹⁹ Ma’e jaka’u te’eha ke jama’ema’e tar katu, ame’ē ke jakwa katu. Kuja riki. Amō kūjā rehe ka’u te’e. Amō sawa’e rehe ka’u te’e tī. Ka’u te’e hū tī. Aja amō usak rahā, huxī hū. Ame’ē ke ma’ema’e tī. ²⁰ Ma’e’ā riki tupā aja amō ukwaha jupe naī. Ame’ē ke rehe ipy’a ke amō moī moī katu. Katu ym aja. Pajema’e ukwaha ke ma’ema’e tī. Katu ym tī. Ehe katu ame’ē ke te’e huwajan wan uwak oho. Pe, jumai mai tī. Amō rehe jyty’ym tī. Parahy oho tī. “Apo ihē py kī” ame’ē ke jō putar katu tī. Katu ym aja. Amō koty koty jy’ar oho tī. Amō koty koty ukwaha oho tī. ²¹ Ma’e ke amō pyhyk rahā, amō parahy ehe. Katu ym aja. Kawī ngi ka’u ka’u tī. Amō ta ’ar koty te we kawī ke u’u tar katu tī. Upa aja me’ē ma’e ka’u te’eha ke amō ta ma’ema’e tī. Katu ym aja. Yman pehē pe ihē pandu. Aja apo ihē apandu pehē pe tī. Upa aja me’ē ma’e ka’u te’eha ke amō ma’ema’e rahā, Tupā ixo ame’ē pe oho ym te ta awa. (A’erehe upa ame’ē ma’e peka’u te’eha ke pema’e ym.)

²² Pesarahā! Kuja pexo. Amō py’a pe ma’e ke Tupā’ā mujekwa,

ame'ë ke amō ma'ema'e. Kuja. Amō ta rehe amō ipy'a katu. Tupā rehe hury katu tī. Amō ta namō juehe katu a'e ixo tī. Ipy'ahu ixo tī. Amō rehe parahy ym tī. Amō ta rehe kyty'ÿ ym tī. Ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e tī. Ma'e manga katu ame'ë ke ma'ema'e katu tī. ²³ "Ihē riki sawa'e te" aja juehe har ukwa ym te awa. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e tar katu rahā, ame'ë ngi putu'u. Upa aja ma'ema'e rahā: "Nde katu ym" aja je'ëha nixói ta ipe. ²⁴ Jesu Kirisutu kotyhar ta riki ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katu ame'ë ke hijar tī. Aja ma'ema'e tar katu ame'ë ke jukwa, ame'ëja saka. (Aja rahā, jama'ema'e tar ym.) ²⁵ Jande ruhāha ke jande pe Tupā'ā me'ë. Aja rahā, japandu ipe: "Nde eremujekwa ame'ë ke jama'ema'e katu ta" aja. ²⁶ "Ihē riki sawa'e te" aja ym jaxo ta me'ë te'e. Mā peja jande juehe jajumuparahy ym. Mā peja jande juehe jajyty'ym.

6

Pesak katu pehē juehe

¹ Ihē mu ta! Pehē pe ihē apandu katu. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, amō ta usak ehe. Aja rahā, pehē ngi har amō ta pandu oho ipe. Pe, mukatu. "Mā peja ym" aja ipe. Kuja ame'ë ta pandu oho. Tupā'ā rehe hendu katu ixo, ame'ë ta jō pandu oho ipe. Wewe katu pandu ipe. Pehē atu pesak katu pehē juehe tī. (Aja rahā, ame'ë ke aja pehē atu ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar ym tī.) ² Ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'e. A'erehe a'eta pyai te hū. Aja rahā, a'eta namō pehē juehe pejupyai pexo tī. Ame'ë ta ke pemuhury peho tī. Ma'e puhýi ame'ë ke a'eta namō pehupir katu, ame'ëja saka. Aja rahā, Kirisutu pandu: "Amō ta rehe pepy'a katu" ame'ë ke rehe pehendu katu. ³ "Aja ym ta ihē. Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e ym ame'ë ke ihē" aja

amō pandu rahā, juehe har katu te ame'ë ke a'e aja ukwaha jupe naī. Aja rahā, juehe a'e jumuka'u te'e a'e ixo. Katu ym aja. ⁴ Mā peja ima'e ma'eha pame katu te amō ta ukwa ukwa ixo. Katu my? Katu ym my? Katu rahā, katu ame'ë ke a'e ma'ema'e, aja a'e ukwa katu. Hury katu ta ixo. Aja rahā, amō ta ma'eha namō ima'e ma'eha ke manga ym ta. Awama'e riki i'ar koty te we katuha my? Aja manga ym ta. ⁵ Jete! Ima'e ma'ema'eha rehe har Tupā pe jō mujekwa ta me'ë te'e.

⁶ Tupā je'ëha rehe panduha ihī, ame'ë ke amō ta pe amō mu'e ixo. Aja rahā, mu'e ixo ame'ë pe upa ma'e ke jumu'eha ta kyty'ÿ ym rahā, katu tiki. (Aja rahā, mu'eha pe ma'e ke jumu'eha ta me'ë katu ta.)

Mā peja katu ame'ë ke jama'ema'e katu

⁷ Mā peja pehē atu pejumuka'u te'e ym pexo! Tupā ke muka'u te'e ym te awa! (Myja me'ë amō ma'ema'e, ame'ë ke Tupā ukwa katu. A'erehe a'e ke muka'u te'e ym te awa.) Ma'e raī amō jytym rahā, ame'ë ke uhem. ⁸ Aja amō tī. Ma'e katu ym ame'ë ke amō ma'e tar katu. Ame'ë riki kupixa pe ma'e ke jytym, ame'ëja saka. A'engi ame'ë uhem rahā, ma'e jaxer ame'ë ke uhem, ame'ëja saka tī. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e a'e. Ame'ë ke Tupā ukwa katu. Muka'u te'e ym te a'e ke awa.) Aja rahā, mupyaraha renda pe oho ta ame'ë ke a'e.

Amō ta anī. Ipy'a pe ma'e ke Tupā'ā mujekwa ame'ë ke amō ma'ema'e. Ame'ë ke kupixa pe ma'e ke jytym, ame'ëja saka tī. A'engi ame'ë uhem rahā, ma'e katu ame'ë ke uhem tī, ame'ëja saka tī. (Aja rahā, ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e katu a'e. Ame'ë ke Tupā ukwa katu tī.) Aja rahā, ame'ë pe uhāha ke Tupā'ā me'ë

katu. ⁹ A'erehe tapijar te'e we ma'e katu ame'ë ke jama'ema'e katu. Aja jaxo rahã, yman rahã ma'e katu ame'ë ke jande pe Tupã me'ë ta ky. ¹⁰ A'erehe amõ amõ rahã, ma'e katu ame'ë ke amõ ta pe jama'ema'e katu rahã, katu tiki. Jete! Kuja katu te. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta pe katu ame'ë ke jama'ema'e katu rahã, katu tiki.

A'ejõhar je'ëha ke

¹¹ Ihë Páu. Apo kome'ë a'ejõhar je'ëha ke ihë po pe te'e ihë amupinim aĩ. (Ihëma'e akwaha amupinim ym. Anĩ. Tupã je'ëha amupinim aĩ.) Pesak katurahã! Pinĩha tiha ame'ë namõ ihë amupinim aĩ. (Aja rahã, ihë amupinim ame'ë ke rehe pehendu katu ta me'ë te'e, aja pekwa katu ta.) ¹² Amõ ta pehë pe pandu: "Pehë pিরer ke pejupã ta me'ë te'e" aja. (Aja rahã, jundéu awa ta kotyhar ta te ke pehë. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu pehë rehe aja pekwaha naĩ.) Aja mu'eharan ta putar. Aja rahã, pehë pিরer ke pejupã rahã, a'eta pandu ta: "Jande jama'eha katu te" aja riki naĩ. Pesarahã! "Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ. A'erehe jõ Tupã koty amõ katu" aja pandu tar ym. Pandu rahã, a'eta ke amõ ta mupyrara ta tipe. A'erehe amõ ipirer jupãha jõ a'eta pandu katu. ¹³ Ipirer ke jupã ame'ë ta Moise je'ëha rehe hendu ym tipe. Pe, pehë pিরer ke pejupã ame'ë ke jõ a'eta putar katu. Pehë pিরer ke pejupã rahã, amõ ta pe a'eta pandu hũ ta: "Ko ipirer ke jupã ame'ë ta ke amõ ta pete'e ixo! Japandu ame'ë ke rehe hendu katu ame'ë ta ke a'eta" aja a'eta pandu hũ ta. A'erehe: "Katu te ame'ë ta ke jande" aja a'eta pandu ta a'eta jupe naĩ. Katu ym aja.

¹⁴ Ihë anĩ. Jandema'e sawa'e te, Jesu Kirisutu manõ. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e manõ.

Ame'ë namõ jõ ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ë rehe har jõ ihë apandu pandu. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ, a'erehe ma'e aka'u te'eha ama'eha ke ihë ahijar. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. Ame'ë ke ihë ahijar. Ame'ë ke ihë ama'e tar ym tĩ. Ame'ë ngi ihë amanõ, ame'ëja saka. (Aja rahã, ihë ama'e ym.) ¹⁵ Ipirer ke amõ jupã my. Amõ jupã ym my. Amõ koty koty ym ame'ë ta. Juja katu te Tupã ukwa katu. Kuja jõ riki amõ kotyhar katu. Amõ py'a ke Tupã mupyahu. Ame'ë riki katu te. ¹⁶ Aja ngã ixo rahã, mã peja a'eta py'a ke Tupã muhury katu. Mã peja a'eta rehe Tupã pyrara usak tĩ. Aja upa Tupã kotyhar ta rehe tĩ. Pyrara usak tĩ. A'eta py'a ke muhury katu tĩ.

¹⁷ Apo har kupe koty mã peja ihë ke mupyrara ym awa. (Kirisutu rehe har ihë apandu, a'erehe ihë ke amõ ta mahy hũ.) A'erehe ihë ke rehe pirokiha rape mäte hũ te'e ihĩ. Ame'ë ke ma'e mujekwa ngã pe. Kuja. Jesuma'e miasu ke ihë, aja mujekwa ngã pe.

¹⁸ Ngara ywy pe har ta! Ihë mu ta pehë! Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja johu pehë rehe a'e ipy'a katu te hũ. Amen. Ame'ë riki: "A'e tỹ" aja.

Upa.

Ese ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amō ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahā, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper ke a'e mupinim. Kuja Páu mu'e. Se ixo rahā, upa Jesu kotyhar ta Jesu rete aja saka riki. A'erehe peteihar aja ixo ta me'ë te'e, aja a'e mu'e. Jesu riki ixotyhar tama'e ākâ ke a'e. A'erehe ixotyhar ta hendu katu ta me'ë te'e ehe aja a'e mu'e tī.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihē mu ta" aja Páu pandu.

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mondo

¹ Ese ok ta pe har ta riki pehē. Tupā kotyhar ta ke pehē. Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu ame'ë ta ke pehē. Ko pehē pe paper pinim ihē amondo axo. Ihē Páu. Jesu Kirisutu kotyhar ke ihē. Tupā putar, a'erehe Jesu Kirisutu pandu:

—Ihē rehe har epandu pandu eho — aja ihē pe.

A'erehe Jesu Kirisutu mondo ame'ë ke ihē.

² Tupā riki jande pái keruhū. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mā peja pehē rehe a'eta ipy'a katu te hū. Mā peja pehē py'a ke a'eta muhury katu tī.

Tupā kotyhar ta ke jande

³ Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe upa ma'e katu ame'ë ke Tupā'ā me'ë me'ë. Ame'ë ke jande pe Tupā muwyr katu. Ywa pe har ma'e katu, ame'ëja saka ma'e ke a'e muwyr katu. A'erehe mā peja japandu:

—Ne jō riki katu te me'ë ke — aja Tupā pe.

A'e riki Jesu Kirisutu pái ke. Kirisutu riki jandema'e sawa'e te.

⁴ Kome'ë wy keruhū Tupā mujā ym rahā we a'e pandu:

—Pehē ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy ta kŷ. A'erehe a'e manō ta kŷ. A'erehe kome'ë wy keruhū pe har ta ngi har pehē riki ihēma'e wan ta kŷ. Aja rahā, ihē kotyhar ta ke pehē. Ihē ruwa koty pepu'am rahā, nixói te ta ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehē pe. "Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e" aja pehē rehe har pandu ym te ta awa tī — aja Tupā pandu.

⁵ Jande rehe a'e ipy'a katu. A'erehe jande rehe har upa a'e pandu:

—Jesu Kirisutu manōha rehe a'eta jurujar katu ta kŷ. A'erehe ihē ra'yr ta aja ihē amuruwak ta tī. Ihē namō ixo ta kŷ — aja.

Aja a'e putar. Aja a'e ukwa katu tī. ⁶ Ta'yr rehe a'e ipy'a katu. Jande jajurujar katu ehe, a'erehe jande rehe Tupā ipy'a katu tī. A'erehe mā peja japandu ipe:

—Ne jō riki katu te me'ë ke. Mā! Jande rehe nde erepy'a katu te hū — aja Tupā pe.

⁷ Ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'ema'e. Ame'ë rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manō. A'erehe jande rehe ipy'a ke Tupā mujywyr katu. Mā! Jande rehe a'e ipy'a katu te hū. ⁸ Ame'ë ke upa ym. Māte hū jande rehe a'e ipy'a katu. ⁹⁻¹⁰ A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Upa ukwa katuha namō a'e ma'ema'e. Kuja a'e jupandu jupe:

—Upa katu te ihē amujā. Ywa pe ixo ame'ë ke amujā. Wy keruhū pe ixo ame'ë ke aja tī. Amujā tī. Kirisutu riki upa katu te ame'ë tama'e kapitā keruhū wan ta kŷ — aja jupandu jupe.

Aja a'e putar. Kirisutu riki sawa'e te aja a'e putar. Angaha ke rehe uhyk katu rahā, aja Kirisutu ke a'e mu'am ta kŷ. Yman ame'ē ke mujekwa ym ngā pe. Apo jande pe mujekwa katu 'y.

¹¹ Tupā jupandu jupe: “Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē kotyhar ta aja ihē amuruwak ta” aja riki. Kome'ē ywy keruhū a'e mujā ym rahā we, aja a'e jupandu jupe. Aja a'e putar, a'erehe upa ma'e ke ixo katu. Upa a'e pandu ame'ē ke ixo katu tī. Pe, kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har jande ke ixotyhar ta aja a'e muruwak. “Ihē kotyhar ta pehē” aja a'e pandu. Jande ke jo'ok, ame'ēja saka. ¹² Aja rahā, mā peja Tupā katuha rehe har jande japandu:

—Mā! Katu te hū — aja.

Jande riki jundéu awa ta ke. Kirisutu uwyr ym rahā we, jundéu awa ta harō py ixo ehe.

¹³ Pehē riki jundéu awa aja ym ame'ē ta ke. (Ese ok ta pe har ta ke pehē.) Jandeja pehē tī. Myrandu katu te rehe pehendu rahā, pehendu katu ehe tī. Pehē ke Tupā muhā katu ta aja myrandu katu jamujekwa pehē pe. Pe, Kirisutu rehe pejurujar katu. Pe: “Ko ihēma'e ke” ame'ē ukwa katuha ke Tupā moī pehē py'a rehe. Pehē py'a rehe I'ā ke Tupā moī. Aja rahā: “Ko ihēma'e ta ke” aja Tupā pandu. “Ihē'ā ke ihē amoī ta” aja a'e pandu katu yman. Ame'ē ke a'e moī katu apo 'y. ¹⁴ I'ā ke jande py'a rehe moī, a'erehe jande ke a'e muhā katu ta kŷ, aja jakwa katu. A'e manga katu, a'erehe aja jakwa katu. Aja rahā, ixoty jaxo rahā, nixói te ta ixotyhar ta pe ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, aja jakwa katu. A'erehe mā peja ima'e katuha rehe har japandu: “Mā! Katu te” aja Tupā pe.

Tupā namō ihē apandu pandu

¹⁵⁻¹⁶ Jande rehe Tupā ipy'a katu. A'erehe Jesu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu, aja ihē ahendu. A'erehe Tupā pe tapijar te'e we ihē apandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ipe. Tupā kotyhar ta rehe pehē pepy'a katu, aja ihē ahendu tī. A'erehe Tupā pe tapijar te'e we ihē apandu tī: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ipe. ¹⁷ Pehē rehe har Tupā namō ihē apandu pandu. Kuja:

—Tupā! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke nde. Jande pái keruhū nde. Nde katu te ame'ē ke nde. Ne'ā ke Ese ok ta pe har ta py'a rehe emoī katu. Aja rahā, upa ma'e ke a'eta pe Ne'ā mujekwa katu ta. Nde rehe har a'eta pe mujekwa katu ta tī. Aja rahā, nde rehe har Ese ok ta pe har ta ukwa katu te ta. ¹⁸ Ko apandu nde pe. Ese ok ta pe har ta ākā emupirer mi. Aja rahā, ma'e ke nde erekwa katu, aja a'eta ukwa katu ta tī. Ne namō a'eta ixo ta kŷ, aja nde erepandu. Ame'ē ke a'eta ukwa katu te we ta. Nde kotyhar ta pe ma'e katu te hū ame'ē ke nde ereme'ē katu ta. Mā! Heta te hū ame'ē. Ame'ē ke Ese ok ta pe har ta ukwa katu ta tī. ¹⁹⁻²⁰ Ne rehe jande jajurujar katu. Nema'e pyrātāha namō jande ke nde eremuhā katu. Māte hū nema'e pyrātāha! Ame'ē pyrātāha namō Kirisutu ke manōha ngi nde eremukwera katu eremuhem. Pe, nde jywa katu koty a'e ke nde eremapyk. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e aja nde eremujekwa.) Ywa pe nde eremapyk. Nema'e pyrātāha namō Kirisutu ke nde eremukwera katu eremuhem. Ame'ē pyrātāha jande rehe ihī tī. Juja katu te riki. ²¹ Amō we pyrātāha ke emujekwa. Kirisutu riki upa katu te ywa pe ixo ame'ē tama'e kapitā keruhū te tī. Upa katu te ājā ta hendu katu ehe tī. Kapitā keruhū ta apo ixo. Kirisutu riki ame'ē ta 'ar koty te we kapitā keruhū te ha. Aja rahā, pyrātā te

hū ame'ē ke a'e aja mujekwa katu. Yman rahā, kapitā keruhū ta ixo ta tī. Kirisutu riki ame'ē ta 'ar koty te we kapitā keruhū te ha tī — aja Tupā namō ihē apandu pandu pehē rehe har.

²² Kirisutu pe Tupā pandu:

—Kapitā keruhū te nde. Upa katu te ma'e ke nde eremondo mondo apo — aja ipe.

Pe, jurujar katu ame'ē tama'e kapitā keruhū te a'e tī. ²³ (Kirisutu riki ixotyhar ta ākā, ame'ēja saka.) Ixotyhar ta riki Kirisutu rete aja saka. A'erehe a'e riki wetep ame'ēja saka jamujā. Jande py'a rehe a'e ihī katu. A'e ixo a'erehe upa katu te ma'e ke katu tī. Pe, Kirisutu riki upa katu te ma'e renda rupi ixo. Ywa pe ixo. Kome'ē wyy keruhū pe ixo tī. Pyta we ym te ma'e renda rupi ixo.

2

Jande ke Tupā muhā katu

¹ Yman Tupā je'ēha rehe pehendu ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Tupā rehe har pekwa pekwa ym te pexo, a'erehe manō ame'ē ta aja pehē. ² Arahā kome'ē wyy keruhū pe har ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Arahā Satana rehe pehendu katu, a'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. A'e riki Tupā rehe hendu ym ame'ē tama'e kapitam. (Ājā ramūi a'e.) ³ Jete riki. Yman Tupā rehe hendu ym ame'ē ta aja upa katu te jande tī. Jande japutar ame'ē ke japyhyk pyhyk. Jande py'a rupi ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jakwa jakwa jaxo tī. Ame'ē ke jama'ema'e. Jaka'u te'e jaxo tī. Upa amō ta aja jande ke Tupā mupyrara ta me'ē te'e.

⁴ Apo anī. Johu jande rehe Tupā pyrara usak. Jande rehe a'e ipy'a katu te hū tī. ⁵ Yman jahendu ym ehe, a'erehe manō ame'ē ta aja jaxo. Arahā jande rehe a'e katu

usak, a'erehe jande ke a'e muhā katu. Aja rahā, jande ke a'e mukwera katu muhem ame'ēja saka riki. Manōha ngi Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem a'erehe jande ke mukwera katu muhem tī, ame'ēja saka tī.

⁶ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke jande apo 'y. A'erehe Kirisutu namō jande ke Tupā mukwera katu muhem, ame'ēja saka riki. Pe, ywa pe Kirisutu namō kapitā keruhū aja jande ke a'e mu'am, ame'ēja saka tī. ⁷ Aja rahā, jande rehe upa katu te a'e ipy'a katu te hū. Ame'ē ke upa ngā pe mujekwa katu. Ame'ē ke aja te'eha mujekwa ta tī. Ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manō. Aja jande rehe Tupā ipy'a katu te hū, aja a'e mujekwa katu.

⁸ Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehē ke Tupā muhā katu. Pehē rehe a'e ipy'a katu te hū. A'erehe jō pehē ke a'e muhā katu. Ame'ē ke peputar, a'erehe pehē ke a'e muhā katu my? Anī. Aja ym. Pehē ruhāha ke Tupā te'e me'ē. ⁹ A'erehe: “Mā! Jande jama'eha namō jande ke Tupā muhā katu” aja marā ka ym pepanduha. Katu pehē pexoha a'erehe pehē ke a'e muhā katu my? Anī. Aja ym te tī. ¹⁰ (Jande ke a'e muhā katu.) A'erehe Kirisutu kotyhar ta ke jande apo 'y. A'erehe jande py'a ke mupyahu aja Tupā mujā. Katu jande, aja Tupā mujā. A'erehe ma'e katu ame'ē ke jama'ema'e. Kome'ē wyy keruhū mujā ym rahā we, Tupā pandu katu: “Ihē kotyhar ta ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ta ky” aja.

Kirisutu kotyhar ta riki johu katu ngā juehe ixo

¹¹ Ymanihar pexoha rehe har pekwa pekwa pexo. Pehē māi pusu ngi pe'ar rahā, jundéu awa ta aja ym pe'ar. “Pehē pirer ke pejupā

ym ame'ë ta ke" aja pehë rehe har jundéu awa ta pandu. (Aja pehë rehe puka puka hũ ngã.) "Jande pirer ke jajupã ame'ë ta ke jande" aja jundéu awa ta pandu a'eta jupe. (Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu a'eta rehe, aja ukwaha naĩ.) Ame'ë jupãha japandu rahã, hete ngi ma'e ke jupã. ¹² Tupã rehe har pekwa ym rahã, Kirisutu kotyhar ta aja ym pehë. Amõ awa ta ke pehë. Jundéu awa kotyhar ta aja ym pehë. Jundéu awa ta pe Tupã pandu: "Pehë rehe ihë asak katu te ta" aja a'e pandu katu. Ame'ë pandu katuha ke nixói pehë pe kwe. Amõ awa ta ke pehë. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke pehë. Pehë ruhãha rehe har pekwa ym te, aja kome'ë ywy keruhũ pe pexo. Tupã rehe har pekwa ym te tĩ.

¹³ Apo Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë 'y. Yman Tupã rehe har pekwa ym te, a'erehe Tupã ngi paite pexo, ame'ëja saka. Apo Tupã kotyhar ta ke pehë. Ehe har pekwa katu, a'erehe Tupã rake pexo 'y. Pehë ma'e peka'u te'eha pema'ema'e ame'ë muhepyha ke rehe Kirisutu manõ, a'erehe Tupã kotyhar ta ke pehë apo 'y.

¹⁴ Mokõi awa ta ixo. Jundéu awa ta ixo. Amõ jundéu awa aja ym ame'ë ta ixo tĩ. Ame'ë mokõi awa ta huwajan ta aja ixo. Ame'ë mokõi awa ta pyter rupi ita kurar aja me'ë ihĩ. Pe, Kirisutu manõ rahã, ame'ë ita kurar aja me'ë a'e upa ombor, ame'ëja saka. A'erehe ame'ë mokõi awa ta johu ixo apo 'y. Hury katu ngã juehe ixo apo 'y. Jundéu awa ta namõ jundéu awa aja ym ame'ë ta johu ngã ixo. Kirisutu riki mukatu, a'erehe johu ngã ixo.

¹⁵ Myja jundéu awa ta ixo ta me'ë te'e my, ame'ë ke Moise je'ëha mujekwa. Jundéu awa tama'e ke ame'ë je'ëha. Ame'ë ke Kirisutu mukanim uwyr. Aja rahã, mokõi awa ta riki johu ngã ixo. Mokõi awa ta ixotyhar ta ke, a'erehe johu

ngã ixo. Aja a'e mukatu. Johu ixo ame'ë ta ke ixoty mujy'ar. ¹⁶ Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ. Aja rahã, jande rehe Tupã parahyha ke a'e mukanim tĩ. Ngã parahyha ke mukanim tĩ. A'erehe jundéu awa ta namõ jundéu awa aja ym ame'ë ta juehe katu ixo. Johu ngã ixo. Pe, Tupã parahyha ke mukanim tĩ. A'erehe johu ngã py'a ke Tupã koty Kirisutu muruwak. Aja rahã, Tupã koty mujy-wyr ame'ëja saka.

¹⁷ "Tupã namõ katu" ame'ë myrandu katu ke upa ngã pe Kirisutu pandu pandu uwyr. Pehë pe a'e pandu pandu uwyr tĩ. Jundéu awa ta pe a'e pandu pandu uwyr tĩ. A'eta Tupã rehe har ukwa we ame'ë ta ke. Pehë riki jundéu awa aja ym ame'ë ta ke. Yman Tupã rehe har pekwa ym te ame'ë ta ke pehë. ¹⁸ Kirisutu manõ, a'erehe jande pái keruhũ namõ johu jande japandu pandu katu. Jundéu awa ta aja. Jundéu awa ym ame'ë ta aja tĩ. Pandu pandu inamõ tĩ. Jundéu awa ta py'a rehe I'ã ihĩ katu. Ame'ë I'ã jundéu awa aja ym ame'ë ta py'a rehe ihĩ katu tĩ. A'erehe jande pái keruhũ namõ ame'ë ta pandu pandu katu tĩ.

¹⁹ Jundéu awa aja ym ame'ë ta! Pesarahã! Ixotyhar ta ke pehë. A'erehe amõ awa ta ym Tupã pe. Tupã rehe har pekwa ym te ame'ë ta aja ym pehë. Jande aja Tupã kotyhar ta aja pexo apo tĩ. A'erehe ywa pe har ta aja pehë tĩ. Jande aja Tupã ra'yr ta riki pehë tĩ. A'erehe ywa pe har ta aja pehë tĩ.

Tupãma'e ok keruhũ aja jande

²⁰ Upa Tupã kotyhar ta riki ok keruhũ aja. Tupã ixo ame'ë ok aja ixotyhar ta ke. Tupã rehe har Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu. Kirisutu mondo ame'ë ta aja tĩ. Pandu pandu tĩ. (Ame'ë ta riki jurujar katu py ame'ë ta ke a'eta.) A'erehe ame'ë ta riki ok

keruhũ mu'am py, ame'ẽja saka. A'engi ame'ẽ ta 'ar pe jamujã jaxo tĩ, ame'ẽja saka tĩ.

Pe, Kirisutu riki ita ok pyter ke aja saka. ²¹ Pyter riki ok ke mupyta katu. Kirisutu riki aja tĩ. Amõ amõ awa ta ke johu ngã aja a'e mujy'ar. Peteĩhar aja ixo. Pe, amõ amõ heta jurujar katu ehe. A'erehe ok keruhũ tiha te hũ oho ame'ẽja saka ixo. Ok katu te ame'ẽ ke aja saka. Ame'ẽ ke jandema'e sawa'e tema'e ke. ²² Pehẽ riki Kirisutu kotyhar ta ke. Pehẽ namõ upa katu te amõ jurujar katu ehe ame'ẽ ta jumuheta hũ ixo. Aja ok keruhũ aja Kirisutu mu'am. A'ep Tupã ixo katu. Kirisutu kotyhar ta py'a rehe l'ã ihĩ katu. A'erehe Tupã riki ixo katu tĩ. (A'erehe upa Kirisutu kotyhar ta riki ok keruhũ aja saka.)

3

Jundéu awa ym ame'ẽ ta pe Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu

¹ Pehẽ riki amõ awa ta ke. Jundéu awa ta ym. Pehẽ pe Jesu Kirisutu rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe ihẽ ke kyndaha pe amõ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo. A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu. Ihẽ Páu. ² Ihẽ rehe Tupã ipy'a katu. Pe, ihẽ pe parakyha ke a'e me'ẽ. Pehẽ pe Jesu Kirisutu rehe har ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ parakyha ke ihẽ pe a'e me'ẽ. Ame'ẽ ke pehendu, aja ihẽ akwa. Pe, pejurujar katu ehe. ³ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ ke yman ngã pe a'e mujekwa ym. Apo ame'ẽ ke ihẽ pe a'e mujekwa katu 'y. [Ame'ẽ rehe har a'eramõ ihẽ amupinim we mi. ⁴ Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ta, a'erehe Tupã muhã katu ta kũ. Ame'ẽ ke yman Tupã mujekwa ym ngã pe. Apo ihẽ pe mujekwa 'y, a'erehe ihẽ akwa katu. Pe, ame'ẽ rehe har a'eramõ paper rehe ihẽ

amupinim. Ame'ẽ rehe pesak rahã, pekwa katu ta tĩ.]

⁵ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ ke ymanĩhar ta pe Tupã mujekwa ym. Apo ame'ẽ ke Jesu mondo ame'ẽ ta pe a'e mujekwa katu. Katu ame'ẽ ta ke a'eta. A'eta riki Tupã je'ẽha ke pandu pandu ame'ẽ ta ke tĩ. A'eta pe Tupã mujekwa. ⁶ Kuja a'e mujekwa. Myrandu katu mujekwa rahã, Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu. A'erehe Tupã katu usak ngã rehe tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke jundéu awa ta pe Tupã pandu katu. Ame'ẽ pandu katuha ke jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe pandu katu tĩ. Pe, jundéu awa ta aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta Kirisutu rete aja saka tĩ. Tupã jupandu jupe:

—Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã, ame'ẽ ke ihẽ amuhã katu ta — aja.

Ame'ẽ pandu katuha ke jundéu awa tama'e ke. Jundéu awa aja ym ame'ẽ tama'e ke tĩ. Johu ngãma'e ke. Kirisutu rehe jurujar katu, a'erehe pandu katuha johu ngãma'e ke tĩ.

⁷ Tupã pandu ihẽ pe:

—Myrandu katu epandu eho. Ihẽma'e pyrãtãha ke ihẽ amondo ta nde pe — aja ihẽ pe.

Ame'ẽ parakyha ke a'e me'ẽ te'e ihẽ pe. ⁸ Upa Tupã kotyhar ta ngi har ihẽ riki katu ym te aja ihẽ akwa. Anĩ. Ihẽ pe a'e pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu epandu eho. Kirisutu rehe har, ame'ẽ myrandu katu epandu eho — aja ihẽ pe.

Ame'ẽ parakyha ke ihẽ pe a'e me'ẽ. Mãte hũ Kirisutu katu te ha ke. Marã ka ym upa katu te ehe har amõ panduha. Mãte hũ ehe har ihĩ.

⁹ Pe, ihẽ pe Tupã pandu tĩ:

—Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta tĩ. Yman ame'ẽ ke amujekwa ym ngã pe. Apo ame'ẽ ke upa ngã pe emujekwa eho — aja ihẽ pe.

Upa katu te ma'e ke Tupā mujā. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'e muhā katu ta tī. Upa katu te ymanihar ta pe ame'ē ke a'e mujekwa ym te. ¹⁰ Apo anī. Upa mujekwa katu. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta kome'ē ywy keruhū pe ixo. Ame'ē ta rehe Tupā je'ēha rahoha ta usak rahā: “Mā! Tupā ukwa katu” aja a'eta ukwa katu. Tupā ukwa katu te ma'e ke. Ame'ē ke amō koty koty Tupā mujekwa. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha ta ukwa katu. Ywa pe har ta kapitā keruhū ta ke a'eta. Ājā ta ukwa katu tī. ¹¹ Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, Tupā jupandu jupe:

—Yman rahā ihē akwa katuha ke ihē amujekwa ta ngā pe kŷ — aja.

Pe, Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te uwyr rahā, ima'e ukwa katuha ke Tupā mujekwa ngā pe. Kirisutu manō, a'erehe ngā ke Tupā muhā katu, aja ima'e ukwa katuha ke a'e mujekwa. ¹² Jande riki Kirisutu kotyhar ta ke. Jajurujar katu ehe, a'erehe Tupā namō japandu pandu katu. Jakyje ym ha namō japandu pandu katu inamō. Tupā ruwa koty japu'am, ame'ēja saka. ¹³ Ko apandu pehē pe. Pehē pe myrandu katu ihē apandu, a'erehe ihē ke amō ta mupyrara ixo. (Aja pehendū.) A'erehe ihē rehe pejumupyai pexo. Anī. Pejumupyai ym pexo. Kirisutu rehe pehendū katu, a'erehe pehē rury katu pexo.

Kirisutu ipy'a katu te hū

¹⁴ Pehē riki jundéu awa ta ym. Pehē rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe jande pái keruhū namō ihē apandu pandu pehē rehe har. ¹⁵ Tupā riki jande pái keruhū. A'erehe upa katu te ixotyhar ta riki peteihar aja ixo. Ywa pe har ta riki Tupā kotyhar ta ke. Kome'ē ywy keruhū pe har ta riki Tupā kotyhar ta ke tī. ¹⁶ Kuja Tupā namō ihē apandu:

—Jande pái keruhū! Mā! Ne katu te hū! A'erehe Ese ok ta pe har ta pe nema'e pyrātāha emondo. Ne'ā riki mondo ta. Aja rahā, a'eta py'ahu te'e ta. ¹⁷ Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe mā peja a'eta py'a rehe Kirisutu ixo katu te. A'eta py'a rehe hok ihī, ame'ēja saka mā peja Kirisutu ixo katu te. Mā peja amō ta rehe a'eta ipy'a katu. Aja rahā pahar ipy'a katuha ke kanim ym ta. (Ese ok ta pe har tama'e ipy'a katuha ke kanim ym ta.) Myra hātā ame'ē hapo aja saka ipy'a katuha pyta katu ta. Ok keruhū pyter ke aja saka ipy'a katuha pyta katu ta tī. ¹⁸⁻¹⁹ Aja rahā, amō amō Tupā kotyhar ta namō kuja ukwa katu ta. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu te hū. Ame'ē ke upa katu te ukwa katu rahā, katu tiki. Ame'ē Kirisutu ipy'a katuha ke marā ka ym amō mangaha. Ipe te hū aja saka. Pe-paite hū aja saka tī. Ywate te hū aja saka tī. Typy te hū aja saka tī. Mā! Kirisutu ipy'a katu te hū. Ame'ē ke mā peja Ese ok ta pe har ta ukwa katu. Aja rahā, nde aja a'eta ixo ta tī. Katu te aja ixo ta tī. Jande pái keruhū! Upa nde pe ihē apandu — aja Tupā namō ihē apandu.

²⁰ Tupā namō ma'e ke japandu pandu. Ame'ē 'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta. Ima'e pyrātāha jande py'a rehe ihī katu. Ame'ē namō i'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta. Jande py'a pe ma'e ke jakwa jakwa jaxo. Ame'ē 'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta tī. ²¹ Jurujar katu ehe ame'ē ta ixo. A'erehe mā peja Tupā pe japandu katu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja.

Jesu Kirisutu ixo, a'erehe mā peja Tupā pe japandu katu tī:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja.

Aja te'e ta japandu katu jaxo. Amen. “A'e tŷ” aja ame'ē.

4

Jurujar katu ame'ë ta riki Kirisutu rete aja saka

¹ Jandema'e sawa'e te rehe har ihë apandu pandu. (Ame'ë ke amō ta putar ym. A'erehe ihë ke kyndaha pe amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihë axo. Ko ihë apandu pehë pe. Mā peja Tupā ra'yr ta aja katu pexo. Kirisutu rehe pejurujar katu rahā, Tupā pandu:

—Ihë ra'yr ta pehë — aja.

A'erehe mā peja Tupā ra'yr ta aja katu pexo. Johu katu pexo. ² “Katu te ihë” aja ym pehë py'a pe pekwa pekwa pexo. Pehë py'a pemahy ym pehë juehe pexo. Pahar peparahy ym pexo tī. Pehë py'ahu te'e pehendu tī. Aja te'eha pexo. Amō ta rehe katu ame'ë ke pema'ema'e katu. Aja pehë py'a katuha ke pemujekwa ngā pe. ³ Pehë johu aja Tupā'ā muj'ar. Pehë peparahyha ke a'e mukanim pehë ngi, a'erehe mā peja johu katu aja pehë juehe pexo. ⁴ Jurujar katu ame'ë ta riki Kirisutu rete aja saka. Peteihar ame'ë. Tupā'ā riki peteihar a'e tī. Tupā mujekwa pehë pe:

—Ihë namō pexo ta kŷ — aja.

Ame'ë rehe peharō pexo. Ame'ë riki peteihar tī. ⁵ Jandema'e sawa'e te ixo. Peteihar a'e tī. Jurujar katu ame'ë ta ke jō Tupā muhā katu. Ame'ë pe jō awa ke uhā te hū. Jurujar katu ame'ë ta ke amō mujahuk rahā, Kirisutu kotyhar ke a'e, aja mujekwa ngā pe. Mujahuk rahā, peteihar ame'ë. Johu ngā ixo. ⁶ Tupā peteihar a'e tī. Upa jurujar katu ame'ë tama'e pái keruhū a'e. Peteihar a'e tī. Upa katu te ixotyhar tama'e sawa'e te a'e. Peteihar a'e tī. Upa ixotyhar ta pe ima'e pyrātāha ke a'e muwyr tī. Peteihar ame'ë tī. Upa katu te ixotyhar ta py'a rehe a'e ihī katu tī. A'erehe mā peja peteihar aja pexo.

Ixotyhar ta pe ma'e ke Kirisutu me'ë me'ë

⁷ Peteihar aja jaxo. Pe, amō koty koty ma'e ke Kirisutu me'ë me'ë te'e. Upa katu te jande pe te'e me'ë me'ë. A'e putar aja a'e me'ë me'ë. Amō amō pe me'ë me'ë hū tī. Amō amō pe ta'yr mi me'ë tī. A'erehe myja Jesu me'ë me'ë, ame'ë namō mā peja Jesu kotyhar ta pe katu ame'ë ke jama'ema'e katu. ⁸ Ma'e ke me'ëha kuja Tupā je'ëha rehe panduha ihī. Kirisutu rehe har mujekwa.

“Ywa kupe koty a'e jupir oho rahā, heta ngā ke a'e raho inamō. Ame'ë ta ke a'e muputu'u ame'ë ta ke a'eta. Ame'ë ta ke a'e raho.

Pe, ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ë ke a'e me'ë me'ë.” (“Muputu'u ame'ë ta ke” aja pandu rahā: “Jurujar katu ehe ame'ë ta ke” aja mujekwa.)

⁹ “A'e jupir oho” aja panduha ihī. Myja ame'ë my? Kuja. Kome'ë ywy keruhū pe a'e wyjy py uwyr. ¹⁰ Aja rahā, ywate ngi wyjy uwyr ame'ë ke jupir oho tī. Ywa kupe koty a'e oho. Aja rahā, upa henda rupi katu te a'e ixo. Kome'ë ywy keruhū rupi aja tī. A'e ixo tī. Ywa pe aja tī. A'e ixo tī. ¹¹ A'e atu ima'e pyrātāha ke ixotyhar ta pe me'ë me'ë. A'erehe ima'e parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. A'erehe amō ta riki Jesu mondo ame'ë ta ke. Ehe har a'eta pandu pandu. Amō ta riki Tupā je'ëha ke pandu pandu ame'ë ta ke tī. Amō ta ukwa ym ame'ë ta pe Tupā rehe har pandu pandu tī. Amō ta Jesu kotyhar ta usakiha ta ke tī. Ame'ë ta riki Tupā je'ëha ke mu'e tī.

¹² Aja rahā, upa Tupā kotyhar ta ukwa katu ta. Tupā je'ëha pandu pandu oho ame'ë ke ukwa katu ta tī. Pe, Kirisutu kotyhar ta py'a ke a'eta muhury katu ta tī. Ixotyhar ta riki Kirisutu rete aja saka. ¹³ Aja

rahā, upa jande peteihar aja jaxo ta. Tupā rehe har peteihar aja jakwa katu ta jaxo. Tupā ra'yr rehe har jakwa katu te ta tī. Aja rahā, tuwete ta aja jaxo. (Aja rahā, upa jakwa ta. Upa Kirisutu aja katu te jande tī.)

¹⁴ Aja rahā, ta'yn ta aja ym ta jande. Ta'yn rahā, jarusu ra'yr aja saka. Amō koty koty ngi ywytu peju uwyr rahā, amō koty koty jarusu ra'yr ke y kotok keruhū raho raho. Ta'yn rahā, ame'ēja saka. Aja rahā te'e mu'e ame'ē ta rehe a'eta hendu hendu. Pe, amō koty koty Tupā rehe har ukwa. A'eta ke te'e mu'e ame'ē ta muka'u te'e. A'eta jupe ukwa ame'ē namō muka'u te'e. ¹⁵ Aja rahā, katu ym. Kuja katu. Amō ta rehe jande japy'a katu, a'erehe jeteihar te ke japandu. Aja amō amō we Kirisutu aja jande tī. Katu te aja jaxo tī. A'e riki jurujar katu ame'ē ta ākā aja saka. (A'erehe ixotyhar ta hendu katu ehe, aja mujekwa katu.) ¹⁶ Aja rahā, a'e putar ame'ē ke upa ma'ema'e katu. Ixotyhar ta pame katu te ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e katu. Aja johu katu ngā ixo rahā, awa rete katu ame'ēja saka. Upa ma'e ke ma'ema'e katu. A'erehe peteī ma'e ke ma'ema'e katu rahā, amō ta py'a ke mātā katu. Muhury katu. Aja pame katu te. Aja rahā, johu ixotyhar ta py'a ke muhury katu te we hū ta. Ipy'a katuha namō muhury katu te we hū ta. Tuwete oho, ame'ēja saka ta. (Aja rahā, johu ixotyhar ta py'a ke muhury katu te we hū ta. Ixotyhar ta py'a ke mātā katu ta ngā juehe tī.)

Kirisutu rehe jurujar katu rahā, a'e riki pyahu aja saka

¹⁷ Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ihē apandu pehē pe. Hātā ihē apandu pehē pe. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja ym pexo tī. Ipy'a pe te'e ma'e ke a'eta ukwa ixo, ame'ē ke jaxer ai. ¹⁸ Jeteihar te ke ukwa ame'ē ke Satana mukanim

a'eta ngi. (Ājā ramūi a'e.) Tupā rehe har a'eta ukwa ym te. "Anī" aja hendu tar ym, a'erehe ukwa ym te. A'erehe uhāha nixói a'eta rehe. Tupā me'ē, ame'ē ke nixói te a'eta pe. ¹⁹ A'eta huxī ym te. A'erehe upa ma'e jaxer ame'ē ke a'eta ma'ema'e. Amō kūjā rehe a'eta ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Pahar pahar upa ka'u te'eha ma'ema'eha ke jō a'eta putar. Aja riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta.

²⁰ Pehē riki aja ym pehē. Kirisutu rehe har pejumu'e rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pexo rahā, katu ym, aja pekwa katu. ²¹ Jete! Ehe har pehendu. Ixotyhar ta ke pehē, a'erehe jeteihar te ke amō ta mu'e pehē pe. Jesu riki jeteihar te ke mu'e. Ame'ē ke pehē pe amō ta mu'e tī. ²² A'erehe ymanihar jaxer pexoha ke aja ym pexo apo 'y. Yman jaxer ame'ē ma'ema'eha ke jō peputar rahā, amō amō we hū pexoha mujaxer aja riki oho. ²³ Pehē py'a pyahu aja Tupā mukatu ta me'ē te'e. ²⁴ Pehē pexoha pyahu aja pexo ta me'ē te'e tī. Ame'ē riki Tupā katuha aja riki. Aja rahā, pexo katu te ta riki. Ma'e ka'u te'eha ke pema'e ym ta riki.

²⁵ (Tupā katuha aja pexo tī.) A'erehe mā peja amō Kirisutu kotyhar ta pe te'e pepandu ym te apo 'y. Ixotyhar ta riki hete aja saka riki. Johu jande. A'erehe upa jeteihar te ke pepandu ta me'ē te'e. ²⁶ Amō ta rehe peparahy rahā, ame'ē namō ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Peparahyha namō aja te'e pytun oho. Aja ym pehē. (Pahar pehē py'a pemujuwyr ehe.) ²⁷ Peparahy pexo rahā, Satana pe: "Jaka'u te'eha jama'e jahorahā" aja pepandu, ame'ēja saka riki. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ta my tī. Katu ym aja. ²⁸ Yman amō tama'e ke aja te'e amō mukanim ixo rahā, mā peja ym apo 'y. Pe, a'engi paraky katuha

namō tamatarer pyhyk. Pe, ame'ē pe ima'e ma'e ke a'e jo'ok jo'ok katu. Pe, ima'e ym te ame'ē ta pe ma'e ke me'ē me'ē katu ta tī.

²⁹ Amō rehe juru ai ym pexo. Je'ēha katu ame'ē ke jō pepandu. Aja rahā, amō amō ta ke pemuhury katu ta. Aja rahā, pehē rehe hendu ame'ē ta hury katu ta tī. ³⁰ Tupā'ā ke pemupyai ym. (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, Tupā'ā ke pemupyai ta.) A'e riki pehē py'a rehe ihī katu. A'erehe pehē riki Tupāma'e ke aja mujekwa katu a'e. I'ā ihī katu pehē py'a rehe, a'erehe inamō pexo katu te ta, aja Tupā mujekwa katu pehē pe. ³¹ Amō rehe ahy te pesak ame'ē ke pehē py'a ngi pemukanim. Amō ta namō peje'ē je'ē hū ym. Amō ta rehe pehē juru ai ym tī. Upa peparahyha ke pehē py'a ngi pemukanim tī.

³² Kuja katu tiki. Katu pexo. Pehē py'a katu pehē juehe pexo. Pehē py'a pemujywyr pehē juehe pexo. Kirisutu manō. A'erehe pehē rehe ipy'a ke Tupā mujywyr. Aja pehē py'a pemujywyr pehē juehe pexo tī.

5

Amō ta rehe pepy'a katu

¹ Pehē rehe Tupā ipy'a katu. Ta'yr ta ke pehē. A'erehe a'e katuha aja mā peja pexo katu ta kŷ tī. (Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e katu.) ² Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe a'e manō. Ame'ē pe jande ke a'e muhā katu. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. Aja amō ta rehe pehē pepy'a katu ta me'ē te'e tī. Aja pexo katu tī. Kirisutu manō rahā, ma'e ke Tupā pe a'e me'ē, ame'ēja saka. A'erehe ame'ē rehe Tupā hury katu. Ma'e pihe katu ame'ēja saka tī. A'erehe ame'ē rehe Tupā hury katu tī.

Tupā kotyhar ta ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta me'ē te'e

³ Tupā kotyhar ta ke pehē. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. “Amō kūjā ta rehe a'eta ka'u te'e” aja pehē rehe har amō ta pandu rahā, katu ym. “Amō sawa'e ta rehe a'eta ka'u te'e” aja pehē rehe har amō ta pandu rahā, katu ym tī. Upa ka'u te'eha katu ym tī. Ma'e ke rehe ipy'a moī moī rahā, katu ym tī. Aja pehē rehe har amō ta pandu rahā, katu ym. Tupā kotyhar ta ke pehē, a'erehe katu ym. ⁴ Pehē je'ēha namō amō ta ke pemuhuxī rahā, katu ym tiki. Je'ēha ka'u te'eha pepandu rahā, katu ym tiki tī. Jaxer ame'ē ke pepandu rahā, katu ym tiki tī.

Kuja katu tiki. Tupā pe kuja pepandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja pepandu rahā, katu tiki.

⁵ Jete. Amō kūjā rehe ka'u te'e rahā, ame'ē ke Kirisutu kotyhar aja ym a'e. Tupā kotyhar aja ym tī. Amō sawa'e rehe ka'u te'e ame'ē ke aja tī. Kirisutu kotyhar aja ym tī. Tupā kotyhar aja ym tī. Ma'e ke rehe ipy'a moī hū ame'ē ke aja tī. Kirisutu kotyhar aja ym tī. Tupā kotyhar aja ym tī. Ma'e ke rehe ipy'a moī moī hū rahā, ma'e'ā rehe ipy'a ke a'e moī moī, ame'ēja saka. Katu ym aja.

⁶ Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ē ta riki amō ta ke muka'u te'e. Je'ēha ka'u te'e ame'ē namō muka'u te'e. Pehē tī. Muka'u te'e tar katu pehē ke tī. A'erehe mā peja pehē ke amō ta muka'u te'e ym. ⁷ A'erehe ame'ē ta namō pexo ym. Muka'u te'e ame'ē ta namō pexo ym.

Tupā kotyhar ta weraha aja saka ame'ē pe ixo

⁸ Yman pytuniha aja ame'ē pe pexo. Aja rahā, Tupā rehe har pekwa ym. Apo Tupā kotyhar ta ke pehē 'y. A'erehe weraha aja ame'ē pe pexo katu 'y. Aja rahā, Tupā rehe har pekwa katu. A'erehe mā

peja weraha aja ame'ë pe pexo katu apo 'y. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta. ⁹ Tupã rehe har pekwa katu rahã, weraha aja ame'ë pe pexo katu. Aja rahã, pema'ema'e hũ ta. Kuja. Amõ ta pe katu ame'ë ke pema'ema'e katu. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tĩ. Jetehar te ke jõ pepandu pandu ta tĩ. Aja pexo katu ta. ¹⁰ Weraha aja ame'ë pe pexo rahã, ma'e ke jandema'e sawa'e te ke muhury my. Ame'ë ke pekwa pekwa katu pexo. Pe, ame'ë ke pema'ema'e katu tĩ. ¹¹ Pytuniha aja ame'ë pe ixo ame'ë ta ma'e ka'u te'eha ke jõ ma'ema'e. Ame'ë ta namõ mã peja pexo ym. Kuja katu. A'eta ma'eha riki katu ym, aja pemujekwa ngã pe. "Mã peja ym" aja pepandu ngã pe. ¹² Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. Ame'ë rehe har amõ pandu rahã, huxĩ hũ amõ. ¹³ Pe, upa ma'e ke weraha pe amõ moĩ rahã, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ngã pe mujekwa. Aja rahã, ame'ë riki katu ym te, aja ngã pe mujekwa katu. (Aja rahã, ipy'a ke muruwak ta my tĩ. Tupã koty muruwak ta my tĩ.) ¹⁴ Ma'e ke ngã pe mujekwa katu rahã, ame'ë riki weraha pe moĩ. A'erehe amõ pandu:

"Nde ereker ereju ame'ë ke epak!
Nde eremanõ, ame'ëja saka.
Epu'am!

Pe, nde pe Kirisutu muwera katu ta, ame'ëja saka." (Tupã rehe hendu ym ame'ë ta manõ, ame'ëja saka ixo. Ukwer aja tĩ. Pe, Tupã rehe har Kirisutu mujekwa rahã, amõ rehe a'e muwera, ame'ëja saka.)

¹⁵ Pehendu katurahã! Pehë pexoha katu aja pexo. Ukwa ym ame'ë ta aja ym pexo. Ukwa ym ame'ë ta Tupã rehe har ukwa ym. Ukwa katu ame'ë ta aja pexo tĩ. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu. ¹⁶ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta

heta ixo apo 'y. A'erehe amõ kotyhar pexo. Aja te'eha katu ame'ë ke pema'ema'e. ¹⁷ Weraha aja ame'ë pe pexo, a'erehe peka'u te'e ym pexo. Myja pehë pexo ame'ë ke jandema'e sawa'e te putar my. Ame'ë ke pekwa pekwa katu pexo. Pe, ame'ë ke pema'ema'e katu.

Tupã'ã pehë py'a rehe pemupyta katu

¹⁸ Kawĩ ngi peka'u ym. Ame'ë pehë ke mujaxer jõ. Kuja rahã, katu tiki. Mã peja Tupã'ã ihĩ katu pehë py'a rehe. ¹⁹ Pehë py'a pejumuhury katu pehë juehe rahã, Ndawi riki jyngariha mupinin, ame'ë ke pepandu pandu pehë jupe. Tupã rehe pejyngar tĩ. Tupã rehe har pepandu, ame'ë ke pejyngar tĩ. Pehë pejyngar rahã: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja pekwaaha namõ jandema'e sawa'e te rehe pejyngar. Pehë ruryha namõ: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja jandema'e sawa'e te rehe pejyngar. ²⁰ Upa katu te ma'e ke rehe aja te'eha: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe pepandu. Jande pái keruhũ a'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'eha rupi pepandu pandu ipe.

Ne sawa'e rehe ehendu katu

²¹ Kirisutu rehe pehë py'a pemoĩ moĩ katu, a'erehe pehendu katu pehë juehe.

²² Ixawa'e katu ame'ë ta te'e! Pehë pe apandu ta apo! Pehë sawa'e ta rehe pehendu katu. Aja rahã, jandema'e sawa'e te je'eha rehe pehendu katu tĩ. ²³ Ixawa'e riki hakeharma'e kapitã aja saka. Aja Kirisutu tĩ. Jurujar katu ehe ame'ë tama'e kapitã a'e tĩ. A'e riki jurujar katu ame'ë ta ke muhã katu. Jurujar katu ame'ë ta riki hete aja saka. ²⁴ Ixawa'e ta rehe hakehar ta hendu katu ta me'ë te'e. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta hendu katu. Aja ixawa'e ta rehe hakehar ta tĩ. Hendu katu tĩ.

Ne rakehar rehe epy'a katu

²⁵ Sawa'e ta! Pehē pe apandu tī. Pehē rakehar ta rehe pepy'a katu. Jurujar katu ame'ē ta rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe a'eta uhāha ke rehe a'e muhepy. A'erehe manō. Aja pehē rakehar ta rehe pepy'a katu tī. ²⁶ Pe, jurujar katu ame'ē ta py'a ke Kirisutu juhyk rahā, Tupā pe pandu:

—Ko a'eta riki nema'e apo 'y. Nde kotyhar ta ke — aja Kirisutu pandu.

Jurujar katu ame'ē ta ke amō ta mujahuk rahā, a'eta py'a ngi ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Kirisutu juhyk. Ame'ē ta ke a'eta aja mujekwa katu. Pe, Tupā je'ēha rehe hendu katu rahā, a'eta py'a juhyk aja a'eta ixo tī. ²⁷ Aja jurujar katu ame'ē ta py'a ke a'e juhyk rahā, ame'ē ta ke ixoty a'e muhyk ta kŷ. Katu te ta a'eta. Nixói te ta ma'e ka'u te'eha ma'eha ke a'eta pe. Jahy ruwy ym te, ame'ēja saka a'eta katu te ta. Ma'e katu ym ame'ē ke nixói te ta a'eta pe. ²⁸ Hakehar ta rehe sawa'e ta ipy'a katu ta me'ē te'e. A'eta juehe a'eta ipy'a katu, aja hakehar ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Hakehar rehe sawa'e ipy'a katu rahā, a'e juehe ipy'a katu tī. ²⁹ Juehe ipy'a ym ame'ē ke nixói. Aja ym. Kuja riki. A'e atu u'u katu ma'e ke ixo. A'e atu ixo katu. Jurujar katu ame'ē ta rehe Kirisutu haihu katu. Aja amō juehe juhaihu katu tī. ³⁰ Jande riki Kirisutu rete aja saka. Ixotyhar ta ke jande. A'erehe jurujar katu ame'ē ta rehe Kirisutu haihu katu. ³¹ Jumendariha rehe har kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Ipái ta ke sawa'e hijar oho. Pe, hakehar namō ixo katu. Mokōihar riki peteihar aja ixo” aja panduha ihī.

³² Mā! Ame'ē jetehar te ke Tupā je'ēha mujekwa jande pe. Pe, kuja ihē akwa. Jurujar katu ehe

ame'ē ta riki Kirisutu namō pe-teihar aja ixo. ³³ Tupā je'ēha rehe panduha ihī, ame'ē ke pehē pe katu tī. Sawa'e juehe ipy'a katu. Aja hakehar rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Pe, ixawa'e rehe hakehar hendu katu ta me'ē te'e tī.

6

Ta'yr ta ipái ta rehe hendu katu ta me'ē te'e

Tajyr ta aja tī, hendu katu ta me'ē te'e tī

¹ Ta'yn ta! Kurumī ta! Kūjātāi ta! Tiha ame'ē ta! Kirisutu kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē pái ta rehe pehendu katu ta me'ē te'e. Aja rahā, katu ame'ē ke pema'ema'e. ² Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī: “Nde pái rehe ehendu katu. Ne māi rehe aja tī. Ehendu katu tī.” Ame'ē je'ēha namō ma'e manga katuha ke Tupā moī. ³ Kuja moī:

—Nde pái ta rehe nde erehendu katu rahā, upa katu te katu nde pe. Kuja. Kome'ē ywy keruhū pe yman nde erexo ta — aja Tupā manga katu.

A'erehe ipái ta rehe ta'yn ta hendu katu ta me'ē te'e. Kurumī ta aja tī. Hendu katu ta me'ē te'e tī. Kūjātāi ta aja tī. Hendu katu ta me'ē te'e tī.

⁴ Ta'yn pái ta! Ta'yn māi ta tī. Ta'yn ta ke pemuparahy ym. Pehē ra'yr ta pe aja tī. Pehē rajyr ta pe aja tī. A'eta ke pemuparahy ym tī. Kuja katu. A'eta ke pemutiha rahā, a'eta ke pemu'e katu. Aja rahā, pehē rehe a'eta hendu katu ta. Wewe katu pepandu a'eta pe. Kirisutu kotyhar ta ke pehē, a'erehe ehe har wewe katu pemu'e katu a'eta ke.

Ijar ta pe miasu ta hendu katu ta me'ē te'e

⁵ Miasu ta! Sehar pehē jar ixo. A'eta rehe pehendu katu. Pemuparahy ym ta aja pekyjeha namō pehendu katu a'eta rehe. Mokōi pekwha namō pexo aja

ym peparaky katu. Kirisutu rehe peparaky, ame'ēja saka pehē jar rehe peparaky katu. ⁶ Pehē rehe pehē jar usak ixo rahā jō, peparaky katu my? Anī. A'eta usak ym rahā, peparaky katu tī. Pehē rehe a'eta usak ixo rahā jō, peparaky katu rahā: “Mā! Miasu riki paraky katu te” ame'ē panduha ke jō peputar. Katu ym aja. Kirisutuma'e miasu aja pehē. A'erehe sehar pehē jar usak ym rahā, peparaky katu tī. Aja Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu te. ⁷ Pehē riki miasu ta ke. Peparaky rahā, pehē rurya namō peparaky katu. Sawa'e ta rehe jō peparaky, aja ym pekwa. Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe peparaky, aja pehē rury katuha namō peparaky katu. ⁸ Pesarahā! Kuja pekwa pekwa pexo tī. Se katu aja amō paraky rahā, ame'ē namō ywa pe ma'e katu ame'ē ke jandema'e sawa'e te me'ē me'ē katu ta. Upa katu te ngā pe a'e me'ē me'ē katu ta. Miasu ta pe aja tī. Me'ē katu tī. Miasu aja ym ame'ē ta pe aja tī. Ma'e katu ame'ē ke a'e me'ē ta tī. Se katu aja paraky a'erehe me'ē me'ē katu ywa pe.

Miasuma'e jar ta pe ihē apandu apo tī

⁹ Miasuma'e jar ta! Pehē pe ihē apandu tī. Pehē pe ipy'a katuha namō miasu ta paraky. Aja pehē pepy'a katuha namō miasu ta pe pepandu pandu. Ame'ē ta pe: “Pahar peparaky ym rahā, nde ke ihē anupā ta” aja ym pepandu. Pesarahā! Jandema'e sawa'e te ywa pe ixo ame'ē ke a'e. Kuja pekwa pekwa pexo. Pehēma'e miasu ame'ē ta aja pehē riki ixotyhar ta ke tī. Jandema'e sawa'e te ywa pe ixo ame'ēma'e ke pehē tī. Ngā pe juja katu te a'e ma'e ke me'ē me'ē katu ta tī. A'e usak rahā: “Ko miasu ta ke” aja ym ipe. “Ko miasuma'e jar ta” aja ym ipe tī. Upa juja katu te ipe. A'erehe pehē pepy'a katuha

namō miasu ta pe pepandu pandu katu.

Tupāma'e mundeha namō pexo katu

¹⁰ A'ejōhar panduha ke ihē apandu ta apo. Jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke pehē. A'erehe ima'e pyrātāha namō pexo katu. Ame'ē namō pehē py'a ke pemātā katu pexo. ¹¹ Ima'e mundeha aja me'ē Tupā me'ē pehē pe. Ame'ē namō pexo katu. Aja rahā, Satana riki pehē ke muka'u te'e ym ta. (Ājā ramūi a'e.) ¹² Amō awa ta namō jajumai mai jaxo my? Anī. Aja ym. Ājā ta namō jajumai jaxo, ame'ēja saka jaxo. A'eta katu ym te. Ywa pe har ta ke a'eta tī. A'eta riki Tupā rehe hendu ym ame'ē tama'e kapitā keruhū ta. ¹³ A'erehe Tupāma'e mundeha aja me'ē namō pexo katu. Pe, mupyraraha pehē rehe uhyk rahā, pehē ke pehē ruwajan ta muputu'u ym ta. Ame'ē mupyraraha upa rahā, pete'e pexo katu ta rī.

¹⁴ A'erehe pepu'am katu, aja pexo. Tupāma'e mundeha aja me'ē namō pexo. Kuja. Sonda ta aja pehē ku'a rupi har pepukwar katu. Aja rahā, jetehar te ke namō pexo katu. Sonda ta aja pehē juehe ita kamixa pemunde tī. Aja rahā, Tupā pandu: “Pehē katu. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehē pe” aja pexo katu. ¹⁵ Sonda ta aja pehē py rehe har pemunde tī. Aja rahā, pahar myrandu katu ke amō ta pe pepandu peho. “Pehē py'a ke Tupā muhury katu ta.” Ame'ē myrandu katu ke pepandu peho. ¹⁶ Sonda ta aja pehē jywa rehe itape ke aja te'e pemujar katu. Aja rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu pexo. Aja rahā, ame'ē pe upa u'y hapy ame'ē ke pemuwe ta tī, ame'ēja saka tī. Satana ombor ame'ēja saka tī. (Ājā ramūi a'e.) Ombor rahā, pejurujar katuha ke a'e mukanim tar katu. Ame'ē

u'y hapy ame'ë ke pemuwe ta tĩ, ame'ëja saka tĩ. ¹⁷ Sonda ta aja pehë ãkã rehe har pehë ãkã rehe pemoi tĩ. Itasape ke. Aja rahã, pehë ke Tupã muhã katu, aja pekwa katu. Sonda ta aja ita tamarã namõ pexo katu. Pehë pe Tupã'ã me'ë katu, ame'ë ke aja saka. Aja rahã, Tupã je'ëha namõ pexo katu. Ame'ë ke pepandu pandu. ¹⁸ Aja Tupãma'e mundeha aja me'ë namõ pexo. Amõ we tĩ. Tupã namõ pepandu pandu. Kuja:

—Jande pái keruhũ! Ihë pe nema'e pyrãtãha emuwyr — aja ipe.

Pehë pe Tupã'ã mujekwa rahã, Tupã namõ aja te'eha pepandu pandu. A'erehe peta ký! Peputu'u ym ingi. Upa Tupã kotyhar ta rehe har Tupã namõ aja te'eha pepandu pandu.

¹⁹ Ihë rehe har Tupã namõ pepandu pandu tĩ.

—Jande pái keruhũ! Páu pe nema'e pyrãtãha ke emondo katu. Aja rahã, kyje ym ha namõ nema'e je'ëha ke a'e pandu pandu ta. Myrandu katu ke a'e mujekwa ta ngã pe. Yman ukwa ym ame'ë ke. Ame'ë ke mujekwa ta ngã pe apo 'y — aja ihë rehe har Tupã namõ pepandu.

²⁰ Ame'ë myrandu katu ke ihë apandu ta. A'erehe ihë ke Jesu mondo. Kyndaha pe ihë axo apo. A'erehe kuja Tupã namõ pepandu tĩ:

—Mã peja kyje ym ha namõ myrandu katu ke Páu pandu pandu. Aja rahã katu tiki — aja Tupã namõ pepandu ihë rehe har.

Katuha ke ihë amondo

²¹ Pehë koty Tik ke ihë amondo ta. Ihë rehe har a'e mujekwa katu ta pehë pe. Aja rahã, ihë axoha ke pekwa katu ta. Tik rehe jande japy'a katu ame'ë ke a'e. Jande mu a'e. Jandema'e sawa'e te pe a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'ëha ke

a'e pandu pandu, ame'ë riki ima'e parakyha ke. Tik pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. ²² Ihë rehe har a'e mujekwa ta pehë pe. A'erehe pehë koty a'e ke ihë amondo axo. Myja upa jaxo my, ame'ë rehe har a'e mujekwa ta pehë pe. Aja rahã, pehë py'a ke a'e muhury katu ta.

²³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu. Mã peja pehë py'a ke a'eta mãtã katu tĩ. Aja rahã, upa pehë mu ta rehe pehë pepy'a katu ta. Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe upa pehë mu ta rehe pepy'a katu tĩ. ²⁴ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe ipy'a katu ame'ë ta ixo. Mã peja ame'ë ke a'eta mukanim ym te. Mã peja a'eta rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Úpa.

Siri ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amō ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahā, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Páu pe Siri ok ta pe har ta tamatarer ke mondo. A'erehe a'e pandu: “Katu tiki” aja. Tupā pe pandu tī: “Ne jō riki katu te me'ë ke” aja.

Páu pyrara ixo tipe. Anī. Tapijar te'e we myrandu katu ke a'e pandu pandu. Tapijar te'e we Jesu rehe har a'e ukwa tar katu tī, aja mupinim tī. “Mā peja Jesu ukwa katu aja pehē tī” aja Páu mupinim Siri ok ta pe har ta pe.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihē mu ta” aja Páu pandu.

Siri ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mupinim

¹ Ihē Páu. Timo ihē namō a'e ixo tī. Jesu Kirisutuma'e parakyha ta ke jande. Ehe har japandu pandu, ame'ë riki jandema'e parakyha ke.

Ko pehē pe paper pinim ke ihē amondo axo. Siri ok ta pe har ta ke pehē. Tupā kotyhar ta ke pehē. Upa Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta pe paper pinim ihē amondo axo tī. Tupā kotyhar tama'e kapitā ta pe amondo axo tī. Tupā kotyhar ta rehe ma'e ke amō ta ma'ema'e katu tī. Ame'ë ta pe paper pinim amondo axo tī.

² Tupā riki jande pái keruhū. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mā peja pehē rehe a'eta ipy'a katu te hū. Mā peja pehē py'a ke a'eta muhury katu.

Tupā namō Siri ok ta pe har ta rehe har ihē apandu pandu

³ Pehē rehe har ihē akwa akwa axo rahā: “Ne jō riki katu te me'ë ke” aja Tupā pe ihē apandu pandu. Aja te'eha ihē. ⁴⁻⁵ Jesu rehe pejurujar katu py rahā, tamatarer ihē pe pemuwyr. A'erehe myrandu katu ke ihē apandu pandu axo rī. Aja we apo tī. Amō ta pe myrandu katu ihē apandu pandu axo rahā, ihē pe tamatarer pemuwyr tī. A'erehe pehē rehe har Tupā namō ihē apandu pandu rahā, ihē rury katuha namō: “Ne jō riki katu te me'ë ke” aja Tupā pe ihē apandu katu. ⁶ Pe, kuja ihē akwa katu te. Pehē pejurujar katu py rahā, I'ā ke pehē py'a rehe Tupā moī. Aja rahā Kirisutu katuha aja pehē ke Tupā muwak ixo. Aja a'e muwak we ixo rī. Pe, Jesu Kirisutu jywyr rahā, ame'ë muwakiha ke a'ewan ta. Arahā Tupā pandu ta: “Uhyk katu. Kirisutu katuha aja pehē tī” aja.

⁷ Pehē rehe har ihē akwa akwa axo rahā, ihē rury katu. Pehē rehe ihē apy'a katu, a'erehe ihē rury katu. “Myrandu katu ke epandu eho” aja Tupā ihē pe. Ame'ë parakyha ke ihē ama'ema'e. Aja ihē axo rahā, ihē pe tamatarer ke pemuwyr. Apo kyndaha pe ihē axo rahā, aja ihē pe pemuwyr tī. Kyndaha pe ihē axo ym rahā we, aja tī. Pemuwyr tī. Kyndaha pe ihē axo ym rahā we, kapitā ruwa koty ihē apu'am. “Jesu rehe har myrandu katu riki jetehar te ke” aja ihē apandu. Ngā pe apandu tī. Aja rahā, Jesu rehe har ukwa katu te we ngā. ⁸ Pehē rehe Jesu Kirisutu ipy'a katuha aja ihē apy'a katu tī. Jetehar te ke ihē apandu. Ame'ë ke Tupā ukwa katu.

⁹ Kuja pehē rehe har Tupā namō ihē apandu pandu:

—Mā peja Siri ok ta pe har ta ipy'a katu te we a'eta juehe ixo. Mā peja nde rehe har a'eta jumue katu te we ixo tī. Aja rahā ukwa katuha namō ipy'a katu te we ta

a'eta juehe. Mā peja katu ame'ē ke a'eta ukwa katu te we ixo. Aja rahā, ipy'a katu te we ta a'eta juehe tī. ¹⁰ Upa aja rahā, ma'e riki katu te ame'ē ke a'eta ma'ema'e ta. Aja rahā, Kirisutu jywyr rahā, a'eta pe nixōi te ta ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. “Katu ym ame'ē ta” aja amō ta pandu ym te ta tī. ¹¹ Pe, Jesu Kirisutu riki ima'e pyrātāha ke muwyr. A'erehe ame'ē namō katu ame'ē ke jō Siri ok ta pe har ta ma'ema'e ta. Aja rahā, nde pe katu ngā pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja riki — aja Tupā namō pehē rehe har ihē apandu pandu.

Tapijar te'e we Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu katu

¹² Ihē mu ta! Ihē rehe har pekwa katu aja ihē aputar katu. Māte we ihē axoha kwe. Apyrara hū axo kwe. (Anī. Tapijar te'e we myrandu katu apandu pandu.) A'erehe myrandu katu ke amō amō we hū amō ta ukwa katu te we ixo. ¹³ (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihē ke kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē axo apo. Ame'ē ke se ixo ame'ē ta ukwa. Kirisutu rehe har ihē apandu pandu. Kirisutuma'e parakyha ke ihē. A'erehe kyndaha pe ihē axo apo. Ame'ē ke upa amō ta ukwa. Ame'ē ke kapitā rok harōha ta ukwa katu tī. ¹⁴ Kyndaha pe ihē axo. Anī. Ihē py'ahu axo. A'erehe jandema'e sawa'e te rehe heta jande mu ta jurujar katu te we ixo. I'ar koty te we a'eta ipy'ahuha. A'erehe Tupā je'ēha ke a'eta pandu pandu katu tī. Ngā ngi kyje ym ha namō pandu pandu.

¹⁵⁻¹⁷ Jete! Amō ta Kirisutu rehe har pandu pandu tī. “Jande japandu rahā, jande rehe Páu jyty'ym ta” aja ame'ē ta ukwaha naī. A'erehe ame'ē ta pandu pandu. Ihē namō je'ē hātā tā tar katu tī. A'erehe Kirisutu rehe har pandu pandu tī. Muka'u te'eha namō a'eta pandu pandu. Kirisutu

rehe har pandu pandu rahā: “Peme'ē ta katu” aja panduha ke a'eta putar katu. A'eta mu'e ame'ē ke rehe heta ngā hendu. A'erehe kyndaha pe ihē axo rahā, ihē riki ajyty'ym a'eta rehe aja a'eta ukwaha naī.

Amō ta anī. Amō ta ihē rehe ipy'a katu. A'erehe Kirisutu rehe har a'eta pandu pandu. Jete har rupi pandu pandu. Kapitā ruwa koty ihē apu'am rahā: “Jesu rehe har myrandu katu riki jete har te ke” aja ihē apandu. Ame'ē parakyha ke ihē pe Tupā me'ē. Aja a'eta ukwa. A'erehe ihē rehe a'eta ipy'a katu.

¹⁸ Upa riki katu ihē pe. Ka'u te'eha namō amō ta Kirisutu rehe har pandu pandu. Jete har rupi amō ta pandu pandu tī. Mokōihar ta Kirisutu rehe har pandu pandu. A'erehe ihē rury katu ihē axo.

¹⁹ Ihē rehe har Tupā namō pepandu pandu. “Páu ke kyndaha ngi emuhem” aja. A'erehe kyndaha ngi ihē ke kapitā muhem katu ta, aja akwa. A'erehe ihē rury katu te axo. Tupā'ā ihē rehe usak katu, Jesu Kirisutu muwyr ame'ē ke a'e. A'erehe kyndaha ngi ihē ke kapitā muhem katu ta tī. Aja akwa. A'erehe ihē rury katu te axo. ²⁰ Ihē riki Kirisutu rehe har ihē apandu pandu tar katu te. Aja te'eha ihē axo. Ame'ē jō ihē aputar katu. Aja ym rahā, ihē ruxī ta. Ihē py'ahu ta me'ē te'e. Aja te'eha ihē axo. Amanō ta nahā my. Aja rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Kirisutu rehe har amō ta pandu. Aja ihē aputar. Ko axo we nahā my rī. Aja rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Kirisutu rehe har amō ta pandu tī. Aja ihē aputar tī.

²¹ Ihē atu ko axo we rahā, Kirisutu rehe har: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ihē apandu axo. Ihē amanō rahā, amō ta Kirisutu pe pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke.” Aja rahā i'ar koty te we katuha. ²² Pe, ko ihē axo rahā

we Kirisutu rehe har ihē apandu pandu katu te we axo. Myja ihē aputar katu my? Akwa ym. ²³ Ihē amanōha ke aputar my? Ko axoha we aputar my? Myja my? Akwa ym. Kuja ihē akwa. Ihē amanō tar katu. Aja rahā, Kirisutu namō ihē axo ta kŷ. Ame'ē riki i'ar koty te we katuha. ²⁴ Pehē pe anī. Ko axo rahā we, katu tiki pehē pe. (Aja rahā, amō we Kirisutu rehe har pehē pe ihē amu'e ta rī.) ²⁵ Aja akwa. A'erehe ihē amanō ym we ta rī. Pehē namō ihē axo we ta rī. Aja rahā, pehē ke ihē amu'e we ta axo rī. Aja rahā, tapijar te'e we Kirisutu rehe pejurujar katu te we rī. Aja rahā, pehē rury katu te we ta pexo. ²⁶ Pe, amō we pehē namō ihē axo rahā, Jesu Kirisutu pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ta. A'e riki kyndaha ngi ihē ke muhem ta, a'erehe aja pepandu ta.

Pexoha katu aja pexo katu

²⁷ Apo amō we apandu ta. Kirisutu rehe har myrandu katu rehe panduha ihī. Ame'ē myrandu ke amō mu'e, aja pexoha katu ta me'ē te'e. Aja rahā, pehē pexoha rehe har ihē ahendu ta. Pehē rehe ihē asak ta aho my. Aho ym ta my. Pehē rehe har ihē ahendu ta. Kirisutu rehe pejurujar katu te we rī. Pehijar ym. Aja ihē ahendu ta. Aja rahā, katu te. Myrandu katu rehe amō ta jurujar katu. Ame'ē ke peputar, a'erehe ame'ē ke pehē johu pepandu pandu. Peteihar aja pepandu pandu. Ame'ē rehe ihē ahendu ta tī. Aja rahā, katu te tī. ²⁸ Pehē ke amō ta mupyrara rahā, a'eta ngi pekyje ym. Pehē py'ahu te'e pehendu aja pemujekwa a'eta pe. Aja rahā, a'eta ma'eha ke pemujekwa. (Kirisutu ke a'eta putar ym.) A'erehe mupyraraha renda pe a'eta oho ta ame'ē ta ke a'eta, aja pemujekwa. Pehē anī. Tupā muhā katu ame'ē ta ke pehē, aja pemujekwa katu. A'e riki

pehē ke muhā katu ta. ²⁹ Pehē pe Tupā pandu: “Pehē rehe katu asak. Kirisutu rehe pejurujar katu. Amō we tī. Ehe har pepandu pandu peho tī. A'erehe pehē ke amō ta mupyrara ta tī” aja Tupā pandu. ³⁰ Ihē aja pehē tī. Mu'eharan ta namō peje'ē je'ē hū tī. Aja pexo tī. Aja rahā ame'ē ta mu'e ame'ē ke pemukanim ta tī. A'erehe ihē aja pehē tī. Yman ame'ē ta namō ihē aje'ē je'ē hū tī, aja pekwa. Apo aja ihē axo tī. Aja pehendu tī.

2

Kirisutu rehe har

¹ Kirisutu riki pehē py'a ke mātā. Pehē rehe a'e ipy'a katu, a'erehe pehē ke muhury katu. Tupā'ā namō pehē juehe katu pexo. Amō ta rehe pepy'a katu. Amō ta rehe pepyrara pesak tī. ² Ko apandu pehē pe. Ihē aja juja katu te pekwa pekwa pexo tī. Jumai ym ha namō pexo. Pepy'a katu pehē juehe. Peteihar aja pexo. Aja rahā, ihē ke pemuhury katu te ta. ³ Ma'e ke pema'ema'e rahā, amō ta pandu my: “Mā! Katu hū peme'ē ta.” Ame'ē panduha peputar my? Mā peja ym aja. “Mā! Jande jō katu te” aja ym pekwa pekwa pehē juehe har. Amō ta katuha riki pehē 'ar koty te we aja pekwa katu pexo. Amō ta 'ar koty te we pehē katuha ke aja ym pekwa pekwa pexo tī. ⁴ Amō ta pe kuja pepandu katu: “Pehē namō jama'ema'e ta” aja. Pe, ame'ē ta pehē pe: “Pehē namō jande jama'ema'e ta tī” aja. Juja katu te ma'ema'eha ngā jupe. Aja katu. Pehēma'e ke rehe jō pesak ym pexo. ⁵ Jesu Kirisutu ukwa katuha aja mā peja pekwa pekwa katu pexo tī. “Mā! Ihē katu te ihē” aja ym te panduha a'e. Kuja Kirisutu ukwa katu:

⁶ “Tupā aja a'e tī. Aja te'eha a'e ixo. Ima'e pyrātāha namō Tupā aja a'e ixo ta, aja ukwa jupe my? Anī. Aja ym riki.

⁷ Kujā a'e ukwa tī. Upa katu te ywa pe ixo ame'ē ta ke jeje a'e hijar. Tupā aja ame'ē ke hijar uwyr tī.

Awa aja te'e a'e uwyr. Te'e paraky ame'ē ke aja a'e ixo.

⁸ Katu te a'e jupe, aja ym a'e ukwa. Tupā rehe a'e hendu katu. A'erehe a'e manō. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō.

⁹ Manōha ngi mukwera katu muhem. A'erehe katu te ame'ē ke a'e aja Tupā mu'am.

Pe, ywa kupe koty mujywyр raho. A'erehe amō ta 'ar koty te we a'e katuha aja mu'am.

A'e aja me'ē amō nixói te.

¹⁰ Aja rahā: 'Jesu' aja her ke hendu ame'ē ta ipynarāi pe wapyk ta. (Ame'ēja ipy'a ke moī moī katuha ke mujekwa ta.)

Aja upa katu te ngā wapyk ta. Ywa pe har ta wapyk ta tī. Aja ipy'a ke moī moī katu ta ehe. Kome'ē ywy keruhū pe har ta aja tī. Ipy'a ke moī moī katu ta ehe tī. Mupyraraha renda pe ihī, ame'ē ta aja tī. Ipy'a ke moī moī katu ta ehe tī.

Upa katu te ngā ipy'a ke moī moī ta ehe tī.

¹¹ Pe: 'Jesu Kirisutu riki sawa'e te' aja upa katu te ngā pandu ta.

Pe, Jesu rehe har katu ma'e pandu rahā, Tupā pe: 'Ne jō riki katu te me'ē ke' aja pandu ta tī. A'e riki jande pái keruhū te."

Pexoha katu aja ngā pe pemujekwa

¹² Pehē riki ihē rehe katu ame'ē ta ke. Ihē apy'a katu ame'ē ta ke pehē tī. Pesarahā! Pehē namō ihē axo rahā, ma'e ke ihē apandu pehē pe. Ame'ē rehe pehendu katu. Apo pehē namō axo ym. Ko amō we panduha ke pehē pe ihē amondo axo. Ame'ē rehe pehendu katu ta me'ē te'e tī. Kujā. Pehē ke Tupā

muhā katu. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'eha ngi pehē ke a'e poir, ame'ēja saka. A'erehe mā peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Amō we ame'ē ke pema'e ta my, ame'ē pekyjeha namō katu ame'ē ke jō pema'ema'e. ¹³ Ima'e pyrātāha ke Tupā muwyr pehē pe. A'erehe a'e putar ame'ē ke pema'ema'e tar katu. Pehendu tar katu ehe tī.

¹⁴ Upa ma'e ke pema'e rahā, pehē ruryha namō pema'e pexo. Peje'ē hātā tā ha namō aja ym pema'e. ¹⁵ Aja rahā: "Pehē katu ym" aja amō ta pandu ym ta. Pehē py'a juhyk, aja Tupā ra'yr ta katu aja pexo tī. Kome'ē ywy keruhū pe pexo. A'ep ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ixo. Jaxer ame'ē ta aja tī. Ixo tī. Ame'ē ta namō pexo rahā, pehē riki amō kotyhar ta ke aja pemujekwa ta me'ē te'e. Katu ame'ē ta ke pehē aja pemujekwa ta me'ē te'e. ¹⁶ Aja rahā, myja ngā ke Tupā muhā katu, ame'ē rehe har ngā pe pepandu pandu. Ame'ē ke pehē pe ihē amu'e katu, aja pemujekwa ihē pe. Aja rahā: "Pesarahā! Siri ok ta pe har ta katu" aja ihē apandu ta. Kirisutu jywyр rahā, aja ihē apandu ta. Aja ihē rury katu axo.

¹⁷ Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe Tupā pe pepandu: "Ko jande riki nema'e ta ke. Jande py'a jamoī moī katu nde rehe" aja pepandu. Pe, Tupā rehe har pehē pe ihē apandu katu te we axo rī. A'erehe pehē py'a pemoī moī katu te we ehe. A'erehe ihē ke amō ta jukwa ta my? (Aja Tupā rehe ihē apy'a katuha ke ihē amujekwa ta ngā pe.) Aja rahā, ihē rury katu ta axo. Pehē aja ihē rury katu ta axo tī. ¹⁸ Aja pehē tī. Pehē rury katu ta me'ē te'e. Ihē aja pehē rury katu ta pexo tī.

Pehē koty Timo ke ihē amondo ta

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e putar rahā, pahar pehē koty Timo ke ihē amondo ta. Pe, pehē

ngi Timo jywyr rahā, pehē rehe har a'e pandu ta uwyr ihē pe tī. Aja rahā, (katu pexo aja ahendu rahā,) ihē rury katu ta ihē axo. ²⁰ Ihē aja a'e jō pehē rehe a'e jumupyai ixo tī. Myja pexoha apo my, aja pehē rehe har a'e jumupyai ixo. ²¹ Amō ta anī. Juehe har ixoha rehe har jō sehar ta usak usak ixo. Jesu Kirisutu rehe har pandu tar ym. Ame'ē parakyha ke ma'ema'e tar ym. ²² Timo riki paraky katu. Aja a'e mujekwa katu pehē pe. Ame'ē rehe har pekwa katu. Ipái aja ta'yr tī. Mokōihar ta paraky katu. Aja ihē namō myrandu katu ke Timo pandu pandu tī. (Ihē ra'yr aja a'e.) ²³ Myja se ihē axo ta my? Kyndaha ngi ihē ahem ta my? Ame'ē ke ihē akwa rahā, pahar pehē koty Timo ke ihē amondo ta. Aja akwa. ²⁴ Pe, Tupā putar rahā, ihē atu pehē rehe asak ta aho. Yman ym rahā ihē asak ta aho.

Pehē koty Eparondi ke ihē amondo ta

²⁵ Eparondi ke pehē koty ihē amondo ta me'ē te'e, aja akwa. Ihē mu aja a'e. Tamatarer ke a'e werur ihē pe. Pehē pemuwyr ame'ē ke a'e werur. Se Hom ok ta pe ihē namō myrandu katu ke a'e pandu pandu tī. Mujekwa katu tī. ²⁶ Ma'e ahyha ke a'e pyhyk, aja pehendu. Pehendu aja a'e ukwa rahā, jumupyai ixo tī. Apo pehē rehe a'e usak tar katu tī. ²⁷ Jete riki. Ma'e ahyha ke a'e pyhyk. Tate manō. Anī. Tupā pyrara usak ehe. A'e ke rehe jō ym pyrara usak. Ihē rehe pyrara usak tī. A'erehe manō ym. Manō rahā, i'ar koty te we ihē pyai ta tipe tī. ²⁸ Anī. A'e manō ym. A'erehe pahar pehē koty a'e ke ihē amondo tar katu. Pe, pesak ehe rahā, pehē rury katu ta. Aja rahā, ihē apyaiha ke upa kanim ta tī. ²⁹ Pehē koty a'e uhyk rahā, ipo ke pepyhyk pyhyk katu ingi. Pehē ruryha namō pepyhyk

katu ingi. Pesak ehe rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe pepandu. Pehē mu aja ipo ke pepyhyk katu ingi. Eparondi aja me'ē sawa'e ta rehe har: “Katu ame'ē ta ke a'eta” aja pekwa pekwa katu tī. ³⁰ Myrandu katu ke a'e pandu pandu. Kirisutu pe paraky ame'ē ke a'e tī. Arahā tate a'e manō. Pyraraha ngi kyje ym a'e. Myrandu katu pandu pandu. A'erehe Eparondi aja me'ē sawa'e rehe har: “Katu ame'ē ke a'e” aja pekwa pekwa pexo. Se Hom ok ta pe pehē pexo ym. A'erehe marā ka ym ihē py'a ke pemātāha. A'erehe a'e riki ihē py'a ke mātā katu.

3

“Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha

Nixói te nde pe” aja Tupā pandu

¹ Ihē mu ta! Amō we ihē amupinim ta. Pesarahā! Jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē rury katu pexo. Amukwehe pehē pe ihē apandu, ame'ē juja katu te paper pinim ke pehē pe ihē amondo axo. Ihē py'a jukwa ym riki. Ihē amondo rahā, pejurujuhar katuha ke pehijar ym ta. ² Amō mu'eha ta rehe pesak te'e. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e hū. Muka'u te'e hū amō ta ke tī. Amō pিরer ke jupā ta me'ē te'e, aja riki a'eta mu'e. (Ipirer ke jupā rahā, Tupā kotyhar ta te ke a'eta, aja a'eta ukwaha jupe naī.) ³ Anī. Jande atu Tupā kotyhar ta ke. Ame'ē jakwa katuha ke Tupā moī, jande py'a rehe. I'ā ke jande py'a rehe moī. A'erehe ixotyhar ta ke aja jakwa katu. A'erehe Tupā rehe jande py'a ke jamoī moī katu. Jesu Kirisutu namō jande juehe katu jaxo. A'erehe jande rury katu. Ipirer rehe mangaha ke amō ta moī rahā, Tupā kotyhar ta ke aja a'eta ukwaha naī. Jande anī.

⁴ Ihē atu ihē aputar rahā, ame'ē pিরer jupāha ke rehe ihē ajurujuhar

katu ta tipe. Ima'e ma'eha ke rehe amō jurujar katu rahā, ko ihē riki i'ar koty te we ihē ajurujar katu ta tipe. ⁵ Ihē māi pusu ngi a'ar. Pe, awa po wajar mahapyr aker rahā, ihē pirer ke amō jupā. Aja rahā, jundēu awa te ke ihē, aja amujekwa. Menjamī rainō ke ihē. Ihē pāi ta riki jundēu awa ta ke. Jundēu awa ramūi ta ukwaha rehe ihē ahendu katu tī. Parise ta kotyhar ke ihē. (Ame'ē ta riki Moise je'ēha rehe hendu katu te.) Aja ihē tī. Ahendu katu ehe tī. ⁶ Ame'ē ke rehe amō ta hendu katu te. Aja ihē aputar katu te tī. A'erehe Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara hū axo kwe. Amō koty a'eta ukwa, aja ihē akwaha naī, a'erehe ihē amupyrara hū a'eta ke axo. Moise je'ēha rehe amō hendu katu te rahā, katu ame'ē ke a'e, aja ukwaha jupe naī. Aja ihē tī. Nixói ma'e aka'u te'eha ama'eha ihē pe, aja ihē akwaha ihē jupe naī.

⁷ Pe, ihē axoha riki katu te, aja akwaha naī. Apo ame'ē ymanihar axoha riki jaxer aja akwa katu apo 'y. Kirisutu rehe ihē ajurujar katu, a'erehe aja ihē akwa katu apo 'y. ⁸ Jete. Upa katu te jaxer riki, aja akwa katu apo 'y. Pe, amō koty ihē akwa. Amō riki ymanihar 'ar koty te we katuha. Jesu Kirisutu rehe har ihē akwa. Ame'ē riki i'ar koty te we katuha. Jesu riki ihēma'e sawa'e te. Ehe har ihē akwa katu apo 'y, a'erehe ymanihar akwaha ke ihē ahijar. Ame'ē jaxer aja akwa. Aja rahā, Kirisutu kotyhar te aja ihē axo. ⁹ Pe, Kirisutu namō ihē juehe katu ihē axo. Moise je'ēha rehe ihē ahendu katu, a'erehe ihē ke Tupā muhā katu my? Anī. Aja ym. Kō Kirisutu rehe ihē ajurujar katu, a'erehe ihē ke Tupā muhā katu 'y. Jete. Upa Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta kŷ. ¹⁰ Kuja ihē aputar apo 'y. Kirisutu rehe har jō ihē akwa tar katu te we hū ihē axo

rī. Tupāma'e pyrātāha ke aja tī. Akwa tar katu te we hū ihē axo tī. Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem rahā, pyrātāha namō mukwera katu muhem. Ame'ē ke ihē akwa tar katu te we ihē axo tī. Kirisutu ke amō ta mupyrara. A'e aja ihē ke amō ta mupyrara ta aja ihē aputar axo tī. A'e manō. A'e aja ihē aputar katu tī. ¹¹ Pe, manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem rahā, ko ihē ke a'e mukwera katu ta muhem tī. Aja ihē aputar tī.

Kirisutu ixoha aja ihē axo tar katu tī

¹² Upa katu te ehe har ihē akwa katu, aja ym ihē apandu. Uhyk ym we rī. Upa katu te akwa ym we rī. A'erehe tapijar te'e we ihē ajumu'e axo. Jesu Kirisutu riki ihē ke muhā katu. Ixotyhar ke ihē. A'erehe tapijar te'e we ehe har ihē ajumu'e axo tī. ¹³ Ihē mu ta! Ko pehendu katurahā! Ehe har akwa katu te ha ke uhyk ym we rī. Aja akwa katu. Kuja ihē axo ta apo 'y. Ymanihar ihē axoha rehe har ihē akwa akwa ym ta axo. Apo har kupe koty ma'e ihē ruwa koty ihī ame'ē ke rehe ihē akwa akwa ta axo. ¹⁴ Kuja riki. Jesu Kirisutu kotyhar ke ihē, a'erehe Tupā pandu ta: "Ywa pe ejur" aja. Ame'ē rehe aharō katu axo, a'erehe Kirisutu rehe har ihē tapijar te'e we ajumu'e ihē axo.

¹⁵ Jande johu Tupā rehe har jakwa katu ame'ē ta ke jande. Yman ehe har jakwa katu ame'ē ta ke jande. Aja me'ē ta rahā, jande johu Kirisutu rehe har tapijar te'e we jajumu'e ta me'ē te'e. Aja amō ta putar ym rahā, amō koty ukwa rahā, ame'ē ke Tupā mujekwa ta. (Aja rahā, Kirisutu rehe har ukwa tar katu tī.) ¹⁶ Pe, Kirisutu rehe har jajumu'e. Aja tapijar te'e we jaxo ta me'ē te'e. Jamu'e katu te we ta me'ē te'e tī.

Ywa pe har ta aja pehē a'erehe pexoha katu pexo

¹⁷ Ihê mu ta! Mâ peja ihê axoha aja pehê johu tî. Myja katu jaxoha my? Ame'ê ke jamujekwa pehê pe. Aja amô ta ixoha katu rahâ, pesak katu a'eta rehe. A'eta aja pehê tî. Pexoha katu tî. ¹⁸ Amô amô we hũ apandu pehê pe. Ihê apyaiha namô apandu we ta amô tî. Kuja. Amô ta heta ixo. A'eta ixoha riki amô koty. Jaxer riki. Ame'ê ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe myra ngâ mupia ame'ê ke rehe a'e manô. Ma'e ka'u te'eha ke tapijar te'e we amô ta ma'ema'e ixo. A'erehe huwajan ta aja a'eta ixo rî. ¹⁹ Mupyraraha renda pe a'eta oho ta. Ma'e ka'u te'eha ma'eha rehe jô ipy'a ke a'eta moî moî. Tupâ rehe moî ym. Kome'ê ywy keruhũ pe ixoha rehe har jô a'eta ukwa ukwa ixo tî. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e rahâ, katu aja a'eta ukwaha jupe naî. Huxî ym riki.

²⁰ Jande riki amô koty. Ywa pe har ta aja jande. Jande muhâha rehe jaharô hũ jaxo. Jesu Kirisutu riki jande muhâha. Jaharô hũ jaxo ehe. Ywa ngi a'e wyjy ta uwyr. A'e riki jandema'e sawa'e te. ²¹ Jande rete ke a'e muruwak ta kÿ. Apo jande pitu te'e riki. Ima'e rete ke katu te ame'ê ke. A'erehe a'e aja jande ke a'e muruwak ta kÿ. Pyrâtâha namô jande ke a'e muruwak ta kÿ. A'erehe upa katu te ngâ hendu katu te ehe. Upa katu te. Pyta we ym ta.

4

Pehê py'a pemujoywyr pehê juehe

¹ Ihê mu ta! Pehê rehe ihê apy'a katu. Pehê rehe ihê asak tar katu tî. Ihê ke pemuhury katu. Pehê ngi ihê ruxî ym. Ko apandu pehê pe. Kirisutu rehe pejurujar katu. Ame'ê ke pehijar ym. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe pexo.

² Ko kÿjâ ta pe ihê apandu. Ewo pe. Syn pe amô. (Peje'ê je'ê pehê jupe, aja ihê ahendu.) A'erehe

mâ peja pehê py'a pemujoywyr katu pehê juehe. Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehê anam ta aja pehê.

³ Sa'e! Nde erepandu ame'ê ke nde erema'ema'e katu. Ihê namô myrandu katu ke nde erepandu pandu. Apo apandu nde pe. Ame'ê kÿjâ ta pe epandu katu, Ewo pe. Syn pe tî. Aja rahâ, a'eta py'a jywyr ta a'eta juehe. Yman ame'ê kÿjâ ta riki ihê namô myrandu katu ke pandu pandu hũ tî. Amô sawa'e aja tî. Keremê ke. Amô ta heta aja tî. Ame'ê ta ihê namô myrandu katu ke pandu pandu tî. Upa ame'ê ta rer ke ima'e paper rehe Tupâ mupinim katu. Uhâ te hũ ame'ê ta rer ke ame'ê paper rehe ihî.

Pehê rury katu aja pexo katu

⁴ Kirisutu namô pehê juehe katu pexo. A'erehe pehê rury katu pexo. Aja te'eha pexo. Ko riki apandu we tî. Mâ peja pehê rury katu pexo.

⁵ Mâ peja upa amô ta rehe katu ame'ê ta ke pehê, aja pexo katu. Sawa'e te jywyr Tate. ⁶ Upa ma'e ke rehe pejumupyai ym pexo. Ame'ê rehe har Tupâ namô pepandu. Inamô pepandu rahâ, ma'e ke nixói te pehê pe ame'ê ke pepandu ipe. "Ne jô riki katu te me'ê ke" ame'ê panduha namô pepandu ipe. ⁷ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehê. A'erehe pehê py'a ke Tupâ muhury katu ta. Ipy'a muhuryha ke amô ukwa katu. Tupâ riki muhury katu rahâ, i'ar koty te we katuha.

Ma'e katu ame'ê ke jô pehê py'a rupi pekwa pekwa pexo

⁸ Ihê mu ta! Ko a'ejôhar panduha ke apandu pehê pe apo 'y. Kuja. Ma'e katu ame'ê ke jô pehê py'a pe pekwa pekwa pexo. "Mâ katu ko" aja amô ta pandu, ame'ê rehe har pehê py'a pe aja tî. Pekwa pekwa pexo tî. Jete har te ke aja tî. Ame'ê rehe har pekwa pekwa pexo tî. Ma'e ke muhuxî ym amô ke, ame'ê

rehe har aja tî. Pekwa pekwa pexo tî. Katu ame'ê ke ma'ema'e, ame'ê rehe har aja tî. Pekwa pekwa pexo tî. Ma'e jaxer ai ym ame'ê rehe har aja tî. Pekwa pekwa pexo tî. Amô ta rehe ipy'a katu, ame'ê rehe har aja tî. Pekwa pekwa pexo tî. "Peme'ê panduha katu" aja amô ta pandu, ame'ê rehe har aja tî. Pehê py'a pe pekwa pekwa pexo tî. Aja rahâ, pekwa pekwa pexo aja pema'ema'e ta. (A'erehe ma'e katu ame'ê ke jô pehê py'a pe pekwa pekwa katu pexo.)⁹ Ma'e ke ihê amu'e pehê pe. Aja pema'ema'e katu tî. Ihê axoha rehe pesak. Aja pexo tî. Pe, pehê namô Tupã ixo katu ta. Jande py'a ke muhury katu ame'ê ke a'e.

Ihê pe tamatarer pemuwyr a'erehe pehê pe apandu: "Katu pehê"

¹⁰ Jandema'e sawa'e te kotyhar ke ihê. A'erehe ihê rury katu te hû. Tupã pe ihê apandu tî: "Ne jô riki katu te me'ê ke" aja. Heta te hû jahy kanim, pe, apo ihê rehe pehaihu katu tî. Ihê pe tamatarer pemuwyr tî. Aja ihê rehe pehê pepy'a katu, aja pemujekwa katu ihê pe. A'erehe ihê rury katu te hû ihê. Ihê rehe peharái, aja ym apandu. Ihê rehe peharái ym. Tamatarer pemuwryiha pemanga tipe. Ame'ê ke akwa katu. Anî. Marã ka ym tamatarer ihê pe pemuwryiha. Ame'ê ke akwa katu tî. ¹¹ Ihê rehe ma'e ke pema'ema'e ym rahâ, ihê apyrara ym axo. Upa ma'e ihê axoha rehe ihê rury katu. Aja ihê akwa katu. ¹² Ihêma'e ym te aja ihê axo rahâ, ihê rury katu axo. Ihêma'e hû aja axoha ke ihê akwa katu tî. Aja axo rahâ, ihê rury katu tî. Aja ihê ajumu'e katu. A'erehe ihê myahy te rahâ, ihê rury katu. Ihê âpũ rahâ, aja tî. Ihê rury katu tî. Ihêma'e ym te rahâ, aja tî. Ihê rury katu tî. Ma'e heta rahâ, aja tî. Ihê rury katu tî. Aja te'eha ihê. Amô

amô renda pe ihê axo rahâ, ihê rury katu. ¹³ Upa katu te ma'e ke ihê rehe uhyk rahâ, ihê rury katu. Pyrâtaha ke ihê pe Kirisutu muwyr; a'erehe ihê rury katu.

¹⁴ Pe, ihê apyrara rahâ, ihê rehe pehaihu katu. Aja rahâ, katu tiki. ¹⁵ Siri ok ta pe har ta ke pehê. Masendo ywy pe pexo. A'ep myrandu katu ke ihê apandu pandu py pehê pe. Pe, pehê ngî ihê aho rahâ, pehê jô riki ihê pe ma'e ke peme'ê katu. Aja pekwa katu. Pehê jô ma'e ke rehe pekyty'y ym ihê pe. Ihê apyrara rahâ, pehê jô pepyai tî. ¹⁶ Pe, Tesaron ok ta pe ihê axo rahâ, ihêma'e ke nixói te. Arahâ ihê pe tamatarer ke pemuwyr. Jete. A'engi mokôihar pemuwyr tî. ¹⁷ Ame'ê ke ihê apyhyk rahâ, ihê rury katu. Ame'ê rehe jô ym. Tupã koty pehêma'e ke ihî hû ta, aja saka. Ame'ê pehêma'e hetaha ke ihê aputar katu riki. ¹⁸ Jete. Upa katu te ihê pe pemuwyr. Ame'ê ke upa ihê apyhyk. Pemuwyr te hû. Upa ma'e ihê aputar ame'ê ke kohî apo. Pemuwyr ame'ê ke Eparondi werur. A'erehe i'ar koty te we ihêma'e kohî. Pemuwyr ame'ê ke Tupã koty ma'e pihe katu, ame'êja saka. Tupã hury katu ehe. Ymanihar ta Tupã rehe ipy'a moî moî rahâ, ma'e pihe katu ame'ê ke mutakãxî. Hapy, ame'êja mutakãxî. Aja ihê pe pehê pemuwyr ame'ê ke tî. (Tupã ke pemuwry katu ame'ê ke tî.) ¹⁹ Pe, pehêma'e ke upa katu te nixói te rahâ, ame'ê ke Tupã me'ê me'ê ta, pehê pe. Jande japy'a katu ehe ame'ê ke a'e. Ima'e ma'e ke upa ym te ta. Jesu Kirisutu namô pehê juehe katu pexo, a'erehe pehê pe a'e me'ê me'ê katu. ²⁰ Tupã riki jande pái keruhû. "Ne jô riki katu te me'ê ke" aja japandu pandu katu. Aja te'eha ta. "Amen." Ame'ê: "A'e tÿ."

Katuha ke Páu mondo

²¹ Pehē koty Tupā kotyhar ta ixo. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke a'eta tī. A'eta pe katuha ke ihē amondo axo. Se Hom ok ta pe amō ta ixo. Pehē mu ta aja a'eta tī. A'eta mondo ixo tī. Pehē pe katuha ke mondo ixo tī. ²² Se Tupā kotyhar ta ixo. Upa ame'ē ta pehē pe katuha ke mondo ixo tī. Kapitā keruhūrok pe Jesu kotyhar ta amō ta ixo. Kapitā keruhūma'e parakyha ta ke ame'ē ta. Ame'ē ta katuha ke mondo ixo pehē pe tī.

²³ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Mā peja johu pehē rehe Jesu Kirisutu usak katu.

Upa.

Koro ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amō ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahā, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Koro ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe amō ta amō koty mu'e ixo. Kuja: "Jesu katu te ame'ë ke a'e. Anī. Tupā aja ym a'e" aja mu'e naī.

Ame'ë mu'eha ke Páu mukanim tar katu, a'erehe a'e mu'e katu. "Jete har te ke. Jesu Tupā a'e tī" aja mu'e katu. "Mā peja pehē ke amō ta muka'u te'e ym" aja Koro ok ta pe har ta pe Páu mupinim.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihē mu ta" aja Páu pandu.

Koro ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mondo

¹⁻² Pehē riki Koro ok ta pe har ta ke. Tupā kotyhar ta ke pehē tī. Ko pehē pe paper pinim ihē amondo axo. Ihē Páu. Ko Timo ihē namō ixo tī. Jande mu aja a'e. Jesu Kirisutu mondo ame'ë ke ihē. Aja Tupā putar katu. Kirisutu rehe pejurujar katu tī. A'erehe jande mu ta aja pehē tī.

Mā peja pehē rehe Tupā ipy'a katu te hū. Mā peja pehē py'a ke a'e muhury katu. A'e riki jande pái keruhū.

Myrandu katu rehe pehendu rahā, Jesu rehe pejurujar katu

³ Tupā namō japandu rahā, pehē rehe har japandu. Arahā: "Ne jō riki katu te me'ë ke" aja japandu ipe. Aja te'eha jande. Tupā riki Jesu Kirisutu pái keruhū. Jesu riki jan-dema'e sawa'e te. ⁴ Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, aja jahendu, a'erehe: "Ne jō riki katu te me'ë

ke" aja Tupā pe japandu. Tupā kotyhar ta rehe pehē pepy'a katu, aja jahendu tī. A'erehe: "Ne jō riki katu te me'ë ke" aja japandu ipe tī. ⁵ Myrandu katu rehe pehendu py rahā, Tupā namō jurujar katu ame'ë ta ixo ta, aja pehendu. Jete har te ke ame'ë. A'erehe Jesu rehe pejurujar katu. Tupā namō ixo ta, aja pehendu. A'erehe amō ta rehe pehē pepy'a katu tī. Tupā namō pexo ta, ame'ë ke pekwa katu. Ame'ë ke pehē ngi mukanim ym te ta awa. Ywa pe ihī katu, ame'ëja saka. ⁶ Awa ta rehe Tupā ipy'a katu te hū. Ame'ë ke rehe pehendu py rahā, jete har te ke aja pekwa. A'erehe pehē py'a pemuruwak. Pehē pexoha katu aja pemuruwak tī. Pe, myrandu katu pehē koty amō ta pandu pandu oho. A'erehe amō amō ta hendu katu tī. Aja kome'ë ywy keruhū rupi tī. Myrandu katu pandu pandu oho tī. Pe, ngā py'a muruwak tī. Ixoha katu aja muruwak tī. ⁷ Awa ta rehe Tupā ipy'a katu te hū, ame'ë ke Epar riki mu'e katu pehē pe. Jandē japy'a katu ehe ame'ë ke a'e tī. Jandē aja Kirisutu pe a'e paraky ixo tī. Tupā je'ēha ke a'e pandu pandu, ame'ë riki ima'e parakya ke. Pehē koty jande jaho ym, a'erehe a'e riki Tupā je'ēha ke pandu pehē pe. (A'erehe pehendu katu ta me'ë te'e ehe.) ⁸ Tupā'ā riki pehē pepy'a rehe ihī katu, a'erehe amō ta rehe pepy'a katu aja jande pe Epar pandu.

Pehē rehe har Tupā namō japandu pandu

⁹ A'erehe pehē rehe har jahendu rahā, Tupā namō pehē rehe har japandu pandu. Aja te'eha jande. Kuja inamō japandu:

—Jande pái keruhū! Koro ok ta pe har ta pe ma'e ke nde ereputar ame'ë ke emujekwa katu. Nde erekwa katu ame'ë ke Ne'ā muwyr. Ame'ë namō nde ereputar ame'ë ke

emujekwa katu ngā pe — aja Tupā namō japandu.

¹⁰ Aja rahā, Tupā putar, aja pexo katu ta kŷ. A'e putar ame'ē ke pema'ema'e ta kŷ tī. Aja rahā, katu ame'ē ke jō pema'ema'e katu ta. Amō we Tupā rehe har pekwa katu te we ta tī. ¹¹ A'e jō riki pyrātā te hū ame'ē ke. Ame'ē pyrātāha namō pehē py'a mā peja a'e mātā katu. Aja rahā, pehē ke amō ta mupyrara rahā, pehē py'ahu te'e pehendū ta kŷ. ¹² Ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ē ke a'e me'ē me'ē ta kŷ. A'e ixo ame'ē renda pe me'ē me'ē ta kŷ. Ame'ē renda rupi wera te hū. (Aja rahā, Tupā a'ep ixo, aja mukewa katu.) "Ihēma'e ta ke" aja a'e pandu, a'erehe ma'e katu ame'ē ke pehē pe a'e me'ē me'ē ta tī. A'erehe jande pái keruhū namō pepandu rahā: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja pepandu ipe. Pehē rury katuha namō aja pepandu.

¹³ Satana kotyhar ta ke jande kwe. (Ājā ramūi a'e.) Apo Tupā ra'yr koty jande ke Tupā muruwak. A'erehe Ta'yr kotyhar ta ke jande apo 'y. Ta'yr rehe a'e ipy'a katu te. Pe, Ta'yr pandu ame'ē ke rehe jahendu katu jaxo rahā, jande rehe Tupā usak katu. Ymanihar jaxoha aja ym jande apo 'y. Satana kotyhar ta aja jaxo rahā, ymanihar jaxoha namō jaxo. Katu ym aja. ¹⁴ Apo anī. Ta'yr kotyhar ta ke jande apo 'y, a'erehe Satanama'e pyrātāha ngi jande ke Ta'yr muhem. Upa jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Ame'ē ke rehe Ta'yr muhepy. A'erehe jande rehe Tupā ipy'a jywyr katu tī.

Kirisutu rehe har

¹⁵ Tupā rehe usak ym te awa. Kirisutu rehe awa usak, a'erehe Tupā rehe usak, ame'ēja saka tī. Tupā a'e tī. 'Ar nixói te rahā, pete'e a'e ixo. Upa katu te ma'e ke a'e mujā. Ame'ē 'ar koty te we a'e katu te ha ke. ¹⁶ A'e ixo, a'erehe upa katu te ywa rehe ihī ame'ē ke

Tupā mujā. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ixo, ame'ē ta ke mujā tī. Awa usak, ame'ē ke mujā. Usak ym, ame'ē ke mujā tī. Kuja awa usak ym ame'ē ta ke mujā tī. Je'ēha rahoha ta ke mujā. (Ame'ē ta rehe usak ym awa.) Ame'ē tama'e kapitā keruhū ta ke mujā tī. (Ame'ē ta rehe usak ym tī.) Upa katu te ame'ē ta ke a'e mujā tī. Kirisutu je'ēha rupi upa katu te mujā. Upa katu te mujā, ame'ē kapitā keruhū te Kirisutu. ¹⁷ Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, pete'e a'e ixo. A'e ixo, a'erehe upa katu te ma'e ke henda pe katu aja ihī tī. ¹⁸ A'e riki jurujar katu ame'ē tama'e kapitā keruhū. Pe, jurujar katu ehe ame'ē ta riki hete aja. Iākā aja riki Kirisutu. (Aja rahā, ixotyhar ta hendu katu ehe.) A'e riki jurujar katu ehe ame'ē ta ke muhā katu. Tupā ra'yr ke a'e. A'e riki manōha ngi kwera katu py uhem. A'erehe upa katu te ma'e ke ihī, ame'ē ta 'ar koty te we a'e katu te ha ke. ¹⁹ Upa katu te Tupā aja Ta'yr a'e tī. Juja katu te a'eta tī. Aja Tupā putar katu. ²⁰ Tupā pandu:

—Ihē ra'yr riki upa katu te ma'e ke mukatu ta ihē pe tī — aja.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Ta'yr manō, a'erehe Tupā hury katu ngā rehe tī. Upa katu te a'e mukatu, hury katu ngā rehe tī. Kome'ē ywy keruhū pe ixo, ame'ē ta rehe hury katu. Ywa rehe ma'e mujā, ame'ē ke ihī. Ame'ē mukatu tī. Ame'ē ta rehe hury katu tī.

Tupā rehe katu ame'ē ta ke pehē apo 'y

²¹ Tupā rehe har pehē py'a pe pekwa ym te pexo kwe. Pexo ai te'e, a'erehe huwajan ta aja pexo. Pehē py'a pe ma'e jaxer ame'ē ke pekwa pekwa pexo tī, a'erehe huwajan ta aja pexo tī. ²² Pe, ehe katu ame'ē ta ke pehē apo 'y, aja pehē ke a'e muruwak. Ta'yr manō, a'erehe pehē ke a'e muruwak katu. Aja rahā, a'e ixo ame'ē pe pehē

ke a'e muhyk katu ta. Pehē riki katu te ame'ē ta ke aja a'e muhyk katu ta. Pehē py'a juhyk ame'ē ta aja tī. Pehē ke muhyk katu ta tī. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe aja pehē ke a'e muhyk katu ta tī.

²³ Kuja katu tiki. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu pexo rī. Ehe har pejumu'e katu te we pexo rī. Myrandu katu ke pehendu rahā, myja Tupā namō amō ixo katu ta, aja pehendu. Pejurujar katu ehe tī. Tupā namō pexo ta, ame'ē pekwa katuha ke pemukanim ym ta me'ē te'e. Ame'ē myrandu katu ke kome'ē ywy keruhū pe har ta pe amō ta pandu pandu oho. Ame'ē ke ihē apandu pandu axo tī. Ame'ē rehe ihē aparaky axo. Ihē Páu.

Tupāma'e miasu ke ihē

²⁴ Jesu rehe har ngā pe ihē apandu pandu, a'erehe ihē ke amō ta mupyrara. (A'erehe pehē pe katu tī. Ehe har pehē pe kome'ē paper rehe ihē amujekwa tī.) A'erehe ihē ruryha namō ihē py'ahu te'e ahendu. Kirisutu ke amō ta mahy hū. Ame'ē mahyha a'ewan ym we rī. Jurujar katu me'ē ta riki Kirisutu rete aja saka. Pe, ame'ē ta ke amō ta pyrara hū. Ihē ke aja tī. Ihē ke mupyrara hū ngā ixo tī. Aja rahā, Kirisutu pyraraha ke ihē riki amumba ta rī. ²⁵ Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā je'ēha ke ihē amu'e katu. Ame'ē parakyha ke Tupā me'ē ihē pe. Pehē pe aja tī. Amu'e katu tī. Upa katu te ima'e je'ēha ke ihē apandu katu ngā pe. ²⁶ Yman ima'e je'ēha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta pe a'e mujekwa ym rī. Apo ixotyhar ta pe a'e mujekwa katu 'y. ²⁷ Kuja a'e ukwa. Pehē py'a rehe Kirisutu ihī katu. Ame'ē ke yman a'e mujekwa ym rī. Apo ame'ē ke ixotyhar ta pe a'e mujekwa katu. Mā katu te hū ame'ē ke ame'ē. Ima'e katu te ha ke pesak ta tī. Ame'ē ke yman

mujekwa ym tī. Apo upa ame'ē ke a'e mujekwa katu tī.

²⁸ Kirisutu rehe har upa ngā pe japandu pandu. Upa jande jakwa katuha namō upa ngā ke jamu'e katu. "Pejurujar katu ehe" aja japandu ngā pe tī. Aja rahā, aja pame katu te Tupā ruwa koty jamuhyk ta, ame'ēja saka. "Ko Kirisutu kotyhar ta ke. Ehe har ukwa katu te ame'ē ta ke" aja jamuhyk ta. ²⁹ Ame'ē ke rehe ihē aparaky hū. Ima'e je'ēha ke ihē apandu, ame'ē riki ihēma'e parakyha ke. Ima'e pyrātā te ha ke Kirisutu muwyr ihē pe. A'erehe ima'e je'ēha ke ihē apandu hū.

2

Ihēma'e aparakyha rehe har apandu ta

¹ Ko pehē pekwa katu aja ihē aputar. Pehē rehe har Tupā namō ihē apandu pandu te hū. Ihē aparaky hū, ame'ēja saka. Raoniséi ok ta pe har ta rehe har aja tī. Pehē rekoha juramā rupi upa katu te ihē rehe usak ym ame'ē ta rehe har aja tī. Tupā namō apandu pandu tī. ² Kuja Tupā namō ihē apandu:

—Jande pái keruhū! A'eta py'a ke emātā katu. Petēihar aja mā peja a'eta ipy'a katu a'eta juehe ixo. Mā peja nde rehe har a'eta ukwa katu te. Aja rahā, ka'u te'e ym ta. Kirisutu rehe har nde eremujekwa, ame'ē ke a'eta ukwa katu te ta tī. Yman ehe har ngā pe nde eremujekwa ym. Apo nde eremujekwa katu 'y — aja ihē apandu inamō.

³ Upa ma'e ke Tupā ukwa katu te a'e. Ame'ē ke Kirisutu mujekwa jande pe. Pe, Kirisutu rehe har amō ukwa katu rahā, Tupā ukwa katuha ke a'e ukwa ta tī.

⁴ Ko pehē pe ihē amupinim āi. Te'e amō ta pandu. Aja je'ē hātā tā pehē namō. Mā peja pehē ke a'eta muka'u te'e ym. Ame'ē ta panduha rehe pehendu rahā: "Mā! Katu"

aja pekwha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ je'ẽha namõ mã peja pehẽ ke muka'u te'e ym. ⁵ Pehẽ namõ ihẽ axo ym. Pe, pehẽ rehe har ihẽ py'a pe ihẽ akwa akwa axo. Kirisutu rehe pehẽ johu pejurujar katu te. Pehijar ym, aja ihẽ ahendu, a'erehe ihẽ rury katu axo.

Kirisutu namõ pehẽ juehe katu pexo

⁶ Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu a'erehe pepandu: "A'e riki jandema'e sawa'e te" aja pehẽ py'a pe pemu'am. A'erehe inamõ pehẽ juehe katu pexo. ⁷ Mã peja pahar a'e ke pehijar ym. Myra rapo yppp ihon, aja inamõ pexo katu. (Pehijar ym.) I'y tiha oho, aja ehe har pejumu'e katu te we pexo rĩ. Pehẽ ke Epar mu'e, aja pejurujar katu te we rĩ. Tupã namõ pepandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja pepandu ipe.

⁸ Pesak katurahã! Kirisutu rehe har pehẽ ke amõ muka'u te'e rahã, katu ym tiki. Ngã ukwaha namõ muka'u te'e. Jaxer ke ame'ẽ ukwaha. Ame'ẽ ke hamũi ta ukwaha ke ngã ukwa ixo. Kirisutu mu'e aja ym ame'ẽ. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwaha ke namõ muka'u te'e tĩ. Ame'ẽ ke Kirisutu mu'e aja ym tĩ. ⁹ Kirisutu uwyr rahã, awa te'e a'e aja kome'ẽ wyw keruhũ pe a'e ixo. Tupã a'e tĩ. Juja katu te a'eta tĩ. ¹⁰ Inamõ pehẽ juehe katu pexo. A'erehe Kirisutu rehe har pekwa katu te, aja pexo. Amõ Tupã je'ẽha rahoha ta riki kapitã keruhũ ta ke. Ame'ẽ ta 'ar koty te we Kirisutu pyrãtã te hũ ha.

Pehẽ ke Tupã muhã katu

¹¹ Pehẽ py'a rehe Kirisutu ihĩ, ame'ẽ riki pehẽ pিরer ke pejupã, ame'ẽja saka. (Ame'ẽ ke ixotyhar ta ke pehẽ, aja mujekwa.) Ame'ẽ ke amõ mujã ym. Kirisutu mujã ame'ẽ ke. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahã, pepandu ta: "Anĩ. Japutu'u ta ingi" aja. (Aja rahã, ame'ẽ ma'e

peka'u te'eha pema'eha ngi pehẽ ke Kirisutu muhem.) ¹² Pe, y pe pehẽ ke amõ mujahuk rahã, Kirisutu namõ pehẽ ke amõ ta jy-tym, ame'ẽja saka. Aja rahã, pexo ai te'e, ame'ẽ ke pehijar aja pe-mujekwa. Pe, y ngi pehẽ ke amõ muhem rahã, Kirisutu namõ pehẽ ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, pexoha pyahu, aja pexo. Pejurujar katu ehe, a'erehe Kirisutu namõ pehẽ ke a'e mukwera katu muhem, ame'ẽja saka.

¹³ Yman pema'ẽ ame'ẽja saka pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe pema'ẽ, ame'ẽja saka. Amõ awa ta aja pehẽ. Jundéu awa ta ym. Amõ awa ta ke pehẽ, a'erehe pema'ẽ ame'ẽ ta ke pehẽ kwe tĩ. Apo anĩ. Kirisutu namõ pehẽ juehe katu pexo 'y. A'erehe pehẽ ruhã te hũ aja pexo apo 'y. Ma'e jaka'u te'eha ke jande johu jama'ema'e. Ame'ẽ ke jande py'a ngi Tupã juhyk. Pe, jande rehe ipy'a ke a'e mujywyr. ¹⁴ Upa jandema'e ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke paper rehe amõ mupinim, ame'ẽja saka riki. Pe, ame'ẽ paper ke Tupã munixói te 'y. Kirisutu manõ, ame'ẽ myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ame'ẽ paper ke Tupã munixói te 'y. (Aja upa katu te mukanim.) ¹⁵ A'erehe amõ ta ke ãjã ta mukyje, ame'ẽ ke Kirisutu mukanim 'y. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e manõ rahã, ãjã tama'e pyrãtãha ke a'e muputu'u. Ame'ẽ ke a'e mujekwa ngã pe. A'erehe upa ngã ukwa katu apo 'y. (A'erehe ãjã ta ngi ngã kyje ym ta me'ẽ te'e.)

Mu'eharan ta rehe pehendu ym

¹⁶ Pesarahã! Ma'e ke pe'u, ame'ẽ rehe har katu ym, aja mu'eharan ta pandu. Ame'ẽ ta rehe pehendu ym. Amõ ma'e wera rahã, Tupãma'e ame'ẽ, a'erehe peparaky ym, aja pandu tĩ. Jahy pihun te rahã, aja

tī. Peparaky ym tī. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā aja tī. Peparaky ym tī, aja a'eta mu'e tī. Upa aja mu'eharan ta mu'e ame'ē ke rehe pehendū ym. ¹⁷Upa ame'ē ta riki ma'e mujekwaha jō. Kuja. Yman rahā uwyr ame'ē ke mujekwa. Ame'ē uwyr apo 'y. Kirisutu a'e. A'erehe mu'eharan ta rehe pehendū ym. ¹⁸A'eta rehe pehendū ym, a'erehe pexoha riki katu ym aja amō ta pandu naī. Mā peja pemukahem ym. Ame'ē ta riki Tupā je'ēha rahoha ta rehe ipy'a moī moī katu, aja a'eta pandu. Pehē aja ym. (Tupā je'ēha rahoha ta rehe pehē py'a pemoī ym.) A'erehe pexoha katu ym aja pandu naī tī. Katu ym a'eta juehe aja a'eta pandu a'eta jupe. Ame'ē riki te'e. (A'eta katu te aja ukwaha.) Ixeraiha aja a'eta usak, a'erehe ukwa katu te aja a'eta pandu naī tī. A'erehe a'eta katu te aja a'eta jupe ukwaha naī. ¹⁹Ame'ē ta Kirisutu kotyhar ta ym apo. Anī. Hijar oho.

Kirisutu riki jurujar katu ame'ē ta ākā aja saka. (Aja rahā, ixotyhar ta hendu katu ehe.) Jurujar katu ame'ē ta hendu katu ehe rahā, pyrātāha ke a'e muwyr ngā pe. (Jurujar katu ame'ē ta Kirisutu rete aja saka.) Hajy amō ke pyrātā katu. Mutariha aja tī. Pyrātā katu tī. (Aja Kirisutu namō ixotyhar ta juehe katu ixo rahā, Tupā putar aja ehe har ukwa katu te we ta ixo.)

Awama'e ukwaha rehe pehendū ym

²⁰Kirisutu riki manō rahā, inamō pemañ ame'ēja saka tī. Aja rahā, Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ukwaha ngi pehē ke a'e muruwak. A'erehe Tupā rehe hendu ym ame'ē ta aja pexo rahā, katu ym tiki. ²¹A'eta pandu:

—Kome'ē mi'u pe'u ym. Pemañgā ym tī. Pepyhyk ym te tī — aja.

²²Ame'ē mi'u amō u'u. A'engi pusu ngi uhem riki. A'erehe a'eta pandu ame'ē ke awa ta ke te'e pandu ame'ē ke jō. A'etama'e ukwaha ke mu'e, ame'ē jō. (A'erehe upa ame'ē rehe pehendū ym.) ²³Jete! Huryha namō Tupā je'ēha rahoha ta rehe ipy'a ke a'eta moī moī rahā, a'eta ukwa katu te, aja mujekwa naī. A'eta katu ym a'eta juehe aja a'eta jupe naī. Aja rahā, ukwa katu te, aja mujekwa naī tī. Ma'e ke u'u ym te rahā aja tī. Ukwa katu te, aja mujekwa naī tī. Pe, upa ame'ē ta aja ma'ema'e rahā, ipy'a pe ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke muputu'u ym. (Pe, ukwa ukwa ixo, aja a'eta ma'ema'e ixo tī.) Katu ym aja. A'erehe ame'ē mu'eharan ta rehe pehendū ym pehē.

3

Ywa pe har ma'e katu ame'ē ke pekwa pekwa pexo

¹Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem rahā, pemañha ngi pehē ke a'e mukwera katu muhem tī, ame'ēja saka. A'erehe pexoha pyahu aja pexo katu. A'erehe ywa pe pehē pexo, aja pekwa pekwa pexo. (Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e, ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo tī.) Ame'ē ywa pe Tupā rake Kirisutu wapyk uī. Ijywa katu koty wapyk. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.) ²Ywa pe ma'e ke ihī. Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. (Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e ta.) Kome'ē wyy keruhū pe ma'e ke ihī, ame'ē rehe har pekwa pekwa ym pexo. (Aja rahā, kome'ē wyy keruhū pe har ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tī.) ³Aja rahā, pemañ, ame'ēja saka pexo. A'erehe kome'ē wyy keruhū pe har ta ma'e ke rehe har pekwa pekwa ym pexo. Tupā namō pehē juehe katu pexo. Aja

rahā, Kirisutu ixoha te aja pexo katu tī. Ame'ē ke Tupā mujekwa ym we rī. (Kome'ē wyy keruhū pe har ta pe mujekwa ym we rī.) ⁴ Pe, Kirisutu jywyr rahā, inamō pexo ta tī. Katu te ha namō a'e jywyr ta. (Arahā upa ngā pe pexoha te ke Tupā mujekwa katu ta.)

Pexo ai te'e kwe

⁵ Pesarahā! Ma'e ka'u te'eha ke kome'ē wyy keruhū pe har ta ma'ema'e tar katu. Aja pehē tī. Ame'ē ke pemukanim ta me'ē te'e. Kuja! Amō kūjā rehe peka'u te'e ym. Amō sawa'e rehe peka'u te'e ym tī. Pehē py'a pe ma'e jaxer ame'ē ke pekwa pekwa pexo ame'ē ke peputu'u ingi. Peka'u te'e ym. Amō tama'e ke rehe pehē py'a pemōi ym tī. Ame'ē ta rehe pehē pemōi rahā: “Ko tupā” aja ame'ē rehe pehē pekwa. Katu ym aja. ⁶ Upa aja me'ē ke amō ta ma'ema'e. Aja rahā Tupā je'ēha rehe hendu ym. A'erehe ame'ē ta ke Tupā mahy hū ta. ⁷ Aja pehē kwe tī. Pexo ai te'e kwe tī.

⁸ Apo upa amō we ma'e ke pehijar ta me'ē te'e. Kuja. Peparahy ym. Peje'ē je'ē hū ym tī. Amō ta rehe har katu ym peje'ē ym tī. Amō ta rehe pehē juru ai ym tī. ⁹ Amō ta pe te'e ym pehē tī. Yman aja te'e pexo ame'ē ke pehē tī. Apo ame'ē pexoha ke pehijar ta me'ē te'e.

Pexoha pyahu aja pexo katu

¹⁰ Apo pehē py'a pe katu ame'ē ke jō pekwa pekwa pexo. Pehē py'a pyahu, ame'ēja saka. Ame'ē ke Tupā moī. A'e riki pyahu aja mujā. Amō amō we rahā, ame'ē ke a'e mukatu te we ixo rī. Aja rahā, a'e katu te ha aja pehē tī. Aja rahā, juehe har pehē pe a'e mujekwa katu te we ta rī. ¹¹ Ixotyhar ta pyahu aja ixo. A'erehe juja katu te awa ta ipe. Amō koty koty awa ta ke aja ym ipe. Ko jundéu awa ta ke aja a'e ukwa ym. Ko jundéu awa aja ym ame'ē ta ke aja a'e ukwa

ym tī. Ko ipirer jupā ame'ē ta ke aja a'e ukwa ym tī. Ko ipirer jupā ym ame'ē ta ke aja ukwa ym tī. Ko amō awa ta aja ukwa ym tī. Ko ukwa ym te ame'ē ta ke aja ukwa ym tī. Ko miasu ta ke aja ukwa ym tī. Ko miasu ym ame'ē ta ke aja ukwa ym tī. Upa awa ta juja katu te ipe. Kirisutu jō riki katu te me'ē ke. Upa jurujar katu ame'ē ta py'a rehe a'e ihī katu. A'erehe upa ixotyhar ta juja katu te ipe.

Amō ta rehe pepy'a katu

¹² Pehē riki Tupā kotyhar ta ke. Pehē rehe a'e ipy'a katu. Pehē rehe a'e katu usak tī. A'erehe ixotyhar ta ke aja a'e muruwak. A'erehe amō ta rehe pepyrara pesak katu ta me'ē te'e. Pepy'a katu amō ta rehe tī. Pahar je'ēha pemujiwyr ym amō ta pe tī. Pahar peparahy ym amō ta rehe tī. “Mā! Katu te me'ē ke jande” aja ym pekwa pekwa pehē juehe har. ¹³ Pehē pe jaxer amō ta ma'e rahā, peje'ē ym a'eta pe. Pehē py'a pemujiwyr katu ehe tī. Pehē pe amō je'ē je'ē hū rahā, pahar pehē py'a pemujiwyr ehe. Pehē rehe Kirisutu ipy'a jywyr, aja pehē py'a pemujiwyr amō ta rehe tī. ¹⁴ Amō we tī. Kuja riki katu te ame'ē ke. Amō ta rehe pepy'a katu. Aja rahā, pehē katu te pehē juehe pexo.

¹⁵ “Myja ihē axo ta my? Ma'e ihē ama'e ta my?” aja pexo rahā, mā peja pehē py'a ke Kirisutu muhury katu. Aja rahā, pehē pema'eha rehe: “A'e tŷ” aja a'e pandu tī. (Aja ym rahā, pema'e ym ma'e ke.) “Peteihar aja pexo tī. Pehē kotyhar ta namō pehē juehe katu pexo” aja Tupā mujekwa katu pehē pe. Aja rahā pehē py'a ke a'e muhury katu tī, aja pekwa ta. Pe, Tupā pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu katu.

Tupā rehe har pejyngar katu

¹⁶ Kirisutu je'ēha ke pehē py'a pe pemupyta katu. Katu te ame'ē

ke pemu'e katu pehē jupe. Ukwa katuha ke pehē pe Tupā muwyr, ame'ē namō pemu'e katu pehē jupe. Tupā je'ēha ke pejyngar. Tupā rehe har pejyngar tī. Tupā mujekwa ame'ē ke pejyngar tī. Tupā rehe pejyngar rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pehē py'a pe pekwa pekwa pexo ehe har. ¹⁷ Upa katu te pema'ema'e, ame'ē ke Jesu je'ēha rupi pema'ema'e. Upa katu te pepandu ame'ē ke Jesu je'ēha rupi pepandu tī. A'e riki jandema'e sawa'e te. Pejurujar katu ehe, a'erehe Tupā namō pepandu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe. A'e riki jande pái keruhū.

Kirisutu kotyhar ta ma'ema'eha, ame'ē rehe har

¹⁸ Ixawa'e katu me'ē ta! Pehē pe apandu apo 'y. Pehē riki Kirisutu kotyhar ta ke, a'erehe pehē sawa'e ta rehe pehendu katu ta me'ē te'e.

¹⁹ Hakehar katu me'ē ta! Pehē pe apandu apo 'y! Pehē rakehar ta rehe pepy'a katu. Peje'ē je'ē hū ym a'eta pe.

²⁰ Kurumī ta aja tī. Kūjātāi ta aja tī. Ta'y'n ta aja tī. Kirisutu kotyhar ta ke pehē tī, a'erehe upa katu te nde pái pandu ame'ē ke rehe pehendu katu. Ne māi rehe aja tī. Pehendu katu tī. Aja rahā, katu tiki. Aja rahā, Tupā ke pemuhury katu, ame'ēja saka.

²¹ Ko ipái ta pe ihē apandu katu. Pehē ra'yr ta ke pemuparahy ym. Pehē rajyr ta ke aja tī. Pemuparahy ym tī. Imāi ta pe apandu tī. Pehē membyr ta ke pemuparahy ym tī. Pemuparahy rahā, a'eta jupyai ta ixo. Katu ym aja. A'erehe pemuparahy ym.

²² Ko miasu ta pe ihē apandu apo. Sehar pehē jar ta ixo. Upa katu te ame'ē ta pandu ame'ē ke rehe pehendu katu. Amō ta riki ijar usak u'am rahā jō paraky katu. Aja rahā, ijar pandu ta: “Pehē katu”

aja ukwaha jupe. Aja ym pehē. Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu, a'erehe peparaky katu. Pemuka'u te'eha aja ym peparaky. ²³ Peparaky rahā, peparaky katu. Tupā pe peparaky pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe peparaky katu. Pehē jar ta rehe jō peparaky pexo, aja ym pekwa pekwa pexo. ²⁴ Tupā riki ma'e ke pehē pe me'ē ta, aja pekwa pekwa pexo. Ixotyhar tama'e ke a'e mupyta katu. Yman rahā, a'e me'ē ta pehē pe. Pesarahā! Kirisutu riki pehē jar te. Peparaky ipe, aja pekwa pekwa pexo. ²⁵ Katu ym ame'ē ke amō ma'e rahā, aja juja Tupā mujywyrr ta ipe. Awa ta rehe juja katu te a'e usak. A'erehe katu ym ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, ame'ē ke a'e mupyrara ta tī.

4

¹ Ko miasu jar ta pe ihē apandu apo. Penupā ym, miasu ta ke. A'eta paraky katu rahā, pemuhepy katu a'eta pe tī. Pesarahā! Pehē jar keruhū ywa pe ixo tī, aja pekwa pekwa pexo. (Kirisutu a'e.) A'erehe katu ame'ē ke miasu ta pe pema'ema'e tī.

Tupā namō pepandu katu

² Ma'e ke rehe har Tupā namō pepandu pandu rahā, pahar ame'ē rehe har peputu'u ym. Pepandu katu te we rī. Aja te'eha pehē. Peta kŷ. Aja rahā, pepyhŷi ym ta pexo. (Aja rahā, tapijar te'e we Tupā namō pepandu pandu katu ta.) Tupā namō pepandu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe tī. ³ Kirisutu rehe har ihē apandu. (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe ihē ke kyndaha pe amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē axo apo. Pe, Tupā namō pepandu rahā, jande rehe har pepandu tī. Kuja pepandu ipe: —Páu ta ke emupoir. Aja rahā, ne je'ēha ke a'eta pandu pandu katu

ta. Yman Kirisutu rehe har ngā ukwa ym, ame'ē ke a'eta mujekwa katu ta apo — aja Tupā namō pepandu katu.

⁴Kuja inamō pepandu tī:

—Páu pandu rahā, mā peja Kirisutu rehe har a'e mujekwa katu te. Aja rahā, katu tiki — aja inamō pepandu ihē rehe har.

Amō ta pe Tupā je'ēha pemujekwa katu

⁵Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta ixo. Ame'ē ta namō pexo rahā, pekwa katuha namō pexo katu. Amō amō rahā, ame'ē ta rehe pesak rahā, Tupā je'ēha ke pepandu katu ngā pe. Ame'ē angaha ke pemukanim ym. ⁶Amō ta namō pepandu rahā, panduha katu ame'ē ke pepandu. Jaxer aja ym pepandu. Pehē pe amō pandu: “Myja my?” Aja rahā, ame'ē ke pemujekwa katu ipe rahā, katu tiki.

Koro ok ta pe har ta pe Páu rehe har Tik mujekwa ta

⁷⁻⁸Tik ke pehē koty ihē amondo ta. Jande mu aja a'e tī. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e tī. Ihē aja Kirisutu rehe a'e paraky ixo. Ima'e je'ēha ke a'e pandu, ame'ē riki Tikma'e parakyha. Tik pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Pehē koty uhyk rahā, upa ihē rehe har pandu ta pehē pe. A'erehe pehē koty ihē amondo ta kŷ. Myja jande johu jaxo, ame'ē rehe har pehē pe a'e mujekwa ta tī. Aja rahā, pehē ke muhury katu ta. ⁹Inamō One oho ta tī. Jande mu aja a'e tī. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e tī. A'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Pehē kotyhar ke a'e. Sehar myrandu ke upa katu te a'eta jumokōi pandu ta pehē pe.

Katuha ke ngā mondo

¹⁰Arita riki katuha ke mondo ixo pehē pe. Ihē namō kyndaha pe a'e ixo. Katuha ke Mak mondo ixo tī. Manambe anam ke a'e. Ehe har ihē

apandu pehē pe kwe. Pehē koty a'e uhyk rahā, pehē rury katuha namō ipo ke pepyhyk katu ingi, aja ihē apandu kwe. ¹¹Josue amō her Jusu. Katuha ke a'e mondo ixo tī. Ame'ē mahapyr jundēu awa ta ke. Ma'e Arita, Mak, Josue. Jundēu awa ta ngi har a'eta mahapyr jō ihē namō Tupā rehe har pandu pandu. Ta'yr rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā pandu katu: “Ihē kotyhar ta ke pehē apo 'y. Aputar katu” aja. Ame'ē je'ēha pyahu ame'ē ke ame'ē mahapyr sawa'e ta mujekwa katu ngā pe. Ihē namō mujekwa katu. Ihē ke a'eta mahapyr muhury katu tī.

¹²Epar riki katuha ke mondo ixo a'e tī. A'e riki pehē kotyhar tī. Jesu Kirisutu rehe a'e paraky tī. Ima'e je'ēha ke pandu, ame'ē riki Eparma'e parakyha ke. Pehē rehe har Tupā namō a'e pandu pandu hū.

—Mā peja Koro ok ta pe har ta py'a ke emātā katu. Aja rahā, jurujar katuha ke a'eta hijar ym ta. Nde rehe har a'eta ukwa katu te. Aja ixo 'y. Upa katu te nde ereputar ame'ē ke a'eta ukwa katu te, aja mā peja a'eta ixo tī — aja pehē rehe har Tupā namō Epar pandu pandu hū.

¹³Jete! Ihē apandu katu. Pehē rehe har Tupā namō a'e pandu pandu hū. Raonisēi ok ta pe har ta rehe har aja tī. Tupā namō pandu pandu hū tī. Iera ok ta pe har ta rehe har aja tī. Tupā namō pandu pandu hū tī. Ame'ē rehe ahendu tī. ¹⁴Ruk riki katuha ke pehē pe mondo ixo a'e tī. Nduku ke a'e. Jande japy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Nema riki katuha ke pehē pe mondo ixo a'e tī.

¹⁵“Katuha ke jande jamondo jaxo” aja Jesu kotyhar ta pe pepandu. Raonisēi ok ta pe ixo ame'ē ta pe pepandu tī. Jande mu aja ame'ē ta tī. Amō kūjā pe aja tī, ma'e Nin pe. Jandema'e katuha pepandu ipe. Hok pe Jesu kotyhar

ta jy'ar. Ame'ẽ ta pe jandema'e katuha ke pepandu tĩ.

¹⁶ Kome'ẽ paper pinim rehe upa pesak rahã, Raoniséi ok ta pe har ta koty pemondo tĩ. A'ep Jesu kotyhar ta usak katu ta tĩ. Aja Raoniséi ok ta pe har ta amõ paper pinim pehẽ pe mondo rahã, ame'ẽ rehe pesak katu tĩ. ¹⁷ Kuja Aki pe pepandu katu:

—Kirisutu rehe nde ereparaky erexo. Ame'ẽ ke ehijar ym — aja pepandu ipe. (Tupã je'ẽha ke a'e pandu, ame'ẽ riki ima'e parakyha ke.)

Ihẽ atu amupinim aĩ

¹⁸ Ko ihẽ po pe te'e ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Katuha ke pehẽ pe ihẽ amondo axo. Ko kyndaha pe ihẽ axo. Tupã namõ pepandu rahã, ihẽ rehe har pepandu ipe.

Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Tesaron ok ta pe har ta pe Páu mupinim Peteñhar ke

Tesaron ok ta pe har ta pe Tupã je'êha ke Páu pandu pandu. Ame'ê ke hendu rahã, amõ amõ ta jurujar katu ehe. A'erehe Jesu rehe a'eta jurujar katu. Jesu kotyhar ta ke apo 'y. Aja jundéu awa ta jurujar katu ehe tĩ. Aja jundéu awa aja ym ame'ê ta jurujar katu ehe tĩ.

Peteñ jahy a'ep Páu mukanim. Pe, ame'ê ok ta ngi oho. Korin ok ta pe oho. A'ep a'e ixo rahã, Timo uhyk uwyr ehe. Tesaron ok ta ngi a'e uhyk uwyr ehe. Pe, upa Tesaron ok ta pe har ta rehe har a'e pandu ipe, Páu pe. Myja Jesu kotyhar ta ixo my, ame'ê rehe har a'e pandu ipe. Apo Jesu kotyhar ta ke Páu muhury tar katu. Ame'ê ta pe amõ we Tupã je'êha ke a'e mujekwa tar katu tĩ. A'erehe kome'ê paper pinim ke Páu mondo ixo.

Jesu rehe jurujar katu ame'ê ta pe Páu pandu: "Ihẽ mu ta" aja.

Tesaron ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ê ta pe Páu mupinim

¹ Tesaron ok ta pe har ke pehẽ. Jesu rehe pehẽ pejurujar katu ame'ê ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Ko Sir ihẽ namõ ixo tĩ. Timo aja tĩ. Ihẽ namõ ixo tĩ.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'eta rehe pejurujar katu. Ixotyhar ta ke pehẽ.

Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ.

Pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu

² Tupã namõ pehẽ rehe har japandu pandu. Aja rahã: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja jande japandu ipe. Aja te'eha japandu

pandu. ³ Tupã riki jande pái keruhũ. Inamõ pehẽ rehe har japandu pandu. Pehẽ pejurujar katu ehe, ame'ê rehe har amõ ta pe pepandu pandu. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja Tupã pe japandu. Amõ ta rehe pepy'a katu, a'erehe ame'ê ta rehe pehaihu katu tĩ. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja Tupã pe japandu tĩ. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe peharõ katu te pexo tĩ. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja japandu ipe tĩ.

Pexoha ke amõ ta pe pemujekwa

⁴ Jande mu ta! Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, aja jakwa katu. A'erehe pehẽ pe a'e mujekwa: "Ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak. Ihẽma'e wan ta pehẽ" aja. A'erehe Tupã kotyhar ta ke pehẽ apo 'y. ⁵ Pehẽ pe myrandu katu ke japandu. Ame'ê riki jete har te ke aja jakwa katu. Pe, Tupãma'e pyrãtãha ke pehẽ pe jamujekwa tĩ. Jande namõ I'ã ma'ema'e katu tĩ. Amukwehe pehẽ namõ jaxo rahã, katu jande jaxoha, ame'ê ke pekwa. Aja rahã Tupã rehe pehẽ pejurujar katu ta my, ame'ê ke japutar. ⁶ (Jete. Pejurujar katu ehe.) A'erehe jande aja pehẽ ke amõ ta mupyrara tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ê ta mupyrara pehẽ ke. Jesu aja pehẽ ke ame'ê ta mupyrara tĩ. Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Tupã je'êha rehe pehẽ rury katuha namõ pejurujar katu rĩ. Ame'ê pehẽ rury katuha ke pehẽ pe Tupã'ã me'ê. ⁷ Pexoha ke amõ ta pe pemujekwa. A'erehe pehẽ aja Jesu kotyhar ta tĩ. Masendo ywy pe ixo ame'ê ta ke a'eta. Pehẽ aja ame'ê ta ke amõ ta mupyrara tipe tĩ. Anĩ. Hury katuha namõ ame'ê ta jurujar katu ehe tĩ.

⁸ Yman Masendo ywy rupi Tupã je'êha ke pepandu pandu peho. Ngere ywy rupi pepandu pandu peho tĩ. Jesu rehe har pepandu

pandu peho. Pesarahã! Pehê rehe har aja tĩ. Amõ amõ ywy pe har ta pehê rehe har ukwa tĩ. Tupã rehe pejurujar katu ame'ẽ ke amõ ta ukwa. A'erehe amõ ywy rupi ame'ẽ pejurujar katuha rehe har marã ka ym japanduha tĩ. (Upa pehê rehe har ukwa katu.)

⁹ Amõ we tĩ. Pehê namõ jaxo rahã, myja pehê rok pe jande ke pemuxe katu, ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu. Amõ ywy pe har ta pandu pandu. A'erehe ukwa katu tĩ. Yman ma'e'ã riki tupã aja pehê pekwa pehê jupe naĩ tĩ. Myja ame'ẽ ngi Tupã te koty pehê py'a pemuruwak pemondo. Apo Tupã te rehe pehê py'a pemoĩ katu. Ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu katu tĩ. A'erehe ukwa katu tĩ. Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e.

¹⁰ Pe, ywa ngi Ta'yr rehe peharõ pexo. Jesu ke a'e. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Yman rahã Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ẽ ngi jande ke Ta'yr muhem.

2

Tesaron ok ta pe Tupã je'ẽha ke Páu pandu pandu

¹ Jande mu ta! Pehê namõ jaxo rahã, Jesu rehe heta ngã jurujar katu. Ame'ẽ ke pekwa katu. ² Pe, pehê rehe jahyk ym rahã we, Siri ok ta pe jande ke amõ ta mahy. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mahy. Myrandu katu ke japandu, (ame'ẽ ke ame'ẽ ta putar ym.) A'erehe jande ke ame'ẽ ta mahy. Jaxer ai ame'ẽ ke jande pe ame'ẽ ta ma'e tĩ. Ame'ẽ ke pekwa katu. Pe, jande py'a ke Tupã mātã. A'erehe myrandu katu ke pehê pe japandu pandu katu we rĩ. Jande pe Tupã muwyr, ame'ẽ ke japandu. Amõ ta putar ym tipe. Anĩ. Japandu pandu we rĩ. ³ “Mã peja pejurujar katu ehe” aja japandu pehê pe. Jetehar te ke japandu pehê pe. Pehê ke

jamujaxer tar katu, a'erehe pehê pe myrandu katu ke japandu my? Anĩ. Aja ym. Pehê ke jamuka'u te'e ym te tĩ. ⁴ Jete! Jande rehe Tupã usak katu. Jande pe myrandu katu ke a'e muwyr tĩ. A'erehe a'e putar aja japandu pandu. Aja te'eha japandu pandu. Sawa'e ta putar aja japandu tar ym. Tupã putar aja jō japandu. Myja me'ẽ japandu my, ame'ẽ ke a'e manga. Ukwa tar katu. Pe, ukwa rahã: “Pehê katu” aja a'e ukwa katu. ⁵ Kuja pekwa katu. Pehê rehe jahyk rahã, katu japandu my? Aja pehẽma'e ke japyhyk my? Anĩ. Aja ym. Tamatarer japutar, a'erehe pehê pe japandu my? Anĩ. Aja ym tĩ. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu tĩ. ⁶ “Páu ta katu” aja pepandu ame'ẽ ke japutar, a'erehe myrandu katu ke pehê pe japandu my? Anĩ. Aja ym. Ame'ẽ jande rehe har katu pepandu ame'ẽ ke japutar ym. Amõ ta pandu ame'ẽ ke japutar ym tĩ. ⁷ Jande ke Kirisutu mondo, a'erehe jande je'ẽha rupi pehê pe japandu ta tipe. “Japutar ame'ẽ ke pemuwyr” aja japandu ta tipe. Anĩ. Aja japandu ym te. (Pehê ngi japyhyk ym te ma'e ke.) Pehê namõ jaxo rahã, pehê pe jande rury katuha namõ japandu pandu. Ta'yn ta pe hury katuha namõ imãĩ pandu pandu. Aja pehê pe japandu pandu tĩ. ⁸ Pehê rehe japy'a katu, a'erehe myrandu katu ke pehê pe japandu rahã, katu tiki. Tupã muwyr, ame'ẽ ke japandu. Jete! Jande ke amõ ta jukwa ta tipe rahã, myrandu katu ke pehê pe japandu we ta rĩ. Jete! Pehê riki japy'a katu ame'ẽ ta ke pehê. ⁹ Jete! Kuja pekwa katu. Myrandu katu ke pehê pe japandu rahã, pehẽma'e ke japyhyk ym. Tupã muwyr, ame'ẽ ke japandu. Jande japaraky hũ. Pytun rahã, japaraky. Wera rahã aja tĩ. Japaraky tĩ. Aja tamatarer ke japyhyk. Ame'ẽ pe jandema'e ke jajo'ok jo'ok.

Jande jaxoha ke pekwa katu

¹⁰ Pehē riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke. Kuja jande rehe har pekwa katu. Tupā ukwa katu tī. Kuja. Pehē namō jaxo rahā, Tupā putar ame'ē ke jama'ema'e. Katu ame'ē ke jama'ema'e tī. “Páu ta jaxer ai” aja jande rehe har pepandu ym tī. ¹¹ Ta'yr ta rehe ipái usak katu, aja pehē rehe jasad katu tī. Ame'ē ke pekwa katu tī. ¹² Kuja. Pehē ke jande jamuhury katu. A'erehe Jesu rehe pehē py'a pemoī moī katu rī. Pehē py'a ke jamātā tī. Tupā riki kuja mujekwa. Yman rahā inamō pexo ta kŷ. “Ko ihē axo ame'ē pe pejur. Ihē katuha ke pesak ta pejur” aja mujekwa. A'erehe Tupā putar, aja mā peja pexo katu rī. Aja pehē pe japandu pandu katu jaxo rī.

Tupā je'ēha rehe pejurujar katu ame'ē ke amō ta putar ym

¹³ Kuja tī. Jande pe Tupā muwyr, ame'ē myrandu ke pehē pe japandu rahā, pehendu katu ehe. A'erehe pehē rehe har Tupā namō japandu pandu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja japandu ipe. Aja te'eha japandu ipe. Myrandu katu rehe pejurujar katu. Jete riki! Tupā muwyr, aja pekwa katu. Sawa'e muwyr ym, aja pekwa katu tī. Ame'ē myrandu katu rehe pehendu katu. A'erehe Tupā rehe pejurujar katu te we rī. Jesu rehe pejurujar katu ame'ē ta ke pehē. ¹⁴ Jundéi ywy pe Jesu Kirisutu kotyhar ta ixo. Ame'ē ta ke jundéu awa ta mahy. Ame'ē ta aja pehē ke tī. Pehē ke pehē rekoha pe har ta mahy tī.

¹⁵ Yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke jundéu awa ta jukwa jukwa. Jesu ke ame'ē ta jukwa tī. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Apo jande ke ame'ē ta mupyrara tī. Tupā ke ame'ē ta muhury ym. Jesu rehe ngā jurujar katu, ame'ē ke a'eta putar ym tī. A'erehe upa sawa'e ta

ruwajan ta riki ame'ē ta. ¹⁶ Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke japandu. Ame'ē ta jurujar katu ehe, a'erehe ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta. Pe, ame'ē myrandu katu japandu ame'ē ke jundéu awa ta mukanim ta tipe. Mukaniha ke manga tipe. Upa ame'ē riki a'eta ka'u te'eha ma'ema'eha ke. Jaxer ai ma'eha ke. Aja te'eha a'eta. Ame'ē ta ke Tupā putar ym apo. A'erehe ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta apo.

Tesaron ok ta pe har ta rehe ihē asak tar katu tī

¹⁷ Jande mu ta! Pehē ngi jaho. Pe, pehē rehe har jakwa jakwa jaxo. Heta ym jaker rahā, pehē koty jajywyr tar katu tī. ¹⁸ Pehē koty jaho ta tipe. Jahoha ke jamanga tipe jaxo. Pehē koty jajywyr tar katu. Ihē Páu. Pehē koty ihē aho tar katu. Ihē amanga hū tipe axo. Anī. Jande ke Satana mupyta riki. (A'erehe arahā pehē koty ihē ajywyr ym we aho.)

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e jywyr rahā, huwa koty jaxo ta. Arahā pexo ta a'ep tī. Ame'ē angaha ke rehe jaharō katu jaxo. A'ep pexo ta, a'erehe jande ke pemuhury katu ta tī. Myrandu katu japandu pehē pe rahā, ame'ē ke rehe pejurujar katu. A'erehe a'ep pexo ta. A'erehe: “Parakyha ke Kirisutu muwyr, ame'ē ke jama'ema'e katu” aja japandu ta, ame'ēja saka. ²⁰ Jete riki. A'ep pexo ta tī. A'erehe: “Parakyha ke Kirisutu muwyr, ame'ē ke jama'ema'e katu” aja japandu ta, ame'ēja saka. Jande ke pemuhury katu ta tī.

3*Pehē rehe ihē ajumupyai a'erehe Timo ke ihē amondo*

¹ Pehē rehe jajumupyaiha ke marā ka ym amō ta muputu'uha. A'erehe: “Ate ok ta pe jande jō japyta” aja japandu. ² Pe, pehē

koty Timo ke jamondo. (Pe, a'e jywyr uwyr rahã, pehë rehe har mujekwa ta jande pe. A'erehe jajumupyaiha ke muputu'u ta.) A'e riki jande mu aja. Tupãma'e miasu ke a'e tĩ. Jande aja myrandu katu ke a'e pandu pandu tĩ. Kirisutu rehe har a'e pandu pandu. Pehë koty jamondo. Pehë py'a ke a'e mātã we oho rĩ. Aja Tupã rehe har pehë pe a'e mujekwa katu te we rĩ. Pehë ke a'e mu'e katu tĩ. Aja rahã Tupã rehe pejuru jar katu te we rĩ. ³ Aja rahã, juru jar katuha ke pehë ngi har amō ta hijar ym ta. Pehë ke amō ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Pejuru jar katuha ke pehijar ym. Jande ke amō ta mupyrara hũ ame'ẽ ke Tupã putar katu, aja pekwa katu. ⁴ Jande ke amō ta mupyrara ta, aja pehë pe japandu katu. Pehë namō jaxo rahã, pehë pe japandu katu. Pehë ke amō ta mupyrara ym rahã we aja jamujekwa katu pehë pe. A'erehe pekwa katu. A'erehe pejumupyai ym ta. Jamujekwa aja pyraraha jande rehe uhyk apo 'y. Ame'ẽ ke pekwa katu. ⁵ A'erehe pehë koty Timo ke ihë amondo. Pehë rehe ihë ajumupyai hũ, a'erehe a'e ke ihë amondo. Jesu rehe tapijar te'e we pejuru jar katu my? Ame'ẽ ke a'e ukwa ta oho. Pehë ke Satana muka'u te'e my? (Ãjã ramũ i a'e.) Aja rahã, Jesu rehe pejuru jar katuha ke pehijar ta my? Ame'ẽ ke pehijar rahã, myrandu katu japandu, ame'ẽ ke upa a'e mukanim ta. (A'erehe pehë rehe jajumupyai.)

Timo jywyr uwyr rahã pehë rehe har upa a'e mujekwa jande pe

⁶ Apo pehë ngi Timo jywyr uwyr. Jande rehe a'e uhyk uwyr. Tapijar te'e we pejuru jar katu ehe, Kirisutu rehe. Ame'ẽ myrandu katu ke jande pe Timo muwyr. Pehë namō ixo ame'ẽ ta rehe pehë pepy'a katu pehë juehe pexo. Ame'ẽ ke a'e pandu jande pe tĩ.

Jande rehe har aja te'eha katu pekwa pekwa pexo. Aja jande pe Timo pandu tĩ. Pehë rehe jande jasak tar katu. Aja jande rehe pesak tar katu tĩ. Ame'ẽ ke jande pe a'e pandu tĩ. (A'erehe upa katu te jajumupyaiha ke a'e muputu'u katu riki.)

⁷ Jande mu ta! Upa pehë rehe har Timo pandu, a'erehe pehë rehe jande rury katu. Jande ke amō ta mupyrara. Māte te'e jaxoha tĩ. Anĩ. Pehë rehe jande rury katu rĩ. Jesu rehe tapijar te'e we pejuru jar katu. A'erehe jande ke pemuhury katu. ⁸ Jesu rehe tapijar te'e we pejuru jar katu. A'erehe jande rury katu te apo tĩ. ⁹ Apo pehë rehe har Tupã namō japandu rahã: “Ne jō riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe. Pehë rehe har jakwa jakwa jaxo rahã, jande rury katuha ke japandu pandu ipe. Jande ke pemuhury, ame'ẽ ke japandu ipe tĩ. ¹⁰ Pytun rahã, Tupã namō japandu pandu. Wera rahã, aja tĩ. Japandu pandu inamō tĩ. Kuja:

—Tesaron ok ta pe har ta rehe jasak tar katu. Mā peja jande ke a'eta koty emondo. Nde rehe har a'eta pe jamu'e tar katu te we rĩ — aja japandu pandu hũ ipe.

¹¹ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Kuja japandu pandu inamō tĩ:

—Mā peja Tesaron ok ta pe har ta koty jande ke emondo. ¹² Ame'ẽ ta ipy'a katu a'eta juehe ixo. Amō ta rehe a'eta ipy'a katu hũ tĩ. Mā peja a'eta py'a ke emuhury katu. Aja rahã, i'ar koty te we a'eta ipy'a katu te ha. Ame'ẽ ta rehe jande japy'a katu te hũ. Mā peja jande aja ame'ẽ ta ipy'a katu te we hũ a'eta juehe ixo tĩ — aja japandu.

¹³ Aja rahã, pehë py'a ke a'e mātã ta. Aja rahã, Tupã ruwa koty pexo rahã, pehëma'e riki nixói te ta. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te ta pehë pe. Pehë riki katu te ame'ẽ

ta ke pehē tī. Tupā riki jande pái keruhū. Jesu jywyrahā, upa in-amō ixo ame'ē ta jywyrahā ta tī. Arahā Tupā ruwa koty pexo ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

4

Ymanihar pexo ai te'e aja ym pexo apo

¹⁻² Jande mu ta! Pehendu katurahā! Myja katu pexo rahā, pehē rehe Tupā hury katu ta my? Ame'ē rehe har pehē pe jamujekwa. Apo aja katu pexo rī. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Apo a'e je'ēha rupi pehē pe japandu katu te. Mā peja katu pexo rī. A'e je'ēha rupi pehē ke jamu'e. Ame'ē ke pekwa katu. ³ Tupā putar katu ame'ē ke kuja pehē pe katu. Pehē riki katu te ame'ē ke, aja a'e putar. Amō kūjā rehe eka'u te'e ym. Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī. ⁴ Sawa'e ta! Peteihar pame katu te ekwa katu. Katu te aja me'ē nde rakehar epyhyk. ⁵ Kūjā rehe nde erepy'a katu, a'erehe a'e ke nde erepyhyk. Epandu katuha rupi epyhyk. Kūjā namō jumusarái ha jō Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta putar. A'erehe kūjā ke a'eta pyhyk. A'eta aja ym pehē tī. ⁶ Aja jumusarái ha namō kūjā ke pepyhyk rahā, Jesu kotyhar ta ke pemuparahy ta. Ame'ē ta pe katu ym ame'ē ke ema'ema'e ym tī. Aja ma'ema'e ame'ē ke Tupā mahy ta. Aja amukwehe te we pehē pe japandu katu. Pehē pe jaje'ē hū tī. ⁷ Tupā mujekwa:

—Mā peja katu te ame'ē ke pema'ema'e. Amō kūjā rehe peka'u te'e ym. Amō sawa'e rehe peka'u te'e ym tī — aja a'e pandu.

⁸ Ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu ym rahā, Tupā rehe pehendu ym tī. Ame'ē je'ēha riki sawa'e je'ēha aja ym. Tupā je'ēha ke. A'e riki I'ā ke pehē py'a rehe muwyr.

Pehē mu ta rehe pepy'a katu te we rī

⁹ Jesu kotyhar ta rehe pepy'a katu. Ame'ē rehe har pehē pe jamupinim ym ta me'ē te'e. Anī. Aja pepy'a katu pehē juehe pexo. Ame'ē ke pehē pe Tupā riki mu'e tī. Kuja: “Pepy'a katu pehē juehe pexo ta me'ē te'e” aja riki. ¹⁰ Aja Jesu kotyhar ta rehe pepy'a katu pexo riki. Masendo ywy pe ixo ame'ē ta rehe pepy'a katu. Jande mu ta! Pehē pe japandu katu te we rī. Amō we ma'e ke pema'ema'e katu te we rī. ¹¹ Mā peja pehē rury katu pehē juehe pexo. Aja pexo katu. Amō ta ixoha rehe har peje'ē ym. Pemujaxer ym. Pehē pexoha rehe jō pekwa pekwa katu pexo. Pehē peparakyha namō pehēma'e ke pejo'ok jo'ok katu. Aja amukwehe pehē pe japandu katu. ¹² Aja rahā: “Peme'ē ta katu” aja pehē rehe har amō ta ukwa ta ixo. Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta ukwa ta ixo. Aja peparaky rahā, ma'e ke peputar ame'ē ke amō ta pe pepandu ym ta. “Jande pe pemuwyr!” aja pepandu ym ta. Pehēma'e ke pehē jeje te'e ta pejo'ok katu ta.

Yman rahā Jesu kotyhar ta ke Tupā mukwera katu ta muhem

¹³ Jande mu ta! Pehendu katurahā! Jesu kotyhar ta manō. Ame'ē rehe har japandu ta pehē pe apo 'y. Ame'ē rehe har jetehar te ke pekwa katu ame'ē ke japutar. Aja rahā, pepyai ym ta. Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta manō. Ianam ta pyai te hū. Manō ame'ē ke Jesu namō ixo ym te ta. A'erehe ianam ta pyai te hū. Ame'ē ta aja ym pehē tī.

¹⁴ Jesu manō. Pe, manōha ngi kwera katu uhem tī. Ame'ē ke rehe jajurujar katu. A'erehe manō ame'ē ta ke Jesu namō Tupā muwyr ta k'y. Jesu kotyhar ta manō. Ame'ē ta ke Tupā muwyr ta k'y. Ame'ē ke rehe jajurujar katu tī.

¹⁵ Jesu mu'e ame'ë ke pehë pe japandu. Kuja. A'e jywyr ta kÿ. Arahã jande jaxuwe katu ame'ë ke hundutar koty jaho ym ta. Manõ ame'ë ta hundutar koty jaho ym ta. ¹⁶ Tupã je'ëha rahoha keruhũ pandu ta kÿ. Pukái ta kÿ. Tupãma'e jumi'a tyapu ta. Pe, ywa ngi Jesu wyjy ta uwyr. Ixotyhar ta manõ. Ame'ë ta ke Tupã mukwera katu py ta muhem. ¹⁷ A'engi jande jaxuwe katu ame'ë ta ke a'e mujy'ar ta kÿ. Mukwera ame'ë ta namõ jande ke a'e mujy'ar ta kÿ. Pe, ywa wyr koty Jesu rehe jande johu jahyk ta kÿ. Pe, Tupã koty Jesu namõ aja te'e ta jaxo. ¹⁸ A'erehe: "Ixotyhar ta kwera katu ta uhem" ame'ë je'ëha namõ Jesu kotyhar ta ke pemuhury katu. Pehë rury katu pehë juehe pexo tĩ.

5

Jesu jywyrriha rehe peharõ katu pexo

¹⁻² Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu jywyr ta kÿ. Ma'e 'ar rahã, uhyk ta my? Myja me'ë jahy rahã, uhyk ta my? Jande jakwa ym. A'erehe ame'ë rehe har pehë pe jamupinim ym ta. Kuja pekwa katu. Pytun rahã, amõ ukwa ym ha rupi ma'e mukanĩha uwyr. Aja amõ ta harõ ym ha rupi Jesu jywyr ta. Ame'ë ke pekwa katu. ³ Kuja amõ ta pandu ta:

—Katu apo. Jajumai ym ha namõ jaxo apo. Mã peja japutu'u katu jaxo — aja pandu ta jupe naĩ.

Aja rahã, pahar ame'ë ta rehe ahyha keruhũ uhyk ta. Uhem ym ta oho ingi. Imembyr u'ar tate rahã, ta'yn ahy ipe. Ahyha ngi uhem ym ta. Aja ahyha keruhũ ngi Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta uhem ym te ta oho tĩ. ⁴ Pytuniha aja ame'ë pe amõ ta ixo. Aja ym pehë. Pytuniha aja ame'ë pe amõ ixo rahã, Tupã rehe har ukwa ym. Aja ym pehë tĩ. Amõ ukwa ym ha rupi ma'e

mukanĩha uhyk ta uwyr. Ukwa ym awa. Aja peharõ ym pexo rahã, katu ym ta. A'erehe Jesu jywyrriha angaha ke rehe peharõ katu pexo.

⁵ Pehë johu riki weraha kotyhar ta aja pexo. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu. Pytuniha aja ame'ë pe amõ ta ixo. Aja ym jande tĩ. Pytuniha aja ame'ë pe amõ ixo rahã, Tupã rehe har ukwa ym. Aja ym jande tĩ. ⁶ Amõ ta ukwer aja ixo. Aja rahã, Jesu jywyrriha rehe harõ ym ixo. Mã peja ame'ë ta aja ym jaxo tĩ. Jaker ym jaxo. Kawĩ ngi jaka'u ym jaxo tĩ. Aja rahã jaharõ katu jaxo ehe, Jesu rehe. ⁷ Pytun rahã amõ ukwer katu. Pytun rahã kawĩ ngi amõ ka'u. Aja rahã, harõ ym ixo ehe. ⁸ Pe, jande riki weraha kotyhar ta aja jande. Aja rahã, Tupã rehe har jakwa katu. Kawĩ ngi jaka'u ym, aja rahã, katu tiki. Aja rahã, jaharõ katu jaxo ehe.

Ita kamixa ke sonda ta ipixi'a rehe munde. Aja rahã, amõma'e ru'y asa ym ta a'eta rehe. Jukwa ym ta. Aja jande tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we jajurujar katu rahã, ita kamixa jande pixi'a rehe jamunde, ame'ëja saka. Aja rahã, pahar ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta. Tupã rehe jande japy'a katu rahã, aja tĩ. Ita kamixa jande pixi'a rehe jamunde, ame'ëja saka. Pahar ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta tĩ. Iãkã rehe itasape ke sonda ta moĩ tĩ. A'eta aja pemoĩ tĩ. Aja rahã, pahar amõ tama'e ru'y asa ym ta a'eta rehe. Jukwa ym ta. Aja jande tĩ. Jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ katu jaxo rahã, itasape ke jande ãkã rehe jamoĩ, ame'ëja saka. Aja rahã, pahar jajurujar katuha ke jahijar ym ta.

⁹ Tupãma'e parahyha keruhũ japyhyk ame'ë ke a'e putar ym. A'erehe jande rehe a'e usak katu. Pe, Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu. A'erehe jande ke a'e muhã katu ame'ë ke a'e putar katu. Jesu

riki jandema'e sawa'e te. ¹⁰ A'e manō. A'erehe inamō jaxo ta. A'e jywyr ta kŷ. Arahā jande jaxuwe katu jaxo my? Upa jamanō nahā my? Ukwa ym awa. (Kuja jō jakwa katu.) Inamō jaxo ta kŷ. ¹¹ A'erehe mā peja pemuhury katu pehē juehe pexo. Mā peja pehē py'a ke pemātā katu te we pehē juehe pexo tī. Aja Tupā rehe har pemujekwa katu te we pehē jupe pexo tī. Aja pema'ema'e pexo pehē jupe apo.

Tupā je'ēha pandu ame'ē ta rehe pehaihu katu

¹² Jande mu ta! Pehendu katurahā! Pehē pe japandu katu. Pehē namō Tupā je'ēha pandu pandu ame'ē ta ixo. Ame'ē ta rehe pehaihu katu. (Ma'e ke ame'ē ta pe peme'ē me'ē katu.) Pehēma'e kapitā ta ke a'eta. Pehē ke a'eta mu'e katu. Ame'ē ta rehe Tupā usak katu tī. ¹³ Tupā je'ēha ke ame'ē ta pandu pandu ixo. A'erehe ame'ē ta rehe har katu pekwa katu. Ame'ē ta rehe pehē pepy'a katu tī. Mā peja pehē rury katu pehē juehe.

Katu ame'ē ke Páu mujekwa

¹⁴ Jande mu ta! Pehē pe japandu katu. Kuja. Tupā rehe jurujar katu we mi ame'ē ta ke pemu'e katu. Jyty'ym ame'ē ta pe pepandu katu. "Mā peja peparaky katu peho" aja. Aja rahā, paraky katu ta. Jumupyai te'e ixo ame'ē ta ke pemuhury katu. Pahar ym upa ngā pe peje'ē je'ē. Pemu'e katu te we rī. ¹⁵ Katu ym ma'ema'e ame'ē pe juja katu te amō mujywyr ipe. Ame'ē ta aja ym pehē tī. Anī. Katu ame'ē ke pema'ema'e katu pehē jupe. Aja te'eha pehē. Jete. Upa amō ta rehe katu ame'ē ke pema'ema'e katu.

¹⁶ Aja te'eha pehē rury katu pexo. ¹⁷ Aja te'eha Tupā namō pepandu pandu katu pexo. ¹⁸ Upa ma'e ke pehē rehe uhyk rahā, pehē rury katu te we rī. Ma'e katu ame'ē ke pehē rehe uhyk ta my? Ma'e

katu ym ame'ē ke uhyk ta my? Pehē rury katu te we pexo rī. Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe upa ma'e uhyk rahā: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja Tupā pe pepandu. Aja me'ē Tupā putar katu pehē pe.

¹⁹ Ma'e ke amō pe Tupā'ā mujekwa rahā, pehendu katu ehe: ²⁰⁻²¹ "Tupā je'ēha rupi ma'e ke pehē pe ihē apandu" aja amō pandu rahā, ame'ē panduha ke pemanga manga katu py pexo. Kuja. Jetehar ame'ē pandu nahā my? Te'e pandu nahā my? Aja pemanga manga katu py pexo. Pe, je'ēha katu ame'ē ke rehe jō pehendu katu. ²² Upa ma'e jaxer ame'ē ke pema'ema'e ym.

²³ Jande py'a ke Tupā muhury katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Kuja pehē rehe har Tupā namō japandu pandu: "Mā peja Tesaron ok ta pe har ta ke nema'e te aja emu'am. Aja rahā, ma'e jaxer ame'ē ke nixói te ta a'eta pe. Aja rahā, a'eta py'a rehe ma'e jaxer ame'ē ke a'eta ukwa ukwa ym ta ixo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta tī. Jesu Kirisutu jywyr rahā, mā peja aja me'ē a'eta ixo ta tī. Mā peja ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ta a'eta pe" aja Tupā namō japandu. ²⁴ "Tesaron ok ta pe har ta ihēma'e ta ke" aja Tupā pandu katu. A'erehe pehē riki katu te aja me'ē a'e mu'am ta tī. A'e pandu katu, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī.

²⁵ Jande mu ta! Mā peja jande rehe har Tupā namō pepandu pandu.

²⁶ Pehē koty Jesu kotyhar ta ixo. Upa ame'ē ta rehe pejuman juman katu pehē juehe. (Aja pepy'a katu pehē juehe pexo, aja pemujekwa.)

²⁷ Tupā je'ēha rupi pehē pe ihē apandu. Kuja. Mā peja kome'ē paper pinim ke upa Jesu kotyhar ta pe pemujesak katu. (Aja rahā, upa ukwa katu ta.)

28 Mā peja pehē rehe Jesu
Kirisutu ipy'a katu te hū. A'e riki
jandema'e sawa'e te.
Upa.

Tesaron ok ta pe har ta pe Páu mupinim tĩ Mokõihar ke

Jesu kotyhar ta Tesaron ok ta pe ixo. Ame'ẽ ta rehe har Páu pe amõ pandu oho. Pe, ame'ẽ ta rehe har ukwa rahã, amõ paper ke Páu mupinim. Ame'ẽ ke Tesaron ok ta pe mondo, Jesu kotyhar ta pe. Páu pe amõ pandu:

—Jesu kotyhar ta ke amõ ta mu'e naĩ. Ngã ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ẽ angaha ke asa oho apo 'y. A'erehe apo mukwera ym te ta tĩ — aja amõ mu'e naĩ.

A'erehe Jesu kotyhar ta pyai te hũ ixo. Anĩ. Ngã ke Tupã mukwera ym we rĩ. Ame'ẽ rehe har amõ we Páu mujekwa tar katu. A'eta ke Páu muhury tar katu. Amõ we Tupã rehe har a'e mujekwa tar katu tĩ. A'erehe paper pinim ke a'e mondo. Mokõihar ke a'e mondo.

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Páu pandu: “Ihẽ mu ta” aja.

Tesaron ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim tĩ

¹⁻² Tesaron ok ta pe har ta ke pehẽ. Jesu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Sir ihẽ namõ ixo tĩ. Timo aja tĩ. Ihẽ namõ ixo tĩ.

Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke pehẽ. Pehẽ riki Jesu Kirisutu kotyhar ta ke tĩ. Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Tapijar te'e we Tupã rehe pejurujar katu

A'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ym

³ Jande mu ta! Pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja

japandu pandu ipe. Aja te'eha japandu pandu ipe. Tupã rehe tapijar te'e we pejurujar katu. Jete! I'ar koty te we pejurujar katu rĩ. Amõ ta rehe pepy'a katu te we tĩ. ⁴ A'erehe amõ amõ Jesu kotyhar ta namõ jaxo rahã, pehẽ rehe har japandu pandu ngã pe. “Jesu kotyhar ta Tesaron ok ta pe ixo. Tupã rehe tapijar te'e we jurujar katu. A'erehe ame'ẽ ta ke amõ ta mahy hũ. Mupyrara hũ ngã tĩ. Anĩ. Ipy'ahu te'e ame'ẽ ta hendu” aja pehẽ rehe har japandu ngã pe. A'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ym.

⁵ Tupã kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Pehẽ py'ahu te'e pehendu. Ame'ẽ ke jakwa rahã, kuja jakwa katu tĩ. “Pehẽ katu” aja Tupã pandu ta. Pe, henda pe pehẽ ke a'e muhyk ta raho. Inamõ pexo katu ta kÿ. Aja jakwa katu. ⁶ (A'erehe kuja ihẽ apandu.) Katu ame'ẽ ke jõ Tupã ma'ema'e katu. (A'erehe juja katu te a'e mujywyw ngã pe.) A'erehe pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ ta ke a'e riki mupyrara hũ ta tĩ. ⁷ Pehẽ pepyrara hũ pexo. Pe, pehẽ ke a'e muhem ta ingi. Jande aja tĩ. A'e muhem ta ingi tĩ. Ywa ngi Jesu, jandema'e sawa'e te jywyw rahã, jande johu a'e muhem ta ingi.

Tupã je'ẽha rahoha ta namõ Jesu jywyw ta. A'eta riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ta ke a'eta. ⁸ Tata keruhũ weraha aja me'ẽ namõ a'e jywyw ta uwyr. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'e mahy hũ ta. Mupyrara hũ ta. Myrandu katu amõ ta pandu rahã, Jesu rehe har pandu. Ame'ẽ rehe hendu ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara hũ ta tĩ. ⁹ Mupyraraha renda pe ame'ẽ ta ke a'e mahy ta. Aja te'e ta ame'ẽ ta ixo a'ep. Jandema'e sawa'e te namõ ixo ym te ta. Ima'e pyrãtã katu te ha ke ame'ẽ ta usak ym te ta tĩ. Jesu jywyw rahã, aja ta. ¹⁰ A'e riki jywyw

rahã, upa ixotyhar ta pandu ta. “Ne jô riki katu te me'ê ke” aja pandu ta. Aja upa katu te jurujar katu ehe ame'ê ta pandu ta tî. Aja pandu ame'ê ta namô pexo ta tî. Myrandu ke pehê pe japandu. Ame'ê ke rehe pejurujar katu, a'erehe a'eta namô pexo ta tî.

¹¹ A'erehe pehê rehe har Tupã namô japandu pandu. Aja te'êha japandu. Pehê ke Tupã muhã katu, a'erehe mã peja pexoha katu, aja pemujekwa. Aja japandu ipe. Mã peja ima'e pyrâtãha ke muwyr pehê pe. Aja rahã, a'e putar aja katu ame'ê ke pema'ema'e katu ta. Tupã rehe pejurujar katu, a'erehe katu ame'ê ke pema'ema'e katu. ¹² Aja rahã: “Ne jô riki katu te me'ê ke” aja Jesu rehe har pepandu ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, pehê rehe har a'e pandu ta tî. “Pehê riki katu ame'ê ta ke” aja a'e pandu ta tî. Pehê rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe aja me'ê a'e pandu ta. Pehê rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ, a'erehe aja me'ê a'e pandu ta tî. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

2

Sawa'e katu ym te ame'ê rehe har

¹ Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu Kirisutu jywyriha rehe har pehê pe ihê apandu ta apo 'y. A'e riki jandema'e sawa'e te. Jande ke a'e mujy'ar ta ixoty. Ame'ê rehe har ihê apandu ta tî. ²⁻³ “Jesu jywyriha upa asa oho apo 'y” aja pehê pe amô ta pandu naï. Aja me'ê Tupã je'êha rupi pandu naï. Aja me'ê Tupã je'êha mu'eha pandu naï. Aja me'ê paper rehe jande jamupininim, aja amô ta pandu naï. Mã pahar aja me'ê ke rehe peka'u te'e ym. Pejumupyai ym ehe tî.

Pehendu katurahã! Kuja ym rahã we, Jesu jywyriha uhyk ym ta rî. Kuja. Tupã rehe jurujar katuha ke amô amô ta hijar hũ ta. Sawa'e

katu ym te ame'ê ke uwyr ta tî. A'e riki mupyraraha renda pe oho ta ame'ê ke a'e. ⁴ (Upa ngã ipy'a moï moï ehe ame'ê ke a'e putar.) A'erehe upa katu te Tupã rehe ipy'a ke amô moï moï katu. Ame'ê ke a'e putar ym. Upa katu te ma'e'ã riki tupã aja amô ta ukwaha jupe, ame'ê ke a'e putar ym tî. (A'e ke rehe jô ngã ipy'a moï moï, ame'ê ke a'e putar katu. Sawa'e katu ym te ame'ê ke putar katu.) “Ne jô riki katu te me'ê ke” aja ngã panduha ke juehe har har sawa'e katu ym te ame'ê ke putar katu. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e wapyk ta oho tî. “Ihê riki tupã” aja sawa'e katu ym te ame'ê ke pandu ta naï tî. (A'e uhyk ym we rî. A'erehe Jesu jywyr ym we rî, aja jakwa katu.)

⁵ Pehê namô ihê axo rahã, upa katu te pehê pe ihê apandu. Jesu jywyriha rehe har ihê apandu. Ame'ê rehe har pekwa pekwa katu pexo. ⁶ Pe, sawa'e katu ym te ame'ê uhykiha ke ma'e ke mupyta we rî. Ame'ê rehe har pekwa katu. Ima'e angaha ke rehe uhyk rahã, sawa'e katu ym te ame'ê ke uwyr ta. ⁷ Amô ukwa ym ha rupi ma'e katu ym te ame'ê ke a'e ma'ema'e we apo ixo rî. Pe, a'e uhyk ym te ta rî. A'e mupytaha ke Tupã mutyryk ym rahã, a'e uhyk ym te ta rî. ⁸ A'e mupytaha ke Tupã mutyryk rahã, pe, sawa'e katu ym te ame'ê ke uwyr ta. Pe, je'êha rupi a'e ke Jesu jukwa ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e jywyr rahã, pyrâtãha namô a'e jywyr ta kÿ. Ame'ê namô sawa'e katu ym te ame'ê ke a'e jukwa ta. (Ame'ê sawa'e katu ym te ame'ê uwyr ym we rî. A'erehe Jesu jywyr ym we rî, aja jakwa katu.)

⁹ Satanama'e pyrâtãha namô sawa'e katu ym te ame'ê ke uwyr ta. Marã ka ym ma'e ke amô ma'eha, ame'ê ke pyrâtãha namô a'e ma'ema'e hũ ta. Ame'ê rehe ngã usak rahã, pandu ta: “Mã!

Katu hũ” aja pandu ta. Amō amō ma'e katu ame'ē ke a'e ma'ema'e hũ ta. Aja ngā ke a'e muka'u te'e hũ ta. ¹⁰ Upa ma'e katu ym ame'ē ke a'e ma'ema'e ta. Pe, mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta ke a'e muka'u hũ ta. Tupā rehe har jetehar te amō pandu. Ame'ē ke rehe a'eta ipy'a ym. Putar ym tī, a'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Tupā rehe har jetehar te ke amō pandu, ame'ē ke rehe a'eta ipy'a katu rahā, putar katu rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā ta tipe. Anī. Putar ym. ¹¹ A'erehe te'eha namō ma'e ke ma'ema'e. Ame'ē ke a'eta pe Tupā muwyr. A'erehe te'eha rehe ame'ē ta jurujar katu. ¹² Pe, upa katu te jetehar rehe jurujar ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara hũ ta. Jetehar rehe jurujar ym. Pe, ma'e ka'u te'eha ke putar katu te. Ame'ē ta ke a'e mupyrara hũ ta tī.

Pehē ke Tupā muhā katu

¹³ Jande mu ta! Pehē rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu. A'erehe pehē rehe har Tupā namō japandu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja japandu ipe. Aja te'eha japandu. Kome'ē ywy keruhū nixōi te rahā, pehē rehe har a'e pandu: “Ame'ē ta ke ihē aputar. Ihēma'e wan ta” aja. A'erehe pehē ke a'e muhā katu. A'erehe I'āma'e pyrātāha namō a'e mu'am: “Ko Tupā kotyhar ta ke” aja. Tupā rehe har jetehar japandu. Ame'ē rehe pejurujar katu. A'erehe ixotyhar ta ke pehē, aja a'e mu'am. ¹⁴ Myrandu katu pehē pe japandu. Ame'ē rehe pejurujar katu, a'erehe pehē ke Tupā muhā katu. Tupā namō Jesu Kirisutu ixo. Inamō pexo ta tī. A'e riki jandema'e sawa'e te. A'e katuha namō pexo katu ta. ¹⁵ A'erehe pehē py'a ke pemātā katu. Jetehar te ke pehē pe jande jamu'e. Ame'ē ke namō pexo katu rī. Jetehar te ke japandu pehē

pe. Ame'ē rehe har paper rehe jamupinim tī. Ame'ē ke jamondo pehē pe tī.

¹⁶⁻¹⁷ Jande rehe Tupā ipy'a katu. Jande rehe a'e usak katu tī, a'erehe jande ke a'e muhury katu. Upa ym ame'ē ke. Jesu namō jaxo ta, ame'ē ke jande pe a'e mujekwa tī. Katu ame'ē ke. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Tupā riki jande pái keruhū. Mā peja pehē py'a ke a'eta mātā katu tī. Aja rahā, upa katu te ma'e katu ame'ē ke jō pepandu ta. Katu ta pexoha tī.

3

Mā peja jande rehe har Tupā namō pepandu pandu

¹ Jande mu ta! Mā peja jande rehe har Tupā namō pepandu pandu apo. Jande pe je'ēha ke Tupā muwyr. Ame'ē ke japandu. Mā peja ame'ē rehe har Tupā namō pepandu pandu. “Mā peja pahar ame'ē ke amō ta pandu pandu raho. Mā peja ame'ē ke rehe amō ta jurujar katu” aja pepandu ipe. Aja yman pehē rehe uhyk tī. ² “Sawa'e katu ym ame'ē ta ngi Páu ta ke emuhem” aja Tupā pe pepandu tī. Myrandu katu rehe upa amō ta jurujar ym, a'erehe sawa'e katu ym ame'ē ta ixo.

³ Jete riki. Jandema'e sawa'e te pandu katu, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Pehē py'a ke a'e mātā ta. Aja rahā, Satana pehē ke manga rahā, pehē py'a ke jandema'e sawa'e mātā ta. Aja rahā, pehē py'ahu aja pexo ta. (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tī.) ⁴ Jandema'e sawa'e te namō pehē juehe katu pehē pexo. A'erehe pehē pe ma'e ke japandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta. Aja jakwa katu. Jete. Tapijar te'e we pehendu katu ehe.

⁵ Tupā rehe pepy'a katu. Mā peja pehē py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Aja rahā, amō we Tupā rehe pepy'a katu. Pehē

ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara rahā, mā peja pehē py'ahu te'e pehendu. Mā peja pehē py'a ke Kirisutu muhury katu tī. Aja rahā, amō we pehē py'ahu te'e pehendu katu ta.

Pehē peparaky katu

⁶ Jande mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ēha rupi pehē pe japandu katu. Pehē koty Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ē ta ngi har amō amō ta jyty'ym. Paraky ym. Jande jamu'e ame'ē ke rehe a'eta hendu ym tī. Mā peja ame'ē ta namō pexo ym. ⁷ Pehē namō jande jaxo rahā, jande riki jajyty'y jande. Japaraky katu. Jande aja pema'ema'e rahā, katu tiki tī, aja pekwa katu tī. ⁸ Amō tama'e japyhyk rahā, ame'ē ke rehe jamuhepy katu. Jete riki. Japaraky hū. Wera rahā, japaraky hū. Pytun rahā, aja tī. Aja tamatarer japyhyk. Ame'ē pe jandema'e ke jo'ok jo'ok. Aja rahā, pehēma'e ke japyhyk ym. Jamukanim ym. ⁹ Aja jande jaxo. Pehē py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Aja rahā, amō we Tupā rehe pepy'a katu. Pehēma'e ke jande je'ēha rupi japyhyk rahā, katu tiki. Aja ym jande. Jande japaraky hū. Aja rahā, jande aja mā peja peparaky katu tī. ¹⁰ Pehē namō jaxo rahā, kuja pehē pe japandu:

—Amō paraky tar ym rahā, ma'e ke u'u ym ta tī — aja.

¹¹ Aja me'ē japandu katu. Pehē koty jyty'ym ame'ē ta ixo, aja jahendu. Te'e ame'ē ta ixo. Paraky ym. Amō ta ixoha rehe har ame'ē ta je'ē je'ē ixo. Katu ym aja. ¹² Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ame'ē ta pe japandu. Kuja.

—Mā peja peparaky katu — aja jyty'ym ame'ē ta pe japandu.

Aja rahā ame'ē ta paraky katu ta my. Aja tamatarer pyhyk. Pe,

ame'ē pe ima'e ke jo'ok jo'ok rahā, katu tiki tī.

¹³ Jande mu ta! Katu ame'ē ke pema'ema'e pexo rī. Mā peja aja me'ē tapijar te'e we pexo. ¹⁴ Ko paper rehe pehē pe pexo katuha rehe har jamupinim jaxo. Ame'ē ke rehe amō amō hendu ym rahā, pexo ym inamō. Aja rahā, a'e ke pemuhuxī ta. Aja rahā, a'e hendu katu ta nahā my. ¹⁵ Mā peja pehē ruwajan aja ym pekwa pekwa ehe har pexo. Jete riki. A'e riki pehē mu aja pepandu ipe. Aja rahā, hendu katu ta.

A'ejōhar je'ēha

¹⁶ Jande pepy'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Upa ma'e jajumupyai ha ngi muhury katu. Mā peja aja te'eha pehē py'a ke a'e muhury katu tī. Upa ma'e ke pehē rehe uhyk rahā, aja tī. Pehē py'a ke muhury katu tī. Mā peja johu pehē namō tapijar te'e we Jesu ixo.

¹⁷ Ihē po pe te'e kome'ē paper ihē amupinim. Katuha ke pehē pe ihē amupinim aī. Ihē Páu. Aja ihēma'e mangaha ke. Aja ihē amupinim katu.

¹⁸ Mā peja johu pehē rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hū. A'e riki jandema'e sawa'e te.

Upa.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo Peteñhar ke

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe Tupã je'ëha ke Timo mu'e mu'e ixo. Jy'ariha renda pe Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, myja katu a'eta ixo my. Ame'ë rehe har Timo pe Páu mujekwa tar katu. Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke Timo mu'am rahã, myja me'ë sawa'e katu my? Ame'ë rehe har a'e mujekwa tar katu ipe tĩ. Timo py'a ke a'e mâtã tar katu. Muhury tar katu tĩ. A'erehe kome'ë paper pinim ke Páu mondo ipe. Peteñhar ke.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo

¹⁻² Timo! Ko nde pe paper pinim ihë amondo axo. Ihë Páu. Jesu mondo ame'ë ke ihë. Tupã je'ëha rupi myrandu katu ihë apandu pandu. Aja Jesu Kirisutu putar tĩ. A'e jywryiha rehe jaharõ katu jaxo. Tupã jande muhãha a'e.

Ihë aja Tupã rehe nde erejurujuhar katu tĩ. A'erehe ihë ra'yr te aja nde.

Tupã jande pái keruhũ. Jesu jan-dema'e sawa'e te. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde rehe a'eta pyrara usak tĩ. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Te'e mu'e ame'ë ta rehe ehendu ym

³ Timo! Nde pe ihë apandu kwe. Masendo ywy pe ihë aho tate rahã, kuja nde pe ihë apandu. "Ese ok ta pe epyta rĩ" aja. Apo nde erepyta we rĩ, aja ihë aputar rĩ. Pep amõ ta te'e mu'e ixo. "Mã peja pemu'e ym" aja epandu a'eta pe. ⁴ Kuja epandu tĩ:

—Ymanihar jundéu ramũi ta ukwaha ke pemu'e ym. Ame'ë ta hamũi ta rer rehe har pemu'e ym tĩ. Mãte hũ te'e ame'ë ta hamũi ta

rer ihĩ. Ame'ë rehe har jundéu awa ta je'ë hãtã tã jõ. Ame'ë ke Tupã putar ame'ë ke mujekwa ym ngã pe. Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã putar ame'ë ke a'e ukwa katu — aja me'ë te'e mu'eha ta pe epandu katu.

⁵ Aja me'ë nde erepandu rahã, upa Jesu kotyhar ta ipy'a katu ta a'eta juehe. A'eta py'a Tupã juhyk, a'erehe ipy'a katu ta a'eta juehe. Katu a'eta ma'ema'e, aja ukwa katuha namõ a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe. Jetehar Tupã rehe a'eta jurujar katu, a'erehe a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe tĩ.

⁶ Katu ixoha ngi amõ ta ipy'a ke muruwak mondo. Katu ym ame'ë pe muruwak mondo. Je'ëha te'e reko. Ame'ë pe muruwak mondo. ⁷ Tupã je'ëha ke a'eta mu'e tar katu. Anĩ. Ame'ë ke a'eta ukwa ym. "Tupã je'ëha rehe har japandu pandu katu te" aja a'eta pandu naĩ. A'eta atu ukwaha ke pandu pandu tĩ. Anĩ. Ukwa ai te'e.

⁸ Je'ëha ke Moise pe Tupã muwyr. Katu te ame'ë ke ame'ë. Ame'ë namõ juehe har jumujekwa rahã, katu tiki, aja jakwa. ⁹ Amõ katu ame'ë ke ma'ema'e ame'ë ta pe je'ëha ke amõ mupinim. Anĩ. Aja ym. Aja jakwa katu. Katu ame'ë ke ma'ema'e rahã, je'ëha rehe hendu katu. A'erehe ame'ë ta pe amõ je'ëha ke amõ mupinim ym. Je'ëha rehe hendu ym ame'ë ta pe a'e mupinim. Kapitã keruhũ je'ëha rehe hendu ym ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Tupã nixói te, aja ukwa ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Tupã rehe jurujar ym ame'ë ta pe mupinim tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pe mupinim tĩ. Ipái ta ke jukwa ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Imãi ta ke jukwa ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ ta ke jukwa ame'ë ta pe a'e mupinim tĩ.

10 Amō sawa'e ta rehe kūjā ta ka'u te'e ame'ē ta pe a'e mupinim tī. Amō kūjā ta rehe sawa'e ta ka'u te'e ame'ē ta pe a'e mupinim tī. Sawa'e ta pame te'e jumusarái ame'ē ta pe a'e mupinim tī. Kūjā ta pame te'e jumusarái ame'ē ta pe a'e mupinim tī. Sawa'e ta pame te'e amō ta mukanim raho. Aja paraky te'e aja ame'ē ke muruwak. Ame'ē mukanim raho ame'ē ta pe a'e mupinim tī. Je'ē te'e ame'ē ta pe a'e mupinim tī. Amō ta rehe har te'e pandu. Ame'ē ta pe a'e mupinim tī. Upa mu'e katu ame'ē ke rehe hendu ym ame'ē ta pe a'e mupinim tī. 11 Ame'ē mu'e katuha jamujukwa. Myrandu katu ke japandu rahā, ame'ē ke jamujukwa. Myrandu katu ihē pe Tupā muwyr. Ame'ē ke ngā pe ihē apandu pandu. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e. A'e pe jō japandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja.

Ihē rehe Jesu Kirisutu pyrara usak

12 Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ēha ke amō ta pe ihē apandu pandu. A'erehe pyrātāha ke ihē pe a'e muwyr. Aja rahā, a'e je'ēha ke ihē apandu katu. A'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ihē apandu ipe. A'e pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ihē apandu ipe tī. Pe, a'e pandu: “Myrandu katu epandu eho” aja ihē pe, a'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ihē apandu ipe tī.

13 Yman riki katu ym ihē aje'ē je'ē ehe har. Anī. “Myrandu katu ke epandu eho” aja ihē pe a'e pandu. Ihē aparahy ehe tī. Jurujar katu ehe ame'ē ta ke ihē amupyrara hū tī. Ihē ajurujar ym we ehe rī, a'erehe ihē akwa ym ha rupi upa aja me'ē Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara. Ihē akwa ym ha rupi ihē amupyrara, a'erehe ihē rehe a'e pyrara usak. 14 Jete! I'ar koty

te we hū ihē rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu te hū. A'erehe ihē ajurujar katu ehe. A'erehe inamō ihē juehe katu ihē axo. A'erehe ihē apy'a katu ehe.

15 Apo nde pe ihē apandu. Ame'ē ke jete har te ke. Upa ngā jurujar katu ehe rahā, katu tiki. Kuja. Kome'ē wyw keruhū rehe Jesu Kirisutu uhyk uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'e muhā katu ta uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ngi har ihē riki katu ym te ame'ē ke. 16 A'erehe ihē rehe Tupā pyrara usak. Katu ym te riki ihē. Ma'e aka'u te'eha ke ihē ma'ema'e. Anī. A'e je'ē ym. Ihē rehe tapijar te'e we a'e pyrara usak. Aja ngā pe Tupā mujekwa rahā, ihē aja upa amō ta rehe a'e pyrara usak ta katu tī. Aja ngā ukwa katu ta. Ihē raikwer rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe a'e pyrara ta usak tī. A'eta ke a'e muhā katu ta tī. 17 Mā peja Tupā rehe har katu japandu apo. “A'e jō riki katu te ame'ē ke a'e” aja. Mā peja aja te'eha japandu.

A'e riki kapitā keruhū te! Aja te'eha a'e.

Uhā te hū ame'ē ke a'e.

Usak ym te awa ehe.

A'e jō riki Tupā te! A'erehe: “A'e jō riki katu te me'ē ke a'e.”

Mā peja aja te'eha japandu. Amen. Ame'ē je'ēha: “A'e tŷ” aja.

Timo! Tupā je'ēha ke epandu katu

18 Timo! Ihē ra'yr aja nde. Yman nde rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ke mujekwa. Kuja:

—Nde rehe Tupā usak katu, a'erehe a'e je'ēha ke nde erepandu ta ereho — aja.

Ame'ē panduha rehe ekwa ekwa exo apo. Ame'ē panduha namō nde py'a emātā. Aja rahā, ngā pe Tupā je'ēha ke nde erepandu pandu katu ta tī. 19 Nde erejurar katuha ke ehijar ym. Nde

py'a ke Tupā juhyk, aja nde erekwaha namō exo katu. Amō ta aja ym ixo tī. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rī. A'erehe Tupā rehe jurujar katuha ke hijar oho. ²⁰ Imenēu hijar oho a'e tī. Amō Arexan hijar oho tī. Tupā rehe jurujar ym, ame'ē ta koty a'eta ke ihē amondo. Satana riki jurujar ym ame'ē tama'e kapitam. (Ājā ramūi a'e.) Pe, Imenēu ta ke a'e mupyrara ta. Aja rahā Tupā rehe Imenēu ta juru ai ym ta. (Mā peja Imenēu ta aja ym nde tī.)

2

Tupā rehe ipy'a ke moī moī ame'ē rehe har

¹ Pe, ma'e ke nde pe ihē apandu ta. Ko apandu py nde pe. Jesu kotyhar ta pe kuja epandu:

—Upa katu te amō ta rehe har Tupā namō pepandu pandu. “Amō ta rehe pehaihu katu” aja Tupā pe pepandu. Pe, amō ta rehe a'eta haihu katu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe. ² Kapitā keruhū ta rehe har Tupā namō pepandu tī. Upa katu te kapitā ta rehe har Tupā namō pepandu tī. Upa katu te je'eha te reko ame'ē ta rehe har Tupā namō pepandu tī. Aja rahā, johu jande amō wyy pe har ta namō jajumai ym ha rupi jaxo katu ta. Aja Tupā rehe jande py'a jamoī moī katu ta. Katu jaxoha aja amō ta ukwa ta tī. Aja jaxo ta tī — aja Jesu kotyhar ta pe epandu.

³ Aja me'ē upa amō ta rehe har Tupā namō amō pandu rahā, katu tiki. Aja pexo rahā, ame'ē ke Tupā putar katu. A'e riki jande muhāha.

⁴ Upa katu te awa ta ke a'e muhā tar katu. Je'eha jetehar te ke upa katu te awa ta ukwa katu te, aja a'e putar katu tī. ⁵ Tupā peteihar a'e. Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e. A'erehe Tupā parahy ngā rehe. A'erehe ame'ē ke amō mukatu uwy. Mukatuha peteihar

a'e tī. Jesu Kirisutu a'e. Awa te'e a'e tī. Kirisutu mukatu, a'erehe Tupā namō awa ta juehe katu ixo. ⁶ A'e manō. Aja upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja awa ta ke a'e muhā katu. Aja Tupā mujekwa rahā, upa katu te awa ta ke a'e muhā tar katu, aja a'e mujekwa katu. A'e putar, a'erehe a'e mujekwa katu. ⁷ Upa katu te awa ta ke Tupā muhā tar katu, a'erehe jundēu awa aja ym ame'ē ta pe ihē ke a'e mondo. Te'e ym ihē. Jetehar te ke ihē apandu. A'e mondo ame'ē ke ihē. Mu'eha ke ihē tī. “Jesu rehe pejurujar katu” aja jundēu awa aja ym ame'ē ta pe ihē apandu. “Je'eha jetehar te ke rehe pejurujar katu” aja ihē apandu ngā pe tī.

⁸ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Jesu kotyhar ta jy'ar oho rahā, sawa'e ta riki Tupā namō pandu pandu. Aja ihē aputar. Tupā rehe sawa'e ipy'a katu te ame'ē ke ihē aputar. Amō ta rehe parahyha nixoi, aja Tupā namō pandu pandu, aja ihē aputar tī. Je'ē hātā tā amō ta jupe aja ym ha namō Tupā namō pandu pandu, aja ihē aputar tī.

⁹ Sawa'e ta aja kūjā ta tī. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupā rehe ipy'a ke kūjā ta moī moī oho rahā, kuja ihē aputar. Ima'e mundeha namō amō ta ke muhuxī ym rahā, katu tiki. Upa ukwa katuha namō ima'e ke munde. Kuja rahā katu ym. I'a ke mukatu jō. Aja: “Mā! Katukwer” aja amō ta pandu. Ame'ē ke kūjā ta putar rahā, katu ym tiki. Ko itatawa ke te'e ma'e ke mujā, ame'ē ke namō wata. Ko mâte hū pu'yr namō wata. Ko ima'e mundeha hepy hū ame'ē namō jō wata tī. Aja: “Mā! Katukwer” aja amō ta pandu. Ame'ē ke kūjā ta putar rahā, katu ym tiki. Upa aja me'ē rahā, juehe har katuha mujesak tar katu ngā pe. A'erehe katu ym.

¹⁰ Kuja katu. Amō ta rehe katu ame'ē ke kūjā ta ma'ema'e rahā, katu tiki. Aja: “Tupā rehe ihē apy'a katu” aja pandu ixo. ¹¹ Tupā je'ēha ke amō mu'e rahā, pandu ym ha namō kūjā ta jumu'e. Aja rahā, katu tiki. Ixawa'e ta rehe hendu katu rahā, katu tiki tī.

¹² Kūjā ta pe ihē apandu:

—Sawa'e ta pe Tupā je'ēha ke pemu'e ym. Pehendu te'e pehē pexo. Mā peja sawa'e tama'e kapitā ta aja ym pehē — aja kūjā ta pe ihē apandu.

¹³ Yman Anā ke Tupā mujā py. A'engi Ewa ke a'e mujā tī. (A'rehe mā peja sawa'e tama'e kapitā ta aja ym kūjā ta ixo.) ¹⁴ Amō we tī. Anā ke Satana muka'u te'e ym. (Ājā ramūi a'e.) Kūjā ke a'e muka'u te'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke kūjā ma'e. (Tupā rehe a'e hendu ym. A'rehe mā peja sawa'e tama'e kapitā ta aja ym kūjā ta ixo.) ¹⁵ Pe, Tupā pandu: “Kūjā ta imembyr rahā, mā peja ahy ngā pe” aja. (Ame'ē imembyriha riki kūjāma'e ma'ema'eha. Sawa'e ke mu'eha anī.) Pe, kūjā ta ke Tupā muhā katu ta tī. Jesu rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu rahā, a'eta ke Tupā muhā katu ta tī. Tapijar te'e we ipy'a katu ehe rahā, aja tī. Muhā katu ta tī. Tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym. Upa ukwa katuha namō katu ixo rahā, aja tī. Muhā katu ta tī.

3

Jesu kotyhar tama'e kapitā rehe har

¹ Apo ihē apandu ame'ē ke jete-har te riki. Amō sawa'e Jesu kotyhar tama'e kapitā wan ta rahā, katu tiki. Aja rahā, parakyha katu ame'ē ke a'e putar katu. ² Jesu kotyhar tama'e kapitā a'e. A'rehe nixoi ma'e je'ēha ipe aja amō ta ukwa rahā, katu tiki. Kuja katu tiki tī. Ko hakehar peteihar namō jō ixo. Ko kawī ngi ka'u ym ame'ē ke a'e tī. Ko upa ukwa katuha namō ixo ame'ē

ke a'e tī. “Sawa'e katu” aja ehe har amō ta ukwa ame'ē ke a'e tī. Jesu kotyhar ta rehe usak ramō te tī. Ame'ē ta ke hok pe mupyta katu rahā, katu tiki tī. Ko Tupā je'ēha ke mu'e katu ame'ē ke rahā, katu tiki tī. ³ Ko kawī ke u'u hū ym ame'ē ke a'e tī. Ko sawa'e parahy war ym ame'ē ke a'e tī. Ko sawa'e hury katu ame'ē ke a'e tī. Ko jumai tar ym ame'ē ke a'e tī. Ko tamatarer rehe jō ipy'a moi ym ame'ē ke a'e tī. ⁴ Ko hok wyr pe har ta rehe usak usak katu ame'ē ke a'e tī. Pe, ta'yr ta ke muhendu katu juehe ame'ē ke a'e tī. Tajyr ta ke aja tī. Aja rahā pahar parahy ym ha namō ta'yr ta hendu katu ehe. Tajyr ta aja tī. Hendu katu ehe tī.

⁵ Myja hok wyr pe har ta rehe usak usak katu my? Ame'ē ke ukwa ym rahā, marā ka ym Jesu kotyhar ta rehe usak katuha. (Usak katu ym ta ngā rehe tī. Aja me'ē sawa'e ke emu'am ym. Jesu kotyhar tama'e kapitā, aja emu'am ym.) ⁶ Kuja katu tiki tī. Ko Jesu rehe jurujar katu ramō te, aja ym ame'ē ke a'e. A'e riki kapitā rahā, katu te ame'ē ke a'e jupe, aja ukwa ta nahā my? Aja rahā, a'e ke Tupā mupyrara ta. Yman Satana aja, apo a'e ke Tupā mupyrara ta tī. Yman katu te ame'ē ke a'e aja Satana ukwa jupe rahā, Tupā pandu: “Nde katu ym.” Pe, mupyrara. (Ājā ramūi a'e.)

⁷ Kuja katu tiki tī. “Sawa'e katu ame'ē ke ko” aja Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta ukwa. Aja rahā: “Mā ihē ke amō ta putar ym” aja pyai ym ta a'e. Aja pyai ixo rahā, ame'ē sawa'ema'e parakyha ke Satana mujaxer ta nahā my. Jesu kotyhar ta rehe usak usak ixo, ame'ē riki ame'ē sawa'ema'e parakyha. (A'rehe sawa'e katu ame'ē ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitā aja emu'am.)

Jesu kotyhar ta rehe haihu katu ame'ē ta rehe har

⁸ Jesu kotyhar ta rehe amō ta haihu katu. Ame'ē ta riki sawa'e katu ame'ē ke rahā, katu tiki. Mokōi ukwaha namō ixo ym rahā, katu tiki tī. Kuja katu tiki tī. Ko kawī u'u hū ym ame'ē ke a'e tī. Ko tamatarer rehe jō ipy'a moī moī ym ame'ē ke a'e tī. ⁹ Ko Jesu rehe har jande pe Tupā mujekwa, ame'ē rehe jajurujar katu. Ame'ē rehe tapijar te'e we a'e jurujar katu ame'ē ke a'e tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e tī. Aja ukwa katuha namō tapijar te'e we jurujar katu ehe tī. ¹⁰ Ehe har Jesu kotyhar ta ukwa py ta me'ē te'e. "Sawa'e katu ame'ē ke ko" aja ehe har a'eta ukwa katu rahā, Jesu kotyhar ta rehe ame'ē sawa'e haihu katu ta.

¹¹ Pesarahā! Ame'ē ta aja hakehar ta tī. Haihu katu ame'ē ta rakehar ta ke. "Hakehar katu" aja amō ta pandu rahā, katu tiki. Kuja katu tiki tī. Ko ma'e ke amō amō rok pe pandu ym oho ame'ē ke a'e tī. Ko kawī ngi ka'u ym ame'ē ke a'e tī. Ko ma'e mukanīha nixói ipe tī. Aja ame'ē hakehar rahā, katu tiki tī. (Aja me'ē sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar ta rehe haihu katu, aja emu'am.)

¹² Pesarahā! Jesu kotyhar ta rehe amō haihu katu rahā, hakehar pe-teīhar namō jō ixo. Aja rahā, katu tiki. Kuja katu tiki tī. Ta'yr ta ke mu'e katu tī. Aja rahā, a'eta hendu katu ehe tī. Tajyr ta ke aja tī. Mu'e katu tī. Aja rahā, ame'ē ta hendu katu ta ehe tī. Upa hok wyr pe har ta rehe a'e usak usak katu ixo tī. ¹³ Pe, haihu katu ame'ē ta paraky katu rahā: "A'eta riki katu" aja amō ta pandu ta. Aja rahā: "Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu, a'erehe ixotyhar ta ke jande" aja ame'ē ta ngā pe pandu katu tī. Kyje ym ha namō ngā pe pandu katu ta. (Aja me'ē sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar ta rehe haihu katu, aja emu'am.)

Jesu rehe har Tupā mujekwa

katu ngā pe

¹⁴ Timo! Esarahā! Ko paper pinim nde pe ihē amondo axo. Pahar nde koty ihē asak ta aho. Aja ihē akwa. ¹⁵ Kowe ihē axo rahā, ma'e ke kome'ē paper pinim mujekwa ta nde pe. A'erehe nde pe ihē amupinim aī. Kuja nde pe mujekwa ta. Myja Tupā kotyhar ta ixo katu ta my? (Ame'ē ke amujekwa katu ta nde pe. A'erehe ko amupinim aī.) Tupā ixuwe katu ixo ame'ē ke a'e. Jurujar katu ehe, ame'ē ta ixotyhar ta ke. A'eta namō Tupā je'ēha pyta katu. Ame'ē ke a'eta pandu katu tī. ¹⁶ Ame'ē je'ēha rehe jajurujar katu ame'ē ke katu te ame'ē ke. Yman ame'ē ke mujekwa ym rī. Ame'ē ke jande pe Tupā mujekwa apo 'y. Kuja:

"Awa aja imāi pusu ngi Jesu u'ar.

Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe, aja Tupā'ā mujekwa ngā pe.

Tupā je'ēha rahoha ta usak ehe tī.

Amō amō ta renda rupi ehe har ngā pandu pandu oho.

Heta kome'ē ywy keruhū pe har ta jurujar katu ehe.

Pe, ywa pe a'e ke Tupā mujywyr raho."

4

Mu'eharan ta rehe har ihē amujekwa ta

¹ Kuja Tupā'ā mujekwa katu: —'Ar rehe angaha uhyk tate rahā, Jesu rehe jurujar katuha ke amō amō ta hijar ta oho. Ājā ta mujekwa ame'ē ke rehe a'eta hendu katu ta. A'eta jumu'e ta oho tī — aja mujekwa.

² Ājā ta mujekwa ame'ē ke mu'eharan ta mu'e. Te'e pandu ame'ē ta ke a'eta. Te'eha mu'e. Aja ngā ke a'eta muka'u te'e. Aja rahā, katu ym, aja a'eta ukwa katu. Anī. Huxī ym. Anī. A'eta mu'e we rī.

³ A'eta pandu naī:

—Pejumendar ym. Kūjā ke pepyhyk ym tī. Amō amō ma'e pehē mi'u ke pe'u ym tī — aja pandu naī.

Anī. Ame'ē mi'u ke awa u'u katu aja Tupā mujā jande pe. Jumendar rahā, katu tī. Aja yman Tupā mukewa katu tī.

—Jande pái keruhū! Jande pe jande mi'u nde eremuwyr katu. A'erehe ne jō riki katu te ame'ē ke — aja Tupā pe Jesu kotyhar ta pandu.

Pe, u'u katu. Jete har te ke ukwa katu tī. A'erehe u'u katu. ⁴Upa katu te ngā mi'u awa u'u katu aja Tupā mujā katu jande pe. Ame'ē rehe: “Katu tiki” aja Tupā pe japandu, pe, ja'u katu. Ame'ē rehe: “Ja'u ym” aja mā peja japandu ym.

Jumendar rahā, katu tī. Kūjā ke pyhyk rahā, katu tī. Aja yman Tupā mukewa tī. ⁵Upa jande mi'u ja'u katu, aja Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Jande ja'u rahā: “Katu tiki” aja Tupā pe japandu tī. A'erehe upa jande mi'u ja'u katu aja Tupā mujā jande pe. Jajumendar rahā, katu tiki tī. Kūjā pyhyk rahā, katu tiki tī.

Jesuma'e miasu ke

⁶Ame'ē mu'eharan ta rehe har Jesu kotyhar ta pe nde eremukewa rahā, miasu katu nde. Jesu Kirisutuma'e miasu ke nde. Tupā rehe har amō ta pandu pandu nde pe. Nde erehendu katu ehe. Tapijar te'e we nde erejumu'e erexo. Aja rahā, nde erekwa katu ta. Jete har te ke nde pe amō ta mu'e mu'e tī. Nde erejuru jar katu ehe tī. Ame'ē ke rehe tapijar te'e we nde erejumu'e erexo tī. Upa aja me'ē rahā, miasu katu riki nde.

⁷Ymanihar jundēu awa ramūi ta panduha ke emu'e ym. Ame'ē riki Tupā rehe har mukewa ym ngā pe. Jupe te'e je'ē je'ē ixo ame'ē ke ame'ē. Katu ym aja. Nde py'a ke tapijar te'e we emātā katu exo rī. Aja rahā, Tupā rehe har nde erekwa katu te we rī.

⁸Awa jumuwewi wewi katu rahā, pyrātā katu jupe. Ame'ē riki katu we. Amō katu te. Kuja. Tupā rehe har amō ukwa katu te we rahā, ame'ē riki i'ar koty te we katuha. Aja rahā, Tupā usak katu ehe apo. Pe, yman rahā, inamō a'e ixo ta. ⁹Ame'ē je'ēha riki jete har te ke. Upa ngā jurujar katu ehe rahā, katu tiki. ¹⁰A'erehe japaraky hū. A'e je'ēha ke ngā pe japandu pandu hū. Ame'ē riki jandema'e parakyha. Tupā rehe jajuru jar katu, a'erehe je'ēha ke japandu pandu we rī. Tupā riki ixu we katu te hū ame'ē ke a'e. Upa ngā ke a'e muhā katu. Jete riki. Jurujar katu ehe ame'ē ta ke a'e muhā katu.

¹¹Timo! Nde pe ihē apandu ame'ē ke ngā pe epandu katu. Emu'e katu tī. ¹²Nde riki ta'ynuhu. A'erehe myja katuha namō awa ixo katu my? Ame'ē ke emukewa katu Jesu kotyhar ta pe. Aja rahā, nde aja a'eta tī. Nde aja jete har te ke jō a'eta pandu ta tī. Nde aja a'eta katu ixo ta tī. Nde aja amō ta rehe a'eta ipy'a katu ta tī. Nde aja Tupā rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu ta tī. Nde aja ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ym ta tī. Upa aja rahā: “Mā! Ta'ynuhu a'e. A'erehe ukwa ym” aja ym pandu.

¹³Nde rehe ihē ahyk ym we oho rī. A'erehe Jesu kotyhar ta jy'ar rahā, Tupā je'ēha ke epandu pandu ngā pe rī. Emukewa katu ngā pe tī. Emu'e katu ngā pe tī. ¹⁴Nema'e parakyha ke nde pe Tupā mukewa. A'e je'ēha ke nde erepandu pandu. Ame'ē riki nema'e parakyha. Ne ākā rehe ipo ke tamūi ta mu jar rahā, nema'e parakyha ke nde pe me'ē. Arahā ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu tī. Ame'ē parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu. (Tupā je'ēha ke nde erepandu pandu, ame'ē riki nema'e parakyha ke.) ¹⁵Upa ihē apandu ame'ē ke ema'ema'e katu.

Upa nde erekwa katuha namō ema'ema'e katu tī. Aja rahā, katu ame'ē ke nde erema'ema'e katu te we rī, aja ngā pe nde eremujekwa ta. ¹⁶ Myja katu nde erexoha my? Ame'ē rehe har ekwa ekwa exo. Katu ema'ema'e. Nde eremu'e ame'ē ke emuka'u te'e ym. Amō koty emu'e ym. Aja rahā, Tupā namō nde erexo katu ta. Nde rehe hendu ame'ē ta muka'u te'e ym ta tī. A'erehe Tupā namō ixo katu ta tī.

5

Myja Jesu kotyhar ta rehe usak usak katu my

¹ Ma'e jaxer ame'ē ke amō ma'e rahā: "Mā peja ym" aja epandu ipe. A'e riki nde 'ar koty we tamūiha rahā, hātā ym epandu ipe. Nde pái aja wewe katuha rupi epandu katu ipe. Ta'ynuhu te rahā, nde mu aja epandu katu ipe. ² Nde 'ar koty te we a'iha rahā, ne māi aja epandu katu ipe. Kūjātāi rahā, nde rendyr aja epandu katu ipe. Nde ereka'u ym ehe. Nde rendyr aja wewe katu epandu katu ipe.

³ Ixawa'e manō ame'ē rehe har ihē apandu ta apo 'y. Nixói te ma'e me'ēha ke ipe rahā, Jesu kotyhar ta me'ē me'ē ipe. Jeje te ixo ame'ē ke pe me'ē me'ē. Aja rahā, katu tiki.

⁴ Pe, ixawa'e manō ame'ē membyr ta ixo rahā, a'eta riki usak usak katu ehe. Hainō ta ixo rahā, a'eta usak usak katu ehe tī. Imembyr ta tiha oho ixo rahā, imāi usak usak katu ehe tī. Hainō ta rehe aja tī. A'erehe apo imāi riki ixawa'e ym rahā, a'eta usak usak katu ehe rahā, katu tiki. Iari rehe hainō ta usak usak katu tī. Aja Tupā putar katu. Imāi rehe imembyr usak usak katu rahā, Tupā rehe a'eta hendu katu. Hainō ta aja tī. Tupā rehe hendu katu tī. ⁵ Pe, ixawa'e manō ame'ē ke jeje te ixo rahā, ma'e ke Jesu kotyhar ta me'ē me'ē katu ipe. Ma'e me'ēha ke nixói te, a'erehe Jesu kotyhar ta me'ē me'ē

katu ipe. Tupā rehe ixawa'e manō ame'ē ke jurujar katu. Inamō ma'e pandu pandu ixo tī. Aja te'eha a'e. "Ihē rehe esak katu" aja a'e pandu pandu ipe, Tupā pe.

⁶ Pe, ixawa'e manō ame'ē ke jumuhury katu jō juehe rahā, Tupā ke a'e putar ym te apo. Aja rahā, ma'e ke Jesu kotyhar ta me'ē ym ipe. ⁷ Aja ixawa'e manō membyr ta pe epandu katu. Hainō ta pe epandu katu tī. Pe, ihē apandu ame'ē ke a'eta ma'ema'e rahā: "Katu ym pehē" aja ym amō ta pandu a'eta rehe har. ⁸ Pe, ianam ta rehe Jesu kotyhar ta haihu ym rahā, Tupā je'ēha rehe a'eta hendu ym. Jete. Hok wyr pe har ta rehe haihu ym rahā, aja tī. Tupā je'ēha rehe hendu ym tī. A'erehe Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta aja a'e tī. Jete. I'ar koty te we katu ym a'e. Ianam ta rehe jurujar ym ame'ē ta haihu katu riki. (Aja ianam ta rehe jurujar katu ame'ē ta tī. Haihu katu ta tī.)

⁹ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe ixawa'e manō ame'ē paraky tar katu rahā, a'i ta jō katu. A'i te rahā, katu tiki. Kuja, 60 warahy 'ar i'ar koty te we rahā, ame'ē ke katu. Ixawa'e peteihar jō namō ixo ame'ē ke rahā, katu tiki. Aja rahā, paper rehe her ke emapyk. Amō parakyha ta rer namō emapyk. (Aja rahā, jy'ariha renda pe paraky ta, aja mujekwa katu.) ¹⁰ Kuja ehe har ngā ukwa ame'ē ke rahā, katu tiki tī. Amō ta pe ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e. Imembyr ta ke mutiha rahā, a'eta ke a'e mu'e katu. Jesu kotyhar ta rehe usak ramō, ame'ē ta ke hok pe a'e mupyta katu. "Ihē katu te" aja ym ukwa ame'ē ke. Pyrara ixo ame'ē ta py'a ke a'e muhury oho. Upa katu te ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e tar katu. Upa aja rahā, katu tiki.

¹¹⁻¹² Pe, ixawa'e manō ame'ē ke a'i te ym rahā, paraky ym ta.

Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe paraky ym ta. A'i te ym rī. A'erehe amō sawa'e rehe usak rahā, pyhyk tar katu nahā my tī. Aja rahā, Kirisutu pe ma'e manga katu ame'ē ke hijar ta. (Ixawa'e manō ramō rahā, a'e pandu: "Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe ihē aparaky ta" aja ixawa'e manō ame'ē ke manga katu.) Ame'ē manga katuha ke a'e hijar. ¹³ Aja rahā, a'e paraky ym ta. Amō amō ta rok rupi te'e a'e wata wata ixo my. Amō we tī. Amō ta rehe har katu ym pandu pandu ta my. Amō ta ixoha ke mujaxer te'e ta my tī. Ma'e ke pandu ym rahā, katu tiki. Anī. Ame'ē ke a'e pandu. ¹⁴ A'erehe ixawa'e manō ame'ē ke a'i te ym rahā, mā peja amō sawa'e ke a'e pyhyk, aja ihē aputar.

Kuja ihē aputar tī. Ko imembyr mujā. Ko hok rehe usak usak katu. Aja rahā: "Jesu kotyhar ta katu ym" aja Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta pandu ym ta.

¹⁵ Jete riki. Amō ixawa'e manō, ame'ē ta amō koty ipy'a ke muruwak mondo. Satanama'e ukwaha rehe ipy'a ke muruwak mondo. (Ājā ramūi a'e.) ¹⁶ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Ko sawa'e. Kūjā amō tī. Pe, ame'ē ta riki ixawa'e manō ame'ē anam rahā, ame'ē ta riki haihu katu ehe. Aja rahā, Jesu kotyhar tama'e ke ame'ē ixawa'e manō ame'ē pyhyk ym ta. Aja rahā, amō ixawa'e manō ame'ē ke ixo. Nixói te ma'e ke me'ēha ipe. Ame'ē ke rehe jō Jesu kotyhar ta haihu katu ta.

¹⁷ Jesu kotyhar tama'e kapitā paraky katu rahā, mā peja pemuhepy katu ipe. Jete. Tupā je'ēha ke pandu pandu katu rahā, i'ar koty te we pemuhepy katu ipe. Tupā je'ēha ke mu'e katu rahā, aja tī. Muhepy katu tī. ¹⁸ Tupā je'ēha rehe kuja amō mupinim:

"Hymba paraky rahā, iāpūi ke epukwar ym. (U'u we ta ixo

rī.)

Ahúi aja me'ē ke pyrū pyrū rahā, iāpūi ke epukwar ym."

Aja Jesu kotyhar tama'e kapitā paraky katu rahā, pemuhepy katu ipe. Kuja Tupā je'ēha rehe amō mupinim tī:

"Amō paraky rahā, muhepy katu awa ipe" aja.

¹⁹ "Katu ym a'e ma'e" aja Jesu kotyhar tama'e kapitā rehe har amō pandu pandu. Aja me'ē petē sawa'e jō pandu rahā, ame'ē panduha rehe ejurujar ym. Pe, aja me'ē mokōi sawa'e ta juja katu te pandu rahā, ejurujar katu ehe. Juja ym pandu rahā, ejurujar ym. ²⁰ Ame'ē kapitā riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahā, upa Jesu kotyhar ta ruwa koty epandu ipe. "Mā peja ym aja" aja epandu ipe, kapitā pe. Aja rahā, upa usak ame'ē ta kyje ta. (A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta tī.)

²¹ Ihē apandu ame'ē ke Tupā hendu. Jesu Kirisutu hendu tī. Tupā je'ēha rahoha ta hendu tī. Katu te ame'ē ta ke a'eta. Upa a'eta hendu. A'erehe nde pe ihē apandu ame'ē ke rehe ehendu katu. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā: "Mā peja ym aja" aja epandu ipe. Aja me'ē nde rehe katu ame'ē ta pe epandu. Aja me'ē nde rehe katu aja ym ame'ē ta pe epandu tī.

²² Jesu kotyhar tama'e kapitā ke nde eremu'am rahā, pahar emu'am ym. Eharō we rī. Katu ixoha namō a'e ixo katu my. Ame'ē ke ekwa py exo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ke nde eremu'am rahā, nde riki ereka'u te'eha ke nde erema'e, ame'ēja saka tī. Katu ym aja. A'erehe pahar kapitā ke emu'am ym. Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym nde. Nde katu ame'ē ke nde aja ngā pe emujekwa.

²³ Timo! Ehendu katurahā! Y ke te'e nde ere'u erexo apo. Pe, amō amō rahā, nde pusu ahy nde pe.

A'erehe kawī pirā e'u we. (Mukatu ta. Anī. Eka'u ym ingi.)

²⁴ Amō tama'e ka'u te'eha ma'eha ke amō ukwa katu. "Katu ym nde" aja pandu ym ta me'ē te'e. Amō ta usak ehe, a'erehe pahar ukwa katu ehe har. Amō ta ukwa ym ha rupi ka'u te'eha ke amō ta ma'e. Amō ta ukwa ym ha rupi ma'e, a'erehe pahar amō ta ukwa ym. A'engi amō ta mujekwa, a'erehe ukwa katu ehe har. (A'erehe pahar kapitā ke emu'am ym. Pahar haihu katuha ke emu'am ym tī. Pahar ixawa'e manō ame'ē ke mu'am ym tī. Ame'ē ta rehe har ekwa katu py exo.)

²⁵ Aja me'ē katu ame'ē ke amō ta ma'e rahā, aja tī. Katu amō ta ma'e rahā, amō ta usak a'eta rehe, a'erehe pahar ukwa katu ame'ē ta rehe har. Amō ta ukwa ym ha rupi katu ame'ē ke amō ta ma'e. A'erehe pahar ym ukwa. A'engi amō ta mujekwa, a'erehe ukwa katu a'eta rehe har. (A'erehe pahar kapitā ke emu'am ym. Pahar haihu katuha ke emu'am ym tī. Pahar ixawa'e manō ame'ē ke emu'am ym tī. Ame'ē ta rehe har ekwa katu py.)

6

Miasu ta ke emu'e katu

¹ Timo! Miasu ta rehe har ihē apandu ta apo 'y. Ame'ē ta Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke. Pe, ijar rehe a'eta hendu katu rahā, katu tiki. Aja me'ē jamu'e. A'erehe ijar rehe hendu katu rahā: "Pāu ta mu'e ame'ē ke katu ym" aja amō ta pandu ym ta. "Tupā katu ym" aja ym pandu ta tī. ² Pe, ijar riki Jesu rehe jurujar katu rahā, imu aja a'e. A'erehe ijar rehe hendu ym rahā, katu ym tiki. Jesu rehe jurujar katu a'e tī, a'erehe imu aja apo 'y. A'erehe i'ar koty te we a'e paraky paraky katuha rahā, katu tiki. Ijar riki Jesu kotyhar apo 'y. Miasu ta ipy'a katu ehe tī. A'erehe paraky katu ipe rahā, katu tiki. Timo! Aja

miasu ta pe ebandu katu. Emu'e katu a'eta pe tī.

Amō koty mu'e ame'ē ta pe ebandu: "Mā peja ym"

³ Ihē apandu ame'ē ke ngā pe ebandu katu. Emu'e katu tī. Pandu katuha ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te mu'e. Ame'ē mu'e ame'ē ke kuja. Tupā je'ēha mu'e, aja katuha namō amō ixo. Pe, aja amō mu'e ym rahā, amō koty a'e mu'e rahā, ⁴ a'e ukwa katu te, aja ukwaha jupe naī. Anī. Ukwa ym ma'e. Panduha rehe har je'ē hātā tā hū. Ame'ē rehe ka'u te'e. Pe, ame'ē ke muparahy ngā ke. Jumaī tī. ("Mā peja ym pemu'e" aja ame'ē ta pe ebandu.) Amō ta namō ame'ē ta je'ē je'ē hū a'eta jupe tī. Katu ym ukwa ukwa a'eta juehe ixo. ⁵ Jaxer ame'ē ke pame katu te ipy'a pe ukwa ukwa ixo. A'erehe je'ē hātā tā hū. Aja te'eha a'eta. Jetehar ke a'eta ukwa ym apo. ("Mā peja ym pemu'e" aja ame'ē ta pe ebandu.) Jesu rehe a'eta jurujar katu rahā, ma'e ke heta hū ta, aja a'eta ukwaha jupe naī.

Tamatarer rehe jō nde py'a emoī moīym

⁶ Jete. Jesu rehe amō jurujar katu rahā, hury katu a'e ixo, a'erehe ma'e ke heta hū, ame'ēja saka. Ima'e ma'e ke heta hū rahā, hury katu ixo. Ima'e ym te rahā, hury katu ixo tī. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe hury katu ixo. ⁷ Kome'ē ywy keruhū pe jande māi ngi ja'ar rahā, ma'e ke namō ym ja'ar. Jawe te'e ja'ar. Pe, jamanō rahā, upa katu te jahijar ta jaho tī. ⁸ A'erehe jande mi'u namō jō jande jaxo rahā, jande rury katu jaxo. Jandema'e mundeha namō jō jaxo rahā, aja tī. Jande rury katu jaxo tī.

⁹ Ma'ewyra myahy rahā, matapi pe ixē katu oho. Pe, matapi pyhyk. Aja awa tī. Upa ma'e ke amō heta hū ta jupe rahā, pahar ka'u te'e

ehe. Amō we putar. A'erehe ma'e jaxer ma'eha rupi amō we ma'e ke muheta hū ta my. Ka'u te'eha namō muheta hū my. Muheta hū rahā, katu ym, aja ukwa ym. (Matapi pyhyk, ame'ēja saka.) A'engi a'e pyai. A'e ke Tupā mupyrara ta. ¹⁰ Jete. Tamatarer rehe jō amō ipy'a katu ixo rahā, tamatarer pyhykiha rehe upa katu te ma'e jaxer ame'ē ke ma'ema'e ta my. Tamatarer ke amō ta putar katu ta, a'erehe Jesu rehe jurujar katuha ke hijar oho. A'erehe a'engi a'eta pyai te hū. Marā ka ym jumuhuryha juehe.

Timo ke Páu mu'e

¹¹ Timo! Nde riki Tupā kotyhar ke. Tamatarer rehe jō ipy'a katu ame'ē rehe har ihē amupinim ramō. Ame'ē ta aja ym nde tī. Anī. Katu ame'ē ke ema'ema'e. Tupā je'ēha mujekwa, aja katuha namō exo. Tupā rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Mā peja amō ta rehe epy'a katu. Nde ke amō ta mahy rahā, mā peja nde py'ahu te'e ehendu. Amō ta pe nde erepandu pandu rahā, wewe katu epandu. ¹² Upa nema'e pyrātāha namō eparaky katu. Tupā je'ēha ke nde eremu'e, ame'ē riki nema'e parakyha ke. Pe, ixoty nde ke Tupā muhyk ta raho. Jesu rehe nde erejurujar katu, ame'ē ke amō ta pe nde erepandu pandu rahā, ixoty nde ke a'e muhyk ta raho, aja a'e mujekwa nde pe. ¹³ Upa katu te ma'e ke pe ixuweha Tupā muwyr ixo. Pon Pirat ruwa koty juehe har Jesu Kirisutu pandu pandu katu. Ihē apandu ame'ē ke a'e hendu. Tupā aja tī. Hendu tī. A'erehe mā peja ihē apandu ame'ē ke rehe ehendu katu tī. ¹⁴ Upa katu te nde pe Tupā mujekwa ame'ē ke rehe ehendu katu. Emupyta we ym. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jwyryiha angaha ke rehe Tupā mujekwa. Ame'ē angaha ke uhyk ym

rahā we, Tupā je'ēha rehe tapijar te'e we ehendu katu. Tupā pandu ame'ē ke rehe nde erehendu katu rahā: “Katu ym nde erema'e” aja amō ta pandu ym ta. ¹⁵ Angaha ke rehe uhyk katu te rahā, Ta'yr ke Tupā mujywyr ta. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e. Pyrātā te hū ame'ē ke a'e tī. Upa katu te sehar kapitā keruhū ta ke Tupā mu'am. A'e putar ame'ē ke jō ame'ē ta ma'ema'e. A'erehe a'e riki kapitā keruhū te.

¹⁶ “A'e jō riki uhā te hū ame'ē ke a'e. Weraha rupi a'e ixo. Marā ka ym awa uhykiha ehe, weraha rehe.

Usak ym te awa ehe tī.

Awa usak ym ta ehe tī.

‘Ne jō riki katu te me'ē ke' aja mā peja ngā pandu ipe.

A'e pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Aja te'eha a'e. Amen.” Ame'ē riki: “A'e ty” aja.

¹⁷ Kome'ē ywy keruhū pe ima'ehū ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe epandu katu. Kuja epandu ipe:

—Pehēma'e hū, a'erehe pehē jō riki katu te ame'ē ke pehē jupe, aja ym pekwa. Pahar pehēma'e kanim ta my, a'erehe ame'ē ke rehe jō pehē py'a pemoi ym. Pe, Tupā rehe pejurujar katu pexo. A'e riki upa katu te ma'e katu ame'ē ke jande pe muwyr katu. Ame'ē namō jande ke a'e muhury katu. ¹⁸ Katu ame'ē ke pema'ema'e. Jete. I'ar koty te we katu ame'ē ke pema'ema'e. Ima'e ym te ame'ē ta rehe pekyty'ŷ ym — aja ima'ehū ame'ē ta pe epandu katu.

¹⁹ Aja ima'ehū ame'ē ta ma'ema'e rahā, ywa pe a'etama'e heta hū ta. Yman rahā, ywa pe ma'e Tupā me'ē me'ē katu ta a'eta pe. A'eta uhāha namō ixo katu ta. Hury katu ta ixo tī.

²⁰ Timo! Ehendu katurahā! Ima'e je'ēha ke nde pe Tupā muwyr. Ame'ē ke jō emu'e katu. Amōma'e panduha jaxer ame'ē ke rehe ehendu ym. Ame'ē riki Tupā

ngi har ym. Amõ ta pandu: “Upa katu te jakwa katu te” aja pandu naĩ. Anĩ. Ukwã katuha rehe har a'eta je'ẽ hãtã tã jõ. Ame'ẽ ke rehe ehendu ym tĩ. ²¹ Ame'ẽ ke rehe amõ ta hendu katu. Pe, Jesu rehe jurujar katuha ke hijar oho. A'erehe ame'ẽ ke rehe ehendu ym. (Aja rahã, nde erejurujar katuha ke nde erehijar ym ta tĩ.)

Mã peja johu pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo tĩ Mokõihar ke

Hom ok ta pe Páu ixo. Kyndaha pe a'e ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu. Ame'ẽ ke amõ ta putar ym, a'erehe kyndaha pe a'e ke amõ kynda raho. A'ep ixo rahã, Timo pe paper pinim a'e mondo. A'e mupinim:

—Timo! Tapijar te'e we eparaky katu exo. Tupã je'ẽha ke nde erepandu pandu, ame'ẽ riki nema'e parakyha ke — aja Páu mupinim.

Timo ke Páu muhury tar katu. A'erehe paper pinim ke a'e mondo ipe. Mokõihar ke kome'ẽ paper pinim.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo tĩ

¹⁻² Timo! Ko nde pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Tupã mujekwa: “Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe uhãha ihẽ ame'ẽ katu. Ame'ẽ rehe har epandu eho ngã pe. A'erehe Jesu kotyhar ta uhãha namõ ixo” aja Tupã ihẽ pe. A'erehe ihẽ ke Jesu Kirisutu mondo. Tupã putar, a'erehe ihẽ ke Jesu Kirisutu mondo.

Ihẽ aja Tupã rehe nde erejurujar katu tĩ, a'erehe ihẽ ra'yr aja nde. Nde rehe ihẽ apy'a katu.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu jandema'e sawa'e te. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde rehe a'eta pyrara usak. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu.

Timo! Nema'e parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu exo

³ Tupã rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu. Ihẽ ramũi ta aja ihẽ tĩ. Katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e, aja akwa katuha namõ ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu ehe tĩ. Tupã namõ

ihẽ apandu rahã, nde rehe har ihẽ akwa akwa aĩ. “Timo namõ ma'e ke nde erema'ema'e katu, a'erehe ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ihẽ apandu ipe. Aja te'eha ihẽ. Wera rahã aja. Pytun rahã aja tĩ. Tupã namõ apandu pandu tĩ.

⁴ Nengi ihẽ aho rahã, nde erejixi'u ihẽ rehe. Ame'ẽ rehe ihẽ akwa akwa axo. A'erehe nde rehe ihẽ asak tar katu te apo tĩ. Aja rahã, ihẽ ke nde eremuhury katu ta. ⁵ Jete. Jesu rehe nde erejurujar katu te. Ame'ẽ rehe ihẽ akwa akwa axo. Aja me'ẽ, Rói, nde ari jurujar katu te ehe tĩ. Aja me'ẽ Euni, ne mõi jurujar katu te ehe tĩ. A'eta aja nde tĩ, aja ihẽ akwa katu. ⁶ A'erehe ihẽ apandu nde pe. Nema'e parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu exo. Tupã je'ẽha ke nde erepandu, ame'ẽ riki nema'e parakyha ke. Ne ãkã rehe ihẽ po ihẽ amujar rahã: “Ihẽ je'ẽha ke epandu eho” aja Tupã mujekwa nde pe. ⁷ Jete. Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. A'erehe jakyje ym ngã ngi. Anĩ. Jande py'a ke a'e riki mātã katu. A'erehe Tupã je'ẽha ke japandu pandu katu. Amõ we tĩ. Pyrātãha ke jande pe I'ã muwyr tĩ. A'erehe amõ ta rehe jande japy'a katu. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ẽ ke jande py'a ngi a'e mukanim. (A'erehe ame'ẽ ke jama'e ym.)

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ, ame'ẽ ke Jesu Kirisutu mujekwa

⁸ Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr, a'erehe Jesu rehe har nde erepandu pandu rahã, ne ruxĩ ym nde erepanduha ngi. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihẽ ke kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo apo. Mã peja ihẽ ngi ne ruxĩ ym tĩ. Myrandu katu ke japandu pandu, a'erehe jande ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, ihẽ aja mã peja nde py'ahu

te'e ehendu tĩ. Pyrätãha ke Tupã muwyr nde pe. A'erehe nde ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ. ⁹ Katu ame'ẽ ke jama'ema'e, a'erehe jande rehe a'e ipy'a katu te hũ my? Anĩ. Aja ym. A'e jõ riki putar katu. Ipy'a katu te hũ tĩ. A'erehe jande pe a'e pandu: "Ihẽ ra'yr rehe pejurujuar katu, a'erehe pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta. Ihẽ kotyhar ta aja pexo apo 'y" aja Tupã pandu. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. Jesu Kirisutu rehe jajurujuar katu ta, aja a'e ukwa katu, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. (Jande nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ.) ¹⁰ Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ, aja jande pe a'e mujekwa katu apo 'y. Jesu Kirisutu, jande muhãha uwyr, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katuha ke jande pe a'e mujekwa katu. Jesu manõ. A'erehe jajurujuar katu ehe rahã, jamanõha ngi jakyje ym. Jamanõ rahã, Tupã namõ jaxo ta. A'erehe jamanõha ngi jakyje ym. Myrandu katu ke Jesu pandu pandu rahã, myja amõ uhã katu ta ixo my, ame'ẽ ke a'e mujekwa jande pe.

Je'ẽha jete har te ke emu'e katu

¹¹ Ihẽ pe Tupã mujekwa:

—Myrandu katu ke ngã pe epandu eho — aja ihẽ pe.

A'erehe ihẽ riki Jesu mondo ame'ẽ ke. A'erehe myrandu katu ke ihẽ amu'e tĩ. ¹² A'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara tĩ. Ihẽ akyje ym a'eta ngi tĩ. Tapijar te'e we ihẽ ajurujuar katu ehe. Ehe har ihẽ akwa katu, a'erehe akyje ym ngã ngi. Myrandu katu ke ihẽ pe a'e muwyr. Ihẽ ajurujuar katu ehe, a'erehe ixotyhar ke ihẽ. Ihẽ ke a'e mai ym te ta. Jesu jywyr ym rahã we, ihẽ rehe a'e usak katu ta ixo. Aja ihẽ akwa katu. ¹³ Je'ẽha jete har te ke ihẽ amu'e nde pe. Ame'ẽ rehe

tapijar te'e we ejurujuar katu. Nde ke ihẽ amu'e, aja amõ ta ke nde tĩ. Emu'e tĩ. Jesu Kirisutu namõ nde juehe katu exo. A'erehe Tupã rehe tapijar te'e we ejurujuar katu. Amõ ta rehe tapijar te'e we epy'a katu exo tĩ. ¹⁴ Myrandu katu ke nde pe Tupã muwyr. Ame'ẽ riki katu. Ame'ẽ ke emu'e katu. Jande rehe Tupã'ã ihĩ katu. Jande rehe pyrätãha ke a'e muwyr. Ame'ẽ pyrätãha namõ myrandu katu ke emu'e katu.

Yman Onesi ihẽ ke muhury katu

¹⁵ Ihẽ ke asia ywy pe har ta hijar oho. Ihẽ namõ ma'e ke a'eta ma'ema'e ym apo. Ame'ẽ ke nde erekwa katu. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Jete. Sije aja tĩ. Emo aja tĩ. Ihẽ ke a'eta hijar oho tĩ. ¹⁶⁻¹⁸ (Onesi aja tĩ. Hok wyr pe har ta aja tĩ. Hijar oho tĩ.) Mã peja ame'ẽ ta rehe Tupã pyrara usak.

Pesarahã! Yman Ese ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke Onesi muhury katu. Ame'ẽ ke nde erekwa katu. Pe, Hom ok ta pe a'e uhyk rahã, pahar ihẽ ke a'e kekar ixo. Pe, ihẽ ke mahem rahã, ihẽ ke a'e muhury katu tĩ. Amõ ku'ẽ rahã ha pewe ihẽ rehe a'e usak uwyr. Pe, ihẽ ke muhury katu tĩ. Kyndaha pe ihẽ axo tipe. Ihẽ ngi a'e huxĩ ym tĩ. (Apo Sije ta aja Onesi ihẽ ke hijar oho tĩ.) A'erehe mã peja Onesi rehe jandema'e sawa'e te pyrara usak. Pyrara usak ta ehe aja akwa katu. Tupã rehe jurujuar ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta rahã, mã peja a'e riki pyrara usak katu Onesi ta rehe tĩ.

2

Tupãma'e parakyha ke

¹ Timo! Ihẽ ra'yr aja nde. Ehendu katurahã! Nde rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. Inamõ nde juehe katu nde erexo. A'erehe nde py'a ke emãtã katu. ² Tupã rehe har ngã pe ihẽ apandu. Ame'ẽ

riki: “Jetehar te ke” aja amō ta pandu tī. Nde erehendu tī. Ame'ē ke amō sawa'e ta pe emu'e katu tī. Sawa'e katu ame'ē ta pe emu'e. Pe, a'eta riki amō ta pe mu'e katu ta tī.

³ Nde ke amō ta mupyrara rahā, mā peja nde py'ahu te'e ehendu. Sonda katu ame'ē ke aja mā peja nde py'ahu te'e ehendu tī. Tupā je'ēha nde erepandu pandu, a'erehe Jesu Kirisutuma'e sonda aja nde tī.

⁴ Sonda riki hok pe te'e pyta ym. Sonda a'e. Jumai ta oho rahā, ima'e sondama'e kapitā pandu ame'ē ke jō a'e ma'ema'e katu. Nde aja tī. Tupā pandu ame'ē ke rehe jō ehendu katu nde tī.

⁵ Ujaniha jumusaráiha rehe amō ujan rahā, kapitā rehe a'e hendu katu. Ujan te'e ym ta. Kapitā rehe hendu katu. Aja ym rahā, uhyk py ame'ē ke pyhyk ym. Nde aja tī. Tupā pandu ame'ē ke rehe nde erehendu ym rahā, ma'e ke nde erepyhyk ym ta tī. (Ma'e katu ame'ē ke Kirisutu me'ē, ame'ē ke nde erepyhyk ym ta tī.)

⁶ Kupixa rehe ijar paraky hū rahā, a'e riki ma'eywa ke u'u py. Aja rahā, katu tiki. Nde aja tī. Tupā je'ēha ke epandu pandu katu. Aja nema'e parakyha rehe amō ta muhepy ta tī. (Nde rehe haihu katu ta tī.) ⁷ Ihē apandu ame'ē ke rehe ekwa ekwa exo. Pe, upa ihē apandu ame'ē ke jandema'e sawa'e te mujekwa ta nde pe.

Tupā je'ēha mukanim ym te ta awa

⁸ Jesu Kirisutu rehe har ekwa ekwa exo. A'e riki Ndawi rainō ke a'e. (A'erehe awa te'e a'e tī.) A'e manō. Pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Aja me'ē myrandu katu rehe panduha ihī. Ame'ē ke ihē apandu pandu. ⁹ A'erehe ihē ke amō ta mupyrara. Ma'e mukanīha aja ihē ke amō ta pukwar tī. Ita tupaham pe ihē ke pukwar. Anī. Tupā je'ēha ke pukwar ym awa.

(Aja rahā, Tupā je'ēha ke amō ta pandu pandu we rī. Mukanim ym te. Pukwar ym te, ame'ēja saka.)

¹⁰ A'erehe amō ta ihē ke mupyrara rahā, ihē py'ahu te'e ahendu. Jesu Kirisutu manō, a'erehe a'e muhā katu ngā ke. Muhā katu ame'ē ta pe ima'e katuha ke a'e mujekwa ta tī. Ame'ē katuha riki upa ym te ta. ¹¹ Apo ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke. Kuja:

“Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe jande ke amō ta jukwa rahā, inamō jande jaxo ta.

¹² Jande ke amō ta mupyrara rahā, mā peja jande py'ahu te'e jahendu. Aja rahā, inamō jande riki kapitā keruhū wan ta.

‘A'e riki jandema'e sawa'e te aja ym’ aja japandu rahā, a'e pandu ta: ‘Pehē riki ihē kotyhar aja ym’ aja Kirisutu pandu ta jande rehe har.

¹³ A'e je'ēha rehe jajurujar ym my. Anī. A'e pandu katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Marā ka ym pandu te'eha a'e.”

Jaxer panduha rehe ehendu ym

¹⁴ Timo! Ihē apandu ramō ame'ē ke rehe har nde kotyhar ta pe emujekwa katu exo. Jande rehe Tupā usak, aja jaxo. A'erehe kuja epandu katu ngā pe:

—Jundéu awa ramūi ta panduha rehe peje'ē hātā tā ym. Pehendu ym ehe — aja nde kotyhar ta pe epandu.

Tamūi ta panduha rehe hendu ame'ē ta muka'u te'e jō. A'erehe jurujar katuha ke a'eta hijar. (A'erehe pehendu ym ehe.) ¹⁵ Tupā je'ēha riki jetehar te ke. Ame'ē ke emu'e katu. Aja rahā, ne ruxī ym ta. Nde eremu'e katu rahā, nde pe Tupā pandu ta:

—Ihē je'ēha ke nde eremu'e katu ngā ke. A'erehe ihē rury katu — aja ta.

Ame'ē panduha ke eputar katu exo. ¹⁶ Amō ta jaxer pandu ame'ē

ke rehe ehendu ym exo tĩ. Muka'u te'e ame'ẽ ke amõ ta je'ẽ hãtã tã ta. Ame'ẽ ke rehe ehendu ym exo tĩ. Upa ame'ẽ ke Tupã rehe har mujekwa ym ngã pe. ¹⁷ Ame'ẽ ke ngã mu'e rahã, amõ amõ ta ke muka'u te'e hũ ta. Tupã rehe jurujar ym ta. Aja mu'e ame'ẽ ta heta ixo. Ko mokõi sawa'e ta ixo tĩ. Her Imenéu. Amõ Sire tĩ. ¹⁸ Jete har panduha ke a'eta mu'e ym apo 'y. Amõ koty a'eta mu'e. Kuja:

—Ixotyhar ta ke Tupã mukwera katu muhem. Ame'ẽ angaha upa asa oho apo. A'erehe amõ ta kwera katu ym te ta uhem apo 'y — aja mu'e naĩ.

A'erehe amõ amõ Jesu kotyhar ta ke a'eta muka'u te'e. Pe, ngã ke Tupã mukwera katu ta muhem, ame'ẽ ke rehe amõ amõ ta jurujar ym apo 'y. Katu ym aja. ¹⁹ Jete har te ke Tupã mujekwa jande pe. Ame'ẽ rehe tapijar te'e we jajurujar katu. Jaka'u te'e ym jande. Jande riki ixotyhar ta ke. Ame'ẽ ke kuja a'e mujekwa. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ:

“Ixotyhar ta ke Tupã ukwa katu.”

Kuja tĩ:

“ ‘Tupã kotyhar ke ihẽ’ aja amõ pandu. Aja rahã, mã peja ma'e ka'u te'eha ke ema'e ym.”

Tupã je'ẽha ke emu'e katu

²⁰ Ima'ehũ ame'ẽ rok pe heta paratupe ihĩ. Ita rekúi aja tĩ. Amõ amõ itatuwyr ke te'e mujã ame'ẽ ke ihĩ. Amõ amõ itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke ihĩ tĩ. Myra ke te'e mujã ame'ẽ ke amõ tĩ. Tujuk ke te'e mujã ame'ẽ ke amõ tĩ. Katu te ame'ẽ ke ihĩ. Katu we ame'ẽ ke ihĩ tĩ. Pe, katu te ame'ẽ ke a'eta mi'u matyr rahã jõ amõ moĩ. Huryha mujã rahã, moĩ katu. Katu we ame'ẽ ke wera rahã pame katu te amõ moĩ.

²¹ Jesu kotyhar ta aja tĩ. Katu te ame'ẽ ta ixo. Katu we ame'ẽ ta ixo tĩ. Mu'eharan ta jaxer ame'ẽ ke mu'e. Aja ym rahã, katu te ame'ẽ

ke a'e. Upa jandema'e sawa'e te pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e tar katu. Jandema'e sawa'e te pandu ta ipe:

—Ihẽ kotyhar ke nde. Katu te ame'ẽ ke nde. Nde riki ihẽ je'ẽha ke nde eremu'e mu'e ta. Ame'ẽ parakyha ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta — aja ta.

²² Ta'ynuhu putar ame'ẽ ke jõ a'eta ma'ema'e. Aja ym nde tĩ. Anĩ. Katu te ame'ẽ ke ema'ema'e. Ma'e ke nde erepandu katu rahã, ame'ẽ ke ema'ema'e katu. Te'e aja ym nde. Amõ ta rehe epy'a katu. Amõ Jesu kotyhar ta rehe nde rury katu tĩ. Ipy'a ke Tupã juhyk ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ ta riki jandema'e sawa'e te pe pandu pandu:

—Jande namõ ma'e ke ema'ema'e katu — aja.

²³ Jaxer ame'ẽ ke amõ ta pandu tar katu rahã, eho a'eta ngi. Ma'e ukwa ym ame'ẽ rehe har pandu tar katu rahã, eho a'eta ngi tĩ. A'eta namõ nde erepandu rahã, pehẽ peje'ẽ hãtã tã jõ pehẽ jupe. Aja nde erekwa katu. A'erehe a'eta namõ epandu ym, eho a'eta ngi. ²⁴ Amõ ta namõ sawa'e tema'e miasu je'ẽ hãtã tã rahã, katu ym. Upa amõ ta rehe a'e katu rahã, katu ta tiki. Mu'eha katu ame'ẽ ke rahã, katu ta tiki tĩ. A'e mu'e rahã, pahar parahy ym rahã, katu ta tiki tĩ. Wewe katu emu'e. ²⁵ Mu'eharan ta ke a'e mu'e rahã, wewe katu epandu a'eta pe tĩ. Aja rahã, katu ta tiki. A'eta ukwaha ke Tupã muruwak ta my. Aja rahã, jete har te ke a'eta ukwa ta my. ²⁶ Aja rahã, ka'u te'eha ngi a'eta jumukatu ta a'eta jupe. Aja rahã, Satana je'ẽha ke rehe a'eta hendu ym we ta tĩ. (Ãjã ramũ i a'e.) A'eta ke a'e muka'u te'e kwe. Apo anĩ. Tupã je'ẽha rehe a'eta hendu katu apo 'y.

3

'Ar rehe angaha uhyk tate ame'ẽ rehe har

¹ Kuja ekwa exo apo. 'Ar rehe an-gaha uhyk Tate rahã, pyrara hũ ta ngã ixo. ² Arahã kyty'ym te ta amõ ta juehe. Arahã tamatarer rehe jõ ipy'a ke moĩ moĩ ta tĩ. Arahã: "Jande jõ riki katu te me'ẽ ke" aja jõ amõ ta ukwa ta a'eta juehe har tĩ. Arahã: "Upa amõ ta riki jaxer ai" aja jõ amõ ta ukwa ta a'eta juehe har tĩ. Arahã ipái rehe hendu ym te ta tĩ. Imãi rehe aja tĩ. Hendu ym te ta tĩ. Arahã amõ ta ngi ma'e pyhyk rahã: "Pete tiki" aja pandu ym te ta tĩ. Arahã Tupã rehe har ukwa ukwa ym te ta ixo tĩ. ³ Arahã amõ ta rehe ipy'a ym te ta tĩ. Arahã amõ ta rehe parahy rahã, ipy'a jywyr ym te ta a'eta rehe tĩ. Arahã amõ ta rehe juru ai pame katu te ta tĩ. Arahã pahar ipy'a pihun te ta oho tĩ. Pahar parahy ta tĩ. Arahã katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e, ame'ẽ ke putar ym te ta tĩ. ⁴ Arahã ehe katu ame'ẽ ke te'e huwajan wan uwak ta oho tĩ. Arahã upa ma'e ka'u te'eha namõ ma'ema'e ta tĩ. A'eta jõ ukwa katu te ame'ẽ ta ke a'eta aja ukwa ta tĩ. Arahã Tupã rehe ipy'a ym ta. Anĩ. Ima'e jumuhuryha rehe jõ a'eta ipy'a katu ta tĩ. ⁵ "Tupã rehe jande japy'a katu" aja a'eta pandu ta naĩ. Anĩ. Panduha aja a'eta ixoha ym ta tĩ. Tupãma'e pyrãtãha namõ ma'e ke amõ ma'ema'e. Aja ym ta awa. Aja a'eta ixo ym ta.

Timo! Ehendu katurahã! A'eta ngi eho. ⁶ A'eta ngi har amõ ta ixo oho. Amõ rok pe ixo oho. Pe, kũjã ka'u te'e ame'ẽ ke a'eta muka'u te'e raho. Ma'e katu ym ame'ẽ ke kũjã ta putar katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ rehe a'eta jupyai. Anĩ. Putu'u ym ingi. ⁷ Ma'e ke a'eta jumu'e mu'e tar katu ixo tĩ. Aja te'eha a'eta. Anĩ. Jete-har te ke marã ka ym a'eta ukwa katuha.

⁸ Yman Moise ke Jan putar ym. Jã aja tĩ. Moise ke putar ym tĩ. ("Te'e Moise pandu" aja a'eta naĩ.) Ame'ẽ mokõihar ta aja apo mu'eharan ta

jete-har te ke putar ym tĩ. ("Ame'ẽ ke te'e" aja a'eta pandu naĩ tĩ.) Ima'e ukwaha ke a'eta muka'u te'e. "Jete-har te ke jamu'e" aja a'eta pandu naĩ. Anĩ. Jurujar ym ame'ẽ ta ke a'eta, aja Tupã ukwa katu. ⁹ Anĩ. Upa ngã ke a'eta muka'u te'e ym ta. A'eta riki te'e aja pahar amõ ta ukwa ta. A'erehe upa ngã ke muka'u te'e ym ta. Aja Jan ta rehe har tĩ. Ka'u te'e ame'ẽ ta ke a'eta aja ymanihar ta ukwa tĩ.

Tapijar te'e we jete-har te ke rehe ejurujar katu

¹⁰ Timo! Ihẽ rehe har nde erekwa katu. Kuja. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke rehe har nde erekwa katu. Katu ihẽ axoha rehe har nde erekwa katu tĩ. Ma'e ke ihẽ ama'ema'e tar katu, ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ. Tupã rehe tapijar te'e we ihẽ ajurujar katu. Ame'ẽ rehe har nde erekwa katu tĩ. Ihẽ apy'a katu te we ngã rehe axo rĩ, ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ. Amõ ta rehe ihẽ apy'a katu, ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu. (Tapijar te'e we myrandu katu ke ihẽ apandu pandu.) Ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ. ¹¹ Ihẽ apyraraha rehe har nde erekwa katu tĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ rehe har upa katu te nde erekwa katu tĩ. Antioki ok ta pe aja tĩ. Iko ok ta pe aja tĩ. Rit ok ta pe aja tĩ. Mupyrara ihẽ ke tĩ. Anĩ. Ame'ẽ mupyraraha ngi ihẽ ke Tupã muhem. ¹² Jete. Tupã je'ẽha mu'e, aja amõ ixo tar katu rahã, a'e ke amõ ta mupyrara ta tĩ. A'e riki Jesu Kirisutu kotyhar ke, a'erehe amõ ta mupyrara ta tĩ.

¹³ Pe, sawa'e katu ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ta. Jete! I'ar koty te we ma'ema'e we ta rĩ. Muka'u te'eha aja tĩ. Amõ ta ke a'eta muka'u te'e ta tĩ. Pe, a'eta juehe amõ ta jumuka'u te'e ta tĩ. ¹⁴ Ame'ẽ ta aja ym nde tĩ. Jete-har te ke nde ke amõ ta mu'e.

Ame'ë ke nde erekwa katu te. Tapijar te'e we ejurujar katu ehe tĩ. Nema'e mu'eha ta rehe har nde erekwa katu. Katu ame'ë ta ke a'eta. A'erehe nde ke mu'e, ame'ë riki jete har te ke aja nde erekwa katu tĩ.

¹⁵ Amõ we tĩ. Kurumĩ rahã har Tupã je'ëha ke nde erekwa katu. Ame'ë ke nde erekwa rahã, Jesu Kirisutu rehe nde erejuru jar katu, a'erehe nde ke Tupã muhã katu.

¹⁶ Jete! Upa Tupã je'ëha ke amõ ta mupinim. Tupã'ã mujekwa ame'ë ke a'eta mupinim. Tupã je'ëha riki ma'e ke rehe katu tiki. Kuja. Jete har te ke mu'e, ame'ë ke mujekwa katu. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, ame'ë ke Tupã je'ëha mujekwa katu ipe tĩ. Amõ ixoha katu ym rahã, myja mukatu ta my? Ame'ë ke Tupã je'ëha mujekwa katu tĩ. Myja amõ ixoha katu my, ame'ë ke mu'e katu tĩ. ¹⁷ Aja rahã, Tupã rehe har mu'e ame'ë ke ixo katu ta. Ma'e ukwa katu ta tĩ. Aja rahã, upa ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e ta tĩ.

4

Tapijar te'e we Tupã je'ëha ke ebandu pandu katu

¹⁻² Timo! Ko apandu katu nde pe. Tupã je'ëha ke ebandu pandu katu ngã pe. Nde rehe Tupã usak uĩ. Jesu Kirisutu aja tĩ. Usak uĩ tĩ. A'erehe nde pe apandu katu: "Tupã je'ëha ke ebandu pandu katu te we rĩ" aja ihẽ apandu nde pe. Kirisutu jywyr rahã, ngã rehe har a'e ukwa ta. Katu my? Ame'ë ke ukwa ta. Anĩ rahã, katu ym my? Ame'ë ke ukwa ta tĩ. Aja ixuwe katu ixo ame'ë ta rehe har ukwa ta. Manõ ame'ë ta ke mukwera katu ta muhem, pe, ame'ë ta rehe har ukwa ta tĩ. (Katu te aja nde erema'ema'e rahã, ma'e katu ame'ë ke nde pe a'e me'ë ta.) Kome'ë jywy keruhũ pe kapitã keruhũ te aja a'e jywyr rahã, ma'e katu ame'ë ke a'e me'ë ta nde pe. Amõ ta Tupã

je'ëha rehe hendu tar ym nahã my? Hendu tar katu nahã my? Tapijar te'e we ebandu katu ngã pe. Nde erebandu ame'ë ke jete har te ke, aja ngã pe emujekwa katu. Katu ym ame'ë ke amõ ma'ema'e rahã, ebandu katu ipe: "Mã peja ym" aja ebandu ipe. Emuhury ngã ke tĩ. Nde eremu'e rahã, wewe katu ebandu ipe.

³ Yman rahã, jete har te ke mu'e ame'ë ke rehe ngã hendu ym ta. Juehe jumuhury ame'ë ke rehe jõ hendu tar katu. Aja mu'eha ta koty a'eta jy'ar ta oho tĩ. ⁴ Jete har te ke rehe a'eta hendu ym ta. Ymanihar je'ëha rehe jõ hendu ta. ⁵ Timo! Aja ym nde tĩ. Ka'u te'eha rehe ehendu ym. Aja te'eha exo nde. Nde ke amõ ta mahy rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu. Myrandu katu ke ebandu pandu katu te we rĩ. Tupãma'e miasu ke nde, a'erehe upa Tupã je'ëha pandu ame'ë ke ema'ema'e katu.

⁶ Ihẽ ke rahã, ihẽma'e angaha ke rehe uhyk tate oho. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta, aja akwa. (Aja Tupã rehe ihẽ apy'a katu, aja amujekwa ta.) Ame'ë angaha ke rehe uhyk tate oho. Kome'ë ywy keruhũ ngi ihẽ aho ta kũ. ⁷ Ihẽ ke Jesu mondo, a'erehe myrandu katu ke ihẽ apandu katu. Ame'ë parakyha ke upa ima'e pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e. Ame'ë parakyha ke ihẽ amumba apo 'y. Myrandu katu ke ihẽ apandu katu te we rĩ. Jesu rehe ihẽ ajuru jar katu te we rĩ. ⁸ Jumusarãiha rehe ujan rahã, uhyk py ame'ë ke ma'e pyhyk. Aja ihẽ pe ma'e ke Jesu me'ë ta. Kuja. Ihẽ pe a'e pandu ta:

—Nde katu te — aja ihẽ pe.

A'e jywyr rahã, aja ihẽ pe a'e pandu ta. Ihẽ pe jõ ym. Upa katu te hury katuha rupi a'e jywyr iha rehe harõ, ame'ë ta pe aja me'ë a'e pandu ta tĩ. A'e riki: "Ne katu te me'ë ke" aja pandu ta.

Timo! Pahar ihē koty ejur

⁹⁻¹⁰ Timo! Ihē jeje tate axo. A'erehe pahar ihē koty ejur. Ko Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō Nema ixo tar katu. A'erehe ihē ke a'e hijar oho. Tesaron ok ta pe a'e oho. Ngara ywy pe Kesen oho. Nauma ywy pe Tit oho. ¹¹ Ruk jō riki ihē namō ixo. Nde erejur rahā, Mak ke eho piam. Inamō ejur. Ihē namō a'e paraky ta. Tupā je'ēha ke japandu ta, ame'ē riki jan-dema'e parakyha ke. ¹² Ese ok ta pe Tik ke ihē amondo. ¹³ Toroa ok ta pe Kapo ixo. Ihēma'e mundeha ihē amupyta ipe. Pukeka aja mundeha ke. Nde erejur rahā, ame'ē ke erur tī. Paper ke erur tī. So'o pিরer ke te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē ke erur tī. Ame'ē ke ihē aputar katu te.

¹⁴ Itapytā namō ma'eha ke Arexan. (Ame'ē ke te'e ma'e'ā mujā ame'ē ke a'e.) A'erehe ihē rehe har katu ym a'e je'ē je'ē hū. Ihē ke a'e mupyrara, aja a'e ke Tupā mupyrara ta tī. ¹⁵ Jande japandu ame'ē ke a'e putar ym te. Mujaxer hū japanduha ke tī. A'erehe esak katu ehe exo. (Aja rahā, ne je'ēha ke a'e mujaxer ym ta tī.)

Ihē rehe amō ta juru ai

¹⁶ Yman kapitā keruhū ruwa koty ihē apu'am a'am. Ihē rehe har amō ta jaxer pandu naī, ame'ē ke ihē amukatu a'am. "Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e ym" aja ihē apandu pandu. Arahā: "Jete! Ma'e ka'u te'eha ke Pāu ma'e ym" aja me'ē ihē rehe har pandu ym te awa. Upa ihē ke hijar oho. Mā peja Tupā ipy'a jywyr ame'ē ta rehe. ¹⁷ Upa ihē ke hijar oho. Anī. Upa ym. Ihē namō Tupā riki ixo katu. Ihē py'a ke a'e mātā katu tī. A'erehe myrandu katu ke ihē apandu katu te. Pe, ame'ē ke rehe heta jundéu awa aja ym ame'ē ta hendu. Arahā ihē ke jangwateran juru ngi Tupā muhem, ame'ēja saka. (Aja rahā, ihē ke kapitā keruhū jukwa ta tipe. Ame'ē ngi Tupā muhem.) ¹⁸ Ihē pe

jaxer ai ame'ē ke amō ta ma'ema'e rahā, ame'ē ngi ihē ke a'e muhem ta tī. Pe, ywa pe inamō ihē ke a'e raho ta. A'ep inamō ihē axo ta kŷ. (Aja rahā, amō ta ihē ke mahy ym te ta tī.) "A'e riki katu te me'ē ke" aja mā peja japandu ipe. Aja te'eha japandu. Amen. Ame'ē riki: "A'e tŷ" aja.

Katuha ke ihē amondo axo

¹⁹ Piri si pe katuha ke ihē amondo axo. Ak pe aja tī. Piri si sawa'e a'e. Onesi rok wyr pe har ta pe aja tī. Katuha ke amondo axo tī. ²⁰ Korin ok ta pe Era pyta. Toro riki ma'e ahyha pyhyk, a'erehe Mire ok ta pe a'e ke ihē ahijar. ²¹ Pahar ihē koty ejur. Aman ndy'ar ym rahā, ejur.

Nde pe sehar ta katuha ke mondo ixo. Ko Eu. Purutē aja tī. Karāu aja tī. Upa jande mu ta mondo ixo tī. Jesu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe jande mu ta aja a'eta.

²² Mā peja nde py'a ke Jesu mātā katu. Mā peja johu pehē rehe Tupā ipy'a katu te hū.

Upa.

Tit pe paper pinim ke Páu mondo

Kere y rapa'ũ pe Tit ke Páu mupyta. A'ep Jesu kotyhar ta rehe Tit usak usak katu ta. Tupã je'êha ke a'e mu'e ta ngã pe tĩ. Myja Jesu kotyhar tama'e kapitã ta katu ta ixo my? Ame'ê rehe har Páu mujekwa tar katu ipe tĩ. Tit ke a'e muhury tar katu tĩ. A'erehe kome'ê paper pinim ke Tit pe a'e mondo.

Tit pe paper pinim ke Páu mondo

¹⁻⁴ Tit! Ko nde pe paper pinim ihê amondo axo. Ihê Páu. Tupãma'e miasu ke ihê. Jesu Kirisutu mondo ame'ê ke ihê tĩ. Ihê pe Tupã pandu:

—Ihê kotyhar ke nde. Ihê asak katu ame'ê ta ke emu'e katu eho. Aja rahã ihê rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu ta. A'eta pe jete-har te ke emujekwa tĩ. Ihê rehe ihê kotyhar ta py'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, jete-har te ke a'eta ukwa katu. Ame'ê ke emujekwa ngã pe — aja ihê pe pandu.

Jetehar te ke jakwa katu. A'erehe jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ jaxo. Ame'ê rehe har Tupã pandu katu. Kome'ê ywy keruhũ nixói te rahã, a'e pandu katu. Te'e ym a'e. Tupã putar rahã, myrandu ke a'e muwyr. Ame'ê namõ uhãha rehe har ngã pe a'e mujekwa. “Ame'ê myrandu ke nde pe ihê amujekwa. Ame'ê ke epandu pandu eho ngã pe. A'erehe nde ke ihê amondo” aja Tupã pandu ihê pe. A'erehe ame'ê myrandu ke ihê apandu pandu aho. Tupã riki jande muhãha.

Tit! Ihê aja Jesu rehe nde ereju-rujar katu tĩ. A'erehe ihê ra'yr aja nde.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jande muhãha. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ.

Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Myja me'ê Jesu kotyhar tama'e kapitã katu my

⁵ Kere y rapa'ũ pe jande jaxo rahã, Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke jamu'am ym we rĩ. A'erehe a'ep nde ke ihê amupyta. Apo kapitã ta ke emu'am katu. Ok ta pame katu te emu'am. Ihê apandu ame'ê ke ekwa ekwa katu exo. ⁶ Kuja kapitã ke emu'am. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói ipe, aja amõ ta ukwa ehe har. Hakehar peteihar namõ jõ ixo rahã, katu tiki tĩ. Jesu rehe upa ta'yr ta jurujar katu ame'ê ke tĩ. Tajyr ta aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu tĩ. Ipái rehe ame'ê ta hendu katu rahã, katu tiki tĩ. Imãi rehe aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ame'ê ta ma'ema'e ym, aja amõ ta ukwa rahã, katu tiki. (Aja me'ê sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja emu'am.)

⁷ Jesu kotyhar tama'e kapitã riki. Ame'ê tama'e usakiha ke a'e. A'erehe ehe har katu ym amõ ta pandu ym rahã, katu tiki. A'e jõ sawa'e katu te ame'ê ke aja ukwa ym rahã, katu tiki tĩ. Pahar ipy'a pihun ym rahã, katu tiki tĩ. Kawĩ ngi ka'u ym rahã, katu tiki tĩ. Pahar jumai ym rahã, katu tiki tĩ. Tamatarer rehe jõ ipy'a moĩ moĩ ym rahã, katu tiki tĩ. ⁸ Pe, hok pe uhyk, ame'ê ta ke muxe katu rahã, katu tiki tĩ. Katu ame'ê ke putar rahã, katu tiki tĩ. Upa ma'ema'e, ame'ê ke ukwa katuha namõ ma'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Amõ ta pe katu ame'ê ke ma'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu rahã, katu tiki tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e Tate rahã, muputu'u ingi. (Aja rahã, ma'e ym ta.) Aja rahã, katu tiki tĩ. ⁹ Je'êha jete-har te ke jamu'e ngã pe. Ame'ê ke ipy'a pe kapitã mupyta katu rahã, katu tiki tĩ. Aja rahã, panduha jete-har namõ amõ ta ke a'e muhury katu ta. Aja Tupã rehe

har ngā pe mujekwa katu ta. Pe, amō koty mu'e ame'ē ta pe pandu: “Mā peja ym” aja pandu. Aja rahā, jetehar te ke a'e mu'e ta. (Aja me'ē sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitā, aja emu'am.)

Muka'u te'e ame'ē ta pe: “Mā peja pemu'e ym” aja epandu

¹⁰ Tit! Ehendu katurahā! Jesu kotyhar tama'e kapitā ta rehe hendu ym ame'ē ta heta ixo. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Pe, a'eta mu'e we rī:

—Moise je'ēha rehe pehendu katu! — aja a'eta mu'e naī.

Jesu kotyhar ta ke a'eta muka'u ka'u te'e hū ixo. Te'e je'ēha namō muka'u ka'u te'e ixo. ¹¹ Upa katu te ok wyr pe har ta ke a'eta muka'u ka'u te'e tī. Jetehar ym ame'ē ke a'eta mu'e ixo. Aja tamatarer ke a'eta pyhyk pyhyk ixo. Tamatarer ke jō a'eta putar, a'erehe a'eta mu'e mu'e ixo. Huxī ym riki ingi. A'erehe ame'ē ta je'ēha ke amō mukanim ta me'ē te'e. (A'erehe: “Mā peja pemu'e ym” aja epandu a'eta pe.) ¹² Kere y rapa'ū pe har ta ngi har amō ixo. Upa katu te ma'e a'e pandu. A'e riki ixotyhar ta rehe har pandu:

—Kere y rapa'ū pe har ta riki te'e pandu ame'ē ta ke a'eta. Aja te'eha a'eta. So'o jarō ame'ēja saka. Amō ta ke a'eta mupyrara tī. Ma'e u'uha ke jō putar katu. Jyty'ym tī, a'erehe paraky ym — aja kere y rapa'ū pe har ta rehe har a'e pandu.

¹³ A'e pandu ame'ē ke jetehar te ke. A'erehe muka'u ka'u te'e, ame'ē ta pe hātā epandu: “Mā peja pemu'e ym” aja. (Nde rehe hendu rahā,) jetehar te ke rehe a'eta jurujar katu te ta my. ¹⁴ Jundéu awa ramūi ta pandu ame'ē ke rehe a'eta jurujar ym ta my tī. Jetehar te ke hijar ame'ē ta je'ēha rehe a'eta jurujar ym ta my tī. ¹⁵ Amō amō jundéu awa ta pandu:

—Ma'e ke pe'u ym. Aja Moise je'ēha rehe panduha ihī. Pe'u rahā,

Tupā rehe pepy'a ym — aja pandu naī.

Sawa'e katu ame'ē pe upa katu te ma'e ke katu ipe. Sawa'e katu ym ame'ē pe upa katu te ma'e ke katu ym ipe. Tupā rehe jurujar ym ame'ē pe aja tī. Ma'e ukwa ukwa ixo ame'ē ke katu ym, a'erehe upa katu te katu ym ipe. Ipy'a ke jai te'e ixo, a'erehe upa katu te katu ym ipe. ¹⁶ “Tupā rehe har jakwa katu” aja a'eta pandu naī. Anī. Ima'e ma'ema'eha ke amō koty. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe Tupā rehe har ukwa ym, aja ngā pe a'eta mujekwa. Tupā rehe a'eta hendu ym. Pe, a'eta ke Tupā putar ym tī. Marā ka ym a'eta katu ame'ē ke ma'ema'eha.

2

Jetehar te ke emu'e katu

¹⁻² Nde riki aja ym tī. Jetehar te ke emu'e. Tamūi ta pe epandu katu. Kuja epandu katu:

—Kawī ngi peka'u ym. Katu pexoha namō pexo tī. Pekwa katuha namō pexo katu tī. Jetehar te ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu. Aja pexo katu. Amō ta rehe pepy'a katu tī. Pehē ke amō ta mupyrara rahā, mā peja pehē py'ahu te'e pehendu — aja tamūi ta pe epandu katu.

³ A'i ta pe aja tī. Kuja epandu katu tī:

—Tupā rehe har pekwa katu pexo, aja pexo katu. (Aja rahā, katu ame'ē ke pema'ema'e ta.) Amō ta rehe pehē juru ai ym tī. Kawī ngi peka'u ym tī. Katu ame'ē ke pemu'e — aja a'i ta pe epandu katu.

⁴ Aja rahā, kūjā pyahu ta ke a'i ta mu'e katu ta. Kuja mu'e katu ta: “Pehē sawa'e ta rehe pepy'a katu. Pehē membyr ta rehe pepy'a katu tī” aja. ⁵ Amō we a'i ta pe epandu tī:

—Pekwa katuha namō pexo katu. Ma'e jaxer ame'ē ke pehē py'a rupi pekwa pekwa ym pexo. Pehē rok wyr pe har ta rehe pesak

pesak katu pexo. Pejtyty'ÿ ym tĩ. Peparaky katu tĩ. Pehẽ sawa'e rehe pehendu katu tĩ. Aja rahã, amõ ta pandu ta: "Jesu kotyhar ta riki katu ixo. A'erehe Tupã je'ẽha riki katu" aja pandu ta. Aja kũjã pyahu ta ke pemu'e katu — aja a'i ta pe epandu katu.

⁶ Ta'ynuhu ta pe aja tĩ. Kuja epandu katu tĩ:

—Pekwa katuha namõ pexo katu — aja epandu katu ipe.

⁷ Tit! Nde aja tĩ. Katu ame'ẽ ke ema'ema'e tĩ. Aja rahã, nde aja amõ ta katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta tĩ. Ngã ke nde eremu'e rahã, jete har te ke emu'e. Nde eremu'e rahã, ejumusarái ym tĩ. ⁸ Panduha katu ame'ẽ ke epandu. Aja rahã: "Tit pandu ame'ẽ ke katu ym" aja amõ ta pandu ym ta. Aja rahã, Jesu kotyhar ta rehe har marã ka ym katu ym ame'ẽ ke a'eta je'ẽha. A'erehe nde rehe parahy ame'ẽ ta huxĩ ta.

⁹ Miasu ta pe epandu katu tĩ. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Kuja epandu:

—Pehẽ jar ta rehe pehendu katu. Upa katu te pema'ema'e, ame'ẽ ke namõ pehẽ jar ta ke pemuhury katu. Pehẽ jar ta pe je'ẽha ke pemujywyr ym tĩ. ¹⁰ Pehẽ jarma'e pemukanim ym. Pepandu ame'ẽ ke pema'ema'e katu, aja pemujekwa katu pehẽ jar pe. Aja te'eha pehẽ — aja miasu ta pe epandu katu.

Aja miasu ta upa katu te katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã, amõ ta pandu ta:

—Tupã rehe har Jesu kotyhar ta mu'emu'e. Ame'ẽ mu'e ame'ẽ ke katu — aja pandu ta.

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ a'erehe katu aja jaxo ta me'ẽ te'e

¹¹ Upa awa ta ke Tupã muhã tar katu. A'erehe awa ta rehe a'e ipy'a katu te hũ, ame'ẽ ke ngã pe a'e mujekwa. ¹² Awa ta rehe a'e ipy'a katu te hũ. A'erehe jande ke a'e mu'e tĩ. Kuja. Ma'e ke a'e putar ym ame'ẽ ke jahijar. Katu ym

ma'ema'eha ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta putar. Ame'ẽ ke jahijar tĩ. Pe, jakwa katuha namõ jaxo katu rahã, katu tiki. Amõ ta pe katu ame'ẽ ke jama'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Aja apo jama'ema'e jaxo rahã, katu tiki tĩ.

¹³ Aja jaxo rahã, jande rury katuha namõ Jesu Kirisutu jywyrriha rehe jaharõ jaxo. Katu te ha namõ a'e jywyr ta. A'e riki Tupã a'e tĩ. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki jande muhãha tĩ. ¹⁴ A'e manõ, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Upa jandema'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Ame'ẽ ke jande py'a ngi a'e mukanim, ame'ẽja saka. A'erehe jande py'a ke a'e juhyk apo 'y. Aja rahã ixotyhar ta ke jande. Ima'e ke jõ jande. A'erehe katu ame'ẽ ke jama'ema'e tar katu tĩ.

¹⁵ Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke emu'e katu. Nde erepandu katuha namõ emu'e katu. Nde rehe hendu ame'ẽ ta ke emuhury katu. Aja rahã, Jesu rehe ame'ẽ ta ipy'a katu te we rĩ. Katu ym amõ ma'e rahã: "Mã peja ym" aja epandu ipe. Nde rehe amõ ta hendu ym rahã, ame'ẽ ta pe epandu:

—Tupã je'ẽha rupi ma'e ihẽ apandu pandu. A'erehe mã peja ihẽ rehe pehendu katu — aja epandu.

3

Jande rehe Tupã pyrara usak, a'erehe jande ke a'e muhã katu

¹ Nde koty ixo ame'ẽ ta pe kuja epandu katu:

—Kapitã ta rehe pehendu katu. Kapitã keruhũ ta rehe pehendu katu tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke amõ ta pandu rahã, pahar ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pehendu katu a'eta rehe. ² Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym. Amõ ta namõ peje'ẽ hãtã tã ym. Amõ ta namõ pehẽ juehe katu

pexo. Upa awa ta rehe pehē rury katu pexo. Aja te'eha pehē — aja nde koty ixo ame'ē ta pe epandu katu.

³ Amukwehe te we jetehar te ke jakwa ym jaxo tī. Tupā rehe jahendu ym tī. Jande ke amō ta muka'u ka'u te'e hū tī. Upa ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Ma'e katu ym ame'ē ke te'e jama'ema'e hū jaxo. Amō ta rehe jakyty'ym tī. Amō ta rehe japy'a ym tī. Jande rehe amō ta ipy'a ym tī.

⁴ Tupā riki katu te ame'ē ke a'e, ame'ē ke jande pe a'e mujekwa. Awa ta rehe a'e ipy'a katu. Ame'ē ke a'e mujekwa tī. A'e riki jande muhāha. ⁵ Jande ke a'e muhā katu. Katu ame'ē ke jama'ema'e, a'erehe jande ke a'e muhā katu my? Anī. Aja ym. Jande rehe a'e pyrara usak, a'erehe jande ke a'e muhā katu. Jande py'a ke a'e juhyk, a'erehe jande py'a ke amō koty Tupā'ā muruwak mondo. Mupyahu ame'ēja saka. Jaxoha pyahu aja muruwak tī. ⁶ Jesu Kirisutu manō. A'erehe jande py'a rehe I'ā ke Tupā muwyr. A'e me'ē te'e riki. Jesu riki jande muhāha. ⁷ Jande rehe Tupā ipy'a katu te hū, a'erehe Tupā namō jande juehe katu jaxo. Pe, jande ruhāha rehe jaharō jaxo. Ame'ē ke jande pe a'e me'ē. ⁸ Upa ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke.

Muka'u te'e ame'ē ta namō eje'ē hātā tā ym

Ihē apandu ramō ame'ē ke emu'e mu'e katu te we rī. Aja rahā, Tupā rehe jurujar katu ame'ē ta katu ame'ē ke jō ma'ema'e tar katu. Kome'ē je'ēha riki katu ame'ē ke. Myja ixoha katu my, ame'ē ke mujekwa katu ngā pe tī. ⁹ Jundéu awa ramūi ta rer rehe har amō ta pandu pandu. Māte hū te'e ame'ē ta hamūi ta rer ihī. Ame'ē rehe har pandu pandu ame'ē ta namō eje'ē hātā tā ym. Moise je'ēha rehe har amō ta pandu pandu. Ame'ē

ta namō eje'ē hātā tā ym tī. Je'ēha hātā tā ha riki katu ym. Jaxer riki tī. ¹⁰ Jesu kotyhar ta ukwa katuha ke amō koty koty amō muruwak. Aja rahā: “Mā peja ym” aja muka'u te'eha ta pe epandu. Aja mokōihar epandu ipe tī. Pe, nde rehe hendu ym rahā, eho ingi. ¹¹ Ame'ē ta riki sawa'e ta jaxer ame'ē ta ke, aja nde erekwa. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, a'erehe sawa'e jaxer aja a'e mujekwa nde pe.

Amō ta rehe ehaihu katu

¹² Nde koty sawa'e ke ihē amondo ta. Her Ar. A'e ke amondo ym rahā, Tik ke ihē amondo ta. Nde rehe a'e uhyk rahā, pahar Niko ok ta pe ejur. A'ep ihē axo ta tī. Aman ndy'ar rahā, a'ep ihē apyta we ta, aja ihē akwa tī. ¹³ Amō sawa'e rehe ehaihu katu. Her Sena. Je'ēha hātā tā ame'ē mukatuha ke a'e. Apor ke ehaihu katu tī. A'etama'e ym te rahā, ame'ē ke eme'ē katu a'eta pe. Aja rahā, ame'ē namō a'eta oho katu ta. ¹⁴ Jesu kotyhar ta pe emujekwa katu. “Katu ame'ē ke pema'ema'e” aja emujekwa katu ngā pe. “Ima'e ym te ame'ē ta rehe pehaihu katu” aja emujekwa ngā pe tī. Aja rahā, ma'e ke me'ē katu ta. Aja rahā, Jesu kotyhar ta jyty'y ym ta. Paraky katu ta.

¹⁵ Upa ihē namō ixo ame'ē ta katuha ke nde pe mondo ixo. Nde koty Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Jande rehe a'eta ipy'a katu. Katuha ke ame'ē ta pe jamondo jaxo tī, aja ame'ē ta pe epandu tī.

Mā peja upa nde kotyhar ta rehe Tupā ipy'a katu te hū.

Upa.

Siremō pe paper pinim ke Páú mondo

Siremō riki ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. Pe, miasu ujan oho ingi. Her One. Ma'e ke a'e mukanim raho tī. Pe, kyndaha pe Páú ixo rahā, One ke sonda ta muhyk raho tī. Hom ok ta pe har kyndaha pe kynda raho. Pe, One pe Tupā rehe har Páú mujekwa rahā, Jesu rehe One jurujar katu tī. A'erehe imu aja apo 'y. Pe, ijar pe, Siremō pe One ke Páú mujywyr tar katu. A'erehe ame'ē rehe har Siremō pe Páú mupinim. “Ihē aja One ke nde rok pe emupyta katu tī” aja Siremō pe Páú mupinim.

Siremō pe paper pinim ke Páú mondo

¹ Siremō! Ko nde pe paper pinim ihē amondo axo. Ihē Páú. Timo ihē namō ixo tī. Jande mu ke a'e.

Ko nde riki jande rehe katu ame'ē ke nde. Jande aja Tupā je'ēha ke nde erepandu pandu erexo tī. Jesu rehe har ihē apandu pandu. (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihē ke amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē axo. ² Nde rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar. Ame'ē ta pe katuha ihē amondo axo tī. Ihē rendyr pe, Asi pe, katuha ihē amondo axo tī. (Jesu rehe a'e jurujar katu, a'erehe: “Ihē rendyr” aja ihē apandu.) Aki pe katuha ihē amondo axo tī. Ihē aja Tupā je'ēha ke a'e pandu pandu oho ngā pe tī.

³ Tupā riki jande pái keruhū. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te. Mā peja pehē rehe a'eta ipy'a katu te hū. Mā peja pehē py'a ke a'eta muhury katu.

Siremō! Johu jande py'a ke nde eremātā katu

⁴⁻⁵ Upa Tupā kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, aja ihē ahendu. Jesu,

jandema'e sawa'e te rehe nde erejurujar katu te, aja ihē ahendu tī. A'erehe Tupā namō ihē apandu pandu rahā, kuja ihē apandu:

—Jande pái keruhū! Siremō rehe nde eresak katu. A'erehe ne jō riki katu te me'ē ke — aja apandu ipe.

⁶ Tupā namō ihē apandu:

—Jesu rehe Siremō jurujar katu. Mā peja ame'ē rehe har ngā pe a'e pandu pandu katu te we rī. Aja rahā, hendu ame'ē ta jurujar katu ta ehe tī. Aja rahā, upa ma'e katu ame'ē ke Kirisutu me'ē jande pe. Ame'ē ke mā peja jurujar katu ame'ē ta ukwa katu. Kirisutu kotyhar ta ke jande — aja ihē apandu Tupā namō.

⁷ Siremō! Ihē mu aja nde. Tupā kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, a'erehe ihē rury katu. Ihē ke nde eremuhury katu, a'erehe ihē py'a ke nde eremātā katu. Upa Tupā kotyhar ta ke nde eremuhury katu tī, a'erehe ihē aja a'eta tī. A'eta py'a ke nde eremātā katu tī.

One rehe har ihē apandu nde pe

⁸ Jande ke nde eremuhury katu, a'erehe ma'e ke nde pe ihē apandu ta apo 'y. Kirisutu je'ēha rupi nde pe ihē apandu tar katu. ⁹ Anī. Aja ym ta ihē. Nde rehe ihē apy'a katu, a'erehe ma'e ke nde pe ihē apandu ta. (Wewe katu apandu ta. Ihē je'ēha rupi apandu ta.) Ihē Páú. Ihē tamūi te ihē. Jesu rehe har ihē apandu pandu, a'erehe kyndaha pe ihē axo.

¹⁰ Apo One rehe har nde pe ihē apandu. Kyndaha pe ihē axo rahā, myrandu katu ihē apandu ipe. A'erehe Jesu rehe a'e jurujar katu. A'erehe ihē ra'yr aja a'e. Pe, ipái aja ihē. ¹¹ Yman nde pe One paraky ixo. Arahā a'e jaxer nde pe. Apo ihē pe a'e katu 'y. Apo nde pe a'e katu ta tī.

¹² Apo nde koty a'e ke ihē amujywyr ta. Ihē apy'a katu ehe, a'erehe nde koty a'e ke ihē amujywyr rahā,

ihē apyai te ta. ¹³ Myrandu katu ihē apandu pandu, a'erehe kyndaha pe ihē axo. Se ihē axo rahā, One ke ihē amupyta tar katu. Aja rahā, One riki ihē rehe haihu katu ta. Se nde erexo ym. A'erehe marā ka ym ihē rehe nde erehaihuha. (A'erehe One riki ihē rehe haihu katu ta.) ¹⁴ Nde erema'e ta me'ē te'e, a'erehe ihē rehe nde erehaihu katu ta, aja nde erekwa. Anī. Aja ym ihē aputar. Nde ereputar katu, a'erehe One pe nde erepandu ta:

—One! A'ep epyta. Páu rehe ehaihu katu — aja.

Anī we rī. “Ere” aja nde erepandu rahā jō, a'e ke ihē amupyta ta.

¹⁵ Siremō! Yman nengi One oho. Apo nde koty a'e jywyr rahā, ne namō aja te'e a'e ixo ta my. ¹⁶ Nema'e miasu, aja ym ehe har ekwa ekwa exo apo 'y. Kirisutu rehe a'e jurujar katu, a'erehe ne mu apo 'y, aja ekwa ekwa exo tī. A'erehe nde koty jywyr rahā, i'ar koty te we miasu katu ame'ē ke a'e apo 'y, aja ekwa ekwa exo. Nde aja Kirisutu rehe a'e jurujar katu tī, a'erehe ne mu aja a'e tī. A'erehe i'ar koty te we nde pe katuha a'e tī. Ihē apy'a katu ehe. Ihē pe katu a'e tī.

¹⁷ Nde aja Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu, aja nde erekwa katu. A'erehe One ke nde rok pe emupyta katu. Ihē aja a'e ke emupyta katu tī. ¹⁸ Yman ma'e katu ym ame'ē ke a'e ma'e my. Nde pe ma'e ke a'e mujwyr ta me'ē te'e my. Ame'ē ke paper rehe emapyk. (Anī. Onema'e nixói te ma'e ke.) A'erehe ihē riki ame'ē ke amujwyr ta nde pe. ¹⁹ Ko paper rehe ihē amupinim katu:

—Ihē Páu. Ihē ame'ē ta nde pe — aja.

Pe, kuja ekwa ekwa exo tī. (Myja nde ke Tupā muhā katu ta my, ame'ē rehe har nde pe ihē riki apandu. A'erehe ihē pe ma'e ke

nde ereme'ē ta me'ē te'e, ame'ēja saka.)

²⁰ Siremō! Ihē mu aja nde! Jandema'e sawa'e te rehe jajurujar katu, a'erehe ihē apandu ame'ē ke ema'e katu. One ke nde rok pe emupyta katu tī. Aja rahā, ihē ke nde eremuhury katu ta.

²¹ Ihē apandu ame'ē ke nde erema'e katu ta. One ke nde rok pe nde eremupyta katu ta, aja ihē akwa katu. A'erehe paper pinim ke nde pe ihē amondo axo. Jete riki. Ihē apandu ame'ē 'ar koty te we katu ame'ē ke nde erema'e katu ta, aja akwa katu. ²² Nde koty ihē ahyk ta aho my, aja ihē akwa. Ame'ē rehe har Tupā namō pepandu katu, a'erehe aja ihē akwa. A'erehe ihē akeriha renda ke epeir katu apo tī.

Katuha ke Páu mondo

²³ Jesu Kirisutu rehe har Epar pandu pandu. (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē namō a'e ixo. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo. ²⁴ Mak aja tī. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo tī. Arita aja tī. Mondo ixo tī. Nema aja tī. Mondo ixo tī. Ruk aja tī. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo tī. Ihē namō myrandu katu ke a'eta pandu pandu ixo.

²⁵ Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mā peja johu pehē rehe a'e ipy'a katu te hū.

Upa.

Emberéu awa ta pe mupinim me'ě ke

Awa kome'ě paper mupinim my? Ukwa ym awa. Jundéu awa ta ngi har amō amō ta Jesu rehe jurujar katu. “Emberéu awa ta ke” aja amō jundéu awa ta her tī. Ame'ě ta pe kome'ě paper ke amō mupinim. A'erehe kome'ě paper pinim: “Emberéu” aja jakwa.

Amō ta amō koty mu'e tar katu. “Ymanihar ta aja Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu tī. A'erehe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe hymba ke hapy tī” aja mu'e nai.

“Anī. Mā peja ym” aja kome'ě paper rehe panduha ihī. “Jesu Kirisutu rehe jō pehē py'a pemapyk. A'e riki upa katu te amō ta 'ar koty te we katu te ha” aja panduha ihī tī.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihē mu ta” aja pandu.

Tupā je'ěha ke Ta'yr pandu

¹ Yman Ta'yr uwyr ym rahā we, ima'e je'ěha ke Tupā mujekwa. Amō amō rahā, mujekwa. Amō koty koty mujekwa. Je'ěha ke pandu pandu ame'ě ta pe mujekwa. Pe, a'eta riki jandē ramūi ta pe Tupā je'ěha ke pandu pandu hū. ² Apo anī. Ta'yr ke a'e muwyr. Pe, ima'e je'ěha ke Ta'yr riki pandu pandu jande pe. Yman te Tupā pandu ipe: “Nde riki upa ma'e ke emujā” aja. A'erehe Ta'yr riki upa katu te ma'e ke mujā. Kome'ě wyy keruhū mujā. Ywa ke mujā tī. Pe, Tupā pandu ipe tī:

—Nde pe upa katu te ma'e ke ihē ame'ě ta. Upa katu te nema'e wan ta. Aja te'e ta — aja Ta'yr pe.

³ Tupā katu te ha aja Ta'yr tī. Aja ngā pe Ta'yr mujekwa. Tupā aja Ta'yr tī. Upa katu te a'e mujā ame'ě ke henda pe te'e ihī katu. Ywa rehe

ihī ame'ě ke. Ywy rehe ihī ame'ě ke tī. Ihī katu tī. Ywa rehe wata ame'ě ke hape rupi wata katu tī. Pyrātāha namō a'e pandu, a'erehe henda pe te'e ihī katu. Wata katu tī. A'e manō rahā, upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhapy. A'erehe awa ta py'a ke Tupā juhyk katu. A'e manō, pe, kwera katu uhem tī. Pe, ywa pe Tupā rake a'e wapyk oho. Aja rahā, a'e riki je'ěha te reko, aja mujekwa katu. Tupā riki pyrātā te hū ame'ě ke a'e.

Ta'yr riki Tupā je'ěha rahoha ta 'ar koty te we katuha

⁴ Tupā rake Ta'yr wapyk, a'erehe Tupā je'ěha rahoha ta 'ar koty te we Ta'yr katu te ha. “Ihē ra'yr” aja Ta'yr pe Tupā pandu, a'erehe ame'ě ta 'ar koty te we Ta'yr katuha tī. ⁵ Ta'yr pe jō a'e pandu:

“Apo ngā pe ihē amujekwa ta. Nde riki ihē ra'yr. Nde pái ihē” aja.

Aja ym ima'e je'ěha rahoha ta pe pandu. Amō we Ta'yr pe a'e pandu: “Ko nde pái ihē axo. Ihē ra'yr nde tī” aja.

Aja ym ima'e je'ěha rahoha ta pe a'e pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.) ⁶ Upa awa ta 'ar koty te we katuha ame'ě ke a'e. Kome'ě wyy keruhū pe Ta'yr ke a'e muwyr tate rahā, upa katu te ima'e je'ěha rahoha ta pe a'e pandu:

“Ihē ra'yr rehe pehē py'a pemoī moī katu” aja.

⁷ Ima'e je'ěha rahoha ta rehe har a'e pandu rahā, kuja a'e pandu:

“Ywytu aja pahar ihēma'e je'ěha rahoha ta ke ihē amondo.

Tata aja pyrātāha namō ihēma'e je'ěha rahoha ta ma'e ke ma'ema'e ta tī. Ihē apandu ame'ě ke ma'ema'e ta” aja.

(Aja rahā, je'ěha rahoha ta ima'e miasu ta ke aja mujekwa. A'erehe Ta'yr wyr koty te we katuha, aja mujekwa.) ⁸ Ta'yr rehe har a'e mujekwa. Kuja:

“Ihē aja nde tī. (A'erehe: ‘Tupā’ aja nde pe amō ta pandu ta tī.) Nde riki kapitā keruhū te. Aja te'e ta nde erexo.

Nde kotyhar ta ke nde eremondo mondo rahā, katuha namō nde eremondo mondo ta.

⁹Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, ame'ē rehe nde reparahy. Katu amō ma'ema'e, ame'ē ke nde ereputar katu. A'erehe nde pe ihē apandu: ‘Ihēma'e ke nde’ aja. Ihē Tupā.

Pe, nde rehe katu ame'ē ta pe ihē apandu: ‘Pehē katu’ aja.

I'ar koty te we nde pe ihē apandu: ‘Nde katu te’ aja. A'erehe nde rury katu nde erexo” aja Ta'yr rehe har Tupā pandu. Yman ame'ē panduha ke Ndawi mupinim.

¹⁰Tupā pandu tī:

“Sawa'e! Kirisutu nde. Ma'e ke nixói te rahā, kome'ē ywy keruhū nde eremujā.

Nema'e pyrātāha namō ywa ke nde eremujā tī.

¹¹⁻¹²Upa ame'ē ta ke nixói te ta tī. Awama'e mundeha aja ame'ē ke ymanihar wan ta oho. Kanim ta.

Mundeha ke amō pukek. Aja kome'ē ywy keruhū ke nde erepukek ta tī. Ywa ke aja tī. Nde erepukek ta tī. (Pe, nde erembor ta tī.)

Mundeha ymanihar ke amō ombor. Pe, pyahu ke pyhyk. Aja kome'ē ywy keruhū ke nde eremukanim ta tī.

Pe, pyahu ame'ē ke nde eremujā ta tī. Ywa ke aja tī. Pyahu ame'ē ke nde eremujā ta tī.

Nde anī. Aja te'e ta nde erexo katu. Nde ruhā te hū ame'ē ke nde” aja Ta'yr rehe har Tupā pandu.

¹³Ta'yr pe Tupā pandu:

“Se ihē rake ewapyk katu. Nde ruwajan ta ke ihē amuputu'u katu ta. Upa

ame'ē ta nde rehe hendu katu ta” aja ipe. (“Tupā rake wapyk” aja pandu rahā: “A'e je'ēha te reko” aja mujekwa katu.)

Ima'e je'ēha rahoha ta pe aja ym a'e pandu. Ta'yr pe jō pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.)

¹⁴Ma'erehe Tupā je'ēha rahoha ta ixo my? Tupāma'e miasu ta ke ame'ē ta. Awa'ā ta aja te'e ixo. Pe, ame'ē ta ke Tupā mondo mondo. A'e muhā ta, ame'ē ta koty a'e mondo. Pe, ame'ē ta namō a'eta ma'e ke ma'ema'e katu oho ixo tī.

2

Jande ke Tupā muhā katu

¹Ta'yr katuha riki Tupā je'ēha rahoha ta 'ar koty te we katuha. A'erehe jetehar te ke jahendu ame'ē ke rehe mā peja tapijar te'e we jajurujar katu. Aja rahā jaharái ym ta. ²Jande ramūi ta pe myrandu ke Tupā je'ēha rahoha ta pandu pandu. Ame'ē riki: “Moise je'ēha ke” aja jakwa katu. Ame'ē riki jetehar te ke aja Tupā mujekwa ngā pe. Ame'ē je'ēha mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym rahā, a'eta ke Tupā mupyrara. Ame'ē ke rehe hendu ym rahā, aja tī. Tupā mupyrara tī. ³Tupā je'ēha rahoha ta pandu, ame'ē ke rehe awa hendu ym rahā, Tupā mupyrara. Aja rahā, ngā ke Ta'yr muhā katu ta, ame'ē myrandu rehe awa hendu ym rahā, marā ka ym Tupā mupyrara ngi uhemiha. Moise je'ēha rehe hendu ym, ame'ē ta 'ar koty te we mupyrara ta. (A'erehe Ta'yr pandu, ame'ē ke rehe i'ar koty te we hendu katu ta me'ē te'e.)

Ngā ke Tupā muhā katu ta, aja jandema'e sawa'e te riki pandu py. A'engi hendu ehe, ame'ē ta jande pe mujekwa tī. Jetehar te ke aja a'eta mujekwa jande pe. ⁴Tupā aja tī. Mujekwa a'e tī. Jetehar te ke

aja hendu ehe, ame'ë ta mujekwa ixo rahã, Tupã mujekwa tĩ. Kuja. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Tupã ma'ema'e katu rahã, ngã pandu: "Mã! Katu te hũ!" aja. Aja pandu ame'ë ke jetehar te ke aja a'e mujekwa katu ngã pe tĩ. Amõ we tĩ. A'e putar aja l'ãma'e pyrãtãha ke a'e muwyr. Ma'e ke Tupã'ã te'e me'ë me'ë, ame'ë ke Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta pe a'e muwyr. A'erehe Ta'yr rehe hendu, ame'ë ta pandu ame'ë ke riki jetehar te ke aja jakwa katu.

Jande ke muhã katu ame'ë rehe har

⁵ Kome'ë ywy keruhũ pyahu ame'ë rehe har japandu. Ame'ë ke Tupã mujã ta. "Ame'ë pe har tama'e kapitã keruhũ ke nde" aja ym ima'e je'ëha rahoha ta pe a'e pandu. ⁶ Anĩ. Amõ pe a'e pandu. Pesarahã! Yman Tupã je'ëha rehe amõ mupinim:

"Nde Tupã. Awa ke rehe nde ereharãi ym.

Awa te'e tipe. Anĩ. Nde eresak katu ehe.

⁷ A'e ke nema'e je'ëha rahoha ta wyr koty te we katuha, aja nde eremu'am.

I'i atu ym iwyr koty te we katuha. A'e ke rehe nde eresak katu. A'erehe nde erepandu: 'Nde katu' aja.

Kapitã keruhũ aja: 'Nde katu' aja nde erepandu.

⁸ Pe, nde erepandu tĩ: 'Upa katu te ma'e ke ihĩ. Ame'ë tama'e kapitã keruhũ nde' aja nde erepandu tĩ." Aja Tupã je'ëha rehe amõ mupinim.

Pesarahã! Ame'ë je'ëha rehe Tupã mujekwa: "Upa katu te ma'e ke ixo. Ame'ë tama'e kapitã keruhũ nde" aja. Aja rahã, upa katu te riki. Pyta we ym ma'e ke. Pesarahã! Apo sehar sawa'e aja ym we rĩ. Upa katu te, ame'ë tama'e kapitã keruhũ ym we rĩ. ⁹ Jesu anĩ. Ehe har jakwa. Ymaniwe awa te'e a'e

ixo tĩ. (A'erehe Tupã je'ëha rahoha ta wyr koty te we a'e katuha.) I'i atu ym awa te'e a'e ixo. Aja ixo rahã, Jesu manõ. Tupã usak katu ehe. A'erehe upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e pyrara. Pe, manõ. A'erehe apo Tupã pandu ipe: "Nde riki katu te me'ë ke" aja. Apo katuha renda pe a'e ixo 'y. (A'erehe Tupã je'ëha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha apo tĩ, aja mujekwa katu.)

¹⁰ Upa ma'e ke Tupã mujã. Pe, a'e panduha rupi upa ma'e ke ixo katu. Jesu ke amõ ta mupyrara rahã, Tupã pandu: "Mã peja" aja. A'erehe a'e pyrara ixo. Pe, pyraraha upa rahã, a'e pandu ipe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja. A'e pyrara, a'erehe heta ta'yr ta ke a'e raho. Katuha renda pe inamõ raho. Jesu riki hundutar oho py, ame'ëja saka. Pe, Tupã muhã katu ame'ë ta haikwer rupi oho tĩ, ame'ëja saka tĩ. (A'erehe Tupã je'ëha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha, aja mujekwa katu.)

¹¹ Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ë ke ngã py'a ngi Jesu juhyk. A'erehe Tupã riki ame'ë tama'e pái keruhũ. Jesu pái tĩ. Peteĩ riki jande pái keruhũ. A'erehe ipy'a juhyk ame'ë ta pe Jesu pandu: "Ihẽ mu ta" aja. Huxĩ ym ha namõ a'e pandu: "Ihẽ mu ta" aja. (Ame'ë ke amõ mujekwa.) Kuja. ¹² Tupã pe a'e pandu:

"Ma'e ke nde erema'ema'e. Ame'ë ke ihẽ mu ta pe ihẽ apandu ta.

A'eta jy'ar rahã, nde rehe har ihẽ apandu ta: 'Katu te me'ë ke a'e' aja."

¹³ A'e pandu tĩ:

"Tupã rehe ihẽ ajurujar katu ta" aja. (Aja rahã, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

Amõ we tĩ:

"Se nde eremuhã katu, ame'ë ta namõ ihẽ axo. Nde ra'yr ta

aja a'eta. Ihē pe a'eta ke nde ereme'ē, ame'ēja saka" aja Tupā pe Ta'yr pandu. (Aja rahā, imu ta aja a'e tī, aja a'e mujekwa katu.)

¹⁴ "Ta'yr ta" aja a'e pandu. Ame'ē ta riki awa ta te'e a'eta tī. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ke. Pe, Jesu uwyr rahā, ame'ē ta aja a'e tī. Awa te'e a'e tī. A'erehe a'e manō rahā, Satanama'e pyrātāha ke a'e muputu'u. Manōha ngi ngā ke Satana mukyje. (Ājā ramūi a'e.) Ame'ē ke a'e mukanim tī. ¹⁵ Manōha ngi awa kyje. Kome'ē ywy keruhū pe ixo rahā, aja te'eha kyje. Ame'ē kyjeha ke Jesu mukanim. Kyjeha ngi poir, ame'ēja saka.

¹⁶ Pesarahā! Tupā je'ēha rahoha ta py'a ke a'e muhury ym uwyr. Amō ta py'a ke muhury uwyr. Kuja. Tupā je'ēha rehe amō mupinim: "Amarā rainō ta py'a ke a'e muhury uwyr" aja. (Aja pandu rahā, Tupā kotyhar ta rehe har pandu, aja jakwa katu.) ¹⁷ Ngā py'a ke a'e muhury katu uwyr, a'erehe imu ta aja a'e uwak ta me'ē te'e tī. Jande riki imu ta aja tī. Aja rahā, jande aja a'e tī. Awa te'e rahā, pa'i keruhū aja a'e ixo tī. (Jesu riki pa'i keruhū aja tī.) Tupāma'e ma'ema'eha ke a'e ma'ema'e katu. Pa'i keruhū aja ixo rahā, awa ta rehe a'e pyrara usak. A'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī. Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e, ame'ē ke rehe pa'i keruhū muhepy. (Jesu riki pa'i keruhū.) A'erehe ngā rehe Tupā ipy'a jywyr katu. ¹⁸ Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ē ke Satana putar tipe. (Anī. Ma'e ym te a'e.) Satana manga manga tipe. (Ājā ramūi a'e.) A'erehe mangaha ke Jesu ukwa katu. A'erehe Tupā kotyhar ta ke ājā ramūi manga manga rahā, ame'ē ta py'a ke Jesu mātā katu. Ame'ē ke ukwa katu tī. A'e pyrara tī. A'erehe Tupā kotyhar ta pyrara ixo rahā, ame'ē ta py'a ke

Jesu mātā katu tī. Ame'ē ke ukwa katu tī.

3

Moise 'ar koty te we Jesu katuha

¹ Ihē mu ta! Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe ihē mu ta aja pehē. Pehē pe Tupā pandu:

—Ihē koty pehē py'a pemuruwak — aja.

Pesarahā! Mā peja Jesu rehe har pekwa pekwa pexo. A'e ke Tupā muwyr. Pa'i keruhū aja a'e ke muwyr. Pe, jande japandu:

—Ixotyhar ta ke jande. Jajurujar katu ehe — aja.

² Tupā pandu ipe:

—Pa'i keruhūma'e ma'eha ke nde erema'ema'e — aja.

A'erehe a'e pandu ame'ē ke Jesu ma'ema'e katu. Yman Moise aja tī. Juja katu te ma'eha tī. Tupā pandu ipe:

—Ihē kotyhar ta rehe esak katu — aja ipe. —Ame'ē ma'eha ke nde pe ihē ame'ē — aja Moise pe.

A'erehe a'e pandu ame'ē ke Moise ma'ema'e katu. ³ Ok mujāha pe amō ta pandu: "Mā! Katu nde eremujā!" aja. Aja ok rehe har aja pandu ym awa. A'erehe ok mujāha riki ok 'ar koty te we katuha. Aja Jesu tī. Moise 'ar koty te we Jesu katuha a'e tī. (A'erehe Jesu rehe pehendu katu ta me'ē te'e.) ⁴ Ok pame katu te awa mujā. Tupā riki upa katu te ma'e ke mujā. ⁵⁻⁶ Tupāma'e miasu ke Moise. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Tupā kotyhar ta rehe a'e usak katu. Pe, ma'e ke Tupā mujekwa ta, ame'ē ke ngā pe a'e pandu pandu. Kirisutu riki Tupā ra'yr. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī. Tupā kotyhar tama'e kapitā keruhū ke a'e. Moise riki miasu. Kirisutu riki Tupā ra'yr. A'erehe Moise 'ar koty te we katuha. Kirisutu kotyhar ta ke jande. Aja rahā,

ma'e hok wyr pe har ta aja jande

jaxo. Kirisutu jywyrriha ke rehe jaharō katu. Jande ke amō ta mahy rahā, jande py'ahu te'e jahendu. Jajuru jar katuha ke jahijar ym. Upa aja jaxo rahā, ima'e hok wyr pe har ta ke aja jaxo. Ixotyhar ta ke jande aja jamujekwa katu.

Jande py'a ke Tupā muhury katu

⁷ (Ixotyhar ta ke jande, a'erehe mā peja Tupā rehe pehendū katu.) Aja yman Tupā'ā mujekwa ame'ē ke amō mupinim. (Kuja jundéu awa ta rehe har mupinim.)

“Apo Tupā pandu ame'ē ke rehe pehendū katurahā!

⁸ Anī. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu. Mā pahar pehendū katu ehe.

Awa nixói te ame'ē pe pehē ramūi ixo rahā, a'eta pandu: ‘Tupā ke japutar ym. Jahendu ym ta ehe. Jande ke a'e mupyrara ym ta' aja pandu naī.

Aja a'eta manga manga tipe. Ame'ē ta aja mā peja ym pexo tī. (A'erehe pahar pehendū katu ehe.)

⁹ Pe, Tupā pandu: ‘Yman ihē ama'ema'eha ke a'eta usak tipe. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e hū tipe.

Kuja, ⁴⁰ warahy 'ar rahā, a'eta usak tipe. Anī. Ihē ke a'eta putar ym. A'eta ke ihē amupyrara ym ta' aja a'eta ukwaha naī. A'erehe ihē ke a'eta manga manga hū tipe. Katu ym aja.

¹⁰ A'erehe a'eta rehe ihē aparahy. A'erehe ihē ajupandu ihē jupe: ‘Ihē rehe a'eta hendu ym.

Ihē ngi amō rehe a'eta py'a ke a'eta muruwak. Aja te'eha a'eta. Ihē amu'e, aja a'eta ixo ym. Katu ym aja' aja riki.

¹¹ A'erehe a'eta rehe ihē aparahy. Pe, ihē apandu: ‘Ihē apandu katu ame'ē ke ama'e katu ta kŷ.

Amō henda amukatu. Ame'ē pe a'eta ixo ym ta. (Kanaā ywy ke ame'ē.)

A'ep a'eta oho rahā, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe. Ihē ame'ē ta tipe' aja Tupā pandu.” Aja Tupā'ā mujekwa ame'ē ke amō mupinim.

¹² Ihē mu ta! Pesak katu pehē juehe pexo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym pexo. Ame'ē ke jō peputar rahā, Tupā ngi amō koty pehē py'a pemuruwak ta. Katu ym aja. Tupā riki ixuwe katu te hū ame'ē ke a'e. ¹³ Pesarahā! “Apo” aja Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Aja rahā, apo riki wera rahā pame katu te pehē py'a pemātā katu pehē juehe pexo. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta. Aja rahā: “Anī. Jahendu ym ta ehe” aja ym pepandu. A'erehe angaha pewe ihī rahā, pehendū katu ehe. ¹⁴ Kirisutu rehe jajuru jar katu py rahā, ixotyhar ta ke jande, aja jakwa katu te. Aja tapijar te'e we jaxo rahā, Kirisutu namō jande juehe katu jaxo ame'ē ta ke jande.

¹⁵ Pesarahā! Amō we ihē apandu. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Apo Tupā pandu ame'ē ke rehe pehendū katurahā! ‘Anī. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu. Pahar pehendū katu ehe.

Awa nixói te ame'ē pe pehē ramūi ixo rahā, a'eta pandu: ‘Tupā ke jande japutar ym. Jahendu ym ta ehe' aja yman amō mupinim.” A'eta aja pexo ym pehē tī.

¹⁶ Awa riki Tupā pandu ame'ē ke rehe hendu ym my? Awa riki pandu my: “Tupā ke japutar ym” aja? Pesarahā! Jande ramūi ta ke ame'ē ta. A'eta riki Tupā pandu ame'ē ke rehe hendu ym. A'eta riki pandu: “Tupā ke japutar ym” aja. A'eta ke Eji ywy ngi Moise muhem raho. ¹⁷ Awa rehe Tupā parahy my? Kuja, ⁴⁰ warahy 'ar

rahã, a'e parahy. Pesarahã! Jande ramũi ta ke ame'ẽ ta. A'eta rehe Tupã parahy. A'eta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. A'erehe awa nixói te ame'ẽ pe upa katu te a'eta manõ. ¹⁸ Tupã pandu: "Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke ama'e katu ta kÿ. Amõ henda amukatu ame'ẽ pe a'eta ixo ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ẽ.) A'ep a'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe. Ihẽ ame'ẽ ta tipe" aja a'e pandu. Awa pe a'e pandu my? Pesarahã! Jande ramũi ta pe a'e pandu. A'eta riki pandu: "Tupã ke japutar ym" aja. ¹⁹ A'erehe Tupã pandu: "Ame'ẽ ywy pe a'eta oho ym" aja pandu ame'ẽ ke jande jakwa. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar ym, a'erehe ame'ẽ ywy pe a'eta oho ym tĩ. (A'erehe ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ. Pahar pehendu katu ehe.)

4

¹ Tupã pandu jande pe: —Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta kÿ. Amõ henda amukatu. A'ep ihẽ namõ peputu'u ta kÿ — aja.

(Aja pandu rahã, ima'e henda pe inamõ jaxo ta, aja mujekwa katu.) Pesak katu pehẽ juehe! Aja rahã, tapijar te'e we pejurujar katu ehe. Aja rahã, ame'ẽ renda pe peho ta kÿ. A'erehe pesak katu pehẽ juehe pexo. ² Myrandu katu rehe jande ramũi ta hendu tipe. "Putu'uha" ame'ẽ myrandu katu rehe hendu tipe. A'eta aja jahendu tĩ. A'eta hendu tipe. Hendu rahã, a'eta jurujar ym. A'erehe mã peja a'eta aja ym jande tĩ. A'erehe mã peja jahendu katu ehe. ³ Jande riki jajurujar katu ehe ame'ẽ ta ke. A'erehe Tupã ixo, ame'ẽ putu'uha renda pe jaho ta kÿ. Yman Tupã pandu:

"Ihẽ aparahy, a'erehe a'eta pe ihẽ apandu:

'Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke ama'ema'e katu ta kÿ.

Amõ henda amukatu. Ame'ẽ pe a'eta oho ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ẽ.) A'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe.

Ihẽ ame'ẽ ta tipe' aja Tupã."

Upa kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã rahã, a'e putu'u. Ame'ẽ ngi har a'e ma'ema'eha riki upa. Upa tipe. Anĩ. A'e pandu: "Putu'uha renda pe a'eta oho ym ta" aja. ⁴ Awa po wajar mokõihar rehe har amõ mupinim. Tupã je'eha rehe amõ mupinim: "Awa po wajar peteĩ rahã Tupã paraky rahã, a'e putu'u. Awa po wajar mokõihar rehe a'e putu'u" aja amõ mupinim. ⁵ Pe, amõ rahã, kuja mupinim. Tupã pandu: "Ihẽ apandu, ame'ẽ ywy pe a'eta oho ym ta. A'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe" aja. (Ame'ẽ ywy upa Tupã mukatu. Pewe ihĩ tipe. Anĩ. Oho ym ame'ẽ ta.) ⁶ Ame'ẽ myrandu katu ke rehe hendu py, ame'ẽ ta jurujar ym ehe. A'erehe putu'uha ke a'eta ukwa ym. Aja rahã, amõ ta riki putu'uha ke ukwa ta. ⁷ Pesarahã! Amõ weraha ke Tupã manga, aja jakwa. A'e pandu: "Apo" aja. Yman te warahy 'ar aha oho rahã, pe, Ndawi pe a'e mujekwa. Ame'ẽ ke apandu ramõ. Kuja:

"Apo Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katurahã!

'Anĩ. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu. Pahar pehendu katu ehe" aja Tupã je'eha rehe amõ mupinim.

⁸ Kanaã ywy pe jande ramũi ta ke Josue raho tipe. Anĩ. "Putu'u" aja ym ngã ixo. "Putu'uha ihẽ ame'ẽ ta" aja Tupã pandu. Aja ngã ixo rahã, kuja Tupã pandu ym ta tipe:

—Amõ wera rahã, putu'uha ke ihẽ ame'ẽ ta — aja.

⁹ Pesarahã! Ixotyhar ta pe putu'uha ke Tupã me'ẽ ta. Awa popa wajar mokõihar wera rahã, Tupã putu'u riki. Aja putu'uha ke ixotyhar ta ukwa ta tĩ. ¹⁰ "Putu'uha

ke ihē ame'ē ta” aja Tupā pandu. Pe, ame'ē ke amō ukwa rahā, a'e putu'u katu ta. “Putu'u katu” aja pandu rahā, henda pe Tupā namō ixo ta, aja mujekwa katu. A'erehe kome'ē ywyma'e ma'ema'eha ke upa. Tupā namō ixo, a'erehe upa. Tupā ma'e ke mujāha ngi a'e putu'u. Aja amō putu'u ta tī. ¹¹ Ame'ē putu'uha rehe mā peja jaho. Aja rahā, upa katu te jande japutu'u katu ta. (Tupā namō jaxo katu ta.) Jande ramūi ta aja ym jande tī. A'eta Tupā pandu ame'ē ke rehe jurujar ym, a'erehe putu'uha ke a'eta ukwa ym.

¹² A'erehe mā peja jahendu katu ehe. Pesarahā! Awa riki ixuwe katu. Aja Tupā je'ēha tī. A'erehe Tupā je'ēha mujekwa, aja jande jama'ema'e ta me'ē te'e. Kyse upa te'e haimbe ame'ē ke haimbe katu. So'o rukwer mondok rahā, ixangwer ke rehe uhyk katu. Tupā je'ēha riki kyse upa te'e haimbe aja saka. I'ar koty te we haimbe riki. Amō hendu rahā, ipy'a rehe uhyk, ame'ēja saka. A'erehe ipy'a pe ma'e ke ukwa ukwa ixo, ame'ē ke mujekwa juehe har. “Ko katu.” Anī rahā: “Ko katu ym. Jaxer” aja mujekwa. Ipy'a pe ma'e ke putar, ame'ē ke mujekwa jupe tī. “Ko katu.” Anī rahā: “Ko katu ym. Jaxer” aja mujekwa. (Upa ipy'a rehe ma'e ke amō ukwa ukwa ixo, ame'ē ke Tupā je'ēha mujekwa. A'erehe Tupā rehe jahendu ta me'ē te'e.) ¹³ Upa ma'e ke Tupā ukwa katu. Marā ka ym ma'e ke ingi mukanīha awa. Upa a'e mujā ame'ē ke a'e ukwa katu. Upa ma'e ke a'e usak tī. Yman rahā, upa jama'ema'e ame'ē ke japandu ta ipe tī. (A'erehe mā peja jahendu katu ehe apo 'y.)

Jesu riki jandema'e pa'i keruhū

¹⁴ Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe mā peja tapijar te'e we jajurujar katu ehe. Jesu riki jandema'e pa'i keruhū. Tupā ra'yr

a'e tī. Jande rehe har Tupā namō a'e pandu pandu ixo. Inamō ixo. ¹⁵ Jande pitu te'e. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Upa ame'ē ke Jesu ukwa katu. Pe, jande rehe pyrara usak tī. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, ame'ē ke Satana putar katu. (Ājā ramūi a'e.) Ame'ē ke a'e manga manga. Jande aja jandema'e pa'i keruhū tī. Satana manga manga tipe. Jandema'e pa'i keruhū ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te. A'erehe jande py'a ke a'e mātā katu. Ame'ē ke ukwa katu. Jandema'e pa'i keruhū a'e tī. ¹⁶ A'erehe mā peja Tupā namō japandu pandu katu. Jakyje ym ha namō a'e wapyk ame'ē ndutar koty jahyk katu, ame'ēja saka. Aja rahā, japandu pandu katu inamō. Arahā jande rehe a'e ipy'a katu. Jande rehe a'e pyrara usak tī. Jande pitu te'e rahā, jande py'a ke a'e mātā katu tī.

5

¹ Sehar sawa'e ta ngi har pa'i keruhū ke jande jajo'ok. A'e riki mukatuha aja saka. Tupā namō mukatuha. Ma'e ke amō ma'ema'e ta me'ē te'e, ame'ē ke henda ke pe pa'i keruhū ma'ema'e. A'erehe Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, ma'e ke pa'i keruhū riki me'ē me'ē Tupā pe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi Tupā juhyk, ame'ē ke amō putar rahā, arapuharan ke a'e werur, pa'i keruhū pe. Pe, ame'ē ke pa'i keruhū hany. Aja jundéu awa ta ma'ema'eha ke. ² Pa'i keruhū awa te'e a'e tī. A'erehe pitu te'e a'e tī. A'erehe amō ta pe wewe katu pandu. Amō ta ukwa ym ame'ē ta ke. Ka'u te'eha ma'ema'eha namō ixo ame'ē ta ke tī. Ame'ē ta pe pa'i keruhū wewe katu pandu. ³ A'e pitu te'e tī. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tī. A'erehe ima'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe arapuharan ke a'e hany tī. Aja Tupā pe pandu: “Ihē py'a ke ejuhyk apo 'y” aja.

Ngā ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe arapuharan ke a'e hapy tī.

⁴ “Ihē riki pa'i keruhū wan ta” aja ym sawa'e jeje jumu'am. Anī. Tupā putar, aja amō mu'am: “Pa'i keruhū wan ta nde” aja. Arā riki aja. Yman amō pandu ipe: “Nde riki pa'i keruhū apo 'y” aja.

⁵⁻⁶ Kirisutu aja tī. “Ihē riki pa'i keruhū wan ta” aja jeje jumu'am ym tī. Anī. Tupā riki pandu ipe. Aja amō riki Tupā je'ēha rehe mupinim.

“Ihē ra'yr nde. Nde pái ihē tī” aja ngā pe ihē apandu apo 'y. Amō mupinim we tī. Tupā mupinim je'ēha ke mupinim.

“Pa'i keruhū nde. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde pa'i keruhū tī” aja pandu.

⁷ Kome'ē wyy keruhū pe Jesu ixo rahā, Tupā namō a'e pandu pandu. (Sehar pa'i keruhū ma'eha aja a'e tī.) “Mā! Ihē ke ngā jukwa ta. Nde ereputar rahā, emuhem ihē ke kŷ” aja pandu pandu. Hātā a'e pandu ipe. Jixi'u tī. (Aja rahā, sehar pa'i keruhū aja pitu te'e a'e tī aja mujekwa tī.) “Ihē jō riki katu te me'ē ke” aja ym Ta'yr pandu. Amō we tī. Ipái keruhū rehe a'e ipy'a katu tī. A'erehe a'e pandu ame'ē ke rehe Tupā hendu katu.

⁸ Tupā ra'yr ke a'e tipe. Anī. A'e ke amō ta mupyrara hū. Ame'ē ke Tupā putar, aja a'e ukwa katu. A'erehe ipy'ahu te'e hendu. Amō ta mupyrara rahā, Tupā pe a'e pandu: “Tapijar te'e we nde rehe ahendu katu axo” aja. Aja hendu katuha ke a'e jumu'e. (Sehar pa'i keruhū aja Tupā rehe hendu katu tī.) ⁹ Pe, upa rahā, ehe har Tupā pandu: “Katu te ame'ē ke nde” aja. Pe, ywa pe mujywyr raho. A'erehe Ta'yr riki ngā ke muhā katu. Upa hendu katu ame'ē ta ke a'e muhā ta. Aja te'e ta inamō a'eta ixo. ¹⁰ Pe, Tupā pandu tī:

—Nde riki pa'i keruhū. Mekisende aja nde riki pa'i keruhū tī — aja Ta'yr pe.

Ta'yn ta aja ym ma'e ke pekwa pekwa pexo

¹¹ Kirisutu riki pa'i keruhū ame'ē rehe har amō we ihē apandu tar katu tipe. Anī. Pehē ākā ianam rāi, a'erehe marā ka ym upa katu te amujekwaha pehē pe. ¹² Yman Jesu kotyhar ta ke aja pexo. Tupā je'ēha ke amō ta pe pemu'e ta me'ē te'e tī. Anī. Aja ym rī. Pehē pe amō ta Tupā je'ēha ke mu'e we rī. Pejuruar katu py rahā, pejumu'e. Ame'ē ke pejumu'e we rī. Ta'yn ta aja kamby te'e u'u ame'ēja saka. (Aja rahā ta'yr mi Tupā je'ēha ke pekwa.) Tiha ame'ē ta aja pexo rahā, so'o pupur ke pe'u ta tipe. So'o pupur ke pe'u, aja rahā, Tupā je'ēha ke pekwa katu, aja pexo. ¹³ Kamby te'e u'u ame'ē ke ta'yn riki. Pe, ta'yn rahā, ukwa ym ma'e ke. Ma'e riki katu ame'ē ke my? Ma'e riki katu ym ame'ē ke my? Ame'ē ke ukwa ym. ¹⁴ So'o pupur ke u'u, ame'ē ke tiha ame'ē ke a'e. Yman ixo. A'erehe upa ukwa katu. Ma'e katu ame'ē ke ukwa katu. Pe, ame'ē ke ma'ema'e katu. Ma'e katu ym ame'ē ke ukwa katu tī. Pe, ame'ē ke ma'e ym tī.

6

Mā peja Tupā rehe har pejumu'e we rī

¹ Mā peja katu ame'ē ke jama'ema'e katu, a'erehe Tupā je'ēha ke mā peja i'ar koty te we jajumu'e katu te we ta rī. Mā peja tiha ame'ē ta aja jaxo. Kirisutu rehe jajuruar katu py rahā, ehe har jō jajumu'e. Ame'ē ke rehe jō mā peja ym jakwa jakwa jaxo rī. Arahā ma'e jaka'u te'eha jama'eha ngi jande py'a ke jamuruwak ta me'ē te'e, aja jajumu'e. Tupā rehe jajuruar katu ta me'ē te'e, aja jajumu'e tī. ² Jande ke amō ta

mujahuk ta me'ë te'e, aja jajumu'e tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke apo 'y, aja jamujukwa.) Jande ãkã rehe ipo ke amõ mujar rahã, pandu: "Mã peja nde rehe Tupã usak katu" aja. Aja jajumu'e tĩ. Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jajumu'e tĩ. Yman rahã ixotyhar ta aja ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Pe, aja te'eha mupyraraha renda pe ixo ta, aja jajumu'e tĩ. Upa aja jajumu'e py, ame'ë ke rehe mã peja ym jakwa jakwa jaxo rĩ. ³ Mã peja i'ar koty te we Tupã je'ëha ke jajumu'e katu. Tupã putar rahã, amõ we ame'ë ke jajumu'e katu ta kÿ.

Mã peja pejuruja katuha ke pehijar ym

⁴ Tupã rehe jurujar katuha ke amõ ta hijar rahã, marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ. Yman Tupã rehe har a'eta jumu'e katu riki. I'ã ke a'eta py'a rehe Tupã moĩ tĩ. Ywa ngi ma'e ke Tupã me'ë me'ë, ame'ë ke a'eta ukwa tĩ. Pyhyk katu tĩ. ⁵ Tupã pandu ame'ë ke a'eta ma'ema'e katu, aja a'eta ukwa katu tĩ. Kome'ë wyy keruhũ pyahu ame'ë ke pyrãtãha namõ Tupã mujã ta tĩ. Aja me'ë pyrãtãha ke rehe a'eta usak tĩ. (Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke a'e ma'ema'e rahã, a'eta usak tĩ.) ⁶ Pe, Tupã rehe jurujar katuha ke a'eta hijar. Aja rahã marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ. Aja rahã, marã ka ym jurujar katuha ehe tĩ. Tupã ra'yr ke myra ngã mupia ame'ë ke rehe mupyrãtã we ta tĩ, ame'ëja saka. Aja rahã, Tupã ra'yr rehe ngã puka puka hũ, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ.

⁷ Wyy rehe aman u'ar u'ar. Pe, ma'eywa uhem katu. Ame'ë ke ijar u'u katu. Ame'ë ma'eywa ke Tupã muhury katu. Usak katu ehe.

Aja awa tĩ. Je'ëha ke Tupã mukwera ngã pe. Pe, jurujar katu ehe. Ma'e katu ame'ë ke a'e ma'ema'e tĩ. Ma'eywa hury katu, ame'ëja saka ame'ë. Ame'ë ta rehe Tupã usak katu tĩ. ⁸ Pe, wyy ngi juruwe jõ uhem rahã, ame'ë kupixa jaxer riki. Kupi'i jõ uhem rahã, aja tĩ. Jaxer tĩ. Aja amõ ta tĩ. Je'ëha ke Tupã mukwera ngã pe. Ame'ë ke rehe jurujar katu. Pe, a'engi hijar tĩ. Ma'e katu ame'ë ke aja ym ma'ema'e. Juruwe uhem, ame'ëja saka ame'ë. Aja rahã, Tupã pandu tate my: "Pehẽ katu ym. Aputar ym pehẽ" aja my. Juruwe ke kupixa jar jo'ok. Pe, xirik rahã, hapy. Upa ukwái. Aja hijar ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta tĩ.

Ixotyhar ta rehe tapijar te'e we pesak katu rĩ

⁹ Ihẽ rehe katu me'ë ta! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu, a'erehe hãtã ihẽ aje'ë pehẽ pe. Pejuruja katuha ke pehijar ym, aja ihẽ akwa. Kupixa jaxer aja ym pehẽ tĩ, aja akwa tĩ. Pehẽ ke Tupã muhã katu, a'erehe ma'e katu ame'ë ke pehẽ pe a'e muwyr ta tĩ. Kupixa katu, aja me'ë pehẽ tĩ, aja ihẽ akwa tĩ. ¹⁰ Tupã riki katu te ame'ë ke a'e. Pehẽ pepy'a katu ehe, a'erehe Jesu kotyhar ta rehe pesak katu. Ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë me'ë katu. Ame'ë ke Tupã harái ym ta. Jete. Tapijar te'e we Jesu kotyhar ta rehe pesak katu rĩ. Aja Tupã rehe pepy'a katu, aja pemujukwa. ¹¹ Jesu kotyhar ta rehe pesak katu. Pehẽ pame katu te aja pexo. Jesu jywyr ym rahã we, mã peja aja te'e ta pexo, aja japutar katu. Pe, pehẽ rury katu ta pexo. Jesu jywyrriha rehe peharõ katu pexo. Pe, a'e jywyr rahã, pehẽ rury katu ta. ¹² Amõ ta pe Tupã pandu katu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta kÿ. Kuja: "Ihẽ namõ pexo ta" aja. Ame'ë rehe a'eta jurujar katu. Ame'ë rehe ipy'ahu we harõ ixo rĩ. Ame'ë ke hijar ym rĩ. A'erehe Tupã

pandu katu, ame'ë ke a'eta pyhyk katu. Ame'ë ta aja pexo tî. Pehë âkâ ianam râi aja ym pexo.

Tupã pandu katu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu

¹³⁻¹⁴ Amarã pe Tupã manga katu: “Nde rehe ihë asak katu ta. Ne rainõ ta ke ihë amuheta hũ ta” aja Tupã. A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta, aja Amarã pe mujekwa. Tupã 'ar koty te we katu te ame'ë ke nixói te. A'erehe ima'e je'ëha namõ manga katu ame'ë ke Tupã ma'ema'e katu. ¹⁵ Ame'ë rehe ipy'ahu te'e we ixo rî. A'erehe Tupã manga katu ame'ë ke Amarã pe a'e muwyr katu. ¹⁶ Sehar sawa'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta, aja sawa'e pandu rahã, i'ar koty te we pyrãtã katu ame'ë je'ëha rupi a'e pandu. Aja rahã, katu tiki. Aja rahã, sawa'e ta je'ë je'ëha putu'u ta riki. “A'e ma'ema'e ym ta” aja ym pandu ta. Panduha ke mukanim ym te ta awa, aja ukwa.

¹⁷ Amõ ta pe Tupã pandu: “Pehë ke ihë amuhã ta” aja. “Ihë apandu ame'ë ke ihë amukanim ym te ta” aja a'eta pe Tupã mujekwa tar katu. A'erehe a'e pandu tî: “Ihë apandu ame'ë ke ihë ama'ema'e katu ta” aja. ¹⁸ A'e pandu ame'ë ke Tupã mukanim ym te ta. “Ihë apandu ame'ë ke ihë ama'ema'e ta” aja Tupã pandu. Ame'ë ke a'e muruwak ym te ta tî. Marã ka ym te'e panduha a'e. A'erehe Tupã kotyhar ta aja jaxo rahã, a'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta, aja jakwa katu. Jande py'a ke a'e mâtã katu tî. A'erehe Tupã namõ jaxo ta, ame'ë ke rehe jaharõ katu jaxo. Ame'ë panduha ke jahijar ym te ta.

¹⁹ Tupã namõ jande jaxo ta, ame'ë rehe jaharõ katu jaxo. A'erehe jajurujar katuha ke jahijar ym ta. Tupã namõ jaxo ta, ame'ë riki jetehar te ke. Marã ka ym awa mukaniha. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy ihĩ. Pan te'e hukwen kyndaha a'ep

ihĩ. Ame'ë rupi sehar pa'i keruhũ asa oho. Tupã namõ pandu rahã, ame'ë rupi asa oho. Aja ywa pe Jesu oho tî. Tupã namõ a'e pandu pandu. Pan te'e hukwen kyndaha aja a'e asa oho, ame'ëja saka. Pe, Tupã namõ ixo apo 'y. ²⁰ A'ep Jesu riki oho py. A'erehe Tupã namõ jaxo ta kÿ, aja jakwa katu. Haikwer rupi jaho ta kÿ tî. Jande rehe har Tupã pe a'e pandu pandu ixo. A'e riki pa'i keruhũ. Aja te'eha a'e. Mekisende aja Jesu riki pa'i keruhũ tî.

7

Mekisende rehe har

¹ Apo Mekisende rehe har ihë apandu ta. A'e riki sehar kapitã keruhũ tî. Sarë ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ. Sehar pa'i keruhũ a'e tî. Tupã pe a'e paraky ixo. Tupã riki ywatehar ke a'e. Sehar amõ kapitã keruhũ ta namõ Amarã jumai mai. Pe, ame'ë ta ke a'e muputu'u riki. Pe, hok koty a'e jywyr oho ixo rahã, Mekisende uhyk ehe. Pandu ipe: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja Amarã pe. ² Pe, ma'e ke Amarã me'ë ipe. Kapitã keruhũ ta ke muputu'u rahã, a'etama'e ke upa pyhyk raho. Upa ame'ë ke Amarã mowok. Jande popa hetaha aja mowok. Ame'ë jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ë. Mekisende mokõi her namõ ixo: “Ko kapitã keruhũ. Katu te ame'ë ke jõ ma'ema'e ame'ë ke a'e” aja her. Amõ her: “Ko kapitã keruhũ. Ngã jumai ym te ame'ë ke a'e” aja her tî. (A'erehe jandema'e sawa'e te aja a'e tî. Kapitã keruhũ a'e tî. Jumaiha nixói ipe tî.) ³ Mekisende pái rer ke jande jakwa ym. Imãi rer jakwa ym tî. Hamüi ta rer jakwa ym tî. Myja rahã a'e u'ar my? Jakwa ym tî. Myja rahã a'e manõ my? Jakwa ym tî. (A'erehe ixuwe katu ixo, ame'ëja saka.) A'erehe Tupã ra'yr aja a'e tî.

(Ixuwe katu aja ixo a'e tĩ.) Pa'i aja te'eha a'e ixo.

⁴ Mekisende riki katu te ame'ẽ ke, aja pekwa. Amarã jande ramũ ke a'e. Amõ kapitã keruhũ ta namõ a'e jumai rahã, a'etama'e ke a'e pyhyk. Pe, jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ẽ. A'erehe Mekisende riki katu te ame'ẽ ke a'e, aja pekwa. (Amarã 'ar koty te we katuha.)

⁵ Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Moise je'ẽha mujekwa: “Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok. Jundéu awa ta ngi jo'ok” aja pa'i ta pe mujekwa. Ianam ta ngi jo'ok. Amõ awa ta ngi anĩ. Jo'ok ym. Ianam ta riki Amarã rainõ ta ke tĩ. ⁶ Mekisende Rewi rainõ ym. Jundéu awa ym a'e. Amarã ngi ma'e ke a'e jo'ok. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok. Pe, Amarã pe a'e pandu: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja. Amarã pe Tupã pandu: “Ne rainõ ta ke ihẽ amuheta hũ ta” aja. Ame'ẽ Amarã pe katu ame'ẽ ke Mekisende pandu.

⁷ Amõ pe amõ pandu: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja. Ame'ẽ pandu ame'ẽ ke amõ 'ar koty te we pyrãtãha, aja jakwa katu. (A'erehe Mekisende riki Amarã 'ar koty te we katuha aja jakwa katu.)

⁸ Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke pa'i ta jo'ok. Awa ta te'e a'eta. A'erehe manõ ta tĩ. Mekisende anĩ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok tĩ. Pe, Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim: “A'e ixo” aja. (Aja rahã, a'e manõ, aja Tupã je'ẽha rehe mupinim ym awa. A'erehe Mekisende riki pa'i ta 'ar koty te we katuha.)

⁹ Pe, Mekisende pe jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke Amarã me'ẽ rahã, Rewi riki me'ẽ ipe tĩ, ame'ẽja saka japandu. Rewi rainõ ta riki jundéu awa ta ngi jo'ok tĩ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok tĩ. ¹⁰ Amarã rehe Mekisende uhyk rahã, Rewi nixói

rĩ. U'ar ym rĩ. Rewi riki hamũi rehe ihĩ, ame'ẽja saka japandu. A'erehe Mekisende pe ma'e ke Rewi me'ẽ tĩ, ame'ẽja saka. Amarã me'ẽ rahã, Rewi me'ẽ ipe tĩ, ame'ẽja saka. (A'erehe Mekisende riki Rewi 'ar koty te we katuha.)

¹¹ Tupã je'ẽha ke jundéu awa ta pe Moise me'ẽ rahã, Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Ame'ẽ pa'i ta Tupã mujekwa ame'ẽ ke ma'ema'e. Upa hymba ke ngã hapy hapy. Ame'ẽ riki ngãma'e ma'eha. Hapy rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe” aja ym Tupã pandu. Aja pandu rahã, amõ pa'i ke Tupã mu'am ym ta tipe. Anĩ. Pandu ym. A'erehe amõ pa'i keruhũ ke Tupã mu'am ta me'ẽ te'e. Arã pa'i keruhũ py. Amõ uhem ta. Arã aja ym ta a'e tĩ. Mekisende aja amõ pa'i keruhũ uhem ta tĩ.

¹²⁻¹⁴ Aja japandu rahã, jandema'e sawa'e te rehe har japandu. Kirisutu ke a'e. Aja amõ kotyhar pa'i uhem rahã, Moise je'ẽha ke muruwak ta me'ẽ te'e tĩ. Pesarahã! Moise je'ẽha kujã mujekwa: “Rewi rainõ ta jõ pa'i ta” aja. Jandema'e sawa'e te Rewi rainõ ym. Junda rainõ ke a'e aja jakwa katu. Junda rainõ ta ngi har pa'i ym te ta riki. A'erehe Moise je'ẽha ke muruwak ta me'ẽ te'e. “Junda rainõ ta ngi har amõ riki pa'i keruhũ wan ta” aja Moise pandu ym te. Aja rahã jandema'e sawa'e te pa'i keruhũ ym ta tipe. Anĩ. A'e riki Mekisende aja pa'i keruhũ a'e tĩ. A'erehe Moise je'ẽha ke muruwak ta me'ẽ te'e tĩ.

Mekisende aja amõ pa'i keruhũ pu'am tĩ

¹⁵ Ame'ẽ rehe har jakwa katu te we rĩ. Amõ kotyhar pa'i ke uhem. Mekisende aja a'e tĩ. (Kirisutu a'e.)

¹⁶ Pa'i aja a'e ke amõ mu'am. Rewi rainõ ke a'e a'erehe pa'i aja a'e ke amõ mu'am my? Anĩ. Aja ym. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e, a'erehe pa'i aja

mu'am. ¹⁷ Aja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ: "Nde riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde riki pa'i wan ta tĩ" aja panduha ihĩ. ¹⁸ Rewi rainõ ta riki pa'i ta. Ame'ẽ panduha ke Tupã mukanim. A'eta riki pa'i ta rahã, muhã ym awa ke, a'erehe katu ym. Jaxer tĩ. ¹⁹ Moise je'êha rehe amõ hendu katu rahã: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe" aja Tupã pandu ym te. Apo amõ kotyhar pa'i ke Tupã mu'am, a'erehe Tupã namõ jaxo ta kÿ. Ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo. Katu te ame'ẽ.

²⁰⁻²¹ Amõ we tĩ. Jesu ke pa'i aja Tupã mu'am rahã, a'e pandu: "Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta" aja. Aja Rewi rainõ ta rehe har a'e pandu ym. Pa'i ta aja a'e mu'am rahã, aja pandu ym. Pe, Jesu rehe har a'e pandu. Ame'ẽ ke Ndawi mupinim. Kuja:

"Jandema'e sawa'e te manga katu:
Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ.
A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke
ihẽ ama'ema'e katu ta' aja.

Kuja a'e pandu tĩ: 'Nde riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo' aja." (Ame'ẽ panduha ke a'e muruwak ym te ta.)

²² "Jesu riki pa'i" aja Tupã pandu. A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta, aja mujekwa katu. (A'erehe Kirisutu pa'i keruhũ a'e tĩ.)

²³ Amõ we tĩ. Pa'i ta heta riki. Rewi rainõ manõ ta ame'ẽ ta ke a'eta, a'erehe marã ka ym tapijar te'e we pa'i tama'e parakyha ke ma'ema'eha. Peteĩ manõ rahã, amõ riki henda pe paraky ixo. A'erehe a'eta heta riki.

²⁴ Jesu anĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'erehe Jesuma'e ma'eha ke amõ pyhyk ym te. Pa'ima'e ma'eha ke pyhyk ym te. Aja te'e ta pa'i ke Jesu. ²⁵ "Jesu rehe ihẽ ajurujar katu. A'erehe ihẽ ke emuhã katu" aja Tupã pe amõ pandu. Ame'ẽ

ta ke Jesu muhã katu apo 'y. Aja te'e ta muhã katu ixo tĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'erehe aja te'e ta Tupã namõ a'e pandu pandu. Jurujar katu ehe ame'ẽ ta rehe har a'e pandu pandu. A'erehe ame'ẽ ta ke a'e muhã katu.

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ katu te ame'ẽ ke

²⁶ Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ. A'e jõ riki a'ewan, ame'ẽja saka. Katu te ame'ẽ ke a'e. Katu ym ha nixói te ipe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e, ame'ẽ ta aja ym te a'e ixoha tĩ. Pe, ywa pe a'e ke Tupã raho. Hake a'e mapyk. (Aja rahã: "Katu te ame'ẽ ke ko" aja mujekwa katu.)

²⁷ Sehar pa'i keruhũ ta aja ym Jesu tĩ. Sehar pa'i keruhũ ta arapuharan ta ke hapy. Ima'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe muhapy. Ame'ẽ ke hapy. Aja wera rahã pame katu te hapy. Jesu aja ym. Pe, amõ ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe pa'i keruhũ muhapy. Ame'ẽ ke sehar pa'i keruhũ hapy tĩ. Aja wera rahã pame katu te hapy. Jesu aja ym tĩ. Peteĩhar a'e manõ. A'e jõ. A'ewan ame'ẽ. Upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhapy. A'erehe a'e manõ. ²⁸ Sawa'e ta ke pa'i keruhũ wan ta aja Moise je'êha mu'am. Ame'ẽ sawa'e ta pitu te'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe pitu te'e. Jesu anĩ. Pitu te'e ym a'e. Pe, Moise je'êha muwyr. A'engi: "Jete atu te ihẽ apandu" aja Tupã pandu. "Ihẽ ra'yr ke pa'i keruhũ aja ihẽ amu'am ta" aja. Ta'yr riki katu te ame'ẽ ke a'e. Aja te'e ta a'e ixo.

8

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ

¹ Pesarahã! Pa'i keruhũ rehe har ihẽ apandu ramõ. Aja me'ẽ pa'i keruhũ Jesu. Ywa pe Tupã rake a'e wapyk uĩ. Tupã pyrãtã te hũ ame'ẽ

ke a'e. ² Tupā rehe ipy'a moĩ moĩha renda te ke Tupā mujā, ame'ēja saka. Ywa pe ihĩ ame'ē ke mujā. A'erehe ame'ē ke sawa'e ta mujā ym. Ame'ē rehe kapy ihĩ, ame'ēja saka. Katu te ame'ē ke ame'ē. A'ep Tupā ixo. A'ep pa'i keruhūma'e ma'eha ke Jesu ma'ema'e katu, aja a'e ixo.

³ Yman sehar pa'i keruhū ta pame katu te amō mu'am. Ma'e ke myrape 'ar pe a'eta moĩ moĩ. "Tupāma'e ke ko" aja a'eta pandu. Ame'ē ke ywa ngi Tupā usak, ame'ēja saka. Arapuharan ta ke a'eta hapy hapy tĩ. (Aja ymanihar ta ima'e ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy.) A'erehe ma'e ke Tupā pe Jesu me'ē ta me'ē te'e tĩ. Pa'i keruhū a'e, a'erehe ma'e ke me'ē ta me'ē te'e. Arapuharan anĩ. Kuja. Tupā pe a'e pandu: "Ko ihē axo. Nde pe ihē ajume'ē" aja. ⁴ Kome'ē ywy keruhū pe a'e ixo ta tipe rahā, pa'i aja ym ta a'e. Ko pa'i ta ixo. Kome'ē ywy keruhū pe ixo. A'erehe Jesu anĩ. Pa'i aja ym ta a'e. Tupā pe ma'e ke sehar ta me'ē me'ē. Moise je'ēha mujekwa, aja a'eta me'ē me'ē. ⁵ Pa'ima'e ma'eha ke sehar ta ma'ema'e tĩ. Ame'ē ma'eha ywa pe ma'eha aja saka tĩ. Yman Moise mujāha ke aja tĩ. Tupā rehe ngā jumū'eha renda ke a'e mujā. So'o pirer ok ke te'e ame'ē. Ame'ē ke a'e mujā tate rahā, Tupā pandu ipe:

—So'o pirer ok mujāha ke nde pe ihē amujekwa ta. Ywy'ā keruhū pe nde erexo rahā, ihē amujekwa ta nde pe. Ywa pe amō ihĩ, aja me'ē amujekwa ta. Aja me'ē emujā katu te tĩ — aja Moise pe.

⁶ Jesu riki amō kotyhar. Ywa pe pa'ima'e ma'eha ke a'e ma'e. A'erehe ima'e ma'eha riki sehar pa'i 'ar koty te we katuha. Ma'e panduha ke Tupā namō Jesu pandu. Kuja: "Ihē amanō ta, a'erehe ngā rehe nde py'a emujywyr" aja ipe. Ame'ē panduha

i'ar koty te we katuha. Moise pe je'ēha me'ē, ame'ē 'ar koty te we katuha. Pandu katuha ke Jesu ma'ema'e katu tĩ. Kuja. "Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta" aja. A'erehe panduha ke Tupā namō Jesu pandu. Ame'ē ke Moise pe me'ē, ame'ē 'ar koty te we katuha. A'erehe i'ar koty te we katuha.

⁷ Je'ēha ke Moise pe Tupā muwyr. Ame'ē riki katu te ame'ē ke rahā, amō je'ēha ke Tupā muwyr ym ta tipe. ⁸ Ymanihar ixotyhar ta riki katu ym aja Tupā ukwa katu. Hendu ym ehe. A'erehe amō je'ēha ke a'e muwyr ta me'ē te'e. A'erehe yman kuja jandema'e sawa'e te pandu:

"Yman rahā jundéu awa ta pe ihē je'ēha ke ihē amondo ta.

Pyahu ame'ē ke. Junda rainō ta pe ihē amondo ta tĩ.

⁹ Pehē ramūi ta ke Eji ywy ngi ihē amuhem rahā, ihē je'ēha ke ihē amondo ngā pe.

Ihē je'ēha rehe a'eta hendu ym. Je'ēha mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym riki. A'erehe a'eta ke ihē ahijar tĩ.

Ame'ē je'ēha ke hainō ta pe ihē amondo ym ta tĩ. Amō kotyhar je'ēha ke amondo ta.

¹⁰ Apo amō kotyhar je'ēha ke jundéu awa ta pe ihē amondo ta.

Yman rahā, ihē je'ēha ke a'eta pe ihē amujekwa ta.

Ngā py'a rehe ihē amōi ta. A'erehe upa katu te ukwa ta. Pe, a'eta hendu katu ehe. (A'erehe mu'e ym ta ihē rehe har.)

Ihē kotyhar ta ke a'eta. A'etama'e Tupā ihē. A'eta rehe ihē asak katu ta" aja jandema'e sawa'e te pandu.

¹¹ Amō we a'e pandu tĩ:

"Upa katu te ihē rehe har ngā ukwa ta. Upa katu te kapitā keruhū ta ukwa ta tĩ. Upa

katu te miasu ta ukwa katu ta tĩ.

A'erehe ianam ta ke a'eta mu'e ym ta: 'Jandema'e sawa'e te rehe har pejumu'e' aja pandu ym ta.

A'eta ixo, ame'ë ywy pe har ta ke aja ym a'eta mu'e ta tĩ. 'Jandema'e sawa'e te rehe har pejumu'e' aja mu'e ym ta tĩ.

Upa katu te ngã ukwa katu, a'erehe aja pandu ym ta.

¹² Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tipe. Ihë py'a jywyr ta ngã rehe.

Upa ngãma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ihë aharái ta" aja jandema'e sawa'e te pandu.

¹³ Je'ëha pyahu ke Tupã muwyr, aja a'e pandu. Aja rahã muwyr py ame'ë ke mukwehehar. Pe, kwehehar rahã, ombor. Katu ym rahã, ombor tĩ. A'erehe muwyr py ame'ë ke Tupã mukanim. (Moise je'ëha ke mukanim.)

9

Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ha rehe har

¹ Yman Tupã pandu jande ramũi ta pe. Panduha py ke ame'ë, aja jakwa. "Ihë Tupã. Ihë je'ëha rehe pehendu katu rahã, pehë rehe ihë asak katu ta" aja. Pe, so'o pিরer ke te'e ok ke a'eta mujã. A'ep Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Myja me'ë Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ my? Ame'ë ke Tupã mujekwa katu. ² Pe, sehar so'o pিরer ke te'e ok keruhũ ke a'eta mujã. Jupyka riki so'o pিরer tĩ. Mokõi kapy ihĩ. Peteĩ kapy hukwen koty ihĩ. Ame'ë pe ma'e weraha tymã i'ãi. Myrape ihĩ tĩ. Ame'ë 'ar pe mbeju ke pa'i mou. Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ngã. Ame'ë kapy: "Katu" aja ngã panduha. ³ Ame'ë kupe koty amõ kapy ihĩ. Ame'ë riki: "Katu te me'ë ke" aja jande ramũi ta pandu. A'ep Tupã ixo, ame'ëja saka. Pan rukwen kupe koty ihĩ. A'ep Tupã

ixo, ame'ëja saka. ⁴ Ame'ë kapy pe kaixã ihĩ. Myra ke te'e mujã ame'ë ke. Upa katu te itatawa pe pukek. Ame'ë kaixã 'ar pe ma'e pihe katu ame'ë ke ukwái. Amõ kaixã a'ep ihĩ tĩ. Itatawa ke te'e upa katu te ame'ë pe pa'i pukek tĩ. Ame'ë kaixã jywĩ pe parasuku ihĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke. Ame'ë pe: "Mana" ihĩ. (Yman ame'ë ke jundéu awa ta pe Tupã me'ë.) Ame'ë kaixã pe myra ihĩ tĩ. Arãma'e ke. Yman xirik rahã, ame'ë ngi hokyr uhem. Ame'ë kaixã pe mokõi itape ihĩ tĩ. Ame'ë rehe je'ëha ke Tupã mupinim. Jande popa (10) je'ëha ame'ë ke. Ame'ë rehe jundéu awa ta hendu katu ta me'ë te'e. ⁵ Ame'ë kaixã 'ar pe ma'e'ã i'ãi. "Xerumĩ" aja riki. Ipyyo namõ ixo. Tupã je'ëha rahoha ta aja ame'ë ta tĩ. Ipyyo pিরar, aja i'ãi. Ame'ë i'ãi rahã, Tupã riki a'ep ixo tĩ, aja ame'ë mujekwa ngã pe. Ma'e renda 'ar pe ipyyo pিরar aja i'ãi. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ë ta rehe Tupã ipy'a jywyr tĩ, aja mujekwa tĩ. Ipyyo pিরar aja i'ãi rahã, aja mujekwa katu. Apo upa katu te ame'ë kapy rehe ihĩ ame'ë ke ihë amujekwa ym ta rĩ. Ta'yr mi jõ amujekwa.

⁶ Upa moĩ katu rahã, kuja pa'i ma'ema'eha ke. Sehar so'o pিরer ok keruhũ kapy katu ame'ë pe ma'e ke ma'ema'e ixo. Wera rahã pame katu te a'ep pa'i ta ma'e ke ma'ema'e ixo. ⁷ Jywĩ pe pa'i keruhũ jõ ixo katu. Kapy katu te ame'ë pe ixo. Peteĩ warahy 'ar aha oho rahã, peteĩhar jõ ixo oho. Amõ ta rymba ruwy ke namõ ixo oho. Ame'ë ke Tupã pe mujesak, ame'ëja saka. Pe, pandu: "Ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'ema'e. Ko ihë rymba ruwy ihĩ. Ame'ë arur. A'erehe ihë rehe nde py'a emujywyr katu" aja Tupã pe. Amõ we tĩ. Kuja pandu tĩ: "Ukwa ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ko amõ ta rymba ruwy arur tĩ. A'erehe ngã rehe nde py'a

emujoywyr katu tĩ” aja Tupã pe tĩ. ⁸So'o pিরer ok keruhũ pewehĩ rahã, marã ka ym kapy rehe johu ngã ixeha, aja Tupã'ã mujekwa katu ngã pe. (Aja rahã, Tupã ixo, ame'ẽ pe oho ym awa, aja mujekwa.)

⁹Aja apo tĩ. Marã ka ym kapy katu te ame'ẽ pe ngã ixeha. Kuja jakwa. Ymanihar ta ma'e ke Tupã pe werur. Ipy'a ke ngã moĩ moĩ ehe rahã, ma'e ke ngã werur. Pe, ame'ẽ hymba ta ke tapijar te'e we pa'i ta hany hapu rĩ. Upa ukwái. Aja rahã, upa ame'ẽ ke a'eta py'a ke juhyk ym we rĩ, aja jakwa katu. ¹⁰Pesarahã! (Ymanihar ma'ema'eha awa py'a ke juhyk ym we rĩ.) Ame'ẽ ymanihar je'eha kuja mujekwa. Ma'e ke ja'u katu my. Y aja me'ẽ ke ja'u katu my. Myja Tupã koty ipy'a juhyk, aja ixo my? Ame'ẽ ke ma'ema'e tĩ. Upa aja ymanihar ke awa ma'ema'eha jõ. (Anĩ. Ngã py'a juhyk ym.) Apo anĩ. Amõ kotyhar Tupã mujekwa, a'erehe ame'ẽ ymanihar ke upa. (Apo Tupã mujekwa ame'ẽ ke awa py'a juhyk katu te.)

¹¹Pe, Kirisutu uwyr rahã, pa'i keruhũ aja a'e uwyr. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke ixotyhar ta pe a'e me'ẽ me'ẽ. Pa'i keruhũ ma'eha ke a'e ma'ema'e katu. A'e ma'eha renda ke kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ ym. Sawa'e mujã ym tĩ. Ywa pe Tupã rake a'e ma'ema'e. A'erehe katu te ame'ẽ ke ame'ẽ renda. Kome'ẽ ywy keruhũ renda 'ar koty te we ame'ẽ katuha. ¹²Kapy katu te ame'ẽ pe sehar pa'i keruhũ ixeha oho. Aja Kirisutu ixeha oho tĩ. Ywa pe katuha renda pe ixeha oho tĩ. Pe-teĩhar jõ ixeha oho. Amõ amõ we anĩ. Arahã arapuhame ruwy ke Tupã pe mujesak ym. Tapi'iruhu ruwy ke mujesak ym tĩ. Anĩ. Ima'e huwy ke Kirisutu muhem, a'erehe jande ke Tupã muhã katu. Pe, aja te'e ta inamõ jaxo katu. ¹³Jundéu awa ta ukwaha aja amõ ta ipy'a juhyk ym, aja ixo rahã, arapuharan ruwy pe ngã ki'aha ke ombor,

ame'ẽja saka. Tapi'iruhu ruwy ke namõ aja tĩ. Ngã ki'aha ke kutuk, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixeha katu tĩ. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Tapi'iruhu ra'yr upa ukwái rahã, ame'ẽ tatimbuk ke y namõ mupara. Pe, ame'ẽ ke mupipi ngã rehe. Aja rahã ngã ki'aha ke ombor, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixeha katu tĩ. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Aja ukwaha. ¹⁴Ame'ẽ riki jete-har te ke. Aja rahã, Jesu ruwy riki i'ar koty te we ipy'a juhykiha. Tupã'ã riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'ema'e pyrãtãha namõ Tupã pe Kirisutu pandu: “Ko ihẽ axo. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe amuhepy. Ame'ẽ rehe ihẽ amanõ ta” aja a'e pandu ipe. A'e riki katu te ame'ẽ ke. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. A'erehe Kirisutu ruwy i'ar koty te we katuha. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã: “Mã katu ym jande” aja jakwa. Anĩ. Ame'ẽ jakwaha ke Kirisutu mukanim ta. Huwy pe juhyk ta. Aja rahã, Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta. Ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e.

¹⁵Huwy pe ngã py'a juhyk katu, a'erehe panduha pyahu ame'ẽ ke Tupã namõ Kirisutu pandu. A'erehe: “Ihẽ kotyhar ta aja pejumuruwak” aja Tupã pandu ame'ẽ ta ma'e ke pyhyk ta. Kuja. Tupã pandu katu: “Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta” aja. Kirisutu ruwy namõ ngã py'a juhyk katu. Ame'ẽ pandu katuha aja, uhãha namõ ixo ta. Pyhyk ta, ame'ẽja saka ame'ẽ. Panduha ymanihar namõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Kirisutu muhepy. A'e manõ rahã, muhepy. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi poir, ame'ẽja saka.

¹⁶⁻¹⁷Amõ mupinim: “Ihẽ amanõ

rahã, upa katu te ihẽma'e ke nema'e wan ta" aja. A'e riki manõ ym rahã we ima'e ke amõ pyhyk ym. A'e manõ, aja mujekwa ym rahã we ima'e ke marã ka ym pyhykiha. Manõ rahã, ima'e ke ngã muhã. ¹⁸ Aja saka ymanihar panduha ke. Tupã pandu: "Ihẽ je'ẽha rehe nde erehendu katu rahã, nde rehe ihẽ asak katu ta" aja. Ame'ẽ riki ymanihar panduha ke. Hymba ruwy jo'ok rahã jõ ame'ẽ panduha rehe hendu katu, aja mujekwa. (Hymba jukwa, huwy muhem, a'erehe hendu ta me'ẽ te'e, aja mujekwa. Awa manõ te, a'erehe ima'e ke muhã, ame'ẽja saka.) ¹⁹ Kuja riki. Jundéu awa ta pe Tupã je'ẽha ke Moise mujekwa. Ame'ẽ mujekwa py. Pe, tapi'iruhu ke jukwa. Pe, huwy ke a'e jo'ok. Arapuhame ke jukwa tĩ. Huwy ke jo'ok tĩ. Ame'ẽ ke y namõ mupara. Pe, ame'ẽ ke jundéu awa ta rehe a'e mupipi. Myra ra'y rãkã pe mupipi. Myra ra'y rer: "Iso." Arapuharan ra ke mupirã. Ame'ẽ pe mupipi tĩ. Tupã je'ẽha rehe mupipi tĩ. ²⁰ A'e pandu:

—Tupã pandu pehẽ pe: "Ihẽ je'ẽha rehe pehendu katu rahã, pehẽ rehe ihẽ asak katu ta" aja. Ame'ẽ rehe pehendu katu ta, aja ihẽ amujekwa apo 'y. Tapi'iruhu ruwy ke ihẽ amupipi pehẽ rehe rahã, pehendu katu ta aja ihẽ amujekwa. Arapuhame ruwy ihẽ amupipi rahã, aja tĩ. Pehendu katu ta, aja ihẽ amujekwa tĩ — aja Moise pandu.

²¹ Aja so'o pিরer ok keruhũ rehe huwy ke Moise mupipi tĩ. Upa so'o pিরer ok wyr pe ihĩ ame'ẽ ke rehe mupipi tĩ. Myrape rehe mupipi tĩ. Arapuharan ka musururuha renda rehe aja tĩ. Mupipi tĩ. Upa so'o pিরer ok wyr pe ihĩ ame'ẽ ke rehe mupipi. ²² Jete riki. Tupã je'ẽha ke amõ mupinim: "Upa ma'e ke rehe huwy ke mupipi rahã,

ame'ẽ riki xi'aha ke kutuk" ame'ẽja saka. Aja apo tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, pe, amõ manõ. Huwy ke muhem. Aja rahã jõ Tupã ipy'a jywyr katu ehe.

Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe Jesu muhepy

²³ Kome'ẽ ywy keruhũ pe so'o pিরer ok keruhũ ihĩ. Ame'ẽ riki ywa pe ihĩ, ame'ẽja saka. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ ame'ẽ rehe huwy ke mupipi. Aja kutuk ame'ẽ ke aja mujekwa. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke aja tĩ. Huwy pe mupipi tĩ, ame'ẽja saka. A'eta rymba ruwy 'ar koty te we katuha ke Tupã putar. Ame'ẽ Kirisutu ruwy ke. ²⁴ Ywa pe ihĩ, aja kapy katu te ame'ẽ ke amõ mujã, kome'ẽ ywy keruhũ pe. Ame'ẽ pe Kirisutu ixex ym oho. Awa ta mujã ame'ẽ pe ixex ym oho. Anĩ. Ywa pe te'e oho. Tupã rake a'e ihĩ. Pe, jande rehe har inamõ a'e pandu pandu uĩ. ²⁵ Warahy 'ar rahã pame katu te kapy katu te ame'ẽ pe sehar pa'i keruhũ ixex oho. A'eta rymba ruwy namõ ixex oho. Kirisutu anĩ. Tupã pe a'e jume'ẽ rahã, heta ym manõ a'e. Peteĩhar manõ. Peteĩhar huwy uhem tĩ. ²⁶ Heta manõ ta tipe rahã, heta a'e pyrara ta tipe tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã rahã har ngi heta pyrara ta tipe. Heta manõ ta tipe tĩ. Aja ym riki. (Peteĩhar manõ.) 'Ar rehe angaha uhyk tate apo 'y. Pe, Kirisutu uwyr. Tupã pe a'e jume'ẽ. Pe, manõ. A'erehe ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. ²⁷ Upa awa ta manõ ta me'ẽ te'e. Peteĩhar manõ. A'engi Tupã pandu ta. Katu awa ixoha my? Katu ym my? Ame'ẽ ke a'e pandu ta. Pe, awa ixo ai te'e rahã, ame'ẽ ke a'e mupyrara ta. Ima'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e atu muhepy, ame'ẽja saka. ²⁸ Kirisutu anĩ. Peteĩhar a'e manõ tĩ. Tupã pe a'e jume'ẽ. Pe, manõ. Aja ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Peteĩ awama'e ke rehe muhepy my? Anĩ. Aja

ym. Upa katu te awa tama'e ke rehe muhepy. Mokōihar a'e uwyr ta tī. Arahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy ym te ta tī. Anī. A'e uwyrriha rehe harō ame'ē ta ke a'e muhā katu ta uwyr.

10

¹ Moise je'ēha riki upa katu te ma'e ke mujekwa ym. Jete har te ke aja ym. Ma'eha ran aja saka. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke jande pe Tupā muwyr ta, aja mujekwa. Jete har te ke ame'ē. Ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa we mi tī. Pesarahā! Warahy 'ar rahā pame katu te ngā rymba ke sehar pa'i keruhū jukwa. Ame'ē ruwy ke Tupā pe mujesak tipe, ame'ēja saka. Ngā py'a ke juhyk ym ame'ē. Hymba werur ame'ē ta Tupā rehe ipy'a ke moī moī. Ame'ē ta pe: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehē pe” aja ym Tupā pandu. (A'erehe amō jete har te ke Tupā mujekwa ta me'ē te'e.)

² Hymba ke hany ame'ē ta py'a ke huwy juhyk rahā, a'eta pyai ym ta tipe. Jupandu ym ngā jupe: “Ma'e jaka'u te'eha jama'eha namō jaxo” aja. Pyai ym ta tipe. Hymba ke jukwa ym we ta tipe tī. Huwy ke jo'ok ym we ta tipe tī. Upa ame'ē ke muputu'u ta tipe. ³ Aja ym riki. Warahy 'ar rahā pame katu te ngā rymba ke jukwa. Huwy ke jo'ok ingi tī. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'eha namō ixo, aja ame'ē mujekwa. ⁴ Tapi'iruhu ruwy ke awa py'a ke juhyk ym. Arapuhame ruwy ke juhyk ym tī. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi juhyk ym riki.

⁵ A'erehe kome'ē wyy keruhū pe Kirisutu uwyr tate rahā, Tupā pe a'e pandu:

“Nde rehe ngā ipy'a moī moī rahā, ngā rymba ke hany hany. Ame'ē ke nde ereputar ym riki. Amōma'e ke nde pe ngā

me'ē ame'ē ke nde ereputar ym tī. (Ame'ē ke ngā py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym.)

Awa aja te'e ihē ke nde eremondo ta. (Aja rahā, nde ereputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta.)

⁶ Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngā mukanim rahā, ngā rymba ke hany. Ame'ē rehe nde rury ym.

Nde rehe ipy'a ke ngā moī moī rahā, ngā rymba ke upa katu te hany. Ame'ē rehe nde rury ym tī. (Ame'ē ke ngā py'a juhyk ym, a'erehe nde rury ym.)

⁷ A'erehe ihē apandu: ‘Papa! Nde riki Tupā! Ko ihē axo. Nde erepandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta.

Ihē rehe har Moise je'ēha rehe panduha ihī. Aja nde erepandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta’” aja Kirisutu pandu.

⁸ A'e pandu py: “Nde rehe ngā py'a ke ngā moī moī rahā, ma'e hymba ke upa hany. Ame'ē ke nde ereputar ym. Ame'ē rehe nde rury ym tī. (Ame'ē ke ngā py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym.) Ma'e ke nde pe ngā werur rahā, aja tī. Ngā rymba upa katu te hany rahā, aja tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngā mukanim rahā, ngā rymba hany rahā, aja tī. Ame'ē ta ke nde ereputar ym tī. Ame'ē ta rehe nde rury ym tī. (Ame'ē ke ngā py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym tī)” aja Kirisutu pandu. Aja me'ē a'e pandu riki. Moise je'ēha mujekwa, aja ma'e hymba hany tipe. Moise je'ēha mujekwa aja ma'e ke Tupā pe ngā werur tipe tī. ⁹ Kirisutu pandu tī:

—Papa! Nde riki Tupā! Ko ihē axo. Nde erepandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta — aja a'e pandu.

Aja rahā, ngā rymba hany ame'ē ke Tupā mukanim. Ymanihar

ixoha ke mukanim, ame'ëja saka. Pe, henda ke pe Kirisutu manō. A'erehe ngā rymba ke hany ym ta me'ë te'e apo 'y. ¹⁰ Tupā putar ame'ë ke Jesu Kirisutu ma'ema'e katu. A'e manō. Peteihar a'e manō. A'erehe ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jande py'a ngi Tupā juhyk katu.

¹¹ A'etama'e ma'eha ke jundéu awa tama'e pa'i ta pame katu te ma'ema'e katu. Wera rahā pame katu te ma'ema'e. Amō amō rahā, ngā rymba hany hany. Heta hany tipe. Ame'ë hany rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke mukanim ym te. ¹² Kirisutu manō rahā, anī. Peteihar a'e manō. Ngā ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja te'e ta ame'ë katu. Aja rahā, awa ta py'a ke Tupā juhyk katu apo 'y, aja mujekwa katu. Pe, upa rahā, Tupā rake a'e wapyk oho. (Aja rahā, katu te ame'ë ke a'e, aja mujekwa katu.) ¹³ A'ep pewe ihī rī. Upa katu te Kirisutu ruwajan ta ke Tupā muputu'u ym rahā we, a'ep pewe ihī rī. ¹⁴ Peteihar a'e manō. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngā py'a ngi Tupā juhyk katu. Ame'ë ta pe Tupā pandu: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehē pe" aja. Aja te'e ta a'eta ixo.

¹⁵ Ame'ë ke jande pe Tupā'ā mujekwa katu tī. Tupā pandu ame'ë ke a'e mujekwa py. ¹⁶ Ame'ë ke amō mupinim. Kuja:

"Tupā panduha ke Tupā'ā mujekwa: 'Yman rahā, amō panduha ke ihē kotyhar ta pe ihē amondo ta. Kuja riki. Ihē je'ēha ke ipy'a pe ihē amoi katu ta. Iākā ke ihē amujanam ym ta. Aja rahā, harái ym te ta' aja riki." Aja Tupā panduha ke amō mupinim.

¹⁷ A'engi Tupā pandu: "A'eta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke upa katu te ihē aharái ta. Upa ma'e jaxer ai ame'ë ma'ema'eha ke ihē

aharái ta tī" aja. ¹⁸ Aja rahā Tupā ipy'a jywyr ngā rehe. Upa ame'ë ke Tupā harái katu te. Ipy'a jywyr ngā rehe. A'erehe amō we ngā rymba hany ym ta me'ë te'e.

Mā peja Tupā rehe jahyk katu

¹⁹ Ihē mu ta! Pesarahā! Jesu manō rahā, huwy ke uhem. A'erehe Tupā ixo ame'ë pe jaxe katu te. Kapy katu te ame'ë pe jaxe katu te, ame'ëja saka. Ywa pe har ame'ë pe jaxe katu te, ame'ëja saka. ²⁰ Pan rukwen rupi hape pyahu ame'ë ke musorok, ame'ëja saka. A'e manō, a'erehe musorok, ame'ëja saka. A'erehe Tupā ixo ame'ë pe jahyk katu. Jesu riki uhā te hū ame'ë ke a'e, a'erehe Tupā rehe aja te'e ta jahyk katu. ²¹ Jesu riki pa'i keruhū. A'e riki ixotyhar tama'e kapitā keruhū. ²² A'erehe mā peja Tupā ixo ame'ë pe jahyk katu. (Aja pandu rahā, Tupā namō japandu pandu katu.) Te'eha namō aja ym japandu pandu inamō. A'e riki Tupā, ame'ë rehe jajurujar katu. Ame'ë jakwa katuha namō mā peja inamō japandu pandu. Jande py'a ke Tupā juhyk, a'erehe mā peja: "Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha namō jaxo" aja ym japandu. Jande py'a ke Tupā upa juhyk. Y namō jande upa jajukutuk, ame'ëja saka jande py'a juhyk. Aja jaxo rahā, japandu pandu inamō. ²³ Inamō jaxo ta ky. Ame'ë rehe jaharō katu jaxo. Aja amō ta pe japandu. Mā peja ame'ë ke jahijar ym. Tupā pandu, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Ame'ë ke jakwa katu, a'erehe mā peja jaharō katuha ke jahijar ym.

²⁴ Amō Jesu kotyhar ta rehe har mā peja jakwa jakwa jaxo. Aja rahā, a'eta namō ma'e ke jama'ema'e katu jande juehe. Mā peja amō ta rehe japy'a katu tī. Mā peja amō ta pe ma'e katu ame'ë ke jama'ema'e tī. ²⁵ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe

amō ta jy'ar ym uwyr apo 'y. Mā peja ame'ē ta aja ym jande. Mā peja jande johu jay'ar katu jaxo. Mā peja jande py'a ke jamātā katu jande juehe jaxo. Jandema'e sawa'e te riki jywyr tate aja pekwa katu. A'erehe mā peja i'ar koty te we jande py'a jamātā katu jande juehe jaxo.

Jurujar katuha ke hijar rahā, pyrara ixo ta

²⁶ Jetehar te ke jande pe Tupā mujekwa. A'engi tapijar ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rahā, marā ka ym ame'ē ke jamukanīha. Ma'e muhepyha riki nixói te. Jande rehe Tupā ipy'a jywyr, ame'ē ke mukanim, ame'ēja saka. ²⁷ Aja rahā, Tupā mupyraraha rehe jō jaharō jaxo. Jakyjeha namō jaharō jaxo. Amō we tī. Tupā ke putar ym, ame'ē ta riki tata keruhū pe oho ta. A'ep pyrara hū ixo. Aja tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'e jaxo rahā, japyrara hū jaxo tī.

²⁸ Moise je'ēha mujekwa aja amō ma'ema'e ym. Hendu ym riki. (A'erehe tupāran rehe ipy'a moī moī.) Ame'ē ke mokōi sawa'e ta usak. Mahapyr usak my. Aja rahā: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e" aja a'eta pandu. Aja rahā, ame'ē ma'ema'e ame'ē ke ngā jukwa riki. Pyrara usak ym ehe. Jukwa riki tī. ²⁹ Aja rahā: "Tupā ra'yr ihē aputar ym" aja pandu ame'ē ke i'ar koty te we Tupā mupyrara ta. Jesu manō rahā, huwy ke uhem. A'erehe Tupā pandu katu: "Ihē ra'yr rehe jurujar katu ame'ē ta py'a ke ihē ajuhyk ta" aja. "Mā ame'ē Jesu ruwy riki jaxer" aja pandu ame'ē ke aja tī. I'ar koty te we Tupā mupyrara ta tī. Tupā'ā rehe juru ai tī. Tupā'ā ipy'a katu ame'ē ke a'e. Juru ai ehe. Ame'ē juru ai ame'ē ke i'ar koty te we Tupā mupyrara ta tī. ³⁰ Tupā pandu: "Katu ym ame'ē ta ke ihē

amupyrara ta. Ame'ē ta rehe juja katu te ihē amujywyr ta" aja riki. Tupā pandu, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu aja jakwa katu. Amō we tī. "Ixotyhar ta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta. Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta" aja Tupā ukwa. Ame'ē ke jakwa katu tī. ³¹ Tupā riki uhā te hū ame'ē ke a'e. A'e mupyrara rahā, mäte hū pyraraha.

³² Yman pexoha rehe har pekwa pekwa pexo. Jetehar te ke pehē pe Tupā upa mujekwa. Pe, pehē ke Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta mupyrara tipe. Anī. Pejurujar katuha ke pehijar ym. ³³ Hetaha ta ruwa koty pehē rehe har amō ta juru ai. Pehē ke a'eta mupyrara tī. Aja pyrara ixo ame'ē ta namō pejy'ar peho. Pekyje ym ha namō a'eta namō pepu'am. ³⁴ Kyndaha pe amō Jesu kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ame'ē ta rehe pehaihu katu peho. Upa pehēma'e ke jurujar ym ame'ē ta pyhyk raho rahā, pehē py'ahu te'e pehendu. Pehē rury katuha namō pexo we rī. Ywa pe i'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke pehēma'e ihī, aja pekwa, a'erehe pehē rury katuha namō pexo. Aja te'e ta pehēma'e ke. Marā ka ym ame'ē ke awa mukanīha. ³⁵ A'erehe pehē py'a ke pemātā katu. Aja rahā, ma'e katu te ame'ē ke pehē pe Tupā muwyr ta. ³⁶ Pehē py'ahu te'e pexo rī. Aja rahā Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu. Pe, a'e pandu katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe ame'ē ke pehē pe a'e muwyr katu ta tī, aja pekwa katu. ³⁷ Pe, Tupā je'ēha rehe amō mupinim:

"Peharō we rī. Aja rahā, jywyr ame'ē ke jywyr ta. I'i we ym ta.

³⁸ Ihē kotyhar ta tapijar te'e we jurujar katu ixo. 'Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehē pe' aja ihē apandu ta.

Ihē namō a'eta ixo katu ta. Ihē rehe jurujar katuha ke a'eta hijar rahā, a'eta rehe ihē rury ym ta tī” aja amō mupinim. (“Jywyr ame'ē ke” aja pandu rahā: “Kirisutu ke a'e” aja mujekwa katu.)

³⁹ Jande riki jajurujar katuha ke jahijar ym ta ame'ē ta ke jande. Mupyrraraha renda pe jaho ym te ta ame'ē ta ke jande tī. Pesarahā! Tapijar te'e we jajurujar katu ehe, Tupā rehe. Jande ke a'e muhā katu ta ame'ē ta ke jande.

11

Jurujar katuha ke

¹ Ma'e jurujar katuha ke my? Kuja. Tupā pandu ame'ē ke rehe jajurujar katu rahā, jaharō ame'ē ke jande pe Tupā muwyr ta, aja jakwa katu te. Inamō jaxo ta ame'ē rehe jaharō katu jaxo. Ma'e jasad ym te ame'ē ke pehī, aja jakwa katu te tī. ² Tupā pandu ame'ē ke rehe ymanihar ta jurujar katu, a'erehe a'eta rehe har Tupā pandu: “Pehē katu” aja.

³ Tupā pandu ame'ē ke rehe jajurujar katu, a'erehe kome'ē ywy keruhū a'e mujā, aja jakwa katu. A'e je'ēha rupi a'e mujā, aja jakwa katu te. Aja rahā ma'e jasad ame'ē ke a'e mujā. Ma'e jasad ym te ame'ē ke a'e mujā tī, aja jakwa katu te tī.

⁴ Tupā pandu ame'ē ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe Tupā rehe ipy'a ke a'e moī moī rahā, arapuharan ke a'e hapu. Aja rahā, Tupā pandu ame'ē ke rehe a'e jurujar katu, aja a'e mujekwa. Imu anī. Aja ym mujekwa a'e. A'erehe Ambéu hapuha ke imuma'e 'ar koty te we katuha. Imu rer Kaī. Tupā pandu ame'ē ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe Tupā pandu: “Nde katu” aja. A'e pandu tī: “Nde rymba nde erehapu. Ame'ē katu” aja riki tī. Tupā pandu ame'ē ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe

jande pe a'e mujekwa rī: “Myja me'ē Tupā rehe jurujar katu my” aja mujekwa rī. A'e manō tipe. A'e jande pe mujekwa rī.

⁵ Tupā pandu ame'ē ke rehe Eno jurujar katu, a'erehe a'e manō ym. Ywa pe a'e ke Tupā raho, a'erehe kome'ē ywy keruhū pe amō ta kekar kekar tipe. Tupā je'ēha rehe amō mupinim: “Ywa pe Eno ke Tupā raho ym arahā we, Tupā ke a'e muhury katu” aja. ⁶ Amō jurujar katu ym ehe rahā, marā ka ym a'e ke muhuryha awa. Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, a'e pete'e ixo, aja amō jurujar katu ta me'ē te'e. (Nixói rahā, ipy'a ke moī moī ym ta awa.) Amō we tī. Ehe har awa ukwa tar katu rahā, juehe har Tupā mujekwa ta ipe.

⁷ Tupā pandu ame'ē ke rehe Noe jurujar katu, a'erehe a'e hendu katu ehe. Tupā pandu: “Kome'ē ywy keruhū pe har ta ke ihē ajukwa ta y pe” aja. Aman keruhū uhyk ym we rī. Usak ym we rī. A'e jurujar katu ehe. Tupā rehe a'e hendu katu, a'erehe jarusu keruhū ke a'e mujā. A'erehe a'e ke y jukwa ym. Hokwyr pe har ta ke jukwa ym tī. Noe jurujar katu ehe, a'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta riki hendu ym ame'ē ta ke a'eta, aja Noe mujekwa. Pe, Tupā pandu: “Ihē rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu” aja.

⁸ Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu. A'erehe a'e hendu katu ehe. Tupā pandu: “Amō ywy pe eho. Amō ywy ke nde pe ihē ame'ē ta. Nema'e ta” aja. A'erehe hekoha ke Amarā hijar oho. Myp oho ta my? A'e ukwa ym te riki. A'e oho riki. ⁹ Tupā pandu ame'ē ke rehe a'e jurujar katu. Tupā pandu: “Kome'ē ywy ke nde pe ihē ame'ē. Nema'e ta” aja. Pe, ame'ē ywy pe a'e ixo rahā, ame'ē ywy jar aja ym a'e ixo. Usak te'e ixo ame'ē ke a'e aja ixo. So'o

pirer ok namō a'e wata wata ixo. Isak pe aja tī. Jako pe aja tī. A'eta pe Tupā juja katu te pandu tī: “Nde pe kome'ē ywy ke ihē ame'ē ta” aja. ¹⁰ Amō ok ta rehe Amarā ixo ta, ame'ē rehe a'e harō ixo. Tupā mujā ta ame'ē ke. Ame'ē rehe a'e harō. Ame'ē ok ta mujāha ke Tupā ukwa katu. A'e riki mujā tī. Ame'ē ok ta kanim ym te ta. Ywa pe ihī ame'ē ke ame'ē.

¹¹ Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu, a'erehe Tupā je'ēha rupi ta'yr u'ar. Amarā tamūi te tipe. Sar aja tī. A'i te a'e tī. A'erehe imembyr ym ta tipe. Anī. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e ta, ame'ē rehe Amarā tapijar te'e we jurujar katu. ¹² Ta'yr ym. Tamūi te tipe. Pe, hakehar pe Amarā ta'yr. Pe, Amarā ngi heta te hū hainō uhem. Ywa rehe marā ka ym jahy rata hetaha mangaha awa. Aja Amarā rainō ta hetaha tī. Y ramūi rymy'y rehe marā ka ym ywy ku'i hetaha mangaha. Aja Amarā rainō ta hetaha tī.

¹³ Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā tapijar te'e we jurujar katu. Pe, manō. Isak aja tī. Jako aja tī. Tupā pandu: “Kome'ē ywy ke nde pe ihē ame'ē ta. Nema'e ta” aja. Ame'ē ke Amarā pyhyk ym riki. Yman rahā, hainō ta riki ame'ē ywy ke pyhyk ta, aja a'e ukwa katu, a'erehe hury katu a'e. Isak aja tī. Amarā aja a'e ukwa katu tī, a'erehe hury katu a'e tī. Jako aja tī. Amarā aja ukwa katu a'e tī, a'erehe hury katu a'e tī. Ywy ke Amarā pyhyk ym. Amō ta pe a'e pandu: “Kome'ē ywy pe asak te'e aja ihē axo. Apaxia aja ihē axo se” aja riki. Isak aja tī. Jako aja tī. ¹⁴ Aja pandu, a'erehe amō hekoha te ke kekar, aja mujekwa ngā pe. ¹⁵ Hekoha ke hijar uwyr, ame'ē rehe har a'eta ukwa ukwa ym ixo. Ame'ē rehe har a'eta ukwa ukwa ixo rahā, putar rahā, a'ep a'eta jywyr ta tipe. ¹⁶ Jywyr ym te

riki. Amō hekoha katu te ame'ē ke a'eta putar. Ywa pe har ke ame'ē. A'erehe: “Tupā! Nde rehe ihē py'a ihē amoī moī katu” aja pandu. Ame'ē ta ngi Tupā huxī ym. A'eta pe hekoha te ke Tupā moī katu.

¹⁷⁻¹⁸ Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu, a'erehe Tupā usak ixo rahā, ta'yr ke Amarā hapy ta tipe. Yman Tupā pandu ipe: “Isak nde ra'yr te, a'erehe ne rainō heta hū ta” aja. Aja pandu tipe. Pe, Tupā jupandu jupe: “Ihē rehe Amarā hendu katu my? Ihē amanga ta” aja. A'erehe Amarā pe a'e pandu: “Nde ra'yr ejukwa. Ehapy tī” aja. Arahā ta'yr petēihar Amarā jukwa ta tipe. Tupā rehe hendu katu, aja Amarā mujekwa ipe. ¹⁹ Ta'yr ke a'e jukwa rahā, manōha ngi Isak ke Tupā mukwera katu muhem, ame'ē rehe Amarā jurujar katu, a'erehe jukwa ta tipe. Pesarahā! Manōha ngi muhem, ame'ēja saka riki Isak, aja japandu. Pe, Isak namō Amarā hok pe jywyr oho.

²⁰ Tupā pandu ame'ē ke rehe Isak jurujar katu, a'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: “Yman rahā ma'e katu ame'ē ke pehē pe Tupā muwyr ta” aja riki. Aja Jako pe. Aja Esau pe tī.

²¹ Tupā pandu ame'ē ke rehe Jako jurujar katu, a'erehe a'e manō tate rahā, Jose ra'yr ta pe a'e pandu: “Ma'e katu ame'ē ke pehē pe Tupā muwyr ta” aja. Myra rehe tamūi wata. Aja myra rehe Jako pyhyk uī rahā, Tupā rehe ipy'a ke a'e moī moī.

²² Tupā pandu ame'ē ke rehe Jose jurujar katu, a'erehe a'e manō tate rahā, a'e pandu: “Jundéu awa ta Eji ywy ngi uhem ta oho” aja. A'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: “Sengi peho rahā, ihē rete ke pehē namō per-aho tī” aja riki.

²³ Tupā pandu ame'ē ke rehe Moise pái ta jurujar katu, a'erehe Moise u'ar rahā, eji ywy pe har

tama'e kapitā keruhū ngi Moise ke ipái ta mukanim. Mahapyr jahy rahā, mukanim. Moise riki ta'yn katu aja ipái ta ukwa, a'erehe kapitā keruhū je'ēha ngi kyje ym. A'erehe a'eta hendu ym ehe. Kapitā keruhū pandu: "Sawa'e ra'yr u'ar rahā, pejukwa" aja jundéu awa ta pe. Ame'ē rehe Moise pái ta hendu ym.

²⁴ Tupā pandu ame'ē ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe sawa'e rahā, a'e pandu: " 'Nde riki Parao rajyr membyr' aja ym ihē rehe har pepandu. Aja ym ihē" aja Moise pandu. ²⁵ Jundéu awa ta Tupā kotyhar ta ke. Ame'ē ta namō pyrara ixo, aja a'e putar. (Parao rajyr membyr aja a'e ixo rahā, Tupā ke a'e putar ym, aja a'e mujekwa.) A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e ta tipe. Aja a'e putar ym te. Parao rajyr membyr aja a'e ixo rahā, a'e jumuhury katu juehe. Anī. Aja a'e putar ym te. ²⁶ A'erehe jundéu awa ta namō pyrara ixo rahā, katu, aja a'e ukwa. Eji ywy rehe ma'e katu ame'ē ke heta ihī. Ame'ē namō ixo rahā, hury katu tipe, aja Moise ukwa katu. Anī. Ame'ē ke putar ym. Tupā kotyhar ta namō pyrara ixo rahā, katu tiki, aja a'e ukwa. Ame'ē i'ar koty te we katu aja ukwa. Eji ywyma'e 'ar koty te we katu, aja ukwa tī. Yman rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā riki muwyr ta ipe, aja a'e ukwa katu tī, a'erehe ianam ta namō a'e pyrara ixo.

²⁷ Tupā pandu ame'ē ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe Eji ywy ngi a'e uhem oho. Kapitā keruhū parahyha ngi kyje ym ha namō uhem oho. Tupā rehe usak ym te awa. Usak ehe, aja Moise ixo, a'erehe a'e pandu: "Parao rekoha pe ihē ajywy ym ta" aja. ²⁸ Tupā pandu ame'ē ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe jundéu awa ta pe a'e pandu:

—Arapuهران ruwy ke hukwen

rehe pemupipi. Aja rahā, sawa'e u'ar py ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha jukwa ym ta — aja pandu.

Ame'ē Tupā je'ēha rahoha rer: "Ngā jukwaha ke a'e." "Ame'ē arapuharan ruwy namō mupipiha aja te'eha pekwa pekwa pexo. Amō amō warahy 'ar rahā, pekwa pekwa pexo" aja Moise pandu jundéu awa ta pe. Ame'ē riki: "Pasuko" aja japandu.

²⁹ Tupā pandu ame'ē ke rehe jundéu awa ta jurujar katu, a'erehe y ke a'eta aha oho. Y rer y pytā. Y aha oho rahā, y apyrer rupi wata oho. (Pe, y ruwái rehe uhem oho.) Pe, eji ywy pe har ta aha tipe oho ixo rahā, upa katu te y jukwa.

³⁰ Tupā pandu ame'ē ke rehe jundéu awa ta jurujar katu, a'erehe Jeriko ok ta kurar ke Tupā upa mupe. Awa po wajar mokōi wera rahā, ok ta xupe 'ar rupi juramā wata wata oho. Pe, ok ta kurar ke Tupā mupe. ³¹ Tupā pandu ame'ē ke rehe Hambe jurujar katu, a'erehe a'e ke jundéu awa ta jukwa ym. Ok ta pe mokōi jundéu awa ta usak uwyr rahā, ame'ē mokōi sawa'e ta ke hok pe Hambe muxe katu. Mukanim riki, a'erehe ok ta pe har ta pyhyk ym ame'ē mokōi sawa'e ta ke. A'erehe ok ta pe har ta ke jundéu awa ta upa jukwa rahā, Hambe ke a'eta jukwa ym. Ok ta pe har ta Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ke. Hambe kūjā ka'u te'e ame'ē ke a'e tipe. A'eta jukwa ym.

³² Amō we ihē apandu ta my? Amō heta ymanihar ta ixo rī. Ame'ē ta rehe har ihē apandu ym ta apo. Pesarahā! Jineā ixo. Mbara amō tī. Ixo tī. Sāsā amō tī. Ixo tī. Jesete amō tī. Ixo tī. Ndawi amō tī. Ixo tī. Samue amō tī. Ixo tī. Amō Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ixo tī.

³³ Tupā pandu ame'ē ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe amō ywy pe har ta namō jumai mai rahā, ame'ē ta ke a'eta muputu'u. Katu aja a'eta ixo. Pe, Tupā pandu ame'ē ke a'eta

pe a'e muwyr. Tupã rehe a'eta jurujar katu, a'erehe jangwateran juru ke Tupã kynda. A'erehe jangwateran jukwa ym a'eta ke.³⁴ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe tata keruhũ pe a'eta ke amõ ta ombor rahã, tata ke Tupã muwe, a'erehe jukwa ym. Kyse puku pe amõ ta jukwa Tate rahã, ame'ẽ ta ngi Tupã muhem, a'erehe a'eta manõ ym tĩ. A'eta pitu te'e rahã, a'eta py'a ke Tupã mātã. Amõ awa ta namõ jumai mai rahã, ame'ẽ ta ke a'eta muputu'u tĩ. Pырãtãha ke Tupã muwyr, a'erehe muputu'u.³⁵ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe kũjã ta jurujar katu, a'erehe ianam ta manõ rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu.

(Amõ ta anĩ. Ame'ẽ ta ke ngã jukwa.) Amõ ta pandu: "Tupã rehe jajurujar katuha ke jahijar ym ta. A'erehe jande ke pepoir ame'ẽ ke japutar ym" aja. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mahy hũ. A'erehe jukwa. Manõ ta ame'ẽ ta kuja ukwa: "Ihẽ amanõ rahã, Tupã namõ ihẽ axo ta kũ. Ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem" aja ukwa katu. A'erehe kyje ym. Henda katu te ame'ẽ pe oho ta kũ, aja ukwa katu, a'erehe manõha ngi kyje ym.³⁶ Amõ jurujar katu ame'ẽ ta rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta puka puka hũ riki. Amõ ta ke so'o pирer pe a'eta pirok hũ. Amõ ta ke ita tupaham pe pukwar. Pe, kyndaha pe kynda raho.³⁷ Amõ ta ke ita pe a'eta jukwa. Amõ ta ke sehói pe kыtyk mondok, ixu'a rupi. Aja jukwa. Amõ ta ke kyse puku pe jukwa. Amõ ta pyrara ixo. Arapuharan pирer kamixa namõ ixo. Arapuhame pирer kamixa namõ aja tĩ. (Aja ima'e ym te aja mujekwa.) Amõ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ. Amõ ta rehe mujaxeriha ke a'eta mondo.³⁸ Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'eta ixo rahã marã ka ym katuha, aja Tupã ukwa katu.

Anĩ. (Ame'ẽ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ. Hok ngi mujan mondo.) A'erehe te'e a'eta ixo. Kuja. Awa nixói te ame'ẽ rupi wata wata ixo. Ka'a wyr rupi te'e ixo amõ ta tĩ. Itakwar keruhũ rupi ixo amõ ta tĩ. Ywykwar keruhũ rupi ixo amõ ta tĩ.

³⁹Tupã pandu ame'ẽ ke rehe upa ame'ẽ ta jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: "Pehẽ riki katu ame'ẽ ta ke pehẽ" aja riki. Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'eta ixo rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke a'e muwyr ym we ngã pe rĩ.⁴⁰ Yman Tupã pandu: "Yman rahã ihẽ kotyhar ta pe ma'e ke 'ar koty te we katu ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ ta" aja. Aja jande rehe har a'e ukwa. Kuja. Jande namõ jõ ymanihar ta py'a ke a'e juhyk ta, aja a'e ukwa katu. "Katu te ame'ẽ ke pehẽ. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja Tupã pandu ta. Aja ymanihar ta pe a'e pandu ame'ẽ ke a'e muwyr ym yman. Apo jõ jande namõ ame'ẽ panduha muwyr katu a'e.

12

Tupã riki jande pái keruhũ

¹Pesarahã! Tupã pandu ame'ẽ ke rehe heta hũ ymanihar ta jurujar katu. Ame'ẽ ta riki jande rehe usak usak ixo, ame'ẽja saka. Jande py'a ke a'eta mātã u'am, ame'ẽja saka. A'erehe jande ke upa ma'e puhýi ame'ẽ ke mã peja jambor. Aja riki ujan te'e ame'ẽ ta ombor tĩ. Upa ma'e puhýi ame'ẽ ke ombor. Aja rahã, pahar ujan katu ta. Jande aja tĩ. Ujan te'e ame'ẽ ta aja jaxo tĩ. A'erehe ma'e puhýi ame'ẽ ke mã peja jambor. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke mã peja jahijar katu. Aja rahã Tupã putar ame'ẽ ke upa ima'e pyrãtãha namõ mã peja jama'ema'e katu.² Mã peja Jesu rehe har jakwa jakwa jaxo. A'e aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu ta me'ẽ te'e tĩ. Jande ke a'e

mu'e katu. (A'erehe jajuru jar katu ehe.) Ma'e ke upa rahã, inamõ aja te'e ta jaxo. Hury katuha namõ ipái koty a'e ixo ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe a'e pandu: "Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ihë amanõ ta. Ihë ruxĩ ym ingi" aja. Pe, ame'ë rehe a'e manõ. Apo Tupã rake a'e wapyk uĩ. (Aja rahã, katu te ame'ë ke a'e, aja jakwa.) Inamõ kapitã keruhũ te a'e.

³ Yman Jesu pyrara ixo, ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e jaxer ai ma'ema'e ame'ë ta parahy te hũ ehe. Ipy'ahu te'e a'e hendu. Mukahem ym. Aja pexo ym we rĩ. A'erehe mãte pekwaha aja ym pexo. Pejuru jar katuha ke pehijar ym tĩ. ⁴ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta pe pepandu: "Mã peja ym pexo" aja. A'erehe pehë rehe a'eta parahy. Pehë ke mupyrara tipe tĩ. Pehë ke a'eta jukwa ym we rĩ.

⁵ Ta'yr ta namõ ipái pandu katu. Aja pehë namõ Tupã pandu pandu katu. A'e pandu ame'ë ke rehe pekwa pekwa pexo. Pehë py'a ke a'e mãtã tar katu. Kuja riki:

"Ihë ra'yr! 'Ema'e ym' aja nde pe jandema'e sawa'e te pandu rahã, ehendu katu ehe.

'Katu ym ame'ë ke nde erema'e' aja a'e pandu rahã, eparahy ym ehe tĩ.

⁶ 'Ema'e ym' aja upa ipy'a katu ame'ë ta pe jandema'e sawa'e te pandu.

'Ihë ra'yr' aja me'ë ke a'e nupã. Aja ta'yr ixoha ke a'e mukatu" aja Tupã pandu.

⁷ Pehë pepyrara pexo rahã, pehë py'ahu te'e pehendu. Ipái riki ta'yr ke nupã, aja pehë py'ahu te'e pehendu. Pesarahã! Ta'yr ke ipái nupã ym ame'ë ke nixói. Upa katu te nupã. (Aja ixoha ke mukatu.) A'erehe pepyrara pexo rahã, pehë riki ta'yr ta ke aja Tupã mujekwa. ⁸ Upa ta'yr ta ke Tupã mupyrara. A'erehe pehë pepyrara ym pexo

rahã, Tupã ra'yr ta aja ym pehë. Ta'yr ta te aja ym pehë. Amõ riki pehë pái aja pexo.

⁹ Kome'ë ywy pe jande pái ixo. Jande ke a'eta nupã rahã, jahendu katu ehe. Aja rahã i'ar koty te we jande pái keruhũ rehe jahendu katu ta me'ë te'e tĩ. Pe, inamõ aja te'e ta jaxo. ¹⁰ Kome'ë ywy pe jande ke jande pái ta'yr mi nupã. Muhendu tar katu juehe, aja a'eta ukwa. Jahendu katu ehe, aja ukwa tĩ. A'erehe nupã. Jande ke Tupã mupyrara rahã, katu jaxoha aja jamuruwak ta, aja a'e ukwa. Aja rahã, a'e katu te aja jaxo ta tĩ, aja me'ë a'e putar. A'erehe jande ke mupyrara. ¹¹ Jande ke a'e mupyrara rahã, japyai jaxo. I'i we japyai. Muhury ym jande ke. Anĩ. I'i atu ym ame'ë. Kuja. Tupã mupyrara, a'erehe ta'yr ta ipy'a muruwak tĩ. A'erehe a'eta hendu katu ehe. Aja rahã, hury katuha namõ ixo katu ta tĩ. Ixoha katu aja ixo apo 'y. A'erehe ta'yr ta ke Tupã mupyrara.

Katu ixoha ame'ë ke mujekwa

¹² Mã peja pyai ame'ë ta ke pemuhury katu. Mã peja kyje ame'ë ta py'a ke pemãtã katu tĩ. Aja rahã, pehë ke amõ ta mahy rahã, aja te'eha pehë py'ahu te'e pehendu katu. ¹³ Jetehar te ke pekwa. Aja pexo katu. Aja rahã, jurujar katuha ke hijar tate, ame'ë ta py'a ke pemujywyr ta. Aja rahã, a'eta hijar ym ta. Aja rahã, Tupã namõ a'eta juehe katu ixo tĩ.

¹⁴ Pejumai ym ha namõ amõ ta namõ pexo. Pexoha katu aja pexo. Aja ym rahã, jandema'e sawa'e te namõ pexo ym te ta. ¹⁵ Pesak katu pexo. Pehë rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ë ke mã peja pehijar ym. Pesarahã! Juruwe'y tiha oho rahã, upa pyta rake rupi i'ãi ame'ë ke jukwa. Ame'ë riki kuja saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e rahã, amõ ta riki Tupã rehe jurujar

katuha ke hijar ta my. Aja rahā, katu ym. (Pyta rake rupi i'āi ame'ē ke jukwa, ame'ēja saka.) A'erehe juruwe'y aja ym pexo.

¹⁶ Esau aja ym pehē tī. Kūjā rehe a'e ka'u te'e. Tupā ke a'e putar ym te tī. A'e riki u'ar py ame'ē ke tipe. Aja rahā, ipái manō rahā, ipáima'e ke a'e pyhyk ta tipe. Ame'ē ke imu pe a'e muhepy. A'e myahy te rahā, a'e pandu imu pe: "Paratupe pe nde mi'u nde eremuwyr rahā, jande páima'e ke nema'e wan ta. Ihē pe papa muwyr ame'ē ke nema'e wan ta" aja riki. ¹⁷ I'i katu rahā we, ipy'a ke muruwak. Pe, ipái pandu katuha ke a'e pyhyk ta tipe, ame'ē ke pekwa riki. Ipái pe a'e pandu: "Tupā pe epandu: 'Mā peja u'ar py ame'ē ke rehe esak katu' aja ihē rehe har epandu ipe" aja ipái pe. Ipái pandu: "Anī. Marā ka ym ihē apanduha. Tupā pe ne mu rehe har upa ihē apandu" aja riki. Pe, Esau jixi'u tipe. Ipái pe pandu: "Tupā pe ihē rehe har epandu tī. Ihē koty pandu katuha ke emuruwak" aja tipe. Marā ka ym ipái panduha ke muruwakiha ixoty, Esau koty. A'erehe Esau aja: "Tupā ke japutar ym" aja ym pexo tī.

¹⁸ Ywy'ā keruhū pe jundéu awa ta uhyk uwyr kwe. Her Sinái. Tata xupe 'ar rupi ihī. Aman pihun te aja ywa takāxīha ihī tī. Ywytu keruhū peju hū tī. (Tupā pyrātā te hū aja mujekwa.) ¹⁹ Jumi'a aja tyapu hū tī. Tupā pandu tī. Ame'ē ke jundéu awa ta hendu rahā, a'eta pandu: "Epandu ym apo" aja riki. Kyje ingi a'erehe aja pandu. ²⁰ A'eta hendu: "Ywy'ā rehe pepyrū rahā, ame'ē ke ita pe pejapī. Aja pejukwa. Pehē rymba ta aja tī. Pejukwa tī" aja riki. (Aja rahā, Tupā a'ep ixo. Jaxer ame'ē ke nixói te ipe, ame'ē ke a'ep ixo, aja mujekwa.) A'erehe a'eta kyje ingi. Amō we Tupā pandu ame'ē ke hendu tar

ym. Kyje. ²¹ Upa Moise usak, ame'ē ke mâte we ame'ē te a'eta my. (Tupā pyrātā te hū aja ukwa katu. Ma'e jaxer ame'ē ke nixói te ipe, ame'ē ke a'ep ixo, aja ukwa tī.) A'erehe: "Ihē akyje hū. Ihē ryrýi riki" aja Moise pandu.

²² Pehē anī. Tupā ngi pekyje aja ym ixoty pejur. Tupā rehe pehē py'a pemoī moī, ame'ē renda riki amō koty. Amō ywy'ā keruhū ke ame'ē. "Siā" aja riki her. Tupā ixo, ame'ē ok ta ke ame'ē. A'e riki uhā te hū ame'ē ke a'e. Ame'ē ok ta riki ywa pe har ke. Amō Jerusarē ok ta ke. Ywa pe har ke ame'ē. A'ep heta te hū Tupā je'ēha rahoha ta ixo. ²³ A'ep Tupā kotyhar ta jy'ar u'am. Hurý katuha namō ngā ixo. Ixotyhar ta riki u'ar py ame'ē ta aja saka. A'eta rer ke paper rehe amō mupinim. Ywa pe ame'ē ihī. A'ep Tupā ixo tī. Pehē py'a pemoī moī ehe. A'e riki upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ke mondo mondo ta. Hendu ym ehe, ame'ē ta ke mupyraraha renda pe a'e mondo ta. Hendu katu ehe, ame'ē ta inamō ixo ta. Ixoty oho ta. A'ep ymanihar ixoha katu ame'ē ta ixo tī. Ame'ē ta pe Tupā pandu: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehē pe" aja. ²⁴ A'ep Jesu ixo tī. A'e riki ipái pe pandu: "Ihē amanō, a'erehe ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ke emuhā katu" aja. Ame'ē riki panduha pyahu ame'ē ke. Huwy ke uhem tī. A'erehe ngā ke Tupā muhā katu. Ame'ē ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty te we mukatuha. Ambéu manō. Huwy rehe har jakwa jaxo rahā: "Ambéu jukwa ame'ē ke ejukwa tī" aja Tupā pe japandu. Jesu ruwy rehe har jakwa jakwa jaxo rahā: "Jande py'a ke ejuhyk" aja Tupā pe japandu. A'erehe Jesu ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty te we mukatuha. A'erehe Tupā ngi jakyje ym ha namō jahyk katu ehe.

²⁵ Pesak katu pexo. "Tupā

rehe ihë ahendu ym ta” aja ym pependu. Kome'ë ywy keruhû pe ixo rahã, Tupã je'êha ke Moise pandu pandu ngã pe. Ame'ë rehe hendu ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara riki. Apo ywa ngi je'êha ke Tupã muwyr jande pe. Ame'ë ke rehe jahendu ym rahã, mã ymanihar ta 'ar koty te we jande ke Tupã mupyrara ta. ²⁶ Moise ta pe Tupã pandu rahã, ywy ke a'e mukatak hû. Pe, a'e pandu tî: “Amõ we ywy ke ihë amukatak ta tî. Ywa ke ihë amukatak ta tî” aja riki. ²⁷ “Amõ we” aja pandu rahã, ma'e Tupã mujã ame'ë ke a'e mukatak ta. Pe, mukanim ta. Mumba ta. Aja rahã, marã ka ym mukatakiha, ame'ë ke jõ pyta ta. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta jõ pyta katu, aja mujekwa.)

²⁸ Pesarahã! Sawa'e te namõ jaxo ta kÿ. Marã ka ym ima'e pyrãtãha mukaniha. (Aja rahã inamõ ixo, ame'ë ta jõ pyta ta.) Inamõ jaxo ta, a'erehe mã peja japandu ipe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. Myja me'ë Tupã ke jamuhury katu my? Aja mã peja jande py'a jamoï moï katu ehe. Aja rahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja japandu ipe. “Mã! Pyrãtã te hû ame'ë ke a'e” aja jakwa katuha namõ mã peja jande py'a jamoï moï katu ehe. ²⁹ Hendu ym ehe ame'ë ta ke Tupã mupyrara hû ta. Tata upa ma'e ukwãi. Aja Tupã mahy ta tî. A'erehe: “Mã! Pyrãtã te hû ame'ë ke a'e” aja jakwa katuha namõ mã peja jande py'a jamoï moï katu ehe.

13

Myja me'ë Tupã ke jamuhury my

¹ Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehë mu ta aja pexo. A'erehe tapijar te'e we pepy'a katu pehë juehe pexo. ² Pesak ramõ ame'ë ta ke pehë rok pe pemuxe katu. Ame'ë ke pema'ema'e katu. Jesu kotyhar ta ke ame'ë ta. Amõ ta

usak ramõ ame'ë ta ke hok pe muxe katu. Amõ hekohe pe har ta ke aja ukwaha naï. Anï. Ukwa ym ha rupi Tupã je'êha rahoha ta ke hok pe muxe katu riki. ³ Kyndaha pe ixo ame'ë ta rehe har pekwa pekwa pexo. Jesu kotyhar ta ke ame'ë ta. Ame'ë ta rehe pesak peho. Pehë atu kyndaha pe pexo, ame'ëja saka pekwa pekwa pexo, a'erehe ame'ë ta rehe pehaihu katu. Pyrara ixo ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo tî. Pehë atu pepyrara pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe a'eta py'a ke pemãtã katu peho.

⁴ Jumendar ame'ë ta rehe har katu, aja pekwa. Hakehar ipy'a wapyk ta me'ë te'e. Ixawa'e ipy'a wapyk ta me'ë te'e tî. Amõ kÿjã rehe sawa'e ka'u te'e rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta. Amõ sawa'e rehe kÿjã ka'u te'e rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta tî.

⁵ Tamatarer rehe aja te'eha pehë py'a pemoï moï ym pexo. Pehëma'e ke namõ pexo, ame'ë namõ pehë rury katu pexo. Pesarahã! Tupã pandu: “Pehë namõ aja te'e ta ihë axo. Marã ka ym pehë ke ihë ahi-jariha” aja riki. A'erehe pehëma'e ke namõ pehë rury katu pexo. ⁶ Mã peja jakyje ym ha namõ jaxo. Kuja mã peja japandu:

“Jandema'e sawa'e te ihë namõ ma'e ke ma'ema'e katu a'e, a'erehe ihë akyje ym axo.

Marã ka ym kome'ë ywy keruhû pe har ta ma'ema'eha ihë pe. A'erehe ihë akyje ym axo” aja riki.

⁷ Kapitã ambyr ta rehe har pekwa pekwa pexo. Pehë pe Tupã je'êha ke a'eta pandu pandu kwe. A'eta ixoha rehe har pekwa pekwa pexo tî. Myja me'ë a'eta manõ my? Pekwa pekwa pexo tî. Tupã pandu ame'ë ke rehe a'eta jurujar katu. Ame'ë ta aja pexo katu tî. ⁸ Jesu Kirisutu manga te'e ym te a'e. Apo a'e ixo. Yman rahã pete'e ta a'e ixo tî. Aja te'e ta a'e ixo tî.

⁹ Jete har te ke pekwa katu. Amō koty amō ta mu'e. Ame'ē re he mā peja pemuka'u te'e ym. Ame'ē koty pe hē py'a pemuruwak ym. Jande re he Tupā ipy'a katu ame'ē ke jakwa katu, a'ere he jajuru jar katu te we ehe. Amō ta pandu: "Ma'e mi'u e'u ym. Amō ke e'u katu" aja riki. Aja jundéu awa ta je'ē ha re he hendu katu. Ame'ē re he hendu katu ame'ē ta kuja ukwaha naī: "Ma'e ke ja'u ym rahā, jande re he i'ar koty te we Tupā ipy'a katu" aja naī. Jande anī. Jande re he aja te'eha Tupā ipy'a katu, ame'ē re he jajuru jar katu. A'ere he ma'e ke ja'u ym rahā: "T'ar koty te we jande re he Tupā ipy'a katu" aja ym jakwa jakwa jaxo.

Ok ta kurar kupe koty Jesu manō

¹⁰ Kirisutu manō, pe, jajuru jar katu ehe. Tupā re he ngā jumu'eha renda keruhū pe jundéu awa tama'e pa'i ta paraky ixo. Amō ma'e hymba ke a'eta hany hapu ixo. Upa ukwái. Ame'ē riki a'etama'e ma'eha. Upa ukwái rahā, ngā py'a ke Tupā juhyk katu, aja a'eta ukwaha naī. Amō koty a'eta ukwaha, a'ere he Kirisutu re he juru jar ym. ¹¹ Pesarahā! Kapy katu te ame'ē pe ma'e hymba ruwy ke pa'i keruhū raho. Tupā pe mujesak, ame'ēja saka. Aja rahā, ngā ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupā mukanim, aja ukwaha naī. Ame'ē ma'e hymba rukwer ke amō riki upa katu te hany. Upa ukwái. Ame'ē rukwer ke pa'i ta u'u ym te. Ok ta kurar kupe koty upa katu te hany. ¹² A'ere he Jesu aja tī. Ok ta kurar kupe koty a'e manō tī. Huwy pe ngā ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e mukanim. Ipy'a ke juhyk. ¹³ Kirisutu ke amō ta jukwa rahā, a'e ke a'eta mupyrara hū. Muhuxī hū tī. Aja jande tī. Jundéu awa ramūi ta ukwaha ke jahijar. A'ere he jande ke amō ta mupyrara hū tipe tī. Jesu koty har

ta ke jande, a'ere he mupyrara hū tipe tī. Muhuxī hū tī. Anī. Tapijar te'e we jajuru jar katu ehe. ¹⁴ Pe, pepyrara pexo rahā, kuja pekwa. Kome'ē wyw keruhū pe jande rekoha te nixói te. Kome'ē wyw keruhū pe aja te'eha jaxo ym ta. Ok ta ke Tupā mujā ta. Ame'ē pe jahoha re he jaharō jaxo. ¹⁵ Jande ke Jesu muhā katu, a'ere he mā peja Tupā pe japandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja riki. Aja te'eha japandu. Aja japandu rahā, ma'e hymba ke hany, ame'ēja saka tī. Tupā re he jande py'a jamoī moī, ame'ēja saka tī. ¹⁶ Ma'e katu ame'ē ke amō ta pe pema'ema'e, ame'ē re he pekwa pekwa pexo. Amō ta re he pepyrara pesak tī. Aja pema'ema'e rahā, Tupā re he pe hē py'a pemoī moī, ame'ēja saka tī. Aja rahā, Tupā ke pemuhury katu.

Pehēma'e kapitā ta re he pehendu katu

¹⁷ Pehēma'e kapitā ta re he pehendu katu. (Tupā koty har tama'e kapitā ta ke a'eta.) A'eta pandu ame'ē ke pema'ema'e katu. Pehē re he a'eta usak usak katu ixo, aja rahā, pe hē pe juru jar katu ha ke pe hijar ym ta. Katu a'eta paraky my? Katu ym my? Ame'ē ke Tupā pe a'eta pandu ta me'ē te'e. A'ere he pe hē re he a'eta usak usak katu ixo. A'eta re he pehendu katu rahā, hury katu ha namō paraky ha ke a'eta ma'ema'e katu. A'eta re he pehendu ym rahā, pyaiha namō paraky ha ke a'eta ma'ema'e. Aja rahā, katu ym pe hē pe. A'ere he pehendu katu a'eta re he.

Tupā namō panduha

¹⁸ Jande re he har Tupā pe tapijar te'e we pepandu pandu katu pexo. Tupā pandu ame'ē ke aja te'eha jama'ema'e tar katu, a'ere he katu jaxoha aja jaxo. (Aja rahā, jande re he je'ē ha nixói ta, aja jakwa katu.) ¹⁹ Pe, ihē apandu katu te pe hē pe. Tupā namō ihē re he har pepandu

katu te we rī. “Pahar jande koty a'e ke emuwyr” aja pepandu Tupā pe.

Arapuharan usakiha aja Jesu riki jandema'e usakiha keruhū tī

²⁰⁻²¹ Arapuharan ta rehe amō usak usak katu ixo, aja Jesu tī. Jandema'e sawa'e te riki ixotyhar tama'e usakiha keruhū. A'e manō, pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. A'e manō, pe, huwy uhem, a'erehe Tupā pe a'e pandu: “Ihē amanō, a'erehe ngā ke amuhā katu ta” aja riki. Aja te'eha ta. Pehē py'a ke Tupā muhury katu. A'e putar, aja pexo. Mā peja ame'ēja pehē ke a'e mu'e katu. (Aja rahā, a'e putar ame'ē ke pema'ema'e katu ta.) Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe a'e ke jamuhury katu. Ame'ē ke mā peja jande ke a'e mu'e katu tī. (Aja rahā, a'e putar ame'ē ke pema'ema'e katu ta tī.) Mā peja Kirisutu rehe har japandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja riki. Mā peja aja te'eha japandu. Amen.

A'ejō panduha

²² Ihē mu ta! Kome'ē paper ke pehē pe ihē amupinim aī. Ta'yr mi ihē amupinim. Kome'ē myrandu namō pehē py'a ke ihē amātā tar katu. Pehendu katu ehe, aja ihē apandu katu te. Pehenduha pahar pemukanim ym. ²³ Kyndaha ngi Tīmo, jande mu riki uhem oho. Ame'ē ke pekwa, aja ihē aputar. Pahar se ihē rehe a'e uhyk uwyr rahā, ihē namō a'e oho ta tī. Pehē rehe ihē asak ta aho rahā, ihē namō a'e oho ta tī.

²⁴ Pehēma'e kapitā ta pe jandema'e katuha ke pepandu. Tupā kotyhar tama'e kapitā ta ke ame'ē ta. Upa Tupā kotyhar ta pe pepandu tī. Itar ywy pe amō jande mu ta ixo. Pehē pe katuha ke ame'ē ta mondo ixo tī.

²⁵ Mā peja johu pehē rehe Tupā ipy'a katu te hū.

Upa.

Tian mupinim me'ë ke

Tian kome'ë paper ke mupinim. Jerusarë ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë tama'e kapitã a'e tĩ. Amõ Jesu mu a'e tĩ.

Amõ amõ jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Ame'ë ta amõ amõ ok ta pe ixo. Amõ amõ ywy pe har ok ta pe ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper pinim ke Tian mondo.

Tupã kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja Tian pandu.

¹ Ihë Tian. Tupã rehe ihë aparaky axo. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe ihë aparaky axo tĩ. Myrandu katu ke ihë apandu pandu, ame'ë riki ihëma'e parakyha.

Pehë riki Tupã kotyhar ta ke. Jundéu awa ta ke pehë. Pehë riki kome'ë ywy keruhũ rupi pehãi peho ame'ë ta ke pehë. Upa pehë pe katuha ke ihë amondo axo.

Jurujar katuha rehe har

² Ihë mu ta! Pehë rehe upa pyraraha uhyk rahã, pehë rury katu pexo. ³ Pyraraha upa asa oho rahã, Tupã rehe pejurujar katu te we pexo. Aja rahã, amõ pyraraha uhyk rahã, pehë py'ahu te'e pehendu katu te ta tĩ. Aja pekwa katu. A'erehe pehë rury katu pexo. ⁴ Pesak katu te'e pehë juehe pexo. Pehë rehe pyraraha uhyk rahã, aja te'e Tupã rehe pejurujar katu pexo. Aja rahã, Tupã pandu ta: "Pehë katu. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja. Pe, Tupã putar, aja pexo katu ta.

⁵ Pehë ngi har ma'e ke amõ ukwa ym te rahã, Tupã pe a'e pandu pandu katu ta me'ë te'e. Aja rahã ukwa katuha ke Tupã muwyr ta ipe. Ame'ë ke a'e me'ë ta. Me'ë katu ame'ë ke a'e. "Mã! Pandu hũ. Ihë ame'ë ym ta. Eho" aja a'e

pandu ym te. A'e me'ë katu ta ngã pe. ⁶⁻⁸ Ma'e ke Tupã namõ pepandu pandu rahã, ame'ë ke pehë pe a'e muwyr ta, aja pejurujar katu te pexo. "Muwyr ta nahã my?" aja ym pekwa pexo. Aja pekwa pexo rahã, y ramũi pe har y kotok keruhũ aja saka ta. Ame'ë ke amõ koty koty ywytu peju peju raho. Aja: "Muwyr ta nahã my?" "Anĩ, muwyr ym ta nahã my?" aja amõ koty koty pejurujariha ke. Katu ym aja. Aja ta amõ ixo rahã, jandema'e sawa'e te ngi pyhyk ym ta ma'e ke. Ukwa ym ma'e.

Mã peja hury katu ixo rĩ

⁹ "Mã nde erekwa ym te ame'ë ke nde" aja nde rehe har kome'ë ywy keruhũ pe har ta ukwaha naĩ. Aja rahã, jumupyai ym. Mã peja hury katu a'e ixo. Tupã riki ma'e ukwa katu te ame'ë ke a'e, aja ukwa ta, a'erehe mã peja hury katu ixo. ¹⁰ Amõ imu ima'ehũ namõ ixo rahã, hury katu ixo tĩ. Ame'ë ma'e ke amõ mukanim ingi rahã, mã peja a'e hury katu ixo rĩ. Ima'ehũ ame'ë ta kupi'i'a aja saka. Yman rahã ixo ym ta. Kupi'i'a manõ ta. Aja amõ ta aja ima'ehũ ame'ë ta manõ ta tĩ. ¹¹ Warahy opok rahã, kupi'i ke warahy hakuha jukwa. I'a ke upa kukú. I'a katuha upa manõ. Aja ta ima'ehũ ame'ë ta ke tĩ. Ima'e ixoha rehe har jõ a'e ukwa ukwa ixo rahã, a'e kanim ta tĩ. Kupi'i'a aja kanim ta tĩ. Manõ ta tĩ.

Pyraraha rehe har

¹² Pyraraha amõ imu rehe uhyk rahã, katu aja ixo we rĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym we. Aja rahã, hury katu a'e. Pyraraha upa, pe, a'e jurujar katu ehe rĩ. Aja rahã, uhãha ke Tupã me'ë ta ipe. Inamõ aja te'e ta ixo. Ame'ë ke upa ipy'a katu ehe ame'ë ta pe Tupã me'ë ta tĩ. "Ihë rehe ipy'a katu ame'ë ta pe uhãha ihë ame'ë ta" aja Tupã pandu katu. ¹³ Pyraraha uhyk ehe rahã, ma'e ka'u te'eha ke

ma'e. Aja rahã: "Ma'e pyraraha Tupã muwyr ihê pe. A'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihê ama'e." Aja mã peja epandu ym. Anĩ. Marã ka ym ma'e ka'u te'eha ke Tupã ma'eha. "Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e" aja jurujar katu ehe ame'ẽ ta pe a'e pandu ym te. A'erehe: "Tupã riki pyraraha muwyr ihê pe, a'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihê ama'e" aja mã peja epandu ym te.

¹⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, kuja ta. Ma'e ka'u te'eha ke a'e putar katu. Ame'ẽ riki a'e ke muka'u te'e. Ame'ẽ rape rupi oho, ame'ẽja saka. Pe, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. ¹⁵ Pe, ame'ẽ ka'u te'eha ke a'e putar. Ame'ẽ ke ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. (Ipy'a ngi uhem, ame'ẽja saka.) Pe, a'e ma'e rahã, manõ ta. Ame'ẽ riki mupyraraha renda pe oho ta, aja riki.

¹⁶ Ihê mu ta! Pehê rehe ihê py'a katu. Pehendu katurahã! (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu.) Mã peja ame'ẽ ke muka'u te'e ym pehê! ¹⁷ Upa ma'e katu ame'ẽ ke japyhyk, ame'ẽ riki ywa ngi tur. Upa katu te ma'e ke aja tĩ. Upa katu te ame'ẽ ke Tupã muwyr. Upa ywa rehe ma'e hendy, ame'ẽ ta ke a'e mujã. Warahy hendy rahã, rysãha pehĩ. Jahy hendy rahã, pytuniha pehĩ tĩ. Tupã aja ym. Pytuniha nixói te, aja saka. Rysãha nixói te, aja tĩ. (A'erehe a'e me'ẽ me'ẽ ame'ẽ ke aja te'eha katu te ame'ẽ ke.) ¹⁸ A'e putar katu, a'erehe ta'yr ta aja jande ke a'e mu'am. Je'ẽha jetehar te rupi a'e mu'am. Aja rahã, jande riki jepy te ame'ẽ ta ke, ame'ẽja saka. A'engi amõ Tupã ra'yr ta aja ta tĩ. Ta'yr ta aja mu'am ta tĩ.

Ma'e katu ame'ẽ ke mujekwa ame'ẽ ta rehe jahendu katu ta me'ẽ te'e

¹⁹ Ihê mu ta! Pehê rehe ihê apy'a katu ame'ẽ ta ke pehê! Kuja pekwa pekwa pexo! "Mã! Ma'e peka'u

te'eha pema'eha ke pehijar" aja pehê pe amõ ta pandu rahã, pahar pehendu katu a'eta rehe. Pahar ym je'ẽha pemujuwyr a'eta pe. Pahar pehê py'a pemahy ym tĩ. ²⁰ Awa ta katu aja Tupã putar. Amõ parahy rahã, katu aja ym ta. A'erehe pahar pehê py'a pemahy ym. ²¹ Upa ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar. Pexo ai te'e ame'ẽ ke aja tĩ. Pehijar tĩ. Tupã rehe pehendu katu. Ima'e je'ẽha ke pehê py'a pe a'e mupyta. Ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Ame'ẽ ke rehe pejurujar katu rahã, pehê ke a'e muhã katu ta.

²² Ima'e je'ẽha rehe pehendu katu. Pehendu jõ rahã, pehê ke Tupã muhã katu ta, aja pekwaha naĩ. Mã peja peka'u te'e ym pexo. Kuja katu te. A'e je'ẽha mujekwa, aja pema'ema'e katu ta me'ẽ te'e. ²³ Je'ẽha rehe amõ hendu. Pe, mujekwa aja a'e ma'ema'e ym rahã, kuja ta a'e. Waruwa pe i'ã ke a'e usak. Aja te'e ixo. ²⁴ I'ã rehe a'e usak te'e. Pe, oho ingi. Pahar harái. Ma'e ym ma'e ke. Myja i'ã ixoha my, ame'ẽ ke pahar harái. Ma'e ym ma'e ke. ²⁵ Ima'e je'ẽha katu te ame'ẽ ke rehe amõ usak usak katu. Ame'ẽ rehe hendu katu rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym. Aja je'ẽha rehe a'e hendu katu tĩ. A'e hendu te'e ehe, pe, pahar harái. Anĩ. Aja ym. Je'ẽha mujekwa aja a'e ma'ema'e katu tĩ. Aja rahã, upa a'e ma'ema'e ame'ẽ ke rehe Tupã muhury katu.

²⁶ Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu, aja a'e ukwa. Aja rahã, je'ẽha ke mutambyk rahã, katu tiki. Je'ẽha ke mutambyk ym rahã, Tupã rehe ipy'a moĩ moĩha ke te'e aja. Jumuka'u te'e a'e juehe. ²⁷ Kuja Tupã, jande pái keruhũ putar katu tĩ. Ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu te ehe. Ame'ẽ riki jetehar te ke. Aja rahã, kuja katu ipe. Ipái ym te ame'ẽ ta pyrara ixo. Imãĩ nixói te tĩ. Ame'ẽ ta pe ma'e ke me'ẽ me'ẽ rahã, ame'ẽ riki Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ

katu, ame'ēja saka. Ixawa'e ym ame'ë ta pyrara ixo tĩ. Ame'ë ta pe ma'e ke me'ë me'ë rahã, ame'ë riki Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu tĩ, ame'ēja saka tĩ. Tupã rehe hendu ym ame'ë ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ë ta aja ym rahã, katu tiki tĩ.

2

Amõ ta rehe juja katu te usak rahã, katu tiki

¹ Ihẽ mu ta! Jesu Kirisutu, jan-dema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. A'e riki Tupãma'e weraha pe ixo ame'ë ke a'e. Pejurujar katu ehe, a'erehe amõ ta rehe pesak rahã, pesak aja pema'e katu. "Kome'ë sawa'e amõ ta 'ar koty te we katuha." "Peme'ë anĩ" aja ym pekwa pekwa pexo. "Kome'ë sawa'e amõ ta wyr koty te we katuha." "Peme'ë anĩ" aja ym pekwa pekwa pexo tĩ. (Juja katu te pesak a'eta rehe.) Aja rahã, katu tiki. ² Pesarahã! Pehẽma'e jy'ariha renda pe ima'ehũ ame'ë ke ixo uwyr. Itatawa ke te'e ipo rehe har mujã ame'ë ke namõ ixo. Heta ipo rehe har namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer ame'ë ke namõ ixo. Amõ sawa'e ima'e ym te ame'ë ke ixo uwyr tĩ. Ima'e jaxer ai ame'ë ke namõ ixo uwyr. ³ Pe, ima'e mundeha katukwer namõ ixo ame'ë pe pepandu:

—Se ewapyk. Se katu te — aja ipe. (Aja rahã, ame'ë sawa'e katu, aja pekwhaha.)

Amõ sawa'e pe anĩ. Ima'e ym te ame'ë pe pepandu:

—Anĩ, sa'e! Epu'am! Paite we ewapyk eho — aja ipe. (Aja rahã, ame'ë sawa'e katu ym, aja pekwhaha.)

⁴ Aja rahã, amõ koty koty sawa'e ta rehe pesak. Katu ym aja. Katu ym pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. A'erehe amõ riki katu. Amõ katu ym. Aja pekwa pekwa pexo.

Katu ym aja. (A'erehe juja katu te amõ ta rehe pesak rahã, katu tiki.)

⁵ Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ame'ë ta ke pehẽ! Pesarahã! Kome'ë ywy keruhũ pe ima'e ym te ame'ë ta ixo. Amõ amõ rehe Tupã katu usak. Pe, a'eta riki jurujar katu ehe. Ame'ë ta riki hury katu. Mãte hũ ima'e ke aja saka ame'ë. Pe, Tupã pandu: "Ihẽma'e ta ke pehẽ. Ihẽ renda pe peho katu ta" aja ima'e ym te ame'ë ta pe pandu. Ame'ë ke ipy'a katu ehe ame'ë ta pe Tupã pandu katu tĩ:

—Ihẽ renda pe peho ta — aja ipy'a katu ehe ame'ë ta pe Tupã pandu katu tĩ.

⁶ Ima'e ym te ame'ë ta rehe Tupã katu usak. Pehẽ anĩ. Ima'e ym te ame'ë ta ke pemuhuxĩ riki. Katu ym aja. Pesarahã! Ima'ehũ ame'ë ta riki pehẽ ke mupyrara riki. A'eta riki pehẽ ke kapitã ruwa koty hykýi raho. ⁷ A'eta riki her katu te ame'ë rehe juru ai. "Jesu kotyhar ta" ame'ë her rehe juru ai. "Jesu kotyhar ta" aja pehẽ pe Tupã pandu. Pehẽ rehe ame'ë her a'e moĩ, ame'ēja saka.

⁸ Je'ëha ke kapitã keruhũ mondo, ame'ë rehe pehendu katu rahã, katu tiki. Ame'ë je'ëha Tupã je'ëha rehe ihĩ. Kuja: "Nde juehe nde erepy'a katu. Aja mã peja nde namõ ixo ame'ë ta rehe epy'a katu tĩ." ⁹ Pe, amõ ta rehe pesak. Pe, amõ amõ pehẽ 'ar koty te we katuha aja pekwa pekwa pexo rahã, ma'e katu ym ame'ë ke pema'e. Soroka pe jõ pesak, ame'ēja saka. Katu ym aja. Aja rahã: "Pehẽ katu ym. Tupã je'ëha rehe pehendu ym" aja pehẽ rehe har ame'ë je'ëha mujekwa. ¹⁰ Tupã je'ëha rehe amõ hendu. (Heta pehĩ.) Pe, peteĩ je'ëha rehe hendu ym rahã, upa katu te je'ëha rehe hendu ym tĩ. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja tĩ. ¹¹ Pesarahã! Juja

katu te Tupã je'êha ke. Kuja tĩ. Tupã pandu:

“Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ” aja pandu. (Ame'ê rehe pehendu katu ta me'ê te'e.)

Amõ we tĩ:

“Amõ ta ke ejukwa ym” aja Tupã pandu tĩ.

(Ame'ê rehe pehendu katu ta me'ê te'e tĩ. Upa katu te je'êha rehe pehendu katu ta me'ê te'e. Upa juja katu te.) Amõ kũjã rehe nde ereka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe nde ereka'u te'e ym tĩ. Anĩ. Te'e amõ ke nde erejukwa rahã, je'êha rehe nde erehendu ym. Ma'e jaxer ame'ê ke nde erema'e. (Amõ kũjã rehe nde ereka'u te'e tĩ, ame'êja saka tĩ. Amõ sawa'e rehe nde ereka'u te'e tĩ, ame'êja saka tĩ.) A'erehe upa katu te Tupã je'êha rehe nde erehendu ym tĩ. ¹² Kirisutu je'êha rehe amõ jurujar katu rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi a'e uhem katu, ame'êja saka. (A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar.) Kirisutu je'êha rupi amõ ta ke Tupã mupyrara ta. Pehê rehe har ukwa ta tĩ. Katu my? Katu ym my? A'erehe je'êha ke pemutambyk, aja pexo katu. Pexoha aja tĩ. Pemukatu tĩ. ¹³ Aja ym rahã, pehê rehe Tupã pyrara ym usak ta tĩ. Amõ ta rehe amõ pyrara usak rahã, kyje ym ta a'e. Tupã mupyraraha ngi kyje ym ta. Tupã pyrara usak ta ehe tĩ, a'erehe kyje ym ta.

Jetehar Jesu rehe jurujar katu rahã, katu ame'ê ke ma'ema'e ta

¹⁴ Ihê mu ta! Pesarahã! Amõ pandu:

—Tupã rehe ihê ajurujar katu — aja a'e.

Pe, Tupã putar aja a'e ma'ema'e ym rahã, katu ym. Aja jurujar katu rahã, a'e ke Tupã muhã ym ta. ¹⁵ Kuja saka ame'ê. Ko amõ imu ta

ixo my. Hendyr amõ ta ixo nahã my. A'etama'e mundeha ke nixói. A'eta mi'u nixói te tĩ. ¹⁶ Pe, a'eta pe ma'e ke peme'ê ym te rahã, kuja katu ym pepandu:

—Mã peja pehê rehe Tupã usak katu. Mã peja nema'e mundeha Tupã muwyr katu. Mã peja pehê mi'u ke Tupã muwyr katu — aja pepandu.

Anĩ. Peme'ê ym te rahã, ame'ê panduha katu ym. Me'ê ym te ma'e ke, a'erehe katu ym. ¹⁷ Aja amõ jurujar katuha tĩ. Tupã rehe amõ jurujar katu jō. Pe, katu ame'ê ke ma'ema'e ym rahã, jurujar katuha riki katu ym. Te'e aja saka.

¹⁸ Pe, amõ pandu ta my:

—Tupã rehe nde erejurujar katu. Ame'ê jō katu. Ihê anĩ. Ma'e katu ame'ê ke ihê ama'ema'e katu. Ame'ê jō katu tĩ — aja a'e pandu.

Aja rahã, ihê apandu ta ipe:

—Anĩ. Tupã rehe ihê ajurujar katu. A'erehe ma'e katu ame'ê ke ihê ama'ema'e katu tĩ. Aja ihê ajurujar katuha ke ihê amujekwa ta. Myja nde erejurujar katuha ke nde eremujekwa ta my? Nde erema'eha katu ym rahã, marã ka ym nde eremujekwaha — aja apandu ta. (Ihê Tian.)

¹⁹ Peteïhar jō Tupã, aja nde erekwa erexo. A'erehe nde ke Tupã muhã katu ta, aja nde erekwaha naĩ. Anĩ. Esarahã! Aja ãjã ta ukwa katu tĩ. “Peteïhar jō Tupã” aja ukwa katu tĩ. A'erehe a'eta kyje hũ ingi. Ryrýi riki tĩ. (Anĩ. Ame'ê ta ke Tupã muhã ym te.) ²⁰ Mã! Nde ereka'u te'e nde ke! Mã'e ke nde erekwa tar katu my? Esarahã! Tupã rehe amõ jurujar katu. Pe, a'e ma'ema'eha katu ym rahã, a'e jurujar katuha riki katu ym tĩ.

²¹ Esarahã! Amujekwa ta. Yman te Amarã ixo. Jande ramüi ke a'e. Myja katu te a'e my, aja Tupã ukwa. Kuja. A'e ma'eha namõ Amarã mujekwa. Ita matyr, ame'ê 'ar pe

ta'yr ke a'e mou rahā, Tupā pandu ame'ē ke rehe hendu katu, aja mujekwa Tupā pe. (Ta'yr rer Isak.)²² Pesarahā! Tupā rehe a'e jurujar katu, a'erehe a'e ma'eha katu tī. Mokōi pehī. Jurujar katuha pehī. Amarā ma'eha pehī tī. A'e ma'eha katu ame'ē ke mujekwa katu. Kuja. Jete har te ke Tupā rehe a'e jurujar katu, aja mujekwa katu ipe. ²³ Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē panduha aja uhyk katu. Kuja:

“Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu.

A'erehe Tupā pandu: ‘A'e katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe' aja Amarā rehe har.” Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

Pe, Amarā pe Tupā pandu:

—Ihē rehe katu ame'ē ke nde — aja ipe.

²⁴ Pesarahā! Pekwa katu apo! Amō katu ame'ē ke ma'ema'e, a'erehe Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki. Jurujar katu ehe rahā jō, aja ym Tupā pandu.

²⁵ Aja Hambe a'e tī. Kūjā ka'u te'e ame'ē ke a'e. Ima'e ma'eha katu, a'erehe Tupā pandu:

—A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe — aja.

Kuja Hambe katu ame'ē ke ma'e. Jundéu awa tama'e je'ēha rahoha ta uhyk ehe rahā, hok pe a'eta ke kūjā muxe katu. (Pe, mukanim. A'erehe ame'ē ta ke Hambe rekoha pe har ta pyhyk ym.) Pe, a'eta oho rahā, amō awa rape rupi mujywyr mondo. ²⁶ Amō we ihē amujekwa ta. Awaā awa rehe ihī ym rahā, awa ke manō te'e. Aja Tupā rehe amō jurujar katu tipe. Pe, ma'eha katu ym rahā, manō te'e, ame'ēja saka. Jurujar katuha riki te'e aja saka.

3

Amō pandu ame'ē rehe har

¹ Ihē mu ta! Tupā je'ēha ke pehē johu pemu'e tar katu. Pehē johu mu'eha ta aja ym rahā, katu tiki. Ma'erehe my? Kuja. Jande jamu'e, aja jama'ema'e my. Jama'ema'e ym rahā, jande ke Tupā mupyrara ta. Mu'e ym ame'ē ta 'ar koty te we jande ke mupyrara ta. Aja pekwa katu. A'erehe pehē johu pemu'e ym rahā, katu tiki. ² Jande jamu'e rahā, upa jande jajawy we. Ame'ē riki ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke. Amō pandu rahā, jawy ym te rahā, katu te ame'ē ke a'e. Juehe har a'e ukwa katu. ³ Pesarahā! Amujekwa ta. Tupaham pe kahwa āpūi ke jande japukwar. Ta'yr mi tupaham. Ame'ē pe amō amō koty jaraho. Aja jande rehe jamuhendu katu. Pe, jande jaho tar katu, ame'ē rupi jande ke raho.

⁴ Amō we amujekwa ta. Jarusu keruhū rehe har pekwa pekwa pexo tī. Tiha te hū ame'ē ke. Ywytu keruhū mujan katu tipe. Pe, ruwakiha ta'yr te mi ame'ē pe amō muruwak katu raho. Pe, oho tar katu, ame'ē rupi sawa'e muruwak raho. ⁵ Aja awa rembe tī. Jarusu keruhū ruwakiha ta'yr te mi, ame'ēja saka. Awa rembe ta'yr te mi tipe tī. Pe, ame'ē pe ma'e rehe har pandu pandu te hū.

Kupixa keruhū xirik hū oho oup, ame'ē ke rehe pekwa pekwa pexo tī. Tata ta'yr te mi ame'ē pe te'e amō upa katu te hapy indo. Upa katu te ukwái. Ame'ēja saka jande rembe tī. Ta'yr te mi. Ame'ē pe ma'e ke japandu pandu hū. ⁶ Amō pandu ame'ē ke tata aja saka. Amō juru pe hembe ihī. Ame'ē pe je'ēha ke mutambyk ym riki. Tata aja saka upa mujaxer. A'erehe ixoha ke upa mujaxer. Mupyraraha renda ngi tata uhem, ame'ēja saka. Ame'ē namō jande jaxoha ke upa mujaxer.

7 Pesarahā! Upa ka'a rupi ixo ame'ē ke amō muhymba. Yman upa ame'ē ta ke mujarō ym. Ka'a rupi wata ame'ē ke muhymba. Ma'ewyra ta ke aja tī. Muhymba tī. Ipusu pe te'e wata ame'ē ke aja tī. Muhymba tī. Y rupi ixo ame'ē ta aja tī. Muhymba tī. Mujarō ym tī. 8 Amō pandu ame'ē ke anī. Marā ka ym mujarō ym ha, aja saka. Upa je'ēha ngā mutambyk ym. Marā ka ym kanīha ingi. Henem ahyha aja saka. Ahyha jukwa ta me'ē te'e, ame'ēja saka. Aja riki amō pandu ame'ē ke tī. 9 Jande pái keruhū riki jandema'e sawa'e te. Japandu ipe:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja japandu ipe tipe.

Pe, jande anam ta rehe jande riki juru ai hū. Katu ym aja. Ija katu te awa ta ke Tupā mujā tī. Tupā aja mujā tī. A'erehe ame'ē ta rehe juru ai hū rahā, (Tupā rehe juru ai tī, aja tī.) Katu ym aja. 10 Je'ēha katu ame'ē ke amō pandu katu. A'e riki panduha katu ym ame'ē ke pandu tī. Katu ym aja. Ihē mu ta! Aja me'ē mā peja ym pepandu. 11 Pesarahā! Amō we amujekwa ta. Y te ke mundu ngi muhem. Marā ka ym y he'ē ame'ē ke muhemihā ingi tī. Mokōihar muhem ym ta. 12 Ihē mu ta! Pesarahā! Narāi'y ngi irimā uhem ym. Murukuja rymbo ngi narāi uhem ym tī. Y he'ē ame'ē ke mundu ngi muhem rahā, y te ke muhem ym tī. (Aja amō pandu me'ē ke tī. Katu ame'ē ke pandu rahā, mā peja katu ym ame'ē ke pandu ym tī.)

Ma'e ukwa katuha ke Tupā muwyr, ame'ē rehe har

13 (Pehē ngi har mu'eha ta ixo my?) Ame'ē ta ngi har ma'e ukwa katu ame'ē ke ixo my? Ixo rahā, ame'ē ke emujekwa katu amō ta pe. Ixoha katu rahā, ukwa katu ame'ē ke a'e, aja emujekwa katu. Ma'ema'eha katu rahā, ukwa katu ame'ē ke a'e, aja emujekwa tī.

“Katu ihē jupe” aja ym ha namō emujekwa tī. Ma'ema'e katuha namō aja tī. Ukwa katuha ke emujekwa tī. 14 Pe, amō rehe pejyty'ym rahā, pehē riki pekwa katu ame'ē ta ke aja ym pehē juehe har pekwa pekwa pexo. Amō rehe parahy rahā, aja tī. Pekwa katu ame'ē ta ke, aja ym pehē juehe har pekwa pekwa pexo tī. Pehē juehe har jō pekwa pekwa pexo rahā, aja tī. Pekwa katu ame'ē ta ke, aja ym pehē juehe har pekwa pekwa pexo tī. Pekwa katu ame'ē ke aja pexo rahā, katu pehē jupe, aja ym pexo. Pekwa katu ame'ē ta ke aja pexo rahā, jetehar te ke te'e aja ym pepandu tī. 15 Aja ukwaha ke ywa ngi uwyr ym. Tupā muwyr ym. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha aja riki. Ipy'a katu ym ame'ē ke ngi uhem. Ājā ta ukwa aja ame'ē. 16 Amō rehe amō jyty'ym rahā, amō ta namō je'ē je'ē hū a'eta jupe. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ta tī. Juehe har jō ukwa ukwa ixo rahā, aja tī. Je'ē je'ē hū a'eta jupe tī. Upa ma'e katu ym ame'ē ke ma'e ta tī.

17 Ywa ngi ma'e ukwa katuha uwyr rahā, ame'ē amō koty. Tupā muwyr ame'ē ke rahā, amō koty. Kuja py riki. Ma'e jaxer ame'ē ke ipy'a pe ukwa ukwa ym ixo. Ukwa katu, a'erehe amō namō jumai ym aja a'e ixo. Parahy ym a'e ixo. Hury katu a'e ixo tī. Amō namō juehe katu a'e ixo tī. Amō ta rehe pyrara hū usak tī. Katu ame'ē ke jō ma'ema'e hū tī. Ima'ehū ame'ē ta rehe jō ipy'a ym tī. Juja katu te ngā rehe usak katu riki. Mokōi ukwaha aja ym a'e ixo tī. 18 Aja ukwa katuha namō amō ixo rahā, jumaiha ke mukatu oho. Aja rahā, hury katu a'eta juehe ixo.

4

Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'eha riki katu aja pepandu ym

¹ Apo amō koty apandu ta. Pe-jumai mai pehē juehe pexo. Peje'ē je'ē hū pehē jupe pexo tī. My ngi uhem my? Pehē py'a ngi uhem, ame'ēja saka. A'ep upa ma'e peputar ame'ē ke pekwa pekwa pexo. ² Ma'e ke peputar hū tipe. Marā ka ym pepyhykiha. A'erehe amō ta ke pejukwa tar katu. Aja me'ē pepyhyk tar katu ma'e ke. Ma'e ke rehe katu pesak tipe. Marā ka ym pehēma'e wan ta. A'erehe amō ta namō pejumai mai. Peje'ē je'ē hū inamō tī. Aja pepyhyk ta tipe. Katu ym aja. Peputar ame'ē ke Tupā namō pepandu ym. A'erehe ame'ē ke nixói pehē pe. ³ Tupā namō pepandu rahā, pehē juehe har jō pekwa pekwa pexo. Kuja. Pejumu-huryha jō Tupā namō pepandu tipe. A'erehe muwyr ym pehē pe.

⁴ Pehē riki Tupā ke pehijar peho ame'ē ta aja saka! “Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'eha riki katu” aja pandu rahā, Tupā ruwajan ke a'e, aja pekwa katu. “Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'eha riki katu” aja pandu tar katu rahā, Tupā ruwajan wan ta a'e tī. Aja huwajan ta rahā, Tupā ke hijar ame'ē ta ke. Katu ym aja. ⁵ Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē riki jetehar te ke aja pekwa katu. Kuja ihī:

“Tā ke jande py'a rehe Tupā moī.
Tupā kotyhar ta ke jande aja
a'e putar katu te.

A'erehe Tupā ke jahijar rahā, jande rehe Tupā'ā jyty'ym a'e” aja panduha ihī.

⁶ Amō we tī. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī tī:

“ ‘Katu ame'ē ke ihē. Tupā ke aputar ym’ aja pandu ame'ē ke Tupā putar ym tī.

‘Katu ame'ē ke ihē’ aja ym ixo ame'ē ke rehe Tupā hury katu tī” aja panduha ihī.

Aja rahā, i'ar koty te we pehē rehe Tupā ipy'a katu.

“*Katu ame'ē ke jande*” aja ym pexo

⁷ Pehē rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe Tupā rehe pehendu katu. Satana rehe anī. (Ājā ramūi a'e.) Pehendu ym ehe. Aja rahā, a'e atu oho ta pehē ngi, ame'ēja saka. ⁸ Ka'u te'e me'ē ta! Pehē pe ihē apandu katu! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Pehē py'a pe mokōi pekwaaha namō pexo ame'ē ta! Pehē pe apandu katu tī! Mā peja pehē py'a ke Tupā juhyk katu. (Aja mokōi pekwaaha aja ym pexo.) Aja rahā, Tupā rake pehyk peho, ame'ēja saka pexo. Aja rahā, pehē rake a'e riki uhyk ta uwyr tī, ame'ēja saka tī. ⁹ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, pepyai pexo. Pejixi'u tī. Pepuka puka hū ame'ē ke pehijar tī. Pe, pejixi'u pexo. Pehē ruryha ke pehijar tī. Pe, pepyai pexo. (Aja Tupā koty pehē py'a pemuruwak tī, aja pemujekwa.) ¹⁰ “Katu ame'ē ke jande” aja ym pexo. Aja Tupā ruwa koty pexo katu, ame'ēja saka. Aja rahā: “Pehē katu” aja a'e pandu ta. (Pehē py'a upa juhyk rahā, aja me'ē pehē rehe har a'e pandu ta.)

Pehē mu rehe pehē juru ai ym

¹¹ Ihē mu ta! Pehē pe apandu katu! Ma'e jaxer ame'ē ke pepandu ym pehē jupe pexo. Imu rehe har ma'e jaxer ame'ē ke amō pandu rahā, Tupā je'ēha riki katu ym, aja a'e pandu. Tupā je'ēha riki jaxer aja a'e ukwa tī. (Ma'erehe my? “Amō rehe juru ai ym” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. A'erehe amō rehe juru ai rahā, Tupā je'ēha 'ar koty te we ukwa katu, aja ukwaha naī. A'erehe Tupā je'ēha jaxer aja ukwaha naī.) Tupā je'ēha riki jaxer aja nde erekwa rahā, je'ēha rehe nde erehendu ym apo 'y. Aja rahā Tupā je'ēha riki jaxer aja nde erekwa ame'ē ke nde. Katu ym aja. ¹² Myja awa ixo katu my, ame'ē je'ēha ke Tupā jō me'ē katu. A'e riki

awa ke mupyrara katu tī. A'e jō riki awa ke muhā katu tī. A'e jō riki awa ke mupyraraha renda pe mondo katu ta tī. Tupā aja nde tī, aja nde erekwaha nde jupe. Katu ym aja. A'erehe: “Ihē mu riki jaxer” aja epandu ym.

Tupā putar ame'ē ke ema'ema'e katu

¹³ Yman rahā pexo ame'ē ke rehe har pandu me'ē ta! Ko pehē pe ihē apandu ta apo 'y. Pepandu:

—Koī amō ok ta pe jaho ta. Koī har pewe nahā my? Ukwa ym awa. A'ep jahyk rahā, heta jahy jamukanim ta. Pe, jama'ema'e katu ta a'ep. Aja tamatarer hū japyhyk ta — aja pepandu.

¹⁴ Koī se pexo ta my? Ame'ē ke pekwa ym te. Pexoha riki ywy takāxīha ta'yr mi, ame'ēja saka. Takāxīha ta'yr mi ihī. Pe, pahar ywytu mukanim raho. Aja pexoha tī. Ko pexo. Pe, pahar pemanō ta my. ¹⁵ A'erehe kuja pepandu rahā, katu tiki:

—Jandema'e sawa'e te putar aja jaxoha katu ta. Pe, ma'e ke jama'ema'e katu ta my. Anī rahā, a'e putar rahā, amō koty jama'ema'e katu ta my — aja pepandu rahā, katu tiki.

¹⁶ “Jandema'e sawa'e te putar rahā” aja ym pepandu rahā, kuja pepanduha. “Jande katu te jande” aja pehē juehe har pekwaha pehē jupe. Katu ym aja. “Jande atu jama'ema'e katu ta” aja pepandu. Ame'ē katu ym tī. ¹⁷ (A'erehe pesak katu pexo!) Ukwa katu awa apo 'y. A'erehe myja ma'ema'e katu rahā, katu tiki. Ame'ē ke ukwa katu tipe. Pe, aja ma'ema'e ym rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ē ke a'e.

5

Ima'ehū ame'ē ta rehe har

¹ Ima'ehū ame'ē ta! Apo pehē pe ihē apandu ta! Pehendu kat-urahā! Pyraraha ke pehē rehe

uhyk ta. A'erehe pejixi'u hū pexo. Pehē peahem hū pexo tī. ² Awa mi'u pyta rahā, inem ta oho ipe. Ame'ēja saka pema'e tī. Kanim ta tī. Ima'e mundeha ke hyru pe mou rahā, tarawe upa u'u. Ame'ēja saka pehēma'e mundeha ke tī. Pehē pemou hū, ame'ē ke upa jaxer ta oho tī. ³ Tamatarer itatawa ke te'e mujā, ame'ē ke pematyr hū tī. Itatuwyr ke te'e mujā, ame'ē ke aja tī. Pematyr hū tī. Pete'e pemou hū. A'erehe ipuxi hū, ame'ēja saka. Jaxer riki. Ipuxi hū, a'erehe kuja mujekwa ngā pe. (Pekyty'ym aja mujekwa. Ima'e ym te ame'ē ta rehe pekyty'ym, aja pemujekwa. Katu ym aja.) Pematyr tar katu te hū. Ame'ē ke pehē ke mujaxer ta. Ipuxi aja pehē ke mujaxer ta tī. Pyrara hū pexo ta. 'Ar rehe angaha uhyk rahā, aja ta pehē.

⁴ Pehēma'e kupixa pe amō ta paraky ixo. Ame'ē ta pe pemuhepy ym riki. A'eta je'ē je'ē hū. Mā peja pehendurahā! Pehēma'e kupixa pe har ke amō ta matyr. Ame'ē ta pe pemuhepy ym, a'erehe a'eta je'ē hū tī. Ame'ē ke Tupā, jandema'e sawa'e te hendu. Pyrātā te hū ame'ē ke a'e. A'e riki kupixa jar ke mupyrara ta.

⁵ Kome'ē ywy pe pexo rahā, upa katu te ma'e ke namō pexo. Nixói ha aja ym pehē pe. Pehē ruryha namō jō pexo. U'u ta ame'ē wan tapi'iruhu ke ijar jukwa. Ixa te ame'ē ke jukwa. Aja pehē tī. Pehē ruryha namō jō pexo rahā, pehē ka peho pexo, ame'ēja saka. Arahā pehē ke Tupā mupyrara ta. Jukwa ta pehē ke, ame'ēja saka tī. ⁶ Ma'e jaxer ame'ē ke amō ma'ema'e ym. Pe, ehe har pepandu te'e. Ngāma'e kapitā pe pepandu: “Katu ym ame'ē ke” aja pepandu te'e. Pe, a'e ke ngā jukwa. Ame'ē ke pehē pe je'ēha mujwyr ym. Hendu te'e. Aja te'e jukwa. (Pe, ima'e ke pepyhyk peraho. Katu ym te aja.)

Jandema'e sawa'e te uwyriha rehe peharō katu pexo

⁷ Ihē mu ta! Pehē pe ihē apandu katu. (Ima'ehū ame'ē ta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta kŷ.) A'erehe a'e uwyriha rehe peharō katu pexo. Kupixa pe har tyarō, ame'ē ke kupixa jar harō hū ixo. Ma'eywa katu ame'ē ke rehe harō hū ixo. Upa ma'e ke jytym rahā, aman ke a'e harō ixo. Aman muhury ta ipe. Ame'ē ke harō hū ixo. ⁸ Aja pehē tī. Peharō katu pexo. Jandema'e sawa'e te uwyrtate. Ame'ē rehe peharō katu te pexo rī.

⁹ Ihē mu ta! Mā peja peje'ē je'ē ym pehē jupe pexo! Aja pexo rahā, pehē ke Tupā mupyrara ym ta. Mupyrara ame'ē ke kotete ixo, ame'ēja saka. Pahar a'e uwyrtata, aja a'e ixo. Mupyrara ta ngā ke a'e. ¹⁰ Ihē mu ta! Pehendu katurahā! Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Ymanihar je'ēha pandu ame'ē ta ke. A'eta rehe har pekwa pekwa pexo. A'eta ke amō mupyrara rahā, a'eta py'ahu te'e hendu. Tupā rehe jurujar katuha ke hijar ym. Ame'ē ta aja pehē tī. Pehē py'ahu te'e pehendu tī. ¹¹ A'eta py'ahu te'e hendu, aja Tupā pyrara usak a'eta rehe aja mujekwa a'eta pe. Ipy'a katu ehe tī, aja mujekwa ipe tī. A'erehe ame'ē ta hury katu ame'ē ta ke, aja japandu. Ymanihar Jo pyraraha rehe har pekwa katu. Ipy'ahu te'e hendu a'e tī. Tupā rehe jurujar katuha ke hijar ym a'e tī. Pe, upa rahā, pyrara Tupā usak ehe, aja mujekwa ipe. Ipy'a katu ehe tī, aja mujekwa ipe tī. A'erehe upa ma'e ke jandema'e sawa'e te me'ē me'ē ipe.

¹² Ihē mu ta! “Jande jama'e katu ta” aja pemanga katu rahā, ame'ē ke pema'ema'e katu. Amō we pepandu ym:

“Jete atu te ihē apandu aja Tupā ukwa tī” aja pepandu ym pehē.

(Aja pepandu rahā, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anī. Aja pepandu ym.)

“Ywa ke mujā ame'ē ke ukwa katu” aja pepandu ym tī.

(Aja pepandu rahā, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anī. Aja pepandu ym tī.)

“Kome'ē wy keruhū mujā ame'ē ke ukwa katu” aja pepandu ym tī.

(Aja pepandu rahā, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anī. Aja pepandu ym tī.)

Upa ma'e ke rehe har aja ym pepandu tī. “Anī” aja pepandu rahā, amō koty pema'ema'e ym. “Jete” aja pepandu rahā, amō koty pema'ema'e ym tī. Je'ēha pemutambyk rahā, pehē ke Tupā mupyrara ym ta.

Tupā namō pepandu pandu

¹³ Pehē ngi har amō pyrara ixo rahā, mā peja ame'ē rehe har Tupā namō a'e pandu pandu katu. Amō hury katu ixo my? Mā peja Tupā rehe har a'e jyngar katu.

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja jyngar jyngar.

¹⁴ Ahy ixo ame'ē ke pehī my? Tamūi ta ke a'e mujy'ar rahā, katu tiki. Jurujar katu ame'ē tama'e kapitā ta ke tamūi ta. Pe, ahy ixo ame'ē ke rehe har Tupā namō tamūi ta pandu pandu ta. Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ma'e ka rykwer ke a'eta kytyk ehe. Ipykā pyter pe kytyk. ¹⁵ Aja Tupā namō a'eta pandu pandu. Pe, Tupā mukatu ta, ame'ē rehe a'eta jurujar katu rahā, ahy ixo ame'ē ke manō ym ta. A'e ke Tupā mukatu ta. Ma'e ka'u te'eha ke ahy ixo ame'ē ke ma'ema'e. Ame'ē ke ipy'a ngi Tupā juhyk ta. Ipy'a jywyrtate ehe. ¹⁶ Tupā namō pepandu pandu rahā, ahy ixo ame'ē ke a'e mukatu

ta. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, ame'ẽ ke pepandu pandu katu pehẽ jupe. Pemukatu pehẽ juehe. Tupã namõ pepandu pandu katu pehẽ juehe har. Aja rahã, pehẽ ahy pexo rahã, pehẽ ke Tupã mukatu ta. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu. A'e riki Tupã namõ pandu pandu rahã, ame'ẽ panduha aja Tupã ma'e katu ta kÿ.

¹⁷ Jande aja Eri tĩ. Awa te'e a'e tĩ. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Tupã namõ a'e pandu hũ:

—Aman ke emungyr ym — aja ipe.

Pe, aman ukyr ym te riki. Heta hũ jahy kanim rahã, aman ukyr ym te. Kuja, kwaren ta i ndói (42) jahy hetaha kanim rahã, aman ukyr ym te. ¹⁸ Pe, Tupã namõ a'e pandu tĩ. “Aman emungyr” aja pandu. Pe, aman ukyr tĩ. Pe, upa ma'eywa hury tĩ. (A'erehe Eri aja pehẽ tĩ. Tupã namõ pepandu pandu tĩ.)

¹⁹ Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! Pehẽ ngi har amõ ixo. Tupã je'ẽha jetehar te rehe hendu ym. Anĩ. Hajar oho. Pe, hendu ym ame'ẽ pe amõ pandu: “Tupã koty nde py'a emuruwak tĩ” aja ipe. A'erehe, Tupã koty ipy'a ke muruwak tĩ. ²⁰ Aja rahã, manõha ngi jo'ok, ame'ẽja saka. Ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Mãte hũ ame'ẽ. Tupã ipy'a jywyr ehe. A'erehe manõha ngi jo'ok, ame'ẽja saka.

Upa.

Petu mupinim me'ē ke Peteñhar ke

Petu kome'ē paper ke mupinim. Jerusarē ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ē tama'e kapitā a'e tī.

Jesu rehe amō amō jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ē ta amō amō ok ta pe ixo. Amō awa tama'e ywy pe ame'ē ok ta ihī. Ame'ē ta pe kome'ē paper pinim ke mondo. Ame'ē ta pyrara hū ixo. Hok ngi ame'ē ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mujan mondo. A'erehe amō amō ywy rehe usak te'e aja ixo. A'erehe pyrara hū ixo.

Ame'ē ta py'a ke Petu mātā tar katu. “Pepyrara hū pexo rahā, Tupā rehe pehē py'a pemapyk katu te we rī. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar katu te we rī” aja Petu mu'e.

Pepyrara hū pexo tipe, anī, pehē rury katu te we pexo rī

¹ Ko pehē pe paper pinim ihē amondo axo. Ihē Petu. Jesu Kirisutu pandu ihē pe:

—Myrandu katu epandu eho — aja ihē pe. Ame'ē ihē.

Pehē riki Tupā kotyhar ta ke. A'erehe pehē rok ngi pehē ke amō ta mujan mondo. A'erehe amō amō ywy pe pehāi peho ame'ē ta ke pehē. A'erehe pō ywy pe har ta ke pehē. Amō ngara ywy pe har ta ke pehē tī. Amō kapando ywy pe har ta ke pehē tī. Amō asia ywy pe har ta ke pehē tī. Amō mbiti ywy pe har ta ke pehē tī. Upa pehē pe paper pinim ihē amondo axo.

² Tupā riki jande pái keruhū. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har pehē ke a'e jo'ok. “Ihēma'e ke pehē” aja a'e putar. Aja rahā I'ā pandu:

—A'eta riki nema'e ta ke — aja Tupā pe.

Aja rahā, Jesu Kirisutu rehe pehendu katu. Pe, huwy pe pehē py'a ke Tupā juhyk katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehē py'a ngi a'e juhyk.

Mā peja pehē rehe a'e ipy'a katu te hū. Mā peja pehē py'a ke a'e muhury katu te tī.

Tupā namō jande jaxo ta

³ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke Tupā. Mā peja japandu ipe:

—Ne jō riki katu te ame'ē ke — aja ipe.

Jande rehe a'e pyrara te hū usak, a'erehe jande pe ixoha pyahu ke a'e me'ē. Jesu Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem, a'erehe ame'ē ixoha pyahu ke jande pe a'e me'ē. A'erehe jande ruhāha angaha ke rehe jaharō katu jaxo. Aja jaxo katu apo 'y. ⁴ A'erehe ma'e ke japyhyk ta. Ame'ē ke rehe jaharō katu jaxo tī. Ixotyhar ta pe ma'e ke Tupā me'ē hū ta. Ame'ē rehe jaharō katu jaxo. Ywa pe ame'ē ke a'e moī katu rī. Pehēma'e a'e moī katu rī. A'ep ijuk ym te ta. Inem ym te ta tī. Kanim ym te ta tī. ⁵ Pehēma'e ke ame'ē. Tupā rehe pejurujar katu, a'erehe pyrātāha namō pehē rehe a'e usak usak katu. Pehē ruhāha angaha ke rehe peharō pexo rahā, pehē rehe a'e usak usak katu ixo. 'Ar rehe angaha uhyk rahā, pehē ruhāha ke a'e me'ē ta. 'Ar rehe angaha uhyk, ame'ē ke rehe jō a'e harō ixo. Uhyk rahā, a'e me'ē ta pehē pe.

⁶ Pehē ruhāha angaha uhyk ta kŷ, a'erehe pehē rury katu pexo. Pehē pepyai we rī. Pepyrara we pexo, a'erehe pepyai we rī. ⁷ Pehē pepyrara rahā, Tupā pandu: “Mā peja” aja. Aja rahā, kuja a'e ukwa katu ta. Pejurujar katu ehe, ame'ē riki jetehar te ke my? Ame'ē ke a'e manga ta. Ukwa ta tī. Itatawa aja tī. Tata pe amō moī. Aja katu te my? Ame'ē ke amō manga ta. Ukwa ta.

Aja Tupā rehe pejurujar katuha tī. A'e manga ta tī. Ame'ē riki itatawa 'ar koty te we katuha. A'erehe pejurujar katuha riki jetehtar te ke my, ame'ē ke Tupā ukwa ta me'ē te'e. Jetehtar rahā, pejurujar katu te ta. Aja rahā, Jesu Kirisutu jywyr rahā: “Pehē riki katu te me'ē ke” aja Tupā pandu ta. ⁸ Pehē pesak ym ehe rī. Pepy'a katu ehe pexo. Apo pesak ym ehe pexo rī. Pejurujar katu ehe. Pe, pehē rury katu te pehē. Marā ka ym pehē rury katuha rehe har amō panduha. Ywa pe har ta hury katuha aja pehē tī. ⁹ Pejurujar katu ehe, a'erehe ma'e ke Tupā me'ē pehē pe. Pehē ruhāha ke me'ē pehē pe. A'erehe pehē rury katu te pehē.

¹⁰ Ame'ē pehē ruhāha rehe har ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ukwa tar katu. Tupā je'ēha rehe a'eta usak usak hū tipe. Pe, pehē rehe Tupā usak katu ta, ame'ē rehe har yman a'eta pandu katu. Uhyk ym rahā we a'eta pandu katu. ¹¹ Myja rahā ame'ē uhyk ta my? Ame'ē ke a'eta ukwa tipe. Myja uhyk ta my? Ame'ē ke a'eta ukwa tipe tī. Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. A'e riki a'eta py'a rehe ihī katu. A'e riki ma'e ke mujekwa ngā pe.

Kuja mujekwa. Kirisutu ke amō ta mupyrara hū ta. Uhyk ym rahā we a'e mujekwa. Upa mupyrara rahā, katuha renda pe Kirisutu oho ta. Ame'ē ke Tupā'ā mujekwa tī. ¹² Jetehtar te ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu. Ame'ē ke pehendu apo 'y. Yman ame'ē jetehtar te ke a'eta pandu rahā, kuja ame'ē ta pe Tupā mujekwa. A'eta pandu ame'ē ke a'eta ixo rahā, uhyk ym we rī. Pehē pe ame'ē uhyk katu apo 'y. Ame'ē jetehtar te ke myrandu katu pandu ame'ē ta pandu pehē pe apo 'y. I'ā ke ywa ngi Tupā muwyr. Ima'e pyrātāha namō myrandu katu pandu ame'ē ta pandu katu. Ame'ē myrandu katu ke Tupā je'ēha rahoha ta ukwa

tar katu tipe.

Tupā aja katu te pexo tī

¹³ Peta kŷ, aja pexo. Aja rahā, Tupā rehe pehendu katu ta. Pehē pepyhyí ym aja pexo. Jesu Kirisutu jywyr rahā, ma'e ke pehē pe Tupā me'ē ta. Ame'ē rehe peharō katu te pexo. Pemukanim ym ame'ē ke. ¹⁴ Tupā rehe pehendu katu. Ehe har pekwa ym rahā, upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Aja yman pexo ai te'e aja ym pexo apo 'y. ¹⁵ Kuja katu. Ma'e ka'u te'eha ke nixói te Tupā pe. Aja pexo tī. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ta. A'e riki pehē pe pandu:

—Mā peja Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahā, ihēma'e wan ta — aja.

¹⁶ Tupā je'ēha rehe ima'e panduha ihī tī:

—Ihē riki katu te. Ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihē pe. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar — aja panduha ihī.

Aja rahā, Tupā aja pehē tī. Katu te pehē tī.

¹⁷ Tupā namō pepandu pandu rahā: “Papa, jande pái keruhū” aja pepandu ipe. Upa katu te awa ta rehe har a'e ukwa ta. Juja katu te aja a'e ukwa katu ta. Myja me'ē ngā ma'ema'e my? Ame'ē ke a'e ukwa ta. Katu te aja ma'ema'e rahā, ma'e ke Tupā me'ē hū ta ipe. Ta'yr mi amō ma'ema'e rahā, ta'yr mi Tupā me'ē ta ipe tī. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe pexo rahā, tapijar te'e we pehē py'a pemoī moī katu ehe, Tupā rehe. ¹⁸ Pehē ramūi ta ixoha ke pehē pe a'eta mujekwa. Jaxer ame'ē ke ame'ē. Ame'ē ngi pehē ke Tupā muruwak. Ame'ē ke rehe a'e muhepy, ame'ēja saka. Myja a'e muhepy, ame'ē ke pekwa katu. Muhepyha kanim ame'ē pe a'e muhepy ym. Itatawa riki muhepyha kanim te'e riki.

Itatuwyr aja tĩ. Kanim tĩ. Ame'ë ita aja ame'ë pe a'e muhepy ym riki.

¹⁹ Kuja a'e muhepy. Kirisutu manõ rahã, huwy ke uhem. Muhepy hũ ame'ëja saka ame'ë. Ame'ë pe pexoha muruwakiha ke rehe Kirisutu muhepy. Kirisutu riki arapuharan ra'yr aja saka. Arapuharan ra'yr jaxer ym te, ame'ë ke aja saka. Ipirer pinim ym te ame'ë ke aja saka tĩ. (Aja rahã, Kirisutu pe ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te. Katu te ame'ë ke a'e aja mujekwa.) ²⁰ Yman kome'ë ywy keruhũ nixói te rahã, Kirisutu pe Tupã pandu:

—Ngã ruhãha muhepyha ke rehe nde eremanõ ta — aja.

Pe, 'ar rehe angaha uhyk tate rahã, a'e ke Tupã mujesak ta ngã pe. Arahã, pehẽ ke a'e muhã katu te ta. ²¹ A'e uwyr, a'erehe Tupã rehe pejurujar katu. A'e ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, hake a'e wapyk tĩ. (Aja rahã: “Katu te ame'ë ke a'e” aja mujekwa.) A'erehe Tupã rehe pejurujar katu. Inamõ pexo ta, ame'ë ke rehe peharõ pexo.

²² Jetehar te ke rehe pehendu katu, a'erehe pehẽ py'a ke pejuhyk apo 'y, aja pexo katu 'y. A'erehe amõ jurujar katu, ame'ë ta rehe pepy'a katu tĩ. Jetehar rupi pepy'a katu a'eta rehe. Mã peja pepy'a katu te pehẽ juehe pexo. ²³ Tupã je'ëha riki aja te'e ta ixo. Uhãha ke pehẽ pe me'ë, ame'ëja saka ame'ë. Ame'ë ke rehe pejurujar katu, a'erehe pexoha pyahu ame'ë ke namõ pexo katu. Ta'yr ta riki pehẽ tĩ. Pehẽ pái uhã te hũ ame'ë ke a'e. Ame'ë ra'yr ta pehẽ. Manõ ym te ta a'e. ²⁴ Pehẽ anĩ. Kuja Tupã je'ëha rehe amõ mupinim:

“Upa awa ta kupi'i aja saka.

A'e katu te ha riki kupi'i'a aja saka.
Kupi'i manõ te'e a'e.

I'a aja tĩ. Ijuk tĩ. (Aja pahar awa ta manõ ta tĩ.)

²⁵ Tupã je'ëha anĩ. Jandema'e sawa'e te je'ëha aja te'e ta ixo” aja amõ mupinim.

Ame'ë je'ëha ke pehẽ pe amõ muwyr. Myrandu katu ke pehẽ pe pandu rahã, ame'ë ke muwyr.

2

Tupã kotyhar ta riki ok ke aja saka

¹ Apo upa peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. Te'e pepandu ym. Pehẽ mokõi pekwaha aja ym pexo. Amõ ta rehe pejyty'ÿ'ym. Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym. ² Ta'yn ta u'ar ramõ, ame'ëja pexo katu. A'eta kamby te'e juhéi. Aja mã peja Tupã je'ëha ke peputar katu tĩ. (Kamby juhéi, ame'ëja saka tĩ.) Aja rahã, pahar tiha oho. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu te ta. Aja rahã, Tupã putar aja pexo katu ta. ³ Jete. Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ: “Pehẽ rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu. Ame'ë ke pekwa katu” aja panduha ihĩ. (A'erehe upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym.)

⁴ Jandema'e sawa'e te koty pejur! (Uhã te hũ ame'ë ke a'e.) A'e riki ita aja saka. Ame'ë ita jaxer ke te'e, aja ngã ukwaha naĩ. Anĩ. “Katu te ame'ë ke a'e” aja Tupã pandu. “Ihẽ aputar ame'ë ke a'e” aja a'e pandu tĩ. ⁵ Pehẽ riki ita ta aja saka tĩ. Jande jaxoha pyahu aja jaxo tĩ. Pejur. Pehẽ ke te'e ok ke Tupã mujã ame'ëja saka. Ame'ë rehe I'ã ihĩ katu ta. A'ep Tupãma'e pa'i ta aja saka pema'ema'e ta. Pa'i ta katu te ame'ëja saka. Jesu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe ma'e ke Tupã pe peme'ë te'e. Ame'ë rehe Tupã hurry katu. Pehẽ pe Tupã'ã mujekwa ame'ë ke peme'ë te'e ipe. ⁶ Kuja Tupã je'ëha rehe amõ mupinim. Tupã pandu:

“Ita katu te ame'ë ke ihẽ ajo'ok.
Ame'ë ke Siã ok ta pe ita ok pyter ke aja amupu'am ta.

Amõ jurujar katu ehe rahã, a'e huxĩ ym te ta” aja Tupã pandu.

Aja amō mupinim. (Kirisutu riki ame'ē ita katu te ame'ēja saka. “Siā” aja pandu rahā: “Ywa pe har Jerusarē ok ta ke” aja mujekwa.)

⁷ Jetehar te. Pejuru jar katu ehe ame'ē ta ke pehē. A'erehe ame'ē ita riki katu te aja pekwa katu. Juru jar ym ehe ame'ē ta amō koty ukwaha. Kuja ta:

“Ita ok mujāha pandu: ‘Kome'ē ita jaxer. Japutar ym' aja riki. Anī. Ame'ē ke ita ok pyter ke amō mupu'am. Katu te ame'ē ita ke” aja amō mu'am. (Kirisutu riki ame'ē ita ame'ēja saka.)

⁸ Pe, kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Kome'ē ita rehe amō ta tukwa tukwa ta. Ita rehe amō ta tukwa, a'erehe u'ar ta” aja panduha ihī tī.

Tupā je'ēha rehe a'eta juru jar ym, a'erehe ita rehe a'eta tukwa tukwa aja saka. Aja Tupā putar. (Aja rahā, Kirisutu ke a'eta putar ym. Juru jar ym rahā, u'ar u'ar, aja saka. Aja rahā, mupyraraha renda pe oho ta, aja riki.)

⁹ Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har pehē pe Tupā pandu:

—Ihē koty pejur. Ihēma'e wan ta — aja.

Sawa'e tema'e pa'i ta ke pehē tī. Jesuma'e ke. Awa ta katu te ame'ē ta ke pehē tī. Ixotyhar ta ke pehē tī. Aja rahā, Tupā ma'ema'eha katu te ame'ē rehe har pepandu katu ta me'ē te'e. Pe, pytuniha aja me'ē pe pexo rahā, a'e pandu:

—Ihēma'e weraha pe pejur. Hendy hū. Katu te riki — aja pehē pe.

(Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ngi pehē ke a'e mutyryk. Ixoty mutyryk. Ixotyhar ta ke pehē apo 'y.) ¹⁰ Yman ixotyhar ta ke aja ym pehē. Apo Tupā kotyhar ta ke pehē 'y. Awa ta rehe Tupā pyrara usak, ame'ē ke

ymān pekwa ym. Apo pehē rehe a'e pyrara usak ame'ē ta ke pehē 'y.

Tupāma'e miasu ta riki pehē, a'erehe katu pexoha aja pexo

¹¹ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pehē riki kome'ē ywy keruhū pe har ta aja ym pehē. (Ywa pe har ta ke pehē, aja pexo.) A'erehe kome'ē ywy keruhū pe pesak te'e pexo ame'ē ta ke pehē. A'erehe pehē pe ihē apandu katu. Yman pexo ai te'e aja ym pexo apo 'y. Pexoha pyahu aja pexo apo 'y. Ame'ē mokōi pekwhaha namō pexo rahā, katu ym. ¹² Tupā rehe hendu ym ame'ē ta namō pexo rahā, mā peja pexo katu. Pe, pehē rehe har a'eta pandu my:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e hū — aja Tupā rehe hendu ym ame'ē ta pandu naī.

Aja pandu naī. Pe, katu pexoha, aja a'eta ukwa katu. A'erehe Tupā koty ipy'a ke a'eta muruwak rahā, a'eta pandu ta:

—Ne jō riki katu te ame'ē ke — aja Tupā pe a'eta pandu ta.

¹³ Kome'ē ywy pe kapitā keruhū ta ixo. Upa ame'ē ta rehe pehendu katu. Jandema'e sawa'e te aja pehē tī. Sehar kapitā keruhū rehe pehendu katu tī. A'e riki kome'ē ywy pe awa ta 'ar koty te we je'ēha te reko. ¹⁴ Kapitā ta rehe pehendu katu tī. A'eta ke sehar kapitā keruhū mu'am. Katu ym ma'ema'e, ame'ē ta ke a'eta mahy ta, aja rahā ma'e ym ta. A'erehe kapitā ta ke sehar kapitā keruhū mu'am. Pe, katu ame'ē ke ma'ema'e, ame'ē ta pe kapitā ta pandu tī:

—Pehē katu — aja pandu ta.

¹⁵ Kuja Tupā putar katu. Katu ame'ē ke pema'ema'e. Aja rahā, ka'u te'e ame'ē ta je'ēha ke pemukanim ta a'eta ngi. Ukwā ym ame'ē ta pandu. “Jesu kotyhar ta katu ym” aja naī. Anī. Katu pexoha rahā, ame'ē je'ēha ke pemukanim

ta a'eta ngi. ¹⁶ Pehē peputar, aja pexo katu. Anī. Kuja ym pepandu: —Japutar ame'ē ke jama'e katu. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta — aja ym pepandu.

Aja ym pexo. Tupāma'e miasu ta riki pehē. A'erehe pehendu katu ehe. Aja rahā, katu ame'ē ke pema'ema'e katu. ¹⁷ Upa awa ta rehe pehendu katu. Pehē mu ta rehe pehē pepy'a katu tī. A'eta riki Tupā rehe jurujar katu, a'erehe pehē mu ta riki. Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu tī. Hom ok ta pe har tama'e kapitā keruhū rehe pehendu katu tī. (Sesa a'e.)

Kirisutu ke amō ta mupyrara, ame'ēja pehē ke tī

¹⁸ Miasu ta! Pehē pe ihē apandu apo. Pehē jar rehe pehendu katu. Pehē peje'ē ym te ipe. Aja pehē jar katu ame'ē ta rehe pehē nixoi te. A'e riki hury katu ame'ē ke tī. Hātā je'ē ame'ē ta rehe aja tī. Pehē peje'ē ym te ipe tī. Pehendu katu ehe tī. ¹⁹ Katu te ame'ē ke pema'ema'e tipe. Pe, pehē jar pehē ke te'e pirok. Aja rahā, pehē py'ahu te'e pehendu. Aja Tupā putar, aja pekwaha namō pepyraraha ke pehē py'ahu te'e pehendu. A'erehe: “Pehē katu” aja Tupā pandu ta.

²⁰ Katu ym ame'ē ke pema'ema'e, a'erehe pehē ke pehē jar pirok. Ame'ē ke rehe pehē py'ahu te'e pehendu. Aja rahā: “Pehē riki katu” aja Tupā pandu ym ta. Pe, katu te ame'ē ke pema'ema'e tipe rahā, pehē ke pehē jar pirok. Ame'ē ke rehe pehē py'ahu te'e pehendu. Aja rahā: “Pehē katu” aja Tupā pandu ta.

²¹ Pehē ke Tupā muhā katu ame'ē ta ke pehē aja amō ta ukwa rahā, pehē ke A'eta mupyrara ta. Kirisutu aja pehē ke tī. Pehē ruhāha muhepyha ke rehe a'e manō rahā, a'e ke amō ta mupyrara hū. Aja rahā, a'e aja pehē ke tī. Mupyrara ta pehē ke tī. ²² Ma'e

ka'u te'eha ke Kirisutu ma'e ym te. Te'e a'e pandu ym te tī. Ingi te'e panduha hendu ym te awa. ²³ Amō ta je'ē hātā tā hū ipe rahā, aja hātā Kirisutu mujywyr ym a'eta pe. A'e ke amō ta mupyrara rahā: “Pehē ke Tupā mupyrara ta” aja ym mupyrara ame'ē ta pe a'e pandu tī. A'e ke amō ta mupyrara rahā, Tupā riki usak katu ta ehe, aja a'e ukwa katu. Ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e, ame'ē ta ke Tupā riki mupyrara ta, aja Kirisutu ukwa katu. A'e riki katu te ame'ē ke a'e. ²⁴ Jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. A'erehe myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu pyrara hū u'am. Aja rahā, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu ta. Pe, katu ame'ē ke jama'ema'e apo 'y. A'e nupāha rape rehe jande ke a'e mukatu.

²⁵ Arapuharan ta kanim oho ixo, aja saka pehē tī. Aja rahā, Tupā kotyhar ta aja ym pexo kwe. Apo arapuharan usakiha koty pejywyr peho, ame'ēja saka. Pehē rehe a'e usak usak katu ixo tī. A'e riki pehē ngi pehē ruwajan ke mujan mondo, ame'ēja saka tī. (A'erehe pehē rehe a'e riki usak usak katu ixo. Kirisutu riki arapuharan usakiha aja a'e.)

3

Ok wyr pe har ta rehe har

¹⁻² Ixawa'e katu ame'ē ta! Pehē pe ihē apandu ta apo 'y! Pehē sawa'e ta rehe pehendu katu. Ixawa'e ta ngi har amō ta Tupā je'ēha rehe hendu ym my? A'eta rehe pehendu katu rī. Aja rahā, katu pexoha rehe a'eta usak. Aja a'eta py'a ke pemuruwak ta. Aja rahā, Tupā rehe a'eta jurujar katu ta. Pepandu ym riki. Pe, a'eta jurujar katu ehe. Katu pexoha rehe a'eta usak. Katu te ame'ē ke. Tupā rehe pehē py'a ke pemoī moī katu, ame'ē ke a'eta ukwa ta. A'erehe pepandu ym ha

rupi Tupā rehe a'eta jurujar katu ta.

³ Pehē rehe ma'e katuha ke pemoi ym pehē juehe. Pehē'a pororok hū ame'ē namō pewata ym. Pu'yr ke heta hū ame'ē namō pewata ym tī. Pehēma'e mundeha katu te ame'ē ke namō jō pewata ym. Ame'ē ta riki pehē ke mukatukwer ym ta.

⁴ Kuja katu tiki. Pehē py'a katu, aja rahā, katuha ke pemoi, ame'ēja saka. Ipy'a ke pitu te'e rahā, katu te, aja Tupā ukwa. Ame'ē kūjā katuha ke jaxer ym ta. Hury katu rahā, katu te, aja Tupā ukwa tī. Ame'ē kūjā katuha ke jaxer ym ta tī.

⁵ Aja yman kūjā ta ixo tī. Aja ma'e katuha ke a'eta moī, ame'ēja saka. A'eta Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu ame'ē ta ke. Tupā pandu katu ame'ē ke rehe a'eta jurujar katu tī. Kuja riki a'eta katukweriha ke. Ixawa'e ta rehe aja te'eha a'eta hendu katu. ⁶ Aja Sar tī. Amarā rehe a'e hendu katu, ixawa'e rehe. Kuja a'e pandu ipe: "Ihēma'e kapitā ke nde" aja ixawa'e pe. Pehē sawa'e ngi pekyje ym rahā, katu pexoha rahā: "Sar membyr ta ke" aja pehē pe amō ta pandu ta tī. (A'rehe Sar aja pehē tī. Pehē sawa'e ta rehe pehendu katu tī.)

⁷ Hakehar katu ame'ē ta! Pehē pe ihē apandu tī! Pehē rakehar ta namō pexo rahā, pekwa katuha namō pexo katu. A'eta pyrātāha pehē wyr koty te we, aja pekwa katu ta me'ē te'e. A'rehe a'eta pe hātā ym peje'ē. Pehē aja a'eta pe uhāha ke Tupā me'ē ta tī. Hātā ym peje'ē pehē jupe. Aja rahā, Tupā namō pepandu pandu rahā, pehē rehe Tupā hendu katu ta. Pehē pepanduha ke mukanim ym te ta ma'e ke.

Katu ame'ē ke ma'e tipe, pe, a'e ke amō ta mupyrara

⁸ Ihē apandu, aja apandu ta tī. Pesarahā! Peteihar aja upa pekwa

pekwa pexo. Pyai ame'ē ta ke pe-teihar aja pemuhury peho. Jurujar katu ame'ē ta riki pehē mu aja. A'eta namō pehē pepy'a katu pehē juehe pexo. Pehē rury pehē juehe pexo tī. "Jande katu te ame'ē ta ke jande" aja ym pepandu pehē jupe tī. ⁹ Pehē pe jaxer ai ame'ē ke amō ta ma'ema'e rahā, ame'ēja pemujywyr ym a'eta pe tī. Pehē rehe amō ta juru ai rahā, ame'ēja a'eta pe pemujywyr ym tī. Kuja katu tiki. A'eta pe pepandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja juru ai ame'ē ta pe pepandu.

Aja pehē pe Tupā pandu katu tī. Pehē ke a'e muhā katu rahā, pehē pe a'e pandu katu:

—Pehē rehe ihē asak katu ta — aja pehē pe.

A'rehe aja juru ai ame'ē ta pe pepandu tī. ¹⁰ Aja juja katu te Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

"Yman rahā pete'e amō ixo tar katu rahā, mā peja amō ta rehe juru ai ym.

Mā peja te'e ma'e nde erepandu ame'ē ke emukanim nengi.

Hury katuha namō ixo tar katu rahā, mā peja amō ta rehe juru ai ym tī.

¹¹ Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar. Pe, katu ame'ē ke ema'ema'e.

Mā peja amō ta namō nde rury katu nde juehe nde erexo. Aja mā peja exo katu.

¹² Katu te ame'ē ta rehe har jandema'e sawa'e te ukwa katu. Inamō a'eta pandu pandu rahā, aja te'eha Tupā hendu katu a'eta rehe.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta rehe a'e parahy riki." Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

¹³ Katu te ame'ē ke pema'ema'e rahā, awa pehē ke mahy ta my? Mahy ym ta awa. ¹⁴ Anī. Katu te ame'ē ke pema'ema'e tipe. Pe, pehē ke amō ta mupyrara. Aja

rahā, mā pehē rury katu pexo. A'eta ngi pekyje ym. Pejumupyai ym tī. Tupā riki pandu ta: “Pehē katu” aja. ¹⁵ Kirisutu rehe pehē py'a pemoi moī katu. “Jandema'e sawa'e te” aja pehē py'a pe Kirisutu rehe har pekwa pekwa pexo. Tupā rehe pejuruar katu. Ame'ē rehe har pehē pe amō ta pandu rahā, pahar pemujekwa katu. Aja te'eha pehē. ¹⁶ Pehē pe pandu ame'ē ta pe pepandu rahā, wewe katu pepandu. Tupā rehe pehē pepy'a katu, ajaha namō a'eta pe pepandu. Katu ame'ē ke pema'ema'e ame'ē ke pekwa. Aja pexo rahā, pehē rehe amō ta juru ai. Pejumupyai ym ehe. Kirisutu kotyhar ta ke pehē, a'erehe katu ame'ē ke pema'ema'e. Ame'ē rehe amō ta juru ai rahā, ame'ē ta ke Tupā muhuxī ta. Te'e ame'ē ke pandu, a'erehe Tupā muhuxī ta. ¹⁷ Katu ym ame'ē ke pema'ema'e. Pe, pehē ke amō ta mupyrara. Aja katu ym ame'ē ke pema'ema'e rahā, katu ym tiki. Kuja katu. Katu ame'ē ke pema'ema'e tipe rahā, pehē ke amō ta mupyrara. Aja Tupā putar rahā, katu tiki.

¹⁸ Aja Kirisutu tī. Sawa'e katu te ame'ē ke a'e. Pe, a'e ke amō ta jukwa. Pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Aja rahā, uhā te hū ame'ē ke a'e. Ma'erehe manō my? Kuja. Upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ē muhepyha ke rehe Kirisutu manō. Peteihar a'e manō. Sawa'e katu te ame'ē ke manō. Aja rahā, sawa'e ta katu ym ame'ē ta manō ym ta me'ē te'e. Kirisutu manō, a'erehe Tupā koty pehē ke a'e muhyk raho, ame'ēja saka.

¹⁹ Kirisutu'ā pandu oho. Awa'ā ta pe pandu oho. Ame'ē awa'ā ta kyndaaha pe ixo, ame'ēja saka. ²⁰ A'eta riki Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ke. A'eta rehe Tupā harō hū ixo tipe. Ixoty a'eta py'a ke a'eta muruwak, ame'ē rehe Tupā harō hū

ixo tipe. Jarusu keruhū Noe mujā ixo rahā, a'e harō hū ixo tipe. Anī. Muruwak ym. Kuja jō katu uhem. Jarusu keruhū pe heta ym te awa ta ixo. Kuja jō, awa po wajar mahapyr hetaha. A'eta jō y ngi uhem. Y jukwa ym. ²¹ Noe ta y ngi uhem, ame'ēja saka, a'erehe ame'ē riki apo mujahuk ame'ēja saka tī. Awa ki'aha ke kutuk, a'erehe my? Anī. Awa py'a ke Tupā juhyk, a'erehe ame'ē pandu: “Ihē py'a juhyk aja ihē axo” aja. Pandu tī: “Tapijar te'e we nde rehe ihē apy'a katu” aja Tupā pe pandu. A'erehe ame'ē ke Tupā muhā katu. Manōha ngi Jesu Kirisutu kwera katu uhem. A'erehe pehē ke Tupā muhā katu. Pehē ke amō mujahuk, pe, y ngi pehem rahā, Kirisutu aja manōha ngi pekwera katu pehem tī, ame'ēja saka tī. A'erehe pehē ke Tupā muhā katu. ²² A'e riki ywa pe oho. Pe, Tupā rake a'e wapyk oho. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e, aja upa ngā ukwa katu.) Upa Tupā je'ēha rahoha tama'e kapitā keruhū a'e. Ywa pe kapitā ta ixo. Ame'ē tama'e kapitā keruhū ke Jesu tī.

4

Pexoha pyahu aja pexo apo y

¹ Kome'ē ywy keruhū pe Kirisutu ixo rahā, a'e ke amō ta mupyrara hū. Arahā ipy'ahu te'e hendu. Aja rahā, a'e aja pehē py'a pe pekwa pekwa pexo tī. Pehē ke amō ta mupyrara ta tī. Pehē py'ahu te'e pehendu tī. Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e, ame'ē ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e ke amō ta mupyrara hū. Apo a'e ke awa ta katu ym ame'ē ta mupyrara ym te ta tī. A'erehe a'e aja pekwa pekwa pexo tī. Pehē py'ahu te'e pehendu tī. ² Apo har kupe koty Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu. Kome'ē ywy pe pexo rahā, a'e putar ame'ē ke pema'ema'e katu. Ma'e

peka'u te'eha ke peputar ame'ë ke pema'ema'e ym pexo.

³ Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta putar katu. Yman ame'ë ta aja pema'ema'e hũ pexo tĩ. Kuja pexo. Peka'u te'e pexo. Kawĩ ngi peka'u hũ pexo tĩ. Amõ küjã ta rehe peka'u te'e tĩ. Amõ sawa'e ta rehe peka'u te'e tĩ. Awa mi'u matyriha ke jõ peputar tĩ. Katu ym aja. Amõ ta 'ar koty te we kawĩ ke pe'u tar katu. Aja rahã: "Jande janepyrãtã" aja pepandu. Katu ym aja. Ma'e'ã riki tupã aja amõ ta ukwa jupe. Ame'ë rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ tĩ. Katu ym te ame'ë. ⁴ Upa aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ixo rĩ. Ka'u te'e hũ ixo rĩ. Pe, a'eta aja pexo ym apo 'y. A'erehe a'eta jupandu:

—Mã! Ma'erehe my? — aja a'eta jupe.

Ukwa ym. A'erehe pehẽ rehe a'eta juru ai. ⁵ Pe, myja kome'ë ywy keruhũ pe a'eta ixo my, ame'ë ke Tupã pe a'eta mujekwa ta. Apo ixo ame'ë ta ke Tupã riki mupyrara ta. Manõ ame'ë ta ke a'e mukwera katu ta muhem, pe, a'eta ke mupyrara ta tĩ. Ame'ë rehe a'e harõ ixo. ⁶ Manõ ame'ë ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu pandu. Yman se pewe ixo rahã, myrandu katu ke amõ ta pandu pandu tipe a'eta pe. Pe, upa amõ ta aja a'eta manõ tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe amõ ta aja a'eta manõ tĩ. Ame'ë ta'ã pewe ixo rĩ. Tupã uhã te hũ ame'ë ke a'e. Aja ame'ë ta'ã tĩ. Uhã tĩ. (A'erehe ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta tĩ.)

Ma'e ke Tupã me'ë, ame'ë ke namõ pema'e katu

⁷ Kome'ë 'ar rehe angaha uhyk tate. Pahar peparahy ym pexo. Pekwa katuha namõ pexo katu. Aja rahã, Tupã namõ pepandu pandu katu ta. ⁸ Kuja rahã, i'ar koty te we katu te ha. Pepy'a katu te hũ pehẽ juehe pexo. Aja rahã, pehẽ pe

mãte hũ ma'e jaxer ame'ë ke amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ë ta rehe pehẽ py'a pemujywyr katu ta. ⁹ Pehẽ rok pe amõ ta ke pemupyta katu. Pehẽ rok wyr pe har ta je'ë je'ë ym ha namõ pemupyta katu. ¹⁰ Pehẽ pe pame katu te amõ amõ ma'e ke Tupã me'ë me'ë. A'e muwyr ame'ë ke pemuhãi katu. Pekyty'y ym amõ ta rehe. Aja amõ ta ke pemuhury katu. ¹¹ Ma'e ke amõ pandu pandu rahã, mã peja Tupã je'ëha ke pandu pandu. Jesu kotyhar ta namõ ma'e ke ma'ema'e rahã, pyrãtãha ke Tupã muwyr, ame'ë namõ mã peja ma'ema'e katu. Aja rahã, upa katu te katu ame'ë ke ma'ema'e katu. A'erehe Tupã pe pandu ta:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja.

Jesu Kirisutu kotyhar ta ke a'eta, a'erehe aja me'ë Tupã pe pandu ta. A'e riki katu te me'ë ke a'e. A'e riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e tĩ. Aja te'eha a'e. (Amen. Ame'ë riki: "A'e tỹ.")

Kirisutu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara

¹² Pehẽ riki ihẽ rehe katu ame'ë ta ke pehẽ! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ame'ë ta ke pehẽ tĩ! Pejuru-jar katuha ke amõ ta mukanim tar katu, a'erehe pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ. Mahy hũ tĩ. "Jande ke mupyrara ym ta awa" aja ym pekwa pekwa pexo. (Pehẽ pejuru-jar katuha ke jetehar te my. Ame'ë ke manga.) A'erehe pepyraraha ngi pemukahem ym. ¹³ Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ. Aja pehẽ ke tĩ. Mupyrara ta pehẽ ke tĩ. Aja rahã, pehẽ rury pexo. Aja rahã, Kirisutu pyrãtãha ke Tupã mujesak rahã, pehẽ rury katu te ta.

¹⁴ Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ rehe amõ ta juru ai. Anĩ. Pehẽ rury katu pexo rĩ. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ rehe amõ ta juru ai rahã, Tupã'ã riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu, aja pekwa. Tupã ngi a'e uwyr. Pehẽ

ke muhury katu uwyr. ¹⁵ Pepyrrara hũ pexo. Amõ ke pehẽ pejukwa, a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã, katu tiki. Amõma'e ke pemukanim, a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã, katu tiki. Ma'e jaxer ame'ẽ ke pema'e, a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã, katu tiki. Amõ ta ixoha ke pemujaxer a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã, katu tiki. ¹⁶ Kuja katu. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, pehẽ ruxĩ ym ingi. "Kirisutu kotyhar ta ke jande" aja pepandu. A'erehe Tupã pe pepandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke — aja.

¹⁷ Awa ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk oho apo 'y. Ixotyhar ta rehe har a'e ukwa py ta. Jande riki ixotyhar ta ke. Jande ke a'e mupyrara py ta. (Aja rahã, jaxoha ke jamukatu ta. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar ta.) Ixotyhar ta ke a'e mupyrara rahã, myrandu katu rehe jurujar ym ame'ẽ ta rehe mäte hũ pyraraha ke ihĩ ta. Myrandu katu ke Tupã muwyr, ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar ym, a'erehe mupyrara ta. ¹⁸ Tupã je'eha rehe kuja panduha ihĩ:

"Awa ta katu te ame'ẽ rehe pyraraha uhyk. A'engi ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta.

Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe myja ta my? Marã ka ym a'eta ke muhãha.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta rehe myja ta my tĩ? Marã ka ym a'eta ke muhãha tĩ."

¹⁹ A'erehe amõ ta pyrara hũ ixo. Tupã putar, a'erehe pyrara hũ ixo. Aja se ixo rahã, ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu rĩ. Aja Tupã rehe jurujar katuha ke mujekwa.

A'e riki kome'ẽ ywy keruhũ mujã ame'ẽ ke a'e. A'e pandu katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu tĩ. A'erehe a'eta jurujar katu ehe.

5

Tupã kotyhar ta rehe har

¹ Pehẽ namõ tamũi ta ixo. Jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã ta ke a'eta. A'eta pe ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ Petu. Ihẽ tamũi tĩ. Jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã ke ihẽ tĩ. Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ rahã, ihẽ asak te'e ehe. Yman rahã, a'e ke Tupã mujesak rahã, inamõ ihẽ axo ta tĩ. Ko tamũi ta pe ihẽ apandu. ² Arapuharan ta rehe usakiha ta usak usak katu ixo. Aja Tupã kotyhar ta rehe pehẽ tĩ. Ixotyhar ta ke pehẽ koty Tupã muwyr, ame'ẽja saka. "Jasak tar ym" aja ym pepandu. Anĩ. Tupã putar, aja ixotyhar ta rehe pesak pesak katu pexo. Pehẽ atu peputar katu, a'erehe a'eta rehe pesak pesak katu pexo. Tamatarer pepyhyk ta, a'erehe ame'ẽ parakyha ke pema'ema'e, aja ym pekwa pexo. Ixotyhar ta ke pemuhury tar katu, a'erehe pesak tar katu pexo, aja rahã, katu tiki. ³ Pehẽ koty Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ aja ym pexo. A'erehe a'eta pe hãtã ym pepandu pandu. Katu pexoha pemujekwa a'eta pe. Aja rahã, pehẽ aja a'eta tĩ. Katu a'eta ixoha tĩ. ⁴ Pe, usakiha keruhũ uwyr rahã, iãkã rehe har katu te ame'ẽ ke ame'ẽja saka pehẽ pe a'e me'ẽ ta. Ame'ẽ katu te ha kanim ym ta riki. (Kirisutu riki usakiha keruhũ a'e.)

⁵ Sawa'e wan ame'ẽ ta! Pehẽ pe ihẽ apandu. Tamũi ta rehe pehendu katu. "Katu te ame'ẽ ke jande" aja pehẽ pekwa pekwa ym pexo. Pe, pehẽ mu ta namõ pema'ema'e katu pehẽ juehe pexo. Jete. Kuja Tupã je'eha rehe panduhda ihĩ:

"Katu te ihẽ' aja ukwa jupe ame'ẽ ke Tupã putar ym.

Pe: ‘Katu te ihē’ aja ym ukwa ukwa ixo, ame’ē rehe a’e ipy’a katu.” Aja Tupā je’ēha rehe panduha ihī.

⁶ A’erehe: “Katu te jande” aja ym pekwa pekwa pexo. Aja Tupā rehe pehē py’a pemoī moī katu. A’e riki pyrātā te hū ame’ē ke a’e. Pe, a’e putar rahā, pehē rehe har a’e pandu ta:

—Pehē katu — aja.

⁷ Pehē pejumupyaiha ke upa katu te Tupā namō pepandu. Aja rahā, pehē rehe pyrara a’e usak katu ta. (Pehē ke muhury katu ta.)

⁸ Satana, pehē ruwajan, a’e riki jangwate ahem hū ame’ēja saka. (Ājā ramūi a’e.) U’u ta, ame’ē ke a’e kekar kekar ixo, ame’ēja saka ixo. (Aja rahā, pehē pejurujar katuha ke a’e mukanim tar katu.) A’erehe pepyhī ym, aja pexo katu. Pema’ā ma’ā katu pexo, aja pexo katu tī.

⁹ Pejan ym ingi. Pete’e ta pepu’am pe’am, aja pexo. (Aja rahā pejurujar katuha ke pehijar ym ta.) Pehē ke amō ta mupyrara hū. Pehē jō ym, aja pekwa. Aja upa amō Jesu kotyhar ta ke amō ta mupyrara hū tī. Kome’ē ywy keruhū rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame’ē ta ke amō ta mupyrara hū tī. Aja pekwa katu.

¹⁰ Pepyraraha upa rahā, pehē ke Tupā muhury katu ta. Mukatu ta. Pehē pe pyrātāha ke a’e muwyr ta tī. Aja rahā, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. A’e riki awa ta rehe ipy’a katu te hū ame’ē ke a’e. A’e riki pehē pe pandu:

—Kirisutu kotyhar ta ke pehē. A’erehe ihē renda pe ihē namō aja te’e ta pexo — aja pehē pe pandu.

¹¹ A’e riki pyrātā te hū ame’ē ke a’e. Aja te’e ta a’e ixo. Amen. Ame’ē: “A’e tī” aja.

Katuha ke Petu mondo

¹² Pehē pe paper pinim ta’yr mi ihē amondo axo. Ihē apandu ame’ē ke Sir mupinim a’e. Ihē mu ke a’e. (Jesu rehe a’e jurujar katu, a’erehe

ihē mu a’e.) A’e pandu ame’ē ke a’e ma’ema’e katu. Pehē py’a ke ihē amuhury tar katu. A’erehe kome’ē paper pinim ihē amondo axo. Tupā namō pexo ta kī. Ame’ē riki jetehar te ke. Pehē rehe Tupā ipy’a katu te hū. Ame’ē ke ihē apandu katu. Mā peja Tupā rehe pejurujar katuha ke pehijar ym.

¹³ Mambiro ok ta pe jurujar katu ame’ē ta ixo. Yman a’ep pe har ta pe Tupā pandu tī.

—Ihē rehe pejurujar katu. Ihēma’e wan ta pehē — aja ngā pe.

A’eta riki pehē pe katuha ke mondo ixo. Mak mondo ixo a’e tī. Ihē ra’yr aja a’e. ¹⁴ Pehē ruryha namō pehē po pepyhyk pyhyk katu pehē ngi.

Kirisutu kotyhar ta ke pehē. Mā peja upa pehē py’a ke Tupā muhury katu.

Upa.

Petu mupinim me'ẽ ke Mokõihar ke

Petu kome'ẽ paper ke mupinim. Mokõihar ke. A'e ke amõ ta jukwa ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe Jesu kotyhar ta ke a'e mu'e tar katu. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke a'e mondo.

Yman rahã, amõ ta uwyr ta. Ame'ẽ ta te'eha ke mu'e ta. Kirisutu ruwajan ta ke a'eta. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran ke a'eta tĩ. Aja Petu mujekwa katu. A'erehe Jesu kotyhar ta pe a'e pandu: "Tapijar te'e we Jesu Kirisutu rehe har pejumu'e katu te we pexo rĩ" aja Petu mupinim.

¹ Ihẽ Simã Petu. Jesu Kirisutu-ma'e miasu ke ihẽ. A'e pandu ihẽ pe:

—Myrandu katu epandu eho —
aja ihẽ pe.

Ame'ẽ apandu pandu ame'ẽ ke ihẽ.

Jesu Kirisutu riki katu te ame'ẽ ke a'e. Jande ke a'e muhã katu. Jandema'e Tupã a'e tĩ. A'e riki katu te ame'ẽ ke, a'erehe jande aja pejurujar katu ehe tĩ. Katu te me'ẽ ke ame'ẽ. Pejurujar katuha ke Tupã me'ẽ pehẽ pe, ame'ẽja saka.

Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Pehẽ riki pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ.

² Tupã rehe har pekwa katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe har aja tĩ. Pekwa katu tĩ. A'erehe mã peja amõ we pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja amõ amõ we pehẽ py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Pexoha katu aja pexo

³ Jande pe pyrãtãha ke Tupã muwyr. A'erehe upa jandema'e ke kohĩ. Ame'ẽ namõ Tupã aja katu te jande tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha

ke jahijar jaxo. Aja rahã, a'e aja jaxo katu tĩ. Ehe har jande jakwa katu, a'erehe katu te ame'ẽ ke jõ jama'ema'e katu jaxo tĩ. A'e riki jande pe pandu:

—Ihẽ axo ame'ẽ pe pexo ta tĩ. Wera hũ ame'ẽ pe pexo ta tĩ. Ihẽma'e katu te ha ke pekwa ta tĩ —
aja Tupã pandu.

⁴ Aja ame'ẽ jande pe a'e pandu katu. Katu te hũ ame'ẽ pandu katuha ke. "Ihẽ axo ame'ẽ pe pexo ta tĩ" aja jande pe Tupã pandu katu. Aja jakwa katuha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jahijar katu. Ma'e ka'u te'eha ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'e hũ. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Aja jama'ema'eha ke jahijar katu. Pe, Tupã riki katu te aja jaxo ta tĩ. ⁵ A'erehe mã peja amõ we pehẽma'e ke pematyr katu, aja pexo. Kuja. Tupã rehe pejurujar katu. A'engi amõ we Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e tĩ. Mã peja katu ame'ẽ ke pema'ema'e. A'engi amõ we tĩ. Mã peja Tupã rehe har pekwa katu te we pexo. ⁶ A'engi amõ we tĩ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu ame'ẽ ke mã peja pema'e ym pexo. A'engi amõ we tĩ. Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja pehẽ py'ahu te'e pehendu. A'engi amõ we tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te Tupã pe, aja mã peja pexo tĩ. (Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tĩ.) ⁷ A'engi amõ we tĩ. Mã peja pehẽ mu ta rehe pepy'a katu pexo. A'engi amõ we tĩ. Mã peja upa amõ ta rehe pepy'a katu tĩ. ⁸ Upa katu te aja rahã, pexoha katu ta. Upa katu te aja pema'ema'e katu te rahã, Jesu Kirisutu rehe har pekwa katu te we pexo rĩ. Aja rahã amõ we Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e ta tĩ. Ame'ẽ ke peputar katu te we pexo tĩ. Jandema'e sawa'e te a'e.

⁹ Upa aja ym rahã, kuja kotete ma'e usakiha, ame'ẽja saka. Eha

ym te ame'ēja saka. Aja rahā, marā ka ym amō we ehe har ukwa katuha. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ipy'a ngi Tupā juhyk. Ame'ē ke harái tī. (A'erehe upa apandu ramō ame'ē ta ke a'e ma'ema'e ym.)

¹⁰ Ihē mu ta! Apandu ramō, aja pexo. Amō we tī. Tupā pandu pehē pe:

—Ihē rehe pejurujar katu. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har pehē ke ihē kotyhar ta aja amuruwak — aja Tupā.

Ame'ē ke pekwa katu. Mā peja ame'ē ke pehē py'a pe pemupyta katu te hū. Aja rahā, pejurujar katuha ke pehijar ym te ta. ¹¹ Aja rahā, Tupā pandu ta:

—Pehē katu! Katuha renda pe pejur katu pengi. Jesu Kirisutu namō pexo katu ta. Aja te'e ta pexo kŷ — aja Tupā pehē pe.

Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jande ke a'e muhā katu.

¹² Ihē amupinim ramō ame'ē ke pehē pe aja te'eha ihē amujekwa ta. Aja rahā, peharái ym ta. Ihē amupinim ame'ē ke pekwa katu 'y. Jete har te ke pehē pe amō ta mu'e. Ame'ē ke pekwa katu te. Pehijar ym ta. Pehē pe ihē amujekwa we ta rī. ¹³ Ko te'e ihē axo rahā, ihē amupinim ramō, ame'ē ke pehē pe ihē amujekwa ta. Aja rahā, pekwa pekwa katu ta pexo. Aja rahā, katu tiki, aja ihē akwa. ¹⁴ Yman atu ym rahā, ihē amanō ta, aja ihē akwa. Ame'ē ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te mujekwa katu te ihē pe. ¹⁵ A'erehe upa ma'e ke ihē ama'ema'e katu ta. Ihē amupinim hū ta. Aja rahā, ihē amanō rahā, ihē raikwer koty aja te'e ta pekwa pekwa katu pexo tī. Ihē amupinim ame'ē ke pekwa pekwa katu ta pexo. Ihē nixóí rahā, peharái ym ta.

Kirisutu katuha ke Petu usak

¹⁶ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyr ta, aja jamujekwa pehē pe. Pyrātāha namō jywyr ta, aja jamujekwa. Aja jamujekwa rahā, jande atu jande py'a pe jakwa ame'ē ke japandu my? Anī. Aja ym. A'e katuha rehe jande reha pe te'e jasak. (A'erehe a'e jywyr ta tī, aja jakwa katu.) ¹⁷ Katu ehe har Tupā, jande pái keruhū pandu rahā, a'ep jaxo tī. Ywa pe har weraha muwyr ehe rahā, aja tī. A'ep jaxo tī. Arahā, ywa pe har weraha katu te ame'ē ngi je'ēha muwyr. Kuja pandu:

—Ko ihē ra'yr. Nde rehe ihē apy'a katu ame'ē ke nde. Ihē ke nde eremuhury katu — aja pandu.

¹⁸ Ywy'ā keruhū katu te ame'ē ke pe inamō jaxo rahā, ywa ngi ame'ē je'ēha uwyr ame'ē ke rehe jande atu jahendu. (Arahā ywa pe har Ta'yr katuha ke ipái mujesak jande pe.)

¹⁹ Pe, myrandu ke ymanihar Tupā je'ēha pandu, ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē riki jete har te ke aja jakwa katu te tī. Ame'ē rehe pehendu katu rahā, katu tiki. Myrandu ke a'eta pandu pandu. Ame'ē riki araparin aja saka. Pytuniha ke muwera katu, ame'ēja saka. Aja te'e xu'em oho. (Aja rahā, Tupā rehe har mujekwa we.) Pe, pytuniwe te jahy rata a'ejōhar wera katu. Pesak ehe. (Ame'ē riki Jesu Kirisutu, aja saka.) Pehē pe wera katu, ame'ēja saka. (Aja rahā, upa katu te juehe har Kirisutu mujekwa pehē pe.) ²⁰ Amō we tī. Kuja pekwa pekwa katu pexo. Tupā je'ēha rehe Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Ame'ē ke awa ke te'e mujekwa ym. Amō pandu ym rahā, marā ka ym mujekwaha. (Tupā'ā mujekwa ta me'ē te'e.) ²¹ Pesarahā! Myrandu ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu rahā, a'eta pandu tar katu. A'erehe a'eta pandu pandu. Anī. Aja ym. A'eta pe Tupā'ā mujekwa. Myrandu ke Tupā muwyr. Ame'ē ke a'eta

pandu pandu rahā, a'eta pe Tupā'ā mujekwa katu.

2

Mu'eharan ta rehe har (Jun 1.3-16)

¹ Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ixo rahā, amō ta ixo tī. A'eta Tupā je'ēha ke te'e pandu pandu. Apo aja pehē namō mu'eharan ta mu'e mu'e ta tī. Te'e a'eta mu'e ta. A'erehe amō koty koty amō ta ukwa ta. Mu'eharan ta ke jandema'e sawa'e te muhā katu tipe. Pe, a'eta pandu ta:

—Jande ke a'e muhā ym — aja mu'eharan ta te'e pandu ta.

A'erehe yman rahā, pahar a'eta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta. ² Te'e a'eta mu'e. Pe, a'eta aja ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'ema'e ta tī. A'erehe amō ta juru ai ta. Jeterhar rehe hendu katu ame'ē ta rehe juru ai ta.

³ Mu'eharan ta ima'ehū tar katu. Ipy'a rupi te'e ukwa ukwa ame'ē ke a'eta pandu pandu ta pehē pe. Aja tamatarer ke a'eta pyhyk pyhyk hū ta. A'eta ke mupyrara ame'ē ke yman pete'e harō uī. (Tupā a'e.) A'eta rehe har a'e ukwa katu. Pe, a'eta ke a'e ombor ta. Mupyraraha renda pe ombor ta.

⁴ Jete. A'eta ke jukwa ta. Pe-sarahā! Yman Tupā je'ēha rahoha ta ixo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke a'eta. Pyraraha ngi a'eta uhem ym te ta. Mupyraraha renda pe a'eta ke Tupā ombor 'y. A'ep pytun ame'ē pe ixo. Ita tupaham pe pukwar aja ixo. Aja a'eta harō u'am. Ngā ke Tupā mupyrara hū ta. Ame'ē angaha ke rehe a'eta harō u'am. (A'erehe mu'eharan ta ke Tupā mupyrara ta tī, aja jakwa katu.)

⁵ Amō we tī. Yman kome'ē ywy keruhū ke y keruhū pe Tupā upa mukanim. Arahā kome'ē ywy keruhū pe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ixo. Ame'ē ta

ke y keruhū pe Tupā upa jukwa. (Aja mu'eharan ta tī. Tupā jukwa ta tī.) Yman kuja jō manō ym. Noe a'e. Amō awa po wajar mokōi hetaha ta manō ym tī. (A'erehe ixotyhar ta ke a'e muhem katu. Ame'ē ke Tupā ukwa katu aja mujekwa katu.) “Tupā katu te ame'ē ke a'e. Pehendu katu ehe” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe Noe pandu pandu tipe.

⁶ Amō we tī. “Sondo ok ta pe har ta katu ym te” aja Tupā pandu. “Ngomo ok ta pe har ta katu ym te tī” aja a'e pandu tī. Pe, ame'ē mokōi ok ta pe har ta ke tata pe Tupā mumba. Aja rahā ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mumba ta tī, aja amō ta ukwa ta. Amō ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta jukwa ta tī. (A'erehe mu'eharan ta ke Tupā mupyrara ta tī, aja a'eta ukwa ta me'ē te'e.)

⁷ Ame'ē ok ta ngi Ro ke Tupā muhem. Ro riki sawa'e katu ame'ē ke a'e. Sawa'e jaxer ame'ē ta katu ym ame'ē ke ma'ema'e hū. Ame'ē ke rehe Ro usak rahā, a'e pyai te hū. ⁸ Ame'ē ta namō Ro ixo rahā, ma'e jaxer ame'ē ma'eha ke rehe a'e usak usak. Ngā juru ai ha rehe hendu tī. Wera rahā pame katu te aja a'e usak usak tī. Hendu tī. A'erehe a'e pyai te hū. A'e sawa'e katu ame'ē ke a'e. ⁹ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ngi Tupā rehe ipy'a katu ame'ē ta ke jandema'e sawa'e te muhem katu. Ame'ē ke a'e ukwa katu riki. (A'erehe mupyraraha ngi ixotyhar ta te ke a'e muhem katu ta, ame'ē ke a'e ukwa katu tī.) Pe, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke a'e mupyrara ta tī. Ame'ē ke a'e ukwa katu tī. (A'erehe mu'eharan ta ke a'e mupyrara ta tī.) Yman atu rahā, upa ngā ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē weraha rehe a'e harō uī. Mupyraraha weraha angaha ke rehe Tupā harō uī. ¹⁰ Jete! Ma'e ka'u te'eha ke amō ta putar

hũ. Ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Kome'ë ywy keruhũ pe kapitã keruhũ ke Tupã mu'am. A'e je'ëha rehe hendu ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta tĩ.

Mu'eharan ta riki amõ ta ngi kyje ym. "Katu te jande" aja a'eta juehe har ukwa jupe naĩ. Ywa pe har ta katu te ame'ë ta ke a'eta. Ame'ë ta rehe har: "Ame'ë ta katu te" aja a'eta pandu ym te. Anĩ. Juru ai riki. ¹¹ Pesarahã! Mu'eharan ta 'ar koty te we Tupã je'ëha rahoha tama'e pyrãtãha. Pe, a'eta ywa pe har ta ma'e katu te, ame'ë ta rehe juru ai ym riki. Æjã tama'e kapitã rehe juru ai ym. Ame'ë rehe jandema'e sawa'e te ruwa koty a'eta juru ai ym. (Mu'eharan ta anĩ. Juru ai te'e ixo. Katu ym aja.)

¹² So'o ka'a rupi ixo ame'ë ra'yr ke u'ar. Pe, ame'ë ke amõ ta pyhyk. Pe, jukwa. Mu'eharan ta riki ame'ëja saka. Ipy'a pe te'e a'eta ukwa ukwa ixo, ame'ë ke a'eta ma'ema'e ixo tĩ. So'o aja ma'e ke ukwa ym aja te'e a'eta ixo. Ame'ë rehe a'eta juru ai. So'o ka'a rupi ixo aja a'eta ke Tupã jukwa ta tĩ.

¹³ Amõ ta ke mu'eharan ta mupyrara. Aja a'eta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'eta putar. Ame'ë ke wera rahã riki a'eta ma'ema'e. Huxĩ ym riki. Aja a'eta jumuhury a'eta juehe. Jesu manõ ame'ë ke pekwa pekwa peĩ rahã, ma'e ke pe'u. Pehẽ namõ mu'eharan ta u'u rahã, a'eta ngi amõ ta huxĩ. A'eta katu ym. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha namõ a'eta ixo rĩ. Ipy'a juhyk aja ym ixo.

¹⁴ Kũjã ta ka'u te'e ame'ë ta rehe a'eta usak tar katu jõ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ixo. A'ewan ym ma'ema'eha ke a'eta pe. Ukwa katu ym ame'ë ta ke a'eta muka'u te'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ë ta ma'ema'e tĩ. Tamatarer pyhyk hũ ame'ë ke rehe jõ mu'eharan ta ukwa ukwa ixo.

Tupã mupyrara ta ame'ë ta ke a'eta. ¹⁵ Pe, katu te ame'ë ke ngi a'eta pia oho, pe, ka'a pe te'e a'eta kanim oho. Ame'ëja saka a'eta ixo. (Aja rahã, jetehar te ke a'eta ukwa, ame'ë ke hijar. Pe, te'e pandu pandu ixo.)

Maraã Mbeo ra'yr. A'e ma'ema'e ame'ë ke aja mu'eharan ta ma'ema'e tĩ. Tamatarer rehe ipy'a ke Maraã moĩ, a'erehe ma'e katu ym ame'ë ke ma'ema'e. (Ame'ë ta aja mu'eharan ta tĩ.) ¹⁶ Pe, amõ pandu Maraã pe:

—Mã peja katu ym ame'ë ke ema'e ym — aja pandu ipe.

Aja me'ë riki jumen pandu ipe. Awa aja jumen pandu ipe. Pe, Maraã ka'u te'eha ke a'e muhijar. Maraã riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. (Aja mu'eharan ta tĩ. Ame'ë ta ka'u te'eha ke Tupã jõ riki muhijar ta tĩ, aja jakwa katu.)

¹⁷ Mu'eharan ta riki ywykwar upa te'e y typa ame'ëja saka. (Aja rahã jaxer ame'ë ta ke a'eta, aja mujekwa.) Ywa takãxĩha ke amõ koty koty ywytu peju raho, ame'ëja saka riki mu'eharan ta tĩ. (Aja rahã, pahar amõ koty koty a'eta ukwa. Katu ym aja.) Pytun te hũ ame'ë renda ke Tupã mukatu. A'ep a'eta ke Tupã ombor ta indo.

¹⁸ "Katu te jande" aja me'ë upa mu'eharan ta pandu pandu naĩ. Ka'u te'eha rupi te'e a'eta pandu pandu tĩ. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke amõ ta hijar Tate. Ame'ë ke mu'eharan ta ukwa. Pe, ame'ë ta ke mu'eharan ta muka'u te'e tĩ. Aja ma'e ka'u te'eha ma'eha rehe mujywywyr ta mondo, ame'ëja saka.

¹⁹ "Peputar ame'ë ke pema'ema'e katu" aja mu'eharan ta pandu naĩ. Anĩ. A'eta te'e marã ka ym ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijariha. Pesarahã! Katu ym ame'ë ke amõ ma'ema'e. Ame'ë ke marã ka ym hijariha rahã, ame'ë riki aja te'e ta ixo. Katu ym aja.

²⁰ Ma'e katu ym ame'ë ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'ema'e hũ. Ame'ë ke amõ ta hijar katu. Jesu riki jande muhãha. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ke a'eta ukwa katu, a'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. A'engi ame'ë pe a'eta jywyr tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha pe jywyr tĩ. Marã ka ym hijariha. Aja rahã, ixo py 'ar koty te we katu ym ha aja a'eta ixo. ²¹ Aja rahã kuja katu ta tipe. Myja rahã, amõ pe Tupã pandu my:

—Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe — aja Tupã pandu my.

Ame'ë ukwa ym rahã, katu ta tipe. Ame'ë ukwa rahã, pe, panduha katu te ame'ë ke hijar rahã, ame'ë riki i'ar koty te we jaxeriha. Panduha katu te ame'ë ke amõ pandu ipe, ame'ë ke hijar rahã, i'ar koty te we jaxeriha. ²² A'eta ma'eha kuja mujekwa. Yman sawa'e ukwa katu ame'ë ke paper rehe mupinim. Ame'ë riki jetehar te ke aja mujekwa. Kuja mupinim:

“Jawar we'en rahã, ame'ë pe te'e a'e jywyr u'u indo.”

Kuja amõ we tĩ:

“Kure ke y pe amõ mujahuk rahã, pahar tu'um ame'ë pe kure jere jahuk oho” aja amõ mupinim.

Aja rahã, jaxeriha rehe jywyr oho, aja mujekwa. (Ame'ëja tĩ. Jandema'e sawa'e te rehe har ukwa katuha ke hijar rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha rehe jywyr. Katu ym te riki.)

3

Jandema'e sawa'e te jywyr ta

¹ Ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë! Ko mokõihar paper rehe ihë amupinim aĩ. Mã peja pehë py'a pe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa ym pexo. Aja mokõihar paper rehe

ihë amupinim. Aja rahã, peharái ym ta pexo. ² Yman Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu. Katu te ame'ë ta ke a'eta. A'eta pandu ame'ë ke mã peja pekwa pekwa katu pexo. Jesu mondo ame'ë ta pe je'ëha ke jandema'e sawa'e te mujekwa. Ame'ë je'ëha ke pehë pe Jesu mondo ame'ë ta pandu pandu. Ame'ë ke pekwa pekwa katu pexo tĩ. Jesu riki jande muhãha ke. ³ Kuja pekwa pekwa py pexo. 'Ar rehe angaha uhyk tate rahã, amõ sawa'e ta ixo ta. Ma'e ka'u te'e ha namõ a'eta ixo ta. Pehë rehe a'eta puka puka hũ ta. Ahem hũ ta tĩ. ⁴ Kuja a'eta pandu ta:

—A'e jywyr ta. Aja a'e manga katu riki. Mã! My mamy? Nixói riki. (Jande ramõi ta harõ hũ ixo ehe.) A'eta upa manõ. Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã. Aja te'e kome'ë ywy keruhũ ihĩ rĩ. A'erehe a'e jywyr ym ta, aja jakwa — aja a'eta pandu ta naĩ.

⁵ Kuja puka puka hũ ame'ë ta harái riki. Ukwa tar ym riki. Kuja. Yman Tupã pandu. Aja kome'ë ywy keruhũ a'e mujã. Ywa ke mujã tĩ. Y ngi kome'ë ywy uhem. Y ramõi pyter pe ihĩ. ⁶ Y pe ymanihar kome'ë ywy keruhũ ke Tupã jupyk. Upa katu te ma'e ke jukwa. Y keruhũ pe jupyk. (A'erehe Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Ame'ë ke puka puka hũ ame'ë ta harái.)

⁷ Apo kome'ë ywy keruhũ kohĩ. Ywa rehe ihĩ ame'ë ta pehĩ tĩ. Upa ame'ë ta rehe har Tupã pandu: “Mã peja ixo rĩ.” A'erehe yman pandu aja apo ixo rĩ. Anĩ. Aja te'eha ihĩ ym ta. Yman rahã, kome'ë ywy keruhũ ke tata pe Tupã mai ta. Ywa rehe ihĩ ame'ë ke aja tĩ. Mai ta tĩ. Ame'ë angaha ke rehe uhyk ym rahã we, pewe ixo we rĩ. Ma'e katu ym ma'ema'e ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Pe, uwyriha anga rehe har ukwa ym rahã, mupyraraha renda pe

mondo ta tī. Aja ym rahā, kome'ē ywy keruhū ixo rī. Ywa rehe ixo ame'ē ta aja tī. Ixo rī. “Mā peja ixo rī” aja Tupā pandu. (A'erehe Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu.)

⁸ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē. Pehē riki apy'a katu ame'ē ta ke pehē tī. Kuja peharāi ym pexo. (Yman te aja jakwa. Tupā pe anī.) A'erehe miu (1.000) warahy 'ar aha oho rahā, ame'ē riki petēi weraha aha oho, aja jandema'e sawa'e te ukwa. Juja katu te ipe. Petēi weraha aha oho rahā, ame'ē riki miu (1.000) warahy 'ar aha oho, aja a'e ukwa. Juja katu te ipe.

⁹ A'e pandu katu ame'ē ke jandema'e sawa'e te ma'ema'e ta kŷ. Pahar ym a'e ma'ema'e, aja amō ta ukwaha naī. Anī. Aja ym. A'e ma'ema'e ta kŷ. Pesarahā! Mupyraraha renda pe amō oho ta, ame'ē ke a'e putar ym. Ma'e ka'u te'eha ke upa ngā hijar, ame'ē ke a'e putar katu. A'erehe ngā py'a ixoty muruwak, ame'ē rehe a'e harō katu uī.

¹⁰ Jandema'e sawa'e te jywyr, ame'ē weraha angaha rehe uhyk ta kŷ. Ma'e mukaniha uwyr, ame'ēja saka harō ym ehe rahā, jandema'e sawa'e te uwyr ta kŷ. Arahā ywa riki kanim ta oho. Tyapu te hū ha namō kanim ta oho. Ywa rehe ihī ame'ē ke ukwāi ta tī. Upa ta kanim. Kome'ē ywy keruhū kanim ta tī. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ixo ame'ē ta ke kanim ta tī. ¹¹⁻¹² Aja ame'ē upa katu te ma'e ke kanim ta oho. Aja rahā, myja me'ē pexoha katu my? Pesarahā! Katu ym ma'ema'e, ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē weraha angaha ke rehe peharō pexo rahā, mā peja katu pexo. Aja rahā, katu tiki. Tupā rehe pehē py'a tapijar te'e we pemoī moī katu tī. Aja rahā, katu tiki. Ame'ē weraha ke pahar pemuhyk, aja pema'ema'e katu pexo. Ame'ē weraha uhyk rahā, ywa upa ukwāi ta. Upa ta kanim. Ywa

rehe ihī ame'ē ke upa ta musururu mondo. Hakuha upa ta musururu mondo. ¹³ “Ywa pyahu ame'ē ke ihē amujā ta. Ywy keruhū pyahu ame'ē ke aja tī. Amujā ta tī” aja Tupā manga katu. A'ep katu te ame'ē ta jō ixo ta. Mā peja ame'ē rehe jaharō katu jaxo.

¹⁴ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Ame'ē weraha rehe peharō pexo rahā, Tupā ruwa koty pexo, aja saka pekwa pekwa pexo. A'e usak uī, aja saka a'erehe mā peja pexoha katu aja pexo. Mā peja peka'u te'eha ke pema'e ym. Pehē py'a a'e juhyk, aja pexo. Mā peja Tupā namō pehē rury katu pehē pexo. ¹⁵ (A'e uwyr ym we rī, a'erehe uwyr ym te ta, aja ym pekwa pekwa pexo tī.) A'e harō we rī. Aja rahā, amō we pehē ngi har amō ta jurujar katu ta. Aja rahā, amō we Tupā muhā katu ta. A'erehe a'e harō we rī. Aja pekwa pekwa pexo. Aja Páu mupinim pehē pe tī. Ukwa katuha ke Tupā muwyr ipe. Ame'ē namō pehē pe a'e mupinim. Páu rehe japy'a katu ame'ē ke a'e. ¹⁶ Kirisutu jywyr ta. Ame'ē rehe har Páu mujekwa rahā, upa paper rehe a'e mupinim. A'e mondo ame'ē paper rehe ame'ē rehe har a'e mupinim. Amō amō ma'e ke a'e mupinim ame'ē ke amō ta ukwa katu ym. Pe, ame'ē ke amō koty muka'u te'e ame'ē ta mujekwa. Ukwa ym ame'ē ta aja tī. Amō koty mujekwa tī. Aja amō Tupā je'ēha rehe ihī, ame'ē ke amō koty koty a'eta mujekwa. Te'e pandu, aja saka. Aja Tupā mupyrara ame'ē ke a'eta jumuhyk a'eta juehe.

¹⁷ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pesarahā! Amō ta amō koty Tupā je'ēha mujekwa aja pekwa katu. A'erehe pepyhī ym, aja pexo! Aja rahā, amō koty sawa'e katu ym ame'ē ta mu'e, ame'ē koty pejumu'e ym ta peho. Jetehar te ke pekwa, ame'ē ke pehijar ym ta tī. ¹⁸ Jesu riki jande muhāha ke!

Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Ehe har tapijar te'e we pekwa katu te we pexo. Pehẽ rehe a'e ipy'a katu. Ame'ẽ rehe har tapijar te'e we pekwa katu te we pexo. Mã peja japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke.

Aja apo mã peja japandu ipe. Mã peja aja te'e ta japandu ipe. Amen. Ame'ẽ riki: “A'e tỹ” aja.

Upa.

Juã mupinim me'ẽ ke Peteĩhar ke

Juã kome'ẽ paper ke mupinim. Jesu kotyhar ta pe a'e mondõ. Amõ ta amõ koty Jesu rehe har mu'e. Ame'ẽ ke Juã mukatu tar katu, a'erehe kome'ẽ paper ke mupinim.

Kuja Juã mujekwa. Jesu Tupã ra'yr a'e. Awa aja te'e kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e uwyr tĩ. Jesu rehe har amõ ukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar katu ta me'ẽ te'e, aja Juã mupinim. Tupã rehe har ukwa rahã, aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta me'ẽ te'e tĩ. Jesu kotyhar aja rahã, imu ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ, aja Juã mujekwa.

"Imu ta" aja pandu rahã, Jesu kotyhar ta ke, aja jakwa.

"Ta'yn ta" aja pandu rahã, Jesu kotyhar ta ke tĩ, aja jakwa tĩ.

Jesu rehe har

¹ Ihẽ Juã. Jesu rehe har ihẽ amupinim aĩ. A'e riki jande ke muhã katu. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, pete'e ixo me'ẽ te'e a'e. Ima'e panduha rehe jahendu. Jasak ehe tĩ, Jesu rehe. Jama'ã katu ehe tĩ. Jande po pe japyhyk pyhyk ehe tĩ. ² Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e uwyr rahã, jasak ehe. Ame'ẽ rehe har japandu pandu ngã pe. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ipái namõ a'e ixo. Jande pe Ta'yr rehe har a'e mujekwa. ³ Ma'e jasak ame'ẽ ke japandu pandu pehẽ pe. Ma'e jahendu ame'ẽ ke japandu pandu tĩ. A'erehe pehẽ namõ jande juehe katu jande jaxo. Jete riki. Jande pái keruhũ namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ. Ta'yr namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ, Jesu Kirisutu namõ. ⁴ Ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamupinim. Aja rahã jande rury katu te jaxo apo 'y.

Tupã rehe har

⁵ Ta'yr mu'e ame'ẽ ke jahendu. Ame'ẽ ke pehẽ pe japandu pandu tĩ. Kuja:

—Tupã riki weraha aja saka. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e.) Pytuniha aja ym a'e. (Aja rahã, nixói te ma'e jaxeriha ke ipe) — aja japandu.

⁶ A'erehe pytuniha aja ame'ẽ pe jaxo rahã: "Inamõ jande juehe katu jande jaxo" ame'ẽ panduha te'e riki. Pytuniha aja ame'ẽ pe jaxo rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rĩ. Katu ym aja.

⁷ Tupã riki weraha aja ame'ẽ pe ixo. Aja rahã, nixói te ma'e jaxer ame'ẽ ke ipe. A'e aja jande jaxo rahã, jande katu jande juehe jaxo. Pe, Jesu ruwy pe jande py'a ke a'e juhyk. Upa ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke juhyk. Jande pái keruhũ ra'yr Jesu.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã,

Ame'ẽ ke Tupã namõ japandu ta me'ẽ te'e

⁸ "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym" aja japandu rahã, jande jaka'u te'e. Te'e japandu. ⁹ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã, mã peja Tupã pe japandu:

—Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Jande japyai. Mã peja jande py'a ke ejuhyk katu. Mã peja jande rehe nde py'a emujywy — aja ipe.

Aja me'ẽ japandu rahã, jande rehe ipy'a jywy te ta. A'e riki katu te ame'ẽ ke a'e. A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta. Jete. Ipy'a jywy ta jande rehe. ¹⁰ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ẽ ta ke jande, aja Tupã je'ẽha mujekwa. "Anĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym" aja japandu rahã, Tupã te'e pandu, aja japandu naĩ. (Anĩ. Tupã te'e pandu ym te. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ẽ ta ke jande aja jakwa katu.) Ima'e panduha rehe jahendu ym tĩ. Aja rahã, katu ym.

2

Jesu jandema'e mukatuha ke

¹⁻² Jesu rehe pejurujar katu. A'erehe ihē ra'yr ta aja pehē. Ko ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te Tupā pe. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar rahā, katu tiki. Ame'ē rehe har pehē pe ihē amupinim aī. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym ta. Pema'e rahā, jande pái keruhū namō Jesu Kirisutu pandu ta:

—Ma'e ka'u te'eha ke ihē kotyhar ta ma'e. Ame'ē ke rehe ihē amuhepy. Ihē amanōha pe ihē amuhepy. A'erehe mā peja nde py'a emujywyr ehe — aja a'e pandu ta.

Aja jandema'e mukatuha ke a'e. A'e riki katu te me'ē ke a'e.

Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Amō we tī. Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy tī. A'erehe Tupā ipy'a jywyr ngā rehe tī.

³ Tupā je'ēha rehe jahendu katu rahā, ehe har jakwa katu, aja jakwa katu. ⁴ Amō pandu:

—Ehe har akwa katu — aja.

(Aja rahā, ima'e je'ēha rehe hendu katu ta me'ē te'e.) Je'ēha rehe hendu ym rahā: “Ehe har akwa katu” ame'ē panduha riki te'e aja. Jetehar te ke ukwa ym. ⁵⁻⁶ Je'ēha rehe amō hendu katu rahā, Tupā rehe a'e ipy'a katu. Pe, ipy'a katu te we ehe rī. Kuja jakwa katu. Amō pandu:

—Tupā namō ihē juehe katu ihē axo — aja.

Aja rahā, mā peja Jesu Kirisutu aja katu a'e ixo tī. (A'e aja katu ame'ē ke ma'ema'e tī.) Kome'ē ywy keruhū pe Jesu ixo rahā, katu ame'ē ke a'e ma'ema'e. Aja te'eha a'e ma'ema'e. A'e aja amō tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e tī. Aja rahā, Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo, aja jande jakwa katu te tī.

“Pehē pepy'a katu pehē juehe pexo” ame'ē je'ēha pyahu ame'ē ke

⁷ Ihē rehe katu me'ē ta! Apy'a katu ame'ē ta ke pehē tī! Pehendu katurahā! Ko Jesu je'ēha ke ihē amupinim aī. (“Pehē pepy'a katu pehē juehe pexo” aja a'e pandu.) Ame'ē ke pyahu ym. Ymanihar je'ēha ke ame'ē. Jesu rehe pejurujar katu py rahā, (“pehē pepy'a katu pehē juehe pexo”) ame'ē je'ēha rehe pehendu katu. Ame'ē ke namō pexo katu apo 'y. Ame'ē panduha ke pehē pe ko ihē amupinim aī tī. ⁸ Pyahu aja apo tī. Amō ta rehe Kirisutu ipy'a katu. Ame'ē ke rehe jasak. A'erehe ame'ē panduha jetehar te ke, aja jakwa katu. Pepy'a katu pehē juehe pexo tī, a'erehe (“pehē pepy'a katu pehē juehe pexo”) ame'ē panduha jetehar te ke aja jakwa tī. Pytuniha aja asa oho. Weraha aja hendy hendy ixo apo 'y. (Aja rahā, Ta'yr rehe har Tupā mujekwa katu ngā pe apo 'y. A'erehe upa ngā ipy'a katu ngā juehe ixo apo 'y. A'erehe mā peja pepy'a katu pehē juehe pexo.)

⁹ Upa Jesu kotyhar ta riki imu ta aja ixo. Amō pandu:

—Weraha aja ame'ē pe ihē axo — aja.

(Aja rahā, imu rehe ipy'a katu ta me'ē te'e.) Imu rehe a'e ipy'a ym rahā, pytuniha aja ame'ē pe a'e ixo we rī. (Aja rahā, Jesu pandu ame'ē ke rehe a'e hendu ym tī. Kuja a'e pandu:

—Pepy'a katu pehē juehe pexo — aja Jesu.

Ame'ē rehe amō hendu ym. Weraha aja ame'ē pe amō ixo rahā, Jesu pandu ame'ē rehe hendu katu.)

¹⁰ Imu rehe amō ipy'a katu rahā, weraha aja ame'ē pe tapijar te'e we a'e ixo katu. (Aja rahā, Jesu pandu ame'ē ke rehe a'e hendu katu.) Aja amō ta ukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ym ta. ¹¹ Pe, imu

rehe amõ ipy'a ym rahã, pytuniha aja ame'ë pe a'e ixo we rĩ. Aja rahã, Jesu pandu ame'ë ke rehe a'e hendu ym. Aja te'e a'e ixo. Pytun rahã, jasak ym ma'e, ame'ëja saka. A'erehe marã ka ym katu ame'ë ke a'e ma'ema'eha.

Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ta'yn ta aja saka.

Amõ ta tamüi ta aja saka tĩ. Amõ ta ta'ynuhu ta aja saka tĩ.

12 "Ta'yn ta" aja ihë apandu pehë pe. (Jesu rehe pejurujar katu ramõ, a'erehe: "Ta'yn ta" aja apandu pehë pe.) Pehendu katurahã! Pehë peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe Jesu muhepy. A'erehe a'e manõ. A'erehe pehë rehe Tupã ipy'a jywyr. A'erehe pehë pe ko ihë amupinim aĩ. 13 "Tamüi ta" aja apandu pehë pe tĩ. (Jesu rehe yman pejurujar katu, a'erehe: "Tamüi ta" aja apandu tĩ.) Pehendu katurahã! Kome'ë ywy keruhũ nixói te rahã, Jesu riki pete'e ixo ame'ë te'e a'e. Ehe har pekwa katu, a'erehe pehë pe ko ihë amupinim aĩ. "Ta'ynuhu ta!" (Jesu rehe har pekwa katu ame'ë ta ke pehë.) Pehendu katurahã! Satana mujekwaha rehe pejurujar ym. (Åjã ramüi a'e.) A'erehe pehë pe ko ihë amupinim aĩ tĩ.

14 "Ta'yn ta" aja ihë apandu pehë pe. (Jesu rehe pejurujar katu ramõ, a'erehe: "Ta'yn ta" aja apandu pehë pe.) Pehendu katurahã! Jande pái keruhũ rehe har pekwa katu, a'erehe pehë pe ko ihë amupinim aĩ. "Tamüi ta" aja apandu pehë pe tĩ. (Jesu rehe yman pejurujar katu, a'erehe: "Tamüi ta" aja apandu tĩ.) Pehendu katurahã! Kome'ë ywy keruhũ nixói te rahã, Jesu riki pete'e ixo ame'ë te'e a'e. Ehe har pekwa katu, a'erehe pehë pe ko ihë amupinim aĩ. "Ta'ynuhu ta!" (Jesu rehe pekwa katu ame'ë ta ke pehë.) Pehendu katurahã! Pehë py'a pe Tupã je'eha ke pekwa katu

pexo, a'erehe pehë pyrãtã katu. A'erehe pehë pe ko ihë amupinim aĩ. Satana mujekwa ame'ë ke rehe pehendü ym. (Åjã ramüi a'e.) A'erehe ko ihë amupinim aĩ tĩ.

15 Tupã rehe hendu ym ame'ë ta ma'ema'eha ke pemanga tar ym pehë. Upa ame'ë tama'e ke rehe pehë py'a pemoĩ ym tĩ. Ame'ë ke rehe pepy'a katu rahã, jande pái keruhũ rehe pepy'a ym. 16 Kome'ë ywy keruhũ pe mäte hũ te'e ma'e katu ym ame'ë ke ihĩ. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke jõ ma'ema'e tar katu. (Ame'ë ke jande pái keruhũ putar ym.) Ma'e ke rehe usak, ame'ë ke katu usak. A'erehe ame'ë ke putar katu, aja ukwa. Aja rahã, katu ym. (Ame'ë ke jande pái keruhũ putar ym tĩ.) Kuja ukwaha naĩ tĩ. Ima'e ma'e ke jõ katu te ame'ë ke, aja amõ ukwaha naĩ. (Upa ame'ë ta ke jande pái keruhũ putar ym tĩ.) Upa ame'ë ta ke Tupã rehe hendu ym ame'ë ta ma'ema'eha ke. Katu ym aja. 17 Ame'ë ma'ema'eha ke kanim ta oho. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e tar katu. Upa katu te ame'ë ke kanim ta tĩ. Tupã putar ame'ë ke amõ ma'ema'e rahã, a'e riki uhã te hũ ame'ë ke a'e.

Kirisutu ruwajan rehe har

18 Ta'yn ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ë ta ke pehë! 'Ar rehe angaha uhyk Tate. Kirisutu ruwajan uwyr ta, aja pehendü. ("Kirisutu ihë" aja pandu naĩ.) Aja Kirisutu ruwajan ta heta ixo apo. A'erehe 'ar rehe angaha uhyk Tate, aja jakwa katu. 19 Kirisutu ruwajan ta riki jande ngi har ym, a'erehe jande ngi uhem oho. Jande ngi har rahã, jande namõ pyta ta tipe. Jande ngi uhem oho, a'erehe jande ngi har ym aja jakwa katu.

20 Pehë anĩ. Pehë py'a rehe Tupã'a ke Kirisutu muwyr. (A'e riki mujekwa pehë pe.) A'erehe jetehar te ke upa pekwa katu apo 'y. 21 "Jetehar te ke pekwa ym"

aja ym ihē apandu. Jete har te ke pekwa katu, a'erehe ko ihē amupinim aī. Jete har te ke aja ym amō pandu rahā, te'e ame'ē pandu.

²² Awa pandu te'e my? Jasarahā! Jesu riki Kirisutu ym. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ym a'e, aja pandu ame'ē ke te'e pandu. Jesu riki Tupā ra'yr ym, aja pandu ame'ē ke Kirisutu ruwajan tī. A'e riki jande pái keruhū rehe jurujar ym tī. ²³ “Jesu riki Tupā ra'yr ym” aja amō pandu rahā, jande pái keruhū ke a'e putar ym tī. “Jesu riki Tupā ra'yr” aja amō pandu rahā, jande pái keruhū ke a'e putar katu.

²⁴ Tupā ra'yr rehe har pehendu. Arahā pejurujar katu ehe. Ame'ē myrandu ke pehē py'a rehe pemupyta katu pexo. Aja rahā, Ta'yr namō pehē juehe katu pehē pexo. Jande pái keruhū namō pehē juehe katu pehē pexo tī. ²⁵ Kuja riki jande pe Jesu pandu katu. “Pehē ke ihē amuhā katu ta” aja a'e pandu katu jande pe. ²⁶ Kome'ē paper rehe amujekwa ta pehē pe. Aja rahā pehē ke muka'u te'e tar katu ame'ē ta muka'u te'e ym ta pehē ke. (Kirisutu ruwajan ta muka'u te'e ym ta pehē ke.) ²⁷ Pehē anī. Pehē pe Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. Pehē py'a rehe a'e ihī katu. Upa katu te pehē ke a'e mu'e ta. A'e mu'e ame'ē ke jete har te ke. Te'e aja ym. A'e mu'e katu. A'erehe amō mu'eha nixói ta pehē pe. Mā peja Jesu namō pehē juehe katu pexo, aja Tupā'ā mujekwa katu. Mā peja ame'ē rehe pehendu katu.

²⁸ Ta'yn ta! Pehendu katurahā! Jete riki. Mā peja Jesu namō pehē juehe katu pexo. Aja pexo rahā, pekyje ym ta ingi. A'e jywyr rahā, pekyje ym ta ingi. Pehē ruxī ym ta tī. ²⁹ Jesu riki katu te ame'ē ke a'e, aja pekwa katu. Kuja pekwa katu tī. Katu te ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, a'e riki Tupā ra'yr ta tī.

3

Tupā ra'yr ta rehe har

¹ Pehendu katurahā! Jande rehe jande pái keruhū ipy'a katu te. A'erehe jande rehe har a'e pandu:

—Ihē ra'yr ta pehē — aja jande rehe har.

Jete riki! Jande riki ta'yr ta. Tupā rehe har amō ta ukwa ym, a'erehe jande riki ta'yr ta, ame'ē ke a'eta ukwa ym tī. ² Ihē rehe katu me'ē ta! Apy'a katu ame'ē ta ke pehē tī! Jande riki ta'yr ta apo 'y. Yman rahā myja jaxo ta my? Ame'ē rehe har jakwa katu ym we rī. Kuja jō jakwa katu apo 'y. Jesu jywyr rahā, a'e ixo aja jaxo ta tī. A'e katu te, aja jasad katu ta ehe, a'erehe a'e aja jaxo ta tī. Jande katu te aja jaxo ta tī. ³ Ame'ē ke rehe amō harō ixo rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe, Jesu pe. A'e aja amō ixo tī. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke amō hijar katu.)

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, Tupā je'ēha rehe hendu ym. Tupā je'ēha rehe hendu ym rahā, ame'ē riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. ⁵ Kuja pekwa katu. Ma'e jande jaka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Jesu muhepy uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e. ⁶ A'erehe Jesu namō juehe katu amō ixo rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar ym ixo. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, ehe har a'e ukwa ym. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te Jesu pe, ame'ē rehe har amō ukwa ym tī.

⁷ Ta'yn ta! Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke pehē! Pehendu katurahā! Mā peja pehē ke amō muka'u te'e ym. A'erehe pehendu katurahā! Katu ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, a'e riki katu te ame'ē ke a'e. Jesu aja katu te ame'ē ke a'e tī. ⁸ Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e ixo rahā, Satana kotyhar ke a'e. Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, Satana riki ma'e jaxer ame'ē ke

ma'e. (Åjã ramũi a'e.) A'engi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e hũ ixo rĩ. "Ma'e ka'u te'eha ke ema'e" aja ngã pe a'e pandu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã ra'yr mukanim uwyr.

⁹ Amõ riki Tupã ra'yr rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tar ym ixo. Tupã riki katu te me'ẽ ke a'e. Tupã aja a'e tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e tar ym ixo tĩ. Tupã riki ipái keruhũ, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tar ym ixo tĩ. ¹⁰ Katu te ame'ẽ ke amõ ma'ema'e tar ym rahã, a'e riki Tupã ra'yr ym. Imu rehe ipy'a ym rahã, a'e riki Tupã ra'yr ym tĩ. A'erehe a'eta riki Satana ra'yr ta aja jakwa apo 'y. Aja ym Tupã ra'yr ta, aja jakwa tĩ.

Imu rehe amõ ipy'a katu rahã, katu tiki

¹¹ Myrandu rehe pehendu py rahã, kuja pehendu: "Mã peja jande japy'a katu jande juehe" aja pehendu. ¹² Amõ rehe ipy'a ym ame'ẽ ke Kaĩ. Mã peja a'e aja ym jaxo tĩ. Ymanihar ke a'e. Satana kotyhar ke a'e, a'erehe imu ke a'e jukwa. Ma'ewã jukwa my? Kuja. Ima'e ma'eha ke katu ym. Imuma'e anĩ. Katu ame'ẽ ke ame'ẽ. (A'erehe jyty'ym ehe.) A'erehe imu ke a'e jukwa. Imu rehe ipy'a ym. Ipy'a ke jai te'e ehe.

¹³ Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! (Jesu kotyhar ta ke pehẽ.) A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pehẽ rehe parahy rahã, pemukahem ym ame'ẽ ta ngi. ¹⁴ Jande anĩ. Japy'a katu ame'ẽ ta ke jande. Jande mu rehe japy'a katu tĩ, a'erehe manõha ngi jahem, ame'ẽja saka. Aja jakwa katu. Pe, ixuweha koty jatryk, ame'ẽja saka. (Aja rahã, jande mu rehe japy'a katu.) Amõ rehe amõ ipy'a ym rahã, manõha ngi uhem ym we rĩ, ame'ẽja saka. ¹⁵ Imu rehe amõ parahy te rahã, a'e ke jukwa ame'ẽja saka. Amõ ke jukwa rahã, Tupã muhã ym ame'ẽ ke a'e, aja

pekwa. ¹⁶ Kuja ipy'a katuha rehe har jakwa katu. Jande rehe Jesu ipy'a katu, a'erehe a'e manõ. A'e manõ, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Aja jande ke a'e haihu katu. Jesu aja jande tĩ. Jande mu ta rehe japy'a katu, a'erehe mã peja a'eta rehe jahaihu katu tĩ. Myja jahaihu katu ta my? A'eta pe jamanõ ta nahã my. ¹⁷ Jandema'e ma'e ke jame'ẽ me'ẽ ta ipe nahã my. Ima'ehũ namõ ixo. Pe, imu rehe pyrara a'e usak tipe. Anĩ. Imu pe ma'e ke a'e me'ẽ ym te. Aja rahã, ima'e panduha te'e aja. "Tupã rehe ihẽ apy'a katu" ame'ẽ panduha te'e aja. ¹⁸ Ta'yn ta! Pehendu katurahã! "Jande mu ta rehe japy'a katu" aja jõ japandu rahã, katu ym. Jande mu ta rehe japy'a katu rahã, mã peja ma'e ke jame'ẽ me'ẽ ipe. Aja rahã, japy'a katu te a'eta rehe, aja jamujekwa ngã pe.

Tupã namõ jande japandu

¹⁹ Jande japy'a katu jande juehe jaxo, a'erehe Tupã kotyhar ta riki jande, aja jakwa katu. Tupã riki jetehar te ke pandu katu ame'ẽ ke a'e. Japy'a katu jande juehe jaxo, a'erehe Tupã namõ japandu rahã, jakyje ym ingi. ²⁰ Jande katu ym jande jupe, aja jakwa jakwa jaxo rahã, jakyje ym ingi. Jande katu ym aja a'e ukwa tĩ. Upa katu te a'e ukwa katu. Jande rehe a'e ipy'a katu rĩ. ²¹ Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Jete riki! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym, aja jakwa rahã, jakyje ym ingi. Aja Tupã namõ japandu pandu katu. Jakyje ym ingi tĩ. ²² Aja rahã ma'e ke japandu ipe rahã, ame'ẽ ke jande pe a'e muwyr. Ima'e panduha rehe jahendu katu, a'erehe japandu ipe ame'ẽ ke jande pe a'e muwyr tĩ. A'e putar ame'ẽ ke jama'ema'e a'erehe japandu ipe ame'ẽ ke a'e muwyr tĩ. ²³ Kuja a'e putar. A'e pandu:

—Mã peja Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu. Mã peja pehẽ pepy'a

katu pehē juehe pexo tī— aja jande pe Tupā pandu.

“Pepy’a katu pehē juehe pexo” aja Kirisutu pandu tī. A’e riki Tupā ra’yr. ²⁴ Tupā je’ēha rehe amō hendu tar katu rahā, Tupā namō juehe katu a’e ixo. Pe, inamō juehe katu Tupā ixo tī. Jande pe I’ā ke a’e muwyr, a’erehe inamō jande juehe katu jande jaxo, aja jakwa katu.

4

Jetehar pandu ame’ē ke. Te’e pandu ame’ē ke tī.

¹ Ihē rehe katu me’ē ta! Pehendu katurahā! Ma’e je’ēha ke amō ta pandu uwyr. Ame’ē ta rehe pahar pejurujar ym. Jetehar te ke a’eta pandu nahā my? Te’e pandu nahā my? Myja my? Mā peja pekwa katu. Tupā je’ēha rupi a’eta pandu uwyr nahā my? Sawa’e je’ēha rupi pandu uwyr nahā my? Myja my? Pekwa katu tī. Tupā je’ēha mu’eharan ta heta ixo. Amō amō ok ta rupi pandu pandu hū oho. ² Tupā je’ēha rupi amō pandu rahā, kuja ame’ē rehe har pekwa katu ta pexo. Kuja a’e pandu ta uwyr:

—Kome’ē ywy keruhū pe Jesu Kirisutu uwyr. Awa te’e a’e uwyr— aja pandu uwyr.

Aja me’ē pandu uwyr ame’ē ke Tupā kotyhar te ke. ³ Aja me’ē pandu ym rahā, a’e riki Tupā kotyhar ym. Tupā je’ēha rupi ym a’e pandu. Kirisutu ruwajan je’ēha rupi a’e pandu uwyr. Kirisutu ruwajan uhyk ta uwyr, aja pehendu. Kome’ē ywy keruhū pe uhyk apo ‘y. (Pehī.)

⁴ Ta’yn ta! Jesu rehe pejurujar katu ame’ē ta ke pehē. Pehendu katurahā! Tupā kotyhar ta riki pehē, a’erehe Tupā je’ēha pandu ame’ē ta ran rehe pehendu ym. Mu’eharan ta ke ame’ē ta. Tupā rehe ipy’a ym ame’ē ta pyrātā. Anī. Tupā’ā riki i’ar koty te we pyrātā te ha ke. Pe, Tupā’ā pehē py’a rehe

ihī. A’erehe pehē ke mu’eharan ta muka’u te’e ym ta. (Aja rahā, pehendu ym a’eta rehe.) ⁵ A’eta riki Kirisutu ruwajan kotyhar ta ke. A’erehe Kirisutu ruwajan je’ēha rupi a’eta pandu. A’eta rehe amō ta hendu katu. Tupā rehe hendu ym ame’ē ta hendu katu. ⁶ Jande anī. Tupā kotyhar ta ke jande. Jande jamu’e, ame’ē ke rehe amō ta hendu katu. Tupā rehe har ukwa katu ame’ē ta hendu katu. Jande jamu’e ame’ē ke rehe Tupā kotyhar ta ym ame’ē ta hendu ym. A’erehe kuja jakwa. Tupā’ā je’ēha rehe hendu katu, ame’ē ta Tupā kotyhar ta ke tī. Kirisutu ruwajan je’ēha rehe hendu katu, ame’ē ta Tupā kotyhar ta ym.

Tupā riki ipy’a katu te ame’ē ke a’e

⁷ Ihē rehe katu me’ē ta! Pehendu katurahā! Mā peja jande japy’a katu jande juehe jaxo! Jande japy’a katuha ke jande pe Tupā muwyr. Amō ta rehe amō ipy’a katu rahā, Tupā ra’yr ke a’e. Tupā rehe har a’e ukwa katu tī. ⁸ Tupā riki ipy’a katu te ame’ē ke a’e. A’erehe amō ta rehe amō ipy’a ym rahā, ehe har a’e ukwa ym. ⁹ Kuja jande pe ipy’a katuha ke Tupā mujekwa. Ta’yr peteihar ke kome’ē ywy keruhū pe a’e muwyr. A’e riki jande ke muhā katu. ¹⁰ Yman Tupā rehe japy’a ym tipe. Anī. Jande rehe Tupā ipy’a katu. A’erehe Ta’yr ke a’e muwyr. Jande jaka’u te’eha jama’ema’eha ke rehe ta’yr muhepy. A’erehe a’e manō. A’erehe jande rehe Tupā ipy’a jywyr. Aja jande rehe a’e ipy’a katu te ha ke a’e mujekwa.

¹¹ Ihē rehe katu ame’ē ta! Pehendu katurahā! Aja jande rehe Tupā ipy’a katu, a’erehe mā peja japy’a katu jande juehe jaxo tī. ¹² Tupā rehe usak ym te awa. Pe, japy’a katu jande juehe jaxo rahā, Tupā namō jande juehe katu jande jaxo tī. Aja rahā, jande rehe Tupā

ipy'a katu te aja amõ ta rehe jande japy'a katu tĩ.

¹³ Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr, a'erehe Tupã namõ jande juehe katu jaxo, aja jakwa katu. Jande namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ. ¹⁴ Yman kome'ë ywy keruhũ pe Ta'yr ke Tupã muwyr. Awa ta ke a'e muhã katu uwyr. Ame'ë rehe har japandu pandu. Ta'yr rehe jasad, a'erehe ehe har japandu pandu tĩ. ¹⁵ "Jesu riki Tupã ra'yr" aja amõ pandu rahã, Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo. Pe, inamõ Tupã juehe katu a'e ixo tĩ. ¹⁶ Pe, jande rehe Tupã ipy'a katu, aja jakwa. Ame'ë riki jetehar te ke, aja jakwa katu tĩ. Tupã riki ipy'a katu te ame'ë ke a'e. Amõ ta rehe amõ ipy'a katu ixo rahã, Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ. Pe, inamõ Tupã juehe katu a'e ixo tĩ. ¹⁷ Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ. A'e aja jande japy'a katu jande juehe jaxo tĩ. Aja rahã, jakyje ym ta ingi. Kuja. Yman rahã, amõ ma'ema'eha ke Tupã ukwa ta. Katu ame'ë ke ma'ema'e my? Katu ym ame'ë ke ma'ema'e my? Ame'ë ke a'e ukwa ta. Pe, kome'ë ywy keruhũ pe Kirisutu ixo rahã, amõ ta rehe a'e ipy'a katu. A'e aja jaxo rahã, yman rahã Tupã pandu ta: "Pehẽ katu" aja. A'erehe jande japy'a katu jande juehe jaxo rahã, jakyje ym ta ingi. ¹⁸ Tupã rehe japy'a katu rahã, a'e mupyraraha ngi jakyje ym ta. Jande rehe a'e ipy'a katu te, aja jakwa katu, a'erehe upa jakyjeha ke a'e mukanim. A'e mupyraraha ngi jakyje rahã, jande japy'a ym ehe, aja jamujekwa. Mupyrara ta jande ke aja jakwa, a'erehe jakyje ingi.

¹⁹ Jande rehe Tupã ipy'a katu py, a'erehe japy'a katu ehe tĩ. ²⁰ "Tupã rehe ihẽ apy'a katu" aja amõ pandu rahã, mã peja imu rehe a'e ipy'a katu tĩ. Pe, imu rehe a'e ipy'a ym rahã, a'e te'e pandu. "Tupã rehe ihẽ

apy'a katu" ame'ë panduha riki te'e aja. Imu rehe amõ usak katu. A'e ke rehe amõ ipy'a ym rahã, usak ym ame'ë ke rehe marã ka ym a'e ipy'a katuha. Tupã rehe amõ usak ym, a'erehe marã ka ym amõ ipy'a katuha Tupã rehe tĩ. (Usak ame'ë ke rehe ipy'a ym rahã, usak ym ame'ë ke rehe ipy'a ym tĩ.) ²¹ Kuja Kirisutu pandu:

—Tupã rehe pepy'a katu rahã, mã peja pehẽ mu rehe pepy'a katu tĩ — aja pandu.

5

Ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jande jahijar

¹ Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Ame'ë rehe jurujar katu ame'ë ta riki Tupã ra'yr ta. Amõ ta rehe amõ ipy'a katu rahã, ta'yr ta rehe a'e ipy'a katu tĩ. ² Tupã rehe japy'a katu. Je'ëha rehe jahendu katu tĩ. A'erehe Tupã ra'yr ta rehe japy'a katu tĩ, aja jakwa katu tĩ. ³⁻⁴ A'erehe Tupã rehe japy'a katu rahã, ima'e je'ëha rehe jahendu katu tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe jaxo rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu. Tupã ra'yr ta riki jande, a'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu. Jesu rehe jajurujar katu. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu. A'erehe kuja: "Tupã je'ëha rehe jahendu ym ta" aja japandu ym ta. Jete. Pahar Tupã je'ëha rehe jahendu katu. ⁵ Kome'ë ywy keruhũ pe ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katu. Myja ta ame'ë ke amõ hijar katu my? Kuja. Jesu riki Tupã ra'yr, ame'ë ke rehe amõ jurujar katu rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e hijar katu. (Pyrãtãha ke a'e muwyr, a'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e hijar katu.)

Jesu Kirisutu rehe har pandu ame'ë ke. Mahapyr pehî.

⁶ Jesu Kirisutu uhyk uwyr. Y pe a'e ke amõ mujahuk rahã, a'e riki Tupã ra'yr aja a'eta ukwa katu. A'e manõ rahã, huwy ke uhem. Aja rahã, a'e riki Tupã ra'yr, aja a'eta ukwa katu tî. A'e ke amõ mujahuk. A'e manõ tî. Ame'ë mokõi riki Tupã ra'yr ke a'e aja mujekwa. Amõ we tî. Ehe har Tupã'ã mujekwa: "Tupã ra'yr a'e" aja. Jete har te ke a'e mujekwa.

⁷ Jesu riki Tupã ra'yr, aja mujekwa katu ame'ë ta mahapyr ixo. ⁸ Jesu riki Tupã ra'yr, aja Tupã'ã mujekwa katu. (Peteihar ame'ë.) Jesu ke amõ mujahuk rahã: "A'e riki ihë ra'yr" aja Tupã pandu katu. (Mokõihar ame'ë.) Jesu mujekwa tî. A'e manõ rahã, juehe har mujekwa katu tî. "Ihë riki Tupã ra'yr" aja a'e mujekwa katu juehe har tî. (Mahapyrihar ame'ë.) Upa ame'ë ta panduha ke juja katu te. (Tupã ra'yr a'e, aja mujekwa katu.) ⁹ Sehar ma'e ke pandu katu rahã, jahendu katu ehe. Aja rahã Tupã pandu katu rahã, i'ar koty te we katuha. A'erehe jahendu katu ta me'ë te'e ehe. Kuja. Ta'yr rehe har Tupã pandu katu. (Ame'ë rehe mã peja jahendu katu.) ¹⁰ Tupã ra'yr rehe amõ jurujar katu rahã, jurujar katu ame'ë ke jete har te ke, aja a'e ukwa katu. Amõ anî. Tupã pandu ame'ë ke rehe jurujar ym. A'erehe kuja a'e ukwaha naî:

—Tupã te'e pandu — aja ukwaha jupe naî.

"Jesu ihë ra'yr" aja Tupã pandu ame'ë rehe jurujar ym, a'erehe aja amõ ukwaha jupe naî. ¹¹ Kuja riki Tupã pandu katu:

—Ihë ra'yr rehe pejurujar katu, a'erehe pehë ke ihë amuhã katu ta — aja jande pe pandu katu.

Jesu ke amõ mujahuk rahã: "A'e riki ihë ra'yr" aja Tupã pandu katu tî. Jesu mujekwa tî. A'e manõ rahã,

juehe har mujekwa katu tî. "Ihë riki Tupã ra'yr" aja a'e mujekwa katu juehe har. Upa ame'ë ta panduha ke juja katu te. ¹² Amõ py'a rehe Ta'yr ihï rahã, a'e uhã te hũ ta ixo. Ipy'a rehe Tupã ra'yr ihï ym rahã, a'e uhã ym te ta. Tupã namõ ixo ym te ta.

Awa ruhãha rehe har

¹³ Tupã ra'yr rehe pejurujar katu ame'ë ta ke pehë. Ko riki pehë pe ihë amupinim aî. Aja rahã Tupã muhã katu ame'ë ta ke pehë, aja pekwa katu. A'erehe pehë pe ihë amupinim aî. ¹⁴ Pe, Tupã namõ ma'e japandu pandu rahã, jakyje ym ta ingi. "Jande rehe a'e hendu katu ta" aja jakwa katu, a'erehe jakyje ym ingi. Jande pe ma'e ke a'e me'ë tar katu, ame'ë ke japandu ipe. Aja rahã, japanduha rehe a'e hendu katu ta. ¹⁵ Ma'e japandu ipe rahã, japanduha rehe a'e hendu katu, aja jakwa katu te. A'erehe ma'e japandu ipe ame'ë ke jande pe a'e me'ë ta, aja jakwa katu te tî.

¹⁶ Amõ riki Jesu rehe jurujar katu ame'ë ke a'e. A'erehe imu aja a'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ë ma'e. Ame'ë ke rehe amõ usak rahã, ame'ë rehe har Tupã namõ mã peja epandu. Aja rahã, ame'ë mu rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, manõ ta. Ame'ë pehî. Ame'ë ke amõ ma'e rahã, Tupã namõ epandu ym. Ipy'a jywyr ym ta ehe. Ame'ë ym rahã, Tupã namõ epandu katu. Aja rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ehe. ¹⁷ Upa katu te ma'e jaxer ma'eha riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. Pe, amõ ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, manõ ym ta. Ame'ë pehî.

¹⁸ Sehar amõ ta riki Tupã ra'yr ta ke. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tar ym ixo, aja jakwa. Kirisutu riki usak katu a'eta rehe, a'erehe a'eta ke Satana muka'u te'e ym. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta.

¹⁹ Jande riki Tupã kotyhar ta ke jande, aja jakwa katu. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta riki Satana ukwaha namõ a'eta ixo, aja jakwa katu tĩ. (Ãjã ramũi a'e.)

²⁰ Kuja jakwa katu. Yman kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã ra'yr uwyr. Upa uwyr rahã, ukwa katuha ke jande pe a'e muwyr. A'erehe Tupã te rehe har jakwa katu. Tupã te namõ jande juehe katu jande jaxo. Ta'yr namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ. Jesu Kirisutu namõ tĩ. A'e riki Tupã te. A'e riki awa ke muhã katu. ²¹ Ta'yn ta! Pehendu katurahã! Ma'e'ã ta riki tupã ta aja amõ ta ukwaha a'eta jupe naĩ. Ame'ẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym te.

Upa.

Juã mupinim me'ẽ ke Mokõihar ke

Ehe katu ame'ẽ pe kome'ẽ paper pinim ke Juã mondo. Kũjã ke a'e.

Kuja Juã mupinim. "Jesu mu'e aja exo katu" aja mupinim. Aja rahã, imu rehe amõ ipy'a katu ta me'ẽ te'e. "Imu" aja pandu rahã, amõ Jesu kotyhar ta ke.

Kuja Juã mupinim tĩ. "Jesu rehe har mu'e ame'ẽ ta ran ixo. Ame'ẽ ta rehe ehendu ym te" aja Juã mukwa katu.

Ehe katu ame'ẽ pe kome'ẽ paper pinim ke Juã mondo

¹ Ihẽ riki tamũi te apo 'y. Ihẽ Juã. Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ne membyr ta pe ihẽ amondo axo tĩ. Jesu rehe nde erejurujar katu, a'erehe ihẽ rendyr aja nde. Nde rehe Tupã usak katu tĩ. Nde rehe ihẽ apy'a katu. Ihẽ jõ ym. Amõ ta aja tĩ. Nde rehe ipy'a katu tĩ. Upa katu te Jesu je'ẽha ke ukwa katu ame'ẽ ta nde rehe ipy'a katu tĩ. ² Jete har te ke jande johu jakwa katu, a'erehe nde rehe japy'a katu. Ame'ẽ jete har te ke jande namõ aja te'e ta ixo.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki Ta'yr. Mã peja jande rehe a'eta ipy'a katu te hũ! Mã peja jande rehe a'eta pyrara usak. Mã peja jande py'a ke a'eta muhury katu. Aja rahã, Jesu kotyhar ta namõ jande juehe katu jande jaxo. Aja rahã, japy'a katu te amõ ta rehe tĩ.

Pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo

⁴ Jande pái keruhũ pandu:

—Mã peja pepy'a katu pehẽ juehe pexo tĩ — aja.

Ame'ẽ ke rehe amõ amõ ne membyr ta hendu katu te. Aja ihẽ ahendu, a'erehe ihẽ rury katu te axo tĩ. ⁵ Ihẽ rendyr! Ehendu katurahã! Ko nde pe ihẽ apandu:

—Mã peja jande johu japy'a katu jande juehe jaxo tĩ!

Ame'ẽ je'ẽha ke nde pe ihẽ amupinim aĩ. Ame'ẽ riki pyahu ym. ⁶ Ame'ẽ je'ẽha ke Jesu rehe nde erejurujar katu py rahã, nde erehendu. Ame'ẽ pandu katuha aja jama'ema'e rahã, Tupã je'ẽha rehe jahendu katu te. Ame'ẽ je'ẽha ke Jesu rehe nde erejurujar katu py rahã, nde erehendu. Kuja:

—Tapijar te'e we pepy'a katu pehẽ juehe pexo!

Ame'ẽ je'ẽha rehe nde erehendu.

"Jesu Kirisutu awa te'e aja ym uwyr" aja mu'eharan ta pandu naĩ

⁷ Kome'ẽ ywy keruhũ pe mu'eharan ta heta ixo. "Jesu Kirisutu awa te'e aja ym a'e uwyr" aja a'eta pandu naĩ. Ame'ẽ ta riki mu'eharan ta ke. Ame'ẽ ta Kirisutu ruwajan ta ke tĩ. ⁸ Ame'ẽ ta rehe pehendu ym. Ame'ẽ ta rehe pehendu rahã, peka'u te'e ta. Aja rahã, pejurujar katuha ke pehijar ta my. Ame'ẽ ke pehijar ym rahã, Tupã koty peho rahã, pehẽ pe a'e pandu ta:

—Pehẽ riki katu te ame'ẽ ke — aja.

⁹ Kirisutu mu'e ame'ẽ ke amõ mu'e tar ym. Anĩ. Amõ koty mu'e tar katu rahã, Tupã ngi har ym a'e. Kirisutu mu'e ame'ẽ ke amõ mu'e rahã, jande pái keruhũ namõ a'e juehe katu a'e ixo. Ta'yr namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ.

Mu'eharan ke nde rok pe emuxe ym

¹⁰ Nde rok pe amõ uhyk. Pe, a'e pandu:

—Tupã je'ẽha ke ihẽ amu'e ta — aja.

Pe, Kirisutu mu'e ame'ẽ ke a'e mu'e ym rahã, a'e ke nde rok pe emupyta ym. Emuxe ym. ¹¹ "Mã peja nde rehe Tupã usak katu" aja epandu ym ipe tĩ. Aja me'ẽ nde erepandu rahã, mu'eharan ta namõ nde juehe katu nde erexo. Katu ym aja.

Katuha ke ihē amondo axo

¹² Kohū je'ēha ihē areko, ame'ē ke nde pe ihē amupinim tar katu. Anī. Paper rehe ihē amupinim ym ta rī. Ame'ē ke nde rehe ihē ahyk aho rahā, ne namō ihē apandu pandu ta. Aja rahā, jande mokōi jande rury katu ta.

¹³ Ko riki paper rehe ne anam membyr ta katuha ke mondo nde pe tī. Ne anam rehe Tupā usak katu, ame'ē ta nde pe katuha mondo ixo.

Upa.

Juã mupinim me'ẽ ke Mahapyrihar ke

Ehe katu me'ẽ pe kome'ẽ paper pinim ke Juã mondo. Ngái pe a'e mondo. Amõ ta Jesu rehe har pandu pandu oho. Ngái rekoha pe ame'ẽ ta uhyk rahã, hok pe Ngái mupyta katu. “Katu tiki” aja Juã mupinim.

Amõ sawa'e katu ym ame'ẽ ke ixo. Her Ndio. Jesu rehe har amõ koty a'e pandu. A'e aja: “Mã peja ym” aja Juã mupinim. Mu'eharan aja: “Mã peja ym” aja mujekwa.

Ehe katu ame'ẽ pe kome'ẽ paper pinim ke Juã mondo

¹ Ihẽ riki tamõi te apo 'y. Ihẽ Juã. Ngái! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke nde. Nde rehe ihẽ apy'a katu te.

² Ngái! Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke nde! Kuja Tupã namõ nde rehe har ihẽ apandu:

—Mã peja upa katu te Ngái katu ixo. Mã peja a'e ahy ym te ixo. Amõ we tĩ. Mã peja ne namõ a'e juehe katu te a'e ixo — aja ihẽ apandu nde rehe har.

³ Nde koty ngi amõ amõ jande mu ta uhyk uwyr. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe jande mu ta ke a'eta. Ihẽ rehe a'eta uhyk uwyr. Je'ẽha jetehar te ke rehe tapijar te'e we nde erejurujar katu, aja ihẽ pe a'eta pandu. Je'ẽha jetehar te ke rehe tapijar te'e we nde erehendu katu, aja pandu tĩ. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu rahã, ihẽ rury katu te. ⁴ Je'ẽha jetehar te ke rehe ihẽ ra'yr ta hendu katu. Ame'ẽ riki ihẽ ke muhury katu. Pehẽ pe myrandu katu ihẽ apandu rahã, Jesu rehe pejurujar katu. A'erehe ihẽ ra'yr ta aja pehẽ.

Ngái rehe har

⁵ Ngái! Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke nde! Jande mu ta

rehe nde erehaihu katu. Nde eresak ramõ, ame'ẽ ta rehe nde erehaihu katu. Aja katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e erexo. ⁶ Jande rehe ame'ẽ ta uhyk uwyr rahã, nde rehe har pandu katu. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe jajy'ar rahã, nde erepy'a katuha rehe har jande pe a'eta pandu pandu katu. Nde koty a'eta jywyr ta oho tĩ. Uhyk oho rahã, mã peja ehaihu katu te we ta tĩ. Pe, oho katu ta. A'eta riki Tupã kotyhar ta ke, a'erehe ehaihu katu a'eta rehe. ⁷ Kirisutu rehe a'eta mu'e mu'e oho ixo. Oho ixo rahã, jurujar ym ame'ẽ tama'e ke a'eta pyhyk ym. ⁸ A'erehe a'eta rehe Jesu kotyhar ta haihu katu rahã, katu tiki. Aja rahã, jande mu ta aja je'ẽha jetehar te ke jamuhã ame'ẽja saka tĩ.

Ndio aja ema'e ym tĩ

⁹ Amukwehe te we pehẽ kotyhar ta pe paper pinim ke ihẽ amondo. Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe ihẽ amupinim. Anĩ. Ihẽ rehe Ndio hendu ym. A'e riki Jesu kotyhar tama'e kapitã jupe. A'erehe Jesu kotyhar ta ke a'e mondo mondo tar katu. Aja a'e putar katu. Katu ym aja. ¹⁰ Ihẽ rehe har katu ym a'e pandu tĩ. Ihẽ rehe har je'ẽ te'e tĩ. Nde rehe ihẽ ahyk aho rahã, upa a'e ma'ema'eha ke nde pe ihẽ apandu ta.

Pewe amõ a'e ma'eha pehĩ tĩ. Jande mu ta uhyk oho ehe rahã, ame'ẽ ta ke Ndio putar ym. Jande mu ta rehe amõ ta haihu tar katu tipe. Ame'ẽ ta ke a'e muhem mondo tĩ. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ngi a'e muhem mondo. Katu ym a'e ma'eha ke.

¹¹ Ngái! Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke nde! Ndio ma'eha aja ema'e ym tĩ. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ riki Tupã kotyhar ke a'e. Katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ke Tupã rehe har ukwa ym. (A'erehe katu ame'ẽ ke ema'e katu.)

Neme katu ame'ẽ ke a'e

¹² Neme rehe har upa amō ta pandu katu:

—Sawa'e katu ame'ē ke a'e — aja pandu katu.

Aja ehe har japandu katu tī. Jete-har te ke japandu, aja nde erekwa katu. Jete-har rehe a'e hendu katu, a'erehe sawa'e katu ame'ē ke a'e, aja amō ta pe a'e mujekwa juehe har.

Katuha ke ihē amondo

¹³ Kohū je'ēha ihē areko. Ame'ē ke nde pe ihē amupinim tar katu. Anī. Ame'ē ke paper rehe ihē amupinim ym ta rī. ¹⁴ Nde koty ihē aho tate, a'erehe amupinim ym ta rī. Pe, nde rehe ihē ahyk rahā, upa ne namō ihē apandu pandu ta.

¹⁵ Mā peja nde ke Tupā muhury katu!

Ko nde rehe katu ame'ē ta ixo. Upa ame'ē ta katuha ke nde pe mondo ixo. Nde koty jande rehe katu ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe jandema'e katuha ke epandu tī.

Upa.

Jun mupinim me'ẽ ke

Jun kome'ẽ paper ke mupinim. Amõ Jesu mu a'e tĩ. Upa Jesu kotyhar ta pe kome'ẽ paper pinim ke a'e mondo.

Ame'ẽ ta ke Jun mu'e katu. Kuja. Amõ Jesu kotyhar ta amõ koty mu'e. “Amõ kũjã rehe ka'u rahã katu” aja mu'e naĩ. “Amõ sawa'e rehe ka'u rahã katu” aja mu'e naĩ tĩ. “Anĩ. Mã peja ym' aja ame'ẽ ta pe pepandu” aja Jun pandu katu.

Yman rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta muka'u te'e hũ ta ngã ke aja Jun mujekwa katu tĩ.

¹ Ihẽ Jun. Tian mu ke ihẽ. Jesu Kirisutuma'e miasu ke ihẽ. Pehẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ rehe pejurujar katu. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta. Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke pehẽ — aja pehẽ pe.

Pehẽ rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu. Pehẽ py'a ke Jesu Kirisutu mātã katu, a'erehe pejurujar katuha ke pehijar ym.

Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. ² Mã peja amõ amõ we pehẽ rehe Tupã pyrara usak. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu te we ixo tĩ. Mã peja pehẽ rehe a'e ipy'a katu te we ixo tĩ.

Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har. Mu'eharan ta rehe har tĩ.
(2 Petu 2.1-17)

³ Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Upa jande ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe paper rehe ihẽ amupinim aĩ rahã, kuja amõ koty katu, aja ihẽ akwa. Pehẽ pe ihẽ apandu. Mu'eharan ta pe pepandu katu:

—Tupã rehe har jete har te ke jakwa katu. Mã peja te'e pemu'e ym — aja mu'eharan ta pe pepandu katu.

Jete har te ke ixotyhar ta pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke amõ koty pemuruwak ym.

⁴ Pesarahã! Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta jande namõ ixo. Jakwa ym rahã, jande rehe a'eta uhyk uwyr. A'eta pandu:

—Ngã rehe Tupã ipy'a katu. Ngã rehe ipy'a a'e mujywyr katu. A'erehe kũjã rehe ka'u te'e aja ngã ixo katu. Sawa'e rehe aja tĩ. Ka'u te'e rahã, katu tĩ. Aja ixo rahã, ngã rehe Tupã ipy'a jywyr katu — aja a'eta pandu naĩ. (Katu ym ame'ẽ panduha.)

Amõ we pandu tĩ:

—Jesu Kirisutu japutar ym apo 'y — aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pandu tĩ.

Jesu jõ riki jande jar keruhũ. Jan-dema'e sawa'e te a'e tĩ. Yman Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har amõ mupinim. Tupã je'ẽha rehe mupinim. A'eta ke Tupã mupyrara ta, aja mupinim. A'erehe Tupã mupyrara ta ame'ẽ ta ke a'eta.

⁵ Kuja upa pekwa katu tipe. Apo amõ we ihẽ apandu we ta pehẽ pe rĩ. Kuja. Yman Eji ywy ngi jundéu awa ta ke jandema'e sawa'e te muhem tipe. A'engi a'e pandu ame'ẽ ke rehe hendu ym tĩ. Ame'ẽ ta ke a'e mumba riki. (A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke Tupã mumba ta kũ tĩ, aja jakwa katu.)

⁶ Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha rahoha ta rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Yman Tupã je'ẽha rehe heta amõ ta hendu tar ym. Putar ym riki. Pe, Tupã ixo ame'ẽ renda ke a'eta hijar oho. A'erehe pytun ame'ẽ pe a'eta ke Tupã kynda. Ita tupaham pe aja te'eha a'e pukwar. Aja a'eta ixo. A'eta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ weraha rehe uhyk ym rahã we, aja te'eha a'eta ixo. (A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta kũ tĩ, aja jakwa katu.)

⁷ Amō we tī. Sondo ok ta pe har ta rehe har pekwa pekwa pexo tī. Ngomo ok ta pe har rehe har aja tī. Ame'ē mokōi ok ta rake amō heta ok ta ihī. Upa a'ep pe har ta rehe har pekwa pekwa pexo tī. A'ep pe har ta ka'u te'e riki tī. Kūjā rehe a'eta ka'u te'e. Sawa'e ta rehe aja tī. Ka'u te'e tī. Sawa'e ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe. Upa ame'ē ta ke tata pe aja te'eha Tupā mupyrara. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta kŷ tī. Aja mujekwa katu ngā pe.)

⁸ Ame'ē ok ta pe har ta aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta, aja mu'eharan ta ukwa katu tipe. Pe, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e we ixo rī. Ixeraiha pe ma'e ke Tupā mujekwa, aja a'eta pandu naī. A'erehe ma'e jaxer ame'ē ke a'eta ma'ema'e a'eta juehe. Tupā je'ēha rupi amō pandu ame'ē ke rehe a'eta hendu ym tī. Ywa pe har ta katu te ame'ē ta rehe a'eta juru ai tī. ⁹ Aja me'ē rehe Minge je'ē ym tī. Minge riki Tupā je'ēha rahoha tama'e kapitā keruhū. Yman Satana rehe a'e juru ai ym. (Ājā ramūi a'e.) "Awa Moise rete ke jytym raho ta my?" Ame'ē rehe har Satana namō Minge je'ē je'ē hū. Arahā Satana rehe a'e juru ai ym riki. Kuja jō Minge pandu ipe:

—Mā peja Tupā nde ke emupyrara — aja Satana pe.

¹⁰ Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta anī. A'eta juru ai riki. Ywa pe har ta rehe har a'eta ukwa ym. Ame'ē ta rehe a'eta juru ai. So'o ta aja te'e ma'e ke a'eta ukwa ym. Ajaha namō a'eta ma'ema'e ixo. A'erehe amō amō we a'eta ixoha ke katu ym te oho. (Ixo ai te we hū oho.)

¹¹ Mā! A'eta ke Tupā mupyrara hū ta! Kaī aja Tupā pandu ame'ē rehe a'eta hendu ym tī. A'erehe

a'eta ke Tupā mupyrara ta tī. Maraā aja a'eta te'eha mu'e tī. Ame'ē rehe jō a'eta putar katu. Aja tamatarer a'eta pyhyk pyhyk ixo. Katu ym aja. A'erehe a'eta ke Tupā mupyrara ta. Kore aja Tupā je'ēha rupi pandu ame'ē ke rehe a'eta hendu ym tī. A'erehe a'eta ke Tupā mupyrara ta tī.

¹² Pehē ruryha pemujā rahā, pehē mi'u pematyr. Aja pehē juehe pepy'a katu pexo, aja pemujekwa amō ta pe. Arahā mu'eharan ta pehē namō u'u tī. U'u hū te ha ke jō a'eta putar katu. Huxī ym riki. A'eta jō u'u ta a'eta jupe. Katu ym aja.

Ywytu wan te'e upa ihon. Aja mu'eharan ta riki. Ma'e ke pandu katu tipe. Anī. Pandu katuha aja ma'ema'e ym te. I'a angaha rehe uhyk rahā, i'a angaha ke asa oho. I'a ym te riki. Aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta tī. (I'a ym te aja ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ym te.) Myra porok ame'ē ke pete'e manō oup. Aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta katu ym aja amō ta ukwa tī. (Ixoha ai te'e aja ixo.)

¹³ Y ramūi katak hū, ame'ēja saka Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta panduha. Tyapu hū jō ame'ēja saka. Anī. Panduha aja ma'ema'e ym te. Y ramūi katak hū rahā, mutyjūi hū. Ame'ē ke amō usak. Aja riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'eha. Amō usak ehe rahā, jaxer ai aja ukwa. A'erehe huxī awa ke. Aja jō Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'e katu te ixo. Jahy rata u'ar oho. Aja awa ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta muka'u te'e riki. A'erehe ame'ē ta ke ma'e renda pe Tupā mupyta ta. Pytuniha aja te'e ihī, ame'ē pe mupyta ta. Aja te'eha mupyta ta.

¹⁴ Yman Eno ixo. Anā ngi awa po wajar mokōihar ke a'e. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har a'e pandu katu riki. Kuja:

—Pesarahā! Heta te hū je'ēha rahoha ta namō jandema'e sawa'e te uwyr ta. Katu te ame'ē ta ke je'ēha rahoha ta. ¹⁵Pe, upa hendu ym ehe ame'ē ta ke a'e mupyrara ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe a'eta rehe har Tupā pandu ta: “Pehē katu ym te” aja. Tupā rehe a'eta juru ai hū tī, a'erehe a'eta rehe har Tupā pandu ta tī: “Pehē katu ym te” aja Tupā pandu. Pe, mupyrara ta — aja yman Eno pandu katu.

¹⁶Sehar kapitā ta namō Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta je'ē je'ē hū. Katu ym aja. “Ihē anī. Amō riki ma'e” aja pame a'eta je'ē je'ē. Ma'e katu ym ame'ē ke a'eta putar, aja te'e a'eta ixo. “Jande katu te jande” aja jō a'eta juehe har a'eta pandu pandu. Pe, amō ta pe: “Mā! Pehē katu” aja a'eta muhury amō ta ke. Pe, aja ame'ē tama'e ke a'eta pyhyk. Aja te'eha rupi amō tama'e pyhyk rahā, katu ym riki.

Katu ixoha ame'ē ke Jun mukwa

¹⁷Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pesarahā! Yman Jesu Kirisutu mondo ame'ē ta pandu ame'ē ke peharāi ym pexo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ¹⁸Kuja yman Jesu mondo ame'ē ta pandu:

—'Ar rehe angaha uhyk tate rahā, amō ta uwyr ta. “Kirisutu jywyr ym te ta” aja a'eta puka puka hū ta. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tar katu. Jete. Ame'ē ke a'eta ma'ema'e ta — aja Jesu mondo ame'ē ta pandu. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har a'eta pandu. Aja apandu ramō tī. Juja katu te ame'ē ta rehe har.)

¹⁹Ame'ē ta Jesu kotyhar ta ke amō koty koty mujy'ar. Peteihar aja a'eta ixo ym ta. Ipy'a pe te'e ma'e ka'u te'eha ke a'eta ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke jō a'eta ma'ema'e. A'eta py'a rehe Tupā'ā ihī ym.

²⁰Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pesarahā! Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pexo ym tī. Tupā rehe har pehē pe amō ta pandu. Amō we ame'ē rehe har pejumu'e katu te we pexo rī. Aja rahā, ame'ē riki katu te ame'ē ke. Tupā'āma'e pyrātāha rupi Tupā pe ma'e ke pepandu pandu tī. ²¹Mā peja katu pexoha aja pexo katu tī. Aja rahā, pehē rehe Tupā ipy'a katu, aja pehē pe a'e mujekwa ta. Aja pexo rahā, pehē ruhāha rehe peharō pexo. Ame'ē ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te me'ē katu ta pehē pe. Pehē rehe a'e pyrara ta usak, a'erehe pehē pe a'e me'ē katu pehē pe.

²²Jetehar te ke ukwa katu ym ame'ē ta rehe pepyrara pesak. ²³Tata ngi myra ukwāi ame'ē ke pejo'ok. Aja Tupā mupyraraha ngi ukwa katu ym ame'ē ta ke pemuhem tī. (Ame'ē ta py'a ke Tupā koty pemuruwak rahā, Tupā mupyraraha ngi pemuhem ta.) Amō ta rehe pepyrara pesak tī. Pekyjeha namō pepyrara pesak. Aja rahā, amō ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym ta tī. Ima'e mundeha jaxer te ame'ē ke amō putar ym. Aja amō ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke peputar ym tī.

Tupā rehe har katu pandu

²⁴Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ngi pehē ke Tupā muhem katu. Ame'ē ke a'e ukwa katu. A'e katu te ame'ē ke a'e. Huwa koty pehē ke a'e muhyk katu ta kŷ. Ame'ē ke a'e ukwa katu tī. Arahā nixói te ta ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehē pe. Aja rahā, pehē rury katu te ta. ²⁵Tupā riki peteihar a'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te manō. A'erehe jandē ke Tupā muhā katu. Mā peja ehe har ukwa katu ixo. Kuja: A'e riki katu te ame'ē ke a'e. A'e riki kapitā keruhū tī. A'e riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e tī.

Upa katu te ngãma'e kapitã keruhũ
te a'e tĩ.

Upa aja me'ẽ yman a'e ixo.

Apo aja te'e ta ixo tĩ.

Aja te'e ta ixo ame'ẽ te'e a'e tĩ.

Amen. Ame'ẽ: "A'e tỹ" aja.

Upa.

Apokarip Ma'e ke uhyk ta ame'ẽ rehe har

Juã kome'ẽ paper ke mupinim. Upa katu te Jesu mujekwa ame'ẽ ke Juã mupinim. Ywa pe Jesu ixo ame'ẽ rehe har mujekwa Juã pe. Ame'ẽ ke a'e mupinim tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta rehe har mujekwa tĩ. Ame'ẽ rehe har mupinim tĩ.

Yman rahã, ma'e ke uhyk ta my, ame'ẽ rehe har upa katu te mujekwa. Ame'ẽ rehe har Juã mupinim tĩ. Myja me'ẽ katuha renda ixo my, ame'ẽ rehe har mupinim tĩ.

Jesu jywyr ta, ame'ẽ rehe har mupinim tĩ.

Ma'e ke uhyk ta ame'ẽ ke Jesu Kirisutu mujekwa

¹ I'i atu rahã we, ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ ke Jesu Kirisutu pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke ihẽ pe Kirisutu mujekwa tĩ. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta Tupãma'e miasu ta pe ihẽ amujekwa tĩ. Ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim. Ihẽ Juã. Kirisutuma'e miasu ke ihẽ. Ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha ke Kirisutu mondo. Pe, ame'ẽ je'ẽha rahoha ihẽ pe upa mujekwa. ² Pe, upa katu te ihẽ asak ame'ẽ ke ihẽ amupinim. Aja rahã, pekwa katu ta tĩ. Myrandu ke Tupã mujekwa, ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim. Jetehar te ke Jesu Kirisutu mujekwa, ame'ẽ ke kohĩ tĩ.

³ Kome'ẽ paper rehe amõ usak usak rahã, hury katu ame'ẽ ke a'e. Kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ, ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ rehe har kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim. Upa ma'e ke uhyk ta. Ame'ẽ uhyk-ihã angaha uhyk tate. A'erehe amõ

hendu ehe rahã, hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ.

Jesu kotyhar ta amõ amõ ok ta pe ixo ame'ẽ ta pe Juã mupinim

⁴ Asia ywy rehe amõ amõ ok ta ihĩ. Heta ihĩ. Kuja. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Ame'ẽ ok ta pe Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽ ok ta pe har ta pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Juã.

Mã peja johu pehẽ rehe Tupã usak katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu.

A'e uhã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Yman ixo.

Apo pete'e ixo.

Yman rahã pete'e ta ixo tĩ.

Wapyka katu te ame'ẽ ruwa koty I'ã ixo. Amõ koty koty a'e ma'ema'eha. Awa po wajar mokõi ima'e ma'ema'eha ke. Ame'ẽã riki pehẽ rehe usak katu ixo tĩ. Pehẽ py'a ke muhury katu tĩ. ⁵ Jesu Kirisutu pehẽ rehe usak katu tĩ. Pehẽ ke muhury katu tĩ. A'e riki Tupã rehe har mujekwa katu ame'ẽ ke a'e.

A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'erehe Kirisutu riki amõ ta 'ar koty te we je'ẽha te reko. A'e riki kapitã keruhũ te. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha tĩ.

Jande rehe a'e ipy'a katu. A'e manõ, a'erehe upa jande ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jande py'a ngi Tupã juhyk. ⁶ Pe, a'e aja jande ke kapitã keruhũ aja Kirisutu mu'am tĩ. (Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke jama'ema'e ta.) Ima'e pa'i ta ke aja jande ke a'e mu'am tĩ. (Aja rahã, pa'i ta aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu tĩ.) Kirisutu pái ke a'e tĩ. Mã peja Jesu Kirisutu pe japandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Mã peja kapitã keruhũ te aja exo. Aja te'eha exo" aja japandu. Amen! A'e tỹ.

⁷ Pesarahã! Ywa takãxîha 'ar pe a'e jywyr ta uwyr ixo. Upa katu te awa ta usak ta ehe. A'e ke putar ym ame'ë ta usak ta ehe tî. Myra rehe itatakwar pe kutuk ame'ë ta usak ta ehe tî. Upa katu te kome'ë ywy keruhû pe har ta jixi'u ta tî. (A'e mupyrara ta, aja ame'ë ta ukwa katu, a'erehe jixi'u ta.) Aja ta riki. Amen. ⁸ Tupã riki pyrãtã te hû ame'ë ke a'e. Jandema'e sawa'e te a'e. Kuja pandu:

—Ihë ruhã te hû ame'ë ke ihë.

Ihë axo py te ame'ë ke ihë.

A'ejõhar rahã, tapijar te'e we ihë axo ta tî.

Yman axo.

Apo kote'e axo.

Yman rahã, aja te'e ta axo tî — aja riki Tupã pandu.

Kirisutu rehe Juã usak

⁹ Ihë Juã. Pehë mu ke ihë. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ixotyhar ke ihë tî. Ixotyhar ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mupyrara hû. Pehë aja ihë ke ame'ë ta mupyrara riki. Pehë aja ihë py'ahu te'e ahendu axo tî. Tupã je'ëha ke ihë apandu pandu. Ihë pe jetehtar te ke Jesu mujekwa, ame'ë ke ihë amujekwa tî. (Ame'ë ke amõ ta putar ym.) A'erehe ihë ke kome'ë ypa'ũ rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mondo. (Kyndaha aja saka se.) Ypa'ũ rer Pat. ¹⁰ Tupã rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ, ame'ë wera rahã, ihë py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu te. Pe, amõ pandu ame'ë ke rehe ihë ahendu. Ihë kupe koty ngi panduha uwyr. Tyapu hû panduha. Jumi'a aja panduha. ¹¹ Kuja panduha ihë ahendu:

—Ma'e ke nde eresak ta, ame'ë ke paper rehe emupinim. Ame'ë paper ke amõ amõ ok ta pe emondo. Ame'ë ta ok ta pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ë ta pe emondo. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Kuja ok ta rer. Ese ok ta. Amõ Esimi ok ta. Amõ Per ok ta. Amõ Tjati ok ta. Amõ Sandi ok ta. Amõ Sirande

ok ta. Amõ Raoniséi ok ta — aja ahendu.

¹² Awa pandu my? Ame'ë asak tar katu, a'erehe ihë awak. Aja rahã, ma'e weraha tymã ke ihë asak. Itatawa ke te'e mujã ame'ë rehe asak. Kuja. Awa po wajar mokõi hetaha. ¹³ Ame'ë pyter pe awa aja ame'ë rehe ihë asak. Kamixa puku namõ ixo. Ipy rehe pukuha ihon. Ixu'a rupi har aja ame'ë riki ipixi'a rupi ihĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke a'e tî. ¹⁴ I'a riki ituwyr te hû. Ame'ë tuwyrriha aja se nixói te. Ituwyr te hû. Eha riki tata aja hendy hû. ¹⁵ Ipy hendy hû tî. Itatawaran ke kytyk katu aja hendy hû. Tata pe maku rĩ, aja hendy hû tî. A'e pandu rahã, itapupur keruhû aja tyapuha ahendu. (Jesu ame'ë. Ywa pe har aja katu te hû ame'ë ke a'e.) ¹⁶ Ipo pe jahy rata ke a'e pyhyk reko. Ijywa katu kotyhar pe pyhyk reko. Kuja awa po wajar mokõi jahy rata hetaha ke. A'e pandu rahã, kyse upa te'e haimbe ame'ë ke uhem, ame'ëja saka. Warahy jandar rahã, warahy hendy hû, ame'ëja saka huwa ke hendy te hû. ¹⁷ Ihë asak ehe rahã, huwa koty ihë a'ar ajup. Manõ ame'ë ke aja ihë aju. Ipo pe ihë ke a'e pyhyk. Ijywa katu kotyhar pe ihë ke mupu'am. Pe, ihë pe pandu:

—Ihë ngi ekyje ym.

Ihë ruhã te hû ame'ë ke ihë.

Ma'e nixói te rahã, pete'e ihë axo.

Yman te rahã, pete'e ta ihë axo tî.

¹⁸ Ihë axuwe katu ame'ë ke ihë.

Yman ihë amanõ.

Apo ihë ruhã te hû ame'ë ke ihë.

Aja te'e ta ihë axo.

—Ihë apandu katu: “Nde eremanõ ta” aja. Aja ihë je'ëha rupi a'e manõ ta. Ihë riki apandu katu: “Nde erekwera katu erehem” aja. Aja ihë je'ëha rupi a'e kwera katu ta uhem tî. ¹⁹ Apo nde eresak ame'ë ke emupinim. Apo ma'e ke ixo ame'ë rehe nde eresak. Ame'ë ke

emupinim. I'i atu rahā we, ma'e ke uhyk ta, ame'ē ke emupinim tī. ²⁰ I'i nde eresak ame'ē rehe nde erekwa ym. Ame'ē ke ihē amujekwa nde pe apo 'y. Ihē jywa katu kotyhar ame'ē ihē po rehe jahy rata nde eresak. Awa po wajar mokōi nde eresak. Ame'ē riki kapitā ta ke. Ihē kotyhar tama'e jy'ariha rendama'e kapitā ta ke. Awa po wajar mokōi jy'ariha renda ihī. Ame'ē kapitā ta ke. Ma'e weraha tymā rehe nde eresak. Awa po wajar mokōi hetaha rehe nde eresak. Ame'ē riki ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ke — aja ihē pe Jesu pandu.

2

Ese ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

¹ Ihē pe a'e pandu:

—Ese ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: “Pehē pe myrandu ke ihē amondo axo. Ihē riki ihē po pe jahy rata apyhyk ame'ē ke ihē. Ihē jywa katu kotyhar ame'ē pe awa po wajar mokōi hetaha ihē apyhyk. Ma'e weraha tymā rupi awata axo ame'ē ke ihē tī. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke ame'ē. Awa po wajar mokōi hetaha ihī. Ame'ē rupi ihē awata axo.

² —Pehē pema'ema'e ame'ē ke ihē akwa katu. Mu'eharan ta je'ēha ke pemukanim tar katu te hū. Ame'ē rehe har pepandu pandu hū. Aja pemukanim. Ame'ē ke ihē akwa katu. Pehē ke amō ta mupyrara rahā, pehē py'ahu te'e pehendu pexo, aja ihē akwa katu tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke peputar ym tī. Ame'ē ke ihē akwa katu tī. Amō ta pandu: ‘Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande' aja naī. Jete my? Ame'ē ke pemanga katu. Aja rahā, Kirisutu mondo ym ame'ē ta ke a'eta aja pekwa. Te'e pandu ame'ē ta ke a'eta aja pekwa tī. Aja pema'ema'e

ame'ē ke ihē akwa katu tī. ³ Ihē kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē ke amō ta mupyrara hū. Pehē py'ahu te'e pehendu pexo. Ihē rehe pehē pejurujar katuha ke pehijar ym tī. (Upa ame'ē rehe ihē rury katu.)

⁴ —(Pe, kuja jō ihē rury ym.) Ihē rehe pejurujar katu py rahā, ihē rehe pepy'a katu te hū. Aja ihē rehe pepy'a katu ym pexo apo 'y. ⁵ Myja me'ē pehē pepy'a katuha kanim my? Myja pemukanim my? Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e pehē peka'u te'eha ke pema'ema'eha ke pehijar. Pe, pema'e py, ame'ē ke pema'ema'e tī. Mu'eharan ta je'ēha ke pemukanim tī. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ym rahā, pehē rehe ihē ahyk ta. Amupyrara ta pehē ke. Ma'e weraha tymā ke ihē amukanim ta. (Aja rahā, jy'ariha renda nixói ta.)

⁶ —Pe, Niko kotyhar ta ma'ema'e ame'ē ke peputar ym tī. Jete har ym ame'ē ta mu'e. Ihē aja ame'ē ta ke peputar ym tī. Ame'ē pema'eha riki katu” — aja Jesu pandu.

⁷ —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa ame'ē ke rehe pehendu katu! Ihē rehe jurujar katuha ke amō hijar ym rahā, ihē apandu ta: “Tupāma'e kupixa pe exo katu. A'ep ma'eywa heta i'āi. E'u. Aja rahā, nde rury katuha namō nde ruhā te hū nde erexo ta” — aja Jesu pandu.

Esimi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

⁸ Ihē pe Jesu pandu tī:

—Esimi ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: “Ihē riki ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. Ma'e nixói te rahā, pete'e ihē axo. Yman te rahā, pete'e ta ihē axo tī. Ihē amanō. Pe, ihē akwera katu ahem tī.

⁹ —Pesarahā! Pehē ke amō ta mupyrara hū ame'ē ke ihē

akwa katu. Mupyrara hū, a'erehe pehēma'e ym te ame'ē ke ihē akwa katu tī. Pesarahā! Tupā ukwa katu ame'ē ke anī. Pehēma'e ke heta hū aja a'e ukwa. Amō ta pandu: 'Jundēu awa ta ke jande, a'erehe pehē namō Tupā rehe jande py'a jamōi moī ta' aja pandu naī. Anī. Ihē ke ame'ē ta putar ym. A'erehe pehē rehe ame'ē ta juru ai. A'erehe ame'ē ta riki Satana kotyhar ta ke. ¹⁰Pehē pepyrara hū tate. Ame'ē ngi pekye ym.

—Pesarahā! Pehē ngi har amō amō ke kyndaha pe Satana kotyhar ta kynda ta raho. Aja ihē rehe pejurujar katuha ke Satana manga ta. (Ājā ramūi a'e.) Pepyraraha heta ym ta wera. Ihē rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Pehē ke amō ta jukwa ta my? Pehijar ym pejurujar katuha ke tī. Aja rahā ma'e katu ame'ē ke pehē pe ihē ame'ē ta. Pehijar ym, a'erehe pehē ruhāha ke ihē ame'ē ta pehē pe” — aja Jesu pandu.

¹¹ —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendū katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa ame'ē ke rehe pehendū katu! Tapijar te'e we ihē rehe pejurujar katu rahā, marā ka ym mupyraraha renda pe pehoha. Mupyraraha renda pe amō oho ta rahā, mokōihar manō, ame'ēja saka riki — aja Jesu pandu.

Per ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

¹² Ihē pe a'e pandu tī:

—Per ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: “Pehē pe myrandu ke ihē amondo axo. Ihē apandu rahā, kyse upa te'e haimbe ame'ē ke uhem, ame'ēja saka.

¹³ —Pesarahā! Per ok ta pe har ta katu ym te riki. A'ep Satana ixo, ame'ēja saka. (Ājā ramūi a'e.) Ame'ē ok ta pe pexo, aja ihē akwa katu. Ihē kotyhar ta ke pehē. Ihē

rehe har Anti pandu pandu katu. Ihē rehe jurujar katuha ke a'e hijar ym. Pe, a'e ke ngā jukwa. (Aja pehē ke ngā mukyje ta tipe.) Anī. Arahā ihē rehe pejurujar katuha ke pehijar ym riki tī. (Upa ame'ē rehe ihē rury katu.) Ame'ē ok ta pe Satana ixo, ame'ēja saka.

¹⁴ —Pe riki pehē rehe har ihē aje'ē we ta. Kuja ihē rury ym. Pehē ngi har amō ta Maraā mu'e ame'ē ke rehe hendu katu. Katu ym aja. Yman Mbara ke Maraā mu'e. Kuja yman Maraā mu'e. ‘Tupāran ruwa koty ma'e mi'u ke ngā moī. Ame'ē ke pe'u katu. Kūjā rehe peka'u te'e tī. Sawa'e rehe peka'u te'e tī, aja jundēu awa ta pe epandu katu' aja Mbara pe Maraā mu'e naī. Ame'ē mu'eha rehe amō ta hendu katu. Ame'ē ta pehē namō ixo apo. Katu ym aja. ¹⁵Aja pehē ngi har Niko kotyhar ta mu'e ame'ē ke rehe hendu ame'ē ta ixo tī. Katu ym tī. ¹⁶Ame'ē ta ke pehē ngi pemuhem ym we pemondo rī. Mā peja pemuhem katu pemondo. Aja ym rahā, pahar pehē rehe ihē ahyk ta. Pe, ame'ē katu ym ame'ē ke mu'e ame'ē ta ke ihē amupyrara ta. Ihē apandu ta. Aja rahā, kyse aja saka ihē juru ngi uhem ta. Aja ame'ē pe ihē amupyrara ta ngā ke” — aja Jesu pandu.

¹⁷ —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendū katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke rehe pehendū katu! “Ihē rehe jurujar katuha ke amō hijar ym rahā, ma'e katu ame'ē ke ihē ame'ē ta ipe. Yman mana riki jundēu awa tama'e mi'u. Amō mupyta ame'ē ke pehī. Ywa pe har ke ame'ē. A'erehe ame'ē ke rehe kome'ē wyw keruhū pe har ta usak ym. Ame'ē mana aja pehē pe ihē ame'ē katu ta. (Aja rahā aja te'eha pehē āpū ta.) Pe, upa katu te ame'ē ta pe ita ra'yr tuwyr ke ihē ame'ē ta tī. (Aja rahā, ame'ē namō huruha mujāha rehe oho katu ta. Ywa pe

har hurya ke ame'ë.) Ame'ë ita ra'yr rehe awa rer pyahu ame'ë ke ihĩ. Ame'ë rer ukwa ym te awa. Ita ra'yr pyhyk ame'ë ke jō ame'ë rer ukwa ta" — aja Jesu pandu.

Tiati ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹⁸ Ihẽ pe Jesu pandu tĩ:

—Tiati ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ëma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehẽ pe myrandu ke ihẽ amondo axo. Tupã ra'yr ke ihẽ. Ihẽ reha tata aja hendy hũ riki. Ihẽ py hendy hũ tĩ. Itatawaran kytik aja hendy hũ.

¹⁹ —Pehẽ pema'ema'e ame'ë ke ihẽ akwa katu. Pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ihẽ rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Ima'e ym te ame'ë ta pe ma'e ke peme'ë me'ë katu. Pehẽ ke amō ta mupyrara rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendy. Upa ame'ë pema'ema'eha ke ihẽ akwa katu. Pehẽ pejurujar katu py rahã, aja pema'ema'e. Apo ame'ë 'ar koty te we pema'ema'e katuha. Aja rahã katu hũ. Ame'ë ke ihẽ akwa katu. (Upa ame'ë rehe ihẽ rury katu.)

²⁰ —Pe, kuja pehẽ rehe har ihẽ aje'ë ta. Kuja ihẽ rury ym. Amō kūjã pehẽ namō ixo. Ymanihar Jesambe aja a'e. 'Katu a'e' aja pepandu ehe har. Anĩ. Katu ym aja. Ame'ë kūjã pandu: 'Tupã je'ëha ke pandu ame'ë ke ihẽ' aja pandu naĩ. Te'e riki. Ihẽ je'ëha ke pandu ame'ë ta ke kūjã muka'u te'e riki. A'e mu'e ame'ë ke namō muka'u te'e riki. A'erehe ihẽ je'ëha pandu ame'ë ta amō kūjã ta rehe ka'u te'e. Tupãran ruwa koty ma'e mi'u ke amō ta moi, ame'ë ke a'eta u'u tĩ. Katu ym aja. ²¹ Ihẽ aharō riki. 'Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Ame'ë ngi emuruwak'. Ihẽ koty nde py'a emuruwak' aja amō pandu ipe. Anĩ riki. Muruwak tar ym. Sawa'e rehe

ka'u te'e we rĩ. ²² A'erehe a'e ke ihẽ amupyrara te hũ ta. Upa katu te kūjã mu'e ame'ë ke rehe hendu katu ame'ë ta ke ihẽ amupyrara te hũ ta tĩ. Ame'ë ta kūjã rehe hendu katu, a'erehe ame'ë ta ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ë ta py'a ke ihẽ koty muruwak ym rahã, pahar ame'ë ta ke ihẽ amupyrara ta. ²³ Upa kūjã kotyhar ta ke ihẽ ajukwa ta tĩ. Aja rahã, upa katu te ihẽ kotyhar ta ukwa ta. Ma'e ke rehe har ipy'a rehe amō ukwa ukwa ixo, ame'ë ke ihẽ akwa katu te. Ma'e ke amō putar ame'ë ke ihẽ akwa katu te tĩ. Ame'ë ke upa katu te ihẽ kotyhar ta ukwa ta. Pehẽ pame katu te ihẽ ame'ë me'ë ta. Nde erema'ema'e, aja ihẽ ame'ë me'ë ta tĩ.

²⁴ —Pe, pehẽ ngi har amō ta aja ym. Ame'ë ma'e jaxer ai ame'ë mu'eha rehe pehendy ym. Mu'e ame'ë ke aja pema'e ym tĩ. Pehẽ riki Tiati ok ta pe har ta ke pehẽ. Amō ta pandu: 'Yman Satana rehe har ukwa ym awa. (Ājã ramũĩ a'e.) Apo ehe har jetehar te ke jakwa katu' aja a'eta jupe. Ame'ë rehe pehendy ym tĩ. Pejumu'e ym tĩ. Katu aja. Ko apandu pehẽ pe: 'Mu'eharan ta ke pemujan pemondo pehẽ ngi' aja. Ame'ë jō apandu. Amō we ma'e ke pema'ema'e, aja ym apandu ta. Pema'e apo 'y, aja tapijar te'e we pema'ema'e. ²⁵ Pehẽ koty ihẽ ajywyr ta. Aja ym rahã we tapijar te'e we pepy'a katu pehẽ juehe pexo tĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe pejurujar katu pexo. Ima'e ym te ame'ë ta pe tapijar te'e we peme'ë me'ë katu pexo tĩ. Upa aja tapijar te'e we pema'ema'e ta me'ë te'e.

²⁶⁻²⁸ —Ihẽ rehe tapijar te'e we amō ta jurujar katu. Pe, ihẽ aputar ame'ë ke tapijar te'e we ma'ema'e katu tĩ. Ajahap manō. Aja rahã, ihẽ pe Papa pandu, aja ihẽ apandu ta a'eta pe tĩ: 'Kapitã ta aja pehẽ. Ihẽ je'ëha rupi awa ta ke

pemondo mondo ta. Pyrātā te ha rupi pemondo mondo te ta. Pehē rehe hendu ym ame'ē ta ke pahar pemuputu'u ta tī. Ywy pander nupā rahā, pahar uhāi. Aja hendu ym ame'ē ta ke pahar pemuputu'u ta tī' aja apandu ta.

—Pe, wera uwyr rahā, jahy rata pete'e amō usak. Ame'ē riki myrī myrī myrī aja hendyha. Ame'ē myrī myrī myrī aja ma'e katukwer ame'ē ke ihē ame'ē me'ē ta a'eta pe tī" — aja Jesu pandu.

²⁹ —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

3

Sandi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

¹ Ihē pe Jesu pandu tī:

—Sandi ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: “Pehē pe myrandu ke ihē amondo axo. Tupā'ā ihē namō ixo. Amō koty koty a'e ma'ema'eha. Awa po wajar mokōi hetaha ima'e ma'ema'eha ke. Awa po wajar mokōi hetaha jahy rata ihē po pe ihē apyhyk areko tī. Aja rahā, jy'ariha renda kapitā tama'e kapitā keruhū te ihē tī. (Aja rahā, ihē rehe a'eta hendu katu ta me'ē te'e.)

—Pesarahā! Pehē pe myrandu amondo axo. Pehē pema'ema'e pexo ame'ē ke ihē akwa katu. Pehē pepy'a katu pehē juehe pexo aja amō ta pandu naī. Tupā rehe jō pehē py'a pemoī moī katu, aja pandu naī tī. Anī. Ame'ē ta aja ym pehē. ² A'erehe pepu'am, aja pexo. Upa katu te ihē ke pehijar ym rahā we, pehē py'a pemuruwak. Pehē py'a pejumātā. Aja Tupā rehe jō pehē py'a pemoī moī katu te we rī. Pehē pema'ema'e ame'ē ke katu ym we rī, aja ihē akwa katu. Tupā aja ihē akwa katu tī.

³ —Myrandu katu ke pehē pe Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Pehē ke ame'ē ta mu'e katu tī. Ame'ē rehe pehendu ym apo. Mā peja ame'ē rehe pehendu katu tī. Ma'e jaxer ai ame'ē pema'ema'eha ngi pemuruwak. Tupā koty pehē py'a pemuruwak tī. Aja ym rahā, peharō ym rahā, ihē ahyk ta pehē rehe. Pe, pehē ke amupyrara hū ta. Ma'e mukanīha uhykiha aja peharō ym rahā, ihē ahyk ta. Ihē ahykiha angaha pekwa ym ta.

⁴ —Pep Sandi ok ta pe amō ta ixo. Heta ym ame'ē ta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym riki. Ywa pe ihē namō ame'ē ta wata ta. Ipy'a juhyk te hū, aja ixo ta. Apandu ta: ‘Kō pehē pexo. Katu aja' aja ame'ē ta pe apandu ta. ⁵ Ihē rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ē ta py'a riki juhyk te hū, aja ixo ta. Pe, ame'ē ta rer ke ihē amukanim ym te ta. Paper rehe uhā te hū ame'ē ta rer ihī. Ame'ē ngi ihē amukanim ym te ta. ‘Peme'ē ta riki ihē kotyhar ta ke' aja Papa pe ihē apandu ta tī. Ima'e je'ēha rahoha ta pe aja ihē apandu ta tī” — aja Jesu pandu.

⁶ —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

Sirande ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

⁷ Ihē pe a'e pandu tī:

—Sirande ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: “Pehē pe myrandu ke ihē amondo axo. Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Ihē riki katu te ame'ē ke ihē. Nixōi te ma'e aka'u te'eha ama'eha ke ihē pe. Yman Ndawi rok kyndaha mopokiha namō amō ixo. Aja ihē Papa rok kyndaha mopokiha namō ihē axo tī. Kyndaha ke ihē apirar rahā, marā ka ym amō

kyndaha. (Ihë kotyhar ta ixë katu ta.) Ihë akynda rahã, marã ka ym amõ pirariha. (Ihë kotyhar ta aja ym ame'ë ta ixë ym te ta.) Ihë riki je'ëha te areko. Aja rahã: 'Nde erexe katu' aja ihë apandu ta. Amõ pe: 'Anĩ. Nde erexe ym ta' aja ihë apandu ta tĩ.

⁸ —Pesarahã! Pehë pema'ema'e ame'ë ke ihë akwa katu. Pehëma'e pyrãtãha ta'yr mi, ame'ë ke ihë akwa katu. Ihë rehe har amõ ta mu'e ame'ë rehe pehendu katu. Ihë rehe pejurujuar katuha ke pehijar ym tĩ. Pe, kyndaha ke ihë apirar pehë pe. Marã ka ym ame'ë ke amõ kyndaha. (Aja rahã, amõ ta pe myrandu katu ke pepandu pandu katu ta.)

⁹ —Pesarahã! Satana kotyhar ta pehë koty ixo. Jundéu awa ta ke ame'ë ta tĩ. 'Jundéu awa ta aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu tĩ' aja pandu a'eta jupe. Anĩ. Te'e riki. 'Pehë riki je'ëha te pereko' aja ame'ë ta pandu ta pehë pe. Pehë rehe ihë apy'a katu, aja upa ame'ë ta ukwa ta tĩ. ¹⁰ Pehë pe ihë apandu: 'Pehë ke amõ ta mupyrara rahã, pehë py'ahu te'e pehendu' aja riki. Ame'ë rehe pehendu katu. Pehë py'ahu te'e pehendu riki. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke ihë amupyrara rahã, ame'ë ngi pehë ke ihë amuhem ta. Ihë rehe jetehar ke ngã jurujar katu my? Ame'ë ke ihë amanga ta, a'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke ihë amupyrara ta.

¹¹ —Pahar ihë ajywywyr ta. Tupã rehe jõ pehë py'a ke pemapyk katu, aja tapijar te'e we pexo. Aja rahã, pehëma'e ke amõ mukanim ym te ta. Ma'e katu ame'ë ke pehë pe Tupã me'ë ta, ame'ë ke mukanim ym te ta awa. ¹² Ihë rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, Tupã namõ ixo katu te ta. Ihë aja ixo katu te ta tĩ. A'engi marã ka ym uhemihã.

—(Mahapyr her ihë amoĩ ta ehe.) Tupã rer ihë amoĩ ta ehe. (Aja rahã, ixotyhar ke a'e aja ngã ukwa.) Ihë rer pyahu ame'ë ke ihë amoĩ ta ehe tĩ. (Aja rahã, ihë kotyhar ke a'e aja ngã ukwa tĩ.) (Tupã rekoha pe har ke a'e, aja ukwa tĩ.) A'erehe Tupã rekoha rer ihë amoĩ ta ehe tĩ. Jerusarë ok ta ame'ë rer ke. Pyahu te ame'ë ok ta ke. Tupã koty ngi ame'ë ok ta wyjy ta uwyr. Ywa ngi wyjy ta uwyr" — aja Jesu pandu.

¹³ —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihë kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa, ame'ë ke rehe pehendu katu! — aja Jesu.

Raoniséi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹⁴ Ihë pe Jesu pandu tĩ:

—Raoniséi ok ta pe ihë kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ëma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehë pe myrandu ke ihë amondo axo. Jetehar te ke apandu ame'ë ke ihë. Ihë apandu ame'ë ke ihë ama'ema'e katu te. Jetehar namõ Tupã rehe har ihë apandu pandu. Úpa katu te Tupã mujã, ame'ëma'e kapitã keruhũ ke ihë.

¹⁵ —Pesarahã! Pehë pema'ema'e ame'ë ke ihë akwa katu. Y haku te aja ym pehë. (Y haku ame'ë pe jahuk rahã, amõ ma'e ahyha ke mukatu riki. Aja amõ ta ke pemuhury ta tipe.) Aja ym pehë. Y rysã te aja ym pehë tĩ. (Y rysã te ame'ë ke amõ u'u rahã, rysã katu ta. Aja pyai ame'ë ta py'a ke pemuhury ta tipe.) Aja ym pehë. Mã! Y haku te aja pexo rahã, katu tiki. Aja ym rahã, y rysã te, aja pexo rahã, katu tiki tĩ. ¹⁶ Y aku pitu, aja pexo. Y haku te aja ym pexo. Y rysã te aja ym pexo tĩ. Y aku pitu, aja pexo. Katu ym aja. Ihë juru ngi tymũ ihë ambor ta, aja ihë ama'e ta. (Aja rahã, pehë pema'ema'e ym te ma'e ke, aja amujekwa ta.)

17 —(Ma'erehe aja ihē apandu my? Pesarahā!) Pepandu: 'Jan-dema'e heta te hū. Katu jaxo. Upa ma'e ke japutar ame'ē ke namō jaxo' aja pehē jupe. Anī riki. Pepyrra pexo. Pehē jaxer aja pexo. Ame'ē ke pekwa ym pehē. Jetehar namō Tupā rehe pehē pepy'a ym pexo. Pehē juehe pejesak ym. Pehē reha ym te aja pehē. (Aja rahā, Tupā rehe jō pehē py'a pemapyk ym pexo.) Ame'ē ke pesak ym. Pekwa ym tī. Pehē jawe te'e pexo.

18 —A'erehe pehē pe ihē apandu katu. Ihē pe itatawa katu te ame'ē ke pepandu. Aja rahā, ihē koty pehē py'a pemuruwak ta. Aja rahā, Tupā rehe pehē pepy'a katu te hū ta tī. Pan tuwyr katu te ame'ē ke pepandu ihē pe tī. Ame'ē pe pehē jawe te'eha ke pejupyk. Pehē ruxīha pejupyk. (Pan tuwyr aja rahā, pehē py'a juhyk aja pexo.) Eha puhā ke pepandu ihē pe tī. Ame'ē ke pehē reha rehe pemoī. Aja rahā, pesak katu ta. (Aja rahā, pehē juehe pesak katu ta. Aja rahā, Tupā putar, aja pexo katu ta.)¹⁹ Ihē apy'a katu ame'ē ta ke ihē amupyrara riki. Aja rahā, ihē rehe hendu katu ta. Ihē rehe hendu ym rahā, amupyrara ta. Ihē apandu ta ipe tī: 'Mā peja ym' aja. A'erehe mā pahar ma'e pehē jaxer ai ame'ē pema'ema'eha ngi pemuruwak. Ihē koty pemuruwak. Aja rahā, ihē amupyrara ym ta.

20 —Pesarahā! Ok rukwen rake ihē apu'am a'am, aja ihē axo. Ihē apukái pukái a'am. Ihē apukái ame'ē ke rehe amō hendu rahā, pe, hukwen ke pirar rahā, hok pe ihē axe ta. Inamō ma'e ke ihē a'u ta. Ihē namō a'e ma'e ke u'u ta tī. (Aja rahā, ame'ē py'a rehe ihē axe tar katu aja amujekwa. Pe, ihē namō a'e juehe katu a'e ixo tī.)²¹ Ihē rehe jurujar katuha ke amō hijar ym rahā, ihē apandu ta ipe: 'Thēma'e wapyka rehe ihē rake

ewapyk. Ihē namō nde erexo ta' aja. Ihē aja a'e tī. Ihē ruwajan ta ke ihē amuputu'u. A'erehe Pa-pama'e wapyka rehe Papa rake ihē awapyk aī tī" — aja Jesu pandu.

22 —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

4

Ywa pe har ta Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu

¹ Ajame'ē ke ihē ama'ā tī. Ihē Juā. Kuja ihē asak. Ywa pe hukwen pirar ame'ē ke ihē asak. I'i we ihē pe pandu, ame'ē pandu ihē pe tī. Pandu rahā, jumi'a aja panduha ke. Kuja pandu apo:

—Se ywate ejur. Apo har ma'e ke uhyk ta me'ē te'e, ame'ē ke nde pe ihē amujekwa ta — aja ihē pe.

² Pahar ihē py'a rehe Tupā'ā ihī katu. A'ep ywa pe amō riki wapyk ame'ē rehe ihē asak. (Tupā a'e.) Wapyka rehe wapyk uī. Wapyka kapitā keruhūma'e aja saka. ³ Huwa ke hendy hū. Ma'e ita hepy hū aja huwa hendy hū. Itawa hū. Ita rer jase. Itawa ame'ē. Sando ita amō tī. Ipirangwer ame'ē. Aja huwa hendy hū. Pe, ame'ē wapyka juramā rupi maju'ā aja hendy hū. Howy te ame'ē ke. Ita hepy hū aja saka. Ita rer emeráu. ⁴ Wapyka juramā rupi amō heta wapyka ihī. Kuja, 24 hetaha. Ame'ē pe tamūi ta wapyk uī. Kuja, 24 tamūi ta ke. Ima'e mundeha tuwyr te hū. Iākā rehe har namō ihī. Itatawa ke te'e mujā, ame'ē iākā rehe har namō ihī. ⁵ Wapyka pyter ngi Tupā pirā pirā hū. Tupā tyapuha tyapu tyapu hū. Wapyka ndutar koty ma'e weraha hendy hendy. Kandéi i'y rehe moī, ame'ēja saka. Awa po wajar mokōi ma'e weraha ihī. Ame'ē riki Tupā'ā aja me'ē. Ima'e ma'ema'eha ke awa po wajar mokōi hetaha aja.

⁶ Wapyka ndutar koty y ramūi aja ihē asak tī. Waruwa ke te'e mujā, ame'ēja saka. Kisatáu aja hendypu.

Wapyka juramā rupi kuja tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta i'āi. Hundutar koty amō. Xupe koty amō tī. Ijywa katu koty amō tī. Ijywa'i koty amō tī. Ame'ē ixuwe katu hū ame'ē ta eha namō i'āi. Huwa koty eha ihī. Xupe koty eha ihī tī. (Aja rahā, upa katu te a'eta usak katu. Upa katu te ukwa katu tī.) ⁷ Ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har peteihar kuja saka. Jangwateran aja ihē asak. Mokōihar tapi'iruhu aja ihē asak tī. Mahapyrihar sawa'e ruwa aja ihē asak tī. Tumemehar wyraturan keruhū aja ihē asak tī. Wewe ixo aja ihē asak. ⁸ Ame'ē ixuwe katu hū ame'ē ta ipypo namō ixo. Ame'ē ta pame katu te awa po wajar peteī hetaha ipypo namō ixo. Aja rahā, pahar Tupā je'ēha ke ma'ema'e ta oho. Hete rupi upa te'e eha ihī. Soroka ngi amō usak rahā, eha heta hū amō usak tī. Jywī ngi amō usak ehe rahā, eha heta hū usak tī. Wera rahā, ame'ē ta pandu pandu. Pytun rahā, pandu pandu tī. Putu'u ym riki. Kuja pandu:

“Tupā riki jandema'e sawa'e te. Pyrātā te hū ame'ē ke a'e.

Katu te hū ame'ē ke a'e tī. Ma'e jaxer ame'ē ke nixói te ipe tī. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe tī.

A'e te'e ixo ame'ē te'e a'e.

Yman a'e ixo.

Apo pete'e ixo.

Yman rahā aja te'e ta ixo” aja riki pandu.

⁹ Wapyka rehe wapyk uī. A'e uhā te hū ame'ē ke a'e. Ehe har tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta pandu pandu: “Mā! Katu te hū nde! Nde jō riki je'ēha te nde erereko!” aja riki. ¹⁰ Aja pandu rahā, tamūi ta u'ar oup. Wapyka rehe wapyk ame'ē ndutar koty u'ar oup. Aja ame'ē ta py'a ke moī moī katu ehe. Iākē rehe har ke wapyka

ndutar koty a'eta ombor tī. (Aja rahā, a'e riki i'ar koty te we pyrātā te hū ha ke a'e, aja mujekwa ipe.) Pe, a'eta pandu:

¹¹ “Tupā nde. Jandema'e sawa'e te nde.

Upa katu te ma'e ke nde eremujā. Nde ereputar, a'erehe upa katu te ma'e ke ixo.

Nde ereputar, a'erehe upa katu te ma'e ke ixuwe katu ixo. Upa katu te ma'e ke nde eremujā.

A'erehe kuja nde pe japandu rahā, katu tiki.

Ne jō riki katu te hū ame'ē ke nde.

Ne jō riki je'ēha te nde erereko.

Ne jō riki pyrātā te hū ame'ē ke nde”

Aja tamūi ta pandu.

5

Paper mamā ame'ē rehe har

¹ Wapyka rehe amō wapyk ame'ē ke rehe ihē asak. Ihē Juā. Ipo pe paper mamā ame'ē ke rehe asak. Ijywa katu kotyhar ame'ē ipo pe ihī. Paper rehe pinīha ihī. Xupe rehe ihī tī. Pe, paper mamā ame'ē ke rehe kyndaha ihī. Yraity aja ame'ē pe kynda. Awa po wajar mokōi hetaha pe kynda. ² Pe, Tupā je'ēha rahoha ke rehe ihē asak. Pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Hātā a'e pandu: “Awa riki katu te ame'ē ke my? Pe, awa peme'ē paper kyndaha ke mopok ta my?” aja. ³ Mopok ta ame'ē ke nixói riki. Ywa pe har ta marā ka ym mopokiha. Kome'ē ywy keruhū pe har ta aja tī. Marā ka ym mopokiha tī. Manō ame'ē ta'ā aja tī. Marā ka ym mopokiha tī. Paper mamā, ame'ē jywī pe marā ka ym amō ta usak-īha. Mopok ta ame'ē ke nixói te. ⁴ Katu te ame'ē ke mahem ym awa. A'erehe marā ka ym paper kyndaha ke amō mopokiha. A'erehe marā ka ym paper jywī rehe usak usak awa. A'erehe ajixi'u hū ihē.

⁵ Pe, tamūi ta ngi har peteī pandu ihē pe:

—Ejixi'u ym. Esarahā! Junda ta ngi har kapitā keruhū pehī. Jangwateran aja pyrātā te hū a'e. Ndawi rainō ke a'e tī. Huwajan ta ke upa katu te a'e muputu'u. A'e riki paper mamā ame'ē kyndaha ke mopok ta. (Kirisutu ke a'e.) Upa mopok ta. Awa po wajar mokōi hetaha kyndaha ke mopok ta. Pe, paper ke pirar ta — aja ihē pe.

⁶ Pe, wapyk ame'ē ta pyter pe Arapuharan Ra'yr rehe ihē asak. (Kirisutu ke a'e.) Wapyka ndutar koty a'e pu'am u'am. Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta juramā rupi ixo. Pe, xupe 'ar rupi tamūi ta ixo tī. Juramā u'am. Yman ame'ē Arapuharan Ra'yr manō ame'ē ke a'e. Jukwaha rape namō ixo, a'erehe Arapuharan Ra'yr manō ame'ē ke a'e. Awa po wajar mokōi hetaha i'ak namō ixo tī. (Aja rahā, pyrātā te hū ame'ē ke a'e aja mujekwa.) Pe, awa po wajar mokōi hetaha eha namō ixo tī. Ame'ē riki Tupā'a ke. Awa po wajar mokōi hetaha riki a'e ma'ema'eha ke. A'e ke kome'ē ywy keruhū rupi Tupā mondo. Tupā rehe har a'e mujekwa oho. Upa katu te a'e usak, a'erehe eha heta aja ixo. Upa katu te ukwa tī.

⁷ Pe, wapyka koty Arapuharan Ra'yr a'e oho. (Kirisutu ke a'e.) Ame'ē wapyka rehe amō wapyk uī. Ipo ngi paper mamā ame'ē ke Arapuharan Ra'yr pyhyk. Ijywa katu kotyhar ipo ke ngi pyhyk. ⁸ Pyhyk rahā, Kirisutu ruwa koty tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta u'ar oup. Aja a'eta py'a ke a'eta moī moī katu ehe. Kuja, 24 tamūi ta aja tī. U'ar oup tī. Ame'ē ta pame katu te araraperan namō ipo pe ixo. Itatawa rekūi ipo pe reko tī. Ame'ē tyryhem riki. Ma'e pihe katu ame'ē ke ihī. Ame'ē ke Tupā namō ixotyhar ta pandu pandu, aja ame'ē. Ame'ē riki itatawa rekūi

pe ihī, ame'ēja saka. ⁹ Pe, a'eta jyn-gar. Panduha pyahu ame'ē namō a'eta jyn-gar. Kuja riki:

“Ne jō riki katu te me'ē ke, a'erehe paper mamā ame'ē ke nde erepyhyk katu. Kyndaha ke nde riki eremopok katu tī.

Yman nde ke amō ta jukwa. Nde eremanō, a'erehe upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe nde eremuhepy. A'erehe Tupā rehe ngā ke nde eremuhyk katu.

Ka'a pe har ta ke nde eremuhyk katu ehe tī. Amō koty koty je'ēha pandu ame'ē ta ke nde eremuhyk katu tī. Amō amō awa ta ke nde eremuhyk katu tī. Amō amō ywy pe har ta ke nde eremuhyk katu tī.

¹⁰ Upa ame'ē ta ke pa'i ta aja nde eremu'am. Aja rahā ame'ē ta riki Tupāma'e miasu ta ke tī.

Kapitā keruhū ta ke aja nde eremu'am tī. Aja rahā, ame'ē ta riki kome'ē ywy keruhū pe har ta ke mondo mondo ta tī. Kapitā keruhū aja mondo mondo ta” aja a'eta jyn-gar.

¹¹ Pe, ihē ama'a tī. Ihē Juā. Tupā je'ēha rahoha ta rehe ihē asak. Heta te hū ixo! Marā ka ym amō man-gaha. Heta te hū ixo! Wapyka juramā rupi ixo. Tamūi ta xupe 'ar rupi ixo tī. Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta xupe 'ar rupi ixo tī. Tupā je'ēha rahoha ta pandu ame'ē rehe ihē ahendu. ¹² Kirisutu rehe har hātā a'eta jyn-gar:

“Arapuharan Ra'yr aja nde. Yman nde ke amō ta jukwa.

Katu te ame'ē ke nde. A'erehe ne jō riki ngā ke nde eremondo mondo, aja Tupā mu'am nde ke. Upa katu te ma'e ke a'e me'ē nde pe tī.

A'erehe nema'e heta te hū. Ukwa katu te ha ke a'e me'ē nde pe

tī. Pyrātā te hū ha ke me'ē nde pe tī.

Ne jō riki je'ēha te nde erereko. Ne jō riki katu te me'ē ke" aja Tupā je'ēha rahoha ta jyn-gar.

¹³ Pe, upa katu te Tupā mujā, ame'ē ta jyn-gar. Ame'ē rehe ihē ahendu. Ywa pe har ta ke Tupā mujā ame'ē ta jyn-gar. Ywy keruhū pe har ta aja tī. Jyn-gar tī. Manō ame'ē ta'ā jyn-gar tī. Y ramūi pe har ta aja tī. Upa katu te ixuwe katu ame'ē ta jyn-gar tī. Pyta we ym te. Upa katu te riki. Pe, kuja jyn-gar:

"Mā peja wapyka rehe wapyk ame'ē pe pepandu.

Mā peja Arapuharan Ra'yr pe pepandu tī.

Pehē jō riki katu te me'ē ke.

Pehē jō riki je'ēha te pereko.

Pehē jō riki pyrātā te hū ame'ē ta ke pehē.

Mā peja aja te'e ta pehē jō pexo" aja riki upa katu te jyn-gar.

¹⁴ Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta pandu: "A'e tŷ" aja. Tamūi ta u'ar oup tī. Aja a'eta rehe ipy'a ke tamūi ta moī moī katu tī.

6

Paper mamā ame'ē kyndaha ke Kirisutu mopok

¹ Ajame'ē ke Arapuharan Ra'yr rehe ihē asak. (Kirisutu ke a'e.) Paper mamā ame'ē kyndaha ke a'e mopok. Awa po wajar mokōi hetaha kyndaha ke ihī. Ame'ē ngi peteīhar ke a'e mopok. Aja rahā, tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har peteī pandu. Pandu rahā, Tupā tyapuha aja ihē ahendu. Kuja pandu:

—Ejur! — aja riki.

² Ihē ama'ā rahā, kahwa tuwyr ame'ē ke uhem. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Yrapar namō oho. (Aja rahā, huwajan ta namō jumai ta oho, aja mujekwa.) Pe, iākā rehe har amō me'ē ipe. Kapitā keruhūma'e aja ame'ē. (Huwajan ta ke muputu'u

ta, aja ame'ē mujekwa.) Huwajan ta ke muputu'u ta oho.

³ A'engi paper kyndaha mokōihar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Pe, ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har mokōihar pandu:

—Ejur! — aja.

⁴ Aja rahā, amō kahwa uhem. Pirā ame'ē ke ame'ē. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Pyrātāha ke Tupā muwyr ipe. Ame'ē namō kome'ē ywy keruhū pe har ta ke sawa'e muka'u te'e. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta jumai mai ngā juehe. Aja ngā jukwa jukwa ngā juehe. A'erehe ame'ē sawa'e pe kyse keruhū ke Tupā muwyr.

⁵ A'engi paper kyndaha mahapyrihar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har mahapyrihar pandu. Ame'ē ke rehe ihē ahendu:

—Ejur! — aja riki.

Ihē ama'ā rahā, kahwa pihun ame'ē ke uhem. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Ma'e puhŷiha mangaha ke ipo pe a'e pyhyk reko. (Ame'ē pe ngā mi'u ke manga ta.) ⁶ Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har amō pandu, aja ihē ahendu. Kuja pandu riki:

—Peteī wera rahā, amō paraky rahā, tamatarer pyhyk. Ame'ē pe peteī mangaha jō ahūi aja me'ē ke amō jo'ok katu. Aja pame katu te ngā pe me'ē me'ē. (Ta'yr te mi ame'ē. Uhyk ym ngā pe. A'erehe myahy te hū ngā.) Peteī wera rahā, amō paraky rahā, tamatarer pyhyk. Ame'ē pe mahapyr mangaha jō u'i aja me'ē amō jo'ok katu. (Awa mi'u ame'ē tī.) Aja pame katu te ngā pe me'ē me'ē. (Ta'yr mi jo'ok. Uhyk ym ngā pe. A'erehe myahy te hū ngā.) Kupixa pe har ma'eywa'y emondok ym. Oriwéi'y emondok ym. Uwa'y aja tī. Emondok ym tī — aja panduha ihē ahendu. (Aja rahā, ta'yr te mi awa mi'u ke arahā

ngā jo'ok aja mujekwa. Uhyk ym ngā pe. A'erehe myahy te hū ngā.)

⁷ A'engi paper kyndaha tumeme-har ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har tumemehar pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu:

—Ejur! — aja riki.

⁸ Ihē ama'ā rahā, kahwa tawa ke rehe ihē asak. Xupe 'ar pe sawa'e oho. A'e uwyr rahā, manō te hū ngā. A'erehe her: “Manō ame'ē ke” aja riki. Haikwer rupi manō ame'ē ta oho inamō, ame'ēja saka. Pe, ame'ē ta pe Tupā pandu: “Kome'ē wyy keruhū pe har ta ke pejukwa. Tumeme ixo rahā, ame'ē ngi har peteī pejukwa. Aja pame katu te kome'ē wyy keruhū pe har ta ke pejukwa. Ngā jumai mai ixo rahā, tumemehar ngi har peteī pejukwa. Ngā mi'u nixōi te aja ixo rahā, tumemehar ngi har peteī pejukwa tī. Tumeme ma'e ahy ixo ame'ē ta ngi har peteī pejukwa tī. Ka'a rupi so'o jarō ame'ē ta ixo. Ame'ē ta ke ngā koty pemondo. Ame'ē ta riki ngā ke jukwa ta tī. Tumeme har ngi har peteī jukwa ta” aja Tupā pandu.

⁹ A'engi paper kyndaha awa po wajar peteīhar upa har ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ihē ama'ā rahā, myrape keruhū rehe ihē asak. Kome'ē wyy keruhū pe Tupā rehe amō ipy'a moī moī rahā, myrape keruhū 'ar pe tapi'iruhu ke hapy. Ame'ē myrape aja asak. Ame'ē myrape keruhū wyr pe amō ta'ā rehe ihē asak. Ame'ē ta riki Tupā je'ēha ke kome'ē wyy keruhū rupi pandu pandu ame'ē ta ke. A'erehe ame'ē ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jukwa. Ame'ē ta ke ngā mupyrara rahā, tapijar te'e we Kirisutu rehe har pandu pandu. Hijar ym.

¹⁰ Ame'ē ta hātā pandu:

—Sawa'e! Pyrātā te hū ame'ē ke nde. Katu te ame'ē ke nde. Nde erepandu ame'ē ke nde

ereama'ema'e katu. Peme'ē wyy keruhū pe nde rehe ipy'a ym ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe nde erepandu ta: “Pehē katu ym” aja. Myja rahā, ame'ē ta pe aja nde erepandu ta my? Myja rahā ame'ē ta ke nde eremupyrara ta my tī? — aja Tupā pe pandu.

¹¹ Ame'ē ta pame katu te pe mundeha tuwyr te ame'ē ke amō me'ē me'ē. (Aja rahā, ipy'a juhyk ame'ē ta ke, aja mujekwa.) Pe, pandu: “Peharō we rī. Pehē aja Tupā je'ēha ke amō ta pandu pandu tī. Pehē mu ta aja ame'ē ta tī. Ame'ē ta ke pehē aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jukwa ta kŷ tī. A'ewan ym we rī. A'ewan jukwa rahā, ihē amupyrara ta” aja Tupā pandu.

¹² A'engi paper kyndaha awa po wajar peteīhar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Kyndaha mopok rahā, wyy ke katak te hū. Pe, warahy pihun oho. Pan pihun xuru rāi, ame'ēja saka warahy pihun oho. (Aja rahā, kome'ē wyy keruhū pe har ta pyrara te hū ta aja mujekwa.) Jahy aja tī. Awa ruwy aja pirā oho. (Pyrara te hū ta ngā aja mujekwa tī.) ¹³ Jahy rata ta u'ar tī. Kome'ē wyy keruhū pe u'ar. Ywytu keruhū peju rahā, ma'eywa jakyr ke u'ar, aja jahy rata ta u'ar tī. (Aja rahā, kapitā ta ke muputu'u ta, aja mujekwa.) ¹⁴ Ywa kanim oho tī. Paper ke amō mamā. Aja ywa kanim oho. (Aja rahā, ma'e ke uwak ta aja mujekwa.) Pe, wyy'ā keruhū henda ngi tyryk tī. Ypa'ū aja tī. Henda ngi tyryk tī. (Aja rahā, uwakiha uhyk ta, aja mujekwa.) ¹⁵ Pe, kapitā keruhū ta kanim oho. Kome'ē wyy keruhū pe ixo ame'ē ta ke ame'ē ta. Kapitā ta aja tī. Kanim oho tī. Sonda tama'e kapitā ta aja tī. Kanim oho tī. Upa ima'ehū ame'ē ta aja tī. Kanim oho tī. Pyrātā te hū ame'ē ta aja tī. Kanim oho tī. Upa katu te amō ta aja tī. Amō

pe paraky te'e ame'ë ta ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Juehe paraky ame'ë ta ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa katu te aja tĩ. Kanim oho tĩ. Itakwar keruhũ rupi kanim oho. Ywy'ã keruhũ rehe ita keruhũ ihĩ. Ame'ë wyr pe kanim oho tĩ. ¹⁶⁻¹⁷ Upa ame'ë ta pukái hũ. Ywy'ã keruhũ pe pukái hũ. Ita keruhũ pe pukái hũ tĩ. Kuja riki pukái:

—Jande ke pejupyk. Jande ke pemukanim tĩ. Wapyka rehe wapyk ame'ë ke ngi jande ke pemukanim, Tupã ngi. Aja rahã, a'e usak ym ta jande rehe. Arapuharan Ra'yr ngi jande ke pemukanim tĩ, Kirisutu ngi. Aja rahã, jande rehe usak ym ta a'e tĩ. Ame'ë tama'e parahyha ngi jande ke pemukanim. Ame'ë ta mokõi riki parahy jande rehe. Ame'ë angaha uhyk riki. Marã ka ym ame'ë ngi uhemihã awa — aja pukái hũ ngã.

'Ar rehe anga uhyk rahã, aja ta kÿ.

7

144.000 hetaha jundéu awa ta ke

¹ Upa ame'ë rehe ihë asak. A'engi amõ ma'e ihë keraiha aja ihë asak tĩ. Kuja. Tumeme Tupã je'ëha rahoha ta rehe ihë asak. Ihë Juã. Ame'ë Tupã je'ëha rahoha ta amõ koty koty pu'am u'am. Warahy uhemihã koty peteĩ. Warahy u'ariha koty amõ pu'am u'am tĩ. Warahy jurukwã koty amõ tĩ. Amõ warahy jurukwã koty amõ tĩ. Ame'ë ta riki ywytu ke mupyta. A'erehe kome'ë ywy keruhũ rupi ywytu peju ym te. Y ramõi 'ar rupi peju ym te tĩ. ² Pe, amõ Tupã je'ëha rahoha rehe ihë asak. Warahy uhemihã koty ngi a'e uwyr. Ipo pe ma'e ke namõ ixo. Awa riki Tupã kotyhar ke aja ukwaha ke namõ ixo. Ame'ë mangaha riki Tupãma'e ke. A'e riki ixuwe katu te hũ ame'ë ke a'e. Pe, ame'ë Tupã

je'ëha rahoha pandu. Tumeme Tupã je'ëha rahoha ta pe pandu. Ame'ë ta pe Tupã pandu: "Ihë je'ëha rupi kome'ë ywy keruhũ ke pemai peho. Y ramõi aja tĩ. Pemai tĩ." Ame'ë Tupã je'ëha rahoha ta pe amõ Tupã je'ëha rahoha pandu. ³ Kuja pandu:

—Tupãma'e miasu ta rehe ukwaha pemoĩ ym rahã we, kome'ë ywy keruhũ ke pemujaxer ym we rĩ. Y ramõi aja tĩ. Pemujaxer ym we rĩ. Myra aja tĩ. Pemujaxer ym we rĩ. Ipykã rehe ixotyhar ta ukwaha ke pemoĩ ym rahã we, ma'e ke pemujaxer ym we rĩ — aja riki pandu.

⁴ Pe, ngã hetaha mangaha ke ihë pe a'e pandu. Kuja, 144.000 hetaha ta ke. Ame'ë ta pykã rehe ukwaha ke moĩ. Tupã kotyhar ta ke peme'ë ta, ame'ë ukwaha ke moĩ. Jundéu awa ta riki amõ koty koty jy'ar. Awa py mokõi hetaha ta jy'ariha. Ame'ë ta ngi amõ amõ ta jo'ok rahã, 144.000 hetaha ta uhyk.

⁵⁻⁸ A'erehe Junda kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho.

Humë kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Nga kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Ase kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Natari kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Manase kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Simeã kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Rewi kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Isakar kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Semurõ kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Jose kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Menjamĩ kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

A'erehe johu upa ngã jy'ar rahã, 144.000 hetaha ta uhyk.

Heta te hũ ame'ë ta i'ãi

⁹ A'engi ihē ama'ā rahā, heta te hū ame'ē ta ixo. Marā ka ym amō mangaha. Heta te hū riki. Ka'a pe har ta ngi har pete'e ixo. Amō amō awa ta ngi har ta ixo tī. Amō amō ywy pe har ta ixo tī. Amō amō je'ēha pandu ame'ē ta ixo tī. Wapyka ndutar koty ame'ē ta pu'am u'am. Arapuharan Ra'yr ndutar koty pu'am u'am tī. (Kirisutu a'e.) Ame'ē heta te hū ame'ē ta mundeha ituwyr ame'ē namō pame katu te ixo. Aja rahā, Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehē pe” aja ngā pe. Ngā po rehe pindo ro aja me'ē namō ixo. (Aja rahā, ame'ē ta ke huwajan ta muputu'u ym aja mujekwa. Tupā rehe jurujar katuha ke hijar ym, aja mujekwa tī.) ¹⁰ Ame'ē ta pukái:

—Tupā riki ngā ke muhā katu. A'e riki wapyka rehe wapyk uī. Kirisutu riki ngā ke muhā katu tī. A'e riki Arapuharan Ra'yr aja a'e — aja.

¹¹ Wapyka juramā rupi upa katu te Tupā je'ēha rahoha ta pu'am u'am. Tamūi ta aja tī. Pu'am u'am tī. Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta aja tī. Wapyka juramā rupi pu'am u'am tī. Pe, wapyka ndutar koty ame'ē ta u'ar oup. Upa katu te ame'ē ta huwa koty u'ar oup. Aja Tupā rehe ngā py'a ke ngā moī moī katu. ¹² Pe, ngā pandu:

—Amen! A'e tŷ!

Ne jō riki katu te me'ē ke nde!

Nde riki erekwa katu te ame'ē ke nde tī!

Nde riki je'ēha te nde erereko ame'ē ke nde tī!

Nde riki upa katu te nde eremujā, ame'ē ke nde eremondo mondo tī.

Nde riki pyrātā te hū ame'ē ke nde tī.

Upa aja te'e ta nde erexo. A'e tŷ! — aja Tupā pe ngā pandu.

¹³ Pe, tamūi ta ngi har pete'i ihē pe pandu:

—Peme'ē mundeha ituwyr ame'ē namō pame katu te munde. Awa riki peme'ē ta my? My ngi uhyk my? — aja ihē pe.

¹⁴ —Sa'e! Ihē akwa ym. Nde atu erekwa katu — aja ihē apandu ipe.

A'e pandu:

—Mupyraraha keruhū ngi peme'ē ta uhem. Katu uhem. Arapuharan Ra'yr ruwy namō ngāma'e mundeha kutuk, ame'ēja saka, a'erehe ituwyr te. (Aja rahā, ngā py'a ke Tupā upa katu te juhyk, aja mujekwa.) Kirisutu riki ame'ē Arapuharan Ra'yr aja a'e. ¹⁵ Ame'ē ruwy pe ngā py'a juhyk, a'erehe Tupāma'e wapyka ndutar koty a'eta pu'am u'am. A'e ixo, ame'ē renda riki Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū aja saka. A'ep tapijar te'e we Tupā rehe ngā py'a ke ngā moī moī katu. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu pandu Tupā pe. Putu'u ym panduha. A'ep Tupā ixo, a'erehe marā ka ym ngā ke amō mahyha. Katu ixo. ¹⁶⁻¹⁷ Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. A'e riki katu te ame'ē ke, a'erehe johu pyter pe ixo. Ngā py'a juhyk ame'ē ta rehe a'e usak katu ta. Arapuharan ta usakiha aja ame'ē ta rehe a'e usak katu tī. Mundu pe ame'ē ta ke a'e raho ta tī. Ame'ē ngi y ke ame'ē ta u'u ta. Ame'ē y muxuwe katu hū ta. (Aja rahā, aja te'e ta hury katu te ixo, aja mujekwa katu.) A'erehe ame'ē ta myahy ym te ta tī. Hyngwéi ym te ta tī. Warahy hakuha pyhyk ym te ta tī. Haku ym te ta tī. Pe, ngā reha ngi upa katu te eha rykwer ke Tupā mukanim ta. (Aja rahā, pyai ym te ta ngā. Jixi'u ym te ta tī.) Aja te'e ta hury katu te ixo — aja ihē pe tamūi pandu.

8

Paper kyndaha awa po wajar mokōi har ke mopok

¹ Paper kyndaha awa po wajar mokōihar ke Arapuharan Ra'yr mopok rahā, ywa pe ma'e ke tyapu ym te. Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Hendu te'e u'am. Aja i'i u'am. Mejaor aja u'am. (Upa katu te ngā mukahem hū, a'erehe hendu te'e u'am. Mupyrara hū ame'ē ke uhyk ta aja ukwa katu, a'erehe ame'ē ngi mukahem hū.)
² A'engi awa po wajar mokōi hetaha Tupā je'ēha rahoha ta rehe ihē asak. Tupā ruwa koty pu'am ame'ē ta ke a'eta. Jumi'a pame katu te Tupā me'ē a'eta pe.

³ Kome'ē ywy keruhū pe Tupā rehe ipy'a ke jundēu awa ta moī moī rahā, myrape 'ar pe ma'e pihe katu ame'ē ke hany. Ame'ē myrape aja ywa pe ihī tī. Ame'ē rehe amō Tupā je'ēha rahoha uhyk oho u'am. Ipo pe ma'e ryrū raho. Itatawa rekūi ke raho. Ma'e pihe katu ame'ē ke ame'ē hyru pe ihī. Tupā namō ixotyhar ta pandu pandu. Ame'ē panduha namō ma'e pihe katu ame'ē ke mupara. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha pe amō me'ē. A'e riki ame'ē ke myrape 'ar pe moī. Tupā namō panduha ke moī tī. Ma'e pihe katu ame'ē ke namō. Myrape itatawa ke te'e mujā, ame'ē 'ar pe moī. Ame'ē myrape wapyka ndutar koty ihī.
⁴ Tupā ruwa koty ima'e je'ēha rahoha pu'am u'am. Tupā namō ixotyhar ta pandu pandu, ame'ē panduha ipo ngi uhem oho, ame'ēja saka. Ame'ē ke takāxīha namō mupara pu'am oho. Ma'e pihe katu ame'ē ke ukwái. Ame'ē takāxīha namō pu'am oho. ⁵ A'engi ma'e pihe katu ame'ē ryrū ke a'e raho. Pe, amō myrape keruhū ngi tata jo'ok. Ame'ē ke hyru pe moī. Ame'ē ke kome'ē ywy keruhū pe a'e ombor. Aja rahā, Tupā tyapu tyapu hū. Tupā pirā pirā hū tī. Kome'ē ywy keruhū katak katak tī.

Jumi'a rehe har

⁶ A'engi awa po wajar mokōi hetaha Tupā je'ēha rahoha ta peju Tate. Aja pame katu te jumi'a peju Tate. Awa po wajar mokōi hetaha jumi'a ke.

⁷ Jumi'a ke Tupā je'ēha rahoha petēihar peju. Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe tata u'ar. Y rātā ame'ē ke aman aja u'ar tī. Awa ruwy namō mupara aja u'ar. Upa katu te kāpī ke ukwái. Upa katu te kupi'i ukwái tī. Xirik ym ame'ē ke upa katu te ukwái. Myra mahapyrihar ngi har petēi ukwái tī. Aja pame katu te. Ywy ke aja tī. Mahapyrihar ngi har petēi ukwái tī. Aja pame katu te tī.

⁸ Tupā je'ēha rahoha mokōihar jumi'a peju tī. Ywy'a keruhū aja ihē asak. Upa ukwái ixo, ame'ēja asak. Ame'ē ke y ramūi pe ombor. Aja rahā, mahapyrihar ngi har petēi awa ruwy aja uwak. Y ramūi ke awa ruwy aja uwak. ⁹ Aja rahā y ramūi rupi ixo ame'ē ta ke manō. Mahapyrihar ngi har petēi manō. Y ramūi 'ar rupi jarusu keruhū wata. Mahapyrihar ngi har petēi upa katu te mujaxer. Aja pame katu te.

¹⁰ A'engi Tupā je'ēha rahoha mahapyrihar jumi'a ke peju. Aja rahā, jahy rata keruhū aja u'ar. Kandēi hany ame'ē ke aja ywa ngi u'ar. Ame'ē riki y pe u'ar. Y mahapyrihar ngi har petēi pe u'ar. Mundu aja tī. Mahapyrihar ngi har petēi pe u'ar. ¹¹ Y mahapyrihar ngi har petēi iro aja uwak. Ame'ē ke amō u'u rahā, manō riki. Iro riki a'erehe heta ngā manō. [Ame'ē jahy rata keruhū rer: "Iro ame'ē ke" aja riki.]

¹² A'engi Tupā je'ēha rahoha tumemehar jumi'a ke peju. Aja rahā, warahy ke a'e nupā. Mahapyr aja mowok rahā, petēihar ke nupā. Aja rahā, petēihar uwe. Jahy rata ta aja tī. Mahapyr hetaha ngi har petēi nupā. Petēihar uwe tī. Jahy aja tī. Mahapyr aja mowok rahā, petēihar ke nupā. Petēihar

uwe tī. Wera rahā, pytun oho tī. Mahapyr mowok rahā, peteihar pytun oho. Pytun rahā, aja tī. Wera ym jahy. Wera ym jahy rata ta tī. Mahapyr mowok rahā, peteihar pytun rahā, pytun te. Upa aja rahā, ma'e mupyraraha uhyk ta, aja mujekwa.

¹³ A'engi ihē ama'ā. Ywate te hū wyrahuran keruhū wewe ixo. Ame'ē rehe ihē asak. Ame'ē pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kuja riki:

—Māte hū! Pyrara te hū ta! Amō mahapyr Tupā je'ēha rahoha ta jumi'a ke peju ta. Ame'ē tyapu rahā, kome'ē ywy keruhū pe har ta pyrara te hū ta — aja ihē ahendu.

9

¹ A'engi Tupā je'ēha rahoha awa po wajar peteihar upa har jumi'a ke peju tī. Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe jahy rata u'ar aja ihē asak. Kapitā aja a'e. Ame'ē pe mupyraraha renda kyndaha mopokiha ke amō me'ē. ² Ame'ē kapitā riki kyndaha mopok. Jahy rata aja ame'ē kapitā. Mupyraraha renda ke pirar. Aja rahā, mupyraraha renda ngi tata takāxīha pu'am hū. Tata keruhū ngi aja takāxīha pu'am te hū. Tate warahy ke muwe. Pytun oho riki. ³ Tata takāxīha ngi tukur ta u'ar hū. Ywy keruhū pe u'ar. Jawajyr pyairo aja me'ē tukur rehe jawajyr ruwāi ke Tupā moī. Ame'ē pe awa ke tukur ta jupi katu. ⁴ Tukur ta pe a'e pandu:

—Kāpī ke pe'u ym. Kupi'i ke aja tī. Pe'u ym tī. Myra ro aja tī. Pe'u ym tī. Ma'e ke aja tī. Pe'u ym tī. Awa pykā rehe ukwaha nixói ame'ē ta ke jō pemahy katu. Awa riki Tupā kotyhar ta ke my, ame'ē ukwaha nixói ame'ē ta ke jō pemahy. ⁵ Ame'ē ta ke jō pemahy. Pejukwa ym. Heta jahy rahā, pemahy. Awa po wajar peteihar upa jahy hetaha rahā,

pemahy — aja riki tukur ta pe Tupā pandu.

Tukur ta ngā ke mahy rahā, jawajyr jupi aja ahyha. ⁶ Ame'ē awa po wajar peteihar upa jahy hetaha rahā, ngā jupandu ta ngā jupe: “Mā! Ihē pe ahy hū ma'e. Ihē amanō rahā, katu ta my. Ahyha ngi ahem ta my” aja ngā jupe. A'eta manō tar katu te hū. Marā ka ym manōha awa. Tapijar te'e we ahyha.

⁷ Tukur ta kahwa ta aja ihē asak. Kahwa 'ar pe kapitā jumai oho, ame'ē kahwa aja saka. Iākā rehe iākā rehe har aja ihē asak tī. Kapitā keruhū iākā rehe har aja saka. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke ame'ē. Huwa riki sawa'ema'e aja saka tī. ⁸ I'a riki kūjā ta'a aja pukuha. Hāi riki jangwaterāma'e aja saka. Jarō riki. ⁹ Itape ke ipixi'a rehe mujar. Pe, wewe oho rahā, ngā pypo riki tyapu hū. Jumaiha pe myra ujan ame'ē ke kahwa hykíi raho, ame'ēja saka tyapu hū ngā pypo ke. ¹⁰ Huwái namō tukur ta ixo. Jawajyr ruwāi aja ame'ē. Ame'ē ipyairo pe ngā ke a'eta mahy te hū. Awa po wajar peteihar upa jahy hetaha rahā, mahy te hū ngā ke. ¹¹ Ame'ē tama'e kapitā keruhū pehī tī. A'e riki ame'ē ta ke mondo mondo. Ame'ē kapitā keruhū Tupā je'ēha rahoha. A'e riki mupyraraha rendama'e kapitā ke tī. Jundéu awa ta je'ēha rahā, kuja her riki: “Amandom” aja. Ngere awa ta je'ēha rahā: “Aporiā” aja her. [Ame'ē riki: “Upa mujaxer ame'ē ke a'e” aja riki.]

¹² Pyraraha peteihar ke upa. Amō mokōi pyraraha uhyk ta rī.

¹³ A'engi Tupā je'ēha rahoha awa po wajar peteihar riki peju. Jumi'a ke peju. Tupā ruwa koty myrape keruhū ihī. Kome'ē ywy keruhū rahā, tapi'iruhu ke hany, ame'ē myrape keruhū aja ywa pe myrape keruhū ihī tī. Ame'ē myrape keruhū ngi amō pandu.

Ame'ë ke rehe ihê ahendu. ¹⁴ Kuja Tupã je'ëha rahoha awa po wajar peteïhar pe pandu:

—Y keruhû rake Tupã je'ëha rahoha ke amõ kynda. Tumeme kynda. Y rer Eura. Ame'ë ta ke emuhem apo 'y — aja ihê ahendu.

¹⁵ Tumeme Tupã je'ëha rahoha ta ke a'e muhem. Arahã jõ muhem. Aja ym rahã, muhem ym ta rî. Arahã jõ muhem. Ame'ë wera rahã, ame'ë jahy rahã, ame'ë warahy 'ar rahã jõ muhem. Arahã, mahapyr hetaha ta ngi har peteï a'eta jukwa. Aja pame katu te. Upa katu te kome'ë ywy keruhû pe har ta aja riki. Mahapyr hetaha ta ngi har peteï a'eta jukwa katu te. ¹⁶ Kahwa 'ar pe oho ame'ë ta hetaha mangaha ke ihê pe Tupã je'ëha rahoha pandu. Heta te hû riki. Marã ka ym awa mangaha. Kuja, 200.000.000 hetaha ta riki.

¹⁷ Pe, ihê keraiha aja ihê asak. Kahwa 'ar pe oho ame'ë ta rehe ihê asak. Itape ke ipixi'a rehe sawa'e ta mujar. Tata pirãha aja pirã ame'ë ke mujar tî. Pirã namõ howy mupara tî. Sasi ita aja howyha. Amõ itawa mupara tî. Enxo aja itawaha. Kahwa ãkã riki jangwateran ãkã aja saka. Juru ngi tata aja uhem. Tata takãxîha aja uhem tî. Enxo aja inêha uhem tî. ¹⁸ Ame'ë kahwa juru ngi uhem ame'ë pe heta te hû kome'ë ywy keruhû pe har ta ke jukwa. Ame'ë mahapyr mahyha pe jukwa. Tata pe jukwa. Tata takãxîha pe aja tî. Jukwa tî. Enxo pe aja tî. Jukwa tî. Upa ame'ë ta pe jukwa. Kuja hetaha. Mahapyr hetaha ngi har peteï jukwa. Aja pame katu te. Aja kome'ë ywy keruhû pe har ta ke jukwa. ¹⁹ Kahwa ta juru ngi uhem ame'ë pe jukwa. Huwái pe mahy tî. Huwái riki mbóï ãkã aja saka. Ame'ë pe ngã ke su'u. Aja mahy hû.

²⁰ Kahwa ta juru ngi uhem ame'ë pe jukwa te hû ngã ke. Amõ heta

te hû pyta we rî. Kahwa ta juru ngi uhem ame'ë pe jukwa ym ame'ë ta ke ame'ë ta. Heta te hû pyta we rî. Mahyha usak tipe. Ipy'a ke ame'ë ta muruwak ym rî. Tupã koty muruwak ym rî. Ipo pe te'e mujã ame'ë ke rehe ipy'a ke a'eta moï moï we rî. Kuja, ãjã ta rehe ipy'a ke tapijar te'e we moï moï we rî. Itatawa ke te'e ma'e'ã mujã ame'ë ke rehe tapijar te'e we ipy'a moï moï we rî. Itatuwyr ke te'e mujã ame'ë ke rehe aja tî. Ipy'a moï moï we rî. Itatawaran ke te'e mujã ame'ë ke rehe aja tî. Ipy'a moï moï we rî. Ita ke te'e mujã ame'ë ke rehe aja tî. Ipy'a moï moï we rî. Myra ke te'e mujã ame'ë ke rehe aja tî. Ipy'a ke tapijar te'e we moï moï we rî. Upa ame'ë ke usak ym ma'e ke. Hendu ym tî. Wata ym tî. Ame'ë ke rehe ipy'a ke tapijar te'e we ngã moï moï. Katu ym aja. ²¹ Tupã koty ipy'a ke muruwak ym riki. Amõ ke jukwa. Ame'ë ngi muruwak ym. Amõma'e ke mukanim raho. Ame'ë ngi muruwak ym tî. Kûjã rehe ka'u te'eha ngi muruwak ym tî. Sawa'e rehe ka'u te'eha ngi muruwak ym tî. Paje ma'ema'eha ngi muruwak ym tî. Tupã koty ipy'a ke muruwak ym. Tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e we rî.

10

Paper ra'yr mamã ame'ë ke

¹ A'engi amõ Tupã je'ëha rahoha rehe ihê asak. Ihê Juã. Ame'ë je'ëha rahoha riki pyrãtã te hû ame'ë ke a'e. Ywa ngi a'e wyjy uwyr. Ywa takãxîha juramã rupi ihî. Iãkã rehe har riki maju'ã aja saka. Huwa hendy hû. Warahy aja hendy te hû. Itymã riki tata pirãha aja hendy. ² Ipo pe paper ra'yr mamã ame'ë ke reko. Pirar aja ihî. Ipy iyywa katu kotyhar y ramûi pe pyrû. Ipy iyywa'i kotyhar ywy rehe pyrû tî. ³ Pe, a'e pukái. Ame'ë riki jangwateran je'ëha aja tyapuha. Upa

pukái rahã, Tupã tyapuha tyapu hũ. Ame'ẽ pe je'ẽha ke mujywyr. Awa po wajar mokõi hetaha tyapu te hũ. Je'ẽha mujywyr. ⁴ Ame'ẽ upa rahã, ihẽ ahendu ame'ẽ ke amupinim ta tipe. Ywa ngi ihẽ pe amõ pandu:

—Anĩ. Tupã tyapuha awa po wajar mokõi hetaha pandu ame'ẽ ke emupinim ym. Emujekwa ym tĩ — aja ihẽ pe.

⁵ A'engi iyywa ke Tupã je'ẽha rahoha ywa koty mupuku. Y ramũi pe pyrũ. Ywy rehe pyrũ tĩ. Ame'ẽ je'ẽha rahoha riki iyywa katu kotyhar ke mupuku. ⁶ A'e pandu:

—Tupã riki ixuwe katute hũ ame'ẽ ke a'e. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ. Ywa ke a'e mujã. Kome'ẽ ywy keruhũ mujã tĩ. Y ramũi mujã tĩ. Upa katu te ame'ẽ pe ixo ame'ẽ ta ke mujã tĩ. A'e je'ẽha rupi jetehar te ke ihẽ apandu. Harõ ym te ta apo 'y. (Upa ame'ẽ ta ke a'e mukanim ta.) ⁷ Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar mokõihar jumi'a ke peju rahã, ma'e ke Tupã ma'e ta. Yman mujekwa ym ngã pe ma'e ke rĩ. Ame'ẽ ke mujekwa ta apo 'y. Yman ima'e je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta pe pandu. Ima'e miasu ta ke ame'ẽ ta. Mujekwa ta kÿ — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

⁸ A'engi ywa ngi ihẽ pe pandu, a'e riki ihẽ pe pandu tĩ:

—Y ramũi pe pyrũ. Ywy rehe pyrũ tĩ. Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha po pe paper mamã ame'ẽ ke ihĩ. Pirar aja ihĩ. Ame'ẽ ke epyhyk eho — aja ihẽ pe.

⁹ Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha koty ihẽ aho. Apandu ipe:

—Ihẽ pe paper mamã ame'ẽ ke emuwyr — aja ipe.

—Hã! Epyhyk rahã! E'u tĩ. Nde juru pe eir aja he'ẽ ta. Nde pusu pe ihon rahã, hái ta — aja a'e pandu ihẽ pe.

¹⁰ Ipo ngi ame'ẽ paper ra'yr mamã ame'ẽ ke ihẽ apyhyk. Pe, ame'ẽ ke ihẽ a'u. Ihẽ juru pe he'ẽ

riki. Pe, upa ihẽ a'u rahã, ihẽ pusu pe hái aja uwak oho. (He'ẽ aja rahã, ma'e ke Tupã mujekwa ame'ẽ ke rehe ihẽ rury katu. Hái aja rahã, amõ we pyraraha uhyk ta, aja ihẽ akwa, a'erehe ihẽ apyai.)

¹¹ Pe, ihẽ pe pandu:

—Amõ we Tupãma'e myrandu ke nde erepandu ta tĩ. Amõ ywy pe har ta rehe har nde erepandu ta tĩ. Amõ amõ awa ta rehe har aja tĩ. Amõ amõ je'ẽha pandu ame'ẽ ta rehe har aja tĩ. Amõ amõ kapitã keruhũ ta rehe har aja tĩ. Upa ame'ẽ ta rehe har nde erepandu ta tĩ — aja ihẽ pe pandu.

11

Mokõi Tupãma'e myrandu ke pandu ame'ẽ ta ke

¹ Myra ra'yr mangaha ke ihẽ pe Tupã muwyr. Ihẽ Juã. Ihẽ pe Tupã pandu:

—Ywa pe har ihẽ rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke emanga eho. Myja tihaha my? Emanga eho. A'ep ihẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ẽ ta ixo. Heta ngã ixo. Ame'ẽ hetaha ke emanga tĩ. A'ep myrape keruhũ ihĩ tĩ. Ame'ẽ tihaha emanga tĩ. Ame'ẽ riki kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ, ame'ẽja saka. Tapi'iruhu ke ame'ẽ 'ar pe hapy, ame'ẽ ke ame'ẽ. ² Ihẽ rehe ngã jumu'eha renda keruhũ soroka ke emanga ym. Ame'ẽ renda ke jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe ihẽ ame'ẽ, a'erehe emanga ym. Ihẽ kotyhar aja ym ame'ẽ ke a'eta. A'etama'e renda ke aja saka ta. Ok ta katu te ame'ẽ ke a'eta mai ta, Jerusarẽ ok ta ke. Heta jahy rahã, aja te'e ta. Kujã, 42 jahy rahã, mai ta. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke mahy ta, aja mujekwa.)

³ —Ihẽ rehe har pandu ame'ẽ ta ke ihẽ amondo ta. Mokõi amondo ta. Ima'e mundeha pan xuru rãi ame'ẽ ke ta. (Aja rahã, pyai aja

mujekwa. Ngā py'a Tupā koty muruwak ym, a'erehe pyai, aja mujekwa.) Heta jahy rahā, ihēma'e myrandu ke ame'ē ta pandu pandu ta. Kuja, 42 jahy rahā, pandu ta. Ame'ē 42 jahy hetaha 1.260 weraha — aja ihē pe Tupā pandu.

⁴ Kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ke Tupā. Huwa koty mokōi ma'e weraha tymā i'āi. Ame'ē riki Tupāma'e myrandu pandu pandu ame'ē ta ke. Mokōi i'āi. Myra Tupā ruwa koty i'āi tī. Mokōi i'āi. Oriwēi'y ke. Ame'ē riki myrandu pandu pandu ame'ē ta ke aja tī. Mokōi i'āi tī. ⁵ Ame'ē mokōi myrandu pandu pandu ame'ē ta ke amō ta mahy ta tipe rahā, tata ke juru ngi uhem. Mokōihar ta juru ngi uhem. Ame'ē riki huwajan ta ke upa jukwa ta. Aja ame'ē mokōihar ta ke mahy tar katu ame'ē ta ke upa jukwa ta. ⁶ Heta jahy rahā, Tupāma'e myrandu ke ame'ē mokōihar ta pandu pandu rahā, Tupā je'ēha rupi ma'e ke a'eta ma'ema'e ta. Arahā aman pe pandu ta: "Epyta" aja. Aja rahā, aman ukyr ym te ta. Myrandu pandu pandu ixo rahā, ukyr ym te ta. Tupā je'ēha rupi mundu pe pandu ta tī: "Awa ruwy aja ewak!" aja. Aja rahā y riki awa ruwy aja uwak ta oho. A'eta putar rahā pame katu te, upa ma'e ahyha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta pe mondo mondo ta katu. Tupā je'ēha rupi mondo mondo ta katu.

⁷ Myrandu ke upa pandu pandu rahā, mupyraraha renda ngi so'o jarō aja me'ē uhem ta. Ame'ē riki mokōihar ta namō jumai mai ta. Pe, ame'ē mokōihar ta ke so'o jarō aja me'ē riki muputu'u ta. Jukwa ta tī. ⁸ Ame'ē mokōihar ta rete riki awa rape rupi pete'e tūi. (Jaxer ame'ē ta ke aja ngā ukwaha nāi, a'erehe jytym ym awa.) Ok ta katu te ame'ē rape rupi pete'e tūi. Jerusarē ok ta rape ame'ē. Yman ame'ē ok ta pe ima'e kapitā keruhū ke ngā jukwa

tī. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa. Ame'ē Jerusarē ok ta pe har ta riki Sondo ok ta pe har ta aja tī. Tupā ke a'eta putar ym tī, aja mujekwa. Eji ywy pe har ta aja tī. Tupā ke a'eta putar ym tī, aja mujekwa tī. ⁹ Hete rehe amō amō ywy pe har ta usak ta. Amō amō ka'a pe har ta aja tī. Usak ta tī. Amō koty koty je'ēha pandu ame'ē ta aja tī. Usak ta tī. Amō amō awa ta aja tī. Hete rehe usak ta tī. Mahapyr wera rahā, amō ixu'a rupi aja te'e usak ta. "Hete ke pejytym ym" aja ngā pandu. Pete'e tūi.

¹⁰ Ame'ē mokōihar ta manō, a'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta huryha katu. Ahyha namō kome'ē ywy keruhū pe har ta ke ame'ē mokōi Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupyrara hū. Apo manō, a'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta huryha mujā. Pe, ma'e katu ame'ē ke a'eta me'ē me'ē ngā jupe. ¹¹ Ajame'ē ke mahapyrihar weraha asa oho, amō ixu'a rupi asa oho rahā, ame'ē ta'ā ke Tupā mujywyr muwyr tī. Ywytu aja peju muwyr. Pe, a'eta kwera katu pu'am. A'eta rehe usak ame'ē ta upa mukahem hū. ¹² Pe, ame'ē mokōi Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pe Tupā pandu. Ywa ngi pandu:

—Se ywate pejur! — aja.

Ame'ē ta ruwajan ta usak u'am rahā, ywa pe ame'ē mokōihar ta jupir oho. Ywa takāxīha 'ar pe jupir oho. ¹³ Arahā ywy riki katak hū. Ok ta ke mujaxer. Jande popa har ngi har pete'i mujaxer. Ywy katak hū ame'ē ke ngā ke jukwa tī. Kuja, 7.000 hetaha ngā ke jukwa. Amō pyta ame'ē ta mukahem hū. Pe, Tupā pe pandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke. Ywa pe har ke nde" aja riki.

¹⁴ Pyraraha mokōihar upa. Pahar pyraraha mahapyrihar uhyk ta tī.

Jumi'a awa po wajar mokōihar ke

15 Ajame'ë ke jumi'a ke Tupã je'ëha rahoha awa po wajar mokõihar peju. Ywa pe pukái pukái hũ, ame'ë rehe ihê ahendu. Kuja pukái:

—Tupã riki kome'ë ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ. Tupã mondo ame'ë ke aja tĩ. (Kirisutu ke a'e.) Aja te'eha kapitã keruhũ ke a'e. Upa ym te ta ame'ë — aja pukái.

16 Aja rahã, tamüi ta huwa koty u'ar oup. Kuja, 24 tamüi hetaha ta u'ar oup. Tupã ndutar koty ame'ë ta wapyk uĩ. Myrape 'ar kapitã keruhũma'e saka, ame'ë pe wapyk uĩ. Ame'ë ta riki huwa koty u'ar oup. (Aja Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ.)¹⁷ A'eta pandu:

“Tupã! Jandema'e sawa'e te nde! Pyrãtã te hũ ame'ë ke nde.

Yman nde erexo. Apo pete'e nde erexo tĩ. Uhã te hũ ame'ë ke nde.

Nema'e pyrãtã te ha namõ ngã ke nde eremondo mondo apo, a'erehe: ‘Ne jõ riki katu te me'ë ke’ aja japandu nde pe.

18 Nema'e mupyraraha angaha uhyk, a'erehe amõ amõ ywy pe har ta parahy nde rehe.

Manõ ame'ë ta ke nde eremukwera katu ta, pe, ame'ë ta ke nde eremupyrara ta tĩ. Ame'ë angaha uhyk tĩ. A'erehe ngã parahy nde rehe tĩ.

Kome'ë ywy keruhũ ke mujaxer ame'ë ta ke nde eremupyrara ta tĩ. Mupyraraha renda pe nde eremondo ta tĩ. Ame'ë angaha uhyk tĩ.

Nde kotyhar ta anĩ. Upa nde kotyhar ta pe ma'e katu ame'ë ke nde ereme'ë ta. Ame'ë angaha uhyk tĩ.

Ne je'ëha pandu ame'ë ta pe ma'e katu ame'ë ke nde ereme'ë ta tĩ. Ame'ë ta nema'e miasu ta ke.

Upa katu te nde rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ë ta pe aja tĩ. Ma'e katu ame'ë ke nde ereme'ë ta tĩ.

Kapitã keruhũ ta ke. Je'ëha reko ym te aja jupe, ame'ë ta ke tĩ. Upa ame'ë ta pe ma'e katu ame'ë ke nde ereme'ë ta tĩ. Ame'ë angaha rehe uhyk tĩ” aja tamüi ta pandu.

19 Ywa pe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ aja ihĩ. Ame'ë ke pirar. Aja rahã, kaixã rehe usak awa. Ame'ë kaixã pe ymanihar Tupã je'ëha ihĩ. Moise pe Tupã mujekwa, ame'ë je'ëha ke. Pe, Tupã pirã pirã. Tupã tyapuha tyapu hũ tĩ. Ywy ke katak hũ tĩ. Johu ngã pandu pandu hũ, aja tyapu tyapu hũ tĩ. Aman aja y rãtã ukyr hũ tĩ.

12

Kũjã ke. Mbói keruhũ ke tĩ.

1 Ajame'ë ke ywa pe ma'e ke uhem. Ame'ë rehe ihê asak rahã: “Mã!” aja ihê akwa. A'ep kũjã i'ãi. Ima'e mundeha warahy hendyha aja saka. Jahy rehe pyrũ u'am, aja i'ãi. Iãkã rehe har namõ i'ãi. Ame'ë rehe jahy rata aja hendyha ihĩ tĩ. Kuja awa py mokõi hetaha jahy rata ta ke ihĩ. ² Imembyr u'ar tate, a'erehe ahy ipe. Imembyr ahy, a'erehe kũjã ahem riki.

³ Pe, amõ ma'e ke ywa pe uhem tĩ. “Mã!” aja ihê akwa tĩ. Mbói keruhũ petúi. Pirã riki. Heta iãkã ke. Kuja awa po wajar mokõi hetaha aja iãkã. I'ak namõ ixo tĩ. Kuja jande popa hetaha aja i'ak ke. Iãkã rehe pame katu te iãkã rehe har ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ë.

⁴ Ywa ngi jahy rata ta ke a'e pyhyk. Huwái pe pyhyk. Mahapyr hetaha ngi har peteĩ pyhyk. Aja pame katu te. Pe, pyhyk rahã, kome'ë ywy keruhũ pe ombor. Pe, kũjã ruwa koty a'e harõ u'am. Imembyr u'ar rahã, pahar a'e u'u ta, a'erehe a'e harõ u'am.

⁵ Pe, imembyr u'ar. Sawa'e ra'yr u'ar. A'e riki kome'ë ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ wan ta. Ngã ke a'e mondo mondo katu

te ta. Pe, ta'yn ke amō pyhyk raho. Tupā rake pyhyk raho. Tupāma'e wapyka katu te ame'ē rake pyhyk raho. ⁶ Awa nixói te ame'ē pe kūjā ujan oho. Amō renda ke Tupā moī katu. A'ep kūjā oho. A'ep kūjā ke amō ta mahy ym ta, ame'ē renda ke. A'ep heta wera rahā, 1.260 wera rahā, usak katu ta ehe. Kūjā rehe Tupā usak katu ta.

⁷ Ajame'ē ke ywa pe jumai maiha uhyk. Minge, a'e riki Tupā je'ēha rahoha tama'e kapitā keruhū. Inamō amō heta Tupā je'ēha rahoha ta ixo. Pe, Minge ta namō mbói keruhū jumai mai riki. Mbói keruhū namō ixo ame'ē ta jumai mai tī. Amō Tupā je'ēha rahoha ta ke ame'ē ta tī. ⁸ Pe, mbói keruhū ke Minge ta muputu'u. Ywa ngi muhem mondo. Ywa pe mbói keruhū pyta ym ta tī. Inamō ixo ame'ē ta aja tī. Pyta ym ta tī. ⁹ Ywa ngi mbói keruhū ke Minge ta muhem mondo. Ame'ē riki ymanihar mbói ke. Her Satana. Amō her ājā ramūi. A'e riki kome'ē ywy keruhū pe har ta ke muka'u te'e hū. Kome'ē ywy keruhū pe mbói ke Minge ta ombor mondo. Mbói kotyhar ta ke ombor mondo tī. Ame'ē ta riki Tupā je'ēha rahoha ta ke tī. Ame'ē ta ke Minge ta ombor mondo tī.

¹⁰ Ajame'ē ke ywa pe amō pukái, ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kuja pandu:

—Apo Satanama'e pyrātāha ngi ngā ke Tupā jo'ok. Kapitā keruhū te aja pyrātāha ke a'e mujekwa. Tupā mondo ame'ē ke je'ēha te reko, ame'ē ke mujekwa tī. (Kirisutu ke a'e.) Tupā ruwa koty pu'am ame'ē ke jande mu ta rehe har je'ē je'ē hū. Ame'ē riki Satana ke. (Ājā ramūi a'e.) Juru ai riki. Wera rahā aja te'e ixo. Pytun rahā aja tī. Aja te'e ixo tī. Ame'ē ke ywa ngi Minge ta muhem mondo. (Mā! Katu tiki.) ¹¹ Tupā rehe jurujar katuha ke jande mu ta hijar ym. Satana ke

a'eta muputu'u aja riki. (Ājā ramūi ke a'e.) Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Huwy pe jande mu ta py'a juhyk, a'erehe Satana ke a'eta muputu'u aja ixo tī. Jete har te ke rehe a'eta jurujar katu, ame'ē ke pandu pandu, a'erehe Satana ke a'eta muputu'u, aja ixo tī. A'eta ke amō ta jukwa tate rahā, tapijar te'e we Tupā rehe jurujar katu. Ajahap manō.

¹² —Satana ke ywa ngi Minge ta muhem mondo. A'erehe pehē rury katu pexo. Upa ywa pe har ta! Pehē rury katu pexo. Tupā je'ēha rahoha ta! Pehē rury katu pexo tī. Ywy keruhū pe har ta anī. Mā! Pyrara hū ta. Y ramūi 'ar rupi wata ame'ē ta aja tī. Pyrara hū ta tī. Pehē koty Satana wyjy uwyr. (Ājā ramūi a'e.) Parahy hū a'e. Weraha heta ym te ta a'e ma'ema'eha ke, a'erehe parahy te hū a'e — aja riki amō pandu.

¹³ “Mā! Ihē ke ywy keruhū pe a'eta ombor muwyr” aja mbói keruhū ukwa rahā, kūjā ke a'e mahem oho. Sawa'e ra'yr muhem, ame'ē kūjā ke mahem oho. ¹⁴ Mokōi wyrahuran keruhū pypo aja Tupā me'ē ipe, kūjā pe. Ame'ē pe awa nixói te ame'ē pe a'e wewe oho. Ame'ē renda ke Tupā moī katu. A'ep 1.260 wera rahā, Tupā usak katu ehe. A'erehe mbói keruhū mahy ym kūjā ke. ¹⁵ Pe, juru ngi y keruhū ke mbói keruhū muhem. Aja y keruhū pe kūjā ke munde ta raho tipe. ¹⁶ Anī. Ywy riki owok. Y keruhū mbói keruhū juru ngi muhem, ame'ē ke upa owokiha pe u'ar oho. (A'erehe kūjā ke y jukwa ym.) Ywy owok ame'ē pe upa y u'ar oho. ¹⁷ A'erehe kūjā rehe mbói keruhū parahy hū we rī. A'erehe, imembyr ta ke a'e mupyrara hū oho. Imembyr pyta ame'ē ta ke mupyrara hū oho. Ame'ē imembyr ta riki Tupā je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta ke a'eta. Jete har te ke Jesu mujekwa, ame'ē

ke a'eta pandu pandu tĩ. Hijar ym riki. Ame'ë ta riki kũjã membyr ta tĩ. Ame'ë ta ke mbóí keruhũ mupyrara hũ oho. ¹⁸ Pe, y ramũi rymy'y rehe mbóí keruhũ pu'am u'am.

13

So'o jarõ aja me'ë ke

¹ Ajame'ë ke y ramũi ngi so'o jarõ aja me'ë uhem. Ame'ë ke rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Heta iãkã ihĩ. Kuja awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. I'ak heta tĩ. Kuja jande popa hetaha i'ak ke. I'ak ta rehe pame katu te iãkã rehe har ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ë. Iãkã rehe pame katu te ma'e her ke amõ mupininim. Ame'ë ta rer Tupã rehe juru ai ame'ë ke. ² So'o jarõ aja me'ë jangwate aja ihẽ asak. Hãi riki jangwateran aja saka. Ipy riki usu aja pyrãtã te hũ ame'ë ke ame'ë. Mbóí keruhũ riki ima'e pyrãtãha ke mondo ipe, so'o jarõ aja me'ë pe. Mbóí keruhũ je'ëha te reko, ame'ë ke a'e me'ë ipe tĩ, so'o jarõ aja me'ë pe tĩ. Mbóí keruhũ pandu ipe: "Ihẽma'e wapyka rehe ewapyk" aja. (Aja rahã, ngã ke so'o jarõ aja me'ë mondo mondo ta tĩ.) ³ Heta iãkã ngi har peteĩ riki kyse mungãiha rape ihĩ. Manõ ta tipe. Ame'ë ka'ë oho, a'erehe manõ ym. "Mã!" aja upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ukwa. Pe, ixotyhar ta aja ame'ë ta uwak. ⁴ Mbóí keruhũ je'ëha te reko, ame'ë ke so'o jarõ aja me'ë pe a'e me'ë, a'erehe mbóí keruhũ rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ katu. So'o jarõ aja me'ë rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ katu tĩ. Ngã pandu:

—So'o jarõ aja me'ë pyrãtã te hũ. A'e aja nixói amõ. Marã ka ym a'e ke muputu'u awa — aja riki naĩ.

⁵ Pyrãtãha ke so'o jarõ aja me'ë pe mbóí keruhũ mondo, a'erehe Tupã rehe juru ai. So'o jarõ aja me'ë juru ai Tupã rehe tĩ. Tupã aja a'e jupe tĩ. Pe, heta jahy, 42 jahy rahã, ame'ë

riki je'ëha te reko. Ngã ke mondo mondo hũ. ⁶ A'e pandu pandu:

—Tupã jaxer ai riki. Her riki jaxer ai tĩ. Hekoha katu ym tĩ. Ywa pe har ta katu ym tĩ. Upa jaxer ai riki — aja so'o jarõ aja me'ë pandu naĩ.

⁷ Mbóí keruhũ pandu ipe: "Tupã kotyhar ta namõ ejumai eho" aja. Pe, a'e jumai mai oho. Tupã kotyhar ta ke a'e muputu'u ta tĩ. Mbóí keruhũ pandu ipe tĩ: "Nde riki upa ka'a pe har tama'e kapitã keruhũ ke. Amõ amõ ywy pe har tama'e kapitã keruhũ ke tĩ. Amõ koty koty je'ëha pandu ame'ë tama'e kapitã keruhũ ke nde tĩ. Amõ amõ awa tama'e kapitã keruhũ ke nde tĩ" aja so'o jarõ aja me'ë pe. ⁸ Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngã py'a ke moĩ moĩ ehe, so'o jarõ aja me'ë rehe. Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã ym rahã we, paper rehe uhã te hũ ame'ë ta rer a'e mupininim. Ame'ë rehe her nixói ame'ë ta riki so'o jarõ aja me'ë rehe ngã py'a moĩ moĩ. Ame'ë paper riki Kirisutuma'e ke. A'e ke amõ ta jukwa. A'e riki Arapuharan Ra'yr aja a'e.

⁹ "Myrandu rehe pehendu katu! ¹⁰ Amõ ke huwajan pyhyk ta raho aja me'ë rahã, aja oho ta a'e. Amõ ke kyse pe huwajan jukwa ta aja me'ë rahã, aja kyse pe jukwa ta ame'ë ke. Aja rahã, Tupã kotyhar ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ë te'e. Tapijar te'e we Tupã rehe jurujar katu ta me'ë te'e tĩ" aja riki pandu.

¹¹ Ajame'ë ke amõ so'o jarõ aja me'ë ihẽ asak. (Mokõihar ke ame'ë.) Ywy ngi a'e uhem aja saka. I'ak mokõi namõ ixo. Arapuhame ra'yr aja saka ame'ë. Pe, mbóí keruhũ aja a'e pandu tĩ. ¹² So'o jarõ aja me'ë uhem py. Ame'ë je'ëha rupi ma'e ke mokõihar ma'ema'e katu. Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe a'e pandu: "So'o jarõ aja me'ë uhem py. Pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu ehe. Mungãiha rape ka'ë ame'ë ke namõ a'e ixo. Pehẽ py'a pemoĩ moĩ

ehe” aja so'o jarō aja me'ē mokōihar pandu. ¹³ Ma'e ke so'o jarō aja me'ē ma'ema'e katu. Mokōihar ke a'e. Marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Upa ngā usak u'am rahā, ywa ngi tata ke a'e mujy muwyr. Kome'ē ywy keruhū pe mujy muwyr. ¹⁴ Uhem py so'o jarō aja me'ē huwa koty ma'e ke a'e ma'ema'e katu. Pyrātāha ke mbói keruhū muwyr ipe, so'o jarō aja me'ē mokōihar pe. A'erehe marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Aja upa kome'ē ywy keruhū pe ixo ame'ē ta ke a'e muka'u te'e. Ame'ē ta pe a'e pandu:

—I'ā ke pemujā. So'o jarō aja me'ē'ā ke pemujā. Iākā ke kyse puku pe amō mungái. Manō ym a'e. Ame'ē ma'e'ā ke pemujā — aja riki ngā pe.

¹⁵ Pyrātāha ke mbói keruhū muwyr ipe. A'erehe ame'ē'ā ke so'o jarō aja me'ē mokōihar peju. So'o jarō aja me'ē uhem py, ame'ē'ā ke peju. Aja rahā, ixuwe katu pu'am. Aja rahā, je'ēha uhem ipe. Pe, ame'ē pandu: “Ihē rehe ipy'a ke ngā moī moī ym rahā, ame'ē ta ke pejukwa” aja kwera ramō ame'ē pandu. ¹⁶ Upa awa ta pe so'o jarō aja me'ē pandu. Mokōihar ke a'e. Kuja pandu. “Ma'e ngā ukwaha ke pehē pykā rehe pemoī. Pehē po jywa katu kotyhar rehe pemoī tī. Upa ngā pe aja pepandu. Kapitā keruhū aja ixo ame'ē ta pe pepandu tī. Je'ēha reko ym te ame'ē ta pe aja tī. Pepandu tī. Ima'ehū namō ixo ame'ē ta pe aja tī. Pepandu tī. Ima'e ym te ame'ē ta pe aja tī. Pepandu tī. Amō ta te'e paraky ame'ē ta pe aja tī. Aja me'ē ijar aja ixo ame'ē ta pe aja tī. Pepandu tī. Upa ngā pe aja me'ē pepandu. (‘Ngā ukwaha ke pehē pykā rehe pemoī. Pehē po jywa katu kotyhar rehe pemoī tī' aja pepandu)” aja so'o jarō aja me'ē pandu. ¹⁷ Ame'ē ngā ukwaha nixói rahā, marā ka ym ma'e ke

muhepyha. Marā ka ym ma'e ke jo'okiha amō ngi tī. Ame'ē ngā ukwaha riki so'o jarō aja me'ē rer ke. Her moī ym rahā, ukwaha mangaha ke moī ta.

¹⁸ Mā! Ukwa katu ta me'ē te'e awa. Ukwa katu ame'ē ke, aja amō ixo rahā, mā peja ngā ukwaha ke emanga. So'o jarō aja me'ē ukwaha mangaha ke emangarahā! Ame'ē ukwaha mangaha sawa'e rer aja ame'ē. Kuja ukwaha ke: 666 aja riki.

14

Kirisutu namō ixotyhar ta ixo

¹ Ajame'ē ke ihē ama'ā rahā, ywy'ā keruhū rehe Arapuharan Ra'yr pu'am u'am, ame'ē ke rehe ihē asak. (Kirisutu a'e.) Ywy'ā keruhū rer Siā. (Ame'ē Jerusarē ok ta pyahu, aja ngā ukwa.) Inamō heta te hū ixotyhar ta ixo. Kuja, 144.000 hetaha ta ixo. Ame'ē ta pykā rehe Kirisutu rer pame katu te amō mupinim. (Aja rahā, ixotyhar ta ke aja mujekwa.) Ipái rer mupinim tī. (Aja rahā, ixotyhar ta ke aja mujekwa tī.) ² Pe, ywa ngi panduha uwyr. Ame'ē ke rehe ihē ahendu. Ita pupur keruhū aja ahendu. Tupā tyāpuha keruhū aja tī. Araraperan ke nupāha ta hykíi, aja panduha tyāpuha uwyr. Ame'ē ke rehe ahendu tī. ³ Pe, wapyka ndutar koty 144.000 hetaha ta pu'am u'am tī. Jyngariha pyahu ame'ē ke a'eta jyngar u'am. Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta huwa koty aja tī. Jyngar u'am tī. Tamūi ta ruwa koty aja tī. Jyngar u'am tī. Ame'ē 144.000 hetahama'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi jo'ok riki. Ame'ē ta jō riki ame'ē jyngariha pyahu ame'ē ke jumu'e katu. Amō ta anī. ⁴ Ame'ē ta riki kūjā rehe pyta ym te. Sawa'e jeje te'e ixo ame'ē ta ke, aja ame'ē ta ixo. Arapuharan

Ra'yr oho. (Kirisutu a'e.) Haikwer rupi ame'ë ta oho tĩ. Ame'ë tama'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. Kome'ë ywykeruhũ pe har ta ngi har ame'ë ta ke Tupã pe me'ë py, ame'ëja saka. Arapuharan Ra'yr pe me'ë py, ame'ëja saka tĩ. ⁵ Te'e pandu ym te ame'ë ta, aja ukwa katu awa. Anĩ te ame'ë ta. Katu ame'ë ta ke ame'ë ta.

Mahapyr Tupã je'ëha rahoha ta ke

⁶ Ajame'ë ke amõ Tupã je'ëha rahoha rehe ihẽ asak. Ywate wewe oho ixo. Upa katu te kome'ë ywykeruhũ pe har ta pe myrandu katu ke a'e pandu raho. Ame'ë myrandu upa ym te ta. Uhã te hũ, aja saka. Ame'ë ke upa amõ amõ awa ta pe pandu raho. Upa ka'a pe har ta pe aja tĩ. Pandu raho tĩ. Upa amõ koty koty je'ëha pandu ame'ë ta pe aja tĩ. Pandu raho tĩ. Upa amõ amõ ywy pe har ta pe aja tĩ. Myrandu katu pandu raho tĩ. ⁷ Hãtã a'e pandu:

—Upa kome'ë ywykeruhũ pe har ta ke Tupã mutyryk tyryk ta. A'e riki ngã pe pandu ta: “Nde katu.” Anĩ rahã: “Nde katu ym” aja. Ame'ë angaha uhyk apo 'y. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja pepandu ipe. Pehẽ py'a ke pemoĩ moĩ katu ehe tĩ. A'e riki ywa ke mujã. Kome'ë ywykeruhũ aja tĩ. Mujã tĩ. Y ramũi aja tĩ. Mujã tĩ. Upa mundu aja tĩ. A'e riki mujã tĩ — aja Tupã je'ëha rahoha pandu.

⁸ Peteĩhar upa rahã, Tupã je'ëha rahoha mokõihar pandu:

—Mambiro ok ta keruhũ ke Tupã mai! Upa katu te mai! Upa ngã ke a'e muka'u te'e hũ, a'erehe Tupã aja ym ame'ë ke rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ. Kawĩ ngi ka'u ame'ëja saka riki — aja pandu.

⁹ Mokõihar upa pandu rahã, Tupã je'ëha rahoha mahapyrihar pukái:

—So'o jarõ aja me'ë rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, (ame'ë ke rehe Tupã parahy te hũ ta.) So'o jarõ

aja me'ë'ã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, aja tĩ. (Ame'ë ta rehe Tupã parahy te hũ ta tĩ.) Ipykã rehe ame'ë ukwaha moĩ rahã, aja tĩ. (Ame'ë ta rehe Tupã parahy te hũ ta tĩ.) Ipo rehe ame'ë ukwaha moĩ rahã, aja tĩ. (Ame'ë ta rehe Tupã parahy te hũ ta tĩ.) ¹⁰ Kawĩ iro te ame'ë ke amõ u'u, aja Tupã parahy te ha ke pyhyk ta. Ame'ë ke kawĩ ryruru pe Tupã moĩ, ame'ëja saka. Ame'ë ta ke tata pe a'e mupyrara ta. Enxo ukwái ixo ame'ë pe mupyrara ta tĩ. Ahy hũ ta. Ame'ë mupyraraha ke Tupã je'ëha rahoha ta katu te ame'ë ta usak ta. Arapuharan Ra'yr usak ta tĩ. (Kirisutu a'e.) ¹¹ Tata pe mupyrara riki. Ame'ë tata takãxĩha aja te'eha pu'am u'am. Upa ym te ta. Ahy te hũ. Putu'u ym te riki. Wera rahã, putu'u ym. Pytun rahã, aja tĩ. Putu'u ym tĩ. So'o jarõ aja me'ë rehe ipy'a moĩ moĩ, ame'ë ta pyrara te hũ. Putu'u ym te. So'o jarõ aja me'ë'ã rehe ipy'a moĩ moĩ, ame'ë ta pyrara te hũ tĩ. Her ukwaha ke moĩ ame'ë ta aja tĩ. Ahyha putu'u ym te ta tĩ — aja Tupã je'ëha rahoha pandu. Mahapyrihar ke ame'ë.

¹² Tupã je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ë te'e. Jesu rehe tapijar te'e we jurujar katuha hijar ym ame'ë ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ë te'e tĩ. Tupã kotyhar ta aja ixo ta me'ë te'e tĩ.

¹³ Ajame'ë ke ywa ngi panduha uwyr. Ame'ë ke rehe ihẽ ahendu. Kuja pandu:

—Kuja emupinim. Apo har jandema'e kapitã keruhũma'e parakyha ke amõ ta ma'ema'e ixo. Tupã je'ëha ke pandu pandu ame'ë ke ima'e parakyha ke. Aja ixo rahã, ame'ë ta ke amõ ta jukwa. Aja rahã, mã hury katu ame'ë ta ke a'eta — aja ahendu.

Tupã'ã pandu:

—A'e tỹ! Ame'ë ta paraky te hũ. Apo putu'u katu te ta. Paraky te hũ,

a'erehe ma'e katu ame'e ke Tupã me'e ta. Ame'e namõ ixo, a'erehe huru katu te ta — aja riki.

Ngã ke Tupã je'êha rahoha ta mujy'ar

¹⁴ A'engi ihê asak rahã, ywa takãxîha ituwyr ame'e rehe ihê asak. Ame'e 'ar pe awa aja wapyk uî. (Kirisutu a'e.) Iãkã rehe har namõ ihî. Kapitã keruhûma'e aja ame'e. (Aja rahã, upa katu te huwajan ta ke a'e muputu'u, aja mujekwa katu.) Itatawa ke te'e mujã ame'e ke iãkã rehe har. Kyse apar haimbe ame'e ke ipo pe pyhyk reko. ¹⁵ Pe, amõ Tupã je'êha rahoha uhem. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhû ngi uhem. Tupã koty ngi uhem. Ywa takãxîha 'ar pe wapyk uî ame'e pe hãtã a'e pandu:

—Angaha uhyk riki. Kyse apar pe ma'e tyarõ ame'e ke emondok. Ematyr. Kome'e ywy keruhûma'e ke tyarõ riki — aja ipe.

¹⁶ Pe, takãxîha 'ar pe wapyk ame'e ke kyse apar pe mondok. Kome'e ywy keruhûma'e tyarõ ame'e ke mondok. Ame'e ke matyr. (Aja rahã, kome'e ywy keruhû pe har ta ke mujy'ar ta. Ixotyhar ta ke ixoty a'e mujy'ar, aja mujekwa.)

¹⁷ A'engi ywa pe har Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhû ngi amõ Tupã je'êha rahoha rehe ihê asak. Kyse apar haimbe ame'e ke a'e pyhyk reko tî.

¹⁸ Ajame'e ke amõ Tupã je'êha rahoha rehe ihê asak. Ame'e riki tata harõha ke. Tata usakiha ke a'e tî. Myrape keruhû rake ngi a'e uwyr. Kome'e ywy keruhû pe rahã, tapi'iruhu ke hapu, ame'e myrape keruhû aja saka. Pe, kyse apar haimbe ame'e ke pyhyk reko. Ame'e pe pandu.

—Ma'eywa ke kyse apar pe emondok. Uwa ame'e ma'eywa ke. Peme'e ywy keruhû pe uwa ty tui. Tyarõ riki, a'erehe a'ep emondok eho — aja pandu.

¹⁹ A'erehe kome'e ywy keruhû pe Tupã je'êha rahoha mondok uwyr. Hymbo ngi uwa ke mondok. Ame'e ke tykwer jamiha renda pe ombor. Ame'e jamiha renda Tupã parahy te ha aja saka. ²⁰ Ok ta kurar sorokap jamiha renda ihî. Ame'e pe uwa ke jami. Awa ruwy aja tykwer uhem hû ingi. Y tiha aja uhem. Manga rahã, tpyha riki peteî met, amõ met ixu'ap tpyha. Pukuha manga rahã, 300 kiro met pukuha. (Upa aja rahã, kome'e ywy keruhû pe har ta ke Tupã je'êha rahoha ta mujy'ar ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'e ta ke a'eta. Pe, ame'e ta ke Tupã mupyrara te hû ta. Awa ruwy uhemihã aja ahy te hû ta ngã ke, aja mujekwa.)

15

Ma'e ahyha a'ejõhar ke

¹ Ajame'e ke ywa rehe amõ ma'e rehe ihê asak tî. Ame'e ke ihê asak rahã: “Mãte we ame'e te a'e my!” aja ihê akwa. Kuja ihê asak. Tupã je'êha rahoha ta awa po wajar mokõi hetaha rehe ihê asak tî. Kuja ame'e ta pyhyk reko. Ma'e ahyha awa po wajar mokõi hetaha ke. Ame'e riki a'ejõhar ke. Ame'e ke Tupãma'e parahy te ha ke. A'ejõhar ke ame'e.

² Pe, y ramui aja ihê asak. Waruwa aja ame'e. Tata namõ mupara aja riki. Pe, so'o jarõ aja me'e koty ipy'a ke muruwak ym ame'e ta rehe ihê asak. Tapijar te'e we Tupã rehe jurujar katu ame'e ta ke a'eta. Ame'e so'o jarõ aja me'e'ã koty ipy'a ke muruwak ym tî. Ame'ema'e ukwaha ke moî ym tî, ipykã rehe. Ame'e ta rehe ihê asak. Y ramui aja ame'e rake pu'am u'am. Ame'e ta pe pame katu te araraperan ke Tupã me'e me'e. Ame'e ke ngã jywa rehe ngã pyhyk u'am. ³ Moise mu'e, ame'e jynghariha ke ame'e ta jynghar u'am. A'e riki Tupãma'e miasu ke. Arapuharan Ra'yr rehe ame'e ta

jinjar u'am tī. (Kirisutu ke a'e.)
Kuja jinjar:

“Tupā! Jandema'e sawa'e te nde!
Pyrātā te hū ame'ē ke nde.

Mā! Nde erema'ema'eha riki katu
te ame'ē ke.

Jetehar rupi ma'e ke nde
erema'ema'e katu. Katu te
ha rupi nde erema'ema'e
katu tī.

Upa amō amō ywy pe har tama'e
kapitā keruhū te nde.

⁴ Sawa'e! Nde rehe upa ngā hendu
katu ta.

Upa ngā pandu ta: ‘Ne jō riki katu
te me'ē ke' aja.

Nde pe ma'e nde ereka'u te'eha nde
erema'eha nixōi te.

Jetehar rupi nde erema'ema'e,
ame'ē ke rehe upa ngā usak,
a'erehe nde rehe upa katu te
amō amō ywy pe har ta ngā
py'a ke moī moī ta uwyr” aja
riki jinjar.

⁵ Ajame'ē ke ywa pe har Tupā
rehe ngā jumu'eha renda keruhū
rehe ihē asak. Hukwen pirar
aja asak. A'ep so'o pিরer ke te'e
mujā aja ihī. Ame'ē so'o pিরer ok
keruhū: “Ko Tupā ixo” aja ame'ē
mujekwa. ⁶ Pe, Tupā rehe ngā
jumu'eha renda keruhū ngi Tupā
je'ēha rahoha ta uhem. Awa po
wajar mokōi hetaha ke. Ma'e
ahyha awa po wajar mokōi hetaha
namō ixo ame'ē ta ke a'eta. Ima'e
mundeha hendy hū ame'ē ke namō
ixo. Katu te ame'ē ke. Ipixi'a rupi
ma'e pukwariha ihī. Itatawa ke
te'e mujā ame'ē ke. ⁷ Ame'ē ta pe
ma'e ke amō me'ē. Tumeme ixuwe
katu hū ame'ē ta ngi har petēi me'ē
ma'e ke. Kuja, ita rekūi awa po
wajar mokōi hetaha. Itatawa ke
te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē pe Tupā
parahyha tyryhem ihī. Ame'ē ke
Tupā je'ēha rahoha awa po wajar
mokōi hetaha ta pe me'ē. Tupā riki
uhā te hū ame'ē ke a'e. ⁸ Tupā rehe
ngā jumu'eha renda keruhū pe tata
takāxiha pu'am hū u'am. Tupā katu
te ha ke ame'ē mujekwa. Ima'e

pyrātā te ha ke mujekwa tī. Ma'e
ahyha awa po wajar mokōi hetaha
ke Tupā je'ēha rahoha ta jyhē ta.
Ame'ē upa ym rahā we, marā ka
ym Tupā rehe ngā jumu'eha renda
keruhū pe ixeha awa. Tupā je'ēha
rahoha awa po wajar mokōi het-
aha ta ma'e ahyha ke jyhē ta.

16

Tupāma'e parahyha ke

¹ Ywa pe har Tupāma'e ngā
jumu'eha renda keruhū ngi amō
hātā pandu. Ame'ē ke rehe ihē
ahendu. Ihē Juā. Tupā je'ēha
rahoha ta pe hātā pandu: “Peho!
Ita rekūi pe ihī ame'ē ke pejyhē
peho. Awa po wajar mokōi hetaha
ita rekūi ke. Ame'ē pe Tupāma'e
parahyha ke ihī. Ywy keruhū pe
pejyhē peho” aja ahendu.

² Tupā je'ēha rahoha petēihar
jyhē oho. Kome'ē ywy keruhū pe
ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē oho.
Aja rahā pere ahy te hū ame'ē ke
awa ta rehe uhem. So'o jarō aja
me'ē ukwaha reko ame'ē ta rehe
uhem. Ipykā rehe ukwaha ihī.
Ipo rehe aja tī. Ihī tī. Upa ame'ē
ta rehe pere uhem. So'o jarō aja
me'ē'ā rehe ipy'a ke amō ta moī
moī, ame'ē ta rehe pere ahy te hū
ame'ē ke uhem tī.

³ A'engi Tupā je'ēha rahoha
mokōihar ita rekūi pe ihī ame'ē ke
jyhē tī. Y ramūi pe jyhē. Aja rahā,
y riki awa ruwy aja uwak. Manō
ame'ē ruwy aja ame'ē. Upa katu te
y rupi ixo ame'ē ta ke manō. Pyta
we ym te.

⁴ A'engi Tupā je'ēha rahoha ma-
hapyrihar ita rekūi pe ihī ame'ē ke
jyhē tī. Y pe ombor. Mundu pe
aja tī. Ombor tī. Upa y riki awa
ruwy aja uwak tī. ⁵ Pe, Tupā je'ēha
rahoha pandu ame'ē ke rehe ihē
ahendu. A'e riki y harōha ke. Y
usakiha ke tī. Kuja pandu:

—Tupā! Katu te ame'ē ke nde.
Ngā ke nde eremupyrara. Ame'ē
ke katu. Yman nde erexo. Apo

pete'e nde erexo tĩ. Nde ruhã te hũ ame'ë ke nde. ⁶ Nde kotyhar ta ke ngã jukwa. Huwy muhem riki. Nde je'ëha pandu ame'ë ta ke aja tĩ. Jukwa tĩ. A'erehe ngã pe awa ruwy aja nde eremondo. Ame'ë ke a'eta u'u, ame'ëja saka. (Aja rahã, huwy muhem, aja ame'ë ta ke Tupã jukwa tĩ, aja mujekwa.) Aja katu a'eta pe — aja pandu.

⁷ Pe, myrape keruhũ koty ngi amõ pandu, ame'ë ke rehe ihẽ ahendu. Kome'ë ywy keruhũ pe rahã, myrape keruhũ 'ar pe tapi'iruhu ke hany. Ame'ë myrape keruhũ aja ame'ë. Kuja pandu: "Tupã! Jandema'e sawa'e te ke nde! Pyrãtã te hũ ame'ë ke nde. Jetehar rupi ngã ke nde eremupyrara ta. Nde eremupyrara ta rahã, katu tiki ame'ë tĩ" aja ahendu.

⁸ A'engi Tupã je'ëha rahoha tumemehar ita rekúi pe ihĩ ame'ë ke jyhẽ tĩ. Warahy rehe jyhẽ. Aja rahã, warahy haku te hũ oho. A'erehe ngã pিরer ke hany, aja riki. ⁹ Warahy haku te hũ. Ngã pিরer ke hany. A'erehe Tupã pe a'eta pandu: "Nde katu ym" aja ipe naĩ. (Tupã riki ma'e ahyha ke muwyr, aja ngã ukwa a'erehe Tupã rehe juru ai.) Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke ngã muruwak ym. Tupã koty muruwak ym. "Katu te ame'ë ke nde" aja Tupã pe pandu ym ngã.

¹⁰ A'engi Tupã je'ëha rahoha awa po wajar peteĩhar upa har ita rekúi pe ihĩ ame'ë ke jyhẽ tĩ. So'o jarõ aja me'ë ma'e wapyka rehe jyhẽ. Aja rahã, hekoha rupi pytun te oho. A'e riki ngãma'e kapitã keruhũ aja ixo. Upa ame'ë renda rupi pytun te oho. Hembe ke a'eta su'u su'u rãi u'am. Ahy te hũ ngã, a'erehe hembe ke su'u su'u u'am. ¹¹ Pe, a'eta pandu: "Tupã! Ywa pe har ke nde! Katu ym te nde" aja riki naĩ. Ahy te ngã ixo. Pere hũ tĩ. Ahy riki a'erehe Tupã rehe juru ai. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ngã muruwak ym. Tupã koty muruwak ym.

¹² A'engi Tupã je'ëha rahoha awa po wajar peteĩhar ita rekúi pe ihĩ ame'ë ke jyhẽ tĩ. Y pe jyhẽ. Y rer Eura. Aja rahã, y riki upa katu te typa oho. A'erehe ame'ë y renda rupi kapitã keruhũ uwyr ta. Warahy uhemihã kotyhar kapitã keruhũ ame'ë. Y rapyrer rupi uwyr ta.

¹³ A'engi ãjã ta rehe ihẽ asak. Mahapyr asak. Jaxer ai te ame'ë ta ke a'eta. Kururu aja ame'ë ta rehe asak. Mbói keruhũ juru ngi peteĩ uhem. Amõ riki so'o jarõ aja me'ë juru ngi uhem tĩ. Tupã je'ëha pandu ame'ë ran juru ngi amõ uhem tĩ. Aja asak tĩ. ¹⁴ Æjã ta ke ame'ë ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke a'eta ma'ema'e katu. Ame'ë mahapyr ãjã ta riki upa katu te kapitã keruhũ ta ke mujy'ar. Kome'ë ywy keruhũ rupi ixo ame'ë ta kapitã keruhũ ta ke mujy'ar. Jumaiha rehe mujy'ar. Tupã namõ jumai ta. A'e riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e.

¹⁵ —Pesarahã! Awa ukwa ym ha rupi ma'e mukanĩha uhyk uwyr. Aja amõ harõ ym rahã, ihẽ ajur ta. Amõ ukwer ym, aja ixo rahã, hury katu ame'ë ke a'e. Ukwer ym, aja ima'e mundeha ke rehe amõ usak katu. Peta kÿ, aja ixo. Aja rahã, jawe te'e aja wata ym. Jawe te'e rahã, huxĩ ta. Peta kÿ, aja amõ ixo rahã, huxĩ ym ta — aja riki Kirisutu pandu.

¹⁶ Pe, ma'e renda pe kapitã keruhũ ta ke ãjã ta mujy'ar. Ame'ë renda rer: "Amangenõ." Aja riki jundéu awa ta je'ëha ipe.

¹⁷ A'engi Tupã je'ëha rahoha awa po wajar mokõihar ita rekúi pe ihĩ ame'ë ke jyhẽ tĩ. Ywate ngi jyhẽ. Ywa pe har Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ihĩ. Ame'ë pe wapyka ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ë. Ame'ë ngi Tupã hãtã pandu. Kuja. "Upa katu te riki" aja pandu. ¹⁸ Pe, Tupã pirã pirã hũ. Tupã tyapuha tyapu hũ tĩ.

Kome'ë ywy keruhũ katak te hũ tĩ. Sawa'e ke Tupã mujã, ame'ë ngi har aja ywy ke katak ym. Mãte hũ katak hũ. Ywy katak hũ, ame'ë 'ar koty te we hũ ame'ë katakiha. ¹⁹ Ame'ë ok ta keruhũ owok. Mahapyr pyngwer aja owok. Upa amõ amõ ywy pe ok ta ihĩ, ame'ë ta ke upa mujaxer tĩ. Mambiro ok ta ke Tupã harái ym. Ame'ë pe har ta ke a'e mupyrara te hũ. Ame'ë ta pe pandu: "Ihẽma'e ita rekũi ngi kawĩ pe'u" aja pandu. (Aja rahã, Tupãma'e parahy te ha ke ame'ë ta pyhyk.) ²⁰ Upa ypa'ũ riki kanim oho. Upa ywy'ã keruhũ kanim oho tĩ. ²¹ Ywa ngi aman aja y rãtã ukyr tĩ. Y rãtã keruhũ riki. Puhýi ame'ë. Kuja, 40 kir puhýiha riki ukyr. Ywy pe har ta rehe ukyr. Pe, ame'ë ta Tupã rehe juru ai. "Katu ym nde" aja pandu naĩ. Y rãtã keruhũ ukyr rahã, ahy te hũ. A'erehe Tupã rehe juru ai.

17

Kũjã katu ym ame'ë rehe har

¹ Ajame'ë ke Tupã je'ëha rahoha awa po wajar mokõi hetaha ngi har peteĩ uwyr ihẽ koty. Ame'ë Tupã je'ëha rahoha ta ita rekũi pyhyk reko ame'ë ke. Awa po wajar mokõi hetaha ita rekũi ke. Pe, ihẽ rehe uhyk rahã, ihẽ pe pandu:

—Ejur! Y rymy'y rehe ame'ë ok ta keruhũ ngã mujã. Myja me'ë ame'ë ke Tupã maĩ ta my? Ame'ë ke nde pe ihẽ amujekwa ta. Ame'ë ok ta keruhũ riki kũjã ka'u te'e aja saka. ² Ame'ë kũjã rehe kome'ë ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ka'u te'e. (Aja rahã, ame'ë ok ta pe har ta ma'ema'eha ke rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ. Ipy'a moĩ ehe, a'erehe kũjã ka'u te'e aja ame'ë.) Ame'ë kũjãma'e kawĩ ke kome'ë ywy pe har ta u'u tĩ. Ame'ë kawĩ ma'e ka'u te'eha aja saka. (Aja rahã, ame'ë ok ta pe har ta aja ma'e

ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e tĩ, aja mujekwa) — aja ihẽ pe pandu.

³ Ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. Ihẽ Juã. Pe, ihẽ ke Tupã je'ëha rahoha pyhyk raho. Awa nixói te ame'ë pe pyhyk raho. A'ep kũjã rehe ihẽ asak. So'o jarõ aja me'ë pirã ame'ë ke rehe asak tĩ. Ame'ë kupe 'ar pe kũjã wapyk uĩ. Hete rupi her ihĩ. Tupã rehe juru ai, ame'ë rer riki heta ihĩ. Pe, ame'ë so'o jarõ aja me'ë heta iãkã namõ ixo. Awa po wajar mokõi hetaha iãkã. I'ak heta tĩ. Jande popa hetaha i'ak ke. ⁴ Kũjãma'e mundeha katu te. Pan pirangwer ke te'e mujã ame'ë ke te'e ame'ë mundeha. Pan pirã amõ tĩ. Itatawa ke te'e ma'e ke mujã, ame'ë ke mundeha rupi moĩ moĩ tĩ. Aja mukatuha. Itara'yr muhepy hũ ame'ë ke moĩ moĩ tĩ. Pero moĩ tĩ. Pu'yr aja ame'ë. Aja mukatuha tĩ. Ipo pe ita rekũi ra'yr ke a'e pyhyk reko. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke. Tyryhem riki. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ë ke ihĩ ipe. Upa katu te jaxer ai ame'ë ke ihĩ ipe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe upa ma'e ke ita rekũi ra'yr pe ihĩ. ⁵ Ipykã rehe her ke amõ mupinim. Myja me'ë ame'ë rer my? Yman ame'ë ke ukwa ym awa rĩ. Kuja her. "Mambiro ok ta keruhũ ke. Upa kũjã ka'u te'e ame'ë tama'e kapitã keruhũ aja ame'ë. Kome'ë ywy keruhũ pe upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë tama'e kapitã keruhũ ke a'e tĩ. Kũjã ke a'e" aja riki. ⁶ Tupã kotyhar ta ruwy ngi kũjã ka'u, aja ihẽ asak. Jesu rehe jurujar katuha ke hijar ym, ame'ë ta ke amõ ta jukwa. Ame'ë ta ruwy ngi ka'u tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke kũjã jukwa, aja mujekwa ngã pe. Jesu rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ë ta ke jukwa tĩ, aja mujekwa tĩ.)

Ame'ë kũjã rehe ihẽ asak rahã: "Mã!" aja ihẽ akwa. ⁷ Aja rahã, ihẽ pe Tupã je'ëha rahoha pandu:

—Nde eremukahem rahã, katu ym. Myja me'ë ame'ë kũjã my? Yman ame'ë ke amõ ukwa ym rĩ. Ame'ë ke nde pe ihẽ amujekwa ta apo 'y. So'o jarõ aja me'ë rehe har ihẽ amujekwa ta tĩ. Ame'ë kupe 'ar pe kũjã wapyk. Iãkã kuja hetaha tĩ, jande popa. ⁸ Ame'ë so'o jarõ aja me'ë ixo kwe. Apo anĩ. Nixói apo 'y. Mupyraraha renda ngi uhem tate. Jumai ta oho a'e. Pe, a'e ke Tupã jukwa ta. Ame'ë so'o jarõ aja me'ë rehe kome'ë wyy keruhũ pe har ta usak rahã: “Mã!” aja ukwa. Ame'ë ta rer ke paper rehe nixói. Uhã te hũ ame'ë ta rer aja ym. Kome'ë wyy keruhũ ke Tupã mujã ym rahã we, uhã te hũ ame'ë ta rer ke paper rehe a'e mupinim. Ame'ë rehe nixói te ame'ë ta rer. Ame'ë so'o jarõ aja me'ë ixo kwe. Apo nixói 'y. Manõ riki. Uwyr ta tĩ.

⁹ —Apo ukwa katu ame'ë ke ukwa ukwa ta me'ë te'e. Iãkã awa po wajar mokõĩ hetaha riki wyy'ã awa po wajar mokõĩ hetaha ke. Ame'ë 'ar pe kũjã wapyk uĩ. Aja rahã, ok ta riki wyy'ã awa po wajar mokõĩ ihĩ, aja mujekwa. Ame'ë ok tama'e kapitã keruhũ awa po wajar mokõĩ hetaha ixo tĩ. ¹⁰ Awa po wajar peteĩhar upa hetaha upa 'y. Nixói apo 'y. Awa po wajar peteĩhar riki kapitã keruhũ kote'e ixo apo 'y. Amõ riki awa po wajar mokõĩhar uhyk ym we uwyr rĩ. Ame'ë uhyk uwyr rahã, jahy heta ym rahã, kapitã keruhũ aja ixo ta tĩ. ¹¹ So'o jarõ aja me'ë ixo kwe. Apo nixói 'y. Ame'ë riki awa po wajar mahapyrihar ke a'e. Ame'ë riki awa po wajar mokõĩ ngi har peteĩ a'e. Jumai oho. Pe, a'e ke Tupã jukwa ta.

¹² —I'ak jande popa rehe nde eresak. Ame'ë riki kapitã keruhũ jande popa hetaha ta. Ame'ë ta kapitã keruhũ aja ixo ym we rĩ. Uhyk ta kÿ. So'o jarõ aja me'ë

namõ ame'ë ta ke kapitã keruhũ aja amõ mu'am ta. I'i atu we ym rahã, kapitã keruhũ aja ixo ta tĩ. ¹³ Ame'ë kapitã keruhũ jande popa hetaha ma'ema'e. Ame'ë ke peteĩhar aja ma'ema'e. So'o jarõ aja me'ë pe ame'ë ta pandu: “Nde riki jandema'e kapitã keruhũ ke apo 'y. Jande je'ëha rupi ma'e ke ema'ema'e katu” aja so'o jarõ aja me'ë pe pandu. ¹⁴ Arapuharan Ra'yr namõ so'o jarõ aja me'ë jumai ta oho. (Kirisutu ke a'e.) Kapitã keruhũ jande popa hetaha aja tĩ. Jumai ta oho tĩ. Pe, ame'ë ta ke Arapuharan Ra'yr muputu'u ta. A'e riki kapitã keruhũ te. “Ihẽma'e ke pehẽ” aja Kirisutu pandu ame'ë ta jumai oho inamõ tĩ. “Ihẽ koty ejur” aja Kirisutu pandu ame'ë ta jumai oho inamõ tĩ. Ixotyhar ta jurujar katuha ke hijar ym ame'ë ta jumai oho inamõ tĩ. So'o jarõ aja me'ë ke a'eta muputu'u ta oho tĩ. Kapitã keruhũ ta ke muputu'u ta tĩ — aja Tupã je'ëha rahoha pandu.

¹⁵ Ihẽ pe Tupã je'ëha rahoha pandu tĩ:

—Y rehe nde eresak. Ame'ë 'ar pe kũjã ka'u te'e pyrũ. Ame'ë y riki amõ amõ wyy pe har ta ke. Amõ amõ awa ta ke tĩ. Amõ koty koty je'ëha pandu ame'ë ta ke tĩ. Amõ amõ ka'a pe har ta ke tĩ. ¹⁶ Kũjã ka'u te'e ame'ë ke i'ak jande popa hetaha putar ym ta. So'o jarõ aja me'ë aja tĩ. Putar ym ta kũjã ke tĩ. Upa katu te kũjãma'e ke jo'ok ta ingi. Jawe te'e aja a'e ke ame'ë ta mupyta ta ixo. (Aja rahã, a'e ke muputu'u ta, aja mujekwa.) Kũjã rukwer ke u'u ta, ame'ëja saka ta. Kũjã ke tata pe hapy ta, ame'ëja saka upa katu te mujaxer ta tĩ. (Aja rahã, kũjã riki kapitã keruhũ aja putar ym aja mujekwa.) ¹⁷ Tupã pandu: “Ihẽ aputar ame'ë ke kapitã keruhũ ta ma'ema'e ta. Ihẽ aputariha ke ipy'a rehe ihẽ amoĩ ta, a'erehe ihẽ aputar ame'ë ke a'e ma'ema'e ta” aja a'e pandu.

A'erehe kapitā keruhū ta pandu: “Nde riki jandema'e kapitā keruhū ke apo 'y. Jande je'ēha rupi ma'e ke ema'ema'e katu” aja so'o jarō aja me'ē pe pandu. A'erehe so'o jarō aja me'ē riki kapitā keruhū aja ixo. Tupā pandu ame'ē ke upa uhyk ym rahā we, aja ixo ta ame'ē.

¹⁸—Kūjā rehe nde eresak, ame'ē riki ok ta keruhū ke. Ame'ē ok ta keruhū ngi je'ēha uhem, ame'ēja saka. Upa kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ke mondo mondo. A'erehe ame'ē ok ta keruhū je'ēha te reko, ame'ēja saka — aja ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu.

18

Mambiro ok ta ke upa katu te mujaxer

¹ Ajame'ē ke amō Tupā je'ēha rahoha rehe ihē asak. Ihē Juā. Ywa ngi wyjy uwyr a'e. Je'ēha te reko. Katu te ame'ē ke a'e. Hendy hū. Ima'e hendyha namō kome'ē ywy keruhū ke muwera hū. ² A'e hātā pandu:

—Mambiro ok ta upa katu te mujaxer. Ma'e jaxer ai ame'ē rekoha ke apo 'y. A'ep ājā ta ixoha renda ke apo 'y. Ājā jaxer ai ame'ē ta pehī riki. A'ep ma'ewyra jaxer ame'ē ke ixo tī. Ma'ewyra amō u'u ym ame'ē ke pehī tī. ³ (Ame'ē ok ta mujaxer ym rahā, pewe ihī rahā,) ma'e ka'u te'eha riki kawī aja saka. Ame'ē ngi upa amō amō ywy pe har ta ka'u. Aja rahā, ame'ē ma'e ka'u te'eha ke amō amō ywy pe har ta ma'ema'e tī. Ame'ē ok ta pe har ta aja kome'ē ywy keruhūma'e kapitā keruhū ta ma'ema'e tī. Pe, upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ē ok ta rehe mātē hū ma'e ke ihī. Ma'e ke muhepy ame'ē ta muhepy hepy hū. Aja matyr hū tamatarer ke. Muka'u te'eha rupi pyhyk hū. Katu ym aja — aja riki Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁴ Pe, ywa ngi amō pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu.

“Ihē kotyhar ta! Ame'ē ok ta ngi pehem peho!

Ame'ē ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha pema'ema'e ym pexo tī.

Ame'ē ok ta pe har ta ke ihē amupyrara ta. Pehem peho ingi. (Aja rahā, ame'ē ta aja pehē ke ihē amupyrara ym ta tī.)

⁵ Upa ma'e ka'u te'eha ke a'ep pe har ta ma'ema'e hū. Mātē hū te'e ma'ema'e. Ywa rehe uhyk, ame'ēja saka hetaha.

Ma'e katu ym te ame'ē ma'ema'eha ke ihē aharāi ym. (A'erehe amupyrara ta)” aja ahendu.

Pe, ywa ngi pandu ame'ē ke rehe ahendu tī. Tupā je'ēha rahoha ta pe pandu:

⁶ “Ihē kotyhar ta ke a'ep pe har ta mupyrara hū.

Aja juja katu te a'ep pe har ta ke pemupyrara tī.

Jetehar te! Mokōihar aja pemupyrara. Amō ta ke a'ep pe har ta muka'u te'e.

Aja mokōihar aja a'ep pe har ta ke pemuka'u te'e tī. Aja pemahy katu tī.

⁷ Ma'e katu ame'ē ke jō a'ep pe har ta me'ē me'ē ngā jupe. Ma'e hepy hū ame'ē ke aja tī. Me'ē me'ē ngā jupe tī.

Aja jumuhury ngā juehe. A'erehe a'ep pe har ta ke pemahy apo. Pemupyrara tī.

Ame'ē ok ta riki kūjā aja saka.

Jupandu jupe: ‘Kapitā keruhū ihē. Aja ko axo. Ihē sawa'e manō ame'ē ke ym ihē axo. A'erehe apyaiha ihē akwa ym te ta' aja jupe.

⁸ Aja pandu jupe, a'erehe petēi wera rahā, ma'e ahyha uhyk ta ehe.

Pyaiha uhyk ta ehe tī. Myahy te ha uhyk ta tī. Mahyha uhyk ta tī. Tata pe hapya ta tī.

Tupã, jandema'e sawa'e te riki pyrãtã te hũ. A'erehe tata pe hapy ta. Upa ukwái ta. Mujaxer ta. A'e riki mupyrara ta” aja ywa ngi pandu ame'ë ke rehe ahendu.

⁹ Kome'ë ywy keruhũma'e kapitã keruhũ ta pyai ta. Ame'ë ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Ame'ë ok ta riki ukwái hũ. Tata takãxilha pu'am hũ tĩ. Ame'ë rehe kapitã keruhũ ta usak, a'erehe pyai hũ. Jixi'u hũ tĩ. ¹⁰ Ame'ë ok ta aja pyrara tar ym kapitã keruhũ ta. Kyje ingi. A'erehe paite pu'am u'am. Pandu u'am:

—Mã! Mãte hũ puki! Katu ym! Mambiro ok ta upa riki. Katu te ame'ë ke kwe. A'ep pe har kapitã ta pyrãtã te. Mã! Pahar mumba. I'i we ym aja pahar mumba — aja kapitã keruhũ ta pandu. Jixi'u hũ tĩ.

¹¹ Kome'ë ywy keruhũ pe ma'e muhepy ame'ë ta ixo. Ame'ë ta jixi'u hũ tĩ. Apo ame'ë ok ta ngi ma'e ke jo'ok ym ta awa. Muhepy ym ta tĩ. A'erehe tamatarer ke muheta ym te ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe: “Mã! Katu ym” aja ma'e muhepy ame'ë ta jixi'u hũ. ¹² Itatawa ke amõ jo'ok ym ta ingi 'y. Itatuwyr aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Itara'yr muhepy ame'ë ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Pero aja tĩ. (Pu'yr aja ame'ë.) Pan katu te ame'ë ke aja tĩ. Jo'ok ym tĩ. Pan pirangwer aja tĩ. Pan pirã aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Pan sen ame'ë aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Arapuharan ra ke te'e mujã ame'ë ke tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Upa ma'e myra katu te ame'ë ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Masin ke te'e mujã me'ë ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. (Masin riki i'ak aja saka. Tuwyr ame'ë.) Ma'e myra hepy hũ ke te'e mujã ame'ë ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Itatawaran ke te'e mujã ame'ë ke aja tĩ. Ita, ser ke te'e mujã

ame'ë ke aja tĩ. Ma ke te'e mujã ame'ë ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. ¹³ Kane aja tĩ. Ma'e pihe katu ame'ë ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Insen aja. Miha amõ tĩ. Ma'e pihe katu ame'ë ke amõ tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Kawĩ aja tĩ. Ma'e ka aja tĩ. U'i aja tĩ. Ahúi aja me'ë ku'i aja tĩ. Ahúi aja me'ë aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Tapi'iruhu aja tĩ. Arapuharan aja tĩ. Kahwa aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Myra ujan ame'ë ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Te'e paraky ame'ë ta aja tĩ. Awa ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. ¹⁴ Ame'ë ok ta rehe har muhepy ame'ë ta pandu:

—Upa ma'e katu te ame'ë ke ok ta pe har ta putar katu. Ame'ë ke upa kanim. Upa tamatarer kanim tĩ. Amõ usak rahã, katu te, ame'ë riki nixói te apo 'y. Upa ame'ë ta ke mujywywyr ym te ta tĩ — aja pandu.

¹⁵ Ame'ë ok ta rehe ixo rahã, ma'e muhepy ame'ë ta muhepy hepy. Aja tamatarer pyhyk hũ. Aja tamatarer muheta hũ tĩ. Ame'ë ok ta ke upa mujaxer, aja ma'e muhepy ame'ë ta ke jukwa ta tĩ, aja a'eta ukwa katu. Ame'ë ngi kyje a'erehe paite pu'am u'am. Jixi'u u'am. Kuja pandu:

¹⁶ —Mãte hũ puki! Mã! Ame'ë ok ta keruhũ upa riki! Katu te aja ame'ë ok ta ixo. Pan katu te ame'ë ke ihĩ. Pan pirangwer aja tĩ. Ihĩ tĩ. Pan pirã aja tĩ. Ihĩ tĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke aja tĩ. Ihĩ tĩ. Itara'yr hepy ame'ë ke aja tĩ. Pero aja tĩ. Ihĩ tĩ. Upa ame'ë ta ke ok ta ke mukatu. ¹⁷ Mã! Pahar ame'ë ta ke upa. I'i we ym aja pahar upa — aja riki pandu ngã. (Tamatarer ke muheta ym ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe jixi'u hũ ngã.)

Upa jarusu keruhũma'e kapitã ta paite pu'am u'am tĩ. Jarusu keruhũ pe y rupi wata, ame'ë ta aja tĩ. Jarusu keruhũ rehe paraky ixo, ame'ë ta aja tĩ. Paite pu'am u'am tĩ. Amõ heta y rupi paraky, ame'ë ta aja tĩ. Paite pu'am u'am tĩ. ¹⁸ Ok

ta ke tata upa ukwái. Ame'ë tata takãxîha rehe a'eta usak rahã, a'eta jixi'u hũ.

—Ame'ë ok ta jõ riki katu te ame'ë ke — aja riki.

¹⁹ Ywy ku'i ke iãkã rehe a'eta ombor. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Jixi'u hũ tĩ. Kuja pandu:

—Mã! Katu ym tiki! Ame'ë ok ta keruhũ upa riki. Ame'ë ok ta pe har ta tamatarer hũ namõ ixo. Ame'ë ta namõ y rupi jarusu keruhũ raho ame'ë ta muhepy hepy. Ame'ëja tamatarer ke jarusu jar ta pyhyk katu. Pahar ame'ë ok ta upa riki. I'i we ym aja pahar upa riki — aja pandu ngã. (Tamatarer ke muheta ym ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe jixi'u hũ ngã.)

²⁰ Ywa pe har ta! Pehẽ anĩ. Ame'ë ok ta ke upa mumba riki a'erehe pehẽ rury katu pexo. Tupã kotyhar ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Kirisutu mondo ame'ë ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Upa pehẽ ke ame'ë ok ta pe har ta mupyrara, a'erehe ame'ë pe har ta ke Tupã mupyrara tĩ. Ok ta ke mujaxer tĩ. A'erehe pehẽ rury katu pexo.

²¹ Pe, ita keruhũ ke Tupã je'ëha rahoha pyhyk. Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Ahúi aja me'ë ke ita pe kytyk, aja ita keruhũ ke. Ame'ë ke y ramũi pe ombor. Arahã kuja pandu:

—Aja Mambiro ok ta keruhũ ke Tupã ombor ta. Pahar mujaxer ta. Upa mai. Ame'ë ok ta ke usak ym te ta awa tĩ. ²² Ngã huryha nixói te ta tĩ. Araraperan ke nupã ym te ta awa a'ep tĩ. Jyngar ym te ta awa tĩ. Takwar ra'yr ke peju ym te ta awa tĩ. Jumi'a ke peju ym te ta tĩ. Upa aja me'ë namõ muhury ym te ta awa tĩ. Paraky ym te ta awa a'ep tĩ. Ahúi aja me'ë ke muku'i ym te ta tĩ. (Aja rahã, ngã mi'u nixói te ta a'ep, aja mujekwa.) ²³ Ma'e weraha ke hany ym te ta tĩ. Weraha ke usak ym te ta awa tĩ.

A'ep jumendar ym te ta awa tĩ. Aja huryha tyapuha ke hendu ym te ta awa tĩ. Ame'ë ok ta pe har muhepy ame'ë ta tamatarer hũ namõ ixo. Kome'ë ywy keruhũ rupi kapitã ta aja ame'ë ta ixo. Paje aja ngã ke muka'u te'e tĩ. Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke muka'u te'e. Aja tamatarer hũ pyhyk. Katu ym aja. Apo upa mumba riki — aja Tupã je'ëha rahoha pandu.

²⁴ Mambiro ok ta pe Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke ame'ë pe har ta jukwa. Tupã kotyhar ta ke jukwa tĩ. Jete. Heta hũ jukwa. Upa kome'ë ywy keruhũ rehe amõ ke ngã jukwa tĩ, aja ame'ë ok ta pe ngã jukwa. A'erehe ame'ë pe har ta ke Tupã mupyrara. Ame'ë ok ta ke Tupã upa katu te mujaxer.

19

¹ Ajame'ë ke ywa pe heta te hũ ngã pandu pandu, aja ihẽ ahendu. Tyapu hũ. Kuja pandu:

—Mã peja Tupã pe pepandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke nde” aja pepandu.

A'ë riki ngã ke muhã katu.

A'ë riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e tĩ.

A'ë riki katu te hũ ame'ë ke a'e tĩ.

² —Jete har rupi ngã pe a'e pandu: “Nde katu.” Anĩ rahã: “Nde katu ym” aja. Aja ngã ke a'e mondo mondo rahã, katu tiki. Mambiro ok ta riki kũjã ka'u te'e aja saka. Ngã ke muka'u te'e, a'erehe upa ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. A'erehe ame'ë ok ta rehe har Tupã pandu: “Upa katu te ihẽ amujaxer ta” aja. Ima'e miasu ta ke ame'ë ok ta pe har ta jukwa, a'erehe ame'ë ok ta ke upa a'e mujaxer — aja riki johu ngã pandu.

³ Pe, amõ we a'eta pandu tĩ:

—Mã peja Tupã pe pepandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. Ame'ë ok ta keruhũ ke tata upa katu te ukwái. Ame'ë tata takãxîha aja te'eha pu'am u'am. (Aja rahã, aja

te'eha nixói te ta, aja mujekwa) — aja pandu.

⁴ Tamúi ta, 24 hetaha ta ipynarāi rehe wapyk u'ar oup. (Aja Tupā rehe a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ.) A'e riki wapyka rehe wapyk ame'ē ke a'e. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ē ta aja tĩ. A'eta pynarāi rehe wapyk u'ar oup tĩ. (Tupā rehe a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ tĩ.) Upa ame'ē ta pandu:

—A'e tỹ! Tupā! Ne jō riki katu te me'ē ke — aja pandu.

Arapuharan Ra'yr jumendaraha ke

⁵ A'engi wapyka koty ngi pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kuja pandu:

—Upa katu te Tupāma'e miasu ta! Upa Tupā rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu ame'ē ta! Kapitā keruhū aja ixo ame'ē ta! Je'ēha reko ym te ame'ē ta amō. Upa katu te pehē johu! Mā peja Tupā pe pepandu katu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” — aja riki.

⁶ Pe, heta te hũ ngā pandu pandu, aja ihē ahendu. Tyapu hũ. Ita pupur keruhū tyapuha aja ahendu. Tupā tyapu tyapu aja ahendu. Kuja riki ame'ē ta pandu, ame'ē ke rehe ahendu:

—Tupā! Ne jō riki katu te me'ē ke.

Tupā jandema'e kapitā keruhū! Nde riki pyrātā te hũ ame'ē ke nde. Nde riki kapitā keruhū te tĩ.

⁷ —Mā peja jande rury katu te aja jaxo! Mā peja Tupāma'e katuha rehe har japandu katu. Arapuharan Ra'yrma'e jumendaraha angaha ke rehe uhyk katu. (Kirisutu ke a'e.) Inamō jumendar ame'ē ke pete'e ixo. Kūjā jumendar tate aja pete'e ixo. ⁸ Ima'e mundeha katu te ame'ē ke Tupā me'ē ipe. Pan katu te ame'ē ke. Xi'a ym te ame'ē ke — aja riki ahendu.

[Ame'ē pan katu te ame'ē ke Tupā kotyhar ta ma'e katu ame'ē ke

ma'ema'e.] (Kirisutu namō jumendar ame'ē ke pete'e ixo aja pandu rahā, upa katu te ixotyhar ta ke mujy'ar, aja mujekwa katu. “Jumendar” aja pandu rahā: “Kirisutu namō aja te'e ta ixo” aja mujekwa.) ⁹ Pe, ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Kuja emupinim: “Arapuharan Ra'yr jumendaraha huryha rehe pejur, aja hendu ame'ē ta mā hury katu te ame'ē ta ke a'eta” — aja pandu.

Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Tupā je'ēha rahoha pandu tĩ:

—Ihē apandu ame'ē ke Tupāma'e panduha ke. Jetehar te ke ame'ē — aja ihē pe pandu.

¹⁰ Ihē pynarāi pe awapyk a'ar aĩ. Ihē Juā. (Aja ihē py'a ke ihē amoĩ ta ehe.) Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Anĩ. Aja ym ihē rehe. Tupā rehe jō nde py'a emoĩ moĩ katu. Nde aja Tupāma'e miasu ke ihē tĩ. Nde mu ta aja Tupāma'e miasu ke ihē tĩ. Jetehar te ke Jesu mujekwa ame'ē ke pandu ame'ē ta aja Tupāma'e miasu ke ihē tĩ. A'erehe ihē rehe nde py'a emoĩ ym — aja ihē pe.

Jetehar te ke Jesu mujekwa, ame'ē myrandu ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu.

Kahwa tuwyr 'ar pe amō oho ame'ē ke

¹¹ Ajame'ē ke ywa owok, aja ihē asak. Pe, kahwa tuwyr ame'ē ke rehe asak. Ame'ē 'ar pe amō oho ixo. (Mokōi her ipe.) Her: “Jetehar te ke.” (Kirisutu a'e.) “A'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu” aja her tĩ. Katuha rupi ngā ke a'e mondo mondo. Katuha rupi huwajan ta namō a'e jumai mai tĩ. ¹² Eha riki tata hendyha aja hendy. Heta iākā rehe har iākā rehe ihĩ. (Kapitā keruhū te aja mujekwa ame'ē.) Her ke a'e mupinim tĩ. Iākā rehe har rehe her moĩ. Myja me'ē ame'ē her

my? Ukwa ym awa. A'e jō ukwa katu. ¹³ Ima'e mundeha ma'e ruwy pe makym, ame'ēja saka ame'ē ke. Her riki: "Tupā je'ēha" aja. (Ame'ē ke ngā pe mujekwa, a'erehe ame'ē riki ima'e her.) ¹⁴ Haikwer rupi ywa pe har tama'e sonda ta oho ixo. Kahwa tuwyr 'ar pe ame'ē ta oho ixo tī. Ame'ē tama'e mundeha riki pan katu te ame'ē ke tī. Ituwyr katu te ame'ē ke. Xi'a ym te ame'ē ke tī. ¹⁵ Pe: "Tupā je'ēha ke" aja her, ame'ē juru ngi kyse puku haimbe ame'ē ke uhem, ame'ēja saka. Ame'ē pe amō amō wpy pe har ta ke a'e muputu'u. Pyrātā te ha namō kapitā keruhū te aja a'e ixo ta. Marā ka ym a'e ke muputu'uha awa. Uwa ma'eywa ke ipy pe amō jami jami. Aja huwajan ta ke a'e upa katu te a'e mupyrara ta. Tupā riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Ima'e parahyha namō huwajan ta ke Kirisutu mupyrara ta. ¹⁶ Ima'e mundeha rehe her a'e moī. I'u rehe moī tī. Kuja riki: "A'e jō riki kapitā keruhū te. Amō kapitā keruhū 'ar koty te we kapitā keruhū te ha a'e" aja.

¹⁷ Ajame'ē ke warahy rehe Tupā je'ēha rahoha pyrū, aja ihē asak. Ywate rupi ma'ewyra ta wewe ixo. Ame'ē ta pe a'e pukái:

—Pejy'ar pejur! Tupāma'e mi'u matyriha keruhū pehī. Ame'ē rehe pejy'ar pejur! ¹⁸ Kapitā keruhū ta rukwer pe'u pejur. Kapitā ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Sonda ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Kahwa rukwer aja tī. Pe'u pejur. Xupe 'ar pe oho ame'ē ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Upa awa ta rukwer aja tī. Te'e paraky ame'ē ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Ijar ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Je'ēha te reko ame'ē ta rukwer aja tī. Pe'u pejur. Je'ēha reko ym te ame'ē ta rukwer aja tī. Pe'u pejur tī — aja Tupā je'ēha rahoha pukái. (Aja rahā, upa katu te huwajan ta ke Tupā muputu'u ta. Jukwa ta, aja mujekwa katu.)

¹⁹ Ajame'ē ke so'o jarō aja me'ē rehe ihē asak. Inamō kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ta ixo. Sehar ixotyhar tama'e sonda ta ixo tī. Upa katu te jy'ar uwyr. Kahwa 'ar pe oho ixo ame'ē ta namō ame'ē ta jumai uwyr. (Kirisutu ke a'e.) Kirisutu kotyhar tama'e sonda ta namō ame'ē ta jumai uwyr tī. ²⁰ So'o jarō me'ē ke Kirisutu kotyhar ta pukwar raho. Inamō Tupā je'ēha pandu ame'ē ran ke a'eta pyhyk raho tī. Ame'ē Tupā je'ēha pandu ame'ē ran riki marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e. So'o jarō aja me'ē ruwa koty a'e ma'ema'e. [Ame'ē ma'ema'eha namō ngā ke a'e muka'u te'e. So'o jarō aja me'ē ukwaha ke namō ixo, ame'ē ta ke a'e muka'u te'e. So'o jarō aja me'ē'ā rehe ipy'a ke amō moī moī. Ame'ē ta ke a'e muka'u te'e tī. Ima'e ma'ema'eha rupi Tupā je'ēha pandu ame'ē ran muka'u te'e riki.] So'o jarō aja me'ē ke tata pe Tupā je'ēha rahoha ombor. Ixuwe katu rahā, ombor. Ypa aja tata. Enxo ukwái, aja ame'ē tata. A'ep Tupā je'ēha pandu ame'ē ran ke ombor tī. ²¹ Ame'ē tama'e sonda ta ke kyse puku pe jukwa, ame'ēja saka tī. Ame'ē kyse puku juru ngi uhem, ame'ēja saka. Kahwa 'ar pe oho ixo ame'ē juru ngi uhem. (Kirisutu a'e.) (Aja rahā, a'e pandu, aja jō. Pe, upa huwajan ta ke jukwa.) Pe, upa ma'ewyra ta hukwer ke u'u. Uhyk u'u. (Aja rahā, pete'e manō ou aja mujekwa. Jytym ym ngā.)

20

Warahy 'ar 1.000 hetaha ke

¹ Huwajan ta ke upa Kirisutu muputu'u rahā, ywa ngi Tupā je'ēha rahoha wyjy uwyr. Ame'ē ke rehe ihē asak. Ipo pe kyndaha mopokiha ke pyhyk reko. Wykwar typy te hū ame'ē ke. Ywy ke nixói te. Ame'ē wykwar kyndaha

mopokiha ke pyhyk reko. Ita tupaham ke pyhyk reko tĩ. ² Mbói keruhũ ke a'e pyhyk. Ame'ẽ riki ymanihar mbói ke. Satana ke a'e. Ājã ramũi aja amõ her tĩ. A'e ke ita tupaham pe pukwar. Kuja 1.000 warahy 'ar rahã, pukwar. ³ Pe, ywykwar typy te hũ ame'ẽ pe a'e ke Tupã je'ẽha rahoha ombor mondo. Ame'ẽ ke kynda tĩ. Pe, hukwen rehe yraity aja moĩ. (Ngã ukwaha ke ame'ẽ. Hukwen pirar rahã, ukwa ta awa.) Ywykwar typy te hũ ame'ẽ renda pe ombor mondo, a'erehe amõ amõ ywy pe har ta ke Satana muka'u te'e ym ta. (Ājã ramũi a'e.) Kuja, 1.000 warahy 'ar rahã, aja te'e ixo rĩ. Muka'u te'e ym ta ngã ke. Pe, 1.000 warahy 'ar upa rahã, Satana ke Tupã muhem ta tĩ. Jahy heta ym rahã, poir aja ixo ta.

⁴⁻⁵ Ajame'ẽ ke heta wapyka rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Kapitã keruhũma'e aja saka. Ame'ẽ pe wapyk ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Ngã ke pehẽ pemondo mondo. Je'ẽha te pereko" aja. Pe, amõ ta rehe asak tĩ. Jethar te ke Jesu mujekwa. Ame'ẽ ke pandu pandu ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa. Ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Tupã je'ẽha ke pandu pandu ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa tĩ. Ame'ẽ ta rehe asak tĩ. Upa ame'ẽ ta riki so'o jarõ aja me'ẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym te. Ame'ẽã rehe ipy'a moĩ moĩ ym te tĩ. Ipykã rehe so'o jarõ aja me'ẽ ukwaha ke amõ mupinim ym te tĩ. Nixói ukwaha. Ipo rehe aja tĩ. Nixói ukwaha tĩ. Upa ame'ẽ ta riki kwera katu uhem tĩ. Ame'ẽ riki kwera katu py uhem ame'ẽ ke ame'ẽ. Pe, Kirisutu namõ kapitã keruhũ aja ame'ẽ ta ixo tĩ. Kuja, 1.000 warahy 'ar rahã, kapitã keruhũ aja ame'ẽ ta ixo. [Amõ manõ, ame'ẽ ta kwera ym. Kuja, 1.000 warahy 'ar upa rahã jõ, kwera katu ta uhem.] ⁶ Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera py ta.

Ame'ẽ ta riki mã hury katu ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta: "Pehẽ riki katu ame'ẽ ta ke" aja. Ame'ẽ ta mupyraraha renda pe oho ym te ta. Mupyraraha renda pe oho rahã, mokõihar manõ ame'ẽja saka. Tupãma'e pa'i aja ixo ta. (A'erehe inamõ pandu pandu katu ta.) Kirisutuma'e pa'i aja ixo ta tĩ. (A'erehe inamõ pandu pandu ta tĩ.) Pe, 1.000 warahy 'ar rahã, inamõ kapitã keruhũ aja ame'ẽ ta ixo ta tĩ.

Satana ke upa katu te muputu'u ta

⁷ Kuja, 1.000 warahy 'ar upa rahã, Satana ke Tupã muhem ta. Kyndaha ngi muhem ta, ywykwar typy te hũ ame'ẽ ke ngi. ⁸ Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ rupi amõ amõ ywy pe har ta ixo. Ame'ẽ ta ke Satana muka'u te'e ta oho. (Ājã ramũi a'e.) Aja ame'ẽ ta ke a'e mujy'ar ta. Tupã kotyhar ta namõ jumai ta, a'erehe ngã ke a'e mujy'ar ta. Heta te hũ mujy'ar ta. Y ramũi rymy'y rehe ywy ku'i ihĩ. Aja saka marã ka ym awa mangaha. Heta te hũ ngã ke. Aja ngo ywy pe har ta ke mujy'ar. (Tupã ruwajan ta ke ame'ẽ ta.) Mango ywy pe har ta ke mujy'ar tĩ. (Huwajan ta ke tĩ.) Pe, Tupã kotyhar ta namõ upa ame'ẽ ta jumai ta oho. ⁹ Ywy rupi ame'ẽ ta uhãi oho. Pe, Tupã kotyhar ta ixo, ame'ẽ renda rupi juramã uhãi oho. Ok ta ke Tupã putar katu, ame'ẽ rupi juramã uhãi oho tipe. Ywa ngi tata u'ar. Pe, upa katu te huwajan ta ke jukwa. ¹⁰ Pe, Satana ke tata renda pe Tupã ombor mondo tĩ. Ngã ke Satana muka'u te'e. Ame'ẽ ta ke tata pe Tupã ombor mondo tĩ. Ame'ẽ tata renda ypa aja saka. Enxo riki ukwái a'ep. A'ep so'o jarõ aja me'ẽ Tupã ombor mondo kwe. A'ep Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran ke ombor mondo kwe tĩ. Upa ame'ẽ ta ke Tupã mahy te hũ ta. Upa ym te ta ahyha. Aja te'e ta ixo.

Ngã ke Tupã mondo mondo ta, a'ejõhar ke

¹¹ Ajame'ë ke ywa rehe wapyka keruhũ rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ituwyr ame'ë ke. Ame'ë pe wapyk uĩ ame'ë ke rehe asak tĩ. Kirisutu a'e. (Amõ ngi awa kyje rahã, ujan oho ingi.) Aja katu te hũ ame'ë ke wapyk uĩ. A'erehe huwa koty ngi awa aja ywa riki kanim ujan oho, ame'ëja saka. Myp oho ta my? Kanĩha renda nixói. (Aja rahã, upa mai te. Nixói te ta, aja mujekwa.) Kome'ë ywy keruhũ aja tĩ. Kanim ujan oho, ame'ëja saka tĩ. Kanĩha renda nixói te tĩ. (Aja rahã, upa mai ta. Nixói te ta, aja mujekwa tĩ.) A'erehe ame'ë ta ke usak ym te awa tĩ. ¹²⁻¹³ Pe, manõ ame'ë ta kwera katu uhem. Y ramũi pe manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu muhem. Y jukwa ame'ë ta ke. Upa katu te manõ ame'ë ta ke a'e mukwera katu muhem tĩ. Manõ, pe, amõ ta jytyam ame'ë ta ke mukwera muhem tĩ. Upa katu te. Pyta we ym te ta. Upa katu te ame'ë ta wapyka huwa koty pu'am u'am. Ame'ë rehe asak. Tamũi ta rehe asak. Ta'yn ta rehe asak tĩ. Upa katu te ngã rehe asak. Pe, paper ke amõ pirar. Pe, amõ paper ke pirar tĩ. Uhã te hũ ame'ë ta rer ame'ë rehe ihẽ. Ame'ë ta ma'ema'eha ke paper rehe amõ mupinim. Pe, ame'ë ta ma'ema'eha ke Kirisutu ukwa. Katu my? Anĩ rahã, katu ym my? Pe, ame'ë ta ma'ema'eha aja a'e ma'ema'e ngã pe tĩ. ¹⁴⁻¹⁵ Uhã te hũ ame'ë ta rer paper rehe amõ mupinim. Ame'ë paper rehe her nixói rahã, ame'ë ta ke tata renda pe Tupã ombor mondo. Ame'ë renda ypa aja saka. Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ë ta ke ame'ë tata renda pe a'e ombor mondo. [Ame'ë renda pe oho rahã, mokõihar manõ, ame'ëja saka. A'engi uhem ym te ta.]

Ywa pyahu ame'ë ke Tupã mujã. Kome'ë ywy keruhũ aja tĩ.

¹ Ajame'ë ke ywa pyahu ame'ë ke rehe ihẽ asak. Kome'ë ywy keruhũ pyahu ame'ë ke rehe asak tĩ. Ywa Tupã mujã py ame'ë ke kanim oho. Kome'ë ywy keruhũ mujã py ame'ë ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Y ramũi aja tĩ. Kanim oho tĩ. (Aja rahã, upa katu te ymanihar ke Tupã mai ta, aja mujekwa.) ² Pe, ok ta katu te ame'ë ke rehe asak tĩ. Ame'ë riki Jerusarẽ ok ta pyahu ame'ë ke. Ywa ngi wyjy uwyr. Tupã koty ngi wyjy uwyr. Sawa'e namõ kũjã jumendar rahã, ima'e mundeha katu te ame'ë ke kũjã munde. Ame'ëja saka Jerusarẽ ok ta katu te ame'ë ke rehe asak. Upa Tupã mukatukwer. Sawa'e koty raho, ame'ëja saka. (Ame'ë ok ta katu te ame'ë ke apandu rahã, Jesu kotyhar tama'e henda pyahu ke aja amujekwa. Jesu namõ aja te'e ta ixo. Ame'ë riki jumendaraha aja saka.) ³ Pe, wapyka koty ngi amõ hãtã pandu. Ame'ë rehe ihẽ ahendu.

—Apo awa ta ixo a'ep Tupã ixo ta tĩ. Ame'ë ta namõ a'e ixo katu ta. Pe, ame'ë ta riki ixotyhar ta ke. Pe, ame'ë tama'e Tupã aja a'e ixo ta tĩ. ⁴ Eha rykwer ke upa katu te awa ta reha ngi a'e juhyk ta. (Aja rahã, awa jixi'u ym te ta.) Manõ ym te ta awa tĩ. A'erehe pyai ym te ta tĩ. Ahyha nixói te ta tĩ. Upa ymanihar ame'ë ke kanim oho — aja pandu.

⁵ Pe, wapyka rehe wapyk uĩ ame'ë pandu:

—Apo upa katu te pyahu aja ihẽ amujã ta — aja riki.

Pe, ihẽ pe a'e pandu tĩ:

—Upa nde erehendu ame'ë ke paper rehe emupinim. Jetehar te ke ame'ë. Ame'ë rehe amõ jurujar katu ta me'ë te'e — aja pandu.

⁶ Pe, a'e pandu:

—Upa katu te riki. Ihẽ ruhã te hũ ame'ë ke ihẽ. Ihẽ riki axo py te ame'ë ke ihẽ. Yman rahã, pete'e ta

ihē axo tī. Ihē riki ma'e ke amujā py. Ihē riki upa ma'e ke amumba ta tī. Upa hyngwéi ame'ē ta pe ihē apandu ta: “Mundu ngi y ke pe'u peho. Te'e pe'u. Hepy ym te ta ame'ē” aja ihē apandu ta. Ame'ē y ke u'u rahā, uhā te hū aja ixo ta. ⁷ Ihē rehe jurujar katuha ke amō hijar ym rahā, kuja ihē apandu ta ipe: “A'e riki ihē ra'yr aja ixo ta. Ihē riki ima'e Tupā aja axo ta tī.” ⁸ Amō ta anī. “Tupā kotyhar ihē” aja pandu tar ym. Kyje ixo. Ima'e henda riki tata renda ke. Ypa aja ame'ē renda te. Enxo ukwāi a'ep. Ame'ē renda pe oho rahā, mokōihar manō, ame'ēja saka. A'engi uhem ym te ta. Ihē rehe jurujar ym ame'ē ta aja tī. Ima'e henda tata renda ke tī. Jaxer ai ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Amō ke te'e jukwa ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Kūjā rehe ka'u te'e ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Sawa'e rehe ka'u te'e ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Paje aja ma'ema'e ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Ma'e'ā riki tupā aja jupe, ame'ē rehe ipy'a ke moī moī ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Te'e pandu ame'ē ta aja tī. Upa ame'ē tama'e henda riki tata renda ke tī — aja riki Tupā pandu.

Jerusarē ok ta pyahu ame'ē ke

⁹ Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōi hetaha ngi har peteī ihē rehe uhyk. Ihē Juā. Ame'ē Tupā je'ēha rahoha ta ita rekūi awa po wajar mokōi hetaha namō ixo ame'ē ke a'e. Ita rekūi pe ma'e ahyha awa po wajar mokōi hetaha ihī. Ame'ē ta ngi har peteī uhyk ihē rehe rahā, pandu ihē pe:

—Ejur! Arapuharan Ra'yr rakehar nde pe ihē amujesak ta. Kūjā jumendar ta, ame'ēja saka ame'ē — aja ihē pe. (Kirisutu riki arapuharan Ra'yr aja a'e. “Hakehar” aja pandu rahā: “Upa katu te ixotyhar ta ke” aja mujekwa.)

¹⁰ Ihē rehe Tupā'ā ihī katu te. Pe, ywy'ā keruhū ywate te hū ihī. Ame'ē 'ar pe ihē ke Tupā je'ēha rahoha pyhyk raho. Jerusarē ok ta ke ihē pe a'e mujesak. Ok ta katu te ame'ē ke. Ywa ngi wyjy uwyr, ame'ēja saka. Tupā mujy mondo. ¹¹ Tupāma'e hendyha aja hendy katu te hū. Ita hepy hū, aja ame'ē ok ta hendy hendy hū. Ita jase aja hendy hū. Ame'ē ke ita kisatāu aja hendy hendy hū. Hendyphu te hū. (Aja rahā, Tupā aja ixotyhar ta katu te hū aja mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ma'e'ha ke nixōi te ixotyhar ta pe, aja mujekwa.)

¹² Ok ta kurar keruhū ywate hū ame'ē ke tī. Hukwen awa py mokōi hetaha ihī tī. Hukwen harōha ta Tupā je'ēha rahoha ta ke. Awa py mokōi hetaha. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ixo ym te ta, aja mujekwa.) Hukwen rehe jundéu awa ta rer ihī. Jundéu awa ta amō koty koty jy'ar. Ame'ē jy'ariha riki awa py mokōi. Ame'ē awa py mokōi hetaha ta rer hukwen awa py mokōi hetaha ihī. (Aja rahā, jundéu awa ta ngi har upa katu te Tupā kotyhar ta ixo, aja mujekwa. Ame'ē ta a'ep ixo ta tī, aja mujekwa.) ¹³ Ok ta mukurar kurar aja. A'erehe warahy uhemihā koty mahapyr hukwen ihī. Warahy u'ariha koty mahapyr ihī tī. Warahy jurukwā koty mahapyr ihī tī. Amō warahy jurukwā koty mahapyr ihī tī. ¹⁴ Ok ta kurar ke ita keruhū 'ar pe moī, aja ixo. Ita katu moī py, aja rahā, kurar u'ar ym ta. Awa py mokōi hetaha ita keruhū ke. Ame'ē rehe Arapuharan Ra'yr mondo ame'ē ta rer ihī. Awa py mokōi hetaha ke a'e mondo ame'ē ta ke. (Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Aja rahā, upa katu te Kirisutu kotyhar ta a'ep ixo ta tī, aja mujekwa.)

¹⁵ Ihē namō Tupā je'ēha rahoha pandu, ame'ē ke ipo rehe myra mangaha pyhyk reko. Itatawa ke

te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē pe ok ta ke manga ta. Hukwen ke manga ta tī. Ok ta kurar ke manga ta tī. ¹⁶ Ok ta riki kurar kurar katu te. Pukuha juja katute ipeha namō tī. Myra mangaha pe ok ta ke Tupā je'ēha rahoha manga. (Ok ta te hū aja akwa.) Pukuha riki 2.200 kiro met. Ipeha juja katu te tī. Kuja, 2.200 kiro met tī. Ywatehar aja tī. Kuja, 2.200 kiro met tī. (Tiha te hū, a'erehe heta te hū ngā ixo ta a'ep.) ¹⁷ Ok ta kurar ke a'e manga tī. Ipeha 64 met ke. A'e manga rahā, sehar awa mangaha aja a'e manga. ¹⁸ Ok ta kurar ita jase ke te'e mujā ame'ē ke. Ok ta itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Waruwa aja hendypu te hū. ¹⁹ Ita kurar wyr rupi ita katu te ame'ē ke moī. Ame'ē ita ke itara'yr hepy hū ame'ē ke. Awa py mokōi hetaha moī. Katukwer. Amō koty koty hendyha. Itawa. Howy. Pirā. Aja pame katu te. A'erehe katukwer. A'erehe jase ita ke moī py. Howy ame'ē. Mokōihar sasi ita ke. Howy ame'ē tī. Mahapyrihar ang ita ke. Ituwyr ame'ē. Amō amō namō mupara tī. Tumemehar emeráu ita ke. Howy te ame'ē. ²⁰ Awa po wajar peteīhar upa har sando ita ke. Ituwyr ame'ē tī. Pirā namō mupara. Awa po wajar peteīhar sa ita ke. Pirā ame'ē. Awa po wajar mokōihar kiso ita ke. Itawa ame'ē tī. Awa po wajar mahapyrihar mberi ita ke. Howy te ame'ē tī. Awa po wajar tumemehar topa ita ke. Itawa ame'ē tī. Jande popa har kiriso ita ke. Howyngwer ame'ē. Awa py peteīhar jasin ita ke. Howyngwer ame'ē tī. Pe, awa py mokōihar ameti ita ke. Pirangwer ame'ē. (Aja amō koty koty hendyha. A'erehe katukwer te riki.)

²¹ Hukwen riki awa py mokōi hetaha ihī. Pero riki hukwen ke. Pero riki pu'yr tuwyr aja saka. Hukwen pame katu te pero ke. Aja awa py mokōi hetaha pero. Ok ta rupi awa rape ihī. Ame'ē riki itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Waruwa aja hendypu.

²² Ok ta pe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe ihē asak ym. Nixói te. Tupā, jandema'e sawa'e te riki jumu'eha renda keruhū, ame'ēja saka. Arapuharan Ra'yr ame'ēja saka tī. (Kirisutu a'e.) A'eta pete'e ixo. A'erehe a'eta rehe ngā py'a ke ngā moī moī katu, a'erehe jumu'eha renda keruhū nixói te. Tupā riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e. ²³ Ok ta rupi Tupā hendy hendy, aja ixo. Arapuharan Ra'yr aja tī. (Kirisutu a'e.) Hendy hendy aja ixo tī. A'erehe ame'ē rupi warahy hendyha nixói te. Jahy hendyha aja tī. Nixói te tī. ²⁴ Ame'ē tama'e weraha rupi a'ep pe har ta wata ta. Kome'ē ywy keruhū pe har kapitā keruhū ta ma'e katu te ame'ē ke raho ta a'ep. ²⁵ Wera rahā, ok ta hukwen ke kynda ym te ta awa. Pirar aja ixo ta. Pytun nixói te ta a'ep. A'erehe hukwen ke kynda ym te ta. ²⁶ Ame'ē ok ta pe ma'e katu te ame'ē ke amō amō ywy pe har ta werur ta. Upa ma'e hepy te hū ame'ē ke werur ta tī.

²⁷ Amō ta anī. Ame'ē ok ta pe ma'e jaxer ai ame'ē ta ixo ym te ta. Ma'e ke amō ma'ema'e, aja rahā, huxī awa. Ame'ē ma'ema'e ame'ē ta ixo ym te ta tī. Arapuharan Ra'yr pete'e ixo. (Kirisutu a'e.) Ima'e paper rehe uhā te hū ame'ē ta rer ihī. Ame'ē ta jō ame'ē ok ta pe ixo katu ta.

22

¹ Pe, y ke ihē pe Tupā je'ēha rahoha mujesak tī. Y pyrātā ame'ē ke. Y riki hendypu te. Kisatáu aja hendypu te. Ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū aja ixo ta. Tupāma'e

wapyka koty ngi y uhem. Ara-puهران Ra'yr koty ngi uhem tī. (Kirisutu a'e.) ² Ok ta pyter rupi y pyrātā oho. Y rymy'yp pe ma'e myra i'āi. Se koty peteī i'āi. Wa-jar koty peteī tī. Jahy wahu rahā pame katu te i'a tyarō. Aja awa py mokōi jahy rahā pame katu te i'a tyarō. Ame'ē i'a ke amō u'u rahā, uhā te hū aja ixo ta. Ho ke upa ywy pe har tama'e ahyha mukatuha ke ame'ē. (Upa aja rahā, a'ep pehar ta rehe Tupā haihu katu te ta, aja mujekwa.) ³ “Peme'ē katu ym” aja Tupā pandu ame'ē ke nixói te ame'ē ok ta pe. A'ep Tupāma'e wapyka ihī. Aja rahā, aja te'e ta a'e ixo, aja mujekwa. Arapuharan Ra'yrma'e wapyka a'ep ihī tī. (Kirisutu a'e.) Aja rahā, aja te'e ta a'e ixo, aja mujekwa tī. Ima'e miasu ta ipy'a ke moī moī katu ta ehe. ⁴ Tupā ruwa ke ame'ē ta usak katu ta. Ipykā rehe her ke amō moī. Ima'e ke aja mujekwa ame'ē. ⁵ Pytun nixói te ta a'ep. Tupā, jandema'e sawa'e te riki hendy hendy aja ixo. A'erehe ma'e weraha ke a'ep nixói te. Warahy hendyha nixói te tī. Pe, ame'ē ta riki kapitā keruhū aja ixo ta. Aja te'e ta ixo.

Jesu jywyr ta

⁶ Ihē Juā. Ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Peme'ē je'ēha jetehtar te ke. Upa katu te nde eresak ame'ē ke jetehtar te ke. Ame'ē rehe amō juru-jar katu ta me'ē te'e tī. Ima'e je'ēha pandu ame'ē ta py'a rehe I'ā ke Tupā, jandema'e sawa'e te muwyr katu. A'e riki ima'e je'ēha rahoha pe pandu: “Eho! Pahar ma'e ke uhyk ta. Ame'ē ke ihēma'e miasu ta pe emujekwa eho” aja Tupā pandu — aja ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁷ Jesu pandu:

—Pehendu katurahā! Pahar ihē ajywyr ta! Ma'e ke uhyk ta ame'ē panduha peme'ē paper rehe ihī.

Ame'ē rehe amō hendu katu rahā, mā hury katu ame'ē ke a'e — aja riki.

⁸ Ihē Juā. Upa ihē amupinin ame'ē ke ahendu riki. Asak tī. Pe, upa asak rahā, upa ahendu rahā, Tupā je'ēha rahoha py koty ihē py-narāi rehe a'ar aī. (Aja ihē py'a ke tate amoī moī ehe.) Upa ma'e ke a'e riki ihē pe mujekwa ame'ē ke a'e. ⁹ A'e pandu:

—Anī. Aja ym ihē rehe. Tupā rehe jō nde py'a emoī moī katu. Nde aja Tupāma'e miasu ke ihē tī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta riki nde mu aja tī. Ame'ē ta aja Tupāma'e miasu ke ihē tī. Peme'ē paper rehe panduha ihī. Ame'ē rehe hendu katu ame'ē ta aja Tupāma'e miasu ke ihē tī. A'erehe ihē rehe nde py'a emoī ym. Tupā rehe jō nde py'a emoī moī katu — aja pandu ihē pe.

¹⁰ Ihē pe pandu tī:

—Ma'e ke uhyk ta, ame'ē panduha peme'ē paper rehe ihī. Ame'ē ke emukanim ym. Mā peja amō usak katu ehe. Upa ma'e ke uhyk ta, ame'ē angaha uhyk tate riki, a'erehe emukanim ym. Mā peja usak katu ehe tī. ¹¹ Katu ym ame'ē ke, mā peja aja te'e ixo. Ipy'a ke Tupā koty marā ka ym muruwak-ihā. Jaxer ai ame'ē ke, mā peja aja te'e ixo tī. Ipy'a ke Tupā koty muruwak katu ame'ē ke, mā peja aja te'e ixo tī. Ipy'a juhyk aja ixo, mā peja aja te'e ixo tī — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

¹² Jesu pandu:

—Pehendu katurahā! Pahar ihē ajywyr ta! Ma'e katu ame'ē ke ihē ame'ē me'ē ta. Ame'ē ke ihē ajywyr rahā, araho ta. Ma'e ke awa ma'ema'e, aja ame'ē pe ihē ame'ē ta tī. ¹³ Ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. Ihē axo py te ame'ē ke ihē tī. Yman rahā, aja te'e ta ihē axo tī. Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, pete'e ihē axo ame'ē te'e ihē. Kome'ē ywy keruhū kanim rahā, pete'e ta ihē axo tī — aja Jesu pandu.

¹⁴ Ima'e mundeha ke kutuk katu, aja ixo rahã, mã hury katu ame'ë ke a'e. (Aja rahã, ipy'a ke Tupã juhyk katu, aja mujekwa.) Ipy'a juhyk ame'ë ke a'e, a'erehe Tupã pandu ipe: "Ma'eywa ke e'u katu. Aja rahã, ne ruhã te hũ ta nde erexo" aja. Aja rahã, mã hury katu ame'ë ke a'e. Ipy'a juhyk ame'ë ke a'e, a'erehe hukwen rupi ok ta pe ixo katu. Jerusarë ok ta pyahu ame'ë pe ixo katu. Aja rahã, mã hury katu ame'ë ke a'e.

¹⁵ Ok ta soroka pe ma'e jaxer ai ame'ë ta ixo. Paje aja ma'ema'e ame'ë ta ixo tĩ. Kũjã rehe ka'u te'e ame'ë ta ixo tĩ. Sawa'e rehe ka'u te'e ame'ë ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Amõ ke te'e jukwa ame'ë ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Ma'e'ã riki tupã aja ukwa jupe, ame'ë rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ë ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Te'e pandu ame'ë ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Ma'ema'eha namõ muka'u te'e ame'ë ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ.

¹⁶ —Ihë Jesu. Ihëma'e je'ëha rahoha ke ihë amondo pehë koty. Amõ amõ ok ta pe Tupã kotyhar ta jy'ar jy'ar. Pehë pe ma'e uhyk ta ame'ë ke mujekwa ta. Ihë amondo ame'ë mujekwa ta pehë pe. Ndawi rainõ ke ihë. (Aja rahã, ihë riki kapitã keruhũ te, aja Tupã mu'am, aja mujekwa.) Pytuniwe te jahy rata hendy hũ ame'ë ke amõ usak. Aja ihë tĩ. (Aja rahã, ihë riki awa ruhãha ke amuhyk ta pehë pe. Weraha uwyr; aja amuhyk ta tĩ) — aja Jesu pandu.

¹⁷ Hyngwëi ame'ë ke: "Ejur!" Amõ putar rahã, y ke Tupã te'e me'ë katu. Ame'ë ke pyhyk katu. U'u tĩ. U'u rahã, uhã te hũ aja ixo. A'erehe Tupã'ã pandu:

—Ejur!

Hakehar wan ta, ame'ë ke pandu tĩ:

—Ejur!

("Hakehar wan ta" aja pandu rahã: "Jesu kotyhar ta ke" aja mujekwa.) Kome'ë paper rehe panduha ihĩ. Ame'ë rehe hendu katu ame'ë ta pandu ta me'ë te'e tĩ:

—Ejur! — aja.

A'ejõhar panduha ke

¹⁸ Ihë Juã. Kome'ë paper rehe ma'e ke uhyk ta ame'ë panduha ihĩ. Ame'ë rehe hendu ame'ë pe ihë apandu katu. Ame'ë panduha pe amõ we mi panduha ke amõ mupinim rahã, ame'ë ke Tupã mupyrara ta. Kome'ë paper rehe ma'e ahyha rehe har ihë amupinim tĩ, ame'ë namõ Tupã mupyrara ta tĩ. ¹⁹ Kome'ë paper rehe ma'e ke uhyk ta, ame'ë panduha ihĩ. Ame'ë panduha ta'yr mi mukanim my? Aja rahã, ame'ë mukanĩha pe Tupã pandu ta: "Ma'eywa ke nde ere'u ym ta. Ame'ë ma'eywa amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo. U'u ym rahã, ok ta katu te ame'ë pe ixo ym ta tĩ. Jerusarë ok ta pyahu ame'ë pe ixo ym ta" aja Tupã pandu ta. Ame'ë rehe har kome'ë paper rehe panduha ihĩ tĩ.

²⁰ Upa ihë asak ame'ë ke ihë amupinim:

—Jetehar te ke — aja Jesu pandu.

A'e riki pandu tĩ:

—Jetehar te ke! Pahar ihë ajy-wyr ta! — aja.

—A'e tỹ! Sawa'e! Ejur! Nde Jesu — aja ihë apandu. Ihë Juã.

²¹ Mã peja upa ngã rehe Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu te hũ!

Upa.